

*Prizonieri de război români
în Uniunea Sovietică
Documente 1941-1956*

Ministerul Afacerilor Externe al României
Institutul Diplomatic Român

Agenția Arhivelor Federale ale Rusiei
Arhivele Militare de Stat ale Rusiei

**PRIZONIERI DE RĂZBOI ROMÂNI
ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ
DOCUMENTE 1941-1956**



Bucureşti, 2013

Colectivul de editare
Laurențiu Constantiniu
Ilie Schipor
Vitalie Văratic (coordonator)

Vladimir Ivanovici Korotaev
Vladimir Nikolaevici Kuzelenkov

Traducerea documentelor
Laurențiu Constantiniu, Simion Iurac, Vitalie Văratic

Editura Monitorului Oficial R.A. a primit recunoașterea
Consiliului Național al Cercetării Științifice – CNCS
și a fost inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare – CNATDCU
în lista editurilor cu prestigiu recunoscut.

© Institutul Diplomatic Român
Arhivele Militare de Stat ale Rusiei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Prizonieri de război români în Uniunea Sovietică : documente :
1941-1956 / trad.: Laurențiu Constantiniu, Vitalie Văratic, Simion
Iurac. - București : Monitorul Oficial R.A., 2013
Bibliogr.
Index
ISBN 978-973-567-852-4

I. Constantiniu, Laurențiu (trad.)
II. Văratic, Vitalie (trad.)
III. Iurac, Simion (trad.)

3-054.65(=135.1)(47)"1941/1956"

Cuprins

■ Notă asupra ediției	VII
■ Studiu introductiv	XI
■ Abrevieri	XLIII
■ Lista documentelor	XLV
■ Documente.....	1
■ Anexe	
Anexa 1 – <i>Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război din 27 iulie 1929</i>	818
Anexa 2 – <i>Lista celor 500 de ofițeri români, eliberați prin decizia guvernului sovietic, la solicitarea guvernului României din 11 martie 1946</i>	834
■ Indice geografic.....	843
■ Indice de persoane	857

Notă asupra ediției

Prezenta culegere de documente constituie rodul unei fructuoase colaborări, începută în urmă cu şase ani, între Institutul Diplomatic Român, pe de o parte, și Agenția Arhivelor Federale ale Rusiei și Arhivele Militare de Stat ale Rusiei, pe de altă parte. Cooperarea științifică dintre cele trei instituții nu ar fi fost posibilă, dacă ministru de externe al României, de la acea vreme, domnul Mihai Răzvan Ungureanu, în cursul vizitei întreprinse la Moscova, în perioada 11-12 octombrie 2005, nu ar fi avut o întâlnire cu oficiali de la Agenția Arhivelor Federale ale Rusiei. Rememorând acest moment, într-un interviu acordat presei din România, domnul Mihai Răzvan Ungureanu declară: „Vizita la arhive a fost o vizită de mare impact emoțional. La secțiunea documente vechi (...), directorul mi-a prezentat documente care nici nu sunt înregistrate la noi, nici nu sunt cunoscute de istoricii noștri”¹. Era vorba despre documentele referitoare la prizonierii de război români, capturați de Uniunea Sovietică în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Un an mai târziu, la 5 decembrie 2006, domnul prof. univ. dr. Vlad Nistor, director general al Institutului Diplomatic Român, în acel moment, și domnul Vladimir Petrovici Kozlov, membru-corespondent al Academiei Ruse de Știință și șef al Agenției Arhivelor Federale ale Rusiei, semnau un Protocol de intenție, prin care era stabilit cadrul general al viitoarei colaborări științifice dintre cele două instituții.

În mai 2010, avea să se treacă de la intenții la fapte: în urma unei vizite întreprinse la Moscova, domnul prof. univ. dr. Radu Carp, director general al Institutului Diplomatic Român, și domnul Vladimir Nikolaevici Kuzelenkov, directorul Arhivelor Militare de Stat ale Rusiei, semnau acordul de colaborare dintre cele două instituții, în baza căruia a putut fi începută activitatea de documentare, selecție, traducere și editare a documentelor care aveau să constituie obiectul acestui volum.

Prezenta lucrare conține 270 de documente, care, în cea mai mare parte, provin de la Arhiva Militară de Stat Rusă, unul dintre principalele fonduri documentare ale acestei instituții arhivistice: **Fond 1p, Glavnogo upravleniya NKVD-MVD SSSR po delam voennoplennih i internirovannih. Țentralinii apparat GUPVI NKVD-MVD SSSR/Fond 1 p, Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate din cadrul NKVD-MVD URSS. Aparatul central al GUPVI NKVD-MVD URSS** (conține peste 9 000 de dosare).

O altă parte a documentelor incluse în volum provin de la următoarele instituții arhivistice:

1) Arhiva de Stat a Federației Ruse: **Fond 9 401, Ministerstvo Vnutrennih Del SSSR (MVD SSSR). Sekretariat NKVD-MVD SSSR. 1934-1960 gg./Fond Ministerul Afacerilor Interne al URSS (MAI URSS). Secretariat NKVD-MVD URSS. 1934-1960** (conține peste 4 900 de dosare);

2) Arhiva Rusă de Stat pentru Istorie Social-Politică: **Fondul 495, Sekretariat Ghe-neralinogo sekretaria IKKI G.M. Dimitrova. Materiali po rabote sredi voenno-plennih. 1941-1944 gg./Fond 495, Secretariatul secretarului general al IKKI**

G.M. Dimitrov. Materiale privind activitatea desfășurată cu prizonierii de război. 1941-1944 (conține 56 de dosare); **Fond 644, Protokoli i rasporiajeniia GKO. 1941-1945 gg./Fond 644 Protocole și hotărâri ale GKO. 1941-1945** (conține 463 de dosare); **Fond 558, Stalin I.V. 1888-1975 gg./Fond 558, Stalin I.V. 1888-1975** (conține 1 692 dosare); **Fond 82, Molotov Viaceslav Mihailovici (1907-1996)/Fond 82, Molotov Viaceslav Mihailovici. 1907-1996** (conține 1 757 dosare).

Documentele din prezenta ediție oferă informații cu privire la politica autorităților sovietice în raport cu prizonierii de război proveniți din armatele străine (inclusiv armata română) care au luptat pe Frontul de Est și nu numai.

Specialiștii – dar și publicul larg – au la dispoziție, odată cu apariția acestei culegeri de documente, materiale de arhivă referitoare la: a) înființarea și evoluția Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD/MVD al URSS, principala instituție care a gestionat problema prizonierilor de război, în perioada 1939 (crearea primelor lagăre pentru prizonierii de război)-sfârșitul lui 1956 (repatrierea ultimelor grupuri de prizonieri de război japonezi); b) organizarea punctelor de primire a prizonierilor de război, pe fronturi, precum și a lagărelor destinate acestora, în spatele frontului; c) condițiile de detenție (hrănire, echipare, locuire, asistență sanitată); d) evidența prizonierilor de război pe grade și naționalități; e) dinamica mișcării (traseul) prizonierilor de război pe teritoriul Uniunii Sovietice, din momentul capturării lor; f) utilizarea la muncă a prizonierilor de război, în economia națională sovietică (domeniile în care au activat, efective și ponderea lor în ansamblul economiei URSS); g) pedepsele aplicate prizonierilor de război; h) activitatea de reeducare politică a acestora și i) organizarea și desfășurarea procesului de repatriere.

Pe lângă documentele care conțin statistici sau regulamente, editorii au inclus în volum și rapoarte, note sau materiale cu caracter informativ și analitic, adresate conducerii de partid și de stat sovietice, în special lui I.V. Stalin, V.M. Molotov sau L.P. Beria. Aceste documente permit identificarea argumentelor de ordin politic sau economic, care s-au aflat la baza deciziilor adoptate de elita politică sovietică, cu privire la prizonierii de război, în general, și la prizonierii de război români, în special.

Unele dintre documentele incluse în prezentul volum au mai fost publicate de către colegii istorici ruși în ampla culegere de documente – în cinci volume – consacrată prizonierilor de război străini din Uniunea Sovietică, în perioada 1939-1956². Editorii au considerat necesare traducerea și republicarea lor și în ediția română pentru a ajuta la conturarea unei imagini cât mai ample a problematicii detenției prizonierilor de război români în Uniunea Sovietică. Acolo unde au existat astfel de situații, editorii au indicat, pe lângă sursa de arhivă, și referințele bibliografice ale lucrării în care au fost tipărite.

Sursele publicate, deși, la prima vedere, ar părea că oferă o „estetică a planificării” – dacă ar fi să folosim formula istoricului francez Nicholas Werth –, punând în lumină o vizion strict birocratică a sistemului de detenție a prizonierilor de război în lagărele care au aparținut Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD/MVD al URSS, ele oferă totuși informații valoroase, pe baza cărora și prin coroborarea cu alte surse (inclusiv cele memorialistice) poate fi conturată o imagine a sistemului de detenție a prizonierilor de război din Uniunea Sovietică. Totodată, documentele oferă specialiștilor posibilitatea de a aborda problema și din alte unghiuri de vedere – mental, social, statistic, juridic etc. –, extinzându-se, astfel, domeniul de cercetare.

În procesul de traducere și editare a documentelor, editorii s-au străduit să le păstreze caracteristicile stilistice. De asemenea, din unele documente, au fost publicate doar acele

părți în care au fost prezentate aspecte referitoare la prizonierii de război români. În astfel de cazuri, absența pasajelor a fost indicată prin linie punctată continuă sau prin „[...]”. Toponimele, omonimele și titlurile cărților, studiilor și articolelor din limba rusă au fost transcribe fonetic în limba română, cu respectarea regulilor Academiei Române.

În privința numelor de familie ale prizonierilor de război – români și străini – și ale toponimelor, editorii au corectat, acolo unde a fost cazul, greșelile de ortografie ale celor care au redactat documentele.

Cea mai mare parte a documentelor este însotită de aparat critic, prin care editorii au încercat să completeze informația adusă de acestea.

Documentele sunt publicate în ordine cronologică.

Volumul conține două anexe documentare: textul Convenției privitoare la tratamentul prizonierilor de război (Geneva, 27 iulie 1929) și Lista celor 500 de prizonieri de război eliberați la cererea guvernului român, la 11 martie 1946.

*

Pe parcursul elaborării acestei culegeri de documente, editorii au beneficiat de sprijinul unor persoane cărora, și pe această cale, le exprimă via lor recunoștință:

a) ministrilor de externe ai României: domnii Mihai Răzvan Ungureanu, Adrian Cioroianu, Lazăr Comănescu, Cristian Diaconescu, Teodor Baconschi, Andrei Marga și Titus Corlățean, pentru interesul constant manifestat față de această lucrare;

b) directorilor generali ai Institutului Diplomatic Român: domnii prof. univ. dr. Vlad Nistor, prof. univ. dr. Radu Carp, Dan Petre, pentru susținerea financiară și logistică și pentru faptul că și-au asumat instituțional realizarea volumului;

c) colegilor din Federația Rusă: domnii Vladimir Nikolaevici Kuzelenkov, directorul Arhivei Militare Ruse de Stat, și Vladimir Ivanovici Korotaev, director adjunct al Arhivei Militare Ruse de Stat, pentru concursul acordat editorilor pe parcursul documentării în arhivele din Federația Rusă;

d) domnului Robert Marius Cazanciu, ministru al justiției și fost secretar general al Ministerului Afacerilor Externe al României (15 aprilie 2009-15 aprilie 2013), pentru identificarea resurselor financiare necesare editării și tipăririi acestui volum, precum și pentru sugestiile constante oferite;

e) domnului Vasile Soare, fost ambasador al României în Kazahstan (2002-2008), director al Direcției Europa de Est și Asia Centrală din Ministerul Afacerilor Externe al României, recent numit ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Federația Rusă, pentru sugestiile – de ordin practic și științific – oferite editorilor pe parcursul lucrului la volum; de asemenea, Domnia Sa a contribuit la demararea efectivă a proiectului și la identificarea resurselor financiare necesare editării și tipăririi acestui volum;

f) *last, but not least*, domnilor Gabriel Oprea, viceprim-ministru al României și fost ministru al apărării naționale (23 decembrie 2009-7 mai 2012), și Tiberiu Urdăreanu, proprietar al firmei UTI Grup, fără de a căror generozitate editarea și tipărirea acestui volum nu ar fi fost posibile.

Gratitudinea editorilor se îndreaptă și către colectivul Editurii Regie Autonome „Monitorul Oficial” care, prin profesionalismul de care a dat dovadă, a reușit să asigure lucrării o înaltă științifică, pe măsura valorii ei istorio grafice.

Laurențiu Constantiniu

NOTE

¹ Camelia Muntean, *Rusia ne dă dosarele prizonierilor de război*, „Jurnalul Național”, 24.10.2005, <http://jurnalul.ro/special-jurnalul/interviuri/rusia-ne-da-dosarele-prizonierilor-de-razboi-34718.html>

² *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Dokumenti i materiali*, vol. 1, M.M. Zagoruliko (coord. doctor), S.G. Sidorov, T.V. Tarevskaia, Editura Logos, Moscova, 2000; *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Dokumenti i materiali*, vol. 2, *Voennoplenne v Stalingrade. 1943-1954. Dokumenti i materiali*, M.M. Zagoruliko (redactor coord.), Gosudarstvennoe ucirejdenie „Izdateli”, Volgograd, 2003; *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 3, *Tvorcestvo nemetkikh voennoplennih o Stalingrade i o sebe. 1946-1949. Dokumenti i materiali*, M.M. Zagoruliko (redactor coord.), Izdateli, Volgograd, 2006; *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, *Glavnoe Upravlenie po delam voennoplennih i internirovannih NKVD-MVD SSSR. 1941-1952. Otcetno-informacionne dokumenti i materiali*, M.M. Zagoruliko (redactor coord.), K.K. Mironova, L.A. Pîlova, Naucinoe Izdatelstvo, Volgograd, 2004; *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Dokumenti i materiali*, vol. 5, cartea 1, *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Reghionalinie strukturi GUPVI NKVD-MVD SSSR. 1941-1951: Otcetno-informacionne dokumenti i materiali*, M.M. Zagoruliko (redactor coord.), Izdateli, Volgograd, 2005; cartea a 2-a, *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Reghionalinie strukturi GUPVI NKVD-MVD SSSR. 1941-1951: Otcetno-informacionne dokumenti i materiali*, M.M. Zagoruliko (redactor coord.), Izdateli, Volgograd, 2006.

Studiu introductiv

Au trecut aproape șapte decenii de la momentul încheierii celui de-al Doilea Război Mondial, la care România a participat atât în Campania din Est (22 iunie 1941-23 august 1944), alături de Axă, cât și în Campania din Vest (23 august 1944-9 mai 1945), alături de Națiunile Unite. Implicarea directă a armatei române în teatrele de operațiuni s-a soldat cu numeroase pierderi umane pentru poporul nostru. Potrivit estimărilor istoricilor militari, numărul total al victimelor provenite din rândul armatei române a fost de 794 562 militari (624 740, în perioada 22 iunie 1941-23 august 1944, și 169 822, în perioada 23 august 1944-9 mai 1945), din care 92 620 morți, 333 966 răniți și 367 976 dispăruți¹.

În Campania din Est, categoria „dispăruți” rămâne ecuația cu cele mai multe necunoscute până în prezent. În opinia istoricilor militari, pe Frontul de Est, la capitolul „dispăruți”, România a pierdut 309 533 persoane², însă deficiențele sistemului de evidență sovietic nu permit stabilirea cu exactitate a tuturor militarilor străini capturați de către trupele sovietice, deoarece mulți din cei dezarmați decedau înainte de a ajunge în lagăre, unde li se întocmea dosarul personal de evidență.

Problema prizonierilor români pe Frontul de Est a avut o evoluție extrem de controversată. Inițial, armata română a plecat să elibereze „moșia pierdută astă-vară”, apoi s-a angajat în „lupta împotriva comunismului”. Majoritatea militarilor români nu cunoșteau prea multe despre comunism, însă realizau că acesta reprezenta un mare pericol pentru Europa și pentru lumea întreagă. Ei au plecat să doboare comunismul, fără să realizeze că mulți aveau să rămână ani de zile la munci pe șantierele comunismului. Între timp, conducerea politică a țării căreia i-au jurat credință a fost înlăturată, puterea fiind preluată de către uneltele comunismului. În noile împrejurări, toți cei care participaseră la războiul antisovietic devineau, automat, adversari ai regimului comunist din România. În consecință, deși România a participat la război, în perioada august 1944-mai 1945, alături de Națiunile Unite, statul român nu a avut posibilitatea să grăbească sau să acorde sprijin umanitar cetățenilor săi, deținuți în lagărele sovietice pentru prizonieri de război. După preluarea puterii de către comuniști, la sfârșitul anului 1947, militarii români repatriați erau tratați ca dușmani, iar o parte dintre ei au fost trimiși în închisori sau au fost supuși prigoanei de către regimul existent pentru motivul că nu și-au încălcăt jurământul în timp ce erau deținuți în lagărele de prizonieri din Uniunea Sovietică.

Statutul juridic internațional al prizonierilor de război, în prima jumătate a sec. XX, a fost definit prin „Regulamentul privitor la legile și obiceiurile războiului pe pământ”, anexă la Convenția a IV-a de la Haga din 1907³, și Convenția de la Geneva privitoare la tratamentul prizonierilor de război din 27 iulie 1929⁴. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, aceste două acte normative de drept internațional dispuneau de putere juridică diferită. Normele stabilite prin Convenția de la Haga aveau un caracter obligatoriu pentru toate statele beligerante, iar prevederile Convenției de la Geneva, din 1929, erau valabile doar între statele semnatare, dintre acestea lipsind Japonia, URSS, precum și unele state din America Latină și Europa.

Problema neaderării URSS la Convenția de la Geneva din 1929 necesită unele precizări. Guvernul sovietic a refuzat să participe la lucrările Conferinței de la Geneva din vara anului 1929.

Motivul adoptării unei asemenea atitudini a fost determinat de doctrina militară sovietică, conform căreia Armata Roșie ar putea participa la operațiuni militare pe teritoriul inamicului, cu pierderi minime și un număr neînsemnat al prizonierilor de război din partea sovietică. Conducerea URSS a considerat că, în această situație, nu ar trebui să-și asume anumite obligații față de „dușmanul de clasă”. La momentul semnării, Convenția de la Geneva din 1929 era percepută la Moscova drept element al justiției burgheze, incompatibil cu ideologia comunistă. Refuzul de aderare era justificat prin neacceptarea normelor stabilite de Convenție privind acordarea unui statut privilegiat ofițerilor căzuți în prizonierat. Poziția guvernului sovietic a mai fost determinată și de accesul reprezentanților Crucii Roșii în lagărele pentru prizonierii de război, garantat prin Convenția de la Geneva din 1929. Fiecare stat semnatar obținea dreptul de a acorda, prin intermediul Comitetului Internațional al Crucii Roșii, ajutor umanitar militariilor săi căzuți prizonieri de război în mâinile inamicului. Această prevedere contravenea concepției oficiale sovietice⁵.

În consecință, la 19 martie 1931, Consiliul Comisarilor Poporului al URSS a adoptat „Regulamentul cu privire la prizonierii de război”, aplicat doar pe teritoriul URSS⁶. Acest act normativ cu caracter intern se baza pe principiile ideologiei oficiale a regimului communist. Spre deosebire de normele Convenției de la Geneva din 1929, Regulamentul sovietic anula orice înlesnire pentru corpul de ofițeri (inclusiv dreptul la ordonanță), interzicea dreptul păstrării de către prizonierii de război a însemnelor militare. Prin art. 10 al Regulamentului, conducerea sovietică își propunea „să acorde prizonierilor de război, reprezentanți ai clasei muncitoare sau ai țărănimii neexploatatoare și care vor face dovada loialității totale față de URSS, drepturi politice, echivalente cu drepturile acordate în Uniunea Sovietică cetățenilor străini muncitorii”.

O altă noutate a Regulamentului se regăsea în art. 8: „Prizonierii de război sunt supuși legislației generale aplicate pe teritoriul Uniunii Sovietice, cu respectarea particularităților prevăzute de prezentul Regulament și de instrucțiunile care vor fi emise în completarea acestuia”. Cea mai gravă atingere la adresa statutului internațional al prizonierilor de război se făcea prin art. 9 al Regulamentului: „Prizonierii de război beneficiază de capacitate juridică civilă, echivalentă cu cea a cetățenilor străini de pe teritoriul Uniunii Sovietice”⁷. Practic, era ceea ce Malițki, expert al guvernului sovietic, preciza în referatul său privind Regulamentul: „Prizonierii de război sunt supuși regimului civil și nu celui militar”⁸.

În acest caz, apare întrebarea logică, dacă militarii armatelor inamice, capturați de Armata Roșie, beneficiau de statutul de prizonieri de război, în conformitate cu prevederile dreptului internațional. Înțând cont de faptul că principiile sovietice de definire a statutului prizonierilor de război, elaborate în 1931, au fost aplicate în timpul și după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, se pune problema dacă, în URSS, prizonierii de război au fost persoane care au beneficiat de acest statut sau au fost doar cetăteni străini deținuți în lagărele NKVD.

În Uniunea Sovietică, statutul juridic al prizonierilor de război – atât în timpul războiului, cât și după terminarea lui – a fost stabilit în baza „Regulamentului cu privire la prizonierii de război”, adoptat la 1 iulie 1941 de către Consiliul Comisarilor Poporului al URSS, prin care erau prevăzute condițiile de detenție a prizonierilor de război, folosirea lor la muncă, răspunderea penală și disciplinară pentru refuzul de executare a ordinelor⁹. Principalele articole ale Regulamentului coincideau cu prevederile Convenției de la Geneva din 1929, însă existau și deosebiri esențiale. În comparație cu Convenția, care avea 97 de articole, Regulamentul avea doar 31. Spre deosebire de Convenție, în Regulament nu era prevăzută detinerea separată a prizonierilor de război, pe criterii etnice, nu era stabilită

rația alimentară pentru fiecare persoană deținută, nu era prevăzută interdicția utilizării prizonierilor de război ca mâna de lucru în scopuri militare (fabricarea și transportul armelor și munițiilor, construcția de fortificații), nu era recunoscut dreptul de efectuare a ritualului religios, în conformitate cu apartenența confesională. Potrivit art. 27 al Convenției, „Subofițerii prizonieri de război nu vor putea fi supuși decât la o muncă de supraveghere”, iar în art. 20 al Regulamentului se preciza că „Soldații și subofițerii, prizonieri de război, pot fi angrenați în activități de muncă atât în lagăr, cât și în afara lagărului, în industria și agricultura URSS”.

Semnificativă în acest sens este și problema raporturilor prizonierilor de război cu instituțiile statului în care erau deținuți. Conform Convenției, ei aveau „dreptul să facă cunoscute autorităților militare, sub puterea cărora se află, cererile lor cu privire la regimul captivității căruia îi sunt supuși”, în Regulament însă se menționa că „Prizonierii de război sunt obligați să se supună administrațiilor lagărelor”. În realitate, în URSS, prizonierii de război erau lipsiți de protecția statului și erau supuși deciziilor aparatului administrativ al lagărelor. În cazul intentării unei proceduri judiciare împotriva unui prizonier de război, prin Convenție acesta avea „dreptul să fie asistat de un apărător calificat ales de el”, precum și „dreptul să facă recurs împotriva oricărei sentințe date cu privire la el”. Astfel de prevederi nu se regăseau în Regulament.

Cu ocazia elaborării Regulamentului, a fost acceptat principiul completării prevederilor sale prin emiterea, pe viitor, de către NKVD al URSS, a unor instrucțiuni și norme noi, a unor ordine și dispoziții privind probleme concrete. Astfel, a fost creată posibilitatea de modificare a condițiilor de detenție pentru prizonierii de război, în funcție de interesele de moment ale instituțiilor de stat. La 4 iulie 1941, NKVD al URSS a elaborat și a adoptat „Instrucțiunea temporară privind escortarea prizonierilor de război de la punctele de primire către lagărele de distribuire, de către trupele de escortă ale NKVD”, iar la 7 august 1941, au fost puse în aplicare „Instrucțiunea privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD” și „Instrucțiunea privind deținerea prizonierilor de război în lagărele NKVD”. Toate aceste acte normative cu caracter instituțional reprezentă dovada clară a înășpiririi situației prizonierilor de război în URSS.

Evidența și efectivele de prizonieri de război români din URSS

În URSS, pentru prima oară după declanșarea ostilităților pe Frontul de Est, problema evidenței prizonierilor de război a fost abordată în „Regulamentul cu privire la prizonierii de război” din 1 iulie 1941, în care, la art. 5, era prevăzut: „În momentul luării în prizonierat, prizonierii sunt înregistrați. La luarea în evidență, fiecare prizonier de război este obligat să menționeze numele de familie și prenumele reale, vîrstă, locul nașterii și numărul matricol. Aceste date vor fi transmise – în același timp cu prizonierii de război – punctelor ulterioare de parcurs”¹⁰. Prin „Instrucțiunea privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD”, pusă în aplicare prin Ordinul nr. 001067 din 7 august 1941 al NKVD al URSS¹¹, s-a dispus efectuarea evidenței doar a prizonierilor de război deținuți în lagăre.

La momentul sosirii în lagăr, fiecare militar străin căzut prizonier era trecut în registrul de evidență, iar apoi, în baza unui interogatoriu, era completat un chestionar, considerat de autoritățile sovietice ca „principalul document de evidență pentru fiecare prizonier de război”. Chestionarul conținea 25 de poziții, în care trebuiau să se regăsească următoarele date: nume, prenume, data și locul nașterii prizonierului de război, domiciliul la momentul mobilizării în armată, locurile de muncă și funcțiile până la căderea în prizonierat, numele,

prenumele, ocupația și domiciliul soției și copiilor, cetățenia, limba maternă și alte limbi cunoscute, studiile, profesiile și averea prizonierului de război, ocupația și averea părinților, apartenența prizonierului de război la formațiunile politice, gradele și funcțiile detinute în armată, decorațiile, dacă prizonierul de război a fost în URSS (când, în ce localitate și pe cine a cunoscut), dacă a vizitat și alte țări. Nu se făcea nicio referire la cazurile în care prizonierii de război refuzau să ofere aceste date personale. Se menționa doar că responsabilii pentru completarea chestionarelor trebuie să se adreseze politicos prizonierilor de război interogați.

Poziția nr. 8 a chestionarului era rezervată datelor cu privire la apartenența etnică a prizonierului de război, în schimb nu se preciza armata din rândurile căreia provineau persoana interogată. Acest mod de abordare a problemei a creat numeroase confuzii în întocmirea evidenței exacte a militarilor, prizonieri de război, reprezentanți ai minorităților naționale și mobilizați, în special, în armatele germană, română și ungărești. Militarii armatei române, originari din Basarabia și din partea de nord a Bucovinei, erau trecuți în evidență autoritaților sovietice, realizată pe principiul apartenenței etnice, drept moldoveni, ucraineni sau ruși. Devinea imposibilă stabilirea numărului de prizonieri, etnici germani proveniți din armata română sau etnici români din armata ungărești. Acest gen de statistică creează mari dificultăți în stabilirea evoluției numărului exact de militari ai armatei române căzuți în prizonieratul sovietic.

Simultan, pe baza datelor din chestionar, era completată, în două exemplare, fișa de evidență. Un exemplar era transmis la Secția a 2-a (evidență) din Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interurate, din cadrul NKVD al URSS, iar al doilea exemplar era păstrat în lagăr pentru a fi înregistrate toate evenimentele legate de prezența titularului în prizonierat (transfer la spital sau în alt lagăr, eventual arest sau evadare, deces sau eliberare). Chestionarul, fișa de evidență, eventual certificatul de deces și alte „materiale cu ajutorul cărora prizonierul de război poate fi caracterizat” constituiau piesele dosarului personal de evidență a fiecărui prizonier de război în URSS. De fiecare dată când era transferat în alte lagăre sau în spitale, prizonierul de război era urmat de acest dosar, iar în caz de deces acesta era depus, pentru păstrare, la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interurate.

Astfel, evidența prizonierilor de război a fost concepută prin prisma interesului NKVD al URSS, instituție a unui regim totalitar care, pe lângă alte funcții, o îndeplinea și pe aceea de a supraveghea strict pe cetățenii străini prezenti, chiar și în detenție, pe teritoriul sovietic. Aceste dosare erau întocmite la sosirea prizonierilor de război în lagările de detenție, când exista o minimă certitudine că aceștia au supraviețuit eventualelor răniri grave, în lupte, sau lungului și istovitorului drum. Piese de la dosar reprezentau un mijloc eficient de exercitare a presiunii pentru obținerea de informații necesare sau pentru racolarea prizonierului de război în diverse scopuri. Nu lipsit de interes este și faptul că, la eliberarea și repatrierea prizonierului de război, nu era prevăzută distrugerea dosarului său personal de evidență, care rămânea în posesia NKVD al URSS.

Sistemul de evidență, pus în aplicare prin Instrucțiunea NKVD al URSS din 7 august 1941, s-a dovedit a fi mai puțin eficient chiar și în condițiile unui număr redus de prizonieri de război¹². În plus, prevederea din Instrucțiune, conform căreia, în scopul efectuării evidenței, șefii lagărelor trebuiau să repartizeze „un număr suficient de funcționari experimentați și cu studii”, nu a putut fi respectată în totalitate. Practic, toate comunicatele Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interurate, privind efectivul de prizonieri de război capturat de Armata Roșie în perioada februarie-noiembrie 1942, erau

însoțite de mențiuni, precum „lipsesc date cu privire la gradele militare” sau „nu au sosit datele cu privire la componența etnică a prizonierilor de război, trimiși de la punctele de primire în lagăre”¹³.

Fluxul sporit al prizonierilor de război, apărut în urma ofensivei trupelor sovietice din zona Stalingrad-Cotul Donului, la sfârșitul anului 1942-începutul anului 1943, a dezvăluit noi curențe ale sistemului de evidență utilizat de către NKVD al URSS. Relevant în acest sens este raportul Administrației Lagărului nr. 188, de la Rada, regiunea Tambov, din 11 septembrie 1943. Din totalul de 10 639 prizonieri de război decedați în perioada 1 decembrie 1942-1 septembrie 1943, au fost întocmite dosare personale de evidență doar pentru 173 de persoane, iar pentru 8 942 de persoane s-a reușit doar reconstituirea datelor personale. În pofida eforturilor ulterioare ale Administrației lagărului, stabilirea numelor și prenumelor a 1 524 de persoane decedate a fost imposibilă¹⁴. O situație similară s-a creat și în cazul a 3 807 prizonieri de război, decedați pe drumul către Lagărul nr. 188. Dintre aceștia, a fost posibilă restabilirea datelor personale doar pentru 68 de persoane, deoarece „trenurile cu loturile de prizonieri au sosit fără liste de etapă”¹⁵.

Deficiențele sistemului de evidență s-au manifestat și cu ocazia transportului primelor mari loturi de prizonieri de război români din lagărele de distribuire și de la punctele de primire în Lagărul nr. 165, de la Talițî, regiunea Ivanovo, în perioada decembrie 1942-ianuarie 1943. Rata înaltă a mortalității pe timpul deplasării a determinat o anchetă specială în vederea identificării cauzelor acesteia. Într-un raport din 21 ianuarie 1943, locotenentul de securitate G.I. Kalmanovici menționa că, din cei 5 899 prizonieri de război transportați cu primele trei eșaloane, 1 161 de persoane (19,7%) au decedat¹⁶. Într-un raport din 30 ianuarie 1943, căpitanul de securitate Klîkov considera că numărul celor decedați pe timpul deplasării celor trei loturi este de 1 280 persoane (21,7%)¹⁷. Nu se punea problema stabilirii identității celor decedați, deoarece, chiar și în condițiile unor cercetări efectuate chiar la acel moment, ar fi fost imposibilă stabilirea numărului exact al persoanelor decedate. Semnificativă în acest sens este constatarea locotenentului de securitate G.I. Kalmanovici: „Nu este posibilă stabilirea clară a numărului celor decedați pe timpul deplasării pe calea ferată, după debarcarea prizonierilor de război la stația Viazniki, pe perioada staționării prizonierilor de război în orașul Viazniki și pe perioada deplasării acestora pe ruta Viazniki-Talițî, deoarece întocmirea actelor de predare pentru prizonierii de război, de către escortă, s-a făcut pe baza prezenței prizonierilor de război la momentul predării lor către Lagărul din satul Talițî”¹⁸.

Lacunele sistemului de evidență, devenite și mai evidente în iarna 1942-1943, au determinat conducerea NKVD al URSS să emită Ordinul nr. 00404, din 1 martie 1943, privind reglementarea evidenței prizonierilor de război și a responsabilității administrațiilor lagărelor pentru efectuarea corectă a evidenței prizonierilor de război¹⁹. Rapoartele zilnice ale șefilor de lagăre, privind numărul prizonierilor de război deținuți, au fost înlocuite cu rapoarte întocmite la fiecare cinci zile și prezentate telefonic Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne. Punctele de primire ale fronturilor și ale spitalelor speciale ale Comisariatului Poporului pentru Apărare erau obligate, în continuare, să raporteze despre efectivele de prizonieri de război deținuți. Conform acestui ordin, până la 20 martie 1943, șefii de lagăre pentru prizonieri de război trebuiau să verifice în ce măsură situația reală a efectivelor din lagăr era reflectată prin lucrările de evidență a tuturor categoriilor de prizonieri. Pentru ziua de 20 martie 1943 erau prevăzute amprentarea degetului arătător de la mâna dreaptă a fiecărui prizonier de război pe cele trei exemplare ale fișei sale de evidență personală și aplicarea pe coperta dosarelor

personale a mențiunii „Reînregistrat la 20 martie 1943”. Prin aceste măsuri, se încerca realizarea unui recensământ general al tuturor prizonierilor de război deținuți în URSS, în acel moment. Istoricii ruși consideră că, în urma acestor măsuri, „abia în vara anului 1943 s-au reușit lichidarea neajunsurilor și punerea la punct a sistemului de evidență a prizonierilor de război”²⁰.

La 13 august 1943, prin Directiva nr. 413, generalul-maior S.N. Kruglov, adjuncțul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, a dispus aplicarea „Instrucțiunilor cu privire la întocmirea documentelor de evidență personală pentru prizonierii de război decedați în lagărele și în spitalele NKVD”²¹. Înaltul demnității al NKVD și-a motivat decizia de punere în aplicare a Instrucțiunilor astfel: „Pentru a restabili evidența personală a prizonierilor de război decedați, în deplină conformitate cu numărul total al celor decedați, menționați în statistici, propun ca, în toate lagărele și în spitalele pentru prizonieri de război, să fie întocmită evidența personală a prizonierilor de război decedați pe tot parcursul războiului”²². Șefii de lagăre și de spitale speciale erau obligați să confrunte datele de care dispuneau, referitoare la categoria prizonierilor de război decedați în unitatea pe care o administrau, cu informațiile stocate la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne. Neconcordanțele dintre datele Direcției și cele ale lagărelor/spitalelor trebuiau consemnate într-un proces-verbal, ulterior urmând să fie examineate minuțios toate listele de etapă, depuse cu ocazia sosirii prizonierilor de război în lagăr, actele de deces și de înhumare, documentele personale ale prizonierilor decedați, certificatele medicale, inscripțiile de pe obiectele personale și de pe îmbrăcăminte decedaților. Rezultatele acestor cercetări erau, de asemenea, consemnate în procese-verbale, iar numele și prenumele persoanelor decedate identificate erau trecute în diverse categorii de liste²³. Toate aceste eforturi post-factum se impuneau ca urmare a carențelor din sistemul de evidență aplicat de către NKVD al URSS până în primăvara anului 1943.

Conducerea NKVD al URSS s-a văzut nevoită să întreprindă, în continuare, noi măsuri în vederea reglementării evidenței prizonierilor de război decedați. Prin Directiva nr. 28/2/23, din 24 august 1944, Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a dispus întocmirea registrelor de cimitir pentru locurile de înhumare a prizonierilor de război, care să conțină următoarele date despre persoanele decedate: numele, prenumele și patronimicul, etnia, anul nașterii, gradul militar, data decesului și a înhumării²⁴. Registrul de cimitir urma să fie completat de un ghid alfabetic, în care erau trecute numele și prenumele prizonierului de război înhumat, precum și numărul de ordine din registrul de cimitir. În pofida acestor dispoziții referitoare la îmbunătățirea sistemului de evidență a prizonierilor de război decedați, la sfârșitul anului 1945 avea să se constate că „sectoarele de cimitir nu sunt păzite, semnele distinctive nu sunt instalate pe morminte, registrele de cimitir sunt completate de mântuială, iar în certificatele de deces nu sunt indicate nici măcar cauzele morții prizonierilor de război”²⁵.

În scopul desăvârșirii sistemului de evidență a prizonierilor de război, NKVD al URSS a efectuat reevaluarea numărului prizonierilor de război deținuți în lagăre și în spitalele speciale, prin Instrucțiunile din 16 noiembrie 1944²⁶. Cu această ocazie, au fost puse în uz noi modele de fișă de evidență și de chestionar. Conform Instrucțiunilor, unul din cele trei exemplare ale fișei de evidență era depus la Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne²⁷, al doilea, în baza generală de date a lagărului/spitalului, al treilea, în fișierul operativ al lagărului/spitalului²⁸. În baza generală de date a lagărului/spitalului, fișele de evidență erau depozitate în ordine alfabetică, iar în fișierul operativ erau compartimentate pe armatele din rândul căror proveneau prizonierii de război. În cadrul compartimentului destinat fiecărei armate inamice, fișele erau

repartizate conform apartenenței etnice, în ordine alfabetică. Fișele de evidență pentru ofițeri erau păstrate separat de cele ale corpului inferior de comandă și ale soldaților.

Noul model al chestionarului conținea o serie de elemente noi, extrem de semnificative pentru perioada în care a fost întocmit. A fost rezervată o rubrică specială pentru mențiunarea armatei²⁹ din rândurile căreia provenea prizonierul de război. În plus, a devenit obligatorie precizarea genului de armă la care militarul căzut prizonier luptase pe Frontul de Est. În condițiile în care pe teritoriul Uniunii Sovietice erau organizate formațiuni militare de voluntari din rândul prizonierilor de război, autoritățile sovietice au manifestat un anumit interes față de împrejurările în care militarii armatelor inamice au căzut în prizonierat. În acest sens, prizonierii de război erau întrebați dacă fuseseră înrolați în armată prin ordin de mobilizare sau pe baza cererilor de a se înscrie ca voluntari. De asemenea, ei trebuiau să declare pe proprie răspundere, dacă s-au predat benevol trupelor sovietice sau au fost luați prizonieri în luptă. Funcționarii lagărelor, angrenați în activitatea de întocmire a chestionarelor, erau obligați să realizeze, în final, descrierea fizică a persoanei interogate.

Prezența trupelor sovietice, în toamna anului 1944, pe teritoriul unor țări din Europa de Est și perspectiva înaintării lor spre vest au provocat un interes sporit din partea NKVD al URSS față de datele personale ale cetățenilor statelor europene. Astfel se explică includerea în chestionar a rubricii rezervate informațiilor despre părinții, frații și surorile prizonierilor de război, cu precizarea vîrstei, activității lor profesionale și a adresei de domiciliu permanent. Cu ocazia completării noului model al chestionarului, toți prizonierii de război au trebuit să ofere amănunte cu privire la starea lor socială și la proprietățile mobile și imobile detinute în țara de origine, de ei și de către părinții lor. Fiecare militar străin căzut în prizonieratul sovietic trebuia să răspundă dacă este sau nu credincios, cu mențiunarea confesiunii căreia îi aparținea. În cazurile în care persoanele interogate abandonaseră, între timp, convingerile religioase, devenind atee, acest lucru trebuia menționat în chestionar. Toate aceste date reprezentau o sursă de informații extrem de prețioasă, putând fi utilizată în diverse scopuri, inclusiv în atragerea de noi simpatizanți și susținători sau în neutralizarea adversarilor unor forțe politice de orientare pro-sovietică, în săntajarea unor persoane cu scopul obținerii de informații secrete, în promovarea unor interese străine în diverse domenii de activitate politică, economică, culturală, religioasă etc. Deloc întâmplător a fost faptul că, în baza Instrucțiunilor din 16 noiembrie 1944, toți militarii străini, indiferent de durata prizonieratului, urmau să ofere datele necesare pentru completarea noului model de chestionar.

În faza finală a ostilităților de pe continentul european, în trenurile cu prizonieri de război erau îmbarcate și transportate în lagărele pentru prizonieri de război din URSS persoane civile interne din țările ocupate de trupele sovietice. Această practică a provocat numeroase confuzii în întocmirea evidenței separate pentru aceste două categorii de cetățeni străini, motiv pentru care Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, a transmis către toate secțiile pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul Comisariatelor Poporului pentru Afacerile Interne ale republicilor unionale, și direcțiile regionale și de ținut ale NKVD, Directiva nr. 28/35 din 6 iunie 1945³⁰. Conform acestui document, șefii lagărelor pentru prizonierii de război erau obligați să identifice prezența, în unitățile pe care le administrau, a persoanelor civile interne din rândul cetățenilor europeni și să prezinte Secției a 2-a (evidență), din cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, liste separate pentru aceste două categorii de deținuți. Toate persoanele civile interne, descoperite în

lagărele pentru prizonierii de război, urmau să fie incluse în evidențe, la categoria de care aparțineau cu adevărat, cu precizarea „Trecută în evidența persoanelor civile interne”³¹.

Crearea batalioanelor speciale de muncă a reprezentat o situație mai puțin obișnuită pentru sistemul de evidență aplicat de NKVD al URSS. Prizonierii de război încadrați în aceste batalioane erau, practic, transferați din custodia NKVD în subordinea Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS, care fusese desemnat de guvernul sovietic drept responsabil pentru deținerea, paza, aprovizionarea cu alimente și echiparea lor. Acest precedent a creat unele nemulțumiri la nivelul conducerii NKVD al URSS, care a emis Directiva nr. 161 din 17 septembrie 1945, cu următoarea motivare: „Conform datelor disponibile, deținerea prizonierilor de război în batalioanele Comisariatului Poporului pentru Apărare nu corespunde cerințelor prevăzute de ordinele NKVD al URSS”³². În condițiile în care NKVD al URSS a fost lipsit *de facto* de dreptul de a dispune de forța de muncă în persoana a peste 180 000 prizonieri de război, acesta a încercat să-și adjudece exercitarea controlului real asupra procesului utilizării lor ca mâna de lucru la întreprinderile și pe săntierele Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS.

Din cele prezentate mai sus, se pot trage următoarele concluzii.

Până în primăvara anului 1943, sistemul de evidență a prizonierilor de război în URSS a funcționat cu deficiențe majore. Absența unor principii unice de evidență a militarilor străini, căzuți în prizonierat și transferați din lagărele de front (triere și repartizare) în lagărele staționare sau de producție, a provocat mari dificultăți în stocarea informației integrale cu privire la persoanele decedate pe timpul deplasărilor sau la cele aflate la tratament, în spitale. Primul recensământ general al efectivului de prizonieri de război din URSS a fost realizat în martie 1943, când, pentru prima dată, a fost introdus principiul obligatoriu al întocmirii dosarelor de evidență personală pentru fiecare militar străin, prizonier de război, și a fost creat fișierul general al Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. Din noiembrie 1944, a fost organizat fișierul separat pentru ofițerii prizonieri de război.

Dreptul exclusiv al NKVD al URSS de a deține și utiliza forța de muncă a prizonierilor de război a determinat manifestarea unui dezinteres din partea ofițerilor din unitățile Armatei Roșii privind asigurarea unei evidențe stricte, pe perioada rămânerii la punctele de colectare în apropierea liniei frontului, a prizonierilor capturați. În legătură cu acest fapt, cercetătorul rus A.S. Smîkalin subliniază: „Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, nu putea să asigure o evidență strictă a tuturor prizonierilor de război proveniți din rândul armatelor inamice. La punctele de colectare ale unităților armatei și în lagărele de front, evidența curentă era prost organizată, iar evidența personală nici nu exista. În plus, transferurile dintr-un lagăr în altul și activitățile de triere creau, la fel, dificultăți în asigurarea unei evidențe statistice corecte”³³.

În pofida carențelor din sistemul de evidență aplicat de către NKVD al URSS în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, materialele provenite de la Secția 2-a (evidență) a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne reprezintă o sursă extrem de importantă pentru cunoașterea evoluției numărului militarilor străini, inclusiv români, căzuți în prizonieratul sovietic, în timpul luptelor de pe Frontul de Est. Numărul prizonierilor de război români capturați de trupele sovietice nu a avut un caracter uniform. El a evoluat în funcție de modul de desfășurare a operațiunilor militare pe continentul european și a avut trei etape, strict delimitate în spațiu și timp:

Etapa I. Perioada ofensivei unităților armatei române, alături de forțele militare ale țărilor Axei, pe teritoriul URSS (22 iunie 1941-19 noiembrie 1942). Conform raportului căpitanului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, până la începutul lunii august 1941, trupele sovietice capturaseră 3 085 prizonieri de război, din care 1 357 persoane (43,98%) erau români³⁴. În lagărele de la Temnikov și Vologda, erau deținute 1 722 persoane, fără a se preciza numărul militarilor români prezenți în fiecare din aceste lagăre. Mult mai exacte sunt datele oferite de către căpitanul de securitate A.I. Kossoi cu privire la prezența prizonierilor de război români în lagărul de la Temnikov, pentru ziua de 10 august 1941³⁵. Din cei 968 militari români deținuți, 21 erau ofițeri, 227 persoane făceau parte din corpul inferior de comandă, și 718 persoane erau soldați.

Ponderea românilor din numărul total al militarilor străini, capturați de Armata Roșie, s-a menținut la un nivel considerabil până la sfârșitul anului 1941. Cei 3 237 prizonieri de război români³⁶, deținuți în sase lagăre (Temnikov – 191 persoane, Elabuga – 351 persoane, Spasski-Zavod – 987 persoane, Aktiubinsk – 354 persoane, Oranki – 1 persoană, Lagărul din RSSA Mari – 1 327 persoane), reprezentau 43% din totalul de 7 537 persoane prezente în lagărele pentru prizonieri de război³⁷. În acea perioadă, români alcătuiau majoritatea absolută (59%) a prizonierilor de război decedați în lagăre (Temnikov – 3 persoane, Elabuga – 1 persoană, Spasski-Zavod – 5 persoane, Aktiubinsk – 5 persoane, Lagărul din RSSA Mari – 61 persoane)³⁸. În perioada februarie-noiembrie 1942, rata mortalității în rândul tuturor prizonierilor de război a continuat să crească³⁹.

Statisticile sovietice din această perioadă nu precizează pe naționalități și etnii sau conform apartenenței lor la armatele inamice numărul decedaților, dar, prin confruntarea datelor disponibile pentru această perioadă, se poate reconstituî următorul tablou în legătură cu evoluția numărului prizonierilor de război români: până la 1 februarie 1942, trupele sovietice au capturat în jur de 3 480 militari ai armatei române, din care 3 390 persoane erau deținute în lagărele NKVD⁴⁰; la 15 iunie 1942, numărul militarilor români luati prizonieri abia depășea 3 000 persoane (2 962 etnici români și peste 90 de reprezentanți ai minorităților etnice)⁴¹; la 1 iulie 1942 – puțin peste 2 960 persoane (2 874 etnici români și în jur de 87 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴²; la 15 iulie 1942 – puțin peste 2 930 persoane (2 847 etnici români și în jur de 89 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴³; la 1 august 1942 – aproape 2 850 persoane (2 758 etnici români și în jur de 90 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴⁴; la 15 august 1942 – aproape 2 780 persoane (2 688 etnici români și în jur de 90 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴⁵; la 1 septembrie 1942 – aproape 2 750 persoane (2 653 etnici români și în jur de 90 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴⁶; la 1 octombrie 1942 – peste 2 610 persoane (2 522 etnici români și în jur de 90 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴⁷; la 15 octombrie 1942 – peste 2 685 persoane (2 600 etnici români și în jur de 85 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴⁸; la 15 noiembrie 1942 – peste 2 960 persoane (2 872 etnici români și în jur de 95 reprezentanți ai minorităților etnice)⁴⁹. Scăderea continuă a numărului prizonierilor de război români a fost întreruptă în octombrie 1942, în condițiile menținerii nivelului înalt al ratei mortalității în rândurile lor. Fenomenul a fost determinat de intensificarea luptelor pe Frontul de Est și de creșterea fluxului de prizonieri de război capturați de trupele sovietice.

Conform datelor disponibile din arhivele ruse, până la 15 noiembrie 1942, unitățile Armatei Roșii au capturat, ca prizonieri de război, 4 417 militari ai armatei române (4 309 etnici români, 38 ucraineni, 26 ruși, 24 țigani, 20 moldoveni)⁵⁰, din care, la acea dată, mai erau în viață 2 964 persoane (2 872 etnici români, 35 ucraineni, 22 ruși, 18 țigani,

17 moldoveni)⁵¹. În ajunul declanșării ofensivei de la Stalingrad și de la Cotul Donului, rata mortalității (32,9%) în rândul prizonierilor de război români era mai scăzută față de nivelul mediu al ratei mortalității în rândul tuturor prizonierilor de război deținuți în lagărele sovietice (39%)⁵².

Etapa a II-a. Intervalul de timp dintre declanșarea ofensivei trupelor sovietice de la Stalingrad și până în ajunul luptelor din zona Iași-Chișinău (19 noiembrie 1942-19 august 1944). Este perioada încercuirii unor mari unități române la Stalingrad și la Cotul Donului, precum și a retragerii armatei române spre vest. În intervalul 19 noiembrie 1942-2 februarie 1943, cât au durat încercuirea și lichidarea trupelor Axei la Stalingrad și la Cotul Donului, numărul prizonierilor de război români a crescut rapid. La 4 decembrie 1942, în Lagărul de la Rada, erau 9 864 militari români⁵³; la 15 decembrie 1942, mai mult de jumătate (29 814 persoane) din numărul total al prizonierilor de război capturați de Armata Roșie (55 194 persoane) erau români⁵⁴; la 5 ianuarie 1943, în evidență Direcției generale pentru problemele prizonierilor și ale persoanelor civile interurate, din cadrul NKVD al URSS, se aflau 34 742 prizonieri de război români⁵⁵; la 4 februarie 1943, numărul lor a ajuns la 38 291 persoane⁵⁶.

Sporirea fluxului de prizonieri de război români capturați în iarna 1942/1943 a fost însotită de creșterea ratei mortalității în rândurile lor și de lipsa unei evidențe stricte a celor decedați. Este cunoscut faptul că, în primele eșaloane cu prizonieri de război trimise în perioada decembrie 1942-ianuarie 1943 în Lagărul nr. 188, de la Rada, și Lagărul nr. 165, de la Talițî, majoritatea covârșitoare o alcătuiau militari români. În acele cazuri, a fost imposibilă reconstituirea identității celor mai mulți prizonieri de război morți pe drum sau imediat după sosirea lor în lagăr⁵⁷. Or, în acea perioadă, mortalitatea a fost prezentă în toate lagărele pentru prizonieri de război ale NKVD și s-a menținut, practic, până la mijlocul anului 1943⁵⁸. În primele luni ale anului 1943, au murit mai mult de jumătate din toți prizonierii de război capturați în urma luptelor de la Stalingrad și de la Cotul Donului⁵⁹. Militari români nu au reprezentat o excepție în acest sens. Deja, la 22 februarie 1943, numărul lor scăzuse la 32 850 persoane⁶⁰, la 15 aprilie 1943, în lagărele sovietice erau deținuți 24 404 prizonieri de război români⁶¹, iar la 20 mai 1943, mai erau 20 317 persoane⁶².

În timpul ofensivei din vara anului 1943, unitățile sovietice au capturat noi prizonieri de război, inclusiv români⁶³, efectivul acestora ajungând, la 15 septembrie 1943, la 25 143 persoane⁶⁴. În plus, în perioada 20 iunie-15 septembrie 1943, în lagărele sovietice au murit 347 militari români, iar 455 prizonieri de război români au decedat în spitale⁶⁵. Până la 10 octombrie 1943, deși s-au înregistrat 77 de morți, numărul prizonierilor de război români s-a ridicat la 25 249 persoane⁶⁶, iar la 10 noiembrie 1943 acesta era de 26 364 persoane⁶⁷. În urma eliberării din lagăr a 9 847 prizonieri de război români, din care 353 ofițeri, pentru a fi incluși în Divizia „Tudor Vladimirescu”⁶⁸, la 10 ianuarie 1944, în lagărele sovietice erau deținuți 15 226 militari români⁶⁹, până la 1 martie 1944, numărul lor ridicându-se la 19 031 persoane⁷⁰. Potrivit unui raport al generalului-locotenent I.A. Petrov, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interurate, de la începutul ostilităților pe Frontul de Est și până în martie 1944, trupele sovietice capturaseră 50 696 militari români, din care 6 generali, 2 544 ofițeri și 48 146 soldați și reprezentanți ai corpului inferior de comandă⁷¹.

Următorul mare lot de prizonieri de război români din această perioadă a fost capturat în timpul luptelor din Crimeea, în aprilie-mai 1944. Conform datelor din arhivele rusești, 14 282 militari români au fost trimiși în lagărele sovietice pentru prizonieri de război⁷². La sfârșitul lunii aprilie 1944, conducerea NKVD al URSS a dispus utilizarea prizonierilor de război români capturați în Crimeea ca mâna de lucru pentru lucrările de refacere a bazei

militare maritime de la Sevastopol și pentru restabilirea Șantierului naval de la Nikolaev⁷³. În august 1944, în lagărele NKVD erau deținuți peste 37 000 prizonieri de război români⁷⁴.

Etapa a III-a. A treia și cea mai controversată etapă a procesului de capturare a prizonierilor de război români a început după declanșarea, la 20 august 1944, a ofensivei trupelor sovietice pe teritoriul României. Până în prezent, nu există date certe cu privire la numărul militarilor români luați prizonieri în condițiile în care, după 23 august 1944, armata română primise ordin de încetare a focului. Conform aprecierilor Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, în perioada 24-31 august 1944, au dispărut 97 732 militari ai armatei române (1 363 ofițeri, 1 688 subofițeri și 97 732 soldați)⁷⁵. Documentele din arhivele sovietice confirmă faptul că, după ieșirea României din războiul antisovietic, numărul prizonierilor de război români din lagărele NKVD a crescut brusc. Într-o notă informativă din 5 decembrie 1944, L.P. Beria, comisar al poporului pentru afacerile interne al URSS, îi informa pe I.V. Stalin și V.M. Molotov despre sosirea la locurile de detenție a 97 000 prizonieri de război capturați în urma lichidării „grupărilor inamice, încercuite în zona Chișinău”⁷⁶. Istoricii ruși apreciază că în perioada 20-29 august 1944, în cadrul Operațiunii Iași-Chișinău, au fost capturați 208 600 prizonieri de război, fără să precizeze numărul militarilor români, luați prizonieri după 23 august 1944⁷⁷. În această notă se menționa că, la acea dată, în evidență NKVD al URSS se aflau 156 112 prizonieri război români⁷⁸, fapt ce permite să se tragă concluzia că, după 20 august 1944, peste 120 000 militari români au fost luați prizonieri de către trupele sovietice.

Conform notelor informative ale căpitanului de securitate A.N. Bronnikov, șeful Secției a 2-a din Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, la 20 ianuarie 1945, în URSS erau deținuți 149 773 militari români (4 355 ofițeri, 145 418 soldați și sergenți)⁷⁹, iar la 1 martie 1945, efectivul lor a scăzut la 106 482 persoane⁸⁰. Micșorarea numărului prizonierilor de război români, la sfârșitul anului 1944 și începutul anului 1945, a fost determinată de mortalitatea din lunile de iarnă. Deși, de mai multe luni, România se alăturase coaliției antihitleriste, la finalul războiului, pe continentul european, efectivul prizonierilor de război români din URSS a crescut din nou. În raportul lui L.P. Beria către I.V. Stalin, din 12 mai 1945, se preciza că la punctele de primire în lagăre și în spitale erau deținuți 116 214 prizonieri români⁸¹, faptul fiind confirmat prin nota informativă din 27 iunie 1945 a maiorului de securitate A.N. Bronnikov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în care se menționa că la acea dată, în prizoneratul sovietic, se aflau 120 357 români⁸². Acest fenomen are următoarea explicație. În timpul înaintării și al ocupării teritoriului Germaniei și al Austriei, trupele sovietice au preluat lagărele germane și ungare pentru prizonieri de război, în care erau deținuți soldații și ofițerii români căzuți prizonieri în Campania din Vest, precum și unii militari români aflați în Germania și internați de autoritățile hitleriste imediat după 23 august 1944. Guvernul de la București a adresat o cerere oficială în vederea eliberării acestor cetăteni români⁸³.

În privința numărului total al militarilor români căzuți prizonieri pe Frontul de Est, pe baza materialelor din arhivele sovietice se pot formula două puncte de vedere. În nota din 28 aprilie 1956 a colonelului P. Bulanov, șeful Direcției penitenciare a Ministerului Afacerilor Interne al URSS, se menționează că în evidența Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne se află 187 367 militari români (6 generali, 5 697 ofițeri, 181 664 subofițeri și soldați)⁸⁴. Conform documentului, 132 755 foști prizonieri de război români au fost eliberați și repatriați, iar 54 602 persoane au decedat, rata mortalității reprezentând 29,1%. În nota din 2 noiembrie 1945 a generalului I.A. Petrov,

adjunct al șefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor intercate, din cadrul NKVD al URSS, se precizează că, în perioada 1941-1945, trupele sovietice au capturat 236 420 militari ai armatei române (225 545 români, 6 478 moldoveni, 255 țigani și 4 148 evrei)⁸⁵.

Pentru diferența de 49 053 persoane se pot avansa diverse explicații. Aceștia puteau fi cetățenii români surprinși de trupele sovietice în lagărele germane, în etapa finală a războiului. Neconcordanța datelor putea fi rezultatul deficiențelor sistemului de evidență a prizonierilor de război, aplicat de NKVD al URSS în perioada războiului. Militarii străini nu erau luați în evidență până nu ajungeau în lagărele de staționare. De cele mai multe ori, drumul lung și istovitor se încheia cu decesul pentru foarte mulți dintre ei. Este posibil ca mare parte din acești 49 053 români să fi fost acceptați doar ca număr al capturii prizonierilor de război, aceștia decedând înainte de a fi înmatriculați în evidențele lagărelor.

Folosirea prizonierilor de război ca mâna de lucru în economia sovietică

Principiile utilizării prizonierilor de război ca mâna de lucru în URSS au fost stabilite prin „Regulamentul cu privire la prizonierii de război”, pus în aplicare la 1 iulie 1941. Prin acest document, era prevăzut că „soldații și subofițerii, prizonieri de război pot fi angrenați în activități de muncă atât în lagăr, cât și în afara lagărului, în industria și agricultura URSS, în baza unor reguli speciale, elaborate de Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate”. Prizonierii de război, angrenați în activități de producție în economia sovietică, intrau sub incidența legislației sovietice cu privire la protecția muncii și erau retribuiți conform unor principii stabilite de Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate. Din salariul prizonierului de război erau reținute cheltuielile pentru întreținerea sa. Spațiul de locuit și întreținerea acestuia erau asigurate pe cheltuiala agentului economic pentru care prizonierul de război muncea. Era interzisă utilizarea prizonierilor de război la munci în folosul personal al angajaților administrațiilor lagărelor⁸⁶. Potrivit istoricului rus, M. Kolerov, „în realitate, munca prizonierilor de război nici pe departe nu se înscria în limitele acestor prevederi”⁸⁷.

Politica guvernului sovietic de utilizare a prizonierilor de război la munci a suferit modificări substanțiale în timpul și după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. În primele luni după declanșarea ostilităților pe Frontul de Est (iunie 1941), problema folosirii prizonierilor de război ca mâna de lucru nu s-a aflat în atenția autorităților sovietice, fapt determinat de înfrângerile militare ale Armatei Roșii și de numărul redus al prizonierilor de război capturați de trupele sovietice⁸⁸. Prizonierii de război au fost implicați, cu precădere, în acțiunile de propagandă⁸⁹ organizate de aparatul politic sau de contraspionajul serviciilor speciale sovietice⁹⁰. Munca primilor prizonieri se limita la lucrări de amenajare a lagărelor sau la diverse alte acțiuni pe plan local, organizate, de regulă, de către comandanții de lagăre.

Dovada certă a lipsei de preocupare pentru această problemă o reprezintă faptul că, timp de mai mult de un an de război pe Frontul de Est, în cadrul NKVD al URSS, care deținea prizonierii de război, nu a existat un departament special pentru organizarea muncii prizonierilor de război. Abia la 3 august 1942, cu ocazia aprobării Regulamentului de funcționare a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, de către S.N. Kruglov, adjunct al comisarului poporului pentru afacerile interne, pentru prima oară, în cadrul Direcției a fost creată Secția de organizare și producție, care urma să dirijeze procesul de utilizare a prizonierilor de război

ca mâna de lucru în economia sovietică. Potrivit acestui document, Secția de organizare și producție avea sarcina „(...) să asigure utilizarea prizonierilor de război, a persoanelor civile interne și a contingentului special [militari sovietici care fuseseră prizonieri] ca mâna de lucru în industrie, în transport și în agricultură; să dirijeze activitatea de producție a lagărelor, să verifice respectarea contractelor [de muncă] încheiate între lagăre și agenții economici; să elaboreze diverse modalități de evidență și de gestiune a utilizării muncii deținuților, să supravegheze procesul general de folosire la munci a prizonierilor de război, a persoanelor civile interne și a contingentului special”⁹¹.

La începutul anului 1942 existau șase lagăre pentru prizonieri de război⁹². Lipsa acută a forței de muncă în economia URSS, cauzată de ampla mobilizare în armată, în primele luni de război, de cedarea, pentru moment, a unor teritorii întinse și foarte dens populate din partea europeană a URSS, precum și deplasarea spre est a centrului de greutate a industriei sovietice prin evacuarea unor mari întreprinderi, dar, mai ales, prin pierderea unor zone de interes strategic pentru sectorul energetic (ocuparea de către trupele inamice a Bazinului carbonifer Donbass și blocarea căilor de acces terestre către Cauază) au determinat schimbarea atitudinii conducerii sovietice față de prizonierii de război. La 8/13 ianuarie 1942, a fost emis Ordinul circular nr. 5 al NKVD al URSS privind folosirea tuturor prizonierilor de război apti de muncă – din Lagărele de la Spasski-Zavod și de la Elabuga – la activități din industrie, prin care se dispunea folosirea lor ca mâna de lucru la minele din Bazinul carbonifer Karaganda. Prizonierii din Lagărul de la Aktiubinsk și cei transferați aici din Lagărul de la Temnikov urmău să fie folosiți la minele de nichel de la Kimpersai. Al treilea mare șantier pentru prizonierii de război a fost organizat la exploataările forestiere din cadrul coloniei de reeducare prin muncă de la Unja, din regiunea Gorki⁹³.

Transferul celor 1 339 de prizonieri de război români, dar și al prizonierilor proveniți din celelalte armate care luptau pe Frontul de Est, spre a fi folosiți la munci, la exploataările forestiere din zona Unja, s-a încheiat cu un eșec. Din cei 2 500 de prizonieri prezenți, după primele trei luni, 600 de persoane au decedat și 1 500 suferău de distrofie în formă gravă⁹⁴. În acest sens, cercetătorii ruși consideră că Lagărul de la Unja „a fost închis, iar ceilalți prizonieri apti de muncă au fost transferați în Lagărul de la stația de cale ferată Basianovskaja, [care a fost] reînființat”⁹⁵. O situație similară s-a înregistrat și în Lagărul de la Aktiubinsk. Deja, în februarie 1942, se reportase la Moscova despre „sosirea în lagăr a unui contingent de prizonieri de război din armatele germană și română, extrem de slăbit” și despre „o rată ridicată a mortalității la nivelul acestora din urmă”⁹⁶. În consecință, conducederea NKVD s-a văzut nevoită să lichideze Lagărul de la Aktiubinsk prin Ordinul nr. 001156, din 3-8 iunie 1942, privind reorganizarea rețelei de lagăre pentru prizonierii de război și a punctelor de primire din cadrul NKVD al URSS⁹⁷.

O nouă tentativă de organizare a muncii prizonierilor de război în economia sovietică a fost întreprinsă în mai 1942. În baza Hotărârii nr. 1 709 s, din 6 mai 1942, a Comitetului de Stat al Apărării cu privire la utilizarea prizonierilor de război la exploataările de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice, NKVD al URSS a emis Ordinul nr. 00928, din 8 mai 1942⁹⁸, prin care a dispus organizarea și concentrarea în Lagărul de la Monetnaia și Losinii, regiunea Sverdlovsk, a 2 000 de prizonieri de război, printre care și români, precum și extinderea Lagărului de la stația de cale ferată Basianovskaja. În pofida prevederilor concrete ale ordinului referitoare la echipare, la acordarea de asistență medicală și la asigurarea hranei, până la sfârșitul anului 1942, în rândul prizonierilor de război din aceste două lagăre s-a înregistrat o rată extrem de înaltă a mortalității. În urma unor cercetări

amănunțite privind prezența prizonierilor de război în zona Munților Ural, istoricii ruși, V.P. Motrevici și N.V. Surjikova, precizează că, până la sfârșitul anului 1942, aproape jumătate din cei prezenți la exploataările de turbă au decedat din cauza distrofiei sau hipotermiei⁹⁹, mai exact, a subnutriției și a lipsei hainelor călduroase.

În a doua jumătate a anului 1942, Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, a creat noi lagăre de producție: Lagărul nr. 89, de la Kozlovka, stația de cale ferată Tiurlema (RSSA Ciuvășă), pentru construcția șoselei Gorki-Kazan¹⁰⁰, Lagărul nr. 64, de la Morșansk, regiunea Tambov, pentru exploataările de turbă¹⁰¹, Lagărul nr. 75, de la Riabovo, pentru extracția turbei¹⁰², Lagărul nr. 95, de la Kîstîm, regiunea Celiabinsk, pentru fabricile de producere a materialelor de construcții¹⁰³. De asemenea, NKVD al URSS a încercat să impună un control riguros asupra procesului de utilizare la munci a prizonierilor de război, prin intermediul rapoartelor zilnice, trimise de administrațiile lagărelor. Această practică însă a fost abandonată în octombrie 1942, fiind înlocuită cu cea a raportărilor la cinci zile. Prin Directiva nr. 28/7 309, din 17 iulie 1942¹⁰⁴, a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, comisiile medicale de muncă ale administrațiilor lagărelor au fost obligate să efectueze un consult medical lunar, pentru stabilirea capacitații de muncă a fiecărui prizonier de război. În urma acestui control, fiecare militar străin, prizonier de război, era repartizat într-o din cele patru categorii de capacitate de muncă, ce presupuneau norme de muncă diferite¹⁰⁵.

Adoptarea acestor măsuri, prin care se urmărea organizarea procesului de utilizare a prizonierilor de război ca mâna de lucru în economia sovietică, nu a avut efectul scontat din cauza dificultăților intervenite în asigurarea regimului alimentar. Anularea normelor de hrana diferențiate pentru prizonierii de război, prin Circulara nr. 353, din 25 august 1942, a NKVD al URSS, a avut drept consecință creșterea mortalității și scăderea capacitații de muncă a prizonierilor de război. În consecință, din cei 17 459 prizonieri de război, preluati de la unitățile Armatei Roșii, până la 1 septembrie 1942, în lagărele de producție erau deținute doar 8 330 persoane, iar 5 158 persoane (29,5%) au decedat¹⁰⁶. Penuria alimentară nu a reprezentat singurul motiv al eșecului organizării procesului de utilizare la munci a prizonierilor de război. În opinia istoricilor ruși, în mai multe lagăre, prizonierii de război nu au fost repartizați la munci, potrivit capacitații de muncă stabilite în urma controlului medical. De asemenea, organizarea deficitară a procesului de producție a cauzat numeroase întreruperi ale acestuia. Prizonierii de război nu dispuneau de unelte sau echipament special, iar locul de muncă se afla la distanțe mari de lagăr, fapt care determina un consum excesiv de energie și timp¹⁰⁷.

În faza inițială, utilizarea la muncă a prizonierilor de război a fost afectată, în mare măsură, de procesul lent de transfer al acestora de la punctele de primire/repartizare ale fronturilor, în lagărele de staționare sau de producție, care, ulterior, furnizau agenților economici forța de muncă. Astfel, după primele zile ale ofensivei sovietice de la Stalingrad, de la sfârșitul anului 1942, a urmat un flux masiv de prizonieri. NKVD al URSS a emis Ordinul nr. 002597, din 28 noiembrie 1942, privind repartizarea și utilizarea la muncă a prizonierilor de război, în baza căruia: 64 000 prizonieri de război au fost trimiși în lagărele existente; au fost organizate opt noi lagăre, cu o capacitate de 30 000 persoane, pentru munci la întreprinderile și la exploataările forestiere din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Forestieră; 16 000 persoane au fost trimise la munci la întreprinderile din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Carboniferă; 10 000 persoane au fost trimise la munci pe șantierele Trustului Celiabmetallurgstroi al NKVD, iar 3 000 persoane la

întreprinderile din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții¹⁰⁸. În pofida unor dispoziții concrete prevăzute în acest ordin – asigurarea de fonduri pentru activitatea lagărelor, aprobarea normelor de hrana pentru toate categoriile de prizonieri de război, delegarea de urgență a persoanelor responsabile la locurile de înființare a noilor lagăre, sosirea noilor loturi de prizonieri –, activitatea de repartizare la munci s-a desfășurat cu mari dificultăți. La 23 februarie 1943, din totalul de 183 448 prizonieri de război, doar 20 395 persoane se aflau în lagărele de staționare și de producție, 88 663 persoane rămâneau în lagărele de repartizare, iar 72 390 persoane încă se mai aflau în lagărele de la Stalingrad, fără să fie luate în evidență¹⁰⁹.

Caracterul anevoios al procesului de organizare a lagărelor de producție, în primul an și jumătate de război, este vizibil și în cazul Lagărului de la Stalinogorsk, regiunea Tula. La o lună de la începutul ofensivei sovietice, la 20 decembrie 1942, Comitetul de Stat al Apărării a adoptat Hotărârea nr. 2 643, „cu privire la măsurile de sprijinire a Bazinului carbonifer Moscova”¹¹⁰, prin care s-a dispus folosirea la munci de extracție a cărbunelui a prizonierilor de război români¹¹¹. Astfel se explică motivul pentru care prizonierii de război români de la Stalingrad și de la Cotul Donului au fost transportați în lagărele din regiunile Ivanovo, Tula, Riazani¹¹², situate în apropierea capitalei URSS. La 2 ianuarie 1943, NKVD al URSS a emis Ordinul nr. 001, care prevedea organizarea unui lagăr în regiunea Moscova, cu o capacitate de 8 000 de oameni¹¹³. Înființarea unui lagăr separat pentru prizonierii de război români folosiți la munci în minele de cărbune de la Stalinogorsk a fost amânată pentru o dată ulterioară. La începutul anului 1943, prizonierii de război români erau deținuți în Secțiile nr. 13 și 14 ale Lagărului nr. 283, de la Stalinogorsk, stația de cale ferată Uzlovaia¹¹⁴.

Din cele expuse mai sus, se poate trage concluzia că în folosirea prizonierilor de război ca mâna de lucru în economia URSS, în primul an și jumătate de război, au existat dificultăți majore¹¹⁵. Lipsa unor condiții elementare de viață în lagărele de producție, improvizate în grabă, insuficiența produselor alimentare și ziua de muncă istovitoare (de 12 ore¹¹⁶) au dus la deteriorarea stării fizice și la creșterea ratei mortalității în rândul prizonierilor de război. În opinia istoricului rus S.G. Sidorov, „NKVD al URSS a încercat să dea uitării acest an din istoria procesului de folosire a prizonierilor de război la munci și a adoptat ca moment de început luna aprilie 1943, când, prin Ordinul nr. 00675, din 6 aprilie 1943, al comisarului de rangul 2 S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, au fost puse în aplicare Directiva cu privire la principiile utilizării prizonierilor de război ca mâna de lucru, modelul de contract, încheiat de Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne cu agenții economici, în vederea livrării forței de muncă, și lista de comunicări urgente privind utilizarea forței de muncă a prizonierilor de război”¹¹⁷.

Prin documentele anexate Ordinului nr. 00675, din 6 aprilie 1943¹¹⁸, au fost reglementate o serie de aspecte privind utilizarea forței de muncă a prizonierilor de război: modul de înființare a lagărelor de producție și condițiile transferului prizonierilor de război în aceste lagăre, angajamentele agenților economici față de lagăre și față de prizonierii de război, încheierea și respectarea contractelor privind furnizarea forței de muncă provenite din rândul prizonierilor de război etc. În condițiile creșterii semnificative a numărului prizonierilor de război, în iarna 1942/1943, emiterea acestor documente a oferit noi posibilități pentru folosirea lor la munci. Documentele au reprezentat baza juridică a unui amplu program de măsuri care prevedea folosirea pe scară largă a prizonierilor de război ca mâna de lucru în toate ramurile economiei naționale, inclusiv în industria de război. Comandanții de lagăre erau obligați să stabilească categoria de muncă pentru fiecare prizonier și să ofere întreprin-

derilor din zonă numărul solicitat de persoane pentru activitățile stabilite prin încheierea unor contracte speciale. Din acel moment, în URSS, problema folosirii prizonierilor la muncă a fost ridicată la nivel de politică de stat.

În prima jumătate a anului 1943, principala problemă care afecta realizarea acestui proiect, a fost capacitatea de muncă scăzută a prizonierilor de război deținuți în lagărele NKVD. În acest sens, relevant este cazul Lagărului nr. 84 de la Monetnaia și Losinii al cărui efectiv, în perioada 15 aprilie-20 mai 1943, în pofida deceselor și transferurilor destul de frecvente, s-a menținut la nivelul a peste 5 000 prizonieri de război din care românii reprezentau peste 40%¹¹⁹. Conform rezultatelor inspecției din 20 mai 1943, în lagăr erau 1 668 bolnavi, iar 1 177 persoane se aflau la echipele de recuperare¹²⁰, ceea ce însemna că, în acel moment, aproape jumătate din prizonierii deținuți nu puteau fi utilizati ca mâncă de lucru în procesul de producție.

O situație similară a fost constatată în urma inspectării Lagărului nr. 58 de la Temnikov (RASS Mordvină). La sfârșitul lunii mai 1943, din cei 9 527 prizonieri de război prezenți în lagăr (5 577 români, 2 709 italieni, 656 germani etc.), doar 1 665 persoane erau complet sănătoase, celelalte fiind slăbite (3 604 persoane) și grav bolnave (2 592 persoane¹²¹). Aceste date atestă faptul că 65% din efectivul prizonierilor de război își pierduse capacitatea de muncă. În consecință, forța de muncă disponibilă în Lagărul de la Temnikov (cca 1 000 persoane) era utilizată la gospodăria auxiliară sau la lucrările agricole ale lagărului¹²².

Conform datelor oferite de maiorul de securitate G.A. Braghilevski, adjunctul șefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, la 1 august 1943, în cele 16 lagăre de producție ale NKVD al URSS, erau deținuți 41 296 prizonieri de război, din care, la muncă, erau folosite doar 18 830 persoane (45,6%), după cum urmează: 6 755 persoane pentru munca în producție și 9 015 persoane pentru muncă în interiorul lagărelor. În lagărele nr. 58 de la Temnikov și nr. 165 de la Iuja, nu mai exista nicio rezervă de forță de muncă, aptă pentru activități în producție. Într-o situație similară se aflau și alte lagăre, unde numărul prizonierilor de război, apti pentru munca în producție, avea o pondere insignifiantă (Lagărul nr. 188 de la Rada - 4%, Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod - 5%, Lagărul nr. 100 de la Suslongher - 7%)¹²³.

Pentru perioada dintre sfârșitul anului 1943 și începutul anului 1944, prizonierii de război români erau, practic, prezenți în toate cele 16 lagăre de producție ale Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne. Militarii români erau majoritari în Lagărul nr. 75 de la Riabovo (extracția turbei), Lagărul nr. 93 de la Tiumeni (exploatari forestiere), Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod (industria carboniferă), aveau o pondere semnificativă în totalul forței de muncă în Lagărul nr. 68 de la Potanino, în Lagărul nr. 84 de la Asbest și în Lagărul nr. 108 de la Beketovka¹²⁴. Deși erau scutiți de obligația de a presta munci fizice, unii ofițeri români nu s-au eschivat de la executarea lucrarilor în gospodăriile auxiliare ale lagărelor¹²⁵.

În pofida ofensivei Armatei Roșii și a creșterii permanente a numărului militarii străini capturați, până la sfârșitul anului 1943, ponderea prizonierilor de război, apti de muncă, s-a menținut la un nivel redus. Astfel, conform statisticilor oficiale sovietice, la 15 septembrie 1943, erau în viață 84 480 prizonieri de război; la 5 octombrie 1943 – 89 325 prizonieri de război; la 15 noiembrie 1943 – 96 498 prizonieri de război; la 1 decembrie 1943 – 96 707 prizonieri de război. Într-un raport al maiorului de securitate G.A. Braghilevski, se preciza că, în luna noiembrie 1943, totalul rezervei de forță de muncă a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne era de 27 297 prizonieri de război, din care, în procesul de producție, erau folosiți 72,9% dintre aceștia¹²⁶. Referitor la

această situație cercetătorii ruși afirmă că: „La sfârșitul anului 1943, în cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne funcționau 16 lagăre de producție, în care se aflau 32 161 persoane, mai puțin de jumătate dintre ele fiind folosite la muncă, în economia națională sovietică. Pentru munca prestată de prizonierii de război, în anul 1943, bugetul de stat [al URSS] a avut un venit de 12 011 000 de ruble”¹²⁷.

Efortul general de extindere a procesului de folosire a prizonierilor de război ca mâna de lucru în economia sovietică, în 1943, a demonstrat că numai prin îmbunătățirea stării fizice a prizonierilor puteau fi obținute rezultatele dorite. În acest scop, pentru o perioadă scurtă (22 decembrie 1943-28 februarie 1944), au fost utilizați pentru munca în producție doar prizonierii repartizați în prima categorie privind capacitatea de muncă, iar prin Dispoziția nr. 80, din 28 februarie 1944, a NKVD al URSS au fost reglementate durata zilei de muncă și rația de alimente pentru prizonierii din prima și din a doua categorie de capacitate de muncă¹²⁸. A urmat Dispoziția nr. 142, din 18 aprilie 1944, a NKVD al URSS, prin care au fost expuse regulile de utilizare la muncă a prizonierilor de război, repartizați în diverse categorii de capacitate de muncă. Comisarii poporului pentru afacerile interne ai republicilor unionale și autonome, șefii direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD al URSS au fost obligați să întreprindă toate măsurile pentru utilizarea judicioasă a prizonierilor de război ca mâna de lucru și pentru creșterea productivității muncii acestora, pentru respectarea tuturor prevederilor NKVD al URSS, referitoare la regimul de detenție, izolarea, asigurarea asistenței medicale și a condițiilor de viață a prizonierilor de război¹²⁹.

Prin Circulara nr. 204, din 31 iulie 1944, a NKVD al URSS, Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne i s-a solicitat ca „sumele obținute de la agenții economici pentru munca prestată de prizonierii de război să compenseze la maximum cheltuielile pentru detinerea acestora”. Acest obiectiv a rămas în vigoare până la sfârșitul repatrierii, din URSS, a prizonierilor de război. Șefilor de lagăr li s-a atras atenția că răspundeau personal pentru îndeplinirea planurilor trimestriale privind utilizarea prizonierilor de război la munci, punându-li-se în vedere să reducă la minimum numărul prizonierilor folosiți pentru lucrări în interiorul lagărelor și să asigure prezența în economia sovietică a cel puțin 80% din numărul persoanelor apte de muncă¹³⁰.

Aceste măsuri luate de conducerea NKVD al URSS și creșterea numărului prizonierilor – ca urmare a ofensivei trupelor sovietice – au determinat folosirea pe o scară și mai mare a forței de muncă provenite din rândul prizonierilor de război. La 1 martie 1944, în diverse domenii ale economiei sovietice, activau 31 086 prizonieri de război (construcția de întreprinderi în domeniul siderurgic – 4 404 persoane; industria de înzestrare – 3 600 persoane; exploatari forestiere și prelucrarea lemnului – 5 633 persoane; industria materialelor de construcții – 2 511 persoane; construcția de porturi – 2 794 persoane¹³¹; extracția turbei – 1 459 persoane; lucrări agricole – 2 851 persoane etc.)¹³². La 1 aprilie 1944, în economia sovietică erau angrenați 31 979 prizonieri de război, iar la 19 iunie 1944, 82 704 prizonieri de război (industria carboniferă – 8 197 persoane; șantierele NKVD al URSS – 13 600 persoane; industria materialelor de construcții – 6 924 persoane; construcția de lagăre ale NKVD – 7 238 persoane; industria constructoare de mașini grele – 5 178 persoane; lucrări agricole – 3 196 persoane; construcția de avioane – 2 000 persoane; etc.)¹³³. În baza datelor de mai sus, se poate afirma că, în 1944, utilizarea forței de muncă a prizonierilor de război în economia sovietică dobândise o amploare foarte mare.

În dorința de a identifica noi mijloace de creștere a eficienței muncii prizonierilor de război, la sfârșitul anului 1944-începutul anului 1945, conducerea NKVD al URSS a solicitat

tuturor administrațiilor lagărelor efectuarea unei evidențe pe profesii a acestora. De exemplu, în raportul Administrației Lagărului nr. 182 de la Shahtinsk, regiunea Rostov, din 10 ianuarie 1945, efectivul forței de muncă disponibil a fost prezentat fiind menționate meserii tuturor prizonierilor³⁴. Prin Directiva nr. 28 din 28 aprilie 1945, NKVD al URSS a ordonat crearea unor comisii speciale în vederea atestării acestor meserii pentru persoanele care nu dispuneau de un document care să le confirme ocupația. Administrațiile lagărelor și agenții economici erau obligați să folosească specialiști din rândul prizonierilor de război doar pentru activități conforme pregătirii lor profesionale, să le ofere cel mai bun echipament, să le asigure condiții de locuit în spații mai bine amenajate și să manifeste un interes sporit față de propunerile lor privind rationalizarea și perfecționarea procesului de producție. În condițiile în care unele meserii nu își aveau aplicare în zona de detenție, posesorii acestora trebuiau transferați, potrivit dispozițiilor conducerii Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne³⁵.

Un alt aspect al problemei folosirii prizonierilor de război la munci este eficiența procesului. De exemplu, în mai 1944, în Lagărul nr. 108 de la Beketovka erau deținuți 2 338 prizoneri de război, din care aproape 600 erau români, iar efectivul forței de muncă era de 1 901 persoane. În procesul de producție erau angrenați doar 1 009 prizonieri de război, ceilalți efectuând munci în interiorul lagărului (gospodăria auxiliară, atelierele de cizmărie, croitorie, tâmplărie, tinichigerie, repararea clădirilor) sau nefiind scoși la munci din cauza absenței escortei. În plus, productivitatea muncii avea de suferit din cauza refuzului agenților economici de a oferi suplimentul de hrană pentru îndeplinirea și depășirea normei de lucru, de a asigura cazarmament și echipament de lucru pentru prizonierii de război din producție, de a furniza la timp combustibilul necesar etc.³⁶

O situație similară a fost constatată în urma inspectării, în decembrie 1944, a Lagărului nr. 159 de la Odessa. Aici, prizonierii de război români reprezentau 65% din numărul total al deținuților. În cea de-a doua decadă a lunii noiembrie 1944, efectivul prizonierilor de război care activa în producție era de 53% din totalul persoanelor apte de muncă. În a treia decadă a lunii noiembrie, efectivul prizonierilor din producție s-a redus ca urmare a instituirii carantinei, din cauza tifosului exantematic. În opinia inspectorilor, la originea numărului scăzut de prizonieri din producție se afla nivelul ridicat al morbidității, lipsa îmbrăcăminte, lipsa uneltelelor și a materialelor de construcție, numărul redus al trupelor de escortă. Prizonierii de război din categoria a 2-a de muncă nu primeau surplusul de alimente pentru îndeplinirea normelor de lucru³⁷. Motive identice pentru justificarea deficiențelor în utilizarea ca mâna de lucru a prizonierilor de război au fost invocate și de către administrațiile altor lagăre³⁸.

La începutul anului 1945, numărul prizonierilor de război angrenați în procesul de producție a crescut în mod substanțial, fenomenul fiind determinat nu de îmbunătățirea stării lor fizice, ci de creșterea fluxului de militari străini luați prizonieri de trupele sovietice, aflate în ofensivă. Conform notei informative a lui L.P. Beria, din 5 decembrie 1944, privind efectivele de prizonieri de război din acel moment, în lagărele NKVD al URSS se aflau 680 921 prizonieri de război, din care 435 388 persoane munceau în diverse domenii ale economiei sovietice³⁹. Celalți 245 533 prizonieri de război erau încadrați în următoarele categorii: bolnavi, epuizați și invalizi. Folosirea la munci a prizonierilor de război a căpătat un caracter de masă, dar cu un randament scăzut, din cauza organizării deficitare a procesului de producție, a regimului alimentar, a asistenței medicale și a regimului de detenție.

Sursele de arhivă disponibile în prezent nu permit stabilirea exactă a evoluției numărului de prizonieri de război români, utilizați în perioada 1944-1945 ca mâna de lucru în procesul

de producție, în diverse ramuri ale economiei URSS. Conform unei note informative a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, la 1 martie 1945, în URSS erau deținuți 106 482 prizonieri de război români, din care 79 180 persoane (74%) erau concentrate în lagărele NKVD din zonele industriale sovietice: Donbass, Ural, regiunile Sverdlovsk, Celiabinsk, Zaporojie, exploataările de turbă din regiunea Ivanovo, șantierele de la Stalingrad, Astrahan, Dnepropetrovsk, Kiev, Odessa, portul de la Sevastopol, șantierele navale de la Nikolaev etc¹⁴⁰. Prezența lor în lagărele care furnizau forță de muncă pentru agenții economici atestă faptul că, la începutul anului 1945, cea mai mare parte a prizonierilor de război români era utilizată ca mâna de lucru în cele mai importante obiective din industria sovietică. Istoricii ruși menționează că „(...) în acea perioadă, majoritatea prizonierilor de război, 85 266 persoane (20%), muncea la întreprinderile Comisariatului Poporului pentru Industria Carboniferă”¹⁴¹. Având în vedere că în lagărele din zonele unde industria carboniferă era preponderentă – regiunile Voroșilovgrad (Lugansk), Stalino (Donețk), Rostov –, erau deținuți peste 16 000 prizonieri de război români (peste 20% din totalul prizonierilor de război români), aprecierea cercetătorilor ruși este plauzibilă și în privința militarilor români.

În prima jumătate a anului 1945, conducerea sovietică a întreprins o serie de acțiuni în vederea perfecționării sistemului de utilizare a prizonierilor de război în producție. Interesul sporit față de industria carboniferă a determinat și introducerea primelor măsuri de reorganizare a muncii în acest domeniu¹⁴². Pentru creșterea productivității muncii, s-a procedat la organizarea prizonierilor de război în unități de tip militar. Brigăzile de muncă au fost înlocuite cu grupe, plutoane, companii, batalioane, iar șefii de barăci au devenit comandanți ai acestor subunități, fapt ce a permis introducerea unei discipline de muncă severe și utilizarea la maximum a efectivului de resurse umane disponibil¹⁴³. Prizonierii de război care îndeplineau sau depășeau normele de muncă în industria carboniferă primeau prime în bani¹⁴⁴. Au fost înăsprite sancțiunile aplicate prizonierilor de război care nu îndeplineau normele stabilite pentru diverse lucrări¹⁴⁵. Prin Ordinul nr. 00311, din 16 aprilie 1945, al NKVD, a fost pus în aplicare „Regulamentul provizoriu cu privire la unitățile disciplinare pentru prizonierii de război și pentru persoanele civile interne”. Conform documentului, în aceste unități puteau fi mutați și prizonierii de război care „refuzau să muncească sau dezorganizau procesul de producție”¹⁴⁶.

Toate aceste măsuri adoptate de NKVD al URSS, în primele luni ale lui 1945, aveau menirea să consolideze mecanismul de utilizare a prizonierilor de război ca mâna de lucru pentru o economie puternic afectată de război și în condițiile unei insuficiențe acute a forței de muncă, provocată de pierderile umane foarte mari din rândul populației sovietice. Adoptarea măsurilor, în condițiile în care soarta războiului era, practic, decisă prin ocuparea de către trupele coaliției antihitleriste a teritoriului Europei, reprezenta un indicu clar al intenției conducerii sovietice de a folosi munca prizonierilor de război pe termen lung.

Încheierea, în mai 1945, a ostilităților pe continentul european și creșterea fluxului de prizonieri au fost urmate de noi pași întreprinși de NKVD al URSS în direcția perfecționării sistemului de folosire a prizonierilor de război la muncă. La 4 iunie 1945, Comitetul de Stat al Apărării a adoptat Hotărârea nr. 8 921 ss cu privire la măsurile de utilizare a prizonierilor de război la munci și asigurarea materială a lagărelor pentru prizonierii de război, prin care s-a dispus repartizarea în producție, în diverse ramuri ale economiei sovietice, a 2 100 000 prizonieri de război. Pentru punerea în practică a acestei hotărâri, NKVD al URSS a emis Ordinul nr. 00698, din 15 iunie 1945, prin care au fost stabilite măsurile concrete privind dislocarea prizonierilor de război, creșterea productivității muncii și asigurarea unei prezențe

maxime la locul de lucru a persoanelor apte de muncă¹⁴⁷. Conform Directivei nr. 107, din 2 iulie 1945, a NKVD al URSS, administrațiile lagărelor erau atenționate că trebuie să oblige pe „fiecare prizonier de război să îndeplinească normele de producție stabilite de stat, făcând uz, în acest scop, de toate metodele administrative și mijloacele de stimulare prevăzute prin Ordinul nr. 00698, din 1945, emis de NKVD al URSS”¹⁴⁸.

Un moment important al acestui proces l-a reprezentat Directiva nr. 28/56, din 23 august 1945, a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind retribuirea lagărelor pentru livrarea forței de muncă la șantiere. Prin acest document era prevăzută remunerarea „în strictă conformitate cu normele și tarifele existente la momentul efectuării muncii, cu aplicarea sporurilor și a încasărilor prevăzute pentru fiecare gen de lucrări”. Se preciza, în mod expres, că „lagărul urma să fie plătit de către agentul economic exact ca în cazul în care lucrările ar fi fost executate de muncitori civili angajați”¹⁴⁹. În opinia cercetătorului rus, M. Kolerov, prin acest document a fost oficializat statutul lagărului de furnizor de forță de muncă¹⁵⁰.

La 29 septembrie 1945, NKVD al URSS a pus în aplicare „Regulamentul privind utilizarea la muncă a prizonierilor de război”, act normativ fundamental, care a acumulat întreaga experiență a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind utilizarea muncii cetătenilor străini deținuți în lagărele NKVD al URSS. Regulamentul avea trei capitole: „Instrucțiuni privind utilizarea prizonierilor de război ca mâna de lucru”, prin care erau precizate modalitățile de distribuire a forței de muncă disponibile, programul de activitate în producție, organizarea procesului de producție, mijloacele de stimulare și metodele de sancționare a prizonierilor de război; „Instrucțiuni privind activitatea secțiilor de producție și planificare ale lagărelor NKVD pentru prizonierii de război”, prin care erau fixate obiectivele și funcțiile acestor secții ale administrațiilor lagărelor, precum și sarcinile personalului; „Instrucțiunea privind raporturile dintre lagăr și agentul economic, în cadrul realizării contractelor de muncă”, prin care erau stabilite principiile de repartizare a forței de muncă în sectoarele de producție, obligațiile asumate de administrațiile lagărelor în vederea efectuării lucrărilor prevăzute, a creșterii productivității muncii, a respectării regulilor de protecție a muncii, a ținerii evidenței muncii prestate, a asigurării regimului de detenție și pază a prizonierilor de război¹⁵¹.

Astfel, în urma eforturilor depuse timp de patru ani, NKVD al URSS a reușit să pună la punct un mecanism de utilizare a prizonierilor de război ca mâna de lucru, practic, în toate ramurile economiei sovietice. Aceasta era un instrument al regimului totalitar, creat pentru necesitățile statului, care dispunea de această forță de muncă din rândul cetătenilor străini, în vederea obținerii beneficiului de pe urma exploatarii resurselor umane disponibile.

Din rezerva de forță de muncă de care dispunea statul sovietic făceau parte și prizonierii de război români. Sursele de arhivă disponibile în prezent permit următoarele constatări: conform datelor prezentate de către Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, la 10 septembrie 1945, în lagărele NKVD al URSS care furnizau forță de muncă pentru întreprinderile din industria sovietică erau deținuți peste 88 000 militari români; majoritatea erau angrenați în procesul de producție din industria carboniferă (21 000 persoane), la șantierele de construcție (16 530 persoane), la obiectivele NKVD al URSS (9 900 persoane), la întreprinderile Comisariatului Poporului pentru Metalurgia Neferoasă al URSS (7 000 de persoane)¹⁵²; aproape jumătate (40 000) au fost eliberați și repatriați până la sfârșitul anului 1945. Se impune precizarea că, în primele loturi de prizonieri de război români repatriați, au fost incluse persoanele bolnave, epuizate și invalide¹⁵³.

Până la 10 aprilie 1946, din lagărele NKVD al URSS au fost eliberați și repatriați 82 073 prizonieri de război români (61 662 persoane, în baza deciziilor Comitetului de Stat al Apărării, iar 20 411 persoane s-au înrolat în diviziile de voluntari). În URSS au mai rămas 50 928 persoane, din care 45 939 persoane reprezentau forța de muncă provenită din rândul prizonierilor de război români, cărora li se mai adăugau 240 persoane deținute în batalioanele de muncă speciale ale Ministerului Forțelor Armate al URSS. Militarii români munceau la minele de cărbune, pe șantiere, la exploatarele forestiere, în întreprinderi, în agricultură etc., fiind repartizați, practic, în toate regiunile și ținuturile părții europene a Uniunii Sovietice, precum și în Kazahstan, zona Munților Ural și Siberia.¹⁵⁴

Ritmul lent al repatrierii¹⁵⁵ a favorizat menținerea, pe parcursul anului 1946, a unui efectiv stabil al forței de muncă provenite din rândul prizonierilor de război români. Astfel, în august 1946, în lagărele MVD al URSS se aflau 46 492 sergenți și soldați români¹⁵⁶, iar la 1 decembrie 1946, peste 35 000 prizonieri de război români munceau în economia sovietică¹⁵⁷. Conform unei note a generalului-locotenent I.A. Petrov, adjunctul șefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, la 1 mai 1947, în URSS mai erau peste 35 000 prizonieri de război români, din care 4 012 persoane erau dislocate în regiunea Celiajinsk, 2 915 persoane în lagărele din regiunea Sverdlovsk, 2 014 persoane în Lagărul nr. 241 de la Sevastopol, 4 093 persoane în Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod (RSS Kazahă), 1 580 persoane în lagărele care furnizau forța de muncă pentru industria carboniferă din regiunea Rostov, 1 199 persoane la șantierele din Stalingrad etc.¹⁵⁸

O semnificație aparte pentru studiul evoluției numărului de prizonieri de război români utilizați ca mâna de lucru în economia sovietică, în perioada postbelică, o are nota din 9 septembrie 1947 a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne privind efectivele prizonierilor de război români și ale persoanelor civile interne (cu cetățenie română) din URSS, la 1 august 1947¹⁵⁹. Pe lângă statistica privind numărul prizonierilor de război de etnie română, autorii documentului au prezentat date despre toți militarii din armata română aflați în detenție în URSS. Astfel se explică prezența, la acea dată, în lagărele sovietice a peste 47 186 militari români, din care, exceptând generalii, ofițerii de rang înalt¹⁶⁰ și bolnavii, se poate conchide că efectivul forței de muncă provenite din rândul prizonierilor de război români se ridică la 42 000-44 000 persoane. În perioada 1947-1949, au fost repatriați 32 441 prizonieri de război de etnie română, iar alături de ei și militari ai armatei române de alte naționalități¹⁶¹.

La 1 ianuarie 1953, în URSS mai erau deținuți 593 prizonieri de război români, din care 590 persoane erau condamnate și 3 persoane erau deținute fără condamnare¹⁶². Prizonierii de război români condamnați (1 general, 94 ofițeri, 495 subofițeri și soldați) erau deținuți în Lagărul nr. 476 și în Spitalul special nr. 1 893 din regiunea Sverdlovsk (180 persoane), în Secția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a Direcției regionale Stalingrad, din cadrul MVD, și în Spitalul special nr. 5 771 (388 persoane), în Lagărul nr. 280 din regiunea Stalino (Donețk) (1 persoană), în penitenciarele Ministerului Securității Statului al URSS (1 persoană), la MVD al URSS (4 persoane), în lagărele GULag (15 persoane), în spital (1 persoană). Prizonierii de război români fără condamnare (3 subofițeri și soldați) erau deținuți în Secția nr. 2 a Lagărului de la Kiev al MVD al RSS Ucraineană (2 persoane) și în Lagărul nr. 144 din regiunea Voroșilovgrad (1 persoană).

Astfel, tendințele conducerii sovietice de a dispune de mâna de lucru în contul reparațiilor de război nu au fost formulate deschis față de România, ca în cazul Germaniei, dar ele s-au materializat prin refuzul de a repatria un număr important de prizonieri de război români, după semnarea Convenției de armistițiu (12 septembrie 1944) și a Tratatului de pace (10 februarie 1947).

Repatrierea prizonierilor de război români

Problema repatrierii prizonierilor de război români a fost abordată în cadrul negocierilor pentru definitivarea Convenției de armistițiu între Națiunile Unite și România, în septembrie 1944, la Moscova. După ce la prima ședință a delegațiilor URSS, SUA, Marii Britanii și României, din seara de 10 septembrie, ora 22,00, V.M. Molotov a înmânat textul Convenției de armistițiu, Lucrețiu Pătrășcanu a transmis la București un rezumat al principalelor prevederi ale proiectului textului Convenției de armistițiu. La art. 5, aliații solicitau „Eliberarea prizonierilor și a internaților și repatrierea celor aduși din Rusia”⁶³. În telegrama de răspuns, din 11 septembrie 1944, Grigore Niculescu-Buzău, ministrul afacerilor străine al României, a precizat: „Guvernul e de acord cu propunerea de a se elibera prizonierii și internații și de a se repatria cei aduși din Rusia. În schimb, este drept să ni se restituie prizonierii români din Rusia, pentru a reconstitui cât mai degrabă unități combatante ce vor putea participa la lupta comună”⁶⁴.

Delegația română a înaintat în scris propunerile guvernului său⁶⁵, însă acestea nu au fost luate în considerare de partea sovietică. În cadul celei de-a doua ședințe de negocieri, V.M. Molotov a declarat: „Este greu să se soluționeze fără avizul militarilor. Trebuie cunoscută situațiunea exactă a cifrelor, pentru a decide, dar nu este nici momentul, nici locul pentru a discuta chestiunea acum”. El a mai precizat că „pentru moment redactarea art. 5 este suficientă”⁶⁶. Așadar, primele încercări ale României de recuperare a propriilor cetățeni, aflați în URSS s-au ciocnit de refuzul categoric al autorităților sovietice de a discuta această problemă⁶⁷. Conducerea sovietică a preferat să-și păstreze dreptul de a decide, de una singură, în privința sorții militarilor români capturați în lupte sau după înacetarea ostilităților, la 23 august 1944. Tentativele ulterioare ale guvernului român de a grăbi procesul de repatriere a militarilor săi aflați în captivitate au fost respinse, cu mențiunea că repatrierea lor se face conform unui program stabilit de partea sovietică⁶⁸.

O nouă solicitare de eliberare a cetățenilor săi a fost făcută de statul român imediat după înacetarea ostilităților pe continentul european. În scrisoarea vicepremierului român, Gheorghe Tătărescu, transmisă guvernului sovietic, a fost adresată rugămîntea de a repatria 40 000 de români deținuți în lagărele germane și preluăți de trupele sovietice de ocupație din Germania și Austria⁶⁹. Deși acești români nu puteau fi considerați prizonieri de război ai URSS, în acel moment, sub controlul instituției sovietice pentru problemele repatrierii se aflau doar 5 671 persoane. Ceilalți se aflau în proces de verificare de către diversele servicii sovietice și aveau să fie eliberați până în 1948⁷⁰.

Repatrierea prizonierilor de război români a fost un proces destul de anevoieios, durând peste zece ani. Fără a face public motivul reținerii acestor persoane, autoritățile sovietice au căutat să-i folosească în calitate de mâna de lucru în economia sovietică. Primul lot de 30 000 de prizonieri români, din care mai făceau parte 4 235 de români deținuți în lagărele de front, urma să fie repatriat în baza Hotărârii nr. 9 843, din 10 august 1945, a Comitetului de Stat al Apărării privind eliberarea a 708 000 de prizonieri de război aflați în lagărele NKVD al URSS. Spre deosebire de prizonierii de alte naționalități, din rândul prizonierilor germani, români, austrieci și unguri erau repatriate doar persoanele bolnave, invalide și inapte de muncă⁷¹. A urmat Hotărârea nr. 2 315-599, din 11 septembrie 1945, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS cu privire la eliberarea din lagăre și repatrierea a 40 000 de prizonieri de război români, aplicată prin Ordinul nr. 001035, din aceeași zi, al NKVD⁷².

În documentele forurilor superioare sovietice sau în ordinele NKVD al URSS nu se preciza termenul repatrierii prizonierilor de război eliberați, astfel că repatrierea propriu-zisă avea loc

după mai multe luni de aşteptare. Primii prizonieri de război români au revenit acasă după ce au trecut prin lagărele nr. 176 de la Focşani şi nr. 36 de la Sighet⁷³. Unii dintre ei, grav bolnavi şi istoviţi de drumul lung, au decedat după sosirea în lagărele de tranzit sovietice de pe teritoriul României⁷⁴. Conform unor rapoarte ale Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, din cei 70 000 prizonieri de război români eliberați în baza deciziilor din august-septembrie, până la 20 octombrie 1945 fuseseră repatriate 49 510 persoane, iar la 25 octombrie 1945, 55 909 persoane⁷⁵. Într-un raport din 10 aprilie 1946 către V.M. Molotov, S. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, preciza: „În anul 1945, potrivit Hotărârii nr. 9 865 ss, din 13 august 1945, a Comitetului de Stat al Apărării, au fost eliberați şi repatriați 61 662 prizonieri de război români. În plus, 20 411 prizonieri de război români au fost predăti pentru crearea diviziilor româneşti de voluntari”⁷⁶. Categoriea de voluntari a fost nominalizată, probabil, pentru a justifica reținerea celor peste 8 000 de persoane, care urmău să fie eliberate în baza ordinelor NKVD, din august-septembrie 1945⁷⁷.

În 1946, ritmul procesului de repatriere s-a încetinit. Inițial, guvernul sovietic a dat curs solicitării părții române de eliberare a 500 ofițeri români prizonieri. După selecția minuțioasă a persoanelor, întocmirea listelor şi aprobarea lor, la 5 iunie 1946 ofițerii prizonieri au fost transportați în țară, cu destinația Lagărul nr. 176 de la Focşani, pentru a fi predăti autorităților române⁷⁸. La 18 iunie 1946, Consiliul de Miniștri al URSS a adoptat Hotărârea nr. 1 263-519 privind eliberarea a 150 000 prizonieri de război germani şi de alte naționalități, urmată de Ordinul nr. 00601, din 27 iunie 1946, al MVD al URSS, prin care era prevăzută repatrierea, în primul rând, a prizonierilor de război internați în spitale şi infirmeriile lagărelor. Ordinul nr. 0374 al NKVD, cu privire la repatrierea a 10 000 români a fost emis abia la 5 noiembrie 1946⁷⁹. Potrivit acestui ordin, în listele cu persoanele repatriate erau inclusi prizonieri de război bolnavi şi inapţi de muncă, selectați pe județele din România. Din acest lot mai făceau parte şi 1 721 prizonieri de război români, considerați „antifasciști”, din care 700 de persoane erau absolvenți ale şcolilor antifasciste⁸⁰.

Coordonarea în timp a repatrierii şi selecția contingentului de prizonieri de război eliberați de către partea sovietică scoteau în evidență anumite interese ale conducerii URSS în acest sens. Efortul fizic excesiv, regimul alimentar defectuos şi condițiile dificile de trai din lagărele NKVD contribuiau permanent la scăderea capacitatei de muncă a prizonierilor de război. Pentru a stopa creșterea ratei mortalității şi pentru economisirea produselor alimentare pentru prizonierii sănătoși, NKVD al URSS a făcut noi propuneri de repatriere a persoanelor bolnave, invalide şi inapte de muncă. Conducerea de partid şi de stat din URSS, confruntată cu o criză acută a forței de muncă, era preocupată de menținerea unui număr cât mai mare de militari străini ca mâna de lucru în economia sovietică. Pe de altă parte, prin deținerea unei mase de cetăteni străini, regimul totalitar sovietic îşi propunea realizarea unor obiective de natură politică. Deciziile de repatriere aveau, de regulă, un anumit substrat politic, acestea fiind adoptate cu scopul de a influența evoluția vieții politice interne din țările Europei de Est. În cazul României, repatrierile din august-septembrie 1945 s-au desfășurat în perioada „grevei regale” şi au avut ca scop consolidarea poziției guvernului Petru Groza, de orientare pro-sovietică. În condițiile diminuării numărului de prizonieri, ritmul repatrierii a scăzut semnificativ în 1946, dar selecția persoanelor şi eliberarea lor s-au făcut la o dată cât mai apropiată de data alegerilor parlamentare din România, pentru a oferi un argument în plus forțelor pro-comuniste din România. Potrivit documentelor din arhivele sovietice, în 1946 au fost repatriați 12 512 prizonieri de război români⁸¹, printre aceştia fiind numeroase persoane trecute prin procesul de reeducare politică, ce trebuiau să devină un sprijin serios pentru comuniștii români în lupta lor pentru putere.

Semnarea, la 10 februarie 1947, a Tratatului de pace dintre Națiunile Unite și România a determinat evoluția ulterioară a repatrierii prizonierilor de război români. Conform art. 20 al tratatului, prizonierii de război români urmău să fie „repatriați cât mai curând cu putință, conform angajamentelor stabilite între fiecare din Puterile care dețin pe acești prizonieri și România”. Se mai preciza că „toate cheltuielile, inclusiv cele de subzistență, cauzate de transferul prizonierilor de război de la centrele de repatriere respective, care vor fi alese de guvernul Puterii Aliate sau Asociate interesate, până la locul de intrare pe teritoriul român, vor fi în sarcina guvernului român”⁸².

Obligația de eliberare a cetățenilor fostelor state inamice – asumată oficial – a obligat conducerea sovietică să întreprindă o serie de noi măsuri în acest sens. La 26 mai 1947, Consiliul de Miniștri al URSS a adoptat Hotărârea nr. 1 731-462 privind repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne. La 5 iunie 1947, MVD al URSS a emis Ordinul nr. 00596 prin care au fost stabilite modalitățile de implicare a acestei instituții în finalizarea repatrierii cetățenilor străini⁸³. Realizarea acestui obiectiv a fost încrănită exclusiv Direcției pentru problemele repatrierii din cadrul Consiliului de Miniștri al URSS, în subordinea căreia au fost trecute trei lagăre de tranzit sovietice: Lagărul nr. 176 de la Focșani, Lagărul nr. 36 de la Sighet (ambele în România) și Lagărul nr. 69 de la Frankfurt pe Oder (Germania)⁸⁴. La lucrările Sesiunii a 4-a a Consiliului Ministrilor de Externe ai Marii Britanii, URSS, SUA și Franței, desfășurate în primăvara 1947, la Moscova, conducerea sovietică, pentru a obține capital politic pe plan extern, a propus, prin intermediul delegației sale, ca procesul de repatriere a prizonierilor germani de război deținuți pe teritoriul puterilor aliate să fie finalizat până la 31 decembrie 1948. La 23 aprilie 1947, propunerea Uniunii Sovietice a fost adoptată de către celelalte delegații participante la lucrările sesiunii.

Perspectiva pierderii forței de muncă (prizonierii de război deținuți) începea să preocupe în mod serios conducerea URSS. În scrisoarea din 12 martie 1947, adresată lui A.I. Vișinski, adjuncțul ministrului afacerilor externe al URSS, generalul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, constată că „prizonierii de război unguri și români sunt angrenați la muncă, pe principalele șantiere, din cele mai importante ramuri ale economiei naționale”. În acest context, înaltul demnitar sovietic propunea: „Pentru diminuarea prejudiciului adus economiei naționale [a URSS] prin retragerea acestei considerabile forțe de muncă, MVD al URSS consideră necesar să convină cu Comitetul de Stat al Planificării asupra ritmului și a termenilor repatrierii prizonierilor de război unguri și români.” În plus, generalul S.N. Kruglov sugera, deloc întâmplător, că „printre prizonierii de război unguri și români sunt 875 de participanți la atrocități și 209 condamnați pentru diverse crime comise în lagăre”⁸⁵. Practic, erau semnalate probleme și modalitățile de soluționare a ei.

Poziția ministrului afacerilor interne al URSS a fost respectată constant de către organele de repatriere. Conform documentelor sovietice, în 1947, autoritățile române au preluat 841 prizonieri de război români și 661 prizonieri unguri de război⁸⁶. „Convenirea ritmului și a termenilor”, dar, mai exact, tergiversarea procesului de eliberare a prizonierilor de război era atât de evidentă, încât fenomenul s-a făcut simțit chiar și la București. Relevantă în acest sens este scrisoarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, din 18 august 1947, adresată lui I.V. Stalin⁸⁷. Liderul comunist român solicita urgentarea eliberării din prizonierat a mai multor mii de români și cetățeni români de etnie maghiară, originari din Transilvania, motivând importanța politică deosebită a acestui act pentru ridicarea prestigiului partidului comunist. I.V. Stalin, probabil, a considerat momentul inopportun și a decis că cererea lui Gh. Gheorghiu-Dej mai poate fi amânată⁸⁸. Nu este exclus ca, în acest caz, poziția

conducătorului sovietic să fi fost determinată de rațiuni politice legate de apropiata înlăturare a monarhiei și preluarea puterii de către comuniști în România.

La scurt timp după emiterea Ordinului nr. 00372, din 9 aprilie 1948, al MVD al URSS privind repatrierea prizonierilor de război unguri și români, a urmat schimbul de note verbale dintre Ambasada Republicii Populare Române la Moscova și Ministerul Afacerilor Externe al URSS, prin care au fost stabilite condițiile repatrierii prizonierilor de război români detinuți în Uniunea Sovietică. Partea sovietică urma să asigure „transportul prizonierilor de război români repatriați de la centrele de adunare până la centrul de predare, situat în orașul Focșani”, iar partea română trebuia să suporte „toate cheltuielile legate cu transportul și întreținerea tuturor prizonierilor de război români, atât a celor repatriați în România, cât și a celor care sunt supuși repatrierii de la centrele de adunare, stabilite de guvernul URSS, până la predarea lor la Focșani”¹⁸⁹. Astfel că, din momentul concentrării prizonierilor de război în lagărele de adunare de pe teritoriul sovietic și până la sosirea lor în România, toate tergiversările autorităților sovietice în materie de organizare a transportului se făceau pe socoteala statului român.

Ca urmare a acestor acțiuni, în perioada 1 ianuarie-1 mai 1948 au fost repatriați 4 736 prizonieri de război români¹⁹⁰, din care 4 093 persoane au ajuns în Lagărul nr. 176, în aprilie 1948¹⁹¹. În perioada aprilie-septembrie 1948, în lagărele de la Focșani și de la Sighet, au fost transportați 32 354 prizonieri de război, cetăteni români, urmând ca 14 962 persoane să sosescă în țară în ultimele luni ale anului. Aceste cifre însă nu reprezintă singura fațetă a repatrierii prizonierilor de război români.

Pe toată perioada de captivitate în URSS, asupra fiecărui prizonier de război plana amenințarea cu acuzația de „indisciplină și sabotaj în activitatea de producție”. Având în vedere caracterul rudimentar al uneltelelor de muncă și nivelul depășit al instalațiilor utilizate în procesul de producție din acea perioadă, era extrem de ușor ca prizonierii de război să fie făcuți responsabili pentru diversele probleme apărute în timpul lucrului. În perioada când repatrierea diminua din ce în ce mai mult rezerva de forță de muncă, autoritățile sovietice au depus eforturi susținute pentru a împiedica pe prizonierii de război să părăsească URSS. Dacă în anul 1946 au fost arestați 565 prizonieri de război¹⁹², sub acuzația de „sabotaj în producție”, până la 1 ianuarie 1949, aveau să fie condamnate 1 108 persoane pentru „sabotaj și diversiune”¹⁹³.

Amânarea fără termen a repatrierii a provocat, în mod firesc, o stare de nemulțumire în rândul prizonierilor de război. Organele represive sovietice au răspuns prin intensificarea activității de urmărire „a prizonierilor de război cu vederi reaționare și a celor care organizează acțiuni dușmanoase în lagăre”. Din acest punct de vedere, prizonierii de război români nu au constituit o excepție. De exemplu, în iulie 1948, Tribunalul Trupelor MVD al URSS din Sevastopol a judecat în ședință închisă, fără participarea reprezentanților acuzării și a celor ai apărării, cazul a şapte militari români, acuzați pentru „activitate contrarevoluționară” și solicitarea acestora de a fi repatriați¹⁹⁴. Cererea lor legitimă de a fi repatriați după un an de la încheierea Tratatului de pace dintre Națiunile Unite și România a fost calificată drept faptă penală, încadrată în Codul penal sovietic, deși ei erau militari români. În consecință, ei au fost condamnați la pedepse care prevedeau numeroși ani de închisoare.

În pofida publicării la 4 ianuarie 1949 a comunicatului Agenției TASS, prin care se promitea încheierea repatrierii prizonierilor de război străini, prin Ordinul nr. 00643 al MVD al URSS, din 21 octombrie 1950, s-a dispus repatrierea a 5 192 prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni români, care fuseseră reținuți din următoarele motive: erau condamnați sau se aflau sub anchetă; erau foști ofițeri ai serviciilor speciale din armata

română sau militari implicați în acțiuni de represiune; erau cetăteni români de etnie germană, originari din teritoriile anexate de URSS; erau bolnavi. În plus, au fost eliberate 13 persoane care optaseră pentru stabilirea în URSS. Acestea din urmă erau originare din Basarabia¹⁹⁵. Etapa finală a repatrierii s-a consumat abia în 1955, când, din URSS, aveau să sosescă ultimii prizonieri de război români. O mare parte dintre aceștia au fost repatriați cu titlul de criminali de război, guvernul român fiind, astfel, obligat să asigure continuarea detenției acestora în penitenciarele din țară. Conform unei note a Direcției penitenciare a MVD al URSS, din 28 aprilie 1956, în URSS mai rămăseseră în detenție 10 prizonieri români, din care 3 erau ofițeri¹⁹⁶.

Dr. Vitalie Văratic

NOTE

¹ Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 11.

² *Ibidem*, p. 320.

³ Vezi textul Regulamentului în *Dreptul internațional cu privire la conducerea operațiunilor militare și statutul unor arme și sisteme de arme. Culegere cu principalele convenții de drept internațional umanitar*, Ploiești, 2004.

⁴ Vezi Anexe, doc. nr. 1.

⁵ La 27 iulie 1929, la Geneva, au fost semnate două documente cu caracter de acte normative internaționale: „Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din armatele de campanie” și „Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război”. Uniunea Sovietică a refuzat să semneze „Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război”, însă, prin Declarația de la 25 august 1931, semnată de M.M. Litvinov, comisar al poporului pentru Afacerile Străine al URSS, a aderat la „Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din armatele de campanie”, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare, se va cita AMAE), Fond 5 Convenții, G. 9, vol. II, nepaginat.

⁶ *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956. Dokumenti i materiali/Prizonieri de război în URSS. 1939-1956. Documente și materiale*, vol. 1 (în continuare, se va cita *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1), M.M. Zagoruliko (red. responsabil), S.G. Sidorov, T.V. Țarevskaia, Editura Logos, Moscova, 2000, p. 60-64.

⁷ *Ibidem*, p. 61.

⁸ *Ibidem*, p. 65.

⁹ Vezi doc. nr. 2.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Vezi doc. nr. 4.

¹² De exemplu, la sosirea a 1 436 prizonieri de război români și germani în Lagărul de la Spasski-Zavod, la 8 septembrie 1941, au fost transmise numai 1 361 dosare personale de evidență. Vezi doc. nr. 8.

¹³ Vezi doc. nr. 12, 19, 20, 23, 26, 29, 30, 34.

¹⁴ Conform datelor din arhivele rusești, primii prizonieri de război transportați în Lagărul nr. 188, la începutul lunii decembrie 1942, erau militari ai armatei române. Vezi doc. nr. 37.

¹⁵ Vezi doc. nr. 104.

¹⁶ Vezi doc. nr. 58.

¹⁷ Vezi doc. nr. 61.

¹⁸ Vezi doc. nr. 58.

¹⁹ Vezi doc. nr. 67.

²⁰ *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956. Dokumenti i materiali/Prizonieri de război în URSS. 1939-1956. Documente și materiale*, vol. 2, *Voennoplenie v Stalingrade. 1943-1954. Dokumenti i materiali/Prizonieri de război la Stalingrad. 1943-1954: Documente și materiale* (în continuare, se va cita

Voennoplenne v SSSR. 1939-1956, vol. 2), M.M. Zagoruliko (red. responsabil), Gosudarstvennoe ucirejdenie „Izdateli”, Volgograd, 2003, p. 11.

²¹ Vezi doc. nr. 94.

²² *Ibidem*.

²³ Vezi doc. nr. 104.

²⁴ Vezi doc. nr. 144.

²⁵ Vezi nota 2, doc. nr. 144.

²⁶ *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 188-192.

²⁷ Fișele de evidență, transmise Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, erau compartimentate pe armatele inamice și sistematizate conform apartenenței etnice a prizonierilor de război, în cadrul fiecărei categorii fiind respectată ordinea alfabetică. Toate fișele pregătite erau distribuite în seturi a căte o mie de exemplare, împachetate și expediate prin curier la Moscova.

²⁸ Dacă lagărul avea în componența sa mai multe secții, obligatoriu, se completa al patrulea exemplar al fișei de evidență, care se păstra în fișierul secției în care era deținut prizonierul de război.

²⁹ În Instrucțiunile din 16 noiembrie 1944 se preciza că erau cinci armate: germană, italiană, română, ungără și finlandeză.

³⁰ *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 207-208.

³¹ Conform unui memoriu al generalului-maior N.T. Ratușnii, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, până la 30 decembrie 1945, au fost scoase din evidență prizonierilor de război și trecute în categoria persoanelor civile interne 19 172 persoane, *ibidem*, p. 235.

³² Vezi doc. nr. 199.

³³ A.S. Smîkalin, *Pravovoî status i osobennosti soderjanii nemt'kih voennoplennih v SSSR v 1942-1956 gg. Po materialam Sverdlovskoi oblasti/Statutul juridic și particularitățile regimului de detenție al prizonierilor de război germani în URSS, în perioada 1942-1956. Pe baza materialelor regiunii Sverdlovsk, „Pravovedenie”, nr. 1, 2001, p. 212.*

³⁴ Deși au fost incluse în numărul prizonierilor de război, 33 persoane erau civili, marinari ai flotei comerciale, internați de către autoritățile sovietice după declanșarea ostilităților pe Frontul de Est. Vezi doc. nr. 5.

³⁵ Vezi doc. nr. 6.

³⁶ La acest număr s-ar mai adăuga încă, aproximativ, 30 de reprezentanți ai minorităților naționale (ruși, ucraineni, moldoveni), a căror apartenență la una din armatele participante în războiul antisovietic nu este precizată în statistica Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

³⁷ Vezi doc. nr. 11.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Din 10 599 prizonieri de război, capturați de Armata Roșie până la 1 februarie 1942, au decedat 630 persoane (5,9%). La 15 iunie 1942, rata mortalității a atins nivelul de 23,6%; la 1 iulie 1942 – 25,3%; la 15 iulie 1942 – 26,3%; la 1 august 1942 – 27,9%; la 15 august 1942 – 29%; la 1 septembrie 1942 – 29,5%; la 1 octombrie 1942 – 34%; la 15 octombrie 1942 – 34,5%; la 15 noiembrie 1942 – 39%. Vezi doc. nr. 12, 19, 20, 23, 26, 29, 30, 34.

⁴⁰ Vezi doc. nr. 12.

⁴¹ Vezi doc. nr. 19.

⁴² Vezi doc. nr. 20.

⁴³ Vezi doc. nr. 23.

⁴⁴ Vezi doc. nr. 26.

⁴⁵ Vezi doc. nr. 27.

⁴⁶ Vezi doc. nr. 29.

⁴⁷ Vezi doc. nr. 30.

⁴⁸ Vezi doc. nr. 31.

⁴⁹ Vezi doc. nr. 34.

⁵⁰ În evidență Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, există date despre detinerea în prizonieratul sovietic a etnicilor armeni, greci, turci, tătari, evrei, bulgari, rusini, dar nu se poate stabili, cu certitudine, dacă aceștia erau militari ai armatei române. Vezi Doc. nr. 33.

⁵¹ Vezi doc. nr. 34.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Vezi doc. nr. 37.

⁵⁴ Vezi doc. nr. 43.

⁵⁵ Vezi doc. nr. 54.

⁵⁶ Vezi doc. nr. 63.

⁵⁷ Vezi doc. nr. 58, 61.

⁵⁸ Vezi notele 3 și 4, doc. nr. 79.

⁵⁹ Conform notei din 23 februarie 1943 a generalului-maior I.A. Petrov, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, „din totalul prizonierilor capturați de la începutul ofensivei Armatei Roșii, în lagăre au decedat 9 642 persoane”. Vezi doc. nr. 66. Vezi și nota 4, doc. nr. 69.

⁶⁰ Vezi doc. nr. 66.

⁶¹ Vezi nota 3, doc. nr. 74.

⁶² Vezi nota 1, doc. nr. 77.

⁶³ Conform datelor oferite de maiorul I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în perioada 5 iulie-14 noiembrie 1943, au fost făcuți prizonieri 3 038 militari români. Vezi doc. nr. 119.

⁶⁴ În această cifră erau incluși și 1 632 ofițeri români care, la acea dată, erau deja prizonieri. Vezi doc. nr. 108.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ Vezi doc. nr. 111.

⁶⁷ Vezi doc. nr. 119.

⁶⁸ Vezi doc. nr. 129.

⁶⁹ Vezi Doc. nr. 123.

⁷⁰ Vezi doc. nr. 129.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Rossiiskii Gosudarstvennyi Voennii Arhiv (se va cita, în continuare, RGVA), Fond 1 p, opis 1 e, dosar 9, f. 343.

⁷³ Vezi doc. nr. 133.

⁷⁴ Vezi doc. nr. 204

⁷⁵ Aceste date se regăsesc în referatul din 10 decembrie 1947, întocmit de Ion Mihnea, din cadrul Direcției Politice/Secția URSS din Ministerul Afacerilor Străine al României, cu privire la repatrierea prizonierilor de război români din Uniunea Sovietică. AMAE, Fond 71 URSS, General (1945-1948), vol. 4, nepaginat.

⁷⁶ Vezi doc. nr. 158.

⁷⁷ Vezi nota 1, doc. nr. 158.

⁷⁸ Vezi doc. nr. 158.

⁷⁹ În acest număr nu au fost inclusi militarii armatei române, reprezentanți ai minorităților etnice. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956/Prizonieri de război în URSS. 1939-1956*, vol. 4, *Glavnoe Upravlenie po delam voennoplennih i internirovannih NKVD-MVD SSSR. 1941-1952. Otchetno-informatiionne dokumenti i materiali/Direcția pentru problemele prizonierilor și persoanelor civile interne, din cadrul NKVD-MVD al URSS. Rapoarte și materiale informative* (în continuare, se va cita *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4), M.M. Zagorulko (red. responsabil), K.K. Mironova, L.A. Pîlova, Naucinoe izdatelistvo, Volgograd, 2004, p. 198.

⁸⁰ Vezi doc. nr. 183.

⁸¹ Vezi doc. nr. 188.

⁸² Vezi doc. nr. 189.

⁸³ Vezi doc. nr. 190, 191.

⁸⁴ Vezi doc. nr. 270.

⁸⁵ Vezi doc. nr. 202.

⁸⁶ Vezi doc. nr. 2, art. 20-25.

⁸⁷ Modest Kolerov, *Voennoplenniye v sisteme prinuditelinogo truda v SSSR (1945-1950)/Prizonierii de război în sistemul de muncă forțată din URSS (1945-1950)*, „Otecestvenniye zapiski”, nr. 3, 2003.

⁸⁸ Conform datelor Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, până la 13 ianuarie 1942, unitățile Armatei Roșii predaseră 9 147 prizonieri de război, din care doar 7 537 erau deținuți în lagăre (486 se aflau pe drum, către lagăre, 353 rămâneau la punctele de primire ale NKVD, 515 erau internați în spitale și 222 decedaseră). Vezi doc. nr. 11.

⁸⁹ Activitatea aparatului propagandistic sovietic se baza pe principiul luptei de clasă, una din tezele fundamentale ale doctrinei comuniste. Sugestivă în acest sens este aprecierea lui D. Manuilski, cunoscut lider comunist sovietic de rang înalt, care, la 15 august 1941, preciza că „(...) este necesar să acordăm atenție faptului că în lagăr nu există o abordare diferențiată a prizonierilor de război, nu este clarificat statutul lor social și nu întotdeauna sunt studiate fotografiile și documentele confiscate de la ei și care ar putea pune în lumină portretul politic al prizonierului de război”. Un alt obiectiv de importanță majoră pentru conducerea sovietică, în primele luni de război, era aplicarea tratamentului diferențiat pentru prizonierii de război germani, în raport cu prizonierii de război proveniți din armatele aliate ale Reichului. Vezi doc. nr. 7.

⁹⁰ Astfel, într-un raport din august 1941, căpitanul de securitate A. Kossoi era preocupat, în special, de starea de spirit a prizonierilor de război, de organizarea activităților politice și de activitatea secției speciale în lagăr. Deși recunoștea că „cea mai importantă problemă o reprezintă angrenarea prizonierilor de război în muncă”, s-a limitat la constatarea că „aceștia nu fac nimic”. Vezi doc. nr. 7.

⁹¹ *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 96.

⁹² Acestea erau lagările de la Temnikov (RASS Mordvină), Elabuga (RASS Tătară), Spasski-Zavod (Karaganda, RSS Kazahă), Aktiubinsk (RSS Kazahă) și Lagărul de la Suslongher (RSSA Mari).

⁹³ Vezi doc. nr. 10.

⁹⁴ RGVA, Fond 1 p, opis 23 a, dosar 13, f. 73.

⁹⁵ *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 42.

⁹⁶ Vezi doc. nr. 14.

⁹⁷ *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 94.

⁹⁸ Vezi doc. nr. 17.

⁹⁹ Vezi notele de la doc. nr. 17.

¹⁰⁰ Vezi nota 1, doc. nr. 29.

¹⁰¹ Vezi nota 1, doc. nr. 27.

¹⁰² Vezi nota 1, doc. nr. 20.

¹⁰³ Vezi nota 5, doc. nr. 63.

¹⁰⁴ Vezi doc. nr. 28.

¹⁰⁵ *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 548-560.

¹⁰⁶ RGVA, Fond 1 p, opis 01 e, dosar 5, f. 23-25.

¹⁰⁷ *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 43.

¹⁰⁸ Vezi doc. nr. 35.

¹⁰⁹ Vezi doc. nr. 66.

¹¹⁰ Rossiiskii Gosudarstvennii Arhiv Soțialno-Politicskoi Istorii (se va cita, în continuare, RGASPI), Fond 644, opis 1, dosar 73, f. 152-165.

¹¹¹ După adoptarea acestei hotărâri, a urmat dispoziția din 20 februarie 1943, prin care a fost anulată aducerea la munci, în Bazinul carbonifer Moscova, a 500 de coreeni, care lucrau la construcția liniei de cale ferată Turkestan-Siberia.

¹¹² Bazinul carbonifer Moscova este situat pe teritoriul regiunilor Tver, Smolensk, Kaluga, Tula și Riazani. Conține zăcăminte de cărbune brun și de turbă. În acea perioadă, extragerea cărbunelui și a turbei se efectua cu mijloace tehnice rudimentare, condițiile de muncă fiind dificile.

¹¹³ Vezi doc. nr. 52.

¹¹⁴ Vezi doc. nr. 74.

¹¹⁵ În 1942, prizonierii de război au prestat 538 500 zile-muncă în întreprinderile din industrie, iar Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a vărsat la bugetul de stat 2 218 000 de ruble, *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 43.

¹¹⁶ În *Instrucțiunea NKVD privind modalitățile de executare a pazei prizonierilor de război aflați la muncă în afara lagărului*, emisă la 24 martie 1942, durata zilei de lucru, plus timpul necesar pentru deplasarea la/dinspre locul de muncă erau stabilite la 12 ore. Vezi doc. nr. 15.

¹¹⁷ S.G. Sidorov, *Ispolizovanie innostrannih voennoplennih v narodnom hoziastve SSSR (1939-1956). Aktualinaia Rossiiia (voprosi ekonomiceskoi teorii i praktiki)/Folosirea prizonierilor de război străini în economia URSS. Rusia actuală (probleme ale teoriei și practicii economice)*, vol. 1, Izdanie Volgogradskogo gosudarstvennovo universiteta, Moscova, 2000, p. 433.

¹¹⁸ Vezi textul Ordinului nr. 00675, din 6 aprilie 1943, și al documentelor anexate în *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 565-573.

¹¹⁹ Vezi nota 3, doc. nr. 74.

¹²⁰ Vezi Doc. nr. 77.

¹²¹ Vezi doc. nr. 80.

¹²² Potrivit raportului colonelului-inginer, P.G. Ionov, principala lucrare prevăzută pentru a fi efectuată de către prizonierii de război din Lagărul de la Temnikov – tăierea de lemn pentru orașul Moscova și pentru Regionala de căi ferate Lenin – nu a fost realizată din cauza lipsei pazei militare. *Ibidem*.

¹²³ Vezi doc. nr. 98.

¹²⁴ Vezi doc. nr. 123.

¹²⁵ Vezi doc. nr. 86.

¹²⁶ Vezi nota 2, doc. nr. 121.

¹²⁷ *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 43.

¹²⁸ *Ibidem*, p. 578-580.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 580-581.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 587-588.

¹³¹ În aprilie 1944, L.P. Beria avea să emită un ordin privind utilizarea a 10 000 prizonieri de război români la lucrările de refacere a portului militar din Sevastopol și a 3 000 prizonieri de război români pentru reconstrucția Șantierului naval de la Nikolaev. Vezi doc. nr. 133.

¹³² Vezi doc. nr. 129.

¹³³ *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 581-582.

¹³⁴ În acest caz, românii, care reprezentau peste 41% din totalul deținuților din lagăr, erau țărani plugari și au fost trimiși să lucreze în domeniul extractiei cărbunelui sau la restabilirea minelor. Vezi doc. nr. 171.

¹³⁵ *Voennoplennie v SSSR., 1939-1956*, vol. 1, p. 602-603.

¹³⁶ Vezi doc. nr. 134.

¹³⁷ Vezi doc. nr. 159.

¹³⁸ Vezi doc. nr. 166, 168, 170, 171, 173.

¹³⁹ Vezi doc. nr. 158.

¹⁴⁰ Vezi doc. nr. 183.

¹⁴¹ *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 44.

¹⁴² „Instrucțiunea privind utilizarea prizonierilor de război ca mâna de lucru la întreprinderile Comisariatului Poporului pentru Industria Carboniferă” a fost pusă în aplicare prin Ordinul nr. 76/ss/00232, din 23 februarie 1945, al Comisariatului Poporului pentru Industria Carboniferă”. *Ibidem*, p. 593-598.

¹⁴³ Ordinul nr. 00311, din 16 aprilie 1945, al NKVD cu privire la organizarea prizonierilor de război în grupe, plutoane, companii și batalioane. *Ibidem*, p. 598-600.

¹⁴⁴ Deși prizonierii de război care lucrau în subteran sau la suprafață puteau obține lunar o recompensă cuprinsă între 50 și 250 ruble, ei nu primeau banii în mână, ci erau trecuți pe listele magazinelor din interiorul lagărelor, unde își putea procura obiecte de primă necesitate sau produse alimentare suplimentare, în contul sumelor primite. *Ibidem*, p. 597-598.

¹⁴⁵ Sanctiunile aplicate prizonierilor de război din lagărelle NKVD al URSS, care nu îndeplineau normele stabilită, erau: avertismentul, obligativitatea de a munci în afara orelor de program, transferul la munci mai grele, lipsirea de suplimentul de hrănă, mutarea în barăci mai prost amenajate, arestul (15 zile de carceră în afara programului de lucru), mutarea în secțiile de lagăr cu regim special. *Ibidem*, p. 598.

¹⁴⁶ Prizonierii de război deținuți în unitățile disciplinare munceau în condițiile cele mai grele: program de lucru de 12 ore, complet izolați de celelalte secții ale lagărului, regim de pază foarte strict. Puteau fi scutiți de muncă doar cu aprobarea specială a medicului. *Ibidem*, p. 600.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 610-612.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 618.

¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 620-622.

¹⁵⁰ Modest Kolerov, *op. cit.*

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 628-641.

¹⁵² Vezi doc. nr. 196.

¹⁵³ Prin Directiva nr. 157, din 13 septembrie 1945, a NKVD al URSS s-a dispus ca din rândul prizonierilor de război germani, austrieci, unguri și români să fie eliberați doar invalizi și cei slăbiți. Vezi doc. nr. 198.

¹⁵⁴ Vezi doc. nr. 207.

¹⁵⁵ Vezi nota 1, doc. nr. 216.

¹⁵⁶ Vezi doc. nr. 216.

¹⁵⁷ Vezi doc. nr. 222.

¹⁵⁸ Vezi doc. nr. 234.

¹⁵⁹ Vezi doc. nr. 241.

¹⁶⁰ La 19 februarie 1946, NKVD al URSS a emis Directiva nr. 41 prin care ofițerii armatei germane, de la sublocotenenți până la căpitanii, inclusiv, au fost obligați să presteze muncă în economia sovietică, fără să fie condamnați. Prin Directiva nr. 47, din 28 februarie 1946, au fost stabilite principiile de detenție, utilizarea ca mâna de lucru, pază și escorta ofițerilor, prizonieri de război deținuți în lagărelle de producție. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 652. În baza documentelor de arhivă disponibile până în prezent nu se poate afirma că prevederile acestor directive au fost aplicate și ofițerilor prizonieri, de rang inferior, din alte armate, inclusiv română.

¹⁶¹ Vezi doc. nr. 259.

¹⁶² Vezi doc. nr. 266.

¹⁶³ AMAE, Fond 71 1939. E 9, vol. 161, f. 288.

¹⁶⁴ AMAE, Fond 71/1920-1944. URSS. Telegrame Moscova, vol. 4, f. 390.

¹⁶⁵ În legătură cu art. 5 al Convenției de armistițiu, partea română a propus următoarea completare: „La restitution des prisonniers roumains et spécialement les formations et les navires qui ont été désarmés, après la cessation du feu, sera faite en vertu d'une Convention spéciale entre les Hauts Commandements soviétique et roumain, à conclure aussi [vite] que possible”. AMAE, Fond 71 1939. E 9, vol. 161, f. 192.

¹⁶⁶ AMAE, Fond 71 România, vol. 1, General (1944-1945), nepaginat.

¹⁶⁷ După o săptămână, la 19 septembrie 1944, la Moscova a fost semnată Convenția de armistițiu dintre Națiunile Unite și Finlanda. Prin art. 10 al documentului, Finlanda era obligată să transmită „imediat Înaltului Comandament Aliat (sovietic), pentru înapoierea în țara lor, pe toți prizonierii de război sovietici și aliați, aflați în mâinile ei, precum și pe toți cetățenii internați și pe cei aduși cu forță în Finlanda”. Formula era absolut identică cu cea din art. 5 al Convenției de armistițiu dintre Națiunile

Unite și România. În cazul Finlandei însă mai exista și continuarea: „Totodată, vor fi transmiși Finlandei prizonierii de război și persoanele interne finlandeze aflate pe teritoriul Puterilor Aliate”. Pentru România a fost refuzată o asemenea prevedere.

¹⁶⁸ AMAE, Fond 71 URSS, vol. 4, General (1945-1948), f. 405-407.

¹⁶⁹ Vezi doc. nr. 190, 191.

¹⁷⁰ Vezi doc. nr. 265.

¹⁷¹ Vezi doc. nr. 195.

¹⁷² Vezi doc. nr. 195, 196.

¹⁷³ Vezi doc. nr. 197, 198.

¹⁷⁴ Vezi doc. nr. 205.

¹⁷⁵ Vezi doc. nr. 200, 201.

¹⁷⁶ Vezi doc. nr. 207.

¹⁷⁷ Potrivit unui inventar al actelor de confirmare a eliberării prizonierilor de război, întocmit de Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, în anul 1945, au fost predați autorităților române 52 172 prizoneri de război români. Rossiiskii Gosudarstvennyi Voennyy Arhiv (în continuare, se va cita RGVA), Fond 1 p, opis 02 e, dosar 617.

¹⁷⁸ Vezi doc. nr. 212, 213.

¹⁷⁹ Vezi doc. nr. 219.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ RGVA, Fond 1 p, opis 02 e, dosar 617.

¹⁸² AMAE, Fond Convenții. Pl. VIII, fișa 2 bis.

¹⁸³ În textul ordinului nu se vorbește despre eliberarea tuturor prizonierilor de război, fiind utilizat termenul „prizonierii care fac obiectul repatrierii” (*podlejaście repatriacji voennoplenów*). Aceasta denotă faptul că, în pofida angajamentelor asumate, partea sovietică nu era dispusă să-i elibereze „cât mai curând cu putință” pe toți prizonierii de război detinuți în captivitate. *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 842.

¹⁸⁴ În iunie 1947, Lagărul nr. 176 de la Focșani, și Lagărul nr. 36 de la Sighet au fost transferate în subordinea Direcției Serviciilor Grupului de Sud al trupelor sovietice. Vezi doc. nr. 235, 236, 239.

¹⁸⁵ Vezi doc. nr. 229.

¹⁸⁶ RGVA, Fond 1 p, opis 02 e, dosar 617.

¹⁸⁷ Vezi doc. nr. 240.

¹⁸⁸ Vezi nota 1, doc. nr. 240.

¹⁸⁹ Vezi doc. nr. 244.

¹⁹⁰ Vezi doc. nr. 245.

¹⁹¹ Vezi doc. nr. 246.

¹⁹² Vezi doc. nr. 232.

¹⁹³ *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 47.

¹⁹⁴ Vezi doc. nr. 249.

¹⁹⁵ Vezi doc. nr. 262.

¹⁹⁶ Vezi doc. nr. 270.

Abrevieri

ACNSAS – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității

AMAE – Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României

AMR – Arhivele Militare Române

ANR – Arhivele Naționale ale României

CC – Comitetul Central

CFR – Căile Ferate Române

GARF (Gosudarstvennîi Arhiv Rossiiskoi Federații) – Arhiva de Stat a Federației Ruse

GAS – Gospodărie Agricolă de Stat

GUKR „SMERŞ” (Glavnoe Upravlenie Kontrrazvedki „SMERŞ”) – Direcția generală de contraspionaj „SMERŞ”

GULag (Gosudarstvennoe Upravlenie Lagherei) – Direcția de Stat pentru Lagăre

IKKI – (Ispolnitelinîi komitet kommunisteskogo Internaționala) – Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste

MVD (Ministerstvo Vnutrennîh Del) – Ministerul Afacerilor Interne

MOPR (Mejdunarodnaia Organizația Pomoșci Borțam Revoluții) – Organizația internațională de ajutorare a luptătorilor pentru revoluție

NKGB (Narodnîi Kommissariat Gosudarstvennoi Bezopasnosti) – Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului

NKVD (Narodnîi Komissariat Vnutrennîh Del) – Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne al Uniunii Sovietice

PCdR/PCR – Partidul Comunist din România/Partidul Comunist Român

PC(b)/PCUS – Partidul Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice/Partidul Comunist al Uniunii Sovietice

RGASPI (Rossiiskii Gosudarstvennîi Arhiv Soțialno-Politiceskoi Istorii) – Arhiva Rusă de Stat pentru Istorie Social-Politică

RGVA (Rossiiskii Gosudarstvennîi Voennîi Arhiv) – Arhiva Militară de Stat Rusă

SEO (Stroitelstvo-eksplataționnîi otdel) – Secția de construcții și exploatare

SMERŞ (Smerti Șpionam) – acronimul expresiei rusești „SMERTI ȘPIONAM” („Moarte Spionilor”)

ȚA FSB RF (Țentralnîi Arhiv Federalinoi Slujbî Bezopasnosti Rossiiskoi Federații) – Arhiva Centrală a FSB al Rusiei

THIKID (Tentr Hranenia i Izuchenia Kollekций Istoriceskikh Dokumentov) – Centrul pentru păstrarea și studierea colecțiilor de documente istorice

Lista documentelor

1	1941, iunie 29. Raportul căpitanului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către V.V. Cernîșev, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la situația lagărelor pregătite pentru prizonierii de război	1
2	1941, iulie 1. Regulamentul cu privire la prizonierii de război, elaborat și aplicat de Guvernul URSS.....	4
3	1941, iulie 4. Instrucțiune temporară privind escortarea prizonierilor de război de la punctele de primire către lagărele de distribuire, de către trupele de escortă ale NKVD	10
4	1941, august 7. Instrucțiune privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD.....	17
5	1941, august 8 [nu mai devreme de]. Raportul căpitanului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către CC al PC(b) unional, privind numărul de prizonieri capturați și starea de spirit existentă în rândurile lor	24
6	1941, august 14. Raportul căpitanului de securitate A. Kossoi către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitor la activitatea politică organizată în Lagărul de la Temnikov și la starea de spirit a prizonierilor de război.....	27
7	1941, august 15. Scrisoarea lui D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară al Direcției generale politice a Armatei Roșii, adresată lui Lev Mehlis, șeful Direcției generale politice a Armatei Roșii, privind starea de spirit dintr-un lagăr de prizonieri de război situat la sud de orașul Riazani.....	34
8	1941, septembrie 8. Proces-verbal de predare-primire a primului lot de prizonieri de război români, sosit în Lagărul de la Spasski-Zavod.....	36
9	1941, noiembrie 8. Memorul comisarului de regiment M.I. Burțev, șeful Secției a 7-a din cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii, către căpitanul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind deciziile Biroului de propagandă politico-militară de pe lângă PC(b) unional, referitoare la desfășurarea activităților de propagandă cu prizonierii de război	38
10	1942, ianuarie 8-13. Ordinul nr. 5 al NKVD al URSS, privind folosirea tuturor prizonierilor de război apti de muncă la activitățile din industrie.....	41
11	1942, ianuarie 13 [nu mai târziu de]. Nota informativă a locotenentului de securitate M.E. Goberman, adjunctul șefului Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind prezența prizonierilor de război în lagăre, la punctele de primire și în spitale, la 1 ianuarie 1942.....	43
12	1942, februarie 1. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	49

13	1942, februarie 2. Scrisoarea lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, adresată lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care solicită facilitarea activității de propagandă în rândurile prizonierilor de război.....	51
14	1942, februarie. Raportul extraordinar al lui M.M. Alekseev, comisar politic al Lagărului de la Aktiubinsk (RSS Kazahă), către căpitanul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor de război din armatele germană și română.....	53
15	1942, martie 24. Instrucțiuni ale NKVD al URSS privind paza prizonierilor de război aflați la muncă în afara lagărelor	57
16	1942, mai 4. Raportul Secției speciale a Lagărului din RSSA Mari, privind cauzele deceselor și ale degerării prizonierilor români de război pe timpul transferului acestora în Lagărul de la Unja, regiunea Gorki.....	63
17	1942, mai 8. Din Ordinul nr. 00928, din 8 mai 1942, al NKVD al URSS, privind folosirea la muncă, la exploatarele de turbă din regiunea Sverdlovsk, ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice, a prizonierilor de război	67
18	1942, mai 26. Adresa lui W. Ulbricht, reprezentantul Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, prin care doi cetăteni români, refugiați în URSS, sunt recomandați pentru a desfășura activități de instructaj politic în lagărele de prizonieri	70
19	1942, iunie 15. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	72
20	1942, iulie 1. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	74
21	1942, iulie 10. Scrisoarea lui W. Ulbricht, reprezentant al Cominternului, adresată lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, prin care se solicită permisiunea ca propagandistii Cominternului să viziteze Lagărul de prizonieri de la Krasnogorsk	76
22	1942, iulie 11. Adresa lui W. Ulbricht, reprezentant al Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, prin care se solicită permisiunea implicării propagandistilor cominterniști în activitatea de reeducare a prizonierilor români de război deținuți în Lagărul nr. 58 de la Temnikov	78
23	1942, iulie 15. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	79
24	1942, iulie 18. Adresa lui W. Ulbricht, reprezentant al Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, prin care se recomandă instruirea comunismului român Aurel Stancu în vederea desfășurării de activități de instructaj politic în lagărele pentru prizonierii de război români	81

25	1942, iulie. Caracterizarea prizonierului român de război Vasile Negoiță, membru al PCR, făcută de conducerea Școlii antifasciste pentru prizonierii de război din Lagărul nr. 74 de la Oranki	82
26	1942, august 1. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	85
27	1942, august 15. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la prezența prizonierilor de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	87
28	1942, august 25. Circulara nr. 353 a NKVD al URSS trimisă tuturor lagărelor pentru prizonieri de război, cu privire la introducerea normei de hrană pentru prizonierii de război.....	90
29	1942, septembrie 1. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	94
30	1942, octombrie 1. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	97
31	1942, octombrie 15. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	100
32	1942, octombrie 24. Memoriul special al sublocotenentului de securitate Koltîșev, șef al Secției operative din Lagărul de la Spasski-Zavod, adresat maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor de război din lagăr.....	103
33	1942, noiembrie 15. Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind efectivele de prizonieri de război captureate de Armata Roșie până la 15 noiembrie 1942	106
34	1942, noiembrie 15. Centralizator cu efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale, până la data de 15 noiembrie 1942	107
35	1942, noiembrie 28. Ordinul nr. 002597, din 28 noiembrie 1942, al NKVD al URSS, privind repartizarea și utilizarea la muncă a prizonierilor de război.....	110
36	1942, noiembrie 30. Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjuncțul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la preluarea și la transportul prizonierilor de război din zona Frontului de la Stalingrad	113
37	1942, decembrie 4. Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjuncțul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la preluarea și la transportul prizonierilor de război din zona luptelor de la Stalingrad.....	115

38	1942, decembrie 8. Proces-verbal de predare-primire a 3 519 prizonieri de război germani și români, încheiat între A.A. Jmurov, locotenent-major de securitate din Regimentul 233 al trupelor de escortă ale NKVD, și căpitanul de securitate F.I. Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 de la Temnikov	117
39	1942, decembrie 9. Proces-verbal de predare-primire a 3 141 de prizonieri de război români, încheiat între A.S. Grigoriev, sergent din Regimentul 229 al trupelor de escortă ale NKVD, și căpitanul de securitate F.I. Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 de la Temnikov	119
40	1942, decembrie 11. Proces-verbal de predare-primire a 2 859 de prizonieri de război români, încheiat între sublocotenentul A.A. Safronov din Regimentul 233 al trupelor de escortă ale NKVD și căpitanul de securitate F.I. Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 de la Temnikov	120
41	1942, noiembrie 11. Proces-verbal de constatare a stării fizice a celor 2 859 de prizonieri de război români transportați de pe Frontul de Sud-Vest, întocmit de Serviciul sanitar al Lagărului nr. 58 de la Temnikov	122
42	1942, decembrie 12. Comunicare specială a majorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la trimiterea în lagăre a prizonierilor de război de pe fronturile de Sud-Vest, Don și Stalingrad	124
43	1942, decembrie 15. Centralizator privind efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale, până la data de 15 decembrie 1942	125
44	1942, decembrie 16. Din stenograma interogatoriului caporalului Virgil Riga din Regimentul 12 Cavalerie, căzut prizonier de război în luptele de la Stalingrad.....	128
45	1942, decembrie 18. Scrisoarea Anei Pauker, adresată lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, în care este propusă cooptarea comunistului român Mihai Bucă în Comisia Cominternului pentru activitatea de propagandă în rândul prizonierilor de război	134
46	1942, decembrie 19. Comunicare specială a majorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la trimiterea în lagăre a prizonierilor de război capturați pe fronturile de Sud-Vest, Don și Stalingrad	135
47	1942, decembrie 20. Informare săptămânală a Administrației Lagărului de la Temnikov, cu privire la prizonierii decedați în perioada 17-20 decembrie 1942	136
48	1942, decembrie 24. Raportul lui V.S. Abakumov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, referitor la depozitiile generalilor români Nicolae Mazarini, Mihail Lascăr și Traian Stănescu din Armata a 3-a română	137
49	1942, decembrie 31. Comunicat al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale	140
50	1942, decembrie 31. Adresa locotenent-majorului de securitate N.A. Vorobiov, adjunctul șefului Secției politice din Direcția pentru problemele prizonierilor de război, din cadrul NKVD, către Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, privind desfășurarea conferinței ofițerilor români prizonieri de război din Lagărul nr. 50	143

51	1943, ianuarie 2. Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la trimiterea în lagăre a prizonierilor de război capturați la Cotul Donului și la sud de Stalingrad	146
52	1943, ianuarie 2. Ordinul nr. 001 al NKVD al URSS, cu privire la folosirea prizonierilor români de război la activitățile de extracție a cărbunelui din Bazinul carbonifer din zona Moscovei	148
53	1943, ianuarie 4. Apelul unui grup de 60 de ofițeri români din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, adresat președintelui Crucii Roșii Internaționale de la Berna, prin care se solicită sprijin pentru obținerea dreptului de corespondență cu familiile din țară.....	150
54	1943, ianuarie 5. Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război, până la data de 5 ianuarie 1943	153
55	1943, ianuarie 5. Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, privind efectivele de prizonieri de război captureate în perioada 19 noiembrie 1942-5 ianuarie 1943	155
56	1943, ianuarie 9. Notă maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind efectivele de prizonieri de război din lagăre, până la 8 ianuarie 1943.....	157
57	1943, ianuarie 15. Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război, până la 15 ianuarie 1943	159
58	1943, ianuarie 21. Raportul locotenentului de securitate G.I. Kalmanovici, adjunctul șefului Secției a 4-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind cauzele ratei înalte a mortalității în rândurile prizonierilor din Lagărul nr. 165 de la Talițî, regiunea Ivanovo, în perioada decembrie 1942-ianuarie 1943	160
59	1943, ianuarie 26. Notă a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind efectivele de prizonieri de război aflate la punctele de primire și în lagăre, în luna ianuarie 1943	167
60	1943, ianuarie 28. Scrisoarea lui Gh. Dimitrov, secretarul general al Comitetului Executiv al Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, prin care îl informează despre transmiterea Deciziei Secretariatului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste privind rolul Școlii politice antifasciste în reeducarea prizonierilor de război	168

61	1943, ianuarie 30. Raportul comisiei de anchetă a Secției operative a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, adresat căpitanului de securitate A.F. Nevolin, șeful Secției operative a acestei direcții, cu privire la rezultatele inspecției Lagărului nr. 165 de la Talițî, regiunea Ivanovo, și la cauzele ratei înalte a mortalității în rândul prizonierilor de război.....	172
62	1943, ianuarie 30. Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război, până la data de 30 ianuarie 1943	176
63	1943, februarie 4. Raportul conducerii NKVD al URSS către președintele Comitetului de Stat al Apărării, I.V. Stalin, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagărele de staționare și de la punctele de primire, din zona frontului.....	178
64	1943, februarie 13. Notă informativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind situația prizonierilor de război în zona orașului Stalingrad și întârzierea transportării lor în diverse regiuni ale URSS	183
65	1943, februarie 20. Notă general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război existente la 20 februarie 1943	185
66	1943, februarie 23. Notă general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind efectivele de prizonieri de război deținute în lagăre la 22 februarie 1943	187
67	1943, martie 1. Ordinul nr. 00404 al NKVD al URSS, privind reglementarea evidenței prizonierilor de război și a responsabilității administrațiilor lagărelor pentru evidența prizonierilor de război deținuți.....	190
68	1943, martie 6. Adresa general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către colonelul I.P. Voronov, șeful Administrației Lagărului nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, prin care este interzisă expedierea scrisorii generalului român Savu Nedelea către atașatul militar al României în Turcia.....	193
69	1943, martie 24. Notă general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, și a căpitanului de securitate I.I. Kruglov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind mortalitatea în rândul prizonierilor de război până la 16 martie 1943	195
70	1943, aprilie 5. Din raportul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind situația în Lagărul nr. 188 de la Rada, regiunea Tambov	198
71	1943, aprilie 7. Notă general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către general-colonelul S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, privind repartizarea la muncă, pe comisariate, a prizonierilor de război și a contingentelor speciale, deținuți în lagăre la 1 aprilie 1943	202

72	1943, aprilie 9/10. Ordinul nr. 00683 al NKVD al URSS, privind modificarea normelor de hrănă a prizonierilor de război	205
73	1943, aprilie 9/11. Ordinul nr. 00689 al NKVD al URSS privind extinderea rețelei existente și construirea de noi lagăre pentru prizonierii de război și pentru contingentele speciale	212
74	1943, aprilie 16. Raportul grupului de inspectori ai Direcției regionale Moscova a NKVD, adresat general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind situația sanitată, regimul de detenție și activitatea operativă desfășurată în rândul prizonierilor români de război din Lagărul nr. 283 de la Stalinogorsk, regiunea Moscova.....	219
75	1943, mai 8. Raportul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care se anunță transferarea generalilor prizonieri germani, români și italieni din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, în Lagărul nr. 160 de la Suzdal, regiunea Ivanovo	224
76	1943, mai 13. Proces-verbal al comisiei medicale desemnate de către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, să inspecteze regimul alimentar aplicat unui grup de prizonieri de război din Lagărul nr. 147 de la Gheorghievsk, ținutul Stavropol	226
77	1943, mai 25. Raport al colonelului de securitate Trofimov privind starea sănătății și capacitatea de muncă a prizonierilor de război deținuți în Lagărul nr. 84 de la Monetnaia și Losinii, regiunea Sverdlovsk	228
78	1943, mai. Ordinul colonelului A.S. Novikov, șeful Administrației Lagărului nr. 160 de la Suzdal, cu privire la numirea ofițerilor prizonieri de război la comanda zonei interioare a Lagărului nr. 160	230
79	1943, mai. Nota general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către șefii de lagăre, privind îmbunătățirea condițiilor sanitare din lagăr pentru prizonierii de război aflați în convalescență	223
80	1943, iunie 2. Din raportul lui P.G. Ionov, adjunctul șefului Secției a 5-a din Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind capacitatea de muncă a prizonierilor de război deținuți în Lagărul nr. 58 de la Temnikov (RSSA Mordvinia)	237
81	1943, iunie 14. Raport al colonelului N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind situația din Lagărul nr. 108 de la Beketovka, regiunea Stalingrad	240
82	1943, iunie 22. Raportul colonelului V.I. Kokșaev, șeful Administrației Lagărului nr. 165 de la Iuja, regiunea Ivanovo, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la tentativa de evadare a prizonierilor de război români Nicolae Rusu și Ilie Nicolae	242

83	1943, iunie 26. Circulara nr. 332 a NKVD al URSS, privind îmbunătățirea pazei lagărelor, a escortei și a pazei prizonierilor de război la munci	243
84	1943, iunie. Din Ordinul nr. 31 al locotenent-colonelului Grișciuk, șeful Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, cu privire la sancționarea unui ofițer român prizonier de război „pentru încălcarea gravă a regulilor de ordine interioară din lagăr”	245
85	1943, iulie 14. Comunicatul special al maiorului de securitate Penkov, șeful Administrației Lagărului nr. 165 de la Iuha, regiunea Ivanovo, către comisarul de securitate M.I. Markeev, adjunctul șefului Direcției regionale Ivanovo a NKVD, privind evadarea a trei prizonieri români, Nicolae Spineanu, Anton Dinulescu și Ion Berindei	246
86	1943, iulie 16. Din Ordinul nr. 31 al locotenent-colonelului Grișciuk, șeful Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, privind sancționarea unui militar sovietic pentru „atitudinea batjocoroitoare față de prizonierii de război”	248
87	1943, iulie 18. Declarația plutonierului Constantin Crăciun, din Regimentul 9 Dorobanți, cu privire la condițiile și la tratamentul de care a beneficiat în primele luni de prizonierat la Spitalul din Șumiha, regiunea Kurgan	249
88	1943, iulie 19. Declarația sergentului Ioan Stroie din Regimentul 6 Călărași despre condițiile și tratamentul care i-a fost aplicat în primele luni de prizonierat la Spitalul din Șumiha, regiunea Kurgan	250
89	1943, iulie. Raportul locotenentului de securitate Gorodnițki, șeful a.i. al Administrației Lagărului nr. 280 de la Sandarî (RSS Gruzină), către generalul G.T. Karanadze, comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Gruzine, privind sancționarea disciplinară a prizonierului de război român Nicolae Crăciunescu pentru încălcarea regimului de detenție	251
90	1943, iulie. Raportul locotenentului de securitate Gorodnițki, șeful a.i. al Administrației Lagărului nr. 280 de la Sandarî (RSS Gruzină), către generalul G.T. Karanadze, comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Gruzine, privind încălcarea regimului de detenție de către prizonierul de război român Gheorghe Milea	252
91	1943, august 1. Scrisoarea lui D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară al Direcției generale politice a Armatei Roșii, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, prin care se solicită permisiunea vizitării Lagărului nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, de către un grup de comuniști germani, români și unguri	254
92	1943, august 4. Proiectul de Apel al grupului de inițiativă pentru crearea Blocului Național Român, adresat către ofițerii și soldații români prizonieri în URSS	256
93	1943, august 6. Caracterizări făcute de Ana Pauker persoanelor civile candidate în Comitetul Blocului Național Român	259
94	1943, august 13. Directiva nr. 413 a NKVD al URSS, cu privire la sistemul de evidență a prizonierilor de război decedați	261
95	1943, august 17. Contract încheiat între conducerea Lagărului nr. 283 și Trustul „Bolohougoli”, privind folosirea la muncă a prizonierilor de război din lagăr	265
96	1943, august 25. Memoriul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, către S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care se propune înființarea unui nou lagăr, la Elabuga (RSSA Tătară), cu o zonă specială de izolare a ofițerilor prizonieri „cu vederi profasciste”	275

97	1943, august 27. Proces-verbal încheiat de Comisia Administrației Lagărului nr. 75 de la Riabovo (RSSA Udmurtă), în urma percheziției corporale a prizonierilor de război deținuți în acest lagăr.....	277
98	1943, august 29. Nota maiorului de securitate G.A. Braghilevski, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind folosirea la muncă a prizonierilor de război deținuți în lagările NKVD la 1 august 1943	279
99	1943, august. Lista generalilor și a ofițerilor superiori prizonieri de război, deținuți în Lagărul nr. 48 de la Cernți, regiunea Ivanovo	281
100	1943, septembrie 3 [nu mai târziu de]. Lista membrilor grupului de inițiativă pentru crearea Blocului Național Român, propusă de Ana Pauker	283
101	1943, septembrie 3 [nu mai târziu de]. Planul de desfășurare a Conferinței grupului de inițiativă pentru crearea Blocului Național Român.....	287
102	1943, septembrie 7. Nota informativă a maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la efectivele de prizonieri de război aflate în lagăre la 1 septembrie 1943	290
103	1943, septembrie 9. Comunicarea maiorului Platonov, adjunctul șefului Administrației Lagărului nr. 190 de la Vladimir, către maiorul I.S. Denisov, șeful Sectiei a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la decesul unui prizonier român de război, împușcat pentru intrarea în zona de interdicție a lagărului.....	292
104	1943, septembrie 11. Raportul maiorului de securitate I.I. Evdokimov, șeful Administrației Lagărului nr. 188 de la Rada, regiunea Tambov, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind gravele deficiențe constatate în ținerea evidenței prizonierilor de război decedați	293
105	1943, septembrie 17. Ordinul nr. 240 al colonelului A.S. Novikov, șeful Administrației Lagărului nr. 160 de la Suzdal, cu privire la sancțiunile aplicate ofițerilor prizonieri de război „pentru încălcarea regimului intern din lagăr”	295
106	1943, septembrie 19. Proiectul cererii prizonierilor români de război, adresată lui I.V. Stalin, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, prin care se solicită crearea unităților militare formate din prizonierii de război români	298
107	1943, septembrie 20. Nota maiorului de intendență I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război aflate în lagăre la 15 septembrie 1943	301
108	1943, septembrie 27. Proces-verbal încheiat de Comisia Administrației Lagărului nr. 75 de la Riabovo (RSSA Udmurtă), în urma efectuarii percheziției corporale a prizonierilor de război din lagăr	302
109	1943, octombrie 4. Decizia Comitetului de Stat al Apărării, cu privire la constituirea, pe teritoriul URSS, a Diviziei „Tudor Vladimirescu”, formate din prizonieri de război români	304
110	1943, octombrie 7. Directiva nr. 489 a NKVD al URSS, privind desfășurarea activității operativ-informative în rândul prizonierilor de război	306
111	1943, octombrie 10. Nota maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război existente în URSS la 5 octombrie 1943	310

112	1943, octombrie 14. Raportul general-maiorului I.A. Petrov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind eficiența cursurilor de educație politică antifascistă organizate în Lagărul nr. 165 de la Talițî, regiunea Ivanovo.....	311
113	1943, octombrie 29. Notă informativă a majorului de securitate Korolenko, şeful Secției speciale din Lagărul nr. 93 de la Tiumen, privind intoxicaarea unui grup de prizonieri de război români deținuți în acest lagăr	312
114	1943, octombrie. Evidență efectuată de Administrația Lagărului nr. 64 de la Morșansk, regiunea Tambov, privind evadările prizonierilor de război în perioada aprilie-septembrie 1943.....	317
115	1943, octombrie. Planul acțiunilor propagandistice organizate de Secția politică a Lagărului nr. 99 de la Spasski-Zavod, regiunea Karaganda, cu ocazia aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne	319
116	1943, noiembrie 4. Din procesul-verbal încheiat de comisia specială a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 160 pentru ofițeri de la Suzdal, regiunea Ivanovo	320
117	1943, noiembrie 15. Din lista întocmită de Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la prizonierii de război români care intenționau să evadeze	323
118	1943, noiembrie 17. Scrisoarea lui D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară al Direcției Generale Politice a Armatei Roșii, adresată lui A.S. Šcerbakov, șeful Direcției Generale Politice a Armatei Roșii, prin care se solicită aprobarea proiectului drapelului și a emblemei Diviziei „Tudor Vladimirescu”	324
119	1943, noiembrie. Nota maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război existente în URSS până la 10 noiembrie 1943	325
120	1943, noiembrie. Raportul locotenent-colonelului N.I. Sorokin, șeful Administrației Lagărului nr. 99 de la Spasski-Zavod, regiunea Karaganda, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind acțiunile întreprinse în scopul prevenirii unor evadări sau a unor manifestări necontrolate ale prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu ocazia aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie	327
121	1943, decembrie 7. Nota maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război aflate în URSS la 15 noiembrie și la 1 decembrie 1943.....	330
122	1943, decembrie 16. Din procesul-verbal încheiat de Comisia specială a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 148 de la Armavir, ținutul Krasnodar	332
123	1944, ianuarie 10. Nota maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război existente în URSS la 10 ianuarie 1944.....	336
124	1944, ianuarie 11. Directiva general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către șefii de lagăre pentru prizonieri de război, privind portul însemnelor distinctive de către membrii unităților militare formate din prizonierii de război aflați în URSS	338

125	1944, ianuarie 21. Adresa lui D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară din cadrul Direcției Generale Politice a Armatei Roșii, către Nikolai Dmitrievici Melnikov, prim-adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, prin care se propune pregătirea comunistei E. Tudorachi în vederea desfășurării de activități cultural-educative în cadrul diviziei de prizonieri români	339
126	1944, februarie 2. Lista prizonierilor de război din Lagărul nr. 68 de la Potanino, pentru a fi scoși de sub escortă pe timpul activității de producție.....	340
127	1944, februarie 7. Comunicatul special al lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, către Iosif Vissarionovici Stalin, președinte al Comitetului de Stat al Apărării al URSS, cu privire la constituirea Diviziei I române de Infanterie.....	344
128	1944, februarie 27. Proces-verbal încheiat de comisia instituită de Administrația Lagărului nr. 99 de la Spasski-Zavod, în urma efectuării perchezitionării corporale a prizonierilor de război detinuți în lagăr.....	345
129	1944, aprilie 1 [nu mai devreme de]. Din raportul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea Direcției în perioada iunie 1941-martie 1944	347
130	1944, aprilie 13. Din lista întocmită de Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la prizonierii de război care intenționau să evadeze	362
131	1944, aprilie 25 [nu mai devreme de]. Extras din protocolul interogatoriului prizonierului de război român, sublocotenentul Lucian Stupianu	366
132	1944, aprilie 26. Raport al Secției operativ-informative din cadrul Direcției penale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne privind îndeplinirea planului de activități în perioada martie-aprilie 1944	367
133	1944, aprilie 27. Memoriul lui S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care se propune folosirea prizonierilor de război români la lucrările de refacere a portului militar de la Sevastopol.....	370
134	1944, mai 23. Din raportul întocmit de comisia Direcției regionale Stalingrad a NKVD în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 108 de la Beketovka	372
135	1944, mai 24. Comunicatul special al lui L.P. Beria către I.V. Stalin, cu privire la atitudinea generalilor români prizonieri de război față de fostul rege al României, Carol [al II-lea].....	386
136	1944, mai. Telegrama maiorului de securitate Mocealov, șeful Secției pentru problemele prizonierilor, din cadrul NKVD, adresată locotenent-colonelului I.E. Entin, șeful Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind moartea unor prizonieri de război români pe timpul escortării lor spre Simferopol	391
137	1944, iunie 5. Din nota colonelului M.A. Iakoveț, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea desfășurată de aparatul politic al acestei direcții în primăvara anului 1944 (martie, aprilie, mai)	392

138	1944, iunie 19. Din raportul Anei Pauker, cu privire la acțiunile de demoralizare a armatei române și la situația populației din teritoriile românești ocupate de trupele sovietice	394
139	1944, iulie 7. Raportul locotenent-colonelului V.S. Hudakov, șeful Administrației Lagărului nr. 48 de la Cernți, regiunea Ivanovo, cu privire la condițiile de detenție ale generalilor germani, români, italieni și maghiari prizonieri de război	397
140	1944, august 3. Raportul general-locotenentului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, și al general-majorului V.M. Bocikov, șeful Direcției trupelor de escortă din cadrul NKVD, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la organizarea pazei generalilor prizonieri de război	401
141	1944, august 5. Comunicatul special nr. 41 al Secției 1 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, cu privire la evadarea și la capturarea a patru prizonieri de război români din lagărele nr. 148 și 241	406
142	1944, august 7. Proces-verbal de constatare a efectivelor prizonierilor de război și a situației evidenței acestora (potrivit situației din 31 iulie 1944, ora 24,00), în Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk.....	407
143	1944, august 8. Nota comisarului de securitate I.M. Tkacenko, șeful Direcției regionale Stavropol a NKVD, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind cazarea prizonierilor de război români deținuți în Lagărul nr. 147 de la Gheorghievsk, ținutul Stavropol	409
144	1944, august 24. Directiva nr. 28/2/23 a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, privind înhumarea prizonierilor de război	411
145	1944, august 25. Raportul locotenent-majorului de securitate Ostrîi, împuternicit special al Secției a 3-a a Secției operativ-informative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind situația în Lagărul nr. 123 de la Uriupinsk, regiunea Stalingrad	413
146	1944, septembrie 19. Raportul colonelului de securitate A.M. Belov către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind comportamentul și încălcarea statutului militar de către locotenent-colonelul Penkov, șeful Administrației Lagărului nr. 165 de la Iuja, regiunea Ivanovo	415
147	1944, octombrie 19. Telegrama lui I.M. Tkacenko, șeful Direcției regionale Stavropol, a NKVD, către S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, privind starea prizonierilor transportați din Lagărul nr. 33 de la Roman (România), în Lagărul nr. 147 de la Gheorghievsk, ținutul Stavropol	417
148	1944, octombrie 16. Din raportul Administrației Lagărului nr. 182 de la Shahtinsk, regiunea Rostov, către I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la activitatea desfășurată cu prizonierii de război, cu prilejul sărbătoririi celei de-a 27-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie	418
149	1944, octombrie 16. Telegrama lui S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către colonelul M.A. Iakovet și colonelul Spasenko, aflați în Lagărul nr. 176 de la Focșani, privind înființarea, în regim de urgență, a lagărelor pentru prizonieri de război de la Ploiești și de la Constanța	420

150	1944, noiembrie 1. Telegrama colonelului M.I. Markeev, comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Moldovenești, către general-colonelul S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la lagărele pentru prizonieri de război aflate pe teritoriul României.....	421
151	1944, noiembrie 7. Scrisoarea prizonierilor de război români, plutonier Lupu Vasile și plutonier Gheorghe Constantin, adresată șefului Administrației Lagărului nr. 182 de la Šahtinsk, regiunea Rostov, cu prilejul aniversării Revoluției din Octombrie.....	422
152	1944, noiembrie 11. Raportul colonelului Staroverov, șeful Administrației Lagărului nr. 217 de la Kramatorsk, regiunea Stalino, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, cu privire la situația din lagăr și la pregătirea acestuia pentru perioada de iarnă.....	423
153	1944, noiembrie 16. Raportul colonelului Șetinîn, adjunctul șefului Uzinei de Construcții Metalurgice din Transcaucazia și al Lagărului nr. 181, cu privire la transportul prizonierilor de război de la Tiraspol și de la Armașiv către Lagărul nr. 181 (stația de cale ferată Rustavi, RSS Gruzină)	426
154	1944, noiembrie 24. Ordinul nr. 001411 al lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind întocmirea unei evidențe a populației de etnie germană din teritoriile ocupate de trupele Frontului 2 Ucrainean, ale Frontului 3 Ucrainean și ale Frontului 4 Ucrainean.....	429
155	1944, noiembrie 24. Raportul căpitanului V.F. Guzev, șeful Administrației Lagărului nr. 104, către comisarul de securitate N.T. Ratușnîi, șeful interimar al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, referitor la lucrările de organizare a Lagărului de la Tighina	431
156	1944, noiembrie. Lista cu prizonierii de război din Lagărul nr. 100 de la Zaporojie, evadați în perioada iulie-octombrie 1944 și care nu au fost prinși, întocmită de către locotenent-colonelul Rodin, adjunctul pe probleme de pază și regim al șefului Administrației lagărului.....	433
157	1944, decembrie 1. Comunicarea specială a colonelului Baskov, șeful Administrației Lagărului nr. 182 de la Šahtinsk, regiunea Rostov, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, cu privire la decesul a doi prizonieri de război români, survenit în urma unui accident de muncă	435
158	1944, decembrie 5. Nota informativă a lui L.P. Beria către I.V. Stalin și V.M. Molotov, privind efectivele de prizonieri de război aflate în lagărele NKVD al URSS, starea lor fizică și distribuirea la muncă în economia sovietică, la 5 decembrie 1944	436
159	1944, decembrie 5. Raport întocmit de comisia specială a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 159 de la Odessa, RSS Ucraineană	438
160	1944, decembrie 9. Scrisoarea lui Mihail Roller, adresată lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, privind activitatea sa, în calitate de cadru didactic, la Școala centrală antifascistă din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova	449
161	1944, decembrie 17. Ordinul lui I.V. Stalin, președintele Comitetului de Stat al Apărării, transmis comandanților Frontului 2 Ucrainean, Frontului 3 Ucrainean și Frontului 4 Ucrainean, privind punerea în aplicare a Deciziei nr. 7 161, din 16 decembrie 1944, a Comitetului de Stat al Apărării, referitoare la internarea și trimiterea la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est	453

162	1944, decembrie 18. Ordinul nr. 522 a lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, către general-colonelul A.N. Apollonov și general-locotenentul I.M. Gorbatuk, privind sarcinile lor concrete, pe timpul operațiunii de internare și de trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est.....	455
163	1944, decembrie 20. Ordinul Marelui Cartier General al Armatei Roșii către comandanții fronturilor 2, 3 și 4 ucrainene și ai Armatei a 37-a Speciale, privind sprijinirea deplină a reprezentanților NKVD, responsabili pentru realizarea operațiunii de internare și trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est	457
164	1944, decembrie 26. Raportul general-colonelului A.N. Apollonov, al general-locotenentului I.M. Gorbatuk și al general-locotenentului M.I. Sladkevici, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind finalizarea pregătirilor pentru efectuarea operațiunii de internare și de trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est	458
165	1945, ianuarie 1. Notă circulară a general-colonelului A.N. Apollonov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne și șef al Direcției generale a trupelor NKVD al URSS, către șefii secțiilor operative, cu privire la modalitățile de colaborare dintre trupele sovietice și jandarmii români, pe timpul desfășurării operațiunii de internare a etnicilor germani	462
166	1945, ianuarie 4. Raportul locotenent-majorului de securitate Šketin, adjunctul șefului Secției operativ-informative din Lagărul nr. 84 de la Asbest, regiunea Sverdlovsk, către comisarul de securitate Popkov, șeful Direcției regionale Sverdlovsk, a NKVD, privind starea de sănătate, regimul alimentar și condițiile de muncă ale prizonierilor de război	465
167	1945, ianuarie 6. Notă general-locotenentului V.P. Vinogradov, adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control din România, adresată generalului de corp de armată N. Rădescu, prim-ministrul României, prin care se solicită implicarea guvernului român în pregătirea și executarea operațiunii de internare și trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani	468
168	1945, ianuarie 7. Din raportul locotenent-colonelului de securitate Vațurin, șeful Secției operativ-informative din Lagărul nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, către colonelul Șvet, șeful Secției operativ-informative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate, și către comisarul de securitate Zverev, șeful Direcției regionale Gorki a NKVD, cu privire la situația din lagăr, la 25 decembrie 1944.....	469
169	1945, ianuarie 7. Buletinul operativ nr. 2 al colonelului Efremov, șeful Grupului operativ din cadrul NKVD al URSS, cu privire la desfășurarea operațiunii de internare a etnicilor germani din România, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia și Cehoslovacia	473
170	1945, ianuarie 8. Raportul căpitanului de securitate I.I. Korneev, șeful Secției operative a Lagărului nr. 163 de la Stalingrad, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate, privind regimul de detenție, starea sănătății și condițiile de muncă ale prizonierilor de război din lagăr.....	475
171	1945, ianuarie 10. Din raportul maiorului Bovîkin, inginer, adjunctul șefului Administrației Lagărului nr. 182 de la Şahtinsk, regiunea Rostov, către Secția a 5-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate, cu privire la utilizarea prizonierilor de război la muncă în minele de cărbune în trimestrul IV al anului 1944.....	483

172	1945, ianuarie 11. Telegrama lui V.V. Cernîșev, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către general-colonelul A.N. Apollonov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne și şef al Direcției generale a trupelor NKVD al URSS, privind norma zilnică de hrană prevăzută pentru etnicii germani internați și trimiși la muncă în URSS.....	487
173	1945, ianuarie 13. Din raportul locotenent-majorului de securitate Maļîșev, şeful Secției operative a Lagărului nr. 245 de la Nijnii Taghil, către majorul de securitate Medvedev, şeful Secției operative din cadrul Direcției regionale Sverdlovsk a NKVD, privind starea sănătății, regimul alimentar și folosirea la munci a prizonierilor de război	488
174	1945, ianuarie 18. Raportul căpitanului de securitate Serioghin, şeful Administrației Lagărului nr. 176 (pentru prizonieri de război) de la Focșani (România), către I.A. Petrov, şeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea lagărului în primele luni de la înființarea sa (la 19 ianuarie 1945)	492
175	1945, ianuarie 24. Telegrama generalului de corp de armată Constantin Sănătescu, şeful Marelui Stat-major român, către Comisia Aliată de Control, privind acceptul părții române de a preda părții sovietice unele categorii de militari, de etnie germană, din Armata Română, pentru a fi interne și trimise la muncă în URSS	494
176	1945, ianuarie 26. Raport al locotenent-colonelului Biriukov, adjunctul şefului Direcției regionale Tiumen a NKVD, către general-locotenentul I.A. Petrov, adjunctul şefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind situația generală din Lagărul nr. 93 la sfârșitul anului 1944 și începutul anului 1945.....	495
177	1945, ianuarie 31. Notă informativă a colonelului Efremov, şeful Grupului operativ din cadrul NKVD al URSS, privind numărul persoanelor civile de etnie germană, din Europa de Sud-Est, trimise la muncă în Uniunea Sovietică, până 31 ianuarie 1945	504
178	1945, ianuarie. Instrucțiunile Ministerului Afacerilor Interne al României către inspectorii și către comandanții legiunilor de jandarmi, privind implicarea autorităților române în operațiunea de internare și trimitere la muncă, în URSS, a unor categorii de cetăteni români de etnie germană	505
179	1945, februarie 3. Raportul general-colonelului A.N. Apollonov, al general-locotenentului I.M. Gorbatiu și al general-locotenentului M.I. Sladkevici către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind finalizarea operațiunii de internare și trimitere la muncă în Uniunea Sovietică a etnicilor germani din România, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia și Cehoslovacia	510
180	1945, februarie 3. Raportul comisarului de securitate Samîghin, către general-colonelul A.N. Apollonov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne, cu privire la transportul etnicilor germani, din Europa de Sud-Est, internați și trimiși la muncă în Uniunea Sovietică	512
181	1945, februarie 12. Scrisoarea generalilor români, prizonieri de război, către I.V. Stalin, prin care este exprimată susținerea față de programul Frontului Național-Democrat și se cere aprobarea pentru constituirea unei filiale a Asociației prizonierilor de război români pentru strângerea legăturilor cu URSS	514

182	1945, martie 2. Dispoziția nr. 40 a NKVD al URSS cu privire la adoptarea de măsuri ferme în vederea introducerii ordinii în lagările pentru prizonierii de război	516
183	1945, martie 7. Nota informativă a căpitanului de securitate A.N. Bronnikov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivul de prizonieri de război români din URSS la 1 martie 1945	518
184	1945, martie 25. Hotărârea nr. 7 930 ss a Comitetului de Stat al Apărării, privind constituirea, în Uniunea Sovietică, a Diviziei „Horia, Cloșca și Crișan”, formate din prizonieri de război români.....	520
185	1945, martie 27. Ordinul lui S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către șefii de lagăr, privind recrutarea de voluntari pentru Divizia 1 Infanterie „Horia, Cloșca și Crișan”	522
186	1945, martie. Nota informativă a general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul șefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivul de prizonieri de război români recrutat pentru completarea Diviziei a 2-a „Horia, Cloșca și Crișan”	523
187	1945, martie. Programa cursurilor antifasciste pentru cea de-a 5-a promoție. Sectorul românesc.....	524
188	1945, mai 12. Raportul lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Comitetului de Stat al Apărării, cu privire la efectivele, naționalitatea și componența pe grade a prizonierilor de război existenți în URSS la 11 mai 1945	544
189	1945, iunie 27. Nota informativă a maiorului de securitate A.N. Bronnikov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către N.T. Ratușnii, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele și componența, pe naționalități și pe grade, a prizonierilor de război aflați în lagările din URSS în perioada 1941-1945	545
190	1945, iulie 7. Nota general-locotenentului K.D. Golubev, prim-adjunct al împoternicitului Consiliului Comisarilor Poporului pentru problemele repatrierii, către comisarul de securitate N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind repatrierea a 40 000 de prizonieri de război români.....	548
191	1945, iulie 13. Scrisoarea lui A. Lavrișcev, șeful Biroului pentru statele balcanice din Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine al URSS, către general-maiorul N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, referitoare la eliberarea, la rugămintea autoritaților române, a 40 000 de cetățeni români aflați în zonele ocupate de trupele sovietice din Austria și din Germania	549
192	1945, iulie 13. Instrucțiunea conducerii NKVD al URSS privind regulile de corespondență a prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români cu familiile lor aflate în Germania, Austria, Ungaria și România.....	551
193	1945, august 10. Proiectul de hotărâre a Comitetului de Stat al Apărării, elaborat de NKVD al URSS, privind eliberarea a 708 000 de prizonieri de război aflați în lagările NKVD al URSS.....	555

194	1945, septembrie 5. Ordinul nr. 001020/125/8798/s al NKVD și al Comisariatului Poporului pentru Comunicații al URSS, privind regulile de cenzură a corespondenței prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români	557
195	1945, septembrie 11. Proiect de hotărâre a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, elaborat de NKVD al URSS, cu privire la eliberarea din lagăre și repatrierea a 40 000 de prizonieri de război români	559
196	1945, septembrie 11. Ordinul nr. 001035 al NKVD al URSS, privind eliberarea din lagăre a 40 000 de prizonieri de război români (soldați și subofițeri)	560
197	1945, septembrie 12. Proces-verbal încheiat între Administrația Lagărului nr. 176 de la Focșani și autoritățile locale române, privind eliberarea a 1 453 de prizonieri de război români sosiți din URSS	564
198	1945, septembrie 13. Directiva nr. 157 a NKVD al URSS, cu privire la ordinea repatrierii prizonierilor de război eliberați prin Ordinul nr. 00955/1945 al NKVD și prin Directiva nr. 2 222/1945 a NKVD	565
199	1945, septembrie 17. Directiva nr. 161 a NKVD al URSS, referitoare la reglementarea evidenței și a controlului regimului de detenție al prizonierilor de război din batalioanele de muncă ale Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS	567
200	1945, octombrie 24. Nota general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind desfășurarea procesului de eliberare a militarilor străini, aflați în prizonieratul sovietic	571
201	1945, octombrie 25. Nota-raport a general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind eliberarea prizonierilor de război deținuți în lagăre și în spitalele speciale	572
202	1945, noiembrie 2. Nota general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război preluate de la unitățile Armatei Roșii, în perioada războiului cu Germania, între 1941 și 1945, și Japonia, în 1945 (pe armate și naționalități)	574
203	1945, noiembrie 29. Scrisoarea lui V.G. Dekanov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile străine al URSS, adresată general-colonelului F.I. Golikov, președintele Comisiei pentru problemele repatrierilor, din cadrul Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, și general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind refuzul autorităților române și cehoslovace de a-i primi pe etnicii germani strămutați din aceste țări în perioada 1940-1945	575
204	[1946, ianuarie 1]. Centralizator privind evoluția efectivelor de prizonieri de război deținute în lagărele din URSS în perioada 1 februarie 1942-1 ianuarie 1946	577
205	1946, martie 4. Raportul colonelului Melnik, adjunctul șefului Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-colonelul S.N. Kruglov, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind rezultatele inspecției efectuate în Lagărul nr. 176 de la Focșani (România)	578

206	1946, martie 18. Directiva nr. 66 a NKVD al URSS, referitoare la intensificarea activității operativ-informativе și de urmărire printre prizonierii de război și persoanele civile internate, din lagărele NKVD, pentru preîntâmpinarea actelor de sabotaj în producție	583
207	1946, aprilie 10. Nota însoțitoare a lui S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, la informarea general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul MVD al URSS, către V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război români aflate în lagărele MVD al URSS	585
208	1946, aprilie 10. Nota informativă a maiorului P.K. Makov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul MVD al URSS, privind numărul prizonierilor de război români decedați, potrivit evidenței de la 1 martie 1946	588
209	1946, aprilie 10. Nota informativă a maiorului P.K. Makov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul MVD al URSS, privind numărul cetătenilor români internați și arestați, deținuți în lagăre și batalioane de muncă	589
210	1946, aprilie 11. Directiva nr. 90 a MVD al URSS, privind îmbunătățirea condițiilor de plasare, întreținere și deservire a prizonierilor de război unguri și români	591
211	1946, mai 8. Din raportul general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul MVD al URSS, și al general-locotenentului A.Z. Kobulov, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, referitor la delapidările și abuzurile săvârșite de către personalul lagărelor pentru prizonieri de război	593
212	1946, mai 13. Scrisoarea lui A. Lozovskii, adjunctul ministrului afacerilor străine al URSS, către S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, prin care este adusă la cunoștință rugămintea lui Petru Groza, prim-ministrul României, adresată autorităților sovietice, de a elibera 500 de ofițeri români prizonieri de război	595
213	1946, mai 16. Raportul general-colonelului V.V. Cernîșev, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, și general-majorului N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, privind modalitatea de eliberare a celor 500 de ofițeri români	596
214	1946, iunie 12. Raport al general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul MVD al URSS, către general-colonelul V.V. Cernîșev, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, privind cazul locotenentului român Vasiliu Ion Ion	598
215	1946, iunie 20. Directiva nr. 163 a MVD al URSS cu privire la intensificarea activității operativ-informativе cu scopul lichidării grupurilor și a organizațiilor fasciste din rândul prizonierilor de război și al persoanelor civile internate	600
216	[1946, august]. Nota general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război români aflate în lagărele MVD, în spitalele și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate	602
217	1946, septembrie 6. Proces-verbal încheiat de comisia Direcției regionale Gorki a MVD, în urma verificării gradului de pregătire a trenului destinat transportului prizonierilor de război bolnavi și invalizi, din Lagărul nr. 117 de la Gorki, în Lagărul nr. 176 de la Focșani (România)	603

218	1946, septembrie 30. Nota informativă a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, A.A. Jdanov, A.A. Kuznetsov și I.S. Patolicev, secretari ai CC al PC(b) unional, cu privire la organizarea corespondenței prizonierilor de război, aflați în URSS, cu rudele acestora care locuiesc în Germania, Austria, Ungaria și România	605
219	1946, noiembrie 19. Ordinul nr. 00933 al MVD al URSS cu privire la crearea secțiilor politice la nivelul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, și în lagărele pentru prizonieri de război.....	608
220	1946, noiembrie 5. Ordinul nr. 0374 al MVD al URSS, privind repatrierea prizonierilor de război de naționalitate română	610
221	[1946], noiembrie 6. Nota general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către L.P. Beria, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri al URSS, privind efectivul de prizonieri de război români aflat în lagărele MVD al URSS.....	613
222	1947, ianuarie 9. Nota general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, cu privire la efectivele de prizonieri de război români capturate în perioada 1941-1945 și la lista generalilor români prizonieri de război aflată în lagărele MVD al URSS	614
223	1947, ianuarie 9. Nota general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, privind numărul cetătenilor români internați în lagărele MVD al URSS	616
224	1947, ianuarie 12. Din raportul maiorului A.N. Bronnikov, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război din cadrul Direcției servicii a Grupului de Sud al armatei sovietice, privind activitatea Lagărului nr. 176 de la Focșani și a Lagărului nr. 36 de la Sighet.....	617
225	1947, februarie. Nota Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind prizonierii eliberați și repatriați sau încadrați în formațiunile naționale, în perioada 1943-1946.....	632
226	1947, martie 5. Nota colonelului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, privind ponderea prizonierilor de război în balanța generală a forței de muncă din cadrul celor mai importante ministere economice și a marilor lucrări.....	634
227	1947, martie 7. Nota general-locotenentului I.A. Petrov, șef a.i. al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români și de persoane civile interne în URSS la 1 februarie 1947	636
228	1947, martie 8. Scrisoarea însoțitoare a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către V.M. Molotov, prim-adjunctul președintelui Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, cu privire la efectivul de prizonieri de război din armatele occidentale, aflat în lagărele MVD al URSS, în spitalele speciale și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS, precum și la numărul prizonierilor de război eliberați până la 1 februarie 1947	639
229	1947, martie 12. Scrisoarea de serviciu a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, adresată lui A.I. Vîșinski, adjunctul ministrului afacerilor străine al URSS, cu privire la viitoarea repatriere a prizonierilor de război români și unguri	642

230	1947, martie 14. Nota colonelului I.S. Denisov, adjunctul şefului Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind repartizarea la muncă (pe ministere) a prizonierilor de război maghiari și români	644
231	1947, aprilie 18. Instrucțiune referitoare la activitatea secțiilor politice din lagările pentru prizonieri de război ale MVD	646
232	1947, aprilie 29. Din raportul general-colonelului V.V. Cernîșev, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, al general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, al general-locotenentului A.Z. Kobulov, prim-adjunctul ministrului securității statului, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne, privind arestările și condamnările prizonierilor de război români care au comis acte de indisciplină și sabotaj în producție	648
233	1947, mai 27. Nota general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români și de persoane civile interne (cu cetățenie română) în URSS la 1 aprilie 1947	650
234	1947, iunie 2. Nota general-locotenentului I.A. Petrov, ajuncț al șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români din URSS la 1 mai 1947	653
235	1947, iunie 4. Proces-verbal de constatare a situației din punct de vedere sanitar din Lagărul nr. 176 de la Focșani, cu ocazia pregătirii acestuia pentru predarea din subordinarea MVD al URSS în subordinea Ministerului Forțelor Armate al URSS	657
236	1947, iunie 5. Proces-verbal de predare-primire a Lagărului nr. 36 de la Sighet și a Spitalului special nr. 3 868, din subordinea MVD al URSS în subordinea Ministerului Forțelor Armate al URSS	659
237	1947, iunie 10. Nota general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români, în URSS, la 1 iunie 1947	663
238	1947, iunie 12. Directiva nr. 118 a MVD al URSS, privind concentrarea prizonierilor de război români, maghiari și austrieci în lagările speciale ale MVD și îmbunătățirea condițiilor materiale de existență și a serviciilor culturale	664
239	1947, iunie 16. Memoriul general-maiorului N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-locotenentul T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind predarea lagărelor nr. 176 de la Focșani și nr. 36 de la Sighet, în subordinea Direcției serviciilor de intendență a Grupului de Sud al armatei sovietice	666
240	1947, august 18. Scrisoarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Comunist Român, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, privind eliberarea prizonierilor români originari din partea de nord a Transilvaniei	668
241	1947, septembrie 9. Nota Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români și persoanele civile interne (de naționalitate română) în URSS, la 1 august 1947	669
242	1947, septembrie 30. Din nota informativă a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri, V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine al URSS, L.P. Beria, adjunctul președintelui Consiliului	

de Miniștri, și A.A. Jdanov, secretar al CC al PC(b) unional, referitoare la situația și la caracterul corespondenței prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români, pentru perioada 1 iunie-1 septembrie 1947	672
243 1948, ianuarie 6. Raportul general-maiorului E.I. Borisoglebski, șeful Secției politice din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, cu privire la activitățile politice desfășurate în rândul prizonierilor de război români și maghiari, potrivit situației de la 2 decembrie 1947	673
244 1948, aprilie 29. Schimbul de note verbale dintre Ambasada Republicii Populare Române din URSS și Ministerul Afacerilor Externe al URSS, cu privire la condițiile de repatriere a prizonierilor de război români din Uniunea Sovietică	679
245 1948, mai 7. Raportul general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către generalul I.A. Serov, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, referitor la rezultatele activității Direcției, în perioada 1 ianuarie-1 mai 1948, privind repatrierea prizonierilor de război și restrângerea rețelei de lagăre pentru prizonieri de război	682
246 1948, mai 13. Raportul general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine, L.P. Beria, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri, A.A. Jdanov, secretar al CC al PC(b) unional, referitor la efectivele, starea fizică și folosirea la muncă a prizonierilor de război în primul trimestru al anului 1948	684
247 1948, mai 15. Nota locotenent-colonelului I.S. Denisov, șeful Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, referitoare la estimările orientative privind repatrierea prizonierilor de război români în perioada iulie-septembrie 1948	687
248 1948, iunie 10. Raportul general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către V.M. Molotov, vicepreședintele Consiliului de Miniștri al URSS, privind stadiul repatrierii prizonierilor de război	688
249 1948, iulie 5-6. Sentința Tribunalului Militar al Trupelor MVD din regiunea Crimeea, de condamnare a unui grup de prizonieri de război români deținuți în Lagărul nr. 241 pentru „activitate contrarevoluționară” și solicitarea de a fi repatriați în țară	689
250 1948, iulie 13. Telegrama general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-majorul V.N. Vladimirov, șeful Direcției regionale Gorki a MVD, privind repatrierea a trei colonei români prizonieri de război	694
251 1948, august 17. Din nota locotenent-colonelului Klíkov, adjunctul șefului Biroului 2 al Secției operative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către colonelul M.A. Gladkov, șeful Grupului operativ din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind eliberarea a 15 colonei români prizonieri de război	695
252 1948, august 25. Raportul colonelului S. Gusev, șeful Administrației Lagărului nr. 27, către general-locotenentul T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind repatrierea a 21 de prizonieri de război români și a 11 cetăteni români de etnie germană	697

253	1948, septembrie 8. Raportul general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, referitor la repatrierea prizonierilor de război cu cetățenie maghiară și română	698
254	1948, noiembrie 30. Din raportul general-colonelului I.A. Serov, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, către A.N. Kosighin, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri al URSS, privind eliberarea și repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne, potrivit situației de la 1 septembrie 1948.....	700
255	1949, ianuarie 31. Raport cu privire la activitatea ziarului sovietic pentru prizonierii de război români „Graul liber”	704
256	1949, mai 29. Act încheiat de Comisia ad-hoc a Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, prin care este atestată evidența mormintelor și starea cimitirului pentru prizonierii de război de pe lângă acest lagăr	748
257	1950, ianuarie 18. Din raportul final al colonelului V.A. Verjbițki, șeful Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, și al maiorului M.G. Gorelikov, adjunctul său pe probleme politice, referitor la activitatea lagărului în perioada iunie 1942-1 ianuarie 1950	751
258	1950, ianuarie 18. Nota colonelului M.A. Gladkov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război și de persoane civile interne, eliberate și repatriate, potrivit situației de la 1 ianuarie 1950.....	772
259	1950, ianuarie 30. Nota Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind eliberarea și repatrierea prizonierilor de război din fostele armate occidentale, în perioada 1944-1 ianuarie 1950 (pe naționalități)	773
260	1950, mai 24. Raportul general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către membrii guvernului URSS, privind activitatea MVD desfășurată cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne	775
261	1950, mai 25. Din raportul final al general-maiorului V.N. Vladimirov, șeful Direcției regionale Gorki a MVD, și al maiorului Gusev, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea Secției în perioada ianuarie 1945-aprilie 1950	783
262	1950, octombrie 21. Ordinul nr. 00643 al MVD al URSS, privind repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne din Ungaria și România	787
263	1950, iunie 20 [nu mai devreme de]. Din raportul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, privind activitatea politică desfășurată în rândul prizonierilor de război, în perioada 1941-1950	791
264	1951, iunie 20 [nu mai devreme de]. Din raportul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul MVD al URSS, privind activitatea desfășurată în procesul repatrierii prizonierilor de război	798
265	1952, decembrie 1. Extras din raportul final al Direcției împăternicitului Consiliului de Miniștri al URSS pentru problemele repatrierii, cu privire la aplicarea hotărârilor guvernului URSS privind repatrierea cetățenilor din URSS și a cetățenilor statelor străine în perioada 1945-1951	800

266	1953, ianuarie 21. Notă informativă a colonelului N.I. Romanov, şeful Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind evoluția numărului prizonierilor de război și al persoanelor civile interne (inclusiv români), deținuți în lagărele și penitenciarele din MVD al URSS în anul 1952	806
267	1953, februarie. Rezumatul colonelului I.S. Denisov privind numărul foștilor prizonieri de război și al persoanelor civile interne, inclusiv cetăteni români, deținuți în lagăre și alte instituții ale URSS la 1 ianuarie 1953	808
268	1953, aprilie. Notă informativă a general-locotenentului A.Z. Kobulov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind locurile de detenție ale prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, precum și ramurile economiei sovietice în care erau folosiți la munci.....	812
269	1955, iulie 4. Raport al membrilor Comisiei interministeriale a CC al PCUS cu privire la oportunitatea eliberării și a repatrierii tuturor cetățenilor străini condamnați pentru crime de război.....	814
270	1956, aprilie 28. Notă colonelului P. Bulanov, şeful Direcției penitenciare a MVD al URSS, privind efectivele de militari din armatele europene, captureate de trupele sovietice și aflate în evidență fostei Direcții pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, în perioada 1941-1945.....	817

Documentul 1

Raportul căpitanului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către V.V. Cernîșev, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la situația lagărelor pregătite pentru prizonierii de război

29 iunie 1941

Raportezi:

1. Lagărele de la Kozelsk, Iuhnov, Putivl, Kozelșciansk, Ostașkov¹, Kuba² și Manglisi să nu fie completate, deocamdată, cu prizonieri de război.

Patrimoniul existent în aceste lagăre să fie lăsat acolo; să înceteze aducerea de noi materiale și alte obiecte de patrimoniu, din exterior.

Să se creeze rezerve de alimente pentru o lună, iar fondul de alimente rămas și neutilizat să rămână pe loc.

2. Pentru prizonierii de război germani, care vor sosi în curând, să fie puse la dispoziție următoarele lagăre: Temnikov – pentru 5 000 de persoane; Iuja – pentru 10 000 de persoane; Elabuga – pentru 3 000 de persoane; Spasski-Zavod – pentru 7 000 de persoane; Vologda – pentru 3 000 de persoane; Starobelsk – 10 000 de persoane; Aktiubinsk³ – pentru 2 000 de persoane; Nijneudinsk⁴ – pentru 8 000 de persoane; total – pentru 40 000 de persoane.

3. În Lagărul de la Griațovet⁵ să fie concentrați prizonierii de război polonezi, deținuți în acest lagăr, iar persoanele interne, de naționalitate poloneză și franceză, să fie transferate din Lagărul de la Kozelsk.

4. Lagărul de la Suzdal să fie ținut în rezervă⁶ până la rezolvarea problemei privind persoanele interne de naționalitate cehă.

5. În Lagărul de la Oranki să fie concentrate persoanele de naționalitate străină, interne de către Direcția generală a Securității Statului⁷, lagăr care să fie completat cu prizonieri de război.

Având în vedere insuficiența lagărelor⁸ menționate pentru încartiruirea prizonierilor de război, rog să dispuneți eliberarea a 50-60 000 de locuri în lagărele din cadrul GULag-ului pentru deținerea prizonierilor de război.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne,
căpitan de securitate Soprundenko

RGVA, Fond ip, opis 5 a, dosar 2, f. 272-273

NOTE

¹ Ostașkov – localitate situată la sud de lacul Seligher și la 190 km de orașul Tver.

² Lagărul din orașul Kuba, RSS Azerbaidjană, a funcționat în perioada 6 iulie-8 noiembrie 1941.

³ Pentru lagărele de la Aktiubinsk și Nijneudinsk s-a făcut precizarea: „Este necesară demobilizarea”.

⁴ Lagărul de la Nijneudinsk, deși a fost trecut pe listă, a fost tăiat ulterior de către V.V. Cernîșev, cu următoarea precizare: „Lagărul de la Nijneudinsk trebuie păstrat pentru Est”.

⁵ Griazovet – localitate situată pe linia de cale ferată Moscova-Vologda, la 450 km de capitala Rusiei.

⁶ În anii războiului, conducerea NKVD al URSS a practicat frecvent pregătirea lagărelor de rezervă pentru prizonierii de război. În asemenea situații, lagărul dispunea de un stat de funcții restrâns: șeful sectorului pentru spațiu locativ, șeful serviciului de pază interioară și trei paznici-portari.

⁷ Direcția generală a Securității Statului (Glavnoe Upravlenie Gosudarstvennoi Bezopasnosti/GUGB al NKVD al URSS) din cadrul NKVD al URSS, creată în baza deciziei din 10 iulie 1934 a Comitetului Executiv Central (organul legislativ suprem), prin transformarea Direcției politice unite de Stat a URSS (Obiedinionnoe Gosudarstvennoe Politiceskoe Upravlenie/OGPU al URSS) în Comisariat al Poporului pentru Afacerile Interne. Direcția generală a Securității Statului, din cadrul NKVD al URSS, a înglobat toate subdiviziunile operative ale OGPU al URSS. Prin Hotărârea Comitetului Executiv Central și a Consiliului Comisarilor Poporului (guvernul sovietic), din 7 octombrie 1935, pentru angajații Direcției generale a Securității Statului s-au introdus următoarele grade speciale: comisar de securitate de rangul 1, comisar de securitate de rangul 2, comisar de securitate de rangul 3, maior superior de securitate, maior de securitate, locotenent-major de securitate, locotenent de securitate, sublocotenent de securitate, sergent de securitate. La 26 noiembrie 1936, a fost introdus gradul de comisar general de securitate. În serviciul de securitate sovietic, gradele speciale aveau altă semnificație decât cele din armată. Echivalența gradelor din securitate cu cele din armată era următoarea: comisar general de securitate – mareșal de armată; comisar de securitate de rangul 1 – general de armată; comisar de securitate de rangul 2 – general-colonel; comisar de securitate de rangul 3 – general-locotenent; maior superior de securitate – general-maior; maior de securitate – comandant de brigadă; locotenent-major de securitate – maior; locotenent de securitate – căpitan; sublocotenent de securitate – locotenent-major; sergent de securitate – locotenent. La 9 februarie 1943, cu ocazia introducerii noilor grade în unitățile militare sovietice, gradul „maiior superior de securitate” a fost înlocuit cu gradul „comisar de securitate”. Tot atunci, au fost introduse gradele „colonel de securitate” și „locotenent-colonel de securitate”. La 11 februarie 1943, „căpitanul de securitate” a devenit „colonel de securitate”, „locotenent-majorul de securitate” „maiior de securitate” etc. Gradele speciale în Direcția generală a Securității Statului au existat până la 9 iulie 1945, când au fost echivalate definitiv cu cele din armată, prin Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, din 6 iulie 1945, și prin Hotărârea nr. 1 663, din 9 iulie 1945, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS. Vezi Lubianka. VCK-OGPU-NKVD-NKGB-MGB-MVD-KGB. 1917-1960. Spravocinik/Lubianka. VCK-OGPU-NKVD-NKGB-MGB-MVD-KGB. 1917-1960. Ghid (în continuare, se va cita Lubianka. Spravocinik), Mejdunarodnii Fond Demokratia, Moscova, 1997, p. 12-15.

⁸ Declanșarea celui de al Doilea Război Mondial a determinat organizarea în URSS a primelor lagăre pentru prizonieri de război. Conform Ordinului nr. 0 308 din 19 septembrie 1939, simultan cu crearea Direcției pentru problemele prizonierilor de război, din cadrul NKVD, s-a dispus crearea a opt lagăre: 1) Ostașkov, în localul fostei colonii pentru copii, a NKVD, de pe Insula Stolbnîi, lacul Seligher (regiunea Kalinin), cu o capacitate de 10 000 de pers., până la 1 octombrie 1939; 2) Iuhnov, în localul Sanatoriului „Pavișev Bor”, de la stația Babînino, a Regionalei de cale ferată Vest, cu o capacitate de 10 000 de pers., până la 1 octombrie 1939; 3) Kozelsk, în localul Casei de odihnă „Gorki” de la stația Kozelsk a Regionalei de cale ferată „Dzerjinski”, cu o capacitate de 10 000 pers., până la 1 octombrie 1939; 4) Putivl, în localul fostei Mănăstiri Sofronie și a unității de extragere a turbei de la stația Tetskino a liniei de cale ferată Moscova-Kiev, cu o capacitate de 10 000 pers., până la 25 septembrie 1939; 5) Kozelșciansk, în localul fostei Mănăstiri Kozelșciansk, de la stația Kozelșcina a Regionalei de cale ferată Sud, cu o capacitate de 10 000 de pers., până la 1 octombrie 1939; 6) Starobelsk, în localul fostei Mănăstiri Starobelsk de la stația Starobelsk a liniei de cale ferată Moscova-Donbass, cu o capacitate de 8 000 de pers., până la 1 octombrie 1939; 7) Iuga, în localul fostei colonii pentru copii, a NKVD, de la stația Viazniki a Regionalei de cale ferată Nord, cu o capacitate de 6 000 de pers., până la 5 octombrie 1939; 8) Oranki, în localul fostei Mănăstiri Oranki de la stația Zimenki, pe linia de cale ferată Moscova-Kazan, cu o capacitate de 4 000 de pers., până la 1 octombrie 1939. Vezi Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Dokumenti i

materiali/Prizonieri de război în URSS. 1939-1956. Documente și materiale, vol. 1 (în continuare, se va cita *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1), M.M. Zagoruliko (red. responsabil), S.G. Sidorov, T.V. Tarevskaia, Editura Logos, Moscova, 2000, p. 72. Nu toate aceste lagăre au fost utilizate pentru preluarea prizonierilor de război la data menționată. Spre exemplu, prin Ordinul nr. 001445, din 1 decembrie 1939, al NKVD, pentru deținerea prizonierilor de război s-a dispus următoarelor lagăre: Iuja, regiunea Ivanovo – 5 000 pers.; Iuhnov, regiunea Smolensk – 4 000 pers.; Putivl, regiunea Sumî (RSS Ucraineană) – 4 000 pers.; Temnikov (RSSA Mordvină) – 6 000 pers.; Griażoŭet, regiunea Vologda – 2 500 pers.; Karaganda (RSS Kazahă) – 5 000 pers. Vezi *Russkii arhiv: Velikaia otecestvennaia. Inostrannie voennoplenne vtoroi mirovoi voini v SSSR/Arhiva rusă: Marele război pentru apărarea Patriei. Prizonierii de război străini din cel de-al Doilea Război Mondial în URSS* (în continuare, se va cita *Russkii arhiv: Velikaia otecestvennaia*), vol. 24 (13), Editura Terra, Moscova, 1996, p. 24. După începerea ostilităților pe Frontul de Est, au fost date în folosință lagărele pentru prizonieri de război de la Spasski-Zavod (5 iulie 1941), Manglisi (6 iulie 1941), Suslongher (23 iulie 1941), Aktiubinsk (iulie 1941). Vezi *Mesta soderjania voennoplennih vermahta na territorii bîvșego Sovetskogo Soiuza (1941-1956). Putevoditeli/Locuri de detenție ale prizonierilor de război germani pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice (1941-1956). Ghid* (în continuare, se va cita *Mesta soderjania voennoplennih vermahta na territorii bîvșego Sovetskogo Soiuza*), Federalinoe Arhivnoe Aghenstvo Rossiiskoi Federații, Rossiiskii Gosudarstvenni Voennii Arhiv, Obiedinioni Saksonskie Memoriali, Moscova-Dresda-Bonn-Kassel, 2008, p. 29-35, 128.

Într-un articol publicat în revista „Rodina” nr. 6/ 2010, directorul general al Muzeului de Istorie de la Elabuga, Gulzada Rudenko, face următoarea precizare: „Lagărul pentru ofițerii prizonieri de război a fost organizat în baza Ordinului nr. 313, din 27 iunie 1941, al NKVD din RSSA Tătară. În funcția de șef al Administrației lagărului a fost desemnat locotenentul de securitate N.I. Rukavišnikov. În perioada octombrie 1941-iunie 1942, prin acest lagăr au trecut peste 2 500 de prizonieri de război germani, români și finlandezii. În baza deciziei conducerii NKVD al URSS, la începutul lunii iunie 1942, Lagărul de la Elabuga a fost mutat în afara RSSA Tătară și a fost reorganizat, fiind redenumit Lagărul nr. 97, la 22 decembrie 1942”. Vezi Gulzada Rudenko, *Lagheri v Elabughe/Lagărul de la Elabuga*, „Rodina” nr. 6, 2010, http://www.istrodina.com/rodina_articul.php3?id=3577&n=160.

Documentul 2

Regulamentul cu privire la prizonierii de război, elaborat și aplicat de Guvernul URSS¹

Strict secret
1 iulie 1941

I. Prevederi generale

1. Sunt considerate prizonieri de război:

a) persoanele care fac parte din forțele armate ale statelor aflate în stare de război cu URSS, captureate în urma acțiunilor militare, precum și cetățenii acestor state, internați pe teritoriul URSS;

b) persoanele care fac parte din detașamentele înarmate, dacă sunt înarmate, dar care nu aparțin categoriilor de forțe armate ale inamicului;

c) persoanele civile care însotesc – în baza unei aprobări corespunzătoare – armata și flota inamicului: corespondenți, furnizori și alte persoane captureate în urma acțiunilor militare.

2. Se interzice:

a) jignirea prizonierilor de război și atitudinea dură față de ei;

b) utilizarea, în raporturile cu prizonierii de război, a măsurilor coercitive și a amenințărilor cu scopul de a obține de la ei informații referitoare la situația țării, din punct de vedere militar sau din alte puncte de vedere;

c) confiscarea uniformei, încălțăminte și a altor materiale de uz personal, precum și a documentelor și a însemnelor personale, aflate în posesia prizonierilor de război.

Lucrurile de valoare și banii se pot lua de la prizonierii de război, pentru a fi păstrate în baza unei chitanțe oficiale din partea persoanelor împuternicate să facă aceasta.

3. Instrucțiunile și regulile tipărite de NKVD al URSS – și care sunt o continuare a prezentului Regulament² – vor fi afișate în locuri în care ele vor putea fi citite de către toți prizonierii de război. Aceste instrucțiuni și reguli, precum și ordinele și dispozițiile referitoare la prizonierii de război, vor fi aduse la cunoștința acestora în limba rusă și în limbile cunoscute de ei.

II. Evacuarea prizonierilor de război

4. După luarea în prizonierat, prizonierii de război trebuie trimiși imediat în lagăre.

5. În momentul luării în prizonierat, prizonierii de război sunt înregistrați, la ordinul comandantului unității sau al marii unități.

La luarea în evidență, fiecare prizonier de război este obligat să menționeze numele de familie și prenumele reale, vîrstă, locul nașterii și numărul matricol³.

Aceste date vor fi transmise – în același timp cu prizonierii de război – punctelor ulterioare de parcurs.

6. Comandanții de unități trebuie să-i trimită imediat, în cele mai apropiate spitale, pe prizonierii de război răniți sau bolnavi, care necesită ajutor medical sau spitalizare. După însănătoșire, prizonierii de război vor fi predați, de către administrația spitalului, lagărelor pentru prizonieri de război.

7. Deținerea prizonierilor de război (hrănire, servicii medico-sanitare și alte servicii) se face:

- a) din ordinul structurilor de comandă ale armatei (până la momentul sosirii prizonierilor de război în punctele de primire ale lagărelor pentru prizonieri de război);
- b) din ordinul organelor NKVD al URSS (în continuare).

III. Condițiile de detenție și statutul juridic al prizonierilor de război

8. Punctele de primire pentru lagărele pentru prizonieri de război vor fi dispuse în spatele frontului, pe baza ordinelor conducerii armatei, iar lagărele propriu-zise vor fi organizate în afara zonei de operații militare, în baza unei directive a NKVD și în acord cu Comisariatul Poporului pentru Apărare.

9. Prizonierilor de război li se vor asigura spații de locuit, lenjerie, haine, încălțăminte, alimente și alte materiale de primă necesitate, precum și mijloace financiare, potrivit normelor stabilite de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne⁴, din cadrul NKVD al URSS.

Listele cu materialele și alimentele cu care vor fi aprovizionați prizonierii de război, precum și normele ce le revin, vor fi afișate în locuri vizibile, în barăci, spitale și alte clădiri, unde sunt dislocați prizonierii de război.

Primirea, de către prizonierii de război, de alimente sau alte ajutoare din altă parte nu trebuie să aibă drept consecință reducerea tipurilor de alimente primite de ei de la stat.

10. Ofițerii prizonieri de război și cei de rang egal cu ei vor fi dispusi separat de ceilalți prizonieri de război și li se vor asigura spații de locuit, haine, lenjerie, încălțăminte, alimente și alte materiale de primă necesitate, precum și mijloace financiare, potrivit normelor stabilite.

11. Prizonierilor de război li se permite să poarte uniforma proprie, cu însemnele distinctive. Este interzisă deținerea și portul de armă de către prizonierii de război.

12. Din punct de vedere medico-sanitar, prizonierii de război vor beneficia de aceleași condiții cu militarii Armatei Roșii.

Pentru serviciile medico-sanitare acordate prizonierilor de război, pe lângă efectivele prevăzute în statul de funcții al lagărului, este posibilă și atragerea de personal medical provenit din rândul prizonierilor de război ai armatelor inamice.

13. Prizonierilor de război li se oferă dreptul:
 - a) de a comunica în țară – cu prima ocazie – statutul de prizonier de război;
 - b) de a-și procura – pe cheltuiala lor – alimente, haine, lenjerie, încălțăminte și alte materiale de uz personal și de primă necesitate;
 - c) de a primi pachete cu alimente, haine și alte materiale de primă necesitate, din țară sau din statele neutre, fără plata de taxe și accize;
 - d) de a primi sume de bani din țara de origine sau din statele neutre.

14. Pentru menținerea ordinii interne și a legăturii cu prizonierii de război, Administrația lagărului numește, din rândul prizonierilor de război, împoterniciți sau șefi de cameră, de grupă, de baracă și.a. (în funcție de condițiile de detinere ale prizonierilor de război), prin intermediul cărora prizonierii de război intră în contact cu Administrația lagărului, pentru toate problemele.

15. Corespondența (scrisorile deschise și închise, transferurile de bani și scrisorile cu valori declarate), expediată și primită de prizonierii de război, este transmisă gratuit, în baza regulilor stabilite de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS⁵.

16. Sumele în valută străină, trimise prizonierilor de război, vor fi schimbate în valută sovietică, la cursul existent.

Prizonierului de război i se permite să dețină bani în limitele normelor stabilite de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS. Surplusul de bani va fi predat administrațiilor lagărelor, caselor muncitorești de economii. Predarea sumelor de bani, [existente] în plus, peste normele stabilite, se va face cu acordul administrațiilor lagărelor.

17. Prizonierii de război își pot face testament. Modalitatea de certificare a morții prizonierilor de război și locul de înhumare a acestora trebuie să fie formulate în mod corespunzător.

18. Banii și documentele prizonierilor de război decedați vor fi predate Biroului central de informații, pentru a fi trimise moștenitorilor (prin intermediul comitetului executiv al Uniunii Societăților de Cruce Roșie și a celor de Semilună Roșie).

19. Prizonierii de război sunt obligați să se supună administrațiilor [lagărelor] și să respecte atât toate regulile menționate în prezentul regulament, cât și regulile privind regimul interior, stabilite de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS.

IV. Folosirea la muncă a prizonierilor de război

20. Soldații și subofițerii prizonieri de război pot fi angrenați în activități de muncă atât în lagăr, cât și în afara lagărului, în industria și agricultura URSS, în baza unor reguli speciale, elaborate de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate.

Ofițerii și prizonierii de război de rang egal cu ei pot fi angrenați în activități de muncă doar cu acordul lor.

21. Prizonierii de război, angrenați în activități de muncă, intră sub incidența hotărârilor cu privire la protecția muncii și timpul de muncă, aplicate în zona respectivă față de cetățenii URSS, care muncesc în același domeniu.

22. Prizonierii de război angrenați în activități de muncă în ramuri ale economiei naționale primesc o retribuție al cărei quantum este stabilit de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS.

Din retribuția primită de prizonierii de război se rețin cheltuielile privind cazarea lor (chiria pentru locuință, plata serviciilor comunale, hrana, doar dacă a fost oferită în regim de cantină).

23. Asigurarea de spațiu de locuit și de servicii comunale pentru prizonierii de război este făcută pe cheltuiala întreprinderii sau a organizației în care prizonierii de război sunt angrenați în activități de muncă.

24. Din momentul începerii activităților de muncă, prizonierii de război nu mai sunt aprovizionați cu nimic de către stat.

25. Este interzisă utilizarea muncii prizonierilor de război:

a) în zonele de luptă;

b) pentru deservirea instituțiilor administrative, precum și pentru servirea personală a altor prizonieri de război (în regim de ordonanță).

V. Răspunderea penală și disciplinară a prizonierilor de război

26. Dosarele privind infracțiunile săvârșite de prizonierii de război vor fi cercetate de tribunalele militare⁶, potrivit legilor URSS și ale republicilor unionale.

Neîndeplinirea ordinelor primite, de către prizonierii de război, de la superiorii lor, împotrivirea față de aceste persoane sau jignirea lor, în timpul îndeplinirii atribuțiunilor de serviciu, este echivalentă cu crimele de război.

27. Pentru abateri care nu atrag după sine răspunderea penală, prizonierii de război vor face obiectul sancțiunilor disciplinare.

Tipul acestor sancțiuni, modalitatea de aplicare a lor, posibilitatea de a face recurs, precum și modalitatea de executarea a lor, vor fi stabilite prin reguli elaborate de către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, conform Regulamentului de disciplină al Armatei Roșii.

28. Prizonierii de război, aflați sub anchetă sau condamnați de către un complet de judecată la o anumită pedeapsă, precum și cei care fac obiectul sancțiunilor disciplinare nu pot face obiectul altor sancțiuni – pentru aceleași abateri –, cu excepția acelora care au legătură cu starea lor – de persoane aflate sub urmărire sau condamnate –, sau al sancțiunilor disciplinare, pe care deja le execută, precum și al pedepselor stabilite de completul de judecată.

29. Fiecare sentință pronunțată va fi adusă la cunoștința Comitetului Executiv al Uniunii Organizațiilor Crucea Roșie și Semiluna Roșie, de către instanța corespunzătoare, nu mai târziu de 20 de zile de la pronunțarea sentinței. În momentul comunicării, va fi atașată o copie după sentință.

Sentința prin care un prizonier de război este condamnat la pedeapsa capitală va fi comunicată imediat Comitetului Executiv al Uniunii Organizațiilor Crucea Roșie și Semiluna Roșie și poate fi pusă în aplicare nu mai devreme de o lună după ce a fost comunicată.⁷

VI. Cu privire la organizarea modalității de informare și de ajutorare a prizonierilor de război

30. Schimbul de liste cu prizonieri de război și de informații cu privire la problemele prizonierilor de război cu organizațiile străine și internaționale ale Crucii Roșii sau cu Biroul de informare se va efectua prin intermediul Comitetului Executiv al Uniunii Societăților Crucii Roșii și al Semilunei Roșii.

În acest scop, sub autoritatea Comitetului Executiv al Uniunii Organizațiilor Crucii Roșii și al Semilunei Roșii, va fi înființat un Birou central pentru informații despre prizonierii de război.⁸

31. Reprezentanților organizațiilor străine și internaționale ale Crucii Roșii și ale altor organizații le va fi permis accesul pe teritorul URSS – pentru ajutorarea prizonierilor de război – doar în baza unei decizii speciale a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Străine.

RGVA, Fond 1p, opis 37 a, dosar 1, f. 34-37
Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 65-68

NOTE

¹ *Regulamentul cu privire la prizonierii de război* a fost pus în aplicare prin Hotărârea nr. 1798-800s, din 1 iulie 1941, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS: „Consiliul Comisarilor Poporului al URSS hotărâște: 1. Aprobarea Regulamentului cu privire la prizonierii de război, anexat. 2. Anularea Regulamentului cu privire la prizonierii de război, aprobat prin hotărârea nr. 46, din 19 martie 1931, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS”. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 65.

² În legătură cu această precizare, istoricul rus S.G. Sidorov a formulat următorul punct de vedere: „Principalele articole ale Regulamentului coincidea cu prevederile Convenției de la Geneva din 1929. În Regulament erau prevăzute condițiile de detenție ale prizonierilor de război și statutul lor juridic, folosirea la munci, răspunderea penală și disciplinară pentru refuzul de executare a ordinelor. Însă acest document conținea și unele deosebiri importante în raport cu Convenția de la Geneva din 1929. Ca volum, el era de trei ori mai mic și includea doar 31 de articole (Convenția avea 97 de articole). Se presupunea că Regulamentul se va dezvolta prin emiterea, de către NKVD al URSS, a instrucțiunilor, a normelor, a ordinelor și a dispozițiilor, iar acesta, la rândul său, oferea posibilitatea modificării condițiilor de detenție a prizonierilor de război, dar nu în direcția cea mai bună”. *Ibidem*, vol. 1, p. 28.

³ Număr de ordine sub care erau înscrisi militarii în registrul unui regiment.

⁴ Persoane interne – persoane care aveau un regim special privind îngădarea libertății (reținere forțată), regim instituit de una dintre părțile combatante în raport cu civilii celeilalte părți combatante sau de către statele neutre în raport cu militarii părților combatante, aflați pe teritoriul lor. Persoanele interne trebuiau eliberate de statul sub jurisdicția căruia se aflau imediat după dispariția cauzelor care generaseră internarea lor. La terminarea operațiunilor militare sau a ocupației, persoanelor interne trebuia să li se acorde sprijin în vederea repatrierii. După război, repatrierea persoanelor interne din URSS în țările de origine s-a întins pe durata mai multor ani. Aceasta s-a datorat, în principal, obiectivului de bază, urmărit, după război, de conducerea URSS, în raport cu persoanele străine interne: refacerea economiei naționale.

⁵ Inițial, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, din cadrul NKVD al URSS, a avut diverse denumiri. În Ordinul nr. 0308, din 19 septembrie 1939, al NKVD al URSS, era denumită Direcția pentru prizonierii de război. În aceeași zi, L.P. Beria a aprobat statul de funcții al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. În Statutul Direcției pentru prizonierii de război, intrat în vigoare tot atunci, ea figurează ca Direcția pentru problemele prizonierilor de război, din cadrul NKVD al URSS. În iulie 1940, când în lagărele NKVD din Lituania au început să sosească cetăteni polonezi, Direcția pentru problemele prizonierilor de război a început să fie denumită Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne. Această denumire a fost păstrată până spre sfârșitul războiului. La 11 ianuarie 1945, ca urmare a creșterii spectaculoase a numărului de prizonieri de război și a numărului de lagăre, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a fost redenumită Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. După repatrierea marii mase a prizonierilor de

război, la 20 iunie 1945, Direcția a fost din nou reorganizată în Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate, din cadrul MVD al URSS. La 14 martie 1953, direcția a fost supusă unui proces de reformă, funcțiile acesteia fiind preluate de penitenciarele din cadrul MVD al URSS. (notă ediția rusă)

⁶ Tribunale militare – instanțe care asigurau înfăptuirea actului de justiție la nivelul forțelor armate ale URSS; ele erau parte a sistemului judiciar unic din URSS. Tribunalele judecau cauze privind crimele militare, stabilite de lege ca făcând parte din competența lor. În timpul războiului, competența lor a fost extinsă prin judecarea crimelor comise în armată sau pe front, dar și în spatele frontului. Principiul eligibilității completelor de judecată ale tribunalelor militare a fost înlocuit cu desemnarea acestora. Tribunalele militare funcționau în cadrul armatei, flotei, trupelor NKVD, trupelor de la căile ferate etc. Crimele comise de prizonierii de război erau judecate de către tribunalele din cadrul trupelor NKVD al URSS, iar activitatea lor era dirijată de Comisariatul Poporului pentru Justiție al URSS, prin intermediul Direcției tribunalelor din cadrul trupelor NKVD. Tribunale militare din cadrul trupelor MVD al URSS au fost lichidate în septembrie 1953. (notă ediția rusă)

⁷ Statutul prizonierilor de război din anul 1941 se deosebea semnificativ de cel din anul 1931. Această diferență era legată – în primul rând – de înăsprirea regimului de detenție al prizonierilor de război. Astfel, dacă în anul 1931, aprovizionarea prizonierilor de război se făcea potrivit normei de hrănă a militarilor din spatele frontului, din unitățile Armatei Roșii Muncitorești-Tărănești, în anul 1941, ea se făcea deja potrivit normelor instituite de către Direcția privind problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate din cadrul NKVD al URSS. Prizonierii de război au fost lipsiți de posibilitatea de a-și alege propriile organisme de reprezentare a intereselor lor sau a altor probleme. Prizonierii de război din corpul soldaților și al subofițerilor au fost obligați să efectueze activități, fără ca ei să-și poată da acordul pentru aceasta. Din statutul din anul 1941 lipsește acel punct potrivit căruia reținerile din salariile prizonierilor de război – ca formă de compensare a cheltuielilor efectuate cu detinerea lor – nu pot depăși 50% din salariul acestora. Dacă în statutul din anul 1931 era prevăzut că sentința prin care prizonierul de război, care fusese condamnat la pedeapsa capitală (împușcare), urma să fie executat nu mai devreme de trei luni de la momentul aducerii ei la cunoștința Comitetului Executiv al Uniunii Organizațiilor Crucea Roșie și Semiluna Roșie din URSS, în statutul din anul 1941 acest termen a fost redus la o lună. (notă ediția rusă)

⁸ Regulamentul referitor la Biroul central pentru informații, sancționat de NKVD al URSS și de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate, din cadrul NKVD al URSS, a fost aprobat de către conducerea Comitetului Executiv al Organizațiilor Crucea Roșie și Semiluna Roșie, la 24 iulie 1941. Vezi textul regulamentului în: B.V. Konasov, *Sudibî nemetkîh voennoplennih v SSSR. Diplomaticeskie, pravovie i politiceskie problemî: ocerki i dokumentî/Destinele prizonierilor germani de război în URSS. Aspecte diplomatice, juridice și politice ale problemei: studii și documente*, Vologda, 1996, p. 69-70. (notă ediția rusă)

Documentul 3

Instrucțiune temporară privind escortarea prizonierilor de război de la punctele de primire către lagărele de distribuire, de către trupele de escortă ale NKVD¹

Secret
4 iulie 1941
Moscova

„APROB”

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-locotenent Maslennikov

A. Dispoziții generale

1. Transportul prizonierilor de război de la punctele de primire către lagărele de distribuire se va face doar la cererea comandantului punctului de primire și pe baza ordinului comandantului unității (al marii unități) trupelor de transport din cadrul NKVD.
2. Transportul prizonierilor de război se va efectua cu vagoane de marfă sau vagoane speciale pentru deținuți, precum și cu vapoarele.

La luminatoarele vagoanelor nu vor fi instalate zăbrele; este permisă menținerea deschisă a acestora.

La fiecare garnitură de tren trebuie să existe 1-2 vagoane cu astfel de luminatoare, prevăzute cu sârmă ghimpată, pentru izolarea acelor prizonieri de război care ar intenționa să evadeze.

3. Ruta garniturii de tren cu prizonieri de război este stabilită de către comandantul unității și va urma cele mai scurte rute atât pe calea ferată, cât și pe apă, ținându-se cont de existența pe drum a unor baze de aprovizionare funcționale, precum și a punctelor de tranzit și de izolare.

4. Controlul sanitar al prizonierilor de război se va face la punctele sanitare² ale Armatei Roșii, pe baza unui acord preliminar cu comandanții militari.

5. Toate documentele privind transportul prizonierilor de război pe calea ferată sau pe apă vor fi eliberate de către comandantul unității care răspunde de transportul lor.

6. Asigurarea transportului convoiului cu prizonieri de război, cu toate tipurile de mijloace de transport (vagoane, vapoare, căruțe), intră în obligațiile comandanților punctelor de primire ale prizonierilor de război.

B. Primirea și percheziționarea prizonierilor de război

7. Preluarea prizonierilor de război la punctul de primire este efectuată, personal, de către comandantului eșalonului, în baza ordinului scris sau primit prin telegraf de la comandantul unității.

8. Primirea prizonierilor de război se face pe baza tabelului de eșalon³ (anexa nr. 1⁴), primit, în două exemplare, de către comandantul eșalonului de la comandantul punctului de primire. Dintre acestea, un exemplar va fi înmânat, în momentul predării prizonierilor de război, iar cel de-al doilea exemplar, persoanei care îi primește pe prizonierii de război, pe bază de chitanță, pe care o va preda la Statul-major al unității, la întoarcere. În cazul imposibilității primirii prizonierilor de război pe bază de listă – din anumite cauze –, aceasta se va face prin numărarea lor.

9. Percheziționarea prizonierilor se va face cu scopul de a le confisca acele materiale cu ajutorul cărora ar putea evada (arme, obiecte tăioase). Toate obiectele de uz personal, în special obiectele pentru fumat, vor fi lăsate prizonierilor de război.

10. Obiectele și armele confiscate de la prizonierii de război vor fi trimise în lagăr, împreună cu prizonierii de război. Pentru materialele și armele confiscate se întocmește un opis, în 3 exemplare, în care sunt enumerate materialele confiscate de la fiecare prizonier de război. În schimbul acestora, prizonierul de război va primi o chitanță.

Opisul va fi semnat de către comandantul eșalonului și de către comandantul punctului de primire al prizonierilor de război. Un exemplar al opisului va rămâne la punctul de primire, cel de-al doilea va fi dat șefului lagărului, împreună cu materialele confiscate, iar cel de-al treilea va rămâne la comandantul eșalonului, împreună cu chitanța de la șeful lagărului pentru primirea materialelor.

11. Prizonierii de război ofițeri, funcționari militari, polițiștii și alții asemenea sunt primiți și escortați, cei dintâi la stația de îmbarcare în vagoane, separat de ceilalți prizonieri de război, de către o echipă cu o escortă mult mai numeroasă.

12. În stație, înainte de plecarea eșalonului, comandantul trupelor de escortă le va aduce la cunoștință prizonierilor de război regulamentul privind comportamentul acestora și îi va avertiza în legătură cu folosirea armamentului în cazul evadării.

În cazul în care la punctul de primire există un translator, regulile le sunt aduse la cunoștință prizonierilor de război prin intermediul acestuia.

13. La primirea prizonierilor de război participă și comandantul punctului de primire, care rezolvă pe loc, împreună cu comandantul trupelor de escortă, toate neînțelegerile apărute pe parcursul predării-primirii.

14. Prizonierii de război grav bolnavi și cei răniți, care nu pot călători fără ajutorul cuiva, nu fac obiectul operațiunii de predare-primire.

C. Regulile privind escorta

15. Pe măsură ce sunt primiți, prizonierii de război sunt escortați de către comandanți, către eșalon, în grupuri de câte 200-300 de persoane pentru îmbarcarea în vagoane. Escortarea lor către stație și dispunerea acestora în vagoane se vor face de către comandanții patrulelor.

16. Trupele de escortă trebuie să îi aducă pe prizonierii de război la punctele de îmbarcare, cu 40 de minute înainte de plecarea trenului (vaporului), ținându-se cont de timpul de îmbarcare.

17. Îmbarcarea în vagon (vapor) se va face pe rând, câte o persoană, cu respectarea ordinii menționate la punctul 11.

Norma de îmbarcare a prizonierilor de război într-un vagon de marfă este de 40-45 de persoane. Pentru membrii trupelor de escortă, fiecarei garnituri i se vor ataşa 1-2 vagoane.

18. Pentru dispunerea corpului ofițeresc, a funcționarilor prizonieri, a polițiștilor și a prizonierilor de război cu intenții de evadare, vor fi puse la dispoziție vagoane separate, cu zăbrele din sârmă ghimpată la luminatoare. Aceste vagoane trebuie dispuse mai aproape de santinelă.

19. La finalizarea îmbarcării, comandantul patrulei întocmește liste nominale pe vagoane, potrivit formatului din anexa nr. 4, conform Regulamentului serviciului trupelor de escortă, din anul 1939.

20. Comandantul va desemna un responsabil de vagon din rândul prizonierilor de război aflați în vagon (cușetă). Obligațiile acestuia sunt:

- a) să vegheze la respectarea ordinii și curăteniei și să interzică murdărirea vagonului;
- b) să primească și să distribuie prizonierilor de război hrana și apa fierbinte, pe parcursul drumului;
- c) să aducă la cunoștința comandantului convoiului toate problemele apărute în rândul prizonierilor de război.

21. Până la plecarea eșalonului, comandantul trupelor de escortă trebuie să primească de la organele militare de la căile ferate graficul privind ruta de urmat, iar de la comandantul punctului de primire lista punctelor de aprovizionare cu hrana a eșalonului.

D. Paza prizonierilor de război pe parcursul transportului acestora

22. Serviciul de escortă – în cazul escortării prizonierilor de război – se efectuează conform capitolului 5 din Regulamentul serviciului trupelor de escortă din cadrul NKVD, din anul 1939.

23. După îmbarcarea întregului contingent, comandantul escortei, împreună cu comandanții patrulelor, stabilesc posturile de santinelă, conform planului de pază al eșalonului⁵, elaborat dinainte.

24. Paza eșalonului se va realiza în conformitate cu art. 305 din Regulamentul serviciului trupelor de escortă, din anul 1939, cu diferența că numărul posturilor va fi mai mic (un post de santinelă în pereche, adică dublu, la 10-12 vagoane) și va fi stabilit pornind de la numărul persoanelor escortate, starea mijloacelor de transport și condițiile de transport până la punctul de sosire.

25. Paza vagoanelor în care este dispus efectivul corpului ofițeresc va fi organizată astfel încât partea din față și lateralele fiecărui vagon să se afle sub supravegherea santinelelor.

Aceste vagoane să fie supuse unei supravegheri extrem de atente și dese, mai ales pe timp de noapte.

26. În cazul în care, pe parcurs, printre prizonierii de război soldați, sunt descoperiți ofițeri sau funcționari militari sau alte categorii de persoane, aceștia vor fi transferați în vagoanele (cușetele) corespunzătoare.

27. Pe parcursul drumului, ușile vagoanelor trebuie să fie acoperite cu prelată și fixate cu șuruburi sau legate cu sârmă ghimpată.

28. În stații, pentru paza eșalonului, în afara posturilor de bază, vor mai fi organizate încă 4-5, care vor fi dispuse pe linia posturilor de bază sau pot constitui a doua linie de pază, când alături se află alte trenuri.

29. Comandantul unității (subunității), care are ca misiune transportul prizonierilor de război, este obligat să dea comandantului eșalonului instrucțiuni cu privire la constituirea eșalonului, la dispunerea posturilor și la modul în care trebuie să acționeze trupele de pază în cazul unui atac aerian sau terestru, venit din partea inamicului, sau în cazul distrugerii trenului ori în caz de incendiu.

E. Regimul de deținere al prizonierilor de război

30. Din momentul preluării prizonierilor de război de către trupele de escortă și până la predarea lor în lagăr, trebuie asigurat un regim strict de izolare a efectivului de ofițeri de cel de soldați, a femeilor de bărbați.

31. Atitudinea trupelor de escortă față de prizonierii de război trebuie să fie severă, dar politicoasă.

32. În vagoanele ocupate de prizonierii de război trebuie menținută ordinea și curătenia. Curătenia vagoanelor va fi făcută de către prizonierii de război.

33. Pe perioada staționării trenului în stație, este interzisă ieșirea prizonierilor din vagoane.

Pentru satisfacerea necesităților fiziologice (dacă vagoanele nu sunt echipate cu toalete), prizonierii de război vor fi duși – în număr de 5-6 persoane – sub pază, la locul destinat pentru aceasta.

Locul de satisfacere a necesităților fiziologice trebuie verificat dinainte și înconjurate de santinele.

34. Pe drum, dacă nu există ordine speciale în această direcție, prizonierilor de război le este permisă achiziționarea de alimente, cu mijloacele financiare proprii.

35. Iluminatul interior al vagoanelor se va face potrivit normelor stabilite pentru transportul în condiții de apărare antiaeriană.

36. Trupele de escortă vor interzice prizonierilor de război:

a) să poarte discuții, să comunice în scris sau prin semne [gen alfabet Morse] cu ceilalți prizonieri de război, aflați în vagoanele învecinate, precum și cu cetățenii străini, pe perioada staționării trenului în stații;

b) să murdărească și să strice pereții și podeaua wagonului, să facă însemne și înscrисuri pe pereții și obiectele din vagon;

c) să încalce liniaștea prin strigăte, cântece și fluierături;

d) să trimite scrisori și telegramme.

F. Escortarea prizonierilor de război aflați pe jos sau îmbarcați în mașini

37. Pentru transportul pe jos prizonierii de război vor fi împărțiti în grupe nu mai mari de 400 de persoane fiecare, organizate pe 2-4 coloane, în funcție de numărul lor și de lățimea drumului. Prizonierii de război femei vor merge la sfârșitul coloanei.

38. Pentru fiecare grupă este repartizată o grupă de escortă separată, formată din 15-20 persoane.

39. Membrii trupelor de escortă vor fi dispuși în părțile laterale, la o distanță de 2-3 m, precum și în față și în spate, câte 2-4 persoane.

Pentru a preîntâmpina tentativele de evadare, către părțile laterale ale drumului, la o distanță de 20-25 m, vor fi trimise în patrulare 2 persoane.

40. În cazul transportului, pe același drum, a mai multor grupe, pe lângă comandanții trupelor de escortă pentru fiecare grupă, va fi numit un comandant al tuturor grupelor de escortă, căruia i se vor subordona toți comandanții trupelor de escortă.

41. Traseul care trebuie urmat de către prizonierii de război va fi fixat dinainte, stabilindu-se, totodată, și locurile de oprire, pentru înnoptare și cele pentru primirea hranei.

42. Distanța parcursă într-o zi nu trebuie să depășească 25-30 km.

43. Pe parcurs, pauzele de odihnă vor fi:

- a) scurte – la fiecare oră, câte 10-15 minute;
- b) lungi – la fiecare 4-5 ore, câte 1-1,5 ore.

44. Pentru organizarea popasului pe timp de noapte, vor fi alese clădiri sau curți închise, care să permită paza lor de jur-împrejur.

45. Înainte de instalarea în ele a prizonierilor de război, locurile pentru popasul pe timp de noapte vor fi atent inspectate și eliberate de tot ceea ce ar putea fi folosit de către prizonierii de război pentru a evada sau ataca santinelele.

Santinelele vor fi instalate la posturi înainte de a permite accesul prizonierilor de război în locul de popas.

46. Achitarea tuturor cheltuielilor făcute cu încartiruirea prizonierilor de război în locurile de popas pe timp de noapte (echipare, combustibil, iluminat și.a.) va fi făcută de către organele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD.

47. În cazul transportului prizonierilor de război cu mașinile, aceștia vor sta pe jos, în bena camionului, dispuși pe rânduri, invers față de direcția de mers. Trupele de escortă vor fi dispuse pe băncile din partea din față a benei mașinii.

48. Distanța parcursă într-o zi, în cazul transportului cu mașina, nu trebuie să depășească 200-250 km.

G. Regulile privind uzul de armă de către trupele de escortă

49. Se va face uz de armă:

- a) fără avertisment, în cazul evadării și a urmăririi prizonierilor de război;
- b) fără avertisment, pentru a împiedica atacarea trupelor de escortă;
- c) după avertisment vocal și foc de avertisment, în cazul în care prizonierii de război se împotrivesc, în mod ostil, membrului din trupele de escortă, dacă aceasta are ca scop împiedicarea îndeplinirii misiunii.

H. Acordarea primului ajutor și predarea, pe drum, a prizonierilor de război care s-au îmbolnăvit și a celor decedați

50. În cazul în care, pe drum, prizonierul de război se îmbolnăvește sau este rănit în urma utilizării armei de către trupele de escortă, membrii trupelor de escortă îi vor acorda primul ajutor.

Bolnavii care suferă de boli contagioase vor fi transportați în vagoane-izolatoare.

51. Prizonierii de război grav bolnavi sau răniți vor fi predați – împreună cu actul⁶ (anexa nr. 2⁷) și cu efectele personale –, pe bază de chitanță, celui mai apropiat spital, prin intermediul Miliției Căilor Ferate.

52. În cazul decesului unui prizonier de război, cadavrul acestuia va fi predat, pe bază de act⁸ (anexa nr. 3⁹), prin intermediul Miliției Căilor Ferate, celui mai apropiat punct de primire (spital), spre a fi îngropat.

53. În cazul predării unui prizonier de război bolnav sau decedat, comandantul trupelor de escortă face o mențiune în listă, în dreptul acestuia.

I. Hrănirea, pe drum, a prizonierilor de război

54. Hrănirea prizonierilor de război poate fi organizată [astfel]:

a) distribuirea unui pachet cu hrană rece pentru tot drumul, la punctul de primire al NKVD;

b) distribuirea de hrană caldă prin intermediul punctelor de hrănire ale Armatei Roșii.

Comandantul trupelor de escortă trebuie să transmită – prin telegraf sau, dacă are posibilitatea, prin telefon – comandantului punctului de hrănire, cererea pentru pregătirea hranei nu mai târziu de orele 10-12, menționând, obligatoriu, numărul eșalonului și numărul de porții necesare.

55. Comandantul punctului de primire sau șeful lagărului este obligat să înmâneze comandantului trupelor de escortă un atestat, cu menționarea perioadei în care prizonierii de război vor beneficia de hrană.

56. Alimentele pentru prizonierii de război vor fi predate de către comandantul trupelor de escortă, prin intermediul responsabililor de vagon. Pentru livrarea hranei în vagon vor fi desemnați prizonieri de război aflați sub paza trupelor de escortă.

57. În cazul în care prizonierii de război nu au veselă, aceasta va fi luată de la punctul de hrănire și va fi înapoiată tot la acel punct. În cazul în care la punctele de hrănire și în tren nu există veselă, hrănirea prizonierilor de război se va face la cantinele de la punctele de hrănire.

58. Escortarea prizonierilor de război către cantinele de la punctele de primire se va face pe grupe, al căror număr va fi stabilit în prezența trupelor de escortă, care asigură paza acestora.

J. Escortarea prizonierilor de război de la un lagăr la altul

59. Escortarea prizonierilor de război de la un lagăr la altul sau din lagăre către punctele de muncă se va face în conformitate cu prevederile Regulamentului serviciului trupelor de escortă, din anul 1939.

RGVA, Fond 1p, opis 37 a, dosar 1, f. 43-46

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 155-158

NOTE

¹ „Instrucțiunea temporară, privind escortarea de către trupele de escortă ale NKVD a prizonierilor de război de la punctele de primire către lagările de distribuire” a fost pusă în aplicare prin Ordinul nr. 0 318, din 4 iulie 1941, al NKVD al URSS și a fost abrogată prin Ordinul nr. 066 din 4 aprilie 1945, cu ocazia punerii în aplicare a „Instrucțiunii privind regulile de escortare pe căile ferate a prizonierilor de război și a persoanelor civile interne de către trupele de escortă ale NKVD”. (notă ediția rusă)

² Punct sanitar – instituție sanitată de profilaxie și dezinfecție. (notă ediția rusă)

³ Tabel de eșalon – lista prizonierilor de război transportați de la punctul de primire în lagăr. În tabel erau indicate numele, prenumele, gradul militar, cetățenia fiecărui prizonier de război, precum și obiectele de care a fost deposedat. Ultima rubrică a tabelului era rezervată pentru semnatura responsabilului din lagăr care prelucra obiectele prizonierului. (notă ediția rusă)

⁴ Nu se publică. (notă ediția rusă)

⁵ Eșalon – garnitură de tren.

⁶ Actul de predare a prizonierului de război – pe timpul deplasării – era semnat de către șeful escortei, medicul trenului, reprezentantul miliției de la căile ferate și șeful serviciului sanitar al stației în care bolnavul a fost coborât din tren. (notă ediția rusă)

⁷ Nu se publică. (notă ediția rusă)

⁸ În actul de predare a prizonierului de război decedat – pe timpul deplasării – erau indicate cauza decesului și locul unde era predat cadavrul celui decedat. Procesul-verbal era semnat de către șeful escortei, medicul trenului, reprezentantul miliției de la căile ferate și șeful secției de primire a spitalului în care defuncțul a fost depus pentru înhumare. (notă ediția rusă)

⁹ Nu se publică. (notă ediția rusă)

Documentul 4

Instrucțiune privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD¹

Strict secret
7 august 1941

„APROB”

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 3, Serov

I. Primirea prizonierilor de război

1. La sosirea în lagăr a prizonierilor de război, şeful lagărului sau şeful Secției a 2-a îi verifică pe cei sosiți după tabelul de etapă², prin efectuarea apelului nominal și verificarea corectitudinii celor menționate în tabel.

2. În cazul evadării, pe drum, a unor prizonieri de război, la sosirea grupului în lagăr va fi întocmit imediat câte un act pentru fiecare evadat, în care se vor menționa datele stabilitate, împrejurările evadării și măsurile adoptate pentru urmărirea acestora.

Urmărirea celor evadați pe drum se va face în lagăr, în conformitate cu Ordinul nr. 001530, din 9 decembrie 1940, al NKVD al URSS³.

3. Dacă prizonierul de război, care a evadat pe drum, a fost reținut de către trupele de escortă care însوțeau eșalonul cu prizonieri de război, atunci, în actul referitor la evadare întocmit, se vor menționa, alături de cele precizate mai sus, și împrejurările în care a fost reținut.

4. În cazul în care, pe drum, prizonierul de război se predă, în caz de boală sau în alte situații, precum și în caz de deces pe drum, după sosirea în lagăr se va întocmi un act în care vor fi menționate, în detaliu, împrejurările, pentru a slui ca doavadă a faptului că prizonierul de război nu a mai fost predat în lagăr.

5. Actele referitoare la evadarea prizonierilor de război, la predarea acestora pe drum sau la decesul lor se vor întocmi în 2 exemplare: un exemplar va fi trimis Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, iar celălalt exemplar va rămâne în dosar, la Secția a 2-a a lagărului.

6. La sosirea întregului eșalon în lagăr, se va întocmi un act, în care vor fi menționate datele cu privire la numărul de prizonieri de război primiți în lagăr, la reclamațiile primite și la alte situații, apărute pe parcursul procesului de sosire a eșalonului.

Actul va fi semnat de către şeful lagărului și de către ceilalți funcționari care se ocupă de primirea eșalonului de prizonieri de război, precum și de către comandantul trupelor de escortă.

Un exemplar al actului va fi expediat imediat Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS.

7. Șeful lagărului raportează – printr-o telegramă, în conformitate cu Instrucțiunea nr. 25/6514, din 29 iunie 1941, Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS, despre primirea eșalonului de prizonieri de război.

II. Înregistrarea și interogarea în lagăr a prizonierilor de război

8. Prizonierii de război sosiți vor fi imediat înregistrați în registrul de evidență (forma acestuia este anexată⁴).

9. Numerele de ordine ale cărții de înregistrare vor fi trecute ulterior în dosarul de evidență și pe fișă⁵ (tipul nr. 2⁶).

10. Evidența prizonierilor de război în barăci se va face pe liste, care se află la responsabilul de baracă (formularul listei este anexat).

11. După înregistrarea în registrul de evidență⁷, secția va trece la completarea chestionarului de anchetă pentru prizonierii de război (formularul acestuia este anexat⁸).

12. Chestionarul de anchetă constituie principalul document de evidență pentru fiecare prizonier de război. Pentru completarea atentă și cu acuratețe a chestionarelor de anchetă, șeful lagărului va repartiza un număr suficient de funcționari experimentați și cu studii.

Toți funcționarii repartizați pentru completarea chestionarelor de anchetă trebuie să fie instruiți cu atenție în privința modului politicos de adresare în raport cu prizonierii de război și cu privire la completarea exactă a tuturor coloanelor chestionarului de anchetă.

Şeful lagărului și șeful secției răspund personal pentru completarea corectă a chestionarelor de anchetă.

13. Chestionarele de anchetă trebuie completate, obligatoriu, cu cerneală și trebuie scrise citeț.

14. La completarea chestionarului de anchetă trebuie să se țină cont de următoarea ordine:

La punctele 1 și 2, numele și prenumele se scriu complet. Este necesar să se aibă în vedere dificultatea transcrierii numelui și a prenumelui și de aceea prizonierul de război trebuie întrebat de câteva ori, pentru ca acestea să fie scrise aşa cum sunt ele în documentele oficiale. Dacă are mai multe nume și prenume, acestea vor fi trecute toate în chestionarul de anchetă.

La punctul 3, vor fi menționate informații detaliate cu privire la anul și locul nașterii prizonierului de război, menționându-se și denumirea unităților administrativ-teritoriale corespunzătoare ale statului, aşa cum sunt ele enunțate de cel interogat (sat, cătun, gubernie, oraș și.a.). Denumirea unităților administrativ-teritoriale să fie scrisă clar.

La punctul 4, vor fi menționate toate informațiile referitoare la domiciliul prizonierului de război, până la momentul înrolării în armată. În privința cadrelor militare, să fie indicat domiciliul conform locului unde își satisfac serviciul militar.

La punctul 5, vor fi menționate în întregime numele, prenumele, ocupația și toate informațiile referitoare la domiciliul soției (soțului) și al copiilor.

Prizonierii de război care nu au soții (soții) și copii, trebuie să furnizeze aceleași informații despre părinții lor.

La punctul 6, vor fi menționate informații referitoare la mediul social din care provine cel interogat. Aici, criteriul de bază trebuie să fie informațiile cu privire la ocupație, averea părinților și proveniența socială a acestora (boieri, proprietari de pământ, negustori, muncitori, funcționari, țărani, meșteșugari și.a.).

Odată stabilită originea socială a prizonierului de război, urmează ca acesta să ofere informații despre toate proprietățile mobile și imobile pe care părinții acestuia le-au avut în posesie. În cazul în care proveniența socială este țărănească, trebuie menționat în detaliu din ce se compune gospodăria acestuia (cât pământ, câte animale, câte mașini, câți lucrători angajați și.a.).

La punctul 7, trebuie enumerate în detaliu, ce proprietăți mobile și imobile a avut în posesie prizonierul de război. La acest punct, trebuie menționate în detaliu toate proprietățile mobile și imobile ale prizonierului de război, conform ordinii de la punctul 6.

La punctul 8, nu vor fi menționate informații cu privire la cetățenie, deoarece ele vor fi menționate la punctul 10.

La punctul 9, va fi menționată limba considerată maternă de către prizonierul de război. Aceasta nu exclude informațiile referitoare la cunoașterea altor limbi, care vor fi menționate la punctul 17.

La punctul 11, vor fi menționate informațiile referitoare la profesiile și specialitățile avute de prizonierul de război, cu menționarea perioadei de timp cât a lucrat.

La punctul 12, se va menționa de când și până când prizonierul de război a fost membrul vreunui partid sau al vreunei organizații, precum și cauzele părăsirii acestora. În răspuns [al prizonierului de război] trebuie menționate toate partidele în care prizonierul de război a activat. Pe lângă acestea, cel interogat trebuie să menționeze ce fel de activități a desfășurat în partidele și organizațiile în care a fost membru.

La punctul 13, vor fi menționate instituțiile de învățământ mediu și superioare (și specializarea lor) absolvite de cel interogat, menținând anul în care le-a absolvit pe fiecare. Tot la acest punct vor fi menționate diversele cursuri speciale absolvite de cel interogat.

La punctul 14, vor fi menționate informații cu privire la educația militară, conform ordinii de la punctul 13.

La punctul 15, trebuie menționate în detaliu ultimele grade și funcții deținute. Dacă cel interogat nu a fost reținut în calitate de prizonier de război, dar, la acel moment, avea funcție și grad, acestea trebuie menționate (ce grad anume, perioada în care l-a deținut și cauzele pentru care nu îl mai deține).

La punctul 16, va fi menționată, în detaliu, ultima funcție deținută în armată de prizonierul de război (de exemplu, comandant al Companiei a 3-a, Batalionul 285 Infanterie, Divizia 40 a actualei armate) sau în alte organizații și instituții (dacă nu este militar).

Dacă prizonierul de război nu a muncit, atunci să fie menționat cu ce s-a ocupat.

La punctul 18, trebuie menționate informațiile cele mai detaliate cu privire la locul, perioada și tipul de activități desfășurate de către prizonierul de război pe perioada cât s-a aflat pe teritoriul Uniunii Sovietice.

La punctul 19, vor fi menționate informații referitoare la toate rudele și cunoștințele prizonierului de război, care locuiesc în URSS (numele, prenumele, vîrstă, locul de muncă, tipul de activități desfășurate, domiciliul acestora), potrivit ultimelor date, cunoscute de către prizonierul de război.

La punctul 20, vor fi menționate informații cu privire la toate antecedentele penale, indicându-se când, unde, cine și pentru ce l-a condamnat, precum și locul unde și-a ispășit pedeapsa. Dacă cel interogat se afla sub anchetă penală, dar nu a fost condamnat, să menționeze când și cine l-a tras la răspundere, care sunt acuzațiile și împrejurările în care a fost suspendată ancheta penală.

La punctul 21, trebuie menționate, în detaliu, informații cu privire la șederile în străinătate ale prizonierului de război (mai puțin cele în URSS și în țara sa), indicând locul, perioada șederii și activitățile desfășurate acolo.

La punctul 22, va fi menționat numărul matricol (personal) al prizonierului de război și denumirea exactă a tipului de armă [specialitatea militară] la care servea în momentul luării în prizonierat.

La punctul 23, se va menționa data, locul și împrejurările în care a fost luat prizonier (în ce localitate).

La punctul 24, se vor menționa, în detaliu, toate informațiile cu privire la decorațiile prizonierului de război, indicând cine, când și pentru ce a fost decorat.

La punctul 25, se va menționa, în detaliu, tipul ocupației avute de prizonierul de război, pe perioada vieții, până la momentul luării în prizonierat; vor fi enumerate, cronologic, locurile de muncă și funcțiile; vor fi menționate toate activitățile de serviciu și cele practice desfășurate; se vor menționa serviciul militar, participarea la lupte (când și împotriva cui); se vor menționa partidele și organizațiile politice.

În cazul proprietarilor de pământ, al industriașilor, al proprietarilor de fabrici, al comercianților și al altor proprietari, să se menționeze perioada și ce anume a deținut în proprietate.

Dacă pentru completarea răspunsurilor la chestionarul de anchetă nu este suficient spațiu, este permisă scrierea informațiilor pe o foaie separată, care trebuie să fie semnată de cel interogat și de către funcționarul care completează chestionarul de anchetă.

După completarea chestionarului de anchetă, prizonierul de război trebuie să semneze cele trei file ale sale.

Semnele particulare [ale prizonierului de război] vor fi menționate de către funcționarul care îl interoghează pe prizonierul de război, după ieșirea acestuia [din încăpere].

III. Evidența prizonierului de război pe bază de fișă

15. Pe baza datelor din chestionarele de anchetă, în lagăr, se vor completa fișele de evidență (tip nr. 2, în două exemplare): un exemplar este atașat fișei de evidență pe lagăr, celălalt va fi trimis la Secția a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. Completarea fișelor se va face clar și citeț. Cartoteca lagărului va fi organizată în ordine alfabetică.

16. Fișele de tip nr. 2 vor fi trimise la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, pe bază de listă, imediat după completarea lor.

17. Orice ieșire din lagăr a prizonierului de război (transferul la infirmerie, arestul, evadarea, eliberarea, decesul) va fi menționată pe verso, în fișă tip nr. 2 (formularul acesteia se anexează⁹).

IV. Regulile privind comunicarea plecării și sosirii prizonierilor de război

18. La plecarea prizonierilor de război – în toate cazurile menționate la punctul 17 – șeful lagărului va comunica imediat Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD al URSS, pentru ca aceasta să fie menționată în evidențe.

19. Urmărirea prizonierilor de război fugiți din lagăr, precum și încetarea urmăririi se vor face în conformitate cu Ordinul nr. 001530, din 9 decembrie 1940, al NKVD al URSS.

20. În momentul reținerii unui prizonier de război evadat, precum și în cazurile de reîntoarcere în lagăr [a celor evadați], șeful lagărului va comunica neîntârziat acest lucru Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.

21. În comunicatele privind evadările și reținerile prizonierilor de război, șeful lagărului va menționa, în detaliu, împrejurările în care acestea s-au produs.

22. În momentul în care se comunică Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD al URSS decesul unui prizonier de război, acesteia îi vor fi trimise următoarele documente:

a) în cazul morții în spital – copie după documentele cu istoricul bolii, în două exemplare, actul de deces, actul privind efectuarea autopsiei (dacă aceasta s-a făcut), actul de înmormântare;

b) în cazul morții în afara spitalului – actul de deces (în două exemplare), actul medico-legal privind efectuarea autopsiei, actul de înmormântare.

În fiecare caz de deces în afara spitalului, se va efectua obligatoriu autopsie.

În cazul prizonierilor de război decedați în spitale, autopsia trebuie efectuată dacă decesul s-a produs în primele 48 de ore de la momentul spitalizării, precum și în cazurile în care medicului îi este neclară cauza decesului.

V. Dosarele de evidență ale prizonierilor de război

23. Fiecarui prizonier de război i se va întocmi un dosar de evidență personală, care va conține chestionarul de anchetă, documentele privind evadările și reținerile, diversele cereri ale prizonierului de război, materiale cu ajutorul căror prizonierul de război poate fi caracterizat, toată corespondența despre el, precum și documentele de deces și, respectiv, de înmormântare.

24. În momentul în care prizonierul de război pleacă din lagăr, se va întocmi un tabel de etapă (formularul acestuia se anexează¹⁰), alături de care va fi trimis și dosarul de evidență personală.

Plecarea prizonierilor de război este permisă doar pe baza ordinelor venite de la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.

25. Dosarele de evidență personală ale prizonierilor de război eliberați sau ale celor decedați – împreună cu documentele corespunzătoare privind eliberarea sau decesul – vor fi trimise Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.¹¹

VI. Evidența militară a prizonierilor de război

26. Zilnic, la fiecare 24 de ore, se întocmesc liste pentru evidența militară, separat, pe fiecare armată, în care va fi menționat traseul prizonierului de război în 24 de ore. Tipul listelor pentru evidența militară se anexează.¹²

27. Listele pentru evidența militară trebuie întocmite astfel:

În prima coloană, „S-a aflat”, trebuie menționate cifrele finale din cea de-a 4-a coloană a listei pentru evidența militară din ziua precedentă.

În cea de-a doua coloană, „Sosiți după 24 de ore”, trebuie menționate cifrele finale, referitoare la prizonierii de război sosiți. În coloana „Din care”, trebuie menționat locul de unde sosesc.

Sosirea în lagăr a prizonierilor de război din spitalele în care au fost trimiși se va face separat de cea a prizonierilor de război, sosiți recent din spitalele Armatei Roșii.

Prizonierii de război care au evadat și care au fost reținuți în aceeași zi nu vor fi menționați în coloanele referitoare la plecați și la sosiți. Trebuie întocmite comunicate speciale, în conformitate cu cele indicate mai sus, către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la toți cei care au evadat și au fost reținuți.

La sosirea în lagăr a prizonierilor de război, al căror punct de plecare nu era prevăzut în lista pentru evidența militară, în coloana „Au sosit” va fi menționată, obligatoriu, denumirea exactă a punctului de unde aceștia au plecat.

În coloana a 3-a trebuie menționat fiecare loc în care prizonierul de război s-a aflat la un moment dat.

În cazul în care unii prizonieri de război sunt transferați de la o categorie la alta, este necesară menționarea acestora atât în coloana „Au fost”, indicându-se categoria la care sunt transferați, cât și în coloana „Au sosit”, indicându-se categoria de la care au fost transferați.

28. Prezenta instrucție trebuie păstrată într-un fișet rezistent la incendiu. Dosarele de evidență personală ale prizonierilor de război trebuie păstrate într-un fișet metalic. Camera în care vor fi păstrate documentele de evidență trebuie să fie prevăzută cu grăii metalice la ferestre.

În spațiul din lagăr în care se află biroul de evidență, accesul persoanelor străine trebuie interzis. În perioada în care nu se lucrează, acest spațiu trebuie sigilat.

RGVA, Fond 1p, opis 5e, dosar 2, f. 2-10

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 159-163

NOTE

¹ „Instrucțiunea privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD” a fost pusă în aplicare prin Ordinul nr. 001067, din 7 august 1941, al NKVD al URSS și avea următorul conținut: „Se va pune în aplicare «Instrucțiunea privind evidența prizonierilor de război în lagărele NKVD», anexată la prezentul ordin”, semnat de comisarul de securitate de rangul 3, I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 159.

² Tabel de etapă – reprezintă un tabel cu lista grupului de prizonieri de război trimiși, sub escortă, dintr-un punct în altul. La începutul tabelului, erau menționate punctele de plecare și de sosire. Tabelul avea șapte coloane: numărul de ordine; numele și prenumele; naționalitatea; anul și locul nașterii; numărul matricol; funcția și gradul; note de serviciu.

³ Ordinul nr. 001530 al NKVD al URSS, din 9 decembrie 1940, nu a fost identificat printre documentele declasificate. (notă ediția rusă)

⁴ Nu se publică. (notă ediția rusă)

⁵ Fișa de evidență a prizonierului de război de tipul nr. 2 era față-verso. Pe față, în jumătatea din partea stângă erau trecute numele și prenumele prizonierului de război, anul și locul nașterii, domiciliul până la momentul înrolării în armată, profesia, studiile, apartenența de partid, naționalitatea, cetățenia, ultima funcție deținută în armată și în alte organizații, ultimul grad. În jumătatea din partea dreaptă, erau menționate numărul lagărului, datele de transfer ale prizonierului de război dintr-o baracă în alta, numărul dosarului personal al prizonierului de război și data la care a fost făcut prizonier. Pe verso, erau menționate locul unde a fost făcut prizonier, denumirea unității militare și observații cu privire la traseul avut de prizonier de război. În josul cartotecii, pe verso, erau înscrise numele funcționarului lagărului care a completat cartoteca și data la care aceasta a fost completată. (notă ediția rusă)

⁶ Nu se publică. (notă ediția rusă)

⁷ Registrul de evidență conținea informații despre toți prizonierii de război, sosiți în lagăr, și era format din opt coloane: numărul de ordine; data sosirii în lagăr; numele și prenumele prizonierului de război; anul și locul nașterii; numărul matricol; gradul; data și locul unde a fost luat prizonier. Ultima coloană era destinată notelor de serviciu.

⁸ Nu se publică. (notă ediția rusă)

⁹ Nu se publică. (notă ediția rusă)

¹⁰ Nu se publică. (notă ediția rusă)

¹¹ Punctul 25 al prezentei instrucțiuni a fost formulat în conformitate cu schimbările survenite în Ordinul nr. 00404 al NKVD al URSS, din 1 martie 1943. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 174-175. Inițial, se prevedea ca dosarele de evidență personală ale prizonierilor de război decedați, eliberați sau evadați să fie păstrate la birourile speciale ale NKVD al URSS și la cele de la Direcțiile regionale ale NKVD al URSS. (notă ediția rusă)

¹² Lista pentru evidență zilnică, referitoare la circuitul prizonierilor de război, era întocmită nu doar separat, pe fiecare armată, ci și separat, pentru trupele terestre și pentru marină (detaliat, pe ofițeri, subofițeri și soldați) din interiorul fiecărei armate, pentru trupele de poliție și pentru jandarmerie (detaliat, pe ofițeri, subofițeri și soldați), pentru persoane civile (bărbați și femei). În coloane, era menționat locul de unde au sosit (din punctul de primire, din lagăr, din spital, reîntrs după ce a evadat, sosit de la organele NKVD) sau locul unde s-au aflat unii sau alții dintre prizonierii de război (la punctul de primire, în lagăr, în spital, decedat, evadat, trimis organelor NKVD). Lista pentru evidență zilnică era semnată de către șeful lagărului și șeful Secției a 2-a a lagărului.

Documentul 5

Raportul căpitanului de securitate P.K. Soprundenko, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către CC al PC(b) unional, privind numărul de prizonieri capturați și starea de spirit existentă în rândurile lor

Strict secret
[nu mai devreme de] 8 august 1941

La ordinul Comandamentului militar, NKVD al URSS a deschis în zona frontului puncte de primire a prizonierilor de război. În prezent, funcționează 19 asemenea puncte.

În acord cu Comisariatul Poporului pentru Apărare, au fost deschise 11 lagăre pentru deținerea prizonierilor de război, cu o capacitate de până la 50 000 de persoane.

La 8 august a.c., NKVD a primit – la punctele de primire și în lagăre –, de la unitățile Armatei Roșii, 3 085 de prizonieri de război din armatele germană, română și finlandeză.

Printre prizonierii de război primiți sunt: ofițeri – 79 persoane; soldați și subofițeri – 2 973 persoane; marinari din flota comercială – 33 persoane.

Pe naționalități, prizonierii de război se împart astfel: germani – 1 640 persoane; români – 1 357 persoane; finlandezii – 51 persoane; austrieci – 33 persoane; cehi – 2 persoane; maghiari – 2 persoane.

Prizonierii de război primiți sunt deținuți în:

Lagărul de la Temnikov, RSSA Mordvină, stația Potima, Regionala de căi ferate Lenin – 1 591 persoane;

Lagărul de la Vologda, regiunea Vologda, stația Iavenga, Regionala de căi ferate Nord – 131 persoane;

Aflați pe drum, de la punctele de primire spre lagăre – 925 persoane;

La punctele de primire – 318 persoane;

Predați organelor operative de contraspionaj – 120 persoane.

În lagăre și la punctele de primire sunt deținuți prizonieri de război sănătoși și răniți ușor. Cei răniți grav vor fi predați, prin intermediul comandamentului militar, către spitale.

Regimul de detenție din lagăre al prizonierilor de război a fost stabilit în conformitate cu Statutul prizonierilor de război. Hrănirea se efectuează pe baza normelor stabilite de către Consiliul Comisarilor Poporului al URSS.

Prizonierii de război ofițeri sunt deținuți în lagăre comune, dar separat de efectivele de prizonieri de război soldați și subofițeri.

Pe măsura creșterii numărului de prizonieri de război ofițeri, va fi repartizat un lagăr separat pentru încartiruirea lor.

În perioada imediat următoare, prizonierii de război soldați și subofițeri vor fi folosiți la munci.

Nivelul politic al marii mase¹ a prizonierilor de război germani este scăzut². Mulți dintre ei au fost speriați cu „ororile” din prizonieratul din Uniunea Sovietică.

Ca urmare a influenței mulțumitoare³ a atmosferei în care ei sunt deținuți, precum și ca urmare a activității politice desfășurate de către instructorii Direcției generale pentru propagandă politică a Armatei Roșii⁴ și ai aparatului⁵ lagărului, atitudinea față de URSS s-a schimbat în bine la majoritatea soldaților deținuți⁶. **Ei sunt mulțumiți de faptul că au fost luati prizonieri. Toți ne asigură că li s-a acrit de război, iar soldații nu mai vor să lupte⁷.**

Pentru majoritatea covârșitoare a soldaților, atacarea Uniunii Sovietice de către Germania a fost cu totul neașteptată.

Propaganda fascistă efectuată în rândul soldaților a motivat acest atac prin faptul că Uniunea Sovietică s-ar fi pregătit, chipurile, să atace Germania⁸.

În lagăre, un sir de soldați se manifestă în mod deschis, prin declarații antifasciste dure, prin care-l înfierează pe Hitler și semnează manifeste în care spun adevărul, cu privire la atitudinea sovieticilor față de prizonierii de război, și fac apel la soldați să înceteze războiul împotriva URSS.⁹

Membrii partidului nazist și ai organizațiilor naziste de tineret – care se află printre prizonierii de război – manifestă atitudini naționaliste care însă nu au ecou în rândul masei soldaților.¹⁰

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor intercate, din cadrul NKVD al URSS
căpitan de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 5a, dosar 2, f. 482-484

NOTE

¹ Inițial, în text a fost scris „restului masei” (ostalnoi massî – lb. rusă), iar apoi a fost tăiat și adăugat deasupra „al marii mase” (osnovnoi massî – lb. rusă).

² Inițial, în text, fusese scris „extrem de scăzut”, dar apoi a fost modificat.

³ Inițial, în text, fusese scris „pe deplin mulțumitoare”.

⁴ Direcția politică a Armatei Roșii – structură político-militară centrală, înființată în 1919, prin decizia Congresului al VIII-lea al PC(b) din Rusia Sovietică, și care a funcționat până în 1991, având ca principal obiectiv educația politică a trupei și corpului de ofițeri din armata și din flota sovietică, în spiritul doctrinei comuniste. Denumirea instituției a fost modificată în mod frecvent. În perioada 28 martie 1924-25 iulie 1940, s-a numit Direcția politică a Armatei Roșii, iar în perioada 25 iulie 1940-16 iulie 1941, a fost redenumită Direcția generală pentru propaganda politică a Armatei Roșii. După 16 iulie 1941, a fost denumită Direcția generală politică a Armatei Roșii.

⁵ Suprascris aparatului <politic>.

⁶ Inițial, în text, formularea era următoarea: „(...) la majoritatea soldaților deținuți nu există atitudini dușmănoase și de ură față de URSS”.

⁷ Cele două fraze marcate în text cu caractere îngroșate sunt tăiate.

⁸ Fraza marcată în text cu caractere îngroșate a fost tăiată.

⁹ Astfel de manifeste au semnat și prizonierii de război români. Spre exemplu, în septembrie 1941, în zona liniei frontului, a fost răspândit următorul apel, însotit de fotografia grupului de semnatari: „Dragi camarazi! În dimineața zilei de 31 August grupa noastră, împreună cu D-I Plotoner Sumănaru, comandantul plotonului 1, compania 6-a din Regimentul 10 Vânători ne-am predat armatelor sovietice, căci nu am voit să luptăm pentru interese străine neamului nostru. Contra celor spuse de comandanții noștri, că bolșevicii schinguesc pe prizonieri, vă spunem purul adevăr că ne-au primit ca pe niște adevărați frați, aplicându-ne un tratament mult mai omenesc decât la regiment. Vă spunem că un război dus contra Sovietelor este egal cu o sineucidere. Pentru a pune capăt suferințelor voastre pe care le cunoaștem cu toții, vă sfătuim să vă gândiți la familiile voastre care vor rămâne pe drumuri fără mijloace de traiu. Depuneți armele la primul contact cu armatele sovietice și veți fi bine primiți, iar familiile voastre vă vor avea sănătoși. Vă spunem aceasta cu sufletul curat numai din dragostea pentru norodul său. Vă aştepțăm aici, căci numai prin aceasta se va pune mai repede capăt războiului săngeros început de dușmanul omenirii – Hitler. Semnăm întreaga grupă: Plotoner Sumănaru, Sergent T.R. Anghelu Grigori, Caporal Ocan Teodosei, Caporal Petrea Gheorghiu, Soldat Ostafii Ștefan, Soldat Bostanu Constantin. 1 sept. 1941”. Vezi Arhivele Naționale ale României (în continuare, se va cita ANR), Fond 54, dosar 1, f. 1-2. Textul apelului a fost reprodus mai sus, întocmai cu originalul, pentru a se observa că a fost realizat în grabă și de către persoane care nu dețineau abilități deosebite ale tehnicii războiului ideologic. Apelul era adresat trupei, iar în el se insista, în special, pe sentimentul care stăpânea majoritatea soldaților aflați pe front: preocuparea pentru soarta familiei rămase acasă.

¹⁰ Fraza marcată în text cu caractere îngroșate a fost tăiată.

Documentul 6

Raportul căpitanului de securitate A. Kossoi către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitor la activitatea politică organizată în Lagărul de la Temnikov și la starea de spirit a prizonierilor de război

14 august 1941

Componența echipei:

Tov. Krujkov¹ – din partea Biroului informativ²;

Tov. Kossoj³ – din partea NKVD;

Tov. Ulbricht⁴, Šverma⁵ și Droganov⁶ – din partea Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste.

Împreună cu echipa s-au mai deplasat 4 lucrători din domeniul cinematografiei și 2 lucrători de la Direcția de Informații, colonelul Bajanov și maiorul Savnikov.

Echipa a primit din partea tov. Ŝcerbakov⁷ următoarele sarcini:

1. Să aleagă câțiva prizonieri care să poată fi folosiți pentru a vorbi la radio.
2. Să înregistreze pe disc apelurile prizonierilor către poporul german, către soldații germani, pentru a fi transmise la radio.
3. Să organizeze apeluri colective ale prizonierilor de război către poporul și către soldații germani.
4. Să prezinte liste de prizonieri de război pentru a fi retransmise la radio în scopul captării atenției radioascultătorilor din Germania și din România.
5. Să studieze starea de spirit a soldaților germani prin intermediul discuțiilor cu prizonierii, pentru a se stabili metodele de propagandă în rândul acestora.
6. Să filmeze viața prizonierilor în lagăr pentru a fi prezentată sub formă de film.

Aceste sarcini au fost, în principal, îndeplinite de către echipă.⁸

Au fost aleși 5 prizonieri, care și-au dat acordul pentru a vorbi la radio. Discuțiile cu aceștia au demonstrat starea de spirit antifascistă a acestora.

Au fost organizate: un apel din partea a cinci prizonieri către poporul german, două apeluri a doi prizonieri către soldații din unitatea lor, un apel al unui prizonier către unitatea sa și către muncitorii din uzina sa. În afară de acestea, au fost organizate apeluri ale prizonierilor români către poporul român, către soldații români, către muncitorii din industria petrolieră și către țărani români (4 apeluri, semnate de 25 de prizonieri).

Pentru transmiterea la radio, au fost înregistrate pe bandă cuvântările prizonierilor participanți la un miting și luările de cuvânt individuale a trei prizonieri germani și doi prizonieri români.

Echipa de filmare a filmat viața din lagăr.

De la prizonierii de război germani au fost primite 13 scrisori, iar de la prizonierii de război români 93 de scrisori, adresate familiilor acestora, pentru a fi transmise la radio.

Echipa a organizat în lagăr două mitinguri ale prizonierilor germani și trei mitinguri ale prizonierilor de război români.

La discuțiile individuale au participat aproximativ 100 de prizonieri germani și în jur de 100 de prizonieri români. Au fost aduse liste de prizonieri (756 români și 526 germani).

Cu privire la starea de spirit a prizonierilor de război

La 10 august, în lagăr se aflau 1 975 de prizonieri. Dintre aceștia, 1 007 germani și 968 români (nu intră și lotul de 216 persoane sosit de curând). Ofițeri germani (de la sublocotenent în sus) – 28, ofițeri români – 21, corpul de comandă inferior – 799 (germani – 572, români – 227), soldați – 1 092 (germani – 374, români – 718) și persoane civile – 35 (echipajul de pe un vapor german internat în prima zi a războiului).

Discuțiile purtate cu prizonierii germani au arătat faptul că numărul antifasciștilor printre aceștia este nesemnificativ. Ne referim în special la persoanele din primele loturi, capturate în primele zile ale războiului, ceea ce, probabil, poate fi explicat și prin faptul că aceștia făceau parte din diviziile de elită, care au început ofensiva împotriva URSS. Printre prizonierii de război există un număr semnificativ care nu nutresc niciun fel de dușmănie față de Uniunea Sovietică. În această grupă trebuie incluși cei cu vîrstă mai înaintată, care nu au fost descompuși moral de demagogia fascistă, cum s-a întâmplat cu tineretul.

O parte dintre prizonieri (în rândurile acestora sunt și muncitori) s-au lăsat influențați de demagogia socială a fasciștilor cu privire la măsurile „socialiste” din Germania, relative la „înlăturarea” exploatarii capitaliste etc.

Conform datelor de la Secția specială a lagărului, în rândul prizonierilor de război au fost depistați 160 de fasciști; o parte dintre aceștia fac agitație fascistă în barăci, îi sperie pe prizonierii de război cu răsplata ce urmează să vină în Germania, dacă aceștia se vor lăsa convinși de influența bolșevică.

Prin nenumărate discuții s-a stabilit faptul că frica față de Gestapo îi urmărește pe prizonierii de război chiar și în lagăr. Mulți au motivat, de exemplu, refuzul de a lua cuvântul la microfon sau de a semna un apel prin faptul că acest lucru reprezintă o amenințare cu moartea pentru familiile lor.

Mitul cu privire la „invincibilitatea” armatei germane încă nu a fost zdruncinat în marea masă a prizonierilor.

Este important de subliniat că, în afara de fasciștii convinși (membru ai Partidului Național-Socialist sau ai Hitlerjugendului, dar și alții), nimeni nu poate să prezinte niciun fel de motiv care să justifice invadarea URSS. Unii prizonieri au emis diferite versiuni oferite înainte de război: trecerea prin URSS pentru lupta cu Anglia, în Siria și în Irak, încălcarea de către URSS a acordului comercial cu Germania, atacul URSS împotriva României⁹ etc. Acest lucru demonstrează caracterul nepopular al războiului împotriva URSS în rândul maselor, ceea ce i-a obligat pe fasciști să recurgă la numeroase şireticuri.

Oboseala cauzată de război, dorința fierbinte ca acesta să se termine cât mai repede și ca ei să se întoarcă acasă se observă în rândul majorității prizonierilor de război.

În rândul prizonierilor români de război se manifestă o puternică stare de spirit antigermană. Aceștia acceptă mult mai ușor să ia cuvântul și să facă apeluri colective privind lupta împotriva lui Hitler și a lui Antonescu.

La sosirea echipei, munca politică din lagăr se afla abia la începutul organizării. Faptul că ofițerii au avut posibilitatea să comunice cu ceilalți prizonieri, întrucât aceștia nu au fost izolați într-o zonă separată, ci au fost cazați într-o baracă separată din același lagăr, a influențat negativ starea de spirit a prizonierilor de război. Elementul antifascist nu și-a făcut încă simțită prezența. La unele companii (de 100 de oameni) sergenții-majori și alți subofițeri au fost propuși șefi. Aceasta a avut drept consecință faptul că tradițiile armatei prusace privind disciplina s-au păstrat și în lagăre, în rândul prizonierilor de război. În lagăr, nu există literatură antifascistă, cu excepția manifestelor de la Direcția politică a Armatei Roșii¹⁰, care, până la venirea echipei, nu au fost încă distribuite prizonierilor.

Echipa a recomandat șefului lagărului să-i izoleze pe ofițeri de marea masă a prizonierilor de război, pentru că aceștia compromiteau activitatea echipei. Până la transferarea ofițerilor într-un lagăr separat (pentru aceasta se preconizează Sectorul de lagăr 8, din cadrul aceluiași lagăr, din raionul Temnikov), șeful lagărului a îngăduit sectorul de lângă baraca ofițerilor. În afară de aceasta, trebuie să se ajungă la situația ca ofițerii să fie trimiși către lagăre în etape, separat de soldații de rând. Până în prezent, aceștia se deplasează în etape împreună cu soldații.

În ceea ce îi privește pe sergenții-majori, aceștia, în calitate de personal de comandă cu grad inferior, sunt cazați împreună cu soldații. În opinia echipei, ar fi oportun ca și aceștia să fie deținuți separat, ținând cont de rolul lor în armata germană și de influența pe care o exercită asupra soldaților.

Pentru a îmbunătăți munca politică cu prizonierii, ar fi necesar să se ia următoarele măsuri:

1. Amplasarea prizonierilor de război în barăci să nu se facă automat, ci ținându-se cont de starea de spirit a unor grupuri, asigurându-se astfel prezența în fiecare baracă a unei grupe cu vederi antifasciste, care să poată ține piept influenței elementelor fasciste.

2. Comandanții de companii să fie propuși nu din rândurile corpului de comandă, ci dintre soldați [proveniți] din rândul muncitorilor care au vederi antifasciste. Acest fapt va facilita compromiterea tradițiilor disciplinei militare prusace și va submina autoritatea sergenților-majori și a altor cadre de comandă asupra soldaților.

Echipa a recomandat șefului lagărului să pună în practică aceste două măsuri. În același timp, i-a lăsat șefului lagărului o listă de 35 de persoane, care, în cadrul discuțiilor, au manifestat vederi antifasciste. Comandanții de companii ar putea fi numiți din rândul lor; bineînțeles, pe viitor, vor fi verificate prin eforturile aparatului politic și ale Secției speciale.

Cu privire la organizarea muncii politice în lagăr

În ceea ce privește munca politică, echipa, luând în considerare starea de spirit a prizonierilor de război, consideră că sunt necesare următoarele:

1. Întreaga muncă politică trebuie să aibă ca scop distrugerea credinței în posibilitatea victoriei lui Hitler. Trebuie făcută o propagandă sistematică în legătură cu caracterul

inevitabil al înfrângerii Germaniei, ca urmare a luptei pe două fronturi, a revoltelor din țările ocupate, a epuizării resurselor economice etc.

2. Demascarea, prin informații concrete, a demagogiei sociale a fascismului, desființându-se, astfel, „socialismul” hitlerist. Pentru aceasta este necesar ca aparatul politic să aibă la dispoziție diferite informații, referitoare la situația reală din Germania, la metodele de înșelare a maselor, la îmbogățirea conducătorilor naziști pe seama poporului, la legătura directă dintre naziști și marii capitaliști etc.

3. Să fie prezentat adevăratul socialism, din URSS, prin numeroase exemple: dezvoltarea URSS și bunăstarea maselor populare.

4. Rezultatul muncii politice trebuie să se concretizeze în apelurile prizonierilor de război către soldați, către poporul german, care ar putea fi folosite de Biroul informativ și de Direcția politică a Armatei Roșii¹¹. Cu alte cuvinte, munca politică trebuie subordonată intereselor frontului.

5. Pentru propagandă trebuie folosită și corespondența personală a prizonierilor de război cu rudele. În acest scop, Secția specială trebuie să verifice rapid toate scrisorile prizonierilor de război, iar cele care merită atenție să fie expediate la GULag pentru a fi trimise la Biroul informativ.

6. Este necesar ca lagărele să fie aprovizionate sistematic cu literatură în limbile germană și română, stabilindu-se în acest sens legătura cu Direcția de agitație și propagandă a CC al PC(b) unional și cu Direcția politică a Armatei Roșii. (Pentru Lagărul de la Temnikov echipa a adus o importantă cantitate de literatură în limba germană.)

7. Să se organizeze în lagăr un punct radio pentru a fi transmise emisiuni din Moscova, în limbile germană și română.

8. Să fie delegați în lagăr încă doi lucrători – un german și un român – pentru munca politică. În acest moment, în lagăr există un activist politic pentru germani și unul pentru români, ceea ce este cu totul insuficient. Se pot folosi forțele propagandistice ale Comitetului executiv al Internaționalei Comuniste și, temporar, pentru o lună-două, în lagăr să fie trimiși, în delegație, lucrători fără să se mărească statele de funcții ale Secției politice.

9. Ca metode de muncă politică în barăci trebuie să fie folosite, în primul rând, discuțiile individuale și referatele.

10. De asemenea, echipa pune problema posibilității de a organiza o activitate mai aprofundată și sistematică cu elementele antifasciste identificate, adunându-le în diferite cercuri sau în alte forme de organizare.

11. Este necesară rezolvarea problemei referitoare la formele organizatorice de conducere a activității politice din lagăre. În acest moment, la Direcția lagărelor pentru prizonieri de război nu există un asemenea aparat.

Cu privire la activitatea Secției speciale

Aparatul Secției speciale încă nu este complet. Deocamdată, doar un singur lucrător – adjuncțul șefului – cunoaște limba germană. Nu există nicio persoană care să cunoască limba română, și, din această cauză, activitatea Secției speciale cu români, practic, nu este organizată.

Secția specială nu primește niciun fel de îndrumări, întrucât Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne nu are un astfel de organ.

După părerea mea, ar fi oportun ca, pentru o activitate susținută în lagăre, să fie cooptată Direcția 1 a NKVD pentru selectarea viitoarei rețele din rândul prizonierilor de război, [pentru perioada de] după terminarea războiului, și, posibil, și pentru transferul acestiei peste hotare până la terminarea războiului.

Este necesar să se rezolve problema referitoare la modul în care se va proceda cu fasciștii descoperiți: dacă pot fi izolați de ceilalți prizonieri și sub ce formă.

Pe teritoriul lagărului și în RSSA Mordovia nu există niciun procuror militar. Din această cauză, Secția specială nu poate primi aprobare de arest. Această problemă ar putea fi rezolvată oferindu-se împuternicirea corespunzătoare procurorului RSSA Mordovia.

Este necesar să se dea dispoziția, către Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la organizarea unui izolator în lagăr.

Direcția NKVD, care va primi sarcina conducerii secțiilor operative din lagăre, trebuie să analizeze statele de funcții ale secțiilor speciale, dat fiind faptul că acestea au fost aprobate prin Ordinul 001269, din 7.X.[19]40, când nu exista o experiență de muncă corespunzătoare în lagăre. Acest fapt este deosebit de important pentru Lagărul de la Temnikov, unde se preconizează a fi amenajate două zone de detenție – la o distanță de 13 km una de cealaltă –, mijloacele de legătură și de comunicații fiind nesatisfăcătoare.

Este necesar ca selecția lucrătorilor pentru secțiile speciale din lagăre să se facă ținându-se cont de cunoașterea limbii străine [necesare].

Cu privire la deficiențele din activitatea conducerii lagărului

Principala deficiență în funcționarea lagărului o constituie absența ordinii și a disciplinei, strict necesare într-un lagăr. Șeful pazei și responsabilul cu regimul din lagăr, tov. Kuzmin, nu a asigurat o activitate strictă în lagăr. Nu există o evidență, unde și în ce baracă se găsesc prizonierii de război. Uneori, prizonierul de război este căutat toată ziua, și nu poate fi găsit. Prizonierii de război nu sunt disciplinați, în special germanii, care nu se ridică în picioare la apariția personalului de comandă al lagărului. În camerele unde se desfășoară înregistrarea și în camerele Secției speciale pereții sunt murdari și decojiți, nu există călimări (cerneala este turnată în cești), nu sunt suficiente scaune.

Echipa de pază umblă cu haine rupte, mai rău ca prizonierii de război. Acest fapt compromite conducerea lagărului.

Masa de prânz și cea de dimineață se desfășoară pe durata a 3-5 ore, din cauza absenței veseliei, deși șeful Lagărului de la Temnikov, tov. Jitomirski, a promis, în prezența mea, că va repartiza vesela necesară, însă conducerea lagărului nu a luat încă măsuri pentru a o primi.

O problemă importantă este starea sanitară a lagărului. Pentru evacuarea gunoiului există doar trei butoaie. După cum a declarat șeful lagărului, odată cu venirea lunilor ploioase, acest fapt poate avea drept consecință surgereala gunoaielor în apele freatiche, ceea ce poate duce la izbucnirea unor infecții.

Lagărul încă nu are la dispoziție sculele necesare pentru organizarea atelierelor de încălțăminte, dar și a altora, ceea ce este foarte important, întrucât prizonierii de război,

în special românii, au hainele foarte rupte. Odată cu venirea frigului, acest fapt va constitui o povară suplimentară pentru stat.

În sfârșit, cea mai importantă problemă o reprezintă angrenarea prizonierilor de război în muncă. Deocamdată, aceștia nu fac nimic.

După părerea mea, Direcția pentru problemele prizonierilor încă nu realizează necesitatea unei conduceri operative a lagărului, nu cunoaște exact situația acestuia. Multe dintre neajunsurile indicate mai sus ar putea fi înlăturate fără mari dificultăți, în cazul în care Administrația lagărului ar dovedi o mai mare operativitate. (Trebuie arătat, pe bună dreptate, faptul că lagărul se află încă în stadiul de organizare, iar actuala conducere lucrează acolo de doar două săptămâni.)

Toate aceste neajunsuri trebuie să fie înlăturate imediat.

Consider că propunerile practice prezentate mai sus, referitoare la activitatea politică, la activitatea Secției speciale și a lagărului, în ansamblu, dacă vor fi aprobate, ar putea fi trimise și altor lagăre pentru prizonieri de război.

Căpitan de securitate Kossoi

RGVA, Fond 4p, opis 1, dosar 1, f. 9-18

NOTE

¹ Vladimir Semionovici Krujkov (1905-1991) – profesor și activist de partid din URSS; absolvent al Academiei de Educație Comunistă; membru al Biroului de propagandă externă (1941-1942) și al Biroului informativ sovietic (1942-1943); director-adjunct al revistei „Războiul și clasa muncitoare” (1943-1944); director al Institutului Marx-Engels-Lenin de pe lângă CC al PC(b) unional (1944-1949). Imediat după vizitarea Lagărului de la Temnikov, a scris articolul *În lagărul de prizonieri*, „Pravda”, 19 august 1941.

² Biroul informativ sovietic (Sovetskoe Informationnoe Biuro) – structură informativ-propagandistică, înființată la 24 iunie 1941, al cărei principal obiectiv era furnizarea de informații cu privire la starea de pe front a ziarelor, revistelor și radioului din Uniunea Sovietică. Din punct de vedere instituțional aparținea Consiliului Comisarilor Poporului (guvern) al URSS, iar în plan politico-ideologic era subordonat direct CC al PC(b) unional. În 1944, în cadrul Biroului informativ sovietic a fost creată o secție specială pentru propaganda în țările străine. În perioada postbelică, informația Biroului informativ sovietic era difuzată prin intermediu a 1 171 de zare, 523 de reviste, 18 posturi de radio, al ambasadelor sovietice din străinătate, asociațiilor de prietenie, sindicatelor, organizațiilor de tineret, de femei și științifice. În 1961, Biroul informativ sovietic a fost transformat în Agenția de Știri „Novosti”. În postul de președinte al instituției s-au aflat cunoscuți lideri bolșevici, precum A.S. Ŝcerbakov (1941-1945), S.A. Lozovskii (1945-1947), B.N. Ponomariov (1947-1948).

³ Avram Iosifovici Kossoi (n. 1900-?) – ofițer de securitate sovietic. Studii: Institutul Profesorilor Roșii de la Ivanovo (1932-1933), Institutul Agrar al Profesorilor Roșii de la Moscova (1933-1937). Grade militare: locotenent-major de securitate (1939), căpitan de securitate (1940), locotenent-colonel de securitate (1943), colonel de securitate (1944). Funcții: referent al Biroului special, din cadrul NKVD al URSS (1937-1938), cercetător științific în Sectorul 10 al Secției speciale, din cadrul NKVD al URSS (1938-1939), adjunctul șefului Biroului special de pe lângă comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS (1939-1941), șeful Secției 8 a Direcției a 2-a, din cadrul NKGB al URSS (26 februarie-12 august 1941), șeful secretariatului prim-adjunctului comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS (19 august 1941-12 mai 1943), șeful secretariatului Comisariatului Poporului/Ministerului pentru Securitatea Statului al URSS (12 mai 1943-20 mai 1946). Vezi N.V. Petrov, *Kto rukovodil organami gosbezopasnosti, 1941-1945. Spravočnik/Titularii organelor securității de stat, 1941-1954. Ghid*, Asociația Internațională „Memorial”, Editura Zvenia, 2010, p. 495-496.

⁴ Walter Ernst Paul Ulbricht (1893-1973) – lider comunist german; membru supleant al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste (din 1928); reprezentant al Partidului Comunist German în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste (1928-1929 și 1938-1943). În 1933, a emigrat în URSS. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, împreună cu alți membri ai CC al PCG, a participat la activitatea de reeducare a prizonierilor germani de război în URSS. În 1943, a contribuit la crearea Comitetului Național „Germania Liberă”. După război, a fost președinte al Republicii Democrate Germane și secretar general al Partidului Unității Socialiste din RDG.

⁵ Jan Šverma (1901-1944) – membru al Partidului Comunist din Cehoslovacia; membru supleant al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste (din 1935). În 1940, a emigrat în URSS, a lucrat la Redacția cehoslovacă de la Radio Moscova. În 1942, a fost numit șef al aparatului politic din cadrul unităților de voluntari cehoslovaci constituite în URSS. A fost ucis în timpul Răscoalei din Slovacia (1944).

⁶ Corect, Draganov. Acesta era pseudonimul lui Boris Stefanov (1893-1963) – communist din România, de origine bulgară. A fost secretar general al Partidului Comunist din România (PCR), în perioada 1936-1940.

⁷ Aleksandr Sergheevici Ŝcerbakov (1901-1945) – activist de partid și de stat; general-colonel (1943). Până la război, a deținut funcții înalte în structurile partidului comunist din URSS. Membru al CC al PC(b) unional (1939); șef al Biroului informativ sovietic (24 iulie 1941); șef al Direcției generale politice a Armatei Roșii (iulie 1942); șef al Direcției pentru informație externă a CC al PC(b) unional (1943-1945). Se bucura de o mare încredere în fața lui I. Stalin.

⁸ Aprobarea pentru vizitarea lagărului de către reprezentanții Cominternului s-a dat la nivelul conducerii NKVD al URSS. În jurnalul său, Gh. Dimitrov a notat pentru data de 31 iulie 1941: „Scrisoare către Beria în vederea obținerii permisiunii pentru 5 tovarăși germani să viziteze lagările în care erau deținuți prizonierii germani de război.” Gheorghi Dimitrov, *Dnevnik (9 mart 1933-6 februarie 1949)/Jurnal (9 martie 1933-6 februarie 1949)*, Editura Universității „Sf. Climent Orhidski”, Sofia, 1997, p. 243.

⁹ Anexarea de către URSS a Basarabiei și a nordului Bucovinei, în iunie-iulie 1940.

¹⁰ Direcția generală politică a Armatei Roșii.

¹¹ În acel moment, instituția se numea Direcția generală politică a Armatei Roșii.

Documentul 7

Scrisoarea lui D. Manuilski¹, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară al Direcției generale politice a Armatei Roșii, adresată lui Lev Mehlis, șeful Direcției generale politice a Armatei Roșii², privind starea de spirit dintr-un lagăr de prizonieri de război situat la sud de orașul Riazani³

15 august 1941

Din însărcinarea Secretariatului CC al PC(b), într-unul din lagărele pentru prizonieri de război, situat la sud de Riazani, a fost trimis un grup de tovarăși pentru a se vedea care este starea de spirit a prizonierilor de război. Printre membrii acestui grup, au fost și trei activiști de la instituția în care eu lucrez⁴. Tot ceea ce mi-au comunicat aceștia consider necesar să vă aduc la cunoștință.

Prizonierii de război germani – mai ales cei fasciști – se remarcă prin impertinență. Dacă prizonierii de război români – care, din punct de vedere social, provin, în mareea lor majoritate, din rândul țărănimii sărace – sunt receptivi la prelucrările politice, prizonierii de război germani sunt izolați, în relațiile cu românii au o atitudine de „rasă superioară”, iar în mareea majorității cazurilor răspund impertinent la întrebările oamenilor noștri, ridicând în slăvi orânduirea lor fascistă. Se pare că, printre prizonierii de război germani, continuă să activeze o celulă a unei organizații fasciste, formată din curieri speciali și din alți dușmani inveterați, care, în trecut, au fost membri ai partidului hitlerist și care îi terorizează pe soldați, răspândind cele mai mărșave zvonuri. Astfel, grangurii fasciști îi asigură pe soldați că „armata germană se află la porțile Leningradului”, că „Moscova este înconjurată” și că, în curând, Hitler îi va elibera pe prizonierii de război. Lucrurile au mers până într-acolo încât a doua zi, în lagăr, nu s-au putut găsi soldați care să scrie din proprie inițiativă o declarație împotriva lui Hitler, deoarece responsabilii – în majoritatea cazurilor, curieri speciali și membri ai organizației fasciste – îi ascund pe acei soldați, sabotând ordinele administrației lagărului. Este cu totul anormală această situație, când masa de soldați este amestecată – în aceeași clădire – cu ofițerii și bandiții din detașamentele de asalt, fiind prelucrată de cei din urmă. Viața prizonierilor de război este organizată într-o astfel de manieră, încât, în lagăre, „responsabili” sunt foștii comandanți fasciști, care amăgesc administrația noastră din lagăre prin faptul că, la control, îi aliniază pe prizonierii de război care, la exterior, arată ca un model de disciplină militară. În realitate însă, printre un astfel de sistem, în loc ca disciplina hitleristă să fie subminată, se produce consolidarea ei, menținându-se astfel întregul sistem hitlerist de subordonare pe grade, care împiedică eliberarea soldaților de sub influența ofițerilor, a curierilor și a ierarhiei fasciste.

De asemenea, este necesar să acordăm atenție faptului că în lagăr nu există o abordare diferențiată a prizonierilor de război, nu este clarificat statutul lor social, nu sunt studiate întotdeauna și documentele confiscate de la aceștia, care ar putea pune în lumină profilul politic al prizonierului de război. Regimul din lagăre al prizonierilor de război este uman și bland. Dacă un astfel de regim este admisibil în raport cu soldații

maghiari și români, care îi urăsc instinctiv pe fasciștii germani, sau în raport cu soldații germani păcăliți de către fasciști, el este de nepermis în raport cu bandiții fasciști⁵, care continuă să se comporte în lagăr ca și cum ar fi la ei acasă. Trebuie avut în vedere faptul că natura otrei fasciste întelege doar limbajul forței, iar o atitudine umană față de ea este considerată ca o manifestare de slăbiciune din partea noastră.

Având în vedere cele menționate mai sus, aş considera oportun:

a) Separarea ofițerilor fasciști, a curierilor, a pilotilor care au bombardat orașele și satele noastre, a membrilor detașamentelor de asalt și a membrilor partidului hitlerist de marea masă a prizonierilor de război din lagăre și punerea lor într-o situație asemănătoare cu aceea în care se află antifasciștii în lagările de concentrare din Germania.

b) În raporturile cu prizonierii de război germani, care susțin cu fermitate ordinea fascistă și războiul criminal împotriva URSS, să se renunțe la a se manifesta o atitudine umană, de prisos, de altfel, și să ne comportăm cu ei aşa cum merită, punându-i într-o situație mai grea decât pe alți prizonieri de război.

c) În posturile de responsabili pe lagăre și pe barăci să fie numiți acei soldați care au vederi antifasciste și au arătat acest lucru.

d) Orice tentativă de agitație dușmănoasă față de URSS să fie curmată prin măsuri marțiale foarte dure, în conformitate cu legislația sovietică.

D. Manuilski

RGVA, Fond 1p, opis 5 a, dosar 2, f. 599-601

NOTE

¹ Dmitri Manuilski (1883-1959) – activist politic și de stat sovietic; membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniște; reprezentant al PC(b) unional în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniște (1928-1943). În perioada 1941-1944, simultan cu funcția de membru al CC al PC(b) unional, a desfășurat o activitate susținută în cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii.

² În document, Lev Mehlis este trecut cu funcția de adjunct al comisarului poporului pentru apărare al URSS.

³ La 28 august 1941, Lev Mehlis i-a expediat lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, această scrisoare primită de la D. Manuilski, împreună cu următoarea notă explicativă: „NKVD. Tov.[arașului] Beria. În scrisoarea ce mi-a fost adresată, tov. Manuilski mă informează despre unele dezordini într-un lagăr pentru prizonieri de război, situat la sud de Riazani. Vă transmit copia acestei scrisori.” Vezi Rossiiskii Gosudarstvennyi Voennyy Arhiv (în continuare se va cita RGVA), Fond 1p, opis 5a, dosar 2, f. 598.

⁴ Este vorba despre Walter Ulbricht, Jan Šverma și Boris Stefanov, reprezentanți ai Comitetului executiv al Internaționalei Comuniște. Vezi doc. nr. 6.

⁵ Îndemnul lui D. Manuilski de adoptare a unei atitudini diferențiate față de prizonierii de război germani și români a fost prezent și în presa sovietică. Într-un articol publicat în „Pravda”, V. Krujkov, membru al echipei care a vizitat Lagărul de la Temnikov, preciza: „Lagărul de prizonieri. Sunt mulți germani și români. Zilnic sosesc loturi noi de soldați și ofițeri «invincibili» ai armatei germano-fasciste a lui Hitler. În același timp, aici sunt aduși și aliații lor ghinioniști, din armata lui Antonescu. Aliații se acomodează greu cu starea de prizonierat. Secăturile hitleriste, în calitate de reprezentanți ai «rasei superioare», refuză să servească masa împreună cu românii, reprezentanți ai «rasei inferioare». Mai mult, tâlharii de rasă superioară practică jaful și aici. Românii se plâng că aliații le fură pâinea, și însălă la distribuirea produselor alimentare etc. Uneori, din partea românilor se fac auzite aprecieri puțin măgulitoare despre Hitler și despre jefuitorii de cadavre din armata sa. Ce se va întâmpla în viitor, când soldații români prizonieri vor afla întregul adevăr despre război, despre banditismul hitlerist?” Vezi V. Krujkov, În lagărul de prizonieri, „Pravda” nr. 229 (8637), 19 august 1941.

Documentul 8

Proces-verbal de predare-primire a primului lot de prizonieri de război români, sositi în Lagărul de la Spasski-Zavod

8 septembrie 1941
Lagărul de la Spasski-Zavod

Proces-verbal

Locotenent-majorul de securitate Sokolov, șeful Administrației Lagărului de la Spasski-Zavod¹, al NKVD, sublocotenentul de securitate Skvorțov, șeful Secției a 2-a, și locotenentul Smirnov, șeful grupului de escortă din Regimentul de escortă al NKVD, au întocmit prezentul proces-verbal, prin care se constată că locotenent-majorul de securitate Sokolov, șeful Lagărului de la Spasski-Zavod, și sublocotenentul de securitate Skvorțov, șeful Secției a 2-a, în baza Dispoziției telegrafice nr. 25/8363 a șefului Direcției pentru problemele prizonierilor și ale persoanelor interne, au primit 1 436 de prizonieri de război – din care 518 soldați germani și 918 soldați români –, precum și actul de deces al soldatului Dogaru Mihai Gheorghe², din armata română.

Conform Ordinului nr. 0317³, din 15 august 1941, al NKVD, maiorul Kadîșev, șeful Lagărului de la Temnikov, al NKVD, și Davidenko, șeful Secției a 2-a, au trimis 1 437 de prizonieri de război, din care 518 soldați germani și 919 soldați români. Șeful grupului de escortă a mai predat dosarele personale, sigilate într-un pachet (sac), pentru 1 361 de prizonieri, o ladă sigilată cu fișe de evidență și plicul secret nr. 35/431 pentru șeful Lagărului de la Spasski-Zavod, al NKVD.

Fiind interogați cu privire la eventualul comportament grosolan sau incorrect din partea grupului de escortă, prizonierii de război nu au exprimat niciun fel de plângeri. Transportul cu trenul s-a efectuat fără personal medical. Prizonierii de război au declarat că, pe toată durata deplasării, au primit hrană caldă numai de două ori. Din dimineața de 7 septembrie 1941, au primit doar pâine și zahăr, apa fiartă fiind insuficientă. Înainte de plecare, apa potabilă din Lagărul de la Temnikov era murdară, iar procedura de profilaxie sanitară (vaccinarea) nu a fost efectuată. Controlul sanitar s-a făcut fără schimbarea lenjeriei și, în consecință, mai mulți prizonieri sunt plini de păduchi. În momentul sosirii trenului în stație, într-un vagon izolator, neamenajat, se aflau 11 persoane, iar în alte vagoane 26 de persoane. În total, 37 de persoane cu păduchi. Cei mai mulți suferă de dureri stomachale acute și de afecțiuni intestinale. Starea fizică generală a contingentului este foarte slăbită. S-a constatat un caz de scorbut.

Am primit:

Şeful Administrației Lagărului de la Spasski-Zavod, din cadrul NKVD,
locotenent-major de securitate (ss) Sokolov

Şeful Secției a 2-a,
sublocotenent de securitate (ss) Skvorțov

Am predat: Şeful grupului de escortă din Regimentul 238 escortă al trupelor NKVD,
locotenent (ss) Smirnov

RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 1, f. 2

NOTE

¹ Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod a fost creat în baza Ordinului nr. 001150 al NKVD, din 5 iulie 1941. Era situat la 45 km de Karaganda, în spațiul fostei Uzine de Cupru Spassk. Până în 1944, Lagărul de la Spasski-Zavod a avut doar o singură secție. Ulterior, până în 1948, au mai fost create 24 de secții. Vezi *Mesta soderjaniia voennoplennih vermahta na territorii bîvșego Sovetskogo Soiuza*, p. 34-35.

² Mortalitatea în rândul prizonierilor de război români, săsiți în Lagărul de la Spasski-Zavod, la 8 septembrie 1941, a continuat și în perioada următoare. Fostul ambasador al României în Kazahstan, domnul Vasile Soare, a identificat locul de înhumare al acestora, a pus o piatră de mormânt și a publicat lista prizonierilor de război români decedați în Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod. De exemplu, soldatul Zamfir Mihai Sârbu (n. 1915, satul Peștere, jud. Caraș-Severin) a decedat chiar în ziua sosirii, probabil după încheierea procesului-verbal de predare-primire. Conform acestei surse, din lotul de 918 militari români, intrați în lagăr la 8 septembrie 1941, peste 160 de persoane au decedat în perioada 1941-1944. Nu se cunoaște cu exactitate dacă toți prizonierii români de război, săsiți la 8 septembrie 1941, au rămas în Lagărul de la Spasski-Zavod sau unii au fost transferați ulterior în alte lagăre. Vezi Vasile Soare, *Prizonierii militari și civili români deținuți în lagărele de concentrare staliniste de pe teritoriul regiunii Karaganda, Kazahstan, în perioada 1941-1950*, Oficiul Național pentru Cultul Eroilor, <http://www.once.ro/cimitire/karaganda.php>.

³ Eroare. Ordinul NKVD din 15 august 1941, la care se face trimitere, avea nr. 0371 și a fost emis ca urmare a unui control efectuat în Lagărul de la Temnikov, în urma căruia „s-au descoperit o serie de fapte revoltătoare în materie de organizare a pazei, a cazării [prizonierilor de război], a disciplinei și a [respectării] ordinii interioare a lagărului”. Maiorul F.I. Kadîșev, șeful Administrației lagărului, a fost sancționat cu un „avertisment sever”, iar șeful Serviciului de pază, Kuzmin, a fost arestat și trimis în instanță pentru a fi judecat. Toți ofițerii și subofițerii prizonieri de război, deținuți în lagărele de la Temnikov și de la Vologda, au fost trimiși, sub escortă, în Lagărul de la Elabuga, iar trupa a fost trimisă, sub escortă, în Lagărul pentru prizonieri de război din Karaganda [Spasski-Zavod]. În textul Ordinului cu nr. 0371, din 15 august 1941, al NKVD, nu sunt expuse alte detalii în legătură cu neregulile constatare în Lagărul de la Temnikov. Vezi *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 168-169.

Documentul 9

Memoriul comisarului de regiment¹ M.I. Burțev, șeful Secției a 7-a din cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii, către căpitanul de securitate P.K. Soprunenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind deciziile Biroului de propagandă politico-militară de pe lângă PC(b) unional, referitoare la desfășurarea activităților de propagandă cu prizonierii de război

Secret
8 noiembrie 1941
Orașul Cikalovo

Din însărcinarea Biroului de propagandă politico-militară, de pe lângă CC al PC(b) unional², vă comunic faptul că, la ultima ședință a Biroului, au fost adoptate o serie de hotărâri privind problema activității politice în rândul prizonierilor de război.

1. Cu privire la coordonarea activității politice desfășurate cu prizonierii de război. S-a hotărât ca Biroul amintit mai sus să coordoneze în totalitate această activitate. În cel mai scurt timp, vă va fi trimisă o directivă cu privire la sarcinile urgente și la tipurile de activități [ce se vor desfășura] cu prizonierii de război³, pentru a fi expediată către șefii și comisarii lagărelor și către șefii punctelor de primire și ai punctelor de tranzit.

2. Cu privire la modul de raportare. Șefii și comisarii lagărelor vor fi obligați ca, periodic (o dată la zece zile), să-mi prezinte (pentru a raporta la Birou) informări privind starea politico-morală a prizonierilor de război, deținuți în lagăre, și rapoarte privind desfășurarea activității politice în lagăre. În același timp, rog să prezentați lunar, pentru raportul către Birou, scurte informări referitoare la numărul prizonierilor de război și la componența acestora (separat, pentru fiecare lagăr)⁴.

3. Cu privire la crearea Școlii politice antifasciste pentru prizonierii de război. În vederea modificării planului inițial, această școală trebuie să fie organizată nu la Suzdal, ci undeva în apropiere de orașul Ufa sau lângă Kuibîșev. Rog luați măsuri pentru deschiderea cât mai grabnică a lagărului respectiv, anunțându-mă cu privire la locul de amplasare a lagărului și la data deschiderii acestuia⁵. Listele cu prizonierii de război care urmează a fi mutați în acest lagăr vă vor fi expediate ulterior. În acest moment, programa de studiu a școlii este în curs de elaborare.

4. Cu privire la rețeaua de lagăre și la cea de puncte de transfer. Vă rog să-mi trimiteți adresele precizate și să comunicați, în mod special, ce hotărâre a fost luată în legătură cu dislocarea Lagărului nr. 58⁶.

5. Cu privire la editarea de ziare speciale pentru prizonierii de război. Biroul a luat hotărârea de a începe editarea unui ziar în limba germană pentru prizonierii de război. Problema editării unui ziar similar în limba română va fi rezolvată ulterior. Ziarul în limba germană se va numi „Cuvântul liber” și va fi editat în orașul Kuibîșev, de trei ori

pe lună, într-un tiraj de 5 000 de exemplare. În prezent, este în curs de finalizare pregătirea primului număr pentru tipar.

Vă rog să prezentați ideile dumneavoastră în legătură cu distribuirea tirajului în lagăre și la punctele de transfer și în legătură cu modul de distribuire a ziarului în aceste locuri.

Comisarii lagărelor vor primi în cel mai scurt timp o scrisoare, cu rugămintea de a aduna materiale pentru ziar.

6. Cu privire la aprovizionarea lagărelor cu literatură. Din greșeală, probabil, comisarul Lagărului de la Elabuga a primit de la magazinul de carte de anticariat (din Moscova) toate cele trei colecții de literatură germană clasică, selectate de noi pentru trei lagăre. Aceste fapte trebuie verificate și [dacă este aşa] el va fi obligat să înapoieze cărțile primite în plus, iar acestea să fie trimise la destinația stabilită (în lagărele de la Temnikov și de la Spasski-Zavod). În prezent, se clarifică posibilitatea de a primi literatură în limba germană din rezervele existente în orașele Kuibîșev, Saratov și Engels. În afară de acestea, sunt pe cale de a fi tipărite câteva broșuri în limbile germană, română și finlandeză. Se pregătesc broșuri în limbile maghiară și italiană. Pe măsura tipăririi lor, acestea vor fi distribuite către lagăre.

7. Cu privire la completarea lagărelor cu activiști politici. În prezent, există posibilitatea de a selecta un anumit număr de activiști pentru lagăre (în special, maghiari, italieni). Vă rog să luați legătura cu Direcția cadre din cadrul NKVD al URSS, pentru ca unul din colaboratorii acestiei să răspundă de con vorbirile cu candidații existenți și să mi se comunice către cine trebuie trimise persoanele selectate.

8. Cu privire la deplasarea în Lagărul de la Spasski-Zavod. Biroul a considerat oportun să trimită o echipă a CC a PC(b) unional în Lagărul de la Spasski-Zavod pentru a sprijini organizarea activității politice cu prizonierii de război. Plecarea echipei este preconizată pentru mijlocul lunii noiembrie. Este necesară participarea dumneavoastră la activitățile acestiei. Rog să confirmați acordul dumneavoastră. Data exactă a plecării echipei va fi comunicată ulterior.

9. Cu privire la datele de contact. Vă comunic, pentru informare, adresa secției: orașul Kuibîșev, strada Kuibîșevskaia, Casa Industriei nr. 39, telefon: Casa Industriei, interior 76.

Vă rog să-mi comunicați adresa și telefonul dumneavoastră.

Şeful Secției a 7-a din cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii,
comisar de regiment M. Burțev

RGVA, Fond 4p, opis 1, dosar 1, f. 25-27

NOTE

¹ În unitățile militare sovietice, comisarii erau reprezentanții speciali ai Partidului Comunist și asigurau supravegherea, din punct de vedere politic, a corpului de ofițeri și a trupei, inclusiv activitatea de educație în spiritul doctrinei comuniste. La 8 aprilie 1918, a fost creat Biroul comisarilor militari din Rusia, al căruia obiectiv era conducerea întregii activități politice în cadrul unităților sovietice de pe front și în spatele frontului. Comisarii din Armata Roșie erau investiți cu puteri depline: participau la elaborarea și adoptarea planurilor de luptă, iar în cazul manifestării lipsei de loialitate a ofițerilor, comandanți de unități, puteau să dispună destituirea și chiar arestarea acestora. În 1919, în Armata Roșie a fost introdusă funcția de instructor politic (politruk), care avea rolul de comisar în subunități, de la companie în jos. La începutul anului 1920, în Armata Roșie își desfășurau activitatea peste 3 000 de

comisari, pe care L. Troțki i-a numit „un nou ordin comunist al samurailor”. În 1925, în unitățile aflate sub comanda ofițerilor comuniști, funcția de comisar a fost desființată, iar comisarii au devenit adjuncți pe probleme politice ai comandanților de unitate. În 1935, cu ocazia introducerii în Armata Roșie a gradelor militare, au fost instituite gradele speciale pentru funcțiile politice și s-a stabilit echivalența lor cu gradele militare: adjunctul instructorului politic (subofițer), instructor politic inferior (locotenent), instructor politic (locotenent-major), instructor politic major (căpitan), comisar de batalion (maior), comisar major de batalion (locotenent-colonel), introdus de la 1 septembrie 1939, comisar de regiment (colonel), comisar de brigadă (comandant de brigadă), comisar de divizie (general-maior), comisar de corp de armată (general-locotenent), comisar de armată de rangul 2 (general-colonel), comisar de armată de rangul 1 (general de armată). La 17 martie 1940, Klement E. Vorosilov a propus Biroului politic al PC(b) unional introducerea gradului de comisar general de armată, însă propunerea sa a rămas fără niciun rezultat. Instituția comisarilor în Armata Roșie a fost restabilită în totalitate la 10 mai 1937 și a funcționat până în 1940. A fost, probabil, o necesitate pentru asigurarea stabilității în rândul forțelor armate sovietice în condițiile epurărilor politice din armată și ale campaniilor militare ale URSS din perioada 1938-1940. În 1940, s-a revenit la rolul de adjunct al comandanțului de unitate pentru probleme politice. După declanșarea ostilităților pe Frontul de Est, prin Decizia Biroului politic al PC(b) unional din 16 iulie 1941, instituția comisarilor a fost reintrodusă pentru „mobilizarea efectivului armatei și al flotei la lupta decisivă și plină de abnegație împotriva cotropitorilor germano-fasciști”. Pierderile substanțiale în rândul corpului de ofițeri sovietici din primele luni de război, precum și poziția refractoră față de prezența comisarilor politici în armată, manifestată de majoritatea înalților comandanți militari sovietici, l-au determinat pe I. Stalin să semneze Ordinul nr. 307, din 9 octombrie 1942, privind lichidarea definitivă a instituției comisarilor din Armata Roșie.

² Autorul acestui document, comisarul de regiment M.I. Burțev, și-a publicat în 1981 memoriile din perioada războiului. Vezi M.I. Burțev, *Prozrenie/Redeșteptarea*, Editura Militară, Moscova, 1981. În legătură cu organizarea acestei structuri, M.I. Burțev preciza: „La 25 iunie [1941], am fost informat despre decizia Biroului politic al PC(b) privind organizarea Biroului de propagandă politico-militară, în scopul concentrării conducerii unice a propagandei politico-militare și a contrapropagandei în rândul trupelor și al populației [statelor] dușmane.” *Ibidem*, p. 34-35.

³ Despre începutul activității reprezentanților Biroului de propagandă în rândul prizonierilor de război, M.I. Burțev menționa: „Zilnic aveam discuții cu soldații și ofițerii prizonieri de război. Ne pregăteam de aceste discuții, alcătuiau lista de întrebări care erau de interes pentru noi. Încercam să ținem cont de apartenența etnică, de trăsăturile psihologice și alte calități specifice ale soldaților, de sentimentele și cauzele nemulțumirii lor, de metodele educației ideologice a militarilor, de condițiile lor de viață din țară.” *Ibidem*, p. 12.

⁴ În primele luni de război, reprezentanții NKVD al URSS îi țineau la curent pe conducătorii Cominternului cu privire la diversele aspecte ale problemei prizonierilor de război. La 12 septembrie 1941, P.K. Soprundenko l-a informat pe Gh. Dimitrov despre Lagărul central de repartizare de la Temnikov, despre detinerea în Kazahstan [Lagărul de la Spasski Zavod] a 5 000 de soldați germani și români și a 600 de ofițeri germani și români în apropiere de Kazan [Lagărul de la Elabuga]. Cu acel prilej, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a precizat că în RSSA Mari se organizează un lagăr cu o capacitate de 10 000 de persoane pentru prizonierii români de război, care vor munci în exploataările forestiere. La 30 septembrie 1941, în cadrul unei ședințe, la care s-au stabilit obiectivele vizitei unei delegații cominterniste în Lagărul de la Temnikov, P.K. Soprundenko a precizat că în acest lagăr erau detinuți 1 121 de germani, 699 de români, 80 de finlandezii și 11 unguri. Vezi Gheorghe Dimitrov, *op. cit.*, p. 251, 255.

⁵ Prima școală politică pentru prizonierii de război antifasciști va fi organizată în aprilie 1942, în Lagărul nr. 74 de la Oranki.

⁶ Vezi nota 3, doc. nr. 8.

Documentul 10

Ordinul nr. 5 al NKVD al URSS privind folosirea tuturor prizonierilor de război apti de muncă la activitățile din industrie¹

Strict secret

Moscova

8-13 ianuarie 1942

Pentru utilizarea la munci a tuturor prizonierilor de război apti de muncă, ordon²:

1) 3 156 de persoane, prizonieri de război germani, care se află în Lagărul Spasski-Zavod, să fie folosite în rețeaua Karagandaugoli³ (Comisariatul Poporului pentru Industria Carbonieră), la încărcarea cărbunelui. Tot acolo să fie transferate 1 821 de persoane, prizonieri de război, din Lagărul Elabuga.

2) 1 339 de persoane, prizonieri de război români, care se află în Lagărul din RSSA Mari, să fie utilizate la exploatariile forestiere în cadrul Lagărului Unja al NKVD⁴.

3) 650 de persoane, prizonieri de război germani, care se află în Lagărul de la Aktiubinsk, să fie utilizate local, la minele de nichel ale NKVD, de la Kimpersai⁵.

4) Șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, tov. Soprundenko, după luarea în evidență lagărelor a 450 de persoane, prizonieri de război din Lagărul de repartizare de la Temnikov, și a 894 de persoane, prizonieri de război care se află pe drum, 850 de persoane să fie trimise la muncă în Lagărul de la Aktiubinsk, al NKVD, iar 494 de persoane în Lagărul de la Unja, al NKVD.

5) Pe viitor, toți prizonierii de război apti de muncă care sosesc să fie repartizați pe lagăre și trimiși la muncă în lagărele de la Aktiubinsk și Unja, din cadrul NKVD.

6) Pentru luarea în evidență și pentru controlul prizonierilor de război la munci, să fie alocat, din personalul lagărelor, un număr corespunzător de lucrători prevăzuți în statul de funcții și să fie trimiși la locul de desfășurare a muncilor.

7) Șeful trupelor de escortă din cadrul NKVD, tov. comandant de brigadă Krivenko, împreună cu șeful GULag-ului, tov. Nasedkin, și cu șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, tov. Soprundenko, să elaboreze instrucțiuni speciale cu privire la paza prizonierilor de război aflați la muncă⁶, instrucțiuni în care să fie prevăzute reguli referitoare la paza prizonierilor de război, care să facă imposibilă evadarea lor⁷.

De asemenea, să fie prevăzută necesitatea de a face uz de armă în cazul evadării prizonierilor de război, în conformitate cu Regulamentul de serviciu al trupelor de escortă din cadrul NKVD.

8) Subunitatea din cadrul trupelor de escortă, care este alocată pentru paza prizonierilor de război destinați muncilor, să aloce, în medie, câte un militar la opt prizonieri de război.

9) Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tov. Serov, să supervizeze organizarea pazei prizonierilor de război și respectarea ordinii, stabilite pentru aceștia la munci.

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar general de securitate L. Beria

GARF, Fond 9401, opis 1, dosar 647, f. 47-49

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 542-543

NOTE

¹ Exemplarele în original ale textului documentului au fost transmise şefului Direcției trupelor de escortă din cadrul NKVD al URSS, comandant de brigadă M.S. Krivenko, şefului GULag din cadrul NKVD, locotenent-colonel de securitate V.G. Nasedkin, și şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS, căpitan de securitate P.K. Soprundenko. Ordinul circular nr. 5 a mai fost transmis în copie şefului Administrației Lagărului de la Spasski-Zavod, căpitan de securitate Soșnikov, şefului Administrației Lagărului din RSSA Mari, locotenent-major de securitate I.I. Hohlov, şefului administrației Lagărului de la Aktiubinsk, locotenent de securitate A.F. Kii, şefului Administrației Lagărului de la Temnikov, maior F.I. Kadîșev, şefului Administrației Lagărului de la Elabuga, colonel I.P. Voronov. Nu s-a transmis acest ordin şefului Administrației Lagărului de la Oranki, care era lagăr pentru prizonieri de război ofițeri.

² Pe prima filă a documentului se află următoarea rezoluție: „Tov. Krivenko, tov. Nasedkin, tov. Soprundenko. Prezentați planul de plecări, de escortări, traseele de deplasare etc. și raportați. I. Serov. 13 ianuarie 1942.”

³ În cadrul politicii de industrializare, promovate de statul sovietic în anii '30, un loc aparte a fost rezervat exploatarii Bazinului carbonifer Karaganda. Marile întreprinderi industriale aveau nevoie de energie termică. Cărbunele de la Karaganda era necesar, în special, pentru întreprinderile de prelucrare a minereului de cupru din Kazahstan. În 1929, a fost organizat Trustul Kazahstroiugoli, a cărui denumire, în 1930, a fost schimbată în Karagandaugoli. Întreprinderea a fost pusă în subordinea Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră al URSS. În 1930, au început să fie date în exploatare primele mine de extragere a cărbunelui. În 1933, cantitatea de cărbune extras de către Trustul Karagandaugoli a depășit cifra de 1 mln. tone, iar în 1940, capacitatea de producție s-a ridicat la nivelul de 6,3 mln. tone.

⁴ Colonia de reeducare prin muncă de la Unja a fost organizată prin Ordinul nr. 020, din 5 februarie 1938, al NKVD al URSS. Sediul Administrației era la stația Suhobezvodnoe, de pe linia de cale ferată Gorki (Nijni Novgorod)-Kotelnici. Denumirea acestei instituții de detenție pentru cetățenii sovietici era legată de situarea secțiilor sale în bazinul râului Unja, affluent al fluviului Volga, care, în acea perioadă, traversa regiunile Kostroma și Gorki. Dacă la 1 aprilie 1938, în Colonia de reeducare prin muncă de la Unja erau deținute 15 245 de persoane, la 1 ianuarie 1950, numărul lor s-a ridicat la 30 210 de persoane.

⁵ Kimpersai – stație de pe linia de cale ferată Orsk (Rusia)-Kandagaci (Kazahstan), situată în regiunea Aktiubinsk (RSS Kazahă). În urma prospecțiunilor geologice din anii '30, în apropiere de stația Kimpersai au fost descoperite mari cantități de zăcăminte de nichel și de cobalt. Extragerea minereului de nichel a început la sfârșitul anilor '30, prin exploatarea minelor de la Badașma și Kimpersai Est. În 1941, zona minieră de la Kimpersai a fost preluată de NKVD al URSS, care a organizat Colonia de reeducare prin muncă de la Kimpersai (prin Ordinul NKVD nr. 0360, din 31 iulie 1941), folosind deținuții din GULag ca mâna de lucru. În octombrie 1941, la Kimpersai au fost aduși 2 398 de etnici germani din Ucraina, mobilizați la muncă de către autoritățile sovietice. Până la 1 martie 1942, numărul lor a scăzut cu 747 de persoane (42 arestați pentru sabotaj și activitate contrarevolutionară, 390 eliberați pe motiv de vîrstă înaintată, 100 decedați, 215 evadați). Vezi 1942 god. Spravka o Kimpersaiskom laghere NKVD SSSR po sostoianii na 1 marta/Memoriu privind situația din Lagărul de la Kimpersai, din cadrul NKVD al URSS, la 1 martie 1942, Arhiva de Stat a Regiunii Aktiubinsk, Fond 13, opis 11, dosar 272, , <http://myaktobe.kz/archives/31350>.

⁶ Vezi doc. nr. 15.

⁷ Subliniat de L.P. Beria. (notă ediția rusă)

Documentul 11

Nota informativă a locotenentului de securitate M.E. Goberman, adjunctul şefului Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind prezența prizonierilor de război în lagăre, la punctele de primire și în spitale, la 1 ianuarie 1942

Strict secret
[nu mai târziu de] 13 ianuarie 1942¹

Total preluati de la unitatile Armatei Rosii (pers.)		9 147
Din care:	În lagăre	7 537
	Pe drum, către lagăre	486
	La punctele de primire	353
	În spitale	515
	Decedați în lagăre	127
	Decedați, pe drum, către lagăre	95
	Preluati de organele operative	36
În lagăre		
1. În Lagărul de la Temnikov (datele pentru 22.XII.1941)		450
	Ofițeri	7
	Soldați și corpul de comandă inferior	439
	Lipsesc date cu referitoare la gradele militare	4
Din care:	Germani	191
	Români	191
	Italieni	1
	Austrieci	4
	Finlandezii	5
	Polonezi	5
	Lipsesc date referitoare la etnie	53
La 22.XI.1941 au fost trimiși de la Temnikov în Lagărul de la Elabuga		55
	Ofițeri	12
	Soldați și corpul de comandă inferior	43
Din care:	Germani	42
	Finlandezii	4
	Italieni	1
	Români	8
Decedați în Lagărul de la Temnikov		24
	Ofițeri din flota comercială	1
	Soldați și corpul de comandă inferior	22
	Persoane civile	1
Din care:	Germani	19
	Români	3
	Polonezi	1
	Austrieci	1
Transferați din Lagărul de la Temnikov la Direcția secțiilor speciale din cadrul NKVD		1
	Soldați	1
	Germani	1

2. În Lagărul de la Elabuga (datele pentru 15.XII.1941)		1 821
	Ofițeri din flota comercială	160
	Soldați și corpul de comandă inferior	1 653
	Persoane civile	8
Din care:	Germani	1 298
	Români	351
	Unguri	19
	Finlandezii	37
	Austrieci	7
	Greci	2
	Cehi	3
	Ruși	4
	Moldoveni	2
	Slovaci	2
	Lipsesc date referitoare la etnie	96
Decedați în Lagărul de la Elabuga		14
	Corpul de comandă inferior	13
	Soldați	1
Din care:	Germani	12
	Suedezii	1
	Români	1
Arestați de către Secția specială a Lagărului de la Elabuga		7
	Corpul inferior de comandă	5
	Soldați	2
Dintre aceștia:	Germani	7
3. În Lagărul de la Spasski-Zavod (datele pentru 15.XII.1941)		3 156
	Soldați	3 114
	Persoane civile	6
	Femei	2
	Lipsesc date referitoare la gradele militare	34
Din care:	Germani	1 835
	Români ²	987
	Finlandezii	169
	Polonezi	9
	Austrieci	51
	Suedezii	21
	Ruși	11
	Ebrei	2
	Unguri	39
	Slovaci	11
	Ucraineni	10
	Lituanieni	1
	Italieni	10
Decedați în Lagărul de la Spasski-Zavod		21
	Corpul de comandă inferior	1
	Soldați	20
	Germani	6
	Suedezii	3
	Români	5
	Finlandezii	7
Decedați în drum spre Lagărul de la Spasski-Zavod		89
	Soldați și corpul de comandă inferior	89
Din care:	Germani	62
	Austrieci	2
	Italieni	1

	Finlandezi	3
	Lipsesc date referitoare la etnie	21
	Scoși din evidență Lagărului de la Spasski-Zavod din cadrul NKVD	1
	Soldați	1
	Germani	1
	4. În Lagărul din RSSA Mari (datele pentru 15.XII.1941)	1 339
	Soldați și corpul de comandă inferior	1 333
	Persoane civile	6
Din care:	Români	1 327
	Ucraineni	5
	Germani	6
	Sârbi	1
	Decedați în Lagărul din RSSA Mari	63
	Soldați și corpul de comandă inferior	62
	Persoane civile	1
	Români	61
	Ruși	1
	Italieni	1
	Decedați în drum spre Lagărul din RSSA Mari	6
	Corpul de comandă inferior	6
	Români	6
	5. În Lagărul de la Aktiubinsk (datele pentru 26.XII.1941)	650
Din care:	Căpitan	2
	Locotenent-major	1
	Locotenent	4
	Sublocotenent	7
	Subofițer [armata germană]	13
	Caporal	38
	Sergent	25
	Plutonier [armata germană]	2
	Caporal [armata germană]	121
	Soldat	437
Din care:	Germani	250
	Unguri	4
	Cehi	1
	Români	354
	Moldoveni	1
	Austrieci	18
	Sârbi	1
	Ucraineni	1
	Polonezi	5
	Finlandezi	14
	Italieni	1
	Decedați în Lagărul de la Aktiubinsk ³	5
	Soldați	5
	Români	5
	6. În Lagărul de la Oranki	64
	Soldați și corpul de comandă inferior	63
	Persoane civile	1
Din care:	Germani	52
	Austrieci	9
	Lituaniensi	2
	Români	1
	7. Trimisii de la Moscova către organele operativ-informative	27
	Ofițeri	1
	Soldați și corpul de comandă inferior	26

Din care:	Italieni	1
	Români	26
În drum spre lagăre		
1.	De la Penitenciarul nr. 2 (Kazan) în lagărele de la Elabuga și de la Aktiubinsk	14
2.	De la Murmansk în Lagărul de la Temnikov ⁴ (05.XI.1941)	19
	Soldați și corpul de comandă inferior	19
3.	De la Punctul de primire Kandalaksha (27.XI.1941)	5
	Soldați și corpul de comandă inferior	5
4.	De la Punctul de la Zagorsk (25. XI.1941)	50
	Soldați și corpul de comandă inferior	48
	Persoane civile	2
Din care:	Germani	42
	Austrieci	5
	Lituanieni	2
	Cehi	1
5.	De la Punctul Belaia Kalitva către Lagărul de la Temnikov (24.XI.1941)	10
	Ofițeri	2
	Soldați și corpul de comandă inferior	8
6.	De la Punctul Belaia Kalitva către Lagărul de la Aktiubinsk (26.XI.1941 și 03.XII.1941)	18
	Soldați și corpul de comandă inferior	18
7.	De la Punctul Kemi către lagăr (08.XI.1941)	15
	Ofițeri	1
	Soldați și corpul de comandă inferior	14
8.	De la Punctul Bejtek către lagăr (20.XI.1941)	20
	Ofițeri	1
	Soldați și corpul de comandă inferior	19
9.	De la Punctul Kalašnikovo către lagăr (29.XI.1941)	2
	Soldați și corpul de comandă inferior	2
10.	De la Punctul nr. 1 către lagăr (18.XII.1941)	10
	Soldați și corpul de comandă inferior	9
	Ofițeri	1
11.	De la Punctul Bronnița către Lagărul de la Temnikov (18.XII.1941)	7
	Soldați și corpul de comandă inferior	7
12.	De la Svatovo către Lagărul de la Temnikov (17.XI.1941)	12
	Ofițeri	2
	Soldați și corpul de comandă inferior	10
Din care:	Germani	11
	Maghiari	1
13.	De la Stația Glubokoe (regiunea Rostov) către Aktiubinsk (01-08.XII.1941)	118
	Ofițeri	7
	Soldați și corpul de comandă inferior	111
14.	De la Voronej către Lagărul de la Aktiubinsk (19.XII.1941)	148
	Soldați și corpul de comandă inferior	148
15.	De la Tambov către lagăre (germani)	38
	Ofițeri	1
	Soldați	3
	Lipsesc date referitoare la gradele militare	34
La punctele de primire		
1.	La Punctul nr. 1 (telegrama de la Marș) fără date referitoare la grade	23
2.	La Punctul de la Murmansk (soldați și corpul de comandă inferior) (date din 26.XI)	6
3.	La Punctul de la Torbino (01.XII)	2
4.	La Punctul de la Kemi (date din 20.XII)	26
	Soldați și corpul de comandă inferior	26
5.	La stația Glubokoe (regiunea Rostov) (date din 20.XII)	22
	Ofițeri	2
	Soldați și corpul de comandă inferior	20

6. La Punctul de la Valuiki (soldați și corpul de comandă inferior) (14.XI.1941)	3
7. La Tbilisi	8
8. La Punctul de la Bejek (08.XII.1941)	43
Ofițeri	1
Soldați și corpul de comandă inferior	42
9. La Tambov (germani) (date din 01.I.1942)	8
Ofițeri	2
Soldați și corpul de comandă inferior	6
10. La Punctul Valdai (soldați și corpul de comandă inferior) (date din 21.XI.1941)	31
11. La Voronej (date din 01.I.1942)	112
Ofițeri	3
Soldați și corpul de comandă inferior	109
12. La Kuvšino (soldat)	1
13. La Punctul de la Tihvin (date din 28.XII.1941)	16
14. Penitenciarul de la Tula (prizonieri germani) (date din 01.I.1942)	40
Ofițeri	18
Soldați	22
15. La Punctul de la Novorossiisk (date din 01.I.1942)	12
Ofițeri medici	1
Soldați	11
Germani	9
Români	3
În spitale	
Total în spitale	515
Ofițeri	10
Soldați și corpul de comandă inferior	366
Lipsesc date referitoare la gradele militare	139
Din care:	
Germani	263
Români	40
Polonezi	6
Moldoveni	1
Austrieci	10
Cehi	3
Unguri	3
Finlandezi	6
Ucraineni	1
Lipsesc date despre etnie	182
Din totalul de 9 147 de prizonieri de război	
Ofițeri	247
Soldați și corpul de comandă inferior	8 599
Persoane civile	25
Femei	2
Lipsesc date referitoare la gradele militare	274
Din care:	
Germani	4 193
Români	3 369
Finlandezi	245
Austrieci	107
Maghiari	66
Suedezi	25
Ruși	16
Polonezi	26
Slovaci	26
Italieni	16
Cehi	8
Moldoveni	4
Greci	2

Sârbi	2
Ucraineni	17
Ebrei	2
Lituanieni	5
Lipsesc date referitoare la etnică	1 031
Cetăteni străini internați	
Total deținuți în lagăre	1 136
Din care:	
În Lagărul de la Aktiubinsk	596
În Lagărul de la Novorossiisk	533
În Lagărul de la Oranki	7
Foști membri ai legionii cehoslovace	
Total deținuți în Lagărul de la Oranki (transferați din Lagărul de la Suzdal)	97
Foști militari ai armatei poloneze	
Total deținuți în Lagărul de la Aktiubinsk	265
Din care:	
Nu au fost mobilizați în armata poloneză ca etnici germani	263
Recuzați conform materialelor Secției speciale	2

**Adjunctul şefului Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
locotenent de securitate Goberman**

RGVA, Fond ip, opis 7 e, dosar 1, f. 5-15

Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, *Glavnoe Upravlenie po delam voennoplennîh i internirovannîh NKVD-MVD SSSR. 1941-1952. Otchetno-informacionnîe dokumentî i materialî/Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD-MVD al URSS. Rapoarte și materiale informative* (în continuare se va cita *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 4), M.M. Zagoruliko (redactor responsabil), K.K. Mironova, L.A. Pîlova, Editura Științifică, Volgograd, p. 237-241

NOTE

¹ Datarea documentului s-a făcut conform apostilei de pe prima filă. (notă ediția rusă)

² În această perioadă, în Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod, a fost organizată prima conferință a prizonierilor români de război, la care au participat 876 de persoane. Prizonierul de război, soldat Gheorghe Ene, a prezentat un raport, iar la final a declarat: „Pentru a salva țara noastră de sub jugul hitlerist și pentru a sfârși cu un ceas mai devreme războiul, noi, câțiva prizonieri români, ne-am constituit asupra chestiunii ce avem de făcut. Am hotărât să întocmim un proiect de apel către poporul și armata române și să convocăm o conferință a prizonierilor de război români din Uniunea Sovietică, căreia să-i prezentăm spre aprobare acest proiect de apel.” Vezi ANR, Fond 54, dosar 3, f. 3. Gheorghe Ene, împreună cu prizonierii de război români, soldații Niculae Bălșeanu și Iustin Cârlig, participanți activi la lucrările conferinței, au fost transferați la 3 aprilie 1942 în Lagărul nr. 74 de la Oranki, unde au urmat școală antifascistă. Vezi RGVA, Fond 18p, opis 10, dosar 1. Ulterior, pentru activitatea de reeducare a prizonierilor români de război au fost trimiși Gheorghe Ene, în Lagărul nr. 100 de la Suslongher, Niculae Bălșeanu, în Lagărul nr. 67 de la stația Basianovskaja, și Iustin Cârlig, în Lagărul nr. 89 de la Kozlovka. Vezi Rossiiskii Gosudarstvennyi Arhiv Sozialno-Politiceskikh Issledovanii (în continuare, se va cita RGASPI), Fond 495, opis 77, dosar 20, f. 148. În perioada următoare, au fost organizate astfel de acțiuni și în alte lagăre. În „Pravda” din 29 aprilie 1942, au fost publicate rezoluții ale unor conferințe din lagările cu prizonieri de război români.

³ Lagărul de la Aktiubinsk, RSS Kazahă, a fost înființat în iunie 1941 și a fost lichidat în iunie 1942. (notă ediția rusă)

⁴ Lagărul nr. 58 de la Temnikov (RSSA Mordvină) a fost creat în decembrie 1939 și a fost lichidat în iunie 1947. (notă ediția rusă)

Documentul 12

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

1 februarie 1942

Până la 1 februarie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluăți 10 599 de prizonieri de război.

Prizonierii de război sunt deținuți:

1. În Lagărul de la Spasski-Zavod – 2 823 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 623 pers.; soldați – 2 195 pers.; persoane civile – 4 pers.
2. În Lagărul de la Temnikov – 553 pers. [din care], ofițeri – 13 pers.; medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 216 pers.; soldați – 322 pers.
3. În Lagărul de la Elabuga – 1 832 pers. [din care], ofițeri – 155 pers.; medici militari – 7 pers.; corpul de comandă inferior – 1 624 pers.; soldați – 10 pers.; persoane civile (marinari străini internați) – 36 pers.
4. În Lagărul din RSSA Mari – 1 219 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 333 pers.; soldați – 881 pers.; persoane civile – 5 pers.
5. În Lagărul de la Aktiubinsk – 1 271 pers. [din care], ofițeri – 32 pers.; corpul de comandă inferior – 483 pers.; soldați – 756 pers.
6. În Lagărul de la Oranki – 729 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 381 pers.; soldați – 347 pers.; persoane civile – 1 pers.

Prizonierii deținuți în lagăre aparțin: armatei germane – 4 669 pers.; armatei române – 3 390 pers.; armatei finlandeze – 233 pers.; armatei maghiare – 68 pers.; armatei spaniole – 34 pers.; armatei italiene – 21 pers.; armatei slovace – 12 pers.

Pe drum, de la punctele de primire către lagăre – 449 pers.

La punctele de primire – 512 pers.

În spitale – 530 pers.

Decedate în lagăre – 514 pers.

Decedate pe drum, către lagăre – 116 pers.

Predați, din lagăre, organelor operativ-informative – 51 pers.

Cei 10 599 (în total) prizonieri de război dețin următoarele grade militare: locoteneni-colonei – 1 pers.; majori – 2 pers.; căpitani – 20 pers.; locoteneni-majori – 28 pers.; locoteneni – 111 pers.; sublocoteneni – 54 pers.; alte grade de ofițeri – 52 pers.; medici militari – 9 pers.; sublocoteneni (armata finlandeză) – 3 pers.; platonieri (armata română) – 8 pers.; platonieri de companie [armata germană] – 2 pers.; platonieri-adjuanți [armata germană] – 7 pers.; platonieri [armata germană] – 46 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 162 pers.; platonieri de companie (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; platonieri-adjuanți (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.;

plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 3 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 3 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 4 pers.; sergenți – 352 pers.; sergenți-inferiori – 34 pers.; caporali – 482 pers.; subofițeri [armata germană] – 489 pers.; caporali [armata germană] – 613 pers.; fruntași [armata germană] – 1 931 pers.; fruntași – 152 pers.; soldați – 5 019 pers.; polițiști ai armatei iraniene – 17 pers.; persoane civile – 16 pers.; persoane interne (echipaje ale vaselor străine) – 36 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum, către lagăre) – 855 pers.; lipsesc date cu privire la gradele militare – 86 pers.

Componența pe naționalități: germani – 5 455; români – 3 413; finlandezi – 304; austrieci – 226; polonezi – 62; maghiari – 61; italieni – 54; spanioli – 34; ucraineni – 28; suedezi – 26; iranieni – 20; cehi – 19; ruși – 19; slovaci – 18; moldoveni – 12; țigani – 8; lituanieni – 6; sărbi – 5; croați – 3; armeni – 2; greci – 2; evrei – 2; turci – 1; carelieni – 1; norvegieni – 1; olandezi – 1; francezi – 1.

Nu au sosit datele cu privire la naționalitatea a 775 de prizonieri de război trimiși în lagăre de la punctele de primire în lagăre.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 1-4

Documentul 13

Scrisoarea lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, adresată lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care solicită facilitarea activității de propagandă în rândurile prizonierilor de război

Nr. 33
2 februarie 1942

Tovarășului Beria

Vă trimit, anexat la prezenta, protocolul Comisiei privind prizonierii de război¹, aprobat de către Secretariatul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, cât și directiva cu privire la activitățile politice [desfășurate] cu prizonierii de război.

Vă rog insistenț ca, la rândul dumneavoastră, să faceți toate demersurile necesare pentru punerea în practică a măsurilor propuse, dacă, desigur, dumneavoastră nu aveți obiecții de fond.

Întrucât, în prezent, de activitatea politică cu prizonierii de război se ocupă diferite organe și nu întotdeauna se obțin armonizarea și operativitatea necesare, noi l-am rugat pe tov. Šcerbakov ca ea să fie încredințată unui lucrător potrivit, din cadrul Direcției de propagandă a CC al PC(b) unional, care să se ocupe, permanent, de problemele acestei activități și să țină legătura cu Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD, cu Direcția generală politică a Armatei Roșii și cu noi.

La rândul nostru, l-am însărcinat pe tov. Ackerman² (membru al CC al Partidului Comunist din Germania) și colaborator al Direcției generale politice a Armatei Roșii, să fie reprezentantul nostru la Moscova pentru problemele prizonierilor de război.

Cu salutări tovărășești,
Gh. Dimitrov
Anexă: cele amintite mai sus, pe 5 file³

RGVA, Fond 4p, opis 2, dosar 3, f. 3

NOTE

¹ La sugestia lui Gh. Dimitrov, în toamna anului 1941, a fost creată Comisia Internațională Comunistă pentru activitatea în rândul prizonierilor de război, din care făceau parte W. Ulbricht (președinte), B. Szántó, P. Försterling și alții. Activitatea Comisiei, în colaborare cu Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS și cu Biroul de propagandă politico-militară, de pe lângă CC al PC(b) unional, s-a desfășurat în lagărele de la Karaganda, Aktiubinsk, Temnikov, Elabuga, Sverdlovsk, Celiabinsk etc. Reprezentanții aparatului Cominternului se deplasau în lagăre pentru discuții cu prizonierii de război în scopul strângerii de

informații despre situația în țările europene, starea morală în armatele adverse, descoperirea „persoanelor loiale” dispuse să urmeze cursurile de reeducare din lagăre, care ulterior aveau să fie transformate în școli antifasciste pentru prizonierii de război. Unii prizonieri de război, din rândul foștilor membri ai partidelor comuniste și ai mișcării sindicale, după absolvirea școlilor antifasciste devineau instructori în lagăre. Vezi G.M. Adibekov, E.N. Şahnazarova, K.K. Şirinia, *Organizaționnaia struktura Kominterna (1919-1943)/Structura organizatorică a Kominternului (1919-1943)* (în continuare, se va cita *Organizaționnaia struktura Kominterna*), Moscova, ROSSPEN, 1997, p. 226-227.

² Anton Ackerman, pseudonimul lui Eugen Hanisch (1905-1973) – om politic german. În perioada 1920-1928, a participat în mișcarea comunistă de tineret din Germania. Din 1926, membru al Partidului Comunist German. În perioada 1929-1931, a studiat la Școala Internațională Leninistă din Moscova, unde a fost și doctorand până în 1933. Ulterior, a lucrat la Secția germană a Cominternului. În 1933-1935, ilegalist comunist în Germania. În 1935-1937, locuiește la Praga, iar din 1937 este șeful Școlii politice a Brigăzilor internaționale de la Benicàssim. În 1940 a plecat în URSS, unde a lucrat la redacția ziarului „Das freie Wort” („Cuvântul liber”). A avut o activitate susținută în rândul prizonierilor de război germani, membru fondator al Comitetului Național „Germania liberă”. În 1941-1945, redactor la postul de radio „Freies Deutschland” („Germania liberă”). În 1945, a fost decorat cu Ordinul sovietic „Steaua Roșie”. În 1950-1954, deputat în Camera Populară (parlament) din RDG. În 1949-1953, secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe al RDG. În 1953, pentru o scurtă perioadă, ministru a.i. pentru afaceri externe al RDG. În 1954-1958, șef al Direcției cinematografie a Ministerului Culturii al RDG.

³ Nu se publică.

Documentul 14

Raportul extraordinar al lui M.M. Alekseev, comisar politic al Lagărului de la Aktiubinsk (RSS Kazahă), către căpitanul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor de război din armatele germană și română

Strict secret
februarie 1942

Raportează că, în legătură cu sosirea în lagăr a unui contingent extrem de slăbit de prizonieri de război din armatele germană și română¹, se observă o rată ridicată a mortalității la nivelul acestora din urmă, ceea ce creează o stare politico-morală nu tocmai sănătoasă și constituie o piedică în activitate².

Situată privind mortalitatea este următoarea: în luna noiembrie, au decedat 15 persoane (sau 3,7% din numărul total de prizonieri de război). În luna decembrie, 36 persoane (sau 3,7%). În luna ianuarie, au murit 205 persoane (sau 16%). 80% dintre persoanele decedate provin din rândul celor sosiți în lagăr la 31 decembrie [19]41 și la 6 ianuarie [19]42.

Cauza principală a deceselor o reprezintă pelagra. Astfel, de exemplu, dintr-un total de 368 de persoane decedate, 237 de persoane au murit din cauza pelagrei, 21 de persoane din cauza afecțiunilor tractului gastrointestinal, din cauza epuițării accentuate, pe fondul pierderii în greutate accentuate, au decedat 61 de persoane, ceilalți, din cauza altor afecțiuni. Faptul că un mare număr de prizonieri de război din armatele germană și română mor din cauza pelagrei poate fi confirmat, de asemenea, și prin datele de mai jos. De exemplu: în lagăr, din luna noiembrie 1941, se găsesc prizonieri de război din fosta armată poloneză³, care au aceleași condiții de viață și aceeași normă de hrană cu cele ale prizonierilor de război din armatele germană și română, însă mortalitatea în rândul celor dintâi este mult mai scăzută, și anume, în trei luni, din 265 de persoane, au murit 4 persoane, din care o persoană din cauza tuberculozei, una din cauza aprinderii la plămâni, una din cauza afecțiunilor de la nivelul tractului gastrointestinal și una de infarct miocardic. Sau [de exemplu], în afară de prizonieri de război, în lagăr se mai află și 597 de persoane interne, dintre care peste 200 de persoane au vîrste de peste 60 de ani, precum și peste 50 de persoane (copii de vîrstă școlară și preșcolară). Condițiile de cazare și de hrană sunt identice cu cele ale contingentului de prizonieri de război, însă mortalitatea în rândul acestora este cu mult mai scăzută decât în rândul prizonierilor de război din armatele germană și română. Astfel, de exemplu, din luna noiembrie și până în prezent au murit doar 17 persoane. Dintre acestea, 2 persoane au murit din cauza epuițării accentuate, pe fondul pierderii în greutate accentuate, 6 persoane din cauza afecțiunilor tractului digestiv, iar ceilalți au murit din cauza altor afecțiuni.

Pentru a avea o imagine cu privire la starea fizică a contingentului de prizonieri de război sosit în lagăr, este suficient să aducem ca exemplu două fapte privind loturile sosite la 8 și 9 februarie.

Primul lot, sosit în lagăr la 8 februarie a.c., a plecat din Voronej, de la Punctul de primire nr. 14, la 18 ianuarie, cu un efectiv de 256 de persoane, iar în lagăr au ajuns doar 140 de persoane, celelalte 116 persoane decedând pe drum, în aproximativ 20-21 de zile. În afară de aceasta, în timpul debarcării din tren au murit încă patru persoane și, astfel, noi am primit de la șeful escortei doar 136 de persoane, în loc de 256 de persoane. Din cei primiți, aproximativ 50% sunt foarte epuizați fizic și au nevoie de tratament medical⁴.

Un al doilea fapt, la 6 ianuarie a.c. punctul central din stația Glubokaia a trimis către lagăr 149 de persoane. Acest lot de prizonieri de război a sosit la noi la 9 februarie [19]42; în timpul deplasării, adică într-o lună și ceva, au murit 31 de persoane. În timpul debarcării a murit încă un om și, astfel, de la comandantul escortei au fost primiți 118 prizonieri, în loc de 149.

În timpul controlului medical al prizonierilor de război sosiți, care s-a efectuat în prezența șefului Secției medicale din Direcția regională Aktiubinsk a NKVD, tov. Zavarzina, s-au stabilit următoarele: 60 de persoane [erau] extrem de epuizate fizic, adică bolnave de pelagră de categoria a treia.

În prezent, în lagăr sunt 400 de persoane bolnave de pelagră de gradul I, 500 de persoane cu pelagră de gradele II și III. Dintre acestea, 250 de persoane vor fi trimise, la 14 februarie a.c., conform dispoziției dumneavoastră, la tratament, celelalte 250 de persoane vor rămâne în lagăr. Ar fi foarte bine dacă și ceilalți ar fi trimiși la tratament, în caz contrar, mortalitatea în rândul acestora va continua să crească⁵ întrucât în lagăr nu există condiții de tratament.

Ca să luptăm cu succes, într-un fel sau altul, împotriva pelagrei este necesar: în primul rând, să avem o încăpere încălzită și paturi pentru 500 de persoane ca să-i putem pune separat pe cei bolnavi de pelagră.

În al doilea rând, încăperea ar trebui să aibă dotările elementare pentru acest scop (de exemplu, băi și WC-uri încălzite și altele) ca să poată fi menținută igiena, iar bolnavii să fie ținuți într-o stare igienico-sanitară corespunzătoare.

În al treilea rând, trebuie să avem la dispoziție, în cantități suficiente, legume, drojdie și carne pentru o alimentație dietetică; în plus, trebuie să avem combustibili de bună calitate, cum ar fi lemn și cărbuni din Karaganda, care vor avea un rol important în această luptă [împotriva bolii].

Lagărul nu are la dispoziție nimic din cele enumerate mai sus pentru a lupta împotriva pelagrei. Iar faptul că, în baracă, noi am delimitat, provizoriu, o încăpere pentru cei bolnavi de pelagră nu corespunde cerințelor sanitare, întrucât aceasta nu are nici WC-uri, nici băi încălzite.

Până în prezent, lemnle și cărbunii nu au sosit. Toate acestea nu ușurează, ci dimpotrivă, înrăutățesc situația, ducând la creșterea accentuată a ratei mortalității.

În plus, mortalitatea se repercuzează asupra prizonierilor de război, influențând negativ starea lor morală și politică⁶.

Comisarul Lagărului pentru prizonieri de război al NKVD, de la Aktiubinsk,
instructor politic superior Alekseev

NOTE

¹ Transferarea prizonierilor români de război în Lagărul de la Aktiubinsk a fost efectuată prin Circulara nr. 5, din 8-13 ianuarie 1942, a NKVD, privind folosirea tuturor prizonierilor de război apti de muncă la activitățile din industrie, semnată de L. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS. Conform acestui document, „pe viitor, toți prizonierii de război apti de muncă care sosesc să fie repartizați pe lagăre și trimiși la muncă în lagărele de la Aktiubinsk și Unja” (vezi doc. nr. 10). Din cele șase lagăre sovietice pentru prizonieri de război, care funcționau la începutul anului 1942 – Aktiubinsk, Spasski-Zavod, Temnikov, Elabuga, Oranki și lagărul din RSSA Mari –, doar în lagărele de la Aktiubinsk, de la Spasski-Zavod și din RSSA Mari (din 1943, denumirea acestuia din urmă va fi Lagărul nr. 100 de la Suslongher) prizonierii de război erau folosiți la munci în sectoare de producție, în afara zonei de detinție. Prizonierii de război din Lagărul de la Aktiubinsk, inclusiv cei români, munceau la minele de nichel ale NKVD, de la Kimpersai.

² La 16 martie 1942, a urmat un raport al locotenentului de securitate A.F. Kii, șeful Administrației lagărului și al medicului N. Haikin, șeful Secției sanitare a Lagărului de la Aktiubinsk, care conținea date noi cu privire la condițiile de detenție ale prizonierilor de război. Autorii documentului precizau: „Trebuie să recunoaștem că Lagărul pentru prizonieri de război de la Aktiubinsk se află într-o situație deosebită de dificilă. Clădirile lagărului sunt barăci de chirpici cu un singur nivel, ale fostelor grajduri de stat, utilizate doar cu pricuri suprapuse continue, total neadaptate pentru cazarea oamenilor, cu o suprafață iluminată extrem de mică și care necesită o reutilare fundamentală. Gerurile puternice, viscolul și vânturile permanente, precum și încălzirea insuficientă a localurilor, situate în stepă deschisă, din cauza neadaptării sobelor pentru arderea cărbunelui, dar și a lipsei frecvențe a oricărui fel de combustibil nu permit obținerea unei temperaturi normale. În barăci, la punctele medicale și în alte localuri ale lagărului temperatura se menține în limitele de la +3°C - +6°C. Având în vedere starea gravă a localurilor în care sunt cazați prizonierii de război, condițiile climaterice, temperatura scăzută în încăperi și imunitatea lor scăzută, din cauza epuizării organismului, afecțiunile de răceală sunt tot mai frecvențe, iar tratarea lor devine tot mai dificilă.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 3 z, dosar 2, f. 156.

³ În toamna anului 1941, 25 115 prizonieri de război și persoane civile interne, de naționalitate poloneză, au fost concentratați în locurile de organizare a unităților militare poloneze pe teritoriul URSS. În lagărele sovietice pentru prizonieri de război mai erau deținuți 289 de cetăteni polonezi, care nu au fost încadrați în unitățile poloneze pe motiv de sănătate sau de apartenență la etnia germană. Conform opiniei istoricilor ruși, la 1 ianuarie 1942, în Lagărul de la Aktiubinsk erau deținuți 265 de militari polonezi, din care 263 erau persoane de etnie germană. Vezi doc. nr. 11.

⁴ Numeroasele decese în rândul prizonierilor de război, pe timpul transportului lor la Aktiubinsk, au fost confirmate și de Administrația lagărului. În raportul locotenentului de securitate A.F. Kii și al medicului militar N. Haikin se menționa: „Trebuie precizat faptul că prizonierii din noile loturi ajung aici într-o stare fizică extrem de gravă, total epuizați, mare parte din ei nu pot merge. Astfel, din 256 de prizonieri de război, plecați de la Voronej, în cele 18 zile de mers cu trenul, au murit 116 persoane, cadavrele lor fiind predate la stațiile de c.f.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 3 z, dosar 2, f. 157.

⁵ Medicul militar N. Haikin, șef al Secției sanitare a Lagărului de la Aktiubinsk, a prezentat statistică evoluției mortalității în rândul prizonierilor de război și al persoanelor civile interne în perioada noiembrie 1941-20 februarie 1942:

Afectiunea	Zona centrală				Secția nr. 2				Secția nr. 3			
	Nov.	Dec.	Ian.	Feb.	Nov.	Dec.	Ian.	Feb.	Nov.	Dec.	Ian.	Feb.
Pelagru	—	8	166	143	—	—	—	—	—	—	—	—
Epuizare totală	7	15	20	4	—	—	—	—	—	2	—	—
Tuberculoză pulmonară	3	4	2	1	—	—	1	—	—	—	—	—
Pneumonie	2	1	5	7	—	1	—	—	—	—	—	—
Gastrointestinală	—	5	7	2	—	1	—	—	4	2	—	—
Insuficiență cardiacă	—	—	—	2	—	—	1	—	1	1	1	—
Erizipel	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Senilitate	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—
Edem pulmonar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Alte afectiuni	—	2	3	3	—	2	2	—	1	1	1	—
Total	12	36	204	162	—	2	2	—	6	8	4	1

Temerile conducerii Lagărului de la Aktiubinsk, referitoare la eventuala creștere a ratei mortalității în rândul deținuților, s-au dovedit întemeiate. Conform datelor medicului militar N. Haikin, în perioada februarie-martie 1942, s-a înregistrat următoarea evoluție a ratei mortalității în rândul prizonierilor de război:

	Afecțiunea	Februarie	Martie
1.	Pelagră	138	121
2.	Epuizare totală	23	41
3.	Tuberculoză pulmonară	2	10
4.	Pneumonie	21	40
5.	Cardiovascularare	7	10
6.	Tifos exantematic	1	11
7.	Alte afecțiuni	7	14
	Total	199	257

RGVA, Fond 1p, opis 3 z, dosar 2, f. 159, 167

⁶ Situația gravă, semnalată de către autorul acestui document, a reprezentat un motiv serios, dacă nu determinant, pentru autoritățile sovietice în luarea deciziei de lichidare a Lagărului de la Aktiubinsk, prin Ordinul nr. 001156, din 3-8 iunie 1942, al NKVD, privind reorganizarea rețelei de lagăre pentru prizonieri de război și a punctelor de primire din cadrul NKVD al URSS. Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 94.

Documentul 15

Instrucțiuni ale NKVD al URSS privind paza prizonierilor de război aflați la munci în afara lagărelor

Secret
24 martie 1942¹

„APROB”

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-maior Apollonov

Instrucțiuni privind paza prizonierilor de război, aflați la munci, în afara lagărului

I. Prevederi generale

1. Prizonierii de război, din categoria soldaților și subofițerilor, apti de muncă, sunt angrenați la muncă în afara lagărelor, în industria și agricultura Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice.

Ofițerii prizonieri de război și cei de rang egal cu ei nu sunt angrenați la muncă în afara lagărului.

2. Programul de muncă este stabilit la 12 ore/zi, fiind inclusă și perioada necesară deplasării prizonierilor de război la locul de muncă și înapoi.

3. De regulă, prizonierii de război sunt folosiți la munci în timpul zilei. Activitățile productive pe timp de noapte și în amurg sunt permise doar dacă, la locul de muncă, există o bună instalație de iluminare, care să permită observarea prizonierilor de război.

II. Încartiruirea prizonierilor de război

4. Pentru deținerea prizonierilor de război, repartizați la munci, în cadrul organismelor economice și la întreprinderi, se vor organiza lagăre speciale, al căror perimetru va fi înconjurat cu sărmă ghimpată sau cu gard destul de solid și cu o înălțime nu mai mică de 2,5 m. În partea interioară și exterioară a gardului, la o distanță de 3,5 m de gard se vor instala zone de interdicție, de tip gard de sărmă ghimpată, un rând (cu trei siruri de sărmă suprapuse).

5. Toți prizonierii de război vor fi încartiruiți doar în lagăre. Este interzisă încartiruirea prizonierilor de război în apartamente private sau în case separate, împreună cu muncitorii și funcționarii.

III. Paza prizonierilor de război în lagărul special

6. Pentru paza în lagăre a prizonierilor de război, trupele de escortă vor pune la dispoziție subunități (batalion, companie, platon), denumite garnizoană.

7. Efectivul garnizoanei va fi stabilit de comanda marilor unități (divizie, brigadă) de trupe de escortă și în funcție de efectivele de prizonieri de război, regimul de detenție, suprafața teritoriului, caracterul activităților desfășurate și.a.

8. Comandantul și comisarul (responsabilul politic) garnizoanei se vor subordona șefilor lor nemijlociți.

9. Garnizoanele vor efectua paza prizonierilor de război în lagăre și la munci, precum și escortarea acestora de la punctele de lagăr la locul de muncă și înapoi.

10. Paza prizonierilor de război în lagăre va fi efectuată de către santinele, repartizate de garnizoană sau de grupe (santinele, patrule), trimise direct de la garnizoană.

11. În cazul trimiterii de grupe direct de la garnizoană, grupa se va subordona comandantului, comisarului militar (responsabilului militar) al garnizoanei și ofițerului de serviciu pe garnizoană. Schimbarea santinelelor se va face de către ofițerul de serviciu pe garnizoană.

12. Planul de pază al lagărului va fi elaborat de cei de la comanda unității, căreia i-a fost încredințată paza și va fi aprobat de cei de la comanda marilor unități.

Planul este compus din următoarele documente:

a) Schema lagărului, cu menționarea locului de dispunere a corpului de gardă, a posturilor (foișoarelor) pentru santinele, a zonelor de interdicție, a organizării sistemului de transmisiuni, de semnalizare și de iluminare și a locului de dispunere a mijloacelor pentru stingerea incendiului.

b) Tabelul cu posturile de santinelă.

c) Instrucțiunile comandantului patrulei.

IV. Primirea la muncă a prizonierilor de război

13. La munci, prizonierii de război vor fi păziți de trupe doar în acele puncte prevăzute în directiva Direcției trupelor de escortă din cadrul NKVD.

14. În ajunul unei noi zile de muncă, comandantul garnizoanei primește de la șeful lagărului o cerere pentru escortarea [prizonierilor de război], în care vor fi menționate efectivul de prizonieri de război care urmează să fie scoși la muncă, perioada de început și de sfârșit a activității de muncă, separat pentru fiecare sector.

15. Pentru a putea fi mai ușor comandanți și pentru ușurarea activităților de pază la muncă, toți prizonierii de război vor fi împărțiti în brigăzi, cu un efectiv cuprins între 15 și 30 de persoane².

Administrația lagărului va numi pentru fiecare brigadă un brigadier (șef), din rândul prizonierilor de război.

16. Încolonarea prizonierilor de război, în vederea escortării, se va face după efectuarea prezenței. Listele cu prizonieri de război, pe brigăzi, vor fi păstrate de către brigadier. Prizonierii de război luați la muncă nu vor face obiectul percheziției.

V. Escorta și paza prizonierilor de război aflați la muncă

17. Pentru escortarea prizonierilor de război către punctele de muncă și pentru paza lor la munci, comandantul garnizoanei stabilește efectivul trupelor de pază astfel: 1 soldat din efectivele trupelor de luptă la 8 prizonieri de război. Pe timp de noapte, efectivul trupelor de escortă sporește cu 20%. Momentul de începere și finalizare a activităților de muncă va fi menționat de către șeful lagărului în cererea [trimisă garnizoanei] pentru asigurarea escortei.

18. Prizonierii de război vor fi duși și aduși la/de la muncă doar în formațiuni, al căror efectiv va fi cuprins între 50 și 500 de persoane. Lagărul va desemna pentru fiecare formațiune de prizonieri de război câte un translator.

19. Escortarea prizonierilor de război către/de la muncă se va efectua, pe jos sau cu mașinile, cu respectarea Statutului serviciului trupelor de escortă ale NKVD, din anul 1939.

20. La locul de muncă unde prizonierii de război își desfășoară activitatea nu trebuie să fie prezenți condamnați, alți muncitori și cetăteni.

21. Conducerea tehnică a întreprinderilor asigură îndeplinirea activităților prin intermediul reprezentanților săi. Comanda lagărului va pune la dispoziția reprezentanților întreprinderilor permise de acces în sectoarele de muncă.

22. Comandantul escortei răspunde pentru:

- a) evadarea prizonierilor de război;
- b) încălcarea regulilor din prezenta instrucțiune;
- c) încălcarea disciplinei de muncă de către prizonieri.

23. La locul de muncă, comandantul escortei îi repartizează pe soldați, indicându-i fiecărui fie sectorul de observare, fie un număr de soldați.

La dispunerea pazei în perimetru de supraveghet, santinelele trebuie să se vadă reciproc, fiind interzis ca distanța dintre ele să depășească 150 m.

24. Sectorul pentru pază va fi delimitat clar cu elemente vizibile (fanioane, indicatoare și.a.). Tranzitarea acestui sector de către prizonierii de război este interzisă, iar aceștia trebuie să fie înștiințați despre acest aspect.

25. Pentru a evita atacarea santinelelor de către prizonierii de război, cei dintâi trebuie să stea la o distanță nu mai mică de 20 m de cei din urmă. Apropierea cu arma de prizonierii de război este interzisă.

26. Pentru necesități fiziologice, prizonierii de război sunt trimiși într-un loc separat de locul de muncă, dar care nu trebuie să fie în afara perimetruului supraveghet.

27. Întregul sistem de pază al prizonierilor de război trebuie să excludă posibilitatea evadării acestora.

28. Trupele de pază vor efectua serviciul fără schimb, din momentul primirii în pază a prizonierilor de război și până la predarea lor, la punctul de lagăr. La locul de muncă, efectivul trupelor de pază va fi împărțit în trei părți: 2/3 din efectiv vor fi repartizate la posturi, pentru paza prizonierilor de război, iar 1/3 se va afla la odihnă, fiind prevăzută pentru schimbarea santinelelor. Schimbul aflat la odihnă va începe efectuarea serviciului de pază la fiecare două ore, iar în cazul unor temperaturi mai mici de - 15°C și mai mari de + 30°C, în funcție de dispozițiile date de comandantul trupelor de escortă.

29. Comandantul trupelor de escortă poate permite soldaților să stea jos, însă fără ca aceștia să lase arma din mâna și fără să înceteze observarea prizonierilor de război.

Primirea hranei de către membrii trupei de escortă se va face pe rând, ordinea fiind stabilită de către comandantul trupei de escortă.

30. Trupele de escortă vor interzice muncitorilor, funcționarilor și altor cetățeni să se oprească în apropierea sectorului de muncă, să intre în discuții cu prizonierii de război, să predea sau să ia ceva de la ei.

31. În cazul evadării unui prizonier de război de la muncă, primul dintre membrii trupelor de escortă care observă aceasta semnalizează prin voce – „Evadare” (sau prin foc de armă tras în plan vertical), trecând, în același timp, la urmărire – până la reținere – a celui care a fugit sau până la predarea operațiunii de urmărire grupui operative.

Santinelele vecine îi vor lua sub observație pe prizonierii de război aflați sub supravegherea santinelei aflate în urmărirea evadatului.

32. Pentru fiecare grup de prizonieri de război, repartizați pentru munci, cu un efectiv de până la 500 de persoane, o grupă operativă, cu un efectiv de 3 persoane, va fi inclusă în componența trupelor de escortă. Prerogativele grupei operative sunt urmărirea și căutarea prizonierilor de război evadați. Grupa operativă va începe urmărirea din proprie inițiativă, după auzirea semnalului „Evadare”.

Dacă este zăpadă, grupa operativă va fi dotată cu schiuri. În plus, în sectorul de muncă vor fi desemnați un instructor pentru câinii de serviciu și unul pentru câinii de urmărire. În caz de evadare, instructorul pentru câinii de urmărire va fi repartizat la grupei operative.

33. Soldaților Armatei Roșii din trupele de escortă li se interzice:

a) să poarte discuții cu prizonierii de război, cu excepția cazurilor în care aceste discuții au legătură cu neîndeplinirea atribuțiunilor de serviciu;

b) să primească [de la] sau să dea ceva prizonierilor de război;

c) să plece din post din cauza necesităților fiziole;

d) să mănânce, să bea, să fumeze, să cânte și, în general, să facă orice i-ar împiedica să-i supravegheze în permanență pe prizonierii de război.

VI. Regimul de detenție al prizonierilor de război

34. La munci, regimul de detenție al prizonierilor de război trebuie să fie sever.

35. Din momentul luării în primire de către trupele de escortă și până la predarea lor la punctele de lagăr, prizonierii de război se subordonează efectivului trupelor de escortă.

36. Pentru neîndeplinirea ordinelor primite din partea trupelor de escortă și pentru încălcarea regulilor prezenterelor instrucțiuni, prizonierii de război vor fi trași la răspundere prin intermediul șefului punctului de lagăr.

37. Atitudinea membrilor trupelor de escortă față de prizonierii de război trebuie să fie exigentă, dar politicoasă.

38. Pe perioada pauzei de muncă, prizonierii de război vor rămâne la locurile lor, trecerea de la o grupă la alta fiindu-le interzisă.

39. Trupele de escortă vor interzice prizonierilor de război:
- a) să poarte discuții cu persoanele străine și să le predea acestora înscrисuri;
 - b) să distrugă proprietatea statului;
 - c) să trimită scrisori.

VII. Regulile de utilizare a armamentului de către trupele de escortă

40. Trupele de escortă vor face uz de armă în următoarele cazuri:
- a) fără avertisment, în cazul evadării și urmăririi prizonierilor de război, după linia de demarcare;
 - b) fără avertisment, pentru respingerea atacului asupra trupelor de escortă;
 - c) în cazul împotrivirii deschise și dușmanoase a prizonierilor de război față de trupele de escortă și numai după un avertisment vocal și executarea unui foc de armă de avertisment;
 - d) la ordinul comandantului trupelor de escortă sau al santinelei.

VIII. Relațiile dintre comanda garnizoanei și Administrația lagărului

41. Administrația lagărului pune la dispoziția trupelor de escortă clădiri pentru încartiruirea acestora, clădire pentru corpul de gardă, asigură trupelor de escortă combustibilul și materialele necesare și, în caz de necesitate, mijloace de transport pentru transportul alimentelor.

În plus, dotează corpul de gardă și posturile de santinelă în conformitate cu cerințele Regulamentului pentru serviciul de gardă al Armatei Roșii.

42. Subunitățile militare care asigură paza lagărului nu se subordonează, din punct de vedere militar și administrativ Administrației lagărului, dar execută ordinele acesteia pentru:

- a) a intensifica temporar paza în exterior, la anumite sectoare și posturi;
- b) a repartiza efectivul de luptă necesar lichidării dezordinilor sau revoltei prizonierilor de război, a stopa evadarea în masă a prizonierilor de război sau pentru a respinge un atac, din exterior, împotriva lagărului, precum și pentru efectuarea unor percheziții inopinate ale prizonierilor de război.

43. Dreptul de achema, în caz de necesitate, santinela sau subunitatea de serviciu îl au: șeful, adjunctul său, comisarul [pe probleme politice] lagărului și ofițerul de serviciu pe lagăr.

44. În toate cazurile, subunitatea de serviciu trebuie să fie condusă de persoane provenite din rândul personalului de comandă.

45. După sosirea în punctul de lagăr – la chemarea șefului, a adjunctului acestuia, a comisarului sau a ofițerului de serviciu pe lagăr –, comandantul subunității de serviciu se pune la dispoziția acestora, până la sosirea șefului lagărului.

46. În cazul chemării subunității de serviciu de către comandantul patrulei, comandantul subunității de serviciu acționează în acord cu comandantul patrulei.

47. La sosirea comandantului trupelor în punctul de lagăr, acesta preia comanda patrulei și a subunității de serviciu și acționează conform planului [de luptă], elaborat împreună cu șeful lagărului.

Şeful lagărului nu discută ordinele date patrulei și subunității de serviciu de comandantul subunității de luptă. Însă comandantul subunității de luptă este obligat să ducă la îndeplinire ordinele operative privind restabilirea ordinii, date de șeful lagărului.

Ordinele verbale preliminare date de șeful lagărului vor fi confirmate în scris de către acesta.

48. Este interzisă intrarea cu arme pe teritoriul lagărului, cu excepția cazurilor în care este chemată subunitatea de serviciu.

49. Patrula nu răspunde pentru evadarea prizonierilor de război produsă prin punctele de acces în/din lagăr.

Şeful Direcției trupelor de escortă din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Krivenko

Şeful GULag din cadrul NKVD,
maior superior de securitate Nasedkin

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 37a, dosar 645, f. 47-50
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 543-546

NOTE

¹ Documentul este datat cu ziua semnării Ordinului nr. 097, din 24 martie 1942, al NKVD, prin care „Instrucțiunile privind paza prizonierilor de război aflați la muncă în afara lagărului” au fost puse în aplicare.

² La început, prizonierii de război, sosiți la punctele de primire sau în lagăre, erau repartizați în grupuri de câte o sută de persoane, având în frunte șefi din rândul activiștilor antifasciști verificați. Apoi au apărut brigăzile de muncă, conduse de brigadieri, șefi de barăci etc. În condițiile folosirii prizonierilor de război la muncile de restabilire a economiei naționale a URSS, un astfel de mod de organizare internă a lagărelor nu mai era acceptat de conducerea NKVD. La 16 aprilie 1945, a fost emis Ordinul nr. 00311, prin care s-a dispus repartizarea prizonierilor de război pe grupuri, plutoane, companii și batalioane, organizate pe principiul național. Vezi *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 598-602. În funcția de comandanți de subunități erau desemnați prizonieri din rândul ofițerilor și al subofițerilor verificați. (notă ediția rusă)

Documentul 16

Raportul Secției speciale a Lagărului din RSSA Mari, privind cauzele deceselor și ale degerării prizonierilor români de război pe timpul transferului acestora în Lagărul de la Unja, regiunea Gorki

4 mai 1942
Ioșkar-Ola

Raport

„Cu privire la cauzele deceselor și degerării prizonierilor de război din Sectorul de lagăr nr. 3, în timpul transferării în Lagărul de la Unja”¹

Din ordinul NKVD al URSS², în luna martie a.c., au fost trimise două convoaie cu prizonieri de război din armata română, din Lagărul NKVD de la Mari (Sectoarele de lagăr nr. 2 și nr. 3), către Lagărul de la Unja.

Primul convoi, din Sectorul de lagăr nr. 2, din cadrul Lagărului de la Mari, a fost predat Lagărului de la Unja fără niciun fel de evenimente sau probleme de parcurs.

În cazul celui de-al doilea convoi, trimis din Sectorul de lagăr nr. 3, pe drum au murit trei prizonieri de război, iar 25 de persoane au degerat.

La ordinul comisarului poporului pentru afacerile interne al Republicii Autonome Socialiste Sovietice Mari, căpitanul de securitate, tov. Ivanov, a fost declanșată o anchetă în legătură cu decesele și cazurile de degerături, anchetă în urma căreia s-au stabilit următoarele:

La Sectorul de lagăr nr. 3, controlul medical al tuturor prizonierilor de război, care au făcut obiectul transferului către Lagărul Unja a fost efectuat de două ori, cu scopul selecționării prizonierilor de război apti de muncă și sănătoși din punct de vedere fizic.

Din cele două comisii medicale au făcut parte medicii Altarev și Balmasov, de la Sectorul de lagăr nr. 3. Tov. locotenent-major de securitate Lavrentiev, comisarul Administrației Lagărului de la Mari, a condus comisia ultima dată, înainte de expedierea prizonierilor de război în Lagărul de la Unja.

Potrivit raportului ultimei comisii medicale, au fost selectați 470 de prizonieri de război apti pentru munci fizice (grupele de muncă ușoară, medie și grea), aceștia, în final, fiind expediați către Lagărul de la Unja.

Plecarea contingentului de prizonieri de război selecționați (numărul menționat) a fost stabilită pentru dimineața zilei de 16 martie 1942, adică în ziua primirii vagoanelor.

În dimineața zilei de 16 martie, la ora 6,00, prizonierilor de război li s-a dat mâncare caldă, iar apoi, compania de escortă și Administrația lagărului i-au percheziționat. Odată cu percheziția s-a efectuat și predarea-primirea tuturor prizonierilor de război care făceau obiectul transferului.

Această activitate a fost condusă – din partea companiei de escortă – de către comandantul companiei, locotenentul Frolov, iar din partea Administrației lagărului, de către comisarul lagărului, tov. locotenent-major de securitate Lavrentiev.

Pentru percheziționarea prizonierilor de război, recepționarea convoiului și organizarea formațiunii de marș în afara zonei lagărului s-a pierdut timp considerabil. În loc ca plecarea convoiului să aibă loc dimineața, aşa cum se intenționa, ea a avut loc seara, în jurul orei 18,00. Astfel, plecarea convoiului s-a produs nu dimineața – când temperatura aerului nu este foarte scăzută (cca – 12°C), ci seara, când s-a instalat gerul (temperatura aerului a scăzut sub – 25°C).

Traseul către locul de îmbarcare în vagoane a durat destul de mult: înainte de plecarea convoiului, prizonierii de război au fost organizați după liste întocmite pentru fiecare vagon, și, în timp ce era organizată formațiunea cu prizonieri de război pentru ultimul vagon, cei din primele vagoane au stat în formăție, în ger, aproape o oră. După ce toți prizonierii de război au fost organizați în formăție, convoiul a început deplasarea pe jos către locul de îmbarcare. Pe jos s-a mers încet, în formăție extinsă. Prizonierii de război au început să sosească la locul de îmbarcare în formațiuni de doar 20-30 [persoane]. Înainte de îmbarcarea în vagoane, prizonierii de război au mai fost reținuți aproape jumătate de oră lângă vagoane, în așteptarea celor întârziati, pentru ca îmbarcarea să se facă după listele întocmite pentru fiecare vagon. Ca urmare a faptului că toți prizonierii de război au început să strige că ei au înghețat, îmbarcarea a fost efectuată fără respectarea acestor reguli.

Pe traseul pe care s-a mers pe jos s-au făcut pauze, nu mari, pentru a permite formațiunii să se regrupeze.

Astfel, pentru parcurserea distanței de 11 sau 12 km de la lagăr și până la linia de cale ferată (locul de îmbarcare), prizonierii de război au stat și s-au deplasat în ger timp de 7 ore și 30 de minute.

Aprovizionarea cu alimente a convoiului plecat către Lagărul de la Unja s-a efectuat în conformitate cu ordinele Centrului, socotindu-se 10 zile parcurse pe drum; în plus, pentru aceasta au mai fost luate rații de rezervă pentru fiecare prizonier de război, pentru 5 zile.

Așa cum arată faptele petrecute, această socoteală nu a fost corectă. Convoiul a petrecut pe drum 22 de zile, adică cu 7 zile mai mult decât perioada prevăzută. Predarea prizonierilor de război către Administrația Lagărului de la Unja a avut loc la 7 aprilie a.c.

Ca urmare, norma de hrană pentru prizonierii de război a fost redusă. Norma de hrană, dată potrivit normelor, pentru 15 zile, a fost diminuată pentru a putea fi hrăniți timp de 22 de zile. Aceasta pentru că, pe drum, nu a fost posibilă suplimentarea alimentelor, cu excepția pâinii, care s-a reușit a se procura, pentru două zile (600 kg), de la Colonia de corecție prin muncă din orașul Gorki.

Pe tot parcursul drumului, adică timp de 22 de zile, prizonierilor de război nu li s-a asigurat hrană caldă; câteodată, în stațiile de cale ferată de pe parcurs, li s-a dat apă fierbătoare; în celealte cazuri li s-a asigurat apă de izvor, în stațiile unde acest lucru a fost posibil.

Pe parcursul celor 22 de zile, hrănirea s-a făcut doar cu hrană rece, norma zilnică fiind: pâine – 700 gr.; scrumbie – 250 gr.; zahăr – 20 gr.; ceai – 2 gr.; sare – 20 gr.

În ultimele zece zile, această normă zilnică a fost diminuată deoarece alimentele fuseseră luate pentru 15 zile, iar pe drum s-a mers 22 de zile.

Convoiului i s-a asigurat combustibil în cantitate suficientă. Până la destinație, nu au existat nereguli în privința încălzirii. La momentul predării convoiului, mai erau 5-7 m³ de lemn, în plus.

În privința asigurării convoiului cu medicamente, acestea au fost luate în cantități insuficiente. Nu au existat medicamente pentru tratarea părților degerate ale corpului; material pentru pansamente s-a primit într-o cantitate mică, astfel încât, pe drum, sora medicală a fost nevoie să folosească așternuturile pentru bandaje, iar pentru vată a fost ruptă o flanelă vătuită.

Înainte de plecarea în convoi, prizonierii de război au fost echipați cu uniformă de iarnă – flanele vătuite, pantaloni și căiciuli – și încălțați cu cizme de piele. Tuturor li s-au dat mănuși cu un singur deget și obiele.

Pe drum au decedat trei persoane, decesele lor fiind înregistrate în acte de către o comisie.

Unul dintre decedați, Stoia³ Dumitru, nu a cerut nimic pe drum, murind pe neașteptate.

Prizonierul de război Albu Troian⁴ – în urma celor stabilite de comisie – a murit de pelagră și din cauza slabirii accentuate a activității inimii.

Prizonierul de război Buzatu Dumitru a murit din cauza extenuării și a pierderii forțelor, precum și din cauza cangrenei degetelor, survenită în urma degerăturilor.

La momentul predării prizonierilor de război Lagărului de la Unja, din totalul de 467 de prizonieri de război (excluzându-i pe cei decedați), 25 de persoane au fost predate cu degerături în părțile terminale, din care: cu degerături de gradul 2 – 9 persoane; cu degerături de gradul 3 – 16 persoane.

Împreună cu convoiul au fost: comandantul plutonului de escortă, tov. sublocotenent Kutakov – comandantul convoiului; ajutorul pe probleme economice al șefului Sectorului de lagăr nr. 3, Kareev – ajutorul pe probleme economice al comandantului convoiului; medicul Sectorului de lagăr, Berkirkert; inspectorul din cadrul Secției a 2-a, Burîkin; paznicii Iurkov și Lozanov; plutonul de militari – trupe de escortă.

Concluzii

În urma anchetei, s-a stabilit că comisiile medicale care s-au ocupat de trierea prizonierilor de război, sănătoși din punct de vedere fizic, conduse în prima etapă de către șeful Administrației lagărului NKVD, tov. locotenent-major de securitate Hohlov, iar în cea de-a doua etapă, de către comisarul lagărului, tov. locotenent-major de securitate Lavrentiev, au abordat această operațiune într-o manieră destul de neserioasă, fapt dovedit de decesele celor trei prizonieri de război care s-au produs pe drum, doi dintre aceștia decedând din cauza pelagrei, de care sufereau de mult.

Degerăturile celor 25 de prizonieri s-au produs la 16 martie 1942, în timp ce convoiul se deplasa pe jos, de la Sectorul de lagăr nr. 3 către locul de îmbarcare.

În ziua în care convoiul s-a deplasat către calea ferată a fost ger (- 26°C), drumurile erau acoperite de zăpada căzută în ajun, iar prizonierii de război nu au fost antrenați pentru acest tip de deplasare pe jos; străbătând 2-3 km s-au extenuat, iar restul drumului, până la calea ferată, a fost străbătut cu dificultate, deplasându-se extrem de încet.

S-a stabilit că militarii din compania de escortă nu au dat dovardă de operativitate, fapt care a atras după sine degerarea celor 25 de prizonieri de război.

Această lipsă de operativitate reiese din:

1) Convoiul cu prizonieri de război nu a fost scos din lagăr dimineața, când temperatura este mai ridicată, ci seara, când temperatura a scăzut până la - 26°C.

2) Organizarea prizonierilor de război pe liste, pentru fiecare vagon, s-a făcut în zona lagărului, în ger, timp de aproape o oră.

3) Convoiul nu a fost împărțit pe grupe. El a fost expediat în întregime și, de aceea, prizonierii de război s-au mișcat extrem de încet, convoiul întinzându-se pe o distanță mare.

4) Prizonierii de război sosiți la calea ferată nu au fost îmbarcați imediat în vagoane, ci i-au așteptat o oarecare vreme, în ger, pe prizonierii de război rămași în urmă, pe drum.

Menționăm că expedierea convoiului cu prizonieri de război pe timp de noapte s-a făcut în conformitate cu ordinul și la insistența comisarului lagărului, tov. locotenent-major de securitate, Lavrentiev, care nu a luat în considerare propunerea comandantului convoiului, tov. sublocotenent Kutakov, referitoare la expedierea convoiului din lagăr în dimineața zilei următoare, adică atunci când temperatura ar fi fost considerabil mai mare decât seara și noaptea.

Considerăm necesar să se aducă la cunoștința tov. maior Vojka, comandantul Batalionului 149 de escortă, din Trupele de escortă din cadrul NKVD, faptul că compania de escortă nu a dat dovardă de operativitate pe parcursul transferului prizonierilor de război de la Lagărul din Mari în Lagărul de la Unja.

Raportul și materialele anchetei să fie trimise șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, tov. maior de securitate a statului, Soprundenko.

Şeful Secției speciale a Lagărului de la Mari, din cadrul NKVD,
locotenent de securitate Kravet

Împuternicitul operativ al Secției speciale a Lagărului
din RSSA Mari, din cadrul NKVD,
sergent de securitate Poltavțev

RGVA, Fond ip, opis 3 z, dosar 2, f. 130-136

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului este notat: „De acord”: Comisarul poporului pentru afacerile interne al Republicii Autonome Socialiste Sovietice Mari, căpitan de securitate (ss) Ivanov. 4 mai 1942.”

² Plecarea de urgență a prizonierilor români de război în Lagărul Unja s-a efectuat în conformitate cu prevederile Ordinului circular nr. 5 al NKVD al URSS, privind folosirea tuturor prizonierilor de război apti de muncă la activitățile din industrie. Vezi doc. nr. 10.

³ Greșeală de transcriere. Probabil, numele era Stroia sau Stoian.

⁴ Greșeală de transcriere. Probabil, prenumele era Traian.

Documentul 17

Din Ordinul nr. 00928, din 8 mai 1942, al NKVD al URSS, privind folosirea la muncă, la exploataările de turbă din regiunea Sverdlovsk, ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice, a prizonierilor de război

Strict secret
8 mai 1942
Nr. 00928
Moscova

Pentru executarea Hotărârii nr. 1 709 s, din 6 mai 1942, a Comitetului de Stat al Apărării, cu privire la utilizarea prizonierilor de război la exploataările de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice, ordon:

1. Maiorul de securitate, tov. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS va organiza în regiunea Sverdlovsk:

Lagărul de la Monetnaia și Losinii pentru 2 000 pers. (în două locuri)¹;

Lagărul de la Basianovskaia pentru 1 000 pers.

2. În Lagărul de la Basianovskaia vor fi transportate 1 000 pers. din Lagărul de la Spasski-Zavod.

În Lagărul de la Monetnaia și Losinii vor fi transportate: din Lagărul de la Oranki – 500 pers.; din Lagărul de la Unja – 500 pers.; din Lagărul de la Aktiubinsk – 500 pers.; din Lagărul de la Temnikov – 500 pers.².

3. Șefii lagărelor de la Karaganda, de la Temnikov, de la Oranki și de la Aktiubinsk vor selecta – din rândul soldaților și al corpului inferior de comandă – persoane apte, din punctul de vedere al stării fizice, pentru munca la exploataările de turbă.

Persoanele selectate pentru munca la exploataările de turbă vor trebui echipate conform sezonului³.

.....

5. Statele [de funcții ale] Lagărelor de la Monetnaia și Losinii și de la Basianovskaia vor fi completate conform Tabelului nr. 4 din Ordinul nr. 001269, din 1940, al NKVD al URSS. Șefii lagărelor vor prezenta, pentru aprobare, statele lagărelor și ale secțiilor de lagăr.

6. General-maiorul tov. Krivenko, șeful trupelor de escortă ale NKVD, va organiza paza prizonierilor de război în lagăre, în drum spre locurile de muncă și pe timpul muncii. Va desemna imediat echipele de escortă pentru escortarea prizonierilor de război din Lagărele de la Karaganda, de la Unja, de la Temnikov, de la Aktiubinsk și de la Oranki în Lagărele de la Monetnaia și Losinii și de la stația Basianovskaia ale NKVD.

7. Șefii administrațiilor și comisarii Lagărelor de la Monetnaia și Losinii și de la Basianovskaia, precum și șefii Secțiilor operative se vor deplasa de urgență la locul de lucru, vor organiza lagărele, vor asigura preluarea și amplasarea prizonierilor de război.

8. Regimul de detenție și evidența prizonierilor de război se vor organiza în conformitate cu Ordinul nr. 001067, din 7 august 1941, al NKVD al URSS. Activitatea politică cu prizonierii de război, aprovizionarea lagărelor și serviciul medical se vor organiza în conformitate cu indicațiile Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.

9. Hrănirea prizonierilor de război se va efectua pe baza rațiilor diferențiate ale Direcției generale a lagărelor. Diferența dintre rațiile suplimentare și cele obișnuite pentru prizonierii de război va fi suportată din contul Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice. Încălțămîntea și echipamentul special vor fi asigurate din contul Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice.

10. Maiorul de securitate tov. Borșciov⁴, șef al Direcției NKVD din regiunea Sverdlovsk, va acorda întregul sprijin în activitatea de organizare a Lagărelor de la Monetnaia și Losinii și de la Basianovskaia și de completare a statelor.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne,
comisar de securitate de rangul 3 V. Merkulov

GARF, Fond 9401, opis 1, dosar 638, f. 106-109

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 547-548

NOTE

¹ Lagărul a fost organizat în localitățile Monetnaia și Losinii, situate pe șoseaua Sverdlovsk (Ekaterinburg)-Rej, într-o zonă mlaștinoasă, bogată în zăcămintă de turbă, unde se află izvoarele râului Reft (regiunea centrală a Munților Ural). Istoricul rus V.P. Motrevici precizează că din totalul celor aproape 20 000 de prizonieri de război, capturați de trupele sovietice în perioada 1941-1942, 4 921 de persoane au fost deținute în lagărele din zona centrală a Munților Ural, unde, până la sfârșitul anului 1942, aproape jumătate din ei (2 217 persoane) au decedat. Vezi V.P. Motrevici, *Inostrannye voennoplenne Velikoi Otecestvennoi voyni na Urale: cislenosti, sostav, razmešenie/Prizonierii de război străini din timpul Marei Război pentru Apărarea Patriei în zona Munților Ural: efective, componență, amplasarea lor*, „Vestnik Instituta, prestuplenie, nakazanie, ispravlenie”, nr. 6, 2009, p. 77. Cercetătoarea rusă N.V. Surjikova consideră că în 1942, în regiunea Sverdlovsk, au decedat 2 278 de prizonieri de război, din care 1 902 au murit din cauza distrofiei. Vezi N.V. Surjikova, *Inostrannye voennoplenne Vtoroi mirovoi voyni na Srednem Urale (1942-1956 gg.)/Prizonierii de război străini din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, din regiunea centrală a Munților Ural (1942-1956)* (în continuare se va cita *Prizonierii de război străini din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, din regiunea centrală a Munților Ural*), Gumanitarnii Universitet, Ekaterinburg, 2006.

² Sosirea primilor prizonieri de război a reprezentat un moment neobișnuit pentru populația din zonă, obișnuită până atunci doar cu prezența deținuților din rândul cetătenilor sovietici. Astfel, N. Selezniova, care locuia în orașelul muncitoreasc Losinii în timpul războiului, își amintește: „În orașul nostru, totdeauna erau multe barăci. Parte din ele au fost izolate cu explicația că acolo vor locui prizonierii. Întâlnirea cu soldații dușmani, prizonieri, a fost memorabilă. Locuitorii au venit de dimineață să întâmpine trenulețul *kukuška* (în românește termenul similar este mocănița – n. trad.), care făcea cursă între localități. La ora 4 [după-amiază] garnitura de tren a sosit, au fost deschise vagoanele, dar prizonierii, de teamă, refuzau să coboare. S-a apropiat un militar [sovietic], le-a explicat ceva și atunci ei au început să coboare. Militarii [sovietici] însă au trebuit să facă zid de protecție, format din soldați cu câini de pază, deoarece populația civilă prezintă se apropia amenintător din ambele părți. În acest moment, o femeie în vîrstă a strigat «Opriți-vă, ei tot sunt copiii și părinții cuiva și au fost trimiși prin

ordin la acest abator». Locuitorii prezenți au rămas pe loc și apoi au început să plece” cf. I.M. Suharev, *Voennopleniie Vtoroi mirovoi voinî v Reftinskem krae (hrobologhia, dislokația, obșie svedeniiia/Prizonierii de război a celui de-al Doilea Război Mondial în ținutul Reftinsk (cronologie, dislocare, date generale)*, http://cdt-reft.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=60:2011-03-14-04-52-45&catid=22:2011-03-09-08-51-25&Itemid=43.

³ Istoricul rus I.M. Suharev consideră că această prevedere a Ordinului nr. 00928 nu a fost respectată. El precizează: „Fată de echipamentul necesar, Lagărul de la Monetnaia și Losinii dispunea, la 15 noiembrie 1942, de: 67% saltele, 23% pufoaice, 50% pantaloni vătuși, 61% lenjerie de corp. Deja, la 6 octombrie 1942, într-una din secțiile lagărului, după ce au revenit de la muncă, 6 persoane au decedat în barăci din cauza hipotermiei. În perioada 10-20 noiembrie [1942], la infirmerie au fost internate 21 de persoane, diagnosticate cu hipotermie. În scurt timp, toți au decedat.” *Ibidem*.

⁴ La începutul lunii noiembrie 1942, maiorul de securitate T.M. Borșciov, șeful Direcției NKVD din regiunea Sverdlovsk, într-o comunicare specială, îl informa pe V.M. Andrianov, secretarul comitetului regional Sverdlovsk al PC(b) unional, că în Lagărul de la Monetnaia și Losinii, din cauza lipsei de haine călduroase, a insuficienței produselor alimentare și a muncii istovitoare, crește mereu nivelul morbidității și rata mortalității. În iunie [1942], au decedat 38 de persoane, în iulie, 149 de persoane, în august, 148 de persoane, în septembrie, 170 de persoane, în prima jumătate a lunii octombrie, 129 de persoane; în total, 634 de persoane sau 30% din numărul celor deținuți. Vezi N.V. Surjikova, *op. cit.*

Documentul 18

Adresa lui W. Ulbricht, reprezentantul Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, prin care doi cetăteni români, refugiați în URSS, sunt recomandați pentru a desfășura activități de instructaj politic în lagărele de prizonieri

Secret
26 mai 1942

La solicitarea dumneavoastră, următorii tovarăși au fost desemnați să desfășoare activități, în calitate de instructori politici, în rândul prizonierilor de război:

1. Romanenco Nicolai¹, n. 1908, membru al PCR din 1934. Adresa: regiunea Cikalovo, orașul Buguruslan, Cartierul Roșu, bloc 40.
2. Rab Ivan Stepanovici², n. 1908, membru al PCR din 1932. Adresa: RSSA Kabardino-Balkară, stația Dokuşkino, raionul Urvan, post-restant, Eva Iaroslavskaja³.

Ulbricht

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 5, f. 209

NOTE

¹ Nicolae Romanenco (26 martie 1906, Eisk, ținutul Krasnodar, Rusia - 29 iulie 2000, Moscova) – fiul lui Nicolae Romanenco, învățător. A absolvit liceul din Comrat (1922) și Școala Politehnică Superioară din Timișoara (1927). A fost inginer electrician la București și Ploiești (1928-1940). În tinerețe s-a alăturat mișcării antifasciste (membru al PCR din 1934), a făcut propagandă comunistă, redactând publicații periodice ilegale. Între 1942 și 1948, a activat ca redactor la ziarul „Înainte” și „Graful nou”, editate în limba română de Direcția generală politică a Armatei Sovietice. Cercetător științific în domeniul energeticii în cadrul Academiei de Științe a Republicii Moldova (1948-1969), doctor în științe tehnice (1967). Din 1969, s-a stabilit la Moscova, în calitate de consultant la Uniunea Scriitorilor din URSS.

² Ioan Rab (1904-1973) – participant la mișcarea sindicală. Membru al PCR din 1932. În 1939, a plecat în Basarabia, unde s-a angajat ca maistru zidar în construcții. În iunie 1940, după ocuparea Basarabiei de trupele sovietice, a rămas, „cu consimțământul partidului”, la Bălți. Până în iunie 1941 a muncit pe un șantier al NKVD, a obținut cetățenia sovietică și a fost agitator în orașul Bălți. După declanșarea ostilităților pe Frontul de Est, s-a transferat la Odessa, de unde a plecat în regiunile estice ale URSS. A lucrat la construcția de căi ferate la Stalingrad și Astrahan, iar din august 1943, la un colhoz din Kazahstan. În mai 1943, a fost desemnat ca instructor în Lagărul nr. 165, de la Viazniki, iar în noiembrie 1943 a fost inclus în Divizia „Tudor Vladimirescu”, în calitate de adjunct al comandanțului Companiei de transmisiuni, cu grad de sublocotenent. În 1944, a fost avansat la gradul de locotenent. A participat la luptele din Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia. A fost decorat cu Ordinul sovietic „Steaua Roșie”. În primăvara anului 1945, a revenit în URSS, unde a participat la constituirea Diviziei

„Horia, Cloșca și Crișan”. În 1950, Wanda Nicolschi avea să scrie următoarea referință despre Ioan Rab: „Îl cunosc pe tov. Rab Ion din anul 1943, din Lagărul de prizonieri nr. 165 și apoi din Divizia «Tudor Vladimirescu». Tov. Rab este, după părerea mea, un tovarăș devotat partidului, cinstit și modest. Atât în lagăr, cât și în Divizie, tov. Rab s-a bucurat de simpatia și încrederea ostașilor.” În perioada septembrie 1945-decembrie 1946, a fost director-adjunct pentru educație, cultură și propagandă la Subsecretariatul de stat al aerului. Din iulie 1949, având gradul de colonel, a fost director de cadre la Direcția superioară politică a armatei, apoi, cu grad de general, a lucrat ca șef al Direcției cadre din Ministerul Forțelor Armate. În martie 1953, a fost numit ministru adjunct la Ministerul Construcțiilor și al Întreprinderilor de Materiale de Construcție. Din 1952, deputat în Marea Adunare Națională și membru al Prezidiului Marii Adunări Naționale. Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al RPR în URSS (8 iunie 1954-22 mai 1956), în Cehoslovacia (9 iulie 1956-14 octombrie 1957), în Finlanda, cu reședință la Moscova (12 martie 1955-28 martie 1956), în Mongolia, cu reședință la Moscova (21 martie 1955-22 mai 1956), în Iugoslavia (24 aprilie 1959-8 aprilie 1963). Vezi ANIC, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiu din ilegalitate care au încetat din viață, dosar R/1.

³ Eva Iaroslavskaja a fost soția lui Ioan Rab, *ibidem*.

Documentul 19

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

15 iunie 1942

Până la 15 iunie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 15 209 prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul de la Spasski-Zavod – 2 093 pers. [din care], ofițeri – 41 pers.; corpul de comandă inferior – 78 pers.; soldați – 1 970 pers.; persoane civile – 4 pers.

În Lagărul de la Temnikov – 745 pers. [din care], ofițeri – 24 pers.; medici militari – 8 pers.; corpul de comandă inferior – 122 pers.; soldați – 591 pers.

În Lagărul de la Elabuga – 947 pers. [din care], ofițeri – 143 pers.; medici militari – 7 pers.; corpul de comandă inferior – 364 pers.; soldați – 400 pers.; persoane civile (marinari străini internați) – 33 pers.

În Lagărul de la Aktiubinsk – 307 pers. [din care], ofițeri – 6 pers.; corpul de comandă inferior – 27 pers.; soldați – 274 pers.

În Lagărul de la Oranki – 1 041 pers. [din care], ofițeri – 13 pers.; corpul de comandă inferior – 115 pers.; soldați – 913 pers.

În Lagărul din RSSA Mari – 427 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 76 pers.; soldați – 350 pers.; persoane civile – 1 pers.

În Lagărul de la Unja – 1 434 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 443 pers.; soldați – 987 pers.; persoane civile – 4 pers.

În Lagărul de la Monetnaia și Losinii – 1 948 pers. [din care], corpul de comandă – 427 pers.; soldați – 1 521 pers.

În Lagărul de la stația Basianovskaia – 1 000 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 33 pers.; soldați – 967 pers.

În Lagărul de la Krasnogorsk¹ – 208 pers. [din care], ofițeri – 13 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 34 pers.; soldați – 160 pers.

Total prizonieri de război deținuți în lagăre – 10 150 pers.

2. Pe drum, de la punctele de primire către lagăre – 390 pers.

3. La punctele de primire – 414 pers.

4. În spitale – 661 pers.

5. Prizonierii de război prezenți în lagăre, la punctele de primire, în drum spre lagăre dețin următoarele grade militare: locoteneniți-colonei – 1; majori – 4; căpitanii – 24; locoteneniți-majori – 44; sublocoteneniți (armata slovacă) – 2; locoteneniți – 129; sublocoteneniți – 53; alte grade de ofițeri – 16; medici militari – 18; sublocoteneniți (armata

finlandeză) – 3; platonieri (armata română) – 2; platonieri de companie [armata germană] – 1; platonieri-adjutanți [armata germană] – 8; platonieri [armata germană] – 72; sergenți-majori [armata germană] – 207; platonieri (cavalerie) [armata germană] – 1; platonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 4; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 7; sergenți-majori – 4; sergenți – 305; sergenți-inferiori – 40; caporali – 429; caporali-majori – 3; subofițeri – 699; heruanii² (armata română) – 1; caporali [armata germană] – 997; fruntași [armata germană] – 2 487; soldați fruntași – 228; soldați – 5 108; persoane civile – 9; persoane interne (echipaje ale vaselor străine) – 33; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum, către lagăre) – 653; lipsesc datele referitoare la gradele militare – 23.

6. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 454; români – 2 962; finlandezi – 311; austrieci – 232; polonezi – 125; maghiari – 65; italieni – 96; spanioli – 41; ucraineni – 44; suedezi – 20; cehi – 59; ruși – 20; slovaci – 43; moldoveni – 11; țigani – 9; lituanieni – 4; sărbi – 7; croați – 18; armeni – 2; greci – 1; evrei – 2; turci – 1; carelieni – 1; norvegieni – 1; olandezi – 1; francezi – 2; tătari – 1; letoni – 1; estonieni – 1; danezi – 1; belgieni – 1. Nu au sosit datele cu privire la naționalitatea (etnia) celor 987 de prizonieri de război trimiși de la punctele de primire în lagăre.

7. Au fost scoase din evidență 3 594 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 6-8

NOTE

¹ Punctul de tranzit pentru prizonieri de război de la Krasnogorsk, stația Pavšino, Regionala de căi ferate Kalinin, a fost transformat în lagăr de tranzit la 7 martie 1942, ca urmare a creșterii numărului prizonierilor germani de război, capturați în timpul ofensivei trupelor sovietice din decembrie 1941, din zona Moscovei. Statutul de lagăr special de tranzit al Frontului de Vest și al Frontului Kalinin a fost confirmat prin Ordinul nr. 001156, din 3/8 iunie 1942. Vezi *Russkii arhiv: Velikaia otechestvennaia*, p. 65-66. La 27 august 1942, Lagărul de la Krasnogorsk a fost inclus, primind indicativul nr. 27, în registrul lagărelor Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. Pe toată durata existenței lagărului (1942-1950), în orașul Krasnogorsk au existat, cu unele întreruperi, trei zone de detenție. În Zona nr. 1 erau deținuți generalii și ofițerii de rang înalt, prizonieri de război. În Zona nr. 2 a funcționat Școala centrală antifascistă pentru prizonieri de război, creată la 5 februarie 1943 prin transferarea la Krasnogorsk a Școlii antifasciste din Lagărul nr. 74, de la Oranki. Prizonierii de război din Zona nr. 3 erau folosiți la muncile din interiorul lagărului sau la întreprinderile industriale din apropiere, vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 2, f. 435-439.

² Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un astfel de grad militar.

Documentul 20

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

1 iulie 1942

Până la 1 iulie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 15 347 de prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul de la Spasski-Zavod – 2 019 pers. [din care], ofițeri – 43 pers.; corpul de comandă inferior – 77 pers.; soldați – 1 893 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 2 pers.

În Lagărul de la Temnikov – 454 pers. [din care], ofițeri – 25 pers.; medici militari – 8 pers.; corpul de comandă inferior – 71 pers.; soldați – 350 pers.

În Lagărul de la Elabuga – 936 pers. [din care], ofițeri – 141 pers.; medici militari – 7 pers.; corpul de comandă – 361 pers.; soldați – 494 pers.; persoane civile (marinari străini internați) – 33 pers.

În Lagărul de la Aktiubinsk – 352 pers. [din care], ofițeri – 8 pers.; corpul de comandă inferior – 34 pers.; soldați – 310 pers.

În Lagărul de la Oranki – 432 pers. [din care], ofițeri – 16 pers.; corpul de comandă inferior – 38 pers.; soldați – 377 pers.; femei – 1 pers.

În Lagărul din RSSA Mari – 415 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 76 pers.; soldați – 338 pers.; persoane civile – 1 pers.

În Lagărul de la Unja – 1 302 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 409 pers.; soldați – 889 pers.; persoane civile – 4 pers.

În Lagărul de la Monetnaia și Losinii – 1 933 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 429 pers.; soldați – 1 502 pers.

În Lagărul de la stația Basianovskaia – 995 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 32 pers.; soldați – 963 pers.

În Lagărul de la Krasnogorsk – 225 pers. [din care], ofițeri – 15 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 39 pers.; soldați – 170 pers.

În Lagărul de la Riabovo¹ – 1 245 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 147 pers.; soldați – 881 pers.; persoane civile – 1 pers. Lipsesc datele cu privire la cei 216 prizonieri de război trimiși de Punctul de la Valuiki.

În Lagărul de la Cerepovet² – 100 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 8 pers.; soldați – 92 pers.

În Lagărul de la Ostrogojsk³ – 47 pers. Lipsesc date cu privire la gradele militare – 47 pers.

Total prizonieri de război deținuți în lagăre – 10 455 pers.

2. Pe drum, de la punctele de primire către lagăre – 170 pers.

3. La punctele de primire – 211 pers.

4. În spitale – 621 pers.

5. Prizonierii de război prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum către lagăre dețin următoarele grade militare: locotenenți-colonei – 1 pers.; majori – 4 pers.; căpitanii – 25 pers.; sublocotenenți (armata slovacă) – 2 pers.; locotenenți-majori – 47 pers.; locotenenți – 133 pers.; sublocotenenți – 53 pers.; alte grade de ofițeri – 11 pers.; medici militari – 16 pers.; sublocotenenți (armata finlandeză) – 3 pers.; fruntași (armata slovacă) – 1 pers.; plutonieri (armata română) – 2 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-adjutanți [armata germană] – 8 pers.; plutonieri [armata germană] – 74 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 213 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 4 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 8 pers.; sergenți-majori – 5 pers.; sergenți – 297 pers.; sergenți-inferiori – 38 pers.; caporali – 410 pers.; caporali-majori – 3 pers.; subofițeri – 710 pers.; heruanii⁴ (armata română) – 1 pers.; caporali [armata germană] – 1 053 pers.; fruntași [armata germană] – 2 492 pers.; fruntași – 123 pers.; soldați – 4 929 pers.; persoane civile – 10 pers.; femei – 3 pers.; persoane interne (echipaje ale vaselor străine) – 33 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum) – 457 pers.; lipsesc datele referitoare la gradele militare – 286 pers.

6. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 473 pers.; români – 2 874 pers.; finlandezi – 319 pers.; austrieci – 366 pers.; polonezi – 137 pers.; maghiari – 64 pers.; italieni – 100 pers.; spanioli – 42 pers.; ucraineni – 43 pers.; suedezi – 20 pers.; cehi – 61 pers.; ruși – 20 pers.; slovaci – 41 pers.; moldoveni – 8 pers.; tigani – 9 pers.; lituanieni – 4 pers.; sărbi – 8 pers.; croați – 17 pers.; armeni – 3 pers.; greci – 1 pers.; evrei – 2 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; norvegieni – 1 pers.; olandezi – 2 pers.; francezi – 2 pers.; tătari – 1 pers.; letoni – 2 pers.; estonieni – 2 pers.; iugoslavi – 1 pers.; belgieni – 1 pers.; danezi – 1 pers.; laponi – 1 pers. Nu ne-au sosit datele cu privire la naționalitatea (etnia) celor 827 prizonieri de război trimiși de la punctele de primire în lagăre.

7. Au fost scoase din evidență 3 890 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 10-11

NOTE

¹ M.A. Mikriukova, șefa Secției informații și publicații a Arhivelor Centrale de Stat din Republica Udmurtă, menționează că Lagărul de la Riabovo, raionul Uva, RSSA Udmurtă a fost organizat în baza unui ordin din 25 mai 1942 (fără să precizeze numărul acestui ordin), semnat de L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS și care a început să funcționeze în a doua jumătate a lunii iunie 1941. În opinia sa, obiectivul principal urmărit prin crearea acestui lagăr era „folosirea prizonierilor de război ca mână de lucru pentru îndeplinirea planului de extragere a turbei și efectuarea unor lucrări de construcții capitale”. Vezi M.A. Mikriukova, *Nevoliniki voinî/Prizonierii de război*, http://gasur.ru/activity/publications/pub_arh/2006/05/

² Lagărul de repartizare de la Cerepovet, regiunea Vologda a fost organizat în baza Ordinului nr. 001156 din 3/8 iunie 1942 al NKVD, vezi *Russkii arhiv: Velikaia otechestvennaia*, p. 65-66.

³ Lagărul de la Ostrogojsk, regiunea Voronej a fost organizat în baza Ordinului nr. 001156, din 3-8 iunie 1942, al NKVD, *ibidem*.

⁴ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un asemenea grad militar.

Documentul 21

Scrisoarea lui W. Ulbricht, reprezentant al Cominternului, adresată lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, prin care se solicită permisiunea ca propagandistii Cominternului să viziteze Lagărul de prizonieri de la Krasnogorsk

10 iulie 1942

Dragă tovarășe Dimitrov,

Cer permisiunea dumneavoastră pentru deplasarea următorilor tovarăși, în ziua de 11 iulie¹, la Lagărul pentru prizonieri de război de la Krasnogorsk:

1. Tov. [Ana] Pauker², pentru discuții cu prizonierii de război români;
 2. Tov. [Béla] Szántó³, pentru discuții cu prizonierii de război maghiari;
 3. Tov. [Paul] Försterling⁴, pentru discuții cu prizonierii de război germani, viitorii participanți la Școala antifascistă din acest lagăr⁵;
 4. Tov. [Hans] Mahle⁶, pentru discuții cu unii membri ai Tineretului Hitlerist.
- Vă precizez că, probabil, deja, săptămâna viitoare o parte dintre acești prizonieri vor fi transferați din acest lagăr.

Ulbricht

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 6, f. 118

NOTE

¹ La 10 iulie 1942, secretariatul lui Gh. Dimitrov l-a informat pe W. Ulbricht că „tovărășilor Pauker, Szántó, Försterling și Mahle li s-au asigurat permise și o mașină pentru deplasarea la Lagărul NKVD de la Krasnogorsk”. Vezi RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 16, f. 117.

² Ana Pauker (13 februarie 1893, Codăești, Vaslui - 3 iunie 1960, București) – membră marcantă a mișcării comuniste din România; din 1922, membru al CC al PCR. În perioada 1928-1931 a studiat la Școala Internațională Leninistă din Moscova, apoi a lucrat în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste. În 1934 a revenit în România, iar în 1935 a fost arestată și condamnată în 1936 la 10 ani de detenție. În mai 1941, la solicitarea expresă a guvernului sovietic, în cadrul unui schimb de detinuți politici, a fost eliberată și a plecat în URSS. Din 1941, reprezentant al PCR în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste. În 1943-1944, unul din inițiatorii constituiri pe teritoriul URSS a diviziei de prizonieri români „Tudor Vladimirescu”. În 1944 a revenit, împreună cu trupele sovietice, în România și a avut un rol important în procesul de instaurare a regimului comunist. În 1945-1952, membru al Biroului politic și secretar al CC al PCR (din 1948 PMR). În perioada 1947-1952, ministru de externe al RPR. În 1949-1952, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. În mai 1952 a fost exclusă din CC al PMR, iar în iulie 1952 a fost eliberată din toate funcțiile deținute în cadrul Guvernului. Până în 1956 s-a aflat în arest la domiciliu.

³ Béla Szántó (1881-1951) – lider communist ungur, unul din membrii fondatori ai Partidului Comunist Ungar; comisar pentru apărare în guvernul lui Béla Kun din 1919. După înfrângerea Republicii Ungare a Sfaturilor, a emigrat la Viena, Berlin, apoi a plecat în URSS, unde și-a desfășurat activitatea în cadrul Internaționalei Sindicale și al Internaționalei Comuniste. În perioada 1932-1938, a avut funcții în Comisariatul Poporului pentru Industria Grea a URSS. În anii celui de-al Doilea Război Mondial, a lucrat la „Radio Moscova”. În 1946 a revenit în țară. În 1947 a fost ambasador al Ungariei în Iugoslavia, iar în perioada 1948-1951 a fost ambasador al Ungariei în Polonia.

⁴ Paul Försterling (1 iunie 1891, Berlin - 23 februarie 1949, Moscova) – studii în domeniul electrotehnicii. În 1918, a fost recrutat pentru satisfacerea stagiuului militar. În perioada 1918-1919, participant la luptele revoluționare. Din martie 1920, membru al Partidului Comunist German (PCG). Între 1921 și 1923, colaborator al Cominternului (Moscova), apoi cu activitatea în aparatul central al PCG. În 1924-1927, secretar al aparatului de propagandă al Cominternului. În 1934, a plecat la Moscova. În septembrie 1937-februarie 1939, locotenent al Brigăzilor Internaționale din Spania. După revenirea în URSS, a lucrat la Departamentul de cadre al PCG. În timpul războiului, a făcut parte din grupul de lucru al PCG pentru munca cu prizonierii de război.

⁵ Vezi nota 1, doc. nr. 19.

⁶ Hans Mahle (1911-1999) – membru marcant în mișcarea comunistă germană. Membru al Partidului Comunist German din 1932. După venirea naziștilor la putere, s-a refugiat, în 1935, la Praga, iar apoi a emigrat în URSS. A lucrat, inițial, ca membru în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste de Tineret. În 1937, i s-a retras cetățenia germană, fiind condamnat, ulterior, la moarte, în contumacie, pentru activitatea sa, de Tribunalul de Război al Reichului. Între 1938 și 1941 a activat și ca redactor pentru tineret la „Radio Moscova”. După invazia germană, a fost evacuat în 1941, la Kuibîșev, unde a primit de la Comintern însărcinarea de a începe munca de reeducare a prizonierilor de război. A lucrat în mai multe lagăre pentru prizonieri de război. A participat la pregătirea și constituirea Comitetului Național „Germania Liberă” (1943). Membru al CC al PCG, respectiv al conducerii PSUG (1945-1947). Destituit din funcție în 1951, sub acuzația de spionaj, a rămas, totuși, până în mai 1953, șef al Laboratorului central pentru dezvoltarea televiziunii, la Berlin-Adlershof. A fost reabilitat definitiv în februarie 1959, fiind numit redactor-șef al ziarului „Die Wahrheit” („Adevărul”), organul PSUG pentru Berlinul de Vest. În 1974, și-a finalizat memoriile, care nu au fost niciodată publicate.

Documentul 22

Adresa lui W. Ulbricht, reprezentant al Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, prin care se solicită permisiunea implicării propagandistilor cominterniști în activitatea de reeducare a prizonierilor români de război deținuți în Lagărul nr. 58 de la Temnikov

11 iulie 1942

În baza raportului cu privire la întrunirea din Lagărul nr. 58, vă transmitem anexat proiectul scrisorii de răspuns către șeful Lagărului nr. 58¹.

În legătură cu lacunele din activitatea politică cu prizonierii de război români, ar fi oportună convocarea instructorului Slepoi, pentru raport, la Direcția generală². La această confațuire, ar putea participa și reprezentanții aparatului Comitetului executiv al Internaționalei Comuniste, tov. Ana Pauker și tov. Szántó.

Ar fi indicat ca, din dispoziția dumneavoastră, să ne parvină, cu titlu provizoriu, rapoartele administrațiilor lagărelor cu privire la organizarea cursurilor pentru a avea posibilitatea să ne expunem opiniile și să facem propunerî în vederea îmbunătățirii activității în acest sens.

Ulbricht

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 16, f. 120

NOTE

¹ Nu se publică.

² Direcția generală politică a Armatei Roșii.

Documentul 23

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

15 iulie 1942

Până la 15 iulie 1942 de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 15 663 de prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul de la Spasski-Zavod – 1 914 pers. [din care], ofițeri – 45 pers.; corpul de comandă inferior – 70 pers.; soldați – 1 793 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 2 pers.

În Lagărul de la Temnikov – 673 pers. [din care], ofițeri – 27 pers.; medici militari – 8 pers.; corpul de comandă inferior – 160 pers.; soldați – 468 pers.; echipajul unui vas străin – 10 pers.

În Lagărul de la Elabuga – 567 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 274 pers.; soldați – 268 pers.; echipajul unui vas străin – 23 pers.

În Lagărul de la Aktiubinsk – 367 pers.; [din care], ofițeri – 8 pers.; corpul de comandă inferior – 42 pers.; soldați – 317 pers.

În Lagărul de la Oranki – 620 pers. [din care], ofițeri – 161 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 63 pers.; soldați – 394 pers.; femei – 1 pers.

În Lagărul din RSSA Mari – 408 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 75 pers.; soldați – 332 pers.; persoane civile – 1 pers.

În Lagărul de la Unja – 737 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 220 pers.; soldați – 515 pers.; persoane civile – 2 pers.

În Lagărul de la Monetnaia și Losinîi – 1 899 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 424 pers.; soldați – 1 473 pers.

În Lagărul de la stația Basianovskaia – 1 437 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 198 pers.; soldați – 1 285 pers.; persoane civile – 2 pers.

În Lagărul de la Krasnogorsk – 339 pers. [din care], ofițeri – 17 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 43 pers.; soldați – 219 pers. Lipsesc date cu privire la gradele militare – 59 pers.

În Lagărul de la Riabovo – 1 244 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 175 pers.; soldați – 1 066 pers.; persoane civile – 1 pers.

În Lagărul de la Cerepoveț – 100 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 8 pers.; soldați – 92 pers.

Evacuați din Lagărul de la Ostrogojsk – 47 pers.

Lipsesc date cu privire la gradele militare – 47 pers.

Total prizonierii de război deținuți în lagăre – 10 402 pers.

2. Pe drum, de la punctele de primire către lagăre – 196 pers.
3. La punctele de primire – 217 pers.
4. În spitale – 716 pers.
5. Prizonierii de război prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum, către lagăre, dețin următoarele grade militare: locoteneniți-colonei – 1 pers.; majori – 4 pers.; căpătani – 25 pers.; sublocoteneniți (armata slovacă) – 2 pers.; locoteneniți-majori – 48 pers.; locoteneniți – 142 pers.; sublocoteneniți – 53 pers.; alte grade de ofițeri – 13 pers.; medici militari – 16 pers.; sublocoteneniți (armata finlandeză) – 3 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 2 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-adjuanți [armata germană] – 8 pers.; plutonieri [armata germană] – 75 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 217 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-adjuanți (cavalerie) [armata germană] – 5 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 8 pers.; sergenți-majori – 5 pers.; sergenți – 296 pers.; sergenți-inferiori – 37 pers.; caporali – 409 pers.; caporali-majori – 3 pers.; subofițeri [armata germană] – 736 pers.; heruanii¹ (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 1 pers.; caporali – 1 075 pers.; fruntași – 2 527 pers.; fruntași – 121 pers.; soldați – 4 911 pers.; persoane civile – 10 pers.; persoane interne (echipaje ale vaselor străine) – 33 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum) – 491 pers.; lipsesc date referitoare la gradele militare – 245 pers.
6. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 567 pers; români – 2 847 pers.; finlandezii – 304 pers.; austrieci – 396 pers.; polonezi – 139 pers.; maghiari – 69 pers.; italieni – 96 pers.; spanioli – 44 pers.; ucraineni – 43 pers.; suedezi – 19 pers.; cehi – 63 pers.; ruși – 20 pers.; slovaci – 50 pers.; moldoveni – 9 pers.; țigani – 9 pers.; lituanieni – 4 pers.; sârbi – 11 pers.; croați – 16 pers.; armeni – 3 pers.; greci – 1 pers.; evrei – 2 pers.; tătari – 1 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; norvegieni – 1 pers.; olandezii – 1 pers.; francezi – 2 pers.; letoni – 2 pers.; estonieni – 2 pers.; danezi – 1 pers.; belgieni – 2 pers.; laponi – 2 pers.; rusini – 1 pers.; americani – 1 pers. Nu ne-au parvenit datele cu privire la naționalitatea (etnia) celor 800 de prizonieri de război, trimiși de la punctele de primire în lagăre.
7. Au fost scoase din evidență – 4 132 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 12-13

NOTĂ

¹ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un asemenea grad militar.

Documentul 24

Adresa lui W. Ulbricht, reprezentant al Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, prin care se recomandă instruirea comunistului român Aurel Stancu în vederea desfășurării de activități de instructaj politic în lagărele pentru prizonierii de război români

Strict secret
18 iulie 1942

La solicitarea dumneavoastră, privind delegarea unui traducător sau a unui instructor politic pentru activități cu prizonierii de război români, vă comunicăm că pentru această sarcină corespunde tov. Aurel Stancu (n. 1911; de etnie română; membru al PCR din 1935; fost voluntar în Brigăzile Internaționale din Spania). Dispune de experiență în activitatea de conducere în rândurile tineretului comunist din țara sa¹.

Comisia pentru activitatea politică cu prizonierii de război,
Ulbricht

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 16, f. 132

NOTĂ

¹ Aurel Stancu (n. 3 ianuarie 1911, com. Flămâneni, județul Ilfov). În 1927, și-a început activitatea în cadrul UTC. Din 1936, a devenit activist salariat al PCR. În 1937-1939, a luptat în Brigăzile Internaționale din Spania, unde a fost rănit, iar în iulie 1939 a plecat în URSS. În 1940-1941, a urmat cursurile Școlii Internaționale Leniniște din Moscova, apoi a lucrat la Secția română de presă și propagandă a Cominternului. În 1942, a participat la reorganizarea postului de radio „România liberă”, apoi a fost înrolat în Armata Roșie, cu gradul de căpitan, și repartizat în structurile de reeducare a prizonierilor de război. În octombrie 1944-iulie 1946, a fost angajat al Biroului de cenzură din cadrul Comisiei Aliate de Control, având gradul de maior al armatei sovietice. În perioada 1939-1945, a purtat numele Vasiliu Ivanovici Bălan. În 1946-1948, a activat la Secția de propagandă și agitație a CC al PCR. În 1950, a fost avansat colonel, iar în 1953 a devenit general-maior de securitate. În 1950-1957, șef al Securității din Regiunea București. Deputat în Marea Adunare Națională (1952-1961), ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiu din ilegalitate care au încetat din viață, dosar S/183.

Documentul 25

Caracterizare a prizonierului român de război Vasile Negoiță, membru al PCR, făcută de conducerea Școlii antifasciste pentru prizonierii de război din Lagărul nr. 74 de la Oranki¹

iulie 1942

NEGOIȚĂ Vasile Marin², prizonier de război român, de etnie română, născut în 1912, comuna Valea Salciei, județul Râmnicu Sărat, în familia unui țăran mijlocăș. A absolvit școala primară, a lucrat în calitate de muncitor în porturile Brăila și Constanța. Vechimea în activitatea de producție – 14 ani. Celibatar. A fost membru al UTC din România în perioada 1933-1934, iar în 1934 a devenit membru al PCR, secretar al Comitetului orășenesc de partid Constanța. În 1934, a fost arestat la Brăila. S-a aflat în detenție, timp de un an, la Doftana. În august 1941, a fost mobilizat în armată, cu gradul de soldat, în Regimentul 2 Grăniceri, Divizia 1 Grăniceri. A fost luat prizonier la 2 octombrie 1941, lângă Odessa, în urma unui atac al Armatei Roșii³.

În timpul deținerii în Lagărul nr. 58 s-a manifestat, de la început, ca un antifascist activ, a fost unul dintre organizatorii și participanții la prima conferință a prizonierilor de război români. A făcut parte din primul grup de români ai Școlii nr. 1 pentru prizonierii de război antifasciști⁴. Conducerea școlii i-a făcut următoarea caracterizare:

A studiat amănunțit materialul didactic, și-a însușit bine programa de studii. Este sărguincios, poate să facă legăturile între problemele teoretice și cele ale mișcării muncitorești din România. Își exprimă mai bine gândurile verbal decât în scris. Dispune de un mare potențial pentru evoluția sa în viitor, manifestă un interes viu pentru obținerea de noi cunoștințe. Este serios, corect, persistent și combativ. Se bucură de cea mai mare autoritate și încredere intregului grup. Dispune de calități organizatorice și se poate exprima în limbajul muncitorilor. Poate fi utilizat pentru munca individuală de partid la el în țară.

Concluzii: Negoiță Vasile Marin, născut în 1912, membru al PCR din 1934. În timpul detenției și în școală, s-a manifestat ca un antifascist corect, persistent și capabil. Poate fi utilizat în activitatea politică individuală și organizatorică pe linie de partid la el în țară.

Baza: datele din CV, chestionarul personal, caracterizările date de Administrația lagărului și conducerea școlii.

Şeful Școlii antifasciste pentru prizonierii de război de pe lângă Lagărul nr. 74,
(ss) Kuznețov

Şeful Secției de învățământ, (ss) Ianțen⁵
Reprezentantul Comitetului Executiv al Cominternului (ss) Szántó
Reprezentatul PCR (ss) Stoica⁶

NOTE

¹ La 30 iulie 1942, Gh. Dimitrov, secretarul general al Cominternului, i-a trimis lui P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, o scrisoare cu următorul conținut: „Rog să-l delegați la dispoziția noastră pe tovarășul Negoiță Vasile, român, aflat, în prezent, la Școala antifascistă a Lagărului de la Oranki pentru prizonieri de război.” Vezi RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 16, f. 155.

² Vasile Negoiță (1912-1978) – muncitor în porturile Brăila, Galați și Constanța. În 1933, a fost primit în UTC, iar în 1937 s-a înscris în PCR. În 1934, a fost condamnat pentru activitate comunistă. După ce s-a predat trupelor sovietice, în luptele de la Odessa, a ajuns în Lagărul nr. 58, de la Temnikov, unde a lucrat ca șef de club și conducător al mișcării antifasciste. În aprilie 1942, a fost transferat în Lagărul nr. 74 de la Oranki, unde a urmat cursul de trei luni al Școlii antifasciste, avându-l ca instructor pe Gheorghe Stoica, membru al PCR. Ulterior, a trecut prin Lagărul nr. 27, de la Krasnogorsk, Lagărul nr. 100, de la Suslongher, Lagărul nr. 58, de la Temnikov, fiind antrenat în activitatea de reeducație a prizonierilor români de război. După ce, în primăvara anului 1944, a urmat un curs de o lună al Școlii antifasciste din Lagărul nr. 165, de la Iuga, a fost trimis la Școala de partizani parașutiști de la Kiev. Evenimentele din august 1944 l-au surprins la Tiraspol, la Comandamentul partizanilor Frontului 3 Ucrainean. A revenit în țară la 1 octombrie 1944 și a lucrat la redacția ziarului „Scânteia”. Din iunie 1945, și-a desfășurat activitatea la Secția de agitație și propagandă a CC al PCR. În 1956, și-a exprimat dezacordul față de rezoluția Plenarei CC al PMR, din 3-5 martie 1949, în problema colectivizării agriculturii, motiv pentru care a fost exclus din rândul partidului comunist până în 1966. În perioada de 10 ani cât a fost exclus din PCR, a fost muncitor neclificat pe diferite șantiere. Arestat de către Securitate în perioada 20 mai 1958-29 februarie 1959. La 1 aprilie 1967, Vasile Negoiță a fost pensionat pe caz de limită de vîrstă, ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiu din ilegalitate care au încetat din viață, dosar N/48, vol. I-III.

³ În februarie 1954, Vasile Negoiță avea să facă următoarele precizări, în legătură cu împrejurările în care a fost făcut prizonier: „La începutul lunii septembrie 1941, împreună cu un detașament de împrospătare, am fost trimis pe front. În noaptea de 27 septembrie 1941, am fost băgați pe poziție, la Dalnik, în apropiere de Odessa. Pe front, eu am fost trimis cu un regiment care se formase din [Regimentul] 2 Grăniceri și [Regimentul] 55 Infanterie. Aici, pe front, mi-am dat seama de greșeala pe care am făcut-o că nu rămăsesem în țară și de confuzia care era pe atunci în ce privește linia partidului. Indicația dată de a trece de partea Armatei Sovietice numai în grupuri mari, cu întreaga unitate, era foarte greu de realizat din următoarele motive: 1. armata antonesciană și cu armata fascistă germană înaintau, nu se produsese încă epuizarea, demoralizarea și destrămarea și, deci, nu erau condiții pentru a convinge o unitate întreagă să treacă de partea Armatei Sovietice; 2. Odessa era complet înconjurată pe uscat, având legături numai pe mare; 3. din unitatea cu care eram pe front, făceau parte în majoritate soldați pe care nu-i cunoșteam, nu făcusem armata cu ei și nici concentrări.

Am căutat, totuși, să vorbesc cu o parte din soldați, cu subofițeri și ofițeri, atât înainte de a intra pe poziții, cât și după aceasta. Comandantul de pluton, un locotenent de rezervă, învățător, anume Frunzelată Ion, părea că este un element mai bun și speram să-l conving. Acesta însă s-a împușcat singur la un picior și a fost trimis în spatele frontului. Cred că a fost judecat pentru simulare. Al doilea comandant, un sergent major activ, mi-a arătat un manifest sovietic, pe care spunea că-l păstrează de 2 săptămâni, dar avea frică să treacă la Armata Sovietică. În acel timp, pe poziție, plutonul nostru era băgat într-un unghi, cu grupele pe 3 linii. Eu eram în linia a 2-a, la vreo 40 m de prima linie. În primele zile am avut ordin să nu tragă nimeni pentru a nu fi descoperiți... În dimineața zilei de 2 octombrie 1941, Armata Sovietică a început un atac pentru a îndepărta trupele fasciste de lângă Odessa. Când a început acest atac, cu tancuri, unitățile antonesciene au fugit înapoi din raza unde eram noi. În timp ce trupele sovietice se apropiau de noi, eu, împreună cu un grup de vreo 7 soldați, am trecut de partea Armatei Sovietice. În lagărul de la Odessa, am dat o informație scrisă amănunțită despre unitățile care știam că vin spre Odessa și despre alte probleme ce interesau comandamentul sovietic. Am stat 10 zile la Odessa și apoi am fost evacuat împreună cu resturile Armatei Sovietice și cu o parte din civili din Odessa. Eu, împreună cu ceilalți prizonieri, am fost duși la Lagărul nr. 54. În acest lagăr era comisar

politic Slepoi (Codruț), care mă cunoștea de la Brăila și de la închisoarea din Galați. Eu am făcut cerere pentru a merge voluntar cu Armata Sovietică. În lagăr, am dus munca politică sub îndrumarea lui Slepoi și apoi a lui Kotlear, cu care fusesem împreună la Doftana.” *Ibidem*, vol. III, f. 57-58.

⁴ Vasile Negoită a sosit în Lagărul nr. 74, de la Oranki, la 12 aprilie 1942, fiind trecut în registrul de intrări-ieșiri al lagărului la numărul 1 581. Vezi RGVA, Fond 18p, opis 10, dosar 1.

⁵ Ianțen Nikolai Franțevici (1904-1973) – descendenter al unei familii de coloniști germani din satul Griškovka (Aleksanderfeld), ținutul Altai. În perioada interbelică, a fost decan al Facultății de Filozofie a Universității de Stat din Leningrad. În primele luni de război, comisar de batalion al Direcției politice din cadrul Frontului de Nord-Vest. Șeful Secției de învățământ al Școlii centrale antifasciste pentru prizonieri de război de la Krasnogorsk (februarie-octombrie 1943). Autorul programei-tip, aplicate în școlile antifasciste pentru prizonieri de război. După război, a fost profesor la Școala Superioară de Partid a CC al PCUS.

⁶ Gheorghe Stoica (1900-1976) – membru fondator al PCR. Activist în ilegalitate în rândul PCR. Ofițer politic în Brigăzile Internaționale în timpul războiului civil din Spania. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, emigrant politic în URSS. A participat la procesul de reeducație a prizonierilor români de război. A revenit în România cu Divizia Horia, Cloșca și Crișan. În 1948, general-major. A fost membru al CC al PCR (1948-1974) și al Comitetului Politic Executiv (1968-1974), prim-secretar al Comitetului Orășenesc București al PCR (1950-1953), ambasador în Republica Democrată Germană (1953-1956), ocupând apoi mai multe funcții în aparatul de stat, până în 1969, când a fost numit director general al Direcției generale pentru consiliile populare. Membru al Consiliului de Stat (1965-1976).

Documentul 26

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

1 august 1942

Până la 1 august 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 16 050 de prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul de la Spasski-Zavod – 2 111 pers. [din care], ofițeri – 49 pers.; medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 102 pers.; soldați – 1 952 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 2 pers.

În Lagărul de la Temnikov – 743 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 176 pers.; soldați – 554 pers.; echipajul unui vas străin – 10 pers.

În Lagărul de la Elabuga – 541 pers. [din care], ofițeri – 3 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 267 pers.; soldați – 262 pers.; persoane interne – 23 pers.

În Lagărul de la Oranki – 766 pers. [din care], ofițeri – 193 pers.; medici militari – 9 pers.; corpul de comandă inferior – 84 pers.; soldați – 473 pers.; femei – 1 pers.; echipajul internat al unui vas străin – 6 pers.

În Lagărul din RSSA Mari – 400 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 75 pers.; soldați – 324 pers.; persoane civile – 1 pers.

În Lagărul de la Unja – 705 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 210 pers.; soldați – 493 pers.; persoane civile – 2 pers.

În Lagărul de la Monetnaia și Losinii – 1 799 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 407 pers.; soldați – 1 388 pers.

În Lagărul de la stația Basianovskaia – 1 419 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 195 pers.; soldați – 1 220 pers.; persoane civile – 2 pers.

În Lagărul de la Krasnogorsk – 415 pers. [din care], ofițeri – 22 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 56 pers.; soldați – 336 pers.

În Lagărul de la Riabovo – 1 207 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 167 pers.; soldați – 1 037 pers.; persoane civile – 1 pers.

În Lagărul de la Cerepoveț – 144 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 18 pers.; soldați – 125 pers.

Evacuați din Lagărul de la Ostrogojsk – 47 pers.

Lipsesc date cu privire la gradele militare – 47 pers.

În Lagărul de la Borovici' – 23 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 5 pers.; soldați – 17 pers.

În Lagărul de la Lebedian² – 14 pers.

Lipsesc date cu privire la gradele militare – 14 pers.

În lagărele de pe Fronturile de Sud și din Caucazul de Nord (foste Kamensk-Şahtinsk) – 72 pers.

Lipsesc date cu privire la gradele militare – 27 pers.

Total prizonieri de război detinuți în lagăre – 10 406 pers.

2. Pe drum, de la punctele de primire către lagăre – 87 pers.

3. La punctele de primire – 279 pers.

4. În spitale – 794 pers.

5. Prizonierii de război prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum, către lagăre, detin următoarele grade militare: locotenjenți-colonei – 1 pers.; majori – 4 pers.; căpătani – 26 pers.; locotenjenți-majori – 51 pers.; sublocotenjenți (armata slovacă) – 2 pers.; locotenjenți – 149 pers.; sublocotenjenți – 55 pers.; alte grade de ofițeri – 12 pers.; medici militari – 17 pers.; sublocotenjenți (armata finlandeză) – 3 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 2 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-adjuanți [armata germană] – 9 pers.; plutonieri [armata germană] – 80 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 213 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 5 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 7 pers.; sergenți-majori – 5 pers.; sergenți – 288 pers.; sergenți-inferiori – 36 pers.; caporali – 404 pers.; caporali-majori – 2 pers.; subofițeri [armata germană] – 744 pers.; heruanii³ (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 1 pers.; caporali [armata germană] – 1 068 pers.; fruntași [armata germană] – 2 519 pers.; soldați fruntași – 124 pers.; persoane civile – 4 752 pers.; persoane civile – 10 pers.; femei – 3 pers.; persoane interne (echipaje ale vaselor străine) – 24 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum) – 443 pers.; lipsesc date cu privire la gradele militare – 500 pers.

6. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 514 pers.; români – 2 758 pers.; finlandezii – 286 pers.; austrieci – 422 pers.; polonezi – 140 pers.; unguri – 70 pers.; italieni – 94 pers.; spanioli – 43 pers.; ucraineni – 43 pers.; suedezi – 18 pers.; cehi – 68 pers.; ruși – 20 pers.; slovaci – 51 pers.; moldoveni – 10 pers.; tigani – 9 pers.; lituanieni – 4 pers.; sărbi – 11 pers.; croați – 16 pers.; armeni – 3 pers.; greci – 1 pers.; evrei – 2 pers.; tătari – 1 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; norvegieni – 1 pers.; olandezii – 1 pers.; francezi – 2 pers.; letoni – 1 pers.; estonieni – 1 pers.; belgieni – 2 pers.; laponi – 1 pers.; rusini – 1 pers.; americani – 1 pers. Nu ne-au parvenit datele referitoare la naționalitatea (etnia) celor 801 prizonieri de război, trimiși de la punctele de primire în lagăre.

7. Au fost scoase din evidență – 4 484 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 14-15

NOTE

¹ Lagărul de repartizare de la Borovici, regiunea Leningrad, a fost organizat în baza Ordinului nr. 001156, din 3/8 iunie 1942, al NKVD, vezi *Russkii arhiv: Velikaia otechestvennaia*, p. 65-66.

² Lagărul nr. 35 de la Lebedian, regiunea Riazani, a fost organizat la 15 iunie 1942, ca lagăr de repartizare, iar prin Ordinul nr. 001575, din 26 septembrie 1943, a fost transformat în lagăr staționar și a funcționat până la 16 ianuarie 1947. Vezi *Mesta soderjanii voennoplennih vermahta na territorii bîvshego Sovetskogo Soiuza*, p. 168-169.

³ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un asemenea grad militar.

Documentul 27

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la prezența prizonierilor de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

15 august 1942

Până la 15 august 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluăți 16 450 de prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul nr. 84 (Monetnaia și Losinii) – 1 718 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 399 pers.; soldați – 1 319 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice)

În Lagărul nr. 64 (Moršansk¹) – 1 364 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 195 pers.; soldați – 1 165 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice)

În Lagărul nr. 75 (Riabovo²) – 1 442 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 201 pers.; soldați – 1 238 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzestrare)

În Lagărul nr. 99 (Spasski-Zavod) – 2 111 pers. [din care], ofițeri (bolnavi) – 1 pers.; corpul de comandă – 98 pers.; soldați – 1 882 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 2 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră)

În Lagărul nr. 95 (Usman³) – 531 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 264 pers.; soldați – 264 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcție)

În Lagărul nr. 100 (Suslongher⁴) – 388 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 75 pers.; soldați – 313 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări forestiere ale armatei)

În Lagărul de la Unja – 672 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 202 pers.; soldați – 468 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări forestiere)

În Lagărul nr. 58 (Temnikov) – 732 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 181 pers.; soldați – 539 pers.; echipajul unui vas străin – 10 pers. (Persoane invalide)

În Lagărul Nr. 74 (Oranki) – 900 pers. [din care], ofițeri – 262 pers.; medici militari – 8 pers.; corpul de comandă inferior – 116 pers.; soldați – 510 pers.; femei – 1 pers.; persoane civile – 3 pers. (Concentrarea ofițerilor și Școala antifascistă)

În Lagărul nr. 27 (Krasnogorsk) – 440 pers. [din care], ofițeri – 11 pers.; corpul de comandă inferior – 50 pers.; soldați – 379 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de Vest și de la Kalinin)

În Lagărul nr. 158 (Cerepoveț) – 154 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 20 pers.; soldați – 133 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din Karelia și din Volhov)

În Lagărul nr. 270 (Borovici) – 54 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 10 pers.; soldați – 43 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Leningrad și din Nord-Vest)

În Lagărul nr. 35 (Lebedian) – 141 pers. [din care], soldați și corpul de comandă inferior – 141 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Briansk)

În Lagărul de repartizare nr. 280 – 80 pers.

Lipsesc date cu privire la gradele militare – 80 pers.

Total deținuți în lagăre – 10 603 pers.

2. De la punctele de primire, pe drum, către lagăre – 91 pers.

3. La punctele de primire – 305 pers.

4. În spitale – 676 pers.

5. Prizonierii de război, prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum, către lagăre, și în spitale dețin următoarele grade: locotenjenți-colonei – 1 pers.; majori – 4 pers.; căpitanii – 28 pers.; sublocotenjenți (armata slovacă) – 2 pers.; locotenjenți-majori – 49 pers.; locotenjenți – 154 pers.; sublocotenjenți – 55 pers.; alte grade de ofițeri – 6 pers.; medici militari – 14 pers.; sublocotenjenți (armata finlandeză) – 1 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 2 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-adjuanți [armata germană] – 9 pers.; plutonieri [armata germană] – 85 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 228 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 5 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 9 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; sergenți-majori – 7 pers.; sergenți – 288 pers.; sergenți-inferiori – 36 pers.; caporali – 399 pers.; caporali-majori – 2 pers.; caporal-inferior – 1 pers.; subofițeri [armata germană] – 770 pers.; heruanii⁵ (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 1 pers.; caporali [armata germană] – 1 066 pers.; fruntași [armata germană] – 2 569 pers.; soldați fruntași – 135 pers.; soldați – 4 850 pers.; persoane civile – 10 pers.; persoane interne (echipaje ale vaselor străine) – 10 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum) – 502 pers.; lipsesc date referitoare la gradele militare – 358 pers.

6. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 754 pers.; români – 2 688 pers.; finlandezi – 278 pers.; austrieci – 426 pers.; polonezi – 158 pers.; maghiari – 65 pers.; italieni – 92 pers.; spanioli – 46 pers.; ucraineni – 43 pers.; suedezi – 15 pers.; cehi – 56 pers.; ruși – 20 pers.; slovaci – 51 pers.; moldoveni – 10 pers.; țigani – 9 pers.; lituanieni – 4 pers.; sărbi – 9 pers.; croați – 16 pers.; armeni – 3 pers.; greci – 1 pers.; evrei – 2 pers.; tătari – 1 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; norvegieni – 1 pers.; olandezi – 3 pers.; francezi – 2 pers.; estonieni – 1 pers.; belgieni – 2 pers.; laponi – 1 pers.; rusini – 1 pers.; americani – 1 pers. Nu ne-au parvenit datele referitoare la naționalitatea (etnia) celor 914 prizonieri de război, trimiși de la punctele de primire în lagăre.

7. Au fost scoase din evidență – 4 775 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

NOTE

¹ Istorici ruși confirmă existența Lagărului de producție (extragerea turbei) nr. 64, de la Morșansk, regiunea Tambov, deja în a doua jumătate a anului 1942. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 43. Prin Ordinul nr. 0095, din 20 ianuarie 1943, al NKVD, era prevăzută „organizarea Lagărului nr. 64 de la Morșansk, regiunea Tambov, cu o capacitate de 10 000 persoane”. *Ibidem*, p. 97. În primele luni de activitate, Lagărul de la Morșansk a fost utilizat pentru lucrări cu un volum redus, fapt confirmat prin numărul relativ mic al prizonierilor de război deținuți (15 august 1942 – 1 364 persoane, 1 septembrie 1942 – 1 303 persoane, 1 octombrie 1942 – 1 222 persoane, 15 octombrie 1942 – 1 202 persoane, 31 decembrie 1942 – 1 080 persoane). La 20 ianuarie 1943, Lagărul nr. 64 de la Morșansk va fi transformat într-o instituție de deținere a forței de muncă la altă scară.

² M.A. Mikriukova oferă următorul tablou al procesului de organizare a Lagărului de la Riabovo: „Trustul Oborontorfstroi s-a angajat să pună la dispoziția lagărului clădirile necesare, să împrejmuiască teritoriul lagărului cu un gard de sărmă ghimpată, să asigure gratis curentul electric, apa, uineltele necesare pentru stingerea incendiilor, să ofere contra plată piesele de bucătărie, ustensilele din gospodăria auxiliară și mijloacele de transport. Trustul Oborontorfstroi era obligat să aprovizioneze lagărul cu produse alimentare, luând ca bază următoarea normă de hrană zilnică pentru fiecare prizonier: 400 gr. de pâine, 25 gr. de carne, 600 gr. de cartofi sau legume și 250 gr. de mahorcă pe lună, să pună la dispoziția fiecărui prizonier de război 1 saltea, 1 pernă, 1 pătură, îmbrăcăminte specială și încăltăminte. Realitatea însă a fost alta. În august 1942, șeful lagărului, N.I. Hodas, în scrisoarea adresată șefului trustului Oborontorfstroi, menționa: «(...) Barăcile puse la dispoziție sunt părăginate, nu poate fi asigurată perioada de carantină, nu există locații pentru activitatea de masă în rândul prizonierilor, baia nu poate asigura necesitățile lagărului, crește numărul persoanelor cu păduchi. Aglomerația pe suprafață mică nu permite amenajarea gropilor de scurgere la distanță prevăzută de sursele de apă și de bucătărie. Capacitatea camerei pentru deparazitare este doar pentru 15 persoane, spațiile de locuit nu se încălzesc, în Baraca nr. 28 nu sunt sobe. Soluționarea problemei curențului electric nu mai poate fi amânată. Lipsa luminii electrice în timpul noptii impune întărirea pazei, prevăzută pentru situații de forță majoră, crește numărul de evadări.» Conform acordului, încheiat în iulie 1942 între lagăr și trustul Oborontorfstroi, durata zilei de muncă a prizonierilor de război era de 12 ore pentru procesul de producție într-un singur schimb și de 10 ore pentru procesul de producție în două schimburi. Prizonierii de război dispuneau doar de două zile de odihnă pe lună.” Vezi M.A. Mikriukova, *op. cit.*

³ În orașul Usman, regiunea Voronej, a fost organizat un lagăr special încă din primăvara anului 1942. La 29 aprilie 1942, A.P. Buda a fost numit comisar al acestui lagăr, *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 1061. În a doua jumătate a anului 1942, a fost activat Lagărul cu nr. 95, situat în satul Novouglianka, raionul Usman, cu statut de lagăr de producție, în care era deținut un număr relativ mic de prizonieri de război (15 august 1942 – 531 persoane, 1 septembrie 1942 – 512 persoane, 1 octombrie 1942 – 284 persoane, 15 octombrie 1942 – 261 persoane, 31 decembrie 1942 – 500 persoane), care era utilizat ca mâna de lucru pe plan local în întreprinderile Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcție.

⁴ Suslongher – localitate din RSSA Mari, situată la 43 km nord-vest de orașul Zvenigovo; stație pe linia de cale ferată Zelionii Dol-Iaransk.

⁵ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un asemenea grad militar.

Documentul 28

Circulara nr. 353 a NKVD al URSS trimisă tuturor lagărelor pentru prizonieri de război, cu privire la introducerea normei de hrană pentru prizonierii de război¹

Strict secret

Moscova

25 august 1942

Odată cu primirea prezentei, se vor introduce, imediat, următoarele norme de hrană pentru prizonierii de război:

Pâine și hrană caldă

Pâine de secară – 400 grame de persoană/zi; făină de calitatea I – 20; cruce – 100; pește – 100; ulei vegetal – 20; zahăr – 20; legume și cartofi – 500; sos tomat – 10; sare – 30; oțet – 20 grame de persoană/lună; piper – 4; foi de dafin – 6; ceai surogat – 20.

Toate categoriile de prizonieri de război – deținuți în punctele de primire și în lagărele pentru prizonierii de război, inclusiv corpul ofițeresc, bolnavii, cei aflați, pe timpul deplasării, sub escortă, cei aflați la echipele de recuperare² etc. – vor fi hrănite potrivit acestor norme.

Prizonierii de război care lucrează vor primi suplimentar 100 grame de pâine de secară.

Pe timpul deplasării prizonierilor de război pe etape, pe perioade scurte (de până la 3 zile), se permite ca normele stabilite pentru aceștia să fie înlocuite cu hrană rece: pâine – 600 grame de persoană/zi; scrumbii – 250; ceai surogat – 2; zahăr – 20.

Produsele trebuie să fie distribuite, în totalitate, conform acestor norme³. Produsele care lipsesc, vor fi înlocuite, obligatoriu, în conformitate cu tabelul anexat privind înlocuitorii.

Hrana caldă și pâinea se eliberează gratuit.

Drepturi de tutun

Pentru stimularea prizonierilor de război care muncesc, se stabilesc următoarele norme diferențiate de mahoră, care se eliberează contra cost (pentru o persoană pe lună):

1. Prizonierilor de război care lucrează la munci normate:
 - a) pentru cei care îndeplinește normele de producție, în medie de la 40 la 50% – 50 gr.;
 - b) idem, de la 51 la 80% – 100 gr.;
 - c) idem, de la 81 la 100% – 150 gr.;
 - d) idem, de la 100% și peste – 250 gr.
2. Șefilor de brigadă și șefilor de echipe de 10 persoane – 100 gr.

Tot acestora, dacă echipa îndeplinește nu mai puțin de 60% din normă – 150 gr.

Tot acestora, dacă echipa îndeplinește nu mai puțin de 80% din normă – 200 gr.

Tot acestora, dacă echipa îndeplinește nu mai puțin de 80% din normă – 300 gr.

3. Prizonierilor de război care lucrează la munci nenormate, inclusiv în serviciile de aprovizionare, bolnavilor și invalizilor – 100 gr.

4. Medicilor și felcerilor proveniți din rândul prizonierilor de război – 150 gr.

5. Corpului ofițeresc (de la sublocotenent în sus) – 150 gr.

Observație: Celor care refuză să iasă la muncă, celor care se află în arest și nu ies la muncă, precum și prizonierilor de război care nu muncesc nu li se eliberează mahoră în această perioadă.

În cazul lipsei mahorci, se admite înlocuirea acesteia cu tutun sau cu țigarete din sortimente de calitate inferioară, calculându-se ca 100 gr. mahoră să fie înlocuite cu 50 gr. tutun sau 100 de țigarete.

Drepturi bănești

Pentru achiziționarea de obiecte de primă necesitate, prizonierii de război primesc: soldații și comandanții cu grade mici – câte 7 ruble pe lună pentru fiecare; corpul de comandă cu grade medii – câte 10 ruble pe lună pentru fiecare; corpul comandanților superiori – câte 15 ruble pe lună pentru fiecare; corpul comandanților cu grade mari – câte 30 ruble pe lună pentru fiecare.

Prizonierii de război folosiți la munci vor primi suplimentar:

1. Prizonierii de război care lucrează la munci normate:

- dacă îndeplinesc normele în medie de la 40 la 50% – 10 ruble pe lună;
- idem, de la 51 la 80% – 15 ruble pe lună;
- idem, de la 81 la 100% – 25 ruble pe lună;
- cei care depășesc normele – 50 ruble pe lună.

2. Șefii de brigăzi și șefii de echipe de câte 10 oameni – 30 ruble pe lună.

Tot aceștia, în cazul în care echipa îndeplinește mai puțin de 60% din normă – 50 ruble pe lună.

Tot aceștia, dacă echipa îndeplinește norma minimum 80% – 70 ruble pe lună.

Tot aceștia, dacă echipa realizează minimum 100% – 100 ruble pe lună.

3. Medicii proveniți din rândul prizonierilor de război – 40 ruble pe lună.

4. Felcerii – 20 ruble pe lună.

5. Personalul din serviciul sanitar și administrativ – 10 ruble pe lună.

6. Prizonierii de război care prestează munci de bază nenormate – 20 ruble pe lună.

Drepturi de săpun

Săpunul se eliberează gratuit: pentru nevoi personale – 100 gr. pe lună pentru fiecare; pentru spălarea la baie (câte 20 gr. pentru fiecare vizită la baie) – 100 gr. pe lună pentru fiecare; la spălătorie, pentru spălarea lenjeriei de corp și a lenjeriei de pat – 100 gr. pe lună pentru fiecare.

Drepturi de echipament (se distribuie gratuit)

Prizonierilor de război li se asigură îmbrăcăminte călduroasă și încălțăminte atât în cazul în care aceștia nu o au asupra lor, cât și în cazul imposibilității de a repara îmbrăcăminta și încălțăminta proprii. În perioada de iarnă, în cazul absenței

îmbrăcăminte călduroase proprii, se distribuie: o pufoaică, dacă lipsește mantaua; dacă lipsesc pantalonii – șalvari de vară; dacă lipsește acoperământul pentru cap – căciuli călduroase; dacă lipsește încălțămîntea – ghete și obiele călduroase.

Observație: Prizonierilor de război care lucrează li se eliberează: o scurtă, pantaloni de pufoaică, căciuli călduroase și obiele călduroase, mănuși și, dacă este necesar, pâslari. Lenjeria personală și obielele prizonierilor de război nu sunt personalizate.

Pentru schimbarea lenjeriei de corp și a obielelor și pentru necesitățile instituțiilor sanitare, pe lângă băi se creează fondul circulant fix de lenjerie și de obiele de 1, 2 perechi pentru fiecare persoană. Lenjeria și obiectele de pat se distribuie:

a) la instituțiile de tratament și însănătoșire, conform normelor stabilite de către Comisariatul Poporului pentru Ocrotirea Sănătății pentru zone rurale;

b) corpului ofițerilor (de la gradul de sublocotenent în sus) – o pătură, o saltea cu paie, 2 fețe de pernă, 2 cearceafuri;

c) celorlați prizonieri de război – o pătură, o pernă și o saltea umplută cu paie, rumeguș sau mușchi, iar în cazul lipsei fetelor pentru saltea, acestea se înlocuiesc cu rogojini din paie sau din stuf sau cu paie.

Odată cu primirea acestei directive, toate normele emise anterior privind modul de aprovizionare a prizonierilor de război se abrogă⁴.

Confirmăți primirea prezentei directive.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 3 Cernîșev

Tabelul cu înlocuitorii produselor care lipsesc pentru a fi distribuiți prizonierilor de război

1. 100 gr. de pâine de secără se înlocuiesc cu: a) pâine de grâu 96% – 100 gr.; b) pâine de grâu 85 sau 72% – 80 gr. pentru bolnavi; c) pesmeți din făină de secără sau de grâu 96% – 60 gr.; d) idem din făină de grâu de 85 sau 72% – 50 gr. pentru bolnavi; e) biscuiți simpli – 60 g.

2. 100 gr. de crupe se înlocuiesc cu: a) orice fel de crupe, în afara celor dietetice – 500 gr.; b) dietetice – 100 gr.; c) cartofi și legume – 65 gr.; d) macaroane – 25 gr.

3. 100 gr. de pește se înlocuiesc cu 200 gr. de: a) conserve de carne sau vegetale – 125 gr.; b) grăsime animală – [lipsă în text]; c) un ou (pentru bolnavi) – 100 gr.; d) lapte (pentru bolnavi) – 65 gr.; e) brânză de vaci (pentru bolnavi) – 325 gr.; f) scrumbii din sortimente ieftine – 100 gr.; g) crupe diverse, în afara celor dietetice, iar dietetice numai pentru bolnavi – 75 gr.; h) legume și cartofi – 20 gr.

4. 100 gr. ulei vegetal se înlocuiesc cu: a) margarină, grăsimi combinate și grăsimi tip compound; b) grăsimi animale.

5. 100 gr. cartofi și legume (proaspete, marinate sau murate) se înlocuiesc cu: a) conserve de legume; b) diferite crupe, în afară de cele dietetice; c) legume și cartofi uscați – 10 gr.; d) paste făinoase – 20 gr.; e) făină – 20 gr.; f) fructe de pădure – după preț.

6. 100 gr. sos tomat se înlocuiesc cu: a) pastă de tomate – 40 gr.; b) roșii – 200 gr.; c) ketchup și alte sosuri – după preț.

Adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS,
locotenent-major de securitate Sluțki

RGVA, Fond 1p, opis 37 a, dosar 1, f. 194-196

Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 343-346; *Russkii arhiv: Velikaia otecestvennaia*, p. 69-72

NOTE

¹ Circulara nr. 353 a NKVD al URSS a fost transmisă în copie și secțiilor financiare ale direcțiilor NKVD.

² Odată cu emiterea circularei, normele de hrană diferențiate pentru prizonierii de război, aflate în vigoare, au fost anulate. De pe urma acestei hotărâri au avut de suferit, în special, prizonierii de război bolnavi și slăbiți, care, după anularea normelor, nu s-au mai putut recupera. Consecința a fost creșterea rapidă a ratei mortalității în rândul prizonierilor de război. Potrivit datelor de la 1 septembrie 1942 ale Direcției pentru problemele prizonierilor și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS, de la începutul războiului, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 17 459 prizonieri de război, din care au decedat 5 185 persoane (29,5%). În diverse lagăre, rata mortalității a fost mult mai ridicată. Până la sfârșitul anului 1942, în Lagărul de la Monetnaia și Losinii, din regiunea Sverdlovsk (înființat la 8 mai 1942), au murit 2 278 de persoane, din care 1 902 persoane au decedat din cauza distrofiei; în Lagărul de la Spasski-Zavod, au decedat 1 901 persoane, din care 1 556 de persoane au decedat din cauza distrofiei. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 23-25; dosar 17, f. 19, 25, 26. (notă ediția rusă)

³ Conform normei de hrană pentru toți prizonierii de război, introduse la 25 august 1942, numărul de calorii al rației zilnice era de 1 750, iar pentru persoanele care munceau și aveau 100 gr. de pâine în plus, acesta era de 1 945. Medicii specialiști sovietici din acea perioadă și-au exprimat opinia în legătură cu această situație. Astfel, profesoara O.P. Molcianova, șefa Secției de fiziolgie de la Institutul Central pentru Alimentație, din cadrul Comisariatului Poporului pentru Ocrotirea Sănătății al URSS, a semnat, la 6 noiembrie 1942, următoarea expertiză: „O asemenea valoare calorică (1 945 calorii) poate acoperi consumul de energie al omului aflat în stare de repaus total... În prezent, disponem de observații de laborator, care arată că o hrănire pe termen lung, pe bază de rații cu un aport caloric redus, provoacă o afecțiune care se numește distrofie alimentară. Sorturile de alimente propuse sunt sărace nu doar în carbohidrați și proteine, ci și în vitamina A, fapt care poate duce la apariția unor afecțiuni ale mucoasei căilor respiratorii și a nictalopiei (lipsa vederii pe timp de noapte). În condiții de muncă fizică grea, tulburarea apare mult mai rapid și, adesea, stabilirea unei limite – prin a cărei depășire procesul devine ireversibil – este imposibilă. În cazul muncii fizice grele, minimul valorii calorice trebuie să fie 3 000 de calorii, pentru cea ușoară – 2 400 de calorii, iar pentru aşa-numita stare de odihnă – 2 000 de calorii.” Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 948.

⁴ Istorul rus S.G. Sidorov consideră că anularea normelor de hrană existente anterior a influențat substanțial soarta multor prizonieri de război. S.G. Sidorov precizează: „Normele de hrană stabilite [prin Circulara nr. 353 a NKVD al URSS] au fost mult diminuate. Insuficiența hranei a generat distrofie și avitaminоза [în rândul prizonierilor de război]. Aceste boli reprezentau 70% din numărul total de îmbolnăviri și 80% din cauzele care provoca mortalitatea.” *Ibidem*, p. 29.

Documentul 29

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

1 septembrie 1942

Până la 1 septembrie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluăți 17 459 de prizonieri de război.

1. În lagăre:

În lagărul nr. 84 (Monetnaia și Losinij) – 1 622 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 386 pers.; soldați – 1 236 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice)

În Lagărul nr. 64 (Moršansk) – 1 303 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 194 pers.; soldați – 1 105 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice)

În Lagărul nr. 75 (Riabovo) – 1 382 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 189 pers.; soldați – 1 190 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzestrare)

În Lagărul nr. 99 (Spasski-Zavod) – 1 883 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; ofițeri (bolnavi) – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 95 pers.; soldați – 1 779 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 2 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră)

În Lagărul nr. 95 (Usman) – 512 pers. [din care], medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 257 pers.; soldați – 254 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții)

În Lagărul nr. 100 (Suslongher) – 362 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 72 pers.; soldați – 289 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări forestiere ale armatei, Lagărul din RSSA Mari)

În Lagărul nr. 89 (Kozlovka¹) – 926 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 197 pers.; soldați – 729 pers. (Construcția șoselei Gorki-Kazan)

În Lagărul de la Unja – 360 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 123 pers.; soldați – 235 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări forestiere)

În Lagărul nr. 58 (Temnikov) – 802 pers. [din care], ofițeri – 4 pers.; corpul de comandă – 168 pers.; soldați – 593 pers.; persoane civile – 37 pers. (Persoane invalide)

În Lagărul nr. 74 (Oranki) – 661 pers. [din care], ofițeri – 280 pers.; medici militari – 8 pers.; corpul de comandă – 75 pers.; soldați – 294 pers.; femei – 1 pers.; persoane civile – 3 pers. (Concentrarea ofițerilor și Școala antifascistă).

În Lagărul nr. 27 (Krasnogorsk) – 933 pers. [din care], ofițeri – 13 pers.; corpul de comandă inferior – 304 pers.; soldați – 616 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de Vest și de la Kalinin)

În Lagărul nr. 158 (Cerepovet) – 71 pers. [din care], corpul de comandă – 16 pers.; soldați – 55 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din Karelia și de la Volgov)

În Lagărul nr. 270 (Borovici) – 57 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 11 pers.; soldați – 46 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Leningrad și din Nord-Vest)

În Lagărul nr. 35 (Lebedian) – 14 pers. [din care] soldați și corpul de comandă inferior – 14 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Briansk)

În Lagărul de repartizare nr. 280 – 57 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 57 pers.

În Lagărul nr. 62 (Novohopersk²) – 81 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 1 pers.; soldați – 80 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Voronej)

În Lagărul nr. 50 (Frolovo³) – 321 pers. [din care], ofițeri – 6 pers.; corpul de comandă inferior – 26 pers.; soldați – 289 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Stalingrad)

Total deținuți în lagăre – 11 347 pers.

2. De la punctele de primire, pe drum, către lagăre – 98 pers.

3. La punctele de primire – 250 pers.

4. În spitale – 676 pers.

5. Prizonierii de război, prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum, către lagăre, și în spitale dețin următoarele grade: locoteneni-colonei – 1 pers.; majori – 4 pers.; căpitanii – 28 pers.; sublocoteneni (armata slovacă) – 2 pers.; locoteneni-majori – 50 pers.; locoteneni – 163 pers.; sublocoteneni – 55 pers.; alte grade de ofițeri – 22 pers.; medici militari – 14 pers.; sublocoteneni (armata finlandeză) – 1 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 2 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 2 pers.; plutonieri-adjuanți [armata germană] – 9 pers.; plutonieri [armata germană] – 83 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 221 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 5 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 9 pers.; sergenți-majori – 7 pers.; sergenți – 288 pers.; sergenți-inferiori – 34 pers.; caporali – 400 pers.; caporali-majori – 2; caporali-inferiori – 1 pers.; subofițeri [armata germană] – 770 pers.; heruanii⁴ (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 1 pers.; caporali [armata germană] – 1 044 pers.; fruntași [armata germană] – 2 556 pers.; soldați fruntași – 129 pers.; soldați – 5 360 pers.; persoane civile – 50 pers.; femei – 3 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum) – 663 pers.; lipsesc date cu privire la gradele militare – 300 pers.

6. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 943 pers.; români – 2 653 pers.; finlandezi – 266 pers.; austrieci – 476 pers.; polonezi – 210 pers.; maghiari – 224 pers.; italieni – 89 pers.; spanioli – 47 pers.; ucraineni – 43 pers.; suedezi – 14 pers.; cehi – 63 pers.; ruși – 21 pers.; slovaci – 57 pers.; moldoveni – 10 pers.; țigani – 11 pers.; lituanieni – 5 pers.; sârbi – 22 pers.; croați – 17 pers.; armeni – 3 pers.; greci – 1 pers.; evrei – 27 pers.; tătari – 1 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 2 pers.; norvegieni – 1 pers.; olandezi – 2 pers.; francezi – 2 pers.; estonieni – 2 pers.; belgieni – 2 pers.; laponi – 1 pers.; rusini – 19 pers.; americani –

1 pers.; sloveni – 5 pers.; saxonii – 1 pers. Nu ne-au sosit datele cu privire la naționalitatea (etnia) celor 1 059 prizonieri de război, trimiși de la punctele de primire către lagăre.

7. Au fost scoase din evidență – 5 158 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 23-25

NOTE

¹ Lagărul nr. 89 de la Kozlovka, stația de cale ferată Tiurlema (RSSA Ciuvășă), a fost organizat ca lagăr de producție (construcția șoselei Gorki-Kazan) în baza Ordinului nr. 001602, din 3 august 1942, al NKVD, prin care era prevăzută transferarea în acest lagăr a 1 500 de prizonieri de război. În funcția de șef al Administrației lagărului a fost desemnat locotenent-majorul de securitate, A.F. Kii, fost șef al Lagărului de la Aktiubinsk, desființat în iunie 1942. Vezi nota 6, doc. nr. 14. Conform ordinului, regimul alimentar era asigurat prin aplicarea normelor diferențiate de hrana, vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 561. Lagărul a funcționat o perioadă relativ scurtă de timp, acesta fiind lichidat prin Ordinul nr. 28/ 13635, din 12 decembrie 1942, al NKVD. Vezi *Mesta soderjaniia voennoplennîh vermahta na territorii bîvșego Sovetskogo Soiuza*, p. 214.

² Oficial, Lagărul nr. 62 a fost organizat ca lagăr de repartizare la 23 noiembrie 1942, *ibidem*, p. 224. În baza Ordinului nr. 0095, din 20 ianuarie 1943, „Lagărul de repartizare nr. 62 a fost redislocat în raionul Novohopersk, regiunea Voronej, pentru necesitățile Frontului de Sud-Vest”. Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 97. Prin Ordinul nr. 00398, din 1 martie 1943, i s-a confirmat statutul de lagăr de repartizare, situat la stația de cale ferată Nekrîlovo, regiunea Voronej. La 26 septembrie 1943, a fost transformat în lagăr staționar, *ibidem*, p. 105, 115.

³ Lagărul nr. 50, de la Frolovo, a fost organizat în august 1942 în apropiere de stația cale ferată Arceda, regiunea Stalingrad. Localitatea Frolovo se află la 148 km nord-vest de orașul Stalingrad (Volgograd).

⁴ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un astfel de grad militar.

Documentul 30

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

1 octombrie 1942

Până la 1 octombrie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 17 945 de prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul nr. 84 (Monetnaia și Losinii) – 2 451 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 823 pers.; soldați – 1 628 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice)

În Lagărul nr. 64 (Morșansk) – 1 222 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 188 pers.; soldați – 1 030 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Hidrocentrale)

În Lagărul nr. 45 (Iset și Aiat¹) – 500 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 39 pers.; soldați – 419 pers.; persoane civile – 42 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice, regiunea Sverdlovsk)

În Lagărul nr. 75 (Riabovo) – 1 141 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 164 pers.; soldați – 974 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzestrare)

În Lagărul nr. 99 (Spasski-Zavod) – 1 654 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; ofițeri (bolnavi) – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 85 pers.; soldați – 1 560 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 2 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră)

În Lagărul nr. 95 (Usman) – 284 pers. [din care], medici militari – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 155 pers.; soldați – 128 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții)

În Lagărul nr. 100 (Suslongher) – 321 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 69 pers.; soldați – 251 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări forestiere ale armatei, Lagărul din RSSA Mari)

În Lagărul nr. 89 (Kozlovka) – 1 124 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 230 pers.; soldați – 894 pers. (Construcția şoselei Gorki-Kazan)

În Lagărul de la Unja – 335 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 117 pers.; soldați – 216 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări forestiere)

În Lagărul nr. 58 (Temnikov) – 682 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 215 pers.; soldați – 465 pers. (Persoane invalide)

În Lagărul nr. 74 (Oranki) – 601 pers. [din care], ofițeri – 294 pers.; medici militari – 4 pers.; corpul de comandă inferior – 74 pers.; soldați – 225 pers.; femei – 1 pers.; persoane civile – 3 pers. (Concentrarea ofițerilor și Școala antifascistă)

În Lagărul nr. 27 (Krasnogorsk) – 326 pers. [din care], ofițeri – 22 pers.; corpul de comandă inferior – 41 pers.; soldați – 263 pers. (Lagăr de repartizare pentru Fronturile de Vest și de la Kalinin)

În Lagărul nr. 158 (Cerepoveț) – 74 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 9 pers.; soldați – 64 pers.; persoane civile – 1 pers. (Lagăr de repartizare pentru Fronturile din Karelia și de la Volhov)

În Lagărul nr. 270 (Borovici) – 121 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 10 pers.; soldați – 111 pers. (Lagăr de repartizare pentru Fronturile de la Leningrad și din Nord-Vest)

În Lagărul nr. 35 (Lebedian) – 55 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 9 pers.; soldați – 46 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Briansk)

În Lagărul de repartizare nr. 280 – 26 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 2 pers.; soldați – 23 pers. (Lagărul de repartizare al Frontului din Transcaucazia)

În Lagărul nr. 62 (Novohopersk) – 77 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 29 pers.; soldați – 47 pers.; persoane civile – 1 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Voronej)

În Lagărul nr. 50 (Frolovo) – 22 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 22 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Stalingrad)

Total deținuți în lagăre – 11 016 pers.

2. De la punctele de primire, pe drum, către lagăre – 204 pers.

3. În spitale – 603 pers.

4. Prizonierii de război prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum, către lagăre, și în spitale dețin următoarele grade: locoteneni-colonei – 1 pers.; majori – 4 pers.; căpitanii – 29 pers.; sublocoteneni (armata slovacă) – 2 pers.; locoteneni-majori – 53 pers.; locoteneni – 176 pers.; sublocoteneni – 61 pers.; alte grade de ofițeri – 12 pers.; medici militari – 10 pers.; sublocoteneni (armata finlandeză) – 1 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 4 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 2 pers.; plutonieri-adjuanți [armata germană] – 9 pers.; plutonieri [armata germană] – 80 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 228 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 6 pers.; sergenți-majori (cavalerie) – 10 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; sergenți-majori – 6 pers.; sergenți – 283 pers.; sergenți inferiori – 32 pers.; caporali – 400 pers.; caporali-majori – 2 pers.; caporali-inferiori – 1 pers.; subofițeri [armata germană] – 716 pers.; heruanii² (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 1 pers.; caporali [armata germană] – 963 pers.; fruntași [armata germană] – 2 396 pers.; fruntași – 138 pers.; soldați – 5 173 pers.; persoane civile – 57 pers.; femei – 3 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și pe drum) – 253 pers.; corpul de comandă inferior – 480 pers.; lipsesc date cu privire la gradele militare – 220 pers.

5. Componența pe naționalități (etnii): germani – 7 003 pers.; români – 2 522 pers.; finlandezi – 246 pers.; austrieci – 479 pers.; polonezi – 238 pers.; unguri – 302 pers.; italieni – 112 pers.; spanioli – 43 pers.; ucraineni – 41 pers.; suedezi – 10 pers.; cehi – 57 pers.; ruși – 21 pers.; slovaci – 62 pers.; moldoveni – 10 pers.; tigani – 15 pers.; lituanieni –

5 pers.; sârbi – 34 pers.; croați – 19 pers.; armeni – 3 pers.; greci – 1 pers.; evrei – 36 pers.; tătari – 1 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; norvegieni – 1 pers.; olandezi – 3 pers.; francezi – 3 pers.; estonieni – 2 pers.; belgieni – 3 pers.; laponi – 1 pers.; rusini – 58 pers.; americani – 2 pers.; sloveni – 5 pers.; saxoni – 1 pers.; letoni – 3 pers. Nu ne-au sosit datele cu privire la naționalitatea (etnia) celor 481 de prizonieri de război trimiși de la punctele de primire în lagăre.

6. Au fost scoase din evidență – 6 112 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 26-28

NOTE

¹ Lagărul nr. 45, de la stația de cale ferată Iset și Aiat, regiunea Sverdlovsk, a fost organizat în octombrie 1942 și va fi lichidat prin Ordinul nr. 00368, din 24 februarie 1943, al NKVD, pe motiv că „nu corespunde destinației”. Vezi *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 564.

² Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un astfel de grad militar.

Documentul 31

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

15 octombrie 1942

Până la 15 octombrie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 19 042 de prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul nr. 84 (Monetnaia și Losinii) – 2 345 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 805 pers.; soldați – 1 540 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice)

În Lagărul nr. 64 (Morșansk) – 1 202 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 186 pers.; soldați – 1 013 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice)

În Lagărul nr. 45 (Iset și Aiat) – 590 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 46 pers.; soldați – 502 pers.; persoane civile – 42 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice, regiunea Sverdlovsk)

În Lagărul nr. 75 (Riabovo) – 1 039 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 147 pers.; soldați – 889 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzestrare)

În Lagărul nr. 99 (Spasski-Zavod) – 1 561 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; ofițeri (bolnavi) – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 109 pers.; soldați – 1 443 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 2 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră)

În Lagărul nr. 95 (Usman) – 261 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 152 pers.; soldați – 109 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții)

În Lagărul nr. 100 (Suslongher) – 395 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 77 pers.; soldați – 317 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări forestiere ale armatei, Lagărul din RSSA Mari)

În Lagărul nr. 89 (Kozlovka) – 1 183 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 254 pers.; soldați – 926 pers. (Construcția Șoselei Gorki-Riazani)

În Lagărul de la Unja – 332 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 117 pers.; soldați – 213 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări forestiere)

În Lagărul nr. 58 (Temnikov) – 672 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 211 pers.; soldați – 459 pers. (Persoane invalide)

În Lagărul nr. 74 (Oranki) – 603 pers. [din care], ofițeri – 306 pers.; medici militari – 5 pers.; corpul de comandă inferior – 73 pers.; soldați – 215 pers.; femei – 1 pers.; persoane civile – 3 pers. (Concentrarea ofițerilor și Școala antifascistă)

În Lagărul nr. 27 (Krasnogorsk) – 302 pers. [din care], ofițeri – 21 pers.; corpul de comandă inferior – 38 pers.; soldați – 243 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de Vest și de la Kalinin)

În Lagărul nr. 158 (Cerepovet) – 82 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 11 pers.; soldați – 69 pers.; persoane civile – 1 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din Karelia și de la Volhov)

În Lagărul nr. 270 (Borovici) – 106 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 11 pers.; soldați – 94 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Leningrad și din Nord-Vest)

În Lagărul nr. 35 (Lebedian) – 58 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 9 pers.; soldați – 49 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Briansk)

În Lagărul de repartizare nr. 280 – 93 pers. [din care], ofițeri – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 9 pers.; soldați – 82 pers. (Lagărul de repartizare al Frontului din Transcaucazia)

În Lagărul nr. 62 (Novohopersk) – 179 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 8 pers.; soldați – 167 pers.; persoane civile – 3 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Voronej)

În Lagărul nr. 50 (Frolovo) – 295 pers. [din care], ofițeri – 24 pers.; corpul de comandă inferior – 33 pers.; soldați – 238 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Stalingrad)

Total deținuți în lagăre – 11 298 pers.

2. Pe drum, către lagăre – 523 pers.
3. La punctele de primire – 100 pers.
4. În spitale – 548 pers.

5. Prizonierii de război, prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum, către lagăre, și în spitale dețin următoarele grade: locoteneniți-colonei – 1 pers.; majori – 4 pers.; căpitanii – 30 pers.; sublocoteneniți (armata slovacă) – 2 pers.; locoteneniți-majori – 64 pers.; locoteneniți – 202 pers.; sublocoteneniți – 61 pers.; alte grade de ofițeri – 11 pers.; medici militari – 10 pers.; sublocoteneniți (armata finlandeză) – 1 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 6 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 2 pers.; plutonieri-adjuțanți [armata germană] – 11 pers.; plutonieri [armata germană] – 81 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 238 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 7 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 9 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; sergenți-majori – 18 pers.; sergenți – 310 pers.; sergenți-inferiori – 32 pers.; caporali – 441 pers.; caporali-majori – 27 pers.; caporali-inferiori – 1 pers.; subofițeri – 731 pers.; heruanii¹ (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 1 pers.; caporali [armata germană] – 1 011 pers.; fruntași [armata germană] – 2 377 pers.; soldați fruntași – 154 pers.; soldați – 5 750 pers.; marinari – 1 pers.; persoane civile – 58 pers.; femei – 3 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire și în drum) – 701 pers.; lipsesc date cu privire la gradele militare – 116 pers.

6. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 979 pers.; români – 2 600 pers.; finlandezi – 211 pers.; austrieci – 508 pers.; polonezi – 259 pers.; maghiari – 328 pers.; italieni – 573 pers.; spanioli – 43 pers.; ucraineni – 33 pers.; suedezi – 10 pers.; cehi – 62 pers.; ruși – 19 pers.; slovaci – 62 pers.; moldoveni – 10 pers.; țigani – 17 pers.; lituanieni – 4 pers.; sârbi – 37 pers.; croați – 19 pers.; armeni – 3 pers.; greci – 1 pers.; evrei – 55 pers.; tătari – 1 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; norvegieni – 1 pers.; olandezi – 2 pers.; francezi – 3 pers.; estonieni – 2 pers.; belgieni – 6 pers.; laponi – 1 pers.; rusini – 61 pers.; americanii – 1 pers.; sloveni – 5 pers.; saxonii – 1 pers.; letoni – 2 pers.; macedoneni – 1 pers.; bulgari – 1 pers. Nu ne-au parvenit date cu privire la naționalitatea (etnia) celor 549 prizonieri de război, trimiși de la punctele de primire în lagăre.

7. Au fost scoase din evidență – 6 572 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 29-31

NOTĂ

¹ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un astfel de grad militar.

Documentul 32

Memoriul special al sublocotenentului de securitate Koltîșev, șef al Secției operative din Lagărul de la Spasski-Zavod, adresat maiorului de securitate P.K. Soprûnenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor de război din lagăr¹

Strict secret

24 octombrie 1942

MEMORIU SPECIAL

**privind rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor de război
și deficiențele existente în asigurarea asistenței medicale de către Serviciul sanitar**

Analizând materialele disponibile, se poate observa că, din ziua sosirii primului lot de prizonieri de război, în septembrie 1941, și până la 20 octombrie a.c., în Lagărul NKVD de la Spasski-Zavod au sosit 1 200 de prizonieri de război și 1 200 de persoane interne, printre aceștia aflându-se și foști prizonieri de război polonezi. În total, în lagăr au ajuns 5 400 de persoane.

Tot în această perioadă, 1 200 de prizonieri de război din lagărul nostru au fost redirecționați, sub escortă, către alte lagăre. Până la 20 octombrie a.c., din cei 4 200 de prizonieri de război și de persoane interne au decedat 1 670 de persoane, dintre care 125 de persoane interne.

1. Cauza principală a mortalității în rândul prizonierilor de război și al persoanelor interne o constituie faptul că, mult timp, până în mai a.c., ei nu au muncit, ci au stat în permanență culcați, ceea ce a determinat atrofierea mușchilor.

2. După deschiderea a trei sectoare de producție în lagăr, unde prizonierii de război efectuează cele mai grele munci fizice, numărul bolnavilor a crescut brusc. Astfel, din septembrie 1941 până în mai 1942, au decedat 615 persoane, iar din mai 1942 până la 20 octombrie a.c., au murit 1 055 de oameni. La 20 octombrie, există 862 de bolnavi, plus bolnavii de la două sectoare de producție, în total peste 1 000 de persoane.

3. În prezent, în lagăr există 8 infirmerii, din care doar 3 sunt bine amenajate. Celelalte nu au fost amenajate nici până acum. Pe timp de noapte, lipsește curentul electric, pe perioada iernii nu sunt încălzite, nu au în dotare instrumentele medicale necesare, saltele, pături și duc lipsă de medicamente. În consecință, nu există niciun fel de regim sanitar sau norme de igienă, greu de realizat, de altfel, în astfel de condiții.

4. Prizonierii de război și persoanele interne din infirmerii sunt extrem de epuizați, se spală cu apă rece, în camere neîncălzite, iar dacă merg la baie, la întoarcere, răcesc pentru că sunt prost îmbrăcați, unii decedând din cauza pneumoniei.

5. De regulă, prizonierii de război și persoanele interne ar trebui să meargă la baie de trei ori pe lună, însă unele dintre persoanele interne refuză să facă acest lucru mai mult de o dată pe lună, motivând că sunt bătrâni și bolnavi. O parte dintre persoanele interne care muncesc nu merg la baie mai des sau, dacă ajung acolo, nu au lenjerie de corp pentru schimb, iar după baie nu primesc lenjerie curată de pat, în preajmă existând și persoane care nu se spală.

De exemplu, 36 de persoane interne, care muncesc la atelierul mecanic, nu au mers la baie și nu au primit lenjerie la schimb timp de o lună. În plus, persoanele interne au destule obiecte personale care nu au fost niciodată deparazitate și, de aceea, sunt pline de păduchi.

6. Din cauza regimului de economisire a combustibilului, impus de către conduceră lagărului, apa de la baie este, deseori, rece, iar temperatura în camera de deparazitare se ridică doar la 60°C-70°C. În asemenea condiții deparazitarea nu are niciun efect. Consumul fără rost al combustibilului, al apei și al timpului provoacă nemulțumirea prizonierilor de război și a persoanelor interne.

7. Conform dispoziției conducerii lagărului, bolnavii aflați în convalescență sunt trimiși la muncile fizice grele imediat ce părăsesc infirmeria. Astfel, la 25 septembrie 1942, 50 astfel de prizonieri de război au fost trimiși la muncă în Colhozul „Kaganovici”, situat la 18 km de lagăr, unde erau condiții proaste de lucru: locuiau într-un grajd de vite, fără încălzire, deseori mergeau la muncă nemâncați, fapt determinat de lipsa de preocupare pentru hrana acestora, iar conduceră lagărului nu a convenit, în acest sens, cu șefii colhozului. În consecință, până la 16 octombrie 1942, adică în 20 de zile, 3 dintre cei trimiși la colhoz au decedat și 17 s-au îmbolnăvit grav.

8. Condițiile de detenție ale prizonierilor de război în sectoarele de muncă. Din luna mai și până în prezent, la Fabrica de Cărămizi a Trustului „Karagandaštroi”² nu a existat baie pentru prizonierii de război, iar lenjeria era schimbată ocazional. În barăci lipsește apa fiartă, prizonierii fiind nevoiți să scoată apa din fântâna și să o consume nefiartă. Camerele de locuit ale prizonierilor de război care muncesc în sectoarele de producție nu sunt încălzite, lipsesc ușile și ferestrele, iar când revin uzi de la muncă din cauza ploii, prizonierii nu au unde să-și usuce hainele și încălțăminte. Din pricina frigului nu se spală și sunt foarte murdari.

În Sectorul de producție nr. 1 al lagărului există o infirmerie cu o capacitate de 15 locuri. Ceilalți bolnavi și [cei] extenuați rămân în paturile din barăcile lor, alături de cei sănătoși, care muncesc. Numai în perioada august-septembrie, în barăci au decedat 8 bolnavi, faptul având un impact negativ asupra celor sănătoși. Din cauza organizării defectuoase a muncii de către fostul șef al Sectorului, unii prizonieri au lucrat fără intrerupere câte două schimburi, iar alții au șomat. În consecință, o mare parte a lucrătorilor buni s-au extenuat. Din luna mai a.c., la Sectorul de producție nr. 1, au fost trimiși să muncească 1 300 de prizonieri de război, iar 600 dintre aceștia au decedat. Sectorul este organizat pentru 420 de locuri de muncă. Șeful Serviciului sanitar, Vladimirov, în loc să se ocupe de problemele privind asistența medicală pentru prizonierii de război și să-și supravegheze subalternii, se implică în activitatea de aprovizionare și de dirijare a șantierului de construcție a băii. Ca urmare a acestor

disfuncționalități, în perioada august-septembrie a.c. au decedat aproape 120 de prizonieri de război.

Hrănirea prizonierilor de război

Regimul de hrana al prizonierilor și al persoanelor interne lasă mult de dorit. Li se distribuie cartofii cei mai mici și stricați. La pregătirea supei se folosesc frunze de varză și de sfeclă îngălbene, inutilizabile pentru hrana. Legumele pentru consumul prizonierilor de război, păstrate în depozit, sunt aduse la bucătărie fără a fi cântărite. Astfel, la 12 octombrie, în loc de 520 kg, au fost aduse doar 350 kg de cartofi mici, ceea ce a dus la scăderea substanțială a normelor de hrana prevăzute pentru prizonieri.

În plus, la ordinul tov. Kruli, șeful Secției aprovizionare, unor categorii de prizonieri de război și persoane interne – care lucrează la atelierul mecanic ca sobari sau care lucrează la săpături – li se oferă, de la 1 octombrie, o rație de hrana în plus, fără ca bucătăria să primească cantitatea de alimente pentru aceasta. Bucătarii sunt nevoiți să folosească mai multă apă pentru a crește numărul de porții de la 1 300 la 1 350.

Vă mai informăm că lipsa hainelor călduroase și a încălțăminte pe timp de iarnă pentru prizonierii de război poate constitui principala cauză a răcelii și a mortalității în masă a acestora.

Măsuri care se impun:

1. Conducerea lagărului este la curent cu toate cele semnalate, dar nu întreprinde suficiente măsuri pentru rezolvarea problemelor.
2. În legătură cu distribuirea legumelor la bucătăria prizonierilor de război, fără ca acestea să fie cântărite, efectuăm o anchetă.

Şeful Secției operative a Lagărului de la Spasski-Zavod,
sublocotenent de securitate (ss) Koltîșev

Delegatul Secției operative a Lagărului de la Spasski-Zavod,
sergent (ss) Sultanov

RGVA, Fond 1p, opis 3 z, dosar 1, f. 261-262

NOTE

¹ O copie a memoriului a fost transmisă comisarului de securitate de rangul 3, P.V. Fedotov, șeful Direcției a 2-a din cadrul NKVD al URSS, și căpitanului de securitate A.P. Demidov, șeful Direcției regionale Karaganda a NKVD.

² Simultan cu Trustul „Karagandaugoli” (vezi nota 3, doc. nr. 10), care desfășura activități în domeniul extractiei cărbunelui, prin Hotărârea CC al PC(b) unional și a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, din 11 februarie 1936 a fost organizat Trustul „Karagandašahtstroi”, care avea ca obiect de activitate amenajarea și pregătirea de noi mine pentru procesul de extragere a cărbunelui, precum și construirea clădirilor necesare pentru organizarea infrastructurii zonei miniere de la Karaganda.

Documentul 33

Comunicatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind efectivele de prizonieri de război capturate de Armata Roșie până la 15 noiembrie 1942

Strict secret
15 noiembrie 1942

Situația la 15 noiembrie 1942

Total prizonieri primiți – 19 782 pers., din care: ofițeri – 480 pers.; corpul de comandă inferior – 3 162 pers.; soldați – 15 566 pers.; persoane civile – 20 pers.; femei – 4 pers.; lipsesc datele despre gradele militare (în spitale și la punctele de primire) – 552 pers.

Componența pe naționalități (etnii): germani – 11 286 pers.; români – 4 309 pers.; finlandezi – 489 pers.; austrieci – 767 pers.; maghiari – 387 pers.; polonezi – 364 pers.; italieni – 821 pers.; spanioli – 51 pers.; ucraineni – 38 pers.; ruși – 26 pers.; cehi – 89 pers.; slovaci – 83 pers.; suedezi – 33 pers.; tigani – 24 pers.; lituanieni – 6 pers.; sârbi – 39 pers.; moldoveni – 20 pers.; armeni – 1 pers.; greci – 2 pers.; croați – 24 pers.; turci – 1 pers.; evrei – 57 pers.; tătari – 1 pers.; francezi – 3 pers.; letoni – 5 pers.; estonieni – 4 pers.; carelieni – 4 pers.; olandezi – 9 pers.; belgieni – 3 pers.; norvegieni – 1 pers.; laponi – 1 pers.; rusini – 67 pers.; bulgari – 1 pers.; sloveni – 6 pers.; macedoneni – 1 pers.; lipsesc date referitoare la naționalitate (etnie) (în spitale și parte decedați în afara lagărelor) – 759 pers.

Din totalul de 19 782 de persoane, prizonierii de război sunt deținuți în: lagăre – 11 543 pers.; la punctele de primire și pe drum spre lagăre – 81 pers.; în spitale – 491 pers.; scoase din evidență – 7 711 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 104

Documentul 34

Centralizator cu efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale, până la data de 15 noiembrie 1942

Strict secret

Situată la 15 noiembrie 1942

La 15 noiembrie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost primite 19 782 de persoane.

1. În lagăre:

În Lagărul nr. 84 – 2 013 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 403 pers.; soldați – 1 610 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice)

În Lagărul nr. 64 – 1 142 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 175 pers.; soldați – 964 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice)

În Lagărul nr. 45 – 839 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 193 pers.; soldați – 646 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice)

În Lagărul nr. 75 – 946 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 140 pers.; soldați – 803 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Armament)

În Lagărul nr. 99 – 1 435 pers. (persoane invalide) [din care], ofițeri (bolnavi) – 1 pers.; medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 99 pers.; soldați – 1 326 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 3 pers.

În Lagărul nr. 95 – 677 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 227 pers.; soldați – 450 pers. (Șantierele Comisariatului Poporului pentru Materiale de Construcții)

În Lagărul nr. 100 – 1 142 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 200 pers.; soldați – 818 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări forestiere ale armatei).

În Lagărul nr. 89 – 72 pers. (bolnavi) [din care], corpul de comandă inferior și soldați – 72 pers.

În Lagărul de la Unja – 38 pers. (bolnavi) [din care], corpul de comandă inferior – 10 pers.; soldați – 28 pers.

În Lagărul nr. 58 – 1 151 pers. (persoane invalide) [din care], ofițeri – 5 pers.; corpul de comandă inferior – 358 pers.; soldați – 687 pers.; persoane civile – 1 pers.

În Lagărul nr. 74 – 643 pers. [din care], ofițeri – 352 pers.; corpul de comandă inferior – 60 pers.; soldați – 228 pers.; persoane civile – 3 pers. (Concentrarea ofițerilor și Școala antifascistă)

În Lagărul nr. 27 – 445 pers. [din care], ofițeri – 39 pers.; corpul de comandă inferior – 66 pers.; soldați – 340 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de Vest și de la Kalinin)

În Lagărul nr. 158 – 105 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 16 pers.; soldați – 84 pers.; persoane civile – 3 pers.; femei – 1 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din Karelia și de la Volhov)

În Lagărul nr. 270 – 183 pers. [din care], ofițeri – 4 pers.; corpul de comandă inferior – 20 pers.; soldați – 159 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Leningrad și din Nord-Vest)

În Lagărul nr. 35 – 66 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 9 pers.; soldați – 57 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Briansk)

În Lagărul nr. 280 – 288 pers. [din care], ofițeri – 3 pers.; corpul de comandă inferior – 27 pers.; soldați – 258 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din sud)

În Lagărul nr. 50 – 160 pers. [din care], ofițeri – 6 pers.; corpul de comandă inferior – 22 pers.; soldați – 132 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Stalingrad și din Sud-Est)

În Lagărul nr. 62 – 377 pers. [din care], ofițeri – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 42 pers.; soldați – 334 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din Voronej și de pe Don)

Total deținuți în lagăre – 11 543 pers.

2. La punctele de primire – 81 pers.

3. În spitale – 491 pers.

4. Prizonierii de război prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum către lagăre și în spitale dețin următoarele grade: locotenjenți-colonei – 1 pers.; majori – 6 pers.; căpitanii – 39 pers.; sublocotenjenți (armata slovacă) – 2 pers.; locotenjenți-majori – 72 pers.; locotenjenți – 226 pers.; sublocotenjenți – 62 pers.; alte grade de ofițeri – 12 pers.; medici militari – 6 pers.; sublocotenjenți (armata finlandeză) – 2 pers.; maiștri-intendenți – 2 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 12 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 2 pers.; plutonieri-adjutanți [armata germană] – 8 pers.; plutonieri [armata germană] – 95 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 228 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 5 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 13 pers.; sergenți-majori – 26 pers.; sergenți – 318 pers.; sergenți-inferiori – 16 pers.; caporali – 426 pers.; caporali-majori – 20 pers.; subofițeri¹ [armata germană] – 1 pers.; subofițeri² [armata germană] – 1 pers.; subofițeri [armata germană] – 780 pers.; heruanii³ (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 9 pers.; comandanți de grupă – 1 pers.; tizedeși⁴ – 2 pers.; caporali [armata germană] – 992 pers.; fruntași [armata germană] – 2 517 pers.; fruntași – 141 pers.; soldați – 5 787 pers.; persoane civile – 15 pers.; femei – 4 pers.; corpul de comandă inferior și soldați (la punctele de primire, în drum spre lagăre și în spitale) – 164 pers.; lipsesc date referitoare la gradele militare – 60 pers.

5. Componența pe naționalități (etnii): germani – 6 570 pers.; români – 2 872 pers.; finlandezi – 215 pers.; austrieci – 531 pers.; maghiari – 323 pers.; polonezi – 304 pers.; italieni – 614 pers.; spanioli – 44 pers.; ucraineni – 35 pers.; ruși – 22 pers.; cehi – 74 pers.; slovaci – 63 pers.; suedezi – 6 pers.; tigani – 18 pers.; lituanieni – 4 pers.; sârbi – 37 pers.; moldoveni – 17 pers.; armeni – 1 pers.; greci – 1 pers.; croați – 20 pers.; turci – 1 pers.; evrei – 53 pers.; tătari – 1 pers.; francezi – 2 pers.; letoni – 2 pers.; estonieni – 2 pers.; carelieni – 2 pers.; olandezi – 2 pers.; belgieni – 3 pers.; norvegieni – 1 pers.; sloveni – 6 pers.; macedoneni – 1 pers.; rusini – 64 pers.; bulgari – 1 pers.; lipsesc date referitoare la naționalitate (etnie) – 203 pers.

6. Prizonieri scoși din evidență – 7 717 pers.
7. Cetățeni străini internați – 858 pers.
8. Foști prizonieri din armata poloneză – 199 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 105-107

NOTE

¹ În text era scris „Oberunteroffizier”, acest grad neexistând în armata celui de-al Treilea Reich. Cu siguranță, este vorba despre o eroare de scriere, gradul fiind „Unteroffizier”.

² În text era scris „Hauptunteroffizier”, acest grad neexistând în armata celui de-al Treilea Reich. Cu siguranță, este vorba despre o eroare de scriere, gradul fiind „Unteroffizier”.

³ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un astfel de grad militar.

⁴ Caporal în armata ungară.

Documentul 35

Ordinul nr. 002597, din 28 noiembrie 1942, al NKVD al URSS, privind repartizarea și utilizarea la muncă a prizonierilor de război

Strict secret

28 noiembrie 1942

Moscova

Pentru repartizarea și utilizarea la muncă a loturilor de prizonieri de război sosite, ordon:¹

1. Trimiterea celor 64 000 de prizonieri de război în lagărele existente după cum urmează: Spasski-Zavod, regiunea Karaganda – 8 000 pers.; Iuja, regiunea Ivanovo – 15 000 pers.; Rada, regiunea Tambov – 15 000 pers.; Monetnaia și Losinii, regiunea Sverdlovsk – 4 000 pers.; Stația de cale ferată Basianovskaia, regiunea Sverdlovsk – 2 000 pers.; Iset și Aiat, regiunea Sverdlovsk – 1 500 pers.; Kîștîm, regiunea Celiabinsk – 2 000 pers.; Temnikov, RSSA Mordvină – 10 000 pers.; Riabovo, RSSA Udmurtă – 1 000 pers.; Elabuga, RSSA Tătară – 2 500; Oranki, regiunea Gorki – 3 000 pers.

2. Organizarea următoarelor noi lagăre în vederea utilizării la muncă a prizonierilor de război la întreprinderile și exploataările forestiere din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Forestieră²: Tavda³, regiunea Sverdlovsk – pentru 6 000 pers.; Siavsk, regiunea Gorki – pentru 3 000 pers.; Metil⁴, regiunea Molotov – pentru 3 000 pers.; Aşa⁵, regiunea Celiabinsk – pentru 3 000 pers.; Lobva, regiunea Sverdlovsk – pentru 3 000 pers.; Tiumen⁶, regiunea Omsk – pentru 4 000 pers.; Asino, regiunea Novosibirsk – pentru 5 000 pers.; Kilmez, RSSA Udmurtă – pentru 3 000 pers.

3. Organizarea următoarelor noi lagăre în vederea utilizării la muncă a prizonierilor de război la întreprinderile din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră⁷: Novokuznețk, regiunea Novosibirsk – pentru 7 000 pers.; Baskaia⁸, regiunea Molotov – pentru 5 000 pers.

În plus, din Lagărul de la Spasski-Zavod vor fi repartizați 4 000 de prizonieri de război pentru folosirea la minele de cărbune ale Trustului Karaganda-Şahtstroi.

4. Organizarea Lagărului de la Asbest⁹, regiunea Sverdlovsk, pentru 3 000 de persoane, pentru munci la întreprinderile din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții¹⁰.

5. Organizarea Lagărului de la Celiabinsk pentru 10 000 de persoane, pentru folosirea prizonierilor de război la munci, pe șantierele Trustului Celiabmetallurgstroi al NKVD¹¹.

6. Pentru descongestionarea Frontului de Sud-Vest de prizonierii de război, să fie organizat Lagărul de la Miciurinsk, regiunea Tambov, pentru 5 000 de persoane.

7. Tov. general-maior Krivenko, șeful Direcției trupelor de escortă, să organizeze paza prizonierilor de război în lagăre și la locurile de muncă.

8. Tov. Berenzon¹², şeful Direcției generale financiare din cadrul NKVD al URSS, să asigure finanțarea pentru toate lagărele destinate prizonierilor de război.

9. În termen de cinci zile, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne să elaboreze și să prezinte spre aprobare normele de hrana diferențiate pentru toate categoriile prizonierilor de război.

10. Comisarul poporului pentru afacerile interne al RSSA Udmurtă și şefii direcțiilor NKVD ale regiunilor Sverdlovsk, Gorki, Molotov, Celiabinsk, Omsk, Novosibirsk, Karaganda și Tambov să delege urgent, la locurile de înființare a lagărelor, persoane responsabile, să ia măsurile necesare pentru completarea posturilor din schema lagărelor și să asigure preluarea și cazarea prizonierilor de război.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 3 I. Serov

GARF, Fond 9401, opis 1, dosar 644, f. 335-337

Publicat în *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 561-562

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului, în partea de sus, este notat: „Completat prin Ordinul nr. 001242 din 1942”. (notă ediția rusă)

² Comisariatul Poporului pentru Industria Forestieră al URSS a fost creat în ianuarie 1932; în 1940 a fost divizat în Comisariatul Poporului pentru Industria Forestieră al URSS și Comisariatul Poporului pentru Industria Celulozei și a Hârtiei. În 1948, aceste două comisariate (din martie 1946, ministere) au fost din nou comasate în Ministerul Industriei Forestiere și al Hârtiei, care, în 1951, a fost din nou împărțit în Ministerul Industriei Forestiere și Ministerul Hârtiei și al Prelucrării Lemnului. În 1953 și 1954, au avut loc reorganizări succesive ale acestor ministere. (notă ediția rusă)

³ Lagărul nr. 77, de la stația de cale ferată Tavda, regiunea Sverdlovsk, a fost organizat pentru utilizarea prizonierilor de război ca mâna de lucru la întreprinderile și exploatarele forestiere ale Comisariatului Poporului pentru Industria Forestieră al URSS. Conform Ordinului nr. 00368 al NKVD, din 24 februarie 1943, toate cele 6 lagăre pentru prizonierii de război existente la acel moment în regiunea Sverdlovsk (Basianovskaia, Monetnaia și Losinii, Asbest, Tavda, Iset și Aiat, Lobva) au fost comasate în Lagărul din Ural, cu o capacitate de 20 000 de persoane. Vezi *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 564. De la 1 martie 1943, denumirea este schimbată în Lagărul nr. 84 de la Monetnaia și Losinii. Acesta aveaște secții (nr. 1, stația de cale ferată Tavda; nr. 2, stația de cale ferată Lobva; nr. 3, stația de cale ferată Monetnaia; nr. 4, stația de cale ferată Taghil; nr. 5, stația de cale ferată Mednaia Šahta; nr. 6, stația de cale ferată Mohovaiia; nr. 7, stația de cale ferată Asbest), *ibidem*, p. 102.

⁴ Fabrica „Metil” din localitatea Vsevolodo-Vilva, raionul Aleksandrovsk, regiunea Molotov (actualmente, Perm).

⁵ Orașul Aşa este situat la 377 km vest de orașul Celiabinsk.

⁶ La acea dată nu exista regiunea Tiumen. Aceasta a fost separată de regiunea Omsk la 14 august 1944.

⁷ Comisariatul Poporului pentru Industria Carbonieră a fost creat în ianuarie 1939. În perioada 1946-1948, a fost divizat după criteriul teritorial în Comisariatul Poporului pentru Industria Carbonieră pentru partea de vest a URSS și Comisariatul Poporului pentru Industria Carbonieră pentru partea de est a URSS. (notă ediția rusă)

⁸ Stația Baskaia de pe linia de cale ferată Ciusovskaia-Solikamsk, situată în zona centrală a munților Ural, la 180 km nord-est de orașul Perm. Interesul sporit față de localitatea Baskaia era legat de extinderea procesului de exploatare a Bazinului carbonifer Kizel.

⁹ Asbest – oraș din regiunea Sverdlovsk, situat în zona centrală a muntilor Ural, pe malul râului Reft, la 86 km nord-vest de orașul Ekaterinburg. Militarii români au fost primii prizonieri de război sosiți în 1942 în Lagărul de la Asbest. Faptul este confirmat de către martori oculari. Locuitoarea orașului Asbest, A. Cerepanova, își amintește: „Primii prizonieri de război sosiți în orașul Asbest, în toamna anului 1942, au fost români. Prima lor colonie se afla lângă Halta nr. 8, între fabricile nr. 2 și nr. 3. Acolo se aflau opt barăci și câteva căsuțe particulare. Prizonierii de război au fost transportați în vagoane de marfă. Linia de cale ferată trecea pe lângă haltă, în care noi, copiii, foarte curioși, ne jucam pe acolo mereu. După ce s-au deschis vagoanele, au fost aruncați morții chiar lângă linia de cale ferată. Cei vii săreau din vagoane și fugeau în haltă, unii din ei aproape desculții. În zona munților Ural, toamna este [frig] aproape ca iarna. În serile târzii din zilele următoare, unii băiețandri din oraș jefuiau cadavrele. Ei aduceau ghete, cizme, haine, fotografii de familie și chipul lui Iisus Hristos, frumos realizat. Majoritatea cadavrelor erau semidezbrăcate și înțepenite în diferite poziții.” Vezi Iuri Mihailovici Suharev, *op. cit.*

¹⁰ Comisariatul Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții (din 1946, minister) a fost creat în ianuarie 1939. (notă ediția rusă)

¹¹ Trustul de Construcții și Montaj Celiabmetallurgstroi a fost înființat la 14 ianuarie 1941, în cadrul Comisariatului Poporului pentru Construcții, iar la 24 noiembrie 1941 a fost inclus în cadrul NKVD. A executat lucrările de construcții ale Uzinei Metalurgice de la Celiabinsk, ale Uzinei nr. 817, destinate producției plutoniului în scopuri militare, și ale orașului secret Celiabinsk-40, de pe lângă Uzina nr. 817, situat la 16 km est de orașul Kıştîm.

¹² Lazar Izrailevici Berenzon (1898-1957) – general-maior de intendență. În perioada 26 februarie 1941-14 martie 1946, a fost șeful Biroului central finanțiar și de plan din cadrul NKVD al URSS.

Documentul 36

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la preluarea și la transportul prizonierilor de război din zona Frontului de la Stalingrad

30 noiembrie 1942

Frontul de Sud-Vest

Până la 30 noiembrie a.c., de la punctele de primire au fost trimiși în lagăre 16 870 de prizonieri de război. La punctele de primire și la stațiile de cale ferată mai sunt 16 149 de prizonieri de război. Ceilalți încă nu au fost predați la punctele de primire de către unitățile Armatei Roșii.

Conform comunicării tov. Smirnov¹, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, marea majoritate a prizonierilor sunt români.

Prizonierii de război sosesc la punctele de primire epuizați, deoarece unitățile Armatei Roșii nu au organizat hrănirea lor. Există cazuri de decese din cauza epuizării.

În baza acordului Cartierului General al armatei, Consiliul Militar al Frontului de Sud-Vest solicită înființarea unui lagăr pentru 5 000 de prizonieri de război la stația Panfilovo, pentru construcția unei linii de cale ferată.

Frontul de pe Don

La punctele de primire ale NKVD de pe Frontul de pe Don sunt deținuți 176 de prizonieri de război. În viitorul apropiat, urmează să sosească încă 200 de persoane.

Frontul de la Stalingrad

La punctele de primire ale NKVD au fost preluăți 5 575 de prizonieri de război, care sunt pregătiți pentru a fi trimiși în lagăr. Vagoanele garniturilor de tren sunt utilate².

Sunt aproape de punctele de îmbarcare 5 000 de prizonieri de război.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
maior de securitate Soprundenko

NOTE

¹ Nikolai Nikolaevici Smirnov (n. 1901) – căpitan de securitate, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD. Conform Ordinului nr. 00251 al NKVD, din 8 februarie 1943, a fost numit şef al Direcției lagărelor pentru prizonierii de război de la Stalingrad, funcție pe care a deținut-o până la sfârșitul anului 1944. În 1945, a fost numit inspector responsabil al Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD.

² La 30 noiembrie 1942, ora 21,30, maiorul superior de securitate A.I. Voronin, șeful Direcției regionale Stalingrad a NKVD, transmitea: „De la începutul ofensivei Armatei Roșii, pe Frontul de la Stalingrad au fost luati prizonieri de război 5 575 pers., din care 117 ofițeri (2 locoteneni-colonei, 5 majori, 18 căpătani, 7 locoteneni-majori), toți români. Pe Frontul de pe Don – 176 pers., din care 7 locoteneni și restul trupă, majoritatea români. În preajma punctelor de îmbarcare de pe Frontul de la Stalingrad se află 5 000 pers., iar în cele de pe Frontul de pe Don – 200 pers. Nu avem posibilitatea să prezintăm date exacte cu privire la gradele militare și la naționalitatea (etnia) prizonierilor de război, deoarece acestea nu există la statele-majore ale fronturilor și la secțiile speciale ale armatelor.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 18.

Documentul 37

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la preluarea și la transportul prizonierilor de război din zona luptelor de la Stalingrad

4 decembrie 1942

Frontul de Sud-Vest

În perioada 28 noiembrie-3 decembrie 1942, de pe Frontul de Sud-Vest au fost trimiși în lagărele NKVD 27 238 de prizonieri de război.

La stația Sebriakovo sunt pregătite de plecare 1 583 de persoane.

Din numărul total al prizonierilor de război trimiși de pe Frontul de Sud-Vest, 9 878 de prizonieri de război au sosit în Lagărul de la Rada¹ și au următoarele grade militare: colonie - 12 pers.; locoteneniți-colonei - 14 pers.; majori - 34 pers.; căpitanii - 64 pers.; locoteneniți - 13 pers.; sublocoteneniți - 169 pers.; plutonieri-majori - 130 pers.; plutonieri - 33 pers.; sergenți-majori - 122 pers.; sergenți - 265 pers.; subofițeri - 1 pers.; plutonieri - 1 pers.; fruntași - 1 pers.; soldați - 9 019 pers.

Prizonierii de război sosiți în Lagărul de la Rada au următoarele etnii: română - 9 864 pers.; germană - 4 pers.; maghiară - 2 pers.; rusină - 2 pers.; tătară - 2 pers.; sărbă - 1 pers.; austriacă - 1 pers.; poloneză - 1 pers.; slovacă - 1 pers.

La punctele de colectare și de tranzit ale unităților armatei de pe Frontul de Sud-Vest au sosit 600 de foști militari ai Armatei Roșii, căzuți prizonieri sau care au fost încercuiți de inamic. Pe drum, li se vor alătura încă 1 200 de pers. Toți vor fi transportați într-un lagăr special.

Frontul de pe Don

De pe Frontul de pe Don nu au sosit loturi noi de prizonieri de război. În spitalele frontului se află 1 500 de prizonieri de război răniți.

Frontul de la Stalingrad

Nu au fost efectuate transporturi suplimentare de prizonieri de război de pe Frontul de la Stalingrad, deoarece aceștia nu au fost încă transferați de către unitățile Armatei Roșii pe malul de est al fluviului Volga. În spitalele de pe front, se află 3 000 de prizonieri de război răniți.

Direcția generală sanitară a Armatei Roșii întreprinde măsuri de evacuare a acestora în spitalele speciale din spatele frontului.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 45-46

NOTĂ

¹ La începutul lunii decembrie 1942, maiorul de securitate S.T. Mitrișov, șeful Direcției regionale Tambov a NKVD, l-a informat pe maiorul de securitate P.K. Soprunenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, despre dificultățile legate de transportul prizonierilor de război în Lagărul de la Rada: „(...) în sectorul [de cale ferată] Balașov-Tambov sunt blocate trenurile cu 15 000 de prizonieri de război. În legătură cu aglomerarea căilor ferate de transporturile armatei, stația Tambov nu primește trenurile cu prizonierii de război. S-au luat măsuri prin intermediul Direcției transporturi militare a Armatei Roșii în vederea circulației trenurilor prin Tambov.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 19.

Documentul 38

Proces-verbal de predare-primire a 3 519 prizonieri de război germani și români, încheiat între A.A. Jmurov, locotenent-major de securitate din Regimentul 233 al trupelor de escortă ale NKVD, și căpitanul de securitate F.I. Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 de la Temnikov

8 decembrie 1942

Proces-verbal

Căpitanul de securitate F.I. Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 al NKVD, Sîciov, șeful Secției a 2-a, și locotenent-majorul de securitate din Regimentul 233 al trupelor de escortă ale NKVD, A.A. Jmurov, șef al trenului, au încheiat prezentul proces-verbal prin care se atestă că, la data de 8 decembrie 1942, s-a efectuat predarea-primirea a 3 519 prizonieri de război români și germani, ofițeri, subofițeri și soldați, sosiți de pe Frontul de Sud-Vest, stația Sebriakovo, fără niciun fel de liste. La morga lagărului, au fost depuse douăsprezece cadavre și altele nouăsprezece au fost predate de către șeful grupului de escortă la stația Riajsk, conform procesului-verbal din 6 decembrie 1942.

Potrivit procesului-verbal de predare-primire din 29 noiembrie 1942, încheiat de către maiorul Iakubenko, adjunctul comandantului Regimentului 233 al trupelor de escortă ale NKVD, și de Štokolov, intendent de rangul 3, șeful grupului de escortă a preluat 3 630 de persoane. În lagăr au ajuns 3 519 persoane și 12 cadavre¹; 19 cadavre au fost predate pe drum, la stația Riajsk. Astfel, lipsesc 80 de prizonieri.

Şeful grupului de escortă, tov. locotenent-major Jmurov, explică aceasta prin faptul că a preluat lotul de prizonieri prin numărare, fără liste. La numărare s-a constatat lipsa. Având ordin să plece urgent, a procedat în consecință.

Şeful grupului de escortă a depus certificatul de primire a alimentelor până la 6 decembrie 1942, inclusiv.

La sosire, prizonierii de război au înaintat plângeri în legătură cu faptul că, pe timpul deplasării, nu au primit hrană trei zile. Alte plângeri nu au fost.

Am primit:

Şeful Administrației Lagărului NKVD nr. 58, căpitan de securitate (ss) Kadîșev

Şeful Secției a 2-a, (ss) Sîciov

Am predat:

Şeful grupului de escortă,
locotenent-major (ss) Jmurov

NOTĂ

¹ Detaliile cu privire la condițiile decesului celor 12 prizonieri de război, ale căror corpuși au fost depuse la morga Lagărului de la Temnikov, se regăsesc într-un proces-verbal separat, în care se precizează: „(...) în timpul transportului prizonierilor cu trenul de pe Frontul de Sud-Vest, stația Sebriakovo, până în Lagărul de la Temnikov, zece persoane au decedat, iar două au fost împușcate de către soldații din escortă, ca urmare a tentativelor de evadare; un prizonier a fost omorât la stația Sasovo, iar al doilea la stația Potima. Nu există niciun fel de date personale cu privire la cele 12 cadavre, deoarece nu există liste. Nu s-a reușit obținerea lor [a datelor personale] nici în urma interogării celorlalți prizonieri săsiți.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 12, f. 83.

Documentul 39

Proces-verbal de predare-primire a 3 141 de prizonieri de război români, încheiat între A.S. Grigoriev, sergent din Regimentul 229 al trupelor de escortă ale NKVD, și căpitanul de securitate F.I. Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 de la Temnikov

9 decembrie 1942

Proces-verbal

Căpitanul de securitate Kadîșev, șef al Administrației Lagărului nr. 58 al NKVD, Sîciov, șeful Secției a 2-a, și A.S. Grigoriev, sergent din Regimentul 229 al trupelor de escortă ale NKVD, șef al trenului, au încheiat prezentul proces-verbal prin care se atestă efectuarea predării-primirii, la 9 decembrie 1942, a 3 141 de prizonieri de război români, ofițeri, subofițeri și soldați, sosiți de pe Frontul de Sud-Vest, stația Filonovo, fără niciun fel de liste.

În plus, au fost preluate 21 de cadavre¹.

Conform declarației tov. sergent Grigoriev, grupul de escortă a preluat lotul de 3 162 de prizonieri prin numărare, fără niciun fel de documente.

Certificatul de primire a produselor alimentare lipsește. La sosire, prizonierii de război nu au formulat niciun fel de plângere.

Am primit:

Şeful Administrației Lagărului nr. 58 al NKVD, căpitan de securitate (ss) Kadîșev
Şeful Secției a 2-a, (ss) Sîciov

Am predat:
Şeful trenului,
sergent (ss) Grigoriev

RGVA, Fond 1p, opis 04e, dosar 12, f. 81.

NOTĂ

¹ În procesul-verbal încheiat pentru acest caz era menționat: „Pe timpul transportului prizonierilor cu trenul, de pe Frontul de Sud-Vest, stația Filonovo, până în Lagărul de la Temnikov, douăzeci și unu de persoane au decedat. Nu există niciun fel de date personale ale celor decedați și nici nu s-a reușit obținerea lor în urma interogării celorlați prizonieri sosiți.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 12, f. 82.

Documentul 40

Proces-verbal de predare-primire a 2 859 de prizonieri de război români, încheiat între sublocotenentul A.A. Safronov din Regimentul 233 al trupelor de escortă ale NKVD și căpitanul de securitate F.I. Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 de la Temnikov

11 decembrie 1942

Proces-verbal

Căpitanul de securitate Kadîșev, șeful Administrației Lagărului nr. 58 al NKVD, Sîciov, șeful Secției a 2-a, și sublocotenentul A.A. Safronov din Regimentul 233 al trupelor de escortă ale NKVD, șef al echipei de escortă, au încheiat prezentul proces-verbal prin care se atestă efectuarea predării-primirii, la 11 decembrie 1942, a 2 859 de prizonieri de război români, ofițeri, subofițeri și soldați, sosiți de pe Frontul de Sud-Vest, de la stațiile Sebriakovo și Filonovo, fără niciun fel de liste. La morga lagărului au fost depuse 57 de cadavre, iar alte 63 de cadavre au fost predate la stațiile Balașov, Rtișcevo, Ruzaevka, Penza, fapt consemnat prin procese-verbale.

Conform procesului-verbal de predare-primire încheiat la 1 decembrie 1942 de către sublocotenentul Safronov, șeful echipei de escortă, maiorul Iakubenko, adjunctul comandantului Regimentului 233 al trupelor de escortă ale NKVD, și Ivanov, șeful Punctului de primire, șeful grupului de escortă a preluat 2 759 de persoane, iar la stația Filonovo trenului său i-au mai fost atașate trei vagoane, cu 220 de prizonieri. În total, el a preluat 2 979 de persoane.

În lagăr au ajuns 2 859 de persoane și 57 de cadavre. Pe traseu, în stații, au fost predate 63 de cadavre¹.

Şeful grupului de escortă a depus certificatul pentru primirea produselor alimentare, până la 8 decembrie 1942 inclusiv, pentru 2 759 de persoane.

La sosire, prizonierii de război au făcut plângeri în legătură cu faptul că, pe timpul deplasării, nu au primit alimente și apă două zile. Alte plângeri nu au fost.

Am primit:

Şeful Administrației Lagărului nr. 58 al NKVD, căpitan de securitate (ss) Kadîșev
Şeful Secției a 2-a, (ss) Sîciov

Am predat:

Şeful Grupului de escortă,
sublocotenent (ss) Safronov

NOTĂ

¹ În urma acestor decese, la 11 decembrie 1942, a fost încheiat următorul proces-verbal: „Medicul militar de rangul 3 Bediuț, șeful Serviciului sanitar din Lagărul nr. 58 al NKVD, Sîciov, șeful Secției a 2-a, și A.A. Safronov, sublocotenent în Regimentul 233 al trupelor de escortă al NKVD, șef al trenului, au încheiat prezentul proces-verbal prin care se constată că, pe timpul transportului prizonierilor de război de pe Frontul de Sud-Vest, stațiile Sebriakovo și Filonovo, până în Lagărul de la Temnikov, au decedat 117 persoane, iar alte 3 au fost împușcate de către soldații din escortă în urma tentativelor de evadare. Nu există niciun fel de date personale ale celor decedați sau împușcați, deoarece șeful trenului nu dispune de liste. Nu s-a reușit obținerea datelor personale nici în urma interogării celorlalți prizonieri sosiți. Asupra celor decedați nu s-au găsit niciun fel de acte.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 12, f. 85.

Documentul 41

Proces-verbal de constatare a stării fizice a celor 2 859 de prizonieri de război români transportați de pe Frontul de Sud-Vest, întocmit de Serviciul sanitar al Lagărului nr. 58 de la Temnikov

11 noiembrie 1942¹

Proces-verbal

Subsemnații, medicul militar de rangul 3² Bediu, șeful Serviciului sanitar din Lagărul nr. 58 al NKVD, Sîciov, șeful Secției a 2-a, pe de o parte, și sublocotenentul A.A. Safronov din Regimentul 233 al trupelor de escortă ale NKVD, șef al grupului de escortă, și A. Istomin, felcer principal militar, pe de altă parte, au încheiat prezentul proces-verbal de primire a 2 859 de prizonieri de război.

La momentul primirii prizonierilor s-au constatat următoarele:

[a] La locul stabilit pentru plecare au fost îmbarcate 2 759 de persoane, dintre care 120 au decedat pe drum, iar dintre cele sosite 180 sunt foarte slăbite, 60 dintre ele nemaiavând șanse de supraviețuire³. Un mare număr de prizonieri sunt grav răniți și degerați.

[b] Toți cei sositi sunt foarte murdari și plini de păduchi. Pe timpul deplasării, alimentarea și aprovisionarea lor cu apă au fost extrem de defectuoase. Potrivit declarațiilor soldaților din escortă, toți acești prizonieri, pe timpul marșului de 7 zile, până în Lagărul de tranzit, nu au fost hrăniți. În Lagărul de tranzit, de asemenea, nu li s-a asigurat hrană, ei primind abia după îmbarcare câte 800 gr. de pâine pentru două zile.

[c] A urmat o staționare a trenului de trei zile pe linie moartă, timp în care prizonierii nu au primit nimic de mâncare, numai după cinci zile oferindu-lui-se pâine, scrumbie și zahăr. Apa fiartă a lipsit pe tot parcursul deplasării. Aprovisionarea cu apă nefiartă s-a făcut ocazional, iar atunci când se făcea aceasta era fie ne tratată, fie provenea din zăpadă topită.

[d] Din lotul de 2 979 de prizonieri a făcut parte și un grup de 220 de prizonieri, atașat la tren în stația Filonovo, și care, timp de 11 zile, nu au primit niciun fel de alimente.

Toate lipsurile enumerate mai sus au provocat îmbolnăvirea și mortalitatea în masă în rândurile prizonierilor din acest tren.

Şeful Serviciului sanitar al Lagărului NKVD de la Temnikov,
medic militar de rangul 3 (ss) Bediu

Şeful Secției a 2-a, (ss) Sîciov
Medic (ss) Golovenko

Şeful Grupului de escortă, sublocotenent (ss) Safronov
Felcer militar principal (lipsește)⁴ Istomin

NOTE

¹ Eroare de scriere evidentă, deoarece toate documentele, și cele care precedă, și care se succedă acestui proces-verbal, sunt dateate cu luna decembrie.

² Conform Deciziei Comitetului Executiv Central și a Consiliului Comisarilor Poporului, din 16 octombrie 1935, în sistemul NKVD al URSS, au fost introduse următoarele grade speciale pentru corpul de medici militari: felcer militar (echivalent cu gradul de locotenent), felcer militar major (locotenent-major), medic militar de rangul 3 (căpitan), medic militar de rangul 2 (maior), medic militar de rangul 1 (colonel), medic de brigadă (comandant de brigadă), medic de divizie (comandant de divizie), medic de corp de armată (comandant de corp de armată), medic de armată (comandant de armată). Vezi *Lubianka. Spravocinik*, p. 197-210.

³ La 12 decembrie 1942, în Lagărul de la Temnikov a fost încheiat următorul proces-verbal: „Medicul militar de rangul 3 Bediu, șeful Serviciului sanitar al Lagărului nr. 58 al NKVD, Sîciov, șeful Secției evidentă, tov. medic Kostenko, și tov. Spirin, șeful lagărului, au încheiat prezentul proces-verbal prin care constată că, din lotul de prizonieri români sosit la 11 decembrie 1942 de pe Frontul de Sud-Vest, 70 de persoane au decedat în perioada 11-12 decembrie, în timpul primirii în lagăr. Toți prizonierii muribunzi au fost aduși în lagăr de către echipa de escortă într-o asemenea stare fizică, încât nu s-a reușit obținerea datelor lor personale. Liste nu există, iar prin interogarea prizonierilor rămași în viață nu s-a reușit stabilirea numelor celor decedați. Nu s-au găsit niciun fel de acte de identitate asupra celor decedați.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 12, f. 78.

⁴ Mențiunea „(lipsește)” a fost adăugată de mâna.

Documentul 42

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la trimiterea în lagăre a prizonierilor de război de pe fronturile de Sud-Vest, Don și Stalingrad

12 decembrie 1942

La 12 decembrie 1942, au fost trimise către lagărele NKVD de pe: Frontul de Sud-Vest – 27 549 pers.; Frontul de pe Don – 376 pers.; Frontul de la Stalingrad – 5 386 pers.; total persoane trimise – 33 311.

Au rămas la punctele de primire și în stațiile de adunare de pe: Frontul de Sud-Vest – 2 204 pers.; Frontul de pe Don – 162 pers.; Frontul de la Stalingrad – 1 054 pers.; total persoane rămase – 3 420.

Au sosit în lagărele NKVD 23 549 persoane.

Din care: colonie – 13 pers.; locoteneni-colonei – 14 pers.; majori – 56 pers.; căpătani – 159 pers.; sublocoteneni [armata slovacă] – 13 pers.; sublocoteneni-inferiori¹ [armata slovacă] – 169 pers.; locoteneni – 68 pers.; sublocoteneni – 405 pers.; total corp ofițeresc – 897 pers.

Sergenți-majori [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori – 166 pers.; plutonieri – 79 pers.; subofițeri [armata germană] – 6 pers.; sergenți-majori – 304 pers.; sergenți – 1 154 pers.; caporali – 1 132 pers.; caporali [armata germană] – 13 pers.; fruntași [armata germană] – 15 pers.; soldați – 16 354 pers.

Lipsesc date cu privire la gradele militare – 3 428 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 29

NOTĂ

¹ Eroare evidentă, deoarece în armata slovacă, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, nu a existat un astfel de grad.

Documentul 43

Centralizator privind efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale, până la data de 15 decembrie 1942

Strict secret
15 decembrie 1942

Până la 15 decembrie 1942, de la unitățile Armatei Roșii au fost primite 55 194 de persoane.

1. În lagăre:

În Lagărul nr. 84 – 1 546 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 333 pers.; soldați – 1 213 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice)

În Lagărul nr. 64 – 1 080 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 164 pers.; soldați – 913 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice)

În Lagărul nr. 45 – 690 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 107 pers.; soldați – 583 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice)

În Lagărul nr. 75 – 812 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 127 pers.; soldați – 683 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stații Electrice)

În Lagărul nr. 99 – 1 312 pers. (persoane invalide) [din care], ofițeri (bolnavi) – 1 pers.; medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 98 pers.; soldați – 1 203 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 4 pers.

În Lagărul nr. 95 – 500 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 178 pers.; soldați – 322 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții)

În Lagărul nr. 100 – 848 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 179 pers.; soldați – 667 pers.; persoane civile – 2 pers. (Explotări forestiere)

În Lagărul nr. 89 – 42 pers. (bolnavi) [din care], corpul de comandă inferior și soldați – 42 pers.

În Lagărul de la Unja – 38 pers. (bolnavi) [din care], corpul de comandă inferior – 10 pers.; soldați – 28 pers.

În Lagărul nr. 58 – 10 821 pers. (sosiți de pe Frontul de Sud-Vest; sunt pregătiți pentru expedierea în lagăre de muncă și în lagăre staționare) [din care], ofițeri – 342 pers.; corpul de comandă inferior – 3 484 pers.; soldați – 6 993 pers.; persoane civile – 2 pers.

În Lagărul nr. 74 – 4 467 pers. (sosiți de pe Frontul de Sud-Vest; sunt pregătiți pentru expedierea în lagăre de muncă) [din care], ofițeri – 390 pers.; corpul de comandă inferior – 1 343 pers.; soldați – 2 731 pers.; persoane civile – 3 pers.

În Lagărul nr. 27 – 539 pers. [din care], ofițeri – 81 pers.; corpul de comandă inferior – 91 pers.; soldați – 367 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de Vest și de la Kalinin)

În Lagărul nr. 158 – 118 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 18 pers.; soldați – 95 pers.; persoane civile – 5 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din Karelia și de la Volhov)

În Lagărul nr. 270 – 174 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 23 pers.; soldați – 151 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Leningrad și din Nord-Vest).

În Lagărul nr. 35 – 4 007 pers. [din care], ofițeri – 260 pers.; corpul de comandă inferior – 582 pers.; soldați – 3 165 pers. (Lagăr de repartizare)

În Lagărul nr. 280 – 379 pers. [din care], ofițeri – 6 pers.; corpul de comandă inferior – 43 pers.; soldați – 330 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul din Transcaucazia)

În Lagărul nr. 50 – 204 pers. [din care], ofițeri – 6 pers.; corpul de comandă inferior – 29 pers.; soldați – 169 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Stalingrad și din Sud-Est)

În Lagărul nr. 188 – 10 526 pers. [din care], ofițeri – 250 pers.; corpul de comandă inferior – 654 pers.; soldați – 9 622 pers. (Lagăr de repartizare)

În Lagărul nr. 165 – 5 386 pers. (sosite de pe Frontul de la Stalingrad¹)

Total deținute în lagăre – 43 498 pers.

2. La punctele de primire – 2 143 pers.

3. În spitale – 324 pers.

4. Prizonierii de război prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum către lagăre și în spitale dețin următoarele grade: colonei – 13 pers.; locoteneni-colonei – 18 pers.; majori – 65 pers.; căpitanii – 39 pers.; sublocoteneni [armata slovacă] – 15 pers.; sublocoteneni-inferiori² [armata slovacă] – 169 pers.; locoteneni-majori – 71 pers.; locoteneni – 298 pers.; sublocoteneni – 473 pers.; alte grade de ofițeri – 7 pers.; medici militari – 6 pers.; sublocoteneni [armata finlandeză] – 2 pers.; maiștri-intendenți – 2 pers.; fruntași [armata slovacă] – 2 pers.; plutonieri [armata română] – 117 pers.; plutonieri-majori – 189 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 2 pers.; plutonieri-adjutanți [armata germană] – 8 pers.; plutonieri [armata germană] – 85 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 218 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 4 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 12 pers.; sergenți-majori – 483 pers.; sergenți – 2 299 pers.; sergenți-inferiori – 13 pers.; caporali – 2 768 pers.; caporali-majori – 38 pers.; subofițeri [armata germană]³ – 1 pers.; subofițeri [armata germană]⁴ – 1 pers.; subofițeri [armata germană] – 699 pers.; heruanii⁵ (armata română) – 1 pers.; fruntași [armata română] – 9 pers.; comandanți de grupă – 1 pers.; tizedeși – 2 pers.; caporali [armata germană] – 964 pers.; fruntași [armata germană] – 2 190 pers.; fruntași – 122 pers.; soldați – 26 225 pers.; batalioane de muncă – 27 pers.; persoane civile – 17 pers.; femei – 4 pers.; echipajul unui vas străin – 21 pers.; lipsesc date cu privire la gradele militare – 8 100 pers.

5. Componența pe naționalități (etnii): germani – 5 955 pers.; români – 29 814 pers.; finlandezi – 180 pers.; austrieci – 471 pers.; unguri – 303 pers.; polonezi – 332 pers.; italieni – 765 pers.; spanioli – 45 pers.; ucraineni – 23 pers.; ruși – 40 pers.; cehi – 72 pers.; slovaci – 74 pers.; suedezi – 6 pers.; țigani – 19 pers.; lituanieni – 4 pers.; sârbi – 49 pers.; moldoveni – 17 pers.; armeni – 1 pers.; greci – 4 pers.; croați – 17 pers.; turci –

1 pers.; evrei – 98 pers.; tătari – 3 pers.; francezi – 3 pers.; letoni – 1 pers. ; estonieni – 1 pers.; carelieni – 2 pers.; olandezi – 3 pers.; belgieni – 3 pers.; norvegieni – 2 pers.; sloveni – 6 pers.; macedoneni – 1 pers.; rusini – 81 pers.; bulgari – 1 pers. Nu ne-au sosit date cu privire la naționalitate (etnie) – 7 539 pers.

6. Prizonieri scoși din evidență – 9 238 pers.

7. Cetățeni străini internați – 814 pers.

8. Foști prizonieri din armata poloneză – 190 pers.⁶

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 101-103

NOTE

¹ Aceasta era evidența prizonierilor de război trimiși în Lagărul nr. 165 de la Talițî. Până la 16 decembrie 1942, în acest lagăr au fost expediate trei eșaloane, în care erau transportați 5 899 de prizonieri de război, mareea majoritate români, din care, pe drum, au decedat 1 021 de persoane, iar la sosire în stația de cale ferată Viazniki au mai fost predate 140 de cadavre. Vezi doc. nr. 58.

² Eroare evidentă, deoarece în armata slovacă, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, nu a existat un astfel de grad.

³ În text era scris „Oberunteroffizier”, acest grad neexistând în armata celui de-al Treilea Reich. Cu siguranță că este vorba despre o eroare de scriere, gradul fiind „Unteroffizier”.

⁴ În text era scris „Hauptunteroffizier”, acest grad neexistând în armata celui de-al Treilea Reich. Cu siguranță că este vorba despre o eroare de scriere, gradul fiind „Unteroffizier”.

⁵ Eroare. În armata română nu a existat un astfel de grad militar.

⁶ Vezi nota 3, doc. nr. 14.

Documentul 44

Din stenograma interogatoriului caporalului Virgil Riga din Regimentul 12 Cavalerie, căzut prizonier de război în luptele de la Stalingrad¹

16 decembrie 1942

Riga V., anul nașterii 1913, originar din orașul București, de profesie diplomat, atașat în cadrul Ministerului Afacerilor Străine al României, caporal al Regimentului 12 Cavalerie, din cadrul Diviziei 1-a de Cavalerie.

Întrebare: De când și ce funcții ati avut în armata română?

Răspuns: Am fost încorporat în armata română la 6 august 1942, în Divizia 1-a Cavalerie, Regimentul 12 Cavalerie, care era comandat de către colonelul Luca².

La 23 august a.c., regimentul nostru a fost trimis pe front, în cătunul Selivanove (pe direcția Kletskoe), unde a ocupat poziție de apărare.

La 19 noiembrie a.c., în ziua ofensivei unităților Armatei Roșii, am luat parte, pentru prima dată, la acțiuni de luptă. În acea zi, eu, împreună cu alți soldați, am fost trimis în pozițiile înaintate, unde se afla Escadronul 4, din cadrul Regimentului 12 Cavalerie. Sub presiunea rușilor, am fost nevoiți să ne retragem. Am așteptat întăriri până spre dimineață, însă acestea nu au venit; din Escadronul 4, care avea în componență sa 160 de oameni, au rămas în viață 20-40 de oameni, nu mai puține pierderi suferind și alte escadroane ale regimentului nostru. Rușii au spart fortificațiile noastre, soldații care au rămas în viață au fugit panicați, germanii deschizând focul împotriva lor. Mulți au fost uciși, printre ei și comandantul Escadronului 4.

Personal, am fost luat prizonier de către soldații Armatei Roșii. Până la 19 noiembrie, m-am aflat, tot timpul, la Statul-major al regimentului, neavând o activitate permanentă. Câteodată, a trebuit să fiu traducător, atunci când se purtau negocieri între comandantul regimentului și comandanții germani, sau să-i păzesc pe prizonierii de război ruși.

Întrebare: Cum explicați poziția dumneavoastră atât de privilegiată în regiment?

Răspuns: Această situație o explic prin faptul că comandantul meu de regiment, colonelul Luca, era prieten apropiat cu tatăl meu, care provine dintr-o familie destul de însemnată și care, timp de câțiva ani, a fost inginer forestier, în serviciul regelui român Ferdinand și a avut multe relații printre oamenii de stat.

Eu însuși, până la încorporare, am fost funcționar în Ministerul Afacerilor Străine. Soția mea, Olga Ksid, care era fiica unui mare negustor din Odessa, a absolvit Academia Comercială din București și, în ultimul timp, a lucrat în calitate de traducătoare la Ministerul Propagandei.

Printre rudele mele se află câteva persoane care au deținut funcții înalte în stat: unchiul meu, Constantin Contescu³, a fost unul dintre diplomații de seamă; până la primul război imperialist a fost diplomat la Sofia (Bulgaria) și Salonic (Grecia). Nu știu

ce funcție a avut acolo. Între 1919 și 1939, a fost membru permanent și președinte al reprezentanței României la Comisia Europeană a Dunării și unul dintre fondatorii acesteia. Din 1939, Contescu este pensionar și trăiește în Franța.

Cea de-a doua rudă, George Nicolescu, care are aproape 50 de ani, este general de brigadă. A fost profesor la Școala Superioară [de Război] de pe lângă Statul-major General și director al Biroului personal din cadrul Ministerului de Război al României. Din câte știu, din scrisorile primite de la soție, acum, el se află la Rostov. Nu vă pot comunica mai multe despre el deoarece nu prea îl cunosc. Ultima oară, l-am întâlnit pe stradă, în București, la sfârșitul anului 1941 sau la începutul lui 1942.

Unul dintre unchii mei, Nicolae Riga, care, în prezent, locuiește în București, a fost director general în cadrul Ministerului de Finanțe al României. În prezent, este pensionar.

Întrebare: Vorbiți despre activitatea dumneavoastră de până la încorporare.

Răspuns: În 1934, am absolvit Facultatea de Drept din cadrul Universității din București, cu titlul de licențiat în științe juridice. În 1936, am devenit funcționar în cadrul Ministerului Afacerilor Străine al României, la Biroul juridic și de presă.

Fiind nemulțumit de ritmul lent de avansare, în august 1938 mi-am dat demisia și, grație ajutorului dat de un bun prieten de-al tatălui – fostul deputat în Parlamentul României, Donescu –, am devenit judecător la Judecătoria orașenească din Constanța, unde am muncit până în august 1939.

Străduindu-mă să îmi continui activitatea diplomatică, mi-am dat demisia și, cu ajutorul rudei mele, Constantin Contescu, în iunie 1939 am fost angajat la Comisia Europeană a Dunării, în calitate de referent la reprezentanța României, unde am activat până la 1 iunie 1940.

În atribuțiunile mele intrau: documentarea și pregătirea materialelor pentru ședințele Comisiei Dunării și corespondența diplomatică. Ulterior, am lucrat la Secția maghiară din cadrul Biroului Politic al Ministerului Afacerilor Străine.

Întrebare: Vorbiți despre atitudinea diplomaților de seamă ai României, cu privire la războiul dintre Germania și Uniunea Sovietică.

Răspuns: În august sau septembrie 1941, am avut o conversație cu secretarul general al Ministerului Afacerilor Străine al României, Gheorghe Davidescu⁴, care a făcut aprecieri dușmănoase la adresa Germaniei. El afirma că, dacă Germania va obține victoria în acest război, atunci România își va pierde independența politică și economică și se va transforma într-o colonie a Germaniei. Davidescu a comunicat că o parte a teritoriului Transilvaniei a fost alipită Ungariei, ca rezultat al presiunii exercitate de Hitler, și nu de guvernul maghiar, aşa cum au încercat să explice unii.

Mai mult, după câte știu, ca urmare a pronunțării, în mod deschis, împotriva politicii lui Antonescu, în Ministerul Afacerilor Străine, au fost eliberați din posturi și demisi ambasadorul României în Argentina, Văllimărescu⁵, și consilierul Ambasadei⁶ României la Londra, Florescu⁷. După ce aceste persoane au fost eliberate din funcții, li s-a propus să se întoarcă în România, dar ei au refuzat, fapt pentru care li s-a retras cetățenia română.

În discuțiile cu aceste persoane, am sprijinit în mod deschis punctul lor de vedere, acest lucru devenind cunoscut în Ministerul Afacerilor Străine, constituind, după părerea mea, cauza trimiterii mele pe front.

De asemenea, într-o discuție cu mine, consulul general Popovici și-a făcut cunoscute opiniile antigermane, afirmând, înainte de plecarea mea pe front, că, oricum, în conflictul cu Uniunea Sovietică, Germania va fi înfrântă.

Întrebare: Ce știți despre starea de spirit a soldaților și ofițerilor armatei române?

Răspuns: Mulți ofițeri și-au exprimat deschis nemulțumirea față de războiul care se prelungește, afirmând că, pentru România, războiul este lipsit de sens și că, de fapt, românii luptă pentru interesele lui Hitler. Mulți și-au exprimat satisfacția în legătură cu înfrângerea trupelor germano-italiene din Africa⁸.

În octombrie 1942, am avut o discuție cu căpitanul Likareț, de la Statul-major al regimentului. El mi-a spus că războiul cu Rusia este fără sens și că Armata Română, care a fost împinsă atât de departe, spre hotarele Rusiei, abia dacă va mai putea să se întoarcă în țară și că va pieri pe câmpurile Rusiei.

Un punct de vedere asemănător mi-a prezentat și comandanțul de escadron, căpitanul Radu.

În repetate rânduri, am avut conversații cu soldații, care și-au exprimat deschis nemulțumirea față de război. Majoritatea lor sunt țărani slab educați, care nu se pricep la politică, însă ei pun întrebări, din ce în ce mai des: pentru ce luptă ei, de ce au fost împinși atât de departe și, în sfârșit, când se va termina acest război.

Astfel de afirmații am auzit de la soldații Piciuago și Ordan, de la Mihail, bucătar la bucătăria de campanie, și de la mulți alții.

Străduindu-se să le ridice moralul soldaților, comandanții armatei române încearcă să îi convingă că, în Rusia, ei luptă pentru eliberarea Transilvaniei, însă nimeni nu crede acest lucru.

Majoritatea soldaților și ofițerilor români de pe front așteaptă cu nerăbdare acea zi, când vor fi duși în spatele frontului.

O dovdă în sprijinul celor afirmate de mine mai sus o constituie faptul că, atunci când unitățile Armatei Roșii au început ofensiva, soldații au început să depună armele și să se predea în grup. De exemplu, la 19 noiembrie, eu, personal, am văzut cum 5 soldați au aruncat armele și, ridicând mâinile sus, s-au predat. Încă înainte de ofensiva Armatei Roșii, în octombrie, din regimentul nostru au dezertat doi soldați: un român, iar celălalt maghiar, cel din urmă fiind prins rapid și împușcat.

Mai mult, cu ocazia deplasării unității noastre – din România spre Frontul de Est –, au fost semnalate șase cazuri de dezertare. De asemenea, trebuie menționat că, în cursul lunii octombrie, în regiment au avut loc cazuri de automutilare a soldaților. Pentru a ascunde automutilarea și a-și feri pielea de arsură, soldații obișnuiau să se împuște prin pâine. Acest fapt mi l-a povestit comandanțul escadronului, căpitanul Radu.

Întrebare: Care este atitudinea față de prizonierii de război sovietici, în armata voastră?

Răspuns: Dintr-o conversație avută în noiembrie a.c., într-un bordei, cu un soldat și cu un subofițer german, am aflat că Hitler a dat un ordin cu privire la împușcarea prizonierilor de război ruși, care urmau să fie capturați în timpul iernii.

În același bordei, am păzit un soldat rus luat prizonier. Văzând că este flămând, i-am dat o bucată de pâine. Soldații germani, care stăteau lângă mine, au râs; când i-am întrebat de ce râd, unul dintre ei, pe nume Pruni, mi-a spus: „De ce îi dați să mănânce acestui porc rus? Lui nu-i trebuie pâine, ci un glonte în frunte”. I-am răspuns că noi ducem un război pe front, și nu în spatele frontului, cu prizonierii.

Lui Pruni, în mod clar, nu i-a plăcut răspunsul meu și, ca să-mi dovedească ura lui față de ruși, a tăiat o bucată de pâine și, întinzând-o prizonierului de război, l-a lovit peste mâină; pâinea a căzut pe jos, iar el a călcat-o în picioare. De asemenea, Pruni a spus că toți prizonierii de război ruși, capturați iarna, trebuie să fie împușcați, conform ordinului lui Hitler. Eu nu l-am crezut, și când soldații și subofițerul s-au întors în bordei, discutând cu cel din urmă, l-am întrebat dacă, într-adevăr, ei îi împușcă pe toți prizonierii de război ruși.

Subofițerul mi-a răspuns că este adevărat și că pentru aceasta există un ordin al lui Hitler. Pentru a-mi dovedi faptul că acest ordin există, subofițerul a scos din buzunar o foaie, cu un text tipărit, mi-a arătat-o, dar nu mi-a dat voie să o citeșc; am văzut doar, în colțul din stânga sus, o ștampilă „Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat”. Nu am considerat necesar să cer amănunte, deoarece acolo erau și soldați români și germani.

În aceeași seară, am fost chemat de către comandantul regimentului, colonelul Luca, pentru a traduce manifestele rusești din germană în română.

După ce am îndeplinit ordinul colonelului, i-am povestit despre cele petrecute și despre discuția cu soldatul și cu subofițerul german. Colonelul nu a fost mirat de cele comunicate de mine și mi-a spus că nemții au inimă de câine, că ei luptă împotriva întregii lumi și că sunt necruțători nu doar cu prizonierii de război, ci și cu femeile și cu copiii. Colonelul mi-a spus că și el a auzit despre existența acestui ordin al lui Hitler.

Scris în conformitate cu cele declarate de mine și cu traducerea. Riga.

Traducător: Kopelianski

ȚA FSB RF, Fond 14, opis 4, dosar 123, f. 180-181, 182-187

Publicat în A.T. Jadobin, V.V. Markovcin, I.V. Sigaciov, *Stalingradskaja epopeia: Materiali NKVD SSSR i voennoi țenzurî iz Țentralinogo arhiva FSB RF/Epopaea de la Stalingrad: Materialele NKVD al URSS și ale cenzurii militare din Arhiva Centrală a FSB al FR* (în continuare, se va cita *Stalingradskaja epopeia*), Editura „Zvonîța”, Moscova, 2000, p. 320-326

NOTE

¹ La 25 decembrie 1942, V.S. Abakumov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, i-a transmis lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, stenograma interogatoriului caporalului Virgil Riga, însoțită de următoarea notă: „Supun atenției dumneavoastră protocolul prizonierului de război Virgil Riga, caporal în Regimentul 12 Cavalerie, din cadrul Diviziei 1-a de Cavalerie. Riga a fost luat prizonier la 18 noiembrie a.c., de către trupele noastre, pe Frontul de pe Don. Fiind predat Direcției Birourilor Speciale, Riga a declarat la interogatoriu că, până la încorporarea sa în armată, a fost funcționar al Ministerului Afacerilor Străine al României, iar în anii 1939-1940 a participat la lucrările Comisiei Europene a Dunării, în calitate de referent al delegației române. Riga s-a aflat în legătură cu cercurile diplomatice și s-a cunoscut personal cu un sir de funcționari ai reprezentanțelor diplomatice ale României din Suedia, Turcia, Germania, Bulgaria, Italia și Spania, aflându-se, de asemenea, în relații de prietenie cu unii diplomați români, în special cu fostul ambasador Davidescu. După cum mărturisește Riga, într-o conversație cu Davidescu din septembrie 1941, cel din urmă i-a spus că, dacă Germania va obține victoria în acest război, atunci România se va transforma într-o colonie germană și că anexarea unei părți a Transilvaniei de către Ungaria s-a produs ca urmare a presiunii exercitate de Hitler. În continuare, Riga a declarat că Văllimărescu, fost ambasador al României în Argentina, și Florescu, consilier al Ambasadei române de la Londra, au fost concediați de la

Ministerul Afacerilor Străine și li s-a retras cetățenia română pentru că s-au pronunțat deschis împotriva politicii duse de Antonescu. În plus, Riga a vorbit despre prezența unei stări de spirit defetiste în armata română, despre dezertări și despre faptul că mulți ofițeri s-au pronunțat favorabil pe marginea înfrângerilor suferite de către trupele germano-italiene în Africa. Străduindu-se să le ridice soldaților spiritul combativ, comandanții încearcă să-i convingă că doar luptând în Rusia pot cucerî Transilvania, deși majoritatea [soldaților] nu crede acest lucru. Referitor la situația prizonierilor de război sovietici, Riga a afirmat că aflat de la soldații germani că ar exista, chipurile, un decret al lui Hitler, prin care acesta le ordona să-i împuște pe toți prizonierii de război sovietici, care ar urma să fie capturați în iarna 1942-1943. Riga provine dintr-o familie de boieri: tatăl său s-a ocupat de domeniile regelui Ferdinand; bunicul său, Constantin Contescu, a condus, între 1919 și 1939, reprezentanța română de la Comisia Europeană a Dunării, iar un alt bunic, Nicolae Riga, a fost director general în Ministerul de Finanțe al României". Vezi *Stalingradskaia epopeia*, p. 320-321.

² Dumitru Luca (n. 1895) – ofițer al Armatei Române. Studii militare: Școala militară de ofițeri de cavalerie (1914-1916). Grade militare: sublocotenent (1916), locotenent (1917), căpitan (1920), maior (1930), locotenent-colonel (1938), colonel (1941). Funcții: comandant Divizion al Regimentului 8 Călărași (1935), comandant al Regimentului 12 Roșiori (1940). Plecat în zona operativă (23 august 1942), dat dispărut cu ocazia luptelor de la Cotul Donului și de la Stalingrad (2 februarie 1943). Vezi Arhivele Militare Române (în continuare, se va cita AMR), Fond Memoria Bătrâni, L/52, Colonei. Colonelul Dumitru Luca a căzut pe câmpul de luptă.

³ Constantin Contescu (n. 1871) – diplomat român; încadrat în Ministerul Afacerilor Străine la 23 mai 1992. Grade diplomatice: atașat de legație (1896), secretar de legație clasa a III-a (1899), secretar de legație clasa a II-a (1902), secretar de legație clasa I (1907), consilier de legație (1912), ministru plenipotențiar clasa a II-a (1916), ministru plenipotențiar clasa I (1923). Posturi: consul la Bitolia (1905), consul general la Salonic (1906, 1910-1912), secretar de legație la Belgrad (1907), delegat al României în Comisia Europeană a Dunării (din 1919), delegat al României în Comisia Internațională a Dunării (din 1919), delegat în Comisia permanentă a regimului apelor (1929-1933). S-a pensionat, pentru limită de vîrstă, la 1 septembrie 1939.

⁴ Gheorghe Davidescu (1892-1973) – diplomat român; încadrat în Ministerul Afacerilor Străine la 1 decembrie 1920. Pe parcursul activității sale diplomatice neîntrerupte, a avansat de la gradul de secretar de legație clasa a III-a (1920) până la cel de ministru plenipotențiar clasa I (1 august 1944). A avut următoarele misiuni diplomatice în afara: Budapesta (1921-1925), secretar de legație clasa a III-a; Varșovia (1927-1933), secretar de legație clasa I; Tallinn (1935-1939), trimis extraordinar și ministru plenipotențiar; Moscova (1939-1940), trimis extraordinar și ministru plenipotențiar. În perioada 11 octombrie 1941-1 octombrie 1944 a ocupat postul de secretar general al Ministerului Afacerilor Străine, iar de la 5 februarie 1945, a fost membru al Comisiei pentru pregătirea materialelor în vederea Conferinței de Pace. La 25 februarie 1947 a fost „disponibilizat”.

⁵ Constantin Văllimărescu (n. 1891) – diplomat român; încadrat în Ministerul Afacerilor Străine la 15 septembrie 1920. Grade diplomatice: atașat de legație (1920), secretar de legație clasa a III-a (1921), secretar de legație clasa a II-a (1925), secretar de legație clasa I (1928), consilier de legație (1933), ministru plenipotențiar clasa a II-a (1935), ministru plenipotențiar clasa I (1946). A avut următoarele misiuni diplomatice în afara: Budapesta (1923-1927), Paris (1928-1933), reprezentantul României în Secretariatul Miciei Înțelegeri (1933-1935), trimis extraordinar și ministru plenipotențiar în Letonia și Lituanie (1935-1936), în Chile (1938-1939), în Argentina (1939-1940). A fost rechemat în Administrația Centrală a Ministerului Afacerilor Străine cu data de 15 octombrie 1940, însă a amânat sosirea. La 1 aprilie 1941, a fost „disponibilizat”. La 28 octombrie 1944, a fost reîncadrat în Ministerul Afacerilor Străine, iar în iulie 1946 a fost numit în postul de trimis extraordinar și ministru plenipotențiar în Norvegia. La 12 noiembrie 1947, Constantin Văllimărescu și-a prezentat demisia prin următoarea telegramă, trimisă de la Oslo: „Noul aspect al vieții politice românești, precum și noua compunere a Guvernului, modificând condițiunile interne și poziția României existente în momentul când mi-a încredințat misiunea de Reprezentant al Țării în străinătate, și dat fiind că această situație nu corespunde vederilor și sentimentelor mele, nu mai e posibil a continua să ocup postul ce mi-a fost

încredințat ca Ministrul României în Norvegia. De aceea, vă rog să acceptați și supune Majestății Sale Regelui demisia mea". Pe această telegramă, A. Pauker, ministrul de externe al României, a pus următoarea rezoluție: „Se primește". Vezi AMAE, Fond Problema 77. Dosare personale, vol. 34.

⁶ Misiunea diplomatică a României în capitala Marii Britanii din acea perioadă era la nivel de legație.

⁷ Radu Alexandru Florescu (n. 1895) – diplomat român, încadrat în Ministerul Afacerilor Străine la 5 mai 1920. Grade diplomatice: atașat de legație (15 septembrie 1920), secretar de legație clasa a III-a (16 septembrie 1921), secretar de legație clasa a II-a (1 ianuarie 1925), secretar de legație clasa I (1 octombrie 1928), consilier de legație (1 mai 1933). Prin Decretul nr. 566, din 4 martie 1941, a fost destituit din funcția de însărcinat cu afaceri a.i. la Londra, cu data de 13 februarie 1941. La 14 februarie 1941, Radio Londra a anunțat că Radu Alexandru Florescu a demisionat în semn de protest împotriva politicii de supunere față de dominația nazistă promovată de generalul Antonescu. După destituire, Radu Alexandru Florescu a refuzat să se întoarcă în România. În perioada 1945-1947, a făcut cereri de repatriere sau de prelungire a pașaportului, fără a mai reveni în țară.

⁸ A doua bătălie de la El Alamein (23 octombrie-5 noiembrie 1942) constituie un punct de cotitură pe Frontul din nordul Africii din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Victoria Aliaților din această bătălie a marcat cucerirea inițiativei strategice și a pus capăt proiectelor Axei pentru cucerirea Egiptului, controlul Canalului Suez și a câmpurilor petrolifere din Orientul Mijlociu. Despre această bătălie, Winston Churchill avea să spună: „Mai înainte de El Alamein, noi nu am mai avut o victorie. După El Alamein, noi nu am mai fost înfrânti niciodată". Vezi Winston S. Churchill, *The Second World War*, vol. 8, *Victory in Africa*, Cassell & Company LTD, London, 1964, p. 173.

Documentul 45

Scrisoarea Anei Pauker, adresată lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, în care este propusă cooptarea comunistului român Mihai Burcă în Comisia Cominternului pentru activitatea de propagandă în rândul prizonierilor de război

18 decembrie 1942

Având în vedere creșterea volumului de muncă cu prizonierii de război români, rog includerea în cadrul Comisiei Internaționale Comuniste – pentru [desfășurarea de] activități cu prizonierii de război – a tov. Burcă Mihail¹, n. 1914, naționalitatea română, membru al PCR din 1934, fost voluntar în Brigăzile Internaționale din Spania.

În prezent, tov. Burcă M. face parte din grupul tov. Guliaev².

(ss) Pauker Ana

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 16, f. 170

NOTE

¹ Mihail Burcă (1914-1994) – activist communist român. Membru al PCR din 1932. În perioada 1936-1938, voluntar, cu grad de căpitan, în Brigăzile Internaționale din Spania, emigrant politic în URSS (din 1938), judecat și condamnat în contumacie la 7 ani închisoare pentru activitate comunistă. În 1938-1941, șef al Secției vagoane la o fabrică din Voroșilovgrad, URSS. Locțiitor pentru educație și cultură la Regimentul I Infanterie din Divizia „Tudor Vladimirescu” (1943-1945); locțiitor politic al comandanțului Diviziei „Tudor Vladimirescu” (1945-1947); șef al Direcției Generale Politice din Ministerul Afacerilor Interne (1947-1949); ministru adjunct și prim-locțiitor al ministrului afacerilor interne (din septembrie 1951; septembrie 1952-septembrie 1953); comandant al Forțelor Aeriene Militare (din decembrie 1953), general-colonel (1964), adjunctul ministrului forțelor armate (1964-1972), președinte al Consiliului Central al Crucii Roșii (1972-1975), pensionat (1977); deputat în Marea Adunare Națională (1948-1980). Vezi *Membrii C.C. al PCR, 1945-1989. Dicționar* (în continuare, se va cita *Membrii C.C. al PCR, 1945-1989*), coord. Florica Dobre, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 119-120.

² Guliaev Pantelimon Vaslievici (1903-1956) – director al Școlii de rezerve de cadre pentru partidele frățești din Nagornoje, regiunea Moscova, unul din centrele de învățământ politic ale Cominternului în perioada 1941-1943. Vezi *Organizaționnaia struktura Kominterna*, p. 224.

Documentul 46

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la trimiterea în lagăre a prizonierilor de război capturați pe fronturile de Sud-Vest, Don și Stalingrad

19 decembrie 1942

Până la 19 decembrie 1942, au fost expediate către lagărele pentru prizonieri de război ale NKVD: de pe Frontul de Sud-Vest – 29 023 pers.; de pe Frontul de pe Don – 376 pers.; de pe Frontul de la Stalingrad – 5 931 pers.; în total au fost expediate – 35 330 pers.

Au rămas la punctele de primire și în stațiile de adunare ale: Frontului de Sud-Vest – ¹; Frontului de pe Don – 262 pers.; Frontului de la Stalingrad – 509 pers.; în total au rămas – 771 pers.

Au sosit în lagărele NKVD – 27 375 pers., din care: colonie – 15 pers.; locoteneniții-colonei – 16 pers.; majori – 60 pers.; căpitanii – 175 pers.; sublocoteneniții [armata slovacă] – 13 pers.; sublocoteneniții [armata slovacă] – 169 pers.; locoteneniții – 69 pers.; sublocoteneniții – 408 pers.; total ofițeri – 925 pers.

Sergenți-majori [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori – 188 pers.; plutonieri – 107 pers.; subofițeri [armata germană] – 6 pers.; sergenți-majori – 438 pers.; sergenți – 2 001 pers.; caporali – 2 308 pers.; caporali [armata germană] – 13 pers.; fruntași [armata germană] – 15 pers.; soldați – 20 804 pers.

Lipsesc date cu privire la gradele militare – 569 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 33

NOTĂ

¹ Lipsă în text.

Documentul 47

Informare săptămânală a Administrației Lagărului de la Temnikov, cu privire la prizonierii decedați în perioada 17-20 decembrie 1942

20 decembrie 1942

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Gradul	Data		Cauza morții
				Spitalizare	Decedat	
1.	TRIFAN Gh. Ion	1907	Sold.	18.12	19.12	pelagră acută
2.	BORȘANU Dumitru Vasile	1914	Sold.	17.12	18.12	pelagră
3.	CIONADE Constantin Dumitru	1909	Sold.	17.12	18.12	pelagră
4.	ROȘCANU Gheorghe Constantin	1912	Sold.	17.12	18.12	pelagră
5.	DRĂGHICI Florea Gheorghe	1921	Sold.	NU	18.12	pelagră
6.	PLETT Iosif Iosif	1914	Sold.	13.12	18.12	septicemie din degerături
7.	SONESCU Ghiță Gheorghe	1920	Sold.	13.12	18.12	pelagră
8.	DUTU Alexandru Mihai	1914	Cap.	18.12	19.12	pelagră
9.	TONA Nicolai Grigore	1893	Plut.	12.12	19.12	hemoragie intestinală
10.	CIOCIRLAN Ion Nicolai	1911	Sold.	16.12	19.12	pelagră
11.	HOȘTIUC Andrei Ion	1914	Sold.	17.12	20.12	pelagră
12.	ROMAȘCANU Dumitru Constantin	1914	Sold.	13.12	17.12	pelagră
13.	BARTE Vasile Gheorghe	1908	Sold.	13.12	17.12	pneumonie gripală
14.	MIRICĂ Dumitru	1911	Sold.	13.12	18.12	pelagră
15.	PANAIT Nicolae	1921	Sold.	13.12	18.12	pelagră
16.	ŞASA Anton	1920	Sold.	13.12	18.12	pelagră
17.	BIRAC Ludvík	1918	Sold.	13.12	18.12	pneumonie gripală
18.	TEODOREANU Ștefan Gheorghe	1920	Sold.	13.12	18.12	pelagră
19.	COROCA Ștefan Vasile	1910	Sold.	13.12	18.12	pelagră
20.	MARIAN Gheorghe Constantin	1907	Sold.	13.12	18.12	pelagră
21.	STANCIU Ion Petre	1921	Sold.	13.12	18.12	pelagră
22.	CĂȚELU Toma	1904	Sold.	13.12	18.12	pelagră
23.	SERBAN Stan Petre	1921	Sold.	13.12	18.12	pelagră
24.	DUMITRU Constantin Ștefan	1908	Sold.	13.12	18.12	pelagră
25.	BARNA Ștefan Mihai	1916	Sold.	13.12	18.12	pelagră
26.	CĂLIN Constantin Gheorghe	1914	Sold.	16.12	19.12	uremie
27.	HATEGAN Vasile Victor	1920	Sold.	14.12	19.12	pelagră
28.	BODICĂ Gheorghe Preda	1912	Sold.	11.12	19.12	pneumonie gripală
29.	STELLIAN Constantin	1912	Sold.	11.12	18.12	bronho-pneumonie
30.	DINU Gheorghe Ion	1910	Sold.	11.12	15.12	pneumonie gripală
31.	BUDINCEA Gheorghe Vasile	1921	Sold.	11.12	16.12	septicemie chirurgicală
32.	ȘTEFAN Cristea Zaharia	1919	Sold.	11.12	13.12	pelagră
33.	NUDA Nicolai Ion	1918	Sold.	11.12	13.12	pelagră
34.	BOTEZATU Ion	1914	Sold.	11.12	13.12	pelagră
35.	LAZĂR Gheorghe Alexandru	1913	Sold.	11.12	13.12	pelagră
36.	ADUMITREI Gheorghe Petrache	1915	Sold.	11.12	16.12	pelagră
37.	NICHIFORENCU Gheorghe	1913	Sold.	11.12	14.12	pelagră
38.	REBECEA Constantin	1913	Sold.	11.12	16.12	pelagră
39.	CORNEANU Ștefan	1916	Sold.	09.12	10.12	pelagră
40.	BOTEANU Nicolae	1909	Sold.	09.12	10.12	pelagră
41.	SORESCU Constantin	1911	Sold.	09.12	10.12	pelagră
42.	POTORACHE Vasile	1910	Sold.	09.12	10.12	pelagră
43.	MAZILU Emil Ion	1920	Sold.	09.12	10.12	pelagră
44.	GHEȚEA Alexa Dumitru	1921	Sold.	09.12	10.12	pelagră

Şeful Administrației Lagărului nr. 58 al NKVD, căpitan de securitate (ss) Kadîșev

Şeful Secției a 2-a (ss) Sîcov

Şeful Serviciului sanitar, medic militar de rangul 3 (ss) Bediu

Documentul 48

Raportul lui V.S. Abakumov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, referitor la depozițiile generalilor români Nicolae Mazarini, Mihail Lascăr și Traian Stănescu din Armata a 3-a română

24 decembrie 1942

Comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tovarășul L.P. Beria

Vă transmit în anexă, prin prezenta, protocoalele interogatoriilor generalilor prizonieri din Armata a 3-a Română:¹

Comandantul Diviziei a 5-a Infanterie, generalul Mazarini², fost adjunct al șefului Statului-major al Armatei Române;

Comandantul Diviziei a 6-a Infanterie, generalul Lascăr³;

Comandantul Brigăzii a 6-a Infanterie, generalul de brigadă Stănescu⁴.

Generalii menționați au fost luați prizonieri de către trupele noastre, la 22 noiembrie a.c., pe frontul Sud-Vest.

Cel mai mare interes prezintă depoziția lui Mazarini care, predat fiind Direcției Birourilor Speciale din cadrul NKVD al URSS, a comunicat următoarele, cu privire la efectivele armatei române și la acțiunile militare de pe frontul rusesc:

La începutul războiului, în armata română existau 20 de divizii de infanterie, 4 de vânători de munte, 4 de cavalerie și 1 divizie de tancuri.

După pierderile suferite, ca urmare a ofensivei trupelor Armatei Roșii, de la începutul lui noiembrie, armata română mai avea, în zona Stalingrad și pe Don, 11 divizii de infanterie, 1 de cavalerie și 1 de tancuri, și 4 de vânători de munte în Caucaz.

În România au rămas doar 4 divizii de infanterie.

Potrivit celor comunicate de Mazarini, în România mai pot fi chemați sub arme încă 150 000 (maximum 200 000) de oameni, însă din cauza lipsei resurselor materiale este imposibilă constituirea de noi unități.

Mazarini, Lascăr și Stănescu comentează pozitiv acțiunile artilleriei noastre și, în special, ale aruncătoarelor de grenade de mare calibru, al căror foc concentrat a avut un efect covârșitor asupra trupelor române, provocând pierderi majore în rândul forței vii.

Pe lângă aceasta, Mazarini a mai declarat că în armata română se face simțită lipsa mijloacelor antitanc, a echipamentului de iarnă (pantaloni groși și încălțăminte). Pentru a patra oară într-o săptămână, soldații nu au avut hrană caldă, iar furaje nu au mai fost livrate.

Dintre cei cu care are legături strânse, Mazarini i-a numit pe comandantul Diviziei a 14-a română, generalul de divizie Stavrescu⁵, și pe comandantul Diviziei a 15-a română, generalul de brigadă Sion⁶, care acționează pe frontul rusesc.

Într-o conversație avută cu Mazarini, Stavrescu și Sion au comunicat că „România se află într-o situație delicată, dar trebuie să lupte deoarece această hotărâre a fost luată de guvern. Acum este dificil de vorbit cu privire la deznodământul războiu; războiul va fi lung, Germania are încă forțe, dar se simte o superioritate din partea aliaților”.

De asemenea, Mazarini a mai comunicat că, la începutul anului 1942, în perioada în care lucra la București, la Statul-Major General al armatei române, a discutat, cu diverse ocazii, cu liderul Partidului [Național] Țăranesc, Mihalache⁷, și cu liderul Partidului [Național] Liberal, Dinu Brătianu⁸ (fratele fostului prim-ministru al României⁹), care și-au manifestat credința că Anglia va câștiga războiul și că trupele române nu trebuie trimise atât de departe în Rusia.

Totodată, Mazarini a declarat că, atunci, el s-a pronunțat împotriva trimiterii trupelor române atât de departe, în Rusia, România trebuind să se limiteze doar la recucerirea Basarabiei. Din acest motiv – pretinde el – ar fi fost eliberat din funcția de adjunct al șefului Statului-Major General.

Abakumov

ȚA FSB RF, Fond 14, opis 4, dosar 123, f. 175-176. Original
Publicat în *Stalingradskaia epopeia*, p. 318-319

NOTE

¹ Nu se publică.

² Nicolae Mazarini (1889-1955) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de artillerie și geniu (1908-1910), Școala Superioară de Război (1919-1920). Grade militare: sublocotenent (1910), locotenent (1913), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1927), colonel (1934), general de brigadă (1939), general de divizie (1942). Trecut în rezervă la 1 august 1948. Funcții: subșef al Marelui Stat-Major (28 februarie 1941-10 februarie 1942), comandant al Diviziei 5 Infanterie (10 februarie-22 noiembrie 1942). Prizonier de război în URSS (22 noiembrie 1942-23 iulie 1948). Vezi Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al Doilea Război Mondial (1941-1945)*. *Dicționar encyclopedic* (în continuare, se va cita *Armata Română în al Doilea Război Mondial*), Editura Encyclopedică, București, 1999, p. 280.

³ Mihail Lascăr (1889-1959) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie (1908-1910), Școala Superioară de Război (1919-1921). Grade militare: sublocotenent (1910), locotenent (1913), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1927), colonel (1934), general de brigadă (1939), general de divizie (1942), general de corp de armată (1945), general de armată (1947); trecut în rezervă la 12 ianuarie 1950. Funcții: comandant al Brigăzii 1 mixte munte (22 ianuarie 1941-10 februarie 1942), comandant al Diviziei 6 Infanterie (10 martie-22 noiembrie 1942), comandant al Diviziei „Horia, Cloșca și Crișan” (12 aprilie-12 septembrie 1945), comandant al Armatei a IV-a (12 septembrie 1945-30 noiembrie 1946), ministru de război (1 decembrie 1946-29 decembrie 1947), inspector de armată (30 decembrie 1947-12 ianuarie 1950). Prizonier de război în URSS (22 noiembrie 1942-12 aprilie 1945). *Ibidem*, p. 265.

⁴ Traian Stănescu (n. 2 iunie 1889) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie (1909-1911), Școala Superioară de Război (1921-1923). Grade militare: sublocotenent (1911), locotenent (1914), căpitan (1917), maior (1920), locotenent-colonel (1929), colonel (1936), general de brigadă (1942); trecut în rezervă la 15 iunie 1946. Funcții: comandant secund al Diviziei 6 Infanterie (10 ianuarie 1941-10 ianuarie 1942), comandant al Brigăzii 6 Infanterie (10 ianuarie-24 noiembrie 1942). Prizonier de război (24 noiembrie 1942-3 noiembrie 1955). A fost singurul general român căzut prizonier, condamnat de tribunalul sovietic la 25 de ani închisoare. După revenirea în țară, a rămas în

detentie până la 3 noiembrie 1957, când a fost eliberat, în urma aplicării prevederilor Decretului nr. 522/1957 al Prezidiului Marii Adunări Naționale. Nu se cunoaște când și unde a murit. *Ibidem*, p. 372.

⁵ Gheorghe Stavrescu (1888-1951) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de artillerie și geniu (1907-1909). Grade militare: sublocotenent (1909), locotenent (1912), căpitan (1916), major (1917), locotenent-colonel (1926), colonel (1935), general de brigadă (1938), general de divizie (1942), general de corp de armată (1945); disponibilizat la 9 august 1946 și trecut în rezervă la 9 august 1947. Funcții: comandant al Diviziei 14 Infanterie (1940-1943), comandant al Corpului 6 teritorial (1943-1945), comandant al Corpului 6 Armată (1945), comandant al Armatei a 4-a (1945), inspector general al artileriei (1945-1946). A condus Divizia 14 Infanterie în luptele de la Prut, din Basarabia, de la Dalnik și de pe Don. După 23 august 1944, cu unitățile Corpului 6 teritorial, a asigurat acoperirea frontierei și a participat la luptele din Transilvania. A condus trupele Corpului 6 Armată în luptele de la Banská Bystrica, Munții Tatra și de pe râurile Váh și Morava din Cehoslovacia. A fost arestat la 15 iunie 1947, judecat și condamnat la data de 26 iunie 1948 la muncă silnică pe viață. A decedat în închisoarea de la Aiud. *Ibidem*, p. 371.

⁶ Ioan Sion (1890-1942) – general al Armatei Române în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Studii militare: Școala militară de ofițeri de artillerie și geniu (1909-1911), Școala Superioară de Război (1921-1923). Grade militare: sublocotenent (1911), locotenent (1914), căpitan (1917), major (1920), locotenent-colonel (1929), colonel (1935), general de brigadă (1941), general de divizie post-mortem (1942). Funcții: comandant al Diviziei 1 blindate (1941-1942), comandant al Diviziei 15 Infanterie (august-noiembrie 1942). A căzut pe câmpul de luptă la 24 noiembrie 1942, lângă Stalingrad. *Ibidem*, p. 367.

⁷ Ion Mihalache (1882-1963) – învățător, om politic, ministru în mai multe guverne, fondator și președinte al Partidului Țărănesc, vicepreședinte al Partidului Național-Țărănesc. În Primul Război Mondial, Ion Mihalache s-a distins în lupte, fiind decorat cu Ordinul militar de război „Mihai Viteazul”. După război, a întemeiat Partidul Țărănesc, care, în 1919, a format un bloc guvernamental alături de Partidul Național Român din Transilvania. A deținut funcția de ministru al agriculturii și domeniilor (1919-1920). În anul 1926, Partidul Țărănesc se unește cu Partidul Național Român, condus de Iuliu Maniu, care a devenit președintele PNT, iar Ion Mihalache, vicepreședinte. În 1928-1930, a fost ministru al agriculturii și domeniilor, iar în 1930-1933 a ocupat funcția de ministru de interne. În 1947, a fost arestat cu ocazia „înscenării de la Tămădău” și condamnat la temniță grea pe viață. A decedat în martie 1963, în închisoarea de la Râmnicu Sărat.

⁸ Constantin (Dinu) I.C. Brățianu (1866-1950) – al doilea fiu al lui Ion C. Brățianu și frate cu Ion I.C. Brățianu și Vintilă I.C. Brățianu. Membru al Partidului Național Liberal, vicepreședinte (1930-1933) și președinte (1934-1947) al PNL; deputat (din 1895) și senator; ministru al finanțelor (14 noiembrie 1933-3 ianuarie 1934). După 23 august 1944, a făcut parte din primul guvern al generalului C. Sănătescu, ca ministru secretar de stat (23 august-4 noiembrie 1944). A refuzat să participe la formarea guvernului P. Groza. În 1950 a fost arestat și întemnițat în penitenciarul de la Sighet, unde a început din viață.

⁹ Ion I.C. Brățianu (1864-1927) – primul fiu al lui Ion C. Brățianu. Președinte al Partidului Național Liberal (1909-1927); președinte al Consiliului de Miniștri (1909-1910, 1914-1916, 1918-1919, 1922-1926, 1927); șeful delegației României la Conferința de Pace de la Paris (1919). Membru de onoare al Academiei Române (1923).

Documentul 49

Comunicat al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagăre, de la punctele de primire și din spitale

31 decembrie 1942

Până la 31 decembrie 1942 de la unitățile Armatei Roșii au fost preluati 55 194 prizonieri de război.

1. În lagăre:

În Lagărul nr. 84 (Monetnaia și Losinii) – 1 546 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 333 pers.; soldați – 1 213 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice)

În Lagărul nr. 64 (Morșansk) – 1 080 pers. [din care], medici – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 164 pers.; soldați – 913 pers.; persoane civile – 1 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice)

În Lagărul nr. 45 (Iset și Aiat) – 690 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 107 pers.; soldați – 583 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice, regiunea Sverdlovsk)

În Lagărul nr. 75 (Riabovo) – 812 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; corpul de comandă inferior – 127 pers.; soldați – 683 pers. (Exploatări de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzechere)

În Lagărul nr. 99 (Spasski-Zavod) – 1 312 pers. [din care], medici militari – 2 pers.; ofițeri (bolnavi) – 1 pers.; corpul de comandă inferior – 98 pers.; soldați – 1 203 pers.; persoane civile – 4 pers.; femei – 4 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră)

În Lagărul nr. 95 (Usman) – 500 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 178 pers.; soldați – 322 pers. (Lucrări ale Comisariatului Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții)

În lagărul nr. 100 (Suslongher) – 848 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 179 pers.; soldați – 667 pers.; persoane civile – 2 pers. (Exploatări forestiere ale armatei, Lagărul din RSSA Mari)

În Lagărul nr. 89 (Kozlovka) – 42 pers. [din care], soldați – 42 pers. (Construcția Șoselei Gorki-Riazani)

În Lagărul de la Unja – 38 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 10 pers.; soldați – 28 pers. (Exploatări forestiere)

În Lagărul nr. 58 (Temnikov) – 10 821 pers. [din care], ofițeri – 342 pers.; corpul de comandă inferior – 3 484 pers.; soldați – 6 998 pers.; persoane civile – 2 pers. (sosite de pe Frontul de Sud-Vest pentru a fi trimise în lagărele de producție și în lagărele de staționare)

În Lagărul nr. 74 (Oranki) – 4 467 pers. [din care], ofițeri – 390 pers.; corpul de comandă inferior – 1 343 pers.; soldați – 2 731 pers. (sosite de pe Frontul de Sud-Vest spre a fi trimise în lagărele de producție și în lagărele de staționare)

În Lagărul nr. 27 (Krasnogorsk) – 589 pers. [din care], ofițeri – 81 pers.; corpul de comandă inferior – 91 pers.; soldați – 367 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de Vest și de la Kalinin)

În Lagărul nr. 158 (Cerepovet) – 118 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 18 pers.; soldați – 95 pers.; persoane civile – 5 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile din Carelia și de la Volhov)

În Lagărul nr. 270 (Borovici) – 174 pers. [din care], corpul de comandă inferior – 23 pers.; soldați – 151 pers. (Lagăr de repartizare pentru fronturile de la Leningrad și din Nord-Vest)

În Lagărul nr. 35 (Lebedian) – 4 007 pers. [din care], ofițeri – 260 pers.; corpul de comandă inferior – 582 pers.; soldați – 3 165 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Briansk)

În Lagărul de repartizare nr. 280 – 379 pers. [din care], ofițeri – 6 pers.; corpul de comandă inferior – 43 pers.; soldați – 330 pers. (Lagărul de repartizare pentru Frontul din Transcaucasia)

În Lagărul nr. 188 – 10 526 pers. [din care], ofițeri – 250 pers.; corpul de comandă – 654 pers.; soldați – 9 622 pers. (Lagăr de repartizare)

În Lagărul nr. 50 (Frolovo) – 204 pers. [din care], ofițeri – 6 pers.; corpul de comandă – 29 pers.; soldați – 169 pers. (Lagăr de repartizare pentru Frontul de la Stalingrad)

În Lagărul nr. 163 – 5 386 pers. (Lagăr - transportați de pe Frontul de la Stalingrad). Total persoane aflate în lagăre – 43 482 pers.

2. La punctele de primire – 2 143 pers.

3. În spitale – 324 pers.

4. Prizonierii de război, prezenți în lagăre, la punctele de primire, pe drum, către lagăre și în spitale, dețin următoarele grade: colonie – 13 pers.; locoteneni-colonei – 18 pers.; majori – 65 pers.; căpitanii – 214 pers.; sublocoteneni (armata slovacă) – 15 pers.; sublocoteneni [armata slovacă] – 169 pers.; locoteneni-majori – 71 pers.; locoteneni – 298 pers.; sublocoteneni – 473 pers.; alte grade de ofițeri – 7 pers.; medici militari – 6 pers.; sublocoteneni (armata finlandeză) – 2 pers.; maiștri-intendenți – 2 pers.; fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; plutonieri (armata română) – 117 pers.; plutonieri-majori (armata română) – 189 pers.; plutonieri de companie [armata germană] – 2 pers.; plutonieri-adjuanți [armata germană] – 8 pers.; plutonieri [armata germană] – 85 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 213 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; plutonieri (cavalerie) [armata germană] – 1 pers.; plutonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 4 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 12 pers.; sergenți-majori – 483 pers.; sergenți – 2 299 pers.; sergenți inferiori – 13 pers.; mobilizați în batalioane de muncă – 27 pers.; caporali – 2 768 pers.; caporali-majori – 38 pers.; caporali inferiori – 1 pers.; subofițeri [armata germană] – 699 pers.; heruanii¹ (armata română) – 1 pers.; fruntași (armata română) – 9 pers.; comandanți de grupă – 1 pers.; tizadeși – 2 pers.; caporali [armata germană] – 964 pers.; fruntași [armata germană] – 2 190 pers.; fruntași – 122 pers.; soldați – 26 225 pers.; marinari – 1 pers.; persoane civile – 17 pers.; femei – 3 pers.; persoane interne – 21 pers.; lipsesc date cu privire la gradele militare – 8 100 pers.

5. Componența pe naționalități (etnii): germani – 5 955 pers.; români – 29 814 pers.; finlandezi – 180 pers.; austrieci – 471 pers.; polonezi – 332 pers.; maghiari – 303 pers.; italieni – 765 pers.; spanioli – 45 pers.; ucraineni – 23 pers.; suedezi – 6 pers.; cehi – 72 pers.; ruși – 40 pers.; slovaci – 74 pers.; moldoveni – 17 pers.; țigani – 19 pers.; lituanieni – 4 pers.; sărbi – 49 pers.; croați – 17 pers.; armeni – 1 pers.; greci – 4 pers.; evrei – 98 pers.; tătari – 3 pers.; turci – 1 pers.; carelieni – 2 pers.; norvegieni – 2 pers.; olandezi – 3 pers.; francezi – 3 pers.; estonieni – 1 pers.; belgieni – 6 pers.; laponi – 1 pers.; rusini – 81 pers.; sloveni – 6 pers.; letoni – 1 pers.; macedoneni – 1 pers.; bulgari – 1 pers.; lipsesc date cu privire la naționalitate (etnie) – 7 539 pers.

6. Au fost scoase din evidență – 9 238 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprunko

RGVA, Fond 1p, opis oie, dosar 5, f. 35-37

NOTĂ

¹ Probabil, eroare de scriere. În armata română nu a existat un astfel de grad militar.

Documentul 50

Adresa locotenent-majorului de securitate N.A. Vorobiov, adjunctul şefului Secţiei politice din Direcţia pentru problemele prizonierilor de război, din cadrul NKVD, către Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, privind desfăşurarea conferinței ofițerilor români prizonieri de război din Lagărul nr. 50

31 decembrie 1942

Moscova

Nr. 28/14518

Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste
Tovarăşului Dimitrov¹

La solicitarea prizonierilor români de război, la 18-19 decembrie a.c., în Lagărul nr. 50 a fost organizată o conferință, la care au participat peste 170 de ofițeri și câțiva soldați.² Lucrările conferinței s-au desfășurat în condițiile unei participări active a ofițerilor prezenți și au demonstrat că armata română nu poate să mai reprezinte o forță combativă.³

Toți vorbitorii, din care, locotenent-colonelul Cătăescu⁴, maiorul Iliescu, căpitanul Floca⁵ și.a., au subliniat că România trebuie să doboare guvernul Antonescu, să transmită conducerea țării lui Maniu și Brătianu (bătrânul), să încheie pace separată cu URSS și să se pregătească pentru un război drept împotriva Germaniei hitleriste și a Ungariei.

La conferință a fost adoptat „Apelul către armata și poporul român”, semnat de către 215 prizonieri de război, din care 3 locotenenți-colonei, 4 majori, 25 de căpitanii, 57 de locotenenți, 6 medici și ingineri (textul în română cu semnăturile se anexează)⁶.

În urma discuțiilor privind participarea prizonierilor români de război în lupta împotriva fascismului și a războiului, în cadrul căror s-a precizat că datoria față de Patrie îi obligă pe prizonierii de război să se angajeze plenar în lupta împotriva tiraniei hitleriste și a clicii lui Antonescu, participanții la conferință au luat decizia de a solicita Guvernului sovietic:

1) organizarea conferinței delegațiilor tuturor prizonierilor români de război, soldați și ofițeri;

2) transmiterea la radio a discursurilor prizonierilor români de război, soldați și ofițeri antifasciști;

3) organizarea emisiunilor de radio pentru prizonierii români de război;

4) în cadrul emisiunilor de radio în limba română, între comunicările Biroului informativ sovietic, să se comunice date despre prizonierii români de război;

- 5) ziarul în limba română „Graul Liber”⁷ să se editeze într-un tiraj mare, cu sprijinul prizonierilor români de război și să se arunce [din avion] asupra României, ca manifeste;
- 6) să se desfășoare propaganda, prin difuzoare, pe linia frontului;
- 7) să se organizeze delegarea ofițerilor români, prizonieri de război, la Moscova și la Londra, pentru negocieri cu personalitățile politice române, adversari ai lui Antonescu;⁸
- 8) transmiterea la radio a materialelor conferinței ofițerilor români, prizonieri de război;
- 9) redactarea unui apel către personalitățile politice române din țară și transmiterea acestuia la radio;
- 10) redactarea unui apel-pamflet, special adresat lui Antonescu, care, în același timp, să servească drept apel către poporul român.

Anexă: text pe 20 de pagini.

Adjunctul şefului Secției politice a
Direcției pentru problemele prizonierilor de război, din cadrul NKVD,
locotenent-major de securitate (ss) Vorobiov

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 25, f. 41

NOTE

¹ Pe fila documentului se află următoarea rezoluție a lui Gh. Dimitrov: „Pentru tov. Soprundenko, tov. Pauker. 1. Asigurați traducerea în limba rusă a materialelor anexate; 2. Trebuie pregătite pentru a fi utilizate în rândul prizonierilor prin presa noastră și în presa din străinătate. 4 ianuarie [1943]”.

² Materialele conferinței ofițerilor români, prizonieri de război, au fost discutate în ședința din 11 ianuarie 1943 a Comisiei Internaționale Comuniste pentru activitatea în rândul prizonierilor de război. G. Dimitrov a consemnat pentru această zi că a avut o întrevedere cu Béla Szántó, membru al comisiei, căruia i-a dat „indicații concrete”. Vedi Gheorghe Dimitrov, *op. cit.*, p. 348. În ședința Comisiei Internaționale Comuniste pentru activitatea în rândul prizonierilor de război a fost adoptată următoarea decizie: „Materialele conferinței, în original și în traducere, vor fi transmise tov. Manuilski. Este necesar ca vorbitorii de la conferință să fie transportați la Krasnogorsk, pentru înregistrarea discursurilor și transmiterea acestora la radio. Publicarea apelului și a discursurilor în Buletinul pentru prizonierii români de război și difuzarea lor în rândul prizonierilor români de război din toate lagările. Se va conveni cu tov. Friedrich [șeful Secției presă a Cominternului] pentru utilizarea materialelor conferinței în presa străină”, RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 25, f. 53.

³ Ideea potrivit căreia, după pierderile de la Stalingrad, armata română nu va mai putea să-și revină, a determinat-o, probabil, pe Ana Pauker să solicite indicații lui G. Dimitrov în legătură cu poziția care urma să fie adoptată de PCR pe viitor față de armata română. Liderul Cominternului a notat în jurnalul său pentru data de 8 ianuarie 1943: „Pauker cu problemele românești. (Ce fel de lozinci ar trebui lansate în țară față de armata română?) I-am dat indicații: 1) refuzul plecării pe front; 2) insistența în privința încetării imediate a războiului hitlerist; 3) participarea, împreună cu poporul, la înlăturarea lui Antonescu, ca agent german și a guvernului care continuă războiul; 4) refuzul de a împiedica demonstrațiile populare, etc.”. Gheorghe Dimitrov, *op. cit.*, p. 348.

⁴ Alexandru Cătăescu (n. 1892) – ofițer român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie (1913-1915). Grade militare: sublocotenent (1915), locotenent (1917), căpitan (1920), maior (1932), locotenent-colonel (1939). Funcții: comandant al Regimentului 36 Artillerie. A căzut prizonier la 21 noiembrie 1942, a trecut prin lagările de la Oranki, Elabuga, Griazovet și Kirov, a fost repatriat la 11 mai 1948.

⁵ Căpitanul Arhip Floca, șef al Biroului instrucție și operații al Regimentului 91 Infanterie, căzut prizonier la 20 noiembrie 1942, avea să precizeze în autobiografia sa, scrisă în data de 7 august 1948: „M-am integrat în mod conștient în mișcarea antifascistă ce se înfiripase în lagăre și astfel, în ziua de 21 decembrie 1943, am participat în mod activ la organizarea unui congres de 152 ofițeri români (SIC!), prizonieri în Lagărul Zapeatna pe Volga, adresând cu această ocazie un prim manifest către trupele încercuite la Stalingrad. Am trecut apoi în Lagărul central nr. 74 de la Oranki, de unde am fost destinat (SIC!) a urma Școala antifascistă. Am urmat Școala la Krasnogorsk, lângă Moscova, din februarie 1943 până în iulie 1943, având ca profesori pe tov. Stoica Gheorghe și tov. Zina Brâncu”. Vezi ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiul din ilegalitate care au încetat din viață, dosar F/67, vol. II, f. 43.

⁶ Nu se publică.

⁷ Ziarul în limba română „Graiu Liber”, publicație pentru prizonierii români de război în URSS. Vezi doc. nr. 255.

⁸ Această solicitare a fost, mai degrabă, o inventie a organizatorilor conferinței, care utilizau toate mijloacele pentru a determina trupele încercuite la Stalingrad să înceteze rezistența. În acest caz, se apela la sentimentele pro-occidentale ale unor ofițeri din armata română. Ulterior, propunerea de implicare a ofițerilor, prizonieri de război, în procesul de soluționare politică a ieșirii României din războiul antisovietic a fost abandonată.

Documentul 51

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la trimiterea în lagăre a prizonierilor de război capturați la Cotul Donului și la sud de Stalingrad

2 ianuarie 1943

La 1 ianuarie 1943, de la stația Vorobiovka, au fost transportați în lagărele NKVD 13 620 prizonieri de război. În stația de închecare mai rămân 4 300 persoane.¹

La Punctul de primire de la Kalaci au mai rămas 1 664 persoane, majoritatea fiind bolnave.²

În total, din zona Cotului Donului, au fost preluăti 19 584 prizonieri de război. Dintre aceștia, la 31 decembrie 1942, au sosit în Lagărul de la Rada 2 500 de prizonieri italieni.

În Punctul [de primire] de la Kapustin Iar (la sud-est de Stalingrad), a fost organizat un lagăr pentru primirea unor noi loturi de prizonieri de război.³ 2 560 prizonieri de război sunt în drum spre acest lagăr.

Potrivit comunicatului tov. Smirnov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, trenul cu prizonieri de război, care a plecat la 28 decembrie 1942 din stația Vorobiovka spre unul din lagărele NKVD, a fost bombardat, la 29 decembrie 1942, de 5 avioane dușmane, în stația Masîcev (40 km de stația Kalaci). Au fost distruse 31 de vagoane, au fost omorâți și răniți cca 700 prizonieri de război.

Au fost omorâți 2 soldați sovietici din Regimentul 233 al trupelor NKVD și răniți câțiva angajați de la punctul de primire al NKVD.

Prizonierii de război rămași în viață au fost încartiruiți în satul Masîcev, cei răniți au fost plasați în spitalul local.

Se află în pregătire un nou tren pentru îmbarcarea și trimiterea în lagăr a prizonierilor de război rămași în viață.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprundenko

NOTE

¹ Locotenentul de securitate M.E. Goberman, adjunctul şefului Secției 2 (evidență) a Direcției pentru problemele prizonierilor și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, nota în ziua de 4 ianuarie 1943: „Conform comunicării tov. Maslennikov (Direcția trupelor de escortă), la 2 ianuarie [1943], de la stația Vorobiovka, a plecat al doilea eșalon cu 1 768 prizonieri de război. Punctul de destinație nu este cunoscut. La Vorobiovka au mai rămas 600 persoane”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 69.

² La ora 22,45, în seara zilei de 1 ianuarie 1943, ofițerul de serviciu al Direcției pentru problemele prizonierilor și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, locotenentul de securitate N.I. Romanov, a înregistrat următoarea notă transmisă de către căpitanul de securitate N.N. Smirnov, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne: „Ieri, 31 decembrie [1942], la Rada și Miciurinsk au fost transportate 6 000 persoane. La stația Vorobiovka mai rămân 4 300 persoane. La Kalaci au mai rămas 1 664 persoane, majoritatea fiind bolnave. Nu dispunem de date de la alte puncte. Comandamentul [armatei] nu este de acord cu trimiterea eșaloanelor a căte 1 500 de persoane și solicită formarea eșaloanelor complete. În fiecare vagon sunt îmbarcați căte 55 de oameni (conform normelor armatei). Nu se permite plecarea trenurilor cu 55 de oameni în vagon. Rata mortalității nu depinde de numărul mare al vagoanelor sau al persoanelor îmbarcate în fiecare vagon, ci de faptul că prizonierii parcurg până la 200 km pe jos și nu sunt hrăniți”. *Ibidem*, f. 41.

³ Localitatea Kapustin Iar este situată la kilometrul 85 al liniei de cale ferată Stalingrad-Astrahan, iar Lagărul de repartizare nr. 98 a fost organizat conform Ordinului nr. 0095, din 20 ianuarie 1943, al NKVD.

Documentul 52

Ordinul nr. 001 al NKVD al URSS, cu privire la folosirea prizonierilor români de război la activitățile de extracție a cărbunelui din Bazinul carbonifer din zona Moscovei

Strict secret
2 ianuarie 1943

În vederea aplicării Hotărârii nr. 2643, din 20 decembrie 1943¹, a Comitetului de Stat al Apărării, cu privire la folosirea prizonierilor români de război la muncile din Bazinul carbonifer din zona Moscovei², ordon:

1. Șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, tov. maior de securitate Soprundenko, să organizeze în Bazinul carbonifer din zona Moscovei un lagăr pentru prizonierii de război³, cu o capacitate de 8 000 de persoane.

2. Să fie trimise, în Lagărul din zona Moscovei, 8 000 de persoane (prizonieri de război soldați și subofițeri), apte din punct de vedere fizic pentru muncă în industria carbonieră.

3. Paza prizonierilor de război în lagăr, pe drum, către locul de muncă și la muncă să fie organizată cu forțe ale trupelor de escortă, în conformitate cu Directiva nr. 5 a NKVD al URSS din 9 ianuarie 1942.

4. Căpitanul de securitate tov. Boecin⁴, șeful Lagărului din Tula, este numit, prin cumul de funcții, șef al Lagărului din zona Moscovei.

5. Comandanțul Lagărului din zona Moscovei, tov. Boecin, să asigure pregătirea clădirilor pentru lagăr, primirea și repartizarea prizonierilor de război, precum și trimiterea lor, cât mai rapidă, la muncă.

6. Regimul de detenție și evidență al prizonierilor să fie organizat în conformitate cu Ordinul nr. 001067, din 7 august 1941, al NKVD al URSS⁵.

Activitatea politică cu prizonierii de război, aprovizionarea lagărului și serviciul sanitar să fie organizate în conformitate cu directivele existente ale Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.

7. Hrana pentru prizonierii de război să fie gătită potrivit unor norme diferențiate, stabilite pentru ei.

8. Șeful Direcțiilor NKVD ale regiunilor Moscova și Tula să dea permanent concursul în activitatea de organizare a zonelor de producție și dotarea lor cu personal.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne,
comisar de securitate de rangul 3 Serov

GARF, Fond 9401, opis 12, dosar 205, f. 153

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 563.; *Russkii arhiv: Velikaia otecestvennaia*, p. 78

NOTE

¹ Pierderea de către Uniunea Sovietică a zonei Donbassului și restrângerea posibilităților de transportare a petrolului din Caucaz au creat mari dificultăți energetice pentru economia URSS. Imediat după ofensiva Armatei Roșii din decembrie 1941 și deplasarea spre vest a liniei frontului în regiunile Moscova și Tula, conducerea sovietică a întreprins o serie de măsuri în vederea creșterii producției de cărbune în Bazinul carbonifer Moscova. La 29 decembrie 1941, Consiliul Comisarilor Poporului al URSS a adoptat *Hotărârea cu privire la restabilirea minelor din Bazinul carbonifer Moscova*, prin care s-a dispus repunerea în funcțiune a 27 de mine de cărbune. În 1942, au urmat trei hotărâri ale Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din aprilie, iunie și octombrie, privind extinderea lucrărilor de extragere a cărbunelui din zona respectivă. Principala piedică în realizarea acestui obiectiv era lipsa forței de muncă, deoarece extragerea cărbunelui și a turbei se efectua cu mijloace tehnice rudimentare și în condiții de muncă dificile. Hotărârea nr. 2 643, din 20 decembrie 1943, a Comitetului de Stat al Apărării, *Cu privire la măsurile de sprijinire a Bazinului carbonifer Moscova*, prin care s-a dispus folosirea prizonierilor de război români, a reprezentat o încercare de depășire a acestui obstacol. Vezi textul Hotărârii nr. 2 643, din 20 decembrie 1943, RGASPI, fond 644, opis 1, dosar 73, f. 152-165.

² Bazinul carbonifer Moscova cuprinde teritoriul regiunilor Moscova, Tver, Smolensk, Kaluga, Tula, Riazani și deține o cantitate semnificativă de cărbune brun.

³ Lagărul nr. 388 pentru prizonieri de război, din Bazinul carbonifer al regiunii Moscova, va fi organizat mai târziu, dar la începutul anului 1943, prizonierii români de război erau detinuți în Secțiile nr. 13 și 14 ale Lagărului nr. 283 de la Stalinogorsk, stația de cale ferată Uzlovaia. Vezi doc. nr. 74.

⁴ Aleksei Fiodorovici Boecin (n. 1898, Odessa) – căpitan de securitate (26 noiembrie 1937), locotenent-colonel de securitate (11 februarie 1943), colonel de securitate (9 septembrie 1943). Șef al Lagărului special de la Griazovet (28 decembrie 1941), șef al Direcției lagărelor din regiunea Moscova (24 februarie 1943), șef al Lagărului special nr. 283 de la Stalinogorsk (13 martie 1942-13 martie 1946), șeful Administrației coloniei de reeducație prin muncă a Trustului „Omskstroi” (1950). În 1955, a fost transferat din sistemul MVD al URSS, în cadrul Armatei Sovietice.

⁵ Vezi nota 1, doc. nr. 4.

Documentul 53

Apelul unui grup de 60 de ofițeri români din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, adresat președintelui Crucii Roșii Internaționale de la Berna, prin care se solicită sprijin pentru obținerea dreptului de corespondență cu familiile din țară

4 ianuarie 1943¹

Monsieur le Président de la Croix Rouge,²

Les officiers et soldats Roumains prisonniers de guerre en URSS camp (lager) n° 27, ont l'honneur de vous prier respectueusement de bienvouloir faciliter la correspondance avec leurs familles et de leur accorder votre assistance, en ce qui concerne l'aide de la Croix Rouge.

Avec cette occasion nous vous informons que le Gouvernement de l'URSS applique aux prisonniers de guerre un traitement en accord avec les lois internationales.³

Veuillez agréer, Monsieur le President, notre haute considération et notre profonde reconnaissance.

- (ss) Colonel CERNOIANU Ioan – București, str. Dr. Buicliu nr. 2
- (ss) Colonel ROMAN Rudolf – Focșani, str. Potop nr. 13
- (ss) Colonel MATIEȘ Ermil – Bălți, str. Ștefan Iosif nr. 6
- (ss) Colonel CAPTARU Dumitru – Iași, str. Oreste Tafrali nr. 4
- (ss) Colonel BALŞIANU Ioan – Craiova, str. Sf. Gheorghe nr. 64
- (ss) Colonel VARDUCA Pericle – București, Str. Astronomului nr. 5
- (ss) Colonel RĂPEANU Aurel – București, str. Dumitrache Banu nr. 37, Tei
- (ss) Colonel CINCULESCU Nicolae – Craiova, str. Slt. Spiridon nr. 10
- (ss) Colonel CIOCAN Ioan – Timișoara, str. General Moșoiu nr. 17
- (ss) Colonel ȘTEFĂNESCU Stere – București, str. Schitu Măgureanu nr. 37
- (ss) Colonel SCURTU Ioan – Focșani, str. Plevna nr. 10
- (ss) Lt.-col. STĂNCULESCU Constantin – Turnu Severin, str. Aurelian nr. 29
- (ss) Lt.-col. ȘTEFANOVICI Gheorghe – Buzău, str. Carol I nr. 61
- (ss) Lt.-col. BREZIANU Ionel – Focșani, str. Mălureni nr. 16
- (ss) Lt.-col. TECLU Iacob – București, str. Popa Petre nr. 2
- (ss) Lt.-col. COJAN Ioan – Râmnicu Sărat, str. Traian nr. 180
- (ss) Lt.-col. MATACHE Alexandru – Focșani, str. Potop nr. 15
- (ss) Lt.-col. JELES Petre – Oltenița, str. I. Slăvescu nr. 48
- (ss) Lt.-col. IONESCU Constantin – Focșani, str. Arhitect Mincu nr. 7
- (ss) Lt.-col. DUMITRIU Nicolae – Sibiu, str. Mihai Weiss nr. 30
- (ss) Lt.-col. ARMĂŞESCU Prim – Ploiești, str. T.C. Grigorescu nr. 10
- (ss) Lt.-col. DOMŞA Cicerone – București, str. Sandu Aldea nr. 103

- (ss) Lt.-col. TIMU Constantin – Piatra Neamț, str. Carol nr. 167
- (ss) Lt.-col. POPESCU Constantin – București, str. Dr. Istrate nr. 6, Parcul Carol I
- (ss) Lt.-col. IOANITESCU Constantin – Bacău, str. Averescu nr. 27
- (ss) Major GENOVEANU Gheorghe – Galați, str. Gamulea nr. 5
- (ss) Major PĂUN Gheorghe – Focșani, str. Carol nr. 6
- (ss) Major ONOFREI Constantin – Iași-Copou, str. Gen. Eremia Grigorescu nr. 1
- (ss) Major EVERET Iuliu – Sibiu, str. Târgu Vitelor nr. 4
- (ss) Major POPESCU T. Ioan – Dâmbovița, Comuna Răzvadu de Jos
- (ss) Major DINESCU Ștefan – Ploiești, str. Vlad Tepeș nr. 37
- (ss) Major FĂGĂRĂȘANU Dumitru – Cernăuți, str. Er. Movilă nr. 66
- (ss) Major ȘNABEL Andrei – Sibiu, Str. Gimnasticii nr. 5
- (ss) Major LUSCAN Mina – Buzău, str. Cuza Vodă nr. 27
- (ss) Major STROE Ioan – Buzău, str. Carol I nr. 44
- (ss) Major RĂDOIU Nicolae – București, str. Iacob Negruți nr. 12
- (ss) Major IONESCU Cristea – Pitești, Str. Primăverii nr. 45
- (ss) Major STĂTESCU Benone – Buzău, str. Episcop Damaschin nr. 4
- (ss) Major DECIU Constantin – Focșani, str. Profet Samoil nr. 1
- ss/ Major HAUPT Mircea – Buzău, str. Carol I nr. 52
- (ss) Major LOVINESCU Gheorghe – Focșani, str. Profet Samoil nr. 8
- (ss) Major DUȚU Gheorghe – Tecuci, str. V. Alecsandri nr. 4
- (ss) Major DUMITRESCU Constantin – Roman, str. Bogdan Dragoș nr. 35
- (ss) Major TURTURICĂ Dumitru – Râmnicu Sărat, str. Cuv. Paraschiva nr. 1
- (ss) Major BUZOIANU – Râmnicu Sărat, str. Pantarescu nr. 11
- (ss) Major VOINEA Policarp – Craiova, str. Banu Mărăcine nr. 31
- (ss) Major PANTAZI Nicolae – Iași, str. Pojarniciei nr. 10
- (ss) Major ȘENDREA Mihai – București, str. Maria Rosetti nr. 5
- (ss) Major FRÂNGULESCU Ioan – Buzău, str. Nicu Constantinescu nr. 3
- (ss) Major PĂDEANU Dumitru – Bacău, str. Felix Grivel nr. 5
- (ss) Major HERESCU Constantin – Bacău, str. Oituz nr. 38 C
- (ss) Major APOSTOL Constantin – Chișinău, str. Dimitrie Cantemir nr. 17
- (ss) Major COLFESCU Vasile – Ploiești, bd. Ferdinand nr. 72
- (ss) Major STĂNCIULESCU Nicolae – Focșani, str. Perjoi nr. 20
- (ss) Major GHEORGHIU Teodor – Focșani, str. Dumitru Sturdza nr. 25
- (ss) Major dr. POPESCU Alexandru – Soroca, Florești
- (ss) Major BADEA Marin⁴ – Târgoviște, str. Calea Domnească nr. 318
- (ss) Căpitän STĂNCEL Constantin Laur – Aiud, Str. Unirii nr. 112
- (ss) Căpitän NICOLAIDI Grigore – București, str. Principea Ileana nr. 8
- (ss) Lt. VOICULESCU Ștefan – București, str. Tunari nr. 29
- (ss) Lt. SBEREA Nicolae – București, str. Aleea Grant nr. 27
- (ss) Lt. TOMOȘOIU Victor – Constanța, comuna Domnița Elena
- (ss) Slt. ARDELEANU Aurel – Arad, str. Dr. Ion Petran nr. 5
- (ss) Slt. CONSTANTINESCU Petre – Constanța, str. Alex. Odobescu nr. 29
- (ss) Slt. MĂRGINEANU Liviu – Târnava Mică, comuna Biia
- (ss) Slt. ROMAN Nicolae – Focșani, str. Potop nr. 13

NOTE

¹ Textul apelului nu este datat. Această dată apare pe varianta tradusă din limba franceză în limba rusă. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 2, f. 12.

² Simultan cu Apelul grupului de ofițeri, col. Ioan Cernoianu a redactat, la 1 ianuarie 1943, în nume propriu, o scrisoare către colonelul sovietic I.P. Voronov, șeful Administrației Lagărului nr. 27, cu următorul conținut: „Am onoarea a vă ruga să binevoiți a interveni să se aprobe ca alăturatul apel adresat Crucii Roșii Internaționale de la Berna să poată ajunge la destinație. Acest apel este făcut după indicațiile ce ni s-au dat de către domnul Petrescu, comisar român. Asupra felului cum urmează să se soluționeze această cerere, rămâne ca Domnia Voastră să decideți.” *Ibidem*, f. 9.

³ La 7 ianuarie 1943, colonelul I.P. Voronov, șeful Administrației Lagărului nr. 27, a transmis maiorului P.K. Soprunko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, textul Apelului grupului de ofițeri români și scrisoarea colonelului I. Cernoianu, împreună cu următoarea scrisoare de însoțire: „Vă transmit alăturat: 1. Apelul prizonierilor români prezenți în Lagărul nr. 27, adresat președintelui Crucii Roșii Internaționale (Elveția), prin care se solicită sprijin pentru corespondența lor cu rudele (România). 2. Demersul colonelului român Cernoianu, prizonier de război, către șeful Lagărului nr. 27 pentru expedierea acestui apel la destinație. Comisarul Petrescu, al cărui nume este menționat în apel, este tovarășul Borde, reprezentantul Direcției generale politice a Armatei Roșii, care desfășoară activități cu prizonierii români, conform permisiunii dumneavoastră”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 2, f. 8. Pe fila scrisorii de însoțire a colonelului Voronov este notat: „T. Romanov. Documentul original, împreună cu scrisorile lor trebuie expediate la destinatari prin intermediul Crucii Roșii. (ss). [îndescifrabil]”. Mai există mențiunea: „Exp[ediat] 22.3.1943 Guterman”. *Ibidem*.

⁴ Marin Badea (n. 1901) – ofițer român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie (1920-1922), Școala Superioară de Război (1931-1933). Grade militare: sublocotenent (1922), locotenent (1927), căpitan (1934), major (1941), locotenent-colonel (1944), colonel (1945). Funcții: comandant de batalion al Regimentului 2 tancuri, comandant al Regimentului 1, din cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu” (noiembrie 1943-octombrie 1944), șef Stat-major al Diviziei „Tudor Vladimirescu” (octombrie 1944-octombrie 1945), șef birou la Subsecretariatul de Stat pentru aplicarea Armistițiului (noiembrie 1945-iunie 1946), disponibilizat pe motiv de sănătate (decembrie 1946), activist al PCR (iulie 1948-noiembrie 1949), rechemat în cadrele active ale armatei (noiembrie 1949-septembrie 1951). A căzut prizonier la 19 august 1941, a trecut prin lagărele de la Odessa (19-25 august 1941), Sevastopol (august-octombrie 1941), Aktiubinsk (decembrie 1941-februarie 1942), Karaganda (februarie-august 1942), Oranki (august-noiembrie 1942), Krasnogorsk (din noiembrie 1942). Vezi AMR, Fond Memoriile Bătrâni, B/174, Colonei.

Documentul 54

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război, până la data de 5 ianuarie 1943

Strict secret
5 ianuarie 1943

Notă cu privire la efectivele de prizonieri de război. Situația la 5 ianuarie 1943

Total prizonieri de război: deținuți în lagăre – 47 225 pers.; pe drum, spre lagăre – 18 442 pers.; la punctele de primire – 5 356 pers.; în spitale – 646 pers.; total – 71 669 pers.

În plus, au mai fost luați în evidențe: răniții și cei evacuați din zona frontului – 5 000 pers.; răniții și cei uciși la bombardament – 693 pers.; cei decedați în timpul evacuării de pe front – 2 317 pers.; total – 8 010 pers.

Prizonierii de război, sosiți în lagăre și spitale, se împart astfel:

Pe grade militare (categoria comandanți superiori și mijlocii): colonei – 15 pers.; locoteneni-colonei – 21 pers.; majori – 71 pers.; căpitani – 257 pers.; sublocoteneni – 45 pers.; sublocoteneni – 272 pers.; locoteneni-majori – 78 pers.; locoteneni – 355 pers.; sublocoteneni – 556 pers.; alte grade de ofițeri – 26 pers.; medici militari – 7 pers.; sublocoteneni – 2 pers.; tehnicieni-intendenți – 2 pers.; ingineri militari – 2 pers.; total ofițeri – 1 708 pers.

Corpul de comandă inferior: fruntași (armata slovacă) – 2 pers.; platonieri-majori – 167 pers.; platonieri – 321 pers.; platonieri de companie [armata germană] – 3 pers.; platonieri-adjuanți [armata germană] – 12 pers.; platonieri [armata germană] – 93 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 245 pers.; sergenți-majori (poliția germană) – 1 pers.; platonieri (cavalerie) [armata germană] – 3 pers.; platonieri-majori (cavalerie) [armata germană] – 4 pers.; sergenți-majori (cavalerie) [armata germană] – 12 pers.; sergenți-majori – 563 pers.; sergenți – 4 750 pers.; sergenți-instructori – 42 pers.; sergenți-inferiori – 11 pers.; caporali-majori – 35 pers.; caporali – 5 541 pers.; subofițeri [armata germană]¹ – 1 pers.; subofițer [armata germană] – 678 pers.; subofițeri [armata germană]² – 1 pers.; fruntași – 466 pers.; tizedeși³ – 2 pers.; total corp de comandă inferior – 12 953 pers.; caporali – 1 090 pers.; fruntași – 2 641 pers.; soldați fruntași – 118 pers.; soldați – 25 829 pers.; mobilizați în batalioane de muncă – 66 pers.; persoane civile – 17 pers.; femei – 4 pers.; echipajul unui vas străin – 25 pers.; total efective soldați – 29 790 pers.

Lipsesc datele referitoare la gradele militare pentru 3 420 de prizonieri de război transportați în lagăre.

Pe naționalități (etnii): germani – 6 423 pers.; români – 34 742 pers.; finlandezi – 168 pers.; austrieci – 604 pers.; unguri – 324 pers.; polonezi – 427 pers.; italieni – 945 pers.; spanioli – 41 pers.; ucraineni – 52 pers.; ruși – 47 pers.; cehi – 83 pers.; slovaci – 80 pers.; suedezi – 3 pers.; țigani – 20 pers.; lituanieni – 5 pers.; sârbi – 71 pers.; moldoveni – 16 pers.; armeni – 1 pers.; greci – 8 pers.; croați – 19 pers.; turci – 9 pers.; evrei – 124 pers.; tătari – 4 pers.; francezi – 5 pers.; estonieni – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; olandezi – 4 pers.; belgieni – 2 pers.; norvegieni – 2 pers.; sloveni – 15 pers.; macedoneni – 1 pers.; rusini – 102 pers.; bulgari – 3 pers.; bieloruși – 1 pers.; americani – 1 pers.

Lipsesc datele referitoare la naționalitatea (etnia) celor 3 511 prizonieri de război săsiți în lagăre sau internați în spitale.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate (ss) Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 57-59

NOTE

¹ În text era scris „Hauptunteroffizier”, acest grad neexistând în armata celui de-al Treilea Reich. Cu siguranță că este vorba despre o eroare de scriere, gradul fiind „Unteroffizier”.

² În text era scris „Mladšii Hauptunteroffizier”, acest grad neexistând în armata celui de-al Treilea Reich. Cu siguranță că este vorba despre o eroare de scriere, gradul fiind „Unteroffizier”.

³ Caporal în armata ungară.

Documentul 55

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, privind efectivele de prizonieri de război captureate în perioada 19 noiembrie 1942-5 ianuarie 1943¹

Strict secret

5 ianuarie 1943

După începerea ofensivei unităților Armatei Roșii de pe fronturile de Sud-Vest, de pe Don și de la Stalingrad, în 19 noiembrie 1942, precum și a unităților Armatei Roșii de la Cotul Donului, în 16 decembrie 1942, până la 5 ianuarie 1943 au fost capturați 61 141 de prizonieri de război.

Din care: au ajuns în lagăre – 37 343 pers.; sunt pe drum, către lagăre – 18 442 pers.; la punctele de primire – 5 356 pers.

În plus, mai sunt luați în evidență: răniții evacuați de pe front – până la 5 000 pers.; răniții și cei uciși în timpul bombardamentelor eșaloanelor – 693 pers.; decedații în timpul deplasării de pe front – 2 317 pers.; total – 8 010 pers.

Prizonierii de război săsiți în lagăre au următoarele grade militare:

Corpul de ofițeri superiori și inferiori: colonei – 15 pers.; locotenenți-colonei – 20 pers.; majori – 65 pers.; căpitanii – 218 pers.; sublocotenenți [armata slovacă] – 37 pers.; sublocotenenți – 278 pers.; locotenenți-majori – 2 pers.; locotenenți – 117 pers.; sublocotenenți – 492 pers.; ingineri militari – 2 pers.; total ofițeri – 1 246 pers.

Corpul de comandă inferior: platonieri-majori – 188 pers.; platonieri – 318 pers.; platonieri de companie [armata germană] – 1 pers.; sergenți-majori [armata germană] – 9 pers.; sergenți-majori – 533 pers.; sergenți – 4 200 pers.; sergenți-instructori – 38 pers.; caporali – 4 683 pers.; subofițeri [armata germană] – 30 pers.; fruntași (armata română) – 35 pers.; comandanți de grupă – 3 pers.; total corpul de comandă inferior – 10 038 pers.; caporali [armata germană] – 54 pers.; fruntași [armata germană] – 206 pers.; fruntași – 2 pers.; soldați – 25 748 pers.; mobilizați în batalioane de muncă – 49 pers.; total soldați – 26 059 pers.

Pe naționalități (etnii): români – 32 932 pers.; italieni – 3 741 pers.; germani – 344 pers.; austrieci – 100 pers.; maghiari – 43 pers.; evrei – 34 pers.; polonezi – 30 pers.; rusini – 30 pers.; sârbi – 23 pers.; cehi – 11 pers.; ucraineni – 11 pers.; slovaci – 10 pers.; ruși – 7 pers.; greci – 7 pers.; țigani – 4 pers.; moldoveni – 4 pers.; tătari – 3 pers.; sloveni – 2 pers.;

bulgari – 2 pers.; croați – 1 pers.; turci – 1 pers.; francezi – 1 pers.; macedoneni – 1 pers.; americani – 1 pers.

În rândul prizonierilor au fost identificați 15 trădători de patrie².

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 1 e, dosar 6, f. 60-62

Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956. Dokumentî i materialî*, vol. 2, *Voennoplennîe v Stalingrade. 1943-1954. Dokumentî i materialî/Prizonieri de război în URSS. 1939-1956. Documente și materiale*, vol. 2, *Prizonieri de război la Stalingrad. 1943-1954: Documente și materiale* (în continuare, se va cita *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 2), redactor responsabil M.M. Zagoruliko, Editura „Izdateli”, Volgograd, 2003, p. 59-60

NOTE

¹ La indicația lui I.A. Serov, textul comunicării speciale a fost transmis și lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS.

² În categoria „trădători de patrie” erau incluși cetățenii sovietici, militari sau civili, care în diverse împrejurări au avut legături cu autoritățile militare din teritoriul ocupat de trupele germane și aliații lor. Fenomenul a luat amploare mai ales după primele acțiuni ofensive ale Armatei Roșii de la sfârșitul anului 1941. La 27 decembrie 1941, Comitetul de Stat al Apărării a adoptat Decizia nr. 1 069 ss, conform căreia toți militarii sovietici, deținuți ca prizonieri de război de către germani sau aliații lor și preluati de trupele sovietice, făceau parte din aşa-numitul „contingent special” și erau internați în lagăre speciale ale Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD. Până în martie 1942 au fost organizate 26 de lagăre speciale. În fiecare din acestea funcționau secții speciale care aveau ca obiectiv descoperirea în rândul contingentului special „a trădătorilor de patrie, a spionilor și diversioniștilor”. În urma verificărilor minutioase, persoanele pentru care nu existau materiale compromițătoare erau reîncadrate în unitățile Armatei Roșii. Până la sfârșitul anului 1942, prin lagărele speciale au fost trecute 172 081 persoane, din care 150 512 persoane au fost reîncadrate în unitățile Armatei Roșii. Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 878.

Documentul 56

Nota maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind efectivele de prizonieri de război din lagăre, până la 8 ianuarie 1943

Strict secret
9 ianuarie 1943

**Notă cu privire la efectivele de prizonieri de război.
Situată la 8 ianuarie 1943**

Total prizonieri de război preluăți – 76 785 pers., din care:

I. Sunt deținuți în lagăre de repartizare: 1. Lagărul de la Iuja – 4 736 pers.; 2. Lagărul de la Rada – 7 898 pers.; 3. Lagărul de la Temnikov – 10 540 pers.; 4. Lagărul de la Miciurinsk – 1 544 pers.; 5. Lagărul de la Krasnogorsk – 738 pers.; 6. Lagărul de la Borovici – 297 pers.; 7. Lagărul de la Cerepovețk – 131 pers.; 8. Lagărul de la Lebedian – 3 739 pers.; 9. Lagărul de la Sandarî – 495 pers.; 10. Lagărul de la Frolovo¹ – 526 pers.; 11. Lagărul de la Kapustin Iar – 697 pers.; total – 31 341 pers.

II. Sunt deținuți în lagăre staționare: 1. Lagărul de la Spasski-Zavod – 1 237 pers.; 2. Lagărul de la Monetnaia și Losinii – 1 317 pers.; 3. Lagărul de la Basianovskai – 1 041 pers.; 4. Lagărul de la Iset și Aiat – 526 pers.; 5. Lagărul de la Kîștîm – 454 pers.; 6. Lagărul de la Riabovo – 787 pers.; 7. Lagărul de la Oranki – 3 065 pers.; 8. Lagărul de la Celiabinsk – 5 000 pers.; 9. Lagărul din RSSA Mari – 810 pers.; 10. Lagărul din regiunea Moscova – 1 500 pers.; 11. spitale speciale – 724 pers.; total – 19 541 pers.; total în lagăre – 47 802 pers.

III. Pe drum, către lagăre: 1. Lagărul de la Miciurinsk – 5 344 pers.; 2. Lagărul de la Rada – 4 733 pers.; 3. Lagărul de la Temnikov – 5 805 pers.; 4. Lagărul de la Kapustin Iar – 2 560 pers.; 5. Lagărul de la Suzdal – 827 pers.; total, pe drum, către lagăre – 19 269 pers.

IV. Au rămas pe front (conform datelor tov. Smirnov, reprezentant al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne): 1. la punctul de colectare (stația Vorobiovka) – 850 pers.; 2. la punctul de primire Sebriakovo – 1 600 pers.; 3. lăsați pentru lucrări în spatele Frontului de Sud-Vest, în baza hotărârii Statului-major al Frontului de Sud-Vest – 1 764 pers.; 4. lăsați pentru lucrări în spatele Frontului de pe Don, în baza hotărârii Statului-major al Frontului de pe Don – 500 pers.; total lăsați pe front – 4 714 pers.

V. Prizonieri răniți, evacuați de pe fronturile de la Stalingrad, de pe Don și de Sud-Vest în spitalele speciale din spatele frontului – 5 000 pers.

VI. În plus, pe perioada evacuării, au fost luați în evidență cei [prizonierii de război] care au decedat și cei care au fost uciși de bombardamente, pe drum către lagăre – 3 010 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate (ss) Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 63-64

NOTĂ

¹ Inițial, Lagărul de la Frolovo, regiunea Stalingrad, a fost organizat ca lagăr special pentru deținerea și anchetarea militarilor sovietici care fuseseră luați prizonieri de trupele germane sau care ieșiseră din încercuire, a trădătorilor de patrie, a spionilor sau diversioniștilor. Conform Ordinului nr. 0095 al NKVD, din 20 ianuarie 1943, a fost transformat în Lagărul nr. 50 pentru prizonieri de război, capturați pe Frontul de pe Don. Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 97.

Documentul 57

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război, până la 15 ianuarie 1943

Strict secret
15 ianuarie 1943

Total prizonieri de război preluati – 84 541 pers., din care:

I. Sunt deținuți în lagăre de repartizare: 1. Lagărul de la Temnikov – 14 228 pers.; 2. Lagărul de la Rada – 10 390 pers.; 3. Lagărul de la Miciurinsk – 5 248 pers.; 4. Lagărul de la Iuja – 3 988 pers.; 5. Lagărul de la Lebedian – 3 651 pers.; 6. Lagărul de la Kapustin Iar – 1 042 pers.; 7. Lagărul de la Krasnogorsk – 608 pers.; 8. Lagărul de la Sandarî – 495 pers.; 9. Lagărul de la Borovici – 297 pers.; 10. Lagărul de la Frolovă – 173 pers.; 11. Lagărul de la Cerepoveț – 131 pers.; total – 40 983 pers.

II. Sunt deținuți în lagăre de staționare: 1. Lagărul de la Celiabinsk – 5 000 pers.; 2. Lagărul de la Oranki – 2 851 pers.; 3. Lagărul de la Riabovo – 1 787 pers.; 4. Lagărul din regiunea Moscova – 1 500 pers.; 5. Lagărul de la Asbest – 1 500 pers.; 6. Lagărul de la Spasski-Zavod – 1 277 pers.; 7. Lagărul de la Monetnaia și Losinii – 1 260 pers.; 8. Lagărul de la Basianovskaja – 1 029 pers.; 9. Lagărul de la Tavda – 819 pers.; 10. Lagărul din RSSA Mari – 802 pers.; 11. Lagărul de la Kıştîm – 715 pers.; 12. Lagărul de la Iset și Aiat – 501 pers.; 13. Lagărul de la Lobva – 502 pers.; total – 19 541 pers.; total, în lagăre – 60 524 pers.

III. Pe drum, către lagărele de repartizare: 1. Lagărul de la Suzdal – 3 559 pers.; 2. Lagărul de la Iuja – 2 868 pers.; 3. Lagărul de la Rada – 433 pers.; total, pe drum către lagăre – 6 860 pers.

IV. Au rămas pe front: 1. la punctele de primire și stațiile de colectare ale fronturilor de Sud-Vest, de Sud, de pe Don și din Caucaz – 9 196 pers.; 2. lăsați pentru lucrări în spatele Frontului de Sud-Vest, în baza hotărârii Statului-major al Frontului de Sud-Vest – 1 764 pers.; 3. lăsați pentru lucrări în spatele Frontului de pe Don, în baza hotărârii Statului-major al Frontului de pe Don – 500 pers.; total lăsați pe front – 11 460 pers.

V. Prizonieri de război răniți, evacuați și plasați în spitalele din spatele fronturilor de Sud-Vest, de Sud și de pe Don – 5 697 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate (ss) Soprundenko

Documentul 58

Raportul locotenentului de securitate G.I. Kalmanovici, adjunctul şefului Secției a 4-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind cauzele ratei înalte a mortalității în rândurile prizonierilor din Lagărul nr. 165 de la Taliți, regiunea Ivanovo, în perioada decembrie 1942-ianuarie 1943

Strict secret
21 ianuarie 1943

Concluzii referitoare la cauzele mortalității prizonierilor de război în Lagărul nr. 165

1. Sosirea în lagăr a eșaloanelor cu prizonieri de război. Caracterizarea stării fizice a acestora

În luna decembrie 1942, în Lagărul nr. 165¹ au fost trimise trei eșaloane cu prizonieri de război. Trimiterea acestora a fost efectuată de către Lagărul nr. 50. În total, au fost trimise 5 899 de persoane. Efectivele de prizonieri de război trimise cu fiecare eșalon și data expedierii fiecărui eșalon, conform actelor de predare-primire pentru fiecare eșalon [întocmite] de către escortă, sunt:

- eșalonul 1 a fost expediat la 3 decembrie [19]42, cu un efectiv de 2 500 de persoane;
- eșalonul 2 a fost expediat la 4 decembrie [19]42, cu un efectiv de 2 856 de persoane;
- eșalonul 3 a fost expediat la 16 decembrie [19]42, cu un efectiv de 543 de persoane;
- total - 5 899 de persoane.

Din datele [obținute în urma] chestionării prizonierilor de război sosiți în lagăr cu diferite eșaloane reiese:

1. De la locul capturării acestora până la punctul de concentrare (în Kapustin Iar), prizonierii de război au mers pe jos timp de 7-8 zile.
2. Pe timpul evacuării în spatele frontului, hrana acestora s-a limitat, în principal, la primirea pâinii și aceasta nu regulat.
3. Pe timpul evacuării în spatele frontului, popasurile au fost organizate la timp. Prizonierii de război stăteau în aer liber, în stoguri de fân sau în încăperi părăsite.
4. Prizonierii de război au locuit în condiții extrem de grele într-un sovhoz, aflat la 6 kilometri de Kapustin Iar², unde au stat înainte de a fi îmbarcați în vagoane timp de 5-10 zile.
5. Îmbolnăvirile, degerăturile și mortalitatea au apărut, pentru prima dată, în perioada cât aceștia au stat în sovhozul de lângă Kapustin Iar.
6. Din momentul capturării și până la intrarea în Lagărul nr. 165, adică timp de mai mult de o lună, aceștia nu au primit hrană caldă.

7. Pe timpul deplasării pe calea ferată nu s-a organizat hrănirea acestora. O problemă deosebit de grea a constituit-o absența apei potabile, atunci când li se dădea ca hrana pește sărat.

8. Dotarea vagoanelor cu sobe nu s-a realizat înainte de plecarea eșalonului, ci în timpul deplasării spre lagăr. Însă, din cauza neasigurării combustibilului necesar, în vagoane a fost frig, în special în zilele și nopțile geroase. Au fost cazuri de degerături în vagoane.

9. Mortalitatea în masă în rândul prizonierilor de război a apărut în timpul deplasării lor pe calea ferată.

Din numărul total de 5 899 de prizonieri de război, trimiși cu trei eșaloane, în timpul deplasării spre Lagărul nr. 165 au murit, în total, 1 021 de persoane. Pe lângă aceștia, în lagăr au mai fost predate încă 140 de cadavre, ceea ce reprezintă 19,7% din numărul total al celor transportați sub escortă.

Nu este posibilă stabilirea clară a numărului de decese pe timpul deplasării pe calea ferată și de după debarcarea prizonierilor de război, la stația Viazniki, pe perioada șederii prizonierilor de război în orașul Viazniki și pe perioada deplasării acestora pe distanța Viazniki-Talițî, deoarece întocmirea, de către escortă, a actelor de predare pentru prizonierii de război s-a făcut pe baza prezenței prizonierilor de război la momentul predării lor către Lagărul din satul Talițî.

2. Pregătirea lagărului pentru primirea prizonierilor de război și organizarea primirii acestora în stația Viazniki și în lagăr

La 26 noiembrie 1942, conducerea lagărului a fost înștiințată de expedierea prizonierilor de război, tot atunci propunându-i-se să înceapă pregătirea lagărului pentru primirea acestora.

Contingentul special, prezent atunci în lagăr, a fost expediat de acolo la 28 noiembrie [19]42.

Nu a fost elaborat niciun plan de măsuri privind primirea eșaloanelor în stația Viazniki, transferul pe distanța Viazniki-Talițî și sosirea acestora în lagăr.

Au fost prezentate doar măsurile elaborate de către adjunctul șefului lagărului, tov. sublocotenent de securitate Arhipov, care au fost aprobată de către șeful lagărului la 31 decembrie 1942, aşadar, abia după sosirea primelor două eșaloane.

La 3 decembrie 1942, șeful Secției privind regimul din lagăre, tov. Skvorțov, a fost trimis în orașul Viazniki, cu următoarele sarcini: alocarea unui spațiu în orașul Viazniki pentru cazarea celor slabici și bolnavi, la sosirea acestora; alocarea de pâine, de către fabrica de pâine, asigurarea apei fierbinți pentru eșaloane și stabilirea legăturii cu Administrația lagărului, cu scopul informării acesteia despre sosirea eșaloanelor.

Pentru sprijinirea tov. Skvorțov au fost desemnați inspectorul Secției administrative, tov. Arefiev și un căruțaș cu un cal.

Primul eșalon a sosit în stația Viazniki la orele 19-20, la 21 decembrie 1942. Printre prizonierii din eșalon se aflau mulți bolnavi (aproximativ 300 de persoane). Prin hotărârea Sfatului Orășenesc, celor bolnavi le-a fost pusă la dispoziție clădirea clubului lucrătorilor din transporturi pe apă, unde bolnavii au fost aduși cu mijloace de transport oferite de organizațiile economice locale (au fost alocate 6 căruțe, un autocamion de 1,5 tone și unul de 3 tone).

În stație, pentru aprovizionarea celor sosiți, au fost pregătite 60 de găleți cu apă fiartă, care însă au fost luate, fără aprobare, de către un eșalon militar în trecere și de către un

tren sanitar. Astfel, prizonierii de război au rămas fără apă fiartă. După debarcarea din vagoane le-a fost dată hrană rece (pâine sau pesmet, scrumbie și zahăr), după care, în coloane de câte 500-600 de persoane, aceștia au plecat spre lagăr.

După debarcare și pe drum, către lagăr, prizonierii de război au mâncat zăpadă în cantități mari pentru a-și potoli setea.

Pe drumul Viazniki-Talițî în coloane erau și bolnavii și cei foarte epuizați. La început, aceștia se deplasau cu ajutorul prizonierilor de război mai sănătoși, însă, după aceea, aceștia din urmă îi abandonau pe drum.

Tot drumul, de la Viazniki până la Talițî, a fost parcurs în 18 ore. În cătunul Lebedinîie Dvoriki, li s-a dat apă fiartă, dar această apă a ajuns doar pentru o parte din contingentul aflat pe drum.

În compoziția celui de-al doilea eșalon erau în jur de 700 de persoane bolnave. Bolnavii au fost transportați în lagăr cu ajutorul mijloacelor de transport auto mobilizate, în decurs de 2 zile.

Pentru primirea celui de-al doilea eșalon au fost trimiși, suplimentar, lucrătorii Lagărului de la Talițî. Adjunctul șefului lagărului, tov. Arhipov, și șeful Secției sanitare au sosit când eșalonul fusese deja debarcat și prizonierii de război fuseseră trimiși, în coloane, spre Talițî.

O parte din bolnavii din cel de-al doilea eșalon au fost cazați în clădirea fostei biserici din orașul Viazniki, iar de acolo, cu mijloace de transport auto, au fost trimiși spre lagăr.

Al doilea eșalon a sosit în stația Viazniki în noaptea de 25 decembrie. A doua zi, li s-au distribuit pâine, pesmet și zahăr; nu le-a fost dată mâncare caldă. În drum spre lagăr, prizonierii mâncau zăpadă. Apă fiartă li s-a asigurat, parțial, în cătunul Lebedinîie Dvoriki.

Mult mai bine a fost organizată primirea celui de-al treilea eșalon, din care au fost selectați bolnavii și retrimiși la Spitalul nr. 2 889, ceilalți fiind duși, pentru odihnă, în clădirea fostei biserici din orașul Viazniki. Au fost trimiși în lagăr după ce li s-a dat mâncare caldă. Aici, prizonierii de război au primit apă fiartă în cantități suficiente.

Pe drumul dintre Viazniki și Talițî, s-au înregistrat multe decese și un număr însemnat de prizonieri de război au avut degerături.

După sosirea în lagăr, primele două eșaloane au fost cazate în zona de producție, în încăperi reci și neadecvate.

Primele coloane sosite în lagăr au primit apă fiartă în ziua următoare, după controlul sanitar. Imediat după sosirea în lagăr aceștia au fost trimiși la baie, fără să se țină cont de starea lor de sănătate, fără să fie lăsați să se odihnească în prealabil, fără să fie hrăniți și fără să li se ofere apă de băut.

La baie, aceștia își potoleau setea cu apa pregătită pentru spălatul oamenilor. În baie, s-au înregistrat cazuri de deces printre prizonierii de război. După controlul sanitar, prizonierii de război au fost duși în barăci neîncălzite din zona mică, barăci care au rămas neîncălzite și înghețate pe toată perioada de toamnă-iarnă. Pentru încălzirea barăcilor nu au existat lemne.

Astfel, faptul că primelor două eșaloane nu li s-a asigurat hrană și apă clocotită în stația Viazniki, că transferul Viazniki-Talițî a fost organizat defectuos, că primirea în lagărul propriu-zis nu a fost pregătită (cazarea în încăperi reci din zona de producție, iar după controlul sanitar, în [clădiri din] zona mică) au avut următoarele consecințe:

1. degradarea continuă a stării fizice a celor sosiți;
2. o rată mare a mortalității pe perioada drumului Viazniki-Talițî;

3. degerături în masă pe timpul drumului;
4. hipotermia organismului.

3. Morbiditatea și mortalitatea

Circumstanțele mai sus amintite au influențat negativ rata mortalității în rândul prizonierilor de război.

Chiar din primele ore ale șederii în lagăr au murit 139 de persoane, din care: din primul eșalon – 29 persoane; din al doilea eșalon – 105 persoane; din al treilea eșalon – 5 persoane; total – 139 persoane.

În perioada următoare, mortalitatea a continuat să fie deosebit de ridicată. În total, până la 1 ianuarie 1943, au murit 180 persoane. De la 1 ianuarie până la 20 ianuarie – 911 persoane. Total – 1 091 persoane³.

Conform datelor de la Secția sanitară, aproape toate decesele au fost cauzate de îmbolnăvirea de pelagră.

Din cele 790 de decese (de la 4 ianuarie până la 20 ianuarie) mortalitatea în afara instituțiilor sanitare era de 44,5%.

Până la 4 ianuarie 1943, evidența bolnavilor și a deceselor acestora nu a fost organizată de către Secția sanitară.

În ultimele zile au fost stabilite, cu aproximație, diagnosticile îmbolnăvirilor pentru bolnavii spitalizați.

Din cele 1 327 persoane: bolnave de pelagră – 712 persoane; bolnave de pneumonie – 54 persoane; cu degerături – 297 persoane; care necesită intervenții chirurgicale (boli de piele și de țesut celular subcutanat) – 187 persoane; bolnave de afecțiuni intestinale – 30 persoane; alte boli – 47 persoane.

La 655 din cele 712 persoane bolnave de pelagră boala se manifestă prin diaree.

4. Asistența medico-sanitară

Consultul medical al celor sositi a fost efectuat cu mare întârziere și a fost terminat abia pe 15 ianuarie 1943.

Din cele 3 049 persoane consultate, comisia medicală de muncă a repartizat astfel:

- la grupa I de muncă – 509 persoane sau 16,6%;
- la grupa a II-a de muncă – 412 persoane sau 13,5%;
- la grupa a III-a de muncă – 313 persoane sau 10,2%;
- au fost repartizate la echipa de recuperare – 1 323 persoane sau 43,3%.

Trebuie trimise imediat la infirmerie 475 persoane sau 15,5%. Până la 20 ianuarie inclusiv, din numărul total de 3 511 prizonieri de război, în infirmerie sunt ținute 971 persoane sau 27,6%, la echipa de recuperare sunt ținute 1 267 persoane, adică 36,08%.

Doar în două infirmerii bolnavii stau în paturi echipate cu saltele și lenjerie.

Celelalte încăperi sunt, de fapt, niște barăci obișnuite cu un sistem de paturi (priciuri) comune; aici bolnavii stau în hainele lor, nefiindu-le repartizate nici saltele și nici perne, din cauza lipsei materialului de umplutură (paie).

Baraca nr. 24 a fost echipată pentru a deveni infirmerie. Etajul de jos al acesteia a fost dotat cu paturi simple din scânduri. A fost repartizată lenjerie pentru pat. Izolare bolnavilor și concentrarea celor epuizați fizic a fost efectuată cu mare întârziere. Din cauza lipsei combustibilului, în infirmerii a fost frig (sub + 8°C).

Începând cu 18 ianuarie, toți bolnavii au fost trecuți pe norma de hrană antipelagră, iar cei ținuți la echipa de recuperare, care la rândul lor, în marea majoritate, erau bolnavi de avitaminoză și suferinți de distrofie generală a organismului, au fost trecuți pe alimentație spitalicească comună.

Drojdie nu s-a dat nici bolnavilor, nici celor aflați la echipa de recuperare și nici contingentului rămas. Abia la 19 ianuarie a fost trimis un lucrător al lagărului să aducă drojdie.

Raportat la numărul mare al bolnavilor din lagăr cadrele medicale erau insuficiente. S-a înaintat o cerere către Comisariatul militar al regiunii Ivanovo pentru suplimentarea personalului medical.

Controlul medical al prizonierilor de război a fost efectuat, însă fără ca ei să fie tunși. Pediculoza este încă destul de răspândită.

5. Adaptarea la condițiile de lagăr

Până la 14 ianuarie 1943, barăcile în care erau deținuți prizonierii de război au fost prost încălzite din cauza lipsei combustibilului (lemn). Pe perioada de iarnă, lagărul a rămas fără niciun fel de rezerve de combustibil, încrucișat nu au fost luate măsurile necesare la momentul oportun, pentru ca acesta să fie pregătit încă din perioada de vară. Astfel nu au fost create rezerve.

De asemenea, încăperile pentru iarnă au fost pregătite nesatisfăcător: acestea nu au fost dotate cu paturi comune din lemn, nu toate sobele au fost montate și echipate cu uși și zăvoare, la greamuri nu s-a montat sticlă peste tot, a doua ramă lipsește. Această stare a fondului de locuit este consecința lipsei controlului stării locuințelor, a faptului că nu au fost menținute în bună stare dotările interioare. În prezent, instalația electrică existentă înainte în barăci lipsește și nu se știe cine a scos-o și unde a dispărut.

Prizonierii de război au fost deținuți în încăperi reci, în multe barăci din zona pentru bolnavi aceștia erau ținuți pe dușumea, fără a li se repartiza saltele [normale] sau saltele cu paie. Pe timp de seară și pe timp de noapte nu a fost asigurat iluminatul artificial al spațiilor de locuit.

Iluminatul cu ajutorul surcelelor, folosit de către prizonierii de război, crea pericol de incendii. În timpul cazării acestora în zona de producție în clădire au izbucnit trei incendii.

Ordinea interioară în spațiile comune de locuit nu a fost organizată, fapt reflectat în totalitate în viața din lagăr.

Curățenia încăperilor și a teritoriului [lagărului] nu era efectuată sau a fost prost efectuată. Nu au existat materialele necesare pentru realizarea curățeniei. Din cauză că nu au fost asigurate fierăstraie și topoare, pregătirea lemnelor pentru încălzirea spațiilor de locuit a fost întârziată. Prizonierii de război nu au fost aprovizionați cu apă potabilă, în barăci nu existau rezervoare pentru apă.

Ca urmare a lipsei unei ordini stricte în lagăr, a neefectuării activităților necesare cu personalul administrativ din rândul prizonierilor de război, viața acestora era prost organizată.

Alimentele distribuite pentru hrănirea contingentului corespundeau în mare din punctul de vedere al cantității normelor stabilite. Însă hrana era pregătită cu întârziere din cauza întreruperilor din aprovizionarea cu combustibil a bucătăriilor. Distribuirea hranei s-a efectuat fără un control strict. Au fost înregistrate nenumărate cazuri când celor epuizați și bolnavi nu li s-a distribuit hrana deoarece aceștia nu erau concentrați într-un singur loc, ci erau dispuși în toate barăcile.

Pe baza studierii și a stabilirii cauzelor ratei ridicate a mortalității în rândul prizonierilor de război care au sosit în lunile decembrie 1942 și ianuarie 1943 și care sunt deținuți în Lagărul nr. 165, se pot trage următoarele concluzii:

1. Contingentul care a sosit în lagăr era afectat de pelagră acută și de distrofie generală.
2. Lagărul nu a efectuat lucrările pregătitoare necesare primirii prizonierilor de război și asigurării condițiilor de viață ale acestora.
3. Posibilitățile existente pentru o adaptare rapidă la condițiile de lagăr a contingentului sosit nu au fost folosite la momentul oportun și în totalitate.
4. Existența unui mare număr de persoane slăbite, epuizate fizic și bolnave a creat mari dificultăți în asigurarea spitalizării la timp, în asigurarea asistenței medicale necesare și a asistenței profilactico-medicale.
5. Întrucât personalul medical era insuficient pentru asigurarea asistenței pentru numărul de bolnavi amintit mai sus, principalele măsuri pentru izolare bolnavilor și pentru verificarea medicală trebuiau să fie luate mult mai devreme de către comisia medicală de muncă a contingentelor.
6. O influență extrem de nefastă asupra îmbolnăvirii și a ratei mortalității au avut-o atât cazarea prizonierilor de război în încăperi neîncălzite, cât și temperatura scăzută, de mai târziu, din barăci și din infirmerii, față de care, în special, românii slăbiți, epuizați fizic și cei bolnavi de pelagră sunt foarte sensibili.

Adjunctul șefului Secției a 4-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
locotenent de securitate Kalmanovici

RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 26, f. 7-11

NOTE

¹ Lagărul nr. 165 de la Talițî, raionul Iuja, regiunea Ivanovo, a fost organizat în septembrie 1939, pe locul unei foste Colonii de corecție prin muncă. Conform Ordinului nr. 00398 al NKVD din 2 aprilie 1940, în urma încheierii activității pentru care a fost creat, lagărul pentru prizonieri de război a fost reorganizat în colonie de muncă. La sfârșitul anului 1942, dat fiind numărul mare al prizonierilor de război din luptele de la Stalingrad și Cotul Donului, Lagărul de la Talițî a fost din nou transformat în lagăr pentru prizonierii de război. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 880. Majoritatea covârșitoare a deținuților din perioada decembrie 1942 - mijlocul anului 1943 au fost prizonieri de război români.

² Peste mai mult de două luni de la prezența prizonierilor români de război la Kapustin Iar, administrația Lagărului nr. 98, într-un raport din 26 februarie 1943, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, avea să menționeze: „Lagărul de repartizare nr. 98 pentru prizonierii de război este situat la liziera de sud-est a satului Kapustin Iar, raionul Vladimir, regiunea Stalingrad, pe o colină. Lagărul este dislocat în clădirea cu două niveluri a fostei mori cu abur și în cinci bordeie, situate la 5 km de moară, la extremitatea de nord-est a satului Kapustin Iar (probabil era acel sovhoz la care face referire

locotenentul de securitate G.I. Kalmanovici – n. ed.), pe un teren drept. Cei mai mulți prizonieri de război, aproape 1 500 de persoane, sunt cazați în clădirea fostei mori, ceilalți în bordeie. În clădirea morii sunt opt camere: la parter, trei camere mari ($71,5\text{ m}^2$, 133 m^2 , 60 m^2) și una mică (28 m^2), iar la etaj, patru camere mici a către 30 m^2 . Prizonierii de război sunt cazați în aceste camere, dotate cu prieuri suprapuse în 2-3 niveluri. Alături se află 4 bordeie, fiecare cu o capacitate de 225 de persoane. Detinuții rămân în lagăr o perioadă scurtă, 10-15 zile, iar apoi sunt trimiși în etape. Prizonierii de război sosesc în lagăr în loturi diferite, de 200, 400, 600 și 900 de persoane, apoi aceste grupuri sunt concentrate și expediate cu trenul în interiorul țării [URSS].” Autorii raportului se referă și la serviciul medical, necesar în lagăr: „Asistența medicală a prizonierilor de război se desfășoară prin tratamentul ambulatoriu. În lagăr nu există infirmerie din cauza lipsei încăperilor, a echipamentului și a cadrelor medicale. Primul lot de 343 de prizonieri de război bolnavi a sosit în lagăr în ianuarie [1943] și, în pofida numeroaselor noastre cereri, au fost primiți în spitalele din Kapustin Iar abia la 7 februarie 1943. Ceilalți bolnavi, sosiți ulterior, nu au mai fost primiți de către spitalele din Kapustin Iar. Deși am invocat Ordinul nr. 001 al adjunctului comisarului poporului pentru apărare, spitalele din Kapustin Iar tergiversează internarea bolnavilor sub diverse pretexe (lipsea de spațiu, echipamente etc.). În consecință, bolnavii care necesită spitalizare și tratament rămân în izolatorul lagărului, fapt ce provoacă rata înaltă a mortalității.” Vezi *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 88-90. Aceasta fiind situația în Lagărul nr. 98 la sfârșitul lunii februarie 1943, se poate doar presupune în ce condiții au fost deținuți prizonierii români de război în „sovhozul aflat la 6 kilometri de Kapustin Iar”, la începutul lunii decembrie 1942. Pentru textul Ordinului nr. 1, din 2 ianuarie 1943, al Comisariatului Poporului pentru Apărare privind reglementarea activității de evacuare a prizonierilor de război, la care se face referire în textul documentului, vezi *Russkii arhiv: Velikaia otechestvennaia*, p. 74-77.

³ Lipsa unei evidențe clare a prizonierilor de război, decedați în drum spre lagăr și în perioada imediat următoare după sosirea lor, în decembrie 1942 s-a făcut simțită ulterior, când autoritățile sovietice s-au preocupat de amenajarea cimitirului în care au fost înhumăți prizonierii de război, deținuți în Lagărul nr. 165 de la Iuga. La 6 iunie 1949, colonelul Norenko, adjunctul șefului Direcției regionale Ivanovo a MVD, avea să constate următoarea situație: „Conform fișelor de arhivă, în fostul Lagăr nr. 165 au decedat 6 622 de persoane. În registrul de cimitir sunt trecuți doar 459 de prizonieri de război decedați. Cimitirul lagărului unde sunt înhumăți prizonierii de război decedați la Infirmeria centrală și în Secțiile nr. 4 și 5 este situat pe terenul Ocolului silvic de la Iuga. Reconstituirea locurilor de înhumare ale altor prizonieri de război în acest cimitir este imposibilă deoarece, în afara fișelor de arhivă, nu există alte documente.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 05 e, dosar 1244, f. 16.

Documentul 59

Notă a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind efectivele de prizonieri de război aflate la punctele de primire și în lagăre, în luna ianuarie 1943¹

Strict secret
26 ianuarie 1943

La 5 ianuarie 1943 – 71 017 pers.
La 15 ianuarie 1943 – 76 580 pers.
La 19 ianuarie 1943 – 107 315 pers.
La 25 ianuarie 1943 – 112 865 pers.
În medie, în luna ianuarie – 86 860 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate (ss) Soprundenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 57

NOTĂ

¹În partea de sus a filei documentului se menționează: „Personal, tov[arășului] Usievici. [Nota] face obiectul înapoierii necondiționate la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.” Asemenea precizări însoțeau, de obicei, documentele cu caracter secret deosebit. Problema numărului prizonierilor de război a reprezentat, pentru autoritățile sovietice, un secret de stat.

Documentul 60

Scrisoarea lui Gh. Dimitrov, secretarul general al Comitetului Executiv al Cominternului, către maiorul de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, prin care îl informează despre transmiterea Hotărârii Secretariatului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste privind rolul Școlii politice antifasciste în reeducarea prizonierilor de război

28 ianuarie 1943

Personal, tovarășului Soprundenko

Prin expedierea, către Dvs., a copiei Protocolului [ședinței] Secretariatului Comitetului Executiv al Cominternului, cu privire la Școala antifascistă pentru prizonierii de război, vă rog să luați măsurile care depind de dumneavoastră, în vederea mutării acestei școli în Lagărul de la Krasnogorsk și asigurării funcționării ei pe viitor.

Gh. Dimitrov

**Hotărârea Secretariatului Comitetului Executiv al Cominternului,
pe marginea raportului directorului Școlii politice antifasciste, tov. Ianțen,
cu privire la rezultatele activității școlii pentru seria a II-a**

După ce a ascultat raportul tov. Ianțen¹, referitor la rezultatele activității școlii pentru seria a doua de cursanți, Secretariatul Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste hotărăște:

1. Rezultatele activității școlii privind cea de-a doua serie de cursanți, precum și cele referitoare la prima serie demonstrează faptul că această școală și-a justificat activitatea pe deplin. Activitatea școlii și a conducerii acesteia este pozitivă.
2. Este necesară extinderea școlii până la 250-300 de cursanți, prin înființarea secțiilor germană, austriacă, română, maghiară, italiană și cehoslovacă. A treia serie a școlii se va organiza în aşa fel încât să se creeze patru grupe de germani, trei grupe de români, două grupe de maghiari, două de italieni, una de austrieci, una de polonezi și una de cehoslovaci.
3. În legătură cu necesitatea extinderii școlii și cu crearea acestor secții, este necesară mutarea școlii în Lagărul pentru prizonieri de război de la Krasnogorsk, în conformitate cu propunerea Direcției generale a lagărelor pentru prizonierii de război. Direcția generală a lagărelor pentru prizonierii de război este rugată să fie luate măsurile necesare pentru ca în Lagărul de la Krasnogorsk să fie asigurate spații corespunzătoare pentru școală, pentru cămin și pentru apartamentele profesorilor², în aşa fel ca școala să poată începe activitatea în noul local cel mai târziu la 15 februarie 1943.

4. Analiza efectivului de cursanți din prima și din a doua serie arată faptul că în selecția elevilor pentru școală s-au manifestat grave deficiențe, din cauza cărora în timpul procesului de învățare a fost eliminat un mare număr de elevi atât pe criterii profesionale, cât și din considerente moral-politice. Comisiei de admitere i se propune să asigure, pe viitor, o selecție mult mai minuțioasă, acordând, totodată, atenție nevoii sporirii numărului de cursanți proveniți din rândul muncitorilor de la marile întreprinderi și din rândul țărănimii celei mai sărace.

Pentru o selecție mai minuțioasă și o analiză prealabilă mai serioasă a candidaților pentru [accederea la] școală, se consideră oportună crearea unui lagăr-școală special. Direcția generală a lagărelor pentru prizonierii de război este rugată să transforme Lagărul de la Krasnogorsk dintr-un lagăr de distribuire în lagăr-școală, unde, în afară de cursanți, să fie concentrați numai acei prizonieri de război, care eventual ar putea să devină candidați pentru următoarea serie a școlii.

5. Tovarășii [Béla] Szántó și [Vincenzo] Bianco³ vor asigura selecția elevilor pentru grupa de maghiari și pentru cea de italieni.

6. Secția cadre este însărcinată să selecteze și să prezinte spre aprobare, cel mai târziu până la 5 februarie, profesori pentru grupele austriacă, maghiară, italiană, poloneză, cehoslovacă și, suplimentar, unul pentru cea germană și unul pentru grupa română.

Secția cadre să selecteze candidatura corespunzătoare pentru funcția de secretar pe probleme de învățământ.

7. Tov. [Mátyás] Rákosi⁴, Bianco, [Jan] Šverma și [Leon] Kasman⁵ sunt însărcinați să elaboreze și să prezinte spre aprobare, cel târziu până la 5 februarie a.c., capitolele programei pentru școală, pentru țările lor, cu anexarea bibliografiei în limba corespunzătoare.

8. Tov. Ianțen și Grez⁶ să fie însărcinați să revadă programele pentru eliminarea unor repetări exagerate a materialului în temele din capitolele 1 și 3 ale programei și pentru includerea unei noi teme în capitolul al 3-lea al programei: „Prăbușirea planurilor hitleriste pentru campania de vară din 1942 și ofensiva Armatei Roșii”.

9. La întocmirea planurilor prelegerilor și în special la activitățile de seminar, profesorii vor acorda o mare atenție necesității de a expune concret și argumentat obiectivele cele mai apropiate ale luptei antifasciste.

10. Pe viitor, prin parcurgerea programei de studiu și prin organizarea unui seminar special, tov. Ianțen va asigura pregătirea cursanților pentru activități practice concrete în lagăre cu prizonierii de război și pentru activitatea de demoralizare a armelor inamicului.

11. Este necesară crearea, în lagărul pentru prizonierii de război ofițeri, unor seminare speciale pentru ofițeri, după modelul seminarului existent în Lagărul de la Oranki⁷, pentru ofițerii români, italieni și maghiari cu vederi antifasciste, inclusiv pentru o grupă nouă de ofițeri germani, adversari ai regimului hitlerist.

Secretarul general al Comitetului Executiv al Cominternului,
Gh. Dimitrov

NOTE

¹ Raportul a fost prezentat la 16 ianuarie 1943. Gh. Dimitrov precizează în legătură cu acest eveniment: „Şedinţa Secretariatului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste cu privire la Școala antifascistă pentru prizonierii de război și activitatea desfășurată în rândul prizonierilor de război. Raportul directorului școlii, lanțen. A solicitat Comisiei să elaboreze propunerile concrete, pe baza următoarelor constatări: 1) școala a făcut față aşteptărilor și trebuie să-şi continue activitatea; 2) școala ar trebui să fie extinsă, dispunând de sectoarele german, maghiar, român, austriac, italian și polono-croat-slovac; 3) școala trebuie transferată în apropiere de Moscova; 4) introducerea în programul școlar a unui capitol privind pregătirea practică a cursanților pentru activitatea lor în rândul prizonierilor de război și de subminare a trupelor inamice; 5) școala trebuie să aibă un seminar pentru ofițerii prizonieri de război; 6) să se asigure o selecție riguroasă a cursanților pentru noua școală.” Vezi Gheorghe Dimitrov, *op. cit.*, p. 349.

² La 26 ianuarie 1943, Gh. Dimitrov nota în jurnal: „lanțen și Szántó au prezentat raportul cu privire la vizita lor în lagărul de la Krasnogorsk. Acolo poate fi organizată Școala antifascistă pentru prizonieri cu o capacitate de până la 300 de persoane. Le-am dat instrucțiuni privind activitatea în viitor a școlii. Am recomandat de asemenea ca în școală să se țină seminare pentru ofițerii unguri, români, italieni și germani. I-am adresat o scrisoare lui Šcerbakov pentru a da dispoziție Comitetului orășenesc [de partid] de la Krasnogorsk să acorde sprijin administrației lagărului în organizarea școlii și cazarea personalului didactic.” *Ibidem*, p. 351.

³ Vincenzo Bianco (n. 1898) – activist communist italian; membru fondator al Partidului Comunist din Italia (1921). În 1925, a emigrat în URSS unde a urmat cursurile Școlii politice a Cominternului. La Congresul al IV-lea al PC Italian (aprilie 1931), a fost ales membru supleant al CC. A luptat în cadrul Brigăzilor Internaționale în războiul civil din Spania. La sfârșitul războiului s-a reîntors în URSS. A devenit reprezentantul Partidului Comunist Italian în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste până la dizolvarea acesteia în 1943. În timpul ostilităților de pe Frontul sovieto-german a făcut parte din Comisia Internațională Comunista pentru activități desfășurate cu prizonierii de război (vezi nota 1, doc. nr. 13). În 1946 s-a întors în Italia și a lucrat în aparatul central al partidului. În 1950 și-a desfășurat activitatea în Sicilia pentru strângerea de semnături împotriva înarmării nucleare a SUA. În 1951 a fost cercetat pentru idei deviaționiste de către o comisie a Partidului Comunist Italian, după care nu a mai avut funcții politice în partid. Vezi *Biographical Dictionary of the Comintern*, Hoover Institution Stanford University, Stanford, 1986, p. 28-29.

⁴ Mátyás Rákosi (1892-1971) – lider communist maghiar; vicecomisar la Economie în guvernul Béla Kun (1920). Din 1920, a activat la Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste (din 1921 în calitate de secretar). În 1924 a revenit în Ungaria, iar în 1925 a fost arestat, condamnat și deținut în penitenciar până în octombrie 1940. La solicitarea guvernului sovietic, în cadrul unui schimb contra drapelelor ungare, captureate de către trupele țărante cu ocazia înăbușirii revoluției de la 1848-1849, a fost eliberat și a plecat în URSS. În 1940-1945, a condus biroul în emigratie al CC al PC Ungar. A făcut parte din Comisia Internațională Comunista pentru activitate în rândul prizonierilor de război, iar în februarie 1945 a revenit în Ungaria, împreună cu trupele sovietice, în calitate de conducător al PC Ungar. În 1952-1953, a fost prim-ministru al Ungariei. În 1956 a fost înălțat din funcția de secretar general al PC Ungar și a plecat în URSS. A locuit în orașe de provincie ale Uniunii Sovietice, a decedat la Gorki (Nijni Novgorod).

⁵ Leon Kasman (nume conspirativ Adam, Bolek, Janowski, Zygmunt) (1905-1984) – activist politic polonez, membru al Partidului Comunist Polonez din 1922. În 1939 a sosit în URSS, instructor al secției de cadre a Comitetului Executiv al Cominternului (din 1941). Participant la mișcarea de partizani din Bielorusia și Polonia (1943-1944). Redactor la ziarul „Trybuny Wolności” și „Trybuna Ludu” (1944-1948). Membru al CC al Partidului Muncitoresc Unit din Polonia (din 1948).

⁶ Rudolf Grez (n. 1886) – etnic german, membru al Partidului Comunist German din 1918. Cadru didactic la Școala Internațională leninistă din Moscova, responsabil pentru presa de partid.

⁷ La 5 februarie 1943, Școala politică pentru prizonierii de război antifasciști de la Oranki a fost transferată la Krasnogorsk și transformată în Școală centrală antifascistă pentru prizonieri de război. Vezi nota 1, doc. nr. 19. Tot în această perioadă au fost organizate cursurile politice pentru prizonierii

de război antifasciști în cadrul Lagărului nr. 165 de la Iuga. Conform Ordinului nr. 00805, din 28 aprilie/7 mai 1943, al NKVD, noua școală de reeducare politică a prizonierilor de război urma să asigure pregătirea a câte 1 000 de cursanți pentru fiecare ciclu de trei luni. Selectarea candidaților era avizată de către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD. Cursanții erau asigurați cu norma de hrană, prevăzută pentru corpul de ofițeri, prizonieri de război. Pentru desfășurarea procesului de învățământ au fost create 20 de posturi de cadre didactice și 19 posturi suplimentare în statele lagărului (șef al cursurilor și adjunctul său, secretar pentru sectorul de învățământ, bibliotecar, intendent, inspector pentru aprovizionare, medic, 3 ofițeri de serviciu și 9 soldați paznici. Vezi *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 175-176.

Documentul 61

Raportul comisiei de anchetă a Secției operative a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, adresat căpitanului de securitate A.F. Nevolin, șeful Secției operative a acestei direcții, cu privire la rezultatele inspecției Lagărului nr. 165 de la Taliș, regiunea Ivanovo, și la cauzele ratei ridicate a mortalității în rândul prizonierilor de război

Strict secret
30 ianuarie 1943

Raport cu privire la situația din Lagărul nr. 165 și la cauzele ratei ridicate a mortalității în rândul prizonierilor de război, conform situației de la 26 ianuarie 1943

Lagărul nr. 165 al NKVD, pentru prizonieri de război, a fost organizat pe baza coloniei de reeducare prin muncă a NKVD, aflată pe teritoriul raionului Iuja, din regiunea Ivanovo. Acesta este situat în localitatea Starîe Taliș, la 45 de kilometri nord de stația Viazniki a regionalei de căi ferate Gorki și la 30 de kilometri sud de orașul Iuja.

Pentru cazarea prizonierilor de război, în acest lagăr există 14 barăci din lemn locuibile, cu un singur nivel, 10 barăci din lemn cu două niveluri și cinci barăci din lemn cu un singur nivel, care, înainte, au fost folosite ca secții de producție.

Spațiul total, în metri cubi, al încăperilor mai sus enumerate permite deținerea în lagăr a 13 000-15 000 de prizonieri de război.

În perioada șederii noastre în Lagărul nr. 165 pentru organizarea Secției operative a lagărului, am constatat că, în rândul prizonierilor de război, se înregistrează o rată ridicată a mortalității, atât în timpul deplasării acestora spre lagăr, cât și în timpul șederii în lagăr.

1. Numărul persoanelor decedate și cauzele mortalității pe timpul deplasării

Primul eșalon cu prizonieri de război a sosit în Lagărul nr. 165 la 23 decembrie 1942. În total, de la 23 decembrie [19]42 și până la 26 ianuarie [19]43, în Lagărul nr. 165 au fost expediate, din lagărele de distribuire și de la punctele de primire, patru eșaloane, cu un efectiv total de 8 759 de prizonieri de război. Din acest efectiv, trupele de escortă au predat Lagărului nr. 165 5 840 de persoane și Spitalului Comisariatului Poporului pentru Apărare, de la stația Kameškovo, 660 de persoane. Celelalte 2 259 de persoane au decedat pe timpul deplasării de la punctele de repartizare până la stația Viazniki.

În felul acesta, mortalitatea prizonierilor de război, numai pe timpul deplasării acestora, reprezintă 25,8%.

Mortalitatea prizonierilor de război pe fiecare eșalon este reprezentată de următoarele cifre:

Data sosirii eșalonului în Lagărul nr. 165	Numărul de prizonieri de război trimiși	Numărul prizonierilor primiți în lagăr	Numărul persoanelor decedate pe timpul deplasării	%	Observații
23 decembrie 1942	2 856	2 480	376	13	660 persoane au fost predate Spitalului Comisariatului Poporului pentru Apărare, la stația Kameškovo
1 ianuarie 1943	2 500	1 911	589	23,5	
11 ianuarie 1943	543	228	315	57	
20 ianuarie 1943	2 860	1 221	979	34	
Total	8 759	5 840	2 259	25,8	

Când adjunctul pe probleme politice al șefului eșalonului 4, sergentul Alekseev, din Regimentul 249 al trupelor de escortă, a fost interogat cu privire la cauzele ratei ridicate a mortalității în rândul prizonierilor de război, pe timpul deplasării, acesta a declarat:

a) Prizonierii de război au fost primiți la 3 ianuarie a.c., pentru transferul din Lagărul de distribuire nr. 50, aflat în stația Sebriakovo, calea ferată de sud-est; majoritatea prizonierilor de război primiți erau epuizați și slabii fizic.

b) Vagoanele eșalonului au fost predate murdare, după ce în acestea fusese efectuat un transport de cai; acestea nu erau deloc dotate cu WC-uri și cu găleți.

c) Pe timpul deplasării, prizonierilor de război li se distribuia hrană rece (pâine, pește, scrumbii și zahăr). Având în vedere lipsa găleților, aceștia erau aprovisionați cu apă de băut în mod neregulat. Nu a fost repartizată o echipă pentru deservire a eșalonului.

În felul acesta, din cauza frigului din vagoane și din cauza distribuirii neregulate a apei, în cele două zile de staționare a eșalonului în stația Sebriakovo, au murit aproximativ 50 de persoane, iar în fiecare din zilele următoare au murit câte 40 și peste 40 de oameni pe zi.

Eșalonul s-a deplasat de la 3 ianuarie până la 20 ianuarie 1943. Abia la 16 ianuarie a.c., în stația Miciurinsk, au fost primite 23 de sobe, 3 m³ de lemn și 51 de găleți, pentru 53 de vagoane. În următoarele zile, nu am mai fost aprovisionați cu lemn de foc.

Pe perioada deplasării acestui eșalon, au murit 979 de persoane. 660 de persoane bolnave și cu degerături au fost predate Spitalului Comisariatului Poporului pentru Apărare¹.

2. Numărul persoanelor decedate în Lagărul nr. 165 și cauzele mortalității

Chiar în interiorul Lagărului nr. 165 se înregistrează un procent ridicat al mortalității prizonierilor de război. Astfel, din cele 5 840 de persoane primite în lagăr, în perioada 23 decembrie [19]42 până la 21 ianuarie [19]43, au decedat 1 294 de prizonieri de război, adică 22%.

Studiind cauzele mortalității în rândul prizonierilor de război din acest lagăr, s-au stabilit următoarele:

a) Șeful Lagărului nr. 165, colonelul Kokșaev, și adjunctul acestuia pentru probleme administrative, tov. Dianșov, nu au pregătit lagărul pentru deținerea prizonierilor de război pe timp de iarnă.

Ferestrele din toate barăcile au o singură ramă cu sticlă, geamurile nu au fost chituite, ușile și sobele nu au fost reparate peste tot. Prin ferestre și prin uși aerul rece, de afară, pătrunde liber. Jumătate dintre barăci nu sunt dotate cu paturi comune din lemn (priciuri). Prizonierii de război dorm pe podele.

Pe teritoriul lagărului nu există nici măcar 1 m³ de lemn pentru foc. Barăcile sunt încălzite, în principal, cu crengi verzi, aduse zilnic din pădure, de la o distanță de aproximativ 3 kilometri, de către prizonierii de război.

Din această cauză, în barăci, în special pe priciurile de jos, este frig. Prizonierii de război bolnavi și epuizați fizic răcesc și mor.

b) Înând cont de faptul că lagărul este amplasat la 45 de kilometri de cea mai apropiată stație de cale ferată, Viazniki, pentru a evita degerarea prizonierilor de război pe timpul deplasării de la stația Viazniki către lagăr, ar fi fost necesară organizarea a minimum trei puncte de încălzire; dintre acestea, în satul Fedorovka, la 13 kilometri de stația Viazniki, lângă casa pădurarului, la 10-12 kilometri de satul Fedorovka, și un al treilea punct în cătunul Lebedinîe Dvoriki, la 10 kilometri de lagăr. Prezența punctelor de încălzire mai sus amintite ar fi exclus posibilitatea de degerare a prizonierilor de război. Tov. Kokşaev nu le-a organizat și, în consecință, numai din al patrulea eșalon, dintr-un număr total de 1 221 de persoane, care se deplasau de la stația Viazniki, au degerat 580 de persoane. Mai mult, o mare parte dintre acestea au nevoie, acum, de un tratament îndelungat sau de amputarea picioarelor sau a mâinilor.

c) Fără îndoială, mortalitatea ridicată în rândul prizonierilor de război din lagăr este rezultatul faptului că, în acest lagăr, a sosit un contingent total epuizat și slăbit fizic.

Starea fizică a prizonierilor de război sosiți în lagăr se caracterizează prin următoarele date ale comisiei medicale:

Din numărul total de 4 174 de persoane trecute prin comisie, au fost confirmate pentru grupă I de muncă – 583 de persoane, pentru grupa a II-a – 506, pentru grupa a III-a – 416, inapți de muncă și înscriși la echipa de recuperare – 1 416 persoane, iar 913 persoane au nevoie de tratament în spital.

Din cei inclusi la echipa de recuperare, 50% sunt bolnavi de pelagră cu diaree sau bolnavi de pelagră și epuizați fizic accentuat.

d) Deși există încă mult spațiu liber în barăci, prizonierii de război, în special cei de la echipa de recuperare, sunt cazați la grămadă.

Ca urmare a asistenței medicale insuficiente, până la ora actuală există 100% pediculoză.

Nu se organizează carantină pentru nou-veniți; după controlul medical prealabil, prizonierii de război sunt duși pe teritoriul zonei mari, unde locuiesc aproximativ 200 de prizonieri de război din vechiul contingent (brutari, bucătari și toți prizonierii de război care sunt angrenați la munci în ateliere și în comanduirea lagărului). În afară de aceștia, pe același teritoriu sunt amplasate Administrația, spitalul, policlinica și atelierele lagărului.

Repartizarea la muncă, în fiecare dimineață, se efectuează lângă baraca unde este cazat noul contingent de prizonieri de război.

Clădirile blocului alimentar (cuporul de pâine, camera de încălzit apă) nu respectă regulile sanitare, peste tot este murdar.

La bucătărie nu există bucătar-șef și servirea se face de către prizonierii de război însăși. Șeful desemnat al bucătăriei, tov. Anisimov, nu a lucrat niciodată în sistemul de alimentație și, din această cauză, bucătăria produce mâncare de calitate proastă.

De asemenea, este murdar pe tot teritoriul lagărului. Prizonierii de război (în special noaptea) își fac nevoile lângă barăci și chiar în barăcile neocupate și nu în toaletele existente pe acest teritoriu.

Excrementele nu sunt evacuate de pe teritoriu, ci sunt acoperite de zăpadă. Odată cu sosirea primăverii, se creează condițiile prielnice pentru izbucnirea epidemiei de febră tifoidă.

Vă raportează cele de mai sus pentru dispoziții.

Anchetator al Secției operative,
căpitan de securitate Klîkov

Împuternicit operativ al Secției operative,
sublocotenent de securitate Baranov

RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 26, f. 28-31

NOTE

¹ În legătură cu eșalonul 4, sosit la stația Viazniki, la 20 ianuarie 1943, locotenentul de securitate M.E. Goberman, adjunctul șefului Secției a 2-a evidență din Direcția pentru problemele prizonierilor și ale persoanelor civile interurate, din cadrul NKVD al URSS, a redactat următoarea notă: „1. Conform datelor Directiei trupelor de escortă, eșalonul sosit la 20 ianuarie [1943] la stația Viazniki a plecat de la stația Sebriakovo cu 2 860 de persoane. Pe drum au decedat 969 persoane, bolnavi – 588 de persoane.

² Conform datelor șefului Secției NKVD a orașului Viazniki, obținute de tov. Sokolov, din numărul total al celor trimiși de la stația Sebriakovo, pe drum au decedat 1 030 de persoane, 660 de persoane [au ajuns] în stare gravă, iar 300 de persoane, istovite și epuizate, au fost lăsate la stație [Viazniki] pentru a fi trimise în lagăr mai târziu. Ceilalți [prizonieri de război] au fost trimiși în lagăr.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 46.

Documentul 62

Comunicare specială a maiorului de securitate P.K. Soprundenko, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către comisarul de securitate de rangul 3 I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război, până la data de 30 ianuarie 1943

Strict secret
30 ianuarie 1943

Total prizonieri de război preluati – 169 102 pers., din care:

I. Sunt detinuți în lagăre de repartizare: 1. Lagărul de la Temnikov – 14 228 pers.; 2. Lagărul de la Rada – 11 792 pers.; 3. Lagărul de la stația Hrenovo – 7 357 pers.; 4. Lagărul de la Morșansk – 5 527 pers.; 5. Lagărul de la Miciurinsk – 4 896 pers.; 6. Lagărul de la Iuja – 4 672 pers.; 7. Lagărul de la Suzdal – 2 780 pers.; 8. Lagărul de la Lebedian – 2 585 pers.; 9. Lagărul de la Astrahan – 1 608 pers.; 10. Lagărul de la Borovici – 1 554 pers.; 11. Lagărul de la Kapustin Iar – 1 048 pers.; 12. Lagărul de la Krasnogorsk – 712 pers.; 13. Lagărul de la Sandarî – 702 pers.; 14. Lagărul de la Frolovo – 250 pers.; 15. Lagărul de la Cerepoveț – 182 pers.; Total – 59 893 pers.

II. Sunt detinuți în lagăre staționare: 1. Lagărul de la Celiabinsk – 4 684 pers.; 2. Lagărul de la Oranki – 3 083 pers.; 3. Lagărul din regiunea Moscova – 2 241 pers¹; 4. Lagărul de la Riabovo – 1 778 pers.; 5. Lagărul de la Spasski-Zavod – 1 277 pers.; 6. Lagărul de la Monetnaia și Losinii – 1 204 pers.; 7. Lagărul de la Asbest – 1 038 pers.; 8. Lagărul de la Basianovskaia – 1 026 pers.; 9. Șantierul nr. 214 (Panșino-Kalaci) – 825 pers.; 10. Lagărul din RSSA Mari – 796 pers.; 11. Lagărul de la Kîștîm – 696 pers.; 12. Lagărul de la Tavda – 555 pers.; 13. Lagărul de la Lobva – 502 pers.; 14. Lagărul de la Iset și Aiat – 480 pers.; total – 20 185 pers.; total, în lagăre – 80 078 pers.

III. Pe drum, către lagărele de repartizare: 1. Lagărul de la stația Hrenovo – 5 000 pers.; 2. Lagărul de la Morșansk – 2 708 pers.; 3. Lagărul de la Rada – 977 pers.; total pe drum, către lagăre – 8 685 pers.

IV. La punctele de preluare: 1. Frontul de la Voronej – 12 000 pers.; 2. Frontul de Sud – 3 416 pers.; 3. Frontul de la Kalinin – 3 372 pers.; 4. Frontul de Sud-Vest – 7 860 pers.; 5. Frontul de pe Don – 2 497 pers.; 6. Frontul din Caucaz – 566 pers.; 7. Frontul de la Leningrad – 509 pers.; total, la punctele de preluare – 30 220 pers.

V. Pe drum, către punctele de preluare: 1. Frontul de la Voronej – 25 000 pers.; 2. Frontul de Sud-Vest – 4 964 pers.; 3. Frontul de pe Don – 10 500 pers.; total, pe drum, către punctele de preluare – 40 464 pers.

VI. Prizonieri de război răniți evacuați în spitalele din spatele frontului – 9 655 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS,
maior de securitate (ss) Soprunenko

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 6, f. 110-111

NOTĂ

¹ Majoritatea prizonierilor de război deținuți în acest lagăr erau români, care au fost transferați pentru muncile la minele de cărbune. Vezi doc. nr. 52.

Documentul 63

Raportul conducerii NKVD al URSS către președintele Comitetului de Stat al Apărării, I.V. Stalin, cu privire la efectivele de prizonieri de război din lagărele de staționare și de la punctele de primire, din zona frontului

Strict secret
4 februarie 1943

Comitetului de Stat al Apărării
Tovarășului Stalin

Pe perioada războiului, până la 3 februarie a.c., Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS, a preluat, în lagărele staționare, precum și la punctele de primire, situate în apropierea liniei frontului, 212 836 de prizonieri de război. Dintre aceștia, în lagărele de muncă sunt deținute 10 059 de persoane, din care:

- la construcția uzinelor metalurgice (Celiabmetallurgstroi, Lagărul de la Celiabinsk) – 2 648 pers.;
- la construcția căii ferate din regiunea Stalingrad¹ – 3 000 pers.;
- la exploatarele zăcămintelor de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice din regiunea Sverdlovsk² – 2 682 pers.;
- în Bazinul carbonifer din zona Moscovei³ – 2 241 pers.;
- la exploatarea zăcămintelor de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzechere, din RSSA Udmurtă⁴ – 1 777 pers.;
- la obiectivele Comisariatului Poporului pentru Materiale de Construcții, din regiunile Celiabinsk și Sverdlovsk⁵ – 1 635 pers.;
- la lucrările de producere a bunurilor de larg consum, din regiunea Karaganda⁶ – 1 127 pers.;
- la exploatarele forestiere din RSSA Mari ale Comisariatului Poporului pentru Apărare⁷ – 786 pers.

În plus, există un lagăr staționar, în care sunt deținuți ofițerii prizonieri de război, în total 2 848 de persoane.

Prizonierii de război sunt deținuți în lagărele de triere: Lagărul de la Temnikov, RSSA Mordvină – 14 228 pers.; Lagărul de la Rada, regiunea Tambov – 11 503 pers.; Lagărul de la stația Hrenovo, regiunea Voronej – 9 462 pers.; Lagărul de la Miciurinsk, regiunea Tambov – 4 817 pers.; Lagărul de la Morșansk, regiunea Tambov – 7 734 pers.; Lagărul de la Iuja, regiunea Ivanovo – 4 315 pers.; Lagărul de la Lebedian, regiunea Riazani – 2 591 pers.; Lagărul de la Novohopersk, regiunea Voronej – 2 300 pers.; Lagărul de la Suzdal, regiunea Ivanovo – 2 280 pers.; Lagărul de la Astrahan, regiunea Stalingrad – 1 608 pers.; Lagărul de la Borovici, regiunea Leningrad – 1 553 pers.; Lagărul Kapustin Iar, regiunea Stalingrad – 1 048 pers.; Lagărul de la Krasnogorsk, regiunea Moscova – 719 pers.; Lagărul

de la Sandarî, RSS Gruzină – 698 pers.; Lagărul de la Frolovo, regiunea Stalingrad – 250 pers.; Lagărul de la Cerepoveț, regiunea Vologda – 202 pers.; total – 65 308 pers.

Se află pe drum, către lagărele de triere, de la punctele de primire, situate pe linia frontului, 8 477 de persoane.

Sunt deținuți, în spitalele militare ale Comisariatului Poporului pentru Sănătate, 11 995 de răniți și bolnavi, trimiși de statele majore ale armatelor și ale fronturilor.

La punctele de primire, de lângă linia frontului, sunt deținute 78 951 de persoane.

Potrivit informațiilor incomplete, de la statele majore ale fronturilor și ale armatelor, pe drum, către punctele de primire, se află 16 000 de persoane.

Din numărul total al prizonierilor de război, au fost eliminate 10 198 de persoane, care au murit din cauza extenuării pe timpul escortării din zona înaintată a liniilor frontului către punctele de primire, pe timpul deplasării pe calea ferată către lagăre ș.a.m.d. Deosebit de ridicată este mortalitatea în rândul prizonierilor [proveniți] din unitățile inamice blocate, cărora, timp de 7-8 zile, înainte de a fi luați prizonieri, nu li s-a furnizat hrana. Mai mult de 700 de prizonieri de război și-au pierdut viața din cauza bombardamentelor efectuate de aviația germană asupra stațiilor de cale ferată, unde se aflau convoaiele de arestați.

În lagărele pentru prizonieri de război sunt deținute 2 472 de persoane, din rândul ofițerilor, din care: generali – 28 pers. (după naționalitate, germani – 22 pers.; români – 6 pers.); colonie – 23 pers.; locotenjenți-colonei – 31 pers.; majori – 68 pers.; căpătani – 330 pers.; locotenjenți-majori și cei cu grade similare – 141 pers.; locotenjenți – 453 pers.; locotenjenți⁸ – 172 pers.; sublocotenjenți⁹ – 487 pers.; sublocotenjenți – 591 pers.; ofițeri din cadrul flotei comerciale – 6 pers.; alte grade ofițeri – 142 pers.

În plus, conform datelor de la Statul-major al Frontului de pe Don, acolo sunt deținuți 2 500 de ofițeri. O bună parte a prizonierilor de război nu este grupată după grade, deoarece se află pe drum, către punctele de primire și către lagăre.

Efectivul de ofițeri de rang inferior – 18 243 pers.

După apartenența la naționalitate sau etnie, prizonierii de război se distribuie astfel: germani – 60 984 pers.; români – 38 291 pers.; italieni – 37 679 pers.; unguri – 31 299 pers.; austrieci – 638 pers.; polonezi – 502 pers.; finlandezii – 163 pers.; slovaci – 146 pers.; cehi – 105 pers.; rusini – 103 pers.; sârbi – 101 pers.; evrei – 94 pers.; spanioli – 46 pers.; sloveni – 38 pers.; croați – 37 pers.; țigani – 17 pers.; moldoveni – 13 pers.; turci – 11 pers.; greci – 9 pers.; estonieni – 7 pers.; bulgari – 6 pers.; francezi – 5 pers.; lituanieni – 5 pers.; olandezii – 4 pers.; letoni – 3 pers.; danezi – 3 pers.; americani – 3 pers.; suedezi – 2 pers.; norvegieni – 2 pers.; belgieni – 2 pers.; macedoneni – 1 pers.

În plus, au fost luați prizonieri, împreună cu subunitățile inamicului, trădători de patrie, care serveau în calitate de soldați ai armatei germane: kazahi – 182 pers.; ruși – 57 pers.; ucraineni – 51 pers.; evrei – 23 pers.; tătari – 4 pers.; armeni – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; bieloruși – 1 pers.; kalmâci – 1 pers.

Este de menționat că, de multe ori, în timpul escortării prizonierilor de război, soldații din escortă s-au dedat la acțiuni samavolnice. Astfel, de exemplu, pe Fronturile de la Stalingrad, de la Voronej și pe Frontul de Sud-Vest, când unitățile Armatei Roșii au înaintat cu succes, linia frontului se deplasa zilnic, iar prizonierii de război erau escortați pe jos, pe distanțe de 150-200 km până la punctul de primire, fără să li se organizeze hrânirea. Pe lângă aceasta, înainte de a fi luați prizonieri – potrivit depozitărilor acestora –,

ei nu primeau alimente timp de 4-7 zile, și, în consecință, epuizați fiind, cădeau pe drum, iar ulterior, de regulă, soldații din escortă îi împușcau¹⁰.

De asemenea, existau situații când, din cauza supravegherii neatente din partea escortei, prizonierii se împrăștiau prin sate. În astfel de cazuri, Direcția trupelor pentru paza din spatele frontului a întreprins măsuri pentru scoaterea prizonierilor din localități și aducerea lor în lagăre.

Regula privind întreținerea prizonierilor de război este următoarea: în lagărele de primire și triere prizonierii de război se odihnesc timp de 10-15 zile, după care se deplasează în lagărele staționare, pentru ca, în continuare, să fie folosiți la lucru¹¹.

În lagăre, prizonierilor de război li se asigură hrană, conform normelor stabilite pentru lagărele generale. De asemenea, există norme de hrană cu caracter de premiu, în cazul când sunt depășite normele de lucru. Nu sunt stabilite norme speciale de hrană pentru corpul de ofițeri superiori.

Prizonierilor care s-au predat benevol li se repartizează cu 100 gr. de pâine mai mult decât celorlalți. De asemenea, este majorată cu 100 gr. norma de pâine pentru prizonierii de război din cadrul școlii de antifasciști.

Prizonierii arestați în regim disciplinar și deținuți la carceră pentru diverse abateri primesc de două ori mai puțină pâine decât în mod obișnuit.

Prizonierii bolnavi sunt hrăniți potrivit normelor majorate, asemănătoare rației de spital, stabilită pentru deținuți.

Prizonierilor de război li se dau bani pentru procurarea obiectelor de primă necesitate: soldaților și ofițerilor de rang inferior – 7 ruble/lună; ofițerilor de rang mediu – 10 ruble/lună; celor de rang înalt – 15 ruble; corpului de ofițeri superiori – 30 ruble/lună.

Prizonierii de război, care sunt folosiți la diferite munci, primesc suplimentar, în funcție de îndeplinirea normelor de producție, de la 10 până la 50 ruble/lună, iar șefii de brigadă și de echipă, de la 30 până la 100 ruble/lună.

Prizonierii de război care lucrează, în funcție de îndeplinirea normelor de producție, primesc, ca stimulare, de la 50 până la 250 gr. mahoră/lună.

De regulă, prizonierii de război au uniforme personale, însă persoanelor care lucrează în producție, în unele cazuri, li se repartizează șepci, veste și.a.

Corpul ofițeresc este asigurat cu următoarele obiecte de lenjerie: plapumă, saltea umplută cu paie, două fețe de pernă, două cearșafuri. Soldații primesc o pernă și o saltea fără cearșafuri.

Pentru ridicarea nivelului de disciplină, în lagăre există instrucțiuni, aprobată special de către NKVD și care sunt elaborate în conformitate cu prevederile stipulate de Consiliul Comisarilor Poporului al URSS.

Instrucțiunile prevăd încartiruirea separată a soldaților de corpul de ofițeri, obligațiile și drepturile prizonierilor de război, răspunderea disciplinară și penală pentru încălcările și crimele care au loc în lagăre, regulamentul de ordine interioară etc.

Potrivit instrucțiunilor, se permite sancționarea prizonierilor de război pentru încălcarea regulamentului de ordine interioară din lagăre.

Tipurile de sancțiuni: mustrarea și mustrarea aspră în timpul controalelor, lipsirea de dreptul de a folosi banii personali pe timp de două luni, lipsirea de dreptul de corespondență pe timp de două luni, arestul cu întemnițarea la carceră, până la 10 zile, în caz de arest simplu, și până la 20 de zile, în caz de arest sever.

Ordinea executării perioadei de arest la carceră este stabilită în conformitate cu Regulamentul Serviciului de garnizoană al Armatei Roșii¹².

Prizonierilor de război li se permite să corespondeze. Fiecare prizonier de război poate să expedieze o scrisoare pe lună și să primească un număr nelimitat de scrisori.

Pentru menținerea disciplinei în lagăre, în fiecare încăpere este numit un șef din rândul prizonierilor de război, care răspunde de ordine, starea sanitară a încăperii și respectarea, de către prizonierii de război, a regulilor de ordine interioară, instituite în lagăr.

Încăperile pentru prizonierii de război – cazărmă, barăci, bordeie – nu se încuie, iar pe teritoriul lagărului, împrejmuit cu sârmă, prizonierii de război au dreptul să umble liber.

Paza exterioară a lagărelor pentru prizonierii de război, precum și a punctelor de primire este efectuată de trupele de escortă, în conformitate cu Regulamentul Armatei Roșii și cu Regulamentul Serviciului de pază și patrulare al trupelor.

În lagărele pentru prizonieri de război există secții operative pentru deservirea prizonierilor de război, pentru identificarea, în rândul acestora, a persoanelor care au lucrat în structurile de spionaj ale inamicului și care continuă să desfășoare o activitate dușmănoasă printre prizonierii de război din lagăr¹³.

RGVA, Fond 1p, opis 9 a, dosar 8, f. 29-35

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 64-66

NOTE

¹ Construcția liniei de cale ferată Panșino-Kalaci. (notă ediția rusă)

² La exploataările de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice, din regiunea Sverdlovsk, munceau prizonierii din Lagărul nr. 84, de la Monetnaia și Losinii, înființat în mai 1942. (notă ediția rusă)

³ Pentru folosirea prizonierilor de război români la muncile din Bazinul carbonifer din zona Moscovei, a fost creat Lagărul nr. 283, de la Stalinogorsk, în baza Hotărârii nr. 2 643, din 20 decembrie 1942, a Comitetului de Stat al Apărării. (notă ediția rusă)

⁴ Pentru exploataările de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzestrare, din RSSA Udmurtă, erau utilizați prizonierii din Lagărul nr. 75, de la Riabovo, înființat în mai 1942. (notă ediția rusă)

⁵ La obiectivele Comisariatului Poporului pentru Materiale de Construcții, din regiunea Celiabinsk, erau folosiți prizonierii de război din Lagărul nr. 95, de la Kîștîm, iar în regiunea Sverdlovsk, prizonierii de război din Lagărul nr. 70, de la Asbest. (notă ediția rusă)

⁶ În regiunea Karaganda, RSS Kazahă, se afla Lagărul nr. 99, de la Spasski-Zavod. Prizonierii de război din acest lagăr au fost folosiți în continuare la muncile din industria carbonieră. (notă ediția rusă)

⁷ La exploataările forestiere din RSSA Mari ale Comisariatului Poporului pentru Apărare erau folosiți prizonierii de război din Lagărul nr. 100, de la Suslongher, înființat în toamna anului 1942. (notă ediția rusă)

⁸ În text, în limba rusă, „porucik”.

⁹ În text, în limba rusă, „podporucik”.

¹⁰ Împușcarea prizonierilor de război epuizați în timpul deplasării spre lagăre, despre care era informat I. Stalin, intra sub incidența *Convenției pentru îmbunătățirea sorții rănitilor și bolnavilor armatelor aflate în campanie*, semnată la Geneva în 27 iulie 1929, la care s-a alăturat și Uniunea Sovietică prin „Declarația” din 25 august 1931 a lui M.M. Litvinov, comisarul poporului pentru afacerile străine al URSS. Locotenentul român Radu Mărculescu, căzut prizonier în noiembrie 1942, pe Frontul de pe Don, confirmă, în memoriile sale, acest moment dramatic: „Răniții, bolnavii și epuizații erau

împinși spre coada coloanei, de unde, când și când, se auzea câte un foc de armă. Era pentru cei ajunși la lanțul de încheietori ai coloanei..., în urma cărora nu trebuia să rămână nimeni în viață. Un glonț în frunte rezolva pe loc și eficient angajamentele internaționale ale URSS-ului privind asistența medicală a prizonierilor răniți.” Vezi Radu Mărculescu, *Pătimiri și iluminări din captivitatea sovietică*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 63.

¹¹ „Instrucțiunea privind deținerea prizonierilor de război în lagărele NKVD al URSS” a fost adoptată prin Ordinul nr. 001067, din 7 august 1941, și prevedea modalitățile de folosire la munci a prizonierilor de război. Vezi *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 163-168. (notă ediția rusă)

¹² Prin Regulamentul Serviciului de garnizoană al Armatei Roșii erau stabilite modul de organizare și de executare a serviciului de garnizoană, drepturile și obligațiile corpului de comandă și ale tuturor militarilor care executau acest serviciu. (notă ediția rusă)

¹³ Documentul publicat reprezintă exemplarul 2 al raportului și nu este semnat. (notă ediția rusă)

Documentul 64

Notă informativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind situația prizonierilor de război în zona orașului Stalingrad și întârzierea transportării lor în diverse regiuni ale URSS

Strict secret
13 februarie 1943

Tov. Smirnov a transmis, de la Stalingrad, la 13 februarie [1943], ora 1,20, prin unde radio frecvență înaltă, următoarele:

În zona Stalingrad, sunt 93 625 de prizonieri de război, din care 6 669 ofițeri. Ei sunt plasați în 11 puncte, din regiunea Stalingrad, iar la Beketovka, în halele uzinei, se află 50 000 de prizonieri de război, care încă nu au fost preluăți de la unitățile Armatei Roșii.

Cei 24 de generali prizonieri se află sub paza trupelor pentru securitatea spatiului frontului din cadrul NKVD.

Situația privind încartiruirea este dificilă. Din cauza lipsei de spații, prizonierii de război sunt deținuți în grajduri, magazii etc.¹

HRANA prizonierilor este asigurată cu întreruperi. Zilnic, se reușește să se da câte 300-500 gr. de pâine. Cu mari eforturi s-a reușit acordarea de hrana caldă. Alimentele sunt asigurate de serviciile frontului.

Rata mortalității este de până la 200 de persoane/zi. Cauza acestei rate înalte a mortalității este că, printre prizonierii de război, sunt foarte mulți răniți, bolnavi și epuizați de foame, încă din perioada încercuirii.

Ajutorul medical este acordat de însiși medicii germani prizonieri de război.

Temperatura aerului coboară până la - 30°C.

Trenul pentru transportul generalilor prizonieri de război și al unei părți a ofițerilor încă nu a sosit. Nu au sosit nici cei 240 de ofițeri ai Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, plecați cu acest tren². Absența acestora din urmă creează mari dificultăți în vederea asigurării ordinii necesare și, înainte de toate, nu permite preluarea prizonierilor de război de la unitățile Armatei Roșii.

RGVA, fond 1p, opis 9 v, dosar 28, f. 13

NOTE

¹ Problemele semnalate de către căpitanul de securitate N.N. Smirnov erau confirmate și de către reprezentanții trupelor NKVD pentru paza spatiului Frontului de pe Don. La 3 februarie 1943, Direcția generală a trupelor NKVD al URSS transmitea maiorului de securitate P.K. Soprunko: „La Punctul de primire Beketovka sunt concentrați 49 000 de prizonieri de război, iar la Panšino sunt 10 000 de prizonieri

de război. La aceste puncte de primire, continuă să sosească noi loturi de prizonieri de război. La Panșino, prizonierii de război sunt ținuți în aer liber, escorta este insuficientă. Rănitii și bolnavii rămân în drum și îngheată, transportul lor nefiind asigurat din lipsă de mijloace. Asistența medicală și hrănirea sunt prost organizate. Punctele de primire ale armatei și lagările de front s-au dovedit a fi nepregătite și incapabile să facă față unui număr mare de prizonieri de război.” Vezi *Voennoplenie v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 63.

² Conform Ordinului nr. 00251 al NKVD, din 8 februarie 1943, privind organizarea Direcției lagărelor pentru prizonierii de război de la Stalingrad (vezi nota anterioară), maiorul de securitate, P.K. Soprunenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, a primit dispoziție să trimită de urgență la Stalingrad 240 de funcționari administrativi, din cadrul direcției, pentru completarea posturilor din schema de personal a lagărelor organizate, *ibidem*, p. 68.

Documentul 65

Nota general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război existente la 20 februarie 1943

Strict secret
20 februarie 1943

În total, prizonieri de război luați în evidență, în lagăre, la punctele de primire și la unitățile Armatei Roșii – 288 326 pers., din care: deținuți în lagăre – 183 448 pers.; la punctele de primire – 52 916 pers., bolnavi și răniți în spitale – 28 496 pers.; pe drum, către lagăre – 7 056 pers.; decedați din cauza extenuării și a bolilor, pe drum, către lagăre – 16 410 pers.; total – 288 326 pers.

Prizonierii de război sunt deținuți în următoarele lagăre: 1. Direcția lagărelor nr. 108 (regiunea Stalingrad)¹ – 72 390 pers.; 2. Lagărul de la stația Hrenovo (regiunea Voronej) – 24 000 pers.; 3. Lagărul de la Temnikov (RSSA Mordovia) – 13 236 pers.; 4. Lagărul de la Rada (regiunea Tambov) – 9 830 pers.; 5. Lagărul de la Miciurinsk (regiunea Tambov) – 10 371 pers.; 6. Lagărul de la Oranki (regiunea Gorki) – 2 823 pers.; 7. Lagărul de la Morșansk (regiunea Tambov) – 7 115 pers.; 8. Lagărul de la Novohopersk (regiunea Voronej) – 2 297 pers.; 9. Lagărul de la Iuja (regiunea Ivanovo) – 3 622 pers.; 10. Lagărul de la Suzdal (regiunea Ivanovo) – 2 114 pers.; 11. Lagărul de la Lebedian (regiunea Riazani) – 3 554 pers.; 12. Lagărul de la Astrahan (regiunea Stalingrad) – 1 061 pers.; 13. Lagărul de la Borovici (regiunea Leningrad) – 1 779 pers.; 14. Lagărul de la Kapustin Iar (regiunea Stalingrad) – 2 730 pers.; 15. Lagărul de la Frolovo (regiunea Stalingrad) – 5 193 pers.; 16. Lagărul de la Sandarâ (RSS Georgiană) – 738 pers.; 17. Lagărul de la Krasnogorsk (regiunea Moscova) – 444 pers.; 18. Lagărul de la Cerepoveț (regiunea Vologda) – 586 pers.; 19. Lagărul de la Gheorghievsk (ținutul Stavropol) – 1 054 pers.; 20. Lagărul de la Celiabinsk (construcția uzinelor metalurgice) – 4 085 pers.; 21. Exploatările de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Stațiile Electrice, din regiunea Sverdlovsk – 2 635 pers.; 22. Bazinul carbonifer din regiunea Moscova – 3 250 pers.; 23. Exploatările de turbă ale Comisariatului Poporului pentru Înzecharea Armatei, din RSSA Udmurtă – 2 635 pers.; 24. Întreprinderile Comisariatului Poporului pentru Materiale de Construcții din regiunile Sverdlovsk și Celiabinsk – 1 551 pers.; 25. Întreprinderile pentru fabricarea bunurilor de larg consum, din regiunea Karaganda – 1 254 pers.; 26. Exploatările forestiere ale Comisariatului Poporului pentru Apărare, din RSSA Mari – 1 209 pers.; 27. Exploatările forestiere ale Comisariatului Poporului pentru Păduri, din regiunea Sverdlovsk – 812 pers.; 28. Șantierul nr. 214 (regiunea Stalingrad) – 2 000 pers.; total – 183 448 pers.; sunt utilizate la muncă – 18 511 pers.

În rândul prizonierilor, în lagăre, sunt deținuți: ofițeri – 3 568 pers.; corpul de comandă inferior – 34 291 pers.; soldați – 116 824 pers.; total – 183 448 pers.

Datele cu privire la gradele militare [ale prizonierilor de război] din lagărele de la Stalingrad sunt incomplete.

Ofițerii prizonieri de război au următoarele grade: generali – 7 pers. (6 dintre ei în penitenciare); colonei – 39 pers.; locotenjenți-colonei – 53 pers.; majori – 104 pers.; căpătini – 473 pers.; locotenjenți-majori – 402 pers.; locotenjenți – 821 pers.; locotenjenți² – 203 pers.; sublocotenjenți³ – 383 pers.; sublocotenjenți – 859 pers.; sublocotenjenți – 2 pers.; medici militari – 90 pers.; ofițeri ai flotei comerciale – 4 pers.; alte grade de ofițeri – 52 pers.; ofițeri de stat major – 76 pers.; total – 3 568 pers.

În plus, conform datelor Direcției lagărelor nr. 108, din regiunea Stalingrad, mai există 3 122 ofițeri prizonieri de război, din care 24 generali.

Prizonierii înregistrați și detinuți în lagăre sau la punctele de primire au următoarele naționalități (etnii): germani – 102 220 pers.; români – 38 291 pers.; italieni – 37 679 pers.; maghiari – 31 299 pers.; evrei – 6 228 pers.; rusini – 1 660 pers.; austrieci – 1 474 pers.; cehi – 1 386 pers.; slovaci – 787 pers.; polonezi – 697 pers.; sârbi – 402 pers.; croați – 279 pers.; iugoslavi – 204 pers.; kazahi – 182 pers.; finlandezii – 161 pers.; spanioli – 71 pers.; ucraineni – 71 pers.; ruși – 53 pers.; sloveni – 43 pers.; țigani – 27 pers.; belgieni – 19 pers.; lituanieni – 18 pers.; moldoveni – 12 pers.; olandezii – 12 pers.; turci – 10 pers.; greci – 8 pers.; francezi – 7 pers.; estonieni – 6 pers.; bulgari – 5 pers.; letoni – 4 pers.; americani – 4 pers.; tătari – 4 pers.; danezi – 4 pers.; norvegieni – 3 pers.; uzbeci – 3 pers.; suedezi – 2 pers.; armeni – 2 pers.; macedoneni – 1 pers.; carelieni – 1 pers.; bieloruși – 1 pers.; kalmici – 1 pers.; total – 223 341 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 78-82

NOTE

¹ Numărul mare de prizonieri de război, concentrați în zona Stalingrad, la începutul anului 1943, a determinat autoritățile militare și civile sovietice să organizeze noi lagăre. La 31 ianuarie 1943, I.A. Serov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, a transmis Direcției regionale Stalingrad a NKVD următoarea dispoziție: „Având în vedere dificultățile legate de transportul prizonierilor de război de la Frontul de pe Don în lagărele din spatele frontului, se impun măsuri urgente pentru disloarea lor în lagărele din zona Stalingrad și folosirea lor la lucrările de reconstrucție [a orașului]. Tov. Ciuiianov, secretarul comitetului regional al PC(b) unional, recomandă amplasarea a 12 000 de prizonieri de război în zona Bchetovka. Precizați de urgență unde pot fi organizate lagăre pentru prizonierii de război și raportați până la 5 februarie [1943]. Lagărul de la Astrahan să fie folosit pentru detinerea a 10 000 prizonieri de război. Corpul de ofițeri [prizonieri de război] să fie direcționat spre Lagărul de la Frolovo.” Vezi *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 63. La 8 februarie 1943, L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, a semnat Ordinul nr. 00251, privind organizarea Direcției lagărelor pentru prizonierii de război de la Stalingrad, în fruntea căreia a fost desemnat căpitanul de securitate N.N. Smirnov. Obiectivul principal al șefului lagărelor de la Stalingrad era amenajarea lagărelor în diverse zone ale orașului, preluarea prizonierilor de război de la unitățile Armatei Roșii, organizarea evidenței stricte, a pazei detinuților, a sistemului alimentar și asigurarea activității sectiei speciale. Vezi textul Ordinului nr. 00251 în *ibidem*, p. 68-69. Măsurile luate însă s-au dovedit a fi insuficiente pentru prevenirea creșterii ratei mortalității. Conform datelor Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, până la data de 16 martie 1943, în Lagărul nr. 108 de la Bchetovka (cartier al orașului Stalingrad), au fost înregistrate 24 108 decese în rândul prizonierilor de război detinuți. Vezi doc. nr. 68.

² În text, în limba rusă, „porucik”.

³ În text, în limba rusă, „podporucik”.

Documentul 66

Nota general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind efectivele de prizonieri de război deținute în lagăre la 22 februarie 1943

Strict secret
23 februarie 1943

Lagăre de repartizare

- 1) În Lagărul nr. 58, de la Temnikov, sunt deținuți 13 236 de prizonieri de război: germani – 871, români – 7 223, italieni – 4 311, unguri – 47, finlandezi – 14, alte naționalități și etnii – 770.
- 2) În Lagărul nr. 270, de la Borovici, sunt deținuți 1 779 de prizonieri de război: germani – 1 674, alte naționalități și etnii – 105.
- 3) În Lagărul nr. 27, de la Krasnogorsk, sunt deținuți 444 de prizonieri de război: germani – 215, români – 149, unguri – 12, finlandezi – 3, alte naționalități și etnii – 65.
- 4) În Lagărul nr. 158, de la Cerepoveț, sunt deținuți 586 de prizonieri de război: germani – 422, finlandezi – 47, alte naționalități și etnii – 117.
- 5) În Lagărul nr. 35, de la Lebedian, sunt deținuți 3 554 de prizonieri de război: germani – 663, români – 1 419, unguri – 873, alte naționalități și etnii – 599.
- 6) În Lagărul nr. 280, de la Sandarî, sunt deținuți 738 de prizonieri de război: germani – 364, români – 246, unguri – 15, alte naționalități și etnii – 113.
- 7) În Lagărul nr. 50, de la Frolovo, sunt deținuți 5 193 de prizonieri de război: germani – 4 008, români – 40, italieni – 134, unguri – 6, alte naționalități și etnii – 1 005.
- 8) În Lagărul nr. 188, de la Rada, sunt deținuți 9 830 de prizonieri de război: germani – 346, români – 3 944, italieni – 6 133, unguri – 63, alte naționalități și etnii – 339.
- 9) În Lagărul nr. 165, de la Iuja, sunt deținuți 3 622 de prizonieri de război: germani – 43, români – 2 885, italieni – 636, unguri – 4, alte naționalități și etnii – 54.
- 10) În Lagărul nr. 56, de la Hobotovo, sunt deținuți 10 371 de prizonieri de război: germani – 397, români – 406, italieni – 6 914, unguri – 1 615, alte naționalități și etnii – 1 039.
- 11) În Lagărul nr. 98, de la Kapustin Iar, sunt deținuți 2 730 de prizonieri de război: germani – 1 555, români – 354, alte naționalități și etnii – 821.
- 12) În Lagărul nr. 160, de la Suzdal, sunt deținuți 2 114 de prizonieri de război: germani – 23, români – 126, italieni – 1 148, alte naționalități și etnii – 112; nu au fost luați în evidență – 705.
- 13) În Lagărul nr. 64, de la Morșansk, sunt deținuți 7 115 de prizonieri de război: germani – 18, români – 569, italieni – 78, unguri – 3 000, alte naționalități și etnii – 3 450.
- 14) În Lagărul nr. 81, de la Hrenovo¹, sunt deținuți 24 000 de prizonieri de război: germani – 1 039, români – 480, italieni – 2 002, unguri – 4 197, alte naționalități și etnii – 4 495; nu au fost trecuți în evidență – 11 787.

15) În Lagărul nr. 62, de la Novohopersk, sunt deținuți 2 297 de prizonieri de război: germani – 18, români – 64, italieni – 78, unguri – 645, alte naționalități și etnii – 1 204, nu au fost luați în evidență – 288.

16) În Lagărul nr. 261, de la Gheorghievsk, sunt deținuți 1 054 de prizonieri de război: germani – 576, români – 345, unguri – 10, alte naționalități și etnii – 123.

Lagăre staționare și de producție

17) În Lagărul nr. 74, de la Oranki, sunt deținuți 2 823 de prizonieri de război: germani – 302, români – 2 190, italieni – 225, unguri – 13, finlandezii – 15, alte naționalități și etnii – 78.

18) În Lagărul nr. 84, de la Monetnaia și Losinîi, sunt deținuți 1 154 de prizonieri de război: germani – 738, români – 307, italieni – 3, unguri – 1, finlandezii – 33, alte naționalități și etnii – 72.

19) În Lagărul nr. 67, de la stația de cale ferată Basianovskaia, sunt deținuți 1 028 de prizonieri de război: germani – 632, români – 330, alte naționalități și etnii – 66.

20) În Lagărul nr. 45, de la stația de cale ferată Iset și Aiat, sunt deținuți 453 de prizonieri de război: germani – 184, români – 98, italieni – 20, unguri – 96, finlandezii – 5, alte naționalități și etnii – 50.

21) În Lagărul nr. 75, de la Riabovo, sunt deținuți 1 724 de prizonieri de război: germani – 601, români – 1 074, unguri – 4, alte naționalități și etnii – 45.

21) În Lagărul nr. 99, de la Spasski-Zavod, sunt deținuți 1 245 de prizonieri de război: germani – 614, români – 451, italieni – 62, unguri – 23, finlandezii – 35, alte naționalități și etnii – 60.

22) În Lagărul nr. 100, din RSSA Mari, sunt deținuți 1 209 prizonieri de război: germani – 433, români – 319, italieni – 298, unguri – 6, finlandezii – 8, alte naționalități și etnii – 145.

23) În Lagărul nr. 95, de la Kîstîm, sunt deținuți 592 de prizonieri de război: germani – 411, români – 131, italieni – 12, finlandezii – 1, alte naționalități și etnii – 37.

24) În Lagărul nr. 68, de la Celiabinsk, sunt deținuți 4 085 de prizonieri de război: germani – 3, români – 4 079, unguri – 1, alte naționalități și etnii – 2.

25) În Lagărul nr. 283, din regiunea Moscova, sunt deținuți 3 250 de prizonieri de război: germani – 111, români – 3 126, unguri – 2, alte naționalități și etnii – 11.

26) În Lagărul nr. 70, de la Asbest, sunt deținuți 959 de prizonieri de război: români – 955, alte naționalități și etnii – 4.

27) În Lagărul nr. 91, de la Lobva, sunt deținuți 367 de prizonieri de război: români – 366, alte naționalități și etnii – 1.

28) În Lagărul nr. 77, de la Tavda, sunt deținuți 445 de prizonieri de război: germani – 9, români – 382, italieni – 41, unguri – 3, alte naționalități și etnii – 10.

29) În Lagărul nr. 60, de la Astrahan, sunt deținuți 1 061 de prizonieri de război: germani – 86, români – 966, alte naționalități și etnii – 9.

30) La Direcția lagărelor nr. 108, de la Stalingrad, sunt deținuți 72 390 de prizonieri de război, care nu au fost luați în evidență.

În total, în lagăre, sunt deținuți 183 448 prizonieri de război, din care, germani – 16 356, români – 32 024, italieni – 22 100, maghiari – 10 636, finlandezii – 161, alte naționalități și etnii – 15 001, nu au fost luați în evidență – 87 170.

Pe alte naționalități și etnii, se împart astfel: evrei – 6 388 pers.; rusini – 1 729 pers.; austrieci – 1 737 pers.; cehi – 1 595 pers.; slovaci – 952 pers.; polonezi – 819 pers.; sârbi –

402 pers.; croați – 279 pers.; iugoslavi – 204 pers.; spanioli – 71 pers.; sloveni – 43 pers.; țigani – 27 pers.; belgieni – 19 pers.; moldoveni – 12 pers.; olandezi – 12 pers.; turci – 10 pers.; greci – 15 pers.; francezi – 7 pers.; bulgari – 6 pers.; americani – 4 pers.; danezi – 4 pers.; norvegieni – 3 pers.; suedezi – 2 pers.; macedoneni – 1 pers.; alte naționalități și etnii – 606 pers.; total – 15 101 pers.

Prizonierii înregistrați în lagăre se împart, pe armate, astfel: armata germană – 22 009; armata română – 32 850; armata italiană – 22 100; armata ungări – 19 152; armata finlandeză – 167 ; total – 96 278.

Printre cei 3 568 de ofițeri, deținuți în lagăre, există: generali – 7 (6 din ei în penitenciare); colonel – 39; alți ofițeri – 3 522.

Conform datelor Direcției lagărelor nr. 108, în raionul Stalingrad se află 2 694 de ofițeri, din care 24 generali². Dintre aceștia, 208 ofițeri și 24 de generali au plecat cu trenul în Lagărul de la Krasnogorsk.

Din totalul prizonierilor capturați de la începutul ofensivei Armatei Roșii, în lagăre au decedat 9 642 de persoane.

Printre prizonierii de război deținuți în lagăre se află și 186 de cetățeni sovietici.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 87-90

NOTE

¹ Lagărul de repartizare nr. 81, de la Hrenovo, regiunea Voronej, înființat prin Ordinul nr. 0095 al NKVD, din 20 ianuarie 1943, a avut o perioadă de funcționare foarte scurtă. Creșterea fluxului de prizonieri de război, ca urmare a luptelor de la Stalingrad și de la Cotul Donului, a determinat creșterea rapidă a deținuților din acest lagăr. Conform statisticilor sovietice, la 10 zile de la înființare, la 30 ianuarie 1943, în Lagărul nr. 81, de la Hrenovo, erau 7 375 de prizonieri de război (vezi doc. nr. 61), la 4 februarie 1943 – 9 462 de prizonieri de război (vezi doc. nr. 62), la 23 februarie 1943 – 24 000 de prizonieri de război, din care 480 români. La 1 martie 1943, prin Ordinul nr. 00398 al NKVD al URSS, în Lagărul nr. 81, de la Hrenovo, a fost delegat maiorul de securitate P.K. Soprinenko, fost șef al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, care avea sarcina „să asigure transferul prizonierilor de război” din acest lagăr. Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 97, 101. La 3 martie 1943, căpitanul de securitate V.G. Kuznetsov, șeful Administrației Lagărului nr. 81, de la Hrenovo, a fost arestat „pentru atitudine neglijență și criminală față de obligațiile sale de serviciu, nerespectarea indicațiilor NKVD al URSS privind deținerea prizonierilor de război, lipsa de asigurare a condițiilor de viață necesare și a disciplinei în rândul prizonierilor de război”. *Ibidem*, p. 927. Măsurile însă s-au dovedit a fi tardive, rata mortalității înregistrând o creștere permanentă. La 16 martie 1943, în Lagărul nr. 81, de la Hrenovo, au fost înregistrați 10 925 de prizonieri de război decedați. Din cei 24 000 de prizonieri de război, desemnați pentru a fi transferați în alte lagăre, au mai putut fi transportate doar 3 045 de persoane. Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1943-1956*, vol. 2, p. 878. Prin Ordinul nr. 00673 al NKVD, din 6 aprilie 1943, Lagărul nr. 81, de la Hrenovo, a fost lichidat pe motiv că „nu corespunde menirii sale”. Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 108.

² În document lipsesc datele despre prezența la Beketovka a soldaților și a corpului de comandă inferior, prizonieri de război. Potrivit istoricilor ruși, la 22 februarie 1943, în Lagărul nr. 108, de la Beketovka, se aflau 91 545 de prizonieri de război. Urmau să fie transferate în alte lagăre 75 236 de persoane. Până la 10 iunie 1943, au fost transportate doar 28 098 de persoane, iar în lagăr mai rămâneau 1 270 de persoane. Celealte, 27 078 de persoane au decedat, iar 35 099 de persoane se aflau interne în spitale. Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 885.

Documentul 67

Ordinul nr. 00404 al NKVD al URSS privind reglementarea evidenței prizonierilor de război și a responsabilității administrațiilor lagărelor pentru evidența prizonierilor de război deținuți

Strict secret

1 martie 1943

Moscova

Nr. 00404

În scopul organizării unei evidențe exacte a prizonierilor de război și în scopul reglementării modului de gestionare din lagărele pentru prizonierii de război a numărului și componenței prizonierilor de război ordon:

1. Începând cu 10 martie a.c., se anulează prezentarea – la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS – a situațiilor privind efectivele, a raportărilor telegrafice și a altor acte de gestiune privind numărul și componența prizonierilor de război, prevăzute de Ordinul nr. 001067, din 7 august 1941, al NKVD al URSS și de dispozițiile ulterioare.

2. Începând cu 10 martie a.c., șefii lagărelor pentru prizonierii de război vor prezenta la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, la 1, 5, 10, 15, 20, 25 ale fiecărei luni, o informare telegrafică, conform modelului anexat. Informarea va fi transmisă sub formă codificată (conform modelului anexat).

3. Începând cu aceeași dată, comandanții trupelor pentru paza spatiului fronturilor Armatei Roșii, care acționează, vor prezenta telegrafic la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne datele referitoare la prizonierii de război, care sosesc zilnic la punctele de primire, conform modelului anexat.

4. Până la 20 martie a.c., se va efectua recensământul unic al tuturor prizonierilor de război deținuți în toate lagărele și în punctele de primire. În acest scop, șefii de lagăre pentru prizonieri de război vor efectua următoarele activități pregătitoare:

a) vor verifica existența dosarelor personale (de evidență) pentru prizonierii de război neluati în evidență la momentul oportun; vor întocmi dosare personale (de evidență) în forma prevăzută de instrucțiunile privind evidența prizonierilor de război;

b) pentru fiecare dosar personal al prizonierului de război deținut în lagăr se vor completa, în trei exemplare, fișele de evidență, după modelul stabilit, și se vor introduce în dosarele personale;

c) pentru dosarele personale și pentru alte documente ale prizonierilor de război decedați, eliberați, evadați și plecați în alte lagăre, se va întocmi, pentru fiecare, cartoteca de evidență, în două exemplare, care se vor introduce în dosarele personale; la dosarele personale se vor anexa adeverințele care atestă unde au plecat prizonierii de război.

Activitatea pregăitoare privind reînregistrarea prizonierilor de război din lagăre se va finaliza până la 20 martie a.c.

5. În ziua reînregistrării cartotecile de evidență ale tuturor prizonierilor de război prezenți vor fi scoase din dosarele personale și, în timpul apelului de dimineață, în front, acestea vor fi confruntate cu prizonierii de război existenți și pe toate cele trei exemplare ale cartotecilor de evidență se va aplica amprenta degetului arătător de la mâna dreaptă a prizonierului de război; pe coperta dosarelor personale se va face mențiunea „Reînregistrat la 20 martie 1943”.

După efectuarea reînregistrării, în decurs de 24 de ore, un exemplar al cartotecilor de evidență pentru întreg efectivul de prizonieri de război va fi aranjat alfabetic și, în cadrul raportării speciale, referitoare la rezultatele reînregistrării, se va trimite la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne; al doilea exemplar al cartotecilor de evidență va fi aranjat în ordine alfabetica, iar în lagăr se va organiza un fișier general de informare, pe baza acestora; din al treilea exemplar al cartotecilor de evidență se va organiza o cartotecă statisticoperativă, conform schemei anexate.

În același timp, din dosarele personale ale prizonierilor de război plecați se va extrage câte un exemplar al fișelor de evidență și va fi introdus în fișierul general de informare al lagărului; dosarele personale ale acestora, cu anexarea unui exemplar al cartotecii de evidență completate, vor fi trimise la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

6. Începând cu 1 aprilie a.c., șefii lagărelor pentru prizonieri de război vor prezenta la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne o informare, pe decadă, referitoare la numărul și structura prizonierilor de război, ca o completare pentru informarea telegrafică stipulată la punctul 2 al prezentului ordin. La această informare se va anexa câte un exemplar al cartotecii de evidență pentru toți prizonierii de război sosiți în lagăr în decada în curs, iar pentru cei plecați, o listă, conform modelului anexat; și dosarele personale ale celor decedați, eliberați și evadați.

Notă: Dosarele personale ale prizonierilor de război transferați în alte lagăre vor fi expediate la administrația lagărului unde a fost transferat prizonierul de război.

7. În ziua reînregistrării – 20 martie a.c. – comandanții punctelor de primire vor completa, într-un exemplar, pentru tot efectivul de prizonieri de război din acea zi, cartotecile de evidență după modelul stabilit. În cartotecile de evidență vor fi completate numai acele rubrici care sunt prevăzute de forma registrului de evidență a prizonierilor de război, cu aplicarea pe cartoteci a amprentei digitale; cartotecile vor fi aranjate alfabetic și vor fi trimise la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, prin Direcția trupelor pentru paza spatiului frontului.

Ulterior, zilnic, în completare la informarea telegrafică, menționată la punctul 3 din prezentul ordin, vor fi prezентate la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne cartotecile de evidență pentru toți prizonierii de război sosiți în 24 de ore și o copie a listei de etapă pentru prizonierii de război trimiși în 24 de ore în diferite lagăre.

8. Până la efectuarea reînregistrărilor și până la organizarea evidenței statisticoperative a prizonierilor de război, șefii lagărelor pentru prizonieri de război vor întocmi informări telegrafice, pe 5 zile, cu privire la fluxul de prizonieri de război, stipulate la punctul 2 din prezentul ordin, conform datelor evidenței de efective.

9. În termen de 5 zile, şefii lagărelor pentru prizonierii de război vor completa secțiile lagărelor pentru evidență cu lucrători experimentați.

Atât în perioada efectuării activității pregătitoare pentru reînregistrare, cât și în timpul desfășurării reînregistrării, NKVD, Direcțiile regionale ale NKVD vor trimite în delegație, în lagăre, lucrători din Secțiile speciale nr. 1 pentru a acorda sprijin practic¹.

10. Se abrogă punctul 25 din instrucțiunile difuzate prin Ordinul nr. 001067, din 7 august 1941², al NKVD al URSS, iar dosarele personale (de evidență) ale prizonierilor de război decedați, eliberați și evaizați, care se păstrează în Secțiile speciale nr. 1 ale NKVD și ale Direcțiilor regionale ale NKVD, vor fi expediate la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.

Anexă: Modele³.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 Kobulov⁴

RGVA, Fond 1p, opis 5 e, dosar 2, f. 44-45.

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 174-175

NOTE

¹ Acest ordin a avut un rol foarte important în vederea restabilirii numărului și identității prizonierilor de război decedați în lagărele sovietice. Până la mijlocul anului 1943, reprezentanții Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, delegați special în lagărele din teritoriu, au coordonat lucrările de clarificare a evidenței prizonierilor de război. Spre exemplu, în iunie 1943, maiorul de securitate A.F. Kii a condus această acțiune în Lagărul nr. 50, de la Frolovo, regiunea Stalingrad. Conform raportului întocmit la 14 iulie 1943, în urma activității grupului de ofițeri ai lagărului, „(...) în primul trimestru al anului 1943, evidența prizonierilor de război din Lagărul nr. 50 se afla într-o stare de neglijență totală, lipseau, în special, documentele privind decesele prizonierilor de război”. Autorii raportului mai precizau: „În urma ordonării materialelor de evidență, mai ales pentru perioada februarie-martie 1943, s-a constatat că, de la momentul organizării lagărului (august 1942) și până la 1 iunie 1943, au decedat 2 417 persoane, din care 57 de persoane au murit până la 31 decembrie 1942 și 2 360 au murit în perioada 1 ianuarie-1 iunie 1943. În iunie 1943, au mai decedat 4 persoane.” Nu lipsite de interes sunt tabelele anexate la raport, care conțin date exacte, privind numărul prizonierilor de război decedați, pe etnii. Conform acestei surse, în 1942, în Lagărul nr. 50, de la Frolovo, au decedat 16 prizonieri de război români (nu sunt precizate gradele militare), iar în prima jumătate a anului 1943, au decedat 44 de prizonieri de război români (în ianuarie – 2 ofițeri și 4 soldați, în februarie – 2 ofițeri și 3 soldați, în martie – 3 ofițeri, 2 subofițeri și 21 de soldați, în aprilie – 3 militari români, fără precizarea gradelor, în mai – 4 militari români, fără precizarea gradelor). În raport nu există date despre numărul total, pe etnii, al prizonierilor de război, trecuți prin acest lagăr, în perioada august 1942-iunie 1943. Vezi RGVA, Fond 4p, opis 20, dosar 2, f. 13-15. Documentul a fost publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 127-130.

² Vezi nota 1, doc. nr. 4.

³ Nu se publică.

⁴ Amaiak Zaharovici Kobulov (1906-1954) – general-locotenent sovietic; șef de birou al Direcției Securității Statului din cadrul NKVD al RSS Georgiene (1937-1938); prim-adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al RSS Ucrainene (1938-1939); secretar, consilier la Ambasada Uniunii Sovietice de la Berlin (august-noiembrie 1939); comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Uzbece (1941-1945); prim-adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS (1945-1951). În 1954, a fost condamnat la moarte și executat.

Documentul 68

Adresa general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către colonelul I.P. Voronov, șeful Administrației Lagărului nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, prin care este interzisă expedierea scrisorii generalului român Savu Nedelea către atașatul militar al României în Turcia

6 martie 1943
Strict secret

Şefului Lagărului nr. 27
Tov. colonel Voronov¹

Vă restituî scrisoarea generalului român Savu Nedelea², prizonier de război, pentru a fi anexată la dosarul său personal.

Scrisoarea³ nu poate fi expediată la destinație, deoarece este perforată în două locuri și lipită împreună cu traducerea anexată și scrisoarea dumneavoastră de însoțire.

Vă rog să avertizați din nou persoanele responsabile din lagăr, care se ocupă de expedierea scrisorilor, că este inadmisibilă perforarea sau lipirea lor, iar scrisorile să fie predate deschise la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD.

Vă rog să-i propuneți într-o formulă amiabilă prizonierului de război Nedelea să redacteze o nouă scrisoare în locul acesteia.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-maior Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 2, f. 23

NOTE

¹ Ivan Petrovici Voronov (n. 1897) – colonel de securitate. La 28 martie 1941, șef al Direcției pentru construcții speciale ale NKVD în zona istmului Carelia. La începutul anului 1942, șef al Administrației Lagărului de la Elabuga. Din data de 27 august 1942, șef al Administrației Lagărului nr. 27, de la Krasnogorsk. La 22 mai 1943, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD. La 5 aprilie 1946, a fost transferat la Direcția generală pentru spații locative a MVD al URSS.

² Savu Nedelea (1890-1971) – general român. Studii militare: Școala Militară de Artillerie și Geniu (1909-1911), Școala Superioară de Război (1920-1922). Grade militare: sublocotenent (1911), locotenent (1914), căpitan (1917), maior (1920), locotenent-colonel (1929), colonel (1934), general de brigadă (1942); trecut în rezervă la 1 ianuarie 1948. Funcții: comandant secund al Diviziei 8 Infanterie

(1941-1942), comandant al Diviziei 11 Infanterie (10 februarie-21 decembrie 1942), inspector al Inspectoratului General al Motomecanizării (1946-1947) și secretar general al Ministerului Apărării (1 iulie-30 decembrie 1947). Prizonier de război în URSS (22 decembrie 1942-10 septembrie 1946). Vezi *Armata Română în al Doilea Război Mondial*, p. 300.

³ Colonelul Voronov a expediat scrisoarea generalului român Savu Nedelea la 11 februarie 1943. În nota sa de însoțire, adresată maiorului de securitate P.K. Soprundenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, se preciza: „Transmit în anexă: 1) Scrisoarea generalului român Savu Nedelea, prizonier de război, adresată atașatului militar al României în Turcia; 2) O altă scrisoare a sa, adresată soției sale Adela Savu, în România.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 2, f. 24. La 12 februarie 1943, maiorul P.K. Soprundenko a fost înlocuit din funcția de șef al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, de general-maiorul I.A. Petrov. Acesta este motivul pentru care răspunsul a fost semnat de către noul titular al instituției.

Documentul 69

Nota general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, și a căpitanului de securitate I.I. Kruglov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind mortalitatea în rândul prizonierilor de război până la 16 martie 1943

Strict secret
24 martie 1943

Notă privind numărul prizonierilor de război decedați în lagăre și pe drum, către lagăre (conform situației de la 16 martie 1943)

Nr. crt.	Denumirea lagărului	Nr. lagărului	Total
1.	Elabuga ¹	97	280
2.	Temnikov	58	3 932
3.	Spasski-Zavod	99	1 981
4.	Aktiubinsk		907
5.	Oranki	74	796
6.	RSSA Mari (Suslongher)	100	555
7.	Unja		709
8.	Monetnaia și Losinii	84	1 727
9.	Stația de cale ferată Basianovskaja	67	460
10.	Krasnogorsk	27	98
11.	Riabovo	75	656
12.	Cerepoveț	158	29
13.	Sandarî	280	82
14.	Lebedian	35	686
15.	Frolovo	50	1 180
16.	Kozlovka	89	204
17.	Rada	188	6 131
18.	Kiștîm	95	291
19.	Borovici	270	172
20.	Iset și Aiat	45	308
21.	Hobotovo ²	56	4 601
22.	Iuja	165	1 776
23.	Stalinogorsk	283	556
24.	Lobva	91	159
25.	Suzdal	160	429
26.	Tavda	77	252
27.	Morșansk	64	1 882
28.	Hrenovo	81	10 925
29.	Asbest	70	164
30.	Astrahan	60	966
31.	Novohopersk	62	760
32.	Gheorghievsk	261	6
33.	Beketovka	108	24 108

34.	Potanino	68	1 010
35.	Kapustin Iar	98	70
36.	Pokrovsk	127	99
37.	Aleksin ³	53	48
Total		68 995	
Decedați pe drum, către lagăre		9 681	
Decedați la primirea în lagăre		863	
Decedați la punctele de primire		35	
Total		79 524 ⁴	

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile internate,
general-maior (ss) Petrov

Şeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate,
căpitan de securitate (ss) Kruglov

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 290-291

NOTE

¹ La ordinul general-colonelului S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, în perioada 12-28 aprilie 1943, locotenent-colonelul de securitate Šveițer a inspectat Lagărul nr. 97 de la Elabuga. În raportul său, prezentat la 12 mai 1943, locotenent-colonelul de securitate Šveițer menționează: „La data de 28 aprilie 1943, în lagăr erau prezenți: 202 persoane sănătoase, 228 de persoane bolnave, 310 persoane în echipă de recuperare. În total, 740 de persoane. În rândul celor bolnavi, 80 de persoane sunt diagnosticate ca suferind de tifos exantematic, 15 persoane de difterie și 79 de persoane de distrofie. În perioada 19 martie-28 aprilie 1943, în lagăr au decedat 355 de prizonieri de război din numărul total de 1 095 de prizonieri de război, sosită în acest lagăr. Rata înaltă a mortalității a fost provocată de epidemii de tifos exantematic, difterie și, mai ales, de distrofie alimentară. De pe urma tifosului exantematic au murit 159 de persoane, a distrofiei și pelagrei – 81 de persoane și a difteriei – 22 de persoane. Din autopsia a 29 de cadavre ale prizonierilor de război, decedați în urma tifosului exantematic, efectuată de către o comisie, alcătuită din tov. Prokușev, comisarul poporului pentru asistență medicală a RSSA Tătară, profesorul Volter, docentul Velikjanin ș.a., s-a constatat că majoritatea absolută a celor decedați se aflau în starea de distrofie alimentară ireversibilă. Aceasta a fost determinată, în special, de subnutriția sistematică, foamete și condițiile de igienă în care se aflau soldații și ofițerii Armatei a 6-a germane, încercuite la Stalingrad. În acea perioadă, aproape toți soldații și ofițerii au fost afectați de păduchi, fapt care a determinat infectarea cu tifos exantematic până la căderea în prizonierat sau în timpul transportării prizonierilor de război în Lagărul nr. 97. Se impune precizarea că, în timpul mersului, vagoanele nu au fost dezinfecțiate, iar cei bolnavi au fost transportați împreună cu cei sănătoși.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 21, f. 223.

² În nota informativă din 26 martie 1943, colonelul de securitate V.M. Trubnikov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, preciza: „Situată în Lagărul de la Hobotovo este extrem de dificilă. Tov. general-maior Petrov a transmis următoarele date despre situația din lagăr. Din numărul total de 13 697 de prizonieri de război, până la 25 martie 1943, au decedat la Hobotovo – 6 875 de persoane, în Sectorul Bar'binsk – 1 572 de persoane. Total decedați – 8 447 de persoane. În prezent, mai rămân în Sectorul Stepanișcev – 1 674 de persoane și în Sectorul Gagarnițk – 1 213 de persoane. Au fost interne în Spitalul din orașul Miciurinsk – 505 persoane

și în Spitalul de la Ilovai-Rojestvenski – 513 persoane. Total interne – 1 013 persoane. Ieri, 846 de persoane sănătoase au fost îmbarcate la stația Hobotovo pentru a fi transportate în Lagărul de la Rada și 500 de persoane sănătoase au fost îmbarcate la Miciurinsk pentru a fi transportate la Vsevolodov-Vilva, în total – 1 346 de persoane. Numărul total al supraviețuitorilor – 5 250 de persoane, interne în spital, rămase în sectoare și îmbarcate pentru plecare.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 9, f. 28. A urmat Ordinul nr. 00673, din 6 aprilie 1943, al NKVD, prin care Lagărul nr. 56, de la Hobotovo, a fost lichidat, pe motiv că „nu corespunde menirii sale”. Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 108. Comisia de lichidare a lagărului și-a început activitatea la 12 aprilie 1943. În raportul final al acestei comisii, prezentat în ultimele zile ale lunii mai 1943, se regăsește următoarea mențiune: „Au fost executate ample lucrări în vederea amenajării de primăvară a mormintelor prizonierilor de război decedați: toate mormintele au foste aduse la condiția necesară și au fost mascate, conform dispoziției adjuncțului comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS. Se impune precizarea că, în pofida lucrărilor efectuate, mormintele vor trebui supravegheate în viitor, deoarece nu este exclus ca acestea să se prăbușească și să fie demascate.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 9, f. 33. În finalul raportului comisiei de lichidare se precizează: „De la 1 decembrie 1942 până în ziua lichidării, prin lagăr au fost trecuți: 1. Sosîți în toată această perioadă – 16 231 de persoane; 2. Expediați – 11 843 de persoane; 3. Trimisi în alte lagăre – 4 388 de persoane.” *Ibidem*, f. 34.

³ Aleksin – oraș în Rusia, situat pe râul Oka, la 59 km nord-vest de Tula, 69 km est de Kaluga și 150 km sud de Moscova.

⁴ Rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor de război, în prima jumătate a anului 1943, a fost consemnată de către istoricii din Rusia: „Până la 15 aprilie 1943, timp de două luni și jumătate, în lagăre și la punctele de primire ale NKVD, au decedat 99 946 de persoane, din care, în Lagărul nr. 108, de la Beketovka – 24 346 de persoane, în Lagărul nr. 81, de la Hrenovo – 13 796 de persoane, Lagărul nr. 56, de la Hobotovo – 12 289 de persoane, în Lagărul nr. 188, de la Rada – 7 222 de persoane, în Lagărul nr. 58, de la Temnikov – 5 031 de persoane și în Lagărul nr. 64, de la Morșansk – 4 129 de persoane. De la începutul războiului și până la acel moment [15 aprilie 1943], au decedat 171 774 de prizonieri de război din numărul total de 291 856 de persoane, aflate în evidența Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, ceea ce reprezenta aproape 59%. Din totalul celor decedați, 75 600 de persoane au murit în lagăre, 29 006 de persoane – pe drum, către lagăre, 31 648 de persoane – la punctele de primire, 33 275 – în spitale, 5 849 de persoane – în perioada deținerii de către unitățile Armatei Roșii, 2 245 – în timpul intrării în lagărele pentru prizonierii de război. Se impune precizarea că rata înaltă a mortalității în rândul prizonierilor de război s-a menținut și în următoarele zile, când perioada de iarnă fusese depășită. În a doua jumătate a lunii aprilie, au decedat încă 25 174 de persoane, în condițiile în care numărul total al prizonierilor de război, aflați în evidența Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, a crescut doar cu 800 de persoane.” Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 31.

Documentul 70

Din raportul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, privind situația în Lagărul nr. 188 de la Rada, regiunea Tambov

5 aprilie 1943

La 27 martie 1943, Lagărul nr. 188 are în componență sa două sectoare, la distanță de 1,5 km unul de altul. La Sectorul nr. 1 este delimitat un sector separat pentru locația Administrației lagărului, cu toate serviciile.

Limita maximă, de 15 000 de prizonieri de război, stabilită în prezent, nu este asigurată cu spațiu de locuit. Lagărul de prizonieri [nr. 188] există din 3 decembrie 1942, când a început sosirea prizonierilor de război¹. Numai în 3 decembrie 1942 au sosit 11 050 de prizonieri. În continuare, sosirea s-a desfășurat astfel: ianuarie – 8 956 pers.; februarie – 1 554 pers.; martie – 376 pers.; total – 21 936 pers.

Plecările din lagăr s-au desfășurat astfel: 1) au plecat în alte lagăre 7 047 persoane din care: a) la stația Potanino – 2 500 pers.; b) la stația Bokal – 2 500 pers.; c) la stația Asbest – 1 500 pers.; d) în Lagărul de la Oranki – 547 pers.; 2) au fost interneate în spitale – 638 pers.; 3) decedate, până la 24 martie – 7 136 pers.; 4) chemări personale ale prizonierilor de război în alte lagăre – 5 pers.; total plecați până la 24 martie – 14 826 pers.; aflați în evidență la 24 martie – 6 182 pers.

Există, astfel, o diferență de 928 de persoane. Pentru clarificarea acestei diferențe, a fost creată o comisie, care, în afară de evidența defectuoasă, nu a putut dezvăluui cauzele fenomenului².

I-am propus șefului lagărului să ancheteze minuțios cauzele diferenței din evidența prizonierilor. Consider necesar să fie trimisă o comisie de la Moscova, care să ancheteze și să determine cauzele adevărate.

Toți cei 6 182 de prizonieri, deținuți în lagăr, se împart:

- pe naționalități și etnii: germani – 159 pers.; italieni – 3 551 pers.; români – 1 778 pers.; unguri – 481 pers.; alte naționalități și etnii – 213 pers.;
- pe grade militare: ofițeri – 67 pers.; corpul de comandă inferior – 2 105 pers.; soldați – 4 010 pers.

Efectivul Administrației lagărului est completat. Este necesară schimbarea șefului Secției operative și desemnarea șefului Secției sanitare.

Lagărul este situat în pădure, într-o zonă uscată, la 2,5 km de stația Rada a căii ferate Lenin.

Prizonierii sunt cazați în bordeie, amenajate pentru locuit. În bordeie este cald și este menținută ordinea elementară. Neajunsul acestor bordeie constă în lipsa luminii. Bordeiele sunt dispuse compact, în două grupuri. Organizarea internă a regimului de detenție a fost pusă la punct. Au fost desemnați șefii de barăci. Au fost puse bazele ordinii și disciplinei în lagăr.

Alimentarea prizonierilor este satisfăcătoare. Bucătăriile sunt menținute în stare bună. Calitatea hranei pregătite este, bineînțeles, satisfăcătoare. Hrana caldă este asigurată de trei ori pe zi.

Lagărul este pe deplin asigurat cu produse. Au fost create rezerve pentru toate produsele (Anexa nr. 1³).

Lagărul este asigurat cu combustibil transportat în apropierea ambelor sectoare, precum și cu rezerve depozitate la o depărtare de doi kilometri. Lagărul dispune de suficiente mijloace de transport auto și hipo pentru transportul resurselor alimentare și materiale, necesare pentru menținerea unei activități normale. Există rezerve de carburanți și furaje. În lagăr funcționează un generator pe gaze, o stație electrică care asigură cu lumină toate obiectele lagărului.

Distribuirea apei se face cu întreruperi, deoarece conducta de apă, care aparține garnizoanei din Tambov, este utilizată dezordonat. Au fost luate măsuri pentru reglementarea problemei. Lagărul dispune de toate serviciile de întreținere, iar acestea sunt utilizate în mod satisfăcător.

Teritoriul lagărului este îngrădit. Paza internă și externă funcționează normal și este vigilentă. Cazuri de evadări din lagăr nu au existat, iar cele 5 tentative au fost contracarate.

În acest moment, activitatea gospodărească a lagărului poate fi apreciată ca fiind pozitivă.

Maiorul de securitate Evdokimov, șeful lagărului, căpitanul de securitate Iusicev, adjuncțul său, medicul Glușkova, șeful interimar al Secției sanitare, precum și întreaga conducere a lagărului constituie un colectiv bine închegat, lucrează mult și conștiincios. Merită să fie stimulați.

Serviciul sanitar-medical este pus la punct. Activitatea acestuia este îngreunată de starea extrem de gravă a contingentului de prizonieri prezenți în lagăr. Astfel, din cele 20 de loturi de prizonieri, totalizând 18 488 de persoane, 15 loturi, totalizând 14 033 de persoane, erau, conform proceselor-verbale de primire, foarte epuizate.

Acest fapt a determinat fenomenul de mortalitate din lagăr, care, până în prezent, se menține la un nivel înalt. Astfel, în ianuarie, au decedat 1 854 de persoane, în februarie, 2 584 de persoane, în martie (până la data de 25, inclusiv), 2 310 persoane⁴. Cele 397 de cazuri de deces nu pot fi acceptate drept date corecte, deoarece diferența în evidență a celor 928 de persoane se referă la mortalitatea din lunile decembrie [1942] și, parțial, ianuarie [1943].

Cele mai multe decese au fost provocate de distrofie (4 768 de persoane), care reprezintă 67%, și de pneumonie (1 186 de persoane), 16%. În lagăr, sunt asigurate condiții elementare pentru îngrijirea bolnavilor. O parte dintre bolnavi a fost internată la Spitalul nr. 2 599 de la Tambov.

În lagăr, bântuie o epidemie de tifos exantematic. Serviciul sanitar depune eforturi susținute pentru lichidarea acesteia. Sunt întreprinse măsuri serioase pentru înlăturarea păduchilor, operațiune care, în linii mari, a reușit. Una dintre curențele activității sanitare este lipsa unei atenții sporite față de problema regimului alimentar special al bolnavilor de distrofie. Regimul alimentar special al acestora, ca factor de tratament, în pofida prezenței produselor necesare, nu face obiectul preocupărilor Serviciului sanitar.

Este de așteptat ca, în luna aprilie, să se producă o ameliorare la capitolul bolnavi și decese. Or, sosirea din Lagărul nr. 56, de la Hobotovo, a unor contingente cu prizonieri de război extrem de epuizați, care, încă din primele zile ale prezenței lor în Lagărul de

la Rada, au provocat creșterea ratei mortalității, a afectat tabloul general al stării fizice a prizonierilor, deși contingentul este deținut în condiții satisfăcătoare. Astfel, încă din ziua sosirii celor 677 de persoane, 188 dintre ele deja decedaseră.

Situată din Lagărul de la Rada ne permite să tragem următoarele concluzii:

1) Lagărul nr. 188, care dispune de fond de locuit și de servicii, trebuie menținut.

2) Lagărul dispune de posibilitatea extinderii pentru deținerea până la 15-20 de mii de prizonieri de război, cu condiția construirii de noi bordeie și a prestării unor servicii de întreținere corespunzătoare.

Şeful lagărului a primit indicații concrete privind lichidarea tuturor neajunsurilor descoperite la fața locului (anexa nr. 2⁵).

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior (ss) Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 66, f. 349-354

NOTE

¹ Vezi doc. nr. 37.

² Nu a fost singurul caz. Într-un raport din 2 iulie 1943 al locotenent-colonelului de securitate N.N. Smirnov, șeful administrației Lagărului nr. 108, de la Bektegovka, se făcea următoarea precizare: „În februarie și martie [1943], evidența prizonierilor de război a avut un caracter defectuos. Punctele de primire ale NKVD de la Frontul de pe Don nu au putut face față fluxului masiv al prizonierilor de război într-un timp scurt. Trimiterea prizonierilor de război în lagărele din interiorul URSS era imposibilă din cauza aglomerării liniilor de cale ferată cu transporturile militare și, drept urmare, comandamentul armatei a organizat propriile lagăre, care au fost preluate de NKVD la sfârșitul lunii februarie. Aceste lagăre erau dispuse la 170 km de Bektegovka, iar comandamentul armatei nu s-a îngrijit de organizarea celei mai elementare evidențe a prizonierilor de război. Rata ridicată a mortalității în aceste lagăre din primele zile de la sosirea prizonierilor de război, lipsa legăturii cu alte lagăre și a personalului calificat pentru realizarea evidenței, toate acestea au determinat neglijarea evidenței prizonierilor de război.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 28, f. 349. O situație similară a fost înregistrată și în cadrul anchetei privind rata înaltă a mortalității în Lagărul nr. 62, de la Novohopersk, regiunea Voronej. În Circulara nr. 5 295, din 20 aprilie 1943, general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, menționa că în acest lagăr „evidența prizonierilor de război nu a fost pusă la punct, nu au fost întocmite actele de deces și, în consecință, nu se poate stabili concret cine a decedat”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 12, f. 64.

³ Nu se publică.

⁴ Cercetătoarea italiană Maria Teresa Giusti confirmă aceste date, precizând că, în martie 1943, în Lagărul nr. 188, de la Rada, au decedat 2 932 de persoane, în aprilie 1943 – 1 811 persoane, iar în mai 1943 – 267 de persoane. Conform opiniei sale, în perioada 1 decembrie 1942-10 iunie 1943, în Lagărul nr. 188, de la Rada, au intrat 24 036 de prizonieri de război, din care 10 639 de persoane au decedat. Din 851 de prizonieri de război germani, 648 sau 76,1% au decedat, din 11 199 de prizonieri de război români, 2 856 sau 21,0% au decedat, din 10 118 prizonieri italieni de război, 6 909 sau 68,2% au decedat, din 1 832 de prizonieri unguri de război, 726 sau 39,6% au decedat. Nu lipsite de interes sunt explicațiile, oferite de către Maria Teresa Giusti, în privința acestei statistici triste. Cercetătoarea italiană menționează: „Surprinde rata înaltă a mortalității în rândul germanilor și a italienilor, care este dublă față de rata mortalității în rândul românilor. La Tambov, românii aveau o situație «de prestigiu», iar după sosirea germanilor și a italienilor, ei și-au consolidat pozițiile, fapt ce le asigura condiții de viață mai bune. Acei germani care au supraviețuit execuțiilor în masă, în momentele căderii în prizonierat sau

în drum spre lagăre, erau supuși, de regulă, celui mai dur tratament, iar italienii se acomodau greu condițiilor climaterice și, la început, nu au putut să se acomodeze cu viața de lagăr, nu au putut să se descurce în situații dificile, pentru a obține posturi «de prestigiu». Aceasta le-a reușit mai târziu și, în consecință, rata mortalității în rândul lor a scăzut mult.” Vezi Maria Tereza Djjusti (Maria Teresa Giusti), *Italijskie voennoplennye v sovetskikh lagheriah: 1942-1946 gg./Prizonierii de război italieni în lagărele sovietice: 1942-1946*, „Vestnik Voronejskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta”, nr. 4 (23), 2009, p. 64-65. Fără a fi pusă în discuție opinia cercetătoarei Maria Teresa Giusti, se impune precizarea că 2 856 din 11 199 reprezentă nu 21,0%, ci 25,5%, iar rata mortalității în rândul prizonierilor de război germani a fost nu de două, ci de trei ori mai ridicată decât în rândul prizonierilor români de război. În plus, este greu de admis că, în condițiile în care unu din patru prizonieri de război români, deținuți, în primele șase luni, în Lagărul nr. 188, de la Rada, a decedat, situația lor poate fi considerată „de prestigiu”.

⁵ Nu se publică.

Documentul 71

Nota general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către general-colonelul S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, privind repartizarea la muncă, pe comisariate, a prizonierilor de război și a contingentelor speciale, deținuți în lagăre la 1 aprilie 1943¹

7 aprilie 1943

La 1 aprilie a.c., în lagăre se aflau 80 806 prizonieri de război; 68 362 de persoane, în spitale, iar 47 696 de persoane, în contingente speciale.

Din efectivele menționate au fost repartizați:

1. Comisariatului Poporului pentru Cărbune – 12 986, din care:

- a) în Bazinul carbonifer din regiunea Moscova (Lagărul nr. 283) – 11 686 (contingent special)²;
- b) în Lagărul de la Belaia Kalitva, minele din regiunea Rostov – 1 300 (contingent special).

2. Comisariatului Poporului pentru Hidrocentrale – 14 393, din care:

- a) la turbăriile din regiunea Sverdlovsk sectoarele Monetnaia și Mohovaia) – 6 032 (prizonieri de război);
- b) la construcția Hidrocentralei Farhad³ (RSS Uzbekă) – 8 361 (prizonieri de război).

3. Comisariatului Poporului pentru Înarmare – 1 701 (prizonieri de război). La turbăriile din RSSA Udmurtă (Lagărul de la Riabovo nr. 75).

4. Comisariatului Poporului pentru Apărare – 1 368 (prizonieri de război). La exploatare forestiere din economia forestieră din RSSA Mari (Lagărul de la Suslongher).

5. Comisariatului Poporului pentru Materiale de Construcții – 1 304 (prizonieri de război).

La exploatarea azbestului, din regiunea Sverdlovsk, secția Asbest, și la Sectorul de exploatare de la Kîștîm, regiunea Celiabinsk.

6. Comisariatul Poporului pentru Industria Locală – 1 421 (prizonieri de război). Lagărul de la Spasski-Zavod.

7. Comisariatul Poporului pentru Construcții – 7 508 (prizonieri de război), din care:

- a) la lucrările conductei Astrahan-Saratov (Lagărul de la Pokrov) – 3 321 (prizonieri de război);
- b) la munci în Bazinul carbonifer din regiunea Moscova (Decizia nr. 2850/s a Comitetului de Stat al Apărării⁴; Lagărul nr. 283) – 2 721 (prizonieri de război);

c) la construcția Stației de alimentare cu combustibili auto din Gubaha⁵ (secția Berezniki⁶ a Lagărului nr. 241) – 1 466 (prizonieri de război).

8. Comisariatului Poporului pentru Gospodăriile Agricole – 2 759 (prizonieri de război). La lucrările pentru tăierea saxaulului⁷, din RSS Kazahstan (Lagărul de la Pahta-Aral⁸).

9. Comisariatului Poporului pentru Petrol – 250 (prizonieri de război). La lucrările conductei din Astrahan (Lagărul din Astrahan).

10. Comisariatului Poporului pentru Căile de Transport – 700 (prizonieri de război). Construcția nr. 8/108 din Astrahan (Lagărul din Astrahan).

11. Comisariatului Poporului pentru Industria Ușoară – 213 (prizonieri de război). La turbăriile din regiunea Kalinin (Lagărul de la Ostașkov).

12. Comisariatului Poporului pentru Păduri – 1 690 (prizonieri de război).

La exploatarele forestiere din regiunea Sverdlovsk (secțiile Lobva și Tavda) – 1 205 (prizonieri de război).

Se află pe drum, către Vsevolod-Vilva⁹, pentru Fabrica „Metil” (Lagărul nr. 241, din Berezniki) – 485 (prizonieri de război).

13. Comisariatului Poporului pentru Industria Chimică – 989 (contingent special).

La lucrările de construcție a Fabricii nr. 761, din regiunea Molotov (Lagărul de la Berezniki).

14. Comisariatului Poporului pentru Aruncătoare de Mine – 602 (contingent special). Pentru Fabrica nr. 711, de la Liuberțî¹⁰ (Lagărul special nr. 0201).

15. Comisariatului Poporului pentru Munitie – Comisariatului Poporului pentru Mașini Grele – 5 920 (contingent special). La construcția uzinelor nr. 460 și „Krasnîi Kotelșcik” (Cazangiu Roșu), din Podolsk.

16. Comisariatului Poporului pentru Afacerile Interne

Din care:

a) la lucrările Trustului Celiabmetallurgstroi (Lagărul de la Potanino) – 3 470 (prizonieri de război);

b) la lucrările de refacere a portului din Cerepoveț (Lagărul de la Cerepoveț) – 939 (prizonieri de război);

c) la lucrările Trustului Taghilstroi¹¹, din regiunea Sverdlovsk (secția Taghil) – 812 (prizonieri de război);

d) Se află pe drum către Lagărul de la Potanino pentru lucrări la Trustul Celiabmetallurgstroi – 422 (prizonieri de război).

e) De asemenea, pentru trustul Taghilstroi – 540 (prizonieri de război).

Total – 59 987 de persoane, din care, prizonieri de război – 39 490 de persoane; contingente speciale – 20 497 de persoane.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Petrov

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului se regăsește următoarea adnotare: „Tov. Ivanov. Pentru data de 1 mai, pregătiți Nota nr. 5, după modelul nou. Serov”.

² Pe lângă contingentul special, alcătuit din cetăteni sovietici, în sectoarele nr. 13 și nr. 14 ale Lagărului nr. 283 erau deținuți prizonieri de război români, al căror număr, în ziua de 16 aprilie 1943, era de 1 146 de persoane. Vezi doc. nr. 74.

³ Hidrocentrala Farhad de pe râul Sîrdaria a fost construită în perioada 1942-1947, la frontieră dintre Uzbekistan și Tadjikistan.

⁴ Decizia nr. 2 850/s, din 8 februarie 1943, a Comitetului de Stat al Apărării, „Despre măsurile privind construcția de locuințe în bazinul carbonifer din regiunea Moscova”.

⁵ Gubaha – oraș în ținutul Perm, situat în centrul bazinului carbonifer Kizel, la 219 km de orașul Perm.

⁶ Berezniki – al doilea oraș ca mărime din ținutul Perm, situat în partea stângă a râului Kama, la 180 km de orașul Perm.

⁷ Saxaul (Haloxylon) – copac care crește în zona Asiei Centrale, a cărui masă lemnoasă este foarte densă și tare. La ardere, degajă o energie calorică similară cu cea a cărbunelui de mină. Este folosit în calitate de combustibil.

⁸ Lagărul nr. 29, de la Pahta-Aral, a fost înființat în martie 1943 în baza Ordinului nr. 00398, al NKVD al URSS, și era dislocat în partea de sud a Kazahstanului, în Sovhozul „Pahta-Aral”, la 90 km de Tașkent și la 14 km de linia de cale ferată Sîrdaria-Tașkent. În cadrul lagărului au fost organizate șase secții, în apropiere de canalul de irigație Sîrdaria. Prizonierii de război erau folosiți la muncile agricole sau la pregătirea combustibilului din lemnul de saxaul.

⁹ Corect, Vsevolodo-Vilva, orașel în raionul Aleksandrovsk, regiunea Molotov, în prezent ținutul Perm.

¹⁰ Liubertî – important nod de cale ferată, situat la 19 km sud-est de Gara Kazan, din Moscova.

¹¹ În contextul politicii de industrializare a URSS, în 1930 a fost adoptat programul de organizare a zonei industriale Ural-Kuzbass, conform căruia un rol special era rezervat Uzinei Metalurgice de la Nijnii Taghil și Uzinei Constructoare de Vagoane din Ural. La 17 august 1932, Comisariatul Poporului pentru Industria Greia al URSS a adoptat hotărârea cu privire la înființarea Trustului „Taghilstroy”, care urma să asigure lucrările de construcție a Uzinei Metalurgice de la Nijnii Taghil. Vezi *Istoria Taghilstroya/Istoria Trustului Taghilstroy*, <http://www.tagilstroy.ru/history/>

Documentul 72

Ordinul nr. 00683 al NKVD al URSS privind modificarea normelor de hrana a prizonierilor de război

Strict secret
9/10 aprilie 1943
Moscova
Nr. 00683

În conformitate cu Hotărârea nr. 1874-874ss, din 24 noiembrie 1942, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, și cu Hotărârea nr. 3 124 ss, din 5 aprilie 1943, a Comitetului de Stat al Apărării¹, ordon:

1. Se aplică normele de hrana pentru prizonierii de război (anexele: nr. 1, 2, 3, 4, 5).
2. Șefii lagărelor:
 - a) Vor informa personalul de comandă și vor asigura buna însușire a normelor mai sus menționate de către lucrătorii din domeniul aprovizionării lagărelor, care se ocupă cu hrănirea prizonierilor de război.
 - b) Vor explica prizonierilor de război normele de hrana.
 - c) Vor organiza controlul cu privire la corecta aplicare a normelor și la aducerea acestora la cunoștință prizonierilor de război.
 - d) Vor întări aparatul de aprovizionare cu cadre verificate și calificate.
3. Șefii punctelor de primire și ai lagărelor vor răspunde personal pentru hrana prizonierilor de război, în limitele normelor stabilite pentru aceștia.
4. [Şefii punctelor de primire și ai lagărelor] Vor duce o luptă hotărâtă împotriva oricărui tip de abuz, împotriva furturilor, a folosirii fondului alimentar pentru alte destinații, pedepsindu-i drastic pe cei vinovați.
5. Șeful Direcției de aprovizionări militare din cadrul NKVD al URSS, general-maior de intendență, tov. Vurgaft², va asigura aprovizionarea neîntreruptă cu produse alimentare, în conformitate cu prezentele norme ale lagărelor și ale punctelor de primire.
6. Obligă organele de aprovizionare din cadrul aprovizionării militare a NKVD să controleze sistematic corectitudinea privind consumul de produse alimentare pentru prizonierii de război. Normele de hrana pentru prizonierii de război, comunicate prin Ordinul nr. 00488, din anul 1943, al NKVD al URSS (anexele nr. 1 și 2³) se abrogă.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 Kruglov

Anexa nr. 1

Norma de hrănă caldă pentru prizonierii de război deținuți în lagăre și la punctele de primire (pentru o persoană pe zi, în grame)

- | | |
|--|--|
| 1. Pâine de secară de măciniș 95% – 600 | 12. Sare – 10 |
| 2. Făină de grâu de calitatea a 2-a – 10 | 13. Foi de dafin – 0,1 |
| 3. Crupe (diverse tipuri) – 70 | 14. Piper – 0,1 |
| 4. Macaroane, fidea – 10 | 15. Oțet – 0,7 |
| 5. Carne – 30 | 16. Cartofi – 300 |
| 6. Pește – 50 | 17. Varză murată sau proaspătă – 100 |
| 7. Grăsimi sau grăsimi combinate – 3 | 18. Morcovii – 30 |
| 8. Ulei vegetal – 10 | 19. Sfeclă – 50 |
| 9. Pastă de tomate – 10 | 20. Ceapă – 10 |
| 10. Zahăr – 10 | 21. Legume, verdeață, castraveți – 10 |
| 11. Ceai înlătător – 2 | 22. Săpun de rufe pentru toate nevoile (pe o lună) – 200 |

Observații:

1. Toți prizonierii de război, deținuți la punctele de primire și în lagăre, vor fi hrăniți conform normei mai sus menționate, cu excepția: a) corpului ofițeresc; b) a celor bolnavi; c) a celor epuizați fizic; d) a celor care prestează munci grele; e) a deținuților din arest, fără ieșirea lor la muncă.
2. Normele de pâine pentru prizonierii de război care prestează munci grele se stabilesc în funcție de îndeplinirea normei de producție de: până la 50% – 650 gr.; de la 50 la 80% – 750 gr.; de la 80 la 100% – 850 gr.; de la 100% și peste – 1 000 gr.
3. Normele de pâine pentru prizonierii de război care prestează alte munci se stabilesc în funcție de îndeplinirea normei: până la 50% – 500 gr.; până la 80% – 600 gr.; peste 80% din normă – 700 gr.
4. Șefii de brigadă și șefii echipelor cu un efectiv de 10 oameni (eliberați), în cazul îndeplinirii de către brigăzile/echipele conduse de către aceștia a normelor de producție mai sus menționate, vor primi cu 100 gr. pâine mai mult.
5. În cadrul deplasărilor sub escortă, prizonierii de război vor fi hrăniți conform normei (anexa nr. 1). În cazul în care, pe timpul deplasării, distribuirea hranei calde nu este posibilă, se va distribui un assortiment de produse alimentare (hrănă rece) prin înlătătorie a produselor (conform normei de înlătătorie) prevăzute în prezenta normă cu alte produse mai potrivite pentru hrănirea în timpul deplasării.
6. Persoanele care s-au predat voluntar primesc, la punctele de primire și în lagărele de pe fronturi, cu 100 gr. mai multă (700 gr.) pâine; în lagărele de muncă, în funcție de îndeplinirea normei de muncă.
7. Pentru prizonierii de război slăbiți fizic, normele de alimentare vor fi sporite cu 25% (inclusiv pentru pâine) prin pregătirea unui fel de mâncare suplimentar sau prin pregătirea separată a hranei, ținându-se cont de această mărire.
8. Pentru prizonierii de război care prestează munci fizice grele, norma de produse alimentare va fi mărită cu 25%. Pâinea se va distribui în funcție de îndeplinirea normei de lucru, conform punctului 2.

9. În timpul şederii în carantină până la ieşirea la muncă, hrănirea se va face conform normei stabilite (anexa nr. 1).

10. Hrănirea persoanelor aflate în arest, cât și a celor aflate sub urmărire, care nu ies la muncă, se realizează conform normelor, în grame:

Pâine – 400	Legume – 150
Făină de grâu – 7	Sare – 7
Crupe – 55	Zahăr – 7
Pește – 55	Săpun pentru toate necesitățile
Grăsimi vegetale – 7	(pe o lună) – 200
Cartofi – 200	

11. Din întreaga cantitate, de 200 gr. de săpun pe lună: a) 50 gr. pentru necesitățile de toaletă; b) 80 gr. pentru baie; c) 70 gr. pentru spălarea în comun a lenjeriei.

12. La calcularea normelor de distribuire a pâinii forței de muncă de calitate inferioară din rândul prizonierilor de război și al invalidilor, grupelor de muncă li se aplică coeficienți de corecție cu 25-50%, iar pentru 100% se consideră normă redusă, stabilită de către Comisia medicală de muncă⁴. Invalidii scutiți complet de muncă vor primi 600 gr. pâine pe zi.

13. Prizonierilor de război scutiți de muncă pe motiv de boală și care, anterior, au lucrat, li se va distribui pâinea conform normelor medii de îndeplinire a normei de muncă pe ultimele 5 zile, înainte de îmbolnăvire, însă mai puțin de 600 gr. pe zi.

14. Pentru prizonierii de război cursanți, norma de pâine este de 700 gr.

Şeful Direcției de aprovizionări militare
din cadrul NKVD al URSS, general-maior de intendență Vurgaft

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-maior Petrov

Anexa nr. 2

Normele pentru rația de alimente destinate prizonierilor de război bolnavi de distrofie⁵ (pentru o persoană pe zi, în grame)

- | | |
|--|-------------------------------|
| 1. Pâine de grâu din făină de măciniș
72% – 500 | 12. Ceai natural – 0,5 |
| 2. Făină pentru gătit 72% – 10 | 13. Sare – 20 |
| 3. Crupe (diverse tipuri) – 70 | 14. Foi de dafin – 0,2 |
| 4. Orez – 50 | 15. Piper – 0,2 |
| 5. Carne – 150 | 16. Muștar – 0,3 |
| 6. Pește – 50 | 17. Oțet – 1 |
| 7. Unt – 30 | 18. Fructe uscate – 10 |
| 8. Untură sau grăsimi combinate – 20 | 19. Lapte proaspăt – 300 |
| 9. Macaroane – 20 | 20. Diverse legume – 250 |
| 10. Pastă de tomate – 7 | 21. Cartofi – 400 |
| 11. Zahăr – 30 | 22. Făină din cartofi – 5 |
| | 23. Drojdie de brutărie – 100 |

- | | |
|--------------------------------------|--------------------------------------|
| 24. Sau drojdie de bere lichidă – 70 | 27. Săpun de toaletă pe o lună – 200 |
| 25. Sau drojdie de bere uscată – 40 | 28. Tutun – 10 |
| 26. Sau concentrat de drojdie – 100 | 29. Chibrituri (cutii pe lună) – 3 |

Observații:

1. Toți bolnavii de distrofie și bolnavii din corpul ofițerilor, aflați în spitale, vor fi hrăniți conform acestor norme.
2. Ofițerilor bolnavi li se vor distribui:
 - a) 600 gr. pâine, din care 300 gr. din făină de grâu de măciniș de 96% și 300 gr. de 72%;
 - b) 40 gr. zahăr de persoană pe zi;
3. În cazul absenței legumelor proaspete, se va distribui vitamina C.

Şeful Direcției de aprovisionări militare din cadrul NKVD
al URSS, general-maior de intendență Vurgaft

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, general-maior Petrov

Anexa nr. 3

**Normele pentru rația de alimente destinate prizonierilor de război bolnavi
spitalizați (pentru o persoană pe zi în grame)**

- | | |
|--|--------------------------------------|
| 1. Pâine de secară – 400 | 16. Piper – 0,2 |
| 2. Pâine de grâu din făină de măciniș
72% – 200 | 17. Muștar – 0,3 |
| 3. Făină de grâu de măciniș 72% – 20 | 18. Oțet – 1 |
| 4. Crupe (diverse) – 70 | 19. Fructe uscate – 10 |
| 5. Orez – 10 | 20. Lapte proaspăt – 200 |
| 6. Macaroane, fidea – 20 | 21. Diverse legume – 200 |
| 7. Carne – 80 | 22. Cartofi – 300 |
| 8. Pește – 50 | 23. Făină de cartofi – 5 |
| 9. Untură sau grăsimi combinate – 30 | 24. Drojdie de brutărie – 50 |
| 10. Grăsimi vegetale – 10 | 25. Sau drojdie de bere lichidă – 35 |
| 11. Pastă de tomate – 10 | 26. Sau drojdie de bere uscată – 20 |
| 12. Zahăr – 20 | 27. Sau concentrat de drojdie – 100 |
| 13. Ceai natural – 0,5 | 28. Săpun de toaletă (pe lună) – 200 |
| 14. Sare – 20 | 29. Tutun – 10 |
| 15. Foi de dafin – 0,2 | 30. Chibrituri (cutii pe lună) – 3 |

Notă: Norma medie. Hrănirea bolnavilor se efectuează conform indicațiilor privind dieta, ale medicilor, dar în limitele (în medie) normelor menționate. Pentru bolnavii de scorbut se distribuie suplimentar vitamina C.

Şeful Direcției de aprovisionări militare
din cadrul NKVD al URSS, general-maior de intendență Vurgaft

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne, general-maior Petrov

Anexa nr. 4

Normele pentru rația de alimente pentru generalii prizonieri de război (pentru o persoană pe zi, în grame)

- | | |
|--|--------------------------------------|
| 1. Pâine de secară din făină de măciniș
95% – 300 | 11. Zahăr – 40 |
| 2. Pâine de grâu din făină de măciniș
72% – 300 | 12. Fructe uscate – 10 |
| 3. Făină de grâu 72% de măciniș – 10 | 13. Ceai natural – 1 |
| 4. Crupe (diverse) – 100 | 14. Săpun de toaletă (pe lună) – 200 |
| 5. Macaroane – 20 | 15. Cartofi – 400 |
| 6. Carne – 120 | 16. Legume proaspete – 200 |
| 7. Pește – 50 | 17. Piper – 0,2 |
| 8. Unt – 40 | 18. Foi de dafin – 0,2 |
| 9. Cașcaval – 20 | 19. Oțet – 1 |
| 10. Grăsimi vegetale – 10 | 20. Sare – 20 |
| | 21. Țigări (buc.) – 20 |
| | 22. Chibrituri (cutii pe lună) – 3 |

Şeful Direcției de aprovisionări militare, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior de intendență Vurgaft

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile
internate, din cadrul NKVD al URSS, general-maior Petrov

Anexa nr. 5

Normele pentru rația de alimente destinate prizonierilor de război din corpul ofițerilor (pentru o persoană pe zi, în grame)

- | | |
|--|--------------------------------------|
| 1. Pâine de grâu din făină de măciniș
72% – 300 | 11. Fructe uscate – 10 |
| 2. Pâine de secară din făină de măciniș
96% – 300 | 12. Ceai natural – 1 |
| 3. Făină de grâu de măciniș 72% – 10 | 13. Săpun de toaletă (pe lună) – 200 |
| 4. Crupe (diverse) – 100 | 14. Cartofi – 400 |
| 5. Macaroane – 20 | 15. Legume proaspete – 200 |
| 6. Carne – 75 | 16. Piper – 0,2 |
| 7. Pește – 80 | 17. Foi de dafin – 0,2 |
| 8. Unt – 40 | 18. Oțet – 1 |
| 9. Grăsimi vegetale – 10 | 19. Sare – 20 |
| 10. Zahăr – 40 | 20. Țigări (buc.) – 15 |
| | 21. Chibrituri (cutii pe lună) – 3 |

Şeful Direcției de aprovisionări militare din cadrul NKVD al URSS,
general-maior de intendență Vurgaft

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne, general-maior Petrov

NOTE

¹ Regimul alimentar a reprezentat unul dintre cele mai sensibile aspecte ale problemei prizonieratului în URSS în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Spre deosebire de Convenția de la Geneva, din 27 iulie 1929, care prevedea, la art. 11, că rația alimentară a prizonierilor de război va fi echivalentă, în cantitate și calitate, cu cea a trupelor proprii, aflate în regim de cazarmă (vezi Monitorul Oficial nr. 215, din 15 septembrie 1931), Regulamentul sovietic cu privire la prizonierii de război, din 1 iulie 1941, la art. 9 prevedea că prizonierilor de război li se vor asigura alimente „potrivit normelor stabilite de Directia pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.” (vezi doc. nr. 2). Istorul rus S.G. Sidorov precizează că normele zilnice de hrană pentru prizonierii de război au fost stabilite, pentru prima oară, prin Telegrama nr. 131 a Statului-major General al Armatei Roșii, din 23 iunie 1941, urmată de Nota explicativă nr. 25/6519, din 29 iunie 1941, a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. În opinia sa „aceste norme de hrană aproape că nu se deosebeau de normele de hrană prevăzute pentru cetățenii condamnați și deținuți în URSS și puteau asigura activitatea normală a omului”. Vezi S.G. Sidorov, *Organizația pitaniia voennoplennih v SSSR v 1941-1945 gg./Organizarea hranei prizonierilor de război în URSS în anii 1941-1955* (în continuare, se va cita *Organizarea hranei prizonierilor de război*), „Vestnik Volgogradskogo Gosudarstvennogo Universiteta”, seria 4, Istorie. Filozofie, nr. 1, 1996. Prin deciziile nr. 1 782-79 ss, din 30 iunie, și nr. 4 732 ss, din 6 august 1941, ale Consiliului Comisarilor Poporului, au fost stabilite patru categorii de norme de hrană pentru prizonierii de război: norma de bază, norma pentru bolnavii aflați în spitale, norma pentru persoanele din echipele de recuperare și norma pentru persoanele aflate pe drum, către lagăre. În pofida normelor de hrană scăzute, numărul mic de prizonieri de război, din 1941, nu a creat dificultăți majore pentru autoritățile sovietice în asigurarea regimului alimentar. Situația s-a schimbat semnificativ în 1942, când prizonierii de război au început să fie folosiți la munci care necesitau un efort fizic deosebit și când criza alimentară din URSS nu permitea asigurarea produselor prevăzute pentru cele patru categorii de norme de hrană stabilite în august 1941. Anularea normelor diferențiate de hrană, prin Circulara nr. 353, a NKVD, din 25 august 1942 (vezi doc. nr. 28), a provocat creșterea ratei mortalității în rândul prizonierilor de război (vezi notele 2 și 3, doc. nr. 28). Introducerea normei unice de hrană s-a produs cu doar trei luni mai devreme de începutul fluxului masiv al prizonierilor de război, capturați în cadrul ofensivei trupelor sovietice, din iarna 1942-1943. Rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor de război a obligat conducerea sovietică să ia unele măsuri în vederea ameliorării situației. La 24 noiembrie 1942, Consiliul Comisarilor Poporului al URSS a adoptat Hotărârea nr. 1 874-874ss, prin care au fost stabilite norme diferențiate de hrană pentru prizonierii de război, în funcție de caracterul lucrărilor la care erau folosiți, de condițiile climaterice și de îndeplinirea normelor de muncă. În Ordinul nr. 002597 al NKVD, din 28 noiembrie 1942, se preciza că „șeful Directiei pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va elabora și va prezenta pentru aprobare, în termen de cinci zile, normele diferențiate de hrană pentru prizonieri de război.” Vezi *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 562. Prin Circulara nr. 52/21490 a NKVD, din 16 decembrie 1942, s-a anunțat revenirea la normele diferențiate de hrană (6 categorii), însă acestea au fost puse în aplicare abia prin Ordinul nr. 00488, al NKVD, din 16 martie 1943, *ibidem*, p. 348-356. Această decizie nu a dus însă la o scădere a ratei mortalității. A urmat Hotărârea nr. 3 124ss, din 5 aprilie 1943, a Comitetului de Stat al Apărării, după care NKVD a emis Ordinul nr. 00683 privind modificarea normelor de hrană a prizonierilor de război.

² Aleksandr Alekseevici Vurgaft (1905-1947) – general-locotenent de intendență; șef al Direcției aprovisionare, din cadrul NKVD, în perioada 1939-1946. În vara anului 1946 a fost destituit din funcție „pentru abuz în serviciu și mod de viață decadent”. S-a împușcat în noiembrie 1947.

³ Nu se publică.

⁴ Comisia medicală de muncă – unitate cu caracter permanent în lagăr, care repartiza prizonierii de război pe categorii, conform capacitații de muncă, și stabilea caracterul muncilor la care aceștia puteau fi folosiți. Aceasta era alcătuită din președinte (adjunctul șefului lagărului, șeful Serviciului sanitar, reprezentantul Secției evidență) și 1-2 medici; avea în subordine comisiile similare ale secțiilor de lagăr. (notă ediția rusă)

⁵ Distrofie – boală degenerativă care apare ca urmare a deregării schimbului de substanțe și se caracterizează prin apariția unor degenerări la nivelul țesuturilor, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Distrofia este un proces care se află la originea apariției multor boli. În cazul prizonierilor de război, cea mai răspândită formă de distrofie a fost cea alimentară (malnutriția), o boală care apare pe fondul cantităților insuficiente de substanțe hrănitoare (în special proteine) din organism, adică pe fondul înfometării, care determină simptomele bolii. Termenul de „distrofie alimentară” a fost propus de către medicii care au lucrat la Leningrad în timpul blocadei (1941-1944). Factorii care provoacă agravarea bolii sunt frigul, suprasolicitarea psihică, bolile infecțioase. Distrofia alimentară se manifestă atât prin slăbirea corpului, cât și prin umflarea abdomenului. În primul caz, slăbirea organismului are loc progresiv, iar în al doilea, pe fondul epuizării treptate, se umflă abdomenul. (notă ediția rusă)

Documentul 73

Ordinul nr. 00689 al NKVD al URSS privind extinderea rețelei existente și construirea de noi lagăre pentru prizonierii de război și pentru contingentele speciale

Strict secret
9/11 aprilie 1943
Moscova
Nr. 00689

În vederea extinderii rețelei existente și a construirii de noi lagăre pentru prizonierii de război și pentru contingentele speciale, ordon:

1. În cursul anului 1943, capacitatea lagărelor pentru prizonierii de război trebuie să ajungă la 500 000 de persoane, iar cea a contingenterelor speciale la 100.000 de persoane.

2. În primul rând, se vor efectua următoarele:

a) finalizarea, dotarea și extinderea capacității lagărelor existente și construirea de noi lagăre pentru prizonierii de război și pentru contingentele speciale de la 73 700 la 212 000 de locuri, prin realizarea lucrărilor de construcții de către Secția de construcții și exploatare din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și de către alte direcții generale ale NKVD al URSS, volumul de lucrări și termenele fiind stabilite conform anexei nr. 1;

b) extinderea capacității lagărelor existente și construirea de noi lagăre pentru prizonierii de război și pentru contingentele speciale de la 11 500 până la 113 000 de locuri, prin realizarea lucrărilor de construcții de către comisariatele poporului, în cantitățile și la termenele stabilite conform anexei nr. 2.

3. Secția de construcții și exploatare a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, va răspunde de construirea noilor lagăre și de extinderea celor existente și va participa la recepția lagărelor construite de către alte organizații, fapt pentru care:

a) Va organiza sectoarele de construcții subordonate Secției de construcții și exploatare a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.

b) Va extinde statul de funcții al Secției de construcții și exploatare a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, în centrală cu cinci funcții, iar la periferie cu numărul [de funcții] prevăzut în anexa nr. 3.

c) Va repune la dispoziția Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, numărul necesar de lucrători de la fosta Secție de construcții militare din cadrul NKVD, din rândul celor care, în prezent, se află în rezervă, în baza ordinelor nr. 068 și 069, din 1942, ale NKVD, și care [în prezent] lucrează în alte direcții în cadrul NKVD al URSS.

4. Secția de planificare din cadrul NKVD al URSS va stabili limitele necesare pentru construcția de lagăre pentru prizonierii de război și pentru contingentele speciale, alocând, în acest scop, pentru trimestrul 2, un avans de 3 milioane ruble.

5. Direcția de aprovizionare tehnico-materială și Secția de planificare din cadrul NKVD vor asigura, în totalitate, cu materiale de construcții (cherestea, sticla, cuie, acoperiș, sărmă), scule și combustibili nevoie de construcție și de extindere a lagărelor, pe întreprinderi, șantiere și lagăre ale NKVD.

6. Construcția va fi executată conform proiectelor-tip, fără deviz aprobat, folosindu-se forța de muncă a prizonierilor de război și a contingentelor speciale, cu plata lucrărilor executate la valoarea reală.

7. Șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, tov. general-maior Petrov, va conveni cu comisiariatele poporului și cu organismele economice – cărora li se repartizează prizonieri de război și contingente speciale, prin hotărârile Comitetului de Stat al Apărării și ale Consiliului Comisarilor Poporului al URSS și prin decizia NKVD al URSS – în problema asigurării spațiilor necesare și utilate sau a construirii de noi spații pentru lagăre, din contul plafoanelor și resurselor acestor comisiariate ale poporului.

8. Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va răspunde de exploatarea clădirilor și a construcțiilor din lagăre; pentru aceasta se vor introduce în statul de funcții al Direcției două poziții, iar în statele lagărelor câte o poziție, conform anexei nr. 4.

9. Șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, tov. general-maior Petrov, va prezenta, până la 10 mai a.c., propuneri privind extinderea, pe viitor, a rețelei de lagăre pentru prizonieri de război și pentru contingentele speciale, prin utilizarea spațiilor deja existente în întreprinderi, pe șantiere și în gospodăriile sătești.

10. Comisarii poporului pentru afacerile interne, șefii direcțiilor NKVD de la nivelul ținuturilor și al regiunilor vor controla și vor acorda sprijinul necesar pentru executarea prezentului ordin la termenele stabilite.

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar general de securitate L. Beria

Strict secret
6 aprilie 1943

Anexa nr. 1 la Ordinul nr. _____, al NKVD al URSS, din ____ aprilie 1943²

Lista lagărelor pentru deținerea prizonierilor de război și a contingentelor speciale care urmează a fi extinse, precum și a celor care vor fi înființate în 1943, prin executarea lucrărilor de construcții de către NKVD al URSS

Denumirea lagărului și a punctelor de dislocare	Capacitatea lagărului		Măsuri	Cine realizează construcția	Termenul de finalizare a lucrărilor
	Existență	Proiect			
I. Lagăre pentru detinția prizonierilor de război ofițeri					
1. Lagărul nr. 74, de la Oranki	3 000	5 000	Extinderea lagărului	SEO din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD	15 iulie 1943
2. Lagărul nr. 150, de la Griazovets	2 000	4 000	Idem	Idem	Idem
3. Lagărul nr. 87, de la Elabuga	2 000	3 000	Idem	Idem	Idem
4. Lagărul nr. 27, de la Krasnogorsk	1 700	3 500	Idem	Idem	Idem
TOTAL	8 700	15 500		Idem	Idem
II. Lagăre pentru soldați, cu executarea lucrărilor de construcții de către SCE a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, și prin gospodărire proprie					
1. Lagărul nr. 158, de la Cerepovet	3 000	4 000	Extinderea lagărului	SEO din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD	15 iulie 1943
2. Lagărul nr. 165, de la Iuja	6 500	8 000	Idem	Idem	Idem
3. Lagărul nr. 123 de la Uriupinsk	10 000	10 000	Utilarea zonelor, a pricuriilor, a fântânilor, a blocurilor alimentare, a punctelor sanitare de triere și refacerea clădirilor	Lagărele, prin organizare proprie	Idem
4. Lagărul nr. 270, de la Borovici	8 000	8 000			Idem
5. Lagărul nr. 147, de la Gheorghievsk	5 000	5 000			1 iulie 1943
6. Lagărul nr. 50, de la Frolovo	4 000	4 000			Idem
7. Lagărul nr. 35, de la Lebedian	3 000	3 000			Idem
8. Lagărul nr. 62, de la Nekrilovo	4 000	4 000			Idem
9. Lagărul de la stația Šadinsk ³ , regiunea Kurgan ⁴	—	10 000	Finalizarea și extinderea construcției	SEO din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD	Idem

10. Lagărul de la Mokşan ⁵ , regiunea Penza	—	5 000	Construcție nouă	Idem	Idem
11. Lagărul de la Morşansk	5 000	10 000	Extindere	Idem	Idem
12. Lagărul de la Rada	8 000	15 000	Extindere	Idem	Idem
13. Lagărul de la Usman, regiunea Voronej	—	4 000	Extindere și utilare	Idem	Idem
14. Lagărul de la Iurievet, regiunea Ivanovo	—	5 000	Idem	Idem	Idem
TOTAL	56 500	95 000			

III. Lagăre pentru prizonierii de război soldați, cu executarea lucrărilor de construcții de către direcțiile generale ale NKVD al URSS

1. Lagărul de la Sasovo, din regiunea Riazani, Secția Lagărului de la Sasovo, raionul Şațk, satul Lesnoe Konobeevo, regiunea Riazani	—	4 500	Extindere și dotare	SEO din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, contract cu Direcția generală pentru construcții de șosele a NKVD	1 iulie 1943
2. Lagărul de la Jaroslavl, stația Rîbinsk					
a) Secția 1, stația Rîbinsk	—	1 500			
b) Secția 2, Visiegorsk	—	2 000			
3. Lagărul nr. 68, de la Potanino	3 500	15 500	Extinderea lagărului	Direcția generală a lagărelor pentru construcții industriale	Idem
4. Lagărul din Berezniki					
a) Secția de la Borovsk	2 500	3 000	Extinderea lagărului	Direcția lagărelor pentru Industria Forestieră, din cadrul NKVD	Idem
b) Secția de la Usolie	2 500	4 000	Extindere și dotare	Direcția generală pentru construcții industriale a NKVD	Idem
5. Lagărul de la Taghil, orașul Nijni Taghil, regiunea Sverdlovsk	—	10 000			
6. Lagărul de la Severouralsk, secția Bogoslovsk, regiunea Sverdlovsk	—	10 000	Extindere și o nouă construcție	Idem	Idem
7. Lagărul de la Viatka, stația Fosforitnaia, regiunea Kirov	—	4 000	Extindere și dotare	Direcția lagărelor pentru industria forestieră din cadrul NKVD	Idem
8. Lagărul Širokovski, orașul Kizel, regiunea Molotov	—	10 000	Construcție nouă	Direcția pentru construcții speciale din cadrul NKVD	Idem
9. Lagărul Ponîș, stația Vsehsviatskoe, regiunea Molotov	—	7 500	Idem	Idem	Idem

10. Lagărul de la Kulunda, stația Kulunda, ținutul Altai	—	10 000	Idem	Direcția generală a lagărelor pentru construcția de căi ferate din cadrul NKVD	1 octombrie 1943
11. Lagărul de la Karaganda (pentru extracția cărbunelui), RSS Kazahă	—	10 000	Extindere	Idem	1 august 1943
TOTAL	—	91 500			
IV. Lagăre pentru contingente speciale					
1. Arhbumstroi	—	4 000	Extindere și finalizarea construcției	Direcția generală pentru construcții industriale a NKVD	1 iulie 1943
2. Lagărul de la Unja, regiunea Gorki	—	2 000	Extindere și utilare	Direcția LIF din cadrul NKVD	15 mai 1943
3. Direcția de construcții din Vorkuta (Vorkutstroi)	—	4 000	Extindere și finalizarea construcției	Direcția generală a lagărelor pentru construcția de căi ferate din cadrul NKVD	1 aprilie 1943
TOTAL	—	10 000			
TOTAL GENERAL	73 700	212 000			

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Petrov

Strict secret
6 aprilie 1943

Anexa nr. 2 la Ordinul nr. ___, al NKVD al URSS, din ___ aprilie 1943

Lista

lagărelor NKVD pentru deținerea prizonierilor de război și pentru contingentele speciale care urmează a fi extinse sau pentru organizarea de noi lagăre prin efectuarea lucrărilor de construcții de către alte comisariate ale poporului

Denumirea lagărului și a punctelor de dislocare	Capacitatea lagărului		Măsuri	Cine realizează construcția	Termenul de finalizare a lucrărilor
	Existență	Proiect			
I. Lagăre pentru prizonierii de război soldați					
1. Lagărul nr. 72, de la Siavsk	1 500	3 000	Extindere lagăr	Comisariatul Poporului pentru Industria Lemnului	15 iulie 1943
2. Lagărul nr. 75, de la Riabovo	2 000	4 000	Idem	Comisariatul Poporului pentru Înarmare; Comisariatul Poporului pentru Industria Lemnului	Idem
3. Lagărul nr. 100, de la Suslongher	1 500	2 500	Idem	Comisariatul Poporului pentru Apărare	Idem
4. Lagărul de la Berezniki:			Idem	Comisariatul Poporului pentru Construcții; Comisariatul Poporului pentru Industria Carbonieră	Idem
a) Secția de la Gubaha	2 500	6 000			
b) Secția Baskaia	3 000	6 000			
5. Lagărul nr. 84, de la Monetnaia și Losinii, Secția Kamenskoe (Hotărârea nr. 2 821 s, din 4 februarie 1943, a Comitetului de Stat al Apărării)	—	1 500	Construcție nouă	Comisariatul Poporului pentru Metalurgia Neferoasă	Idem
6. Secția Bokositovoe. Direcția lagărelor din regiunea Sverdlovsk (Hotărârea nr. 2 821 s, din 14.11.1943, a Comitetului de Stat al Apărării)	—	700	Idem	Idem	1 iunie 1943
7. Lagărul Aiderlinskii, regiunea Cikalov (Hotărârea nr. 2 864 s, din 11.11. 1943, și nr. 2 821 s, din 14.11.1943)	—	4 000	Idem	Idem	Idem
8. Lagărul de la Kuznețk (Bazinul carbonifer de la Kuznețk-Kuzbass)	—	10 000	Idem	Comisariatul Poporului pentru Siderurgie; Comisariatul Poporului pentru Construcții	1 noiembrie 1943
9. Lagărul de la Kotlas, stația Kotlas, regiunea Kirov	—	5 000	Extindere și utilare	Direcția generală pentru aprovizionare și desfacere pentru industria forestieră; Comisariatul Poporului pentru Flota Fluvială	1 iulie 1943
10. Lagărul de la Gadovski, regiunea Kirov	—	5 000	Construcție nouă	Comisariatul Poporului pentru Industria Electrotehnică	1 iunie 1943
11. Lagărul de la Novosibirsk, orașul Novosibirsk	—	10 000	Extindere lagăr și completarea construcției	Comisariatul Poporului pentru Muniții; Comisariatul Poporului pentru Industria Aeronautică	Idem

12. Lagărul de la Omsk, orașul Omsk	—	10 000	Idem	Comisariatul Poporului pentru Construcții; Comisariatul Poporului pentru Muniții	Idem
13. Lagărul de la Korkino, regiunea Celiabinsk	—	7 000	Construcție nouă	Comisariatul Poporului pentru Industria Carbonieră	1 septembrie 1943
14. Lagărul Bogoslovsk, regiunea Sverdlovsk (Bogoslovugoli)	—	10 000	Idem	Idem	Idem
15. Lagărul de la Orsk, regiunea Cikalov (Uzina metalurgică)	—	5 000	Construcție nouă	Comisariatul Poporului pentru Construcții	1 august 1943
16. Lagărul de la Mizinovski, regiunea Ivanovo (întreprinderile de exploatare a turbei)	—	5 000	Idem	Comisariatul Poporului pentru Materiale de Construcții	1 iulie 1943
17. Lagărul de la Sasovo, regiunea Riazani	—	5 000	Idem	Forțele aeriene ale Comisariatului Poporului pentru Apărare	1 iulie 1943
TOTAL	10 500	106 000			
II. Lagăre pentru contingente speciale					
1. Secția Lagărului nr. 241 de la Berezniki	1 000	4 000	Extindere lagăr și finalizarea construcției	Comisariatul Poporului pentru Construcții; Comisariatul Poporului pentru Industria Chimică	1 iulie 1943
2. Lagărul de la Gheorghievsk, Secția de la Maikopnefti (Groznii)	—	3 000	Extindere și reutilare	Comisariatul Poporului pentru Petrol	1 august 1943
TOTAL	1 000	7 000			
TOTAL GENERAL	11 500	113 000			

**Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Petrov**

GARF, Fond 9401, opis 2, dosar 2, f. 1-8

Publicat în *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 109-112

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului se găsesc următoarele adnotări: „Completat prin Ordinul nr. 001145-43”; „Abrogat [prin] Ordinul nr. 0234-1955”.

² Anexele au fost pregătite înaintea semnării Ordinului nr. 00689 al NKVD, motiv pentru care au rămas nedatate.

³ Şadrinsk – al doilea oraș ca mărime și importanță din regiunea Kurgan, situat pe râul Iset (afluent al râului Tobol), la 150 km de orașul Kurgan.

⁴ La sfârșitul lunii aprilie 1943, lagările de la Şadrinsk și de la Mokșan erau, deja, pregătite pentru preluarea prizonierilor de război. Conform Ordinului nr. 00781 al NKVD, din 28 aprilie 1943, acestea au fost trecute în categoria lagărelor de rezervă, *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 113. Ulterior, Lagărul de la Şadrinsk, care avea nr. 514, va fi deschis în perioada 1944-1945, iar cel de la Mokșan, din iulie 1945, va funcționa Secția nr. 2 a Lagărului nr. 399, de la Penza. Vezi *Mesta soderjanija voennoplennih vermahta na territorii bîvšego Sovetskogo Soiuza*, p. 119, 163.

⁵ Mokșan – localitate situată pe ambele maluri ale râului Mokșa (afluent al fluviului Oka), la 44 km nord-vest de orașul Penza.

Documentul 74

Raportul grupului de inspectorii ai Direcției regionale Moscova a NKVD, adresat general-maiorului I.A. Petrov, șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, privind situația sanitată, regimul de detenție și activitatea operativă desfășurată în rândul prizonierilor români de război din Lagărul nr. 283 de la Stalinogorsk, regiunea Moscova

16 aprilie 1943

În conformitate cu Directivele nr. 52/5019, din 19 martie 1943, și nr. 120, din 16 martie 1943¹, ale NKVD al URSS, Brigada mobilă pentru acordarea de asistență practică Lagărului nr. 283 din regiunea Moscova (orașul Stalinogorsk)², a Direcției NKVD din regiunea Moscova, a realizat următoarele:

În sectoarele cu prizonieri de război ale lagărului

a) Problema medico-sanitară

În urma examenului medical al tuturor prizonierilor de război (români) – 1 146 de persoane³ –, din sectoarele nr. 13 și nr. 14, s-au constatat următoarele:

	Maladii	Sectoarele lagărului					
		[Sectorul nr. 13]	în %	[Sectorul nr. 14]	în %	Total	%
1.	Extenuare de gradul I	9	1,8	158	24,3	167	14,5
2.	Extenuare de gradul II	168	33,6	227	35,0	395	34,5
3.	Extenuare de gradul III	202	40,5	120	48,4	322	28,0
4.	Extenuare în formă edematică	69	13,8	32	5,0	101	9,0
5.	Scorbut	128	25,6	37	5,7	165	14,3
6.	Pelagră	52	10,4	12	1,8	64	5,5
7.	Râie	52	10,4	66	10,2	118	10,2
8.	Furunculoză	49	9,8	31	5,0	80	7,0
9.	Stare de agonie	62	12,4	37	5,7	99	8,6
10.	Sănătoși	2	0,4	122	18,8	124	10,8
11.	Plini de păduchi		100,0	—	7,4	—	—
12.	Total examinați	495		651		1 146	

Situația deplorabilă a prizonierilor de război s-a amplificat din cauza condițiilor sanitare mizerabile în care aceștia au ajuns, în special în Sectorul nr. 13⁴. Lipsa de inspirație cu ocazia stabilirii răției alimentare și a sistemului de livrare a produselor – în special practica acordării dreptului de distribuire a alimentelor pentru prizonieri chiar prizonierilor – a avut drept consecință lipsa controlului din partea serviciilor de aprovizionare și medical; [în această situație] iar produsele nu ajungeau la destinatari.

În sectorul lagărului lipsește apa fiartă, căldura este insuficientă, nu există iluminat nocturn și ventilație în încăperi⁵. În lagăr se înregistrează o mortalitate în masă în rândul prizonierilor de război. Până la 2 aprilie a.c., au decedat 750 de prizonieri de război⁶. S-a constatat că mortalitatea a fost provocată nu de pelagră, aşa cum susțin lucrătorii medicali ai lagărului, ci de distrofia cauzată de insuficiență alimentară.

Din tabelul de mai sus se poate observa că toți prizonierii examinați din Sectorul nr. 13 suferă de scorbut și sunt plini de păduchi, iar 10% dintre ei sunt afectați puternic de râie. Situația este urmarea unei activități sanită-medicale nesatisfăcătoare⁷.

b) Regimul de detenție

Respectarea regimului de detenție în sectoarele lagărului lasă de dorit. Percheziționarea prizonierilor de război⁸ și a contingentului special⁹ nu s-a făcut niciodată până la sosirea brigăzii mobile. Reprezentanții pazei interioare și angajații civili manifestă o atitudine de tovărăsie față de prizonierii de război, adresându-se cu apelativul „camarad”, făcând schimb cu prizonierii de produse alimentare, obiecte personale și alte valori.

În lagăr lipsește sistemul de permise, iar teritoriul sectoarelor lagărului este înțesat cu fier vechi. Sunt cunoscute cazuri când prizonierii de război părăseau zona lagărului pentru lucrări în gospodăria auxiliară fără nicio pază sau erau însoțiti de un paznic neînarmat la 10 prizonieri.

În toate sectoarele nu se mai fac însemnări în registru privind predarea și primirea posturilor, lipsesc jurnalele de evidență a ieșirilor la muncă, nu există permise pentru dreptul de scoatere a obiectelor de valoare din zona lagărului.

Conducerea lagărului nu acordă atenția cuvenită problemei regimului de detenție, iar maiorul de securitate, tov. Dubrov, șef al Secției regim de detenție, și subalternii săi nu se deplasează la sectoare și nu cunosc situația de la fața locului. Tov. Dubrov și subalternii săi nu îi cunosc pe comandanții și paznicii de la sectoarele lagărului. Comandanții și paznicii de la sectoarele nr. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 și 22 nu au arme în dotare.

Programul zilnic de muncă pentru prizonierii români și germani nu este tradus în limbile lor, iar aceștia nu cunosc condițiile regimului de detenție din lagăr. În plus, s-au constatat carențe în activitatea pazei militare. Ca urmare, au evadat trei prizonieri de război români (toți au fost prinși) și șase deținuți din contingentul special (au fost prinși 2).

În legătură cu cele expuse mai sus, au fost convocate două ședințe cu angajații civili, la care s-a menționat caracterul nefiresc al situației create și s-au precizat, în conformitate cu indicațiile NKVD al URSS, măsurile care trebuie luate în sectoarele lagărului.

La sectoarele nr. 13 și 14 ale lagărului s-au efectuat percheziții, în urma cărora au fost descoperite asupra prizonierilor de război câteva mii de lei românești și ruble sovietice, obiecte de aur și alte valori interzise, pentru păstrare, prizonierilor.

c) Activitatea operativă

Activitatea operativă în rândul prizonierilor se află la un nivel scăzut, deoarece corpul operativ nu cunoaște bine munca de agentură și anchetare, dar, mai ales, lipsesc traducători de limbă română.

În urma activității desfășurate, brigada mobilă a făcut următoarele propuneri Administrației Lagărului nr. 283:

- 1) internarea tuturor bolnavilor în stare de extenuare de gradul II și extenuare în formă edematică în spitalul reconstruit de la Bobrik-Donskoi, iar a celor cu extenuare de gradul III într-o baracă separată a Sectorului nr. 14;
- 2) stabilirea rației de alimente și aplicarea metodelor de tratament după modelul spitalului penitenciarului din regiune [Moscova] și delegarea în acest sens a șefului spitalului pentru un termen scurt la Moscova;
- 3) îmbunătățirea în mod considerabil a alimentației, a regimului de detenție și a condițiilor de tratament pentru bolnavii extenuați, ținând cont de prevederile Directivei nr. 120 a NKVD al URSS;
- 4) distribuirea în toate sectoarele lagărului a infuziei de conifere pentru tratarea scorbutului;
- 5) delegarea șefului Secției regim de detenție la sectoarele nr. 13 și 14 pentru restabilirea ordinii și instruirea angajaților lagărului.

Pentru partea de activitate operativă în rândul prizonierilor, au fost date indicații practice și a fost trimis un traducător de limba română.

Adjunctul șefului Direcției regionale Moscova a NKVD,
colonel de securitate (ss) Karpuhin

Şef al Secției pentru problemele prizonierilor și ale persoanelor civile interne,
locotenent-major de securitate (ss) Linikov

RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 26, f. 232-237

NOTE

¹ Starea fizică precară a prizonierilor de război capturați de trupele sovietice în iarna 1942-1943, rata ridicată a mortalității și morbiditatea răspândită în rândul lor au determinat conducerea NKVD al URSS să ia măsuri urgente în vederea redresării situației. Între acestea, se înscrie și Directiva nr. 120, din 16 martie 1943, semnată de S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care comisarii pentru afacerile interne ai republicilor unionale și autonome, șefii direcțiilor regionale și de ținuturi ale NKVD au primit dispoziția de a sprâjni eforturile administrațiilor lagărelor în acest sens. Vezi textul Directivei nr. 120, din 16 martie 1943, în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 444-446.

² Deplasarea grupului de inspectori ai Direcției regionale Moscova a NKVD în Lagărul nr. 283, de la Stalinogorsk, a fost anticipată de vizita – care a avut loc în perioada 26 martie-2 aprilie 1943 – a unei echipe de medici, condusă de medicul militar de rangul 2, N.N. Raik, inspector epidemiolog al Secției sanitare din cadrul Direcției regionale Moscova a NKVD. În urma celor constatate, echipa de medici a prezentat un raport amplu, cu propuneri concrete, de îmbunătățire a situației sanitare de la sectoarele nr. 13 și nr. 14 ale lagărului, unde erau deținuți și munceau la minele de cărbune prizonierii români de război. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 26, f. 238-243.

³ În evidențele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, de la acel moment, figurau alte date privind numărul prizonierilor români de război, deținuți în Lagărul nr. 283, de la Stalinogorsk. Potrivit unor informații centralizate, la 15 aprilie 1943, prizonierii de război deținuți în URSS erau repartizați pe lagăre astfel:

Nr. crt.	Lagărul nr.	Total prizonieri	Structura pe naționalități:					
			Germani	Români	Unguri	Italieni	Altele	Lipsă date
1.	Oranki, nr. 74	2 896	765	1.452	142	430	107	—
2.	Suzdal, nr. 160	476	12	180	—	208	76	—
3.	Elabuga, nr. 97	823	821	—	—	—	—	—
4.	Farhad, nr. 26	3 902	—	—	—	—	—	3 902
5.	Pahta Aral, nr. 29	2 579	—	—	—	—	—	2 579
6.	Hobotovo, nr. 56	1 172	—	—	—	—	—	1 172
7.	Temnikov, nr. 58	10 440	592	6 257	17	2 966	608	—
8.	Astrahan, nr. 60	750	260	436	—	—	54	—
9.	Riabovo, nr. 75	1 661	583	1 021	7	1	49	—
10.	Morșansk, nr. 64	1.765	—	—	—	—	—	1 765
11.	Potanino, nr. 68	3 884	410	3 443	1	11	19	—
12.	Morenția și Losinii, nr. 84	5 715	1 735	2 141	274	40	241	1 284
13.	Siavsk, nr. 72	496	37	450	3	3	3	—
14.	Spasski-Zavod, nr. 99	1 413	650	531	36	113	90	—
15.	Suslongher, nr. 100	1 363	439	495	6	277	146	—
16.	Beketovka, nr. 108	889	398	40	—	—	161	290
17.	Pokrovsk, nr. 127	2 706	2 188	41	—	—	447	—
18.	Iuja, nr. 165	2 876	53	2 273	70	215	265	—
19.	Rada, nr. 188	5 883	141	1 340	534	2 577	306	985
20.	Bereznița, nr. 241	1 886	4	496	270	939	93	84
21.	Sandară, nr. 280	642	255	263	11	1	113	—
22.	Stalinogorsk, nr. 283	2 630	131	2 446	20	1	32	—
23.	Krasnogorsk, nr. 27	731	423	171	23	15	99	—
24.	Lebedian, nr. 35	1 731	655	531	386	1	158	—
25.	Ostașkov, nr. 41	208	176	—	—	—	32	—
26.	Frolovo, nr. 50	2 800	—	—	—	—	—	2 800
27.	Aleksinsk, nr. 53	954	155	57	267	267	208	—
28.	Novohopersk, nr. 62	398	55	2	39	116	186	—
29.	Hrenovo, nr. 81	372	6	12	35	43	276	—
30.	Kapustin-lar, nr. 98	381	251	41	1	—	88	—
31.	Kursk, nr. 145	241	—	—	—	—	—	241
32.	Gheorghievsk, nr. 147	690	141	285	16	—	92	156
33.	Cerepoveț, nr. 158	967	546	—	—	—	421	—
34.	Borovici, nr. 270	1 685	1 566	—	—	—	—	119
TOTAL		68 004	13 448	24 404	2 148	8 255	4 518	15 258

Deși grupul de inspectori ai Direcției regionale Moscova a NKVD a precizat că toți prizonierii de război prezenți în lagăr erau români, în evidențele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD, se regăseau și reprezentanți ai altor armate ale Axei, luându-i prizonieri în timpul luptelor.

⁴ Echipa de medici a făcut următoarea precizare în acest sens: „Deosebirea dintre starea fizică și numărul de bolnavi dintre cele două sectoare ale lagărului se explică prin faptul că, la sosire, prizonierii de război din Sectorul nr. 13 se aflau într-o stare de extenuare mult mai avansată decât cei din Sectorul nr. 14, dar, până la urmă, deosebirea are la bază o mai bună organizare a activității Serviciului sanitar și a Serviciului de aprovizionare de la Sectorul nr. 14.” *Ibidem*, f. 239.

⁵ Grupul de medici de la Moscova a prezentat în raport situația reală cu mai multă promptitudine: „În Sectorul nr. 13 se înregistrează următoarele fenomene, absolut inacceptabile: apa fiartă lipsește, iar în barăci nu există nici măcar apă nefiartă. Aceasta din urmă poate fi obținută doar de la un singur robinet, din sectorul lagărului, instalat la cazangerie. [În barăci] este o aglomerare foarte mare, căldura și iluminatul natural sunt insuficiente, nu există iluminat nocturn. În încăperi lipsește ventilația, în condițiile în care aerul este îmbăcsit cu mirosurile produse de respirația unui număr mare de oameni, cu mirosul de urină în descompunere și cel al secrețiilor eliminate de persoanele bolnave, care suferă

de urinări frecvente și nu pot folosi de fiecare dată toaleta, aceasta fiind doar una singură în sectorul lagărului.” *Ibidem*, f. 240.

⁶ Medicii săosiți de la Moscova au precizat că „până la 2 aprilie a.c., au decedat peste 750 de prizonieri de război”. *Ibidem*, f. 238.

⁷ Situația deficitară, din punct de vedere sanitar și medical, din Lagărul nr. 283 fusese semnalată cu mult înainte de sosirea prizonierilor de război. Într-un raport din iunie 1942, al conducerii lagărului se menționa: „Dispensar central nu există, cabinetul stomatologic nu funcționează din lipsă de echipament, infirmeria centrală este închisă, clădirea acesteia fiind în reparație și amenajare. În secțiile lagărului au fost pregătite camere pentru tratament ambulatoriu și izolatoare, însă dotarea lor cu echipament medical este insuficientă. Deși numărul paturilor pentru bolnavi este mai mic decât cel prevăzut, deocamdată, pentru necesitățile lagărului, sunt utilizate doar acestea. Nivelul dotării acestor încăperi permite doar izolarea bolnavilor pe o perioadă scurtă de timp. În luna mai [1942], au fost înregistrate 2 611 solicitări de tratament ambulatoriu, din care, 464 (17%) cazuri de îmbolnăviri gastrointestinale acute, 384 (14,5%) cazuri de gripă, 104 (3,5%) cazuri de malarie, 92 de cazuri de râie, 67 (2,5%) cazuri de scorbut, 55 (2,4%) cazuri de nictalopie, 41 de cazuri de tuberculoză, 355 (14%) cazuri de traumatism în procesul de producție.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 3 z, dosar 3, f. 135.

⁸ Conform Directivei nr. 28/1/4405, din 30 martie 1943, emise de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, șefii lagărelor erau obligați să organizeze, cel puțin o dată la 10 zile, percheziții individuale ale prizonierilor de război, ale spațiului locativ și auxiliar în care aceștia locuiau sau își desfășurau activitatea. Directiva conținea indicații precise cu privire la efectuarea acestei proceduri. Rezultatele perchezițiilor erau trecute într-un proces-verbal, cu enumerarea tuturor obiectelor sechestrare. Prizonierii de război nu aveau voie să dețină arme de foc sau arme albe, hărți topografice, binocluri, busole și alte obiecte care ar fi facilitat evadarea.

⁹ Termen folosit în epocă pentru deosebirea cetătenilor sovietici deținuți, uneori, în același lagăr cu prizonierii de război din rândul armatelor Axei, dar în secții diferite.

Documentul 75

Raportul general-maiorului I.A. Petrov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care se anunță transferarea generalilor prizonieri germani, români și italieni din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, în Lagărul nr. 160 de la Suzdal, regiunea Ivanovo

8 mai 1943

Tovarășului L. P. Beria¹

Raportăm:

De la 27 aprilie a.c., cei 31 de generali prizonieri de război de naționalitate germană, română și italiană au fost transferați din Lagărul nr. 27 pentru prizonieri de război, de la Krasnogorsk, al NKVD, în Lagărul nr. 160 pentru ofițeri, de la Suzdal, situat la 220 km de Moscova. Generalii sunt deținuți într-o clădire separată, alături de blocul principal, în care sunt cazați ofițerii.

Generalii prizonieri de război locuiesc în camere separate, câte 3-4 persoane. Fiecare general are la dispoziție un pat comod, o noptieră și umeraș pentru haine.

Feldmareșalul Paulus și generalul Schmidt², șeful Statului-major, locuiesc împreună, într-o cameră separată, pe același hol cu toți generalii.

În cadrul unui control al condițiilor de viață al generalilor prizonieri de război, efectuat la 5 mai 1943 de către tov. colonel Markeev³, șeful Direcției NKVD din regiunea Ivanovo, s-a constatat că generalii nu au înaintat plângeri în privința condițiilor de detenție și a alimentației. Au fost mulțumiți de toate, în special de hrană. Au solicitat deschiderea unui magazin ca să-și poată procura obiecte de primă necesitate, precum batiste, ciorapi, cremă pentru încălțăminte, periuțe de dinți, pastă de dinți etc.

Toate aceste solicitări sunt satisfăcute de tov. Markeev.

Generalii unguri, Stomm⁴ și Desző⁵, se află în evidența Direcției generale de contraspionaj „Smerș”⁶, din cadrul Comisariatului Poporului pentru Apărare, și sunt deținuți în spitalul Penitenciarului Butîrka⁷ al NKVD al URSS, din Moscova.

Kruglov
(ss) Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 6, f. 11

NOTE

¹ În partea de sus a filei documentului, este notat: „11/5. Tovarășului Entin”, iar la 24 mai 1943, în partea de jos a filei documentului a fost făcută următoarea notă: „Tov. Prihodiko. Deschideți dosarul pentru Lagărul nr. 48.”

² General-locotenentul Arthur Schmidt a fost şef de Stat-major al Armatei a 6-a germane.

³ Mihail Ivanovici Markeev – şef al Direcției regionale Ivanovo a NKVD (26 februarie 1941-1 aprilie 1944), comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Moldoveneşti (1 aprilie 1944-13 aprilie 1946). A fost avansat la gradul de general-maior.

⁴ General-maiorul Marcell Stomm a fost comandantul Corpului 3 Armată ungar.

⁵ General-maiorul László Desző a fost comandantul artilleriei din Corpul 3 Armată ungar. A decedat în prizonierat în 1948.

⁶ Direcția generală a contrainformațiilor „SMERŞ”, din cadrul Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS, a fost înființată prin Hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului, din 19 aprilie 1943. La 23 aprilie 1943, prin Hotărârea nr. 3 222 a Comitetului de Stat al Apărării, a fost aprobat statutul Direcției generale de contraspionaj „SMERŞ”, care a funcționat până în mai 1946. Primul titular al acestui serviciu a fost V.S. Abakumov, direct subordonat lui I. Stalin. Principala întărire a „SMERŞ” au fost serviciile de contrainformații și de spionaj din armata germană. Activitatea „SMERŞ” includea și „filtrarea” militarii sovietici recuperăți din prizonierat, precum și „filtrarea” populației din teritoriile care au fost sub ocupația trupelor Axei sau din cele ocupate de Armata Roșie în Europa Răsăriteană. Agenții „SMERŞ” aveau misiunea de a descoperi și executa pe „trădătorii de patrie”, „dușmanii poporului”, agenții dubli și alte persoane considerate vinovate față de statul sovietic. „SMERŞ” dispunea de atribuții ample și putea să ancheteze, practic, pe toți angajații din structurile NKVD.

⁷ Penitenciarul Butîrka – una dintre cele mai vechi închisori din Rusia și cea mai mare din orașul Moscova, situată pe str. Novoslobodskaja nr. 45. În sec. al XVIII-lea, în locul vechilor clădiri de lemn, au fost construite ziduri și turnuri din piatră. Ansamblul arhitectural al Încisorii Butîrka, păstrat până în prezent, a fost finalizat în 1879; în 1872, în curtea interioară a fost construită Biserica cu hramul Acoperământul Maicii Domnului. După 1868, a fost principala pușcărie de etapă prin care treceau, anual, peste 30 000 de persoane arestate. În 1908, în Penitenciarul Butîrka a fost creată Secția specială pentru ocnași. După 1917, regimul bolșevic a continuat să utilizeze Închisoarea Butîrka pentru întemnițarea adversarilor politici. În perioada Marii Terori, din 1936-1938, prin această închisoare au trecut zeci de mii de oameni, mulți dintre ei fiind execuți în subsolurile clădirii. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, unele spații ale Încisorii au fost folosite ca locații pentru ateliere, în care deținuții lucrau pentru necesitățile armatei sovietice. Mai mulți generali și ofițeri cu grade înalte ai armatelor Axei, căzuți prizonieri de război pe Frontul de Est, au fost deținuți în timpul anchetei în acest penitenciar. Tânărul medic, locotenent Alexandru Tățulescu, arestat de trupele sovietice în „cazul generalului Avramescu”, a fost închis câteva luni în această închisoare la sfârșitul anului 1946. Vezi Vasile Buga, *Un român supraviețuitor al gulagului sovietic. Martor în „cazul Avramescu”*, „Dosarele istoriei” nr. 5(93), an IX, 2004, p. 14-15.

Documentul 76

Proces-verbal al comisiei medicale desemnate de către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, să inspecteze regimul alimentar aplicat unui grup de prizonieri de război din Lagărul nr. 147 de la Gheorghievsk, ținutul Stavropol

13 mai 1943

Proces-verbal

Subsemnații, căpitan de securitate N.I. Romanov, delegat al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, A.N. Jinkin, șef interimar al Secției sanitare a Lagărului nr. 147ⁱ al NKVD și felcerul militar A.T. Kramin, am încheiat prezentul proces-verbal privind rezultatele prezenței în echipa de recuperare a 12 prizonieri de război, în perioada 30 aprilie-12 mai 1943.

Următorii prizonieri s-au aflat sub supraveghere:

1. DUMITRESCU Mihail, n. 1921, soldat român;
2. NEICA Ion, n. 1920, soldat român;
3. CANCEL Gheorghe, n. 1915, soldat român;
4. CONE Gheorghe, n. 1920, soldat român;
5. PRAMER Ernest, n. 1920, soldat, etnic austriac;
6. BÜHLE Heinz, n. 1923, soldat german;
7. SIKORA Ejik, n. 1923, soldat german, etnic polonez;
8. SCHMIDT Franz, n. 1923, fruntaș german;
9. POPENDORF Heinz, n. 1923, soldat german;
10. SCHMIDT Heinrich, n. 1923, soldat german;
11. RAK Rudolf, n. 1921, fruntaș german;
12. SVATEK Rudolf, n. 1915, caporal, etnic ceh.

Prizonierii de război nominalizați au fost transferați, la 30 aprilie a.c., din Spitalul nr. 420 de la Gheorghievsk al Comisariatului Poporului pentru Apărare, la echipa de recuperare, după ce au suferit de tifos exantematic.

La momentul transferului, situația prizonierilor se caracteriza prin epuizarea generală a organismului, unii dintre ei (Neica, Cancel, Pramer, Svatek, Rak, Bühle) deplasându-se doar sprijiniți de cineva.

Pe timpul șederii la echipa de recuperare, prizonierii de război nominalizați au fost cântăriți de două ori (la 6 și la 12 mai).

După cea de-a doua cântărire au fost stabilite următoarele rezultate:

	Nume, prenume	Cântar	
		6 mai	12 mai
1.	DUMITRESCU Mihail	62,0 kg	62,4 kg
2.	NEICA Ion	55,0 kg	55,3 kg
3.	CANCEL Gheorghe	65,0 kg	65,1 kg
4.	CONE Gheorghe	61,0 kg	61,2 kg
5.	PRAMER Ernest	55,0 kg	55,0 kg
6.	BÜHLE Heinz	52,0 kg	52,0 kg
7.	SIKORA Ejik	52,0 kg	52,0 kg
8.	SCHMIDT Franz	65,0 kg	65,0 kg
9.	POPENDORF Heinz	51,0 kg	51,1 kg
10.	SCHMIDT Heinrich	60,0 kg	60,3 kg
11.	RAK Rudolf	61,0 kg	61,2 kg
12.	SVATEK Rudolf	59,3 kg	59,7 kg

În perioada 30 aprilie-12 mai, dintre prizonierii de război nominalizați, doar unul (Sikora Ejik) a fost trimis la infirmerie ca suferind de edeme la membrele inferioare și de inimă.

Prizonierul Bühle rămâne într-o stare gravă și deocamdată manifestă o ameliorare insignifiantă.

Ceilalți 10 prizonieri de război, pe lângă faptul că au luat în greutate, conform rezultatului examenului medical și propriilor declarații, se simt mult mai bine, au un aspect mai vioi și poftă de mâncare. Cei care la început nu puteau merge fără sprijin, acum se plimbă singuri pe teritoriul lagărului.

Comisia apreciază că îmbunătățirea stării fizice a celor 10 prizonieri de război este rezultatul următorilor factori:

1. schimbarea regimului alimentar pentru cei care se află la echipa de recuperare, conform normelor stabilite prin Ordinul nr. 00683, din 9 aprilie 1943, al NKVD al URSS;
2. supravegherea medicală mai strictă a echipei de recuperare;
3. îmbunătățirea condițiilor de trai (li s-au dat saltele și perne);
4. eliberarea de la munci;
5. plimbarea și odihna la aer curat.

Delegat al Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS,
căpitan de securitate (ss) Romanov

Şef interimar al Secției sanitare a Lagărului nr. 147 al NKVD, (ss) Jinkin

Felcerul Lagărului nr. 147 al NKVD,
felcer militar (ss) Kramin

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 42, f. 401

NOTĂ

¹ Lagărul nr. 147 al NKVD al URSS a fost organizat la 1 februarie 1943 ca lagăr de repartizare al Frontului din Caucazul de Nord. Era situat pe locul fostei Colonii de reeducare prin muncă a Direcției ținutului Stavropol a NKVD, la 8 km nord-est de orașul Gheorghievsk, RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 42, f. 312.

Documentul 77

Raport al colonelului de securitate Trofimov privind starea sănătății și capacitatea de muncă a prizonierilor de război deținuți în Lagărul nr. 84 de la Monetnaia și Losinii, regiunea Sverdlovsk

25 mai 1943

La 20 mai 1943, în lagăr sunt deținuți 5 805 prizonieri de război¹, din care: ofițeri – 11 pers.; soldați – 4 794 pers.

Contingentul de prizonieri este repartizat în următoarele secții ale lagărului: 1. Monetnaia și Losinii – 1 415 pers.; 2. Asbest – 654 pers.; 3. Lobva – 280 pers.; 4. Tavda – 643 pers.; 5. Basianovskaia – 1 266 pers.; 6. Taghil – 547 pers.

În lagăr sunt 1 668 de bolnavi și 1 177 de persoane sunt la echipele de recuperare. Bolnavii suferă de: distrofie – 1 389 pers.; difterie – 12 pers.; alte maladii – 267 pers.

Nu există bolnavi de tifos, motiv pentru care, la 25 mai a.c., a fost ridicată carantina în Lagărul de la Taghil.

Mortalitatea în rândul prizonierilor se caracterizează prin următoarele date: 16 mai – 5 pers.; 17 mai – 7 pers.; 18 mai – 5 pers.; 19 mai – 3 pers.; 20 mai – 1 pers.; 21 mai – 5 pers.; 22 mai – 4 pers.; 23 mai – 8 pers.

În aprilie și în prima jumătate a lunii mai au decedat: prima decadă a lunii aprilie – 736 pers.; a doua decadă a lunii aprilie – 84 pers.; a treia decadă a lunii aprilie – 155 pers.; prima decadă a lunii mai – 119 pers.; a doua decadă a lunii mai – 53 pers.

colonel de securitate (ss) Trofimov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 18, f. 330-331

NOTĂ

¹ În această perioadă transferurile frecvente dintr-un lagăr în altul, rata ridicată a mortalității, precum și ritmul anevoios de luare în evidență a prizonierilor de război au determinat modificări substanțiale, în intervale scurte de timp, ale numărului de persoane deținute în lagăre. Astfel, conform unei evidențe a NKVD al URSS privind repartizarea pe lagăre a prizonierilor de război, la 20 mai 1943, era atestată următoarea situație:

Nr. crt.	Lagărul nr.	Total prizonieri	Structura pe naționalități					
			Germani	Români	Unguri	Italieni	Alte naționalități	Lipsă date
1.	Oranki, nr. 74	2 629	638	1 440	105	306	140	—
2.	Suzdal, nr. 160	744	201	280	20	172	71	—
3.	Elabuga, nr. 97	701	699	—	—	2	0	—
4.	Griazovet, nr. 150	100	42	—	—	—	58	—
5.	Farhad, nr. 26	852	750	25	—	—	77	—
6.	Pahta Aral, nr. 29	963	710	212	—	1	40	—
7.	Hobotovo, nr. 56	58	—	—	—	—	—	58
8.	Temnikov, nr. 58	9 629	665	5 635	39	2 739	551	—

9.	Astrahan, nr. 60	379	93	239	—	—	47	—
10.	Riabovo, nr. 75	2 075	940	944	7	16	168	—
11.	Morșansk, nr. 64	358	—	33	88	6	168	—
12.	Potanino, nr. 68	5 342	1 475	3 019	462	13	409	—
13.	Monetnaia și Losinii, nr. 84	5 070	1 624	2 064	289	70	321	702
14.	Siavsk, nr. 72	1 267	136	239	—	—	47	—
15.	Spasski-Zavod, nr. 99	1 386	642	523	24	109	88	—
16.	Suslongher, nr. 100	1 345	421	505	5	272	142	—
17.	Cerniț, nr. 48	199	30	36	—	89	44	—
18.	Beketovka, nr. 108	930	264	220	40	94	312	—
19.	Pokrovsk, nr. 127	1 457	1 278	37	—	0	142	—
20.	Iuja, nr. 165	3 274	316	2 084	119	441	314	—
21.	Rada, nr. 188	514	40	237	103	131	3	—
22.	Berezniki, nr. 241	1 389	4	432	206	670	77	—
23.	Sandarăi, nr. 280	962	361	321	11	—	269	—
24.	Stalinogorsk, nr. 283	206	—	202	—	2	2	—
25.	Volsk, nr. 137	666	335	168	—	115	48	—
26.	Iurievet, nr. 185	43	38	—	—	—	5	—
27.	Krasnogorsk, nr. 27	647	237	102	35	61	212	—
28.	Lebedian, nr. 35	178	32	98	36	1	11	—
29.	Ostașkov, nr. 41	58	39	—	—	—	19	—
30.	Frolovo, nr. 50	923	178	345	70	65	264	—
31.	Novohopersk, nr. 62	174	—	9	13	78	74	—
32.	Hrenovo, nr. 81	—	—	—	—	—	—	—
33.	Kapustin-lar, nr. 98	297	94	160	—	—	43	—
34.	Kursk, nr. 145	22	6	3	—	—	13	—
35.	Gheorghievsk, nr. 147	789	218	402	14	—	155	—
36.	Cerepovet, nr. 158	879	486	—	—	—	393	—
37.	Borovici, nr. 270	214	188	—	—	—	26	—
38.	Usman, nr. 82	94	6	3	14	4	67	—
39.	Mojaisk, nr. 143	18	15	1	1	—	1	—
40.	Uriupinsk, nr. 123	43	—	41	1	—	1	—
TOTAL		46 874	13 202	20 317	1 793	5 621	5 181	760

În baza datelor de mai sus, se poate observa că în Lagărul nr. 84 de la Monetnaia și Losinii erau deținuți peste 5 000 de prizonieri de război, militarii români reprezentând peste 40%.

Documentul 78

Ordinul colonelului A.S. Novikov, şeful Administrației Lagărului nr. 160 de la Suzdal, cu privire la numirea ofițerilor prizonieri de război la comanda zonei interioare a Lagărului nr. 160

Mai, 1943
Suzdal

§ 1

În vederea instituirii unei ordini corespunzătoare în zona lagărului, a ridicării gradului de disciplină și de organizare, a îmbunătățirii vieții prizonierilor de război cu ajutorul prizonierilor de război ofițeri, îi numesc la comanda zonei lagărului pe prizonierii de război ofițeri, enumerați mai jos, cu subordonare directă mie, șefului zonei lagărului căruia îi sunt subordonați toți prizonierii de război ofițeri. Toți prizonierii de război ofițeri și soldați sunt obligați să îndeplinească întocmai toate dispozițiile date de către șeful zonei lagărului și de către adjuncții acestuia, referitoare la ordinea interioară, la curătenia pe teritoriul lagărului, la organizarea muncii în grădini, la cantină, la spălătorie și în alte sectoare de activitate.

Îi numesc pe prizonierii de război ofițeri enumerați mai jos în funcția de:

1. Șef al zonei lagărului – locotenent-colonel Cambrea¹;
2. Șef de Stat-major al zonei – maior Frânculescu Ion;
3. Adjunct pentru problemele administrative – maior Haupt Otto²;
4. Adjunct pentru construcții – locotenent-major Scaruso Mihail;
5. Adjunct pentru serviciul sanitar – maior Cioran Constantin;
6. Medic veterinar – maior Premenceanu Ion;
7. Translator – căpitan Canțâr Ioachim.

§ 2

Pe prizonierii de război ofițeri enumerați mai jos îi numesc:

1. Ofițer șef pe etajul 1, din corpul 2 – locotenent-colonel Desimani;
2. Ofițer șef pe etajul 2, din corpul 2 – locotenent-colonel Stănescu Crist³;
3. Ofițer responsabil pentru corpul 3 – colonel Boie Artur;
4. Comandanți de companii – locotenent-colonel Petrovici Alex; colonel – Von Arensdorff Hans-Adolf;
5. Șefi de camere: (...) pentru etajul 2, din corpul 2 – locotenent-colonel Ștefănescu Roman Rudolf, maior Ionescu Ion, căpitan Popescu Florea, locotenent-colonel Stănculescu Dan Radu, colonel Bocan Ion, căpitan Popescu Mihail Ion, locotenent-major Dumitrescu Eugen, căpitan Muica Neculai, căpitan Sporea Gheorghe, căpitan Petrescu Florea, colonel Cerneanu Ion, maior Tunaru Emanoil, căpitan Dumitriu Savel, căpitan Șentea Romencius, căpitan Lungu Grigore, locotenent-colonel Dumitrescu Cezar.

§ 3

Pentru adunarea în caz de alarmă, la semnalul bătăii clopotului, toți prizonierii de război ofițeri se aliniază în coloană câte patru spre Corpul nr. 2. În flancul drept se aliniază prizonierii de război italieni, români, germani.

§ 4

Şeful zonei lagărului va desemna o patrulă pentru paza depozitelor, în intervalul de la ora 20,00 până la ora 7,00. Serviciul de pază se va executa conform dispozițiilor date de mine.

§ 5

La ora 8,00, ofițerii responsabili ai corpuri respective se prezintă cu raportul verbal la șeful zonei, locotenent-colonel Cambrea⁴. La ora 9,00, șeful zonei întocmește raportul scris pe numele meu și îl transmite ofițerului de serviciu.

§ 6

Şeful zonei îmi va prezenta, până la 7 mai a.c., planul de lucrări privind utilarea zonei lagărului.

§ 7

Ordinul se va citi în fața tuturor prizonierilor de război ofițeri din lagăr.

Şeful lagărului,
colonel Novikov

RGVA, Fond 15, opis 9, dosar 9, f. 14

NOTE

¹ Nicolae Cambrea (1900-1976) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie de rezervă (1917-1918), Școala Superioară de Război (1927-1929). Grade militare: sublocotenent (1918), locotenent (1923), căpitan (1929), maior (1938), locotenent-colonel (1942), colonel (1943), general de brigadă (1944); prizonier de război în URSS (22 noiembrie 1942-15 noiembrie 1943), reîncadrat în Armata Română la 15 august 1945, trecut în rezervă la 15 ianuarie 1950. Funcții: șeful Biroului operațiilor din Divizia 35 Infanterie (1 iunie-10 septembrie 1941), șeful Biroului studii și aplicații din Direcția învățământului militar superior (1 noiembrie 1941-28 iunie 1942), șeful Biroului informații în Statul-major al Armatei 3 (28 iunie-31 octombrie 1942), șef de Stat-major al Diviziei 5 Infanterie (1-22 noiembrie 1942), comandant al Diviziei „Tudor Vladimirescu” (15 noiembrie 1943-1 octombrie 1944 și 15 mai-30 noiembrie 1945), subșef al Marelui Stat-major (1 decembrie 1945-27 decembrie 1947), comandant secund pentru instrucție în comandamentul Regiunii 2 militare (27 decembrie 1947-20 februarie 1948), comandant al Centrului de instrucție al armatei (20 februarie 1948-6 aprilie 1949), comandant al Regiunii 3 militare (6 aprilie-20 decembrie 1949). Căzut prizonier

la Serafimovici, la Cotul Donului, la 22 noiembrie 1942, a fost deținut în Lagărul nr. 160 de la Suzdal, vezi *Armata Română în al Doilea Război Mondial*, p. 72-73.

² Otto Mircea Haupt (1899-1981) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie din Kassa, Austro-Ungaria (1915-1917). Grade militare: sublocotenent (1918, primit în armata română în urma unirii Transilvaniei cu România), locotenent (1923), căpitan (1929), maior (1939), locotenent-colonel (1944), colonel (1944), general de brigadă (1947), general de divizie (1954), general de corp de armată (1959); trecut în rezervă la 20 mai 1959. Funcții: șef al Biroului adjutanțură al Diviziei 5 Infanterie (22 iunie 1941-22 noiembrie 1942), prizonier de război în URSS (22 noiembrie 1942-15 noiembrie 1943), adjunctul comandanțului Diviziei „Tudor Vladimirescu” (15 noiembrie 1943-1 octombrie 1944 și 31 ianuarie-10 martie 1945), comandant al Diviziei „Tudor Vladimirescu” (2 octombrie 1944-31 ianuarie 1945 și 11 martie-12 mai 1945). În luptele de la Cotul Donului a căzut prizonier la Golovski. În prizonierat s-a înscris în Divizia „Tudor Vladimirescu”, fiind avansat de partea sovietică la gradul de locotenent-colonel (15 februarie 1944) și colonel (16 decembrie 1944), *ibidem*, p. 237.

³ Locotenent-colonelul Cristian Stănescu (n. 1897, la Ploiești) a căzut prizonier la Golovski, la 22 noiembrie 1942. A fost internat în Lagărul nr. 160 de la Suzdal, la 18 ianuarie 1943 și apoi a fost transferat în Lagărul nr. 74 de la Oranki, la 24 noiembrie 1943. Vezi RGVA, Fond 15p, opis 9, dosar 10.

⁴ Nicolae Cambrea a fost internat în Lagărul nr. 160 de la Suzdal, la 18 ianuarie 1943, fiind trecut în registrul de intrări-iesiri al lagărului la poziția nr. 482. La 14 iulie 1943, a fost transferat în Lagărul nr. 74 de la Oranki. Vezi RGVA, Fond 15p, opis 9, dosar 10, f. 27-28.

Documentul 79

Notă a general-maiorului I.A. Petrov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD al URSS, către şefii de lagăre, privind îmbunătățirea condițiilor sanitare din lagăr pentru prizonierii de război aflați în convalescență¹

Strict secret
mai, 1943

Către:
Şeful Lagărului nr. ___, pentru prizonieri de război
Tov. _____

Am la dispoziție informații care atestă că unii șefi de lagăre nu se preocupă de recuperarea, din punct de vedere fizic, a prizonierilor de război. Aceștia se străduiesc să satisfacă interesele economice ale unor șefi din economie și din administrație și prin aceasta înrăutățesc situația – și așa dificilă – a prizonierilor de război epuizați și bolnavi.

Prin prezența, [doresc să] clarific următoarele, pentru a fi aplicate în desfășurarea activităților:

1. Ni s-a stabilit drept obiectiv ca, în cel mai scurt timp, să restabilim starea fizică a prizonierilor de război, să eradicăm îmbolnăvirile și mortalitatea în rândul lor, să îndeplinim măsurile privind însănătoșirea lor, conform Directivei nr. 120, din 6 martie 1943, a NKVD al URSS, și conform instrucțiunilor speciale ale Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate din cadrul NKVD al URSS (acordul tip, instrucțiunile personale ale comandanților de lagăre).

2. Șefii lagărelor sunt obligați să organizeze utilizarea prizonierilor de război la muncă în așa fel încât starea fizică a acestora să se refacă, iar cei epuizați nu vor fi scoși la muncă sub nicio formă. Pentru cei slăbiți, se vor forma echipe de recuperare, iar hrana li se va distribui conform normelor stabilite de Ordinul nr. 00689 din 9 aprilie 1943, al NKVD al URSS²;

b) Secțiile sanitare din lagăre sunt obligate să-i consulte sistematic, în comisii, pe prizonierii de război aflați la echipele de recuperare. După însănătoșire, printr-un act special, se va stabili starea de sănătate a prizonierului de război și se va hotărî categoria de muncă a acestuia și norma de lucru pentru fiecare prizonier de război, în funcție de starea fizică a acestuia.

3. Prizonierii de război care inițial au fost inclusi de către dumneavoastră în categoria celor apti pentru muncă fizică vor fi trecuți încă o dată prin comisia medicală, stabilindu-se, pentru fiecare prizonier de război, categoria de muncă și norma de muncă, în funcție de starea sa fizică. Dacă este necesar, pentru prizonierii de război cu capacitate de muncă limitată, trebuie stabilite norme de muncă reduse cu 25-50%, până la refacerea capacității integrale de muncă. Prizonierii de război care îndeplinesc această normă redusă vor primi hrană și pâine ca și cum ar fi îndeplinit norma întreagă.

4. În acordurile încheiate cu organizațiile economice se va menționa faptul că lagărul trebuie să scoată la muncă doar prizonierii de război apti de muncă, în funcție de efectivul de prizonieri de război existent într-o anumită categorie.

Lagărele nu trebuie să ia asupra lor obligația de a scoate la muncă pentru organismele economice toți prizonierii de război deținuți în lagăr, ci să aibă în vedere numărul de prizonieri de război apti de muncă, stabilit de Secția sanitară a lagărului.

5. Orice fel de pretenții din partea organismelor economice în ceea ce privește scoaterea la muncă a unei forțe de muncă numeroase, precum și cererile privind scoaterea la muncă a prizonierilor de război epuizați și bolnavi nu vor fi luate în considerare.

6. Șeful lagărului este obligat să urmărească cu strictețe modul de distribuire a alimentelor la bucătărie și să se asigure că fiecare prizonier de război a primit, în întregime, norma de hrană care-i revine. Toate comenziile pentru produse alimentare trebuie să fie onorate la momentul oportun și aduse în lagăr. Este necesar ca activitatea să fie organizată în aşa fel încât să fie lichidate furturile și lipsurile de produse alimentare.

7. Șeful lagărului este obligat ca, în urma verificării lunare, de către comisie, a contingentului, să stabilească starea fizică a fiecărui prizonier de război, subliniez a fiecărui prizonier de război, și să elaboreze măsurile concrete privind tratamentul, hrana, cazarea și folosirea la muncă a fiecărui prizonier de război, separat. Aceasta constituie acum principala problemă³.

În procesul muncii, șefii lagărelor trebuie să verifice personal cum sunt puse în practică în lagăr măsurile de însănătoșire privind fiecare prizonier de război luat separat și să ia măsurile necesare pentru reducerea riscului de îmbolnăvire și a mortalității și pentru refacerea, din punct de vedere fizic, a prizonierilor de război.

Cereți organismelor economice, în conformitate cu acordul încheiat, crearea tuturor condițiilor necesare pentru cazarea prizonierilor de război, precum și condiții bune de trai (băi echipate cu cele necesare, camere de dezinfecțare, spălătorii și bucătării).

8. Pentru prizonierii de război care îndeplinesc și depășesc normele stabilite trebuie să cereți organismelor economice distribuirea suplimentară de hrană și pâine (o mâncare caldă și 200 gr. de pâine) din fondurile și cu mijloacele organismelor economice. În același timp, șefii lagărelor sunt obligați să urmărească strict modul cum se aplică alimentația diferențiată a prizonierilor de război apti de muncă, în funcție de îndeplinirea normelor de producție, ghidându-se strict, în acest sens, după Ordinele nr. 00675, din 6 aprilie și nr. 00683, din 9 aprilie ale NKVD al URSS.

9. Îi avertizez pe toți șefii de lagăre cu privire la răspunderea lor personală pentru restabilirea, în cel mai scurt timp, a stării fizice a prizonierilor de război, pentru tratarea acestora la timp și bine⁴, pentru distribuirea normei complete de hrană și pentru organizarea corectă a folosirii la muncă a fiecărui prizonier de război.

În funcție de rezultatele obținute în activitatea de însănătoșire, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, va aprecia dacă pe viitor mai există posibilitatea ca dumneavoastră să conduceți lagărul.

Vă avertizez că pentru slabirea, în continuare, a contingentului, pentru îmbolnăvirea acestuia, pentru mortalitate și pentru neadoptarea măsurilor necesare prevăzute în Directiva nr. 120 a NKVD al URSS și în prezentele instrucțiuni, șefii lagărelor vor fi foarte aspru pedepsiți.

Cu privire la măsurile luate de către dumneavoastră, comunicați, până la 1 iunie a.c., printr-un raport special, iar ulterior raportați de două ori pe lună, la 15 și 1 ale fiecărei luni.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 01 i, dosar 1, f. 206-208

NOTE

¹ Documentul este o directivă circulară în care era trecut numele și prenumele șefului Direcției regionale/de ținut a NKVD sau al șefului lagărului și numărul lagărului.

² Vezi doc. nr. 72.

³ În prima jumătate a anului 1943, mortalitatea în rândul prizonierilor de război a început să capete proporții alarmante. La 1 mai 1943, din numărul total – 292 630 militari străini capturați de către trupele sovietice – mai rămăseseră în viață 95 686 persoane, iar la 1 iulie 1943, din numărul total – 293 434 prizonieri de război aflați în URSS – mai rămăseseră în viață doar 73 790 persoane, *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 936. În consecință, la 15 mai 1943, L. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne, a emis Directiva circulară nr. 248, cu următorul conținut: „Având în vedere că marea masă a prizonierilor de război, capturată în iarna anilor 1942-1943, la momentul luării lor în captivitate era extrem de istovită, bolnavă, rănită și degerată, iar eforturile de restabilire a stării ei fizice și de lichidare a îmbolnăvirilor și a mortalității nu au dat rezultatele scontate până acum, NKVD al URSS, în completare la directivele anterioare, propune:

1. Luarea de măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale prizonierilor de război. Asigurarea de condiții sanitare exemplare în spațiul de locuit și pe teritoriul lagărului. Asigurarea capacitatii necesare a băilor, a camerelor de deparazitare și a spălătoriilor, lichidarea totală a păduchilor în rândul prizonierilor de război.

2. Îmbunătățirea tratamentului pentru fiecare prizonier de război.

3. Asigurarea hranei diferențiate pentru persoanele epuizate și bolnave.

4. Toti prizonierii de război să fie supuși examenului medical, iar cei extenuați să fie eliberați de la muncă și inclusi în echipele de recuperare, primind zilnic câte 750 gr. de pâine și o ratie de alimente cu 25% mai mare, până la restabilirea capacitatii de muncă. Pentru prizonierii de război cu capacitate de muncă limitată să se micșoreze norma de lucru cu 25-50% și să se păstreze întreaga ratie de hrană. Examenul medical pentru prizonierii de război să se efectueze cel puțin o dată pe lună.

5. Să se ia măsuri în vederea aprovizionării la timp a lagărelor pentru prizonieri de război cu toate alimentele pentru subzistență, în special cu legume, cu produse bogate în vitamine și pentru hrană dietetică.

6. Asigurarea, în limitele necesare, a lagărelor cu lenjerie de corp și de pat. Pentru realizarea măsurilor indicate, în scopul prevenirii mortalității și a punerii la punct a asistenței sanitar-medicale a prizonierilor de război, șefii Direcțiilor NKVD se vor deplasa personal la fața locului și vor acorda sprijin lagărului.

Şefii Direcțiilor NKVD vor raporta regulat Centralei NKVD al URSS prin intermediul general-maiorului Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

Adjunctul comisarului poporului [pentru afacerile interne], tov. Kruglov va controla executarea acestei directive.” Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 176-177.

⁴ Avertismentele venite din partea conducerii Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne i-au determinat pe șefii de lagăre să raporteze orice pericol de

îmbolnăvire în masă sau de eventuale epidemii în rândul prizonierilor de război. Spre exemplu, maiorul de securitate Penkov, şeful Administrației Lagărului nr. 165 de la Talițî, îi informa pe superiorii săi: „În luna august [1943], malaria s-a răspândit destul de mult. S-au îmbolnăvit 126 de persoane (73 români, 26 italieni, 11 unguri și 16 germani). Ar trebui să admitem că principalii purtători ai malariei au fost italienii. Numărul mare de bolnavi în rândul românilor a fost determinat de faptul că aceștia au locuit toată vara în aceeași baracă cu italienii. Parte dintre bolnavi a mai suferit de această afecțiune, iar parte s-a îmbolnăvit aici, unde există condiții favorabile în acest sens: de jur-împrejur sunt lacuri și mlaștini. Din cauza suprafețelor mlaștinoase întinse și a bălților, Tânțarii anopheles sunt răspândiți pretutindeni și protejarea împotriva întepăturilor este imposibilă. Tratamentul cu chinină [medicament împotriva malariei] nu este posibil din cauza lipsei acesteia. Nu a fost de găsit nici la raion, nici la regiune, nici la depozitele Regiunii militare Moscova.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 26, f. 63.

Documentul 80

Din raportul lui P.G. Ionov, adjunctul şefului Secţiei a 5-a din Direcţia generală pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către general-maiorul I.A. Petrov, şeful Direcţiei generale pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind capacitatea de muncă a prizonierilor de război deținuți în Lagărul nr. 58 de la Temnikov (RSSA Mordvină)

Strict secret
2 iunie 1943

În conformitate cu ordinul adjunctului comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, comisarul de securitate de rangul 2, tov. S.N. Kruglov, din 12 mai a.c., și a indicației dumneavoastră personale în perioada 13-30 mai a.c. am inspectat activitatea de producție, situația financiară, precum și rezultatele anchetei cauzelor izbucnirii incendiului în localul Administrației Lagărului nr. 58 de la Temnikov.

În urma anchetei efectuate de mine, împreună cu tov. Golenkov, șeful Secției financiare a Lagărului de la Temnikov și cu tov. Aristotelov, șeful Secției financiare din cadrul NKVD din RSSA Mordvină, am constatat următoarele:

1) Situația contingentului

La 27 mai a.c., în lagăr erau prezenți 9 527 prizonieri de război, reprezentanți ai 25 de naționalități.

Dintre aceștia, cea mai mare parte o constituie români – 5 577 persoane, italienii – 2 709 persoane; germanii – 656 persoane etc.

Starea sănătății contingentului de prizonieri se prezintă astfel:

- complet sănătoși – 1 665 persoane;
- slăbiți – 3 604 persoane;
- grav bolnavi – 2 592 persoane.

2) Dislocarea contingentului și condițiile privind regimul de detenție

Contingentul de prizonieri este repartizat în cinci secții ale lagărului, dispuse pe o rază de 8-12 km de locația Administrației lagărului, situată la stația Molocinița a căii ferate Temnikov, linia Direcției generale a lagărelor.

Schema dislocării lagărului se anexează¹.

Condițiile privind regimul de detenție și de pază sunt respectate în strictă conformitate cu ordinele NKVD. Există garduri care împrejmuesc teritoriul lagărului cu zone exterioare și de avertisment la toate secțiile lagărului, iar acestea sunt menținute în bună stare.

Paza militară este asigurată de o companie a Regimentului 238 de escortă Brigada 4, cu un efectiv de 113 oameni și este suficientă pentru toate zonele de activitate. Înținând însă cont de ordinul din 26 mai a.c. al adjunctului comisarului poporului pentru afacerile interne, tov. Kruglov către locotenent-colonelul Karpov, șeful Administrației Lagărului

de la Temnikov, referitor la organizarea celei de-a 6-a secții și la escortarea prizonierilor de război la lucrările forestiere, efectivul existent al pazei militare va fi insuficient. Va fi necesară completarea cu două plutoane (60 de oameni), fapt despre care locotenent-majorul tov. Kocikin, șeful pazei, a raportat comandanților.

Cazuri de evadare a prizonierilor de război din zonele secțiilor lagărului nu au fost, cu excepția a două cazuri din prima jumătate a lunii mai, când au evadat 3 prizonieri de la locul de muncă doar din vina pazei interne, ai cărei angajați sunt toți invalizi.

În urma acțiunilor întreprinse de conducerea lagărului, fugarii au fost prinși, în primul caz, după 2 ore, iar în cel de-al doilea, după 10 ore.

Paza internă, cu un efectiv de 82 de oameni, este alcătuită în principal din invalizi de război cu grave deficiențe fizice.

3) Starea fizică a contingentului și măsurile de îmbunătățire a sănătății prizonierilor de război

Din numărul total de prizonieri prezenți în lagăr (9 551 persoane), grupul celor slăbiți are în compoziția sa 3 604 persoane, bolnavi la pat sunt 2 592 persoane, din care 460 de persoane necesită o asistență specială din punct de vedere medical și al regimului alimentar. Conform dispoziției din 26 mai a.c., anexată la acest raport², a adjunctului comisarului poporului pentru afacerile interne, tov. Kruglov, regimul de detenție și cel alimentar al prizonierilor grav bolnavi și slăbiți sunt fundamental schimbate. Prin organizarea Secției a 6-a, la stația de cale ferată Iavas, secțiile existente se vor descongestiona, iar bolnavii vor dispune de mai multe paturi și pricinuri sistem vagon, se vor extinde spațiile pentru mișcare și plimbare ale bolnavilor, iar alimentația va fi revizuită radical.

Lenjeria de corp și de pat, precum și proviziile suplimentare (uleiul rusesc, slănină condimentată, fructe uscate, zahăr și lapte condensat) au fost deja primite.

În prezent, din ordinul personal al tov. Kruglov, doi tovarăși, maiorul Stepanov și maiorul Ostroverhov, se ocupă în mod special de reorganizarea regimului alimentar, elaborând meniul, de evidență și consumul produselor alimentare, conform normelor stabilite prin ordinele NKVD al URSS.

4) Utilizarea forței de muncă la fabricarea bunurilor de larg consum

Forța de muncă disponibilă este utilizată în special la lucrări agricole în gospodăria auxiliară (700-800 de oameni) și la lucrările agricole ale Lagărului de la Temnikov (200-300 de oameni).

Capacitatele de producție ale bunurilor de larg consum (linguri, roți, căruțe și butoaie) sunt concentrate în Secția a 5-a a lagărului, unde se lucrează manual, cu un randament scăzut. În prezent, instalația mecanică pusă în mișcare de boi nu funcționează, deoarece boii sunt folosiți la muncile din gospodăria auxiliară. La lucrările de fabricare a bunurilor de larg consum sunt utilizate doar 577 de persoane.

În trecut, principalul produs erau lingurile de lemn, livrate, conform acordului dintre Lagărul de la Temnikov și Combinatul de la Torbeovo, la prețul de 1 rublă 50 kopeici, prețul de producție fiind de 80 kopeici. În prezent, acordul nu mai există, deoarece a fost distrus în timpul incendiului din localul Administrației lagărului. Instrumentele de lucru în gospodărie (butoaie, căruțe, roți, greble etc.) erau produse, în special, pentru necesitățile lagărului.

Principala lucrare prevăzută – tăierea de lemn pentru Moscova și pentru Regionala de căi ferate Lenin, prin intermediul Lagărului de la Temnikov – nu a fost realizată din cauza lipsei pazei militare.

La primirea modelului de contract, am propus grupului de planificare și producție din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne să revină asupra acordului – distrus în timpul incendiului – încheiat cu partenerul economic și să elaboreze lista bunurilor de larg consum, în special a celor necesare armatei noastre

Adjunctul şefului Secției a 5-a (ss) Ionov³

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 11, f. 34-36

NOTE

¹ Nu se publică.

² Nu se publică.

³ Ionov Piotr Grigorievici – colonel-inginer; adjunctul şefului Secției a 5-a (utilizarea forței de muncă).

Documentul 81

Raport al colonelului N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către general-maiorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind situația din Lagărul nr. 108 de la Beketovka, regiunea Stalingrad¹

Strict secret
14 iunie 1943
Stalingrad

La 14 iunie 1943, în Lagărul nr. 108 de la Beketovka, se află 1 994 prizonieri de război, din care: germani – 872 pers.; români – 475 pers.²; italieni – 52 pers.; maghiari – 35 pers.; alte etnii – 210 pers.; total – 1 644 pers.

Dintre aceștia: ofițeri – 142 pers.³; corpul de comandă inferior – 611 pers.; soldați – 791 pers.

Pentru 350 de persoane nu există date privind etnia și gradele militare, deoarece aceștia au sosit în lagăr la 13 iunie⁴.

Starea, din punct de vedere sanitar, a secțiilor lagărului este satisfăcătoare. A fost organizată decada amenajării spațiului [lagărului].

În legătură cu transferul sectorului de prizonieri de la Beketovka la noul loc de amplasare de la Krasnoarmeisk⁵, pentru amenajarea spațiului se va propune o nouă perioadă.

În sector există baie și cameră pentru dezinfecție cu o capacitate suficientă pentru contingentul existent.

Păduchii au fost lichidați total. Lagărul dispune de medicamente și de instrumente medicale. Verificarea prizonierilor de război de către comisia [medicală] s-a încheiat. Pe măsura sosirii unor noi loturi de prizonieri, aceștia vor fi examinați de către comisie.

Rația de alimente este asigurată. A fost introdus regimul alimentar diferențiat. Au fost reamenajate 70% din priciurile existente în priciuri tip vagon. Finalizarea acestei operațiuni întârzie din cauza lipsei de lemn, dar urmează să fie terminată până la 1 iulie a.c. Contingentul de prizonieri nu dispune de lenjerie de pat, ci doar de pături.

Lagărul dispune de produse alimentare de bază pentru o perioadă de 15-20 de zile. Pentru produsele care lipsesc, la 11 iunie, Iurovici v-a transmis comanda în copie. Echipamentul prizonierilor a fost pus la punct, au fost luate în evidență obiectele de valoare. În sectoarele lagărului au fost înființate ateliere de croitorie, cizmărie și de tinichigerie. Deocamdată, lagărul nu dispune de rezerva necesară de combustibil; există 20 tone de cărbune și 300 m³ de lemn. Problema asigurării cu combustibil pentru iarnă a fost semnalată instituțiilor locale și regionale.

Lagărul dispune de o gospodărie auxiliară. Au fost însămânțate: curcubitacee – 10 ha, sfeclă – 0,5 ha, roșii – 0,1 ha, mei – 1,5 ha, ridichi – 0,1 ha.

Lagărul dispune de mijloace de transport auto și hipo. Evidența bunurilor materiale este satisfăcătoare.

colonel Ratușnîi⁶

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 28, f. 144

NOTE

¹ Concomitent cu raportul colonelului N.T. Ratușnîi adresat general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, a sosit și raportul din 29 iunie 1943, redactat de colonelul de securitate V.S. Proșin, șeful Direcției regionale Stalingrad a NKVD, dar semnat de către adjunctul său, locotenent-colonelul Gh.G. Petruhin (fost șef al Administrației Lagărului nr. 108 de la Beketovka, până la 23 februarie 1943), privind situația lagărelor pentru prizonieri de război din regiunea Stalingrad. Atenția sporită acordată de conducerea NKVD al URSS lagărelor din regiunea Stalingrad a fost determinată de rata ridicată a mortalității în rândul prizonierilor din Lagărele nr. 50 de la Frolovo, nr. 60 de la Astrahan, nr. 108 de la Beketovka, în primele luni ale anului 1943. Vezi doc. nr. 69.

² La 26 iunie 1943, în Lagărul nr. 108 de la Beketovka erau deținuți 1 985 prizonieri de război (19 ofițeri-medici, 1 966 soldați, serjenți și subofițeri), din care 874 germani, 595 români, 125 italieni, 31 unguri și 360 reprezentanți ai altor etnii. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 28, f. 349.

³ Conform documentului. Lipsesc 100 de persoane de la una din cele trei categorii enumerate, totalul fiind de 1 544 persoane, în loc de 1 644 persoane.

⁴ În urma sosirii de noi loturi, numărul prizonierilor de război se modifica aproape zilnic. Astfel, conform raportului din 29 iunie 1943, al colonelului de securitate V.S. Proșin, șeful Direcției regionale Stalingrad a NKVD, la 20 iunie 1943, în Lagărul nr. 108 de la Beketovka erau deținuți 2 031 prizonieri de război. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 28, f. 355.

⁵ În raportul din 2 iulie 1943, al locotenent-colonelului N.N. Smirnov, șeful Administrației Lagărului nr. 108 de la Beketovka, se menționa că la 26 iunie 1943 lagărul avea trei secții: Secția nr. 1, în orașul Krasnoarmeisk (barăcile Uzinei nr. 264), unde se aflau 1 039 prizonieri de război; Secția nr. 2, în localitatea Beketovka (barăcile Stației electrice de stat de la Stalingrad), unde se aflau 789 prizonieri de război; Secția nr. 3, în orașul Stalingrad (clădirile fostei baze petroliere), unde se aflau 157 prizonieri de război. În raport, se preciza: „Secțiile nr. 2 și nr. 3 sunt provizorii și vor fi lichidate în viitorul apropiat, deoarece conducerea regiunii [Stalingrad] solicită scoaterea prizonierilor de război din localitatea Beketovka pe motiv că aici își au sediul toate instituțiile regionale, iar clădirile Secției nr. 2 a lagărului aparțin Stației electrice de stat de la Stalingrad. Secția nr. 3 se lichidează ca urmare a încheierii lucrărilor de restabilire a bazei petroliere.” *Ibidem*, f. 348.

⁶ Nikolai Timofeevici Ratușnîi (n. 1909) – general-maior. Funcții: adjunctul comisarului poporului al afacerilor interne al RSS Ucraineană (28 martie 1941); adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS (22 mai 1943); șef al Administrației Coloniei de reeducare prin muncă și al Șantierului nr. 791, din cadrul MVD al URSS (2 septembrie 1948); șef al Direcției pentru aprovizionare, din cadrul MVD al RSS Ucraineană (24 iulie 1952).

Documentul 82

Raportul colonelului V.I. Kokşaev, şeful Administraţiei Lagărului nr. 165 de la Iuja, regiunea Ivanovo, către general-maiorul I.A. Petrov, şeful Direcţiei pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la tentativa de evadare a prizonierilor de război români Nicolae Rusu şi Ilie Nicolae

Strict secret
22 iunie 1943

Comunicat special

La 20 mai 1943, pe la orele 11 a.m., în pădure, în timpul lucrărilor de tăiere a lemnelor de foc pentru lagăr, doi prizonieri de război români, Rusu Nicolae Petre (n. 1919, de naţionalitate română, sergent) şi Nicolae Ilie Ştefan (n. 1918, de naţionalitate română, sergent), au evadat.

În urma măsurilor de căutare întreprinse, cei doi prizonieri de război au fost prinşi la 15 km de lagăr şi, la orele 20, în aceeaşi zi, au fost aduşi în lagăr.

La anchetă, Rusu Nicolae şi Nicolae Ilie au declarat că ei au plecat la colhoz să cumpere de mâncare produse lactate.

Am dispus supravegherea sus-numiţilor prizonieri de război, care nu vor mai merge la muncă în afara lagărului.

Şeful Administraţiei Lagărului nr. 165,
colonel (ss) Kokşaev

Adjunctul şefului Administraţiei Lagărului nr. 165,
locotenent-major de securitate, (ss) Berezin

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 52, f. 37

Documentul 83

Circulara nr. 332¹ a NKVD al URSS, privind îmbunătățirea pazei lagărelor, a escortei și a pazei prizonierilor de război la munci²

Secret
26 iunie 1943
Moscova

Într-un număr de lagăre pentru prizonieri de război și pentru contingente speciale din cadrul NKVD, nu există încă o bună organizare a serviciului de ordine interioară. Nu există o strânsă colaborare pe linie operativă și de lucru întreșefii lagărelor și comandanții unităților (subunităților) militare, care păzesc lagărele.

Se produc întreruperi ale unor activități separate, care implică folosirea la muncă a contingentelor. Tentativa de a evada³ a celor păziți este din ce în ce mai mare.

Pentru eliminarea neajunsurilor constatate, propun:

1. Răspunderea pentru organizarea pazei lagărelor, a escortei și a pazei la muncă a prizonierilor de război și a contingentelor speciale revineșefilor de lagăr, comandanților unităților de pază și comandanților trupelor de escortă din cadrul NKVD.
2. Întregul sistem de pază și de organizare a pazei lagărelor și a escortei către locul de muncă a contingentelor păzite să fie stabilit după un plan de pază și apărare a lagărului, elaborat de către Statul-major al unității de pază și aprobat de către comandanțul unității și de către șeful lagărului.

3. În raport cu unitățile de pază, șefii lagărelor sunt comandanți de garnizoană și, ghidându-se după art. 8 al Regulamentului serviciului de garnizoană al Armatei Roșii⁴, din 1941, au dreptul să verifice serviciile militare, cu prezentarea carnetului de serviciu, precum și să modifice efectivele militare destinate pazei lagărului, escortei contingentelor la muncă și pazei acestora în activitatea de producție, în limitele normelor de calcul stabilite.

Şeful lagărului și comandanțul subunității militare să planifice zilnic folosirea în serviciu a efectivului de luptă, ținând cont de timpul necesar studiului, potrivit programei Trupelor de escortă ale NKVD.

4. Să aprobe următoarele norme de calcul, de principiu, al efectivului de luptă al trupelor de escortă pentru lagăre:

a) Serviciul permanent de gardă pentru paza obiectivului, potrivit perimetrului, luând în calcul două posturi (cu două schimburi), plus 10-15 persoane din rezerva operativă permanentă, cu unul sau doi câini de urmărire;

b) Garda pentru paza contingentului la munci, în lagărele de producție, se va stabili luând în calcul numărul celor folosiți la muncă: un singur gardian la 15 prizonieri de război sau la 20 de persoane din contingentul special;

c) Pentru paza contingentelor la munci, unității de escortă să-i fie repartizată o grupă, nu mai mică de 20 de persoane, iar pentru celelalte nevoi să fie folosiți paznicii.

5. Șefii de lagăre împreună cu comandanții unităților și subunităților de pază vor trebui:

a) La zece zile de la primirea directivei, să verifice sistemul de luptă și pe cel de pază, regimul de escortă la muncă al contingentelor și paza acestora în activitatea de producție, desfășurând activități practice, cu excepția evadărilor nepedepsite;

b) În zonele populate, să treacă imediat la organizarea unor brigăzi de sprijin⁵, care să acopere obligatoriu o rază de 20 km în jurul fiecărei zone populate, iar în Asia Centrală 50 km, cu extindere ulterioară de la 50 la 100 km;

c) Având în vedere că brigăzile de sprijin pot fi mobilizate în orice moment, să fie elaborat un plan de folosire a lor și a unităților militare. În plan, să fie reflectate problemele: cum și în ce măsură sunt utilizați militarii; cine mobilizează, personal, brigăzile de sprijin; cum se efectuează, concret, mobilizarea membrilor brigăzilor de sprijin, obiectivele și locul de dispunere a acestora.

Şefii de lagăre se ocupă de activitatea de organizare a brigăzilor de sprijin și de urmărirea evadașilor.

6. Având în vedere regimul de pază din lagăre, șeful Trupelor de escortă, tov. general-major Krivenko, și șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD, tov. general-major Petrov, să elaboreze, în termen de zece zile, pe baza prezentei directive⁶, instrucțiuni detaliate privind regimul de pază militară al lagărelor pentru prizonierii de război și pentru contingente speciale.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 Kruglov

GARF, Fond 9401, opis 1, dosar 685, f. 79-80

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 178-179

NOTE

¹ Circulara avea anexată următoarea notă: „Circulara nr. 332 va fi distribuită destinatarilor menționați în circulară de Direcția trupelor de escortă din cadrul NKVD și de Direcția pentru problemele prizonierilor de război. General-major Krivenko, șef al Trupelor de escortă din cadrul NKVD al URSS. 26 iunie 1943.” (notă ediția rusă)

² Documentul a fost expediat către general-majorul Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, general-majorul Krivenko, șeful Trupelor de escortă din cadrul NKVD, comandanților de mari unități și ai unităților de escortă din cadrul NKVD; șefilor de lagăre pentru prizonieri de război și pentru contingente speciale din cadrul NKVD; iar în copie, comandanților Direcțiilor republicilor unionale și autonome, ale ținuturilor și ale regiunilor ale NKVD.

³ Evadările prizonierilor de război din lagăre erau destul de frecvente, însă cele mai multe nu aveau sortă de izbândă. Conform unei statistici a NKVD al URSS, în 1943 evadaseră 410 prizoneri de război, din care 320 fuseseră reținuți, 72 omorâți în timpul urmăririi și doar 18 reușiseră să evadeze. În perioada 1943-1948, din 11 403 prizonieri de război evadați, 10 761 au fost reținuți, 292 au fost omorâți în timpul urmăririi și doar 350 (3%) au reușit evadarea. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 21 a, dosar 5, f. 123. (notă ediția rusă)

⁴ Vezi nota 12, doc. nr. 63.

⁵ Brigăzile de sprijin – membrii lor provineau din rândul populației localităților învecinate cu lagărele de prizonieri; aceștia erau în special membri de partid, comsomol (tineretul comunist) și ai altor organizații de masă, și aveau ca obiectiv reținerea prizonierilor de război care evadau. Activitatea lor era condusă de adjunctul șefului Administrației lagărului, cu sprijinul șefului Secției pentru problemele de regim și pază a lagărului. (notă ediția rusă)

⁶ „Instrucțiunea privind executarea serviciului de ordine interioară în lagărele NKVD pentru prizonieri de război și pentru persoanele civile interne” a fost pusă în aplicare prin Ordinul nr. 001132, din 4 octombrie 1945, al adjunctului comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, V.V. Cernîșev. (notă ediția rusă)

Documentul 84

Din Ordinul nr. 31 al locotenent-colonelului Grișciuk, șeful Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, cu privire la sancționarea unui ofițer român prizonier de război „pentru încălcarea gravă a regulilor de ordine interioară din lagăr”

iunie 1943

§ 1

La 21 iunie a.c., prizonierul de război, maior al armatei române, Niculescu G., cu de la sine putere, fără niciun fel de aprobare, a adunat un grup de prizonieri de război, ofițeri ai armatei române, în număr de până la 30 de oameni, cu care acesta, înainte de a fi luat prizonier, a făcut parte din același regiment și a purtat cu ei o discuție îndreptată împotriva măsurilor întreprinse de către Administrația lagărului, încălcând astfel flagrant regulile de ordine interioară din lagăr. Astfel ordon:

Pentru încălcarea gravă a regulilor de ordine interioară din lagăr, prizonierul de război, maiorul Niculescu, va fi pedepsit cu trei zile de arest sever; îi avertizez pe toți prizonierii de război că pentru astfel de abateri cei vinovați vor fi pedepsiți sever¹.

.....

Şeful Administrației Lagărului nr. 74,
locotenent-colonel Grișciuk

RGVA, Fond 18p, opis 10, dosar 11, fila 5

NOTĂ

¹ Sanctiunile erau aplicate nu doar ofițerilor. De exemplu, conform Ordinului nr. 31 al Administrației Lagărului nr. 74, din 14 iulie 1943, prizonierul român de război Teodorescu, infirmier la spital, a fost sancționat cu trei zile de arest sever și înlăturarea de la munca din spital „pentru sustragerea sistematică a produselor alimentare de la bucătăria spitalului și transmiterea acestora altor prizonieri de război”. Vezi RGVA, Fond 18p, opis 10, dosar 11, fila 10.

Documentul 85

Comunicatul special al maiorului de securitate Penkov, şeful Administrației Lagărului nr. 165 de la Iuja, regiunea Ivanovo, către comisarul de securitate M.I. Markeev, adjunctul şefului Direcției regionale Ivanovo a NKVD, privind evadarea a trei prizonieri români, Nicolae Spineanu, Anton Dinulescu și Ion Berindei

Strict secret
14 iulie 1943
Nr. 001020

Trei prizonieri de război români, Spineanu Nicolae Ion, Dinulescu Anton Ion și Berindei Ion Petre, au evadat, la 8 iulie 1943, de la locul de lucru din pădure, unde pregăteau lemn de foc, în următoarele împrejurări:

Brigada de 43 de prizonieri de război români, escortată de 4 soldați ai Serviciului de pază tâia lemn la 4-5 km vest de lagăr. După pauza de masă, în jurul orei 15, unul dintre prizonieri, Spineanu Nicolae, l-a întrebat pe șeful grupului de escortă dacă pot relua lucrul. Aceasta a ordonat întregii brigăzi să reia lucrul. În jurul orei 16, șeful grupului de escortă, Zaiatrov, făcând un ocol al sectorului de lucru al brigăzii, a constatat lipsa a 3 prizonieri:

1) Spineanu Nicolae Ion, n. 1906, originar din satul Berlești, județul Gorj, România, studii primare, absolvent al Școlii de subofițeri, de naționalitate română; în armată a avut funcția de șef al Serviciului logistic, a fost făcut prizonier la stația Tinguta, la 21 noiembrie 1943.

2) Berindei Ion Petre, n. 1912, originar din satul Turcinești, județul Gorj, România, studii medii, de naționalitate română; în armată a avut gradul de sergent. A fost făcut prizonier la stația Tinguta, la 21 noiembrie 1943.

3) Dinulescu Anton Ion, n. 1911, originar din satul Glodeni, județul Gorj, România, studii medii, de specialitate agronom, de naționalitate română; în armată a avut gradul de sergent. A fost făcut prizonier la stația Tinguta, la 21 noiembrie 1943.

Zaiatrov a anunțat conducerea lagărului cu privire la cele întâmplate prin curier special. Pentru organizarea căutării și a prinderii fugarilor au fost întreprinse imediat următoarele măsuri:

1) Au fost trimise trei grupe operative, una dintre ele cu câine de urmărire, în cele mai probabile trei direcții de deplasare a fugarilor: spre orașele Viazniki și Iuja, debarcaderul Glușita de pe râul Kliazma. Având în vedere că doi dintre evadați, Spineanu și Berindei, lucraseră mai mult timp, în luna mai, la construcția podului de peste Kliazma în orașul Viazniki, iar Dinulescu a lucrat la debarcaderul Glușita, ei se puteau orienta mai bine în zonă, fapt care a facilitat evadarea.

2) La locul evadării au fost trimiși doi agenți operativi pentru anchetarea cauzelor care au provocat evadarea.

3) Au fost antrenate conducerile secțiilor NKVD și NKGB din raioanele învecinate – Viazniki, Pestiaki, Paleh, Gorohoveț –, precum și brigăzile de sprijin pentru căutarea și capturarea fugarilor, prin înființarea unor puncte de control pe drumuri.

4) S-a procedat la cercetarea selectivă a unor sectoare de pădure.

5) Secția operativă a lagărului a efectuat razii în localitățile de pe malul stâng al râului Klazma, din raionul Viazniki și a cercetat pădurile cu sprijinul populației locale și al unui detașament al Secției NKVD din orașul Viazniki.

În noaptea de 9 spre 10 iulie 1943, unul dintre evadăți, Berindei, s-a predat unui grup de țărani colhoznici care munceau la coasă și i-a anunțat că nu mai dorește să continue evadarea pe care o acceptase sub presiunea lui Spineanu.

Spineanu și Dinulescu sunt căutați în continuare.

În urma anchetării cauzelor evadării s-au constatat următoarele:

Şeful echipei de pază, Biriukov, în loc să desemneze ca de obicei 5 paznici pentru brigada tăietorilor de lemn, s-a limitat la 4, fără să țină cont de sectorul de pădure în care se desfășurau lucrările. În consecință, acel sector în formă de pentagon neregulat era păzit doar din trei colțuri, iar accesul către celelalte două colțuri se făcea pe potecă. Șeful grupului de escortă, Zaiatrov, a manifestat neglijență în asigurarea pazei la fața locului cu forțele de care dispunea. Conform declarației lui Berindei, Spineanu a ținut cont și a profitat de slăbiciunile pazei din acea zi și din zilele precedente pentru organizarea evadării. În opinia lui Berindei paznicii nici nu ar fi fost capabili să folosească armele în caz de necesitate. Evadarea este o dovadă că în rândul paznicilor domnea o stare de delăsare¹: după terminarea pauzei de masă a paznicilor întregul grup de escortă a rămas pe loc, iar cei trei – Spineanu, Berindei și Dinulescu – au plecat neobservați. După pauza de masă, ei nici măcar nu s-au apucat de lucru, ci au părăsit sectorul prin colțul care nu era păzit.

Vă vom ține la curent cu privire la desfășurarea anchetei și la rezultatele căutărilor.

Şeful Administrației Lagărului nr. 165,
maiор de securitate (ss) Penkov

Şeful Secției speciale a Lagărului nr. 165,
maiор de securitate (ss) Kalinnikov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 52, f. 76-78

NOTĂ

¹ La 22 iulie 1943, maiorul de securitate Penkov, șeful Administrației Lagărului nr. 165, a emis următorul ordin: „Pentru manifestarea nepăsării în asigurarea pazei prizonierilor de război, fapt în urma căruia, la 8 iulie 1943, a avut loc o evadare, Nikolai Vladimirovici Biriukov, șeful pazei interne, să primească 5 zile de arest și să i se rețină 50% din salariu. Vasili Timofeevici Zaiatrov, șeful grupului de escortă, să primească 10 zile de arest și să i se rețină 50% din salariu.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 52, f. 84.

Documentul 86

Din Ordinul nr. 31 al locotenent-colonelului Grișciuk, șeful Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, privind sancționarea unui militar sovietic pentru „atitudinea batjocoroitoare față de prizonierii de război”

16 iulie 1943

La 15 iulie a.c., o echipă de prizonieri de război ofițeri care lucra la strângerea fânului, prin șeful ei de echipă, Androne Petre, s-a adresat șefului escortei, Cirkov, cu rugămintea ca acesta să acorde echipei timp de odihnă după terminarea lucrului și după îndeplinirea normei stabilite.

Şeful escortei, Cirkov, fără să acorde atenție solicitărilor legitime ale prizonierilor de război nu a satisfăcut cererea acestora, ci, depășindu-și atribuțiile în domeniul pazei în timpul escortării, a aliniat echipa de prizonieri de război prin comanda „Drepți” și, fără ca prizonierii să aibă capul acoperit, i-a obligat pe aceștia să stea, timp de 25 de minute, în această poziție în arșița soarelui.

Apreciind ca ilegale acțiunile revoltătoare – care constituie o evidentă bătaie de joc față de prizonierii de război – ale șefului de escortă Cirkov, ordon:

1. Pentru atitudinea batjocoroitoare față de prizonierii de război, șeful escortei, Cirkov, să fie pedepsit cu arest sever pentru 10 zile și să fie avertizat că, în cazul repetării unor astfel de ilegalități, va fi trimis în judecată la tribunalul militar.

2. Avertizez întreg personalul lagărului implicat în paza și în escortarea prizonierilor de război că, pe viitor, pentru încălcarea regulilor privind paza și escorta, vor primi cele mai severe pedepse.

Şeful Administrației Lagărului nr. 74,
locotenent-colonel Grișciuk

RGVA, Fond 18p, opis 10, dosar 11, f. 7

Documentul 87

Declarația plutonierului Constantin Crăciun, din Regimentul 9 Dorobanți, cu privire la condițiile și la tratamentul de care a beneficiat în primele luni de prizonierat la Spitalul din Șumiha, regiunea Kurgan¹

18 iulie 1943

Șumiha

Eu, prizonier de război Crăciun Constantin, de profesiune subofițer activ în Regimentul 9 Dorobanți, Batalionul Asalt, Compania a 2-a Cercetare, originar din comuna Radomirești, județul Olt, am plecat pe front, pe ziua de 29 august 1943, iară pe ziua de 23 noiembrie am fost rănit la mâna stângă, și luat prizonier. Am fost transportat la primul post de ajutor, acolo am fost pansat și mi s-a dat mâncare foarte bună, a doua zi am fost transportat cu mașina la trenu sanitar, unde am venit la spital în Șumiha.

La spital când am ajuns imediat baie și nea deparazitat și nea dus pe fiecare la pansat după care ne-a dat mâncare. În spital tratamentul a fost foarte bun. Iar din punct de vedere al hranei, mâncare este foarte bună, din punct de vedere al calității cât și al cantității, primim 600 (sute) grame pâine pe zi din care 200 pâine albă. Dimineața, primim supă, pește, lapte cu cafea la 12 supă, cașă cu carne sau cu brânză seara supă, lapte cu cafea sau compot mă simt foarte mulțumit cu mâncarea care se dă la acest spital, mă aflu și în prezent tot la acest spital, unde muncesc la pădure, la tăeat lemn pentru spital. Aici facem baie de două ori pe lună odată cu facerea băi ni se schimbă și rufăria dela pat complect, mai facem și băi de nămol, în momentul de față mă aflu complect sănătos aşa că mă simt în stare să muncesc cu toți camarazii mei. În fiecare zi facem 30 minute de gimnastică după care [indescifrabil] trezem la masă. Doctorii și surorile de caritate sunt foarte bune vorbește cu fiecare bolnav în parte, bolnavului i se dă tot ce cere dela doctorii și surorile de calitate aşa că nu este adevărat cum spunea comandanți noștri la front, că nu se dă mâncare și tratament medical.

plutonier (ss) Constantin Crăciun

A tradus,
Subofițer (ss) Balaban

RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 12, f. 38

NOTĂ

¹ Scrisoarea a fost redactată în limba română și tradusă, ulterior, în limba rusă. Editorii au păstrat textul original al scrisorii, fără a face vreo corectură. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 12, f. 39.

Documentul 88

Declarația sergentului Ioan Stroie din Regimentul 6 Călărași despre condițiile și tratamentul care i-a fost aplicat în primele luni de prizonierat la Spitalul din Șumiha, regiunea Kurgan¹

19 iulie 1943

Eu, prizonier de război Stroie Ioan din Regimentul 6 Călărași, Divizia 5 Infanterie, născut în comuna Pogoanele, județul Buzău, de profesie agricultor, vă declar următoarele:

Înainte de a pleca pe front – și chiar pe front – ni se spunea, de către șefii noștri, fel de fel de minciuni despre poporul Rus, care acum când trăesc de 8 (opt) luni între dânsi, am văzut că nu este adevărat ceea ce ne spuneau ei.

Fiind rănit foarte grav în piciorul drept, m-au transportat la acest spital, unde cum am ajuns, ma dus și mia făcut băe, mia dat rufe curate și după ce ma pansat, ma băgat într-un salon călduros pe un pat cu saltea moale și cearșafuri curate.

Aici în fiecare zi veneau medici și ne pansau. Numai datorită îngrijirilor medicale și felul cum am fost hrăniți în acest spital, am reușit să mă vindec de rănilor pe care le-am avut.

Nici nu credam să fim tratați în felul acesta de bine.

În fiecare zi primim câte șase sute grame de pâine, dintre care două sute grame este din cea albă. Dimineața ni se dă, pe lângă ceai, și supă și un supliment de pește sau unt. La douăsprezece, primim două feluri de mâncare în fiecare zi; cu deosebire seara primim supă, și prin schimbare, ceai, compot și lapte.

Plus de astea toate, noi mai primim și tutun câte zece grame de tutun pe zi care ne este suficient.

La trei patru zile ni se dă de citim câte un ziar graiul liber² din care aflăm multe pe care noi nu avem de unde le ști.

După două luni de astfel de îngrijiri m-am vindecat pe deplin. Iar astăzi când sunt sănătos pe deplin, drept recunoștință celor care ne-au îngrijit și ne-au hrănit, toti cei care ne-am făcut bine lucrără la pădure aducând lemne pentru spital.

Pentru această noi cu toții mulțumim întregului personal al acestui spital care niau dat astăzi îngrijiri.

Prizonier de război,
(ss) sergeant Stroie Ioan

A tradus,
Subofițer (ss) Balaban

RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 12, f. 45

NOTE

¹ Scrisoarea a fost redactată în limba română și tradusă, ulterior, în limba rusă. Editorii au păstrat textul original al scrisorii, fără a face vreo corectură. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 4 z, dosar 12, f. 44.

² Este vorba despre „Graiul liber”, ziarul editat pentru prizonierii de război români aflați în lagărele din URSS. Vezi doc. nr. 255.

Documentul 89

Raportul locotenentului de securitate Gorodnițki, șeful a.i. al Administrației Lagărului nr. 280 de la Sandarî (RSS Gruzină), către generalul G.T. Karanadze, comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Gruzine, privind sancționarea disciplinară a prizonierului de război român Nicolae Crăciunescu pentru încălcarea regimului de detenție

Strict secret
iulie 1943

La 15 iulie 1943, pe la ora 14, prizonierul de război Ion Nicolae Crăciunescu, n. 1912, soldat al armatei române, etnic român, încălcând zona de interdicție, s-a apropiat, dinspre partea interioară a barajului de sărmă ghimpată, de santinela Halekian, soldat sovietic din Compania a 6-a, Regimentul 231 de escortă al trupelor NKVD al URSS, aflat la post. Crăciunescu a intrat cu el în vorbă, cerându-i tutun pentru fumat. Primind un răspuns negativ, Crăciunescu i-a propus santinelei să schimbe săpun pe tutun și acesta a fost de acord.

Crăciunescu s-a apropiat de santinela Halekian, a primit tutun pentru trei țigări și s-a pregătit să-i transmită săpunul, dar a fost observat de tov. Şirnin, tehnician-constructor de la Administrația lagărului, care se afla în apropiere și care a strigat.

Prizonierul de război Crăciunescu a fugit și nu a reușit să dea săpunul. În general, Crăciunescu are o caracterizare negativă. În luna mai a.c., a încercat să evadeze din lagăr, sistematic, de două ori; se ocupă de furturi de la prizonierii de război.

În acest caz, Crăciunescu a fost sancționat disciplinar. Fapta soldatului Halekian a fost adusă la cunoștința reprezentantului operativ al „SMERŞ”, din cadrul Regimentului 231 de escortă al trupelor NKVD al URSS.

Şeful a.i. al Administrației Lagărului nr. 280,
locotenent de securitate (ss) Gorodnițki

Şeful Secției regim și pază,
locotenent-major (ss) Livențov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 115, f. 71

Documentul 90

Raportul locotenentului de securitate Gorodnițki, șeful a.i. al Administrației Lagărului nr. 280 de la Sandarî (RSS Gruzină), către generalul G.T. Karanadze, comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Gruzine, privind încălcarea regimului de detenție de către prizonierul de război român Gheorghe Milea

Iulie 1943

La 17 iulie 1943, la ora 11,30, prizonierul de război Gheorghe Constantin Milea, n. 1920, etnic român, soldat al armatei române, s-a apropiat, dinspre interiorul zonei lagărului, la 20 m de santinela din afara lagărului, Halekian, soldat sovietic din Compania a 6-a, Regimentul 231 al trupelor de escortă ale NKVD al URSS, aflat la post. Prizonierul Milea i-a propus acestuia să schimbe săpun pe tutun. Având consimțământul, Milea a încălcat zona de interdicție, s-a apropiat de santinelă, i-a transmis 50 gr. de săpun și a primit în schimb tutun pentru trei țigări.

Oferindu-i tutunul, santinela Halekian i-a mai dat o țigară, l-a rugat să o aprindă și să i-o restituie aprinsă. Prizonierul Milea a aprins țigara și i-a dat-o lui Halekian.

La revenirea de la întâlnirea cu santinela, trecând prin zona de interdicție, prizonierul de război a fost observat de un alt soldat din post, tov. Abakeria, care, văzând că prizonierul intrase în zona de interdicție, l-a strigat și a tras un foc de avertisment.

Prizonierul Milea a fugit imediat și a intrat în localul căminului¹. În urma anchetei acestui caz s-a stabilit că tot soldatul Halekian schimbase, mai devreme, tutun pe săpun cu prizonierii Minaș Nicolae și Scarlî² Grigore.

Pentru a avea mai multe bucăți de săpun, prizonierii au pregătit bucăți de lemn în formă dreptunghiulară, pe care le-au uns cu săpun până acestea au căpătat forma unei bucăți de săpun de 400 gr., și le-au oferit lui Halekian, iar acesta le-a transmis celor două persoane civile, care, la schimb, au adus pâine și mere.

Prizonierii de război care au schimbat săpunul pe tutun cu santinela Halekian au fost sancționați disciplinar, iar despre soldatul Halekian s-a comunicat comandantului Companiei a 6-a pentru a lua măsurile respective.

Şeful a.i. al Administrației Lagărului nr. 280,
locotenent de securitate (ss) Gorodnițki

Şeful Secției regim și pază,
locotenent-major (ss) Livențov

NOTE

¹ Cele două secții ale Lagărului nr. 280 au fost înființate în mai 1943, în apropierea localității Bolsini (RSS Gruzină). Conform unui raport din 17 iulie 1943, al locotenentului de securitate Gorodnițki, în lagăr erau deținuți 945 de prizonieri de război, care locuiau în barăci de chirpici, cu podele de lut, cu o suprafață insuficientă pentru cazarea tuturor deținuților. Din cauza lipsei lemnului, nu putea fi asigurat numărul de paturi necesare, astfel că 257 de prizonieri, deși aveau lenjerie de pat, dormeau pe jos. Iluminatul în barăci se făcea cu lămpi cu gaz, iar sistemul de încălzire lipsea. În urma examenului medical, s-a constatat că 817 prizonieri de război erau sănătoși, 36 de persoane aveau capacitatea de muncă de 75%, iar 7 persoane aveau capacitatea de 50%. Ceilalți erau epuizați sau suferăau de distrofie. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 3 z, dosar 3, f. 107-109.

² Eroare. Corect, Scarlat.

Documentul 91

Scrisoarea lui D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară al Direcției generale politice a Armatei Roșii, către general-majorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, prin care se solicită permisiunea vizitării Lagărului nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova, de către un grup de comuniști germani, români și unguri

1 august 1943

Către general-majorul tov. Petrov¹,
șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,

Vă cer permisiunea pentru vizitarea Lagărului nr. 27, în luna septembrie a.c., de către următorii membri ai Comitetului Național și activiști politici:

Membri ai Comitetului

- 1) WEINERT Erich²
- 2) ULRICHT Walter

Membri ai redacției radio

- 1) ACKERMAN Anton
- 2) BREDEL Willi³
- 3) MAHLE Hans
- 4) JIJNEVSKI Henric (operator)
- 5) KUKUNOVA Lidia (tehnician)

Membri ai redacției ziarului „Germania Liberă”

- 1) HERRNSTADT Rudolf⁴
- 2) KURELLA Alfred⁵

Activiști politici români

- 1) PAUKER Ana
- 2) MÂȚĂ Alexandru⁶
- 3) BORDE Dinu⁷
- 4) MANOLE H. Manole
- 5) SAMOILOV S.I.⁸

Activiști politici unguri

- 1) RÁKOSI Mátyás
- 2) WEINBERGER Zoltan
- 3) GERÖ Ernő⁹

Membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară,
(ss) D. Manuilski

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 2, f. 146

NOTE

¹ La 2 septembrie 1943, general-maiorul I.A. Petrov a pus următoarea rezoluție pe document: „Tovarășului Entin. Să se permită și să se facă formele necesare chiar astăzi.” Locotenent-colonelul Ilia Efimovici Entin, șeful Secției organizare operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, a dat dispoziție, în aceeași zi: „Tovarășului Ţcerbakov. Să se pregătească de urgență permisele de trecere.”

² Erich Bernhard Gustav Weinert (1890-1953) – poet și traducător german; membru al Partidului Comunist German (din 1929). În 1933, a emigrat în Elveția, iar în 1935 a sosit în URSS. Participant la Războiul Civil din Spania, în calitate de corespondent de război (1937-1939). Președinte al Comitetului Național „Germania Liberă” (1943). În 1946, a revenit în Germania de Est.

³ Willi Bredel (1901-1964) – scriitor german; membru al Partidului Comunist German (din 1920). În 1933, a fost internat în lagăr de către naziști. În 1934, a evadat și a fugit în URSS. Participant la Războiul Civil din Spania, în cadrul Brigăzilor Internaționale. Redactor al revistei de limbă germană, de orientare antinazistă, „Das Wort”, editată la Moscova. În 1945, a plecat în Germania de Est.

⁴ Rudolf Herrnstadt (1903-1966) – ziarist; membru al Partidului Comunist German (din 1929). Corespondent al ziarului „Berliner Tageblatt” la Varșovia (1933-1939). A lucrat în Direcția de investigații a Armatei Roșii și în aparatul Cominternului (1940-1943). În 1943-1945, membru al Comitetului Național „Germania Liberă” și redactor-șef al ziarului „Freies Deutschland” („Germania liberă”). Redactor-șef al ziarelor „Berliner Zeitung” (1945-1949) și „Neus Deutschland” (1949-1953). În 1953, a fost acuzat de activitate distructivă și exclus din Comitetul Central și din Biroul Politic al Partidului Socialist Unit din Germania de Est, iar în 1954 a fost exclus din partid.

⁵ Alfred Kurella (1895-1975) – comunist german. După ce a participat la Primul Război Mondial, în 1918, a intrat în Partidul Comunist German. În perioada interbelică, a deținut diferite funcții politice și propagandistice în cadrul PC(b)US. În 1937, a obținut cetățenia sovietică și a lucrat în presa sovietică. În 1943, a participat la formularea manifestului antinazist emis de Comitetul Național „Germania Liberă”. A revenit în Germania de Est, în 1954, și a activat pe plan politic și cultural, ajungând membru al Comisiei ideologice a Partidului Socialist Unit din Germania de Est. În 1961, a fost decorat cu Ordinul „Karl Marx”.

⁶ Alexandru Măță (1890-1976) – avocat basarabean; simpatizant și membru al mișcării comuniste din România și din Basarabia. Membru al PCR din 1943. A fost ales de cinci ori deputat în Parlamentul României (1919, 1920, 1922, 1928 și 1939). În cariera sa de avocat, a pledat, în 1936, la procesul de la Craiova, în favoarea Anei Pauker. La 26 iunie 1940, se înscrise în Comitetul pentru întâmpinarea trupelor sovietice, însă la 14 iunie 1941 a fost arestat, fiind acuzat de „luptă activă împotriva clasei muncitorești și a mișcării revoluționare” și „agitație și propagandă contrarevoluționară”. În vara anului 1941, a fost transferat în Lagărul nr. 1, de la Ivdel, regiunea Sverdlovsk, de unde i-a scris două scrisori Anei Pauker, care a intervenit în favoarea sa, astfel încât a fost eliberat la 22 octombrie 1942. Vezi Mihai Tașcă, „Măță comunistă” alias avocatul Alexandru Măță și soarta lui, „Timpul”, octombrie 2010. În iunie 1943, a fost chemat la Moscova și desemnat „prim redactor la Editura politică în limbi străine și delegat cu diferite sarcini de propagandă și organizare în diferite lagăre de ofițeri români”. A participat la acțiunile de organizare a Diviziei „Tudor Vladimirescu”. În noiembrie 1945, „la cererea PCR și cu consimțământul PCUS”, a sosit la București. La alegerile din noiembrie 1946, a fost ales deputat în Parlamentul României, pe lista PNȚ-Anton Alexandrescu. A fost cadru didactic la Institutul de Științe Economice V.I. Lenin din București (1949-1962). Vezi ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiul din ilegalitate care au încetat din viață, dosar M/108, vol. I-II.

⁷ Numele conspirativ al lui Dumitru T. Petrescu (vezi nota 3, doc. nr. 53).

⁸ Fost activist al mișcării comuniste în ilegalitate din Basarabia, locotenent-colonel al Direcției generale politice a Armatei Roșii, participant la procesul de reeducare a prizonierilor români de război.

⁹ Gerö Ernő/Ernő Singer (1891-1980) – unul din membrii fondatori ai Partidului Comunist Ungar. După înfrângerea Republicii Ungare a Sfaturilor, a emigrat la Viena (1919). A activat în Internaționala Comunistă. Participant la Războiul Civil din Spania, în cadrul Brigăzilor Internaționale. Reprezentant al Partidului Comunist Ungar la Comintern (1939), membru al redacției revistei „Kommunisticeskii Internațional” (1940-1943), referent al Secretariatului Cominternului (1943). A revenit în Ungaria (ianuarie 1945). Membru al Biroului Politic al CC al Partidului Comunist Ungar. Ministrul al securității statului în Guvernul lui Mátyás Rákosi (1952-1953). În timpul evenimentelor din 1956, a fugit în URSS, revenind în Ungaria în 1961.

Documentul 92

Proiectul de Apel al grupului de inițiativă pentru crearea Blocului Național Român, adresat către ofițerii și soldații români prizonieri în URSS¹

Proiect

4 august 1943

Camarazi!²

Cumplita tragedie pe care o trăiește neamul românesc, ne poruncește să ne spunem cu hotărâre cuvântul. Desfășurarea evenimentelor care se precipită și decid astăzi istoria de viitor a poporului român, nu ne poate lăsa cu brațele încrucisate.

Sunt în joc destinele poporului român. Existența țării este în pericol.

Mersul operațiunilor militare din ultimile luni arată limpede, cu prisosință, că războiul este virtualmente pierdut de Hitler. Dovadă este șirul neîntrerupt de înfrângeri grele, suferite de armata hitleristă, în iarna trecută și în vara aceasta. Dovadă este dezastrul trupelor germano-române de la Don și Stalingrad. Dovadă este prăpădul armatei italo-germane în Africa și debarcarea armatelor anglo-americane pe teritoriul Italiei. Dovadă este mai ales eșecul complet al celei de a treia ofensive de vară a armatei germane pe Frontul de Est, precum și ofensiva reușită, desfășurată de trupele rusești și care a dus până la victoriile de la Orlol, Belgorod, Harkov, Taganrog și Sumî.

Axa Berlin-Roma se nărue în văzul lumii întregi. Italia, cel mai important aliat al lui Hitler de pe continentul european, este scoasă din luptă. Este începutul sfârșitului!

Dezastrul militar al Italiei deschide porțile Balcanilor în fața armatelor anglo-americane. Războiul se apropie de granițele noastre. Azi-mâine, țara va deveni un teatru de război. România, dacă va rămâne până la sfârșit aliatea Germaniei, va trebui să suporte în toată greutatea lor consecințele înfrângerii. România va fi tratată la fel ca și Germania hitleristă, dacă nici în ceasul al unsprezecelea nu va găsi țăria și curajul de a rupe alianța cu Hitler.

În aceste clipe de grea cumpănă și răspundere, deplin conștienți de datoria noastră, ne adresăm vouă, chemându-vă să facem totul pentru salvarea Patriei.

Camarazi!

Germania hitleristă e cauza dezastrului nostru. Germania ne-a sfâșiat fără milă trupul țării, împlântând cuțitul în inima Ardealului. Ea a impus generației noastre nedreptatea istorică a dictatului de la Viena, care ne săngerează inimile.

Am fost azvârliți într-un război străin de interesele noastre, contra Marilor Puteri democratice, URSS, Anglia și Statele Unite. Astăzi suntem nimiciți în războiul contra acestor state cu care, în 1916-1918, am luptat cot la cot împotriva dușmanului nostru de totdeauna: Germania.

Am fost rupti de la vatrele noastre si aruncați pe nesfârșitele întinsuri ale Rusiei într-o luptă care nu era a noastră.

Pe front, am fost tratați ca simple materiale destinate distrugerii.

Am fost mințiti, am fost infometați, trădați și părașiți ca să se salveze în mod laș „rasa superioară germană”. Tragediile noastre de la Don și Stalingrad sunt cutremurătoare.

În țară la noi, Hitler și agenții săi au ațătat spiritele, au alimentat ura și au declanșat trăgaciul pistoalelor și mitralierelor legionare, omorând pe fruntașii țării, cum a fost marele profesor Niculae Iorga, Virgil Madgearu și alții atâtia, pe care îi plângem și a căror lipsă o simțim atât de dureros.

Au creat șantajul de supralicităție: Horia Sima și Antonescu și au provocat rebeliunea din ianuarie 1941, în care a curs sânge românesc. Prin această anarhie provocată din afară, poporul a fost compromis, iar țara a ieșit slabită. Ei s-au introdus în organismul nostru de stat și ne-au impus pretutindeni directivele de la Berlin.

Suntem ocupați și jefuiți mai rău decât o țară inamică de hoardele germane, care ne disprețuiesc și ne consideră un popor de sclavi.

Petrolul, grâul, porumbul, vitele, tot ce se produce în România este cărat în Germania. Nemții fac războiul cu petrolul românesc.

Mănâncă pâinea produsă în sudoarea frunții țăranului român. Consumă carne vitelor, crescute prin truda noastră grea.

Îmbracă lâna oilor de pe plaiurile doinelor românești, care astăzi suspină de jale. În urma lor nu rămâne decât foamea, sărăcia și nevoie de tot felul, scăldate în lacrimile din belșug ale poporului.

Niciodată, în istoria noastră, n-am suferit cât suferim acum. Niciodată soarta neamului nu a fost în mai grea cumpănă ca astăzi.

O întrebare legitimă încolțește în mintea îngrozită: cine ne-a adus în această deplorabilă situație?

Răspunsul e clar: conducerea noastră politică.

Guvernarea actuală s-a lăsat orbită de succesele fulgerătoare ale hoardelor lui Hitler în Polonia și în statele din Vestul Europei. Ea a primit fără condiții și tratate tovărășia în războiul de cucerire german în contra URSS, transformându-ne în agresori, alături de Ungurii, care, cu câteva luni înainte, încasaseră în sânge românesc Transilvania, dată lor de către Nemți, stăpânind-o cu promisiunea lui Hitler de a le da după război și restul.

Împotriva voinei poporului, guvernul Antonescu a antrenat România într-un război total, înjugându-ne la sarcini peste puterile noastre. Cramponându-se de iluzia puterii, a lăsat liber amestecul interesat al agenților germani în treburile lăuntrice ale statului român. A cedat în toate ocaziunile stăruințelor lui Hitler de a trimite trupe românești pe front. A pus la dispoziția hitleriștilor toate resursele țării, de care ei s-au folosit ca de un bun al lor. A permis acapararea bogățiilor naționale de către trusturile cu capital german, neexistente de altfel.

Guvernul Antonescu s-a făcut atât de odios în fața marilor democrații, URSS, Anglia și Statele Unite, încât ele, după cum au declarat în repetate rânduri, nu vor sta de vorbă și nici nu vor trata nici un fel de înțelegere cu acest guvern.

Aceasta este realitatea dureroasă!

Camarazi!

Suntem convinși că exprimăm gândurile și simțăminte voastre, când afirmăm că se impune pentru țara noastră ca poruncă a clipei de față:

1. Încetarea imediată a acestui război criminal; rechemarea trupelor române de pe toate fronturile războiului hitlerist; ieșirea României din alianța puterilor Axei și refuzul alimentării sub orice formă a mașinii de război hitleriste.

2. Alungarea forțelor armate germane din țară, prin întrebuiuțarea tuturor mijloacelor, începând cu refuzul hrănirii și adăpostului, internarea și până la ridicarea armelor, în caz de nevoie, contra acestor stăpâni nepoftiți și, mai ales, nedoriți de poporul român.

3. Imediata încheiere a păcii cu Marile Puteri democratice, URSS, Anglia și Statele Unite, și stabilirea unor raporturi de trainică prietenie cu ele și, în primul rând, cu URSS, marea noastră vecină de la răsărit.

4. Îndepărțarea actualului guvern, care duce țara la pierire, și formarea unui guvern nou, democratic, alcătuit din patrioti cinstiți, în stare să asigure țării pacea, o ordine fermă și libertatea.

5. Crearea unei României noi, democratice, a cărei dezvoltare pașnică să fie bine văzută de toate popoarele.

Să fie garantate prin constituție alegeri libere, libertatea cuvântului și a presei, libertatea de organizare și a cultului, precum și legi de apărare a drepturilor și intereselor poporului muncitor. Să fie reprimate – pe baza constituției și a regimului parlamentar învestit cu puteri depline – toate mașinațiunile agenților germani și ale complicitelor lor din țară.

Să fie anulate toate tranzacțiile de jaf, impuse de Nemți cetățenilor Statului nostru, și să fie repuși în drepturile lor de proprietate cetățeni români depozați.

Izgonirea tuturor agenților germani din viața de Stat, comercială și economică a țării.

Camarazi!

Pentru ajungerea acestor scopuri de interes vital pentru poporul nostru, uniți-vă, fără deosebire de stare socială, de convingeri politice și de religie, uitați tot ce vă poate separa și dați-vă mâna spre a realiza o puternică uniune sufletească, atât de necesară pentru a salva Patria.

Ascultați glasul nostru și răspundeți apelului ce vi-l adresăm de a vă strânge alături de noi, sub flamura tricoloră, pentru salvarea țării.

Acum sau niciodată.

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 28, f. 4-9

NOTE

¹ Documentul a fost transmis de D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară al Direcției generale politice a Armatei Roșii, către A.S. Šcerbakov, șeful Direcției generale politice a Armatei Roșii, și era însoțit de următoarea scrisoare, datată 4 august 1943: „Vă transmit proiectul Apelului Blocului Național Român, redactat de către doi ofițeri români prizonieri de război, colonelul Ciobanu și locotenent-colonelul Cambrea, cu participarea tov. Ana Pauker. O serie de formulări din document sunt rezultatul unor confruntări de durată, cu privire la poziția față de Guvernul Antonescu. Formularea susținută cu insistență – și acceptată de către ambii ofițeri – se limitează doar la necesitatea înălțării (și nu a doborării) Guvernului Antonescu (a se vedea punctul 4 de la pagina 5 și, în continuare, locul subliniat de la pagina 6). Limbajul sentimental și bombastic al Apelului ține, într-o anumită măsură, de domeniul «specificului» românesc, care, în opinia noastră, merită să fie cruțat pentru a menține caracterul național al documentului.” Vezi RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 22, f. 3.

² Textul Apelului în limba română a fost publicat în „Graful Liber” nr. 54, 25 septembrie 1943.

Documentul 93

Caracterizări făcute de Ana Pauker persoanelor civile candidate în Comitetul Blocului Național Român

6 august 1943

PAUKER Ana, membru al CC al Partidului Comunist din România. S-a aflat în detenție, timp de 7 ani, în penitenciarele din România pentru activitate comunistă. La solicitarea guvernului sovietic, a fost eliberată la schimb cu fascistul român Codreanu¹, arestat de către organele NKVD.

MÂȚĂ Alexandru, deputat în Parlamentul României din partea Basarabiei. A obținut 6 mandate de deputat. Avocat de profesie, cunoscut apărător la cele mai importante procese împotriva comuniștilor. În perioada de dominație a forțelor reacționare, s-a manifestat împotriva politicii ostile față de Uniunea Sovietică. Membru al Partidului Radical Țărănesc. A menținut legături permanente cu Partidul Comunist. După eliberarea Basarabiei de către Armata Roșie, a fost arestat de către organele NKVD, apoi eliberat, după clarificarea caracterului activității sale în cadrul Partidului Radical Țărănesc, și reabilitat.

În prezent, desfășoară o intensă activitate în rândurile prizonierilor de război din lagăre, bucurându-se de o mare autoritate printre ei.

Prin activitatea pe care o desfășoară, a demonstrat că arestarea de către organele NKVD nu a afectat convingerile sale antifasciste.

PETRESCU Dumitru², muncitor la căile ferate. Militant activ al Partidului Comunist și al mișcării sindicale. Conducătorul grevei și al luptelor de pe baricade ale ceferiștilor din București, în februarie 1933. În prezent, lucrează în calitate de redactor la ziarul pentru prizonierii de război „Graful liber”.

STERE Gheorghe³, membru al Curții de Apel din Chișinău. Fiul unuia dintre cei mai cunoscuți scriitori români⁴. A avut relații strânse cu comuniștii, pe care îi informa din timp cu privire la acțiunile anticomuniste întreprinse de către autoritățile române și îi scotea din cauză prin toate mijloacele. A emigrat împreună cu Armata Rosie. Până de curând, a fost angajat pe post de funcționar într-o din instituțiile publice sovietice.

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 28, f. 19-22.

NOTE

¹ În acest caz, Ana Pauker minte, pentru a-și consolida, probabil, statutul de „luptător antifascist”, speculând o coincidență de nume. Ea a fost eliberată în mai 1941, la schimb cu Ion Codreanu, fost membru al Sfatului Țării, arestat de autoritățile sovietice în 1940 pe motiv că, la 27 martie 1918, votase actul unirii Basarabiei cu România.

² Dumitru Petrescu (1906-1969) – activist al mișcării comuniste din România; membru al PCR din 1932. Arestat și condamnat pentru participarea la greva de la Grivița (1933), a evadat și, ulterior, a emigrat în Cehoslovacia, iar de acolo în URSS (1935). A activat, în calitate de reprezentant al Direcției generale politice a Armatei Roșii, cu numele conspirativ Dinu Borde (vezi nota 3, doc. nr. 53), în rândul prizonierilor români de război. A avut o contribuție importantă în crearea diviziilor „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan”. Grade militare: maior (1943), locotenent-colonel (1 decembrie 1943), colonel (1945), general de brigadă (1947); trecut în rezervă cu gradul de general-maior (1949). Funcții: subinspector general (1945-1947) și inspector general (1947-1948) la Inspectoratul General al Armatei pentru Educație, Cultură și Propagandă, director al ziarului „Glasul Armatei” (1945-1948), șef al Direcției superioare politice a Armatei (1948), șef de secție în aparatul CC al PMR (1948-1951), președintele Comitetului de Stat al Aprovizionării (1948-1952), ministrul finanțelor (1952-1955), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1955-1956), președinte al Comitetului de Stat pentru Protecția Muncii (1965-1968), prim-adjunctul ministrului muncii 1968-1969, vicepreședinte al Consiliului de Stat (13 martie-13 septembrie 1969). Deputat în Marea Adunare Națională (1948-1952 și 1969). Vezi *Membrii C.C. al PCR, 1945-1989*, p. 467-468.

³ Gheorghe Stere (n. 1893) – simpatizant și membru al PCR (din 1929). Judecător la Cetatea Albă și Ismail (1918-1921), avocat (1921-1927), judecător la Tribunalul Chișinău (1928-1938), consilier la Curtea de Apel Chișinău (1938-1940). La 28 iunie 1940, conform directivelor PCR, a rămas la Chișinău. A fost arestat și anchetat de NKVD, iar, ulterior, eliberat. În 1941, s-a evacuat cu trupele sovietice în interiorul URSS. A lucrat la o întreprindere în Asia Centrală (1941-1943), ca traducător la o editură din Moscova (1943-1946). A participat la procesul de reeducare a prizonierilor români de război. În iunie 1946, a sosit la București. A fost președinte al Tribunalului Ilfov (1946-1947) și a deținut funcția de vicepreședinte al Prezidiului Republicii Populare Române (30 decembrie 1947-13 aprilie 1948) și de președinte al Curții Supreme de Justiție (1949-1953).

⁴ Constantin Stere (1865-1936) – om politic, jurist și scriitor român din Basarabia. Pentru activitate revoluționară, a fost condamnat de autoritățile țăriste la închisoare și surghiun în Siberia (1886-1892). În 1893, s-a stabilit la Iași, unde și-a făcut studiile la Facultatea de Drept. În 1897, și-a susținut teza de licență, iar în 1901 și-a început cariera de profesor. În 1913, a fost ales rector al Universității de la Iași. În 1916, a plecat la București. A desfășurat o amplă activitate publicistică, fiind fondatorul și conducătorul revistei „Viața românească”, apărută la 1 martie 1906. Ana Pauker s-a ferit să precizeze că tatăl lui Gheorghe Stere s-a numărat printre deputații Sfatului Țării care, la 27 martie 1918, au votat Unirea Basarabiei cu România, iar în perioada 2 aprilie-25 noiembrie 1918 a fost al doilea președinte al acestui for reprezentativ basarabean.

Documentul 94

Directiva nr. 413 a NKVD al URSS, cu privire la sistemul de evidență a prizonierilor de război decedați¹

Strict secret
13 august 1943
Moscova

Pentru a restabili evidența personală a prizonierilor de război decedați, în deplină conformitate cu numărul total al celor decedați, menționată în statistici, propun ca, în toate lagările și în spitalele pentru prizonierii de război, să fie întocmită evidența personală a prizonierilor de război decedați pe tot parcursul războiului, ghidându-vă, în această activitate, după instrucțiunile aprobate de mine, anexate la această directivă.

Tinând cont de importanța deosebită a acestei activități, îi însarcinez pe șefii direcțiilor NKVD ale regiunilor și pe comisarii poporului din republici cu executarea ei, la timp și în condiții bune.

Pentru executarea practică a acestei activități, în lagăre și în spitale să fie desemnat imediat numărul necesar de lucrători instruiți, care cunosc bine problema evidenței, din rândul colaboratorilor din aparatele corespunzătoare ale direcțiilor regionale ale NKVD și ale NKVD (Secția pentru problemele prizonierilor de război, Secțiile speciale nr. 1, Secțiile pentru penitenciare etc.).

Şefii lagărelor și ai spitalelor militare vor asigura pentru lucrătorii mai sus menționați toate condițiile pentru executarea – în cel mai scurt timp și în bune condiții – a sarcinii încredințate. Să vă implicați personal și să cooptați în această activitate pe acei lucrători din aparatul propriu în funcție de caracterul, volumul și desfășurarea ei.

Activitatea va începe la data de ____ august a.c. și se va termina ____ a.c.

Se va raporta executarea ei.

Anexă: Instrucțiunea

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 Kruglov

Strict secret

„APROB”

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 Kruglov

Instrucțiune cu privire la întocmirea documentelor de evidență personală pentru prizonierii de război decedați în lagările și în spitalele NKVD

1. Într-o notă, anexată separat acestei instrucțiuni, este indicat numărul de prizonieri de război decedați într-o anumită perioadă, pe fiecare lagăr și spital, de pe teritoriul regiunii (ținutului, republicii) _____, și al celor decedați pe timpul deplasării.

2. Se vor corobora aceste date cu datele de evidență statistică din lagăre (spitale), referitoare la numărul de prizonieri de război decedați.

3. De regulă, datele indicate trebuie să fie absolut identice, încrucișând datele din evidență Direcției au fost întocmite pe baza materialelor raportate din lagăre (spitale).

4. În cazul neconcordanței între-o direcție sau alta dintre datele acesteia și datele din lagăre (spitale), se va verifica minuțios toată documentația lagărului (spitalului) privind evidența decedaților, se vor stabili cauzele concrete ale acestei neconcordanțe, se va consemna prin proces-verbal această situație și se va lua, ca număr de plecare pentru activitatea ulterioară, numărul real al celor decedați. Actul privind neconcordanțele, cu indicarea cauzelor acestora, va fi semnat de către șeful lagărului, șeful Secției a 2-a a lagărului și de către reprezentantul Direcției regionale a NKVD, care răspunde de activitatea privind refacerea evidenței personale a prizonierilor de război decedați în acel lagăr (pentru spitale – de către șeful spitalului și de către adjunctul acestuia pe probleme privind regimul de detenție).

5. Pentru prizonierii de război decedați, pentru care au fost prezentate dosare la Direcție, se va alcătui o listă după următorul model: numele de familie, prenumele și patronimul, naționalitatea, anul nașterii, gradul militar și numărul dosarului de evidență (Lista nr. 1).

6. Pentru prizonierii de război decedați, pentru care există în lagăre dosare de evidență, dar care încă nu au fost expediate la Direcție, se va întocmi o listă separată după același model (Lista nr. 2), iar dosarele, cu anexarea celui de-al doilea exemplar al listei, vor fi trimise imediat la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

7. Pentru prizonierii de război decedați, pentru care dosarele de evidență nu au fost întocmite, dar materialele pentru acestea sunt complete (chestionarul, actul de deces și actul de înhumare), se vor întocmi dosare de evidență. Pentru această categorie de prizonieri de război, se va alcătui o listă separată după același model (Lista nr. 3), iar dosarele de evidență, cu anexarea celui de-al doilea exemplar al listei, vor fi expediate imediat la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

8. Pentru fiecare unitate² care reprezintă diferența dintre numărul total al decedaților, luați în evidență conform celor trei liste indicate mai sus, și numărul total al decedaților stipulați de statistică, va fi întocmit, obligatoriu, un document personal, care să ateste identitatea celui decedat. În aceasta constă activitatea de bază a reprezentantului Direcției regionale a NKVD, privind refacerea evidenței personale a prizonierilor de război decedați.

9. Sursele pentru obținerea datelor personale pentru prizonierii de război decedați sunt:

a) Listele de etape, cu care prizonierii de război au sosit în lagăr (spital militar) și care oferă posibilitatea de a stabili identitatea celui decedat. Pentru prizonierii de război decedați, descoperiți prin acest mod, se întocmește Lista nr. 4.

b) Documentele privind decesul și documentele privind înhumarea, care pot reprezenta singurele documente care s-au păstrat și care atestă decesul prizonierului de război. Pe baza acestei surse se va întocmi Lista nr. 5 a celor decedați.

c) Documentele personale ale prizonierilor decedați, pe baza cărora se întocmește Lista nr. 6.

d) În afară de acestea, în spitalele militare, o sursă de identificare a persoanei prizonierului de război decedat o reprezintă istoricul bolii, foile de temperatură, datele privind analizele de laborator și altele. Identitatea prizonierului de război decedat în

spital, care nu a fost luat în evidență la momentul decesului, se stabilește pe baza tuturor acestor surse, conform procedurii, și se întocmește Lista nr. 7.

e) Listele decedaților care pot fi identificate în dosarele lagărului și care, la momentul decesului, nu au fost întocmite în forma cerută. După această sursă, se va întocmi Lista nr. 8.

f) Inscriptiile de pe obiectele personale și de pe îmbrăcăminte decedaților (măcar numele de familie), cu condiția fermă ca aceste lucruri să aparțină tocmai prizonierului de război decedat (Lista nr. 9).

g) Alte surse care pot oferi, cel puțin, numele de familie al celui decedat (Lista nr. 10).

Notă: Toate aceste documente care confirmă identitatea prizonierului de război decedat vor fi căutate minuțios în dosarele Administrației lagărului (spitalului militar), în materialele de arhivă, în birourile lucrătorilor etc. După aceste documente, se alcătuiesc liste cu toate datele de identificare găsite în aceste documente.

10. Fiecare din cele 10 liste va fi alcătuită în ordine alfabetică. Apoi, acestea vor fi confruntate în ciornă una cu alta și, în cazul depistării dublării uneia și aceleiași persoane în două sau mai multe liste, acea persoană va fi reținută într-o singură listă, în aceea care cuprinde cele mai multe date de identificare, și va fi eliminată din celelalte liste. Sursele pe baza cărora aceasta a fost inclusă în listă sunt centralizate într-un singur dosar de evidență al prizonierului de război decedat.

11. După eliminarea înscrisurilor dublate, în acest mod, toate listele nominale cu decedații vor fi verificate minuțios, cu ajutorul cartotecii. Pentru prizonierii de război decedați pentru care lipsesc fișele de evidență, acestea vor fi întocmite imediat, completându-se toate rubricile la care lista și documentele primare oferă răspuns și consemnându-se în fișă decesul și data decesului prizonierului de război. Pentru acei prizonieri de război pentru care există fișe de evidență, însă fără a fi consemnată data decesului, aceasta va fi consemnată în fișă.

12. La verificarea, pe baza cartotecii, a listelor cu decedații, pot fi descoperite fișe de evidență cu însemnări despre moartea prizonierului de război care, totuși, pot să nu se regăsească în niciuna din cele 10 liste mai sus menționate. După această sursă, se întocmește Lista nr. 11.

13. După refacerea integrală, pe această cale, a cartotecilor prizonierilor de război decedați, se completează cel de-al doilea exemplar al fișelor de evidență, care este transmis la Direcție, cu menționarea, în scrierea de înaintare, a numărului total de fișe trimise.

14. După documentele primare, culese în conformitate cu punctul 9 al prezentei Instrucțiuni, care atestă identitatea prizonierilor de război decedați, se întocmesc dosarele de evidență. Dosarele de evidență întocmite, având anexat cel de-al doilea exemplar al Listelor nr. 4-11, vor fi trimise la Direcție. Numărul acestor dosare de evidență trebuie să corespundă numărului total al prizonierilor de război decedați, menționați nominal în aceste opt liste.

15. Numărul total al celui de-al doilea exemplar al fișelor de evidență, care urmează a fi trimis la Direcție, trebuie să corespundă numărului total de prizonieri de război decedați, menționați nominal în toate cele 11 liste.

16. Diferența dintre numărul total al prizonierilor de război decedați menționați în cele 11 liste și numărul de prizonieri de război decedați luați în evidență după statistică, va fi consemnată prin întocmirea documentelor de grup privind moartea prizonierilor de război.

17. Documentele de grup pentru această categorie de prizonieri de război se alcătuiesc după principiul condițiilor identice, situației, cauzelor identice și al altor indicatori identici în care s-a produs decesul unui grup de prizonieri de război. De exemplu, în lagăr a sosit un contingent fără listă de etapă. Pe drum, din acest contingent au murit, să

presupunem, 100 de prizonieri de război, din care 40 de cadavre au fost scoase din convoi, pe drum, iar 60 de cadavre au ajuns în lagăr. Pentru o asemenea grupă de decedați, de 100 de oameni, a căror identitate este imposibil de stabilit, se întocmește un document de grup, privind moartea a 100 de persoane, cu menționarea datei, [a numărului] convoiului, a locului de unde a sosit convoiul, a stațiilor în care au fost debarcate cele 40 de cadavre (dacă sunt asemenea date, dacă nu, atunci se indică simplu „debarcați pe drum”), a locului, momentului și a tipului de semn de identificare sub care au fost înhumate cele 60 de cadavre aduse.

Documentele se întocmesc după o formă arbitrară, de proces-verbal, cu menționarea datei, a locului, cu expunerea amănunțită a tuturor circumstanțelor în care s-a produs decesul unei grupe sau al alteia de prizonieri, precum și a circumstanțelor care exclud posibilitatea stabilirii identității decedaților.

Documentele de grup sunt semnate de șeful lagărului, șeful Secției a 2-a, șeful Secției sanitare și de către reprezentantul Direcției regionale a NKVD și sunt confirmate, obligatoriu, de către șeful Direcției regionale a NKVD sau de către comisarul poporului [pentru afacerile interne] al Republicii Autonome Sovietice Socialiste și al Republicii Sovietice Socialiste [unionale], pe al căror teritoriu este amplasat lagărul (spitalul militar).

18. Documentul se întocmește în trei exemplare, din care unul se prezintă la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, al doilea se prezintă la Direcția regională a NKVD și al treilea rămâne în dosarele lagărului (spitalului militar). Documentul trebuie să fie întocmit corect, obligatoriu scris la mașină, ordonat, pe hârtie groasă. Exemplarul care se transmite la Direcție nu trebuie îndoit și nici perforat pentru îndosariere.

19. Numărul total al decedaților, înregistrat în astfel de documente de grup, trebuie să corespundă exact numărului care reprezintă diferența indicată la punctul 16 din prezenta Instrucțiune.

20. După finalizarea activității privind refacerea evidenței personale, fiecare lagăr (spital militar) va întocmi un raport detaliat, cu anexarea primului exemplar al documentelor de grup referitoare la cei decedați și a primului exemplar al tuturor celor 11 liste.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior Petrov

Şeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile internate, din cadrul NKVD al URSS
maior de intendență Denisov

RGVA, Fond 1p, opis 37 a, dosar 1, f. 223-226
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 446-449

NOTE

¹ Documentul a fost expediat șefilor direcțiilor regionale ale NKVD, șefilor lagărelor NKVD, comandanților spitalelor pentru prizonieri de război.

² Este vorba despre persoană, în cazul de față, prizonier de război sau persoană civilă internată.

Documentul 95

Contract încheiat între conducerea Lagărului nr. 283 și Trustul „Bolohougoli”¹, privind folosirea la muncă a prizonierilor de război din lagăr

17 august 1943
Orașul Bolohovo

Prezentul contract a fost încheiat între Direcția Lagărului special nr. 283, din cadrul Direcției NKVD al URSS, denumită, în continuare, „Lagăr special”, [reprezentată] prin persoana șefului Administrației, locotenent-colonel de securitate Boevici Aleksei Feodorovici, care acționează în baza ordinului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, pe de o parte, și Trustul „Bolohougoli”, denumit, în continuare, trust, [reprezentat] prin persoana directorului trustului, tov. Prihodko Ivan Vladimirovici, care acționează în baza regulamentului trustului, pe de altă parte, după cum urmează:

1. Lagărul special pune la dispoziția trustului mâna de lucru, de până la 1 100 de persoane, pentru efectuarea de activități în domeniul extracției cărbunelui. Furnizarea mâinii de lucru se face în funcție de existența unor clădiri, complet echipate, pentru încartiruirea contingentului din lagăr și a personalului de lucru al lagărului, precum și în funcție de crearea tuturor condițiilor necesare, privind paza și regimul de lagăr.

Lagărul special furnizează mâna de lucru doar pe baza unui act – semnat de către reprezentantul acestuia – cu privire la modul în care trustul este gata să primească oamenii și să le asigure acestora toate condițiile necesare de deținere. Mâna de lucru furnizată trustului de Lagărul special este organizată de către cel din urmă, în sectoare de lagăr separate, situate pe teritoriul minei, cu pază și personal tehnico-administrativ.

2. Întreaga mâna de lucru, odată sosită în sectoarele de lagăr, va sta, obligatoriu, în carantină timp de 21 de zile (perioadă nelucrătoare) și abia după aceea va fi dusă la muncă, în minele trustului, în funcție de starea ei fizică.

3. Ordinea interioară în sectoarele de lagăr este stabilită în deplină conformitate cu ordinul în vigoare al NKVD, din 1 iulie 1942, cu privire la activitatea acestor tipuri de lagăre, avându-se în vedere, totodată, specificul și condițiile de producție din cadrul minelor Combinatului.

De asemenea, trustul trebuie să pună la dispoziția Lagărului special clădiri, astfel încât membrii contingentului și angajații civili să nu poată comunica, cu excepția acelor persoane care trebuie să le dirijeze activitatea sau a muncitorilor calificați fără de care activitatea contingentului Lagărului special nu este posibilă.

Numărul persoanelor cărora le este permisă comunicarea cu contingentul Lagărului special trebuie să fie mic, iar listele nominale cu acestea trebuie elaborate în acord cu Direcția Lagărului special și aprobată de către comandantul Direcției din cadrul NKVD.

4. Aducerea mâinii de lucru, provenită din Lagărul special, pentru prima dată, la locul de muncă și transportul acestea, după finalizarea termenului prevăzut în contract, se fac de către Lagărul special.

Transportul forței de muncă, provenită din Lagărul special, dintr-un loc în altul, la cererea trustului, este plătit de către cel din urmă, în funcție de costurile efective și cheltuielile făcute.

Lagărul special este în drept să refuze transportul forței de muncă, dacă trustul nu asigură toate condițiile necesare pazei și deținerii Lagărului special.

Organizarea unor noi sectoare de lagăr se poate face doar cu aprobarea Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD al URSS.

5. Activitățile îndeplinite în baza prezentului contract sunt organizate și se desfășoară sub conducerea tehnică și pe răspunderea trustului, prin intermediul instrumentelor, mecanismelor, transportului și materialelor sale.

Uneltele de muncă, necesare forței de muncă a Lagărului special, sunt puse la dispoziție brigadierului, de către administrația minei trustului, la începutul activității. După finalizarea zilei de muncă, uneltele de muncă vor fi predate administrației minei.

Păstrarea uneltelelor, după finalizarea muncii, constituie obligația administrației minei și se face pe cheltuiala minei.

Unealta dată [spre folosință] de către administrația minei trebuie să fie alimentată, ascuțită și în stare de funcționare. Reparațiile periodice, ascuțirea și schimbarea uneltei se fac de către forțele și pe cheltuiala minei trustului.

Notă: Lagărul special nu poartă nicio răspundere pentru avarierea uneltei; pentru pierderea acesteia, Lagărul special răspunde prin plata unui cost mediu, ținând cont de starea sa de uzură, și în condițiile primirii în aceeași zi, din partea administrației minei, a unei dovezi privind avarierea sau pierderea uneltei.

Baza pentru valoarea despăgubirii uneltei pierdute sau avariate cu intenție o constituie un document, semnat de către reprezentanții administrației minei și ai sectorului de lagăr.

6. Printre obligațiile trustului se află echiparea, pe cheltuiala sa, a întregului contingent de muncă a Lagărului special cu haine și încălțăminte speciale, potrivit normelor în vigoare.

7. Trustul este obligat să ia măsurile necesare privind asigurarea securității tehnice, prevăzută de către legile și regulile în vigoare, la obiectivul de muncă, și poartă răspunderea pentru respectarea acestora.

Dacă trustul nu ia măsuri cu privire la securitatea tehnică, Lagărul special poate elibera o parte sau întreaga forță de muncă, cu despăgubirea, de către trust, a pagubelor produse forței de muncă.

Forța de muncă a Lagărului special este obligată să respecte toate regulile privind securitatea tehnică.

8. Forța de muncă furnizată trustului este folosită conform destinației sale (punctul 1 al contractului), la munci în acord.

De aceea, trebuie folosiți, la maximum, toți cei care au calificările și specializările necesare pentru astfel de activități.

Salarizarea pe unitatea de timp este permisă doar în anumite cazuri, în funcție de acele activități, care nu sunt supuse normării; de asemenea, numărul celor care

beneficiază de salarizare pe unitatea de timp nu trebuie să depășească 3-5% din numărul total al forței de muncă.

Salarizarea pentru cei plătiți pe unitatea de timp se face pe baza tarifelor angajatorului.

Contingentul Lagărului special, folosit de către Combinat la munci, potrivit specializaților muncitorilor (ingenieri, tehnicieni și.a.), este plătit de către cel din urmă în conformitate cu salariile oficiale, stabilite pentru angajații civili, proveniți de pe plan local.

De aceea trebuie îndeplinite toate cerințele privind crearea, pentru ei, a unor condiții corespunzătoare cu privire la regimul [de muncă] și de pază.

Notă: Calificările și clasele de muncă stabilite pentru persoanele menționate sunt fixate de către o comisie organizată la locul de muncă și formată, pe bază de paritate, din reprezentanți ai administrației minei și ai sectoarelor de lagăr.

Lagărul special asigură ieșirea la muncă a unui număr întrunind până la 85% din contingentul special, potrivit efectivului de pe listă.

9. Lagărul special este obligat să asigure disciplina necesară și să efectueze activitățile necesare pentru creșterea productivității muncii a contingentului său.

La rândul său, trustul este obligat să asigure condițiile necesare pentru folosirea la muncă, la capacitate maximă, a contingentului Lagărului special, pentru creșterea productivității muncii și a calificării acestuia.

10. Muncile îndeplinite de către contingentul Lagărului special se efectuează, exclusiv, pe baza normelor și obiectivelor impuse de administrația minei.

De regulă, norma stabilită este comunicată la începutul activității.

În normele comunicate de către administrația minei, trebuie să fie menționate: începutul și sfârșitul perioadei de muncă, normele de producție și tariful pe unitatea de muncă, volumul acestor activități și costul lor total.

Norma este semnată de către administrația minei și administrația sectoarelor de lagăr, care repartizează, în acest scop, o persoană cu împunernicire specială.

Orice activități suplimentare, neprevăzute în norma de bază, precum și orice abatere de la normă sau modificarea ei se stabilesc printr-o normă suplimentară.

11. Pentru stimularea productivității muncii a contingentelor din sectoarele de lagăr, administrația minei este obligată ca, în ziua ce urmează zilei de muncă, până la ora 12, să emită responsabilului sectorului de lagăr o informare, în care să fie menționate normele îndeplinite de fiecare muncitor în parte, perioada de timp lucrată, numărul de întretreruperi ale lucrului în perioada unei zile de muncă, suma câștigată, precum și concluziile pe întreaga brigadă.

Pe deasupra, în această perioadă, administrația minei trebuie să emită o adeverință oficială cu privire la volumul faptic al activităților îndeplinite și costul acestora, indiferent dacă norma a fost îndeplinită parțial sau în totalitate.

Baza pentru plata muncilor o constituie raportul șefului de brigadă, care nu va suferi modificări ulterioare, cu excepția socotelilor aritmetice greșite și în cazul unor măsurători greșite, în mod evident, stabilite printr-o cercetare ulterioară, efectuată de către administrația minei și reprezentantul sectorului de lagăr.

În cazurile stabilirii îndeplinirii normei prin procente (cât din normă a fost îndeplinit), diferențele admise dintre norma stabilită și cea îndeplinită în realitate – cifre care sunt date zilnic de către administrația minei sectorului de lagăr – nu trebuie

să depășească 3%. În cazul depășirii celor 3%, trustul despăgubește lagărul pentru hrana oferită contingentului său.

12. Salariile pentru muncile efectuate de către prizonierii de război din contingentul Lagărului special sunt furnizate de către trust, potrivit evaluărilor în vigoare, stabilite pentru angajații civili din industria minieră din Bazinul carbonifer al Regiunii Moscova, pentru îndeplinirea faptică a volumului de muncă.

Pentru depășirea normelor, trustul se obligă să ofere Lagărului special premii și alte adaosuri, prevăzute, de asemenea, pentru angajații civili.

Durata zilei de muncă pentru contingentul din Lagărul special este stabilită la opt ore și trebuie să fie nu mai puțin de patru zile libere pe lună.

13. În obligația administrației minei trustului se află și permanenta supraveghere a respectării îndeplinirii corecte a activităților întreprinse de către contingentul Lagărului special. În cazul în care muncitorii Lagărului special nu respectă ordinele primite de la personalul tehnic al minei trustului, supraveghetorul este obligat să raporteze neîntârziat acest lucru administrației sectorului de lagăr, în vederea adoptării măsurilor necesare. În cazurile în care muncile efectuate nu sunt de calitate, din vina contingentului Lagărului special, în pofida ordinelor primite de la personalul tehnic al minei, nu vor fi acordate despăgubiri, cu condiția, obligatorie, a comunicării acestui fapt, nu mai târziu de ziua următoare.

Dacă a fost depășit termenul de depunere a cererii cu privire la pretențiile referitoare la muncile efectuate necorespunzător, din punct de vedere calitativ, ele nu vor mai fi luate în considerare, cu excepția acelor activități secrete, față de care eventualele pretenții pot fi comunicate la momentul recepționării lor.

14. Calculele referitoare la muncile efectuate vor fi realizate, nemijlocit, de către administrația minei împreună cu responsabilii de lagăr din cadrul Lagărului special.

Prezentarea calculelor pentru efectuarea plășilor se face de două ori pe lună, în prima parte a lunii, se va da responsabilului de lagăr un avans de 75% din salariul tarifar, prin transferul sumei în contul lagărului, și, în același timp, restul va fi plătit sub formă de salariu muncitorilor mineri.

Administrația minei trustului va întocmi – nu mai târziu de data de 5 a lunii care urmează celei pentru care se fac calculele – calculul final, pentru întreaga lună, va redacta tabelul cu salariile calculate pentru muncitori și îl va preda administrației sectorului de lagăr.

Calculul salariilor muncitorilor se va face ținându-se cont de normele finalizate și de toate plășile suplimentare (premii) corespunzătoare depășirii normei.

Din sumele datorate, potrivit calculelor finale, se va reține suma plătită anterior, în calitate de avans.

Forma de plată la termen

Întârzierea în efectuarea plășilor și refuzul nefundamentat de a le accepta atrag după sine calculul unei amenzi în valoare de 0,50% pentru fiecare zi de întârziere, din plata neefectuată. Prin întârzierea, mai mult de o lună și sistematic, a plășilor acceptate, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, autorizează Lagărul special să-și retragă forța de muncă, cu recuperarea prejudiciilor provocate de întreruperea activităților.

15. Lagărul special își poate retrage contingentul – fie parțial, fie în totalitate – de la muncile efectuate în mina trustului în următoarele cazuri:

- a) în urma unei directive primite de la NKVD al URSS;
- b) în caz de calamitate naturală;
- c) din rațiuni speciale;
- d) în cazul neîndeplinirii obligațiilor asumate, prin contract, de trust.

În situația prevăzută la paragraful „d”, Lagărul special trebuie să avertizeze trustul cu 2 săptămâni înainte. În situațiile prevăzute la punctul 15, Lagărul special nu poartă nicio răspundere materială.

16. Oprirea forței de muncă, care lucrează la suprafață, furnizată de către Lagărul special, din vina administrației minei trustului sau din cauza condițiilor atmosferice va fi plătită de către cea din urmă, în conformitate cu legislația în vigoare.

Oprirea [activității] se face pe bază de act, semnat de către reprezentanții Lagărului special și de către administrația minei trustului. În cazul în care reprezentantul administrației minei trustului refuză să semneze actul cu privire la oprirea [activității], actul semnat de către brigadier va fi predat șefului sectorului de lagăr pentru rezolvarea problemei litigioase împreună cu șeful trustului.

17. Trustul este obligat să pună la dispoziția contingentelor sectoarelor de lagăr, în conformitate cu doc. nr. 1, 2, și 3, anexate contractului, pe cheltuiala sa, toate clădirile necesare traiului și satisfacerii nevoilor comunale și sanitare și să le doteze cu întreg inventarul necesar instalării și utilizării.

18. Toate clădirile și instalațiile menționate la punctul 17 al prezentului contract și în documentele anexate contractului vor fi puse gratuit la dispoziția Lagărului special.

Notă: Spațiile locative pentru personalul angajat al Lagărului special (camere și apartamente), precum și mobila pentru fiecare cameră (pat, masă, scaun, șifonier), puse la dispoziție împreună cu suprafața de locuit – cu excepția clădirilor destinate căminelor pentru paznici –, vor fi plătite de către locatarii acestora la prețurile practicate pe plan local pentru servicii locative. Căminele pentru paznici sunt furnizate gratuit.

19. Trustul este obligat să pună la dispoziția Lagărului special și a sectoarelor de lagăr – pe cheltuiala sa – materialele necesare pentru stingerea incendiilor, potrivit anexelor, și să plătească menținerea unei echipe de pompieri pentru fiecare sector de lagăr.

20. Lagărul special asigură toate tipurile de aprovizionare pentru contingentele sale, cu excepția hainelor și a încălțămintei speciale și a materialelor de cazarmament (cearfăcăi pentru saltele, cearafăcăi pentru pat, fețe de pernă).

Serviciile medicale vor fi, de asemenea, furnizate de Lagărul special, prin forțe proprii, pe cheltuiala sa.

Trustul este obligat să furnizeze Lagărului special și sectoarelor de lagăr mijloacele auto și cu tractiune animală, necesare transportului alimentelor, hainelor, combustibilului și altor tipuri de mărfuri, care, la rândul lor, sunt necesare funcționării normale a lagărului și a sectoarelor de lagăr și care vor fi furnizate la adresele acestora.

Fiecarui sector de lagăr – la un efectiv de 500 de persoane – trebuie să i se asigure 3 cai cu căruță și un camion cu benă, combustibil, lubrifianti (500 l/lună pentru mașină).

Pentru transportul pus la dispoziție, Lagărul special plătește trustului la preț de plan, fără ca acesta să depășească prețurile stabilite la nivel local.

Trustul se obligă să asigure tuturor contingentelor din sectoarele de lagăr materialele de cazarmament: saltele, așternuturi, fețe de pernă.

Pentru materialele de cazarmament date în folosință (saltele, pături, cearceafuri, perne și fețe de pernă) sectoarelor de lagăr de către trust, cele dintâi plătesc trustului costul lor la prețuri fixe, de stat.

21. Alimentarea cu apă și căldură a tuturor clădirilor Lagărului special și a sectoarelor acestuia, iluminatul acestora, a zonelor de pază, a locurilor de muncă, precum și alte servicii comunale furnizate vor fi asigurate de trust, prin mijloacele sale și ale administrațiilor minelor.

Administrațiile asigură contingentelor din sectoarele de lagăr și apă fiartă în procesul de producție.

Pentru iluminatul și încălzirea clădirilor, precum și pentru aprovisionarea cu apă a contingentelor din sectoarele de lagăr (mai puțin aprovisionarea lor cu apă fiartă în procesul de producție), Lagărul special plătește trustului costul serviciilor la preț de plan.

22. Clădirile din sectoarele de lagăr trebuie să se afle la o distanță nu mai mare de 3 km de locul de muncă. În cazul în care locul de muncă se află la o distanță mai mare de 3 km, timpul pierdut cu deplasarea (pe jos) către locul de muncă și înapoi va fi scăzut din timpul alocat activităților de producție. Pentru fiecare kilometru parcurs în plus vor fi scăzute 16 minute din timpul activităților de producție.

Notă: Dacă trustul – prin mijloace proprii sau prin asumarea cheltuielilor pentru transport – asigură transportul la timp a mâinii de lucru către locul de muncă, atunci nu mai este obligat să plătească [conform punctului 22].

23. Toate materialele și clădirile, puse la dispoziție Lagărului special și sectoarelor de lagăr de către trust – potrivit prezentului contract –, vor fi returnate celui din urmă, la finalizarea activităților desfășurate la obiectivele trustului.

Reparațiile pentru aceste materiale și clădiri vor fi efectuate de către trust, pe cheltuiala sa și prin mijloace proprii.

Întregul inventar va fi predat Lagărului special și sectoarelor de lagăr pe bază de document, în care vor fi menționate, obligatoriu, valoarea acestuia, precum și gradul de uzură și perioada sa de amortizare.

În cazul pierderii inventarului, Lagărul special va despăgubi trustul, plătind un preț de inventar [pentru materiale] și luându-se în considerare gradul de uzură.

24. Pentru acoperirea cheltuielilor făcute de Lagărul special cu întreținerea contingentelor, cu paza, cu serviciile medicale, precum și cu alte probleme administrativ-economice, trustul plătește Lagărului special o sumă echivalentă cu 35% din salariile plătite contingentului angajat la munci.

Suma menționată este plătită de către minele trustului concomitent cu sumele datorate pentru efectuarea muncilor și reprezintă parte integrantă [a salariilor].

25. Toate problemele litigioase, care apar pe parcursul derulării contractului dintre trust și Lagărul special, se vor rezolva pe plan local. În cazul în care părțile nu ajung la un acord, problemele aflate în litigiu vor fi înaintate arbitrajului instanțelor orășenești (la nivel local).

26. Prezentul contract intră în vigoare din ziua aprobării lui de către șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intermate, din cadrul NKVD al URSS.

27. Perioada de derulare a contractului este stabilită până la 1 ianuarie 1944. Trustul este obligat să aducă la cunoștința Lagărului special, înainte cu 30 de zile de la expirarea

contractului, renunțarea la utilizarea la muncă, pe mai departe, a contingentelor Lagărului special.

În cazul în care Lagărul special nu primește acest aviz, trustul este obligat să onoreze toate obligațiile prevăzute în prezentul contract, timp de 30 de zile după trimiterea însăși scrisă, cu privire la renunțarea, pe mai departe, la serviciile Lagărului special.

28. Adresele juridice ale părților:

„Lagărul special”, orașul Stalinogorsk, Cutia poștală nr. 283.

„Trustul”, orașul Bolohovo, regiunea Tula, Trustul „BOLOHOUGOLI”.

ANEXE

Trei documente, care constituie parte inseparabilă a prezentului contract

Şeful Administrației Lagărului nr. 283 al NKVD al URSS,
colonel de securitate Boevici

Şeful Trustului „BOLOHOUGOLI”,
I. Prihodko

Anexa nr. 1

Clădirile puse la dispoziția Lagărului special de către trust, spre a fi utilizate de către contingentele speciale

1. Clădirile de locuit pentru dispunerea forței de muncă trebuie să fie compuse din barăci și bordeie, adaptate pentru condiții de iarnă. Aceste clădiri trebuie să fie dotate cu paturi suprapuse pe două rânduri. Suprafața de locuit este stabilită la 2 m²/persoană. Clădirile pentru locuit pot fi dotate și cu lavițe suprapuse, încălzite.

2. Se vor asigura câte o groapă pentru gunoi și una pentru reziduuri la 25 de persoane.
3. Pentru uscarea hainelor și a încălțămintei trebuie să existe o uscătorie dotată.
4. Clădirile vor fi dotate cu spălătoare, iar acestea din urmă cu dușuri (1 duș pentru 15 persoane).

Toate clădirile puse la dispoziția prizonierilor de război de către organismele economice trebuie să fie concentrate într-un singur loc, în zona specială pentru locuit, aceasta din urmă trebuind să fie izolată de populația civilă și îngădăită cu garduri de lemn sau din sârmă ghimpată.

Şeful Administrației Lagărului nr. 283 al NKVD al URSS,
colonel de securitate Boevici

Administrator al Trustului „BOLOHOUGOLI”,
I. Prihodko

Anexa nr. 2

Clădirile administrative, locative și sanitare, puse la dispoziția Lagărului special de către trust

1. Statul-major al lagărului (sectorului de lagăr) trebuie să fie situat pe teritoriul lagărului, într-o clădire pentru locuit de tip baracă, care să fie încălzită.
2. Staționarele și dispensarele trebuie să aibă un număr de paturi care să reprezinte 5% din totalul efectivului de pe listă al lagărului. Dispensarul trebuie să asigure fiecărui prizonier de război posibilitatea ca acesta să îl frecventeze de 25-30 ori/an.
3. Bucătăria și cantina trebuie să fie astfel dotate încât să asigure o rapidă furnizare a hranei.
4. Depozit de alimente, depozit pentru legume și ghețărie.
5. Corp de gardă.
6. Magazie pentru păstrarea materialelor necesare stingerii incendiilor.
7. Clădirea destinată pazei lagărului – atât paza internă, cât și cea externă – trebuie să asigure spațiul pentru toată paza necesară.
8. Gard din lemn sau din sârmă ghimpată (pentru zona de locuit), turnuri de pază, instalații telefonice și pentru semnalizare luminoasă. Numărul turnurilor de pază, instalația telefonică și de semnalizare luminoasă vor fi stabilite la fața locului, în funcție de necesitățile echipei de pază a lagărului.
9. Băile, camerele pentru dezinfecție, spălătoriile trebuie să aibă o capacitate care să asigure deservirea întregului contingent al lagărului, nu mai puțin de 3 ori/lună.

Şeful Administrației Lagărului nr. 283 al NKVD al URSS²,
colonel de securitate Boevici

Şeful Trustului „BOLOHOUGOLI”,
I. Prihodko

Anexa nr. 3

Dotarea clădirilor pentru administrație [a lagărului], pază și pentru contingentele speciale, puse la dispoziția Lagărului special de către trust

1.

a. Clădirile pentru administrația lagărului trebuie să fie dotate cu inventar (mese, scaune, dulapuri și.a.), în funcție de condițiile de muncă.

b. Clădirile pentru paza militarizată trebuie să fie dotate cu paturi și saltele, noptiere și măsuțe, cu spălătoare. De asemenea, cu rastel pentru arme.

2. Dispensarele și staționarele medicale vor fi dotate cu:

- a. paturi (numărul lor trebuie să reprezinte 5% din totalul efectivului lagărului);
- b. mese;
- c. taburete;
- d. dulapuri pentru medicamente;
- e. spălătorii.

3. Clădirile pentru locuit trebuie să fie dotate cu:

- a. mese;
- b. lavițe;
- c. butoaii pentru apă potabilă (1 butoi la 20-30 de persoane);
- d. rafturi.
- e. spălătoare.

4. Bucătăria și cantina trebuie să fie dotate cu:

- a. cazane pentru gătit mâncarea;

- b. boilere;
- c. mese;
- d. lavițe;
- e. vase pentru gătit;
- f. instalație pentru tăiat pâine, dotată cu cântar, greutăți, cuțite, masă și cutie pentru distribuirea pâinii.

5. Baia și camera pentru dezinfecție trebuie să fie dotate cu inventarul necesar, care să asigure funcționarea lor neîntreruptă.

Şeful Administrației Lagărului nr. 283 al NKVD al URSS,
colonel de securitate Boevici

Administrator al Trustului „BOLOHOUGOLI”,
I. Prihodko

Protocol³

Dezacorduri între Administrația Lagărului nr. 283 și Trustul de Stat de Exploatare a Pietrei și a Cărbunelui „Bolohougoli”

Punctul de vedere al Administrației Lagărului special	Punctul de vedere al Trustului „Bolohougoli”
Punctul 7 În redactarea contractului	Partea a II-a a punctului 7 să fie redactată astfel: Nerespectarea, de către trust, a normelor tehnice de protecție a muncii, care poate pune în pericol viața muncitorilor, în baza celor stabilită, oferă Lagărului special dreptul de a-și retrage forța de muncă din locurile de muncă periculoase.
Punctul 10 În redactarea contractului	Paragraful 4 al punctului 10 să se scrie: Norma va fi semnată de către administrația minei și va fi înmânată Lagărului special prin intermediul unei persoane desemnate de către acesta din urmă.
Punctul 11 În redactarea contractului	Partea a II-a a punctului 11 să fie exclusă deoarece toate dovezile necesare există în norme și rapoarte.
Punctul 12 În redactarea contractului	Partea a III-a a punctului 12 să se scrie: Continuarea zilei de muncă pentru muncitorii din contingentul Lagărului special se va stabili în condiții identice cu ale muncitorilor angajați.
Punctul 14 În redactarea contractului	Să fie adoptat aşa cum a fost redactat, cu stabilirea zilei de 13 a lunii care urmează celei pentru care se efectuează plata, ca termen final pentru plată.
Punctul 17 În redactarea contractului	Să se scrie: Clădirile pentru locuit și alte spații vor fi plătite de către Lagărul special, în conformitate cu prețurile fixate de consiliile locale.
Punctul 18 În redactarea contractului	Să fie exclus.
Punctul 20 În redactarea contractului	Părțile 3, 4, 5, 6 ale punctului 20 să fie excluse.
Punctul 24 În redactarea contractului	Să fie adoptat aşa cum a fost redactat, cu stabilirea cotei de 25% pentru acoperirea cheltuielilor Lagărului special.

Administrator al Trustului „BOLOHOUGOLI”,
I. Prihodko

Şeful Administrației Lagărului nr. 283,
colonel de securitate Boevici

NOTE

¹ Este vorba despre Trustul de Stat de Exploatare a Pietrei și a Cărbunelui „Bolohougoli”, din orașul Bolohovo.

² În vara anului 1943, Administrația Lagărului nr. 283, de la Stalinogorsk, a încheiat mai multe contracte cu agenții economici în vederea furnizării de forță de muncă din rândul prizonierilor de război deținuți. La 6 aprilie 1943, Direcția 1 de construcții din Direcția generală pentru construcția de aerodromuri, din cadrul NKVD, a obținut 2 500 de persoane pentru lucrări de restabilire a unui combinat; la 24 iunie 1943, Trustului „Stalinogorskšahtstroi” i-au fost puse la dispoziție 3 000 de persoane pentru lucrări de restabilire a minelor; la 26 iunie 1943, Direcția de construcții și montaj nr. 6 a Comisariatului Poporului pentru Construcții a primit 6 000 de persoane pentru lucrări de construcții; la 9 iulie 1943, Trustului „Metrostroi” (construcția metroului) î s-au pus la dispoziție 500 de persoane pentru construcția de mine, iar la 10 august 1943, Combinatul chimic din Stalinogorsk a primit 1 200 de persoane pentru lucrări de montaj etc. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 1 i, dosar 4, f. 1-2.

³ Cu privire la divergențele, din contract, dintre cei doi semnatari, la 5 august 1943, I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, și T.T. Litvinov, adjuncțul comisarului poporului pentru industria minieră, și-au exprimat punctele de vedere într-o notă trimisă celor doi semnatari: „Examinând divergențele din contract, dintre Trustul «Bolohougoli» și Lagărul special nr. 283, propunem: 1. Partea a II-a, art. 7 să fie adoptată în varianta propusă de Trustul «Bolohougoli», în protocol; 2. Articolul 14 să fie adoptat în maniera în care a fost redactat, menționându-se, ca termen final de plată pentru activitățile desfășurate în luna precedentă, data de 10 ale lunii; 3. Celealte dezacorduri să fie adoptate în varianta propusă de Lagărul special. Raportați cu privire la executare.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 1 i, dosar 4, f. 3.

Documentul 96

Memoriul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, către S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care se propune înființarea unui nou lagăr, la Elabuga (RSSA Tătară), cu o zonă specială de izolare a ofițerilor prizonieri „cu vederi profasciste”

25 august 1943

În conformitate cu decizia Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, tabăra militară permanentă a Comisariatului Poporului pentru Apărare din orașul Elabuga, RSSA Tătară, a fost preluată de Lagărul nr. 97, de la Direcția spațiu locativ a garnizoanei orașului Kazan¹, în baza procesului de predare-primire, din 12 august 1943.

În total, au fost preluate 80 de locații, din care 72 pe teritoriul taberei militare și 8 la o distanță de 500-1 000 m.

Spațiul locativ disponibil din tabăra militară permite amplasarea unui număr de până la 5 000 de prizonieri de război², pe pricuri suprapuse de tip vagon, cu condiția efectuării unor lucrări suplimentare de amenajare, de circa 700 000 de ruble.

În conformitate cu Ordinul nr. 00689 al NKVD, toate aceste lucrări vor fi efectuate de către Secția de exploatare și construcții din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. În prezent, tabăra militară dispune de o clădire bună pentru locuit, cu o capacitate de 1 000 de persoane și cu 1 000 de paturi.

Având în vedere că tabăra militară permanentă preluată se află la o anumită distanță de Lagărul nr. 97, precum și posibilitatea de a înființa o secție nouă, cu regim special, vă solicit:

a) Permisinea de a organiza în spațiul taberei militare permanente a Comisariatului Poporului pentru Apărare din orașul Elabuga, RSSA Tătară, un lagăr separat pentru ofițerii prizonieri de război, cu o capacitate de 5 000 de persoane și cu o secție cu regim special pentru 500 de persoane, pentru izolarea ofițerilor prizonieri cu vederi profasciste.

b) Să stabiliți termenul de finalizare a tuturor lucrărilor de amenajare pentru 15 noiembrie a.c.

c) Să dați ordin Direcției pentru aprovizionare cu materiale și tehnică din cadrul NKVD al URSS să livreze materialele de construcție deficitare și care sunt necesare pentru lucrările de amenajare.

d) Să dați ordin Direcției militare pentru aprovizionare din cadrul NKVD al URSS să repartizeze fondurile necesare obținerii produselor alimentare pentru 5 000 de

persoane, în perioada noiembrie 1943-aprilie 1944. Produsele trebuie transportate până la oprirea circulației vaselor pe râul Kama.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS,
general-maior (ss) Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 21, f. 118

NOTE

¹ Kazan, capitala RSSA Tătară.

² În vara anului 1943, la Elabuga se aflau și prizonieri de război români. Conform unui raport al Administrației Lagărului nr. 97, aici erau prezenți 16 ofițeri români: 1 colonel, 1 maior, 1 căpitan, 1 locotenent-major și 12 locotenenți. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 21, f. 228. Ofițerul român cu cel mai înalt grad era colonelul Mihail Maltopol, care, în 1954, avea să mărturisească: „În Lagărul [de la] Elabuga, luminat asupra greșitei lupte ce am dus contra Uniunii Sovietice, m-am alăturat grupării antifasciste a lagărului, în majoritate [formată] din prizonieri germani. Cunoscând bine limba germană, am activat în această grupare. Curând, am convins grupul prizonierilor români din lagăr și m-am alăturat cu ei acestei mișcări salvatoare de neam.” Vezi AMR, Fond Comisariatul Militar oraș București, dosar 12/Generali, f. 12.

Documentul 97

Proces-verbal încheiat de Comisia Administrației Lagărului nr. 75 de la Riabovo (RSSA Udmurtă), în urma perchezitiei corporale a prizonierilor de război deținuți în acest lagăr

Strict secret

27 august 1943

Riabovo

Proces-verbal

Comisia alcătuită din I.K. Cekaev, adjunctul șefului Secției nr. 1 a Lagărului nr. 75, președinte, A.F. Filikov, șef al Căminului cultural al Administrației Lagărului nr. 75, și A.A. Dorfman, instructor al Secției politice, a încheiat prezentul proces-verbal în baza rapoartelor responsabililor pentru efectuarea perchezitiei corporale a prizonierilor de război și a încăperilor de serviciu, constatănd următoarele:

În Blocul nr. 1 (responsabil pentru desfășurarea operațiunii, tov. Filikov, șeful Căminului cultural) au fost confiscate:

- a) de la prizonierul de război Camerzan Teodor (echipa de recuperare) – 40 de ruble sovietice și 90 de lei românești, în plus față de suma admisă;
- b) de la prizonierul de război Marian Nicolae (echipa de recuperare) – 101 mărci germane;
- c) de la prizonierul de război Ioja Victor (echipa de recuperare) – 63 de lei românești;
- d) de la prizonierul de război Koch Georg – 61 mărci germane și 101 lei românești.

În Blocul nr. 4 (responsabil pentru desfășurarea operațiunii, tov. Kopelman) au fost confiscate:

- a) de la prizonierul de război Albert Georg – 55 de ruble sovietice, în plus față de suma admisă;
- b) de la prizonierul de război Toma Ion – 8 ruble sovietice, în plus față de suma admisă;
- c) de la prizonierul de război Bălășoiu Ion – 3 ruble sovietice, în plus față de suma admisă;
- d) de la prizonierul de război Purdele Filimon – 16 ruble sovietice, în plus față de suma admisă;
- e) de la prizonierul de război Udrea (Brigada nr. 3) – 120 de mărci germane, ascunse în epolet;
- f) de la prizonierul de război Goia Ion (Brigada de tăietori de lemn) – 1 pilă.

În Blocul nr. 5 (responsabil pentru desfășurarea operațiunii, tov. Serebrianik) au fost confiscate:

- a) de la prizonierul de război Andriu Nicolae – 109 lei românești;
- b) de la prizonierul de război Stan Gheorghe – 1 lamă mică pentru cuțit.

Notă: Nu au fost descoperite obiecte interzise a fi deținute de către prizonierii de război și în încăperile de serviciu.

Prezentul proces-verbal a fost redactat în trei exemplare:

Ex. nr. 1 pentru Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne;

Ex. nr. 2 pentru Administrația Lagărului nr. 75;

Ex. nr. 3 la dosarele Secției nr. 1 a Lagărului nr. 75.

Şeful Secției 1 a Lagărului nr. 75, (ss) Cekaev

Şeful Căminului cultural al Administrației Lagărului nr. 75, (ss) Filikov

Instructor al Secției politice, (ss) Dorfman

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 16, f. 138

NOTĂ

¹ Vezi nota 8, doc. nr. 74.

Documentul 98

Nota maiorului de securitate G.A. Braghilevski, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind folosirea la muncă a prizonierilor de război deținuți în lagările NKVD la 1 august 1943

Strict secret
29 august 1943

Conform datelor de la 1 august 1943

Nr. crt.	Denumirea lagărului	Efectivul lagărului	Total	Rezerva forței de muncă			
				Din care	Activitate în producție	%	La munca din interiorul lagărului
I. Lagăre speciale							
1.	Podolsk nr. 174	2 458	2 292	1 950	85	205	9,4
2.	Riazani nr. 178	792	675	—	—	406	60,2
3.	Koltubansk nr. 252	320	320	277	—	—	83,0
4.	Stalingrad nr. 0108	3 205	3 014	2 526	84	368	12,2
5.	Liubertî nr. 0201	1 065	1 027	743	73	129	12,5
6.	Şatinsk nr. 048	1 728	1 662	1 483	87	230	13,8
7.	Ugolinii nr. 283	20 123	18 574	15 377	85	1 689	9,0
8.	Slavgorod nr. 0301	747	747	653	87	44	5,9
9.	Vetluga nr. 0209	1 117	1 032	742	74	231	22,3
10.	Podlipkinsk nr. 0303	849	757	662	87	57	7,5
11.	Berezniki nr. 0302	5 213	5 033	3 951	79	487	9,6
Total pentru lagăre speciale		37 617	35 090	28 087	76	4 076	10,8
II. Lagăre pentru prizonieri de război							
1.	Temnikov nr. 58	8 344	2 018	—	—	1 927	95,4
2.	Tiumen nr. 93	743	385	269	71	82	21,3
3.	Viatka nr. 101	1 590	1 096	520	47	218	19,9
4.	Kizel nr. 241	3 165	984	303	31	424	43,1
5.	Vladimir nr. 190	985	625	300	50	301	40,2
6.	Iuja nr. 165	2 478	1 383	—	—	664	48,0
7.	Stalingrad nr. 108	2 341	1 616	1 092	68	474	29,3
8.	Rada nr. 188	877	663	24	4	592	90,0
9.	Volsk' nr. 137	1 083	872	600	70	202	23,3
10.	Spasski-Zavod nr. 99	2 314	619	32	5	533	86,1
11.	Monetaia și Losinii nr. 84	4 472	2 002	700	35	1 235	61,6
12.	Seavsk nr. 72	1 516	762	273	36	401	52,6
13.	Suslongher nr. 100	1 591	1 056	74	7	633	59,9
14.	Riabova nr. 75	2 096	855	351	41	425	49,8
15.	Cerepovet nr. 158	921	771	219	28	429	55,6
16.	Potanino nr. 68	6 287	2 718	1 998	74	475	17,5
Total pentru lagăre de prizonieri		41 296	18 830	6 755	34	9 015	44,2
TOTAL		78 913	53 920	34 842	61	10 575	18,2

Adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, maior de securitate (ss) Braghilevski²

NOTE

¹ Volsk – oraș din regiunea Saratov, situat pe malul drept al fluviului Volga, la 147 km nord-est de orașul Saratov. Stație a regionalei de căi ferate Volga.

² Grigori Aronovici Braghilevski (n. 1904) – maior de securitate; adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS (1943-1945); șef al Secției pentru utilizarea forței de muncă din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS (1943-1945).

Documentul 99

Lista generalilor și a ofițerilor superiori prizonieri de război, deținuți în Lagărul nr. 48 de la Cernți, regiunea Ivanovo

august 1943

**TABEL
de predare-primire a corpului de generali și ofițeri deținuți
în Lagărul nr. 48 al NKVD**

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul militar	Naționalitatea	Starea fizică
1.	BATTISTI Emilio ¹	General de divizie	Italian	Sănătos
2.	BRĂTESCU Constantin ²	General de brigadă	Român	Sănătos
3.	WULZ Hans ³	General-maior	German	Sănătos
4.	DEBOI Heinrich-Anton ⁴	General-locotenent	German	Sănătos
5.	DIMITRIU Romulus ⁵	General de brigadă	Român	Sănătos
6.	SANNE Werner ⁶	General-locotenent	German	Sănătos
7.	SIXT VON ARMIN Hans-Heinrich ⁷	General-locotenent	German	Sănătos
8.	LEYSER Hans-Georg ⁸	General-maior	German	Sănătos
9.	LATTMANN Martin ⁹	General-maior	German	Sănătos
10.	MAGNUS Erich ¹⁰	General-maior	German	Sănătos
11.	NEDELEA Savu ¹¹	General de brigadă	Român	Sănătos
12.	PASCOLINI Ettelvoldo ¹²	General de brigadă	Italian	Sănătos
13.	PAULUS Friedrich ¹³	General-feldmareșal	German	Sănătos
14.	RENOLDI Otto ¹⁴	General-locotenent medic	German	Sănătos
15.	RICAGNO Umberto ¹⁵	General de brigadă	Italian	Sănătos
16.	RODENBURG Carl ¹⁶	General-locotenent	German	Sănătos
17.	ROSKE Friedrich ¹⁷	General-maior	German	Sănătos
18.	STĂNESCU Traian ¹⁸	General de brigadă	Român	Sănătos
19.	VASSOLL Ulrich ¹⁹	General-maior	German	Sănătos
20.	PFEFFER Max ²⁰	General de artillerie	German	Sănătos
21.	VON DANIELS Alexander Edler ²¹	General-locotenent	German	Sănătos
22.	VON DREBBER Moritz ²²	General-maior	German	Sănătos
23.	VON SEYDLITZ-KURZBACH Walther ²³	General de artillerie	German	Sănătos
24.	KORFES Otto ²⁴	General-maior	German	Sănătos
25.	VON LENSKI Arno ²⁵	General-locotenent	German	Sănătos
26.	HEITZ Walter ²⁶	General-colonel	German	Sănătos
27.	SCHLÖMER Helmuth ²⁷	General-locotenent	German	Sănătos
28.	STRECKER Karl ²⁸	General-colonel	German	Sănătos
29.	ADAM Wilhelm ²⁹	Colonel	German	Sănătos
30.	ZENDER Jakob Jakob	Maior	German	Sănătos
31.	BRAIKOVICI Serghei	Sublocotenent	Iugoslav	Sănătos

Am predat:

Şeful Lagărului nr. 48, colonel (ss) Vorobiov

Am primit:

Şeful Lagărului nr. 48, locotenent-colonel (ss) Hudiakov³⁰

NOTE

- ¹ Comandantul Diviziei a 4-a Alpină „Cuneense” din armata italiană.
- ² Comandantul Diviziei a 1-a Cavalerie română.
- ³ Comandantul Artilleriei Corpului 4 Armată german.
- ⁴ Comandantul Diviziei 44 de Infanterie din armata germană.
- ⁵ Comandant adjunct al Diviziei 20 Infanterie din armata română.
- ⁶ Comandantul Diviziei 100 Infanterie ușoară din armata germană. Decedat în prizonieratul sovietic, în 1952.
- ⁷ Comandantul Diviziei 113 Infanterie din armata germană. Decedat în prizonieratul sovietic în 1952.
- ⁸ Comandantul Diviziei 29 Infanterie motorizată din armata germană.
- ⁹ Comandantul Diviziei 14 Tancuri din armata germană.
- ¹⁰ Comandantul Diviziei 389 Infanterie din armata germană.
- ¹¹ Comandantul Diviziei 11 Infanterie din armata română.
- ¹² Comandantul Diviziei 156 Infanterie „Vicenza” din armata italiană.
- ¹³ Comandantul Armatei a 6-a germană.
- ¹⁴ Șeful Serviciului sanitar al Armatei a 4-a germană.
- ¹⁵ Comandantul Diviziei a 3-a Alpină „Julia” din armata italiană.
- ¹⁶ Comandantul Diviziei 76 Infanterie din armata germană.
- ¹⁷ Comandantul Diviziei 71 Infanterie din armata germană.
- ¹⁸ Comandantul Brigăzii a 6-a din armata română.
- ¹⁹ Comandantul Artilleriei Corpului 51 Armată german.
- ²⁰ Comandantul Corpului 4 Armată german. Decedat în prizonieratul sovietic în 1955.
- ²¹ Comandantul Diviziei 376 Infanterie din armata germană.
- ²² Comandantul Diviziei 297 Infanterie din armata germană.
- ²³ Comandantul Corpului 51 Armată din armata germană.
- ²⁴ Comandantul Diviziei 295 Infanterie din armata germană.
- ²⁵ Comandantul Diviziei 24 Tancuri din armata germană.
- ²⁶ Comandantul Corpului 7 Armată german. Decedat în prizonieratul sovietic în 1944.
- ²⁷ Comandantul Corpului 14 Tancuri din armata germană.
- ²⁸ Comandantul Corpului 11 Armată german.
- ²⁹ Aghiotantul personal al feldmareșalului Friedrich Paulus.
- ³⁰ Tabelul a fost întocmit la 14 august 1943, cu ocazia desemnării locotenent-colonelului V.S. Hudiakov, în calitate de șef al Administrației Lagărului nr. 48, de la Cernți. Tot atunci, a fost întocmit și tabelul cu lista soldaților care executau lucrări în interiorul lagărului. Din cei 104 soldați și sergenți, 55 erau militari ai Armatei Române. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 6, f. 248-250.

Documentul 100

**Lista membrilor grupului de inițiativă pentru crearea Blocului Național Român,
propusă de Ana Pauker**

[nu mai târziu de] 3 septembrie 1943

**LISTA
cu persoanele desemnate în grupul de inițiativă pentru crearea
Blocului Național Român**

1. Mihail MALTOPOL¹ – colonel
2. Nicolae CAMBREA – locotenent-colonel
3. Iacob TECLU² – locotenent-colonel
4. Alexandru MÂȚĂ – avocat, fost deputat
5. Dumitru PETRESCU – fost secretar de sindicate București
6. Ana PAUKER
7. Gheorghe LEVINTE – țăran
8. Iordache PASTIA³ – învățător
9. Constantin ȚURLEA – maistru sondor
10. Ion CIBU – funcționar
11. Ion BUZOIANU⁴ – maior
12. Arhip FLOCA⁵ – căpitan
13. Ion RACOȚEANU – locotenent
14. Nicolae HARALAMBIE – învățător
15. Gheorghe NECHITA – avocat
16. Valeriu CÂMPEANU – ziarist
17. Marin MIHALACHE – ceferist
18. Aurel ARDELEANU⁶ – funcționar
19. Lazăr IONESCU – învățător
20. Constantin ARSENE – învățător

Pentru completare, propunem următoarele persoane:

1. Gh.C. STERE – președinte al Curții de Apel [din Chișinău], simpatizant al Partidului Comunist din România. Antifascist.
2. Constantin DONCEA⁷ – președinte al sindicatelor din CFR București, conducătorul grevei ceferiștilor din 1933, membru al Partidului Comunist din România; a luptat în Brigăzile Internaționale din Spania.
3. Vasile LUCA⁸ – secretar de sindicat în România, membru al Partidului Comunist din România, membru al PC(b) unional, maior al Armatei Roșii, deputat al Sovietului Suprem al URSS, decorat cu Ordinul „Războiul pentru apărarea Patriei”.

4. Manole H. MANOLE – ziarist, membru al Partidului Comunist din România, fost șef al Secției de agitație și propagandă a CC al PCR; a luptat în Brigăzile Internaționale din Spania.

5. Mihai BURCĂ – președinte al Asociației „Tineretul antifascist” din Pașcani, membru al Partidului Comunist din România; a luptat în Brigăzile Internaționale din Spania.

6. Boris STEFANOV – membru al CC al PCR, fost deputat.

7. Dumitru COLIU⁹ (Ivaniuc) – membru al Partidului Comunist din România, muncitor.

8. Badea MARIN¹⁰ – major, ofițer de carieră.

(ss) Ana Pauker

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 28, f. 84-85

NOTE

¹ Mihail Maltopol (n. 1892) – general român. Studii: Școala militară de artillerie (1913), Școala specială de artillerie (1923). Grade militare: sublocotenent (1914), locotenent (1916), căpitan (1917), major (1926), locotenent-colonel (1935), colonel (1941), general-major (1946); trecut în rezervă (30 iunie 1955). Funcții: comandant al Regimentului 58 Artillerie (noiembrie 1939-octombrie 1940), șef Serviciu armament și muniții al Corpului 4 Armată (octombrie 1940-iunie 1941), șef Birou operații al Regimentului 4 Artillerie și Fortificații (iunie-august 1941), adjuncțul comandanțului Corpului 6 Armată (septembrie 1941-februarie 1942), comandant al Regimentului 1 Artillerie Călare (februarie 1942-ianuarie 1943). A căzut prizonier la 31 ianuarie 1943. Voluntar în Divizia „Tudor Vladimirescu” (septembrie 1944-mai 1945). Ofițer controlor la Direcția superioară a controlului pentru aplicarea armistițiului, din cadrul Ministerului de Război (august 1945-august 1947). Șeful Muzeului Militar (august 1947-iunie 1955). Vezi AMR, Fond Comisariatul Militar oraș București, dosar 12/Generali.

² Iacob Teclu (1899-1976) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie (1916-1917), Școala Superioară de Război (1933-1935). Grade militare: sublocotenent (1917), locotenent (1919), căpitan (1925), major (1934), locotenent-colonel (1940), colonel (1943), general de brigadă (1945), general de divizie (1948). Funcții: șef de birou în Direcția personal (1940-1942); adjuncțul comandanțului Regimentului 27 Dorobanți (1 mai-23 noiembrie 1942); șef de stat major al Diviziei „Tudor Vladimirescu”. Capturat de inamic la Raspopinskaia, pe frontul de la Cotul Donului, s-a înrolat, în 1943, în Divizia „Tudor Vladimirescu”. Vezi Armata Română în al Doilea Război Mondial, p. 381.

³ Iordache Pastia (n. 1914) – absolvent al Școlii Normale din Bacău (1936); învățător detașat la Inspectoratul Școlar Putna (1937-1941); repartizat la Regimentul 27 Infanterie; căzut prizonier la 23 noiembrie 1942, la Cotul Donului; avansat sublocotenent (12 aprilie 1944), locotenent (15 martie 1945), căpitan (3 aprilie 1945), decorat cu Ordinul sovietic „Steaua Roșie” și cu Ordinul „Steaua RPR”, redactor la ziarul „Înainte” al Diviziei „Tudor Vladimirescu” (1943-1945). În primăvara anului 1945, a făcut parte din cei 1 005 locuitori politici, care au trecut din Divizia „Tudor Vladimirescu” în armată regulată română; redactor la ziarul „Glasul Armatei” (1945-1948), corector la ziarul „România Liberă” (din 1950). Vezi Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare, se va cita ACNSAS), dosar R 033056, f. 1-8, 115-116.

⁴ Ion Buzoianu (1896-1944) – ofițer român. În timpul prizonieratului în URSS, s-a înrolat în Divizia „Tudor Vladimirescu”, fiind numit comandant al Regimentului 2 Infanterie. La 28 septembrie 1944, a fost grav rănit în luptă și a decedat la scurt timp. Vezi Armata Română în al Doilea Război Mondial, p. 70.

⁵ Arhip Floca (1910-1987) – general român. Studii militare: Școala militară de ofițeri de infanterie (1929-1931), Școala specială de infanterie (1933-1934). Grade militare: sublocotenent (1931), locotenent (1936), căpitan (1940), major (1944), locotenent-colonel (1945), colonel (1946), general-

maiор (1950, general-locotenent (1955), general-colonel (1959); прizonier de război în URSS (20 noiembrie 1942-15 noiembrie 1943). Funcții: șef al Biroului instrucție și operații al Regimentului 91 Infanterie (iunie 1940-noiembrie 1942); șef de Stat-major (noiembrie 1943-septembrie 1944) și comandant al Regimentului 2 Infanterie din cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu” (septembrie 1944-iulie 1947); șef de Stat-major (iulie 1947-februarie 1948) și comandant al Diviziei 1 Infanterie Voluntari „Tudor Vladimirescu” (februarie-iunie 1948); atașat militar în URSS (octombrie 1948-mai 1949); șef de Stat-major la Academia Spatelui Armatei (mai 1949-decembrie 1950); prim-locțiitor al șefului Marelui Stat-Major și șef al Direcției operații (decembrie 1950-septembrie 1952); prim-locțiitor al șefului Marelui Stat-Major pentru probleme generale (septembrie 1952-octombrie 1955); comandant al Regiunii a 3-a Militare (octombrie 1955-octombrie 1957); adjuncțul ministrului apărării naționale și șef al Direcției pregătire de luptă (octombrie 1957-februarie 1966); vicepreședinte al Comisiei superioare de regulamente a Ministerului Apărării Naționale (februarie 1966-iunie 1968); a fost trecut în rezervă în iunie 1968.

⁶ Aurel Ardeleanu (n. 1913) – ofițer român. După absolvirea liceului (1932), a fost profesor la Școala normală din Arad, iar din 1935, funcționar la diferite întreprinderi din Arad, Brașov și București. În perioada 1932-1936, s-a ocupat și cu ziaristica. În septembrie 1941-august 1942, cu unele mici intreruperi, a luptat pe front, în cadrul Regimentului 93 Infanterie, având gradul de sublocotenent. La sfârșitul lui septembrie 1942, fiind într-o misiune de recunoaștere în zona Stalingradului, a fost prizonier și deținut în Lagărul de la Oranki. În 1943, s-a încadrat în mișcarea prizonierilor români din URSS, care participa la formarea Diviziei „Tudor Vladimirescu”, desfășurând o activitate susținută în cadrul organului central de educație al diviziei. A participat pe frontul antihitlerist, fiind decorat cu Ordinul sovietic „Steaua Roșie” și cu Ordinul cehoslovac „Crucea de Război Cehoslovacă”. Din mai 1945, a fost ofițer politic la Comandamentul Armatei I, iar din octombrie 1945, a trecut la Inspectoratul General pentru Educație al Armatei. A fost director de studii la Școala de la Breaza, iar din februarie 1948, a fost încadrat în aparatul politic al Ministerului Forțelor Armate, unde a deținut funcțiile de adjunct al șefului Secției învățământ din Direcția superioară politică a armatei, apoi locțiitor politic al șefului Academiei Militare Generale, având gradul de colonel. Din toamna anului 1952, a fost locțiitor pentru învățământ al șefului Direcției pregătire de luptă din cadrul Ministerului Forțelor Armate, iar din ianuarie 1955, a fost numit șef al Catedrei de istorie a RPR și a PMR. În această perioadă, a mai deținut diverse funcții, precum cea de procuror în procesele lui Lucrețiu Pătrășcanu, Vasile Luca, și pe cea de membru al Comisiei pentru pregătirea noii legislații penale. În 1958, a fost arestat, judecat și condamnat la 25 de ani muncă silnică, 10 ani degradare civică „pentru crimă de uneltire contra ordinii sociale” (în cadrul procesului generalului Ion Eremia), din care a executat 5 ani, de restul pedepsei fiind grățiat în 1964. Vezi ANR, Fond CC al PCR – Colegiul Central de Partid, dosar A/1049.

⁷ Constantin Doncea (1904-1973) – membru al PCdR din 1931; participant activ la greva de la Atelierele CFR Grivița (1933). Condamnat la muncă silnică, a evadat (1935) și a luptat voluntar în Brigăzile Internaționale în timpul războiului civil din Spania. A plecat în URSS (aprilie 1939), unde a lucrat ca muncitor la o uzină de vagoane, apoi la Radio România a Radiodifuziunii sovietice. A participat la munca de reeducare a prizonierilor români de război, în calitate de instructor politic în Lagărul nr. 68, de la Potanino, regiunea Celiabinsk, având numele conspirativ Costea Petrovici. Vezi ANR, Fond 54, dosar 52, f. 1-2. În decembrie 1943, a fost parașutat în Crimeea pentru „a duce munca de descompunere a armatei române”, iar la 19 august 1944 a fost lansat cu parașuta în Munții Gorjului „pentru lupta cu ocupantul german și eliberarea deținuților politici de pe Valea Jiului”. A ajuns la București la 29 august 1944, unde a participat la „organizarea formațiilor de luptă”, iar mai târziu a contribuit „la exproprierea moșiilor și la împroprietărirea țăraniilor”. Vezi ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiu din ilegalitate care au înțețat din viață, dosar D/110, f. 28-29. În august 1945, a fost avansat la gradul de locotenent-colonel. A fost viceprimar al Bucureștilor (1947-1948), ministru adjunct la Ministerul Construcțiilor (1948-1950), comandant al Comandamentului Apărării Antiaeriene a Teritoriului (1950-1952), ministrul colectărilor (1956-1957), director al GAS Ograda, Ialomița (1958-1964), consilier, cu rang de ministru, la Președinția Consiliului de Miniștri (1968-1973), deputat în Marea Adunare Națională (1946-1961). Vezi *Membrii C.C. al PCR, 1945-1989*, p. 224-225.

⁸ Vasile Luca (1898-1963) – activist și membru marcant al Partidului Comunist Român. Secretar al PCdR la Brașov (1924-1929) și Iași (1932). A participat la organizarea grevei de la Lupeni din 1929 și din Valea Jiului, în 1933; membru al CC al PCdR (din 1938). În primăvara anului 1940, pentru tentativa de trecere frauduloasă a frontierei româno-sovietice, a fost condamnat la 8 luni de detenție, dar a fost eliberat de trupele sovietice la 28 iunie 1940. A fost ales deputat în Sovietul Suprem al URSS, a primit cetățenia sovietică. După declanșarea ostilităților pe Frontul de Est, s-a refugiat în interiorul URSS; a avut gradul de maior în cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii, a participat la procesul de reeducare a prizonierilor români de război. A revenit în România în septembrie 1944, a avansat până la gradul de general de brigadă (1947), a fost ministru al finanțelor (1947-1952), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1949-1952). La Plenara CC al PMR, din 29 februarie-1 martie 1952, a fost acuzat de „deviere de dreapta”; arestat (august 1952) și condamnat la moarte, dar pedeapsa i-a fost comutată în muncă silnică pe viață (1954). A decedat în închisoarea Aiud. *Ibidem*, p. 365.

⁹ Dumitru Coliu (Kolev Dimităr) (1907-1985) – activist în mișcarea comunistă din România, originar din fostul județ Caliacra. Membru de partid (1925), secretar al Comitetului raional (1930) și membru al Comitetului județean (1931) al Organizației revoluționare din Dobrogea (D.R.O.). În 1936, a devenit secretar al Comitetului regional Dobrogea al PCdR (1937-1940); membru al CC al PCdR (1938). În 1940, a plecat în URSS, unde a participat la munca de reeducare a prizonierilor de război români, din funcția de locuitor politic (căpitan) în Regimentul 2 Infanterie al Diviziei „Tudor Vladimirescu”. A fost trecut în rezervă cu gradul de colonel (august 1945); șef al Secției pentru probleme militare a CC al PCR (1946-1947). A revenit în armată (decembrie 1947), fiind avansat la gradul de general-maior (mai 1948), atașat militar al RPR în URSS (1949-1951). Prim-secretar al Comitetului regional Prahova (1951-1952), director general al Direcției speciale pentru probleme militare din cadrul Consiliului de Miniștri (1952-1954), prim-secretar al Comitetului regional București (1954-1955), președinte al Comisiei Controlului de Stat (1955-1961), deputat în Marea Adunare Națională (1948-1980). *Ibidem*, p. 167-168.

¹⁰ După război, referitor la luarea sa prizonier, Marin Badea avea să afirme următoarele: „Până la 15 august 1941, batalionul rămăsese cu ½ din tanuri, din cauza faptului că era un material slab. În ziua de 17 august 1941, mi s-a deschis un proces de comandanțul Regimentului 2 Tanuri, fost colonel Săndulescu, pentru că din 30 de tanuri mai rămăseseră 10 tanuri. Am fost anchetat de fostul locotenent-colonel Niculescu Ion din Târgoviște. La data de 19 august 1941, am fost făcut prizonier în împrejurări, când mergeam către linia 1-a, la o companie de tanuri, care era la dispoziția Regimentului 2 Grăniceri”. Vezi AMR, Fond Memoriile Bătrâni, B/174/Colonei. M. Burțev, fost comisar de batalion și șef al Secției pentru propagandă specială, din cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii, menționează în memoriile sale: „În luptele de la Odessa, maiorul român Marin Badea a trecut de partea trupelor sovietice. El a adresat soldaților săi următorul apel: «Românii nu doresc să moară jefuind pământuri străine. Hitleriștii sunt inamicii, și nu prietenii noștri. Cel mai bine este să părăsiți frontul și să plecați acasă». Apelul său a avut succes. Un mare număr de soldați români a trecut linia frontului, adresând o scrisoare colectivă – în care se declarau adversarii continuării războiului inutil pentru poporul român – celor care mai rămâneau alături de germani”. Vezi M.I. Burțev, *op. cit.*, p. 63-64.

Documentul 101

Planul de desfășurare a Conferinței grupului de inițiativă pentru crearea Blocului Național Român

[nu mai târziu de] 3 septembrie 1943

Şedința de deschidere a consfătuirii, vineri, 3 septembrie 1943

Prima zi (orele 10,00-13,00)

I

Inaugurarea consfătuirii (colonelul Ciobanu¹)

Alegerea Prezidiului²

Declararea consfătuirii drept acțiune de pregătire a grupului de inițiativă pentru crearea Blocului Național Român³ – 40 minute

II

Raport asupra situației actuale și argumentarea ideilor din apelul cu caracter de program lansat de către grupul de inițiativă⁴ (locotenent-colonel Cambrea) – 1 oră

Intervenții pe marginea raportului lui Cambrea pentru argumentarea tezelor principale ale apelului cu caracter de program (5 persoane)⁵ – 1 oră

Pauză de masă (orele 13,00-16,00)

După-amiază (orele 16,00-20,00)

III

Citirea și semnarea apelului – 1 oră 30 min.

Concert

A doua zi (dimineată, orele 10,00-14,00)

I

a) Raport cu privire la activitatea de transpunere în practică a tezelor apelului adoptat în lagărele de prizonieri⁶ (sublocotenent Ardeleanu) – 45 min.

b) Intervenții pe marginea raportului (6-7 persoane)⁷ – 2 ore

Alegerea comisiei provizorii – 30 min.

Încheierea consfătuirii la orele 14,00 (colonelul Ciobanu) – 10 min.

NOTE

¹ Iosif Ciobanu (n. 1898) – ofițer român. Studii: Școala de ofițeri de rezervă, licențiat al Facultății de Drept a Universității de la Iași (1925). Grade militare: sublocotenent (1916), locotenent (1917), căpitan (1920), maior (1931), locotenent-colonel (1938), colonel (1941), general-maior (1945). Funcții: comandantul Regimentului 10 Vânători (noiembrie 1941-februarie 1942), al Regimentului 27 Infanterie (februarie-noiembrie 1942). La 24 noiembrie 1942, a căzut prizonier la Raspovinskaia, a trecut prin lagărele de la Temnikov, Oranki și Krasnogorsk. Inițial, a manifestat rezerve față de ideea creării unităților de voluntari din rândul prizonierilor români de război. Abia la 4 aprilie 1945, s-a alăturat Diviziei „Tudor Vladimirescu”. Nu a participat la luptele de pe Frontul de Vest. În 1945-1946, a făcut parte din cadrul Comandamentului Diviziei „Tudor Vladimirescu”. În 1949, a fost pensionat.

² La propunerea maiorului Marin Badea, în prezidiu au fost desemnați colonelul Mihail Maltopol, locotenent-colonelul Nicolae Cambrea, locotenent-colonelul Iacob Teclu, maiorul Ion Buzoianu, Ana Pauker, Alexandru Mâtă și alții.

³ Referitor la acest moment, căpitanul Arhip Floca avea să afirme: „În luna iulie 1943, am plecat în lagărul de prizonieri români din Celiabinsk (Siberia) pentru a duce munca de alegere a delegaților pentru Blocul Național Român din URSS. La 3 septembrie 1943, cu ocazia congresului de constituire a blocului, am fost ales membru în comitetul central, fiind trimis pe front în Caucaz, în cadrul Armatei Sovietice, pentru a duce muncă de agitație, determinând trupele române din Taman-Caucaz de a înceta lupta alături de nemți. M-am întors de pe front, participând la întocmirea cererii către generalisimul Stalin, pentru a ni se acorda permisiunea de a constitui unități voluntare”. Vezi ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiul din ilegalitate care au încetat din viață, dosar F/67, vol. II, f. 43.

⁴ Ulterior, în ziarul „Graiul Liber”, a fost publicată sinteza raportului locotenent-colonelului Nicolae Cambrea: „El dovedește printr-o argumentare strânsă că Germania va pierde războiul și arată că semnele prăbușirii Axei apar azi tot mai clare la orizont. Face un rezumat al evenimentelor internaționale și arată că în prezent toate țările luptă din răsputeri și pe toate căile pentru a scutura jugul german. Descrie în același timp situația din România, condamnă prin cuvinte energice atitudinea lui Antonescu și a guvernului său. Precizează apoi necesitatea unei apropieri sincere de URSS în baza trecutului istoric al relațiunilor dintre aceste două popoare și indică principiile de orientare politică a României.” Vezi „Graiul Liber” nr. 54, 25 septembrie 1943.

⁵ Conform unei cronică, publicată în paginile ziarului „Graiul Liber”, în cadrul dezbatelor pe marginea raportului locotenent-colonelului Nicolae Cambrea, au luat cuvântul sublocotenentul Tulea: „Arată cum, prin speculațuni, nemții au reușit să se strecoare în treburile lăuntrice ale țării. Îndeamnă prin cuvinte simțite la încolonarea tuturor românilor în luptă pentru salvarea intereselor țării”; sublocotenentul Valeriu Câmpeanu: „Arată necesitatea absolută a ieșirii României din războiul contra alianței anglo-ruso-americane, justificând în mod logic și rațional motivele care trebuie să ne determine la această acțiune. Schițează, totodată, mijloacele de luptă pentru lămurirea tuturor conștiințelor românești în ceea ce privește modul de acțiune pentru scuturarea jugului impus cu forța de Axă și menținut, deocamdată, cu teroarea guvernului Antonescu”; activistul comunist Alexandru Mâtă: „Expune cauzele războiului în care a fost târâtă România și care trebuie căutate în fascismul imperialist. România nouă va avea nevoie de o adevărată și pură democrație. Noua politică externă a României trebuie să se orienteze – în interesul ei – spre o politică de prietenie cu URSS și marile democrații”; locotenent-colonelul Iacob Teclu: „Fată de URSS am dus o politică de struț, am închis ochii și nu am vrut să vedem realitatea sovietică. Să încetăm de a mai fi un popor de sacrificiu pentru interesele altora”; căpitanul Chirițescu: „Expune gravele învinuiri ce apasă asupra lui Antonescu și a guvernului său pentru dezastrul în care a antrenat România” și sergentul Gheorghe Levinte: „În cuvintele sale vibrează grija țăranului român pentru soarta neamului său. În contact cu realitățile din URSS și cu nefericirea istorică, în care România a fost împinsă de guvernul actual și afirmă cu tărie necesitatea ieșirii României din război și a prieteniei cu URSS și cu marile puteri democratice”. *Ibidem*.

⁶ Principalele idei, expuse de către sublocotenentul în rezervă A. Ardeleanu în raportul său de la conferință, au fost publicate în paginile ziarului „Graiul Liber”: „Analiza situației generale actuale, precum și a factorilor din trecut, care au creat Patriei noastre impasul fatal pe care-l trăiește, a dus la

o concluzie netă: că vinovatul principal al dezastrului nostru național este guvernul Antonescu. Împotriva acestui guvern urmează deci să ducem lupta, pentru ca, doborându-l, să înlăturăm principalul obstacol, ce se punea de-a curmezișul năzuințelor noastre. În vederea înfăptuirii acestui scop, trebuie început cu un program de activitate în lagăre, care să servească ca un ÎNDREPTAR de muncă. Scopul imediat al activității noastre în lagăre este: 1. aducerea la cunoștința tuturor camarazilor noștri a platformei politice a conferinței; 2. recrutarea de noi aderenți, căștigarea tuturor celor ce s-au abținut până acum dintr-un motiv sau altul.

Mijloacele care ne stau la dispoziție pentru înfăptuirea scopului imediat propus sunt următoarele: 1. Conferințele. Este necesar, în primul rând, chiar la înapoierea delegaților în lagăr, să se organizeze o conferință cu cei mai activi prizonieri români, în sacina cărora a rămas propaganda în absența delegaților. Împreună cu aceștia, să se organizeze o primă conferință, adunări cu toți prizonierii români din lagăr, în care să se citească manifestul conferinței delegaților prizonieri români. 2. Discuții libere, pe grupuri restrânse sau chiar individuale. 3. «Graful Liber». În ziarul nostru, delegații găsesc un sprijin puternic în activitatea lor, îmbogățindu-și argumentele. Ziarul trebuie să fie citit de toți prizonierii și delegații vor avea grija să provoace discuții publice în legătură cu articolele apărute. Se vor folosi și numerele mai vechi ale ziarului. În lagărele de ofițeri, indicându-se nenumăratele articole publicate de către ostași, să li se arate ofițerilor care este starea de spirit a ostașilor, cum văd ei lucrurile și ce punct de vedere au în legătură cu ofițerii. 4. Gazeta de perete este organul de luptă al fiecărui lagăr. În el trebuie să se trateze pe larg obiectivele pe care le urmărim noi. Informațiile politice și militare trebuie să fie ținute la curent. Totodată, în ziarul de perete vor fi combătuți adversarii identificați din lagăr. Trebuie, de asemenea, să se insiste mult și asupra moliciunii și șovăielii celor ezitanți. Ziarul de perete trebuie să intereseze în largă măsură pe toți prizonierii, cerându-se colaborarea tuturor prizonierilor. 5. Munca și disciplina în lagăre. Nimic nu poate fi mai convingător în lupta ce o întreprindem decât exemplul de muncă și disciplină pe care trebuie să-l dăm în primul rând noi. Dar iarăși avem datoria să demascăm orice abuzuri, silnicii, brutalități săvârșite față de camarazii lor de către prizonierii care au răspundere în munci și să nu ne sfiam a le aduce la cunoștința celor în drept pentru a le reprema. 7. Crearea unei atmosfere naționale: coruri, cântece nationale, camaraderie, ajutor reciproc. 8. La conferințe se vor strângе semnaturi pentru manifestul conferinței delegaților prizonierilor români. Ele vor exprima solidaritatea noastră, a tuturor și hotărârea noastră de a lupta pentru realizarea celor cuprinse în acest manifest. Astfel, vom crea elemente competente, oameni pregătiți pentru lupta concretă, în fața căreia stăm și, unindu-ne strâns, vom putea da lovitură hotărâtoare guvernării dezastruoase a mareșalului Antonescu". *Ibidem*.

⁷ Intervențiile pe marginea raportului lui A. Ardeleanu s-au încheiat prin luarea de cuvânt a Anei Pauker. În legătură cu acest moment, ziarul „Graful Liber” preciza: „Ana Pauker nu ascunde greutățile luptei. Vorbele ei, în care clocotește o îndreptățită mânie, biciuiesc pe cei care vor să se pună de-a curmezișul luptei pentru salvarea țării și a poporului, smulge de pe fața lor măștile, oricât de dibaciul le-ar fi compus ei și arată în lumina crudă a realității rolul lor de dezbinători ai românilor prizonieri în URSS, pentru a continua și aici jocul criminal al lui Antonescu.” *Ibidem*.

Documentul 102

Nota informativă a maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la efectivele de prizonieri de război aflate în lagăre la 1 septembrie 1943

7 septembrie 1943

Conform situației de la 1 septembrie 1943

În lagăre:

1. Lagărul nr. 48, de la Lejnevo – 121 pers.
2. Lagărul nr. 74, de la Oranki – 2 498 pers.¹
3. Lagărul nr. 160, de la Suzdal – 919 pers.
4. Lagărul nr. 97, de la Elabuga – 1 290 pers.
5. Lagărul nr. 150, de la Griațoveț – 300 pers.
6. Lagărul nr. 20², de la Andijan – 1 191 pers.
7. Lagărul nr. 29, de la Pahta-Aral – 1 178 pers.
8. Lagărul nr. 58, de la Temnikov – 7 173 pers.
9. Lagărul nr. 75, de la Riabovo – 2 038 pers.
10. Lagărul nr. 64, de la Morșansk – 1 050 pers.
11. Lagărul nr. 68, de la Potanino – 5 527 pers.
12. Lagărul nr. 84, de la Monetnaia și Losinii – 3 572 pers.
13. Lagărul nr. 72, de la Siavsk – 435 pers.
14. Lagărul nr. 99, de la Spasski-Zavod – 1 622 pers.
15. Lagărul nr. 100, de la Suslongher – 1 122 pers.
16. Lagărul nr. 108, de la Beketovka – 2 274 pers.
17. Lagărul nr. 165, de la Iuja – 2 162 pers.
18. Lagărul nr. 188, de la Rada – 1 595 pers.
19. Lagărul nr. 241, de la Kizel – 1 749 pers.
20. Lagărul nr. 280, de la Sandarî – 967 pers.
21. Lagărul nr. 137, de la Volsk – 1 863 pers.
22. Lagărul nr. 185, de la Iurieveț – 1 355 pers.
23. Lagărul nr. 93, de la Tiumen – 655 pers.
24. Lagărul nr. 101, de la Viatka – 2 228 pers.
25. Lagărul nr. 190, de la Vladimir – 1 389 pers.
26. Lagărul nr. 27, de la Krasnogorsk – 1 538 pers.
27. Lagărul nr. 35, de la Lebedian – 1 038 pers.
28. Lagărul nr. 41, de la Ostașkov – 335 pers.
29. Lagărul nr. 50, de la Frolovo – 514 pers.
30. Lagărul nr. 53, de la Aleksino – 2 596 pers.
31. Lagărul nr. 62, de la Novohopersk – 551 pers.
32. Lagărul nr. 143, de la Kursk³ – 1 950 pers.
33. Lagărul nr. 147, de la Gheorghievsk – 590 pers.
34. Lagărul nr. 158, de la Cerepoveț – 1 034 pers.
35. Lagărul nr. 270, de la Borovici – 245 pers.

36. Lagărul nr. 82, de la Usman – 548 pers.
 37. Lagărul nr. 143, de la Mojaisk – 452 pers.
 38. Lagărul nr. 123, de la Uriupinsk⁴ – 227 pers.
 39. Lagărul nr. 139, Oblivskaia – 259 pers.
 Total – 58 150 pers.

Pe drum:

1. Din Lagărul nr. 160 către Lagărul nr. 97 – 197 pers.
2. Din Lagărul nr. 84 către Lagărul nr. 29 – 75 pers.
3. Din Lagărul nr. 100 către Lagărul nr. 26 – 355 pers.
4. Din Lagărul nr. 108 către Lagărul nr. 26 – 235 pers.
5. Din Lagărul nr. 188 către Lagărul nr. 93 – 386 pers.
6. Din Lagărul nr. 241 către Lagărul nr. 29 – 309 pers.
7. Din Lagărul nr. 93 către Lagărul nr. 29 – 300 pers.
8. Din Lagărul nr. 101 către Lagărul nr. 29 – 491 pers.
9. Din Lagărul nr. 50 către Lagărul nr. 28 – 50 pers.
10. Din Lagărul Nr. 62 către Lagărul nr. 26 – 223 pers.
11. Din Lagărul nr. 82 către Lagărul nr. 68 – 751 pers.
12. Din Lagărul nr. 74 către Lagărul nr. 99 – 82 pers.

Total – 3 454 pers.

Şeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război
 și ale persoanelor civile interne,
 maior de intendență (Denisov)

RGVA, Fond 1p, opis 1 i, dosar 9, f. 110-111

NOTE

¹ Numărul prizonierilor de război în Lagărul nr. 74, de la Oranki, se modifica în permanentă, din diferite motive. Spre exemplu, conform Ordinului nr. 52, din 26 septembrie 1943, al şefului Administrației Lagărului nr. 74, ofițerii români, prizonieri de război, sublocotenent Nicolae Ion Popovici, căpitan Bencea Constantin Cureraru și locotenent Gheorghe Emanoil Leoveanu au fost scoși din evidență în legătură cu „arestarea lor de către Secția operativă a lagărului”. Vezi RGVA, Fond 18p, opis 10, dosar 11, f. 28. Conform Ordinului nr. 64, din 25 noiembrie 1943, un grup de 80 de prizonieri de război români, soldați și serjenți, au fost transferați, la 13 noiembrie 1943, la stația de cale ferată Divovo, de pe linia de cale ferată Moscova-Riazani. *Ibidem*, f. 49-50. Tot prin Ordinul nr. 64, din 25 noiembrie 1943, a fost consemnat transferul ofițerilor români, prizonieri de război, maior Constantin Leon Smirnov, căpitan Dumitru Toescu, maior Scevale Vasile Aldea, căpitan Vasile Gherasim Apostol, locotenent-colonel Arcadie Teodor Gribovschi, căpitan Gheorghe Iordan Costăchescu, căpitan Alexandru Marin Mihăilescu și locotenent-colonel Mihai Stelian Popescu în lagărele nr. 27, de la Krasnogorsk, și nr. 97, de la Elabuga. *Ibidem*, f. 48.

² Conform documentului. Numărul corect al Lagărului de la Andijan este 26. Orașul Andijan (în limba uzbekă Andijon) este centrul administrativ al regiunii Andijan, Uzbekistan.

³ Conform documentului. Numărul corect al Lagărului de la Kursk este 145.

⁴ Lagărul de la Uriupinsk (oraș situat la 340 km nord-vest de Stalingrad, pe malul stâng al râului Hopior, la stația de cale ferată Uriupino) a fost organizat la începutul anului 1943, având denumirea Lagărul special nr. 256, pentru detinerea militarii sovietici, care fuseseră luați prizonieri de trupele Axei sau care ieșiseră din încercuire, a trădătorilor de patrie, a spionilor sau diversioniștilor (contingent special). La 4 martie 1943, în Lagărul de la Uriupinsk erau detinuți 1 147 foști soldați sovietici. La 1 martie 1943, prin Ordinul nr. 00398 al NKVD, Lagărul de la Uriupinsk, care avea nr. 123, a fost inclus în lista lagărelor de tranzit pentru prizonierii de război de pe Frontul de Sud-Vest. Contingentul special a fost transferat de urgență în alt lagăr. Vezi *Voennoplenenie v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 94-95.

Documentul 103

Comunicarea maiorului Platonov, adjunctul şefului Administrației Lagărului nr. 190 de la Vladimir, către maiorul I.S. Denisov, şeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la decesul unui prizonier român de război, împușcat pentru intrarea în zona de interdicție a lagărului

Strict secret
9 septembrie 1943

**Administrația Lagărului nr. 190
Nr. 3/473**

Prin prezenta, vă transmitem dosarul de evidență nr. 18 320 și fișa-tip nr. 2 a prizonierului român de război Sandu Gheorghe Vanea, decedat la 9 septembrie a.c., în spital, în urma rănirii sale prin împușcare, ca urmare a intrării sale în zona de interdicție (50 m).

Transmitem, de asemenea, certificatul de rănitire a prizonierului român de război Sandu Gheorghe Vanea.

Adjunctul şefului Administrației Lagărului nr. 190,
maior (ss) Platonov

Şeful Secției a 2-a a Lagărului nr. 190,
locotenent de securitate (ss) Şohov

RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 8, f. 227

Documentul 104

Raportul maiorului de securitate I.I. Evdokimov, şeful Administrației Lagărului nr. 188 de la Rada, regiunea Tambov, către general-maiorul I.A. Petrov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind gravele deficiențe constatate în ținerea evidenței prizonierilor de război decedați

Copie
11 septembrie 1943

**Administrația Lagărului nr. 188
Nr. 3 032**

Pentru executarea Directivei nr. 413, din 13 august 1943, a adjunctului comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tov. Kruglov, privind refacerea evidenței personale a prizonierilor de război decedați, transmitem materialul cu privire la Lagărul nr. 188.

Totodată, vă comunicăm următoarele:

1) Din totalul de 10 639 de prizonieri de război decedați în Lagărul nr. 188, în perioada 1 decembrie 1942-1 septembrie 1943,¹ există dosare personale pentru 173 de persoane, listă care (formularul nr. 2) se anexează. În baza listelor cu prizonierii de război decedați, întocmite la acea vreme, de către Serviciul sanitar, a fost pregătită și lista (formularul nr. 8) cu 8 942 de persoane care, la fel, se anexează. Astfel, s-a reușit reconstituirea datelor personale pentru 9 115 persoane (sau 85%), din totalul celor decedați.

Stabilirea datelor personale pentru 1 524 de persoane este imposibilă, fapt pentru care a fost încheiat un proces-verbal, anexat [la prezentul raport].

2) În urma efectuării unui control riguros, s-a stabilit că numărul real al prizonierilor de război decedați pe drum, către Lagărul nr. 188, este de 3 807 persoane. Dintre aceștia, există date personale doar pentru 68 de persoane; pentru ceilalți, datele personale nu pot fi reconstituite din cauză că trenurile cu loturile de prizonieri au sosit fără liste de etapă.

Procesul-verbal de constatare a diferenței dintre numărul total al prizonierilor decedați pe drum și numărul indicat în nota informativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, lista (formularul nr. 4) a celor 68 de persoane, precum și procesul-verbal pentru grupul de 3 739 de persoane se anexează.

3) Nu dispunem de alte date personale ale prizonierilor de război decedați decât cele indicate mai sus (nr. 2, nr. 4 și nr. 8).

4) Acționând în conformitate cu Punctul 14 al Instrucțiunii privind întocmirea documentelor pentru evidența personală a prizonierilor de război decedați², am procedat la completarea chestionarelor (în limita datelor personale disponibile) pentru persoanele trecute în Lista nr. 8, dar, din cauza lipsei copertelor la dosarele personale, întocmirea chestionarelor nu s-a încheiat.

Vă transmitem chestionarele pentru 8 942 de persoane decedate. Fișele de evidență ale acestor persoane vi le-am trimis la 7 iulie 1943, cu Scrisoarea de însoțire nr. 2 170, iar prin Depeșa telegrafică nr. 28-2-13 849, trimisă de dumneavoastră, am fost informați că nu este necesar ca aceste date să fie trimise din nou.

Anexe³:

- a) Proces-verbal de constatare a diferenței privind numărul prizonierilor decedați pe drum.
- b) Proces-verbal de constatare a numărului prizonierilor decedați pe drum și lista (formularul nr. 4) pentru 68 de persoane.
- c) Lista (formularul nr. 2) pentru 173 de persoane.
- d) Lista (formularul nr. 8) pentru 8 942 de persoane.

Şeful Administrației Lagărului nr. 188,
maior de securitate Evdokimov

Şeful Secției a 2-a,
Sobolev

Copie autentificată:

Şefului Secției mobilizare a Direcției regionale Tambov a MVD, căpitan (ss) Ivanov

RGVA, Fond 1p, opis 05 e, dosar 1973, f. 21

NOTE

¹ Vezi nota 4, doc. nr. 70.

² „Instructiunea cu privire la întocmirea documentelor de evidență personală pentru prizonierii de război decedați în lagărele și în spitalele NKVD” a fost pusă în aplicare prin Directiva nr. 413, din 13 august 1943, a NKVD. Vezi doc. nr. 94.

³ Nu se publică.

Documentul 105

Ordinul nr. 240 al colonelului A.S. Novikov, șeful Administrației Lagărului nr. 160 de la Suzdal, cu privire la sancțiunile aplicate ofițerilor prizonieri de război „pentru încălcarea regimului intern din lagăr”

Strict secret
17 septembrie 1943
Suzdal

Prizonierii de război ofițeri superiori ai armatei române, coloneii Cernoian, Ciculescu, Cecan, Popescu, locoteneni-coloneii Dumitrescu, Radomski, Dimitriu, maiorii Apostol și Stănciulescu, în pofida observațiilor și a indicațiilor mele repetate, au încălcat regimul intern din lagăr, stabilit de către guvernul sovietic¹, au ignorat dispozițiile mele, transmise de mine prin ofițerul de serviciu pe zona lagărului, colonelul Ștefănescu. În plus, ei au desfășurat activități în direcția subminării autorității ofițerului de serviciu pe zona lagărului, cu scopul de a-l compromite și, prin aceasta, să-l oblige pe Ștefănescu să refuze executarea obligațiilor de serviciu.

Maiorul Haupt nu a executat la termen lucrările de reparății privind pregătirea clădirii pentru iarnă și, prin aceasta, a creat pericolul de compromitere a lucrărilor de reparății.²

Ordon:

1. Pentru încălcarea regimului intern din lagăr, pentru ignorarea deciziilor mele și pentru subminarea autorității ofițerului de serviciu pe zona lagărului, prizonierul de război colonel Ștefănescu, prizonierii de război ofițeri superiori: coloneii Cernoian, Ciculescu, Cecan, Popescu, locoteneni-coloneii Dumitrescu Cezar, Rodonski, Dimitriu N., maiorii Haupt, Apostol și Stănciulescu pierd dreptul de a trimite scrisori acasă, de a citi ziarele și alte informații pe o perioadă de o lună.

2. Coloneii Cernoian, Ciculescu, Cecan, locotenent-coloneii Dumitrescu și Radomski vor fi transferați și cazați într-o cameră separată a prizonierilor de război italieni. Șef de cameră – colonelul Cernoian.

Colonelul Popescu, locotenent-colonelul Dimitriu N. și maiorii Haupt, Apostol și Stănciulescu vor fi transferați într-o cameră separată, cu prizonierii de război unguri. Șef de cameră – colonelul Popescu.

Cer respectarea necondiționată a tuturor regulilor privind ordinea internă din lagăr și subordonare totală față de ofițerii responsabili cu ordinea în clădire. În cazul încălcării și nerespectării ordinii stabilite, de către persoanele menționate, mi se va raporta pentru a lua măsurile corespunzătoare.

3. Majorul Haupt va termina, conform planului meu, în termen de 10 zile toate lucrările de reparări și de construcții și îl avertizez că, în cazul neexecutării acestora, voi lua cele mai drastice măsuri.

4. După executarea pedepselor, cei vinovați au dreptul de a depune cereri individuale pentru restabilirea lor în poziția anterioară.

5. Avertizez întreg corpul de ofițeri prizonieri de război că, pe viitor, pentru asemenea fapte, voi lua măsuri mult mai drastice.

6. Ordinul va fi adus la cunoștința întregului corp de ofițeri prizonieri de război.

7. Ofițerul șef al corpului românesc, colonelul Petrovici, este eliberat din funcția ocupată, la cererea personală a acestuia; îl numesc în funcția de ofițer șef al corpului românesc pe locotenent-colonelul Domșa.

Şeful Administrației Lagărului nr. 160,
colonel Novikov

RGVA, Fond 15p, opis 9, dosar 9, f. 39

NOTE

¹ În dosarul cu ordine ale șefului Administrației Lagărului nr. 160 se regăsește textul „Regulamentului de ordine interioară pentru ofițerii prizonieri de război, deținuți în lagărele NKVD al URSS”, semnat de general-majorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, cu următorul conținut:

„1) Prizonierii de război din corpul ofițerilor, din țările care au luptat împotriva URSS, se supun necondiționat legilor în vigoare în URSS și ordinelor șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD al URSS.

Prizonierii de război vor fi trași la răspundere în cazul nerespectării acestor legi și ordine.

2) Prizonierii de război sunt obligați să execute necondiționat toate ordinele șefului lagărului, ale adjuncților săi și ale persoanelor care răspund de paza prizonierilor de război.

3) Atunci când șeful lagărului sau adjunctul său se adresează ofițerului prizonier de război, acesta din urmă este obligat să se ridice și să răspundă la întrebări în poziție de drepti.

4) Pentru neexecutarea ordinelor primite de la Administrația lagărului de către prizonierii de război, vinovații vor fi sancționați disciplinar, în conformitate cu Regulamentul de disciplină al Armatei Roșii.

5) Pentru împotrivirea [la ordinele] corpului de comandă și ale pazei lagărului, precum și pentru jigniri aduse [membrilor] Administrației lagărului și pazei, vinovații vor răspunde penal, iar dosarele lor vor fi predate – spre cercetare – Tribunalului Militar.

6) Ofițerii prizonieri de război locuiesc în cămine și în camere, separat de alți prizonieri de război. [Ofițerilor prizonieri de război] li se asigură locuri pentru odihnă separate, materiale de cazarmament, haine și alte obiecte de primă necesitate.

7) Pentru asigurarea ordinei interioare, șeful lagărului numește un responsabil, pentru fiecare clădire și corp de clădire, din rândul efectivului de prizonieri de război. De asemenea, numește un responsabil pentru toate clădirile lagărului. Drepturile și obligațiile responsabililor pe cămin, pe corpurile de clădire și pe toate clădirile [lagărului] sunt reglementate printr-o instrucțiune specială a șefului lagărului.

8) Eliberarea alimentelor și pregătirea hranei se face separat de ceilalți prizonieri de război, conform normelor stabilite special pentru corpul de ofițeri.

Curătenia în clădiri și serviciile zilnice vor fi efectuate la orele stabilite, de către persoanele repartizate – din rândul soldaților – de către șeful lagărului.

Prizonierul de război trebuie să aibă îmbrăcămintea curată și să păstreze curătenia în clădirea sa.

9) Ofițerilor prizonieri de război li se permite:

- a) portul uniformei și a însemnelor militare;
 - b) să efectueze o muncă, potrivit dorinței lor și la alegerea lor;
 - c) să citească cărți, reviste, ziar, să joace șah, dame, domino și alte jocuri (nu de noroc);
 - d) să facă gimnastică, plimbări și să practice jocuri sportive;
 - e) să-și procure, pe cheltuiala lor, obiecte personale și obiecte de primă necesitate;
 - f) să întocmească testament și să îl predea, spre păstrare, Administrației lagărului;
 - g) să întocmească cereri și plângeri către comanda lagărului, către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul NKVD al URSS, și către alte organisme guvernamentale ale URSS;
 - h) să se deplaseze dintr-un loc în altul, în perimetru lagărului, și să frecventeze instituțiile culturale de masă și cele medico-sanitare, la orele stabilite pentru aceasta;
 - i) să comunice, cu prima ocazie, în țară, faptul că se află în prizonierat;
 - j) să primească din țară sau din statele neutre – fără taxe, fără licență și fără plată accizelor – pachete cu produse alimentare, haine și alte materiale de primă necesitate;
 - k) să primească bani din țară sau din statele neutre;
 - l) fiecare prizonier de război poate expedia o scrisoare pe lună și poate primi un număr nelimitat de scrisori;
 - m) să folosească banii personali (suma de 50 de ruble pe lună), pe care îi pot avea la dispoziția lor. Eliberarea unei sume de bani, mai mare decât suma stabilită, se face cu acordul șefului lagărului.
- 10) Prizonierilor de război li se interzice:
- a) ieșirea fără permisiune din perimetru lagărului;
 - b) păstrarea de arme, narcotice, cărți de joc, hărți topografice militare, documente militare, documente care atestă identitatea, fotografii și mijloace radio, compasuri, planuri locale și hărți ale raioanelor și regiunilor din URSS;
 - c) jocurile de cărți și alte jocuri de noroc;
 - d) să se îmbete și să păstreze băuturi spirtoase;
 - e) să se deplaseze prin lagăr după «Stingere» și până la deșteptare;
 - f) să se plimbe prin camere, prin cămine și prin alte clădiri, cu excepția spațiilor publice". Vezi RGVA, Fond 15p, opis 9, dosar 9, f. 19-19v.

² Cu privire la activitatea sa în lagăr, maiorul Mircea Haupt avea să mărturisească mai târziu: „La sfârșitul lunii aprilie 1943, am fost transferați în Lagărul de la Suzdal-Vladimir. Aici, de la început am fost numit ajutorul administrativ al lagărului, activitatea mea fiind cunoscută de colonelul sovietic Novikov, comandantul lagărului, tov. Ana Pauker, locotenent-colonelul sovietic Samoilov, locotenent-colonelul Cambrea, colonelul Maltopol. Motivul pentru care am fost numit în această funcție a fost încrederea pe care autoritățile sovietice au avut-o în mine. Activând în mișcarea antifascistă și având posibilitatea, prin funcția mea, să circul prin toate pavilioanele și prin tot lagărul, am avut sarcina să demasc reacționari și pe cei dușmanoși sovieticilor. Am fost primul care m-am înscris în Divizia de voluntari T[udor]. V[ladimirescu]”. Vezi ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiu din ilegalitate care au încetat din viață, dosar H/ 27, vol. I, f. 45.

Documentul 106

Proiectul cererii prizonierilor români de război, adresată lui I.V. Stalin, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, prin care se solicită crearea unităților militare formate din prizonierii de război români¹

19 septembrie 1943²

Şefului Guvernului Sovietic,³
Mareşalul Uniunii Sovietice,
Domnul Stalin

Noi, grupa de inițiativă, care reprezentăm pe prizonierii români aflați în URSS, ne dăm seama că Antonescu, care a legat soarta țării noastre de cea a hitlerismului, dușmanul poporului român și al popoarelor din toată lumea, împinge România spre prăpastie.

În ciuda voinței poporului român, Antonescu a vărât România în pârjolul războiului împotriva URSS, cu care interesele neamului nostru cer să trăim în trainică prietenie.

Astfel, România a ajuns în stare de război și cu celelalte mari state. Antonescu a făcut ca România să devină dușманa celor mai multe țări de pe glob.

Victoriile strălucite ale Armatei Roșii, care au creat condițiuni favorabile pentru operațiunile încununate de succes ale trupelor anglo-americane în Africa de Nord, Sicilia, și au determinat prăbușirea Italiei, ne arată cu toată claritatea că acum a sosit momentul hotărâtor, când toți români, care vor să vadă România liberă și independentă, trebuie să lupte pentru ieșirea imediată a României din război și izgonirea nemților din țară, pentru nimicirea hitlerismului.

Suntem ferm hotărâți să facem tot ce stă în puterile noastre pentru a ne ajuta Patria să rupă orice legături cu Germania hitleristă și prin aceasta să evităm catastrofa spre care se rostogolește țara noastră.

Suntem convinși că, în situația actuală, cel mai eficace ajutor pe care îl putem da noi poporului nostru este lupta cu arma în mâna.

De aceea, vă rugăm, Domnule Mareșal, din tot sufletul să ne ajutați pe noi, prizonierii de război care ne aflăm în Uniunea Sovietică, să formăm unități militare pentru a lupta contra forțelor armate hitleriste.⁴

Suntem însuflareți de dorința fierbinte de a lupta pe front, umăr la umăr, cu glorioasa Armată Roșie, laolaltă cu toate forțele antihitleriste, pentru a zdrobi cât mai repede armata hitleristă și pentru a elibera de sub jugul germano-fascist toate popoarele iubitoare de libertate, iar împreună cu ele, și poporul nostru.

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 28, f. 82-83

NOTE

¹ D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară a Direcției generale politice a Armatei Roșii, a transmis, la 16 septembrie 1943, acest document lui A.S. Ŝerbakov, secretar al CC al PC(b) unional, cu următoarea notă de însoțire: „Vă transmit proiectul cererii grupului de inițiativă din rândul prizonierilor români de război pe care acesta intenționează să o adrezeze guvernului sovietic. Rog dispozițiile dumneavoastră”. Vezi RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 28, f. 81.

² În memoriile publicate în 1981, fostul prizonier de război Valeriu Câmpeanu, participant la Conferința delegaților prizonierilor români de război, din 3-4 septembrie 1943, de la Krasnogorsk, oferă unele amănunte privind condițiile în care a luat naștere această cerere. Conform opiniei sale, în timpul pregătirii conferinței nu s-ar fi pus problema creării unităților de voluntari din rândul prizonierilor români, aceasta fiind lansată doar în cadrul dezbatelor. În consecință, a fost creată o comisie de lucru, care „să studieze și să facă propunerile pentru viitoarele acțiuni ale prizonierilor români”. În dimineața zilei de 5 septembrie 1943, toți delegații au fost transportați cu cinci autocamioane militare la stația Planernaia, în apropierea Moscovei, unde comisia de lucru convocată a dezbatut „ideea înființării de unități militare”, iar apoi s-a desemnat o echipă restrânsă care să „redacteze o cerere adresată Guvernului Sovietic prin care să se solicite aprobarea înființării de unități militare formate din prizonieri români care se oferă voluntar”. Textul proiectului de cerere a fost transmis la Moscova de către grupul de comuniști români, prezenți la Planernaia, „ca să-l bată la mașină și, probabil, să se consulte și cu anume oameni din preajma cabinetelor ministeriale spre a nu se strecura vreo nepotrivire”. La 18 septembrie 1943, textul dactilografiat a fost adus înapoi la Planernaia, iar a doua zi a fost prezentat celor peste 150 de delegați care așteptau. În urma unordezbateri îndelungate, cererea a fost semnată de către delegați și predată unui ofițer sovietic pentru a fi transmisă Guvernului URSS. Vezi Valeriu Câmpeanu, *Colina amintirilor*, Editura Militară, București, 1981, p. 100-110.

³ Varianta în limba română a documentului se regăsește într-un material de sinteză privind istoricul formării Diviziei „Tudor Vladimirescu”, păstrat la Arhivele Naționale Române din București. Vezi ANR, Fond 54, dosar 27, f. 1-4.

Valeriu Câmpeanu, fost secretar al comisiei pentru redactarea acestui apel, prezintă următorul text al documentului:

„Noi, grupa de inițiativă, care reprezentăm pe prizonierii români aflați în URSS, ne dăm seama că Antonescu care a legat soarta țării noastre de cea a hitlerismului, dușmanul poporului român și al popoarelor din toată lumea, împinge România spre prăpastie.

În ciuda voinei poporului român, Antonescu a vîrât România în părjolul războiului contra Uniunii Sovietice, cu care, interesele vitale ale neamului nostru cer să trăim în trainică prietenie.

Astfel, România a ajuns în stare de război și cu celelalte mari state democratice.

Antonescu a făcut ca România să devină dușmana celor mai multe țări de pe glob.

Victoriile strălucite ale Armatei Roșii, care au creat condiții favorabile pentru operațiunile încununate de succes ale trupelor anglo-americane în Africa de Nord, Sicilia, și au terminat cu prăbușirea Italiei, ne arată cu toată claritatea că acum a sosit momentul hotărâtor, când toți prizonierii români, care vor să vadă România liberă și independentă, trebuie să lupte pentru nimicirea hitlerismului.

Suntem ferm hotărâți să facem tot ce stă în puterile noastre pentru a ne ajuta Patria să rupă orice legături cu Germania hitleristă și, prin aceasta, să evităm catastrofa spre care se rostogolește țara noastră.

Suntem convingi că, în situația actuală, cel mai eficace ajutor pe care îl putem da noi poporului nostru este lupta cu arma în mâna.

De aceea, vă rugăm din tot sufletul, domnule Mareșal, să ne permiteti și să ne ajutați pe noi, prizonierii români care ne aflăm în Uniunea Sovietică, să formăm unități militare pentru a lupta contra forțelor armatei hitleriste.

Suntem însuflareți de dorința fierbinte de a lupta pe front, umăr la umăr, cu glorioasa Armată Roșie, laolaltă cu toate forțele antihitleriste, pentru a zdrobi cât mai repede armata hitleristă și pentru a elibera de sub jugul germano-fascist toate popoarele iubitoare de libertate, iar împreună cu ele și poporul nostru”. Vezi Valeriu Câmpeanu, *op. cit.*, p. 106-107.

⁴ La 28 august 1945, colonelul Iacob Teclu scria în autobiografia sa: „Am luat parte la luptele defensive din Cotul Donului și am căzut prizonier cu tot regimentul la 23 noiembrie 1942, la Raspopinskaia, pe Don. Am fost internat în Lagărul de prizoneri nr. 27 [de la] Krasnogorsk, unde, arătându-mi-se realitățile vieții sovietice și citind literatură marxistă, mi-am dat seama de eroarea politică în care am trăit până atunci. M-am liberat de toate ideile greșite și m-am hotărât să activez pentru desăvârșirea mea politică și să lupt pentru a ajuta țării mele să se îndrepte pe calea adevărului, pe calea socialismului marxist, după exemplul URSS. În februarie 1943, am propus autorităților URSS înființarea unor unități de voluntari dintre prizonieri pentru a lupta cu arma în mâna contra fascismului. În martie și aprilie 1943, la Serebriannîi Bor, am lucrat un proiect de regulament al unităților de voluntari, care a fost predat autorităților sovietice. În iulie 1943, la Krasnogorsk, am propus delegatului Guvernului URSS formarea de unități de voluntari. Am luat parte, în toamna 1943, la Congresul prizonierilor români din URSS și am propagat ideea formării diviziei de voluntari”. Vezi ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiu din ilegalitate care au încetat din viață, dosar T/25, f. 28-29.

Documentul 107

Nota maiorului de intendență I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război aflate în lagăre la 15 septembrie 1943

Strict secret
20 septembrie 1943

Notă privind prizonierii deținuți la 15 septembrie 1943

I) La 15 septembrie 1943, efectivele prizonierilor de război sunt de 84 480 pers., din care: a) în lagărele NKVD – 63 102 pers.; b) la punctele de primire de pe fronturi – 1 183 pers.; c) în spitale – 16 032 pers.; d) pe drum, către lagăre – 4 163 pers.

II) Prizonierii de război au următoarele naționalități: 1) germani – 29 690 pers.; 2) români – 25 143 pers.; 3) maghiari – 4 097 pers.; 4) italieni – 10 768 pers.; 5) iugoslavi – 337 pers.; 6) austrieci – 1 883 pers.; 7) polonezi – 1 594 pers.; 8) evrei – 2 133 pers.; 9) slovaci – 301 pers.; 10) cehi – 450 pers.; 11) rusini – 954 pers.; 12) croați – 378 pers.; 13) finlandezii – 341 pers.; 14) spanioli – 327 pers.; 15) alte etnii – 6 184 pers.

III) Prizonierii de război dețin următoarele grade militare: 1) generali – 33 pers.; 2) ofițeri – 5 142 pers.; 3) corpul de comandă inferior și soldați – 79 305 pers.

IV) Componența pe naționalități a ofițerilor: 1) germani – 2 383 pers.; 2) români – 1 632 pers.; 3) maghiari – 162 pers.; 4) italieni – 539 pers.; 5) altele – 184 pers.

V) Au decedat de la 20 iunie până la 15 septembrie – 4 515 pers., din care: 1) în lagăre – 1 141 pers.; 2) în spitale – 3 350 pers.; 3) la punctele de primire și pe drum – 24 pers.

Apartenența pe naționalități a prizonierilor de război decedați

	Germani	Români	Unguri	Italieni	Altele	TOTAL
În lagăre	406	347	84	194	110	1 141
În spitale	1 588	455	167	398	742	3 350
La punctele de primire	2	—	—	1	—	3
În drum	1	—	1	—	19	21
TOTAL	1 997	802	252	593	871	4 515

Din care, ofițeri decedați – 104 pers.

Dintre aceștia:

În lagăre – 35 pers.

În spitale – 69 pers.

Şeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
maior de intendență Denisov

Documentul 108

Proces-verbal încheiat de Comisia Administrației Lagărului nr. 75 de la Riabovo (RSSA Udmurtă), în urma efectuării percheziției corporale a prizonierilor de război din lagăr

Strict secret
27 septembrie 1943
Riabovo

Proces-verbal

Comisia alcătuită din I.K. Cekaev, adjunctul şefului Secției nr. 1 a Lagărului nr. 75, președinte, A.F. Filikov, şef al Căminului cultural al Administrației Lagărului nr. 75, și A.A. Dorfman, instructor al Secției politice, a încheiat acest proces-verbal în baza rapoartelor responsabililor pentru efectuarea percheziției corporale a prizonierilor de război și a încăperilor de serviciu, constatănd următoarele:

În Blocul nr. 1 (responsabil pentru desfășurarea operațiunii, tov. Filikov, şeful Căminului cultural) au fost confiscate:

- a) de la prizonierul de război Curtachi Stelian Constantin – 55 lei românești;
- b) sumele de 179 lei românești și 101 mărci germane, aruncate [în timpul percheziției].

În Blocul nr. 3 (responsabil pentru desfășurarea operațiunii, tov. Dvoirin, instructor al Secției politice) au fost confiscate:

- a) de la prizonierul de război Roșanu Florea Dumitru – 23 ruble, în plus față de suma admisă;
- b) de la prizonierul de război Mihai Gheorghe Constantin – 31 ruble;
- c) de la prizonierul de război Enache Gheorghe Gheorghe – 12 ruble;
- d) de la prizonierul de război Mladinovici Ion Gheorghe – 13 ruble;
- e) suma de 20 lei românești și 1 medalie „Cruciada împotriva comunismului”¹.

Prezentul proces-verbal a fost redactat în trei exemplare:

Ex. nr. 1 pentru Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne;

Ex. nr. 2 pentru Administrația Lagărului nr. 75;

Ex. nr. 3 pentru dosarele Secției nr. 1 a Lagărului nr. 75.

Şeful Secției nr. 1 a Lagărului nr. 75, (ss) Cekaev
Şeful căminului cultural al Administrației Lagărului nr. 75, (ss) Filikov
Instructor al Secției politice, (ss) Dorfman

NOTĂ

¹ Medalia „Cruciada împotriva comunismului” a fost instituită în 1941 și era confectionată din tombac, de formă rotundă, cu diametrul de 32 mm. Pe avers avea reprezentată o cruce pe care se suprapunea o mână ce ținea o spadă. Deasupra spadei era înscris anul, iar pe circumferința medaliei era inscripția „Cruciada împotriva comunismului”. Pe revers era prezentat un cap de femeie, sub care se afla inscripția „România recunoscătoare”. Pentru cei care au participat efectiv la lupte, medalia s-a conferit cu barete, pe care era înscris locul sau zona unde avuseseră loc luptele. Baretele erau din oțel oxidat sau, în cazul în care cel decorat a participat la toate acțiunile de luptă în zona înscrisă pe baretă, aceasta era argintată. Panglica decorăției era roșie, având în mijloc o dungă verticală de 8 mm grosime, formată din dungi orizontale în culorile tricolorului românesc, iar în apropierea fiecărei margini, câte o dungă argintie de 2 mm.

Documentul 109

Decizia Comitetului de Stat al Apărării, cu privire la constituirea, pe teritoriul URSS, a Diviziei „Tudor Vladimirescu”, formate din prizonieri de război români

Strict secret
4 octombrie 1943
Moscova
Nr. 4227ss

Comitetul de Stat al Apărării hotărăște:

1) Satisfacerea cererii delegaților lagărelor de prizonieri româniⁱ privind constituirea, pe teritoriul URSS, a unei divizii de infanterie compuse din prizonierii de război români.

Crearea diviziei de infanterie conform statelor de organizare 04550-04563, 04215, 01496 în următoarea componență:

2) Comanda diviziei, trei regimete de infanterie, un regiment de artillerie, un divizion independent antitanc, o companie separată de instrucție, diverse instituții necesare pentru organizarea serviciilor de luptă și de logistică, cu un efectiv total de 9 380 de oameni.

Comisarul de securitate, tov. Melnikov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război, împreună cu general-locotenentul Cetverikov, șeful Direcției evidență și organizare, au sarcina de a efectua precizările necesare privind statele de organizare.

3) Înființarea, în cadrul diviziei, a Secției de educație și cultură, cu state de organizare speciale, după modelul Diviziei poloneze „Tadeusz Kościuszko”, acestea fiind completate cu prizonieri de război români, care au absolvit școli antifasciste în lagărelle de prizonieri, precum și cu emigranți politici români, aflați pe teritoriul URSS.

4) Numirea locotenent-colonelului Cambrea în funcția de comandant și a locotenent-colonelului Teclu în funcția de șef de Stat-major al primei divizii românești.

5) Comisarul de securitate, tov. Melnikov, este responsabil pentru punerea în practică a măsurilor privind crearea și aprovizionarea diviziei române de infanterie.

Tov. Kaganovici, Șcerbakov, Iakovlev, Hruliov, Smorodinov, Golikov, Peresîpkin, Belokoskov, Kaliaghin și Artemiev sunt obligați să satisfacă toate cererile tov. Melnikov privind crearea, înzestrarea, echiparea, dotarea și instruirea unităților diviziei române de infanterie.

Repartizarea munițiilor și aprovizionarea materială va începe imediat.

Divizia să fie înzestrată cu armament și aprovizionată cu materiale de război aflate în dotarea și echiparea Armatei Roșii.

6) Divizia română de infanterie va fi dislocată în taberele eliberate ale Școlii de infanterie de la Riazani (tabăra de la Selți, Regiunea militară Moscova). Tov. Artemiev, comandantul trupelor Regiunii militare Moscova, este obligat să repartizeze taberele și să asigure amenajarea completă a blocurilor alimentare, a depozitelor, a câmpului de instrucție și a bordeielor, conform statelor de organizare ale diviziei.

Termenul de pregătire a taberei pentru primirea contingentului să se stabilească pentru data de 10 octombrie a.c.

7) Efectivul diviziei române de infanterie se va completa cu voluntari din rândul prizonierilor români de război, deținuți în lagărele de prizonieri ale NKVD.

Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va asigura selecția, filtrarea și transportul voluntarilor la locul de constituire a diviziei.

Selecția voluntarilor va începe imediat.

8) Tov. Golikov are sarcina delegării, din cadrul Armatei Roșii, a unui număr suficient de instructori din rândul personalului de comandă, grade înalte și medii, cunoscători de limbă română și franceză.

9) Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va asigura activitatea contrainformativă în cadrul diviziei române de infanterie.

Președintele Comitetului de Stat al Apărării,
I. Stalin

RGASPI, Fond 644, opis 1, dosar 154, f. 141-142

NOTĂ

¹ Delegații lagărelor de prizonieri români, prezenți la lucrările Conferinței de la Krasnogorsk din 3-4 septembrie 1943, considerau că cererea privind formarea unităților de voluntari români a fost lansată în mod spontan de către prizonierii de război români, participanți la dezbaterile de la această reuniune. Sublocotenentul Valeriu Câmpeanu, fost secretar al comisiei de lucru, care a redactat textul cererii, a rămas convins de acest fapt și în 1981, cu ocazia publicării memoriorilor sale din prizonieratul sovietic (vezi nota 2, doc. 106). În 1966, un alt participant la lucrările Conferinței de la Krasnogorsk, Alexandru Măță, avea să prezinte următoarele amănunte în acest sens: „În URSS, după arestare și deportare, am fost separat de soție și deținut în lagăre de deportare în condiții extrem de grele și în pericol de moarte. După 14 luni de detenție, am fost eliberat, cu multe scuze de cele întâmplate, încadrându-mă în corpul de avocați pledanți, profesiune pe care am exercitat-o până aproape de 13.VI.1943, dată pentru care am fost chemat la Moscova prin telegrama semnată de Președintele Consiliului Comisarilor Poporului din RSS Moldovenească (tov. Konstantinov), pentru a lua cuvântul la aniversarea a II-a a Republicii S.S. Moldovenești (corect, a treia aniversare – n. ed.). Aici însă, după ce îmi pregătisem cuvântarea, mi s-a comunicat că eu nu trebuie să iau cuvântul, întrucât mi se va da o altă sarcină importantă în legătură cu România, dată fiind cunoscuta mea activitate politică, antifascistă și procomunistă. Am fost numit prim-redactor la Editura politică în limbi străine din Moscova și delegat cu diferite acțiuni de propagandă și organizare în diferite lagăre de ofițeri români prizonieri în URSS. În vederea sarcinei ce urma să mi se dea, mi s-a făcut un costum nou și m-am prezentat la tov. Manuilski, care, până în 1943, fusese secretar al Internaționalei Comuniste și care continua să țină legături cu comuniștii din alte țări, aflați în URSS. El nu mi-a spus ce sarcină mi se va da, dar mi-a cerut să iau parte activă ca cetățean român la organizarea și înființarea Diviziei de voluntari români «Tudor Vladimirescu» și să semnez scrisoarea către I.V. Stalin pentru înființarea ei. Tovărășul Manuilski mi-a cerut ca alături de semnatura mea să arăt calitatea de deputat al parlamentului României. L-am spus că nu cred că e bine să fac această mențiune, întrucât PCR a considerat ca o greșeală participarea antifasciștilor și, poate, a comuniștilor ca deputați ai Frontului Renașterii Naționale. El a insistat, iar eu am crezut că el nu este bine informat și mi-am dat semnatura pe cererea către Stalin cu mențiunea «fost deputat». Tov. Manuilski a manifestat nemulțumire și a trebuit să se refacă toată scrisoarea, pe care apoi am semnat-o «A. Măță, deputat în parlamentul român», fără «fost». Mi s-a explicat încă o dată că eu, deși basarabean de origine, trebuie să apar ca cetățean român, iar aceasta se probează cu calitatea de deputat al parlamentului României, parlament dizolvat în mod ilegal, spunea Manuilski, de regimul fascist român". Vezi ANR, Fond Dosare de partid ale membrilor de partid cu stagiu din ilegalitate care au început din viață, dosar M/108, vol. II, f. 24-25. Aceste precizări reprezentă o dovedă incontestabilă a faptului că ideea creației unităților de voluntari români a fost pregătită înainte de inaugurarea Conferinței de la Krasnogorsk și prezentată, cu multă abilitate, ca fiind o cerere a participanților la lucrări.

Documentul 110

Directiva nr. 489 a NKVD al URSS, privind desfășurarea activității operativ-informativе în rândul prizonierilor de război¹

Strict secret
7 octombrie 1943
Moscova

Cu privire la activitatea operativ-informativă [desfășurată] în rândul prizonierilor de război

Analiza activității secțiilor (direcțiilor) informativ-operative din lagărele pentru prizonieri de război, aflate în subordinea NKVD, precum și a secțiilor operative ale NKVD și ale direcțiilor regionale ale acestuia, indică faptul că activitatea informativă în rândul prizonierilor de război este organizată și se desfășoară extrem de nemulțumitor.

Până în prezent, secțiile operative se ocupă, în principal, cu activități care au ca obiect deservirea, în interiorul lagărelor, a prizonierilor de război.

În organizarea și conducerea activității informative, lipsește perseverența. Nu sunt utilizate posibilitățile existente și nelimitate pentru desfășurarea unei ample activități în domeniul organizațiilor politice informative și pentru edificarea unei rețele valoroase – din punct de vedere informativ – pentru perioada de după sfârșitul războiului.

Secțiile operative ale NKVD, ale Direcțiilor regionale ale NKVD și ale lagărelor nu îi identifică și nu îi studiază – îndelung și sub toate aspectele – pe prizonierii de război, cu scopul de a identifica printre ei acele persoane care, în prezent și pe viitor, pot fi folosite pentru îndeplinirea sarcinilor pe linie politico-informativă, la nivel de stat.

În această activitate, nu sunt luate deloc în calcul perspectivele recrutării subiecților și posibilitatea însărcinării lor cu misiuni conforme cu statutul lor, cu specialitatea și relațiile lor, cu situația social-politică specială din țara lor, în perioada de după război.

Materialele privind prizonierii de război, care prezintă interes operativ, sunt culese și prelucrate deficitar. Legăturile identificate, mărturiile secrete primite, referitoare la inamic, utilizarea acestor mărturii în scopul recrutării și al consolidării legăturilor cu noi, toate aceste operațiuni nu sunt suficient gândite și sunt desfășurate superficial.

Rețeaua, deja recrutată pentru îndeplinirea unor misiuni importante pe viitor, este utilizată ca un mijloc de informare internă în lagăr. Cu această rețea nu se desfășoară activitățile politico-educative necesare, în lucrul cu ea nu se respectă regulile elementare privind conspirativitatea, iar în lagăr nu sunt create condiții pentru conspirativitate, conforme realității de la fața locului.

Perioada alocată activității de recrutare nu răspunde cerințelor privind obiectivele și situația. Astfel, în august a.c., potrivit celor 18 rapoarte prezentate de lagăre, din 25 000 de prizonieri de război, au fost recruitați doar 165 de agenți, din care, cea mai mare parte, a fost recrutată pentru activități din interiorul lagărelor.

De obicei, în activitatea de recrutare a subiecților, lucrătorii operativi din lagăre îi recrutează pe aceia care se împotrivesc cel mai puțin: îi recrutează pe cei care știu limba rusă, pe cei care au fost mobilizați cu forța în armata fascistă germană, pe cei care sunt antifasciști declarați și-a.

În activitatea de recrutare și de prelucrare a rețelei, provenite din rândul prizonierilor de război, nu sunt luate în considerare caracteristicile psihologice specifice ale acestora, în special ale elementelor fasciste și ale tineretului. De asemenea, nu sunt luate în considerare manifestările opozitioniste ale diverselor persoane, cointeresarea materială și multe altele. Cu alte cuvinte, acele aspecte care necesită o altă manieră de abordare decât cea utilizată pentru recrutarea din mediul sovietic.

Nu sunt utilizate situații precum statutul de prizonier al rудelor apropiate (tată și fiu, frați etc.) și faptul că unii prizonieri de război provin din aceeași localitate.

În ansamblu, trebuie menționată lipsa unei prelucrări ample și sub toate aspectele a subiecților care fac obiectul recrutării, precum și a unei cercetări preliminare a acestora.

Consecințele unei astfel de situații sunt dispariția unor rețele, deconspirarea, infiltrarea rețelei informative cu dezinformatori, cu persoane suspecte și duplicitare. În unele lagăre, au fost recrutați colaboratori și agenți ai organelor de spionaj inamice, iar recrutarea acestora, în esență, favorizează infiltrarea aparatului nostru secret de către agenții inamici.

Secțiile operative din lagăre redactează neatent și neprofesionist materialele privind recrutarea. Mărturiile primite de la rețeaua informativă au un caracter rudimentar și nu îl leagă pe agent de noi, pe viitor.

Reorganizarea activității operativ-informative desfășurate în rândul prizonierilor de război are ca scop, înainte de toate, recrutarea, dintre prizonierii de război, a unei rețele de agenți și infiltrarea acestei rețele în toate mediile politico-economice ale țării, în instituțiile acesteia, în aparatul militar, în armată, în industrie, în organele de spionaj și-a.

Pentru a îndeplini cu succes obiectivele privind creșterea calității în domeniul activității de agentură și buna organizare a lucrului cu rețeaua, propunem:

1. Cercetarea efectivului de prizonieri de război să se organizeze sistematic și să nu se mai limiteze la anchetele privind datele acestora și la interogatorii. Pentru fiecare dintre persoanele care se intenționează a fi recrutate, să se declanșeze o cercetare pe linie informativă (dosar-formular), pentru aceasta folosindu-se toate posibilitățile pentru cunoașterea deplină a acestor subiecți.

2. De regulă, să fie recrutați acei prizonieri de război care, pentru noi, prezintă interes operativ, dar după ce ei au fost prelucrați, cercetați și după ce s-au primit de la ei informații secrete, referitoare la inamic.

3. Prelucrarea politico-informativă, la nivel individual, a membrilor rețelei să fie continuată și după recrutare, pe baza informațiilor secrete și a altor materiale primite, care pot fi folosite ca bază pentru consolidarea legăturilor dintre noi și subiecții recrutați.

4. Pentru fiecare agent să fie elaborat un plan privind utilizarea sa atât pe viitor, cât și în misiuni informative concrete, la nivelul lagărului.

5. Rețeaua valoroasă și de perspectivă să nu fie utilizată pentru activități de culegere de informații la nivelul lagărului, ci să fie încredințată unor lucrători operativi calificați, care să răspundă de activitățile educative cu rețeaua și să le organizeze sistematic și corect. Utilizarea acestei rețele trebuie să aibă drept scop executarea periodică a diverselor sarcini concrete, care vor reprezenta una din modalitățile de consolidare a rețelei și a legăturilor acesteia cu noi.

6. Șefii lagărelor pentru prizonieri de război să fie însărcinați ca, împreună cu șefii birourilor operative, să folosească toate posibilitățile pentru crearea condițiilor necesare în activitatea cu rețeaua, fără ca activitatea secretă a rețelei să fie deconspirată.

Ca măsură de control și de sprijin practic pentru lagărelle NKVD și direcțiile regionale ale NKVD, să se verifice condițiile de muncă cu rețeaua, luându-se măsurile necesare pentru înlăturarea neajunsurilor apărute.

7. În termen de o lună, secțiile operative ale NKVD și ale direcțiilor regionale ale NKVD, împreună cu secțiile operative ale lagărelor, să verifice stadiul activităților informative și posibilitățile unei utilizări mai ample și mai eficiente a acestor activități, propunând un plan privind recrutările.

8. În activitatea cu rețeaua, să se acorde o atenție deosebită elementelor suspecte de duplicitate, celor îndoioanelnice din punctul de vedere al locului de proveniență și care se dău drept transfugi, aceștia putând fi, astfel, trimiși special în lagărelle pentru prizonieri de război, cu misiuni de spionaj.

9. Recrutarea fără temei a prizonierilor de război antifasciști să înceteze,² fără a fi excluse posibilitatea și necesitatea utilizării rețelelor formate din aceștia. Rețeaua valoroasă și de perspectivă nu trebuie activată, din punct de vedere politic, fără ordine speciale în acest sens, venite de la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

10. Avându-se în vedere fluctuația efectivului de prizonieri de război din lagărelle de repartizare de pe front, activitatea informativă trebuie organizată astfel încât, pe perioada șederii în aceste lagăre, efectivul de prizonieri de război să fie cercetat și să se efectueze activități de recrutare necesare.

Concret, se impune:

a) primirea unor mărturii cu caracter informativ de la prizonierii de război;

b) studierea amănunțită – prin intermediul rețelei avute la dispoziție – a subiecților care fac obiectul recrutării, obținându-se, astfel, informații suplimentare pentru activitatea de recrutare la nivel local sau trimițându-se materialele în lagărelle de staționare, în locul unde se află prizonierii de război;

c) rețeaua pentru prelucrarea ulterioară a contingentelor de prizonieri de război, care ajung în lagăr, să fie recrutată din rândul prizonierilor de război aflați în lagăr și care sunt folosiți pentru astfel de servicii;

d) să se raporteze, prin telegraf, Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, despre toți ofițerii, specialiștii și a. p., prizonieri de război, care prezintă interes din punct de vedere operativ, pentru a se lua măsuri imediate în vederea organizării transferului acestora la Moscova sau într-un lagăr operativ și pentru a se organiza cu ei activități în cadrul Secției operativ-informative a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

11. Evidența operativă să fie prezentată Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în conformitate cu tabelele rapoartelor operative.

În activitatea de reorganizare a activității informative desfășurate cu prizonierii de război, să fie avute în vedere următoarele perspective:

[a] În privința prizonierilor de război germani: în legătură cu dinamizarea activității Comitetului Național „Germania Liberă” și a Uniunii Ofițerilor Germani, să se desfășoare o intensă activitate de recrutare a rețelei cu scopul infiltrării acesteia, după război, în structurile de stat, social-politice, științifice, religioase, sportive și în alte organizații.

[b] În privința prizonierilor de război români: în octombrie-noiembrie a.c., se desfășoară o intensă activitate privind constituirea diviziei române de infanterie. În același timp, se desfășoară și activitatea de recrutare pentru perioada de după război.

[c] În privința prizonierilor de război italieni și maghiari: avându-se în vedere că obiectivele privind crearea de organizații politico-informative nu au fost încă stabilite, activitatea trebuie să aibă ca scop recrutarea rețelei pentru viitor.

[d] În privința prizonierilor de război de origine slavă: în octombrie-noiembrie a.c., are loc verificarea acestor prizonieri de război cu scopul recrutării, din rândurile lor, de cadre pentru unitățile militare naționale (poloneză și cehoslovacă). În paralel, se desfășoară o intensă activitate de recrutare a rețelei pentru utilizarea ei după război.

Necesitatea dobândirii de agenți, în scopul utilizării lor pentru rezolvarea celor mai importante misiuni în domeniul spionajului și la nivel politico-social, educarea și transformarea lor în arme de nădejde ale spionajului sovietic impun o reformă categorică a activității informative desfășurate cu prizonierii de război și, în primul rând, eliminarea deficiențelor constatate.

Experiența dobândită în domeniul activității informative, în perioada Războiului pentru Apărarea Patriei, permite realizarea rapidă a acestei reforme și organizarea ulterioară a activității informative, în conformitate cu cerințele impuse de situație.

NKVD și Direcțiile regionale ale acestuia să elaboreze ordinele corespunzătoare pentru lagărele în care sunt deținute efective de subofițeri și de soldați; să trimită în inspecție lucrători operativi calificați pentru acordarea de sprijin practic în activitatea de reformare a activității informative.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 S.N. Kruglov

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile internate,
general-maior Petrov

Adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile internate,
comisar de securitate Melnikov

GARF, Fond 9401, opis 1, dosar 686, f. 59-64
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 729-732

NOTE

¹ Documentul a fost expediat comisarilor poporului pentru afacerile interne ai republicilor unionale și autonome, șefilor direcțiilor regionale și județene ale NKVD (potrivit listei).

² În lagăre, instructorii politici depuneau eforturi susținute în direcția sporirii numărului activiștilor antifasciști din rândul prizonierilor de război. De exemplu, în iunie 1943, în Lagărul nr. 108, de la Bchetovka, erau deținuți 1 985 prizonieri de război (874 germani, 595 români, 125 italieni, 31 unguri și 360 reprezentanți ai altor naționalități), iar grupul de activiști antifasciști avea 169 de persoane (46 germani, 75 români, 5 italieni și 43 de alte naționalități). Din rândul acestora erau desemnați șefii de barăci, brigadierii etc. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 28, f. 353.

Documentul 111

Nota maiorului I.S. Denisov, şeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război existente în URSS la 5 octombrie 1943

Strict secret
10 octombrie 1943

Notă cu privire la prizonierii deținuți, la 5 octombrie 1943

I. La 5 octombrie 1943, efectivele de prizonieri de război – 89 325 pers., din care: în lagărele NKVD – 67 917 pers.; la punctele de primire de pe fronturi – 1 894 pers.; în spitale – 16 658 pers.; pe drum, către lagăre – 2 856 pers.

II. Prizonierii de război au următoarele naționalități și etnii: 1) germani – 34 999 pers.; 2) români – 25 249 pers.; 3) unguri – 4 262 pers.; 4) italieni – 10 830 pers.; 5) iugoslavi – 382 pers.; 6) austrieci – 2 282 pers.; 7) polonezi – 2 040 pers.; 8) evrei – 2 392 pers.; 9) slovaci – 259 pers.; 10) cehi – 487 pers.; 11) rusini – 966 pers.; 12) croați – 383 pers.; 13) finlandezi – 340 pers.; 14) spanioli – 326 pers.; 15) altele – 4 228 pers.

III. Prizonierii de război dețin următoarele grade militare: 1) generali – 33 pers.; 2) ofițeri – 5 287 pers.; 3) corpul de comandă inferior și soldați – 84 005 pers.

IV) Componența pe naționalități a ofițerilor: 1) germani – 2 338 pers.; 2) români – 1 581 pers.; 3) unguri – 159 pers.; 4) italieni – 700 pers.; 5) altele – 542 pers.

V) De la 15 septembrie până la 5 octombrie au decedat 538 pers. din care: în lagăre – 159 pers.; în spitale – 374 pers.; la punctele de primire și pe drum [către lagăre] – 5 pers.

VI) Apartenența pe naționalități a prizonierilor de război decedați

	Germani	Români	Unguri	Italieni	Altele	TOTAL
În lagăre	87	28	13	17	14	159
În spitale	213	49	30	46	36	374
La punctele de primire și pe drum [către lagăre]	1	—	—	—	4	5
Total	301	77	43	63	54	538

Din care, ofițeri decedați:

- 1) În lagăre – 10 pers.
- 2) În spitale – 5 pers.

Şeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
maior al serviciului de intendență Denisov

Documentul 112

Raportul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind eficiența cursurilor de educație politică antifascistă organizate în Lagărul nr. 165 de la Talițî, regiunea Ivanovo

Strict secret
14 octombrie 1943

Raportează:

La 1 octombrie, cursurile politice pentru pregătirea, în masă, de cadre antifasciste – organizate conform dispoziției dumneavoastră, la 21 iunie a.c., în cadrul Lagărului nr. 165 pentru prizonieri de război – au finalizat studiul programei aprobate de către CC al PC(b) unional.

La 7 octombrie a.c., cursanții au absolvit și au fost repartizați.

Pentru aceste cursuri au fost selectați și au început să studieze 791 de prizonieri de război: germani – 285; austrieci – 53; români – 226; italieni – 129; unguri – 71; polonezi – 27.

Pe perioada desfășurării cursurilor, au fost exmatriculați 105 prizonieri de război: din motive politice – 34, din motive de boală și din cauza rezultatelor nesatisfăcătoare – 71.

Cei 686 de prizonieri de război absolvenți sunt repartizați astfel:

- selectați pentru continuarea studiilor la Școala antifascistă de tip avansat – 231;
- trimiși în lagăre pentru a fi folosiți la activitățile politice desfășurate cu prizonierii de război – 375;
 - trimiși pentru a fi la dispoziția Direcției generale politice a Armatei Roșii, pentru activități pe front – 47 persoane;
 - trimiși în unitățile militare cehoslovace și poloneze de pe teritoriul URSS – 33.

Programa cursurilor a fost însușită de către prizonierii de război suficient de bine.

Prin aceste cursuri, au fost pregătiți antifasciști care, în lagăre, pot desfășura activități de agitație [politică] printre prizonierii de război. O parte dintre absolvenți (sub 20%), având în vedere dezvoltarea lor generală insuficientă, nu va putea desfășura activități de agitație, dar va putea explica cele însușite, individual, prizonierilor de război.

În ansamblu, organizarea cursurilor și-a justificat scopul.

În prezent, am dat dispoziție șefilor de lagăre să efectueze selecția din rândul prizonierilor de război antifasciști, pentru a doua serie a acestor cursuri.

Pentru organizarea activității de instruire la cursurile politice antifasciste, adjuncțul meu, colonelul Iakovet, s-a deplasat în Lagărul nr. 165 și a verificat modul de însușire a programei.

Vă raportează și aştept ordine.

Petrov

Documentul 113

Notă informativă a maiorului de securitate Korolenko, șeful Secției speciale din Lagărul nr. 93 de la Tiumen, privind intoxicaarea unui grup de prizonieri de război români deținuți în acest lagăr

Strict secret

29 octombrie 1943
Tiumen

În perioada 18 septembrie-21 octombrie 1943, în Lagărul nr. 93 al NKVD al URSS au fost înregistrate douăsprezece cazuri de intoxicaare a unor prizonieri de război, ca urmare a consumului de plante sălbaticice necomestibile și un caz neelucidat. Dintre acestea: 8 cazuri cu sfârșit letal și 5 cazuri de intoxicaare, când prizonierii de război, datorită acordării asistenței medicale la momentul oportun, au rămas în viață.

În urma anchetei s-au stabilit următoarele:

1. CAUNEAC Eftilei Eftilei, n. 1917, de naționalitate română, a decedat la data de 18 septembrie 1943 pe teritoriul Fabricii „Krasnii Oktiabr” („Octombrie Roșu”) la locul de muncă, unde lucra la aducerea lemnelor la mal. Otrăvirea, având ca rezultat decesul, s-a produs din cauza consumului de iarbă necomestibilă, cu rădăcini, care crește pe plute, fapt confirmat atât prin depozițiile martorilor: soldații de escortă F.I. Socikov¹ și V.I. Zverev și prizonierul de război Mario Angelo Bunco², cât și prin actul încheiat în urma anchetării cazului, precum și de rezultatele necropsiei medico-legale.

2. NIȚĂ Ioan Constantin, prizonier român de război, a decedat la data de 5 octombrie 1943. În timp ce lucra, pe teritoriul combinatului de placaj, la scoaterea buștenilor din râul Tura, a consumat o plantă sălbatică necomestibilă, pescuită în apele râului Tura, plantă ce semăna cu pătrunjelul. Otrăvirea s-a produs în următoarele circumstanțe: I.C. Niță, după consumarea unei plante necomestibile, a început să se simtă rău, a căzut, având simptome de intoxicație. A fost trimis la Serviciul sanitar al Secției 1 a lagărului, unde a decedat după 15 minute, fără să-și mai revenină, fapt confirmat de mărturiile prizonierului de război A.I. Lupa³, de actul încheiat în urma anchetării cazului și de constatăriile medicului legist.

3. VERIȘ Anton Anton, prizonier de război, de naționalitate română, a decedat la 7 octombrie 1943. Prezent în zona Secției nr. 2 a lagărului, a consumat rădăcini de plante otrăvitoare, aduse acestuia de la locul de lucru de către prizonierii de război I.V. Ilisei și G.M. Gaman. La manifestarea semnelor de otrăvire acută, în urma consumului de verdeață otrăvitoare, a fost trimis la serviciul sanitar al Secției 2 a lagărului, unde, subit, după 30 de minute de la sosire, a decedat, fapt confirmat de depozițiile martorilor prizonieri de război G.M. Gaman, G.I. Șerban, V.T. Brișcaru și alții, precum și de actul încheiat în urma anchetării cazului și de constatariile medicului legist.

4. ILISEI Ion Vasile, n. 1916, prizonier de război, de naționalitate română, a decedat la 7 octombrie 1943. În acea zi, având tutun, a făcut schimb cu prizonierul de război

G.M. Gaman pe niște rădăcini de ierburi sălbatice, pe care le-a consumat și, ca urmare, au apărut semnele intoxicației acute și a fost trimis la punctul sanitar din Secția nr. 2 a lagărului, unde, în mod subit, după 20 de minute de la sosire, a decedat, fapt confirmat de depozițiile martorilor G.M. Gaman⁴, D.I. Malinici⁵, Jugaru I., de actul încheiat în urma anchetării cazului și de constatăriile medicului legist.

5. BRATU Ion Nicolae, n. 1920, prizonier de război, de naționalitate română, a decedat la 8 octombrie 1943. Lucrând în acea zi, pe teritoriul Combinatului de placaj, la scoaterea buștenilor din râul Tura, a consumat o rădăcină albă sălbatică, sub formă de ridiche, după care a căzut chiar la locul de muncă, și-a spart capul și, având simptomele unei intoxicații acute, a fost dus la punctul sanitar de la Secția 1 a lagărului, unde a murit după 20 de minute de la sosire, ceea ce este confirmat de depozițiile prizonierilor de război D.G. Melinte⁶, V.N. Mânuileasa⁷, de actul încheiat în urma anchetării cazului și de constatăriile medicului legist.

6. DUMITRACHI Iancu Gheorghe, n. 1920, prizonier de război, de naționalitate română, a decedat la 9 octombrie 1943 în timp ce lucra, pe teritoriul Fabricii „Krasnii Oktiabr”, la pregătirea buștenilor. Aflându-se pe plută, a mâncat o plantă sălbatică neidentificată, după care s-a produs decesul subit, la locul de muncă, fapt confirmat prin mărturiile prizonierilor de război E.S. Stelescu, F.D. Prășcoveanu⁸, prin actul încheiat în urma anchetării cazului și constatariile medicului legist.

7. FRENCHEL Rudi A., n. 1908, prizonier de război, de naționalitate română, a decedat la 17 octombrie 1943. Moartea a survenit în următoarele circumstanțe: la data de 15 octombrie a.c., la ora 18,00, Frenchel R. a fost adus la punctul sanitar din Secția nr. 3 a lagărului în stare de lipotimie, se plângea de slăbiciune generală și de amețeli, nu putea să vorbească – se înțelegea greu ce vorbește –, nu putea să-și încheie cu mâinile nasturii de la manta, era slăbit, starea fizică era precară. În afară de aceasta, era îndoit de spate. Totuși, medicul K.S. Ţepeliova, din cauza neglijenței, nu i-a acordat bolnavului Frenchel asistență medicală pe motiv că prizonierul de război Frenchel simulează și doar se preface bolnav. În ziua următoare, prizonierul de război a fost trimis la muncă fizică grea, la stivuirea lemnelor în depozitul de lemn al Fabricii „Celiuskințev”, de unde, la ora 18,00, a fost adus la punctul sanitar într-o stare foarte gravă, iar la ora 19,40 – după o oră și 40 de minute de la sosirea la punctul sanitar – a murit în urma unui stop cardiac și a distrofiei de gradul al doilea, având în partea inferioară a plămânilor bronhopneumonie. Prizonierul de război Frenchel a fost încadrat incorect în grupa a 2-a de muncă de către Sokolov, șeful Serviciului sanitar al Lagărului nr. 93, și nu i s-a acordat asistență medicală corespunzătoare de către medicul Ţepeliova, ceea ce constituie cauza decesului prizonierului de război Frenchel, fapt confirmat de depozițiile martorilor și ale felcerului Tabakova, de constatariile medicului legist și de alte documente.

8. SAX Iosif Henric, n. 1922, prizonier de război, de naționalitate germană, a decedat la 31 octombrie 1943, în timp ce muncea la stivuirea buștenilor la Fabrica „Celiuskințev”, având simptome de intoxicație acută. Prizonierul de război I.H. Sax a decedat din cauza consumului de plante sălbatice sub formă de napi, fapt confirmat de depozițiile martorului, prizonier de război M.L. Havel, de raportul unui agent informator, de actul încheiat în urma anchetării cazului și de constatariile medicului legist.

9. AGAPI, prizonier de război, de naționalitate română, în timp ce muncea, pe teritoriul Fabricii „Krasnii Oktiabr”, la scoaterea buștenilor din râul Tura, în ziua de 5 octombrie 1943 a mâncat o plantă sălbatică, din care cauză s-a îmbolnăvit și, având simptome de intoxicație acută, a fost adus la punctul sanitar al Secției medicale nr. 2, unde, datorită acordării

asistenței medicale la timpul oportun, s-a însănătoșit și a rămas în viață, fapt confirmat de depozițiile martorilor, adjunctul comandantului Secției lagărului, I.T. Mihasev, și prizonierul de război Paniș D.I., cât și prin actul încheiat în urma anchetării cazului.

10. CHIHAIA Constantin Gheorghe, n. 1919, prizonier de război, de naționalitate română, la 7 octombrie 1943, în timp ce muncea, pe teritoriul Fabricii „Krasnii Oktiabr”, la scoaterea buștenilor din râul Tura, a cules plante sălbaticice otrăvitoare, le-a luat cu el în zona Secției 2 a lagărului și le-a mâncat. În urma consumului de plante otrăvitoare, s-a îmbolnăvit, având simptome de intoxicație acută și a fost adus la punctul sanitar din Secția nr. 2 din lagăr, unde, datorită asistenței medicale acordate la timpul oportun, s-a însănătoșit și a rămas în viață, fapt confirmat de depozițiile prizonierilor de război: C.G. Ciobanu⁹, Vanis I.B. și V.T. Bogomaz, adjunctul comandantului Secției a 2-a a lagărului, precum și prin actul încheiat în urma anchetării cazului.

11. GAMAN Gheorghe Mihai, n. 1913, prizonier de război, de naționalitate română, în ziua de 7 octombrie 1943, având asupra sa o plantă sălbatică sub formă de ridiche adusă de pe malul râului, unde Gaman s-a aflat la muncă, a schimbat-o pe tutun cu prizonierul de război Ion Ilisei, pe care acesta din urmă a mâncat-o și peste o oră a decedat din cauza consumului plantei sălbaticice. Gheorghe Gaman a mâncat și el din planta sălbatică, dar într-o cantitate mai mică și a rămas în viață datorită asistenței medicale acordate în timp util la Secția nr. 2 a lagărului, fapt confirmat de propria sa mărturie și de depozițiile prizonierilor de război D.I. Malinici, T.G. Jugaru, V.T. Brișcaru și alții.

12. MÂNULEASA Vasile Nicolae, n. 1910, prizonier de război, de naționalitate română. La 8 octombrie 1943, în timp ce muncea la scoaterea buștenilor din râul Tura și văzând că prizonierul de război Bratu mănâncă rădăcini albe sub formă de napi, a smuls din mânile acestuia o rădăcină care era dulce la gust și a început să o mănânce. Mânulesa și-a dat seama că acea rădăcină nu era ridiche, ci o plantă sălbatică. În urma consumului acestei rădăcini, el s-a simțit rău și, cu simptome de intoxicație acută, a fost adus la Serviciul sanitar al Secției nr. 1 a lagărului. În urma administrării tincturii de iod cu lapte cald, s-a reușit preîntâmpinarea sfârșitului letal, fapt confirmat de propria mărturie a lui Mânulesa, de depozițiile prizonierului de război D.G. Melinte și de actul încheiat în urma anchetării cazului.

13. BELCIU Dumitru Constantin, n. 1923, prizonier de război, de naționalitate română. La 10 octombrie 1943, Belciu, din lipsă de tutun, a schimbat porția sa de 200 grame de pâine pe tutun, luând masa de prânz fără pâine. După prânz, muncind la transportarea buștenilor cu vagoneți în afara zonei Combinatului de placaj, a rupt plante cu gust amar și frunze late pe care a început să le mănânce. A mușcat de două ori și le-a aruncat. După o jumătate de oră s-a simțit rău, a avut amețeli și a căzut fără cunoștință. Cu simptome de intoxicație acută, Belciu a fost trimis la Serviciul sanitar al Secției nr. 1 a lagărului, unde, prin măsurile luate, pericolul de toxicare a fost îndepărtat, fapt confirmat prin propria mărturie a lui Belciu, prin declarația prizonierului de război G.I. David și prin actul încheiat în urma anchetării cazului.

Două mostre ale plantelor sălbaticice consumate de către prizonierii de război au fost trimise la catedra de botanică a Institutului Veterinar din Omsk, în vederea efectuării analizelor. În urma analizelor s-a constatat că frunzele ambelor mostre aparțineau uneia și aceleiași specii, „cicuta virosă”, extrem de toxică pentru oameni și pentru unele animale. Cicuta crește numai în locuri foarte umede, lângă ape sau chiar în apă. Partea inferioară a tulpinei sale, îngroșată, sub formă de nap, este foarte periculoasă. Întreaga plantă și, în special, partea inferioară, mai groasă, a tulpinei conține cicutotoxină, al cărei efect asupra omului amintește de toxicarea cu stricnină, fiind însotită adesea de greață, de vomă și

spumă, convulsiile ale întregului corp, care uneori seamănă cu opistotonusul, pierderea cunoștinței și decesul destul de rapid al omului.

În urma analizelor chimice de laborator, efectuate de către medicul legist al regiunii Omsk, ale organelor interne de la cinci cadavre ale prizonierilor de război I.C. Niță, I.V. Ilisei, A.A. Veriș și alții, a fost constatat efectul plantei otrăvitoare cicuta virosă. Conform aprecierii medicului legist al regiunii Omsk, analiza medico-legală a organelor interne pentru confirmarea intoxicației cu cicuta (cucută) este posibilă.

Şeful Secției operative a Lagărului nr. 93,
maior de securitate Korolenko

Delegatul Secției operative a Lagărului nr 93,
locotenent-major de securitate Šefer

RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 8, f. 110-111

NOTE

¹ La anchetă, soldatul Fiodor Ilici Socikov, din trupele de escortă, a declarat: „Am observat că prizonierul de război Eftilei Cauneac a strâns ceva iarba crescută pe marginea plutei și a început să o mânânce. L-am avertizat cu voce tare de pe mal să nu mânânce iarba, dar el a continuat, în pofida interdicției mele categorice. L-am ordonat să revină pe mal și, în momentul când a ajuns la mal, am observat că din gură îi curgeau spume, era cuprins de o moleșeală totală, iar apoi au început convulsiile. În această stare a fost trimis la Serviciul sanitar pentru a i se acorda asistență medicală”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 8, f. 113.

² Prizonierul de război Mario Angelo Bunco a declarat următoarele: „Un prizonier de război german, Max, mi-a spus că prizonierul de război Cauneac se simte rău și s-a întins pe o stivă de lemn. M-am apropiat de el. Pe buze îi curgeau spume, iar în gură avea otrăvă. L-am întrebat ce s-a întâmplat, însă el nu mai putea vorbi. Prizonierul care lucrau cu el mi-au spus că mâncase rădăcini de plante care cresc pe plute. Fără să cunosc exact denumirea plantelor, am rupt câteva și le-am predat la Serviciul sanitar al secției lagărului. Cauneac a fost transportat la serviciul sanitar, unde a decedat”. *Ibidem*.

³ Prizonierul de război Alexandru Ion Lupa a făcut următoarea mărturisire: „La 15 octombrie a.c., Ioan Constantin Niță a lucrat în echipa mea, la scoaterea buștenilor din râul Tura, pe teritoriul Combinatului de placaj, și a consumat plante sălbaticice necomestibile, care semănau cu pătrunjelul, culese de el în râul Tura. Am văzut personal cum el scotea din apă aceste plante cu intenția de a le mâncă. Fiind de specialitate agronom și având unele noțiuni de botanică, cunosc faptul că aceste plante nu pot fi consumate și, prin urmare, i-am propus să arunce acele plante, fără să le consume. Ioan m-a ascultat și le-a aruncat. Aceasta s-a petrecut la ora 08,00 dimineața. Pe la orele unsprezece sau doisprezece, am văzut cum Ioan a căzut brusc, avea surgeri de spumă cu sânge din nas și din cavitatea bucală. Cuprins de convulsiile, și-a pierdut imediat cunoștința, nu mai răspundea la întrebările mele. În această stare l-am trimis pe Ioan la punctul sanitătii de la Secția nr. 1 a lagărului”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 04 e, dosar 8, f. 118.

⁴ Prizonierul de război Gheorghe Gaman a declarat la interrogatoriul: „Eu am lucrat împreună cu prizonierul de război Ilisei Ion Vasile la scoaterea buștenilor [din râul Tura]. Ilisei mâncă tot timpul niște rădăcini în formă de ridiche. El era vecinul meu de pat, în baracă, și am văzut cum a adus niște rădăcini în zona lagărului și le mâncă și aici. Ilisei s-a îmbolnăvit în aceeași zi, cu o jumătate de oră înaintea mea și a fost, de asemenea, trimis la punctul sanitătar, unde a decedat. Eu am schimbat tutunul pe patru rădăcini de la un prizonier pe care nu îl cunosc, din care o rădăcină am dat-o omului de serviciu pe baracă, care, după cum presupun, a murit din cauza consumului acestei rădăcini, iar lui Ilisei eu nu i-am dat rădăcini”. *Ibidem*, f. 115.

⁵ În cadrul anchetei desfășurate în acest caz, prizonierul de război Dumitru Ion Malinici a făcut următoarea precizare: „La 7 octombrie 1943, după-masă, la ora 2, Ion Ilisei a făcut schimb, cu prizonierul

de război român Gheorghe Mihai Gaman, de tutun cu aşa-numitele ridichi, care, de fapt, nu erau ridichi, ci niște rădăcini sălbaticice, aduse de pe malul râului, unde Gaman lucrase. Nu cunosc ce cantitate din aceste rădăcini sălbaticice a consumat Ilisei, dar la o oră după ce a mâncat, el a decedat. În acea zi, Gheorghe Gaman a mâncat și el rădăcini, însă, probabil, în cantitate mai mică și datorită faptului că i s-a acordat asistență medicală la momentul oportun, o injecție la punctul sanitar al Secției lagărului, el a rămas în viață. Toți prizonierii de război din echipa mea sunt indignați; și acum îl înjură pe Gaman pentru faptul că l-a otrăvit pe Ilisei și pe omul de serviciu pe baracă, care au decedat în urma intoxicației. Gaman se justifică, explicând că nu a știut despre caracterul toxic al rădăcinii sălbaticice și credea că sunt ridichi comestibile adevărate". *Ibidem*, f. 115-116.

⁶ Prizonierul de război Dumitru Gheorghe Melinte a declarat: „La 8 octombrie 1943, când lucram pe teritoriul Combinatului de placaj, la scoaterea buștenilor din râul Tura, prizonierul de război Ion Nicolae Bratu, din brigada mea, a căzut brusc. Am crezut că a atins cablul electric și, de aceea, m-am aplecat, dar când m-am apropiat de el, am văzut altceva. Bratu leșinase și nu reacționa la întrebările mele. În această stare a fost transportat la Serviciul sanitar. Peste aproximativ o oră s-a apropiat de mine Vasile Nicolae Mânuleasa, care acuza dureri de stomac și ameteți. Prizonierii de război din brigada mea l-au întrebat dacă nu cumva a mâncat ceva contraindicat. El a negat, afirmând că nu a mâncat nimic. Când am revenit în zonă pentru prânz, nu i-am permis lui Mânuleasa să meargă la masă și l-am condus la Serviciul sanitar, unde i-a fost acordată asistență medicală. În seara zilei de 9 octombrie, el a fost externat din infirmerie, iar la 10 octombrie a.c., s-a prezentat la muncă”. *Ibidem*, f. 112.

⁷ Prizonierul de război Vasile Nicolae Mânuleasa, intoxicață și el, a declarat, ulterior, în cadrul interogatoriului: „La 8 octombrie a.c., am văzut că prizonierul de război Ion Nicolae Bratu mânca plante rădăcinoase de culoare albă, cu aspect de ridiche. El avea buzunarul plin cu astfel de plante și una în mâna. L-am întrebat pe Bratu dacă ridichea este gustoasă, iar el mi-a răspuns că este dulce. Am înșăfătat din mâna lui Bratu o plantă și am început să o mănânc. M-am convins că nu este ridiche, ci o plantă sălbatică. Când am revenit în zonă, m-am simțit rău: dureri de stomac și ameteți. În plus, am fost marcat de știrea despre moartea lui Bratu. Am fost condus la Serviciul sanitar, unde am vomitat totul. Mi-au dat lapte și alte medicamente, grație cărora mi-am restabilit sănătatea”. *Ibidem*, f. 112.

⁸ În legătură cu decesul lui Iancu Dumitriachi, prizonierul de război Florea Dumitru Prâșcoveanu a declarat: „La 9 octombrie 1943, în timp ce săpam o gropă pentru dispozitivul de scoatere a buștenilor din râul Tura, Iancu Gheorghe Dumitriachi s-a îndepărtat de la locul de muncă, aproximativ la 10 m pe malul râului, a scos din mlaștină două rădăcini sălbaticice cu aspect de ridiche și a început să le mănânce. Eu l-am prevenit că nu este voie să mănânce plante sălbaticice, însă el a continuat, spunând că «aceste rădăcini sunt gustoase». La nici zece minute după ce a mâncat acele două rădăcini, Dumitriachi a căzut. Din gură îi curgeau spume cu sânge și, după câteva minute, a murit”. *Ibidem*, f. 119.

⁹ Prizonierul de război Constantin Grigore Ciobanu a declarat: „La 6 octombrie a.c., în timp ce lucram pe teritoriul Fabricii «Krasnii Oktiabr» la scoaterea buștenilor din râu, la ora 22,30, s-a prăbușit schela, fapt ce a determinat întreruperea lucrului. În acest timp, prizonierul român de război Constantin Gheorghe Chihia mi-a spus: «Eu voi merge să fac rost de ceva mâncare, merg după ridichi». Fără să aibă permisiunea șefului de escortă, Chihia a ieșit în afara perimetrlui fabricii să fure legume. La ora 23,30, la 10 minute după terminarea lucrului, Chihia a venit la echipă și a adus cu el doi saci de merinde (în textul original, în limba rusă, este utilizat termenul românesc *sac de merinde* – n. ed.) plini cu ridichi; mi-a dat mie șase bucăți, din care eu am mâncat una, iar celelalte cinci le-am lăsat pentru a le mâncă cu pâine în zona lagărului. Chihia însuși a mâncat în prezența mea aproximativ 15 ridichi, după care am plecat spre zona Secției lagărului. Chihia a luat vreo 30 de ridichi cu el în zonă. Noi ne-am culcat și până ce am adormit am auzit că Chihia tot timpul mânca ridichi. În dimineața zilei de 7 octombrie 1943, omul de serviciu pe baracă mi-a spus că Chihia a mâncat toată noaptea ridichi. La ora 7,00, în dimineața zilei de 7 octombrie 1943, cel care a fost de serviciu pe baracă a decedat la infirmerie. La ora 9,00, în dimineața zilei de 7 octombrie 1943, prizonierul de război Stănoianu a intrat în fugă în baracă și mi-a declarat că Chihia este pe moarte. La dispensar, m-am întâlnit cu bolnavul Chihia, care se afla în curs de însănătoșire. A recunoscut că durerea lui provine de la faptul că a mâncat prea multe ridichi. Presupun că Chihia i-a dat celui care a fost de serviciu pe baracă legume (ridichi), ca acesta să-i ofere un loc liber unde să doarmă, întrucât, în acea zi, Chihia a fost transferat din echipa lui Bleguț în echipa lui Băniș și nu avea loc permanent unde să doarmă”. *Ibidem*, f. 115.

Documentul 114

Evidență efectuată de Administrația Lagărului nr. 64 de la Morșansk, regiunea Tambov, privind evadările prizonierilor de război în perioada aprilie-septembrie 1943

OCTOMBRIE 1943

Nr. crt.	Nume, prenume	Nationalitatea	Anul nașterii	Împrejurările evadării	Date despre reținere. De către cine, unde și când a fost reținut	Observații
1.	AMARANDEI Vasile Dumitru	Română	1914	Evadat, la 10 august, de la căterea pădurii, împreună cu prizonierii Ștefănescu Marin și Smidov Vasile	Reținut, la 12 august, de către locuitorii satului Cerkino, raionul Morșansk	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
2.	DOGARU Ion Gheorghe	Română	1917	Evadat, la 16 august 1943, ora 23,00, din căminul fabricii de cherestea	Reținut, la 17 august 43, de către locuitorii satului Korsunovka, raionul Morșansk	A decedat în spital, la 8 septembrie 1943
3.	DRĂGAN Gheorghe Marin	Română	1913	Evadat, la 17 iulie, de la lucrăriile forestiere pe timp de noapte	Reținut, la 24 iulie, în satul Pîcenki, raionul Morșansk, cu ajutorul căinei lui de urmărire	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
4.	CABAN Dumitru Teodor	Română	1913	Evadat, la 17 septembrie, de la fabrica de cherestea	Reținut, la 18 septembrie, în câmp, la 5 km de fabrica de cherestea, cu ajutorul populației locale	La 28 septembrie 1943, a fost internat în spitalul lagărului
5.	MELAH Jugan Richard	Austriacă	1919	Evadat, la 20 iulie, împreună cu prizonierul Scheidler, de la lucrările forestiere pentru fabrica de pâmză	Reținut, la 24 iulie, de către locuitorii satului Aleksandrovka, raionul Rašinsk	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
6.	NICULCEA Constantin	Română	1911	Evadat, la 20 iulie, împreună cu prizonierul Onofrei, de la lucrările forestiere pentru fabrica de pâmză	Reținut, la 12 august, în satul Cerkino, raionul Morșansk, de către soldații din paza lagărului	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
7.	PĂDURARIU Genică Vasile	Română	1913	Evadat, în noaptea de 24/25 august, împreună cu prizonierul Șpac, de la Sântierul nr. 49	Reținut, la 28 august, de către locuitorii satului Nikolaevka, raionul Morșansk	La 12 septembrie 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
8.	REISNER Ivan Ivan	Maghiară	1914	Evadat, în noaptea de 22 mai, din arestul lagărului	Reținut, la 3 iunie, de către angajații Secției operațive a lagărului, Ivanov și Livșit, în satul Svetatoe, raionul Sosnovskî	La 1 iulie, a fost trimis la Direcția NKVD din regiunea Tambov
9.	ONOFREI Vasile Ioan	Română	1915	Evadat, la 20 iulie, împreună cu prizonierul Niculea, de la lucrările forestiere pentru fabrica de pâmză	Reținut, la 25 iulie, de către locuitorii satului Cerkino, raionul Morșansk	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
10.	SCHEIDLER Franz Ernst	Germană	1911	Evadat, la 20 iulie, împreună cu prizonierul Melâh, de la lucrările forestiere pentru fabrica de pâmză	Reținut, la 23 iulie, de către locuitorii satului Aleksandrovka, raionul Rašinsk	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188

11.	ŞMIDOV Vasile Mihai	Română	1907	Evadat, la 10 august, împreună cu prizonierii Amărăndei și Ștefănescu Marin, de la lucrările forestiere	Retinut, la 12 august, de către locuitorii satului Cerkino, raionul Morsansk	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
12.	ŞTEFĂNESCU Marin Ion	Română	1921	Evadat, la 10 august, împreună cu prizonierii Amărăndei și Șmidov, de la lucrările forestiere	Retinut, la 12 august, de către locuitorii satului Cerkino, raionul Morsansk	La 15 august 1943, a fost trimis în Lagărul nr. 188
13.	ŞANDOR Gheorghe Ion	Română	1912	Evadat, în seara de 21 august, după apel, Nu a fost prinș ¹ de la lucrările forestiere		Este dat în căutare
14.	ŞPAC Grigore Dumitru	Română	1908	Evadat, în noaptea de 24/25 august, împreună cu prizonierul Paduraru, de la Soviețului sătesc Novotomnikovo, raionul fost trimis în Lagărul nr. 188	La 12 septembrie 1943, a	
				Algasovo		

Şeful Administrației Lagărului nr. 64,
maior de securitate (ss) Jidovenko

Şeful Secției a 2-a a Lagărului nr. 64,
tehnician intendent (ss) Rodiukov

RGVA, Fond ip, opis 9 v, dosar 13, f. 272

NOTĂ

¹ Corectat „A fost reținut”.

Documentul 115

Planul acțiunilor propagandistice organizate de Secția politică a Lagărului nr. 99 de la Spasski-Zavod, regiunea Karaganda, cu ocazia aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne

octombrie 1943

Planul privind pregătirea și desfășurarea celei de-a 26 aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne

Luna, data	Ora	Caracterul acțiunii	Responsabil cu desfășurarea
9 octombrie	15,00	Şedință activului politic, privind pregătirile pentru aniversarea a 26 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie	Colonel tov. Grișin
10 octombrie	16,00	Şedință activului antifascist, privind pregătirile pentru aniversarea a 26 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie	tov. Grișin și instructorii politici
octombrie-noiembrie		Pavoazarea cu lozinci, placarde și caricaturi a zonei și încăperilor lagărului	tov. Feze, Oighenstein
		Pregătirea unei serate artistice cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne	Instructorii Secției politice
		Editarea gazetelor de perete pentru prizonierii de război și persoanele civile interne	Instructorii Secției politice
		Discuții în barăci despre Marea Revoluție Socialistă din Octombrie	Instructorii secției politice
6 noiembrie		Raportul activului de partid despre Marea Revoluție Socialistă din Octombrie	Instructorii Secției politice
	19,00-21,00	Film pentru persoanele civile interne	Vaghin, Oighenstein
	21,00-23,00	Film pentru prizonierii de război	Vaghin, Oighenstein
7 noiembrie	11,00-14,00	Raport despre aniversarea a 26 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie	tov. Feze
	16,00-19,00	Concert la infirmerie pentru persoanele civile interne	tov. Oighenstein
	16,00-19,00	Raport despre Marea Revoluție Socialistă din Octombrie pentru prizonierii de război	tov. Grișin
	21,00-23,00	Concert pentru prizonierii de război	tov. Oighenstein
	21,00-23,00	Film pentru prizonierii de război	
8 noiembrie	11,00-14,00 16,00-19,00	Discuții și concert în spital și în barăci	tov. Oighenstein

Adjunctul pentru probleme politice al șefului Administrației Lagărului nr. 99, colonel (ss) Grișin

Documentul 116

Din procesul-verbal încheiat de comisia specială a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 160 pentru ofițeri de la Suzdal, regiunea Ivanovo

4 noiembrie 1943
Suzdal

Proces-verbal

În baza Ordinului nr. 28/17724, 24 octombrie a.c., al șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, comisia alcăuită din colonelul P.N. Staroverov, șef al Secției de instrucție, locotenent-colonel medic Školnik, șef al Secției sanitare, și I.I. Senkevici, instructor superior al Serviciului politic, a efectuat o inspecție a Lagărului nr. 160 pentru prizonieri de război. În urma verificărilor s-a constatat:

Scurtă caracterizare a lagărului

- a) Lagărul se află în centrul orașului Suzdal, regiunea Ivanovo, la 35 km de Vladimir, cea mai apropiată stație de cale ferată, și este situat în incinta fostei mănăstiri.
- b) Suprafața calculată a localurilor:

	Denumirea localului	Numărul de camere	Spațiu locativ în m ²	Volumul clădirii în m ³	Capacitatea
1.	Clădire din piatră cu 2 niveli	10	139	1 112	90 pers.
2.	Clădire din piatră cu 2 niveli	52	708	10 080	420 pers.
3.	Clădire din piatră cu 1 nivel	24	377	3 665	280 pers.
4.	Clădire din piatră în 2 niveli	12	452	10 140	300 pers.
5.	Clădire din lemn cu 1 nivel	—	246	763	200 pers.
	Total	98	1 922	25 759	1 290 pers.

- c) La 3 noiembrie a.c., în lagăr erau 945 prizonieri de război, din care 837 ofițeri, cu următoarele grade:

Grade militare	Italieni	Români	Maghiari	Germani
Colonel	3	11	—	2
Locotenent-colonel	1	19	—	1
Maior	10	31	1	15
Căpitan	39	40	4	14
Locotenent-major	84	31	9	34
Locotenent	170	151	12	64
Sublocotenent	—	—	51	6
Sergent-major	—	—	3	—
Total	307	283	80	136

Grade militare	Spanioli	Austrieci	Polonezi	Cehi
Maior	—	2	—	1
Căpitan	2	—	—	—
Locotenent-major	1	4	—	—
Locotenent	3	6	1	—
Sublocotenent	1	—	—	1
Total	7	12	1	2

Grade militare	Ucraineni de vest	Ucraineni	Americanii	Ebrei
Locotenent	3	1	1	—
Medici fără grade	—	—	—	4
Total	3	1	1	4

Soldați – 108, din care, italieni – 37 pers.; maghiari – 1 pers.; ucraineni de vest – 2 pers.; evrei – 1 pers.; români – 53 pers.; germani – 11 pers.; iugoslavi – 2 pers.; polonezi – 1 pers.

În toate spațiile de locuit pot fi cazate până la 1 200 persoane, dacă sunt introduse paturi supraetajate.

Regimul de detenție al prizonierilor de război

a) Situarea lagărului în incinta fostei mănăstiri, care este încadrată de un zid cu înălțimea de 8-12 m, permite cazarea prizonierilor de război în camere, asigurând condițiile necesare respectării regimului intern și al pazei. Zona de interdicție interioară, cinci metri de la zid, este delimitată printr-un baraj de sărmă ghimpată.

Paza exterioară este asigurată de Compania a 2-a a Regimentului 243 al trupelor de escortă ale NKVD. Pe întreg perimetru zidului (1 450 m) funcționează zece posturi de pază, cinci dintre ele au regim permanent, asigurat prin trei schimburi. Pe timp de noapte, paza este întărită prin patrule. Șase posturi de pază mențin legătura telefonică cu garnizoana, situată la 800 m de lagăr.

În timpul nopții, zona lagărului nu este iluminată.

b) Ofițerii prizonieri sunt cazați în clădirile nr. 2, 3 și 4, în camere cu paturi supraetajate, și repartizați după naționalitate. Soldații locuiesc în clădiri separate, dar, în timpul lucrului, comunică în permanență cu ofițerii.

În lagăr sunt stabilite reguli privind regimul intern, respectate de către toți prizonierii.

c) Unii prizonieri încalcă disciplina în lagăr. În acest an, 34 de prizonieri au comis abateri disciplinare, fapt pentru care au fost pedepsiți cu arest sau carceră. Abaterile sunt următoarele: spargerea lacătului de la depozitul de legume și sustragerea produselor (5 persoane); evadare și complicitate la evadare; furturi de produse și echipament; greva foamei (4 persoane); nerespectarea regimului din lagăr. La 27 octombrie, a fost prădat magazinul din lagăr. Făptașii nu au fost identificați.¹

d) Localul desemnat pentru carceră a fost transformat, de o lună, în depozit pentru legume.

e) Prizonierii nou-sosiți, mai ales în loturi numeroase, nu au fost percheziționați și nu le-au fost ridicate obiectele interzise pentru păstrare (acte personale, bani, valori).

f) Dispoziția șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne privind efectuarea de percheziții periodice nu este executată.

La propunerea noastră, prima percheziție a prizonierilor de război s-a făcut la 2 noiembrie a.c. Procesul-verbal privind rezultatul percheziției se anexează.²

g) Apelul prizonierilor se face zilnic, de către ofițerii de serviciu, dimineața, în fiecare clădire și pe naționalități, și seara în fiecare cameră.

h) În timpul lucrului în afara lagărului, prizonierii sunt păziți de către paznicii lagărului. Astfel, de la 28 august până la 7 octombrie a.c., un grup de 35-42 de ofițeri prizonieri au lucrat la colhoz, fiind însuși de doi paznici. În aceste condiții, este extrem de dificil să se asigure izolarea totală a prizonierilor de populația locală.

Uneori, prizonierii de război pleacă la muncă sau până la Vladimir fără pază sau însuși doar de angajați ai Serviciului gospodăresc, fapt care permite comunicarea prizonierilor cu populația civilă.

i) Întocmirea planului acțiunilor de căutare în caz de evadare, dispusă prin Ordinul nr. 0313, din 1943, al NKVD al URSS, nu a fost finalizată. Au fost organizate două grupuri operative. În șapte localități au fost constituite grupuri de sprijin din rândul populației.

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 49, f. 268-270

NOTE

¹ Sustragerea produselor alimentare într-un lagăr, în care erau deținuți prizonierii de război ofițeri, reprezenta o dovedă incontestabilă a unui regim alimentar cu anumite carente. Faptul a fost confirmat în documentele din acea perioadă. Majorul de securitate G.A. Braghilevski, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, a întocmit o sinteză pe baza rapoartelor cu privire la situația din lagărele pentru prizonierii de război în luna noiembrie 1943. Pentru Lagărul nr. 160, de la Suzdal, autorul sintezei a semnalat „sortimentul sărăcăios de produse alimentare” și „creșterea numărului persoanelor afectate de boli gastro-intestinale din cauza consumului prea des de mazăre”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 1, f. 38.

² Nu se publică.

Documentul 117

Din lista întocmită de Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la prizonierii de război români care intenționau să evadeze

Strict secret
15 noiembrie 1943

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul	Naționalitatea	Numărul lagărului	Conținutul, pe scurt, al materialelor
2.	Olteanu	Sublocotenent	Română	27	A sosit pentru a fi înrolat în legiune. Intenționează ca la prima ocazie favorabilă să dezerteze. (R/s nr. 5).
8.	Ruban	Sublocotenent	Română	58	Își exprimă intenția, fiind într-o divizie românească, să treacă la nemți (R/s nr. 1).
9.	Ivanov	Sublocotenent	Română	58	Idem (R/s nr. 1).
10.	Loscabadiu Iosif	Sublocotenent	Română	58	Idem (R/s nr. 1).
11.	Decănescu	Sublocotenent	Română	58	Idem (R/s nr. 1).
12.	Nedelea Ion Ion	Soldat	Română	147	Intenționează să evadeze din lagăr (R.s. nr. 1).
29.	Stârlea Miron	Sergent-major	Română	188	Își exprimă intenția, fiind într-o divizie românească, să treacă de partea nemților (R/s nr. 1).
38.	Zaharia Vasile	Sergent-major	Română	241	Declară că dacă va fi înscris într-o divizie românească va arunca armele și va fugi (R/s nr. 1).
39.	Păpăloagă Nicolae	Sergent-major	Română	241	Declară că în cazul în care va fi trimis pe front, după ce trece linia frontului, va pleca acasă în România.

Şeful Serviciului 8 al Secției operativ-informativ din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, căpitan de securitate Vaniuin

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 2, f. 36-39

Documentul 118

Scrisoarea lui D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară al Direcției generale politice a Armatei Roșii, adresată lui A.S. Šcerbakov, șeful Direcției generale politice a Armatei Roșii, prin care se solicită aprobarea proiectului drapelului și a emblemei Diviziei „Tudor Vladimirescu”

Strict secret
17 noiembrie 1943

Vă transmit, pentru aprobare, proiectul drapelului și a emblemei diviziei române, elaborate conform concepției comandamentului diviziei și a unui grup de activiști politici români.

Inițialele TV de pe drapel și de pe emblemă reprezintă primele inițiale ale numelui și prenumelui lui Tudor Vladimirescu, lider național român, de la începutul secolului trecut, care a fost unul dintre fondatorii statului român și s-a bucurat de sprijinul Rusiei în activitatea sa.

D. Manuilski

Anexe¹:

- 1) Imaginea drapelului.
- 2) Imaginea emblemei.

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 28, f. 87

NOTĂ

¹ Anexele nu au fost identificate.

Documentul 119

Nota maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război existente în URSS până la 10 noiembrie 1943

Strict secret
noiembrie 1943

1. În total, prizonieri de război la 10 noiembrie 1943 – 97 776 pers., din care au fost predăți, a) la Brigada cehoslovacă – 532 pers.; b) la organele operative și politice ale Armatei Roșii – 381 pers.; c) la organele operative ale NKVD și ale NKGB – 47 pers.; d) la Uniunea patrioților polonezi – 8 pers.

2. Din totalul de 97 776 prizonieri de război, sunt deținuți: a) germani – 39 829 pers.; b) români – 26 364 pers.; c) iugoslavi – 1 286 pers. (dintre aceștia, sărbi – 263 pers.; sloveni – 194 pers.; croați – 447 pers.; alți iugoslavi – 382 pers.); d) slovaci – 363 pers.

3. Din totalul de 97 776 prizonieri de război, sunt deținuți: a) generali – 33 pers.; b) ofițeri – 5 288 pers.; c) corpul de comandă inferior și soldați – 92 455 pers.

4. În perioada 5 iulie-14 noiembrie 1943¹, au fost capturate 30 398 pers., din care a) germani – 21 099 pers.; b) români – 3 038 pers.; c) etnici iugoslavi – 125 pers. (dintre aceștia, sloveni – 14 pers.; sărbi – 17 pers.; croați – 1 pers.; alți iugoslavi – 382 pers.); d) slovaci – 363 pers.

5. În plus, pe Frontul 4 Ucrainean au fost luați prizonieri de război 1 998 slovaci care, deocamdată, nu au fost inclusi în numărul total de 97 776 prizonieri de război și nici în numărul de 30 398 prizonieri, luați în perioada 5 iulie-14 noiembrie 1943.

**Şeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
maior de intendență Denisov**

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 9, f. 334

NOTĂ

¹ În cadrul ofensivei din a doua jumătate a anului 1943 a trupelor Frontului de Sud (la 20 octombrie 1943 a fost redenumit Frontul 4 Ucrainean), numărul prizonierilor de război s-a modificat mereu, de la zi la zi. Relevant în acest sens este raportul locotenent-colonelului Martîneț, adjunctul șefului Direcției regionale Rostov, a NKVD, din 18 noiembrie 1943: „În ultimele zile, Direcția regională Rostov, a NKVD, a semnalat câteva cazuri, în care grupuri de prizonieri de război, proveniți din rândul armatelor inamice, au fost trimise în orașul Rostov pe Don: la 11 noiembrie a.c., au sosit cinci prizonieri de război români, la 12 noiembrie a.c., au sosit doi prizonieri de război slovaci. Ei au sosit fără escortă, având o confirmare scrisă din partea unităților Frontului 4 Ucrainean, potrivit căreia s-au predat de bunăvoie și au fost

trimiș la Direcția regională Rostov, a NKVD. La 15 noiembrie 1943, la Rostov au mai sosit 40 de prizonieri de război. În urma verificărilor, s-a constatat că aceștia au fost luați prizonieri la 26 octombrie a.c., în zona orașului Melitopol, și au fost însotiti de militarii din Regimentul 647, Divizia 216, Armata 51, din cadrul Frontului 4 Ucrainean, de la Melitopol la Berdiansk-Mariupol-Taganrog și Rostov, deoarece pe tot parcursul acestui traseu nu există puncte de primire sau lagăre pentru prizonieri de război. Toți acești prizonieri de război au fost trimiși în Lagărul nr. 108, de la Stalingrad". Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 8, f. 3.

Documentul 120

Raportul locotenent-colonelului N.I. Sorokin, șeful Administrației Lagărului nr. 99 de la Spasski-Zavod, regiunea Karaganda, către general-majorul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind acțiunile întreprinse în scopul prevenirii unor evadări sau a unor manifestări necontrolate ale prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu ocazia aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie

Strict secret
noiembrie 1943

[Răspuns la circulara] nr. 28/1/16268, din 12 octombrie 1943

Raportează că, în scopul prevenirii evadărilor și a exceselor din partea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne, în zilele celei de-a 26 aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în Lagărul nr. 99, de la Spasski-Zavod, în perioada 1-10 noiembrie a.c., s-a introdus un regim de pază sporită. În aceste zile, au fost organizate următoarele posturi și patrule suplimentare ale pazei interne, cu participarea angajaților lagărului și a pazei militare din trupele de escortă ale NKVD:

Secția nr. 1 a lagărului

Denumirea posturilor	Permanente	Sporite	Total
Posturi ale pazei militare	20	3	23
Din care:			
De zi	10	3	13
De noapte	10	—	10
Servicii suplimentare: patrule duble	4	2	6
Posturi ale pazei interne în interiorul zonei	4	3	7
Patrule în interiorul zonei	2	1	3
Comandanți de serviciu	1	1	2

Secția lagărului situată pe râul Kok-Uzek

Denumirea posturilor	Existente	Sporite	Total
Posturi ale pazei militare	9	1	10
Din care:			
De zi	5	1	6
De noapte	4	—	4
Servicii suplimentare: patrule	2	2	4
Posturi ale pazei interne în interiorul zonei	1	1	2
Patrule în interiorul zonei	2	1	3
Comandanți de serviciu	1	1	2

Obiective din afara zonei lagărului

Denumirea posturilor		Existente	Sporite	Total
Posturi ale pazei militare		2	1	3
Din care:	De zi	2	—	2
	De noapte	—	1	1
Posturi de noapte ale angajaților lagărului		—	5	5
Posturi ale pazei interne		1	1	2
Inclusiv:	De zi	1	—	1
	De noapte	—	1	1

În plus, față de numărul posturilor menționate, pentru supravegherea căilor de acces pe o distanță de un kilometru de la lagăr, unitatea de pază militară a organizat patrule de ofițeri, însotite de câini de urmărire și grupuri speciale, alcătuite din 3-5 persoane, care să asigure iluminarea pe timp de noapte a tuturor drumurilor și căilor de acces pe o distanță de până la şapte kilometri de lagăr.

Ca măsuri preventive, toți prizonierii de război și persoanele civile interne, tentați să evadeze, au fost izolați de restul contingentelor din lagăr, sub pază separată, iar persoanele cu vederi fasciste fac obiectul unei supravegheri sporite.

În perioada regimului de pază sporită, în lagăr a fost instituit serviciul permanent al adjuncților mei și al șefilor de secții, asistat de un grup operativ format din 7 persoane, din corpul de inspectori, care avea în dotare un autocamion cu șofer și două căruțe.

În afara de instruirea zilnică a celor din posturile permanente, de către adjunctul meu, au mai fost organizate două ședințe, cu întreg efectivul implicat în acțiunile de pază și menținerea regimului de detenție, la care au fost discutate, în detaliu, problemele privind asigurarea pazei, a regimului de detenție a contingentelor [de prizonieri de război și de persoane civile interne], a menținerii ordinii în zonă, a escortării și a pazei lor la locurile de muncă, a regimului de intrări- ieșiri, a vigilenței, a contracarării evadărilor și a prinderii fugărilor.

Şefii secțiilor lagărului, comandanții, membrii grupului operativ, ofițerii de serviciu pe garnizoană și comandanții subunităților militare au inspectat – cel puțin de două-trei ori, ziua, și de șase ori, noaptea – activitatea posturilor și a patrulelor.

La 25 octombrie, au fost verificate munițiile, barajele [de sărmă ghimpată], mijloacele de legătură, sistemul de iluminare, instrumentele din dotarea Serviciului contra incendiilor. Toate acestea au fost puse la punct și sunt menținute în stare de alertă maximă. În perioada regimului de pază sporită, în echipa de pompieri au fost incluse, suplimentar, 8 persoane din rândul angajaților civili, care, în trecut, au urmat cursuri de pompieri. În ajunul aniversării, au fost efectuate trei simulări pentru Serviciul de pompieri, câte una pentru fiecare secție și una pentru întreaga zonă a lagărului. Aceste acțiuni au dat rezultate pozitive la capitolul pregătirii personalului de acțiune, al stării instrumentelor și repartizării forțelor disponibile în caz de incendiu.

La serviciul de permanență pentru întărirea controlului sanitar asupra depozitelor, cantinei și rezervelor de apă au fost desemnați doi medici. În plus, au fost desemnați lucrători medicali la serviciul de permanență pentru fiecare obiect al sistemului alimentar. În acest sens, corpul de inspectori al Serviciului de aprovizionare a asigurat supravegherea și controlul general.

În perioada 17 octombrie-6 noiembrie, au fost efectuate, consecutiv, trei inspecții în toate încăperile din cele două secții ale lagărului, cu verificarea tuturor obiectelor

prezente acolo. Toți prizonierii de război și persoanele civile interne au fost supuși unei percheziții amănunțite, iar obiectele interzise a fi deținute au fost confiscate. Persoanele asupra cărora au fost găsite astfel de obiecte au fost sancționate disciplinar. Ultima percheziție s-a desfășurat în ajunul sărbătorii, adică pe 6 noiembrie a.c.

Prin Ordinul nr. 113, din 16 octombrie a.c., al Administrației lagărului, în perioada 1-10 noiembrie, au fost suspendate toate conchediile, au fost interzise ieșirile din lagăr ale familiilor angajaților și intrările pentru rudele acestora, în zilele de 6, 7 și 8 noiembrie a.c.

Pentru perioada 6-8 noiembrie, au fost distribuite permise noi de intrare-ieșire, cu anularea celor vechi. Permisele noi erau valabile doar prin prezentarea legitimației personale, cu fotografie, și au fost eliberate unui număr limitat de persoane, adică celor tovarăși care aveau nevoie cu adevărat de ele, pentru a pătrunde în zona lagărului. Nu au fost eliberate permise de unică folosință.

Deși în zilele de 6, 7 și 8 noiembrie contingentele [de prizonieri de război și de persoane civile interne] nu au fost scoase la lucru, pentru o astfel de situație au fost solicitate, iar Comandamentul trupelor de escortă din cadrul NKVD le-a desemnat, o subunitate de pază și o grupă operativă, care, în acele zile, s-au aflat pregătite în permanență.

În zilele de 5, 6, 7 și 8 noiembrie, echipe conduse de către reprezentanții Secției operative au inspectat și au examinat, din zori și până seara, toate încăperile și zona lagărului, cu scopul de a descoperi lozinci sau mesaje cu caracter fascist, însă nu au găsit nimic.

Până la 25 octombrie, au fost întocmite planurile pentru sporirea pazei și înăsprirea regimului de detenție, cu toate anexele: agenda serviciilor, liste și orarul posturilor, schema posturilor de pază și inspectarea lor. Ordinul Administrației lagărului cu privire la sporirea pazei, planul de acțiune și liste posturilor v-au fost transmise în timp util cu Pachetul nr. 1/01078, din 22 octombrie 1943.

La 2 noiembrie a.c., s-a desfășurat ședința de partid la care s-a discutat raportul meu privind sarcinile organizației de partid a lagărului în zilele sporirii pazei. Ulterior, s-a ținut cont de observațiile și sugestiile făcute la ședință în problema pazei.

La 5 noiembrie, la ora 1,15, a fost simulată alarmă de exercițiu, rezultatul ieșirii la alarmă fiind satisfăcător. Am atras atenția asupra carentelor constatare și am explicat importanța unor asemenea acțiuni în timp de război și în condițiile specifice ale lagărului.

Toate măsurile întreprinse, pentru sporirea pazei și înăsprirea regimului de detenție în lagăr, au avut rezultate pozitive. În această perioadă, nu a avut loc nicio tentativă de evadare, nicio abatere de la normele regimului intern sau de la programul zilnic din partea contingenterelor [de prizonieri de război și de persoane civile interne].

Efectivul lagărului și subunitățile de pază din cadrul trupelor de escortă ale NKVD au executat bine serviciul, nu s-a observat nicio abatere de la regulile de executare a serviciului.

În perioada 1-10 noiembrie a.c., când regimul de pază din lagăr a fost sporit, nu a avut loc niciun incident.

Şeful Administrației Lagărului de la Spasski-Zavod,
locotenent-colonel (ss) Sorokin,

Documentul 121

Nota maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război aflate în URSS la 15 noiembrie și la 1 decembrie 1943

7 decembrie 1943

	15 noiembrie 1943	1 decembrie 1943
Total luatî în evidență	323 927 pers.	328 984 pers.
Decedați	225 080 pers.	225 494 pers ¹ .
Din care:		
a) În lagăre	96 498 pers.	96 707 pers.
b) La punctele de primire	39 176 pers.	39 179 pers.
c) Pe drum	33 862 pers.	33 868 pers.
d) În spitale	55 484 pers.	55 680 pers.
Notă: Cu ocazia verificării generale a evidenței prizonierilor decedați, efectuate în lagăre și spitale, în septembrie 1943, s-a constatat prezența fișelor personale ale decedaților pentru	126 573 pers.	126 987 pers.
Existenți	98 847 pers.	103 490 pers.
Inclusiv corpul inferior de comandă și soldați	93 529 pers.	98 165 pers.
Din care:		
a) În lagăre	70 155 pers.	73 300 pers. ²
b) În spitale	15 678 pers.	14 866 pers.
c) La punctele de primire	2 629 pers.	1 452 pers.
d) Pe drum	4 767 pers.	3 959 pers.
Trimisî pentru crearea Diviziei române de voluntari	5 618 pers.	9 346 pers.
Trimisî pentru crearea Corpului polonez de voluntari	—	567 pers.
Total ofițeri luatî în evidență	7 645 pers.	7 659 pers.
Din care:		
Decedați	2 364 pers.	2 367 pers.
Existenți	5 285 pers.	5 292 pers.
Total generali luatî în evidență	33 pers.	33 pers.
Naționalitatea/etnia (ofițeri)		
Germani	2 366 pers.	2 366 pers.
Italieni	737 pers.	737 pers.
Români	1 733 pers.	1 733 pers.
Unguri	175 pers.	175 pers.
Alte naționalități/etcii	276 pers.	281 pers.
Naționalitatea/etnia (generalii)		
Germani	22 pers.	22 pers.
Italieni	3 pers.	3 pers.
Români	6 pers.	6 pers.
Unguri	2 pers.	2 pers.
Alte naționalități/etcii	—	—
În evidență, mai sunt luatî prizonieri predăți la:		
a) Brigada cehoslovacă	975 pers.	1016 pers.
Din care, corpul de comandă inferior și soldați	532 pers.	532 pers.
b) Organele operative și politice ale Armatei Roșii	387 pers.	426 pers.
c) Organele operative ale NKVD și ale NKGB	48 pers.	50 pers.
d) La Uniunea patrioților polonezi	8 pers.	8 pers.

Şeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
maior al Serviciului de intendență Denisov

NOTE

¹ Conform documentului. Corect, numărul celor decedați este de 225 434 de persoane.

² Practic, din această categorie de prizonieri de război era selectată rezerva forței de muncă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS. Într-un memoriu explicativ, redactat de maiorul de securitate G.A. Braghilevski, adjuncțul șefului acestei direcții, privind utilizarea prizonierilor de război ca mâna de lucru în luna noiembrie 1943, se preciza: „Din numărul total de 27 297 de prizonieri de război, care alcătuiau rezerva forței de muncă, în noiembrie, au fost folosiți în procesul de producție (categoria A) 72,9%, față de 77%, în octombrie. Ponderea prizonierilor implicați în activitatea serviciilor auxiliare ale lagărelor a scăzut de la 15,2%, în octombrie, la 11,4%, în noiembrie. A crescut ponderea bolnavilor (categoria B) de la 3,8%, în octombrie, la 9%, în noiembrie, precum și a bolnavilor cu certificate sau suferinzi de afecțiuni cronice, de la 4%, în octombrie, la 6,7%, în noiembrie.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 01 i, dosar 2, f. 25.

Documentul 122

Din procesul-verbal încheiat de Comisia specială a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 148 de la Armavir, ținutul Krasnodar

16 decembrie 1943
Secția Urup a Lagărului [nr. 148]

Proces-verbal

Comisia, având ca membri pe colonel P.N. Staroverov, șeful Secției pregătire militară a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, căpitan de securitate A.P. Efremov, delegat operativ al Secției operative, căpitan M.P. Oșcepkov, adjunctul șefului Secției asigurare tehnico-materială, căpitan medic I.A. Nemirovski, prim-adjunctul șefului Secției sanitare, și locotenent-colonel V.E. Parfionov, adjunctul șefului Obiectivului nr. 20/V, a inspectat, în perioada 8-16 decembrie 1943, Lagărul nr. 148 pentru prizonieri de război, de la Armavir.

În urma inspecției s-a constatat:

Scurtă caracterizare a lagărului

- a) La sfârșitul lunii septembrie, Administrația lagărului și contingentul special au fost transferate din locația fostului abator la Secția Urup, amplasată în fostul lagăr al unităților Armatei Roșii, situat la 13 km de orașul și de stația de cale ferată Armavir.
- b) Pentru cazarea prizonierilor de război există 105 bordeie, construite rudimentar, cu o capacitate de aproximativ 50 de persoane fiecare.
- c) La 13 decembrie, în lagăr se aflau 3 608 de prizonieri de război, din care:

		Soldați	Ofițeri
1.	Români	2 493	59
2.	Germani	612	8
3.	Austrieci	157	—
4.	Maghiari	71	—
5.	Polonezi	66	—
6.	Francezi	55	—
7.	Cehi	24	—
8.	Unguri	10	—
9.	Ruși	10	—
10.	Moldoveni	10	—
11.	Ucraineni	9	—
12.	Alte naționalități/etnii	22	2
TOTAL		3 539	69

d) La 16 decembrie a.c., au mai sosit în lagăr 555 de prizonieri de război. În afară de prizonieri, în lagăr mai sunt deținute 957 de persoane din contingentul special.

Regimul de pază și de detenție al prizonierilor de război

1) Teritoriul lagărului este împrejmuit cu un baraj de sărmă ghimpată și dinspre interior este marcată zona de avertisment.

2) Paza prizonierilor de război pe un perimetru de 3 800 m în zona lagărului, a gospodăriei auxiliare și a infirmeriei este asigurată de efectivul companiei de escortă a Regimentului 230 din trupele NKVD și de o echipă de pază internă, alcătuită din 135 de foști militari.

3) Nivelul serviciului executat este scăzut. În perioada februarie-noiembrie a.c., au avut loc 327 de evadări din rândul contingentului special; au fost reținuți doar 188 de fugari, restul fiind căutați în continuare.

4) Prizonierii de război sunt izolați de populația locală, dar, ținând cont de faptul că Administrația este situată în zona lagărului, comunicarea prizonierilor cu populația locală, prin persoane terțe, nu este exclusă.

5) Regulamentul de ordine interioară nu este tradus în limbile prizonierilor.

6) Nu s-au efectuat percheziții periodice ale prizonierilor și ale bordeielor în care locuiesc. Ofițerii locuiesc în corturi, dar nu sunt izolați de soldați.

7) Lipsește planul de căutare în zona apropiată în caz de evadare. Nu au fost organizate brigăzi de sprijin în localitățile apropiate. Constituirea lor a început abia la 15 decembrie.

8) Serviciul comandanților de gardă și de pază interioară, precum și cel de la poartă se execută corect.

Situația administrativă a lagărului

1) Lagărul dispune de 105 bordeie pentru cazarea prizonierilor de război, cu o capacitate de aproximativ 50 de persoane fiecare. Bordeiele nu sunt pregătite pentru iarnă și, în starea în care se află în prezent, sunt inutilizabile pentru locuit.

2) Volumul de combustibil necesar anual, raportat la numărul de deținuți, este de 9 847 m³ de lemn. Până la 9 decembrie a.c., au fost tăiați 6 823 m³, ce reprezintă doar 64,2% din volumul necesar. La tăierea lemnelor lucrează 50 de oameni. Întreaga activitate privind pregătirea și transportul lemnelor se desfășoară anevoieios. Până la 9 decembrie a.c., au fost transportați 2 313 m³ de lemn, adică 44,5% din volumul lemnelor tăiate. La depozitul din interiorul lagărului, se află doar 30 m³, cantitate care nu ajunge nici pentru o zi. Lemnele sunt aduse în lagăr de către prizonierii de război, fără a se utiliza mijloacele de transport hipo, deși se află la o distanță de 7-8 km de lagăr.

Rezervele de produse alimentare, raportate la numărul de prizonieri, ar ajunge pentru: pâine - 19 zile, cruce - 20 de zile, ulei - 60 de zile, carne - 7 zile, sare - 35 de zile, cartofi - 19 zile. Nu au fost create rezerve lunare pentru produsele de bază. Cantitatea de cartofi necesară anual, raportată la numărul de deținuți, este de 695,6 tone. Direcția regională pentru aprovizionarea armatei a aprobat 551,5 tone, s-au livrat 165,9 tone. Comanda făcută la 18 septembrie 1943 Asociației de consum din ținutul Krasnodar, pentru

500 tone, a fost onorată, cartofii au fost livrați, transportați și îngropați în apropierea lagărului. Deși sunt păziți, au fost sustrase 120 tone de cartofi. Conducerea lagărului nu întreprinde nicio măsură pentru a pune capăt furturilor. Lunile septembrie-octombrie reprezintă perioada de vîrf a lucrărilor de depozitare a legumelor pentru iarnă, iar utilizarea camioanelor lagărului la transportul legumelor a fost de 11% în septembrie, 16% în octombrie și 12% în noiembrie, față de întregul kilometraj realizat în aceste luni.

Cantitatea de legume necesară anual, raportată la numărul de deținuți, este de 429,6 tone. Direcția regională pentru aprovizionarea armatei a aprobat 254,6 tone, din care, 208 tone de la furnizori, și 46,6 tone din gospodăria individuală. Până la 10 decembrie, au fost livrate 263,9 tone, care reprezintă 61,4% din cantitatea necesară pentru întregul an. Cantitatea de legume existentă în depozitul din lagăr este suficientă pentru 45 de zile.

În domeniul aprovizionării cu echipament a contingentului de deținuți, situația se prezintă astfel:

Articole de echipament	Necesar conform numărului de deținuți	Lipsă
Căciuli	3 604	604
Mantale	3 604	434
Vestoane	3 604	474
Cizme	3 604	374
Bluze de corp	7 208	3 608
Indispensabili	7 208	3 873

În lagăr, există un deficit acut de lenjerie. Nu s-au încheiat lucrările de recondiționare a hainelor de iarnă. Din iulie până la 10 decembrie 1943, au fost recondiționate: 3 350 mantale, 600 pufoaice, 3 700 tunici, 4 700 perechi de pantaloni, 1 400 căciuli, 2 730 bluze de corp, 2 730 indispensabili, precum și 7 497 perechi de încălțăminte.

Atelierele de croitorie și cizmărie sunt aprovizionate cu materiale necesare lucrărilor de reparație. Or, atelierul de croitorie nu dispune de mașini de cusut și folosește mașinile care aparțin contingentului special.

Efectivul lagărului este asigurat cu echipament de iarnă.

Condițiile sanitare și de trai ale prizonierilor de război

Prizonierii de război sunt dispuși în bordeie cu priciuri din pământ. Drept așternut servesc paiele, 30% dispun de saltele de paie. Doar 61 de ofițeri au lenjerie de pat (pături, cearșafuri și fețe de pernă). Încălzirea se face cu sobe de fier, temperatura oscilând de la 14°C la 19°C. Cele mai multe bordeie nu dispun de lumină naturală. Iluminatul pe timp de seară se face cu lămpi cu gaz. Pe timp de ploaie, toate acoperișurile bordeielor curg. Starea teritoriului lagărului, din punct de vedere sanitar, este satisfăcătoare, cu excepția zonei din spatele bordeielor, unde, din cauza lipsei sănțurilor protectoare, pe timp de ploaie terenul se acoperă de noroi. Gropile de gunoi sunt dezinfecțiate și, pe măsura umplerii, sunt acoperite cu pământ¹.

Baia, cu o capacitate de 100 de persoane pe oră, și sala de abur uscat, de 50 de locuri, asigură necesitățile contingentului în acest sens. Controlul sanitar se efectuează în fiecare săptămână.

Spălătoria este rudimentară, cu o capacitate de 10 kg pe zi. Spălarea rufelor se face manual. Nu este amenajată uscătorie. Se lucrează la amenajarea unei spălătorii, cu o

capacitate mai mare, și a uscătoriei în spațiul fostului cămin cultural, aflat în același corp de clădire cu baia.

Toți prizonierii din lotul sosit erau plini de păduchi. Abia după două sau trei cicluri de dezinsecție s-a reușit deparazitarea lor. Dacă în timpul controlului corporal zilnic sunt descoperite noi cazuri de păduchi, persoana este trimisă imediat la deparazitare. Toți prizonierii nou sosiți trec, obligatoriu, timp de 21 de zile, prin carantină. Pentru carantină, în caz de epidemie, sunt rezervate bordeie speciale.

Bucătăria se află în trei clădiri de chirpici și corespunde unui minim de condiții sanitare. În fiecare din aceste clădiri funcționează câte 6 cazane, cu un volum total de 3 500 litri. Cantine nu există. Hrana pregătită este distribuită în bordeie, în butoaie de lemn sau de tablă. Prizonierii dispun de vesela personală, pe care fiecare o spală cu apă rece. Hrana caldă este asigurată de două ori pe zi. Mâncarea este bună la gust. În acest moment, lipsește peștele, care nu este înlocuit cu nimic. Prizonierilor de război nu li se asigură apă fiartă.

Alimentarea cu apă se face din râul Urup, prin stația de pompăre, unde se tratează cu clor și apoi se livrează prin conductă la bucătărie, la baie și la două robinete de pe teritoriul lagărului. Controlul chimic și bacteriologic al apei se efectuează lunar.

Președintele comisiei,
colonel (ss) Staroverov

Membrii comisiei:
locotenent-colonel (ss) Parfionov
căpitan de securitate (ss) Efremov
căpitan (ss) Oșcepkov
căpitan medic (ss) Nemirovski

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 43, f. 377-383

NOTĂ

¹ În sinteza pentru luna noiembrie 1943, întocmită de maiorul de securitate G.A. Braghilevski (vezi nota 1, doc. nr. 116), se preciza că în Lagărul de la Arnavir este nevoie de 5 000 de complete de lenjerie, de materiale pentru dezinfecțare și vaccinare, de repararea de urgență a bordeielor, de amenajarea toaletelor, de asigurarea cu combustibil și de arondarea lagărului pe lângă un spital. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 1, f. 32.

Documentul 123

Nota maiorului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război existente în URSS la 10 ianuarie 1944

Strict secret
10 ianuarie 1944

Nr. crt.	Denumirea și numărul lagărului	Total	Situația la 10 ianuarie 1944 (pe naționalități)			
			Germani	Români	Unguri	Italieni
I. Lagăre pentru ofițeri						
1.	Lejnevo, nr. 48	167	70	66	—	26
2.	Oranki, nr. 74	1 293	48	1 206	—	7
3.	Elabuga, nr. 97	2 310	2 074	66	16	67
4.	Griazovet, nr. 150	463	252	125	5	1
5.	Suzdal, nr. 160	952	145	28	135	594
II. Lagăre operative						
6.	Krasnogorsk, nr. 27	1 851	496	123	105	109
III. Lagăre staționare						
7.	Andijan, nr. 26	1 987	135	75	—	1 750
8.	Pahta-Aral, nr. 29	3 137	291	243	46	2 391
9.	Lebedian, nr. 35	485	319	24	2	—
10.	Frolovo, nr. 50	1 210	894	106	3	9
11.	Aleksino, nr. 53	2 801	2 512	31	2	1
12.	Temnikov, nr. 58	4 597	1 197	782	73	1 957
13.	Morsansk, nr. 64	2 017	629	328	323	38
14.	Potanino, nr. 68	3 617	1 906	1 060	261	—
15.	Riabovo, nr. 75	1 212	529	620	7	—
16.	Usman, nr. 82	207	29	—	13	6
17.	Asbest, nr. 84	3 032	1 492	1 283	6	—
18.	Tiumen, nr. 93	1 208	78	1 056	1	—
19.	Spasski-Zavod, nr. 99	1 645	677	743	44	76
20.	Viatka, nr. 101	2 649	796	615	412	22
21.	Beketovka, nr. 108	1 745	717	616	21	1
22.	Uriupinsk, nr. 123	1 742	1 101	203	32	10
23.	Şadrinsk, nr. 126	916	858	—	—	—
24.	Aşa, nr. 130	1 547	947	134	214	2
25.	Volsk, nr. 137	1 712	1 072	320	39	52
26.	Kalinin, nr. 140	401	370	—	1	—
27.	Harkov, nr. 144	413	378	2	—	—
28.	Kursk, nr. 145	681	374	49	13	2
29.	Armavir, nr. 148	2 316	265	2 022	—	1
30.	Taghil, nr. 153	1 837	686	324	461	—
31.	Uva nr. 155	1 240	1 110	—	5	—
32.	Iuja, nr. 165	2 737	1 169	563	91	670
33.	Iurievet, nr. 185	2 558	1 300	347	14	682
34.	Rada, nr. 188	2 784	1 043	91	299	619
35.	Vladimir, nr. 190	1 245	692	429	—	—
36.	Kizel, nr. 241	2 074	575	322	537	5
37.	Orsk, nr. 260	1 257	954	84	19	—
38.	Donbass, nr. 280	14	1	8	—	—
IV. Lagăre de front (primire-distribuire)						
1.	Cerepovet, nr. 158 (fronturile din Karelia și de la Volhov)	1 687	1 163	—	—	—
2.	Borovici, nr. 270 (Frontul de Nord-Vest)	394	339	—	—	—
3.	Ostaskov, nr. 41 (Frontul 2 Baltic)	841	708	1	1	—

4.	Rjev, nr. 135 (Frontul 1 Baltic)	498	405	—	—	—
5.	Talaškino, nr. 24 (Frontul de Vest)	208	165	—	—	—
6.	Cernigov, nr. 43 (Frontul Bielorus)	135	106	—	—	—
7.	Dobruș, nr. 173 (Frontul Bielorus)	185	108	2	—	—
8.	Zgurovka, nr. 22 (Frontul 1 Ucrainean)	1 701	1 299	3	5	—
9.	Poltava, nr. 33 (Frontul 2 Ucrainean)	1 767	1 386	3	—	—
10.	Zaporojie, nr. 38 (Frontul 3 Ucrainean)	148	104	3	—	2
11.	Danilo-Ivanovo, nr. 139 (Frontul 4 Ucrainean)	210	83	93	—	—
12.	Gheorghievsk, nr. 147 (Armata Specială de Litoral)	2 325	870	1 006	108	—
V. Obiective ale NKVD¹						
1.	Obiectivul nr. 15/V	55	54	—	—	—
2.	Obiectivul nr. 20/V	86	15	21	21	21
3.	Obiectivul nr. 25/V	6	5	—	—	—
Total		74 305	34 991	15 226	3 335	8 521

În plus, mai sunt deținuți: în spitale – 16 263 pers.; pe drum – 2 188 pers.; la punctele de primire – 1 864 pers.; total – 94 620 pers.

Şeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
maior al Serviciului de intendență (ss) Denisov

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 6, f. 11-12

NOTĂ

¹ Primele obiective operative speciale ale NKVD al URSS au fost create în 1943 și reprezentau locuri de detenție provizorie ale ofițerilor și generalilor, prizonieri de război, în care aceștia erau cercetați în scopul obținerii informațiilor cu caracter politic, economic și militar. Pentru asigurarea caracterului operativ al acestui gen de activitate cu caracter strict secret, au fost organizate obiective speciale în apropierea Moscovei. Obiectivul nr. 15/V se afla în localitatea Lunevo, raionul Krasnaia Poliana, regiunea Moscova, Obiectivul nr. 20/V, la stația Planernaia, raionul Himki, regiunea Moscova, Obiectivul nr. 25/V „Dancenko”, la Kuntevo, regiunea Moscova, Obiectivul nr. 30/V, la Ozerî, stația Odintovo, regiunea Moscova. Printre ultimele, a fost organizat, în ianuarie 1948, Obiectivul special nr. 5, de la Novogorsk (stația Himki), regiunea Moscova.

Documentul 124

Directiva general-maiorului I.A. Petrov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către şefii de lagăre pentru prizonieri de război, privind portul însemnelor distinctive de către membrii unităților militare formate din prizonierii de război aflați în URSS

Strict secret
11 ianuarie 1944
Nr. 28/1/796
Moscova

Tuturor şefilor de lagăre pentru prizonieri de război

Numai: şefului Lagărului pentru prizonieri de război nr. ___, tov. _____, oraşul _____

În completare la Directiva nr. 25/04493, din 1 noiembrie 1943, a Direcției pentru aprovizionări militare din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la regulile de purtare a brasardelor distinctive pentru prizonierii de război, aprobate de către adjuncțul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tov. comisar de securitate de rangul 2 Kruglov, se aduce la cunoștință că:

- 1) Purtarea brasardelor [cu însemnele] „V/P”¹, pe mână, de către toți prizonierii de război, mai puțin de către membrii și împăterniciții Comitetului Național „Germania Liberă”, este obligatorie și trebuie introdusă în lagăre până la 30 ianuarie 1944.
- 2) Brasardele [cu însemnele] „V/P” să fie scoase de la prizonierii de război români voluntari, trimiși în divizia de voluntari români, doar înaintea trimiterii lor la această divizie.

Să mi se raporteze despre îndeplinirea acestui ordin până la 25 februarie 1944.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-maior Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 1, f. 4

NOTĂ

¹ „V/P” – prescurtarea termenului „voennoplennîi” (prizonier de război).

Documentul 125

Adresa lui D. Manuilski, membru al Consiliului pentru propagandă politico-militară din cadrul Direcției Generale Politice a Armatei Roșii, către Nikolai Dmitrievici Melnikov, prim-adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, prin care se propune pregătirea comunistei E. Tudorachi în vederea desfășurării de activități culturale-educative în cadrul diviziei de prizonieri români

21 ianuarie 1944

Tov. N.D. Melnikov¹, comisar de securitate

Deleg, la dispoziția dumneavoastră, pe tov. Tudorachi Elena Aronovna², n. 1912, membru al PCR din 1929, pentru a fi folosită la [organizarea și desfășurarea de] activități culturale în cadrul diviziei române. Adresa acesteia: Moscova, str. Gorki nr. 10, camera 378.

D. Manuilski

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 43, f. 2

NOTE

¹ Nikolai Dmitrievici Melnikov (1905-1944) – comisar de securitate; adjunctul șefului Secției a 2-a, din cadrul Directiei 1 a NKGB (27 februarie-1 septembrie 1941); adjunctul șefului Directiei 1 a NKVD al URSS (1 septembrie-3 octombrie 1941); adjunctul șefului Direcției a 2-a a NKVD al URSS (3 octombrie 1941-18 ianuarie 1942); adjunctul șefului Direcției a 4-a a NKVD al URSS (18 ianuarie 1942-6 martie 1943); adjunctul șefului Direcției a 2-a NKVD al URSS (6 martie-3 august 1943); prim-adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne (3 august 1943-7 aprilie 1944). S-a sinucis.

² Elena Tudorachi – (n. la Orhei, Basarabia). De meserie brodeză; până în 1931, a lucrat ca educatoare la Chișinău. În perioada 1932-1940, s-a alăturat mișcării comuniste, desfășurând mai multe activități: activistă, instructoare de partid la București, organizatoare MOPR (acronimul de la Mejdunarodnaia Organizația Pomoșci Borțam Revoluției/Organizația Internațională de Ajutorare a Luptătorilor pentru Revoluție), secretară a Comitetului regional Bucovina al PCdR. După revenirea din URSS, a fost membră a CC al PCR (între 21 octombrie 1945 și 24 februarie 1948) și responsabilă a Secției pentru industria ușoară din cadrul CC al PMR. La 11 mai 1948, a fost decorată cu Ordinul „Steaua Republicii Populare Române” clasa a IV-a. Vezi *Membrii C.C. al PCR, 1945-1989*, p. 586-587.

Documentul 126

Listă prizonierilor de război din Lagărul nr. 68 de la Potanino, pentru a fi scoși de sub escortă pe timpul activității de producție

Strict secret
2 februarie 1944

Şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
tovărașul general-maior Petrov

Vă prezint lista prizonierilor de război detinuți în Lagărul nr. 68 și desemnați pentru a fi scoși de sub escortă pe timpul activității de producție în secția lagărului. Rog ca prizonierii de război de etnie slavă, nominalizați în lista de mai jos, să fie scoși de sub escortă.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	<th>Gradul militar</th> <th>Caracterizare sau motivul scoaterei de sub escortă</th>	Gradul militar	Caracterizare sau motivul scoaterei de sub escortă
1.	GRIGORIU Mihai Alexandru	1910	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Sef al unei brigăzi de producție. Attitudine serioasă față de muncă, se bucură de autoritate.
2.	MIHĂILESCU Gheorghe Ștefan	1911	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Tot timpul a lucrat ca tăietor de pâine. Attitudine corectă față de muncă, se bucură de autoritate. Nu are avertismente.
3.	IVANOV Mefodi Nicolae vici	1920	Rusă	Soldat	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Muncește tot timpul cu prizonierii în zonă. Face față sarcinilor primite. Nu are avertismente.
4.	MIHAIE Teodor Teodor	1905	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Bucătar. Attitudine serioasă față de muncă, nu are avertismente. Se bucură de autoritate în rândul prizonierilor.
5.	ȘTEFAN Viorel Anton	1915	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Fost brigadier, în prezent curier al Administrației secției lagărului. Attitudine serioasă față de muncă, corect. Nu are avertismente.
6.	LUCHINIUC Rudolf Gheorghe	1912	Română	Soldat	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, muncește din ianuarie 1943. Este maistru constructor. Se bucură de autoritate, corect. Nu are avertismente.
7.	LEONTE Leon Vasile	1910	Română	Soldat	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, muncește din ianuarie 1943. Adjunctul șefului de depozit. Attitudine corectă față de muncă. Nu are avertismente.
8.	LUPU Florea Ion	1910	Română	Sergeant-major	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Din iunie, este șef al secției. Face față sarcinilor primite, attitudine serioasă față de muncă. Nu are avertismente.
9.	MOLDOVEANU Nicolae Constantin	1910	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Lucrează la cantină. Attitudine corectă față de muncă, nu are avertismente.
10.	CESU Vasile Alexandru	1908	Română	Caporal	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Bucătar la cantina corpului de angajați, corect, își cunoaște muncă, nu are avertismente.
11.	FILIP Vasile Constantin	1905	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Lucrează la depozitul de legume, disciplinat, attitudine serioasă față de muncă, nu are avertismente.

12.	MUCHI Nicolae Nicolae	1920	Română	Sergent-major	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Din ianuarie până în iunie, a lucrat la spațatorie. A urmat cursurile antifasciste timp de 6 luni. În prezent, lucrează la uscătore, face față sarcinilor incredințate, disciplinat.
13.	OANCEA Nicolae Alexandru	1914	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Muncesc în producție, atitudine serioasă față de muncă, disciplinat, nu are avertismente, membru al grupului antifascist.
14.	OPREA Alexandru Vasile	1910	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Lucrează ca electrician la atelierul de verificare și reparare ale sistemului cablurilor electrice și de radio, disciplinat, atitudine serioasă față de muncă.
15.	TECEIU Ion Ion	1920	Română	—	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Bucătar. Atitudine serioasă față de muncă, antifascist, nu are avertismente.
16.	DIMA Constantin Oprea	1916	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Lucrează la cazașterie, antifascist, disciplinat, atitudine serioasă față de muncă.
17.	ADOMNICĂI Ion Ion	1916	Română	Soldat	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Muncesc în producție, antifascist, disciplinat.
18.	DUMĂNESCU Ion Ion	1912	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Lucrează la frizerie pentru corpul de angajați ai lagărului. Disciplinat, atitudine serioasă față de muncă, dar nu face parte din grupul antifascist.
19.	DEDNO Nicolae Vasile	1920	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Șeful unei brigăzi de producție. Atitudine serioasă față de muncă, disciplinat. Se bucură de autoritate în rândul prizonierilor.
20.	DĂNICĂ Constantin Nicolae	1912	Română	Sergent	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Muncesc în sectorul de producție, atitudine serioasă față de muncă, antifascist, disciplinat.
21.	SZABO Pall Pall	1899	Maghiară	Suboficer	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Tânăr, atitudine serioasă față de muncă, antifascist, se bucură de autoritate în rândul prizonierilor.
22.	CICZI Laszlo Laszlo	1910	Maghiară	Soldat	În Secția a 3-a a Lagărului nr. 68, din ianuarie 1943. Șef al unei brigăzi de producție. Face față sarcinilor incredințate, antifascist, se bucură de autoritate în rândul prizonierilor.
23.	NITĂ Petre Ilie	1908	Română	Sergent	Pe perioada cât s-a aflat în lagăr, a dat doveză de senzoziile Fierar. Atitudine serioasă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice.
24.	SĂPUJNARU Ion Ion	1914	Română	Soldat	Nu manifestă sentimente antisovietice. Cântăș, atitudine serioasă față de muncă.
25.	RUSU Constantin Ion	1905	Română	Plutonier-major	Şef al unei brigăzi de producție care îndeplinește și depășește normele stabilită. S-a manifestat ca un organizator corect și cinsit. Bun executant, face parte din grupul antifascist.
26.	SKURA Tadeusz Ion	1921	Poloneză	Frunăș	Face parte din grupul antifascist, a dat doveză de senzoziile și corectitudine. Bun executant, cunoaște limba rusă.
27.	AXINIA Ion Vasile	1916	Română	Caporal	Face parte din grupul antifascist. Lucrează că tânăr și îndeplinește normele cu 100-120%. Sincer, corect și bun executant. Organizator al procesului de lucru.
28.	TUDOR Petre Bodea	1921	Română	Caporal	Activist antifascist. Face parte din grupul antifascist din octombrie 1943. Ca tânăr, îndeplinește normele cu 100-120%. Sincer și corect în muncă.
29.	ADĂSCĂLITEI Ion Dumitru	1914	Română	—	Sacagiu. Atitudine corectă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice, disciplinat.

30.	VRÂNCIANU Vasile Pavel	1906	Română	—	Sef al atelierelor. Attitudine conștințiosă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice.
31.	GHEORDEAC Ivan Ștefan	1912	Rusină	—	Cărțuș, attitudine conștințiosă față de muncă. Disciplinat, bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
32.	GRECENIU Ștefan Vasile	1911	Română	—	Nu manifestă sentimente antisovietice. Attitudine serioasă față de muncă la bucatărie. Disciplinat.
33.	DUMITRU Constantin Petre	1911	Română	—	Nu manifestă sentimente antisovietice. Își iubește munca pe care o face în grădină. Disciplinat.
34.	KORPOSZ Tános Táncs	1920	Rusină	—	Cărțuș, attitudine serioasă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice. Disciplinat.
35.	CAPUSTA Vasile Mihail	1908	Rusină	—	Grăjdar. Ingrăjește conștințios de cai. Disciplinat, bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
36.	MOCINEANU Gheorghe Manole	1917	Română	—	Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Nu manifestă sentimente antisovietice.
37.	MISCA Ion Ion	1907	Română	—	Sef al echipei de tâmplari, bun organizator al procesului de lucru. Attitudine conștințiosă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice.
38.	NÓSKA István Mátéás	1907	Maghiară	—	Bucătar la cantina corpului de angajați. Attitudine conștințiosă față de pregătirea hranei. Nu manifestă sentimente antisovietice.
39.	PIVCACIU Petre Vasile	1918	Rusină	—	Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat, bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
40.	POPOVICI Dimitri Ivan	1918	Rusină	—	Cărțuș. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
41.	PILIP Ivan Vasile	1904	Rusină	—	Grăjdar. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
42.	POPOVICI Mihali Andrei	1909	Rusină	—	Cărțuș. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
43.	RĂDOL Ștefan Alexandru	1908	Română	—	Sef la ferma de porci. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
44.	GRIŞCO Vasile Vasile	1912	Rusină	—	Cărțuș. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
45.	ROŞU Gheorghe Gheorghe	1915	Română	—	Asigură curățenia în căldărea Administrației secției lagărului. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
46.	TURLEA Tânase Henrik	1917	Română	—	Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun manifestă sentimente antisovietice.
47.	TIGANU Ion Ștefan	1914	Română	—	Şeful bucatăriei și al briuariei. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Bun manifestă sentimente antisovietice.
48.	IANCU Nicolae Constantin	1911	Română	—	Şeful spălătoriei. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Nu manifestă sentimente antisovietice.
49.	RAISFELD Martin Avram	1906	Evreiască	—	Şeful atelierei de crotoriie. Attitudine corectă față de muncă. Disciplinat. Nu manifestă sentimente antisovietice.
50.	GOLDRING Marged Avram	1907	Evreiască	—	Hanal la depozit. Attitudine conștințiosă față de muncă. Disciplinat. Nu manifestă sentimente antisovietice. Se bucură de autoritate în rândul prizonierilor.
51.	FECIORU Petru Ion	1916	Română	Sergent	Sofier-mecanic de camion. Nu manifestă sentimente antisovietice. Conduce bine mașina.
52.	MOCIARNIC Andrei Andrei	1912	Rusină	Soldat	Şef al brigăzii tăietorilor de lemne. Dispune de suficiente calități organizatorice. Brigada își îndeplinește normele de lucru. Se bucură de autoritate în cadrul brigăzii.

53.	CAMENIAȘ Ivan Dimitri	1919	Rusină	Soldat	Responsabil pentru distribuirea hranei la locurile de muncă. Disciplinat. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
54.	ZELIMANOVICI Mihail Solomon	1919	Evrăescă	Soldat	Pontiator și traducător la atelierni mecanici. Cunoaște bine muneca de pontiator. Attitudine corectă față de evidența procesului de producție. Nu manifestă sentimente antisovietice.
55.	PILIP Ivan Nicolaevici	1920	Rusină	Soldat	Hamal încărcațor-descărcațor. Attitudine conștiințiosă față de muncă. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
56.	BRAUER German Samuel	1916	Evrăescă	Soldat	Monitor, electrician. Cunoaște bine sistemul electric. Bun executant. Nu manifestă sentimente antisovietice.
57.	BRAVERMAN Isidor Bernard	1906	Evrăescă	Soldat	Folosit la munci, la gospodăria auxiliară. Cunoaște bine problemele de gospodărie. Attitudine conștiințiosă față de muncă.
58.	DELEGAN Pavel Dimitri	1911	Rusină	Soldat	Hamal încărcațor-descărcațor. Attitudine conștiințiosă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice.
59.	TIGAN Peter Iوانovic	1916	Rusină	Soldat	Folosit la munci, la gospodăria auxiliară. Cunoaște bine problemele de agricultură. Attitudine conștiințiosă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice.
60.	GALANDAUER Gheorghe Micsó	1920	Rusină	Soldat	Folosit la munci, la gospodăria auxiliară. Disciplinat. Nu manifestă sentimente antisovietice. Attitudine corectă față de muncă.
61.	ROZENFELD Bela Mor	1908	Rusină	Soldat	Folosit la munci, la gospodăria auxiliară. Disciplinat. Attitudine corectă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice.
62.	KÓVACS Arnold András	1904	Rusină	Soldat	Pentru deservirea punctelor de producție. Disciplinat. Attitudine corectă față de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice.
63.	KERTES Istvan Magai	1913	Evrăescă	Soldat	Pentru distribuirea hranei la locul de muncă. Nu manifestă sentimente antisovietice. Attitudine conștiințiosă față de muncă.
64.	BENEDIKT Eleniir Mor	1909	Evrăescă	Soldat	Pentru transportul pâinii de la fabrica de pâine. Nu manifestă sentimente antisovietice. Attitudine corectă față de muncă.
65.	ANGHEL Ferenz Imbria	1915	Română	Sergent	Munceste corect și conștiincios. Nu manifestă sentimente antisovietice.
66.	GHEORGHE Nicodae Vasile	1921	Română	Sergent	Căruțas. Disciplinat. Nu manifestă sentimente antisovietice.
67.	RUSIN Mihail Alexandru	1914	Rusină	Soldat	Căruțas. Lucrător conștiincios. Disciplinat. Se achită de sarcinile primite. Nu manifestă sentimente antisovietice.

Şeful Administrației Lagărului nr. 68,
colonel de securitate (ss) Korenciuk

Şeful Secției operative a Lagărului nr. 68,
locotenent-colonel de securitate (ss) Dmitriev

Documentul 127

Comunicatul special al lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, către Iosif Vissarionovici Stalin, președinte al Comitetului de Stat al Apărării al URSS, cu privire la constituirea Diviziei 1 române de Infanterie

Strict secret
Copie
Nr. 160/b
7 februarie 1944

Comitetului de Stat al Apărării,
Tovarășului Stalin

Hotărârea Comitetului de Stat al Apărării cu privire la constituirea Diviziei 1 Române de Infanterie, din prizonieri de război, a fost îndeplinită.

Divizia a fost constituită conform statutului [de organizare al] unei divizii de pușcași a Armatei Roșii, al cărei efectiv este de 9 562 de militari, din care: ofițeri – 856, corpul de sergenți – 4 393 și soldați – 4 313.

Comandantul diviziei este locotenent-colonelul [Nicolae] Cambrea, iar șeful de Stat-major, locotenent-colonelul [Iacob] Teclu.

La Școala Militară de la Riazani, au fost pregătiți 500 de locoteneni de infanterie, de artillerie și de transmisiuni, proveniți din efectivele corpului de sergenți, prizonieri de război, pentru completarea cu ofițeri.

Divizia a fost dotată, în întregime, cu armament și cu diverse tipuri de bunuri, cu excepția efectivelor de cai, a căror completare va fi încheiată la sfârșitul lui februarie.

Pregătirea de luptă a diviziei se va termina la 10 februarie a.c. Potrivit unei evaluări preliminare a Comandamentului militar al regiunii Moscova, divizia este bine pregătită.

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS,
L. Beria

GARF, Fond 9401, opis 2, dosar 64, f. 91

Publicat în *Lubianka. Stalin i NKVD-NKGB-GUKR „Smerș”, 1939-mart 1946/Lubianka. Stalin și NKVD-NKGB-GUKR „Smerș”, 1939-martie 1946* (în continuare, se va cita *Lubianka. Stalin i NKVD-NKGB-GUKR „Smerș”*), editori V.N. Haustov, V.P. Naumov, N.S. Plotnikova, Mejdunarodnii Fond „Demokratia”, Editura „Materik”, Moscova, 2006, p. 409-410

Documentul 128

Proces-verbal încheiat de comisia instituită de Administrația Lagărul nr. 99 de la Spasski-Zavod, în urma efectuării percheziției corporale a prizonierilor de război deținuți în lagăr

27 februarie 1944

Zona centrală pentru prizonierii de război

Proces-verbal

Subsemnatii, I.G. Mizin, comandant al zonei, A.E. Soloviov, împuternicit al Secției operative, I.M. Jitenev, ofițer de serviciu, am încheiat prezentul proces-verbal, constatănd următoarele:

Astăzi, 24 februarie 1944, în zona prizonierilor de război s-a efectuat percheziția corporală a prizonierilor de război și s-a inspectat spațiul locativ și auxiliar ocupat de prizonieri. Cu ocazia percheziției și a inspecției, au fost descoperite și confiscate următoarele¹:

În plus față de cele constatațe:

1. În baraca nr. 9, Compania 1, au fost confiscate 80 de ruble sovietice de la prizonierul de război Toma Ion Caliniuc; 43 de ruble sovietice de la prizonierul de război Dumitru Haitari; 1 pufoaică de la prizonierul de război Constantin Șendrea; 1 tunică și 1 pereche de pantaloni, model german, de la prizonierul de război Mihai Iconaru.

2. În baraca nr. 8, Compania a 2-a, [au fost confiscate] 1 tunică, model românesc, de la prizonierul de război Vasile Scorcea; 1 tunică, model german, de la prizonierul de război Dumitru Butoi; 1 tunică, model românesc, de la prizonierul de război Alexandru Acioabăniței.

3. În baraca nr. 2, Compania a 4-a, [au fost confiscate] 35 de ruble sovietice de la prizonierul de război Stoklüs Wilhelm.

4. În baraca nr. 3, Compania a 8-a, [au fost confiscate] 60 de ruble sovietice de la prizonierul de război Euler.

5. În baraca nr. 7, Compania a 7-a, prizonierului de război Gheorghe Roibu i s-au luat de 850 gr. de pâine².

Toate obiectele menționate au fost confiscate și predate: banii la Secția financiară a lagărului, iar echipamentul la Secția administrativă.

Cele expuse sunt confirmate prin prezentul proces-verbal.

Şeful Zonei pentru prizonieri de război, (ss) Mizin
Împuternicit al Secției operative, (ss) Soloviov
Ofițer de serviciu, (ss) Jitenev

RGVA, fond 1p, opis 9 v, dosar 22, f. 240.

NOTE

¹ Comisia nu era la prima acțiune de acest gen. La 13 februarie 1944, a fost întocmit următorul proces-verbal: „Subsemnatii, I.G. Mizin, șeful Zonei pentru prizonierii de război, locotenent de securitate, tov. Pavlov, împăternicit al Secției operative, Lîseciko, ofițer de serviciu, am încheiat prezentul proces-verbal, prin care am constatat că, astăzi, 24 februarie 1944, efectuându-se percheziția corporală a prizonierilor de război, percheziția spațiului locativ și a celui auxiliar din zonă, au fost descoperite următoarele: 1) la Compania a 4-a, baraca nr. 2: 59 de ruble sovietice asupra prizonierului de război Kufer Paul; 2) la Compania a 2-a, baraca nr. 8: 93 de ruble sovietice asupra prizonierului de război Dumitru Florea; 3) la Compania a 7-a, baraca nr. 7: 2 tunici germane asupra prizonierului de război Gogoșa.; 4) la Compania a 8-a, baraca nr. 3: 2 fețe de pernă asupra prizonierului de război Paul Arghire, 2 tunici germane asupra prizonierului de război Petru Sorescu, 1 cearceaf asupra prizonierului de război Gheorghe Buris, 2 perechi de indispensabili asupra prizonierului de război Gheorghe Ciofu; 5) la Compania a 10-a, barăcile 12 și 13: 2 lopeți metalice. Toate obiectele au fost predate Secției administrative, iar banii au fost depuși la Secția financiară.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 22, f. 241.

² Autorii documentului nu au precizat ce au făcut cu cele 850 gr. de pâine. Cifra „850” din document a fost încercuită cu creionul de către, probabil, un șef care a vizat ulterior procesul-verbal și a notat alături „naprasno” (nedrept).

Documentul 129

Din raportul general-maiorului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea Direcției în perioada iunie 1941-martie 1944

[nu mai devreme de] 1 aprilie 1944¹

Raport

Cu privire la activitatea Direcției pentru problemele prizonierilor de război și a persoanelor interne, din cadrul NKVD al URSS, în perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei

Activitatea Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei se împarte în două perioade: cea de la începutul războiului și până la sfârșitul anului 1942 și cea de la jumătatea lunii februarie 1943 și până în martie 1944.

Lichidarea Armatei a 6-a Germane încercuite la Stalingrad și distrugerea armatelor italo-româno-ungare lângă Voronej, la începutul lui 1943, ne-au dat posibilitatea să capturăm un număr foarte mare de prizonieri de război. Structura existentă – organizarea și sistemul de conducere a activităților privind prizonierii de război – a necesitat reorganizarea activității Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne pe baze cu totul noi. Această reorganizare – în baza Ordinului nr. 00367, din 24 februarie, al comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tov. L.P. Beria – a fost pusă în practică în cadrul activității ulterioare a Direcției.

Aplicând decretele și ordinele personale ale comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tov. L.P. Beria, în perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a executat:

III. Evidența și deplasarea prizonierilor de război

1. Sosirea prizonierilor de război, pe perioade și de pe fronturi

De la începutul Războiului de Apărare a Patriei și până la 1 martie 1944, punctele de primire și lagărele NKVD au primit de la Armata Roșie 252 028 prizonieri de război. Pe perioade, prizonierii de război au sosit astfel:

1. În anul 1941 – 9 147 pers.;
2. În anul 1942, până la 19 noiembrie (ofensiva Armatei Roșii de la Stalingrad) – 10 635 pers.;

3. De la 19 noiembrie 1942 și până la 3 februarie 1943 (lichidarea grupărilor militare inamice de la Stalingrad) – 151 246 pers.;
 4. De la 3 februarie 1943 și până la 5 iulie 1943 (începutul ofensivei de vară a Armatei Roșii) – 24 919 pers.;
 5. De la 5 iulie 1943 și până la 1 ianuarie 1944 – 40 730 pers.
 6. De la 1 ianuarie și până la 1 martie 1944 – 15 351 pers.;
- În total – 252.028 pers.

Astfel, 60% din totalul prizonierilor de război a sosit în perioada noiembrie 1942-februarie 1943. Prizonierii de război au fost capturați de pe următoarele fronturi:

1. Frontul din Karelia – 327 pers.	13. Frontul de pe Don – 72 553 pers.
2. Frontul de la Leningrad – 4 018 pers.	14. Frontul de la Voronej – 48 266 pers.
3. Frontul de la Volhov ² – 1 336 pers.	15. Frontul de Stepă ³ – 2 314 pers.
4. Frontul 2 Baltic – 3 298 pers.	16. Frontul de Sud-Vest – 15 887 pers.
5. Frontul 1 Baltic – 2 648 pers.	17. Frontul de Sud ⁴ – 6 406 pers.
6. Frontul de Nord-Vest ⁵ – 2 894 pers.	18. Frontul 1 Ucrainean – 12 948 pers.
7. Frontul de la Kalinin ⁶ – 5 672 pers.	19. Frontul 2 Ucrainean – 6 490 pers.
8. Frontul de Vest ⁷ – 8 003 pers.	20. Frontul 3 Ucrainean – 5 415 pers.
9. Frontul de la Briansk ⁸ – 6 056 pers.	21. Frontul 4 Ucrainean – 10 687 pers.
10. Frontul Bielorus ⁹ – 6 403 pers.	22. Armata Independentă de Litoral ¹⁰ – 2 507 pers.
11. Frontul Central ¹¹ – 2 942 pers.	23. Frontul din Caucazul de Nord ¹² – 3 431 pers.
12. Frontul de la Stalingrad ¹³ – 19 979 pers.	24. Frontul din Transcaucasia ¹⁴ – 1 566 pers.
Total – 252 028 pers.	

Cu privire la sosirea prizonierilor de război pe armate, grade și naționalități, vezi Anexa nr. 2.

.....

3. Mișcarea prizonierilor de război

Din numărul total al prizonierilor de război, în perioada amintită, au plecat:

1. Pentru formarea diviziei române de voluntari din URSS¹⁵ – 9 847, din care ofițeri – 353;
2. Pentru formarea unității militare cehoslovace¹⁶ – 3 281, din care ofițeri – 47;
3. Pentru formarea corpului polonez¹⁷ – 1 250;
4. Pentru formarea unității militare iugoslave¹⁸ – 1 212, din care ofițeri – 34;
5. Predați organelor de contrainformații și organelor politice ale Armatei Roșii, precum și organelor operative ale NKVD și ale NKGB – 655, din care ofițeri – 36;
6. Au murit, în urma unor cazuri nefericite, în producție, înecați sau uciși, ca urmare a tentativei de evadare – 129.

4. Efectivele de prizonieri de război și componența acestora

La 1 martie 1944, în total există ca prizonieri de război – 105 285 pers., din care: a) în lagărele NKVD – 81 006 pers.; b) la refacere, în spitalele speciale ale Comisariatului Poporului pentru Apărare și ale Comisariatului Poporului pentru Ocrotirea Sănătății – 18 633 pers.; c) la punctele de primire-redistribuire de pe front ale NKVD – 3 380 pers.; d) pe drum, către lagăre și spitale – 2 266 pers. În total – 105 285 pers.

Cei 105 285 prizonieri existenți se împart, pe armate inamice, astfel:

1. armata germană – 68 156 pers.;
 2. armata română – 19 176 pers.;
 3. armata italiană – 10 624 pers.;
 4. armata maghiară – 7 002 pers.;
 5. armata finlandeză – 327 pers.
- Total – 105 285 pers.

Pe arme:

1. infanterie – 74 652 pers.; 2. cavalerie – 1 254 pers.; 3. artilerie – 9 469 pers.; 4. aruncători de mine – 990 pers.; 5. aviație – 1 045 pers.; 6. blindate – 3 193 pers.; 7. geniu – 1 725 pers.; 8. transmisiuni – 1 725 pers.; 9. sanitari – 1 708 pers.; 10. SS¹⁹ și jandarmerie – 291 pers.; 11. alte arme – 7 734 pers. Total – 105 285 pers.

Potrivit vârstei:

1. până la 18 ani – 35 pers.; 2. între 18 și 25 de ani – 33 527 pers.; 3. între 25 și 35 de ani – 54 122 pers.; 4. între 35 și 45 de ani – 15 958 pers.; 5. între 45 și 50 de ani – 1 496 pers.; 6. peste 50 de ani – 147 pers. Total – 105 285 pers.

Documentele provenite de la prizonierii de război au început să dobândească un caracter din ce în ce mai divers. Unii s-au adresat soldaților din propriile unități militare, alții s-au adresat soldaților din armatele germane, română și italiană, alții locuitorilor orașelor și regiunilor din țările lor, Crucii Roșii Internaționale și altele. Documentele care prezentau o importanță politică și de stat au fost predate CC al PC(b) unional, Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești²⁰, Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste²¹, Comitetului unional radio²². Multe dintre documentele predate au fost publicate în presa centrală. La sfârșitul anului 1942, de la prizonierii de război au fost primite și utilizate: 367 – apeluri și manifeste; 3 512 – scrisori către front și către țară; 744 – articole din ziarele pentru prizonieri de război.

Experiența activității desfășurate cu prizonierii de război a fost sintetizată și pe baza ei, în ianuarie 1943, a fost elaborată o directivă către toate lagărele referitoare la desfășurarea activităților politico-educative antifasciste planificate (Anexa nr. 12²³).

În desfășurarea activităților politico-educative cu prizonierii de război a fost acordată o atenție deosebită utilizării celor mai diverse forme și metode.

Cifrele de mai jos vorbesc despre caracterul de masă al activității desfășurate cu prizonierii de război. Potrivit datelor primite de la 11 lagăre, în 1942 au fost organizate: a) 72 – conferințe; b) 203 – întruniri; c) 38 – mitinguri; d) 1 987 – discuții de grup; e) 10 408 – discuții individuale; f) 2 426 – informări politice; g) 69 – seri cu întrebări și răspunsuri; h) 254 – seri artistice; i) 873 – ședințe cu activul; j) au fost citite 762 de rapoarte și 170 de lecții; l) au fost proiectate 106 filme.

În vederea îndeplinirii directivelor personale ale comisarului poporului, tov. L.P. Beria, privind anihilarea influenței profasciste a prizonierilor de război, în toate funcțiile administrativ-gospodărești din lagăre au fost aduși antifasciști (responsabili de corpuri de clădiri și barăci, muncitori la bucătărie, brutărie, magazii și ateliere), fapt care s-a reflectat pozitiv asupra consolidării influenței antifasciste.

De la mijlocul anului 1942, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a trecut la folosirea la muncă a prizonierilor de război. Aparatului politic din lagărele de producție i-a fost trasă drept sarcină asigurarea unei participări active a prizonierilor de război în procesul de producție; a fost declanșată o întrecere în rândul prizonierilor, care, în final, a primit denumirea de „întrecerea antifascistă”.

Activismul politic în rândul prizonierilor a început să crească după prăbușirea planurilor hitleriste privind războiul fulger împotriva URSS și, mai ales, după publicarea discursurilor, rapoartelor și a decretelor tov. Stalin, ale notelor privind atrocitatele cotropitorilor germano-fasciști, ale comisarului poporului pentru afacerile străine, tov. Molotov²⁴, ale altor documente care-i demască pe imperialiștii hitleriști

(apelul CC al Partidului Comunist German către armată și către poporul german, apelul militanților politici și sociali din Germania, apelul „Consfătuirii pentru pace a adunării germane de vest” și.a.).

3. Activitatea antifascistă desfășurată cu prizonierii de război în perioada 1943-1944

În anul 1943, activitatea antifascistă desfășurată cu prizonierii de război a fost organizată sub lozinca educării de prieteni ai Uniunii Sovietice din rândul prizonierilor de război, în perspectiva folosirii lor după război și a atragerii lor în lupta activă împotriva cotropitorilor germano-fasciști. În linii mari, prizonierii de război care au fost deținuți în lagăre, dar nu mai puțin de un an, au fost pregătiți pentru aceasta. De la prizonierii de război au început să ne parvină cereri prin care ne rugau să-i primim în rândurile Armatei Roșii pentru ca, împreună cu ei, să distrugem armatele hitleriste.

La 21 ianuarie 1943, la comemorarea morții lui V.I. Lenin, 48 de prizonieri de război germani din Lagărul nr. 75²⁵ au semnat un document adresat tov. Stalin, în care-l rugau să le permită să ia inițiativa organizării unui corp [de armată] din rândul prizonierilor de război antifasciști (Anexa nr. 13²⁶). Mișcarea antifascistă printre prizonierii de război de toate naționalitățile a dobândit un amplu avânt.

Activitatea începută din aprilie 1943 s-a desfășurat în jurul creării Comitetului Național „Germania Liberă”²⁷, a Uniunii Ofițerilor Germani²⁸, a Blocului Național Român, a Comitetului Național Maghiar, a Uniunii Garibaldiștilor, precum și în legătură cu trimiterea de delegați la conferințele de constituire ale acestor organizații. Această activitate precum și cea desfășurată în jurul manifestelor au arătat o creștere considerabilă a activismului politic și a conștiinței prizonierilor de război.

Majoritatea covârșitoare a prizonierilor de război s-a raportat pozitiv la organizarea manifestărilor privind crearea organizațiilor antifasciste, participând activ la ele. Acest activism politic al prizonierilor de război din lagăre i-a molipsit și pe prizonierii de război nou-sosiți de pe front. Astfel, de exemplu, 800 de prizonieri de război germani, capturați în raionul Kursk-Belgorod-Harkov, sosind în Lagărul nr. 188 de la Rada²⁹ și punându-se la curent cu viața și orientarea politică a prizonierilor de război care se aflau în acest lagăr, au dezbatut și au redactat o scrisoare – în numele Comitetului Național „Germania Liberă” –, în care rugau să fie considerați apti de a participa la lupta împotriva fascismului pentru o Germanie democratică. Scrisoarea a fost semnată de toți participanții la adunare (Anexa nr. 14³⁰).

De la prizonierii germani s-au primit, în total, 920 de cereri colective și individuale prin care solicitau crearea unei unități militare pentru lupta armată împotriva fascismului, pentru o Germanie liberă și democratică. Cererile au fost semnate de 3 505 prizonieri de război.

Și printre prizonierii de război proveniți din armata română a fost declanșată o amplă activitate politică. Ca o consecință a acestei activități, de la prizonierii de război români dintr-un șir de lagăre au început să sosească cereri în masă, adresate guvernului sovietic și tov. Stalin, în care rugau să li se ofere posibilitatea de a lupta cu arma în mână împotriva armatei hitleriste. Când problema ridicată [de ei] a fost soluționată pozitiv, în conformitate cu Directiva nr. 2 811 a NKVD, în toate lagările unde erau deținuți prizonierii de război români au fost trimise 18 brigăzi – formate din prizonierii de război

români, delegați la conferința antifascistă și care absolvise să o scoala politică – pentru conducerea și sprijinirea practică a activiștilor din lagăre.

Potrivit datelor primite din lagăre, au fost organizate 41 de adunări ale activului antifascist (la care au fost prezentate obiectivele privind recrutarea), au avut loc numeroase discuții cu prizonierii de război referitoare la situația de pe fronturi, la ofensiva victorioasă a Armatei Roșii, la regimul social-politic din URSS, la politica trădătoare a lui Antonescu³¹, la înfrângerea iminentă a Germaniei hitleriste și altele; a fost editat nr. 31 al gazetei de perete, consacrat formării diviziei românești.

La cele șase mitinguri și 38 de adunări ale prizonierilor de război români, au fost audiate rapoarte referitoare la activitatea Conferinței de la Moscova privind crearea Blocului Național Român³², rapoarte despre situația internațională, informații cu privire la hotărârea de creare a Diviziei române de voluntari³³.

Adunările generale ale prizonierilor de război români au fost atent pregătite și s-au desfășurat la un înalt nivel politico-ideologic, cu amplă însuflețire și activism din partea prizonierilor de război.

Majoritatea covârșitoare a prizonierilor de război români a reacționat pozitiv la hotărârea privind formarea diviziei române. La adunări, comunicatul cu privire la hotărârea guvernului sovietic în această problemă a fost întâmpinat de cei prezenti cu strigăte repetitive de „Ura”, în cinstea tov. Stalin, a Armatei Roșii și a Uniunii Sovietice.

Discursurile prizonierilor de război români la aceste adunări se caracterizează printr-un conținut profund și acuitate politică. Vorbitori au făcut cunoscută adoptarea iminentă a hotărârii privind formarea diviziei, ura lor față de germani, dorința de a lupta împotriva guvernului Antonescu pentru o Românie liberă și independentă.

Ca urmare a activităților desfășurate, din 30 894 de prizonieri de război români, deținuți în 25 de lagăre, 18 942 au făcut cereri de înscriere în divizia de voluntari, adică 90,6%, din care 385 de ofițeri, 7 777 de sergenți și 10 870 de soldați.

4. Activitatea antifascistă desfășurată cu ofițerii

Primele manifestări antifasciste în rândul unei părți a ofițerilor au început să se facă simțite în urma evenimentelor de pe front, a discursurilor și a decretelor tov. Stalin.

În prima perioadă, ofițerii prizonieri de război au încercat prin toate mijloacele să acioneze asupra corpului de subofițeri și de soldați și să-și mențină influența, însă ulterior s-au confruntat cu opoziția venită din partea soldaților și a subofițerilor antifasciști.

De exemplu, la o adunare desfășurată la 3 martie 1942, subofițerii români dintr-un lagăr de ofițeri au adoptat în unanimitate o rezoluție prin care rugau conducerea lagărului să le permită să organizeze adunări împreună cu ofițerii. La 10 martie 1942, a fost convocată o adunare la care au fost prezenti și ofițerii, care însă nu au participat la adoptarea vreunei decizii în problema ridicată. Vorbitori i-au rugat pe ofițeri să se alăture apelului primei conferințe, care fusese publicat în presa sovietică, și să ia parte la salvarea României. În legătură cu faptul că ofițerii au evitat să răspundă, adunarea a adoptat o hotărâre în care se menționa pasivitatea ofițerilor, rugând ca acest lucru să fie adus la cunoștința opiniei publice din România.

În 1943, a fost declanșată o amplă activitate antifascistă, cu caracter de masă, în rândul ofițerilor prizonieri de război. Înfrângerea armatelor hitleriste pe front s-a dovedit a fi factorul hotărâtor în apariția unei schimbări bruse a stării de spirit a majorității

ofițerilor, care au început să ajungă la concluzia, îndreptățită, că Germania a pierdut războiul. Ulterior, acest lucru s-a reflectat în atitudinea ofițerilor față de guvernul fascist german, față de perspectivele războiului, față de Armata Roșie și Uniunea Sovietică.

În urma activităților politice cu caracter explicativ, desfășurate cu ofițerii:

1. A fost înfrântă, într-o mare măsură, împotrivirea segmentului fascist din rândul prizonierilor de război ofițeri, în special germani, segment care se opunea manifestărilor de ordin politic desfășurate cu prizonierii.

2. Prizonierii de război ofițeri de toate naționalitățile, în marea lor majoritate, au început să se alăture mișcării antifasciste.

3. A fost creată Uniunea Ofițerilor Germani, în care au intrat circa 600 de ofițeri germani.

4. În jur de 400 de ofițeri români prizonieri de război au intrat în prima divizie română.

5. O parte a ofițerilor prizonieri de război participă activ la desfășurarea activităților antifasciste privind demoralizarea armatelor inamice, în lagăre și pe front.

6. La Școala politică antifascistă sunt școlariizați 133 de ofițeri: germani – 56; austrieci – 8; maghiari – 30; italieni – 29.

Cea mai mare parte a ofițerilor prizonieri de război ai armatelor română, maghiară și italiană manifestă puternice atitudini antigermane.

5. Pregătirea cadrelor antifasciste

Ca urmare a desfășurării unei activități antifasciste consecvente cu prizonierii de război, din rândul acestora a început să se contureze activul antifascist, adică acei prizonieri de război care nu doar au fost pătrunși de convingeri antifasciste, ci au început să le explice și altor prizonieri de război, să ajute conducerea lagărelor la executarea activităților politice, la consolidarea disciplinei printre prizonierii de război.

S-a inițiat formarea de cadre antifasciste, pe care conducerea lagărelor a început să le folosească pe scară largă la diverse manifestări. În cursul anului 1943, din rândul prizonierilor de război antifasciști, au fost atrase în desfășurarea de activități politice cu prizonierii de război în lagăre, în total 6 693 de persoane. Dintre acestea, pe naționalități: germani – 2 461; români – 3 362; italieni – 391; maghiari – 175; polonezi – 26; 278 – altele.

Activitatea antifascistă desfășurată în lagăre, intensificarea activismului politic al prizonierilor de război și sporirea activului antifascist au oferit posibilitatea de a pune problema pregătirii teoretice a cadrelor antifasciste. Activul antifascist din lagăre a fost organizat la nivel de cercuri care s-au ocupat cu studiul. În toate lagărelle a fost trimisă o programă specială pentru pregătirea politică a activului antifascist.

La Lagărul nr. 74 de la Oranki, în aprilie 1942, a fost organizată o școală politică antifascistă. În prima promoție, au absolvit 107 persoane (78 de germani și 29 de români); în cea de-a doua promoție, 90 de persoane (50 de germani, 12 austrieci, 26 de români, 2 croați).

În anii 1943-1944, pregătirii cadrelor antifasciste i s-a dat o și mai mare ampioare.

În a treia promoție a școlii antifasciste au fost pregătiți 353 de antifasciști, din care, pe naționalități: germani – 95; austrieci – 16; maghiari – 38; români – 83; italieni – 61; cehoslovaci – 34; polonezi – 26.

În promoția a patra au fost instruite 512 persoane, din care, pe naționalități: germani – 206 persoane; austrieci – 42 persoane; maghiari – 56 persoane; români – 90 persoane; italieni – 88 persoane; francezi – 30 persoane.

În afară de școli, pentru prizonierii de război au mai fost organizate cursuri antifasciste de masă la Lagărul nr. 165 de la Iuja. La aceste cursuri au fost pregătite în prima promoție 738 de persoane, din care, pe naționalități: germani – 285 persoane; români – 226 persoane; italieni – 129 persoane; polonezi – 27 persoane; maghiari – 71 persoane.

În cea de-a doua promoție, 860 de persoane, din care, pe naționalități: germani – 552 persoane; austrieci – 120 persoane; italieni – 116 persoane; maghiari – 72 persoane.

Pregătirea cadrelor antifasciste are loc și în lagărele pentru prizonieri de război.

6. Munca desfășurată pe fronturi de către activul prizonierilor de război pentru demoralizarea armelor inamicului

Prizonierii de război care au absolvit școala și cursurile antifasciste au fost trimiși în lagăre pentru a fi folosiți la activități antifasciste desfășurate cu prizonierii de război. Cei mai capabili și mai de încredere au fost transferați la Direcția generală politică a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești, spre a fi folosiți pe fronturile Războiului pentru Apărarea Patriei, pentru demoralizarea trupelor și a spatelui frontului inamic. În total, din iunie 1943 și până la 1 februarie 1944, Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești i-au fost predate și trimise pe fronturi 145 persoane (dintre acestea, 109 – germani, 21 – maghiari și 15 – români), care au absolvit școala și cursurile antifasciste.

În plus, la nivel local, organele politice ale Armatei Roșii selectează și folosesc un număr mare de prizonieri de război. În activitățile de propagandă orală și scrisă, precum și în cele speciale, desfășurate în rândul trupelor inamice, participă, în permanență, 200-300 de prizonieri de război.

Potrivit unor informații preliminare, în cea de-a doua jumătate a anului 1943, s-au transmis 10 157 de emisiuni prin intermediul unor instalații de megafoane de mare putere, prin instalații de megafoane pentru tranșee și prin megafoane, la care au participat prizonieri de război și reprezentanți ai Comitetului Național.

În perioada 1942-1943, din lagăre, de la prizonierii de război s-au primit și au fost predate Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești, pentru a fi folosite pentru demoralizarea armelor și a spatelui frontului inamic: a) apeluri – 1 982; b) proclamații – 2 276; c) scrisori de pe front către țară – 7 340; d) rezoluții ale adunărilor – 976; e) protocoale ale ședințelor și consfătuirilor – 1 224; f) corespondențe în ziare – 14 506.

În 1943, Direcția generală politică a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești și organele politice de pe fronturi și de la unitățile combatante ale Armatei Roșii au tipărit, pe baza acestor materiale, 849 257 000 manifeste. Circa 50% din tiraj a fost tipărit în numele soldaților și al ofițerilor prizonieri de război.

Comitetul Național „Germania Liberă” și Uniunea Ofițerilor Germani desfășoară o amplă propagandă printre militarii inamici.

În prezent, pe fronturi, își desfășoară activitatea împuerniciți ai Comitetului Național, câte unul pe fiecare front. Mai mult, împuerniciții Comitetului Național de la nivel de armate și unități militare au persoane de încredere care vorbesc în numele

Comitetului Național. La Fronturile 1 și 2 Ucrainean, se află 6 ofițeri, reprezentanți ai Uniunii Ofițerilor Germani, care participă activ la munca de propagandă.

Din momentul creării Comitetului Național „Germania Liberă” și a Uniunii Ofițerilor Germani au fost tipărite 110 lucrări, cu un tiraj de 67 294 000 exemplare. Aceste documente au fost editate în numele Comitetului Național, al Uniunii Ofițerilor Germani și al diverșilor reprezentanți ai acestor organizații antihitleriste.

În ultima jumătate de an, mai ales în perioada ianuarie-februarie 1944, organele politice ale Armatei Roșii utilizează pe larg parașutarea și infiltrarea prizonierilor de război în rândul unităților militare inamice și în spatele frontului inamic. Pe Frontul Bielorus au fost parașutați 14 antifasciști, 5 dintre ei întorcându-se și aducând cu ei 30 de soldați inamici. Pe Frontul 1 Ucrainean au fost parașutate 80 de persoane, pe Frontul 3 Ucrainean, în perioada 30 ianuarie-10 februarie, au fost parașutate 43 de persoane, pe Frontul 2 Baltic, 11 persoane, iar pe Frontul 4 Ucrainean, 15 persoane. Dintre aceștia, 3 români au pregătit predarea a 254 de soldați români. În unele detașamente de partizani, activează 8 grupe de agitație și propagandă, în componența cărora lucrează până la 30 de prizonieri de război.

7. Aprovizionarea lagărelor pentru prizonieri de război cu materiale pentru instruirea politică

În perioada 1941-1942, în lagăre au fost trimise: 1 800 – exemplare din ziarele centrale; 1 150 – exemplare din diverse reviste; 5 000 – exemplare din ziare pentru prizonierii de război, în limbile germană, română, maghiară și italiană.

La un număr de 11 lagăre au fost asigurate instalații pentru proiecția filmelor și instalații cinematografice mobile. În 1943, a fost efectuată o amplă activitate de aprovizionare a lagărelor cu producție literată și materiale de instruire politică. În lagăre au fost expediate (exemplare): 3 600 – ziare centrale; 1 800 – reviste centrale; reviste în limbi străine: 12 400 – în limba germană; 8 200 – în limba română; 4 700 – în limba italiană; 3 100 – în limba maghiară; 1 700 – în limba poloneză.

În 1943, au fost expediate în lagăre peste 3 000 de exemplare de reviste pentru prizonierii de război. Au fost trimise cărți de literatură în limbi străine, în valoare de 155 000 de ruble. De la edituri s-au primit 30 000 de cărți de literatură în limbi străine și 10 490 de cărți din arhivele fostei Republii Socialiste Sovietice Autonome a Germanilor de pe Volga; de asemenea, aceste cărți au fost expediate în lagăre. În 1943, lagărele au primit în mod direct, pe plan local, 15 000 cărți de diverse genuri literare.

La cererea Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, prin hotărârea Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, au fost puse în funcțiune 45 de stații de radioficare care sunt recepționate în 39 de lagăre pentru prizonieri de război, unde au fost organizate emisiuni radio în limbi străine. În 1943, în 4 lagăre pentru prizonieri de război au fost trimise, în plus, instalații de sunet; în 6 lagăre pentru prizonieri de război au fost organizate orchestre de suflători. În lagăre au mai fost trimise materiale, cum ar fi: patefoane, armonici, instrumente cu coarde, jocuri, biblioteci, hărți geografice și altele.

În 1944, lagărelor le-a fost deja expediată și li se va mai expedia literatură (nr. exemplare): 4 200 – ziare centrale; 920 – reviste; 13 170 – ziare în limba germană; 10 000 – ziare în limba română; 3 300 – ziare în limba maghiară; 4 000 – ziare în limba italiană.

Anexa nr. 2

Strict secret

Totalul prizonierilor de război sosiți**1. Pe grade și naționalități**

Naționalitatea	Total intrați	Din care		
		Generali	Ofițeri	Subofițeri și soldați
Germană	102 971	22	4 185	98 764
Română	49 539	6	2 544	46 989
Ungară	14 853	2	359	14 492
Italiană	43 474	3	1 152	42 419
Altele	41 091	—	297	40 794
Total	252 028	33	8 537	243 458

2. Pe armate inamice

Armata	Total intrați	Din care		
		Generali	Ofițeri	Subofițeri și soldați
Germană	127 743	22	4 411	123 310
Română	50 696	6	2 544	48 146
Ungară	28 706	2	413	28 291
Italiană	44 224	3	1 153	43 068
Finlandeză	659	—	16	643
Total	252 028	33	8 537	243 458

Şeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
maior al serviciului de intendență Denisov

Anexa nr. 3

Strict secret

Efectivele de prizonieri de război la 1 martie 1944 (pe grade și naționalități)

Nr. crt.	Naționalitatea sau etnia	Total deținuți	Din care		
			Generali	Ofițeri	Subofițeri și soldați
1.	Germană	51 499	21	2 696	48 782
2.	Română	19 031	6	1 385	17 640
3.	Ungară	4 420	2	229	4 189
4.	Italiană	10 624	3	697	9 924
5.	Austriacă	4 382	—	82	4 300
6.	Evreiască	2 582	—	17	2 565
7.	Poloneză	2 395	—	5	2 390
8.	Franceză	2 049	—	4	2 045
9.	Iugoslavă	1 858	—	21	1 837
10.	Rusină	1 084	—	8	1 076
11.	Cehă	731	—	9	722
12.	Spaniolă	351	—	8	343
13.	Slovacă	341	—	5	336
14.	Finlandeză	275	—	13	262
15.	Luxemburgheză	83	—	—	83
16.	Moldovenească	78	—	2	76

Notă privind numărul prizonierilor de război, angrenați în activități în diverse ramuri industriale, la 1 martie 1944 (persoane)

Nr.	Tipul de activitate	Denumirea obiectivului industrial	Numărul de persoane
1.	Extracția cărbunelui, construcții în domeniul minier și de locuințe în bazinile miniere	Trustul „Kizelšahtstroi” din cadrul Comisariatului Poporului pentru Industria Minieră (Lagărul nr. 241 din raionul Kizel)	814
2.	Construcția de întreprinderi în domeniul siderurgic	Combinatul siderurgic din Celiabinsk, din cadrul NKVD (Lagărul nr. 68 de la Potanino)	2 752
		Combinatul siderurgic din Taghil, din cadrul NKVD (Lagărul nr. 153 din raionul Taghil)	1 652
		Total	4 404
3.	Muniții	Fabricile nr. 107 și 110 de la Stalino, din cadrul Comisariatului Poporului pentru Înarmare (Lagărul nr. 280 din Donbass)	970
		Combinatul nr. 100 de la Aleksino, din cadrul NKVD (Lagărul nr. 53 de la Aleksino)	2 630
		Total	3 600
4.	Azbest	Carierile de azbest, din regiunea Sverdlovsk (Lagărul nr. 84 de la Azbest)	3 104
5.	Ciment și materiale de construcții	Cariera de la Kisjim, din regiunea Celiabinsk (Lagărul nr. 68 de la Potanino)	861
		Fabricile de ciment de la Volsk (Lagărul nr. 137 de la Volsk)	1 650
		Total	2 511
6.	Construcția și refacerea industriei auto și a celei constructoare de tancuri	Uzina de tancuri (Lagărul nr. 190 de la Vladimir)	1 041
		Refacerea Uzinei nr. 264 (Lagărul nr. 108 de la Beketovka)	1 035
		Total	2 076
7.	Construcția de porturi	Portul Cerepoveț, din regiunea Vologda (Lagărul nr. 158 de la Cerepoveț)	2 794
8.	Producția de placaj pentru aviație	Combinatul de placaj pentru aviație din orașul Tiumen (Lagărul nr. 93 de la Tiumen)	414
9.	Extracția turbei	Combinante pentru extracția turbei de la Uva, RSSA Udmurtă (Lagărul nr. 155 de la Uva)	1 459
10.	Exploatări forestiere și prelucrarea lemnului	Combinatul forestier de la Așa, din regiunea Celiabinsk (Lagărul nr. 130 ³⁴ de la Așa)	1 184
		Explotările forestiere de la Uva, RSSA Udmurtă (Lagărul nr. 155 ³⁵ de la Uva)	1 234
		Combinatul pentru prelucrarea lemnului „Octombrie Roșu” de la Tiumen (Lagărul nr. 93 de la Tiumen)	457
		Lagărul din raionul Viatka, din cadrul NKVD (Lagărul nr. 101 ³⁶ de la Viatka)	2 758
		Total	5 633
11.	Construcția de fabrici pentru industria constructoare de mașini grele	Construcția Fabricii de la Orsk (Lagărul nr. 260 de la Orsk)	1 227
12.	Construcția de locuințe	Biroul de construcții din cadrul Direcției regionale Stalingrad a NKVD (Lagărul nr. 108 de la Stalingrad)	199
13.	Lucrări agricole	Sovhozul pentru cultivarea bumbacului (Lagărul nr. 29 de la Pahta-Aral)	2 851
		Total	31 086

Adjunctul șefului Secției a 5-a din cadrul
Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale
persoanelor civile interne,
Ionov

RGVA, Fond 1p, opis 11 a, dosar 5, f. 2-75
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 37-72

NOTE

¹ Exemplarul publicat nu a fost datat. (notă ediția rusă)

² Frontul de la Volhov a fost creat la 17 decembrie 1941, pe baza unor mari unități ale Frontului de la Leningrad și ale rezervelor Cartierului General (Armatele a 4-a, a 52-a, a 59-a, a 2-a și unități de aviație), având drept obiectiv distrugerea forțelor inamice, poziționate pe malul de vest al râului Volhov și, în cooperare cu Frontul de la Leningrad, deblocarea orașului Leningrad. La 23 aprilie 1942, Frontul de la Volhov a fost transformat în grup operativ de trupe în cadrul Frontului de la Leningrad, însă la 9 iunie 1942 s-a revenit la formula Frontului de la Volhov, în componență căruia au mai fost incluse Armatatele 1, a 8-a, a 54-a și a 14-a. La 15 februarie 1944, Frontul de la Volhov a fost desființat, iar unitățile sale au fost incluse în cadrul Frontului de la Leningrad și al Frontului 2 Baltic. Frontul de la Volhov a funcționat sub comanda generalului de armată K.A. Merețkov. (notă ediția rusă)

³ Frontul de Stepă a fost creat la 9 iulie 1943, pe direcția Kursk, în spatele Frontului de Centru și a Frontului de la Voronej. Inițial, s-a aflat în rezerva Cartierului General pentru a interveni în cazul unei ofensive germane sau pentru a sprijini înaintarea trupelor sovietice pe această direcție. La 19 iulie 1943, unitățile Frontului de Stepă au intrat în acțiune pe direcțiile Belgorod și Harkov, iar mai apoi, împreună cu trupele Frontului de la Voronej, au înaintat pe direcția orașului Kursk, ocupând, la 5 august 1943, orașul Belgorod și la 23 august 1943, orașul Harkov. În perioada august-septembrie 1943, trupele Frontului de Stepă au participat în bătălia de la Nipru pe direcțiile Poltava, Kremenciug, Krasnograd, Verhnedneprovsk, au forțat râul Nipru și au creat capete de poduri pe malul drept al fluviului, la sud de orașul Kremenciug, iar la 15 octombrie 1943, au declanșat ofensiva pe direcția Piatihatka și Krivoi Rog. Frontul de Stepă a fost comandat de generalul de armată I.S. Konev. La 20 octombrie 1943, Frontul de Stepă a fost transformat în Frontul 2 Ucrainean. (notă ediția rusă)

⁴ Frontul de Sud a fost creat la 25 iunie 1941. În perioada iunie-iulie 1941, s-a opus înaintării Grupului de armate germane și române „Sud”, retragându-se peste Nistru și Nipru. În cadrul luptelor din Donbass din septembrie-noiembrie 1941, a împiedicat încercuirea trupelor sovietice din această zonă. În luptele de la Rostov pe Don, din 1941, a reușit să respingă trupele germano-române pe râul Mius, a împiedicat pătrunderea rapidă a inamicului în Caucaz. Frontul de Sud a fost comandat de generalul de armată I.V. Tiulenev (iunie-august 1941), general-locotenentul D.I. Riabîșev (august-octombrie 1941), general-colonelul I.T. Cerevicienko (din octombrie 1941). La 20 octombrie 1943, Frontul de Sud a fost transformat în Frontul 4 Ucrainean. (notă ediția rusă)

⁵ Frontul de Nord-Vest a fost creat la 22 iunie 1941 pe baza comandamentului și a trupelor Regiunea militară specială Baltică. În cadrul luptelor de la frontieră din 1941, unitățile Frontului de Nord-Vest au împiedicat înaintarea rapidă a inamicului în adâncul URSS. La 12-14 august 1941, trupele Frontului de Nord-Vest au declanșat o contraofensivă la sud de localitatea Staraia Rusa, care a avut un rol important în bătălia pentru Leningrad. Unitățile Frontului de Nord-Vest au participat la lupte pe direcțiile Demiansk și Toropet-Holmsk. Frontul de Nord-Vest a fost comandat de general-colonelul F.I. Kuznetcov (iunie-iulie 1941), general-maiorul P.P. Sobennikov (iulie-august 1941), general-colonelul P.A. Kurocikin (august 1941-octombrie 1942 și iunie-noiembrie 1943), mareșalul URSS S.K. Timoșenko (octombrie 1942-martie 1943), general-colonelul I.S. Konev (martie-iunie 1943). La 20 noiembrie 1943, Frontul de Nord-Vest a fost desființat, iar comandamentul său a fost trecut în rezerva Cartierului Comandamentului Suprem. (notă ediția rusă)

⁶ Frontul de la Kalinin a fost creat la 17 octombrie 1941, pe baza unităților care făceau parte din flancul drept al Frontului de Vest și apărau Moscova pe direcția nord-vest. În ianuarie 1942, trupele Frontului de la Kalinin au participat la luptele de la Viazma, iar în perioada 1942-1943, la luptele de la Velikie Luki, Rjev, Smolensk. În octombrie 1943, unitățile Frontului de la Kalinin au ajuns la granița Bielorusiei. Frontul de la Kalinin a fost comandat de general-colonelul I.S. Konev (octombrie 1941-august 1942), general-colonelul M.A. Purkaev (august 1942-aprilie 1943), generalul de armată A.I. Eriomenko (aprilie-octombrie 1943). La 20 octombrie 1943, Frontul de la Kalinin a fost transformat în Frontul 1 Baltic. (notă ediția rusă)

⁷ Frontul de Vest a fost creat la 22 iunie 1941 pe baza trupelor Regiunea militară specială de Vest. În cadrul luptelor de la frontieră din 1941, unitățile Frontului de Vest au împiedicat înaintarea rapidă a

inamicului în adâncul URSS, iar în bătălia de la Smolensk s-a opus unor forțe inamice, superioare numeric. În perioada 1941-1942, unitățile Frontului au participat la apărarea Moscovei: în perioada 10 ianuarie-2 aprilie 1942, au ocupat localitățile Mojaisk, Vereia, Medin, Miatlevo; în perioada 30 iulie-23 august 1942, au participat, alături de trupele Frontului de la Kalinin, la Operația Rjev-Sîciov; în martie 1943, au participat la Operația Rjev-Viazma; în iulie-august 1943, la luptele de la Oriol, iar în august-octombrie 1943, au participat la luptele de la Smolensk. La sfârșitul anului 1943-începutul anului 1944, înaintând pe direcțiile Vitebsk și Orșa, trupele Frontului de Vest au pătruns pe teritoriul Bielorusiei. Frontul de Vest a fost comandat de generalul de armă D.G. Pavlov (iunie 1941), mareșalul URSS S.K. Timoșenko (iulie-septembrie 1941), general-colonelul I.S. Konev (septembrie-octombrie 1941 și august 1942-februarie 1943), generalul de armă Gh.K. Jukov (octombrie 1941-august 1942), generalul de armă V.D. Sokolovski (februarie 1943-aprilie 1944), general-colonelul I.D. Cerniaiovski (aprilie 1944). La 24 aprilie 1944, Frontul de Vest a fost divizat în Frontul 2 Bielorus și Frontul 3 Bielorus. Comandamentul Frontului de Vest a devenit comandament al Frontului 3 Bielorus. (notă ediția rusă)

⁸ Frontul de la Briansk a fost creat la 16 august 1941 și a avut în componența sa Armatatele a 3-a, a 13-a, a 21-a și a 50-a. La 10 noiembrie 1941 a fost desființat, iar la 24 decembrie 1941 a fost din nou înființat, având în componența sa Armatatele a 3-a, a 13-a și a 61-a. Ulterior, pe Frontul de la Briansk au mai acționat Armatatele a 2-a, a 38-a, a 40-a, a 48-a, Armatatele a 2-a și a 5-a de Tancuri, Armata a 15-a de Aviație. La 12 martie 1943, Frontul de la Briansk a fost desființat, iar la 28 martie 1943, a fost din nou înființat, având în componența sa Armatatele a 3-a, a 11-a, a 50-a, a 61-a, a 63-a, Armata a 4-a de Tancuri. Frontul de la Briansk a fost comandat de general-locotenentul A.I. Eriomenko (august-octombrie 1941), general-maiorul G.F. Zaharov (octombrie-noiembrie 1941), general-colonelul I.T. Cervicenko (decembrie 1941-aprilie 1942), general-locotenentul F.I. Golikov (aprilie-iulie 1942), general-locotenentul K.K. Rokossovski (iulie-septembrie 1942), general-colonelul M.A. Reiter (septembrie 1942-iunie 1943), general-colonelul M.M. Popov (iunie-octombrie 1943). La 10 octombrie 1943, Frontul de la Briansk a fost lichidat, iar comandamentul său a fost utilizat pentru organizarea Frontului Baltic. (notă ediția rusă)

⁹ Frontul Bielorus a fost creat prin decizia din 20 octombrie 1943 a Cartierului General, ca urmare a redenumirii Frontului Central, având în componența sa Armatatele a 3-a, a 48-a, a 50-a, a 61-a, a 63-a, a 65-a și Armata a 16-a de Aviație. Frontul Central a fost comandat de generalul de armă K.K. Rokossovski. La 16 aprilie 1944, Frontul Central a fost transformat în Frontul I Bielorus. (notă ediția rusă)

¹⁰ Armata de Litoral a fost creată în iulie 1941, în cadrul Frontului de Sud, pe baza Grupului trupelor de Litoral. Până la 19 august 1941, s-a numit Armata Independentă de Litoral. Inițial, în componența sa au fost incluse Diviziile a 25-a, a 51-a, a 150-a de Infanterie, Corpul 265 Artillerie, Regimentul 69 Aviație de Vânătoare și alte unități din trupele speciale. A participat în luptele pentru apărarea orașelor Odessa și Sevastopol. În iulie 1942, Armata de Litoral a fost evacuată în Caucaz, comandamentul său a fost desființat, iar unitățile din componența sa au fost transferate în alte armate. Armata de Litoral a fost condusă de general-locotenentul G.P. Sofronov (iulie-octombrie 1941) și general-maiorul I.E. Petrov (octombrie 1941-iulie 1942). Armata de Litoral a fost creată din nou în noiembrie 1943, în cadrul Frontului din Caucazul de Nord, pe baza unităților Armatatei a 56-a (Corpurile de armă 11 și 16, Corpul 3 Vânători de Munte, Divizia 89 Infanterie, Brigăzile 83 și 89 Infanterie Marină, diverse alte unități de tancuri, artillerie și geniu), fiind subordonată direct Cartierului General. În perioada noiembrie 1943-aprilie 1944, Armata de Litoral a purtat lupte în vederea extinderii capului de pod din Peninsula Kerci. În aprilie-mai 1944, a participat la operația de cucerire a Crimeei (în perioada 18 aprilie-20 mai 1944, în cadrul Frontului 4 Ucrainean). Ulterior, până în mai 1945, a asigurat paza de coastă a litoralului în Crimeea. După reînființare, Armata de Litoral a fost condusă de generalul de armă I.E. Petrov (noiembrie 1943-februarie 1944), generalul de armă A.I. Eriomenko (februarie-aprilie 1944), general-locotenentul K.S. Melnik (aprilie 1944-mai 1945). (notă ediția rusă)

¹¹ Frontul Central a fost creat la 24 iulie 1941, în urma divizării Frontului de Vest, iar comandamentul său s-a constituit pe baza comandamentului Armatatei a 4-a. La 25 august 1941, Frontul Central a fost desființat, unitățile și comandamentul său fiind transferate în cadrul Frontului de la Briansk, iar la 15 februarie 1943 a fost reînființat pe baza Frontului de pe Don, lichidat. După reînființare, în componența Frontului Central au fost incluse Armatatele a 21-a, a 65-a, a 70-a, Armata a 2-a de Tancuri

și Armata a 16-a de Aviație, care au acționat în zona de nord-vest a orașului Kursk. Unitățile Frontului Central au participat în bătălia de la Kursk, iar în perioada 26 august-30 septembrie 1943, au participat la Operația Cernigov-Pripiat. Frontul Central a fost comandat de general-colonelul F.I. Kuznețov (iulie-august 1941), general-locotenentul M.G. Efremov (august 1941), generalul de armată K.K. Rokossovski (februarie-octombrie 1943). La 20 octombrie 1943, a fost redenumit în Frontul 1 Bielorus. (notă ediția rusă)

¹² Frontul din Caucazul de Nord a fost creat la 20 mai 1942, după desființarea Frontului din Crimeea. Până la 5 iulie 1942, unitățile acestui front au participat în luptele de la Sevastopol, în perioada 25 iulie-5 august 1942, au purtat lupte de apărare pe cursul inferior al fluviului Don, iar apoi pe direcțiile Stavropol și Krasnodar. În august-septembrie 1942, au luptat în zona orașelor Armavir, Maikop și Novorossiisk. La 1 septembrie 1942, unitățile Frontului din Caucazul de Nord au fost reorganizate în Grupul trupelor de la Marea Neagră, din componența Frontului din Transcaucasia. La 24 ianuarie 1943, a fost din nou înființat Frontul din Caucazul de Nord, iar unitățile sale au participat la ofensiva pe direcția Nalcic-Stavropol, din ianuarie-februarie 1943. În cadrul Operației de la Krasnodar au înfrânt Armata a 17-a germană, înaintând până în Peninsula Taman. În septembrie-octombrie 1943, trupele Frontului din Caucazul de Nord au participat la Operația Novorossiisk-Taman, iar în noiembrie-decembrie 1943, la Operația Kerci-Eltighen. Frontul din Caucazul de Nord a fost comandat de mareșalul URSS, S.M. Budionîi (mai-august 1942), general-colonelul I.I. Maslenniov (ianuarie-mai 1943), general-colonelul I.E. Petrov (mai-noiembrie 1943). La 20 noiembrie 1943, Frontul din Caucazul de Nord a fost transformat în Armata de Litoral. (notă ediția rusă)

¹³ Frontul de la Stalingrad a fost creat la 12 iulie 1942, având în componența sa Armatatele a 62-a, a 63-a, a 64-a, Armatatele a 21-a și a 8-a de Aviație, cu obiectivul de a organiza apărarea pe direcția Stalingrad. În coordonare cu Frontul de Sud-Est și Frontul de pe Don, unitățile Frontului de la Stalingrad au participat la bătălia pentru orașul Stalingrad și au asigurat condițiile necesare pentru ofensiva trupelor sovietice. De la 20 noiembrie 1942, Frontul de la Stalingrad a participat la operațiunea de încercuire a grupului de trupe inamice, cu un efectiv de 330 000 oameni, în zona Stalingrad. În decembrie 1942, unitățile Frontului au respins tentativa de deblocare a grupului încercuit și au lichidat trupele inamice de la Kotelnikovo. Frontul de la Stalingrad a fost comandat de mareșalul URSS, S.K. Timoșenko (iulie 1942), general-locotenentul V.N. Gordov (iulie-august 1942), general-colonelul A.I. Eriomenko (august-decembrie 1942). La 1 ianuarie 1943, Frontul de la Stalingrad a fost transformat în Frontul de Sud. (notă ediția rusă)

¹⁴ Frontul din Transcaucasia a fost creat în august 1941, pe baza trupelor Regiunea militară din Transcaucasia, cu scopul de a asigura protecția frontierei URSS cu Iranul și Turcia, de a apăra litoralul Mării Negre în zona Caucazului. În componența Frontului au fost incluse Armatatele a 44-a, a 45-a, a 46-a, a 47-a, a 51-a și zona de apărare de la Sevastopol. Comandamentul Frontului avea în subordinea operativă Flota de la Marea Neagră și Flotila de la Marea Azov. La 30 decembrie 1941, a fost redenumit în Frontul din Caucaz, iar în ianuarie 1942 a fost divizat în Frontul din Crimeea și Regiunea militară din Transcaucasia. În mai 1942, Frontul din Transcaucasia a fost creat din nou, pe baza Regiunii militare din Transcaucasia, având în componența sa Armatatele a 4-a, a 9-a, a 12-a, a 18-a, a 24-a, a 37-a, a 44-a, a 47-a, a 56-a, a 58-a, Armatatele a 4-a și a 5-a de Aviație, iar în subordinea operativă, Flota de la Marea Neagră și Flotila de la Marea Azov. Pe direcția Groznîi, unitățile Frontului alcătuiau Grupul de trupe Nord, iar pe direcția de litoral Grupul de trupe de la Marea Neagră. La 24 ianuarie 1943, Grupul de trupe Nord a fost transformat în Frontul din Caucazul de Nord, la care s-au alăturat ulterior, la 5 februarie 1943, Grupul de trupe de la Marea Neagră și Flota de la Marea Neagră. Frontul din Transcaucasia asigura paza de coastă a litoralului Mării Negre în sectorul Lazarevskoe, Batumi și frontieră cu Turcia și Iran. Frontul din Transcaucasia a fost comandat de general-locotenentul D.T. Kozlov (august-decembrie 1941), generalul de armată I.V. Tiulenev (mai 1942-iulie 1945). În august 1945, pe baza Frontului din Transcaucasia a fost creată Regiunea militară Tbilisi. (notă ediția rusă)

¹⁵ La 2 februarie 1943, în ziua încheierii bătăliei de la Stalingrad, 2 700 de soldați și 43 de ofițeri români au adresat Comandamentului sovietic un raport prin care au solicitat acordarea posibilității de a lupta împotriva fascismului. În cadrul conferinței din 16 septembrie 1943, delegații tuturor lagărelor de prizonieri români au adresat rugămintea de a crea pe teritoriul URSS unități de voluntari români

pentru a lupta cu arma în mâna împotriva Germaniei fasciste. La 4 octombrie 1943, Comitetul de Stat al Apărării a adoptat decizia de creare a Diviziei 1 de Infanterie a voluntarilor români „Tudor Vladimirescu”, comandată de locotenent-colonelul Nicolae Cambrea. Primii s-au înscris în Divizie emigranții români antifasciști, însă efectivul de bază al Diviziei a fost reprezentat de prizonierii de război. În 1943, au fost eliberați din lagăre 9 419 prizonieri de război români, care au fost inclusi în Divizie. Aproape jumătate din corpul de ofițeri ai Diviziei au fost pregătiți în Școală militară de la Riazani, ceilalți au fost ofițeri de carieră ai armatei române. La sfârșitul lunii mai 1944, Divizia a fost inclusă în cadrul Frontului 2 Ucrainean și a participat în luptele de eliberare a României, Ungariei și Cehoslovaciei. Pentru merite în luptă, Divizia i-a fost acordat titlul „Debrețin” și a fost decorată cu Ordinul sovietic „Drapelul Roșu”. (notă ediția rusă)

¹⁶ A fost creat Corpul 1 cehoslovac, transformat, la 15 mai 1945, în Armata 1 cehoslovacă. (notă ediția rusă)

¹⁷ În mai 1943, în apropiere de Riazani, a fost creată Divizia 1 poloneză „Tadeusz Kościuszko”, transformată ulterior în Corpul 1 polonez, iar apoi în Armata 1 poloneză. În perioada 1943-1944, din lagărele NKVD au fost eliberate aproape 2 000 de persoane care s-au înscris în unitățile poloneze. (notă ediția rusă)

¹⁸ Pentru Iugoslavia au fost create o brigadă de infanterie, o brigadă de tancuri și două regimenter de aviație. (notă ediția rusă)

¹⁹ SS – acronimul detașamentelor de pază Schutzstaffeln, una din principalele organizații ale fascismului german și principala pârghie de promovare a politicii sale, element de bază al structurii partidului nazist și al controlului societății din Germania hitleristă. SS a luat naștere în 1925, pe baza „grupului de soc al lui Hitler” (aproape 200 de persoane), care avea ca obiectiv asigurarea protecției Führerului și a adunărilor de partid. În 1929, conducerea SS a fost preluată de Himmler, care a transformat acest instrument în serviciul de spionaj din interiorul partidului. După preluarea puterii de către naziști, în 1933, rolul SS în aparatul de partid și de stat a crescut vertiginos. Au fost create unități militare de securitate internă și de pază a lagărelor de concentrare, incluse, în 1939, în trupele SS. În anii celui de-al Doilea Război Mondial, acestea au reprezentat unitățile de elită ale Germaniei naziste. Posturile-cheie din aparatul de stat erau ocupate de către membrii SS. După înfrângerea Germaniei naziste în 1945, prin Legea nr. 2 a Consiliului de Control, SS a fost lichidat și scos în afara legii, iar la procesul de la Nürnberg a fost calificat drept organizație criminală. (notă ediția rusă)

²⁰ Direcția generală politică a Armatei Roșii – instituție care avea ca obiectiv organizarea și dirijarea activității politice în Armata Roșie. A fost creată la 16 iulie 1941, în baza deciziei CC al PC(b) unional privind reorganizarea Direcției generale pentru propagandă politică a Armatei Roșii și avea statut de secție a CC al PC(b) unional. În cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii funcționau direcții și secții specializate pe direcții concrete ale activității politice: organizarea corpului de instructori, agitație și propagandă, cadre, activitate comunista în rândul tineretului etc. În perioada războiului, a fost creată Secția pentru activitatea în rândul partizanilor și a populației din teritoriile ocupate (1941), Secția pentru propagandă specială (1944) etc. Primul șef al acestei instituții a fost L.Z. Mehlis, care, în iunie 1942, a fost înlocuit de către A.S. Šcerbakov, secretar al CC și membru supleant al Biroului Politic al CC al PC(b) unional. (notă ediția rusă)

²¹ Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste – forul de conducere al Cominternului în perioada dintre congresele acestuia, cu drept de emitere a directivelor către secțiile Cominternului și de efectuare a controlului activității lor, de excludere și de cooptare în componența Cominternului a secțiilor și a unor persoane. Organele permanente ale Cominternului erau Prezidiul, Secretariatul și Biroul de organizare, ale căror funcții, după 1926, au fost transmise Secretariatului politic condus de secretarul general, Gh. Dimitrov (1935-1943). (notă ediția rusă)

²² Comitetul Unional Radio – instituție pentru emisiunile radiofonice ale Consiliului Comisarilor Poporului al URSS. În anii războiului, președintele Comitetului a fost D.A. Polikarpov, iar din 1943, A.A. Puzin. (notă ediția rusă)

²³ Nu se publică.

²⁴ Viaceslav Mihailovici Molotov (Skriabin) (1890-1986) – om de stat și activist politic sovietic. Membru al PCUS din 1906; participant la revoluția din octombrie 1917. În perioada 1921-1930, secretar al CC al PC(b) unional; între 1930-1941, președinte al Consiliului Comisarilor Poporului; din 1939, comisar al poporului pentru afacerile străine. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei și, ulterior, prim adjunctul președintelui Consiliului Comisarilor Poporului (din 1946, Consiliul de Miniștri) al URSS, ministru al afacerilor externe al URSS (1941-1949, 1953-1956), adjunctul președintelui Comitetului de Stat al Apărării, membru al Cartierului General al URSS. (notă ediția rusă)

²⁵ Lagărul nr. 75 de la Riabovo, RSSA Udmurtă a fost organizat în mai 1942 pentru utilizarea ca mâna de lucru la exploatarele de turbă a foștilor soldați inamici și a fost lichidat în iulie 1947. (notă ediția rusă)

²⁶ Nu se publică.

²⁷ Comitetul Național „Germania Liberă” – organul de conducere a mișcării patrioticilor germani antifasciști creat pe teritoriul URSS în iulie 1943, din care au făcut parte reprezentanții diverselor curente politice din rândul emigrantilor germani și al prizonierilor de război, cu grade militare până la major, inclusiv. Președinte al Comitetului Național „Germania Liberă” a fost poetul communist Erich Weinert. În anii războiului, Comitetul Național „Germania Liberă” a devenit centrul politic și organizatoric al germanilor antifasciști din URSS, care și-au propus să transforme mișcarea „Germania Liberă” într-un amplu front național de luptă împotriva hitlerismului. În documentul cu caracter de program – „Apelul Comitetului Național «Germania Liberă» către armata și poporul german” – a fost demascată politica criminală a fascismului german, a fost adresat îndemnul de doborâre a regimului nazist și de creare a unei Germanii libere și democratice. Membrii Comitetului Național „Germania Liberă” au desfășurat o amplă activitate antifascistă în lagărele de prizonieri, au editat ziarul „Freies Deutschland” (44 de numere), au promovat propaganda antifascistă prin intermediul postului de radio „Germania Liberă”. Propagandistii de pe linia frontului au difuzat manifeste și au vorbit prin difuzoare de mare putere, explicând soldaților germani obiectivele Comitetului și demonstrând lipsa de perspectivă a continuării războiului de către Germania. În aprilie 1945, un grup de ofițeri (grupul Ulbricht) a fost trimis în zona de ocupație sovietică din Germania. În noiembrie 1945, la inițiativa lui L. Beria și cu acceptul lui I. Stalin, Comitetul Național „Germania Liberă” și Uniunea Ofițerilor Germani au fost dizolvate, iar membrii lor au fost internați în lagăre pentru prizonieri de război. Cu scopul punerii în practică a Dispoziției nr. 12095, din 28 august 1948, a Consiliului de Miniștri al URSS, la 3 septembrie 1948, MVD al URSS a emis Ordinul nr. 001064, privind eliberarea din Lagărul nr. 27 și transmiterea către organele de repatriere a 26 de prizonieri de război, foști lideri ai Comitetului Național „Germania Liberă” și ai Uniunii Ofițerilor Germani. (notă ediția rusă)

²⁸ Uniunea Ofițerilor Germani – organizație a ofițerilor germani antifasciști, prizonieri de război în URSS, în perioada 1943-1945. La Conferința de constituire a Uniunii Ofițerilor Germani din septembrie 1943, a fost adoptat „Apelul către generalii și ofițerii germani, către popor și armată”, în care erau expuse scopurile Uniunii, în primul rând înlăturarea guvernului lui Hitler de la putere. Uniunea Ofițerilor Germani s-a alăturat programului Comitetului Național „Germania Liberă”. (notă ediția rusă)

²⁹ Lagărul nr. 188 de la Rada, regiunea Tambov, înființat în ianuarie 1942, a fost lichidat în septembrie 1947. (notă ediția rusă) Eroare. Lagărul nr. 188 de la Rada a fost înființat în decembrie 1942. Vezi doc. nr. 70.

³⁰ Nu se publică.

³¹ Ion Antonescu (1882-1946) – mareșal; dictator militar al României în perioada 1940-1944. A împins țara în războiul dezlănțuit de Hitler împotriva URSS. În urma răscoalei populare din 23 august 1944, a fost arestat și, conform sentinței tribunalului poporului din București, a fost executat drept criminal de război. (notă ediția rusă)

³² Vezi doc. nr. 101.

³³ Vezi doc. nr. 127.

³⁴ Lagărul nr. 130 de la Așa (1944-1946). (notă ediția rusă)

³⁵ Lagărul nr. 155 de la Uva, RSSA Udmurtă (1944-1945). (notă ediția rusă)

³⁶ Lagărul nr. 101 de la Viatka, regiunea Kirov a fost organizat în aprilie 1943 și a fost lichidat în noiembrie 1945. (notă ediția rusă)

Documentul 130

Din lista întocmită de Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, cu privire la prizonierii de război care intenționau să evadeze¹

Strict secret
13 aprilie 1944

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul	Naționalitatea	Lagărul nr.	Conținutul pe scurt al materialelor
1.	ALECU Dionisie		Română	108	După ce ajunge pe front în divizia română intenționează să treacă de partea germanilor.
2.	ANASTASIE Gheorghe		Română	108	După ce ajunge pe front în divizia română intenționează să treacă de partea germanilor.
3.	ANGHEL Nicolae		Română	64	Intenționează să constituie un grup și să evadeze.
5.	ANTON Nicolae*			241	Intenționează să evadeze din lagăr.
6.	ANTON Safoiu*			93	Intenționează să evadeze după ce va ajunge pe front.
7.	APOSTOL Petru*			93	Intenționează să evadeze din lagăr.
8.	BADIU		Română	29	Intenționează să evadeze din lagăr.
9.	BALON		Română	99	Intenționează să evadeze din lagăr.
10.	BĂLTĂREȚU Vasile Matei ²	Caporal	Română	165	Intenționează să evadeze din lagăr (trimis în prima divizie română).
11.	BĂNCILĂ		Română	99	Intenționează să evadeze din lagăr.
17.	BERINDEI [Ion] ³			165	In iulie [1944] a evadat și a fost prins. După ce ajunge pe front intenționează să treacă de partea germanilor.
22.	BODILO* Saare ⁴			137	Intenționează să evadeze din lagăr.
26.	BOTA Stelian		Română	93	Intenționează să evadeze din lagăr.
43.	VASILE Dumitru Nicolae	Sergent	Română	165	Intenționează să evadeze din lagărul de pregătire a diviziei unde este trimis.
44.	VASILE Ion*			137	Tentativă de evadare.
49.	VIZITEU		Română	29	Intenționează să fugă după ce va tăia sărmă ghimpată.
56.	GAVRIJIL		Română	99	Intenționează să evadeze din lagăr.
57.	GOCUCEANU Andrei*			99	Intenționează să evadeze după ce va ajunge pe front.
61.	GOINEA		Română	99	Intenționează să treacă linia frontului.
62.	GORGAS		Română	270	Intenționează să evadeze din lagăr.
65.	GRĂDINARU Victor		Română	64	Intenționează să evadeze.
67.	GRECU Victor Gheorghe*			108	Intenționează să treacă de partea germanilor, în cazul în care va ajunge într-o divizie română.
74.	GUREȚ Vasile		Română	99	După ce ajunge pe front intenționează să treacă linia frontului.
81.	DETCAR Marian*			58	Intenționează să fugă.
82.	GEORGESCU Mihai Vasile	Sergent	Română	93	A evadat din Lagărul de la Uriupinsk.
84.	DIACONEȘCU Constantin		Română	165	Intenționează să evadeze din lagăr.
83.	DINUЛЕSCU [Anton] ⁵		Română	165	A evadat. În caz de includere într-o divizie română intenționează să fugă.
87.	DRAGOMIR Ion*			108	In caz de includere într-o divizie română, intenționează să treacă de partea germanilor.

88.	DRAGOMIR Ștefan Gheorghe*	Caporal		68	Intenționează sădezerteze.
89.	DULCEANU Vasile Nicolae		Română	108	Intenționează să treacă de partea germanilor, în cazul în care va ajunge într-o divizie română.
90.	DUMITRESCU Vasile Radu*			Spital nr. 1631	Intenționează sădezerteze.
91.	DUMITRU Nicolae		Română	64	Intenționează sădezerteze.
92.	DĂSCĂLESCU Gheorghe		Română	241	Intenționează să evadeze din lagăr.
95.	ECHER Ferdinand		Română	165	În caz de includere într-o divizie română, intenționează sădezerteze.
96.	ENACHI Gheorghe		Română	75	În caz de includere într-o divizie română, intenționează sădezerteze.
97.	ENE Costache*			58	Dacă ajunge pe front, intenționează să treacă de partea germanilor.
100.	ZAMFIR Ferdinand		Română	165	Intenționează să treacă de partea germanilor dacă va ajunge într-o divizie română.
102.	ZGHIBART Andrei		Română	29	Intenționează sădezerteze.
103.	IVĂNESCU Gheorghe*			108	Intenționează sădezerteze.
107.	ILIE Toma Nicolae	Sergent	Română	93	Intenționează să treacă de partea germanilor, în cazul în care va ajunge pe front.
108.	IMBREA Gheorghe*			185	Intenționează să evadeze din lagăr.
110.	IONESCU Ion*			64	Intenționează să treacă de partea germanilor, în cazul în care va ajunge într-o divizie română.
111.	IORCE Leon		Română	99	Intenționează să treacă linia frontului.
113.	CANTOR Franz		Română	64	În cazul în care va ajunge într-o divizie română, intenționează sădezerteze.
119.	IOȘCA Ion		Română	93	Intenționează să treacă linia frontului.
120.	CHIRICĂ Enache		Română	99	Intenționează să treacă linia frontului.
121.	CHIRILĂ Ion*			99	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
123.	CHIȘU Teodor Gavril		Română	29	Intenționa sădezerteze, dar s-a răzgândit, chipurile.
132.	COJBAN Nicolae*			64	Intenționează sădezerteze.
133.	CAZACU Ion*			108	Intenționează sădezerteze.
136.	CONSTANTINESCU Mihai*			75	Intenționează sădezerteze.
138.	COTOȘMAN Gheorghe	Caporal	Română	165	Intenționează să evadeze din lagărul de pregătire a diviziei unde este trimis.
139.	COȘERU Ion		Română	29	Intenționează sădezerteze.
144.	CREȚU Marin Vasile*	Plutonier		108	Intenționează sădezerteze.
145.	CRISCU Ion*	Soldat		137	Intenționează sădezerteze.
146.	CRISTEA Teodor*			108	Intenționează sădezerteze.
150.	CĂPRĂROIU		Română	165	Dacă va fi inclus într-o divizie română, intenționează să treacă linia frontului.
151.	LAZĂR Gheorghe Matache*			68	Intenționează săevadeze.
162.	MAXIM Scarlat Alecu*			93	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
164.	MARIC Nicolae Ștefan*			93	Intenționează săevadeze.
166.	MELINTESCU Ion*			93	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
167.	MERT Ion		Română	165	Dacă va fi inclus într-o divizie română, intenționează să fugă în România.
169.	MICU		Română	99	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
170.	MICULU*			185	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
171.	MIRCEA Nicolae Nicolae		Română	137	Intenționează săevadeze din lagăr.
172.	MISARGIU*		Română	99	Intenționează sădezerteze.
173.	MIHALACHI Ilie*			93	Intenționează sădezerteze.
175.	MOCANU Constantin*			50	Intenționează săevadeze prin canalul de apă.
176.	MOCANU Ștefan		Română	93	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
177.	MOLDOVAN Vasile		Română	29	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.

178.	MOLINTESCU*			93	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
180.	MORARU Anton*			136	Tentativă de evadare.
181.	MORUZAN Ilie Mihai	Română	93	Intenționează să evadeze.	
183.	MROTEC	Română	270	Intenționează să evadeze din lagăr.	
186.	MUNTEANU Ion	Română	99	Intenționează să treacă linia frontului.	
192.	MĂTURĂ	Română	29	Intenționează să evadeze.	
194.	NEDELCU	Română	29	Intenționează să evadeze.	
198.	NICULESCU Nicolae	Română	64	Intenționează sădezerteze dacă va fi inclus într-o divizie română.	
201.	NOGA ⁶ Mircea Ion*	Soldat		68	Intenționează să evadeze.
202.	OLARU	Română	93	Tentativă de evadare.	
204.	OPIRȚA Nicolae*			93	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
205.	OPIRȘ Vasile*	Soldat		241	Intenționează să evadeze.
206.	OPREA Stefan	Română	99	Intenționează să treacă linia frontului.	
208.	PAVELESCU Mihail*			68	Intenționează să evadeze.
211.	PÂUN Vasile	Română	Spital nr. 1631		Intenționează să evadeze.
213.	PETECU Dumitru*	Soldat		137	Intenționează să evadeze.
215.	PETRI Ion Dumitru*			108	Dacă va fi inclus într-o divizie română, intenționează sădezerteze.
216.	PETROV Victor Serghei	Plutonier	Română	84	Dacă ajunge pe front, intenționează să treacă de partea germanilor.
224.	POP Iosif Iosif	Română	64	Intenționează să evadeze din lagăr.	
225.	POPODINEȚ Ivan	Română	188	Intenționează să evadeze din lagăr.	
226.	POPESCU Rafail*			84	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
227.	POPOIU	Română	29	Intenționează să evadeze în primăvară.	
228.	PREDA Dina	Română	108	Dacă ajunge pe front, intenționează să treacă de partea germanilor.	
233.	DUMITRAȘCU Mihail*		Direcția regională Stalingrad a NKVD		Intenționează să evadeze.
237.	RAVONEANU	Română	29	Tentativă de evadare. Intenționează să evadeze din nou.	
238.	RAIU Alexandru*			93	Intenționează să evadeze.
239.	RACU*			93	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
246.	ROTARU Ion*	Sergent		241	Intenționează să evadeze.
248.	RUSS Vasile*			64	Intenționează sădezerteze dacă ajunge pe front.
250.	SAVTOIU Anton	Română	93	Intenționează sădezerteze dacă va fi inclus într-o divizie română.	
252.	SVANETEA Florea	Română	64	Intenționează să constituie un grup și să evadeze.	
253.	SGHIBARȚA Andrei Gheorghe*			29	Intenționa să evadeze din lagăr, dar s-a răzgândit, chipurile.
255.	SÂRCU Vasile*			93	Intenționează sădezerteze, imediat ce va ajunge pe front.
260.	SCORTEANU Constantin	Română	165	Intenționează să treacă de partea germanilor dacă va fi inclus într-o divizie română.	
261.	STAN Dumitru Mihai	Română	241	Tentativă de evadare. Intenționează să evadeze din nou.	
262.	STĀNICĂ Ion	Română	93	Intenționează sădezerteze dacă va fi inclus într-o divizie română.	
264.	SURUPĂCEAN Ion	Română	29	Intenționa să evadeze.	
265.	TAIS Gheorghe Gheorghe*	Română	75	S-a înscris în divizia română pentru a dezerta.	
266.	TĂCUCEANU Andrei	Română	99	Intenționează să treacă linia frontului.	
268.	TĂNASE	Română	58	S-a înscris în divizia română pentru adezerta.	

271.	TAŞCĂ Ion Ion		Română	108	Intenționează să treacă de partea germanilor dacă va fi inclus într-o divizie română.
272.	TELMAŞ Ion		Română	58	Intenționează să treacă de partea germanilor dacă va ajunge pe front.
274.	TIHON		Română	29	Intenționează să evadeze.
275.	TCACI Nicolae		Română	64	Intenționează să dezerteze dacă va fi inclus în divizia română.
277.	TOMA Constantin Ion		Română	84	Intenționează sădezerteze dacă va ajunge voluntar pe front.
278.	TOMA Nicolae Grigore*			108	Intenționează să evadeze.
280.	TRAUŞCA		Română	270	Intenționează să evadeze din lagăr.
282.	TUDOR Constantin*			137	Intenționează să evadeze.
283.	TURTUI Andrei		Română	137	A evadat și a fost prins după 5 zile.
284.	URSU		Română	29	Va dezerta dacă ajunge pe front.
291.	FLOREA Gheorghe Alexandru*			108	Intenționează sădezerteze.
292.	FLOREA Nicolae		Română	64	Intenționează sădezerteze.
304.	ŞERBAN		Română	75	Intenționează sădezerteze dacă va fi inclus în divizia română.
314.	STEFĂNESCU Constantin		Română	84	Tentativă de evadare, dar a fost prins.
316.	ŞCERBAN Grigore Ion		Română	93	Intenționează sădezerteze.
319.	ENI Sandu Dragu		Română	64	Intenționează sădezerteze.
320.	ENEA Vlad*			64	Intenționează sădezerteze.
325.	CAZACU Nicolae*			84	Intenționează sădezerteze.
326.	ALIBAN Marin Tudor	Sergent		84	Intenționează sădezerteze.
329.	CRISTEA Solomon Solomon*			84	Intenționează săajungă pe front pentru a trece de partea germanilor.

**Şeful Serviciului 8 al Secției operativ-informative din
Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
căpitan de securitate Vaniunin**

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 2, f. 40-49

NOTE

¹ În total, în listă au fost incluse 329 de persoane.

² Vasile este prenumele și Matei este patronimul, acest principiu fiind practicat, în limba rusă, pentru toate cazurile în care sunt trecute prenumele și patronimul.

³ Vezi doc. nr. 85.

⁴ Corect ar fi Bădilă Soare.

⁵ Vezi doc. nr. 85.

⁶ Corect, Moga.

* Deși în dreptul acestor persoane nu a fost trecută naționalitatea, numele și prenumele lor denotă, fără îndoială, că erau români.

Documentul 131

Extras din protocolul interogatoriului prizonierului de război român, sublocotenentul Lucian Stupianu¹

[nu mai devreme de] 25 aprilie 1944

La 25 aprilie a.c., sublocotenentul Lucian Stupianu, comandantul plutonului de geniu din Batalionul 27, Regimentul 18, Divizia 18 Vânători de Munte a trecut de partea Armatei Roșii declarând următoarele:

În 1937, am absolvit Facultatea de Drept la Roma și am obținut gradul de doctor în drept. Tot în același an am fost încorporat în armată și am fost trimis la Școala de ofițeri de la Bacău, pe care am urmat-o timp de 8 luni. În 1939, am devenit membru al Baroului de avocați București, desfășurând activitate privată. Simultan am fost angajat, în calitate de consilier juridic, la Fabrica de bere „Bragadiru” din București. În perioada 1940-1943, am fost mobilizat în armată, în Divizia a 2-a de Gardă. Pe front, am fost prezent timp de trei săptămâni. În noaptea de 24 spre 25 aprilie a.c., am trecut de partea Armatei Roșii, împreună cu patru comandanți de grupă din plutonul meu. În noaptea următoare, au mai trecut trei comandanți.

De ce am trecut de partea rușilor

Sunt membru al Partidului Comunist din România din 1941. Am servit în cadrul trupelor care asigurau paza unităților din industria petrolieră și, din însărcinarea partidului, am desfășurat cu soldații o vastă agitație antigermană. În noaptea de 4 spre 5 aprilie 1943, fiind șeful pazei, am comis un act de sabotaj. Am primit ordin să transfer benzina dintr-un rezervor în altul, iar când rezervorul s-a umplut eu nu am închis robinetul. În consecință, aproape 100 000 litri de benzină pentru avioane au curs jos. În calitate de avocat, am furnizat muncitorilor acte false pentru sustragerea lor de la mobilizare. Pe front, am deminat un sector, facilitând astfel înaintarea Armatei Roșii.

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 44, f. 82

NOTĂ

¹ La 17 iunie 1944, colonelul M. Burțev, șeful Secției a 7-a din cadrul Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești, a expediat documentul lui Gh. Dimitrov, membru al CC al PC(b)US, iar o copie a fost transmisă Anei Pauker, RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 44, f. 81.

Documentul 132

Raport al Secției operativ-informative din cadrul Direcției penale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne privind îndeplinirea planului de activități în perioada martie-aprilie 1944

Strict secret
26 aprilie 1944

1. Reorganizarea Secțiilor operative în Servicii operative a fost finalizată. În privința completării, doar 150 de lagăre se află într-o situație bună. Până în acest moment, Lagărele nr. 97 și nr. 74 nu sunt completate în întregime. Selectăm cadre împreună cu Biroul Cadrelor¹.

2. Activitatea [desfășurată] potrivit propunerilor NKVD și ale NKGB (privind activitățile cu deținuții) a fost organizată; personalul grupelor a fost instruit. Recrutarea de agenți se desfășoară cu dificultate din cauza lucrătorilor de la Direcția¹².

3. A fost finalizată organizarea aparatului operativ de la Biroul pentru problemele prizonierilor de război și de la nivelul comandanților pazei din spatele frontului. Se recrutează personal pentru funcțiile de adjunct de șef de birou și alte funcții vacante la nivel operativ.

4. Până la 1 aprilie, din cauza supraaglomerării, a fost efectuată verificarea efectivului de prizonieri de război din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk. Listele au fost date, în prezent, efectuându-se activități suplimentare pentru ca acei prizonieri de război, care nu au fost verificați, să fie trimiși în alte lagăre.

5. Strămutarea ofițerilor germani, prizonieri de război, la Obiectivul nr. 20/V și în Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk a fost efectuată doar din Lagărul nr. 150. Strămutarea din Lagărul nr. 97 va fi efectuată în primele zile ale lunii mai, după deschiderea navegăției.

6. Verificarea îndeplinirii ordinelor privind trimitera de noi ofițeri, prizonieri de război, în Lagărul nr. 27 a fost executată parțial. Luăm măsuri pentru executarea acestor ordine în luna mai.

7. Activitatea [desfășurată] de la Obiectivul nr. 35/V privind planul special a fost organizată și se desfășoară.

8. Activitatea privind primirea dosarelor-formular din lagăre este organizată și se desfășoară planificat.

9. Verificarea activității Biroului de inventiții din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk nu a fost efectuată și va fi finalizată în luna mai a acestui an.

10. Institutul practicanților operativi din lagăre și pregătirea acestora au fost organizate.

11. Proiectul de regulament privind activitatea pe front a împăterniciților Comitetului Național „Germania Liberă” a fost realizat și trimis Direcției generale „SMERS”³ din

cadrul Comisariatului Poporului pentru Apărare și Direcției generale politice a Armatei Roșii, de la care aşteptăm aprobările. Li s-a amintit, în mod repetat, tov. Babici și Šikin.

12. Activitatea cu antifasciștii catolici a fost organizată. Participanții la conferință vor trebui să se întrunească în jurul datei de 5 mai. În privința austriecilor [catolici antifasciști], materialele nu au fost prelucrate, iar acest lucru va fi finalizat către 15 mai.

13. Activitatea privind descoperirea și utilizarea prizonierilor de război germani, foști funcționari de rang înalt în instituțiile Germaniei a fost organizată. În această perioadă au fost descoperite persoane, precum funcționarul cancelariei, Funke și adjunctul șefului cancelariei, Dahau Drimmel.

14. Până la 1 aprilie nu au fost întocmite hărțile de recunoaștere. Această activitate va fi organizată în luna mai.

15. Activitatea în Lagărele nr. 150 și 144 a fost efectuată. La Griațovet au plecat colonelul de securitate, tov. Belov și căpitanul de securitate, tov. Peters, iar la Harkov, maiorul de securitate, tov. Şirin.

16. Plecările prizonierilor de război români din Lagărele nr. 74 și 148 nu au fost efectuate ca urmare a faptului că personalul biroului a fost ocupat cu activitățile privind [formarea] Diviziei 1-a română și a bolii șefului biroului, tov. Uharov, precum și a lipsei translatorilor.

17. A fost finalizată activitatea la Lagărul nr. 188. Verificarea activităților de la Lagărele nr. 160 și 101 a fost amânată pentru luna mai.

18. La fel și în privința verificării activității la Lagărele nr. 160 și 58, privind prizonierii de război italieni.

19. În martie-aprilie au fost verificate Lagărele nr. 33, 135, 38, 138; sunt verificate Lagărele nr. 157 și 270. În luna mai va fi verificat Lagărul nr. 41.

20. Activitatea de verificare a prizonierilor de război francezi din Lagărul nr. 188 a fost finalizată. În lagăr a sosit tov. Ilin.

21. În privința prizonierilor de război maghiari [se desfășoară], mai ales, activități de pregătire a cadrelor pentru detașamentele de partizani. Problema privind crearea unei organizații politice maghiare sau formarea unei unități naționale din prizonierii de război maghiari a rămas deschisă.

22. Toți prizonierii de război de naționalitate poloneză, cehoslovacă și iugoslavă care au sosit în Lagărul de la Krasnogorsk au fost verificați și trimiși pentru constituirea de unități.

23. Activitatea operativă avută în vedere, privind Divizia 1-a română și pregătirea ei pentru depunerea jurământului militar, a fost efectuată la timp.

24. Problema privind excluderea din rândurile Diviziei 1-a române a persoanelor la care au fost descoperite intenții de trădare a fost rezolvată la timp. Din divizie au fost excluse, din această cauză, 102 persoane, toate trimise înapoi în Lagărul nr. 58⁴.

25. Biroul de informare al Diviziei 1-a române a fost completat în întregime cu personal.

26. Verificarea personalului rețelei operativ-informative, destinată personalului lagărului, precum și a îngrădirii lagărelor și a obiectivelor a fost organizată. Activitatea va fi finalizată către sfârșitul lunii mai.

27. S-a dat ordin pentru verificarea activității operativ-informative destinate personalului din lagărele de la care nu au sosit evidențe.

28. Activitatea de verificare a activității cu emigranții politici care lucrează în lagăre a fost începută și va fi finalizată în luna iunie.

29. Aceeași situație și în privința emigranților politici care lucrează cu persoanele interne.

30. Nu a fost efectuată examinarea dosarelor persoanelor interne, în vederea rezolvării problemei privind staționarea lor în continuare în lagăr. Această activitate se va organiza în luna mai.

31. Ordinele privind curățarea aparatelor direcțiilor lagărelor de elementele dușmănoase au fost pregătite și vor fi executate la 28-29 aprilie.

32. Pentru evidența pe bază de cartele s-a constituit o rețea din rândul prizonierilor de război; activitatea a început în luna martie a acestui an.

33. Se desfășoară luarea în evidență a contingentului de prizonieri de război și de persoane interne, aflat în proces de racolare. Activitatea nu a fost finalizată ca urmare a faptului că nu au sosit toate materialele din lagăre.

34. Au fost luați în evidență toți prizonierii de război care intenționau să evadeze. Pe baza acestei evidențe, se elaborează un ordin privind intensificarea activității operativ-informative, cu scopul de a preîntâmpina evadările⁵.

35. Nu au fost introduse cartotecile pentru prizonierii de război vinovați de săvârșirea unor delicte în teritoriile ocupate de Uniunea Sovietică. În acest sens, se desfășoară doar o activitate pregătitoare.

36. Pregătirea pentru activitățile de vară privind spionajul tehnic a fost executată. Activitatea va începe în luna mai, conform planului.

37. Studiul colaboratorilor Biroului 10, în privința _____ se desfășoară conform planului.

Adjunctul şefului Secției operativ-informative, (ss) colonel L. Șveț

RGVA, fond 1p, opis 12 v, dosar 4, f. 12-15.

NOTE

¹ În textul documentului, ultimele două propoziții sunt subliniate.

² În textul documentului, propoziția este subliniată.

³ Vezi nota 6, doc. nr. 75.

⁴ Vezi doc. nr. 130.

⁵ La 15 februarie 1944, locotenent-colonelul I.E. Entin, șeful Secției 1 din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, a prezentat statistică evadărilor prizonierilor de război de la acea dată. Conform documentului, la 1 ianuarie 1944 erau date în urmărire 17 persoane. În luna ianuarie, evadaseră 5 prizonieri și toți fuseseră reținuți. În prima jumătate a lunii februarie evadaseră 7 persoane, din care 6 rămăseseră date în urmărire. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 2, f. 16.

Documentul 133

Memoriul lui S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, prin care se propune folosirea prizonierilor de război români la lucrările de refacere a portului militar de la Sevastopol

Strict secret
27 aprilie 1944

Din ordinul dumneavoastră, cu privire la acțiunile întreprinse în vederea utilizării a 10 000 de prizonieri de război români la lucrările de restabilire a portului militar din Sevastopol și a 3 000 de prizonieri de război români pentru refacerea Șantierului naval de la Nikolaev, vă raportăm:

1) Cele 8 800 de persoane, prizonieri de război români, luați prizonieri în Crimeea nu vor fi evacuați din această regiune. Inițial, ei vor fi concentrați în orașele Simferopol și Djankoi, în fostele lagăre germane pentru prizonieri de război, iar apoi vor fi transferați la Sevastopol. Necessarul de încă 1 200 de prizonieri de război români va fi completat din cei recent capturați de pe Fronturile 2 și 3 Ucrainene.

2) Transferarea Administrației Lagărului nr. 241 de la Kizel, regiunea Molotov, la Sevastopol.

3) Lagărul nr. 126 de la Șadrinsk, regiunea Kurgan, aflat în prezent în rezervă, să fie transferat la Nikolaev.

Pentru completarea acestui lagăr vor fi aduși 3 000 de prizonieri de război români: 2 000 de persoane din Lagărul nr. 148 de la Armavir și 1 000 de persoane din Lagărul nr. 147 de la Gheorghievsk.

4) Aceste lagăre vor executa lucrări de refacere ale portului [de la Sevastopol] și ale Șantierului naval [de la Nikolaev], pe baza modelului de contract cu Comisariatul Poporului pentru Construcții al URSS (în conformitate cu Ordinul nr. 00675, din 1943, al NKVD al URSS).

5) Comisariatul Poporului pentru Construcții al URSS se va angaja să asigure acestor lagăre locațiile necesare, care vor fi amenajate cu forțele primelor loturi de prizonieri de război transportați în aceste lagăre.

Astfel, pentru Lagărul de la Nikolaev va fi necesară utilizarea clădirii Uzinei nr. 71.

În cazul în care, la Sevastopol, clădirile pentru amplasarea lagărului vor fi insuficiente, Comisariatul Poporului pentru Construcții al URSS va asigura numărul necesar de corturi.

5) Comisariatul Poporului pentru Construcții al URSS va asigura mijloacele de transport, materialele de construcții, utilajele și conducerea tehnică necesare pentru executarea tuturor lucrărilor.

Comisariatul Poporului pentru Construcții va asigura mijloacele de transport necesare pentru aprovizionarea lagărului.

6) Având în vedere că rația alimentară de bază pentru prizonierii de război va fi insuficientă, în proiectul de hotărâre al Comitetului de Stat al Apărării cu privire la asigurarea materială și tehnică a acestor șantiere, va fi prevăzută hrana suplimentară pentru prizonierii de război care îndeplinesc și depășesc normele de producție.

7) Tov. general-locotenent de intendență Vurgaft, șeful Direcției aprovizionări militare a NKVD, va asigura aprovizionarea lagărului cu produse alimentare și materiale pentru contingentele cu efective de 10 000 și, respectiv, 3 000 de persoane, în conformitate cu normele stabilită.

9) Să se dea dispoziție tov. Serov ca, după ocuparea de către trupele noastre a orașului Sevastopol, să ajungă la un acord cu comandamentul Frontului 4 Ucrainean și cu instituțiile sovietice de partid și locale, cu privire la repartizarea clădirilor necesare lagărului și la aprovizionarea prizonierilor de război de la bazele militare.

10) Comisarul de securitate tov. Ratușnîi, adjuncțul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, prezent în Crimeea, va fi responsabil de aducerea prizonierilor români de război la Simferopol și Djankoi, de transferul acestora la Sevastopol și de înființarea lagărului de acolo.

Cerem acordul dumneavoastră!

(ss) Kruglov

(ss) Cernîșev

(ss) Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 97, f. 646-647

NOTĂ

¹ La 29 aprilie 1944, L. Beria le-a transmis lui Kobulov, Serov, Ratușnîi și Petrov Telegrama nr. 9 502: „În prezent, în zona Simferopol-Djankoi, are loc organizarea lagărului pentru prizonierii de război români, cu o capacitate de 10 000 de persoane, în vederea sprijinirii Comisariatului Poporului pentru Construcții la executarea lucrărilor de refacere a bazei militare maritime de la Sevastopol. În legătură cu apropiata eliberare a orașului Sevastopol, dumneavoastră va trebui să conveniți cu comandamentul frontului, cu instituțiile sovietice locale de partid în problema repartizării clădirilor necesare lagărului pentru prizonieri de război în acest oraș și a aprovizionării provizorii, în perioada mai-iunie, cu alimente și echipament de la depozitele militare ale frontului. Să se acorde sprijinul necesar tov. Ratușnîi la organizarea lagărului. Tov. Behtin, șeful de la Sevastopolstroi a primit ordin să ia legătura cu dumneavoastră în această problemă.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 97, f. 649.

Documentul 134

Din raportul întocmit de comisia Direcției regionale Stalingrad a NKVD în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 108 de la Beketovka

Strict secret
23 mai 1944

Act cu privire la inspecția Lagărului nr. 108, pentru prizonieri de război

Astăzi, 23 mai 1944, în baza Ordinului nr. 047, din 16 mai 1944, al comisarului de securitate, tov. [V.S.] Proșin, șeful Direcției regionale Stalingrad a NKVD, și în conformitate cu Directiva nr. 1739, din 13 mai 1944, a tov. comisar de securitate de rangul 2 Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, comisia alcătuită din locotenent-colonelul de securitate, tov. [Gh.G.] Petruhin, adjunctul șefului Direcției regionale Stalingrad a NKVD, președinte și membrii comisiei, locotenent-colonelul de securitate, tov. [N.N.] Smirnov, șeful Administrației Lagărului nr. 108, și tov. Lihodeeva, medic inspector principal al Secției pentru problemele prizonierilor de război din cadrul Direcției regionale a NKVD, a inspectat situația din lagăr și a constatat următoarele:

1. Dislocarea lagărului și a secțiilor

Administrația lagărului – localitatea Beketovka, raionul Kirov, orașul Stalingrad
Secția nr. 1 – orașul Stalingrad, raionul Krasnoarmeisk, localitatea Sacco și Vanzetti, în barăcile Fabricii nr. 264

Secția nr. 2 – orașul Stalingrad, Baza petrolieră

Secția nr. 3 – (neprevăzut în statele de personal), stația Beketovka, Combinatul de prelucrare a lemnului „Erman”

Secția Astrahan – orașul Astrahan

Secția gospodăriei agricole – orașul Stalingrad, raionul Krasnoslobodsk, cătunul Tumak.

3. Efectivul prizonierilor de război

a) La 25 mai, în lagăr, se aflau: în Secția nr. 1 – 948 de prizonieri de război; în Secția nr. 2 – 363 de prizonieri de război; în Secția nr. 3 – 529 de prizonieri de război; în gospodăria auxiliară – 332 de prizonieri de război; la Astrahan – 166 de prizonieri de război; total – 2 338 de prizonieri de război.

b) Pe naționalități sau etnii: germani – 1 283 de persoane; austrieci – 164 de persoane; francezi – 18 persoane; români – 516 persoane; moldoveni – 12 persoane; basarabeni – 3 persoane; ucraineni – 11 persoane; ruși – 19 persoane; tătari – 1 persoană; țigani – 1 persoană; maghiari – 27 de persoane; evrei – 6 persoane; bulgari – 2 persoane;

italieni – 2 persoane; polonezi – 18 persoane; cehi – 22 de persoane; slovaci – 11 persoane; sloveni – 10 persoane; croați – 5 persoane; sârbi – 19 persoane. Alte naționalități: iugoslavi – 3 persoane; lituanieni – 2 persoane; estonieni – 1 persoană.

c) În rândul prizonierilor de război sunt: ofițeri – 21 de persoane; soldați și subofițeri – 2 317 de persoane; total – 2 338 de persoane.

4. Suprafața de locuit existentă și posibilități pentru disponerea de noi contingente

Contingentul de prizonieri de război existent dispune, în totalitate, de suprafață de locuit.

Secția nr. 1 – dispune de 3 barăci standard, din lemn, și două clădiri, cu două niveluri, din piatră, cu o capacitate de 2 000 de persoane.

Secția nr. 2 – 2 bordeie semiîngropate, cu o capacitate de 400 de persoane.

Secția nr. 3 – 2 bordeie semiîngropate, cu o capacitate de 600 de persoane.

Secția Astrahan – clădiri de locuit, 3 barăci, cu o capacitate de până la 1 000 de persoane.

Secția recent organizată pe lângă Centrala de termoficare raională din Stalingrad – 2 case din lemn, cu un nivel, cu o capacitate de până la 600 de persoane.

Gospodăria auxiliară – prizonierii de război locuiesc în corturi de iarnă [cu o capacitate de] 332 de persoane.

Astfel, capacitatea totală a tuturor clădirilor pentru locuit este de 5 000 de persoane. Lagărul poate primi, suplimentar, încă 3 000 de persoane. La sectorul de lagăr recent organizat pe lângă Centrala de termoficare raională din Stalingrad, după finalizarea lucrărilor de construcții, în barăcile suplimentare pot fi primite încă 900 de persoane.

Toate sectoarele de lagăr se află într-o stare bună și sunt dotate cu necesarul de clădiri sanitare și auxiliare (ateliere, depozite, băi, camere pentru dezinfecție, spălătorii, bucătării, cantine, infirmerii, izolatoare, dispensare, laboratoare și.a.).

Toate clădirile sunt încălzite cu sobe și dispun de iluminat electric.

În marea lor majoritate, clădirile pentru locuit din Sectorul de lagăr nr. 1 sunt dotate cu paturi suprapuse, pe două rânduri, în special, paturi de tip wagon. Celelalte sectoare de lagăr sunt dotate cu paturi suprapuse, în două niveluri.

Toate clădirile au fost pregătite pentru iarnă, cu excepția sectorului de lagăr de pe lângă Centrala de termoficare raională din Stalingrad și a sectorului de lagăr din orașul Astrahan, unde sunt necesare reparații capitale (refacerea dușumelelor, a sobelor, reconstrucția interioară, încălzirea).

Celelalte clădiri de locuit necesită reparații curente. Clădirile cele mai potrivite pentru locuit, care corespund, pe deplin, din toate punctele de vedere, se află în Secția nr. 1.

5. Serviciul medico-sanitar al lagărului

Potrivit statului de funcții, Serviciul sanitar este compus din 36 de persoane, din care:

	Medici	Personal medical intermediar	Funcționari în domeniul tehnic și economic
Secția nr. 1	8	12	7
Secția nr. 2	1	2	2
Secția nr. 3	1	2	—
Secția din orașul Astrahan	—	—	—
Gospodăria agricolă	1	—	—
Total	11	16	9

La 25 mai a.c., au fost ocupate 31 de posturi. Printre prizonierii de război, există 20 de medici; dintre aceștia, 12 persoane sunt folosite în instituțiile de tratament, iar 8 la Sectorul de lagăr nr. 1. La Secțiile nr. 2 și 3 sunt câte 2 medici.

În toate secțiile de lagăr există instituții de tratament și sanitar-profilactice.

Dispensarele: La Secția nr. 1, dispensarul este format dintr-un cabinet, unde se desfășoară primirea bolnavilor de toate categoriile. La dispensar, pe lângă medicul aflat pe statul de funcții, șeful dispensarului mai folosește 2 medici, din rândul prizonierilor de război.

Dotarea saloanelor pentru terapie și chirurgie este bună, mai puțin cea pentru stomatologie. Repetatele cereri, trimise anterior la Serviciul sanitar din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind dotarea cu instrumentar stomatologic nu au fost rezolvate nici până în prezent. La dispensar, bolnavii sunt consultați între orele 8 și 10, dimineața, 1 și 2, în cursul zilei, și 7 și 9, seara. În plus, bolnavii sunt identificați și în urma vizitelor efectuate de către personalul medical în clădirile de locuit. Consultația bolnavilor este înscrisă într-un jurnal special, în limba rusă, în care sunt menționate diagnosticul și cele prescrise. Primul ajutor de urgență este acordat la dispensar. Nu se dău medicamente, în mână, bolnavilor. Dispensarul este cel care efectuează toate operațiunile referitoare la tratament și la profilaxia bolii (vaccinuri, tratament cu chinină). În lagăr, sunt luați în evidență 432 de bolnavi de malarie, cărora li se face tratament de dezinfecție. Lagărul are în dotare suficient material – pentru tot efectivul – împotriva păduchilor și a infecțiilor gastrointestinale. Despăducherea a fost executată pentru un număr de 1 793 de persoane.

Într-una din barăci (nr. 7), au fost instalate și dotate, în totalitate, un bloc chirurgical preoperator și unul operator. Pentru sterilizarea materialelor a fost pus în funcțiune un sterilizator.

În Sectoarele de lagăr nr. 2 și 3, există dispensare dotate, unde se desfășoară operațiuni asemănătoare.

Lunar, Comisia medicală de muncă efectuează controlul stării fizice a contingentului, iar datele sunt trecute în fișele medico-sanitare ale prizonierilor de război. Controlul medical al contingentului, care a avut loc la 25 mai 1944, a pus în lumină faptul că, în urma acțiunilor de recuperare desfășurate, starea fizică a contingentului, în luna în curs, s-a îmbunătățit.

Cele prezentate mai sus sunt confirmate de datele stabilite în urma controalelor din 11 și 25 mai a.c.

Data	Denumirea grupei	Sectorul de lagăr nr. 1	Sectorul de lagăr nr. 2	Sectorul de lagăr nr. 3	Astrahan	Gospodăria auxiliară	Total
11 mai	Grupa I	229	79	92	80	21	494
	Grupa a II-a	182	256	262	61	260	1 021
	Grupa a III-a	—	35	114	—	20	169
	Grupa a IV-a	—	—	1	—	—	—
	Ofițeri	15	—	—	—	1	17
	Distrofici	395	5	56	—	—	456
	Invalizi	29	—	—	—	—	29
	Spitalizați	129	—	—	—	—	29
	La recuperare	127	—	—	—	—	127

Data	Denumirea grupei	Sectorul de lagăr nr. 1	Sectorul de lagăr nr. 2	Sectorul de lagăr nr. 3	Astrahan	Gospodăria auxiliară	Total
25 mai	Grupa I	278	63	80	80	21	522
	Grupa a II-a	302	259	220	86	290	1 157
	Grupa a III-a	—	34	130	—	20	184
	Grupa a IV-a	24	—	—	—	—	24
	Ofițeri	17	2	1	—	1	21
	Distrofici	149	5	98	—	—	252
	Spitalizați	57	—	—	—	—	57
	La recuperare	121	—	—	—	—	121

Contingentul sosit din Lagărul nr. 82, din orașul Usman, la 6 aprilie 1944, cu un efectiv de 500 de persoane, este într-o stare fizică proastă și 42,8% din efectiv nu poate fi utilizat în producție (grupa a III-a și distrofici).

La Secțoarele de lagăr nr. 2 și 3, pentru acordarea ajutorului staționar există izolatoare cu 27 de paturi; izolatoarele sunt complet dotate cu inventar ușor și fix, dar materialele pentru îngrijirea bolnavilor sunt insuficiente. Bolnavii nu sunt deloc examinați. Istoria bolii este realizată pentru fiecare bolnav în limba rusă. Operațiunile de tratament din izolatoare sunt efectuate de către medicii prizonieri de război (câte 1 medic), sub supravegherea medicilor lagărului. Hrana este pregătită separat, potrivit normelor spitalicești.

Izolatoarele din Secțiile nr. 2 și 3 sunt folosite pentru izolare temporară a bolnavilor. Bolnavii care necesită un tratament mai îndelungat sunt trimiși la infirmerile din Secția nr. 1 și la spital.

La Secția nr. 1 există o infirmerie centrală, dispusă într-o clădire din lemn, de tip baracă, cu un etaj, care este prevăzută cu 120 de paturi. Bolnavii sunt dispuși în 9 corturi, repartizați pe tipuri de boli. Există o cameră destinată controlului sanitar al bolnavilor (dotată cu cazane și cu baie), o cameră pentru păstrarea inventarului ușor al infirmeriei și a efectelor personale ale prizonierilor de război. Starea infirmeriei, din punct de vedere sanitar, este bună, infirmeria fiind dotată cu inventar ușor, medicamente, instrumente, materiale pentru îngrijirea bolnavilor și, parțial, cu inventar greu.

În cadrul infirmeriei a fost organizat un laborator, care însă este dotat insuficient. Repetatele cereri, trimise la Direcția sanitară din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și la Regiunea militară Volga, cu privire la insuficiența materialului de laborator, nu au fost rezolvate. Laboratorul efectuează următoarele analize: analiza urinăi, a sputei, a săngelui (pentru depistarea malariei) și.a. Analizele de laborator mai complicate sunt efectuate la laboratorul orășenesc.

Activitatea de tratament este efectuată de 2 medici ai lagărului și de 3 medici prizonieri de război. În mod regulat, bolnavii sunt examinați de un docent de la Institutul Medical și de către neuropatolog. În tratarea bolnavilor, este utilizată pe scară largă transfuzia de sânge. Donatorii sunt examinați foarte atent. În lunile martie și aprilie, au fost efectuate 113 transfuzii de sânge. Mai sunt utilizate helioterapia, vitamino-terapia (vitamina B este dată bolnavilor sub forma drojdiei folosită la brutărie, iar vitamina C sub formă de tablete și extract de conifere).

Pentru bolnavii spitalizați a fost pusă la punct o alimentație bazată pe regim, ținându-se cont de cantitatea de proteine, grăsimi, carbohidrați și de numărul de calorii.

Hrana gătită este gustoasă, comestibilă și se dă de 5 ori/zi.

Tratamentul cu medicamente dă rezultate. Bolnavii primesc medicamentele în prezența sorei medicale, medicamentele [prescribe] sunt scoase din evidența farmaciei, în baza semnăturii șefului Serviciului sanitar, iar medicamentele deficitare sunt trecute într-un registru special.

Ajutorul medical staționar a devenit mult mai calificat, iar consecința este aceea că, în ultimii ani, rata mortalității a scăzut considerabil.

Astfel, în luna ianuarie au murit 41 de persoane, în februarie – 2 persoane, în martie – 2 persoane, în aprilie – 1 persoană, în mai – niciun deces.

Principala cauză a deceselor din această perioadă a fost o formă acută de distrofie.

Fiecare caz de deces a fost analizat și s-au organizat discuții între medici.

Farmacia și depozitul de medicamente se află în Secția nr. 1, în afara zonei [lagărului], în 3 camere. În depozit, medicamentele sunt păstrate pe grupe, potrivit normelor corespunzătoare. Evidența medicamentelor este realizată pe baza normelor prevăzute în Instrucțiunea nr. 28/2/285, din 25 ianuarie 1944, a NKVD al URSS. Farmacia satisfacă pe deplin necesitățile și comenziile instituțiilor de tratament. Medicamentele sunt pregătite conform rețetelor medicilor și cu avizul obligatoriu al șefului Serviciului sanitar.

Pe perioada de iarnă aprovisionarea cu medicamente s-a desfășurat neregulat, astfel încât în trimestrul 4 nu au fost primite medicamente. În prezent, lagărul este aprovisionat cu medicamente.

Baia și spălătoria. În cadrul Secției nr. 1, centrul pentru dezinfecție sanitată a fost instalat la parterul unei clădiri din piatră și a fost dotat cu un număr suficient de lighene metalice, grătare din lemn și cazane pentru apă fierbinte și pentru apă rece. Capacitatea centrului este de 50 de persoane pe oră. Capacitatea camerei pentru dezinfecție este identică, iar aceasta este performantă. Există și o frizerie, dar este dotată insuficient cu ustensile (în prezent, există 2 mașini de tuns, 2 foarfeci și 4 briuri). În alte trei camere încercinate, a fost instalată curătătoria, care este dotată cu albii, scânduri pentru spălat, precum și cu cazane pentru fierit rufe. După spălare, lenjeria este călcată și păstrată într-o cameră separată. Calitatea spălării este satisfăcătoare. Capacitatea spălătoriei este de 500 de seturi de lenjerie de corp pe zi (6 ore ziua de lucru).

Baia existentă în Secția nr. 2 este transformată în centru pentru dezinfecție sanitată, cu o capacitate de 50 de persoane pe oră. Camera pentru dezinfecție – care are o capacitate identică – este dispusă la o distanță de 20 m de baie. Spălatul rufelor se efectuează la baie, în zilele în care nu se desfășoară operațiuni de dezinfecție sanitată. Capacitatea curătătoriei este de 200 de seturi de lenjerie de corp, într-o zi de lucru.

În Secția nr. 3, centrul pentru dezinfecție sanitată – dotat cu cameră de dezinfecție – are o capacitate de 50 de persoane pe oră. Spălătoria, dispusă într-un bordei semi-îngropat, are o capacitate de 200 de seturi de lenjerie de corp, într-o zi de muncă. Baia și curătătoria sunt bine utilate. Controlul sanitar al prizonierilor de război se efectuează de 3 ori pe lună, odată cu schimbarea lenjeriei. Fiecare centru pentru dezinfecție este aprovisionat cu săpun în cantități suficiente.

Prizonierii de război nu au păduchi.

Din punct de vedere sanitar, teritoriul sectoarelor de lagăr și clădirile de locuit sunt într-o stare satisfăcătoare. Zilnic, curtea este curătată, iar în cazărmi podelele și paturile din lemn sunt spălate cu soluție de clor. La ieșirea din cazărmele de locuit există grătare din lemn pentru curățatul încălțăminte. Closetele sunt închise și sunt dezinfecțate zilnic, cu soluție de clor, iar numărul cabinelor poate satisface nevoile contingentului de

prizonieri de război. În Sectoarele de lagăr nr. 1 și 3, există lăzi pentru gunoi, cu capace din lemn care se închid etanș, precum și haznale. În Secția nr. 2, acestea încă nu au fost construite.

Blocul alimentar. În Secția nr. 1, Blocul alimentar, dispus într-o clădire din lemn, cu un etaj, are în dotare o plită pentru fier - dotată cu 18 cazane -, cu o capacitate de 6 000 de litri, o plită de bucătărie cu două cuptoare, ustensile de bucătărie care satisfac necesarul celor hrăniți (20 de ceaune, 8 cazane, castroane cu capacitați de 250, 400 și 750 cm³), mașini pentru tăiat pâinea, dotate cu 3 mese, un cuțit mecanic, cântare de masă, stelaje cu perdele, un banc pentru tranșarea cărnii, compus din 2 mese și stelaje, mașină pentru tocat electrică, masă pentru tranșat peștele. Blocul alimentar mai dispune și de camere auxiliare: vestiar pentru prizonierii de război, uscătorie pentru drojdie (dotată cu stelaje cu perdele, masă și cuptor), cămară pentru depozitarea proviziilor de alimente pentru o zi.

Clădirea cantinei a fost transformată în clădire de locuit pentru contingentul nou sosit. Blocul alimentar este deservit de persoane aflate pe statul de funcții al lagărului: șeful cantinei, 2 bucătari și un medic dietetician. Ceilalți membri ai personalului de serviciu din blocul alimentar – în total, 28 de persoane – provin din rândul prizonierilor de război, iar dintre aceștia 4 sunt bucătari calificați.

Mâncarea este gătită potrivit următoarelor norme:

Nr. crt.		Calorii	Proteine	Grăsimi	Carbohidrați
1.	Pentru persoanele sănătoase	2 050	80	20	390
2.	Pentru persoanele aflate la recuperare	2 500	94	27	445
3.	Pentru persoanele distrofice	3 000	94	77	481,5
4.	Pentru persoanele spitalizate	2 700	94	77	463
5.	Separat				

De fiecare dată când se servește masa, medicul de serviciu face însemnări zilnice, cu privire la calitatea mâncării gătite, în cartea de degustare. Mâncarea este bine gătită, gustoasă și de calitate. La Blocul alimentar, alimentele sunt primite din depozitul sectorului de lagăr pe bază de ordin de predare/primire. La predarea/primirea alimentelor asistă șeful bucătăriei, medicul dietetician, bucătarul din rândul prizonierilor de război. Predarea produselor și distribuirea mâncării se face în prezența persoanei de serviciu și a personalului medical.

Din punct de vedere sanitar, blocul alimentar se află într-o stare bună, clădirea fiind minuțios curătată, vasele sunt spălate cu apă fierbinte și sunt uscate. Cei care lucrează în blocul alimentar sunt examinați regulat, din punct de vedere sanitar și pentru a se descoperi dacă nu cumva sunt infectați cu diversi bacili.

Blocul alimentar din Sectorul de lagăr nr. 2 – care a fost refăcut la etajul 1 al unei clădiri din cărămidă care a suferit un incendiu – are în dotare o plită pentru fier cu 5 cazane, cu o capacitate de 1 600 de litri, o plită de bucătărie, o bucătărie de campanie, mese pentru tranșat [carnea], depozite pentru păstrarea proviziilor de alimente pentru o zi și o spălătorie [pentru vase]. Există meniu și carte pentru degustare. În apropierea blocului alimentar este dispusă cantina, care este dotată cu mese și bănci.

Blocul alimentar din Secția nr. 3 are, de asemenea, în dotare o plită pentru fier, dotată cu 4 cazane, cu o capacitate de 1 200 de litri, o bucătărie de campanie, o plită de gătit cu cuptor, precum și veselă de bucătărie. Blocul alimentar este deservit de 5 prizonieri de război. În statul de funcții nu există prevăzut personal pentru bucătărie.

Controlul modului în care este gătită și distribuită mâncarea este efectuat de către personalul medical de serviciu. Din punctul de vedere al gustului, calitatea mâncării este satisfăcătoare.

6. Aprovizionarea lagărului cu produse agricole

Produsele alimentare rămase, potrivit evidențelor de la 25 mai 1944, și necesarul zilnic, potrivit numărului de prizonieri de război luați în evidență pe liste, sunt:

Nr. crt.	Denumirea produselor alimentare	Existențul (în chintale)	Necesarul (pe zi)
1.	Făină de secară cu amestec	73,1	7
2.	Făină de tipul 96%	145	115
3.	Crupe (din grâu)	35	10
4.	Orez	14	90
5.	Carne	8,7	7
6.	Pește	21	14
7.	Slănină afumată	2,9	35
8.	Slănină/Grăsimi diverse	30	67
9.	Zahăr	30,6	66
10.	Sare	20	36
11.	Tutun	11	47
12.	Săpun	10,4	41
13.	Lapte	31	35
14.	Paste făinoase	15,5	48
15.	Fructe uscate	5,2	96
16.	Pesmeți	314	30
17.	Legume (varză)	350	40
18.	Murături	80	350

Principalul furnizor de alimente este Depozitul nr. 12 al Direcției militare regionale de aprovizionare, acesta din urmă furnizând produsele atât direct din depozitele sale, cât și pe baza comenzilor directe către furnizori. În luna mai, nu au existat îintreruperi în eliberarea produselor de la magazie sau de la furnizori, cu excepția făinii tip, în locul căreia a fost furnizată făină de grâu de tip 96%.

Carnea, carnea afumată și semiafumată, primită de lagăr, pe bază de comandă, este de calitate inferioară.

În lagăr, nu există unt, griș, cartofi, lapte proaspăt, acesta din urmă fiind înlocuit cu smântână.

În luna mai, au fost primite următoarele alimente și furaje (pe bază de comandă, în tone):

Nr. crt.	Denumirea produselor alimentare	Necesarul de realizat	S-a realizat
1.	Făină de grâu cu amestec de orz	30	30
2.	Crupe din grâu	4	4
3.	Carne	2,5	2,5
4.	Pește sărat	10	6
5.	Slănină (untură de porc)	0,3	0,3
6.	Lapte	4,9	4,9
7.	Ovăz	4,9	4,9

Comanda de 10 tone de pește nu a fost onorată, din cauza faptului că furnizorul nu a avut pește.

7. Starea serviciului de pază și a regimului de pază

Paza exterioară a lagărului, escorta și paza prizonierilor de război la munci este efectuată de către un batalion, detașat de la Brigada nr. 43 a trupelor de escortă din cadrul NKVD.

Ca urmare a faptului că dispunerea lagărului nu este compactă, batalionul a organizat câte o garnizoană, în cele trei secții ale lagărului.

Paza Secției nr. 1 este asigurată de către o garnizoană de tipul 5, din cadrul Companiei a 2-a, iar Sectoarele de lagăr nr. 2 și 3 sunt păzite de garnizoane de tipul 2, din cadrul Companiilor a 4-a Pușcași și, respectiv, a 2-a Pușcași.

Gospodăria auxiliară a lagărului nu se află sub pază militară.

Paza exterioară și interioară la gospodăria auxiliară, precum și paza prizonierilor de război, scoși din perimetru [lagărului] la munci agricole, sunt efectuate de către o echipă de paznici, organizată de către Administrația lagărului, cu un efectiv de 20 de persoane.

Paza Secției Astrahan este asigurată de către trupele de pază de la Baza nr. 88 a Comisariatului Poporului pentru Apărare.

Paza Administrației lagărului, a depozitelor (atât cele pentru alimente, cât și cele pentru efecte) și a garajului este asigurată de către o echipă de paznici, cu un efectiv de 10 persoane.

Paza interioară a sectoarelor de lagăr, escorta și paza micilor grupuri de prizonieri de război, folosiți la munci în interiorul lagărului, sunt asigurate de către echipe de paznici, cu următoarele efective: Secția nr. 1 – 14 persoane; Secția nr. 2 – 4 persoane; Secția nr. 3 – 6 persoane.

Numărul posturilor de gardă și de pază pentru fiecare sector de lagăr a fost stabilit printr-un document elaborat de către o comisie comună, formată din reprezentanți ai Administrației lagărului și ai Brigăzii nr. 43 a trupelor de escortă.

În Sectorul de lagăr nr. 1, există 10 posturi de gardă, din care: 5 pe timp de zi și 5 pe timp de noapte; în plus, pe timp de noapte este organizată patrulă – pentru iluminatul terenului și pentru verificarea vigilanței și a modului în care santinele efectuează serviciul –, formată din două persoane, dotată cu câine de serviciu.

Posturile pentru paznici sunt în număr de 5, din care: 3 pe timp de zi și 2 pe timp de noapte.

În Sectorul de lagăr nr. 2, există 7 posturi de gardă, din care: 4 pe timp de zi și 4 pe timp de noapte. În plus, pe timp de noapte, pentru iluminarea terenului și verificarea vigilanței santinelelor, este trimisă o patrulă, formată din două persoane.

Posturile pentru paznici sunt în număr de 3, din care: 2 pe timp de zi și 1 pe timp de noapte.

În Sectorul de lagăr nr. 3, există 6 posturi de gardă, din care: 3 pe timp de zi și 3 pe timp de noapte. În plus, pe timp de noapte este trimisă o patrulă, formată din două persoane, pentru iluminarea terenului și verificarea vigilanței.

Posturile pentru paznici sunt în număr de 2, din care: 1 pe timp de zi și 1 pe timp de noapte.

Serviciul de gardă al santinelelor este stabilit cu ajutorul tabelului posturilor de gardă, în care sunt prezentate obligațiile santinelei pentru fiecare post. În fiecare zi, în funcție de situația concretă, șeful garnizoanei întocmește planul de pază, care este aprobat de către comandantul sectorului de lagăr. Înainte de intrarea în post, persoanele desemnate pentru serviciul de gardă sunt instruite în privința modului de rezolvare a sarcinilor de

serviciu, cu ajutorul unei machete a sectorului de lagăr. Legătura cu posturile se face vizual și prin sunete, din cauza faptului că la batalion și în lagăr nu există mijloace tehnice de transmisiuni. Legătura dintre Administrația lagărului, secțiile lagărului și statul major al batalionului, precum și dintre secțiile lagărului și garnizoană se asigură prin intermediul rețelei telefonice orășenești. Pe timp de noapte, secțiile lagărului sunt iluminate cu lumină electrică. Secțiile lagărului sunt îngrădite, în conformitate cu Ordinul nr. 0343, cap. 21, al NKVD, astfel: Secțiile nr. 1 și 2, cu un gard de sârmă ghimpată, iar Secția nr. 3, cu un gard din lemn.

Paza și regimul de detenție ale prizonierilor de război sunt în conformitate cu Ordinul nr. 00267-1941, al NKVD, precum și în conformitate cu directivele și instrucțiunile Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

Prizonierii de război din lagăr sunt dispuși în barăci, pe naționalități, iar în fiecare baracă este numit un responsabil. În toate barăcile au fost tipărite și afișate – în limbile vorbite de prizonierii de război – ordinea de zi, drepturile și obligațiile prizonierilor de război. Intrarea și ieșirea prizonierilor de război în/din perimetru lagărului se face pe bază de listă, după apelul nominal corespunzător.

În conformitate cu directivele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, lagările au elaborat planuri cu privire la urmărirea [evadațiilor] în zona apropiată [perimetrlui lagărului]. Pe o rază de 50 km de lagăr, au fost create 31 de grupuri (brigăzi de sprijin), cu un efectiv de 232 de persoane. Legătura, instructajul și activitățile educative desfășurate cu brigăzile de sprijin sunt efectuate personal de către șeful lagărului și nu mai rar de o dată pe lună.

Serviciul de pază și stingerea incendiilor din cadrul lagărului este efectuat de către pompieri – care se află pe statul de funcții al lagărului, câte 2 pentru fiecare sector de lagăr –, precum și cu ajutorul echipelor de pompieri formate din prizonieri de război. Mijloacele pentru stingerea incendiilor constau în panouri dotate cu: găleți, lopeți, răngi, târnăcoape, căngi, scări și topoare. Fiecare clădire are butoaie cu apă și lăzi cu nisip pentru stingerea incendiului. În Secția nr. 1, există pompă manuală pentru stingerea incendiului, cu un furtun lung de 60 de metri, precum și două cișmele de distribuție. Podurile tuturor clădirilor sunt curățate și închise. Sobele sunt verificate și sigilate. Locurile pentru fumat sunt marcate și dotate cu butoaie cu apă și lăzi cu nisip. În plus, fiecare sector de lagăr este deservit de echipe de pompieri de la întreprinderi. Distanța dintre acestea și sectoarele de lagăr este de 500 de metri; există și legătură telefonică. În anul 1944, nu au fost incendii.

Ca urmare a faptului că statul de funcții al Batalionului nr. 142 al trupelor de escortă, care păzește lagărul, este incomplet, personalul batalionului este cantonat în garnizoanele din sectoarele de lagăr – aproape 50% din efectivul de luptă –, fapt care se reflectă în calitatea serviciului de pază a lagărului; [de asemenea] îngădește posibilitatea scoaterii la muncă a prizonierilor de război.

Personalul batalionului a fost completat – atât cât a fost posibil – cu rezerviști în vîrstă și cu tineri, recruți, din contingentele anilor 1926-1927. Personalul militar nu este suficient pregătit din punct de vedere militar și pe linie de serviciu. Au loc acte de indisiplină pe timpul efectuării serviciului, cum ar fi: dormitul în post, lipsa vigilenței, manifestată prin plecarea din post.

Pe timpul escortării prizonierilor de război către locul de muncă, nu întotdeauna sunt respectate regulile privind portul armamentului și normele privind distanța regulamentară dintre coloanele contingentului [de prizonieri de război] păzit și escortă.

Echipele de pază din lagăr au fost completate, în principal, cu persoane provenite din rândul contingentelor speciale, care au reușit să treacă de verificarea specială, dar care nu sunt suficient de pregătite pe linie de serviciu și din punctul de vedere al cunoștințelor militare generale. Paznicii nu cunosc atribuțiunile de serviciu, în limitele prevederilor Ordinului nr. 0313, al NKVD, și ale instrucțiunilor pentru paznicul de serviciu, elaborate de către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

În luna aprilie, la gospodăria auxiliară, o grupă de paznici (formată din 3 persoane) a furat, cu ajutorul prizonierilor de război, animale din colhoz. Paznicii au fost condamnați.

Starea generală a pazei și a regimului [de pază] din lagăr este satisfăcătoare.

8. Activitățile politico-educative de masă, desfășurate cu prizonierii de război

Activitățile politico-educative de masă, desfășurate cu prizonierii de război, se efectuează în conformitate cu directivele și instrucțiunile Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

I. Principalele tipuri de activități sunt: adunările, mitingurile, rapoartele, lecțiile, informările politice, activități în bibliotecă, activități individuale desfășurate în cadrul cluburilor artistice, activitatea desfășurată pentru gazeta de perete, competiția în muncă, activitățile desfășurate în cadrul diverselor cercuri, lecturi colective și individuale ale literaturii cu caracter artistic și politic, precum și lecturi ale literaturii periodice.

Întreaga activitate are ca obiective reeducarea în spirit antifascist a prizonierilor de război, demascarea minciunii fasciste și luarea de contact cu regimul sovietic – ca stadiu final al dezvoltării sociale –, precum și pregătirea de luptători activiști antifasciști, din rândul prizonierilor de război, gata să se angajeze în luptă împotriva fascismului.

La baza întregii activități se află documentele istorice ale tov. Stalin, cu privire la Marele război al Uniunii Sovietice pentru apărarea Patriei, rezumate ale Biroului informativ, materiale cu privire la atrocitățile comise de trupele germano-fasciste, literatura politică aparținând clasincilor marxism-leninismului, materiale din ziarul „Germania Liberă”, „Graiu liber”, „Izvestiia” și.a.

Starea prizonierilor de război – din punct de vedere politico-moral – este satisfăcătoare.

Un număr important din rândul prizonierilor de război de toate naționalitățile nu mai crede în victoria Germaniei fasciste și manifestă o stare de spirit antifascistă, grație influenței exercitat de acțiunile militare de pe front, desfășurate cu succes, de către Armata Roșie, și de propaganda noastră.

II. În lagăr, există însă și prizonieri de război cu vederi fasciste, care sunt de neîndupăcat, în pofida propagandei noastre și a acțiunilor desfășurate de către Administrația lagărului și aparatul politic al acestuia.

Segmentul fascist [din rândul prizonierilor de război] a răspândit zvonuri provocatoare (în Secția nr. 1, la gospodăria auxiliară au infăptuit acțiuni de sabotaj în activitățile de producție, au avut loc tentative de discreditare a prizonierilor de război care desfășurau, în mod activ, activități antifasciste și.a.).

Sub influența activității desfășurate cu prizonierii de război și a dorinței de a ajuta la grabnica înfrângere a fascismului, o parte a prizonierilor de război, care desfășoară activități în domeniul contracarării acțiunilor fasciștilor, dă dovadă de activism în producție, reușind îndeplinirea normelor privind productivitatea muncii.

Astfel, de exemplu, prizonierii de război care își desfășoară activitatea la muncile câmpului, în vederea construirii unui sistem de irigații al gospodăriei auxiliare, depășesc neîncetat normele de producție. La începutul lunii mai, 180 de prizonieri de război, care lucrau la construirea unui canal, au săpat până la 200 de m³ de pământ pe zi. După ce activul antifascist a desfășurat cu aceștia activități referitoare la situația reală [de pe front] și a organizat o întrecere în muncă, norma îndeplinită a crescut de 3-4 ori.

Rezultate bune au obținut plutonul român, condus de către brigadierul Todosă, și plutonul format din prizonieri de război de naționalitate slavă, condus de brigadierul Kenik. Mulți dintre prizonierii de război din aceste plutoane sapă câte 6-7 m³ pe zi, de persoană.

Prizonierii de război din Secția nr. 1 desfășoară o activitate intensă la Uzina nr. 264. În 10 luni de activitate, prizonierii de război de la Secția de tancuri au reparat 126 de tancuri, din care 80 de bucăți sunt tancuri grele și medii.

Brigăzile românilor Meteica și Voden, precum și brigada germană a lui Andrich Heif depășesc sistematic sarcinile de producție (130-135%), fapt pentru care au fost premiați de către conducerea uzinei. În medie, planul de producție pe lagăr este îndeplinit cu 100-104%.

III. În total, la 25 mai, numărul antifasciștilor din lagăr este de 830 de persoane, din care 139 sunt membre ale activului antifascist. Pe naționalități, antifasciștii se împart astfel: antifasciști germani – 260 de persoane, din care 54 activează în activul antifascist; antifasciști români – 440 de persoane, din care 71 activează în activul antifascist; antifasciști de alte naționalități – 136 de persoane, din care 14 activează în activul antifascist.

Aceste cifre nu sunt finale, deoarece, la începutul lunii mai a.c., în lagăr au sosit 1 000 de prizonieri de război, care, acum, se află într-un proces de prelucrare de către aparatul politic al lagărului.

În rândul celor din activul antifascist, există 8 persoane care au absolvit Școala antifascistă. Toți au fost distribuiți la sectoarele de lagăr, unde desfășoară activități.

În lagăr se află și un imputernicit al Comitetului Național „Germania Liberă” – Piltz –, care a fost confirmat de Comitetul național; acesta își îndeplinește atribuțiunile și acordă sprijin aparatului politic în activitățile desfășurate.

IV. Pe perioada de funcționare a lagărului (1 an), un număr considerabil de prizonieri de război au fost trimiși la unități militare naționale, cursuri și.a.

1. Pentru Divizia română „Tudor Vladimirescu” [au fost trimise] 309 de persoane (români).

2. Pentru îndeplinirea de sarcini speciale [au fost trimise] 150 de persoane (români).

3. Pentru desfășurarea de activități de propagandă cu caracter antifascist, în rândul trupelor germane, de pe Frontul de Sud, [au fost trimise] 10 persoane (germani).

4. Pentru [constituirea] unității militare iugoslave [au fost trimise] 117 persoane; în plus, comandanțul acestei unități, locotenent-colonelul Marko Mesici, s-a aflat în lagăr până la acest moment.

5. Pentru [constituirea] de unități militare poloneze și cehoslovace [au fost trimise] 58 de persoane.

6. La Școala antifascistă și la cursuri [au fost trimise] 86 de persoane, din care 72 sunt germani.

În total, numărul prizonierilor de război care reprezintă antifasciștii pregătiți și membrii activului antifascist este de 711 persoane.

V. Pentru toate sectoarele de lagăr există 5 biblioteci mobile (cu cărți de literatură în limbi străine și cu literatură politică). În prezent, numărul de cărți este de 3 814 bucăți. Bibliotecile sunt în permanență aprovizionate, iar cererea de cărți crește.

Astfel: în octombrie 1943, au fost citite 350 de cărți; în noiembrie 1943, au fost citite 475 de cărți; în decembrie 1943, au fost citite 497 de cărți; în ianuarie 1944, au fost citite 805 cărți; în februarie 1944, au fost citite 1 245 de cărți; în martie 1944, au fost citite 1 464 de cărți.

Următoarele cărți sunt foarte cerute: *Stalin despre Marele război pentru apărarea Patriei al Uniunii Sovietice*, *Constituția URSS*, biografiile lui Lenin și Stalin, *Cursul scurt de istorie al PC(b)*, *Cine este Hitler?*, *Înfrângerea lui Hitler este inevitabilă*, clasicii ruși și.a.

Pe lângă aceasta, zilnic sunt desfășurate activități în jurul ziarelor editate de către Direcția generală politică a Armatei Roșii în limbile germană, română, maghiară, precum și în jurul ziarului „*Izvestia*”. Ca urmare a sosirii în lagăr a unui nou contingent, ziarele în limbile germană și română nu sunt suficiente și, de aceea, numărul acestora trebuie mărit de 3 ori.

VI. În fiecare sector de lagăr a fost organizat un ansamblu de cântece și dansuri. Sunt organizate regulat concerte de amatori. În perioada 1 ianuarie-1 mai 1944, au fost organizate 19 astfel de concerte. În programul acestor concerte au existat cântece inspirate din domeniile popular-național, clasic, cântece cu conținut antifascist și cântece revoluționare, satire politice, în care Hitler și clica sa erau ridiculizați și.a. Concertele atrag un număr mare de ascultători și se bucură de o mare popularitate în rândul prizonierilor de război.

Este necesar de menționat că, în lagăr, în afară de un singur acordeon, nu există alte instrumente muzicale, iar necesitatea de a avea mai multe este mare.

În perioada cuprinsă între 1 ianuarie și 1 mai 1944, au fost tipărite 16 gazete de perete și 10 fotoreportaje, în limbile germană și română, dedicate sărbătoririi Armatei Roșii, Zilei de 1 Mai, atrocităților comise de trupele germano-fasciste. Pentru îmbunătățirea acestor activități sunt necesare coli de scris și culori, deoarece în lagăr acestea există în cantități insuficiente.

În lagăr există o stație de radioficare și un cinematograf mobil, care, în prezent, nu sunt exploatați ca urmare a faptului că tehnicianul care se ocupă de ele se află în inspecție.

VII. Cu prizonierii de război au fost organizate următoarele cercuri:

1. Cercul pentru studiul Constituției URSS, care cuprinde: români – 301 persoane; germani – 380 de persoane.

2. Cercul care studiază pe baza programei Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești și în care activează activul antifascist: germani – 70 de persoane; români – 60 de persoane.

3. În plus, în fiecare sector de lagăr, există cercuri artistice de amatori: ansambluri corale, cercuri muzicale și dramatice.

Activitățile desfășurate în cadrul cercurilor politice contribuie la largirea vederilor politice ale prizonierilor de război și îi ajută să se elibereze mai rapid de opiumul fascist.

Astfel, de exemplu, după studierea Constituției URSS, prizonierii politici își expun punctul de vedere pe marginea faptului că orânduirea socială perfectă este cea sovietică și că ei, acasă, după terminarea războiului, ar dori să lupte doar pentru o astfel de orânduire.

VIII. Cu prizonierii de război germani este desfășurată o amplă activitate cu privire la Comitetul Național „Germania Liberă”, care a fost creat, și al manifestului său. Toți

prizonierii de război germani au aderat la platforma Comitetului național. Germanii antifasciști – în total, 194 de persoane – au scris, încă din 1943, scrisori și cereri colective, prin care cereau ca pe teritoriul URSS să fie organizată o legiunea germană antifascistă pentru lupta armată împotriva fascismului. În ceea ce privește celelalte naționalități, un număr de 703 prizonieri români au semnat, în luna iunie, o cerere către tov. Stalin, prin care cereau organizarea, pe teritoriul URSS, a unei unități militare românești și trimiterea lor acolo [la această unitate]; 205 cehi și iugoslavi [au fost trimiși] în unitățile naționale iugoslave și cehoslovace, mai ales că iugoslavii au trimis, încă din mai 1943, o cerere colectivă tov. Stalin, prin care-i cereau organizarea unei unități militare iugoslave; 194 de polonezi [au fost trimiși] în armata poloneză; 18 prizonieri de război francezi [au fost trimiși] în armata generalului [Charles] de Gaulle. Există un sir de cereri prin care prizonierii de război roagă să fie înrolați în Armata Roșie.

În plus, un număr de prizonieri de război au adoptat și trimis cereri colective cu caracter antifascist. Astfel, de exemplu, prizonierii de război români au adoptat și semnat câteva apeluri adresate soldaților și ofițerilor din armata română de pe front, propunându-le acestora să treacă de partea Armatei Roșii. Prizonierii de război polonezi s-au alăturat la scrisoarea-apel a soldaților și ofițerilor Diviziei române „Tudor Vladimirescu”, adresând un protest colectiv prin care demascau minciuna fascistă cu privire la împușcarea, la Katyń, a prizonierilor de război polonezi de către Armata Roșie. 118 prizonieri de război italieni au adresat o scrisoare poporului italian, chemându-l la luptă împotriva fascismului german și-a.

Există și alte cereri și documente valoroase, aparținând prizonierilor de război, despre alte probleme, cum ar fi: atrocitățile comise de trupele germano-fasciste, starea politico-morală a armatei germane și a spatiului frontului, materiale valoroase cu privire la aviația germană și-a. Toate aceste documente au fost trimise Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

În primul trimestru al anului 1944, au fost organizate 12 adunări generale cu prizonierii de război, pe probleme politice, și 120 de lecții, rapoarte și informări politice.

9. Activitatea de producție a lagărului

Prizonierii de război sunt folosiți la următoarele activități:

- la Uzina nr. 264 – 440 de persoane;
- la Biroul de construcții al Direcției regionale Stalingrad a NKVD – 229 de persoane;
- la Stația de termoficare din Stalingrad și la Uzina nr. 91 – 100 de persoane;
- la Fabrica de cherestea „Erman” – 185 de persoane;
- la Baza nr. 88 a Comisariatului Poporului pentru Apărare (orașul Astrahan) – 55 de persoane;
- la gospodăria auxiliară a lagărului – 416 persoane;
- în atelierele pentru satisfacerea nevoilor lagărului (cizmarie, croitorie, tâmplărie, tinichigerie) – 78 de persoane;
- la reparațiile actuale ale clădirilor din lagăr – 43 de persoane.

Nu sunt scoase la muncă ca urmare a lipsei escortei – 170 de persoane.

Total privind fondul de mâna de lucru – 1 901 persoane.

Nu sunt utilizate la muncă pe caz de boală: distrofici – 252 de persoane; spitalizați – 57 de persoane; invalizi – 24 de persoane; ofițeri – 21 de persoane; aflați la echipele de recuperare – 121 de persoane; total – 475 de persoane.

În total, în lagăr, sunt 2 338 de persoane.

Precizări:

La serviciile din lagăr sunt utilizați prizonierii de război din echipele de recuperare, în număr de 38 de persoane.

Următoarele condiții din contracte nu sunt îndeplinite de către organismele economice de la 1) Uzina nr. 264 (Comisariatul Poporului pentru Industria Tancurilor) și 2) Fabrica de cherestea „Erman” (Direcția generală pentru exploatarea pădurilor și pentru prelucrarea lemnului):

- a) nu oferă supliment de hrană prizonierilor de război, care îndeplinesc și depășesc norma de lucru stabilită;
- b) nici până în prezent nu le-au fost asigurate cazarmamente și haine de lucru prizonierilor de război din producție;
- c) nu furnizează combustibil sectoarelor de lagăr.

În cursul anului 1944, nu au existat accidente la unitățile de producție ale organismelor economice.

La principalele activități de contractări, prizonierii de război îndeplinesc normele stabilită, în medie, cu 100%.

O piedică în calea utilizării prizonierilor de război la activități în unitățile de producție o constituie numărul insuficient al trupelor de escortă, ceea ce face ca, în lagăr, să rămână mâna de lucru.

Lucrătorilor din lagăr le-au fost date directive corespunzătoare pentru eliminarea tuturor neajunsurilor descoperite în urma anchetei.

Anexă:

Planul sectoarelor de lagăr¹.

Președintele comisiei:

Adjunctul comandantului Direcției regionale Stalingrad a NKVD,
locotenent-colonel de securitate (ss) Petruhin

Membri:

Şeful Administrației Lagărului nr. 108,
locotenent-colonel de securitate (ss) Smirnov
Medic inspector principal din cadrul Direcției regionale
a Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
(ss) Lihodeeva

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 28, f. 436-446

NOTĂ

¹ Nu se publică.

Documentul 135

Comunicatul special al lui L.P. Beria către I.V. Stalin, cu privire la atitudinea generalilor români prizonieri de război față de fostul rege al României, Carol [al II-lea]

Strict secret
Nr. 503/b
24 mai 1944

Tovarășului Stalin I.V.

La 22 mai a.c., a avut loc o discuție cu prizonierii de război români, generalii Mazarini, Lascăr, Dimitriu¹, Nedelea și Brătescu, despre atitudinea lor față de fostul rege al României Carol [al II-lea], care trăiește în emigrație, precum și despre atitudinea față de el a diverselor grupuri politice și militare din România.

Generalii români prizonieri de război, participanți la discuții, se raportează pozitiv, în ansamblu, la fostul rege, exprimându-și intenția de a coopera cu regele Carol, e adevărat, cu anumite rezerve.

În special generalii Mazarini și Dimitriu au subliniat că ei vor coopera cu regele Carol doar în cazul în care el va fi sprijinit de Guvernul URSS și că refuză să acționeze împreună cu el dacă regele va fi sprijinit doar de SUA și Anglia.

Potrivit opiniei generalilor români, majoritatea ofițerilor în vîrstă îl vor sprijini pe regele Carol, dacă cel din urmă va lupta împotriva germanilor.

Partidele politice de opoziție din România îl pot sprijini pe regele Carol.

Având simpatii monarhice, generalii prizonieri de război consideră că cea mai bună formă de guvernământ pentru România, după terminarea războiului, este monarhia constituțională.

Potrivit opiniei generale a acestor ofițeri, regele Mihai nu se bucură de sprijinul armatei, al poporului și al partidelor politice, însă generalul Lascăr a comunicat că trebuie luată în considerare posibilitatea ca mama sa² să acționeze în favoarea regelui Mihai.

Generalii acordă o mare importanță faptului că regele Carol s-a compromis în ochii societății românești prin originea „lipsită de nobilă” a celei de-a doua sa soții.

Vă oferim extrase din stenograma de conversație și din declarațiile autografe ale generalilor români:

Dimitriu Romelius Sava – născut în 1892; general de brigadă; provenit dintr-o familie de general; are studii militare superioare; ofițer activ al armatei române; decorat cu șase ordine, comandant al Diviziei 20 Infanterie; luat prizonier în ianuarie 1943, lângă Stalingrad.

În declarația autografă Dimitriu scrie:

„Îl ștui pe regele Carol din anul 1912 și am slujit împreună cu el în armată. Regele Carol întotdeauna a avut încredere în mine. Dacă regele Carol va reveni pe tronul

României, atunci eu voi fi alături de el și îl voi sluji la fel de credincios ca și înainte, dar doar în cazul în care regele Carol va fi sprijinit și recunoscut de către Guvernul URSS și de către aliații săi, SUA și Marea Britanie. În 1940, în România, mulți au regretat detronarea și plecarea din România a regelui Carol. Eu cred că învinuirile aduse regelui Carol pentru toate nenorocirile abătute acum asupra României nu sunt întru totul îndreptățite. Poporul l-a iubit foarte mult pe regele Carol.

În prezent, nu pot spune dacă s-au menținut sau nu aceste simpatii, în condițiile unei astfel de nenorociri, care nu s-a mai întâmplat niciodată în istoria României, nenorocire de care regele Carol este, de asemenea, răspunzător.

Armata română a păstrat amintiri frumoase despre regele Carol, amintiri care există și în prezent. Eu cred că majoritatea efectivului de ofițeri din România este pentru Carol. Tânărului ofițeri sunt influențați de «spiritul legionar», ofițerii bătrâni păstrează simpatii anterioare față de regele Carol. Regele Carol poate beneficia de sprijinul deplin al Partidului Liberal, în special, al faționii Tătărescu și, parțial, din partea faționii Brătianu³. Partidul Țărănesc⁴, în special faționea Maniu-Mihalache, a fost împotriva sa, pe toată perioada cât s-a aflat la conducere și până la plecarea lui din România. Faționea acestui partid «Frontul Renașterii Naționale»⁵, condusă de Călinescu⁶ și care reunește pe majoritatea membrilor Partidului Țărănesc, l-a sprijinit întotdeauna pe regele Carol. După câte se pare, extrema stângă și partidele de dreapta vor fi împotriva regelui Carol, în special cei care se află în alianță cu «legionarii».

În cazul reîntoarcerii în România, regele Carol se va putea sprijini, de asemenea, pe Partidul Popular⁷, ai căruia membri intră în Partidul Liberal sau sunt solidari cu el; totodată, mai poate primi sprijin din partea vechilor rămășițe ale [fostului] Partidului Conservator, condus de către Adjetuanu⁸, prietenul personal al regelui. În armată, regele Carol poate conta pe sprijinul foștilor săi generali: Mihail⁹ – fost mareșal al Palatului și ministru de război, Teodorescu Polia¹⁰ – fost secretar și ministru de război (cel mai bun prieten al regelui Carol) și Tătăranu¹¹ – fost atașat militar la Paris, precum și pe majoritatea ofițerilor din marina militară și din aviație, arme create în timpul regelui Carol.

Dacă regele Carol s-ar întoarce în România cu intenția de a o salva, atunci populația ar avea o atitudine bună față de el. O mare importanță ar avea-o sprijinul care-i poate fi oferit de către guvernele URSS, SUA și al Angliei. Dacă regele Carol va primi acest sprijin, nu vor fi probleme din punctul de vedere al atitudinii față de el.

Personal, voi rămâne cu regele Carol, atât timp cât acesta va coopera cu Rusia și atât timp cât guvernul sovietic îl va sprijini.

În România, regele Mihai nu are importanță, el fiind, în opinia mea, un copil fără niciun fel de putere. Mihai va trebui să părăsească țara, deoarece toate partidele politice, poporul și armata nu îl vor sprijini.”

Lascăr Mihail Constantin – născut în 1889; general de divizie; provine dintr-o veche familie de moșieri; ofițer activ al armatei române; a absolvit Academia de Război și a comandat Divizia a 6-a Infanterie; decorat cu cele mai înalte distincții române și germane; s-a predat în noiembrie 1942, lângă Stalingrad.

Lascăr are o atitudine loială față de regele Carol și consideră că revenirea la putere a acestuia ar aduce României ieșirea dorită din război. Potrivit opiniei lui Lascăr, Partidul Liberal al lui Gheorghe Brătianu și Partidul Țărănesc al lui Maniu-Mihalache îl vor sprijini pe regele Carol. Lascăr admite că, în sufletul său, regele Carol este un democrat,

va face concesii partidelor democratice și va lupta hotărât împotriva legionarilor, care sunt sprijiniți de către germani.

În opinia sa, armata – în special, ofițerii bătrâni – se poate situa în întregime de partea regelui Carol, pentru că regimul Antonescu s-a discreditat. Revenirea la putere a regelui Carol va fi primită pozitiv de populație. Orientată spre englezi și francezi, burghezia română îl va sprijini, de asemenea, pe regele Carol.

Dacă se va pune problema revenirii la putere a regelui Carol, ar putea apărea o serie de divergențe generate de faptul că, în România, [societatea] are o atitudine intransigentă față de soția lui Carol, iar severele îngrișiri din trecut ale democrației au provocat nemulțumirea partidelor de opoziție.

Potrivit opiniei lui Lascăr, mama regelui Mihai poate organiza lupta împotriva regelui Carol.

Personal, Lascăr consideră posibilă participarea la mișcarea de susținere a regelui Carol.

În declarația autografă, Lascăr scrie că „reîntoarcerea regelui Carol trebuie să aibă loc cu acordul poporului român”.

Mazarini, Nicolae Ivanovici – anul nașterii 1894; general de divizie; provine din familia unui proprietar sărac; ofițer activ al armatei române; a absolvit Academia Militară; a fost atașat militar în Bulgaria, a deținut funcția de șef al Marelui Stat-major al armatei române; când a fost luat prizonier, în noiembrie 1942, în regiunea Stalingrad, era comandant al Diviziei 5 Infanterie. Mazarini are numeroase relații în cercurile guvernamentale și militare din România.

În declarația autografă, Mazarini scrie:

„Reîntoarcerea regelui Carol în România este posibilă doar în condițiile sprijinirii sale oficiale de către URSS, SUA și Anglia.

Doar într-o astfel de împrejurare, fostul rege Carol poate dobândi o situație favorabilă în ochii poporului și ai armatei.

Este necesar să fie luat în considerare faptul că această problemă (reîntoarcerea lui Carol al II-lea – n. trad.) poate crea un conflict între tată și fiu¹². Chiar dacă se evită o astfel de situație, regele Mihai trebuie să părăsească tronul imediat și să se alăture tatălui său, deoarece, în opinia mea, este imposibil ca tatăl să fie de acord să lupte împotriva fiului său.

Dacă regele Carol nu va fi sprijinit de către marile democrații ale lumii, producerea unor schimbări în viața social-politică a țării este imposibilă.

Personal, eu cred că reîntoarcerea regelui Carol este puțin probabilă. L-am iubit foarte mult pe fostul rege Carol, dar conduită să în viață personală și tendințele sale dictatoriale nu mi-au oferit posibilitatea păstrării sentimentelor sincere anterioare față de el. Reîntoarcerea regelui Carol în România, ca salvator al țării, poate atrage din nou către el toate partidele democratice și se poate spera că majoritatea poporului român îl va urma.”

Într-o conversație, în afara de cele mai sus relatate, generalul Mazarini a comunicat că el poate participa la acțiunea regelui Carol împotriva germanilor doar în cazul în care Carol va fi sprijinit pe deplin de către guvernele Uniunii Sovietice, SUA și al Marii Britanii; el nu va colabora cu Carol dacă guvernul sovietic nu îl va sprijini.

Nedea, Sava Frolovici – anul nașterii 1890; general de brigadă; provine din familia unui de proprietar de pământuri; ofițer activ al armatei române; fost comandant al Diviziei a 11-a Infanterie; luat prizonier în raionul Millerovo, în decembrie 1942.

În declarația autografă, generalul Nedea afirmă: „Armata a regretat plecarea regelui Carol. În pofida faptului că eu am plecat de multă vreme din țară, cred totuși că poporul român și armata ar avea o atitudine pozitivă față de venirea la conducerea țării a Majestății Sale Regele Carol.

Poporul român îl simpatiza pe regele Carol și avea o mare încredere în patriotismul său și în capacitatea sa de conducere a țării. Armata îl simpatiza și mai mult pe regele Carol.

Cred că și oamenii politici, în marea lor majoritate, ar fi bucuroși de reîntoarcerea regelui Carol. Se subînțelege că, în prealabil, este necesar ca poporul să știe care este atitudinea puterilor aliate (Uniunea Sovietică, SUA și Anglia) față de revenirea pe tron a regelui Carol și în ce condiții îl vor sprijini.

Eu presupun că, în afară de germanofili, legionari și actualul guvern, toți ceilalți ar sprijini venirea regelui Carol la putere. În cazul în care Majestatea Sa Regele Carol va veni la conducerea țării cu obiectivul de a acționa pentru binele țării, atunci eu sunt gata să-l sprijin. Consider că problema regelui Mihai se va rezolva fără dificultăți, pentru că el trebuie să împărtășească soarta guvernului Antonescu”.

Brătescu, Constantin Ivanovici – anul nașterii 1892; general de brigadă; provine din familia unui mare moșier; ofițer activ; decorat cu distincții românești și germane; luat prizonier în ianuarie 1943, în apropiere de Stalingrad, fiind comandantul unei divizii de cavalerie.

În cadrul conversației, Brătescu a comunicat că, în cazul în care Carol va încerca să se reîntoarcă la tron, poporul român îl va sprijini, cu excepția acestor persoane strâns legate de germani.

Brătescu afirmă că este puțin probabil ca regele Carol să beneficieze de sprijin din partea partidelor românești, deoarece, pe vremea sa, aceste partide au fost distruse de către el.

Mai departe, Brătescu a comunicat că, potrivit opiniei sale, problema privind cine va fi regele României nu are o importanță atât de mare.

Conversațiile au avut loc cu fiecare general în parte.

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS,
L. Beria

RGASPI, Fond 558, opis 11, dosar 181, f. 115-121

Publicat în *Lubianka. Stalin și NKVD-NKGB-GUKR „Smerș”*, p. 426-429

NOTE

¹ Dimitriu Romulus (1892-1981) – general al Armatei Române în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. A absolvit: Școala Militară de Infanterie (1912). Grade: sublocotenent (1912), locotenent (1915), căpitan (1917), maior (1920), locotenent-colonel (1930), colonel (1936), general de brigadă (1942), general de divizie (1945), general de corp de armată (1948). Funcții deținute: adjunctul comandantului Diviziei a 21-a Infanterie (28 mai-26 iunie 1941); comandant al rezervei Corpului 5 Armată (26 iunie-26 iulie 1941); adjunctul comandantului Diviziei a 35-a Infanterie (26 iulie-31 decembrie 1941); adjunctul comandantului Diviziei a 20-a Infanterie (15 ianuarie 1942-2 februarie 1943). Prizonier de război (2 februarie 1943-12 aprilie 1945). După eliberare, șef de Stat-major al Diviziei „Horea, Cloșca și Crișan” (12 aprilie-8 septembrie 1945), comandant al Corpului 7 Armată (8 septembrie 1945-30 iunie 1947), comandant al Regiunii a 3-a militare (Armata a 4-a) (1 august 1947-1 august 1949). Trecut în rezervă la 1 august 1949.

² Regina Elena.

³ Este vorba despre PNL – aripa Gheorghe Brătianu.

⁴ Corect, Partidul Național Tărănesc.

⁵ Eroare. Frontul Renașterii Naționale nu a fost o fațăiune a Partidului Național Tărănesc, ci un partid de sine stătător, înființat de către Carol al II-lea, la 16 decembrie 1938. Este adevărat că printre membrii săi se numărau mulți național-tărăniști – „lupii tinerii” din Partidul Național Tărănesc, Armand Călinescu, Grigore Gafencu, Mihai Ghelmegeanu, Petre Andrei, Mihai Ralea etc. –, atrași de Carol al II-lea în sprijinul politicii sale de dezagregare a partidelor politice și de instaurare a regimului de autoritate monarhică.

⁶ Armand Călinescu (1893-1939) – om politic român, fruntaș al Partidului Național Tărănesc; deputat (din 1926). În timpul regimului de autoritate monarhică, a acceptat colaborarea cu regele Carol al II-lea, fapt pentru care a fost exclus din PNȚ. A fost subsecretar de stat la Ministerul Afacerilor Interne (1930-1933), ministru al Afacerilor Interne (1937-1939), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1 februarie-6 martie 1939), președinte al Consiliului de Miniștri (7 martie-21 septembrie 1939). A fost asasinat de legionari.

⁷ Este vorba despre formațiunea politică, condusă de generalul Alexandru Averescu, înființată în 1918 sub denumirea de Liga Poporului și transformată, în 1920, în Partidul Poporului.

⁸ Corect, Constantin Argetoianu (1871-1955) – om politic român. În 1913, s-a înscris în Partidul Conservator, iar în timpul Primului Război Mondial s-a apropiat de generalul Al. Averescu și a participat la constituirea Partidului Poporului. În perioada 1927-1930, membru al Partidului Național Liberal. În timpul regimului de autoritate monarhică al regelui Carol al II-lea, a fost consilier regal (30 martie 1938), președinte al Consiliului de Miniștri (28 septembrie-23 noiembrie 1939), ministru al afacerilor străine (27 iunie-4 iulie 1940).

⁹ Mihail Gheorghe (1887-1982) – general român. Studii militare: Școala Militară de Ofițeri de Infanterie (1905-1907), Școala Superioară de Război (1919-1920). Grade militare: sublocotenent (1907), locotenent (1910), căpitan (1915), maior (1917), locotenent-colonel (1920), colonel (1927), general de brigadă (1935), general de divizie (1939), general de corp de armată (1944), general de armată (1944). Trecut în rezervă la 9 august 1947. Funcții: șef al Marelui Stat-major (23 august-12 octombrie 1944). Om de încredere al regelui Carol al II-lea, a fost trecut în rezervă de generalul Ion Antonescu (septembrie 1940) și trimis cu domiciliu forțat la Sinaia. La 23 august 1944, a fost numit șef al Marelui Stat-major, fiind delegat de rege cu comanda tuturor categoriilor de forțe armate, pe care le-a condus în acțiunile militare împotriva trupelor germane. Vezi *Armata Română în al Doilea Război Mondial*, p. 283-284.

¹⁰ Corect, Paul Teodorescu (1888-1981) – general român; membru corespondent al Academiei Române (din 1938). Profesor la Școala Superioară de Război, aghiotant al principelui Nicolae, comandant al Regimentului 6 de Gardă „Mihai Viteazul” (1929-1932), atașat militar la Paris, Bruxelles, Madrid, comandant al Academiei Militare din București (1936-1937), subsecretar de stat la Ministerul Apărării Naționale (1937-1938), ministru al aerului și marinei (1938-1940). După venirea la putere a lui Ion Antonescu, a fost trecut în rezervă (septembrie 1940). La 15 februarie 1945, a fost înaintat la gradul de general de corp de armată. În 1948, a fost condamnat de Tribunalul Militar din Timișoara. A fost eliberat în 1954.

¹¹ Nicolae Tătăranu (1890-1953) – general român. Studii militare: Școala Militară de Ofițeri de Infanterie (1908-1910), Școala Superioară de Război de la Paris (1921-1923). Grade militare: sublocotenent (1910), locotenent (1913), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-colonel (1927), colonel (1933), general de brigadă (1939), general de divizie (1942). Funcții: subșef al Marelui Stat-major (22 iunie-9 septembrie 1941 și 1 noiembrie 1941-20 iulie 1942), comandant al Diviziei 20 Infanterie (20 iulie 1942-14 ianuarie 1943), comandant al Corpului de Vânători de Munte, partea sedentară (1 octombrie 1943-23 august 1944), al Corpului 6 Armată (23 august-28 septembrie 1944). Trecut în rezervă la 28 martie 1945. Vezi *Armata Română în al Doilea Război Mondial*, p. 380.

¹² Regele Mihai I.

Documentul 136

Telegrama maiorului de securitate Mocealov, șeful Secției pentru problemele prizonierilor, din cadrul NKVD, adresată locotenent-colonelului I.E. Entin, șeful Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind moartea unor prizonieri de război români pe timpul escortării lor spre Simferopol

Secret
Nr. 0849
Mai 1944
Moscova

La 12 mai 1944, un grup de 302 prizonieri de război români a plecat, sub escortă, de la Punctul de primire al Lagărului nr. 147 (stația Djighinsk) către Simferopol, la Punctul de primire al Lagărului nr. 139.

La 6 km de Djighinsk, în zona cătunului Belii, lotul de prizonieri de război, deplasându-se pe un traseu în afara drumului, a nimerit într-un câmp minat și 30 de prizonieri de război au fost afectați de exploziile minelor. În consecință, 8 persoane au fost omorâte și 22 au fost rănite. Câteva persoane din rândul efectivului de escortă au fost rănite.

Toți răniții au fost transportați la Spitalul nr. 3 201, de la Sennaia.

Detaliile cu privire la acest caz sunt în curs de clarificare și vă vor fi comunicate suplimentar.

Şeful Secției 1 a Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
maior de securitate (ss) Mocealov

RGVA, Fond ip, opis 9 v, dosar 42, f. 220

Documentul 137

Din nota colonelului M.A. Iakovet, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea desfășurată de aparatul politic al acestei direcții în primăvara anului 1944 (martie, aprilie, mai)

Secret
5 iunie 1944

Activitatea politică desfășurată în rândul prizonierilor de război

1. Au fost sintetizate concluziile privind activitatea desfășurată în rândul prizonierilor de război de toate naționalitățile, în primul trimestru al anului 1944, și au fost date ordine lagărelor pentru eliminarea deficiențelor din munca antifascistă.

2. A fost elaborat și prezentat conducerii un raport cu privire la starea moral-politică a prizonierilor de război și la activitatea desfășurată în rândul lor, în primul trimestru al anului 1944.

3. A fost finalizat materialul referitor la starea moral-politică a prizonierilor de război, care au intrat [în lagăr] în iarna 1943-1944.

4. Au fost sintetizate materialele privind discutarea programei referitoare la mișcarea politică în rândul prizonierilor de război maghiari.

5. S-au desfășurat activități cu privire la pregătirea pentru încheierea studiilor și s-a organizat absolvirea promoției a IV-a a Școlii politice antifasciste și a promoției a II-a a absolvenților cursurilor antifasciste.

6. S-au completat promoțiile următoare pentru Școala antifascistă și pentru cursurile antifasciste (a V-a și a III-a), pentru care au fost recrutați 1 500 de prizonieri de război; a început activitatea de învățământ în Școala antifascistă; se desfășoară pregătirile pentru începerea procesului de învățământ la cursuri.

7. S-au desfășurat activități cu privire la pregătirea și organizarea unor cursuri pe termen scurt – în afara cursurilor – cu scopul pregăririi agitatorilor, din rândul prizonierilor de război români (300 de persoane) și maghiari (300 de persoane); a început pregătirea lor.

8. Au fost selectați 250 de prizonieri de război (100 de români, 100 de maghiari și 50 de rusini) în scopul pregăririi lor pentru îndeplinirea unor misiuni speciale.

9. Au fost pregătiți – în vederea predării lor armatei lui de Gaulle – prizonierii de război francezi.

10. S-au tras concluziile, în lagăre, pe marginea organizării de emisiuni radio pentru prizonierii de război în limbile lor naționale.

11. S-au dat ordine lagărelor cu privire la problemele ulterioare în domeniul activității antifasciste; în total, s-au dat 113 ordine, directive, explicații, răspunsuri și.a.

12. S-au elaborat și trimis organelor corespunzătoare 113 documente politice, primite de la prizonierii de război din lagăre.

Aprovizionarea lagărelor cu materiale pentru învățământul politic

1. S-a trimis către lagăre literatură politică și beletristică în limbi străine (80 000 de exemplare, cărți și broșuri).
2. S-au aprovizionat cu material pentru învățământul politico-educativ 6 lagăre pentru prizonieri de război și 4 lagăre pentru contingentele speciale.
3. S-a asigurat tehnica necesară emiterii pe unde radio pentru 3 lagăre pentru prizonieri de război.
 4. S-a primit material pentru învățământul politico-educativ de la întreprinderile din Tula și Zvenigorod.
 5. S-a rezolvat problema aprovizionării regulate – pe linia Direcției politice pentru fronturi și regiuni – a lagărelor pentru contingentele speciale și a lagărelor de primire-distribuire de pe front cu materiale pentru învățământ politico-educativ.
 6. Au fost aprovizionate lagărele nou deschise și cele redislocate.
În plus, pentru perioada de primăvară:
 1. S-a verificat situația privind activitatea politică și s-a oferit sprijin lucrătorilor din aparatul politic din Lagărele nr. 82, 139, 29, 93 și 188.
 2. S-au dat ordine în privința acestor activități adjuncților pe probleme politice aișefilor lagărelor din Lagărele nr. 35, 50, 58, 100, 173, 174, 178, 270, și 25-V.
 3. Au plecat în lagăr 3 lucrători din aparatul politic (Iakoveț, Vorobiov, Beidik), în ansamblu, pentru 90 de zile; 2 lucrători (Pavlov și Revenko) sunt în inspecție pentru îndeplinirea unor misiuni speciale, pe întreagă perioadă a primăverii.

Adjunctul șefului Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
colonel Iakoveț

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 4, f. 45-47

Documentul 138

Din raportul Anei Pauker, cu privire la acțiunile de demoralizare a armatei române și la situația populației din teritoriile românești ocupate de trupele sovietice

19 iunie 1944

A. Cu privire la activitatea de demoralizare a armatei române

În activitatea de demoralizare a armatei române de pe frontul Nⁱ, au existat mari dificultăți deoarece în aparatul celor șapte birouri ale frontului și ale armatei nu au existat activiști care să cunoască limba română. Atât la nivelul frontului, cât și la nivelul armatei cele șapte birouri au desfășurat, aproape în exclusivitate, activități de demoralizare a trupelor germane și, în acest fel, au acumulat experiență în această direcție. De aceea, până la sosirea grupei, trimisă de către Direcția politică a Armatei Roșii Muncitorești-Țărănești, și a celor doi activiști de la Frontul 4 Ucrainean, în circulație exista doar material tipărit, trimis de la Moscova.

În ultima perioadă, situația, oarecum, s-a schimbat. A sporit numărul manifestelor la nivel local. Pe lângă manifestele Comandamentului Armatei Roșii, au fost, de asemenea, puse în circulație manifeste semnate: 1) de către o grupă de soldați și ofițeri prizonieri; 2) de către ofițerii români colonelul Maltopol² și sublocotenentul Stupineanu; 3) de către moșierii Aleksuk și Boldescu; 4) de către preotul Constantinescu, precum și de un grup de preoți români; 5) de către un grup de primari, precum și de către grupuri de țărani din diverse sate. De asemenea, a fost publicată o scrisoare a unei țărânci, adresată soțului ei, care servește în armată română. În plus, au fost adunate de la familiile soldaților români circa 200 de scrisori, adresate ruedelor lor, care servesc în armată; aceste scrisori ar fi trebuit distribuite în spatele liniei frontului.

Este necesar însă a fi menționat un șir de mari neajunsuri în activitatea referitoare la demoralizarea armatei române:

a) În pofida faptului că marea majoritate a soldaților români sunt neștiutori de carte, în unele sectoare ale frontului propaganda orală nu se folosește suficient. În ansamblu, propaganda orală se desfășoară după șablonane. Într-o mare măsură, sunt citite manifeste prin intermediul instalațiilor de megafoane. Or, este necesar să se ia în considerare specificul românilor pentru a se confcri propagandei orale o formă mai vie, în special, sub forma poezilor, a cântecelor populare, a glumelor, care să poată fi ușor ținute minte, a lozincilor șoc și a altora. Toate acestea ar fi putut fi ușor realizate cu ajutorul Biroului de educație și cultură al Diviziei „Tudor Vladimirescu”, aflată în apropiere. În propaganda scrisă, dar și în cea orală, este necesară folosirea declarațiilor individuale și colective, venite din partea populației și, în special, din partea persoanelor influente, care au rămas în teritoriul românesc, eliberat de Armata Roșie. Această formă de propagandă ar fi putut da rezultate bune în direcția contracărării campaniei calomnioase venite din partea Guvernului Antonescu, referitoare la „atrocitățile” la care, chipurile, este supusă

populația de către Armata Roșie. Însă această măsură nu este pusă în practică din pricina lipsei, la nivel local, a unui aparat de filmat.

b) Din conversațiile avute cu unii dezertori români, se poate trage concluzia că nu puțini soldați români, adesea grupuri întregi, își manifestă dorința de a se preda Armatei Roșii, însă consideră că, în prezent, acest lucru este destul de periculos, chiar imposibil. Trimiterea de prizonieri de război români în spatele liniilor inamice ar putea să-i convingă pe acești soldați că există posibilități destul de mari pentru ca ei să se predea în siguranță. Nu există nicio îndoială cu privire la faptul că trimiterea de prizonieri, corespunzător pregătiți, ar putea contribui, într-o mare măsură, la demoralizarea armatei inamicului. Însă acest tip de activitate nu se folosește suficient. Este adevarat că prizonierii de război români, în special dezertorii, nu doresc, de obicei, să se întoarcă, dar experiența ne-a arătat că, prin intermediul unei pregătiri politice corespunzătoare a acestora, se pot obține rezultate bune, în activitatea de trimitere a lor în spatele liniilor inamice. Spre exemplu, la sfârșitul lui mai, într-unul din sectoarele frontului, doi soldați transilvăneni au trecut de partea Armatei Roșii. În linia întâi, nimeni nu le-a propus să se întoarcă. Abia la Statul-major al armatei și în urma unei discuții de jumătate de oră, unul dintre ei a fost de acord să se întoarcă, iar celălalt a fost aproape convins să facă același lucru. Însă trimiterea lor înapoi nu mai poate fi efectuată deoarece ei cunoșteau deja drumul către Statul-major. Este necesar să se menționeze că, în acest sector al frontului, pentru activitățile cu dezertorii, nu există niciun prizonier de război român antifascist, deși doar un singur dezertor, Pavel Apostolache, după ce a fost trimis în spatele liniilor inamice, a adus cu el încă 40 de persoane. Printre altele, nimeni nu a desfășurat cu el nicio o activitate politică.

Practica ne-a arătat că activitățile cu dezertorii pot fi executate de către prizonierii de război români antifasciști, dacă ei sunt pregătiți în mod corespunzător și dacă sunt bine folosiți. În trei sectoare ale frontului, vizitate de mine, puținii prizonieri antifasciști care se aflau acolo (câte 1-2 în fiecare sector) fie erau folosiți necorespunzător, fie nu erau folosiți deloc potrivit destinației lor. Se subînțelege că, aici, activitatea privind trimiterea prizonierilor în spatele liniilor inamice se desfășoară nesistemtic și deficitar. Astfel, într-unul din sectoarele frontului, se afla un prizonier de război, Munteanu Gheorghe, care, deși absolviște Școala antifascistă și fusese trimis acolo special pentru activități politice, era trimis temporar la muncă, la bucătărie. Dacă, în acel moment, în sectorul frontului, nu era prevăzută desfășurarea de activități nemijlocite cu trupele inamice, atunci prizonierul putea fi folosit pentru activități cu populația din apropierea frontului.

Toate cele mai sus menționate ne permit să tragem concluzia că, în vederea intensificării activității de demoralizare a trupelor române de pe frontul N, sunt necesare:

a) extinderea și îmbunătățirea, în mod considerabil, a propagandei orale, astfel încât aceasta să devină mai vie și mai accesibilă pentru soldații români;

b) intensificarea activității politice cu dezertorii și utilizarea pe scară largă a trimiterii lor în spatele liniilor inamice;

c) trimiterea pe frontul N a unui număr suplimentar de prizonieri de război români antifasciști, pentru a fi completate toate sectoarele frontului, și folosirea lor într-un mod mult mai eficient.

A. Pauker

NOTE

¹ În practica sovietică, litera „N” era utilizată pentru a ascunde codul unităților militare sau al fronturilor. În cazul de față, era vorba despre Frontul 2 Ucrainean, în componența căruia a fost inclusă Divizia „Tudor Vladimirescu”, al cărei comandant era locotenent-colonelul Nicolae Cambrea, iar comisar politic era Ana Pauker.

² În 1954, colonelul Mihail Maltopol menționa: „Începând de la 1 aprilie 1944, am activat în fruntea altor voluntari pe frontul Moldovei, prim eliberate (mai, iunie, iulie și august 1944), convorbind cu locuitorii eliberați de tirania fascistă, înținând conferințe, mitinguri sau publicând în ziarele locale articole cu scop de a dovedi caracterul dezrobitor al luptei Armatei Roșii și a grăbi ceasul alăturării noastre la această luptă. În această muncă, am fost de nenumărate ori în primele linii ale frontului sovietic, în regiunea Pașcani-Iași-Târgu Neamț, difuzând la megafoane de mare putere, în primele linii ale regimentelor românești, mitinguri, manifeste, îndemnând la părăsirea nemților cotropitorii și a Guvernului, sluga lor. Am condus și [am] lansat mai multe incursiuni de noapte ale Armatei Roșii, recrutând dintre prizonierii români ai frontului voluntari, cărora le-am dat pentru difuzarea la camarazii lor scrisori ale voluntarilor Diviziei T[udor] V[ladimirescu], adresate părintilor, fraților și rudelor lor, pentru a dovedi existența Diviziei și a caracterului ei eliberator în lupta dusă alături de Armata Roșie.” Vezi AMR, Fond Comisariatul Militar oraș București, dosar 12/Generali, f. 13.

Documentul 139

Raportul locotenent-colonelului V.S. Hudiakov, șeful Administrației Lagărului nr. 48 de la Cernți, regiunea Ivanovo, cu privire la condițiile de detenție ale generalilor germani, români, italieni și maghiari prizonieri de război¹

Strict secret
7 iulie 1944

Dispunerea lagărului

Lagărul este situat în Regiunea Ivanovo, raionul Lejnevo, satul Cernți.

Distanța dintre locul în care se află lagărul și orașul Moscova este de 300 km (pe șosea), iar cea până la orașul Ivanovo este de 30 km.

Cele mai apropiate puncte de cale ferată sunt Pelgusovo și Teikovo. Până la stația Pelgusovo sunt 8 km, iar până la stația Teikovo sunt 12 km. Până la aceste stații sunt drumuri de țară.

Aprovizionarea

Întreaga aprovizionare a lagărului se face, în principal, de la Moscova. Alimentele sunt primite de la Depozitul nr. 8 al Direcției militare de aprovizionare a Regiunii Moscova. Necesarul de efecte este primit de la Depozitul nr. 6 al Direcției. Combustibilul și lubrifiantii sunt primiti de la Baza de produse petroliere Vîhinsk.

În plus, potrivit ordinelor de la Direcția militară de aprovizionare a Regiunii Moscova, lagărul primește alimente și din orașul Ivanovo: carne – de la Combinatul de prelucrare a cărnii din Ivanovo; crupe – de la o bază din cadrul Biroului pentru colectarea cerealelor din Ivanovo; făină – de la Combinatul pentru morărit; petrol – de la Baza de produse petroliere din Ivanovo.

Efectivul de prizonieri de război (pe grade și naționalități)

În total, în lagăr există 168 de prizonieri de război, din care: generali – 23 pers.; ofițeri – 5 pers.; soldați – 140 pers.

Pe naționalități:

Generali		Ofițeri		Soldați	
Italieni	3	Croați	1	Italieni	21
Români	6	Germani	4	Români ²	63
Maghiari	2			Polonezi	1
Germani	12			Austrieci	3
				Ruși (cu cetățenie română)	1
				Germani	51

Repartizarea prizonierilor de război

În lagăr, există două zone: Zona nr. 1 și nr. 2.

1. Zona nr. 1 este destinată pentru dispunerea generalilor și pentru ordonanțe.

2. În zonă, există un corp [de clădire] unde locuiesc prizonierii de război generali³.

În acest corp locuiesc laolaltă 60 de persoane; în prezent, aici sunt instalate 28 de persoane plus alte 30 de persoane (ordonanțele, lucrătorii de la cantină și de la bucătărie).

3. Zona nr. 2, destinată soldaților, dispune de o baracă din bârne din lemn, cu o capacitate de 116 persoane. În prezent, acolo au fost instalate 110 persoane.⁴

4. Distanța dintre cele două zone este de 600 m, fapt care face imposibilă comunicarea între generali și soldați.

Paza și regimul de detenție

1. În lagăr, există un plan elaborat de pază și apărare a ambelor zone, ținându-se cont de specificul locului.

2. Îngrădirea Zonei nr. 1 cu o zonă de interdicție exterioară a fost făcută în conformitate cu instrucțiunile aprobate prin Ordinul nr. 0313, al NKVD. Pe timp de noapte, perimetru celor două zone este iluminat.

3. Odată cu venirea primăverii, gardul Zonei nr. 1 a fost reparat și consolidat.

În Zona nr. 2 a fost, de asemenea, instaurată ordinea, însă este necesară finalizarea gardului de sărmă ghimpată, cu o înălțime de 2,5 m. Sârma ghimpată a fost primită și s-a trecut la finalizarea gardului.

4. Lagărul este apărat de o garnizoană de tipul 2: Batalionul 9 din cadrul Regimentului 243 de escortă.

5. Serviciul este bine organizat, nu au existat neregularități.

Zilnic, la ora 9,00, comandantul garnizoanei îmi prezintă spre aprobare planul de pază zilnică a obiectivului.

6. Posturile cu pază militarizată din Zona nr. 1: de zi – 8, cu trei schimburi; de noapte – 2, cu două schimburi; 2 patrule pe timp de noapte.

7. Posturile de pe timp de noapte sunt întărite prin alte două posturi de oprire.

8. Posturile de pază din Zona nr. 1. Administrația lagărului și depozitele: de zi – 4; de noapte – 1.

9. Posturile cu pază militarizată din Zona nr. 2 (a soldaților): de zi – 2, cu trei schimburi; de noapte – 1, cu două schimburi.

10. Posturi cu paznici – 1, cu trei schimburi.

11. Totalul posturilor de pază din lagăr și din zonele lagărului. Pază militarizată: de zi – 10, cu trei schimburi; de noapte – 3, cu două schimburi; patrule – 2, formate din câte 2 persoane, cu două schimburi; posturi de oprire – 2.

12. Posturi cu paznici: de zi – 5, cu trei schimburi; de noapte – 1, cu două schimburi; un ofițer de serviciu pentru echipa de paznici și un ofițer de serviciu principal pe Administrația lagărului și adjunctul acestuia⁵.

13. Posturile militarizate și cele cu paznici sunt echipate cu legătură telefonică și au legături cu ofițerul de serviciu principal pe Administrația lagărului, cu echipa de paznici și cu garnizoana.

14. La toate posturile pentru paznici, la intrările în zonă, au fost construite gherete dotate cu sistem de încălzire și cu lumină electrică, în care sunt afișate instrucțiunile și modelele de permise.

Măsuri de prevenire a evadărilor

1. În cel de-al doilea trimestru, nu au existat evadări și tentative de evadare. Măsurile adoptate pentru a-i împiedica pe prizonierii de război să evadeze sunt puse în practică zilnic, prin intermediul verificării – dimineața și seara – a numărului prizonierilor de război, precum și la locurile de muncă.

2. Ieșirea la muncă se efectuează în prezența ofițerului de serviciu principal pe Administrația lagărului și a comandantului echipei de paznici, făcându-se și un apel prin sondaj. Pentru luarea în primire a prizonierilor de război semnează responsabilul escortei și, de asemenea, pentru prizonierii de război mai semnează comandantul de pluton și comandantul grupei de prizonieri de război.

Controlul serviciului efectuat

Controlul efectivului de militari și de paznici pentru serviciul efectuat se execută prin intermediul verificării de către conducerea lagărului și de către comandantul garnizoanei trupelor de escortă, precum și de către ofițerul de serviciu principal pe Administrația lagărului. Acesta din urmă, de două ori pe noapte, execută un tur al tuturor posturilor cu paznici pe care îl consemnează în jurnalele care se află la fiecare post; observațiile și neregulile de serviciu le menționează într-un raport ce îmi este adresat mie, în momentul predării serviciului.

Zilnic, la ora 20,00, înainte de preluarea serviciului, ofițerul de serviciu principal pe Administrația lagărului efectuează instructajul echipei de paznici care intră în serviciu.

Componența echipei de paznici

Pe statul de funcții – 22 pers.

Pe listă – 20 pers.

Posturi neocupate – 2 pers.

Din care: membri ai PC(b) unional și candidați [pentru statutul de membri] – 7 pers.; membri ai Uniunii Tineretului Leninist-Comunist – 7 pers.; fără de partid – 6 pers.; apti parțial, cu deficiențe fizice – 5 pers.

Potrivit studiilor: cu studii medii – 5 pers.; cu studii medii incomplete – 4 pers.; cu studii primare – 11 pers.

Echipa de paznici este formată, în marea ei majoritate, din participanți la Marele Război pentru Apărare a Patriei.

Starea politică generală a echipei de paznici și a personalului este sănătoasă.

Echipa de paznici este foarte disciplinată.

La controlul efectuat în clădirea echipei de paznici, la 14 aprilie 1944, de către inspectorul pentru probleme de pază și pentru probleme privind regimul de detenție, din cadrul Secției de la Ivanovo, a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale

persoanelor civile interne, acesta a stabilit: majoritatea paznicilor își cunosc atribuțiunile de serviciu și armamentul din dotare, iar serviciul îl efectuează în bune condiții.

.....
Şeful Administrației Lagărului nr. 88
locotenent-colonel Hudiakov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 26, f. 173-180

NOTE

¹ Raportul a fost expediat, la 7 iulie 1944, la Moscova, șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, general-locotenentul Petrov, și la Ivanovo, șefului Direcției regionale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, comisarul de securitate Malkov. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 26, f. 172.

² În august 1943, majoritatea soldaților și sergenților prezenți în Lagărul nr. 48, de la Cernți, era alcătuită tot din prizonieri de război români. Vezi nota 30, doc. nr. 99.

³ Încă din 5 iulie 1943, Administrația Lagărului nr. 48 a propus spre avizare următorul program zilnic de activitate a generalilor și ofițerilor superioiri prizonieri, deținuți în lagărul de la Cernți, regiunea Ivanovo:

Nr. crt.	Activitatea	Timpul prevăzut		Observații
		de la	până la	
1.	Deșteptarea	7,30	—	Adnotări: 1. „Cu ce se ocupă de la 11,30 până la 14,00, de la 16,00 până la 20,30?” 2. „Programul zilnic de activitate nu este clar.”
2.	Micul dejun	8,30	10,30	
3.	Curătenia în clădire	9,00	10,30	
4.	Audiența la Administrația lagărului	10,30	11,30	
5.	Masa de prânz	14,00	16,00	
6.	Cina	20,30	21,00	
7.	Curătenia în clădire	20,30	21,00	
8.	Stingerea	22,45	—	
9.	Apelul de seară pe camere	23,00	—	

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 6, f. 41

⁴ La 6 iulie 1943, Administrația Lagărului nr. 48 a propus spre avizare următorul program zilnic de activitate a soldaților și sergenților prizonieri, deținuți în Lagărul de la Cernți, regiunea Ivanovo.

Nr. crt.	Activitatea	Timpul prevăzut:		Observații
		de la	până la	
1.	Deșteptarea	5,30	—	Personalul de serviciu la bucătărie, cantină și în locuințe poate să execute lucrări în timpul stabilit de către șefi. Adnotări: 1. 45 min. pentru micul dejun și vizita la medic sunt insuficiente. 2. Executarea muncilor până la 12,35, iar masa de prânz la 12,30. 3. După masa de prânz ar trebui acordată o pauză de 1-1½ ore. 4. După încheierea muncilor de seară și până la prânz este o pauză prea mare. Programul zilnic de activitate nu este bine conceput.
2.	Toaleta de dimineață	5,30	5,50	
3.	Înviorearea	5,50	6,00	
4.	Micul dejun. Vizita la medic	6,00	6,45	
5.	Ieșirea la muncă	7,00	—	
6.	Executarea muncilor	7,00	12,35	
7.	Masa de prânz. Vizita la medic	12,30	14,15	
8.	Ieșirea la muncă	14,30	—	
9.	Executarea muncilor	14,30	17,00	
10.	Cina	19,00	20,00	
11.	Timp liber. Vizita la medic	20,00	21,30	
12.	Apelul de seară	21,30	—	
13.	Stingerea	22,00	—	

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 6, f. 42

⁵ Funcția de ofițer de serviciu pe lagăr a fost introdusă prin Ordinul nr. 00335, din 24 martie 1944, al NKVD. Ofițerii de serviciu figurau pe statele de personal, unde erau prevăzute câte 2-3 posturi pentru fiecare secție de lagăr. Ofițerul de serviciu era subordonat direct șefului Administrației lagărului sau șefului Secției lagărului și adjuncților acestora. Avea obligația să asigure respectarea regimului intern al lagărului și executarea corectă a serviciului de către personalul aflat la post. De asemenea, trebuia să asigure plecarea prizonierilor de război la muncă și preluarea lor, la reîntoarcerea în zona lagărului, efectuarea apelului de seară și a celui de dimineață.

Documentul 140

Raportul general-locotenentului I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, și al general-maiorului V.M. Bocikov, șeful Direcției trupelor de escortă din cadrul NKVD, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la organizarea pazei generalilor prizonieri de război

Strict secret
3 august 1944
Moscova

Cu privire la situația pazei generalilor prizonieri de război, raportăm:

Paza generalilor prizonieri de război, deținuți în Lagărele pentru ofițeri nr. 48, 27 și 160, precum și la Obiectivele nr. 15/V, 20/V și 35/V, este efectuată de către un contingent, special recrutat, al Diviziei 36 a trupelor de escortă ale NKVD, precum și de către gardieni din rândul trupelor NKVD, instruiți la cursuri speciale.

Lagărul nr. 48 (zona satului Lejnevo, regiunea Ivanovo). Sunt deținuți 22 de generali, din care germani – 11, italieni – 3, români – 6, unguri – 2. Toți generalii locuiesc într-o clădire de piatră cu etaj. Teritoriul lagărului este împrejmuit cu un gard compact din lemn, de 2,5 metri înălțime. La interior și la exterior de gard sunt instalate trei rânduri de rețele de sârmă ghimpată. Pentru ieșirea de pe teritoriul lagărului au fost făcute o poartă și o porțiță, lângă care gardienii stau de pază 24 din 24 de ore. Pe perimetru gardului sunt instalate turnuri de pază, în care ziuă și în noapte mai luminoase fac de gardă trupele de escortă. De la căderea nopții și până în zori, pe teritoriul lagărului patrulează trupele de escortă.

Generalii prizonieri de război pot folosi livada pentru plimbare și grădina, în care pot lucra pe timp de zi. Generalii prizonieri de război nu sunt scoși în afara zonei lagărului.

Cei 67 de soldați din garnizoana trupelor de escortă și cele 21 de persoane din echipa de gardieni asigură pe deplin paza sporită a Lagărului nr. 48. Au fost elaborate planuri concrete de apărare a lagărului, în cazul unui atac neașteptat, în cazul unui atac al unui desant deparașutist al inamicului și în cazul izbucnirii unui incendiu.

Şeful Administrației Lagărului nr. 48, locotenent-colonelul Hudiakov, precum și întreg efectivul de ofițeri al lagărului au primit instrucțiuni de la mine, personal, ca să fie, în permanență, gata de luptă.

Şeful Secției operative a lagărului, locotenent-colonelul de securitate tov. Puzîrov, organizează activitatea operativ-informativă în jurul lagărului, în contact cu organele NKVD și ale NKGB. Corpul de ofițeri al garnizoanei trupelor de escortă ale NKVD, sub conducerea locotenent-colonelului Hudiakov, desfășoară activități privind organizarea grupelor de sprijin în împrejurimile lagărului.

Obiectivul nr. 15/V (zona satului Lunevo, regiunea Moscova). Sunt deținuți și generali germani prizonieri de război. Toți sunt membri ai Uniunii ofițerilor germani și participă activ la lucrările Comitetului Național „Germania Liberă”. Împreună cu generalii sunt deținuți și ofițeri prizonieri de război, care, de asemenea, sunt membri ai Uniunii ofițerilor și participă activ la lucrările Comitetului Național [„Germania Liberă”].

Generalii și ofițerii prizonieri de război locuiesc într-o clădire de piatră cu 2 etaje. Teritoriul obiectivului este împrejmuit cu un gard din lemn de 2 metri doar dinspre drumul către stația Shodnea, satul Lunevo, iar dinspre grădinile și râul Kliazma este împrejmuit cu un gard din sârmă și cu un gard rar din lemn.

Paza este asigurată de către garnizoana Diviziei 36 a trupelor de escortă ale NKVD, cu un efectiv de 29 de soldați, și de o echipă de pază a obiectivului, cu un efectiv de 22 de persoane.

Generalilor și ofițerilor prizonieri de război, deținuți în cadrul Obiectivului nr. 15/V, li se permite să se plimbe pe teritoriul obiectivului, pe timp de zi, și să se scalde în râul Kliazma. În râul Kliazma și pe malul opus, sunt instalate rețele de sârmă ghimpătă, iar pe mal sunt amplasate răzleț obstacole dificil de observat.

Paza înarmată din cadrul trupelor de escortă și gardienii obiectivului execută serviciul în jurul obiectivului, conform unui plan aprobat de mine. În interiorul obiectivului se află, permanent, un ofițer de serviciu și o rezervă de gardieni.

Şeful Obiectivului nr. 15/V, colonelul tov. Şostin, și șeful Secției operative a obiectivului, căpitanul Suljenkov, au, pe o rază de 15 km, o rețea de agenți informatori și o grupă de sprijin, cu ajutorul căror organizează activitățile în împrejurimi.

În conformitate cu condițiile de activitate în cadrul Comitetului Național „Germania Liberă”, generalilor și ofițerilor prizonieri de război li se permite să viziteze încăperile C[omitetului] N[ațional] „Germania Liberă” din Moscova, de pe str. Obuh, blocul 3, unde aceștia lucrează la ziar, își pregătesc discursurile la radio (înregistrări pe discuri) sau se întâlnesc cu reprezentanții Partidului Comunist German. Fiecare plecare a generalilor prizonieri de război are loc în mașini închise (ZIS, M-1), aceștia fiind însoțiti de lucrători operativi de la obiectiv sau de la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne. Ofițerii și șoferii sunt înarmați cu revolve. La punctele de control, nu sunt verificate actele, deoarece fiecare mașină are permis fără prezentarea altor documente.

Efectivele garnizoanei trupelor de escortă și ale echipei de gardă a obiectivului garantează, în totalitate, paza sporită a obiectivului.

În cadrul măsurilor pentru intensificarea pazei obiectivului nr. 15/V, construim un gard compact, de 2,5 metri, în jurul întregului perimetru.

Obiectivul nr. 20/V (zona satului Planernaia, regiunea Moscova). Sunt deținuți și generali germani prizonieri de război, cazați într-o clădire de piatră cu 2 etaje. Teritoriul obiectivului este împrejmuit cu un gard compact din lemn, însă fără rețea de sârmă ghimpătă, care nu a fost instalată din rațiuni operative; din rațiuni operative nu au fost instalate nici turnuri de pază pentru santinele, acestea fiind dislocate în locuri ferite; pe teritoriul obiectivului, generalii prizonieri de război circulă liber.

Paza este efectuată de o garnizoană a Regimentului 236 al trupelor de escortă NKVD, cu un efectiv de 36 de soldați înarmați, și de un corp de gardieni, cu un efectiv de 19 persoane, conform planului aprobat.

Pe teritoriul obiectivului a fost instituită o gardă de 24 de ore, serviciul fiind efectuat de corpul de ofițeri al obiectivului și de rezerva din rândul gardienilor.

Garnizoana a primit câini de pază și de căutare.

Şeful obiectivului, colonelul tov. Volkov, și şeful Secției operative, colonelul Nekrasov, au în apropierea obiectivului (pe o rază de până la 10 km) o rețea de agenți informatori și grupe de susținere, cu care desfășoară activități speciale.

Eu efectuez regulat instrucții speciale privind paza și controlul stării acesteia.

Transportul generalilor, în caz de necesitate, este efectuat cu mașini speciale, însotite de corpul de ofițeri din cadrul obiectivului și din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

Obiectivul nr. 35/V (raionul Ozerî, regiunea Moscova). Este deținut și general german prizonier de război; este cazat într-o clădire de piatră cu 2 etaje.

Paza obiectivului este efectuată de o garnizoană a Regimentului 36 al trupelor de escortă ale NKVD, cu un efectiv de 18 soldați înarmați, și de un corp de gardieni, cu un efectiv de 14 persoane.

Obiectivul este împrejmuit cu un gard din lemn, cu înălțimea de până la 2 metri, care, în unele locuri, este distrus. Există o rețea de sărmă ghimpată, dar nu este suficientă.

A fost stabilit un sistem de posturi mobile, care își schimbă locația în funcție de situația operativă. A fost instituită garda de 24 de ore, care este efectuată de ofițerii obiectivului și de rezerva de gardieni.

Numărul de gardieni și sistemul de posturi mobile asigură o bună pază prizonierilor de război.

Şeful obiectivului primește instrucțiuni privind organizarea pazei, în fiecare caz în parte.

Şeful obiectivului, căpitanul tov. Dmitriev, are în jurul obiectivului o rețea de agenți informatori și o grupă de susținere, cu care lucrează permanent.

Lagărul nr. 160 (orașul Suzdal, regiunea Ivanovo). Sunt deținuți 3 generali germani prizonieri de război, care locuiesc separat de ofițerii prizonieri de război, într-o clădire din piatră; pe timpul nopții, clădirea este păzită; în special ziua se află sub observație.

Lagărul este împrejmuit cu un zid de piatră compact, cu o înălțime de la 5 până la 7 m (zidurile fostei Mănăstiri Suzdal), care reprezintă o îngărdire sigură.

Paza este efectuată de o garnizoană a Regimentului 243 al Diviziei 36 a trupelor de escortă, cu un efectiv de 69 de soldați înarmați, și de un corp de gardieni, cu un efectiv de 27 de persoane.

A fost instituit serviciul pentru ofițerii din lagăr și pentru rezerva de gardieni.

Paza se efectuează conform unui plan, care se elaborează pentru fiecare zi în parte.

Pe timp de noapte, zona lagărului este iluminată; între posturi există legătura telefonică. Garnizoana a primit câini de căutare.

Organizarea serviciului de gardă și efectivul de luptă sunt suficiente pentru paza, în siguranță, a prizonierilor de război.

Şeful lagărului, colonelul tov. Krastin, și şeful Secției operative, locotenent-colonelul tov. Kalinnikov, au, în imprejurimi, o rețea suficient de bună de agenți informatori și o grupă de susținere pentru efectuarea acțiunilor operative necesare.

Lagărul nr. 27 (orașul Krasnogorsk, regiunea Moscova). Este deținut și general german prizonier de război, instalat într-o aripă de clădire, izolat de ceilalți prizonieri de război, care, pe timp de noapte, este păzită special, iar pe timpul zilei se află sub supraveghere permanentă.

Lagărul este împrejmuit cu un gard compact din scânduri și este dotat cu o rețea de sărmă ghimpată.

Paza lagărului este efectuată de o garnizoană a Diviziei 36 a trupelor de escortă, cu un efectiv de 134 de soldați înarmați, și de un corp de gardieni, cu un efectiv de 54 de persoane. A fost instituit serviciul pentru ofițerii lagărului și pentru rezerva de gardieni.

Garnizoana a primit câini de pază și de căutare, între posturi există legătura telefonică.

Paza lagărului se efectuează după un plan elaborat pentru fiecare zi în parte și este verificată regulat.

Efectivele de soldați și organizarea serviciului asigură o pază de nădejde a prizonierilor de război din lagăr.

Şeful lagărului, locotenent-colonelul de securitate tov. Agapov, și șeful Secției operative, tov. Kudreavtev, au, în împrejurimile lagărului, o rețea de agenți informatori și o grupă de susținere, cu care își organizează activitatea.

**Măsurile luate, în vederea consolidării pazei generalilor prizonieri de război,
de către Direcția pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne**

a) La Obiectivul nr. 15/V, să fie terminată construcția gardului compact, să fie instalată o rețea de sărmă ghimpată pe 2 rânduri, să fie mărit numărul de posturi – cele de 24 de ore, până la 10, și cele de noapte, până la 6; efectivul garnizoanei să fie sporit până la 65 de persoane; să fie instalată legătură telefonică, semnalizare bidirectională și iluminat.

b) La Obiectivul nr. 20/V, să fie sporit numărul de posturi – cele de 24 de ore, până la 8, și cele de noapte, până la 6. Să fie organizat serviciul de informații. Să fie instalată o zonă de sărmă ghimpată, pe două rânduri. Să fie instalate semnalizare bidirectională, iluminat și legătură telefonică. Efectivul trupelor de escortă să fie sporit până la 50 de persoane.

c) La Obiectivului nr. 35/V, să fie reparat gardul de scânduri. Să fie instalată o zonă de sărmă ghimpată, pe 2 rânduri. Să fie instalate semnalizare bidirectională, iluminat și legătură telefonică. Sporirea efectivului de soldați al trupelor de escortă nu este necesară.

d) La Lagărul nr. 48, să fie amenajată cea de-a doua linie de pază, prin construirea unui gard de sărmă ghimpată, pe 2 rânduri, la o distanță de 150-200 m față de cea existentă, pentru a împiedica pătrunderea cuiva din afară¹.

Să fie finalizată instalarea semnalizării sonore atât în prima, cât și în cea de-a doua zonă de pază. Să fie construite turnuri de pază pe linia a două de pază. Efectivul garnizoanei trupelor de escortă să fie sporit până la 120 de persoane.

e) La Lagărul nr. 27, să fie organizate semnalizare bidirectională și iluminat. Generalul prizonier de război deținut să fie transferat, după vindecare, în Lagărul nr. 48. Sporirea efectivului corpului de soldați al trupelor de escortă nu este necesară.

2. Să fie delegată o comisie compusă din: președinte – adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, colonelul tov. Karpuhin – și membri – șeful Secției I (pază și regim) din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, colonelul tov. Entin, șeful Secției nr. 1 din cadrul Direcției trupelor de escortă ale NKVD, colonelul Vaniukov, și colonelul Belov (Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor

de război și ale persoanelor civile interne). Comisia să se prezinte la obiectivele nr. 15/V, 20/V și 35/V și la Lagărul nr. 48, pentru a controla situația existentă a regimului și a pazei și pentru a stabili, pe loc, măsurile suplimentare pentru consolidarea acestora.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Petrov

Şeful Direcției trupelor de escortă din cadrul NKVD,
general-maior Bocikov²

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 2012, f. 318-326

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 184-187

NOTE

¹ În 1943, majoritatea deținuților din Lagărul nr. 48 era alcătuită din prizonierii de război români (vezi nota 3, doc. nr. 74; nota 1, doc. nr. 77; doc. nr. 80). În prima jumătate a anului 1944, în urma transferurilor, ponderea românilor în acest lagăr a scăzut. Întărirea sistemului de pază prevădea înașpriearea regimului de detenție și modificarea caracterului contingentului de prizonieri deținuți. La 23 august 1944, general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, va emite următoarea circulară către toți șefii de lagăre: „Prizonierii de război de etnie slavă (polonezi, cehi, slovaci, rusini, sârbi, croați și alți iugoslavi), respinși, din diferite motive, de la înscrierea în unitățile naționale, urmează a fi concentrați în Lagărul nr. 48, stația Potima, regionala de căi ferate Moscova-Riazani. Propun: 1) șefii lagărelor, în care numărul prizonierilor de război din categoria indicată nu depășește 30 de persoane, să-i trimîtă cu trenul de pasageri în Lagărul nr. 48, de la Temnikov; 2) șefii lagărelor, în care numărul prizonierilor de război din categoria indicată depășește 30 de persoane, să prezinte la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne cereri pentru vagoane și, după primirea aprobării, să-i trimîtă imediat în Lagărul nr. 48; 3) pe viitor, pe măsura acumulării, în urma trierii, aceste persoane vor fi trimise imediat în Lagărul nr. 48; 4) în documentele de însoțire, transmise șefului Lagărului nr. 48, se vor indica, obligatoriu, motivele pentru care acestor prizonieri de război le-a fost refuzată înscrierea în unitățile naționale poloneze, cehoslovace sau iugoslave. Aceste motive vor fi menționate și în dosarul personal al fiecărui dintre ei; 5) șeful Lagărului nr. 48 va concentra prizonierii de război din această categorie, separat de ceilalți prizonieri de război deținuți în lagăr, și, pe viitor, orice transfer al lor se va efectua numai cu aprobarea specială a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD; 6) toți șefii de lagăre vor raporta despre fiecare lot de prizonieri de război din această categorie, trimiși în Lagărul nr. 48, iar șeful Lagărului nr. 48 va raporta în fiecare decadă a lunii datele despre numărul lor, cu repartizarea pe naționalități și categorii ale stării lor fizice”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 1, f. 67.

² Viktor Mihailovici Bocikov (1900-1981) – general sovietic; șeful Secției a 4-a a Direcției generale a securității statului, din cadrul NKVD al URSS (1938-1940); procuror al URSS (1940-1941); șeful Secției speciale a Frontului de Nord-Vest (1941-1944); șeful Direcției trupelor de escortă, din cadrul NKVD al URSS (1944-1951).

Documentul 141

Comunicatul special nr. 41 al Secției 1 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, cu privire la evadarea și la capturarea a patru prizonieri de război români din lagărele nr. 148 și 241¹

Strict secret
5 august 1944

1) În completare la Comunicatul special nr. 35, din 22 iulie 1944, prizonierii de război Media Crăciun și Bucur Gheorghe Gheorghievici, care au evadat la 20 iulie 1944, din Lagărul nr. 148 de la Armavir, au fost reținuți la 31 iulie 1944 și introdusi în lagăr în urma măsurilor de căutare întreprinse.

Confirmarea: Raportul nr. 80, din 2 august 1944, al șefului Lagărului nr. 148.

2) La 23 iulie 1944, din perimetru Lagărului nr. 241 a evadat, a doua oară, prizonierul de război din armata română Așteleanu Valeriu Ananie, născut în 1912. Pentru căutarea evadatului au fost trimise pe teren 4 grupe operative.

Confirmarea: Raportul nr. 924, din 25 iulie 1944, al șefului Lagărului nr. 241.

3) La 25 iulie 1944, din Lagărul nr. 241, următorii prizonieri de război din armata română au evadat de la muncă din vina escortei din Batalionul 158 al trupelor de escortă ale NKVD: a) Radu Gheorghe Nicolae, anul nașterii 1914, plutonier; b) Turcu Marian Stancu, anul nașterii 1916, sergent; c) Eremescu Ion Ion, anul nașterii 1917, sergent.

Pentru căutarea evadaților au fost trimise pe teren grupe operative, au fost mobilizate unități militare ale organelor NKVD și ale NKGB.

Confirmarea: Raportul nr. 959, din 27 iulie 44, al șefului Lagărului nr. 241.

Şeful Secției 1 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne²,
locotenent-colonel Entin

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 2, f. 77

NOTE

¹ Comunicatul a fost expediat și lui V.V. Cernîșev, din ordinul adjunctului șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, col. Iakoveț.

² Secția 1 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne avea ca obiectiv asigurarea regimului de pază și detenție în lagărele pentru prizonierii de război.

Documentul 142

Proces-verbal de constatare a efectivelor prizonierilor de război și a situației evidenței acestora (potrivit situației din 31 iulie 1944, ora 24,00), în Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk

Strict secret
7 august 1944

Total prizonieri de război deținuți – 4 538 pers.; persoane civile interne – 9; civili – 14 pers.; total – 4 561 pers.

Din care: generali – 1 pers; ofițeri – 664 pers.; subofițeri și soldați – 3 873; persoane civile interne – 9; civili – 14 pers.

Dintre aceștia, pe naționalități și etnii:

Germani: generali-locoteneni – 1 pers; colonei – 7 pers.; locoteneni-colonei – 16 pers.; majori – 35 pers.; căpitanii – 51 pers.; locoteneni-majori – 139 pers.; locoteneni – 184 pers.; subofițeri și soldați – 2 536 pers.; persoane civile interne – 2 pers.; civili – 7 pers.

Români: colonei – 1 pers.; locoteneni-colonei – 1 pers.; căpitanii – 11 pers.; locoteneni – 30 pers.; sublocoteneni – 37 pers.; subofițeri și soldați – 135 pers.

Unguri: colonei – 1 pers.; locoteneni-colonei – 1 pers.; căpitanii – 5 pers.; locoteneni-majori – 6 pers.; locoteneni – 5 pers.; sublocoteneni – 12 pers.; subofițeri și soldați – 172 pers.; persoane civile interne – 1 pers.

Austrieci: colonei – 1 pers.; majori – 2 pers.; căpitanii – 6 pers.; locoteneni-majori – 12 pers.; locoteneni – 18 pers.; subofițeri și soldați – 247 pers.

Italieni: majori – 3 pers.; căpitanii – 13 pers.; locoteneni-majori – 17 pers.; locoteneni – 27 pers.; sublocoteneni – 3 pers.; subofițeri și soldați – 190 pers.

Ucraineni: subofițeri și soldați – 5 pers.

Polonezi: căpitanii – 1 pers.; locoteneni-majori – 1 pers.; locoteneni – 3 pers.; sublocoteneni – 1 pers.; subofițeri și soldați – 223 pers.; persoane civile interne – 1 pers.

Francezi: locoteneni – 1 pers.; subofițeri și soldați – 39 pers.

Finlandezi: locoteneni – 1 pers.; sublocoteneni – 3 pers.; subofițeri și soldați – 43 pers.; persoane civile interne – 1 pers.

Belgieni: subofițeri și soldați – 7 pers.

Spanioli: subofițeri și soldați – 2 pers.

Slovaci: căpitanii – 1 pers.; locoteneni – 1 pers.; sublocoteneni – 1 pers.; subofițeri și soldați – 47 pers.

Cehi: subofițeri și soldați – 74 pers.

Sârbi: subofițeri și soldați – 16 pers.

Croați: subofițeri și soldați – 16 pers.

Rusini: sublocoteneni – 1 pers.; subofițeri și soldați – 40 pers.

Ruși: locoteneni-majori – 1 pers.; subofițeri – 5 pers.

Sloveni: subofițeri și soldați – 17 pers.

Greci: soldați – 1 pers.

Bulgari: Soldați – 1 pers.

Moldoveni: sublocoteneni – 1 pers.; soldați – 1 pers.

Bielorusi: soldați – 2 pers.

Letoni: soldați – 2 pers.

Ebrei: locoteneni – 1 pers.; subofițeri și soldați – 50 pers.; persoane civile interne – 3; civili (bărbați) – 4 pers.; civili (femei) – 3 pers.

Olandezi: locoteneni-majori – 1 pers.; soldați – 1 pers.

Luxemburghezi: soldați – 1 pers.

Suedezi: persoane civile interne – 1 pers.

Elvețieni: soldați – 2 pers.

Prizonierii sunt deținuți:

În orașul Krasnogorsk – 2 191 pers., din care, generali – 1 pers.; ofițeri – 636 pers.; subofițeri și soldați – 1 531; persoane civile interne – 9; civili – 14 pers.

La aprovizionarea cu lemn (stația Rumianțevo) – 216 pers., din care, ofițeri – 1 pers.; subofițeri și soldați – 215 pers.

La lucrări în orașul Moscova, la construcția clădirii Direcției generale pentru construcții aeroportuare: soldați – 19 pers.

La Secția de la Mojaisk – 1 330 pers., din care, ofițeri – 27 pers.; subofițeri și soldați – 1 303 pers.

La Secția de la Semenov: subofițeri și soldați – 805 pers.

Din efectivul de soldați deținuți la Krasnogorsk, 6 persoane trebuie interogate pentru a li se completa cartotecile de evidență de tip nr. 2. Pentru 175 de ofițeri trebuie completate informațiile speciale.

La Secția de la Mojaisk, 692 de persoane trebuie interogate pentru a li se completa cartotecile de evidență, iar pentru 16 persoane (ofițeri) trebuie completate informațiile speciale.

La Secția de la Semenov, 70 de persoane trebuie interogate, iar pentru 500 de persoane trebuie completate cartotecile de evidență.

În total, în lagăr:

- 700 persoane trebuie interogate;
- pentru 1 081 persoane trebuie completate cartotecile de evidență de tip nr. 2;
- pentru 181 persoane, din corpul ofițeresc, trebuie completate informațiile speciale.

Toți ceilalți prizonieri de război din lagăr sunt luați în evidență.

Efectivele de prizonieri de război, menționate mai sus, și care nu au fost luate în evidență, reprezintă prizonierii de război sosiți în lagăr la 23 iulie 1944 (1 492 persoane), precum și pe cei sosiți la 17 iulie 1944 (124 ofițeri), de pe Frontul Bielorus, și care nu au fost luați în evidență.

Primit în vederea continuării, pe mai departe, a activității,

Şeful Secției a 2-a a Administrației Lagărului nr. 27,

locotenent-major de securitate Makeelev

Confirmă comisia constituită în vederea predării-primirii Administrației lagărului: Președintele comisiei, colonel (ss) Kisieliov

Membrii comisiei: locotenent-major (ss) Tiumakov, locotenent-major (ss) Bogdanov

Am predat,

Şeful Administrației Lagărului nr. 27,
colonel (ss) Şchetinin

Am primit:

Şeful Administrației Lagărului nr. 27,
locotenent-colonel (ss) Agapov

Documentul 143

Nota comisarului de securitate I.M. Tkacenko¹, şeful Direcției regionale Stavropol a NKVD, către general-locotenentul I.A. Petrov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind cazarea prizonierilor de război români deținuți în Lagărul nr. 147 de la Gheorghievsk, ținutul Stavropol

Strict secret
Nr. 37/20
8 august 1944
Stavropol

Controlul efectuat cu privire la îndeplinirea măsurilor luate de către conducerea Lagărului nr. 147, pentru înlăturarea neajunsurilor descoperite – cu prilejul inspecției legate de starea lagărului (vezi documentul din 23 mai a.c.²) –, de către comisia din cadrul Direcției regionale Stavropol, a NKVD, a stabilit că, pe lângă faptul că s-au înlăturat un sir întreg de neajunsuri, continuă să aibă loc următoarele:

1. Prizonierii de război nu au fost repartizați în spațiile de detenție după criteriul naționalității, după cum urmează:

a) În baraca nr. 2, unde sunt deținuți 304 prizonieri de război, 115 persoane sunt români, celelalte fiind germani.

b) În baraca nr. 3, unde sunt deținuți 168 de prizonieri de război, 35 de persoane sunt români, celelalte fiind germani.

c) În baraca nr. 7, unde sunt deținuți 157 de prizonieri de război, 28 de persoane sunt români, celelalte fiind germani.

Din datele prezentate rezultă faptul că toți românii, fără dificultăți deosebite, pot fi concentrați în baraca nr. 3, ceea ce ar duce la eliminarea definitivă a neregulilor menționate mai sus.

2. Conducerea lagărului, prin Ordinul nr. 232, din 26 mai a.c., intenționa ca prizonierii de război ofițeri să fie cazați într-o cameră din corpul I, dotând această cameră cu paturi de scânduri. În realitate, ofițerii sunt deținuți în baraca nr. 1, fiind despărțiti de corpul soldaților doar printr-un paravan din nuiele.

3. Prizonierii de război care lucrează la blocul alimentar și sanitarii nu sunt cazați în spații separate.

4. Controlul privind modul în care sunt manevrate alimentele când se gătește se efectuează periodic.

Şeful Administrației lagărului a primit dispoziții din partea mea să înlăture imediat neajunsurile menționate.

Şeful Direcției regionale Stavropol, a NKVD,
comisar de securitate Tkacenko

NOTE

¹ Ivan Maksimovici Tkacenko (1910-1955) – ofițer de securitate sovietic. Studii: Institutul de Metalurgie (1937), grade militare: locotenent de securitate (1938), locotenent-major de securitate (1939), maior de securitate (1940), comisar de securitate (1943), comisar de securitate de rangul 3 (1945), general-locotenent (1945). Funcții: șeful Secției a 2-a din Direcția generală a securității statului, din cadrul NKVD al RSS Ucrainene (1940); adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al RSS Ucrainene (1940-1941); șeful Direcției regionale Lvov, a NKVD (1941); șeful Secției a 2-a a Direcției economice, din cadrul NKVD al URSS (1941); șeful Secției a 7-a speciale din cadrul NKVD (1941-1942); adjunctul șefului Direcției economice, din cadrul NKVD al URSS (1942-1943); șef al Direcției ținutului Stavropol, a NKVD (28 ianuarie 1943-4 decembrie 1944); reprezentant al NKVD (ulterior, MVD) al URSS în RSS Lituaniană (1944-1947). În vara-toamna anului 1941, a condus operațiunea de evacuare a deținuților din penitenciarele sovietice din regiunile de vest ale RSS Ucrainene și a participat la deportarea etnicilor germani din Republica Autonomă a Germanilor de pe Volga, ținutul Krasnodar, și regiunea Stalingrad. În vara-toamna anului 1944, a condus operațiunea de deportare a familiilor complicitelor germani și a trădătorilor de patrie de la Piatigorsk, Kislovodsk, Jeleznovodsk, Essentuki și Mineralinîe Vodî. Vezi N.V. Petrov, *op. cit.*, p. 846-847.

² Documentul nu a fost identificat.

Documentul 144

Directiva nr. 28/2/23 a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, privind înhumarea prizonierilor de război¹

Strict secret
24 august 1944
Moscova

În unele lagăre ale NKVD și în unele spitale speciale ale Comisariatului Poporului pentru Apărare și ale Comisariatului Poporului pentru Ocrotirea Sănătății, înhumarea prizonierilor de război se face în diverse locuri, alese la întâmplare. În aceste lagăre și spitale speciale nu există un lot de pământ alocat special amenajării cimitirelor.

Propun²:

1. Pentru înhumarea prizonierilor de război decedați se vor aloca, în imediata vecinătate a lagărului sau spitalului respectiv, loturi de pământ liber. Aceste loturi de pământ vor fi îngărdite cu sărmă ghimpată.

2. Cimitirul se va amenaja sub formă de pătrate, a câte 25 de morminte în fiecare pătrat. Fiecare pătrat va fi numerotat începând de la 1. Înhumarea se va efectua în aceste pătrate în ordinea numerotării lor: primele 25 de cadavre – în primul pătrat; al doilea lot, de 25 de cadavre – în al doilea pătrat și a.m.d.

În fiecare pătrat, trebuie să fie câte cinci rânduri de morminte a câte cinci morminte pe fiecare rând. Înhumarea trebuie să se efectueze începând cu rândul de sus (dacă privim planul) de la stânga la dreapta.

3. Pentru fiecare mormânt se fixează ca semn distinctiv un țăruș cu o tăblă rezistentă, fixată în cuie, în partea superioară a acestuia, cel mai bine din placaj. Pe tăblă rezistentă trebuie să fie indicate: la numărător, numărul mormântului, și la numitor, numărul pătratului (cu vopsea rezistentă la apă). Numerotarea mormintelor se va face separat pentru fiecare pătrat (de la 1 la 25).

4. Pentru evidența prizonierilor de război decedați și a locurilor de înhumare a acestora se va introduce „registru cimitirului”, conform următorului model:

- a) numărul de ordine;
 - b) numele și prenumele;
 - c) naționalitatea;
 - d) anul nașterii;
 - e) gradul militar;
 - f) data decesului;
 - g) data înhumării;
 - h) numărul mormântului și numărul pătratului în care a fost înmormântat.
5. În „registru cimitirului” trebuie să existe, obligatoriu, planul cimitirului, întocmit pe o hârtie groasă, cu împărțirea lui pe pătrate, cu indicarea numerelor pătratelor și a

numerelor mormintelor cuprinse în fiecare pătrat. Pe măsură ce se fac înmormântări, în planul din pătratul respectiv se înscriu, în ordine, numerele mormintelor noi. Pentru rapiditatea găsirii informației privind locul înmormântării unui prizonier sau altul, se va introduce, în plus față de „registru cimitirului”, un registru alfabetic, în care vor fi înscrise, la litera corespunzătoare, numele și prenumele celui decedat și, alături, numărul de ordine al acestuia, la care este înscris în „registru cimitirului”.

6. Cimitirele trebuie să fie îngrădite, astfel încât, pe teritoriul lor să nu pătrundă animale care ar putea distrugе semnele de recunoaștere, și trebuie să fie asigurate pentru ca aceste semne să nu fie furate de populație.

Adjuncțul șefului Direcției generale pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-maior Ratușnîi

RGVA, Fond 1p, opis 5 e, dosar 2, f. 116-117

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 462-464

NOTE

¹ Documentul a fost expediat tuturor șefilor lagărelor NKVD și șefilor spitalelor speciale ale Comisariatului Poporului pentru Apărare și ale Comisariatului Poporului pentru Ocrotirea Sănătății.

² Peste un an, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, s-a văzut nevoită să revină asupra problemei înhumării și a evidenței prizonierilor de război decedați. Prin Directiva nr. 28/74 a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din 7 decembrie 1945, se constată: „Respectarea strictă a regulilor de înhumare și de ținere a evidenței prizonierilor de război decedați, prevăzute în Directiva nr. 28/2/23, din 24 august 1944, a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, este încălcată de către unii dintre șefii lagărelor sau ai spitalelor speciale, iar șefii direcțiilor NKVD nu asigură controlul. În lipsa controlului necesar asupra acestei probleme extrem de importante, devine imposibilă stabilirea mormintelor prizonierilor de război decedați, deoarece sectoarele de cimitir nu sunt păzite, semnele distinctive nu sunt instalate pe morminte, registrele de cimitire sunt completate de mântuială, iar în certificatele de deces nu sunt indicate nici măcar cauzele morții prizonierilor de război.” Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 479-480.

Documentul 145

Raportul locotenent-majorului de securitate Ostrîi, împoternicit special al Secției a 3-a a Secției operativ-informative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind situația în Lagărul nr. 123 de la Uriupinsk, regiunea Stalingrad

Strict secret
25 august 1944

Raport

Vă raportează că, la 4 august a.c., în conformitate cu ordinul dumneavoastră, m-am deplasat la Lagărul nr. 123, de la Uriupinsk, pentru a participa efectiv la efectuarea operațiunii de triere a prizonierilor de război sosiți recent.

Pe lângă aceasta, am luat cunoștință de starea generală a lagărului, așa cum era aceasta la 16 august a.c.:

Lagărul nr. 123 pentru prizonieri de război, care nu este un lagăr care desfășoară activități productive, a fost destinat pentru 8 000 de persoane. Este situat în centrul orașului, este dispus în şase clădiri din piatră (o fostă școală de ofițeri), cu 2-3 nivele, și este separat de populație prin două rânduri de garduri de sărmă ghimpată.

Lagărul este împărțit în două zone și are două infirmerii separate. În prima zonă, sunt dispuși ofițerii din contingentul mai vechi, în cea de-a doua, sunt dispuși prizonierii de război recent sosiți și care au fost escortați prin orașul Moscova.

În total, în lagăr se află 4 537 persoane, din care: germani – 2 658 pers.; români – 640 pers.; italieni – 10 pers.; alții – 1 229 pers. (maghiari, cehi, ucraineni, moldoveni).

Din acest efectiv fac parte și prizonierii de război recent sosiți, la 21 iulie a.c., adică 2 202 persoane. Aceștia sunt dispuși în zona a doua, unde a fost declarată stare de carantină.

Din 2 402¹ de persoane recent sosite, 282 de persoane se află la infirmerie, 2 persoane au murit la 16 august a.c. (unul de difterie, altul de ataxie).

Din cele 282 de persoane aflate la infirmerie, 18 persoane sunt bolnave de difterie, iar celelalte suferă de diverse boli ușoare.

După cum am menționat, Lagărul nr. 123 nu este un lagăr care desfășoară activități de producție, însă o parte din prizonierii de război este utilizată la exploatarele de turbă (200-259 de persoane), la refacerea centralei electrice orășenești, cca 30 de persoane, și la diverse alte munci.

În prezent, șeful lagărului încheie un contract cu Biroul orășenesc, cu privire la trimiterea prizonierilor de război la munci de îngrășare a solului cu var.

Prizonierii de război ar putea fi utilizați și alte munci, dar dificultatea constă în lipsa escortei.

Trebuie menționat faptul că prizonierii de război care se deplasează în grupuri de câte 5-10 persoane pentru desfășurarea de mici activități gospodărești nu sunt escortați, ceea ce le oferă posibilitatea de a comunica cu populația.

La aceasta, șeful lagărului a răspuns că are ordin de la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne ca deplasarea unor prizonieri de război, care se bucură de încredere, în special cei antifasciști, să se facă fără escortă.

În partea de lagăr pregătită pentru iarnă, activitatea se desfășoară astfel:

Nr. crt.	Denumirea activității	Necesar	Efectuat	Termen
1.	Reparații la sobe și la hornuri	72	8	La 1 octombrie [1944]
2.	Reparații la bucătării	3	1	La 15 septembrie [1944]
3.	Reparații la acoperiș	430 m ²	430 m ²	
4.	Punerea de gemanuri	384	74	La 1 septembrie [1944]
5.	Reparații ale ferestrelor și ușilor	192	8	La 1 octombrie [1944]
6.	Văruirea pereților	14 961 m ²	10 372 m ²	
7.	Reparația instalației de încălzire cu aburi	600	120	La 17 septembrie [1944]
8.	Realizarea priciurilor	6 000	120	La 15 octombrie [1944]

La aprovisionarea cu combustibil lucrează 50 de persoane.

Înainte de plecarea mea, șeful lagărului a primit o telegramă de la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la trimiterea a 1 000 de prizonieri de război la unul din lagările care desfășoară activități de producție. Astfel, Lagărul nr. 123 nu este aglomerat.

Împoternicit operativ al Secției a 3-a, din cadrul Secției operativ-informative din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
locotenent-major de securitate Ostrîi

RGVA, Fond ip, opis 9 v, dosar 33, f. 46-46

NOTĂ

¹ Conform textului. Cu siguranță, este vorba despre o greșală.

Documentul 146

Raportul colonelului de securitate A.M. Belov către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind comportamentul și încălcarea statutului militar de către locotenent-colonelul Penkov, șeful Administrației Lagărului nr. 165 de la Iuga, regiunea Ivanovo

Strict secret
19 septembrie 1944

În raportul meu – adresat dumneavoastră, la 18 septembrie a.c. –, cu privire la rezultatele verificării situației din Lagărul nr. 165 pentru prizonieri de război, ca urmare a grabeii cu care a fost întocmit raportul, nu am reușit să prezint următoarele fapte, care consider că merită atenția dumneavoastră:

1. În mai 1944, șeful Administrației lagărului, tov. locotenent-colonelul de securitate Penkov, fiind în stare de ebrietate, a sosit în perimetru lagărului (corful nr. 8) și, într-o discuție cu prizonierii de război români – prin intermediul lui Fecioru și Burduanu¹, care cunoșteau limba română –, a comunicat faptul că tov. Cambrea, comandantul Diviziei de Infanterie române, formate în URSS, din prizonieri de război români, s-a dovedit a fi fascist și că, din această cauză, a fost înlăturat de la conducerea diviziei. La scurt timp de la plecarea lui Penkov, în corpul de locuit a sosit Feierstein, instructor la Secția politică a lagărului, care se ocupă de activitățile cu prizonierii de război români, căruia i-au povestit cele auzite și l-au rugat să confirme spusele lui Penkov.

2. În lagăr, este larg răspândită practica cusutului în atelierul de croitorie (acolo lucrează prizonieri de război) – pentru cei din conducerea lagărului și pentru membrii familiilor acestora – a tot felul de haine (paltoane, tunici, pantaloni și.a.) din uniformele germane și maghiare, date lagărului de către Direcția pentru aprovizionări militare spre a fi utilizate la refacerea uniformelor prizonierilor de război. Astfel, marea majoritate a comenziilor către atelierul de croitorie vin de la conducerea lagărului (șeful lagărului și adjuncții săi) și de la familiile acestora, cei din urmă deplasându-se singuri la atelier.

Această practică oferă posibilitatea prizonierilor de război să emită judecăți de valoare de nedorit cu privire la ofițerul sovietic.

3. Conducerea lagărului și, în special, tov. Penkov au dat colhozurilor învecinate, în mod repetat și fără aprobare de la Centru, făină și cartofi. În 1944, colhozurilor le-au fost date peste 20 tone de făină și 20 tone de cartofi, în timp ce, în acea vreme, lagărul nu avea niciun fel de rezerve de făină și are [în prezent] probleme cu aprovizionarea cu făină. Iar dacă în perioada imediat următoare nu se va aduce făină în depozit, lagărul se va afla într-o situație destul de dificilă.

Făina și cartofii dați colhozurilor nu au fost înapoiate nici până în prezent, iar conducerea lagărului nu a întreprins nicio măsură hotărâtă în această privință.

4. Lagărul a dat Întreprinderii de Exploatare a Turbei din Mugreev un cal pe care nu îl mai folosea, fără ca documentele cu privire la starea calului și predarea lui să fie completate.

(ss) Belov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 52, f. 255-256

NOTĂ

¹ Probabil că numele corect este Burdușanu sau Burdujanu.

Documentul 147

Telegrama lui I.M. Tkacenko, șeful Direcției regionale Stavropol, a NKVD, către S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, privind starea prizonierilor transportați din Lagărul nr. 33 de la Roman (România), în Lagărul nr. 147 de la Gheorghievsk, ținutul Stavropol¹

19 octombrie 1944
Stavropol

La 12 octombrie, în Lagărul nr. 147, de la Gheorghievsk, a sosit – de la Punctul de colectare a prizonierilor de război nr. 21, Lagărul nr. 33, din Roman (România) – contingentul de prizonieri de război nr. 41 436, cu un efectiv de 1 358 de persoane. De la momentul în care au fost luați prizonieri, niciunul dintre prizonierii de război nu au efectuat controlul sanitar. 15% dintre ei nu au putut merge pe jos, fiind duși cu mașina, de la stația Gheorghievsk și până în lagăr. Pe drum, au murit 149 de persoane. În momentul în care două vagoane cu bolnavi au fost deschise, s-au descoperit 14 cadavre. Trenul cu care a sosit contingentul nu era dotat, prizonierii de război erau difterici în proporție de 100%; în plus, aveau și dizenterie; marea lor majoritate erau dezbrăcați; în ziua primirii [în lagăr], 300 de persoane au fost internate la infirmerie. Trenul nu a fost prevăzut cu personal medical și nu a avut medicamente.

Pentru a oferi un sprijin concret, am trimis în lagăr o comisie formată din 5 persoane, condusă de către adjunctul meu și de 3 medici (*sic!*!).

Şeful Direcției regionale Stavropol, a NKVD,
Tkacenko

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 42, f. 292

NOTĂ

¹ La 15 octombrie 1944, S.N. Kruglov a expediat lui I.A. Petrov și A.A. Vurgaft Telegrama nr. 584, prin care le cerea: „Neapărat să ajutați lagărul. Raportați-mi ce s-a făcut, la 17 octombrie 1944. Kruglov”. La rândul său, la 16 octombrie 1944, I.A. Petrov a comunicat tuturor șefilor de secții: „Raportați-mi, până la 17 octombrie, ora 15,00, că încă oferim [ajutor] lagărului. Petrov”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 42, f. 292.

Documentul 148

Din raportul Administrației Lagărului nr. 182 de la Şahtinsk, regiunea Rostov, către I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la activitatea desfășurată cu prizonierii de război cu prilejul sărbătoririi celei de-a 27-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie

Strict secret

Nr. 28/1/704

16 octombrie 1944

Moscova

Vă raportează că, în urma primirii, de la dumneavoastră, a directivei din 23 octombrie 1944, am efectuat următoarele activități:

1. La 25 octombrie a.c., am dat un ordin – valabil pentru Administrație și pentru secții – privind sporirea pazei pe perioada aniversării celor 27 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.
2. Pe linia aparatului politic al Administrației, șefilor de sectoare ale lagărului și adjuncților lor pe probleme politice le-a fost transmis un plan de acțiuni privind pregătirea activităților cu personalul [lagărelor] și cu prizonierii de război în zilele în care va fi sărbătorită cea de-a 27-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.
3. Administrația și secțiile au organizat adunări cu paznicii și corpul de ofițeri, cu tema „Misiunile paznicilor și ale ofițerilor în zilele de sărbătoare”.
4. În toate secțiile și la Administrație, s-au desfășurat ședințe de partid și komsomoliste, cu tema „Misiunile organizațiilor de partid și komsomoliste privind acordarea de sprijin conducerii în zilele de sărbătoare”.
5. În vederea consolidării pazei magaziilor, în toate sectoarele lagărului s-au desfășurat instructaje cu magazionerii, cu tema „Despre răspunderea cu privire la păstrarea alimentelor aflate în magazii și despre distribuirea acestora personalului lagărului și prizonierilor de război”.
6. Au fost verificate inventarele armelor, ale muniției, ale gardurilor, ale mijloacelor de transmisiuni, ale celor de iluminat și ale celor de stingere a incendiilor.
7. Pentru ofițerii responsabili, s-a introdus serviciul de 24 de ore, timp în care o grupă operativă a efectuat, de asemenea, serviciul, la dispoziția celei din urmă aflându-se o mașină destinată special deplasărilor rapide pentru misiuni operative.
8. Pe perioada sărbătoririi, odată cu răsăritul soarelui, ofițerul de serviciu al grupei operative a efectuat o verificare foarte atentă a zonei lagărului, cu scopul descoperirii lozincilor fasciste și a manifestelor.
9. În zilele de sărbătoare, 6, 7 și 8 noiembrie, la Administrație și în sectoarele lagărului s-au desfășurat adunări solemne cu întreg personalul lagărelor, cu tema „Cea de-a 27-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”.

10. S-au purtat discuții cu întreg personalul secțiilor pe următoarele teme:

a) Prin disciplină sporită și prin bună organizare asigurăm îndeplinirea activităților de serviciu;

b) Întărim paza și vigilența în zilele de sărbătoare ale celei de-a 27-a aniversări a Revoluției Socialiste din Octombrie;

c) Armata Roșie în luptă cu cotropitorii fasciști;

d) Cea de-a 27 aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

11. Cu prizonierii s-au purtat discuții [pe următoarele teme]:

a) Marea Revoluție Socialistă din Octombrie – un nou început în istoria popoarelor URSS;

b) Inevitabila înfrângere a Germaniei;

c) Succesele de pe front ale Armatei Roșii și ale aliaților;

d) Misiunile prizonierilor de război privind sporirea producției de cărbune.

Pe lângă discuții, cu prizonierii de război au mai fost organizate adunări cu tema: „Aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”.

După desfășurarea unei astfel de adunări, la Secția nr. 1, de la N. Şahtinsk, Kapitalnaia, unde șef al sectorului lagărului este căpitanul Komsa, prizonierii de război români au adoptat un manifest, al cărui text vi-l prezint în raport¹.

În toate sectoarele lagărului, în zonele unde se află prizonieri de război, au fost puse lozinci cu îndemnuri mobilizatoare în limbile rusă, germană și română. În plus, în secțiile nr. 1, 2, 4 și 5 a fost editată gazeta de perete „Antifascistul”.

Concluzii:

Ca urmare a desfășurării unor astfel de activități, în secții și la Administrația lagărului nu am avut cazuri de manifestări antifasciste² sau de evadări ale prizonierilor de război.

Şeful Administrației Lagărului nr. 182,
colonel Baskov

Adjunct pe probleme politice al șefului Administrației Lagărului nr. 182,
maior Dmitriev

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 2, f. 178-180

NOTE

¹ Textul manifestului nu a fost identificat.

² Eroare evidentă. Cu siguranță, autorii documentului au avut în vedere „manifestări antisovietice”.

Documentul 149

Telegrama lui S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către colonelul M.A. Iakovet și colonelul Spasenko, aflați în Lagărul nr. 176 de la Focșani, privind înființarea, în regim de urgență, a lagărelor pentru prizonieri de război de la Ploiești și de la Constanța

Nr. 2652
16 octombrie 1944

[De la] Bălți, Lagărul nr. 33,
[Către] tov. Iakovet, Spasenko, România, Focșani, Lagărul nr. 176,

[Pentru] executarea unor lucrări extrem de importante de încărcare [în mijloace de transport], propun ca, în cel mai scurt timp – nu mai târziu de 21 octombrie – să fie organizate lagăre pentru prizonierii de război, cu o capacitate de 1 500 de persoane fiecare, la Constanța și Ploiești.

Pentru organizarea lagărelor, colonelul Spasenko să plece neîntârziat la Constanța, iar colonelul Iakovet la Ploiești.

Direcția pentru spatele frontului a Armatei Roșii este responsabilă cu aprovizionarea lagărelor cu alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte.

Îmi veți raporta personal, la Ploiești, despre finalizarea pregătirii lagărelor în vederea începerii activității acestora¹.

Repartizați numai prizonieri de război sănătoși.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
Kruglov

RGVA, Fond ip, opis 9 v, dosar 58, f. 30

NOTĂ

¹ Telegrama lui S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, a fost trimisă din Lagărul nr. 33, de la Bălți, unde general-colonelul S.N. Kruglov s-a oprit pe parcursul deplasării sale spre Ploiești.

Documentul 150

Telegrama colonelului M.I. Markeev, comisarul poporului pentru afacerile interne al RSS Moldoveneşti, către general-colonelul S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, cu privire la lagărele pentru prizonieri de război aflate pe teritoriul României

Nr. 6241
1 noiembrie 1944
Chişinău

Din ordinul NKVD, pe teritoriul României, în punctele Galați, Focșani, Ploiești, Roman, se organizează 4 lagăre pentru prizonierii de război. Șefii de lagăr sunt puși la dispoziția noastră pentru numirea ulterioară în aceste funcții, prin ordin al NKVD. La Comisariat [pentru Afacerile Interne al RSS Moldoveneşti] sosesc corespondența și directivele pe baza cărora noi suntem obligați să contactăm conducerea lagărelor, să controlăm și să supraveghem situația lor. Această problemă se rezolvă în cazul lagărelor și al spitalelor dislocate pe teritoriul Republicii [Socialiste Sovietice Moldovenești].

Situația este diferită în privința lagărelor care se află pe teritoriul României, cu care nu avem niciun fel de legătură, accesul în acestea fiind limitat prin Ordinul nr. 177 al tov. Beria, care interzice oricui intrarea pe teritoriul României fără permis eliberat de către NKVD. Aceeași situație este valabilă și în privința numirii în funcție a șefilor lagărelor. Stau la noi fără să aibă permis sau vreun alt document prin care să li se permită trecerea graniței. Nu putem rezolva singuri această problemă. Deoarece în aparatul Comisariatului [pentru Afacerile Interne al RSS Moldoveneşti] nu avem responsabili pentru problemele activității lagărelor, nu putem asigura executarea directivelor centrului privind activitățile de conducere și control din lagăre.

Vă rog să-mi dați clarificări cu privire la problemele ridicate. Din punctul meu de vedere, aş considera oportun ca la nivelul Comisariatului [pentru Afacerile Interne] să se creeze un birou pentru problemele prizonierilor de război și să-mi oferiți – cu titlu de excepție – posibilitatea de a da drept de trecere a graniței lucrătorilor Comisariatului [pentru Afacerile Interne], pentru executarea misiunilor referitoare la lagăre, și persoanelor care se află la dispoziția șefilor de lagăr. Să se stabilească o legătură radio pentru o mai bună comunicare a Comisariatului [pentru Afacerile Interne] cu lagările.

Markeev

A transmis, Gusev

A primit, Șemaev

Ora 14,00

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 58, f. 31

Documentul 151

Scrisoarea prizonierilor de război români, plutonier Lupu Vasile și plutonier Gheorghe Constantin, adresată șefului Administrației Lagărului nr. 182 de la řahtinsk, regiunea Rostov, cu prilejul aniversării Revoluției din Octombrie¹

7 noiembrie 1944

Domnule Comandant,

Cu ocazia aniversării zilei de 7 Noembrie, care zi este cea mai sfântă, pentru poporul Sovietic ca o zi a reînvierii dreptății și înțelegere în poporul Sovietic prin venirea la cârmuire a marelui și dreptul lui conducător Stalin, de la care aşteptăm aceiași dreptate și înțelegere să restabilească pentru toate popoarele din Europa pentru că:

I) Dacă noi, prin o nesocotită ocârmuire pe care au dus-o diferiți șefi de stat, am fost orobisiți de soartă și duși legați la ochi, cu arma în mâna pentru a lupta contra unui popor care nici odată nu a dorit ceartă cu nimeni și nici n-a beneficiat de momentele slabe când cădeau diferite popoare mici.

II) Dacă prin încălcarea teritoriului Românesc am fost jefuiți, soții și fice necinstiti și obidjuite de către Fasciștii Germani și Unguri, de acum înainte prin dreptatea care va veni dela răsărit, copiii și urmașii noștri nu vor suferi câte am suferit noi.

Noi vă aducem viile noastre mulțumiri pentru buna și părinteasca îngrijire pe care ne-o dați în acest lagăr, făcându-ne prin aceasta, a respira un aer de o libertate deplină.

Promitem solemn că pentru viitor noi prizonierii lagărului ce cu onoare îl conduceți, vom da un randament mare de lucru, ba chiar cu sânge, care prin munca ce o depune unitatea noastră din acest lagăr, să putem aduce foloase pentru a veni în ajutorul Armatei roșii.

Totodată, cu ocazia zilei de 7 Noembrie respectuoși vă rugăm să primiți sincerele felicitări ale noastre, atât Dvs. cât și întregul personal de ajutorare a Dvs. în conducere și administrație pe lagăr.

Trăiască Uniunea Sovietică!

Trăiască marele și dreptul conducător Stalin!

Trăiască Armata Roșie!

Plotonier Lupu Vasile Infanterie
Plotonier Gheorghe Constantin Transmisiuni
și întregul lagăr de prizonieri.

D-lui Comandant al Lagărului de prizonieri români nr. 1/182

Loco

RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 2, f. 181

NOTĂ

¹ Editorii au păstrat grafia originală. Scrisoarea a fost tradusă și în limba rusă. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 v, dosar 2, f. 180.

Documentul 152

Raportul colonelului Staroverov, șeful Administrației Lagărului nr. 217 de la Kramatorsk, regiunea Stalin, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la situația din lagăr și la pregătirea acestuia pentru perioada de iarnă

Strict secret
11 noiembrie 1944
Kramatorsk

La 10 noiembrie a.c., în lagăr sunt deținuți 15 549 prizonieri de război, din care: români – 8 884 pers., germani – 1 866 pers., moldoveni – 2 536 pers., alte naționalități – 2 263 pers., bolnavi – 587 persoane, din care 400 sunt spitalizați.

La recuperare (în grupa a 3-a) sunt 1 755 pers., iar ofițeri – 118 pers.

Fondul de muncă este format din 13 089 pers. sau 80% [din totalul prizonierilor de război]. În realitate, la munci sunt folosite 7 789 pers. sau 61%; din cauza lipsei uniformelor și a încălțăminte, 3 650 pers. nu sunt scoase la muncă.

În lagăr, sunt organizate 9 sectoare:

- 1) la Uzina Constructoare de Mașini-unelte – 1 410 pers.;
- 2) la Uzina „Stalin” – 2 447 pers.;
- 3) la Uzina „Kuibîșev” – 2 038 pers.;
- 4) în orașul Slaviansk – 2 008 pers.;
- 5) în orașul Konstantinovka – 1 034 pers.;
- 6) la Uzina Constructoare de Mașini din Donețk – 1 435 pers.;
- 7) în orașul Izium – 2 013 pers.;
- 8) în orașul Drujkovka – 1 801 pers.;
- 9) în orașul Ordjonikidze – 1 263 pers.

Serviciile medico-sanitare furnizate prizonierilor de război sunt satisfăcătoare. În lagăre, există medicamente doar pentru acordarea primului ajutor, iar bolnavii aflați la infirmerie nu primesc necesarul de medicamente. Mortalitatea în lagăr: în septembrie – 30 persoane, în octombrie – 182 persoane, iar pentru 11 zile din luna noiembrie – 174 persoane.

25% dintre prizonierii de război din diverse sectoare ale lagărului sunt plini de păduchi. Băile, camerele pentru dezinfecție și spălătoriile existente în toate sectoarele de lagăr satisfac pe deplin necesitățile.

Toți prizonierii de război – cu excepția a 940 de persoane – sunt cazați în clădiri de locuit și de tip cămine muncitorești, din piatră, care oferă condiții de locuit pe timp de iarnă.

940 de prizonieri de război, aflați la muncă la Trustul „Slavhimpromstroi”¹, locuiesc temporar în căsuțe de vară, din furnir. Mutarea lor într-o clădire solidă, din piatră, se

intenționează a fi făcută la sfârșitul lunii noiembrie, fapt pentru care clădirea este în curs de dotare cu cele necesare.

Evidența prizonierilor nu este organizată, în special evidența personală, și, de aceea, nu poate fi oferită o imagine completă cu privire la calitatea efectivului de prizonieri de război (profesie, apartenența de partid și.a.).

Au existat disfuncționalități în aprovisionarea cu produse alimentare a lagărului, în special cu zahăr, carne, grăsimi. Aceasta se explică prin faptul că nu au fost primite produse pentru cei 8 000 de prizonieri de război, sosiți în lagăr la 15 octombrie 1944, cele existente fiind deja consumate.

În lagăr nu a existat o planificare individuală. Alimentele erau aduse în sectoarele de lagăr fără evidență numărului de prizonieri de război și a soldurilor [de alimente] avute.

Potrivit evidențelor din 10 noiembrie 1944, lagărul este aprovisionat cu alimente, după cum urmează: conserve din carne – pentru 3 zile; zahăr – pentru 8 zile; grăsimi – pentru 18 zile; făină 99% – pentru 17 zile; cruce (diverse sorturi) – pentru 39 zile; cartofi – pentru 10 zile; legume – pentru 32 zile.

Serviciul de pază al prizonierilor de război și regimul de acces în sectoarele de lagăr au fost verificate și sunt bine organizate. Efectivele de militari pentru escortă sunt suficiente.

În perioada 10 septembrie-1 noiembrie a.c., 16 prizonieri de război au evadat din lagăr, din care 10 au fost reținuți, 3 au fost împușcați, iar 3 sunt încă în căutare.

În niciun sector de lagăr nu a fost întocmit planul pentru urmărirea apropiată și nu există reguli privind ordinea interioară pentru prizonierii de război.

Pregătirea militară și cea de serviciu a efectivului permanent nu au fost organizate nici în sectoarele de lagăr, nici la Administrația lagărului.

Dotarea cu armament a echipelor de paznici nu este bună (raportat la numărul de puști, între 50-80% sunt înarmați). O mare parte din arme (obținute ca trofeu) au nevoie de reparații.

La nivelul corpului ofițeresc, doar câțiva au arme.

Posturile necompletate, la nivelul efectivului de ofițeri – 136.

Adjuncțul șefului Administrației lagărului pe probleme de pază și regim – 1 pers.

Adjuncțul șefului Administrației lagărului pe probleme politice – 1 pers.

Traducători de limbă română – 7 pers.

Traducători de limbă germană – 2 pers.

Ofițeri operativi – 6 pers.

Medici – 32 pers.

Farmaciști – 6 pers.

Medici stomatologi – 9 pers.

Surori medicale cu studii medii – 15 pers.

Concluzii

În luna septembrie, a fost desfășurată o amplă activitate privind pregătirea pentru iarnă a sectoarelor de lagăr cu ajutorul efectivului existent în lagăr. Relațiile cu organele economice au fost corecte.

Sectoarele de lagăr au fost completate cu personal de conducere, în deplină concordanță cu funcțiile ocupate.

Administrația lagărului nu este completă.

Pentru îmbunătățirea activității lagărului consider necesar să se facă următoarele:

1. Revizuirea statelor [de funcții] Administrației lagărului și ale sectoarelor de lagăr și ocuparea funcțiilor de adjunct al șefului Administrației lagărului și adjunct al șefului Administrației sectoarelor de lagăr pe probleme de muncă.

2. Numirea [în funcție] adjunctului șefului Administrației lagărului pe probleme de pază și regim, a celui pe probleme politice și a celui pe probleme de aprovizionare. Adjunctul șefului Administrației lagărului pe probleme de aprovizionare, tov. locotenent-colonel Beresniov, să fie eliberat din funcție și trecut în rezervă pentru neîndeplinirea atribuțiunilor de serviciu.

3. În funcția de adjunct al Administrației lagărului pe probleme politice să fie numit tov. locotenent Nikitin, instructor politic principal (vă anexez lista cu evidența cadrelor²).

4. Funcțiile libere din lagăr să fie completate cu ofițeri, în special cu personal medical și traducători.

5. Să se asigure lagărului:

- a) mijloace de transport și combustibil;
- b) încălțăminte și îmbrăcăminte de sezon;
- c) medicamente;
- d) alimente.

Anexă: 4 documente³

Colonel Staroverov
Maior Šcerbakov
Locotenent-major Kostīciov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 83, f. 24-25

NOTE

¹ Abreviere de la Trustul Slavianskoe Himiceskoe Promišlennoe Stroitelstvo (Trustul pentru Construcții în Industria Chimică de la Slaviansk).

² Nu se publică.

³ Nu se publică.

Documentul 153

Raportul colonelului Șetinin, adjunctul șefului Uzinei de Construcții Metalurgice din Transcaucazia și al Lagărului nr. 181, cu privire la transportul prizonierilor de război de la Tiraspol și de la Armavir către Lagărul nr. 181 (stația de cale ferată Rustavi, RSS Gruzină)

Strict secret
Nr. 0-10-S

16 noiembrie 1944
Stația de cale ferată Rustavi

Caracterizare a celor două eșaloane cu prizonieri de război, sosite la 1 noiembrie 1944

Potrivit situației de la 1 noiembrie a.c., în Lagărul nr. 181 pentru prizonieri de război au sosit două eșaloane cu prizonieri de război.

Primul eșalon, nr. 48 325, cu un efectiv de 2 499 de persoane, a sosit la 28 septembrie a.c., din orașul Tiraspol.

Cel de-al doilea eșalon, nr. 48 350, cu un efectiv de 2 496 de persoane, a sosit la 23 octombrie, din orașul Armavir.

Starea prizonierilor de război – din punct de vedere fizic și sanitar – este nesatisfăcătoare.

Vă prezint următoarele momente – cu titlu de caracterizare –, separat pentru fiecare eșalon:

1. Cei 2 499 de prizonieri de război expediați din orașul Tiraspol, la 14.9. a.c., cu eșalonul nr. 48 395, au mers timp de 14 zile în vagoane neechipate din punct de vedere sanitar (în toată această perioadă, inspecția sanitată s-a efectuat doar înaintea plecării, la Tiraspol, și la 21-23 septembrie, în stația Hașuri, dar niciuna dintre acestea nu au fost de bună calitate). Din cei 2 499 de prizonieri de război, 678 s-au îmbolnăvit pe drum.

Cea mai mare parte a prizonierilor de război sunt plini de păduchi, sunt bolnavi de dizenterie, infecție gastrointestinală și au râie.

Din efectivul inițial al eșalonului a fost scăzut un număr important [de prizonieri], în final eșalonul primit având un efectiv de 1 826 de persoane, din care: soldați – 156, subofițeri – 1 668, civili – 2. În diverse momente, s-au îmbolnăvit 637 persoane, ceea ce înseamnă 25,5%. Pe lângă aceasta, 33 au murit pe drum, iar 3 au evadat.

În plus, din efectivul primit, 169 de persoane au fost trimise la echipele de recuperare, 88 de persoane au fost internate la infirmerie, alte 192 de persoane în spital, ceea ce, în total, înseamnă 449 de persoane, adică 14%.

Prizonierii de război au uniforme de vară foarte deteriorate, iar 50% din ele trebuie schimbată; doar 25% din efectiv are asigurată încălțăminte, ceilalți mergând desculți. Chiar dacă lenjeria poate fi asigurată, câte un set, este slinoasă și rufoasă.

Hrana a fost, de asemenea, nesatisfătoare, deși au existat toate produsele pentru rația de hrană caldă care fusese alocată pe drum (eșalonul a avut un vagon-bucătărie special, alimentele pentru prepararea hranei au existat în cantități suficiente, conform normelor, nu a existat însă organizare din partea echipei de comandă a eșalonului, de acest lucru fiind vinovat și personalul medical).

3. În privința eșalonului nr. 48 350, sosit, la 23 octombrie a.c., din orașul Armavir, cu un efectiv de 2 496 de persoane, trebuie menționată starea nesatisfătoare a acestuia, chiar dacă, referitor la unele momente [se poate menționa]:

a) În pofida faptului că eșalonul nr. 48 350 nu a sosit dintr-un punct de predare-primire a prizonierilor de război de pe front, ci din Lagărul nr. 148, din orașul Armavir – unde existau suficiente posibilități de triere a lor, înainte ca aceștia să ne fie trimiși nouă, la Uzina Metalurgică și de Construcții din Transcaucasia –, în acest eșalon au fost incluse 500 de persoane abia sosite de pe front fără a fi în vreun fel controlate din punct de vedere sanitar. În consecință, din cele 2 500 de persoane (de fapt, în Lagărul nr. 181 au fost primite 2 496 de persoane), 558 de persoane bolnave au fost trimise, în aceeași zi, la Spitalul nr. 1 546 din Telavsk, pentru tratament, adică mai mult de 22% sau, altfel spus, 1/5 din efectivul prezent.

b) Trebuie menționată, în special, dezordinea nepermisă cu privire la organizarea transportului la stația Armavir și la îmbarcarea prizonierilor de război [în tren], când aceștia au fost suși în vagoane pe timp de noapte, „în grabă”, fără niciun fel de verificare, și, din această cauză, numele de familie de pe lista eșalonului – adăug faptul că majoritatea numelor de familie erau greșite – nu corespundeau deloc cu persoanele îmbarcate în tren. Astfel, prizonierii de război selecționați și schimbați, înainte de plecare, nu au fost sterși din liste, iar cei care au fost desemnați pentru expedierea din lagăr nu au fost inclusi în listele eșalonului. Din cauza neefectuării acestei operațiuni, a rezultat o greșeală evidentă, care a trebuit remediată de către lucrătorii Serviciului pentru evidența prizonierilor de război, din Lagărul nr. 181, care au pierdut foarte mult timp pentru clarificarea documentelor de evidență.

c) Numărul formularelor pentru anchetă a fost mai mic; ele nu au ajuns nici pentru 1/3 [din prizonierii de război]. Înțând cont de faptul că au existat doar 804 formulare complete (și nici acestea bine), adică doar 28% din numărul total al prizonierilor de război, putem judeca cu privire la maniera irresponsabilă în care a fost organizată operațiunea de expediere a prizonierilor de război din Lagărul nr. 148, din orașul Armavir, către lagărul nostru.

d) Referitor la starea sanitară a prizonierilor de război primiți cu eșalonul nr. 48 350, aceasta era nesatisfătoare, după cum s-a menționat și în procesul-verbal de predare-primire, din 30 octombrie. Menționăm, pe scurt, existența unui amplu procent de prizonieri de război netunși (cca 500 de persoane), inclusiv în zona inghinală și în zona axilelor, infestați cu păduchi ș.a., astfel încât să vă faceți o idee cu privire la cauzele principale ale numărului atât de mare de persoane slăbite, cu manifestări de avitaminoză (110 persoane), de bolnavi aflați în stare staționară (46 de persoane, din care 2 bolnave de difterie, infecții gastrointestinale cu manifestări de lipsă a potfei de mâncare ș.a.).

e) Pe parcursul drumului, perioada 13-23 octombrie a.c., rațile regulate de hrana caldă pentru prizonierii de război au fost, de asemenea, nesatisfătoare, fapt care a cauzat apariția unei stări generale de slăbiciune la nivelul întregului efectiv.

f) Cu privire la aprovizionarea cu uniforme și lenjerie, aceasta a fost tot nesatisfătoare.

Trecând la analiza datelor statistice referitoare la evidența și mișcarea prizonierilor de război, în luna octombrie, pot fi oferite următoarele date:

1. Totalul prizonierilor de război, la 1 octombrie a.c. era de 1 826 persoane, din care, pe naționalități: germani – 1 643 pers., austrieci – 76 pers., polonezi – 54 pers., cehi – 20 pers., francezi – 17 pers., slovaci – 9 pers., iugoslavi – 4 pers., ucraineni – 1 pers., letoni – 2 pers.

2. La 31 octombrie a.c., efectivul prizonierilor de război, potrivit listelor de evidență, era de 3 448 persoane, din care:

Pe naționalități: germani – 2 671 pers., austrieci – 94 pers., polonezi – 70 pers., cehi – 33 pers., francezi – 76 pers., sloveni – 8 pers., iugoslavi – 8 pers., letoni – 3 pers., români – 430 pers., italieni – 82 pers., moldoveni – 1 pers., lituanieni – 1 pers., elvețieni – 1 pers., maghiari – 1 pers., bulgari – 2 pers., unguri – 4 pers., ucraineni – 3 pers.

Din datele prezentate, reiese că, din punct de vedere etnic, în Lagărul nr. 181, germanii și românii sunt preponderenți, aceștia reprezentând, la 1 noiembrie 1944, 8 101 persoane din întregul efectiv, adică 89%.

La 1 noiembrie a.c., efectivul de prizonieri de război se împărtea, pe grade, astfel: subofițeri – 2 866 [persoane]/82%, soldați – 620 [persoane]/17,9%, civili – 2 [persoane]/00,5%. În total, la 1 noiembrie, existau 3 488 [persoane]/100%.

În luna octombrie, în Lagărul nr. 181 au fost înregistrați 16 prizonieri de război decedați, din care: 2 decese au avut loc în prima decadă a lunii, 8 decese în cea de-a doua, iar 6 decese în cea de-a treia.

Astfel, pe întreaga lună, în Lagărul nr. 181 au existat 16 decese – din totalul de 3 488 de prizonieri de război –, ceea ce înseamnă o, 46% din întregul efectiv.

Adjunctul șefului Uzinei de Construcții Metalurgice
din Transcaucasia, din cadrul NKVD,
și al Lagărului nr. 181, colonel Șetinin

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 62, f. 8-9

Documentul 154

Ordinul nr. 001411 al lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind întocmirea unei evidențe a populației de etnie germană din teritoriile ocupate de trupele Frontului 2 Ucrainean, ale Frontului 3 Ucrainean și ale Frontului 4 Ucrainean

Strict secret

24 noiembrie 1944¹

Moscova

1. Pentru întocmirea evidenței persoanelor de etnie germană, din teritoriile eliberate de trupele fronturilor 2, 3 și 4 ucrainene, vor fi delegate grupuri operative în următoarea compoziție:

Pentru Frontul 2 Ucrainean: tov. comisar de securitate Smirnov V.I., șeful Direcției generale de contraspionaj „SMERŞ” din cadrul NKVD al URSS; locotenent-colonelul Ptițin V.M., șef birou din Direcția trupelor pentru paza căilor ferate, din cadrul NKVD al URSS; locotenent-colonelul Serghienko, șef birou din Direcția generală a trupelor pentru paza serviciilor, din cadrul NKVD al URSS.

Pentru Frontul 3 Ucrainean: tov. comisar de securitate tov. Zapevalin, adjunctul șefului Direcției regionale Moscova a NKVD; colonelul Efremov, șef de secție din Direcția generală a trupelor pentru paza serviciilor, din cadrul NKVD al URSS; locotenent-colonelul Pașenko, șef birou din Direcția generală a trupelor de grăniceri.

Pentru Frontul 4 Ucrainean: colonelul de securitate Korotkov, șef de secție al Direcției 1 a NKGB al URSS; colonelul Kojevnikov, adjunctul șefului Direcției regionale Moscova a NKGB; locotenent-colonelul Beliakov, șef birou al Direcției generale a trupelor NKVD.

2. Grupele operative vor stabili la fața locului numărul de localități și de colonii populate cu etnici germani, pe toată adâncimea spatelui fronturilor, și vor întocmi simultan o evidență orientativă a populației de etnie germană, inclusiv o evaluare separată, pe categorii de vîrstă, a bărbaților și a femeilor între 16 și 50 de ani.

Pe parcursul întocmirii evidenței la fața locului, se va permite utilizarea numărului necesar de angajați ai Serviciului de contraspionaj „SMERŞ” și de ofițeri ai Direcției trupelor pentru paza serviciilor.

3. La fața locului, se vor stabili cele mai potrivite puncte de adunare și de preluare a etnicilor germani, ținându-se cont de apropierea acestora de stațiile de cale ferată.

a) Întreaga activitate privind întocmirea evidenței prealabile a persoanelor de etnie germană se va desfășura în termen de 10 zile, cu respectarea principiilor referitoare la conspirativitate.

b) Rezultatele evidenței prealabile a etnicilor germani vor fi transmise prin cifru, conform următoarei scheme:

- 1) numărul și denumirile localităților și ale coloniilor populate cu etnici germani;
- 2) numărul lagărelor cu etnici germani internați, capacitatea și amplasarea acestora;

3) numărul total al populației de etnie germană, luate în evidență și prezente în spatele frontului;

4) numărul etnicilor germani cu vîrstă între 16 și 50 de ani, separat, bărbați și femei, pe categorii de vîrstă.

Conducerea activității va fi încredințată tovarășilor Apollonov³ și Gorbatiu⁴, care se vor deplasa la fața locului împreună cu grupele operative.

Tovarășii Apollonov și Gorbatiu vor lua legătura cu consiliile militare ale fronturilor 2, 3 și 4 ucrainene în vederea executării la timp a acestor sarcini.

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS,
L. Beria

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 186-188

NOTE

¹ În aceeași zi, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, L. Beria, a raportat în scris lui I. Stalin, președintele Comitetului de Stat al Apărării al URSS, despre efectuarea, timp de 10 zile, a evidenței etnicilor germani în teritoriile ocupate de trupele Frontului 2 Ucrainean, ale Frontului 3 Ucrainean și ale Frontului 4 Ucrainean. Vezi Pavel Polian, *Ne po svoei vole... Istoria i gheografija prinuditelinih migrații v SSSR/Contragrău voinei proprii... Istoria și geografia migrărilor forțate în URSS*, Obiedinonnoe gumanitarnoe izdatelstvo, Moscova, 2001, p. 199-200.

² Cu ocazia echivalării gradelor speciale ale angajaților Direcției generale a securității statului (vezi nota 8, doc. nr. 1), la 9 iulie 1945, șefului Direcției de contraspionaj „SMERŞ” din cadrul NKVD al URSS, Smirnov Vladimir Ivanovici, i-a fost conferit gradul de general-maior.

³ Arkadi Nikolaevici (Bogoliubov) Apollonov (1907-1978) – general sovietic; membru al PCUS (din 1931). Studii: Școala Militară de Infanterie de la Saratov (1927), Școala Militară de Ofițeri pentru Unitățile de Arme Chimice (1932), Academia Militară „M.V. Frunze” (1936-1939). Grade militare: comandant de brigadă (1939), comandant de divizie (1940), general-maior (aprilie 1940), general-locotenent (noiembrie 1942), general-colonel (1943). Trecut în rezervă în decembrie 1953. Funcții: adjunct al șefului Direcției generale a trupelor de grăniceri, din cadrul NKVD (1939-1940); adjunctul comandanțului armatelor a 9-a, a 14-a (noiembrie 1939-martie 1940); adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS (1942-1948); delegatul NKVD al URSS pentru Prusia Orientală (mai-iulie 1945). A participat la operațiunile de deportare a etnicilor germani din Europa de Est (iarna 1944-1945), a popoarelor din partea de nord a Caucazului, a calmucilor și a tătarilor din Crimeea, a „dușmanilor poporului” din Ucraina de Vest și Bielorusia de Vest, precum și din țările baltice.

⁴ Ivan Markovici Gorbatiu (1903-1957) – general sovietic; membru al PCUS (din 1925). Studii: Școala Secundară de la Odessa (1918), Școala de Cavalerie de la Kirovograd (1925-1928), Academia Militară „M.V. Frunze” (1940). Grade militare: căpitan (1937), maior (ianuarie 1940), locotenent-colonel (mai 1940), colonel (septembrie 1941), general-maior (aprilie 1943), general-locotenent (noiembrie 1944). Trecut în rezervă în mai 1954. Funcții: comandant al Regimentului 55 al trupelor de pază a căilor ferate, din cadrul NKVD (1937-1939); comandant al Regimentului 61 al trupelor de pază a căilor ferate, din cadrul NKVD (1939-1940); comandant al Regimentului 87 al trupelor de grăniceri, din cadrul NKVD (1940-1941); șeful trupelor de pază ale NKVD pentru spatele Frontului de Nord-Vest (1941-1943); șef al Direcției generale pentru asigurarea pazei spatelui Armatei Rosii, a NKVD (1943-1945); șef al Direcției regionale Ivanovo a NKVD (ulterior MVD) (1945-1949); șef al Direcției trupelor de grăniceri din RSS Bielorusă (1949-1951); șef al Direcției trupelor de grăniceri din RSS Ucraineană (1951-1954).

Documentul 155

Raportul căpitanului V.F. Guzev, şeful Administrației Lagărului nr. 104, către comisarul de securitate N.T. Ratușnii, șeful interimar al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, referitor la lucrările de organizare a Lagărului de la Tighina

Strict secret
24 noiembrie 1944

Vă raportează că, la 17 noiembrie 1944, am sosit la locul unde este dislocat lagărul (orașul Bender^a, teritoriul fostei cetăți, aflată la 1,5 km sud de orașul Bender).

1. Pe teritoriul lagărului se află:

- a) 14 clădiri din piatră, de tip fortificații, în care pot fi instalate până la 10 000 de prizonieri de război, cu condiția reparării acestora (nu există deloc uși, cadre pentru ferestre și geamuri, iar în clădirile cu un nivel podelele din lemn sunt rupte sau distruse în proporție de 50%);
- b) 3 cuptoare pentru pâine, cu o capacitate de 1 000 kg de pâine;
- c) O baie, care necesită reparații și lipirea cazanelor pentru încălzirea apei.
- d) Pompa de apă necesită reparații nesemnificative; trebuie instalat un motor, care poate fi găsit pe plan local.
- e) Există clădiri pentru bucătărie și mașini de gătit, lipsesc cazanele. Există posibilitatea primirii de cazane, pe plan local, mai ales că am primit, temporar, de la Direcția militară regională pentru aprovizionare a Comandamentului militar moldovenesc, 5 bucătării de campanie.

2. De comun acord cu autoritățile locale sovietice, lagărului îi va fi pus la dispoziție terenul unei livezi (până la 10 ha), situat în jurul lagărului, de-a lungul râului Nistru, și al unor grădini de zarzavat; în plus, pot fi repartizate și semănate 20 ha în apropierea grădinilor.

3. În lagăr nu există lemn tăiat; acesta poate fi tăiat în pădure, la o distanță de 15 km de lagăr.

4. De comun acord cu șeful Direcției de aprovizionare a trupelor NKVD, din cadrul Regiunii [militare] Moldova, lagărului i se vor repartiza, temporar, 4 căruțe cu câte doi cai fiecare, iar NKVD al Republicii Moldova va repartiza, de asemenea, temporar, 5 cai și o mașină de 3 tone, aceasta din urmă necesitând mici reparații.

5. La 23 noiembrie 1944, în lagăr au sosit 16 ofițeri de la Biroul cadre al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, pentru a completa posturile libere. Dintre aceștia 3 sunt intendenți, iar ceilalți sunt ofițeri de trupă. Nu avem personal medical și operativ, traducători și funcționari pentru serviciul financiar.

Am convenit ca Biroul cadre al Direcției de aprovizionare a trupelor NKVD, din cadrul Regiunii [militare] Moldova, să-l desemneze pe adjunctul meu pe probleme de aprovizionare.

Am convenit cu NKVD al RSS Moldovenești să-mi trimită de la Punctul de verificare și triere al orașului Chișinău numărul necesar de paznici și șoferi.

6. Toate tipurile de aprovizionare vor fi făcute cu ajutorul Direcției de aprovizionare a trupelor NKVD, din cadrul Regiunii [militare] Moldova.

7. La data de 23 noiembrie 1944, lagărul nu avea trupe de pază, fiindcă Direcția trupelor de escortă, din cadrul NKVD al URSS, nu a dat ordine în acest sens.

Pentru intrarea cât mai rapidă a lagărului în rândul lagărelor funcționale, ar trebui întreprinse următoarele:

1. Lagărului nr. 104 să-i fie repartizați 400 de prizonieri de război, de preferat specialiști în construcții, care, în decurs de 10 zile, să repară clădirile unde vor fi instalatăi 5 000 de prizonieri de război.

Materialul de construcții (scânduri, cărămizi) poate fi găsit în exterior, în fostele linii de apărare germane.

2. Pentru dotarea clădirilor, în vederea instalării Administrației lagărului și a prizonierilor de război, precum și pentru organizarea atelierelor meșteșugărești ale lagărului vă rog să dați ordin să se repartizeze lagărului 300 m² de sticlă pentru geamuri, 5 truse cu scule pentru dulgherie, 3 truse cu scule pentru tâmplărie, 3 truse cu scule pentru lăcătușarie, 300 kg cuie pentru construcții, 10 fierăstraie longitudinale, 2 truse cu scule pentru fierărie și 200 de lopeți.

3. Pentru aprovizionarea normală a lagărului cu alimente, efecte și material forestier este nevoie de transport auto, fără de care aprovizionarea va fi dificilă, deoarece bazele de aprovizionare se află în orașul Chișinău (la 65 km de orașul Bender).

4. Având în vedere că lagărul se află la 1,5 km de orașul Bender, legătura telefonică cu orașul, precum și legătura în interiorul lagărului nu pot fi asigurate pe plan local. De aceea, vă rog să repartizați lagărului 10 aparate telefonice și 10 km de cablu telefonic.

Au fost primite sigilii și stampile pentru serviciile Administrației lagărului.

Şeful Administrației Lagărului nr. 104, căpitan (ss) Guzev

RGVA, Fond ip, opis 9 v, dosar 27, f. 4

NOTĂ

¹ Bender – denumirea turcească a orașului basarabean Tighina, menținută și utilizată de către administrația țaristă, până la 1918, și de autoritățile sovietice, după 1940.

Documentul 156

Lista cu prizonierii de război din Lagărul nr. 100 de la Zaporojie, evadați în perioada iulie-octombrie 1944 și care nu au fost prinși, întocmită de către locotenent-colonelul Rodin, adjunctul pe probleme de pază și regim al șefului Administrației lagărului

Noiembrie 1944

Nr. crt.	Data și ora evadării	Date de identificare ale prizonierului	Descriere	Împrejurările în care a evadat
1.	13 iulie 1944, ora 15,00	Iordănescu Aurel Gheorghe – născut în 1920; naționalitatea română; luat prizonier la 10.IV.44, în raionul Odessa, str. Hitler nr. 72. (Pe perioada ocupăției, a avut o soție pe nume Maia.)	Înălțime medie; constituția fizică – dreaptă; păr negru; ochi căprui; nas drept; față alungită; dinții din spate sunt din aur.	Deținut în Sectorul de lagăr nr. 1. Muncea într-o brigadă. La 13.VII.44, 19 persoane, păzite de 2 paznici, au fost duse la tăiat de salcie, de unde au evadat.
2.	30 iunie 1944, ora 2,00	Samoil Constantin – născut în 1914; naționalitatea română.	Înălțime medie; blond; tuns; ochi albaștri; îmbrăcat cu o scurtă albă și pantaloni cenușii; încălțat cu ghete; are bonetă militară.	Samoil și Zaharia erau deținuți la Sectorul de lagăr nr. 3. Împreună cu alte 50 persoane, au fost duși la seceratul grăului. Se aflau sub paza trupelor de escortă și a paznicilor. De acolo au evadat.
3.	30 iunie 1944, ora 2,00	Zaharia Nicolae – născut în 1914; naționalitatea română.	Înălțimea medie; brunet; ochi negri; îmbrăcat într-o scurtă neagră și încălțat cu ghete.	La fel.
4.	13 august 1944	Tverdov Pavel Kirillovici – născut în 1919; naționalitatea rusă; luat prizonier în satul Gorohov, de lângă orașul Nikolaevsk.	Înălțime medie; slab; păr negru; ochi căprui; nas drept; față alungită.	Prizonierii de război Tverdov, Leța și Makarii erau deținuți în Sectorul de lagăr nr. 3. Împreună cu alte 19 persoane, au fost lângă Nipru la tăiat de lemne, sub paza unui paznic. De acolo au evadat.
5.	13 august 1944	Leța Nikolai Vasilevici – născut în 1915; naționalitatea română; luat prizonier în satul Aleksandrovka, regiunea Nikolaevsk. Pe perioada ocupăției, a locuit în satul Ornautovka, din raionul Voznesenski, regiunea Odessa, unde a avut o soție pe nume Mașa.	Înălțime medie; păr negru; ochi negri; față rotundă.	La fel.
6.	13 august 1944	Makarii Boris Andreevici – născut în 1912; naționalitatea română. Pe perioada ocupăției, a locuit în satul Bulgarka, raionul Voznesenski, regiunea Odessa, unde a avut o soție.	Înălțime medie; constituție sănătoasă; ochi căprui; nas lung; față uscățivă.	La fel.

7.	7 septembrie 1944	Gope Maks Gustav – născut în 1914; naționalitatea germană; sergent-major.		La 21 august 1944, din ordinul șefului Direcției regionale a NKVD, care l-a nominalizat personal, Gope – și încă 4 prizonieri de război, din Sectorul de lagăr nr. 1 – a fost trimis la Direcția regională a NKVD, fiind păzit de cei 4. La 7 septembrie 1944, Gope nu a fost rechemat împreună cu ceilalți. A evadat. Ceilalți au pornit în căutarea lui.
8.	25 octombrie 1944	Nak Iosef Iosef – născut în 1915; naționalitatea germană; fost caporal în Compania 78, Plutonul 26. Luat prizonier la 19.VII.44, în raionul Kobel.	Înălțime medie; constituție dreaptă; păr deschis la culoare; față ovală; ochi albaștri. Rănit la piciorul stâng.	Deținut la Sectorul de lagăr nr. 1. A evadat de la locul de muncă: Atelierul mecanic de la Uzina nr. 478.

Adjunctul pe probleme de pază și regim al șefului Administrației Lagărului nr. 100,
locotenent-colonel Rodin

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 23, f. 378

Documentul 157

Comunicarea specială a colonelului Baskov, şeful Administrației Lagărului nr. 182 de la Šahtinsk, regiunea Rostov, către general-locotenentul I.A. Petrov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la decesul a doi prizonieri de război români, survenit în urma unui accident de muncă

Strict secret
Nr. 1/1108
1 decembrie 1944

Vă raportează că, la 01.12.1944, în Sectorul de lagăr nr. 1, la Mina nr. 7 a Trustului „Nesvetaiantrațit”, furnalul 410 s-a surpat și a omorât 2 prizonieri de război.

1. Baboț Constantin Semen, născut în 1919, de naționalitate (sic!) moldovenească; născut și cu domiciliul în Basarabia, Ghenesenii de Pădure, raionul Cahul¹. A servit în armata română, cu gradul de soldat în Compania 25 Artilerie, dintr-o divizie de infanterie.

2. Chiriac Dumitru Negru, născut în 1922, de naționalitate română; născut în România, orașul Gum², str. Costache Negri 12. A servit în armata română, cu gradul de caporal în Compania 25 Artilerie a Diviziei a 15-a Infanterie.

Secția operativă a lagărului efectuează o anchetă pe marginea acestui accident. La finalizarea acesteia, materialul va fi trimis procurorului din Novošahtinsk.

Şeful Administrației Lagărului nr. 182, din cadrul NKVD, colonel Baskov

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar nr. 63, f. 58

NOTE

¹ Corect, Hănenescii de Pădure, raionul Cahul.

² Probabil, eroare în scriere. În România nu există o localitate cu acest nume.

Documentul 158

Nota informativă a lui L.P. Beria către I.V. Stalin și V.M. Molotov, privind efectivele de prizonieri de război aflate în lagărele NKVD al URSS, starea lor fizică și distribuirea la muncă în economia sovietică, la 5 decembrie 1944

Strict secret
5 decembrie 1944
Moscova

Potrivit situației din 5 decembrie 1944, în total, sunt 680 921 prizonieri de război, din care: germani – 398 417 pers.; români – 156 112 pers.; unguri – 51 169 pers.; italieni – 19 221 pers.; polonezi – 10 992 pers.; francezi – 7 721 pers.; cehoslovaci – 5 817 pers.; iugoslavi – 4 265 pers.; finlandezii – 690 pers.; bulgari – 184 pers.; alte naționalități – 26 343 pers.

Dintre aceștia: generali – 74 pers.; ofițeri – 16 497 pers.

Pentru folosirea la muncă, comisariatelor le-au fost repartizate 435 388 persoane, din care: Comisariatului Poporului pentru Industria Cărbunelui – 85 266 pers.; NKVD (șantiere în domeniul metalurgiei grele și neferoase, construcții în domeniul căilor ferate și pentru aerodromuri, exploatari forestiere s.a.) – 53 977 pers.; Comisariatului Poporului pentru Construcții – 48 937 pers.; Comisariatului Poporului pentru Metalurgia Grea – 27 077 pers.; Comisariatului Poporului pentru Industria Hârtiei – 19 133 pers.; Comisariatului Poporului pentru Industria Aeronautică – 17 073 pers.; Comisariatului Poporului pentru Apărare – 14 050 pers.; Comisariatului Poporului pentru Materiale de Construcții – 12 835 pers.; Comisariatului Poporului pentru Industria Chimică – 11 080 pers.; Comisariatului Poporului pentru Muniții – 10 536 pers.; Comisariatului Poporului pentru Căile de Comunicații – 9 980 pers.; Comisariatului Poporului pentru Construcția de Mașini-Unelte – 9 574 pers.; Comisariatului Poporului pentru Mașini Grele – 9 011 pers.; Comisariatului Poporului pentru Metalurgia Neferoasă – 8 757 pers.; Comisariatului Poporului pentru Păduri – 6 134 pers.; Comisariatului Poporului pentru Înarmare – 6 338 pers.; Comisariatului Poporului pentru Centrale Electrice – 5 414 pers.; Comisariatului Poporului pentru Industria Tancurilor – 5 437 pers.; la munci pentru reconstrucția orașelor – 4 574 pers.; Comisariatului Poporului pentru Industria Petrolieră – 3 461 pers.; la munci, în cadrul altor comisariate, la construcția de lagăre pentru prizonieri de război, precum și la munci suplimentare în cadrul lagărelor – 66 683 pers.; nu muncesc – 245 533 persoane (din care: bolnavi, în spitalele Comisariatului Poporului pentru Apărare și ale Comisariatului Poporului pentru Ocrotirea Sănătății – 48 946 pers.; bolnavi, în lagăre – 60 456 pers.; extrem de slăbiți și invalizi – 13 613 pers.).

În urma măsurilor de recuperare întreprinse de către NKVD al URSS, în 1943-1944, starea fizică a prizonierilor de război s-a îmbunătățit într-o mare măsură.

În lunile octombrie și noiembrie a.c., în lagăre au sosit 97 000 de prizonieri de război, mai ales din grupările inamice, încercuite în zona Chișinău.¹ Mai mult de jumătate dintre ei sunt epuizați și bolnavi.

În pofida măsurilor întreprinse în vederea recuperării lor, în lunile octombrie și noiembrie, mortalitatea în rândul acestui contingent de prizonieri de război a crescut drastic. Astfel, în ultima decadă a lunii noiembrie, în lagărele pentru prizonieri de război au murit 6 017 persoane și au fost spitalizate 2 176 persoane. Prizonierii de război mor, în special, din cauza epuizării (distrofie și pneumonie).

În octombrie-noiembrie 1944, au fost întreprinse măsurile necesare în direcția recuperării generale a prizonierilor de război și a primirii de noi contingente: creșterea normei de hrană pentru cei slăbiți, suplimentarea paturilor din spitalele speciale și din unitățile speciale pentru recuperare ale lagărelor ș.a. De asemenea, au fost luate măsuri pentru pregătirea lagărelor pentru condițiile de iarnă.

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS,
L. Beria

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 68, f. 133-135

Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 591-592

NOTĂ

¹ În perioada 20-29 august 1944, unitățile Frontului 2 Ucrainean și ale Frontului 3 Ucrainean, în colaborare cu Flota de la Marea Neagră și Flotila militară de la Dunăre, au declanșat Operația Iași-Chișinău, în urma căreia a fost înfrânt Grupul de armate „Ucraina de Sud” (au fost nimicite 22 de divizii germane, au fost zdrobite aproape toate diviziile românești aflate pe front, au fost capturați 208 600 de prizonieri de război, inclusiv 25 de generali, și o mare cantitate de tehnică militară). (notă ediția rusă)

Documentul 159

Raport întocmit de comisia specială a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în urma inspecției efectuate în Lagărul nr. 159 de la Odessa, RSS Ucraineană

Strict secret
5 decembrie 1944
Odessa

I. Date generale

Lagărul nr. 159 a fost organizat în baza Ordinului nr. 00756, din 3 iulie 1944, al NKVD al URSS și are o capacitate de 12 000 persoane. La 1 decembrie 1944, efectivul de prizonieri de război era de 11 111 persoane. Administrația și secțiile lagărului sunt dislocate în orașul Odessa. Primul lot de 3 154 persoane a ajuns în lagăr la 1 noiembrie 1944. Din totalul de 11 111 prizonieri de război, în lagăr sunt 3 269 germani, 5 833 români, 1 387 moldoveni, 55 francezi, 162 austrieci, 63 cehi, 103 polonezi, 47 unguri, 29 iugoslavi, 43 ruși și 120 persoane de alte naționalități.

II. Fondul de locuințe din secțiile lagărului

Secția nr. 1 se află în raionul portului Odessa. Efectivul de prizonieri de război, conform listelor, este de 2 070 de persoane. O fostă magazie din cărămidă, cu trei etaje și cu o suprafață de 3 095 m², a fost transformată în clădire de locuit. Podelele de la primul etaj sunt din ciment. Sobele sunt din fier și au un caracter provizoriu. Lumina naturală și ventilația sunt insuficiente. Paturile, suprapuse pe 4 etaje, ajung pentru 1 400 persoane. Nu există uscătorie. Nu există cazarmament. Nu există sală de baie, dar se va construi una cu o capacitate pentru 100 de persoane. Camera pentru dezinfecție este mobilă, are o capacitate de dezinfecție de 20 de seturi pe oră; se finalizează construirea unei camere staționare pentru dezinfecție, cu o capacitate de 70 de seturi pe oră.

Secția nr. 2 este dispusă în portul Odessa. Efectivul de prizonieri de război, conform listelor, este de 1 602 persoane. Un fost depozit, din cărămidă, cu două nivele și cu o suprafață de 2 880 m², a fost transformat în clădire de locuit. Podelele sunt din ciment. Golarile pentru ferestre au fost astupate cu piatră. În consecință, în clădire nu există lumină naturală. Paturile, suprapuse pe 3 nivele, ajung pentru 2 000 de persoane. Ventilația este insuficientă. Nu există uscătorie și spălătorie. Nu există cazarmament. Există sală de baie și cameră pentru dezinfecție, cu o capacitate de 100 de persoane/oră.

Secția nr. 3 este situată în zona raionului Uzinei „Marti” din Odessa. Efectivul de prizonieri, conform listelor, este de 2 694 de persoane. Un fost depozit, din cărămidă, cu trei etaje și cu o suprafață de 1600 m², a fost transformat în clădire de locuit. Podelele sunt din lemn. Paturile suprapuse, pe trei etaje, ajung pentru 1 800 de persoane. Nu există cazarmament. Sala de baie și camera pentru dezinfecție au o capacitate de 100 de persoane/oră.

Secția nr. 4 se află în raionul Illicevski, orașul Odessa, în clădirea fostei Fabrici Djutov. Efectivul prizonierilor de război, conform listei, este de 791 de persoane. Un depozit, cu un etaj și cu o suprafață de 2 075 m², a fost transformat în clădire de locuit. Podelele sunt din lut. Sobele sunt din fier și au un caracter provizoriu. Paturile suprapuse, pe un etaj, ajung pentru 1 000 de persoane. Nu există sală de baie. Camera pentru dezinfecție are o capacitate de 70 de seturi pe oră. Nu există cazarmament.

Secția nr. 5 este situată în raionul Peresîn, la Fabrica „Revoluția din Octombrie”. Efectivul de prizonieri de război, conform listelor, este de 1 406 persoane. Clădirea pentru locuit este din piatră, cu camere și cu o suprafață totală de 1 850 m². Nu există paturi suprapuse. Nu există cazarmament. În afara zonei [lagărului], există sală de baie cu o capacitate de 200 de persoane. Camera pentru dezinfecție este mobilă și cu o capacitate de 20 de seturi pe oră.

Secția nr. 6 este situată pe strada Osipenko nr. 45, din raionul Illicevski. Efectivul de prizonieri de război, conform listelor, este de 1 151 de persoane. Clădirea pentru locuit este de tip școală, din cărămidă, cu 4 etaje, și are o suprafață de 4 800 m². Lumina naturală este insuficientă. Nu există cazarmament. Construcția sălii de baie, cu o capacitate de 20 de persoane, a fost finalizată la sfârșitul lunii noiembrie. Camera pentru dezinfecție este mobilă, cu o capacitate de 20 de seturi.

Secția nr. 7 este dispusă la stația [de cale ferată] Taras Ševcenko, de pe ruta Odessa, regiunea Kiev. Efectivul de prizonieri de război, conform listelor, este de 650 de persoane. Clădirea [pentru locuit] este un fost spital orășenesc. Nu există paturi suprapuse. Nu există cazarmament.

III. Pregătirea [lagărului] pentru iarnă

Lagărul a fost pregătit pentru iarnă într-o manieră nesatisfătoare. Cantitatea de combustibil avută la dispoziție este de doar 120 t de cărbune, aceasta fiind primită în contul celor 400 t care ne-au fost furnizate în luna noiembrie, la dispoziția adjunctului comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tov. comisar de securitate de rangul 2 Kruglov. Necessarul de combustibil pentru un an este evaluat la 2 106 t cărbune și 10 530 m³ de lemn. Lagărul a încheiat un contract cu Biroul pentru coloniile de reeducare prin muncă din Regiunea Odessa, privind exploatarea lemnului: 1 000 m³ pentru Biroul pentru coloniile de reeducare prin muncă și 1 000 m³ pentru lagăr, din care 500 m³ au fost deja tăiați și se află în pădure, la 2,5 km de linia de cale ferată și la 190 km de lagăr. Pentru exploatare, lagărului i-a fost repartizată o parcelă de pădure de 6 000 m³ material lemnos, în regiunea Jitomir, dar aceasta nu este exploatată. Conducerea lagărului explică [neexploatarea parcelei] prin lipsa vagoanelor pentru transportul prizonierilor de război la locul de muncă și imposibilitatea de a-i transporta atât de departe, pe calea ferată. Clădirile care sunt folosite pentru locuit, de către prizonierii de război, nu sunt dotate cu cele necesare. Nu există uscătorie. Nu există spălătorii în majoritatea sectoarelor de lagăr. La locul de muncă, spațiile pentru încălzirea și primirea hranei nu sunt pregătite.

IV. Folosirea la muncă a prizonierilor de război

În cea de-a doua decadă a lunii noiembrie, efectivul de prizonieri de război scos la munci, la obiectivele economice, a fost, în medie pe zi, de 3 826 de persoane sau 53% din

fondul de muncă. În cea de-a treia decadă a lunii noiembrie, efectivul de prizonieri de război scos la muncă s-a redus ca urmare a instituirii carantinei din cauza tifosului exantematic, din sectoarele de lagăr nr. 1 și 3. Procentul scăzut al prizonierilor de război scoși la muncă se explică, în principal, prin existența unui mare număr de bolnavi, lipsa îmbrăcăminte, absența frontului de lucru – în sectoarele de lagăr nr. 4 și 6 – și, în special, prin lipsa trupelor de escortă. În problema folosirii la muncă a prizonierilor de război există o serie de deficiențe extrem de mari. Astfel, de exemplu: brigăzile, constituite pe criteriul grupelor de muncă, nu sunt omogene. În aceeași brigadă, există [prizonieri de război] din grupa 1-a și a 2-a, în timp ce în secțiile 4, 5 și 6 prizonierilor de război din grupa a 2-a de muncă nu li se plătește coeficientul de corecție pentru îndeplinirea normelor.

Prizonierilor de război folosiți la muncă nu li se asigură suficiente unelte, materiale de construcții, supervizare din punct de vedere tehnic și front de muncă și, de aceea, se produce întreruperea, în mod repetat, a activității prizonierilor de război și scăderea productivității muncii.

În documentele trimise lagărului de către șefii de șantiere și de către brigadierii de la obiectivele economice, aceștia au sporit procentul normelor pentru brigăzi, astfel încât, în realitate, ca urmare a suspendării aprovizionărilor, procentul retribuției a fost considerabil mai mic (Sectorul de lagăr nr. 2).

În sectoarele de lagăr, prizonierii de război efectuează într-o manieră nesatisfăcătoare controlul pe linia aparatului de producție al lagărului, privind evidența muncii realizate. În consecință, s-a produs diminuarea salariilor și a muncii efectuate în mod real (Sectorul de lagăr nr. 3).

Marea majoritate a prizonierilor de război – indiferent de calificarea pe care o dețin – este utilizată la munca la negru. Cauza acestei stări de fapt o reprezintă faptul că sectoarele de lagăr au fost completate [cu personal] fără a fi luată în considerare calificarea prizonierilor de război și specificul activităților de producție de la obiectivele economice.

Evidența îndeplinirii și depășirii normelor realizate de către prizonierii de război este realizată deficitar de către aparatul de producție al lagărului.

Directivele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, referitoare la calcularea și stabilirea unei sume/pe zi pentru fiecare prizonier de război nu sunt cunoscute la nivelul sectoarelor de lagăr.

Sedințele de producție cu inspectorii de muncă, cu brigadierii și cu reprezentanții obiectivelor economice se desfășoară neregulat.

Funcționarii din aparatul de producție al lagărului – cu excepția adjunctului șefului lagărului pe probleme de producție – nu merg la obiectivele economice.

Un număr considerabil de prizonieri de război din lagăr a fost dus la munci, la 38 de obiective economice diverse, față de care nu existau obligații contractuale, pe cheltuiala agentului economic. Pe lângă aceasta, grupuri de prizonieri de război sunt predați diverselor obiective economice și instituții, fără ca să existe un control al acestora și al tipurilor de activități efectuate de ei (Direcția trupelor de grăniceri și Depozitul regional al Comandamentului militar teritorial Odessa). Ca urmare, un număr mare de prizonieri de război a fost predat lagărului, de către Direcția trupelor de grăniceri, bolnavi și extrem de extenuați. În plus, acolo, un prizonier de război a evadat, iar urmărirea sa nu a mai fost efectuată. Brigăzile nu sunt stabile din punctul de vedere al efectivelor, care se schimbă constant.

V. Regimul de pază al prizonierilor de război

Potrivit statului de funcții al lagărului, efectivul echipei de paznici este complet. Pregătirea de luptă și de serviciu este organizată deficitar. Nu există planuri de urmărire apropiată [a evadărilor]. Nu sunt organizate brigăzi de sprijin. Verificarea prizonierilor de război se face prin numărare, și nu pe liste. Perchezițiile efectuate la scoaterea din zonă [a lagărului] și la întoarcerea prizonierilor de război de la muncă nu se efectuează regulat, ci prin sondaj. Escortarea și paza prizonierilor de către efectivul echipei de paznici se face încalcându-se Ordinul nr. 0313, din 1943, al NKVD al URSS. Gardul care împrejmuiște zona lagărului necesită reparații. Semnalizarea și iluminatul în zona lagărului lipsesc. În perioada octombrie-noiembrie, din lagăr au fugit 17 prizonieri de război, din care 11 persoane nu au fost reținute și sunt încă în libertate. Activitățile privind descoperirea evadărilor care se plănuiesc, înainte de producerea acestora, sunt efectuate necorespunzător.

VI. Starea sanitatără a lagărului, problema tratamentului și starea fizică a prizonierilor de război

Starea lagărului din punct de vedere sanitar este nesatisfăcătoare. În lagăr s-au declanșat epidemii de tifos și dezinterie. Controlul sanitar nu se efectuează conform graficului și nu este de calitate. Nu există un fond de lenjerie de schimb. În consecință, la sectoarele de lagăr și, în special, la Sectorul de lagăr nr. 6 nu s-a mai schimbat lenjeria în decursul ultimelor două luni. În plus, ca urmare a faptului că nu există săli de baie, prizonierii de război nu s-au mai spălat de 1,5-2 luni. Spălarea rufelor nu este organizată corespunzător. Nu există spălătorii. Sălile de baie și camerele pentru dezinfecție existente (mai puțin cele din Sectorul de lagăr nr. 3) nu pot satisface necesitățile lagărului din cauza capacitații lor insuficiente. În toate sectoarele de lagăr (mai puțin în Sectorul de lagăr nr. 3), există prizonieri de război cu păduchi. Tratamentul ambulatoriu în sectoarele de lagăr este slab organizat. În sectoarele de lagăr, nu au fost create condiții pentru bolnavi. La nivelul lagărului, evoluția ratelor de îmbolnăvire și a mortalității se caracterizează astfel:

- a) Evoluția ratei de îmbolnăviri: (vezi nota nr. 1)¹
- b) Evoluția ratei mortalității

	La 20 septembrie 1944	La 30 septembrie 1944	La 10 octombrie 1944	La 20 octombrie 1944	La 30 octombrie 1944	La 10 noiembrie 1944	La 20 noiembrie 1944	La 29 noiembrie 1944	Total
Total decedați	23	52	55	136	107	88	71	48	580
Din care:									
Distrofici	23	40	48	84	88	68	45	13	400
Dizenterie	—	8	7	36	8	12	16	21	108
Pneumonie	—	3	—	3	8	5	8	8	35
Altele	—	1	—	3	3	3	2	16	28

- c) Starea fizică a contingentului:

	La 31 octombrie 1944	La 29 noiembrie 1944
Grupa 1-a [de muncă]	3 348	3 650
Grupa a 2-a [de muncă]	4 855	3 573
Grupa a 3-a [de muncă]	81	9
Grupa a 4-a [de muncă]	3	4
La echipă de recuperare	2 996	2 166
Bolnavi spitalizați	1 869	921
Neexaminați de comisie	512	

VII. Infirmeria centrală

Lagărul dispune de o infirmerie centrală, cu o capacitate de 250 paturi. În prezent, există [la infirmerie] 900 persoane și de aceea este o aglomerație mare, iar majoritatea prizonierilor de război stau întinși pe jos.

Potrivit diagnosticelor, bolnavii se împart astfel: distrofici – 222 pers.; dizenterie – 25 pers.; pneumonie – 24 pers.; tifos exantematic – 137 pers.; alte afecțiuni – 492 pers.

Maniera de întocmire a istoricului bolii nu este exactă atât din punctul de vedere al documentelor, cât și din punctul de vedere al prescrierilor. Activitatea de tratament se desfășoară nesatisfăcător. Nu există confirmări de laborator. Literatura [de specialitate] necesară lipsește. Prelevarea de sânge nu este organizată. Alimentația specială pentru bolnavi lipsește cu desăvârșire.

VIII. Aprovizionarea cu alimente

Lagărul este aprovisionat cu toate tipurile de alimente, cu excepția legumelor, a laptelui, a alimentelor uscate și a peștelui. Alimentele sunt primite de la Depozitul regional Odessa, în funcție de necesități, iar făina, crucele și carne sunt primite nemijlocit de la furnizori (locali, din orașul Odessa), potrivit comenziilor repartizate de către Biroul militar de aprovisionare al NKVD din Regiunea Marea Neagră. Lagărul are suficiente comenzi. La furnizori, producția este continuă. La Depozitul regional al Serviciului militar de aprovisionare al NKVD există toate produsele (vezi tabelul cu produsele existente la 1 decembrie 1944²). Peștele, fructele uscate și laptele nu există din următoarele cauze: furnizorul nu are pește și, de aceea, a fost înlocuit cu carne. (La 27 noiembrie 1944, la Depozitul regional al Serviciului militar de aprovisionare al Regiunii Marea Neagră au fost primite, de la Moscova, 17 t de concentrat de pește, cu ajutorul căruia pot fi satisfăcute, în totalitate, necesitățile lagărului în materie de pește; în plus, în luna decembrie, au fost comandate 43 t pește.) Laptele lipsește din cauza faptului că lagărul nu a luat măsuri pentru comandarea cantităților repartizate. Fructele uscate lipsesc din Depozitul regional al Serviciului militar de aprovisionare al NKVD. Lagărul primește cartofii și legumele de la Depozitul regional al Comandamentului militar regional Odessa. Lagărul nu se ocupă de procurarea, la nivel local, în baza unor comenzi date de către Serviciul militar de aprovisionare al NKVD (la 1 decembrie '44, proviziile de cartofi și legume ajungeau pentru 4-5 zile). În total, lagărul a primit de la Comandamentul militar Odessa 136 t cartofi, 296 t varză, 95 t diverse legume. Din comenzi date furnizorilor locali de către Serviciul militar de aprovisionare al NKVD, lagărul a primit doar 51 t cartofi, 100 t sunt pregătite (au fost trimiși oameni și mașini), iar comenziile sunt pentru 528 t. Din 206 t legume, au fost primite 62 t. În plus, lagărul a comandat 1 100 t cartofi, care trebuie aduse din regiunea Kamenet-Podolsk, iar 200 t din regiunea Kirovograd (lagărul și-a trimis în ambele regiuni reprezentanți). Comenziile încă nu au sosit. Dacă aceste comenzi nu vor sosi rapid, lagărul se va găsi într-o situație foarte dificilă, deoarece Comandamentul militar Odessa poate refuza aprovisionarea lagărului (Comandamentul militar Odessa a furnizat lagărului legume doar pentru că acesta i-a pus la dispoziție prizonieri de război pentru munci, iar, în prezent, lagărul i-a luat pe prizonieri înapoi.). În plus, până în prezent, lagărul nu a pregătit depozitul pentru păstrarea legumelor (a cartofilor) pentru o perioadă lungă. În niciun depozit nu

există hambare. Lagărul primește pâinea de la brutăriile orășenești, în schimbul făinii pe care le-o dă acestora. Lagărul are propria brutărie, însă nu face pâine din cauză că nu are combustibil. Problema combustibilului în lagăr este atât de acută, încât pune sub semnul întrebării pregătirea hranei. Perspective ca lagărul să primească lemne nu există.

Transportul alimentelor în lagăr se realizează fără niciun fel de plan privind necesitățile sectoarelor de lagăr, ceea ce nu exclude posibilitatea apariției intreruperilor în aprovizionarea cu diverse produse alimentare, chiar dacă lagărul le posedă în totalitate. Un astfel de caz a avut loc la 25.11.1944, la Sectorul de lagăr nr. 2, când, la dejun, în loc de pâine, la bucătărie s-a dat făină, chiar dacă în depozitul Administrației lagărului exista pâine.

IX. Onorarea comenziilor

Față de onorarea comenziilor, lagărul are o atitudine irresponsabilă. Comenziile nu sunt luate în evidență, controlul privind realizarea acestora nu există, după cum nu există nici persoane responsabile pentru aceasta. S-au pierdut comenzi. De exemplu, a fost pierdută o comandă pentru 30 de chintale lapte, pentru luna noiembrie. Nu există dificultăți în realizarea comenziilor la nivel local, cu excepția comenziilor pentru făină, iar această situație este provocată de faptul că Biroul regional pentru aprovizionarea cu grâu dă făina doar dacă lagărul aduce la moară aceeași cantitate de grâu de la siloz sau din depozitele orășenești. Șeful Biroului regional pentru aprovizionarea cu grâu, tov. Gorohovski, rugat fiind de către comisie să accepte ca lagărul să nu mai aducă grâu, a refuzat, dând asigurări, totodată, că la sfârșitul lunii decembrie capacitatea de producție a principalei mori orășenești va fi sporită, iar aprovizionarea consumatorilor va fi întreruptă.

X. Organizarea pregătirii hranei

Și în privința modului de pregătire a hranei atitudinea [personalului lagărului] este irresponsabilă. Astfel, de exemplu: Ordinul nr. 001282 al NKVD și Directiva nr. 238 a adjunctului comisarului poporului [pentru afacerile interne], tov. Kruglov, cu privire la noile norme de hrana, a ajuns în lagăr la 29 octombrie, iar trecerea *de facto* la hrănirea pe baza noilor norme s-a făcut abia la 22 februarie 1944. Chiar și după această perioadă, s-au descoperit mari deficiențe în organizarea modului de pregătire a hranei, mai ales în Sectorul de lagăr nr. 6 (șeful sectorului de lagăr, căpitanul Ilicev, și adjunctul șefului sectorului de lagăr pe probleme de aprovizionare, căpitanul Dziuba). Toți prizonierii de război – și cei care munceau și cei care nu munceau – au fost hrăniți potrivit Normei nr. 1 + 25%, dându-li-se tuturor câte 600 gr. pâine, chiar și celor care munceau la obiectivele economice și desfășurau munci normate ca fiind grele.

Persoanelor spitalizate și celor aflate la echipele de recuperare li se gătește în același cazan. Pentru distrofici nu se gătește hrana specială [potrivit bolii lor]. Sunt hrăniți de 3 ori/zi. Prizonierilor de război nu li se asigură ceai din cauza faptului că nu există un cazan pentru apă fiartă.

Meniurile nu sunt respectate. La momentul inspecției, pentru distrofici se gătea ciorbă de varză, în timp ce în meniu era menționată cașă din hrișcă, și nimeni nu a putut răspunde cine aprobase această schimbare din meniu.

În Sectorul de lagăr nr. 4, la 2 decembrie, medicul a raportat că la echipa de recuperare erau 155 de persoane, în timp ce, în documentele privind hrana, echipa de recuperare nu fusese trecută, iar acești prizonieri de război nu primeau normele de hrănă cuvenite.

În Sectorul de lagăr nr. 3, pâinea și zahărul se dău fără a fi cântărite, deoarece nu există cântar. În urma unui control efectuat în camera unde se tăia pâinea, a fost descoperită o cantitate de 1,4 kg zahăr (prizonierul de război care tăia pâinea era german). Prizonierilor de război nu li se oferă ceai, deoarece nu există cazan [pentru fierb ceaiul].

Una dintre marile deficiențe care afectează buna organizare a pregătirii și servirii hranei – fără excepție, în toate sectoarele de lagăr – o constituie faptul că nu există o evidență clară și întocmită la timp a normelor de producție îndeplinite de către prizonierii de război care muncesc la obiectivele economice. De regulă, lagărul primește aceste documente fie a doua zi, fie după câteva zile și chiar și atunci nu le primește de la toate organismele economice.

XI. Aprovizionarea cu echipament

În depozitele din lagăr și la prizonierii de război, există următoarele cantități de echipament date în folosință:

1. Haine groase: mantale și scurte vătuite – 7 707
2. Tunici și bluze militare – 12 724
3. Șalvari de vară și din postav – 13 867
4. Lenjerie de corp: cămăși – 10 658 și izmene – 10 280
5. Acoperământ pentru cap, de iarnă și de vară – 11 320
6. Încăltăminte din piele și din înlocuitori – 13 139
7. Haine groase: pufoaice – 61 și șalvari vătuți – 2 093
8. Mănuși cu un deget și mănuși normale groase – 3 519
9. Material pentru îmbrăcămintea pentru saltea – 7 821
10. Material pentru fețe de perne mici – 6 847
11. Obiele și ciorapi – 3 247
12. Uniforme de vară: bluze militare și șalvari (nesortate) – 9 000 kg. (În momentul sortării acestora, au fost date, spre a fi remediate, cca 3 000 perechi de ciorapi.)

În plus, pulovere din lână – 35

Burtiere din bumbac – 1 000; acestea pot fi utilizate pe post de prosoape, dintr-o burtieră putându-se face 2 prosoape.

Fețele pentru pernă, îmbrăcămințile pentru saltea și prosoapele sunt realizate la Atelierul regional din cadrul Serviciului militar de aprovizionare al NKVD (Regiunea Marea Neagră) și vor fi predate lagărului în prima decadă a lunii decembrie. În plus, în aceeași perioadă, din efectele care au sosit la Depozitul militar nr. 25 al NKVD, lagărului îi vor fi predate 12 000 obiele de vară și de iarnă și 8 000 de perechi izmene.

Lagărul a comandat la Depozitul militar nr. 553 al Comisariatului Poporului pentru Apărare 13 000 căciuli cu urechi; de la Depozitul militar nr. 448, din Moscova, 3 500 pufoaice vătuite; de la Depozitul militar nr. 716, din Kiev, 3 500 de șalvari vătuți; din orașul Grodno a fost comandat un vagon cu încăltăminte din înlocuitori.

În ziua efectuării inspecției, lagărului îi mai erau necesare: 3 500 bucăți mantale; lenjerie de corp (completul 2) – 1 200 (cămăși) și 6 000 (perechi izmene). Celelalte tipuri de îmbrăcăminte, cu excepția celei groase, există în lagăr în cantități suficiente. Neajunsurile majore, în ceea ce privește efectele și modul în care se lucrează cu acestea, sunt:

- 1) Evidența defectuoasă a hainelor care sunt primite și date în folosință. Nu se întocmesc documente inițiale: foile de însoțire a materialelor nu sunt trecute în registrul de evidență. În lagăr și în sectoarele de lagăr nu există registre de evidență.
- 2) La sosirea în lagăr a prizonierilor de război și în momentul în care aceștia sunt detașați, efectele [hainele] date lor în folosință nu se regăsesc în documente, ele nefind luate, astfel, în evidență. Acte de primire [a hainelor] nu există.
- 3) Efectele aflate în folosință prizonierilor de război care stau în lagăr, nu sunt, în niciun fel, luate în evidență. Nu există fișe individuale de luare în primire a efectelor de către prizonierii de război.

Ca urmare a faptului că la Serviciul de aprovizionare cu efecte nu există o evidență, lagărul și sectoarele de lagăr nu au cunoștință despre starea – din punct de vedere cantitativ și calitativ – a efectelor. Evidențele lunare (tipul nr. 1) sunt întocmite formal și nu întemeiat. O atitudine irresponsabilă, în această privință, se manifestă la Sectorul de lagăr nr. 1. Există situații când materialele nu sunt folosite în conformitate cu destinația lor: de exemplu, țesătura destinată pentru croirea așternuturilor a fost folosită pentru realizarea perdelelor pentru rafturile din depozit (Sectorul de lagăr nr. 4). În plus, prizonierii de război schimbă – cu persoanele civile – încălțăminte mai bună din punct de vedere calitativ cu încălțăminte de calitate slabă (sectoarele de lagăr nr. 1 și 3), iar măsurile care se iau pentru a interzice astfel de situații nu dau rezultate.

Efectele din categoria a 4-a se predau din depozit către sectoarele de lagăr fără a fi sortate și luate în evidență bucătă cu bucătă. Reparațiile pentru încălțăminte și haine se fac la atelierele din sectoarele de lagăr. Modul în care este organizată această operațiune este nesatisfăcător. Atelierele nu au stabilite un plan de producție și norme, cu excepția celor din Sectorul de lagăr nr. 3. Munca efectuată în aceste ateliere nu se face pe baza unei fișe de lucru. Nu există un control al muncii efectuate în ateliere. Deosebit de deficitar a fost organizată această activitate în sectoarele de lagăr nr. 1 și 6.

Concluzii

Rata înaltă a morbidității și a mortalității în lagăr este cauzată de:

- a) traiul lipsit de confort, aglomerație, lipsa paturilor suprapuse, a luminii, a ventilației, a căldurii și a apei fierbinți;
- b) cantitățile insuficiente de alimente și efecte;
- c) dezorganizarea din activitatea de pregătire și servire a mesei;
- d)dezorganizarea din activitatea de tratament;
- e) folosirea incorectă la muncă a prizonierilor de război.

Propuneri

În baza celor mai sus menționate, considerăm necesar ca:

1. Prizonierii de război cu cetățenie sovietică – în total, 45 persoane – să fie luați din lagăre și trimiși în alte destinații.

2. În toate barăcile de locuit, unde nu există sobe suficiente, până la 20.12.1944 să fie construite sobe sau să se aducă sobe din metal temporare.
3. În decursul lunii decembrie, în toate sectoarele de lagăr, să fie construite paturi suprapuse pentru tot efectivul deținut în lagăr.
4. Tot în acest interval de timp, din materialul existent să fie croite fețe de pernă și îmbrăcăminte pentru saltea, acestea să fie umplute cu paie și date prizonierilor de război.
5. În decursul lunii decembrie, să fie finalizată construcția sălilor de baie și a camerelor pentru dezinfecție.
6. Până la data de 20 a lunii decembrie 1944, spălătoriile și uscătoriile să fie dotate cu cele necesare.
7. Până la data de 20 a lunii decembrie 1944, să fie finalizată punerea de greamuri la ferestre, a perdelelor și să fie organizate puncte pentru încălzirea și primirea hranei la locurile de muncă.
8. La Sectorul de lagăr nr. 7, nou-organizat, să fie intensificată prelucrarea lemnelor și să fie organizat transportul în lagăr a 500 m³ de lemn.
9. Înăind cont de situația dificilă în care se află sectoarele de lagăr, din punctul de vedere al combustibilului, lagărul să fie aprovizionat suplimentar cu 300-400 t cărbune.
10. Să fie interzisă, categoric, completarea brigăzilor prizonierilor de război cu prizonieri de război care au grupe de muncă diferite.
11. Să se ceară agenților economici respectarea obligațiilor contractuale privind asigurarea frontului de muncă pentru brigăzile prizonierilor de război, a sculelor, a materialelor de construcții, a conducerii tehnice și a completării la timp a fișelor de lucru.
12. Să fie organizat un control sistematic al evidenței ținute de către organismele economice, cu privire la muncile efectuate de către prizonierii de război.
13. În scopul unei mai bune folosiri la muncă a prizonierilor de război, brigada din Sectorul de lagăr nr. 3 să fie completată (prin ridicarea stării de carantină) cu efectiv calificat, în scopul refacerii Fabricii „Marti”.
14. Pentru lichidarea diverselor deficiențe din activitatea de evidență și pentru o mai bună folosire la muncă a prizonierilor de război să fie organizate, în mod regulat, ședințe de producție, cu participarea inspectorilor de muncă, a reprezentanților organismelor economice și a brigadierilor [proveniți] din rândul prizonierilor de război.
15. Funcționarii din aparatul de producție al lagărului să fie prezenți, mai des, la locurile de muncă și să ofere sprijinul necesar inspectorilor de muncă din sectoarele de lagăr.
16. Să fie redus la minimum numărul prizonierilor de război trimiși la muncă în acele organisme economice care nu au contracte [cu lagărul], iar în acele organisme economice și instituții, unde prizonierii de război sunt trimiși la muncă, să fie organizat un control cu privire la folosirea corectă a acestora la munci, la regimul de deținere și pază.
17. În jurul datei de 15 decembrie 1944, să fie finalizată organizarea brigăzilor de sprijin și să fie elaborat un plan de urmărire apropiată.
18. Verificarea prizonierilor de război din zona lagărului să fie efectuată zilnic și prin apel nominal.
19. Să fie efectuate percheziții regulate ale prizonierilor de război atât în zona lagărului, cât și în momentul plecării lor la muncă sau la întoarcerea de la muncă.
20. Să fie interzisă categoric escortarea și păzirea grupurilor de prizonieri de război de către paznicul principal.
21. În jurul datei de 15 decembrie 1944, să fie finalizate reparația gardurilor care împrejmuesc zona lagărului și dotarea cu sistem de semnalizare.

22. Activitatea de urmărire a prizonierilor de război evadați și nereținuți să fie condusă, personal, de către șeful lagărului, iar evadații să fie reținuți prin toate mijloacele.
23. În decurs de 3-4 zile, să fie lichidată epidemia de păduchi din toate sectoarele de lagăr.
24. Să fie îmbunătățit, din punct vedere calitativ, controlul sanitar, iar acesta să fie efectuat după grafic.
25. Nu mai târziu de 15 decembrie 1944, în toate sectoarele de lagăr să fie organizată activitatea de spălare a rufelor.
26. Nu mai târziu de 10 decembrie 1944, în toate sectoarele de lagăr, să fie create condiții necesare și normale pentru prizonierii de război bolnavi și, concomitent, să fie îmbunătățită activitatea de tratament ambulatoriu.
27. Șefului lagărului să i se ceară ca în infirmeria centrală să organizeze activitatea de gătire a hranei pentru bolnavi, în conformitate cu directivele și ordinele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.
28. Să fie organizată, neîntârziat, aprovizionarea cu legume și cartofi, conform comenziilor date de lagăr la nivel local. În cazul în care transportul acestora nu este posibil – din cauza drumurilor impracticabile – să fie date, la nivel local, spre depozitare, întocmindu-se documente cu privire la depozitarea lor.
29. Să se treacă neîntârziat la dotarea depozitelor pentru legume (hambarele să fie refăcute).
30. Serviciul alimentar să întocmească lunar – în data de 25 a lunii – planul cu privire la transportul alimentelor (pentru luna următoare) către sectoarele de lagăr, pe baza ordinelor directe. Planul să fie dat spre aprobare șefului lagărului.
31. Să se pună capăt situației existente, cu privire la lipsa planurilor de muncă la nivelul organismelor economice. Să li se ceară acestora întocmirea unui plan de muncă lunar, iar Administrația lagărului și sectoarele de lagăr să controleze îndeplinirea lui.
32. Să fie introdus un control riguros al evidenței fișelor de lucru. Să fie repartizată o persoană responsabilă cu realizarea acestor fișe și să se asigure un control permanent în privința îndeplinirii lor.
33. Sectorul economic al lagărului să asigure completarea registrelor cu rapoarte periodice, în perioada de timp stabilită, conform Ordinului nr. 021 al NKVD.
34. Să fie cercetat schimbul – pâine contra făină –, efectuat la 25 februarie 1944, în Sectorul de lagăr nr. 2, iar vinovații să fie pedepsiți.
35. În cursul lunii decembrie, în toate sectoarele de lagăr și în infirmerii, să fie organizate nu mai puțin de 3 controale inopinate, privind modul de organizare a pregăririi hranei.
36. Până la 10 decembrie 1944, lucrătorii din Serviciul alimentar și personalul medical să fie verificăți asupra cunoașterii noilor norme de hrană pentru prizonierii de război și modul lor de aplicare.
37. Medicul de la Sectorul de lagăr nr. 4, Bliaherov, să fie pedepsit pentru că, la 2 decembrie, nu a prezentat informații cu privire la hrănirea prizonierilor de război slăbiți.
38. La camera pentru tăierea pâinii, de la Sectorul de lagăr nr. 3, să fie adus un cântar în cel mai scurt timp.
39. Până la 25 decembrie, să fie finalizate activitățile de refacere a cazanelor pentru fierăt apă din Sectoarele de lagăr nr. 3 și nr. 6.
40. Să fie adoptate, neîntârziat, măsuri cu privire la ordonarea activității de evidență a îndeplinirii normelor de producție de către prizonierii de război. Să se obțină de la

organismele economice, în aceeași zi, toate aceste date. Responsabilitatea adjunctului șefului lagărului pe probleme de muncă și a inspectorilor de muncă să fie sporită.

41. Nu mai târziu de 15 decembrie 1944, să fie introdusă o evidență clară, pe bază de registre, a efectelor din lagăr și din sectoarele de lagăr, precum și a fișelor individuale de luare în primire a efectelor de către prizonierii de război.

42. Să înceteze practica primirii de efecte nesortate de către sectoarele de lagăr. Efectele să fie sortate și luate în evidență în depozitul lagărului.

43. Cu scopul de a îmbunătăți activitatea de reparare a efectelor, să fie întocmite planuri de producție lunară pentru atelierele de croitorie și cizmărie și să fie stabilite norme de producție. Atelierele să funcționeze în baza comenzielor primite de la Serviciul de aprovizionare cu efecte de la sectoarele de lagăr și să fie întocmite situații lunare cu privire la îndeplinirea planului de reparări și a consumului de materiale, de către ateliere.

44. Șeful Sectorului de lagăr nr. 6, căpitanul Illicev, să fie arestat pentru 15 zile și, pentru fiecare zi de arest, să i se rețină 50% din soldă. După executarea pedepsei, să fie înălțurat din funcția de șef al sectorului de lagăr. El a fost pedepsit pentru că a încălcat grav Ordinul nr. 001282 al NKVD al URSS, cu privire la modul de organizare a pregătirii hranei – după ce a fost avertizat și după ce s-a făcut cu el un instructaj individual –, pentru că a organizat deficitar regimul de pază și detenție și, în consecință, la 22 noiembrie 1944, 4 prizonieri de război au evadat (din care 2 nu au fost reținuți), și pentru că starea sanitată din sectorul de lagăr era total necorespunzătoare, iar prizonierii de război erau plini de păduchi.

45. Adjunctul șefului Sectorului de lagăr nr. 6 pe probleme de aprovizionare, căpitanul Dziuba, să fie arestat pentru 15 zile cu reținerea a 50% din soldă pentru fiecare zi de arest, iar ulterior să fie disponibilizat din NKVD. El a fost pedepsit pentru grave încălcări ale Ordinului nr. 001282 al NKVD al URSS, privind modul de organizare al pregătirii hranei, pentru falsificarea fișei personale pentru îmbrăcăminte (cu scopul de a primi a doua uniformă), pentru beție și pentru descompunere morală.

Reprezentantul Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
maior de securitate (ss) Kuzmin

Reprezentantul Direcției militare de aprovizionare
din cadrul NKVD al URSS,
locotenent-colonel (ss) Oșanski

Reprezentantul Direcției militare de aprovizionare
din cadrul NKVD al URSS,
maior (ss) Ludin³

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 49, f. 38-42

NOTE

¹ Editorii nu au identificat, în textul documentului, nota la care este făcută trimiterea.

² Nu se publică.

³ În finalul documentului se regăsește următoarea notă: „De acord. Șeful Administrației Lagărului nr. 159, maior Jidovlenov, decembrie 1944.”

Documentul 160

Scrisoarea lui Mihail Roller, adresată lui Gh. Dimitrov, secretar general al Cominternului, privind activitatea sa, în calitate de cadru didactic, la Școala centrală antifascistă din Lagărul nr. 27 de la Krasnogorsk, regiunea Moscova

9 decembrie 1944

Stimate tov. Gh.M. Dimitrov,

Conform dispoziției dumneavoastră, eu am fost transferat de la Institutul nr. 205¹ la Institutul nr. 99² (Krasnogorsk) în calitate de cadru didactic. În legătură cu activitatea mea actuală, îmi permit să vă expun următoarele:

Având în vedere că, în acest lagăr, eu sunt singurul profesor român, direcția școlii a decis suspendarea cursurilor de economie politică și de materialism istoric. Consider că grupul de români trebuie, de asemenea, să studieze aceste două materii, motiv pentru care propun:

1) Tov. Grinberg Haia³, fosta secretară a tov. A. Pauker, care a născut acum două luni, să-și încheie condeciul. Tov. Grinberg are experiența activității în școală (a lucrat mai mult de un an pe post de cadru didactic în lagăr).

2) Tov. [Alexandru] Bârlădeanu⁴ are grad științific. Poate să prezinte cursurile de trei ori pe săptămână, fără întreruperea activității sale la redacția ziarului pentru prizonieri, la care lucrează acum. Prezența sa la școală pe lângă care sunt afiliate două lagăre poate fi de un real folos pentru ziar.

În felul acesta, colectivul de cadre didactice se va mări, fiind posibilă studierea tuturor materiilor, fapt ce va contribui la creșterea eficienței școlii.

Cu salut comunist,
M. Roller⁵
Institutul nr. 99

RGASPI, Fond 495, opis 77, dosar 39, f. 170

NOTE

¹ Institutul pentru cercetări științifice nr. 205 (fostul Birou pentru publicații și emisiuni radio ale Comitetului Executiv al Cominternului). Institutul a avut ca principală misiune „de a organiza informația pentru mișcările comunistă, muncitorească, pentru femei, de eliberare națională, cooperativă și țărănească, precum și de a deservi organizațiile corespunzătoare cu materialele informative necesare”. Vezi *Organizaționnaia struktura Kominterna*, p. 233-234.

² Institutul pentru cercetări științifice nr. 99 a fost creat pentru a desfășura activități de propagandă cu prizonierii de război. Una dintre activitățile desfășurate de către acest institut a fost și editarea ziarelor pentru prizonierii de război (pentru prizonierii de război români, „Graful liber”). *Ibidem*, p. 236-237.

³ Zina Brâncu (n. Haia Solomonovna Grinberg) (1906-1972) – militantă comunistă; membră a PCdR din 1927; în timpul războiului, s-a aflat în URSS, activând ca membră a Direcției de agitație și propagandă, în cadrul CC al PCR (1949).

⁴ Alexandru Bârlădeanu (1911-1997) – jurist și economist român. Studii: Facultatea de Drept din Iași (1937); doctor în economie (1940) al aceleiași facultăți. A studiat economia politică și la Institutul Central Economic din Moscova (Institutul de Planificare „Plehanov”), între 1943 și 1946. Membru al PCR din 1943. A funcționat ca asistent universitar la Catedra de economie politică și finanțe a Universității din Iași (1937-1940). La 1940, fiind în Basarabia, în vacanță, a rămas în teritoriul ocupat de trupele URSS și a devenit cetățean sovietic, iar în iunie 1941 s-a refugiat cu trupele și administrația sovietică. Ajuns în regiunea Karaganda, RSS Kazahă, a lucrat timp de aproape doi ani ca profesor, director de școală, muncitor minier și instructor politic la un colhoz, iar în 1943 a fost trimis la Moscova să-și continue studiile. Aici a lucrat, între altele, și pe post de colaborator al agenției de presă TASS. În timpul războiului și imediat după, a avut o activitate foarte bogată: colaborator la redacția românească de la „Radio Moscova” (1943-1945), colaborator al ziarului „Graiul Liber” (1943-1946), profesor la Școala centrală antifascistă de la Krasnogorsk (1944-1946). În 1946, a revenit în țară, a fost expert economic al Comisiei guvernamentale române la tratativele de pace de la Paris (1946-1947), ministru al comerțului exterior (1948-1954), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1955-1965 și 1967-1969), prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1965-1967), profesor la Academia de Studii Economice din București (din 1949), membru titular al Academiei Române (din 2 iulie 1955). În 1968, ca urmare a „divergențelor profunde cu conducerea de partid și de stat”, s-a retras la pensie din activitatea politică. Această atitudine de opoziție politică față de Nicolae Ceaușescu a culminat în anul 1988, atunci când a fost coautorul și unul dintre semnatarii „Scrisorii celor șase”. Ca urmare a acestei inițiative, în martie 1989 a fost exclus din partid și i-a fost fixat domiciliu obligatoriu. Deputat în Adunarea Deputaților (1946) și deputat în Marea Adunare Națională (1948-1975). La alegerile din mai 1990, a fost ales senator FSN în circumscripția nr. 41 București. Pe toată durata mandatului a fost președintele Senatului, iar în timpul lucrărilor Adunării Constituante (1990-21 noiembrie 1991) a fost copreședinte al acesteia.

⁵ Implicarea viitorului dirigitor al istoriografiei staliniste din România postbelică în procesul de reeducare a prizonierilor români de război nu a fost întâmplătoare. Mihail Roller a ajuns cadre didactice la Școala centrală antifascistă de la Krasnogorsk după o intensă activitate comunistă în condiții de ilegalitate din perioada interbelică. La 10 iunie 1941, M. Roller, prezent la Chișinău, i-a adresat lui I. Draganov (Boris Ștefanov) următoarea scrisoare: „Punându-se azi problema transferării membrilor PCdR în PC(b) [unional], îmi permit să înaintez autobiografia mea, care, după căte știu, este absolut necesară pentru îndeplinirea formelor.

Mă numesc Roller Mihail. Sunt născut în anul 1908, orașul Buhuși, jud. Neamț. Tatăl meu este rabin. Până la vîrstă de 17½ ani, am învățat la Piatra [Neamț] și Bacău. În toamna anului 1925, am plecat în Germania... pentru a învăța. Acolo am intrat printre studentii comsomolisti și am luat parte în 1926 la activitatea organizației «Rot Front Kämpferbund». La sfârșitul anului 1926, începutul 1927, am început a lua parte la org[anizația] de partid. Munca era legală, se făceau întruniri, cursuri, împrăștiere de manifeste, campanie electorală etc. În anul 1928, am plecat la Paris. Am plecat cu transportul organizației de partid pe carnetul meu de partid. La Paris, am fost în organizația de partid a PCdF și am participat și la munca grupului comunist român din Franța. Am fost acolo în comit[etul] de redacție a foaiei şapirografiate «Emigrantul» și în activul organizației. Atunci, [în] 1928-1929, am început a colabora la gazeta «Deșteptarea» din America. În 1930-1931, am fost secretarul grupului comunist român din Franța (Pentru adeverirea faptului că în 1928-1929, poate și 1930, nu țin minte când a fost expulzată, poate fi întrebătă t. Haia Grinberg din Chișinău.) În 1931 am plecat în România, trecând prin Berlin (WE8). La București, am fost pus la Agitprop central al PCdR și am lucrat la această muncă până în primăvara anului 1933. Din anul 1931, începe viața mea de revoluționar profesional. (Pentru adeverirea celor de mai sus, alăturez declarația tov. Roitman, care venea atunci la Agitprop din partea secretariatului partidului și este azi la Chișinău.) În primăvara anului 1933, am fost dat ca instructor la organizația de partid București, sector Verde și la Agitprop a comit[etului] București. Până în luna octombrie 1933, am lucrat la acest post. În luna octombrie 1933, am fost arestat, ținut câteva săptămâni

și eliberat. (Despre purtarea mea comunistă la Siguranță și activitatea de mai sus poate adeveri tov. Ciocler, azi în Chișinău, și Leova Oighenstein.) La sfârșitul lunii noiembrie 1933, am fost trimis ca instructor regional de partid în Moldova. Am lucrat aci până în martie-aprilie 1934. Au fost atunci alegeri și la Iași, am depus atunci lista «Liga Muncii». (Despre aceasta poate adeveri tov. A. Zighelbaum, azi la Chișinău.) În martie-aprilie 1934, am fost trimis ca secretar regional de partid în Oltenia. Am stat acolo până în luna iunie 1934. (Poate dovedi aceasta tov. Strul Zighelbaum, el fiind atunci în comitetul regional Oltenia, care se află azi la Cernăuți.) În iunie-iulie 1934, am fost trimis la Comitetul Național Antifascist din România, ca secretar al fracțiunii (*sic!*) comuniste, precum și în comitetul legal. (Poate dovedi aceasta tov. Ana Pauker, azi la Moscova.) La dizolvarea de către Tătărescu a Comitetului Antifascist, am fost trimis din nou ca secretar regional de partid în Oltenia, unde am stat până în mai 1935. (Despre aceasta poate dovedi tov. Morghenstern din Soroca, el fiind atunci instructor regional sindical în Oltenia, și tov. Ana Pauker, față de care am și raportat în ianuarie-februarie 1935.) În mai 1935, am fost dat ca instructor central al org[anizației] de masă, unde am lucrat până în septembrie-octombrie 1935. (Despre aceasta poate dovedi tov. Tasia Liabis, care lucra atunci ca instructor central al tineretului; ea se află astăzi la Chișinău.) În septembrie-octombrie 1935, am fost trimis ca secretar regional de partid în regiunea Dunărea de Jos-Galați. Acolo am stat vreo 3 luni. În ianuarie 1936, am fost trimis în Comitetul de apărare a detinuților antifasciști (Eva Negruță), mai ales cu prilejul procesului Anei [Pauker] și a celor 18. Născându-se atunci greutăți în legătură cu rolul Comitetului și CC MOPR, secretariatul m-a trimis și la Biroul CC al MOPR-ului pentru întărirea liniei de organizare legală a muncii MOPR-ului. Fiind în Biroul CC al MOPR-ului și căutând să dovedim prin fapte putință unor tipărituri legale, am publicat atunci (1937) o broșură legală, intitulată «Despre istoria drepturilor omului», văzută și aprobată de partid, deși a fost teribil cenzurată de cenzura română. Broșura era îscălită M.R. Rollea. După 8 luni, a fost interzisă. În 1937, am fost trimis ca delegat la Executiva MOPR-ului (Paris) și, la întoarcere, am fost invitat prin mijlocirea tov. Arnoldi (atunci la Paris) la Praga de către B[iroul] P[olitic]. Acolo am vorbit cu un tov. pe care nu-l cunoșc, de față fiind și tov. Roitman, așa cum reiesă din declarația aci alăturată. Lichidându-se atunci greutățile cu unii tov. din CC MOPR, am înlocuit 3 luni de zile secretarul CC al MOPR[,] d. R.[] până va fi numit de secretariat. Eu, personal, am insistat să se retragă numirea mea, deoarece am fost de părere să fie numit un tov. muncitor cu popularitate mare.

În 1938, am fost trimis din nou ca delegat la Executiva MOPR-ului (Paris). Cu acest prilej, am fost și delegat la Congresul Internațional al RUP-ului. La întoarcere, am venit prin Praga, unde am vorbit din nou cu tov. cu care am stat de vorbă în 1937. Întors în România, am lucrat mai departe în CC MOPR, până când în iarna 1938-1939 am căzut la pat. La pat, bolnav, am stat până în aprilie-mai 1939, când eram tot nevindecat. În vara anului 1939, văzând că sunt bolnav, secretariatul partidului, prin tov. F., mi-a dat permisiunea să mă duc în străinătate să mă vindec. (Despre aceasta poate dovedi tov. Tasia Liabis care știe aceasta.) Dar Legația mi-a refuzat viza. Apoi a început războiul. Văzând că nu mai pot pleca, am intrat în Spitalul Central din București. (Vă rog să credeți că nu am fost nebun. Am intrat aci la secția endocrinologică, deoarece principala mea boală, care aduce celelalte complicații, este diabet insipid, care se caracterizează prin băutul unor cantități enorme de apă: 14-16 kg pe zi.) Am stat în spital până în decembrie 1939. Apoi, în ianuarie 1940, am fost la spitalul din Brașov. În februarie-martie 1940, am fost din nou la Spitalul Central București. Se întelege că-n tot acest timp n-am fost complet inactiv, deși n-am avut munci responsabile. Aveam tot timpul legătură. Scrisam articole la «Scânteia» și când a organizat la noi partidul radioemisiune, mi-s-a cerut și am dat în acest scop articole. De altfel, în tot timpul activității mele am colaborat la presa legală a mișcării noastre: «Clopotul», «Atlas», «Cuvântul Nou» etc., în 1937 am publicat o broșură «1920» despre greva generală din România, interzisă apoi, deși foarte masacră de cenzură. Apoi, în 17 septembrie 1938, am început să public la «Deșteptarea» (America), tot un fel de cronică sau înșirare de fapte cu titlul «Despre mișcarea muncitorească din România 1900-1910». Eu am văzut primul foileton. Ștui că s-a mai publicat și în noua ei apariție «Românul American». Cât au publicat, nu ștui. Nici nu ștui cât material le-a parvenit în America, deoarece eu le-am trimis trei volume: 1) până la 1900, 2) 1900-1910, 3) 1910-1916. Când, în martie 1940, am văzut că nu termin cu spitalele, am cerut partidului să ma deie la muncă, orice o fi. Partidul mi-a propus să caut să mă vindec, căci aşa nu pot să primesc o muncă de răspundere. Să începi un lucru,

apoi să cazi la pat etc. Totuși, am insistat și am fost dat ca instructor la celula de partid la vagon lit (sectorul verde – București) și ca vorbitor la diferite ceaiuri etc. Am lucrat până în mai 1940. Am lucrat cu intreruperi de o săptămână, două, din cauza boalei. În mai 1940, a venit tov. I. din partea secretariatului și mi-a spus că partidul ar dori să mă ocup numai cu căutarea sănătății. La munca organizatorică, s-a văzut că nu pot. Mi s-a povestit că a avut loc conferința sindicatelor revoluționare, că s-a hotărât acolo ca «Viața Muncitoare» să înceapă din nou să apară, ilegal, se înțelege, și că s-au numit 3 oameni pentru redacție, unde am fost numit și eu. Am așteptat începutul lunii iunie pentru pregătirea tehnică (tipografică), când au survenit evenimentele din 28 iunie 1940.

O parte a familiei soției mele a plecat imediat, ei fiind originari din Basarabia. Eu cu soția am rămas la București, deși pe baza aprobării ce mi-a dat-o partidul de a pleca în străinătate, așa (sic!) fi putut pleca. Dar am vrut să mi se permită din nou. A treia zi, a venit poliția la mine să mă caute, pentru a ne ridică. O întâmplare fericită a făcut să nu fiu acasă. Am fost anunțat și, pe baza dispoziției generale a partidului, am schimbat locuința. Am trimis întrebarea la partid pentru a ști dacă pot pleca. Legăturile au început să se rupe din cauza arestărilor. Prin J. am trimis întrebarea și omul a răspuns că-mi va trimite vorbă la o casă anumită (sora mea din București la prăvălie). Au trecut 8 zile și situația noastră devenind mai grea, am hotărât ca soția să plece, eu așteptând răspunsul (prin 6-7 iulie a plecat soția). După 5 zile, adică sămbătă, 10 sau 11 iulie, s-a spus la sora mea că pot pleca. Duminică dimineața am și plecat. Am stat la Reni 2-3 săptămâni și din august 1940 lucrez la fabrica de tutun din Chișinău. Despre activitatea mea de aci poate vorbi organizația de partid a fabricii și comitetul orășenesc Chișinău al PC(b) d[in] M[oldova]. M-am străduit să fiu și aci un bun muncitor și să nu compromit prin purtarea mea activiștilor PCdR care, în definitiv, a fost educatorul meu cel mai îndelungat.

În România am mai fost arestat pentru 2-3 zile în timpul activității la Antifa și 2 luni în martie-mai 1938. M-am ținut cum trebuie. Am fost totdeauna și voi fi totdeauna disciplinat față de partidul nostru. Mă voi strădui să fiu aşa cum se cere. La CC al PC(b) d[in] M[oldova] am depus, acum 5-6 luni, o declarație a tov. Luká László care a mărturisit că am fost totdeauna disciplinat membru de partid și că-n ultima vreme n-am avut muncă de răspundere numai din cauza boalei. Deasemeni am depus o declaratie a tov. Zigelbaum Strul care mă cunoaște din 1928, 1931, 1934 și apoi până în ajunul arestării lui, în toamna 1939. Tot la CC, am depus și o declaratie a tov. Scvorțov (Aurel), care a afirmat că m-a întâlnit de 2 ori în 1937, eu fiind în calitate de membru al Biroului CC [al] MOPR din România. Aci alăturez declarațiile tov. Ciocler M., M. Roitman, T. Liabis. Așa (sic!) putea să încă multe nume și declarații, dar am indicat în declaratie numai câteva nume din cei care sunt aci în Uniune și controlarea afirmațiilor mele se poate ușor face. Nu ascund că am căutat să fiu cât mai amănuntit posibil până la cererea de noi lămuriri, pentru că doresc să fiu transferat în PC(b), având convingerea profundă că-n totdeauna m-am străduit să înțeleg, să învăț și să fiu aşa cum trebuie să fie un membru de partid. Repet, am fost totdeauna disciplinat și n-am avut pedeapsă din partea partidului. Cu salutări tovărășești, M. Roller". Vezi RGASPI, Fond 495, opis 255, dosar 83, f. 60-63.

Documentul 161

Ordinul lui I.V. Stalin, președintele Comitetului de Stat al Apărării, transmis comandanților Frontului 2 Ucrainean, Frontului 3 Ucrainean și Frontului 4 Ucrainean, privind punerea în aplicare a Deciziei nr. 7 161, din 16 decembrie 1944, a Comitetului de Stat al Apărării, referitoare la internarea și trimiterea la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est

Strict secret

Nr. 1630/III

17 decembrie 1944

ora 18,45

Se comunică punctele 1, 2, 3, 4 și 5 ale Hotărârii nr. 7 161, din 16 decembrie 1944, a Comitetului de Stat al Apărării.¹

1) Toți etnicii germani, bărbații cu vârste între 17 și 45 de ani, femeile între 18 și 30 de ani, prezenți pe teritoriile României, Iugoslaviei, Ungariei, Bulgariei și Cehoslovaciei, eliberate de Armata Roșie, vor fi mobilizați, internați și trimiși la muncă în URSS, cu precizarea că urmează să fi mobilizați etnicii germani cu cetățenie germană sau maghiară, precum și etnicii germani, cetățeni ai României, Iugoslaviei, Bulgariei și Cehoslovaciei.

2) Conducerea operațiunii de mobilizare se va încredința NKVD al URSS (tovarășului Beria). NKVD al URSS va avea sarcina de a organiza centrele de adunare, preluarea persoanelor mobilizate, formarea și expedierea trenurilor, precum și asigurarea pazei acestora pe timpul călătoriei.

Persoanele mobilizate vor fi trimise în URSS pe măsura prezentării lor la punctele de adunare.

3) Tovarășii Malinovski² și Vinogradov³, în România, și tovarășii Tolbuhin⁴ și Biriuzov⁵, în Bulgaria și Iugoslavia, vor fi obligați:

a) să definitiveze, cu ajutorul instituțiilor guvernamentale din aceste țări, mobilizarea și internarea etnicilor germani, conform prevederilor de la punctul 1;

b) să asigure, de comun acord cu tovarășii Apollonov și Gorbatiu, reprezentanți ai NKVD al URSS, și cu concursul autorităților militare și civile locale, punerea în practică a măsurilor care se impun pentru garantarea prezenței etnicilor germani mobilizați la punctele de adunare.

Tovarășii Malinovski și Tolbuhin, în Ungaria, și tov. Petrov⁶, în Cehoslovacia, vor fi obligați să comunice, prin intermediul șefilor comanduirilor, dispozițiile Comandamentului frontului, privind mobilizarea etnicilor germani, conform prevederilor de la punctul 1 al prezentei decizii, și să asigure de comun acord cu tovarășii Apollonov și Gorbatiu, reprezentanți ai NKVD al URSS, luarea măsurilor ce se impun pentru a garanta prezența etnicilor germani mobilizați la punctele de adunare.

4) Etnicii germani mobilizați vor avea voie să-și ia haine groase, rufărie de rezervă, lenjerie de pat, veselă proprie și produse alimentare, cu o greutate de până la 200 kg/persoană.

5) Tov. Hruliov⁷, șeful Serviciului de intendență al Armatei Roșii, și tov. Kovaliov, șeful Direcției generale a mijloacelor de comunicații ale armatei, vor pune la dispoziție trenurile și camioanele pentru transportul etnicilor germani mobilizați, precum și pentru transportul produselor alimentare pentru drum.

Președintele Comitetului de Stat al Apărării,
I. Stalin

A transmis general-maior Pavlov
A recepționat colonel Efremov

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 184-185

NOTE

¹ Decizia nr. 7 161, din 16 decembrie 1944, a Comitetului de Stat al Apărării conținea 10 puncte. Textul integral al acestui document, în Pavel Polian, *op. cit.*, p. 201-203.

² Rodion Iakovlevici Malinovski (1898-1967) – mareșal al URSS (1944); comandantul Frontului 2 Ucrainean, președinte al Comisiei Aliate de Control din România.

³ Vladislav Petrovici Vinogradov (1899-1962) – general-locotenent de intendență; din 1944, adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control din România.

⁴ Feodor Ivanovici Tolbuhin (1894-1949) – mareșal al URSS (1944); comandantul Frontului 3 Ucrainean, președinte al Comisiei Aliate de Control din Bulgaria.

⁵ Serghei Semionovici Biriuzov (1904-1964) – mareșal al URSS (1955); adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control din Bulgaria.

⁶ Ivan Efimovici Petrov (1896-1958) – general de armată (1944); comandant al Frontului 2 Bielorus, comandant al Frontului 4 Ucrainean.

⁷ Andrei Vasilievici Hruliov (1892-1962) – general de armată (1943); adjunctul comisarului poporului pentru Apărare al URSS; șef al Direcției generale pentru servicii din Armata Roșie (1941-1945).

Documentul 162

Ordinul nr. 522 al lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, către general-colonelul A.N. Apollonov și general-locotenentul I.M. Gorbatiu, privind sarcinile lor concrete, pe timpul operațiunii de internare și de trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est

Nr. 522
18 decembrie 1944

În vederea punerii în practică a Deciziei nr. 7 161 a Comitetului de Stat al Apărării, ordon: tov. Apollonov, Gorbatiu și Sladkevici^l vor executa următoarele:

1) Toți etnicii germani apti de muncă, bărbătii cu vârste între 17 și 45 de ani și femeile între 18 și 30 de ani, prezenti pe teritoriile României, Bulgariei, Ungariei și Cehoslovaciei, eliberate de către Armata Roșie, vor fi mobilizați, internați și trimiși în URSS. Vor face obiectul mobilizării etnicii germani de cetățenie germană sau ungară, precum și etnicii germani, cetăteni ai României, Bulgariei, Iugoslaviei și Cehoslovaciei.

2) Persoanele mobilizate vor fi obligate să aibă haine groase, rufărie de rezervă, lenjerie de pat, li se va permite să-și ia obiecte de uz personal și produse alimentare cu o greutate totală de până la 200 kg/persoană. În legătură cu faptul că etnicii germani mobilizați vor merge la muncă în industria carbonieră și cea siderurgică, la centrele de adunare și în lagăre să fie selectate numai persoane sănătoase și apte de muncă.

3) Pe baza evidenței prealabile a etnicilor germani care fac obiectul mobilizării, veți dispune organizarea imediată a centrelor de adunare, în vederea preluării persoanelor mobilizate, a organizării pazei la centrele de adunare și a hrănirii persoanelor mobilizate.

4) Pentru acțiunile de mobilizare a etnicilor germani veți folosi ofițeri antrenați în realizarea evidenței etnicilor germani, trupele de escortă, trupele NKVD pentru paza serviciilor și trupele de grăniceri, prezente în apropierea zonelor de mobilizare a etnicilor germani. Veți avea la dispoziție, suplimentar, 8 000 de persoane din trupele NKVD și 300 de lucrători operativi.

5) Mobilizarea și internarea etnicilor germani se va efectua în perioada decembrie-ianuarie 1945, urmând ca persoanele internate să ajungă la locurile de destinație până la 15 februarie 1945.

Persoanele mobilizate vor fi trimise cu trenul, pe măsura selectării lor la centrele de adunare, în primul rând persoanele interne prezente în lagărele din România și Iugoslavia. Fiecare tren va avea liste nominale ale persoanelor mobilizate. Pe timpul deplasării, trenurile vor fi păzite de trupele NKVD.

6) Până la 22 decembrie veți prezenta cererea cu privire la numărul de vagoane necesar, cu precizarea unde și când să sosească vagoanele, iar până la 25 decembrie veți prezenta planul tuturor acțiunilor și ordinea desfășurării lor.

7) De comun acord cu tovarășii Malinovski și Vinogradov, în România, și tovarășii Tolbuhin și Biriuzov, în Bulgaria și, respectiv, Iugoslavia, veți definitiva, cu ajutorul instituțiilor de la nivel local, mobilizarea și internarea etnicilor germani, conform

prevederilor de la punctul 1, și veți asigura punerea în practică, de către autoritățile militare și civile, a tuturor măsurilor care să garanteze prezența etnicilor germani mobilizați la punctele de adunare.

Prin intermediul tov. Malinovski, Tolbuhin și Petrov, comandanți de fronturi, veți anunța Consiliile Militare ale fronturilor, cu privire la mobilizarea etnicilor germani de pe teritoriile eliberate ale Ungariei și Cehoslovaciei, conform prevederilor de la punctul 1, și de comun acord cu tov. Malinovski, Tolbuhin și Petrov veți asigura luarea tuturor măsurilor care să garanteze prezența la punctele de adunare a etnicilor germani mobilizați în Ungaria și Cehoslovacia.

L. Beria

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 193-194

NOTĂ

¹ Moisei Iosifovici Sladkevici (1906-1980) – general-locotenent; membru al PCUS din 1931. Studii la Academia Militară „M.V. Frunze” (1936-1939). Șeful Statului-major al trupelor pentru paza cailor ferate, din cadrul NKVD (1939-1941); adjunct al șefului Direcției generale a trupelor NKVD al URSS (1941-1942, 1944-1949); șeful trupelor Ministerului Securității Statului al URSS, dislocate în Germania (1949-1953); șef de catedră la Școala militară a MVD al URSS (1953-1960); cercetător la Institutul de Economie Mondială și Relații Internaționale al Academiei de Științe a URSS.

Documentul 163

Ordinul Marelui Cartier General al Armatei Roșii către comandanții fronturilor 2, 3 și 4 ucrainene și ai Armatei a 37-a Speciale, privind sprijinirea deplină a reprezentanților NKVD, responsabili pentru realizarea operațiunii de internare și trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est

Nr. 20283
20 decembrie 1944

Trupele NKVD au primit sarcina mobilizării etnicilor germani apti de muncă din teritoriile României, Iugoslaviei, Bulgariei și Cehoslovaciei, indiferent de cetățenie, și trimiterea lor la muncă, în Uniunea Sovietică.

Pentru executarea cu succes a acestei misiuni, Marele Cartier General ordonă:

Comandanții și ceilalți membri ai Consiliilor Militare ale fronturilor 2, 3 și 4 ucrainene vor sprijini pe deplin pe reprezentanții NKVD al URSS, general-colonelul A.N. Apollonov, general-locotenentul I.M. Gorbatuk și general-maiorul M.I. Sladkevici pentru mobilizarea etnicilor germani, pentru organizarea centrelor de adunare, de hrănire și de transport al persoanelor mobilizate, oferind, în caz de necesitate, unități militare și transport auto.

Marele Cartier General,
I. Stalin
Antonov

Transmis: ora 20,00

Recepționat: ora 0,05, 21 decembrie 1944

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 192

Documentul 164

Raportul general-colonelului A.N. Apollonov, al general-locotenentului I.M. Gorbatuk și al general-locotenentului M.I. Sladkevici, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind finalizarea pregătirilor pentru efectuarea operațiunii de internare și de trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani din Europa de Sud-Est

Original
26 decembrie 1944

Raportăm planul principalelor acțiuni de pregătire a operațiunii privind internarea și transportul etnicilor germani în URSS.

1) Probleme de organizare

Pentru desfășurarea acțiunilor de pregătire și de preluare a contingentului, în zonă au fost organizate 10 sectoare operative, din care pe teritoriul României (inclusiv Transilvania) – 6, în Ungaria – 2, în Iugoslavia – 2. Fiecare sector este condus de un șef provenit din rândurile responsabililor efectivului operativ al NKVD și al NKGB. În Cehoslovacia, desfășurarea operațiunii a fost încredințată general-maiorului Fadeev, șeful trupelor NKVD pentru paza serviciilor Frontului 4 Ucrainean. În Bulgaria, ca urmare a numărului redus de etnici germani, internarea lor a fost încredințată tovarășului Kiriușin.

Pentru fiecare șef de sector a fost desemnat câte un adjunct pentru probleme de comandă și unul pentru probleme de transport auto și căi ferate din rândul responsabililor efectivului operativ al Direcției generale pentru probleme de transport a NKGB și din rândul celor mai experimentați ofițeri ai trupelor NKVD.

Sectoarele operative corespund, din punct de vedere teritorial, cu provinciile (ținuturile) și sunt alcătuite din raioane ale grupurilor operative, conform județelor existente și în funcție de numărul persoanelor care urmează să fie preluate.

La București, a fost înființat Statul-major, alcătuit din următoarele grupuri: a) operativ, b) transport pe căi ferate, c) transport auto, d) Serviciul de intendență, e) Serviciul de escortă, f) comunicații, g) amenajarea lagărelor în punctele de transbordare a trenurilor de pe ecartament îngust pe cel lat.

Toate grupurile enumerate sunt conduse de responsabili din cadrul serviciilor [de securitate] și din unități ale armatei.

2) Repartizarea efectivului operativ și al trupelor

Se intenționează utilizarea tuturor trupelor NKVD care sosesc în România, unde se află în jur de 75% din numărul total al etnicilor germani, care fac obiectul arestării. Tot în România, vor fi utilizate Brigada 23 infanterie NKVD (4 batalioane speciale), 1 500 de

soldați și 150 de ofițeri ai Corpului 133 infanterie, delegați prin dispoziția tovarășului Malinovski.

Pentru a asigura desfășurarea operațiunii, în Ungaria vor fi utilizate cinci batalioane ale regimentelor de grăniceri din cadrul trupelor NKVD pentru paza serviciilor Frontului 2 Ucrainean, precum și 700 de soldați și 150 de ofițeri, desemnați de comandamentul frontului. În plus, a fost alocat un regiment din cadrul unei divizii românești, prezente în acest sector al frontului.

În Iugoslavia, desfășurarea acțiunii este asigurată de patru batalioane ale trupelor NKVD pentru paza serviciilor Frontului 3 Ucrainean.

În Cehoslovacia, unde numărul etnicilor germani care fac obiectul arestării este de 993 de persoane, operațiunea se va desfășura cu concursul unităților din cadrul trupelor NKVD pentru paza serviciilor Frontului 4 Ucrainean.

Cei 300 de lucrători operativi, trimiși la dispoziția noastră, au fost distribuiți în felul următor: 180 de oameni se află la dispoziția șefilor de sectoare operative de pe teritoriul României, iar 120 de oameni din cadrul serviciilor de transport ale NKGB sunt utilizați în vederea organizării transporturilor pe cale ferată în stațiile cele mai importante, în stațiile de îmbarcare și în stațiile de transbordare pe ecartament lat.

Trupele de escortă sunt repartizate pe sectoare, conform numărului de trenuri destinate să plece din fiecare sector, fiind prevăzute căte 30 de soldați pentru fiecare garnitură de tren.

Unitățile trupelor de grăniceri din regiunile Moldova și a litoralului Mării Negre sunt folosite pentru asigurarea pazei celor patru lagăre, organizate în stațiile de transbordare a trenurilor de pe linia cu ecartament îngust pe linia cu ecartament lat.

În toate sectoarele sunt create rezerve de trupe dotate cu mijloace de transport auto.

3) Termenul de desfășurare al operațiunii

Preconizăm desfășurarea operațiunii în următoarele termene:

a) Etnicii germani, internați în lagărele din Iugoslavia, vor fi transportați în perioada 27-28 decembrie a.c.

b) În Iugoslavia și Ungaria, în limitele Frontului 3 Ucrainean, de la 28 decembrie 1944 până la 5 ianuarie 1945.

c) În Ungaria, în limitele Frontului 2 Ucrainean, de la 1 până la 10 ianuarie 1945.

d) În România și Transilvania, de la 10 ianuarie până la 1 februarie 1945.

e) În Cehoslovacia, de la 27 decembrie 1944 până la 1 ianuarie 1945.

Etnicii germani internați vor fi convocați la centrele de adunare, transportați la stațiile de îmbarcare, îmbarcați în trenuri și trimiși la destinații în termenele indicate.

4) Succesiunea desfășurării operațiunii

a) În România: reprezentantul desemnat al postului de jandarmi îi anunță pe etnicii germani care fac obiectul mobilizării pentru munci, pe baza listelor stabilite, comunicându-le, totodată, lista de obiecte obligatorii pentru fiecare persoană mobilizată.

Etnicii germani internați din fiecare localitate rurală, escortați de jandarmii și soldații români, sub controlul lucrătorilor operativi sovietici, sunt aduși la centrele de adunare, unde sunt preluăți sub pază de către trupele sovietice.

În localitățile în care numărul etnicilor germani care fac obiectul internării este foarte mare, aceștia sunt convocați la primărie pentru anunțul general de mobilizare, după care sunt lăsați să plece acasă pentru a-și face bagajele, iar apoi sosesc la punctele de adunare în modul arătat mai sus. În prealabil, până la anunțarea mobilizării, fiecare localitate este încercuită de jandarmi și de unități ale armatei. Până la plecarea persoanelor interne, se interzice deplasarea locuitorilor dintr-o localitate în alta.

Cordoanele din jurul satelor sunt mixte, alcătuite din români și din soldați sovietici.

La punctele de adunare se verifică prezența etnicilor germani, conform listei, în vederea stabilirii capacitații lor de muncă. Toți cei inapți de muncă vor fi selectați și trimiși la domiciliu.

În calitate de șefi ai centrelor de adunare sunt desemnați lucrătorii operativi sau ofițerii NKVD. Aceștia îi vor repartiza pe etnicii germani rămași la centrele de adunare în grupurile de îmbarcare, vor întocmi liste nominale (în două exemplare) pentru fiecare tren și, sub escorta trupelor sovietice, îi vor transporta cu camioanele la stațiile de îmbarcare, unde șeful grupului de escortă (de la trupele de escortă) îi va prelua și îi va îmbarca în tren. Un exemplar al listei nominale va rămâne la șeful trenului, iar cel de-al doilea va fi restituit șefului centrului de adunare cu semnatura de primire.

Şeful grupului operativ va alcătui o listă cu toți etnicii germani care nu s-au prezentat la apel pentru a fi transmisă șefului postului local de jandarmi spre a fi căutați, arestați și deferiți tribunalului militar român. Șeful grupului operativ va controla personal soluționarea de către autoritățile române a tuturor problemelor legate de internarea etnicilor germani.

b) Anunțarea mobilizării în Ungaria, Iugoslavia, Transilvania, Cehoslovacia și Bulgaria se va face de către șefii comanduirilor sovietice. În rest, succesiunea desfășurării operațiunii va fi similară celei stabilite în România.

5) Organizarea transportului auto

Trupele care sosesc se deplasează de la stațiile de debarcare la locurile de dislocare cu mijloace de transport auto.

Deplasarea contingentului special până la centrele de adunare se efectuează cu mijloace de transport local, mobilizate prin intermediul autorităților locale.

Deplasarea contingentului special, de la centrele de adunare până la stațiile de îmbarcare, se efectuează cu mijloace de transport auto ale unităților militare, oferite de guvernul român și consiliile militare ale Frontului 2 Ucrainean și ale Frontului 3 Ucrainean.

Pentru a asigura transportul trupelor și al contingentului special sunt necesare 15 000 de curse auto sau 750 de camioane, care să efectueze câte patru curse zilnic.

Mijloacele de transport auto sunt oferite de:

- a) unitățile militare sovietice – 200 camioane;
- b) Frontul 2 Ucrainean și Frontul 3 Ucrainean – 100 camioane;
- c) instituțiile locale românești, conform deciziei guvernului român – 400 camioane.

6) Organizarea transportului pe calea ferată

Pentru transportul contingentului special sunt necesare 103 garnituri de tren cu un număr total de 5 677 de vagoane, din care:

- a) pe calea ferată din Ungaria – 420 vagoane;
- b) pe calea ferată din România – 4 145 vagoane;
- c) pe calea ferată din Iugoslavia – 1 092 vagoane;
- d) pe calea ferată din Bulgaria – 20 vagoane.

Pentru transbordarea contingentului special din vagoane cu ecartament vest-european în vagoane cu ecartament lat sunt necesare 103 garnituri de tren, din care:

- a) la stația Socola – 24 garnituri de tren (1 258 vagoane);
- b) la stația Adjudul Nou – 27 garnituri de tren (1 496 vagoane);
- c) la stația Focșani – 11 garnituri de tren (671 vagoane);
- d) la stația Galați – 41 garnituri de tren (2 252 vagoane).

Un plan detaliat cu indicarea termenului și a locului îmbarcării a fost transmis tov. Cernîșev prin radio.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-colonel Apollonov,

Şeful Direcției generale pentru paza serviciilor armatei,
general-locotenent Gorbatiu

Adjunctul șefului Direcției generale a trupelor NKVD al URSS,
general-locotenent Sladkevici

[Rezoluții pe document]:

„Transmis la Moscova la 27 decembrie 1944, ora 1,10. A transmis general-locotenent Sladkevici. A recepționat: Rezouhova.”

Notă explicativă: exemplarul 2 al textului raportului a fost distrus/12 ianuarie 1945/
Colonel (ss) indescifrabil
Maior (ss) indescifrabil

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 242-247

Documentul 165

Notă circulară a general-colonelului A.N. Apollonov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne și şef al Direcției generale a trupelor NKVD al URSS, către şefii secțiilor operative, cu privire la modalitățile de colaborare dintre trupele sovietice și jandarmii români, pe timpul desfășurării operațiunii de internare a etnicilor germani¹

1 ianuarie 1945

Vă transmit, în copie, spre informare, dispozițiile verbale ale comandanțului Corpului de Jandarmi din România către posturile locale de jandarmi, privind internarea etnicilor germani.

În completare la dispozițiile anterioare privind desfășurarea operațiunii de internare a etnicilor germani, propun:

1) Internarea etnicilor germani de pe teritoriul României să se desfășoare de la 10 până la 20 ianuarie 1945.

2) Pentru desfășurarea operațiunii, veți întreprinde următoarele acțiuni de bază:

a) Veți lua legătura, la fața locului, cu reprezentanții Jandarmeriei și, în calitate de reprezentanți ai Comisiei Aliate de Control, veți elabora un plan comun de desfășurare a operațiunii de internare.

Veți desemna șefii grupurilor operative județene și șefii de sectoare comunale, din rândul lucrătorilor operativi și al ofițerilor, aflați la dispoziția dumneavoastră. Este de preferat ca, în aceste posturi să fie numiți cei mai pregătiți ofițeri și lucrători operativi, care, în trecut, au participat la operațiuni de acest gen.

b) Șefii de sectoare, șefii grupurilor operative județene și șefii de sectoare comunale vor elabora planuri care să cuprindă următoarele evaluări:

[a] numărul de persoane care urmează să fie ridicate din fiecare localitate, conform listelor întocmite din timp;

[b] efectivele Poliției și ale Jandarmeriei române, antrenate în operațiunea de ridicare [a etnicilor germani], pentru fiecare localitate, sector și județ;

[c] efectivele operative și trupele [sovietice] desemnate pentru realizarea controlului [militarilor români];

[d] organizarea centrelor de adunare;

[e] mijloacele pentru transportul persoanelor interne până la centrele de adunare;

[f] timpul necesar pentru deplasarea persoanelor interne din sate până la centrele de adunare;

[g] schema legăturilor de transmisii;

[h] escortarea persoanelor interne până la centrele de adunare;

[i] asigurarea pazei la centrele de adunare;

[j] măsuri de prevenire a unor excese (planul de apărare, forțele de rezervă mobile etc.);

[k] ordinea de îmbarcare în trenuri.

3) De comun acord cu organele Jandarmeriei, Poliției și ai prefecturilor, veți stabili următoarea succesiune privind desfășurarea operațiunii:

[a] Reprezentantul desemnat al postului de jandarmi îi anunță, conform listelor stabilite, pe etnicii germani, care fac obiectul internării, despre mobilizarea lor la muncă și le comunică, totodată, lista de obiecte pe care fiecare persoană mobilizată este obligată să le dețină asupra sa.

[b] Etnicii germani internați din fiecare localitate rurală, escortați de jandarmii și soldații români, sub controlul lucrătorilor operativi sovietici, sunt aduși la centrele de adunare, unde sunt preluati sub pază de către trupele sovietice.

[c] În localitățile în care numărul etnicilor germani pasibili de internare este foarte mare, aceștia sunt convocați la primărie pentru anunțul general de mobilizare, după care sunt lăsați să plece acasă pentru a-și face bagajele, iar apoi sosesc la punctele de adunare în modul arătat mai sus. În prealabil, până la anunțarea mobilizării, fiecare localitate este încercuită de jandarmi și unități ale armatei. Până la plecarea persoanelor interne, se interzice deplasarea locuitorilor dintr-o localitate în alta.

[d] Codoanele din jurul satelor sunt mixte, alcătuite din români și soldați sovietici. În cazul insuficienței trupelor NKVD, pichetele de pază pot fi alcătuite din militari români, dar sub controlul lucrătorilor operativi sau al ofițerilor NKVD.

[e] La punctele de adunare se verifică prezența etnicilor germani, conform listei, în vederea stabilirii caracterului autentic al capacitații lor de muncă. Toți cei inapți de muncă vor fi selectați și trimiși la domiciliu.

Vor fi internați bărbații născuți în anii 1899-1927 și femeile născute în anii 1914-1926.

[f] Șefi ai centrelor de adunare sunt desemnați lucrătorii operativi sau ofițerii NKVD.

Aceștia îi vor repartiza pe etnicii germani, rămași la centrele de adunare, în grupuri pentru îmbarcare, vor întocmi liste nominale (în două exemplare) pentru fiecare tren și, sub escorta trupelor sovietice, îi vor transporta cu camioanele la stațiile de îmbarcare, îi vor îmbarca în tren și îi vor preda șefului echipei de escortă (de la trupele de escortă ale NKVD).

Un exemplar al listei nominale va rămâne la șeful trenului, iar cel de-al doilea va fi restituit șefului centrului de adunare, pe bază de semnătură.

[g] În orașe, operațiunea se va desfășura prin ridicarea simultană, conform adreselor (nr. caselor sau apartamentelor) stabilite anterior.

Fiecare persoană ridicată va avea asupra sa haine, lenjerie de pat și produse alimentare, conform Listei nr. 1, anexată². Toate produsele și obiectele personale vor fi așezate în valize sau saci, comode pentru transportare, cu o greutate totală de până la 200 kg.

[h] Prin intermediul primăriilor și cu sprijinul posturilor de jandarmi veți asigura livrarea produselor alimentare pentru centrele de adunare în perioada deținerii persoanelor interne. La centrele de adunare, veți asigura prezența, în permanență, a apel fierite și cel puțin o masă caldă pe zi.

4) Șefii sectoarelor operative și șefii grupurilor operative județene răspund personal de mobilizarea și de ridicarea la timpul stabilit a etnicilor germani care fac obiectul internării.

Veți controla strict soluționarea, de către autoritățile române, a tuturor problemelor legate de internarea etnicilor germani.

5) Până la 5 ianuarie 1945, veți prezenta, pe liste, datele finale ale evidenței contingentului [de etnici germani]. Până la 10 ianuarie 1945, veți prezenta planul desfășurării operațiunii.

În fiecare zi, la orele 18,00, veți raporta cu privire la activitatea desfășurată în ultimile 24 de ore.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-colonel (ss) Apollonov

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 299-301

NOTE

¹ Șefii secțiilor operative, cărora le-a fost trimisă nota, erau: la Sectorul nr. 1, colonelul Korotkov; la Sectorul nr. 2, colonelul Kojevnikov; la Sectorul nr. 3, colonelul Alekseev; la Sectorul nr. 4, maiorul Brunov; la Sectorul nr. 5, maiorului Grincenko.

² Nu se publică.

Documentul 166

Raportul locotenent-majorului de securitate Şketin, adjunctul şefului Secției operativ-informativ din Lagărul nr. 84 de la Asbest, regiunea Sverdlovsk, către comisarul de securitate Popkov, şeful Direcției regionale Sverdlovsk a NKVD, privind starea de sănătate, regimul alimentar și condițiile de muncă ale prizonierilor de război

Strict secret
Nr. 6
4 ianuarie 1945
Asbest, regiunea Sverdlovsk

I. Efectivul total al prizonierilor de război și asigurarea acestora cu spațiu de locuit

Potrivit situației de la 1 ianuarie 1945, Lagărul nr. 84 dispune de 15 secții, în care sunt amplasăți 16 094 prizonieri de război, din care: germani – 8 606 pers.; români – 6 534 pers.; austrieci – 353 pers.; moldoveni – 376 pers.; unguri – 39 pers.; ucraineni – 42 pers.; evrei – 40 pers.; ruși – 35 pers.; alte naționalități sau etnii – 69 pers.

În plus, două trenuri, cu 5 000 de prizonieri de război, se află pe drum [spre acest lagăr]. Orientativ, lagărul a fost conceput pentru cazarea a 30 000 de persoane, acestea fiind dislocate în orașele Asbest, Rej, Berezovsk, Bogoslovsk, Pervouralsk, Egoršino etc. Din numărul secțiilor menționate mai sus, 7 sunt completate în întregime cu prizonieri de război, 2 sunt completate parțial, iar celelalte 6 se pregătesc pentru primirea [de noi deținuți]. Spațiul de locuit disponibil asigură necesarul lagărului din punct de vedere locativ, cultural, medical, sanitar etc.

II. Pregătirea pentru iarnă

1) La 1 ianuarie [1945], majoritatea clădirilor din secțiile de lagăr se aflau într-o stare satisfăcătoare. O parte din clădiri, între care câteva clădiri de locuit, câteva infirmerii, cantine, bucătării etc. necesită lucrări de reparații, și anume: izolarea podelelor, tencuirea peretilor și a tavanului, repararea sobelor, a ușilor, a holurilor de la intrare, dublarea geamurilor și completarea celor lipsă.

Până în prezent, în pofida numeroaselor solicitări ale Administrației lagărului către instituțiile de specialitate, reparațiile nu s-au efectuat din diverse motive, dar, mai ales, din cauza lipsei materialelor de construcții. În consecință, în aceste clădiri este frig, mai ales în zilele geroase și cu vânt puternic.

Situată cea mai gravă, din acest punct de vedere, există la Secția nr. II a lagărului, care a fost reorganizată în noiembrie 1944, în orașul Rej, unde prizonierii de război au fost cazați în barăci asamblate, cu pereti subțiri și de proastă calitate. În consecință, peretii sunt fisurați și acoperiți de promoroacă. La construcția [barăcilor] au fost folosite soluri

inutilizabile și un singur rând de podele, neizolate cu zgură, ferestre cu un singur rând de geamuri, care nu se închid bine, și uși de proastă calitate.

2) Aprovizionarea lagărului cu combustibil de către întreprinderile de resort este nesatisfăcătoare. Cu excepția Secției a 6-a, celelalte secții nu au rezerve de lemn. Tot ce se aduce, se arde imediat. De regulă, lemnale care sunt aduse din pădure sunt proaspăt tăiate și umede.

3) Situația privind echiparea prizonierilor de război cu haine călduroase, încălțăminte și lenjerie de corp este mult mai bună. Astfel, la 1 ianuarie a.c., lagărul avea: 7 722 pufoaice, 12 050 mantale și vestoane, 30 461 bluze de corp și perechi de indispensabili (din care doar 4 000 noi, restul sunt vechi și de neutilizat), 20 021 perechi de pantaloni vătuți, 1 900 perechi de pâslari, 5 130 plapume, 6 820 cearșafuri și 11 000 fețe pentru saltele, cusute din saci vechi.

În prezent, lagărul se confruntă cu o acută lipsă de încălțăminte pentru iarnă, lenjerie de corp și de pat, dar, mai ales, de paie pentru saltele. Încălțămintea din piele este foarte slabă calitativ, veche și necesită reparații. Pentru soluționarea nevoii acute de încălțăminte, lagărul a primit 5 000 perechi de cizme și de bocanci, de la deșeuri, pentru a fi folosite ca material pentru reparații. Din orașul Grodno, au mai fost primite 13 000 perechi de pâslari germani din paie, rămase de la trupele germane care s-au retras în grabă. În condițiile muncilor efectuate, în prezent, de prizonierii de război, acești pâslari pot fi de folos prizonierilor nu mai mult de 3-5 zile, după care trebuie aruncați.

În toate secțiile lagărului, au fost organizate ateliere de croitorie pentru recondiționarea hainelor, a încălțămintei și a lenjeriei, însă acest obiectiv nu poate fi realizat din cauza că materialul este prea uzat. Insuficiența hainelor călduroase, a încălțămintei și a mănușilor a fost motivul pentru care, în perioada noiembrie-decembrie 1944, în unele secții ale lagărului, prizonierii nu au fost scoși la lucru, iar când au ieșit, s-au înregistrat numeroase cazuri de degerături de gradul I, la mâini și la picioare. Evidența obiectelor de valoare atât în secțiile de lagăr, cât și la Administrația lagărului este extrem de dezorganizată din cauza lipsei specialiștilor calificați.

4) În 1944, aprovizionarea lagărului cu produse alimentare s-a realizat cu mari intreruperi. De regulă, în fiecare lună, carnea, grăsimile și legumele nu erau livrate în cantități suficiente. În decembrie 1944, lagărul nu a primit 6 700 kg de carne, 5 400 kg de pește, 2 100 kg de zahăr, 1 000 kg de grăsimi. Situația nu s-a ameliorat nici până în prezent. Potrivit evidențelor, la 3 ianuarie 1945 lagărul avea făină de copt pâine pentru 2 zile, cruce pentru 18 zile, pește pentru 2 zile, grăsimi pentru 6 zile, zahăr pentru 5 zile, cartofi și legume pentru 1 lună, iar carnea lipsea. Pentru unele produse extrem de necesare, precum făina, peștele și carnea, lagărul nu a făcut nici măcar comenzi.

Activitatea de la bucătăriile și cantinele celor mai multe din secțiile lagărului este bine pusă la punct. În pofida numeroaselor deficiențe și întreruperi în aprovizionarea cu anumite sortimente de alimentare și cu lemn uscate, pentru foc, masa pentru prânz, dejunul și cina sunt pregătite bine și la timp. În virtutea acestui fapt, hrana caldă pentru prizonierii de război este satisfăcătoare.

III. Starea fizică a prizonierilor de război și asistența medicală

1) Potrivit situației de la 1 ianuarie 1945, toți cei 16 094 prizonieri de război din lagăr sunt repartizați astfel: grupa 1 - 3 557 pers., grupa a 2-a - 2 462 pers., grupa a 3-a - 957 pers., invalizi - 45 pers., echipa de recuperare - 1 633 pers. și bolnavi spitalizați -

2 313 pers. Între aceştia din urmă, cei mai mulți suferă de distrofie, dizenterie și pneumonie. Aceste date și repartizarea prizonierilor de război nu sunt definitive, deoarece, la 1 ianuarie 1945, Serviciul sanitar încă nu primise date pentru 5 126 de persoane, de la unele secții.

În a doua jumătate a anului 1944, au decedat 783 de prizonieri de război. O rată a mortalității atât de ridicată a fost cauzată, exclusiv, de maladiile menționate mai sus și de care prizonierii de război slăbiți, care au sosit în Secția nr. 11 (orașul Rej), din Lagărul de la Focșani, sufereau. Acolo, în perioada 17 noiembrie 1944-1 ianuarie 1945, au murit 654 de prizonieri de război. Ca urmare a condițiilor de detenție dure și a alimentației insuficiente în Lagărul de la Focșani (România), precum și a tratamentului similar de care a avut parte pe drum, către orașul Rej, acest lot de prizonieri de război a sosit într-o stare de epuizare accentuată, majoritatea dintre ei având simptome evidente de distrofie. Din aceste cauze, pe timpul deplasării, 119 prizonieri de război au murit în vagoane.

2) Starea generală a dispensarelor și a infirmeriilor din mai multe secții ale lagărului este nesatisfăcătoare. Acestea sunt slab dotate, resimțindu-se mai ales insuficiența instrumentarului medical și a medicamentelor. În prezent, Serviciul sanitar se confruntă cu lipsa acută a următoarelor medicamente: sulfidin, sulfazol, streptocid, disulfan, carbodisulfan, aspirină, antipirină, ulei camfor, cofeină etc., precum și medicamente pentru inimă sau antipiretice.

3) Lagărul nu dispune de numărul necesar de cadre medicale. Schema prevede 49 de posturi de medici, de diverse specialități (4 stomatologi, 25 de felceri, 42 de asistente medicale și 4 farmaciști), dar, în realitate, sunt doar 12 medici (2 stomatologi, 14 asistente medicale și 4 farmaciști). În pofida celor expuse, deservirea medicală a prizonierilor de război este satisfăcătoare, cu excepția Secției nr. 11 a lagărului, unde situația este dificilă. În toate secțiile lagărului funcționează băi și camere pentru deparazitare, a căror capacitate satisface, în totalitate, necesitățile întregului contingent din lagăr. Aproape că nu există cazuri de păduchi, iar dacă sunt descoperite, majoritatea sunt la prizonierii de război din Secția nr. 11, unde, până de curând, nu a existat cameră pentru deparazitare.

4) Ca urmare a insuficienței de personal, de la dispensare și de la infirmerii, a lipsei cantităților suficiente de medicamente și instrumente medicale etc., asistența medicală din lagăr este extrem de deficitară. Secția sanitară nu a reușit să pună la punct evidența privind cazurile de îmbolnăvire și decesele, în această privință fiind un mare haos.

IV. Starea morală și politică a prizonierilor de război

În prezent, starea morală și politică a prizonierilor este satisfăcătoare. Activitatea politico-explicativă de masă, desfășurată prin intermediul activului antifascist, în toate secțiile de lagăr, este satisfăcătoare. În consecință, productivitatea muncii în rândul prizonierilor de război a crescut brusc, în ultimul timp, în semestrele II și III ale anului 1944, fiind înregistrată o creștere de până la 120%. În decembrie 1944, nu au avut loc evadări din lagăr.

Adjunctul şefului Secției operativ-informative din Lagărul nr. 84,
locotenent-major de securitate (ss) Şketin

Documentul 167

Nota general-locotenentului V.P. Vinogradov, adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control din România, adresată generalului de corp de armată N. Rădescu, prim-ministrul României, prin care se solicită implicarea guvernului român în pregătirea și executarea operațiunii de internare și trimitere la muncă, în URSS, a etnicilor germani

6 ianuarie 1945¹

Nr. 031

În baza deciziei Comandamentului Suprem, vă solicit:

În perioada 10-20 ianuarie 1945, să efectuați mobilizarea la muncă a etnicilor germani apti de muncă, indiferent de cetățenia lor, conform următoarelor categorii de vîrstă: bărbați – de la 17 la 45 de ani; femei – de la 18 la 30 de ani.

Femeile cu copii de până la 1 an nu fac obiectul mobilizării.

Cetățenii mobilizați vor fi folosiți la munci, conform deciziilor Comandamentului militar.

Persoanele mobilizate sunt obligate să dețină asupra lor: haine călduroase, încăltăminte, lenjerie de corp și de pat, veselă personală, obiecte pentru igiena personală și alimente pentru 15 zile. Greutatea totală a bagajelor nu trebuie să depășească 200 kg.

Lista obiectelor v-a fost transmisă dumneavoastră, personal.

Etnicii germani mobilizați vor avea drept de corespondență, să primească și să transmită colete poștale.

Rog ca dispozițiile dumneavoastră privind mobilizarea să prevadă sancțiuni dure la adresa celor vinovați și a familiilor lor, pentru eschivare de la mobilizare și ascunderea persoanelor supuse mobilizării.

Rog să alcătuți și să transmiteti Comisiei Aliate de Control sau reprezentantului său la fața locului liste speciale cu persoanele care fac obiectul mobilizării, conform categoriilor de vîrstă, dar care, în opinia guvernului român sau a autorităților locale românești, merită să fie eliberate de la mobilizare.

Adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control din România,
general-locotenent (ss) V.P. Vinogradov

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 308

NOTĂ

¹ Istorul Pavel Polian precizează: „La 6 ianuarie 1945, Vinogradov (din cât se pare, în prezența generalilor Apollonov, Gorbatuk și Sladkevici) l-a primit pe prim-ministrul [român] Rădescu cu ministrul său de externe și ministrul pentru problemele armistițiului (președintele Comisiei române pentru aplicarea armistițiului, n. ed.) Apelând la reacția opiniei publice privind apropiata mobilizare și internare, ei au solicitat o adresă oficială către guvernul României din partea Comisiei aliante de control și eliberarea de la mobilizare a femeilor cu copii (pentru completarea numărului necesar, ei au propus creșterea limitei de vîrstă a femeilor de la 30 până la 35 de ani). Vinogradov a fost de acord cu ultima propunere, dar a limitat vîrsta copiilor, nu mai mare de un an. Până la urmă, limita de 30 de ani a fost menținută. Tot în aceeași zi, prin Nota nr. 031, a solicitat, în numele Comisiei Aliate de Control, mobilizarea la muncă a etnicilor germani apti de muncă, indiferent de cetățenia lor.” Vezi Pavel Polian, *op. cit.*, p. 206.

Documentul 168

Din raportul locotenent-colonelului de securitate Vațurin, șeful Secției operativ-informative din Lagărul nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, către colonelul Șveț, șeful Secției operativ-informative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și către comisarul de securitate Zverev, șeful Direcției regionale Gorki a NKVD, cu privire la situația din lagăr, la 25 decembrie 1944

Strict secret
7 ianuarie 1945

I) Efectivul contingentului [de prizonieri de război]

În prezent, în Lagărul nr. 74, sunt deținute 4 699 persoane, din care: ofițeri – 3 764 pers.; corpul de subofițeri și sergenți – 183 pers.; soldați – 752 pers. Ofițerii au următoarele grade: a) colonel – 44 pers.; b) locotenent-colonel – 76 pers.; c) maior – 130 pers.; d) căpitan – 563 pers.; e) locotenent-major – 718 pers.; f) locotenent – 2 201 pers.; j) sublocotenent – 31 pers.

Prizonierii de război deținuți în lagăr sunt de naționalitate (și etnie): a) română – 3 822 pers.; b) germană – 486 pers.; c) austriacă – 43 pers.; d) italiană – 190 pers.; e) maghiară – 78 pers.; f) estoniană – 1 pers.; g) evreiască – 15 pers.; h) lituaniană – 2 pers.; i) spaniolă – 2 pers.; j) moldovenească – 8 pers.; k) bulgară – 2 pers.; l) turcă – 6 pers.; m) ucraineană – 6 pers.; n) armeană – 1 pers.; o) greacă – 1 pers.; p) tătară – 1 pers.; r) rusă – 3 pers.; s) poloneză – 25 pers.; ş) croată – 1 pers.; t) letonă – 6 pers.

II) Regimul de detenție

Lagărul nr. 74 pentru ofițerii prizonieri de război are în componență sa zona principală, situată în satul Oranki, Secția lagărului „Monastîrka”, dislocată în localitatea Monastîrka, la 3 km de Oranki, și Secția de producție „Krasnii luci” („Raza roșie”), dislocată în apropierea Fabricii de sticlă „Krasnii luci”, din raionul Varnavin, regiunea Gorki, la o distanță de 300 km de Oranki.

În principal, efectivul de pază din lagăr este completat cu persoane în vîrstă, cu persoane a căror vîrstă nu le permite să satisfacă serviciul militar și cu invalizi de război. O parte dintre portari trebuie schimbați din motive de sănătate și din cauza limitei de vîrstă. Serviciul de pază are în dotare armament suficient, cu excepția pistoalelor, care sunt cu 13 buc. mai puține decât numărul necesar.

Regimul de detenție al prizonierilor de război în Lagărul nr. 74 este executat în conformitate cu Ordinul nr. 0313, din 1943, al NKVD al URSS. Gardurile de delimitare a zonei principale de la Oranki, precum și a Secțiilor „Monastîrka” și „Krasnii luci” sunt în stare bună. Perimetru zonelor menționate este iluminat electric. Legătura telefonică funcționează bine.

În anul 1944, nu au avut loc evadări ale prizonierilor de război din zona lagărului, dar au avut loc 3 evadări de la locurile de muncă, de sub supravegherea trupelor de escortă, și 5 tentative de evadare. Toate [evadările] au fost rezolvate. Dintre prizonierii de război care au încercat să fugă, unul a fost prins, trei au fost omorâți în timpul tentativei de evadare și unul a fost rănit.

Una din principalele cauze ale evadărilor prizonierilor de război este lipsa de vigilență manifestată de către gardieni și, în special, de către efectivul garnizoanei Regimentului 242 al trupelor de escortă pe timpul executării serviciului. Cu ajutorul retelei de agenți au fost descoperite o serie de nereguli săvârșite de către soldații din serviciul de escortă, care au permis prizonierilor de război să comunice cu populația civilă, precum și cazuri izolate când efectivul lagărului și populația locală au întreținut legături cu prizonierii de război.

Neregulile comise de către serviciul de escortă, permisivitatea [manifestată] față de comunicarea dintre prizonierii de război și populația civilă, dar, mai ales, legăturile efectivului lagărului cu prizonierii sunt rezultatul unei slabe activități politico-educative de masă, desfășurată cu militarii și cu angajații civili din lagăr. Pe marginea faptelor expuse, șefului lagărului i-au fost înaintate 6 comunicate speciale. Acestea a luat măsurile corespunzătoare: câteva persoane au fost eliberate din funcții, iar ceilalți au fost sancționați pe cale administrativă (arest).

III) Aprovizionarea cu alimente și cu materiale

a) Produse alimentare

La 25 decembrie 1944, aprovizionarea lagărului cu produse alimentare și furaje se prezintă astfel: făină (95%) – pentru 77 zile; făină (72%) – pentru 22 zile; cruce (diverse sorturi) – pentru 50 zile; macaroane – pentru 4 zile; pesmeți – pentru 1 zi; carne – pentru 11 zile; grăsimi – pentru 24 zile; pește – pentru 29 zile; ulei – lipsește; zahăr – pentru 7 zile; ceai – pentru 28 zile; cafea – pentru 14 zile; săpun – pentru 52 zile; sare – pentru 77 zile; cartofi – pentru 162 zile; legume – pentru 78 zile; lapte – pentru 18 zile; fructe uscate – pentru 28 zile; tutun – pentru 6 zile; chibrituri – pentru 70 zile; fân – pentru 237 zile; ovăz – pentru 51 zile.

Din datele prezentate, se poate observa că lagărul nu este aprovizionat în totalitate cu produse alimentare, nu dispune de rezerve pentru 3 luni, pentru perioada iarnă-primăvară, fapt care amenință grav asigurarea regimului alimentar, deoarece lagărul se află departe de depozite și în condiții de iarnă sau de drumuri desfundate, primăvara, aprovizionarea va fi dificilă.

Potrivit datelor oficiale și celor obținute prin rețea operațiv-informativă, această situație a fost provocată de faptul că Depozitul militar nr. 81 de produse alimentare de la Gorki nu a livrat la timp cantitățile necesare. Din această cauză, în lagăr nu au existat mult timp unele produse, precum peștele, zahărul, făina, tutunul etc., produse pe care prizonierii de război nu le-au primit mai multe zile, aşa cum s-a întâmplat în lunile noiembrie și decembrie, când, timp de două săptămâni, prizonierilor de război nu li s-a dat zahăr și, timp de o lună, tutun.

b) Echipament

Efectivul de militari și angajații civili ai lagărului sunt echipați complet pentru perioadele de iarnă și vară.

În prezent, pentru echiparea întregului contingent de prizonieri de război, o serie de articole de echipament nu sunt furnizate depozitului lagărului: a) chipiuri de vară – 382 buc.; b) pantaloni vătuți – 4 007 perechi; d) pufoaice – 1 753 buc.; e) indispensabili – 1 253 perechi; f) prosoape – 693 buc.; g) încăltăminte – 3 027 perechi; h) pâslari – 594 perechi; i) plăpumi – 737 buc.; j) fețe de pernă – 734 buc.; k) cearșafuri – 4 835 buc.

Până în prezent, mai mulți ofițeri, prizonieri de război, inclusiv cu grade superioare (maiori, locoteneniți-colonei și colonei) nu au primit plăpumi, saltele, perne. Au fost cazuri când, în noiembrie, lenjerie de pat a prizonierilor nu a fost schimbată timp de o lună.

Atelierele de croitorie și de cizmărie din lagăr nu pot asigura nici măcar necesitățile prizonierilor din cauza lipsei materialului necesar pentru repararea hainelor și a încăltămintei. Lucrările de reconditionare a echipamentului folosit, existent în depozit, se desfășoară anevoieios. Lipsesc atelierele de croitorie și de cizmărie pentru deservirea efectivului lagărului. Trebuie menționat că, dacă contingentul din lagăr va ajunge la 7 000 de persoane, fapt pentru care lagărul se pregătește, vor exista dificultăți extrem de mari în a asigura echipamentul pentru contingentul de prizonieri de război.

IV) Asistența sanitară și medicală

Asistența sanitară și medicală pentru prizonierii de război este efectuată prin intermediul dispensarului sau al spitalului, precum și prin proceduri sanitare profilactice.

Zona principală a lagărului, din satul Oranki, dispune de un dispensar, un cabinet stomatologic, un laborator, o farmacie și o infirmerie cu 110 paturi. La infirmerie există secție de chirurgie și de boli infecțioase. Secția „Monastîrka” este deservită de un dispensar, un cabinet stomatologic și o infirmerie cu 90 de paturi. În ambele zone sunt amenajate camere pentru deparazitare, cu o capacitate de 30-35 de persoane pe oră.

Din cauza numărului redus de cadre medicale, în activitatea Serviciului medico-sanitar sunt utilizați și medici din rândul prizonierilor de război. În schema lagărului sunt prevăzute 9 posturi, dar în lagăr există doar 3 medici. Lagărul mai are nevoie de 4 specialiști din rândul personalului medical mediu.

Pentru nevoile Serviciului sanitar, lagărului nu i-au fost repartizate mijloace de transport, fapt care împiedică, uneori, transportul de urgență al prizonierilor de război bolnavi din zona centrală a lagărului în Secția „Monastîrka”. Mijloacele de transport sunt necesare și pentru alte urgențe ale Serviciului sanitar.

V) Utilizarea la muncă [a prizonierilor de război]

Fiind un lagăr pentru ofițeri, Lagărul [nr. 74] nu este un lagăr de producție. Ofițerii și soldații prizonieri de război sunt folosiți doar pentru scopuri de autoservire, precum munci la gospodăria auxiliară, lucrări de construcții, reparații și amenajări în interiorul lagărului. Conform acordului încheiat de Administrația lagărului cu Fabrica de sticlă „Krasnii luci”, din raionul Varnavin, din august 1944, 200 de soldați prizonieri de război lucrează la întreprindere. Întregul corp de ofițeri putea să muncească doar pe bază de voluntariat.

Soldații prizonieri de război sosiți din spitalele din regiunea Gorki, după o perioadă petrecută la echipele de recuperare, sunt utilizați pentru executarea a doar 50% din

normele stabilite. La 25 decembrie 1944, din întregul efectiv de soldați, prizonieri de război, deținut în lagăr, 200 de persoane se aflau la echipele de recuperare. Din punct de vedere fizic, acest lot de prizonieri de război nu constituie o forță de muncă integrală.

Dacă luăm ca indicator ieșirea la muncă, în ultimul trimestru al anului 1944 (1 octombrie-25 decembrie), a prizonierilor de război din contingentul existent, atunci numărul de zile de muncă efectuat de prizonierii de război ofițeri și soldați a fost de 115 055 zile de muncă, din care: 5 134 zile de muncă la gospodăria auxiliară; 21 827 zile de muncă la lucrări de construcții; 88 094 zile de muncă pentru diverse lucrări în interiorul lagărului, fapt care reprezintă 35% din ieșirea zilnică la muncă a întregului contingent. Iar dacă luăm ca indicator doar ieșirea la muncă a prizonierilor de război soldați, aceasta reprezintă mai mult de 85% din ceea ce au efectuat toți deținuții.

Şeful Secției operativ-informative a Lagărului nr. 74,
locotenent-colonel de securitate (ss) Vațurin

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 15, f. 346-349

Documentul 169

Buletinul operativ nr. 2 al colonelului Efremov, șeful Grupului operativ din cadrul NKVD al URSS, cu privire la desfășurarea operațiunii de internare a etnicilor germani din România, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia și Cehoslovacia¹

Strict secret
7 ianuarie 1945,
ora 24,00

I) Mobilizarea și internarea etnicilor germani

România. Sectoarele operative au încheiat furnizarea datelor cu privire la contingentul special, domiciliat în mediul urban. În orașele din 6 provincii ale României au fost luate în evidență 67 341 de persoane, din care: regiunea Timiș – 46 418 pers.; regiunea Mureș – 10 151 pers.; regiunea Bucegi-Olt – 8 352 pers.; regiunea Dunărea de Jos-Mare – 504 pers.; regiunea Prut – 1 036 pers.; regiunea Someș – 880 pers.

În Sectorul operativ nr. 2 (Mureș), au fost luate în evidență 27 425 pers., din care 12 729 bărbați și 14 696 femei, care urmează să fie interneate.

În Sectorul operativ nr. 6 (Someș) au fost luate în evidență 1 120 de persoane care urmează să fie interneate.

Cehoslovacia. La 5 ianuarie 1945, ora 24.00, au fost luate în evidență 285 pers., care urmează să fie interneate, din care 63 bărbați și 222 femei. Au fost trimise la stația Voloveț, pentru îmbarcare, 211 pers., din care 44 bărbați și 167 femei.

Au fost eliberate pe caz de boala 35 persoane. Au refuzat să se prezinte la centrele de adunare 39 pers. Dintre acestea, 3 persoane au fost deferite justiției.

Iugoslavia. Trenul nr. 47 610, format din 49 de vagoane, cu 1 036 de pers., din care 219 bărbați și 817 femei, a plecat la 7 ianuarie 1945, ora 13.00, din stația Pancevo cu destinația Almaznaia.

Până în prezent, au plecat spre punctele de destinație zece trenuri, cu 12 605 pers. mobilizate și interneate, din care 4 646 bărbați și 7 959 femei.

II) Gararea trenurilor

La 7 ianuarie 1945, ora 6,00, trupele NKVD staționau în: Trenul nr. 22 808 – un batalion din regimentul mixt al unităților de escortă, stația Pașcani; Trenul nr. 22 809 – Regimentul Mixt, stația Teleajen; Trenul nr. 22 810 – Regimentul 40 Infanterie, stația Buzău (pentru transbordare); Trenul nr. 22 815 – Regimentul 10 Infanterie Moto, stația Coșler; Trenul nr. 22 816 – Regimentul 10 Infanterie Moto, stația Ploiești; Trenul nr. 52 004 – Detașamentul Mixt Grăniceri, stația Vaslui.

În prezent, trenurile care transportă contingentul special [etnici germani] din Iugoslavia se află:

Trenul nr. 47 606 – Tecuci; Trenul nr. 47 707 – Ungheni (a plecat în URSS la ora 3,30); Trenul nr. 47 608 – Dragomești; Trenul nr. 47 611 – Apața; Trenul nr. 47 613 – Dumbrăveni; Trenul nr. 47 616 – Bacău; Trenul nr. 47 617 – Râmnicu Sărat (pentru transbordare); Trenul nr. 47 618 – Copșa Mică; Trenul nr. 47 623 – pe c.f. din Iugoslavia.

Şeful Grupului operativ, colonel (ss) Efremov

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 99

NOTĂ

¹ Documentul a fost redactat în trei exemplare, care au fost expediate: exemplarul nr. 1, general-colonelului Apollonov; exemplarul nr. 2, general-locotenentului Sladkevici; exemplarul nr. 3, la dosarul Grupului operativ.

Documentul 170

Raportul căpitanului de securitate I.I. Korneev, șeful Secției operative a Lagărului nr. 163 de la Stalingrad, către general-locotenentul I.A. Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind regimul de detenție, starea sănătății și condițiile de muncă ale prizonierilor de război din lagăr

8 ianuarie 1945¹
Stalingrad

Lagărul nr. 163, organizat la sfârșitul lui iulie 1944, are în componență sa patru secții².

Secțiile nr. 1 și 2 sunt dispuse în zona Fabricii „Octombrie Roșu”, Secția nr. 3, în cea a Fabricii „Baricada”, iar Secția nr. 4, în zona orășelului de pe lângă Fabrica de tractoare din Nord.

Potrivit evidențelor de la 01.01.1945, efectivul total al prizonierilor de război din toate cele patru sectoare de lagăr este: Secția nr. 1 – 2 615 pers.; Secția nr. 2 – 1 602 pers.; Secția nr. 3 – 1 956 pers.; Secția nr. 4 – 1 909 pers.

Pe naționalități sau etnii: germani – 3 877 pers., din care 12 ofițeri; austrieci – 337 pers.; români – 1 742 pers.; moldoveni – 458 pers.; maghiari – 166 pers.; unguri – 1 093 pers.; bulgari – 22 pers.; italieni – 27 pers.; belgieni – 1 pers.; ruși – 23 pers.; ucraineni – 22 pers.; evrei – 46 pers.; sârbi – 31 pers.; croați – 12 pers.; tătari – 1 pers.; slavi – 41 pers.; cehi – 49 pers.; polonezi – 54 pers.

Fondul locativ

Pe teritoriul Secției de lagăr nr. 1 există 9 corpuși de locuit din lemn, de tip baracă, cu o suprafață locuibilă de 1 896 km², insuficientă pentru disponerea a 2 695 de prizonieri de război. De aceea, clădirea destinată cantinei prizonierilor de război a fost transformată în corp de locuit, iar celelalte patru barăci prevăzute a fi construite potrivit planului stabilit de către organismele economice ale Trustului de construcții nr. 4 al Aviaprom³ nu se vor mai realiza.

În toate barăcile lipsesc uscătoarele pentru uscat lenjeria, încălțăminte și uniformele, nu există cameră pentru dezinfecție, iar sala de baie este în construcție. Cel de-al doilea rând de ferestre lipsește, iar primul rând de ferestre, care au și geamuri, nu este vopsit, ferestrele pentru ventilație nu se deschid, nu există lumină în nicio baracă, nu au fost realizate acoperișuri la mansarde la Barăcile nr. 1 și 2. Temperatura nu se menține întotdeauna din cauza întreruperilor din alimentarea cu combustibil.

În Secția nr. 2, prizonierii de război sunt dispuși într-o clădire din cărămidă, cu două niveluri (o fostă școală). Suprafața locuibilă pentru cei 1 602 prizonieri de război este insuficientă și, de aceea, locuiesc înghesuți. Clădirea nu este încălzită regulat din cauza întreruperilor în alimentarea cu combustibil. În clădire este mizerie, întotdeauna este

un aer umed și îmbâcsit, uscătoarele pentru uscat lenjeria, încălțămintea și îmbrăcămintea lipsesc, nu au fost făcute ferestre pentru ventilație, baraca nu este dotată cu uși exterioare.

În Secția nr. 3, toți prizonierii de război sunt dispuși în 4 clădiri din cărămidă, cu două etaje, care sunt încălzite, dar care nu au uscătoare.

În Secția nr. 4, contingentul de prizonieri de război este dispus în barăci de tipul bordeielor semiîngropate, pe deplin adaptate pentru locuit.

Personalul lagărului beneficiază de apartamente, în proporție de 60%. Consider că merită menționat faptul că paznicii, administratorii și șoferii beneficiază de avantaje mai mari decât ofițerii, de exemplu: paznicul Sapronov care întreține legături cu caracter criminal cu prizonierii de război, administratorul Secției nr. 2, Potapov, fiul unui fost chiabur, șoferul Cekmarev, condamnat pentru activitate contrarevolutionară beneficiază de apartamente pentru familiști în clădirile lagărului, în timp ce ofițerii Goloborodko, șeful Secției evidență, Ostanin, ofițer operativ, Gunko, inspector principal pe probleme de cadre, precum și mulți alții nu au apartamente. Conducerea lagărului nu acordă niciun fel de atenție acestei probleme.

Blocul alimentar

În Secțiile nr. 1 și 3, blocurile alimentare sunt dispuse în clădiri standard, în timp ce în [Sectoarele de lagăr nr.] 2 și 4, în clădiri de tip baracă, acestea din urmă nefiind adaptate pentru funcționarea pe termen de iarnă. Numărul cazanelor din toate bucătăriile este insuficient, fapt care îngreunează gătirea celui de-al doilea fel de mâncare, nemaivorbind de asigurarea, în totalitate, cu apă fiartă. Mâncarea este distribuită în căldări. Personalul de serviciu – în marea sa majoritate – lucrează în echipament murdar. Normele de hrană nu pot fi asigurate din cauza îintruperilor din aprovisionarea cu alimente. Bucătăriile nu sunt echipate pentru gătirea mâncării pentru prizonierii de război bolnavi.

Rețeaua de băi și spălătoria

Băi și camere pentru dezinfecție există doar la Secțiile 2, 3 și 4, iar ele au o capacitate de 50 de persoane/oră fiecare. Din cauza îintruperilor în aprovisionarea cu combustibil, prizonierii se spală foarte rar și de aceea, până în prezent, păduchii nu au fost lichidați, fapt care creează pericolul apariției unor boli infecțioase, deoarece în rândul populației din jurul sectoarelor de lagăr există un număr de cazuri de îmbolnăvire cu tifos exantematic.

În niciunul din sectoarele de lagăr nu au fost organizate spălătorii. Frizerie există doar în Secția nr. 3; prizonierii de război, în marea lor majoritate, merg cu plete, sunt cazuri de prizonieri de război cu păduchi în zonele păroase de pe față.

Aprovizionarea cu alimente

Făină – există 99 796 kg, pentru 30 de zile; făină de calitate – există 19 188 kg, pentru 30 de zile; crupe (diverse sorturi) – există 30 535 kg, pentru 40 de zile; ulei vegetal – există 3 976 kg, pentru 40 de zile; grăsimi – există 350 kg, pentru 2 zile; carne – nu [există]; pește – nu [există]; cartofi – există 133 450 kg, pentru 32 de zile; zarzavaturi – există 11 443 kg, pentru 5 zile; zahăr – există 3 542 kg, pentru 17 zile.

Alte sorturi de alimente nu există în depozite.

Timp de 5 luni, ca urmare a întreruperilor intervenite în aprovisionare [cu alimente], prizonierilor de război li s-a dat: carne – 92,28 chintale; pește – 90,36 chintale; zahăr – 12,68 chintale; săpun – 47,42 chintale; tutun – 52,26 chintale; făină – 106,6 chintale; grăsime animală – 38,57 chintale; ulei vegetal – 14,24 chintale; zarzavaturi – 468,71 chintale; lapte – 468,71 chintale; fructe – 12,75 chintale; făină de cartofi – 8,58 chintale; roșii – 17,18 chintale; ceai – 5,45 chintale.

Timp de trei luni, pâinea primită de la fabricile de pâine nr. 4 și 5 nu a fost de bună calitate (este necoaptă). Nici organismele economice, nici cele sanitare nu se ocupă de această problemă.

Evidența produselor furajere de la aprovisionarea cu alimente și furaje este neglijată; tov. Cernomorov, contabilul-șef, nu se ocupă de acest sector de activitate și nu are experiență.

Şeful serviciului de aprovisionare cu furaje și alimente nu efectuează controale privind buna organizare a livrărilor, a modului în care se consumă alimentele.

Pentru perioada octombrie-noiembrie 1944, există neajunsuri și excedente de alimente. De exemplu:

La 29 decembrie 1944, la Depozitul de alimente de la Serviciul de aprovisionare cu furaje și alimente au fost descoperiți trei saci cu făină de 72%, în greutate de 211 kg, care era păstrată de către noul șef de depozit, tov. Edesov. Făina îi fusese lăsată de fostul șef de depozit, tov. Petrov și nu fusese înregistrată în nicio evidență.

La 3 octombrie 1944, tov. Pankratov, expeditor la Serviciul de aprovisionare cu furaje și alimente, a primit – pe baza chitanței nr. 7513 – 1 670 kg de pâine de la Fabrica de pâine nr. 5 și nu se știe cui a dat-o. Chitanța nr. 7513 nu a ajuns la contabilitate. În plus, tov. Pankratov, în perioada octombrie-noiembrie 1944, are lipsă [în gestiune] 1 020 kg făină de secară, 302 kg făină de orz și 227 kg făină de grâu.

În luna octombrie, pe baza cecului de plată nr. 22337, din 21 octombrie 1944, recepționerul Akimov a primit 6 000 kg făină 72%, din care la magazia Fabricii de pâine nr. 4 a predat doar 5 773 kg.

La 16 noiembrie 1944, tov. Pankratov și Agafonov au primit 4 096 kg de pește, dar fără documente de la furnizor. La magazia de la Serviciul de aprovisionare cu furaje și alimente, au predat 4 096 kg, pe baza unei chitanțe scrise de ei. Nu se știe de unde a fost luat peștele.

Surplusuri în gestiune are și fostul șef de depozit, Petrov: smântână – 183 kg, zahăr – 222 kg, pește – 953 kg, mălai – 67 kg. Se efectuează o anchetă cu privire la surplusuri și lipsuri [din gestiune].

Aprovisionarea cu efecte militare

Contingentul de prizonieri de război este aprovisionat:

1. Uniforme de vară – pentru Sectoarele de lagăr 1 și 3, în proporție de 90%; Sectoarele de lagăr 2 și 4, în proporție de 100%.
2. Mantale și scurte – pentru Sectoarele de lagăr 1 și 3, în proporție de 80%; Sectoarele de lagăr 2 și 4, în proporție de 100%.
3. Pantaloni vătuși, în proporție de 70%.
4. Încălțăminte, în proporție de 50%.
5. Căciuli, potrivit planului de iarnă, în proporție de 70%.
6. Obiele groase, în proporție de 50%.
7. Lenjeria de iarnă lipsește.

8. Mănuși cu un singur deget și mănuși normale, în proporție de 60%.
9. Personalul de serviciu este aprovizionat cu efecte militare în proporție de 50%.

Atelierele

Pentru toate cele patru sectoare de lagăr au fost organizate ateliere de croitorie și de cizmărie. Persoanele angrenate în această activitate – 67 de croitori și 60 de cizmari – nu asigură reparatul rapid al îmbrăcăminții și al încălțăminte, find occupați, în mareea lor majoritate – atât croitorii, cât și cizmarii – cu repararea încălțăminte și cu coaserea hainelor care aparțin personalului lagărului sau persoanelor private, câteodată, fără chitanță și fără a fi plătiți. Mulți își fac haine pentru ei din uniformele captureate de la inamic. Astfel de evenimente se produc în toate sectoarele de lagăr și nu reprezintă cazuri izolate.

Persoanele străine, care nu au legătură cu lagărul, intră în perimetru pentru a [le] da comenzi. Astfel, muncitorii din Unitatea specială de construcții și montaj și cei de la Uzina de tractoare a Comisariatului militar raional intră în perimetru Secției nr. 4, în timp ce lucrătorii Miliției și cei de la Trustul special nr. 1 intră în perimetru Secției nr. 2.

Serviciul de evidență

În toate sectoarele de lagăr, statul de funcții al muncitorilor/funcționarilor luați în evidență este complet. Cu toate acestea, evidența prizonierilor de război este deficitară, Serviciul de evidență neputând să ofere un document exact cu privire la numărul de prizonieri de război deținuți în lagăr. Întreaga evidență nu este ținută în conformitate cu instrucțiunile și formalitățile legale, cifrele fiind luate nu din documente, ci aleatoriu. O serie de directive nu sunt duse la îndeplinire, cum ar fi Directiva nr. 28/2/4 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din 23 august 1944, unde sunt clar menționate documentele care trebuie trimise Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în cazul prizonierilor de război decedați, însă, până în acest moment, nu a fost întocmit și expediat niciun dosar, iar documentele decedaților sunt ținute într-o stare de haos, astfel încât este imposibil de stabilit câți prizonieri de război au murit. În cea de-a doua decadă a lunii decembrie 1944 au murit 49 de persoane, au fost înregistrate doar 44 de persoane, celelalte trebuind, chipurile, luate în evidență în decada următoare pentru a indica o mortalitate mai scăzută (de la șeful Biroului de evidență, locotenent-majorul Goloborodko, se stie că astfel de ordine sunt date de șeful Administrației lagărului, tov. Emelianov). Listele cu prizonierii de război decedați nu sunt întocmite cum trebuie, potrivit instrucțiunilor, iar dacă în cazuri izolate ele sunt întocmite [conform instrucțiunilor], nu semnează nimeni, iar actele pentru predarea prizonierilor de război [decedați] nu sunt întocmite.

La 13 decembrie 1944, a fost expediat un convoi către Spitalul nr. 5 866, din orașul Kupiansk; dosarele celor din convoi nu au fost expediate.

Directiva nr. 28/2/23, din 24 august 1944⁴ nu este executată, prizonierii de război decedați fiind îngropați în diverse locuri. Nu există un loc special stabilit [pentru îngroparea prizonierilor de război] și nimeni nu se ocupă de această problemă.

Secția de evidență nu s-a pregătit pentru un nou inventar. Desfășurarea inventarului început la 2 ianuarie 1945 nu a fost organizată, cei care participă la inventar încep activitatea la orele 11,00-12,00, își termină treaba la ora 18.00, iar în locul normei stabilite –

completarea a 20 de chestionare –, completează doar între 6 și 10. Chestionarele de anchetă, în marea lor majoritate, sunt completate fără să se țină cont de instrucțiuni, fapt care subminează desfășurarea inventarului.

Serviciul de pază și regim

În niciunul din sectoarele de lagăr nu s-a instituit un sistem de permise de frecventare a perimetrlui lagărului. Perimetru este frecventat liber [atât] de personalul lagărului – indiferent dacă au sau nu legătură cu prizonierii de război –, cât și de către funcționarii și muncitorii din organismele economice. Prizonierii de război sunt luați din zonă de către persoane cărora nu le este permisă escortarea prizonierilor de război, printre acestea fiind chiar și femei neînarmate (șefa [indescifrabil] acestei secții, Beliavskia, asistenta medicală Elatanțeva). Unii prizonieri de război merg fără escortă, astfel, la Cantina nr. 2 a Trustului de construcții nr. 4, prizonierii de război procură zilnic pâine pentru ofițeri; la bucătăria pentru personalul lagărului de la Secția nr. 3, prizonierii de război muncesc cu zilele fără pază și mai trebuie menționat faptul că șeful Secției nr. 3, căpitanul Terentiev, îl ține, de trei luni de zile, la apartamentul său, fără pază, pe prizonierul de război Nersonal, pentru că acesta îi face curățenie în cameră, îi spală așternuturile, aprinde focul, aduce apă, îi desenează tablouri, nu numai pentru el, ci și pentru cunoștințele sale. (S-a raportat șefului Administrației lagărului, dar, până acum, nu s-au luat măsuri.)

La 24 noiembrie 1944, administratorul Secției nr. 3, Kolbasa, beneficiind de protecția șefului sectorului de lagăr, Terentiev, a luat cu el 5 persoane, prizonieri de război, pe care i-a lăsat fără pază pe malul fluviului Volga, iar el, fără aprobare, a dus cu mașina, la apartamentul său, împreună cu sublocotenentul Haritonov, 5 m³ de lemn. Fiind interogat, Kolbasa nu a recunoscut faptele, iar Terentiev i-a luat apărarea: „Ce-i interesează? Eu sunt șeful și spune-le că eu îți-am dat ordin, iar dacă lemnul nu a fost luat în evidență și plătit, pentru aceasta răspund eu.”

La sfârșitul lui octombrie 1944, la ordinul șefului Secției nr. 3, Terentiev, trei prizonieri de război au fost trimiși în afara zonei lagărului, fără pază, pentru a culege plante medicinale, însă aceștia au fost reținuți la 2 km de lagăr și predați la Secția nr. 2. (S-a raportat șefului Administrației lagărului, dar acesta nu numai că nu a luat măsuri pentru ca astfel de evenimente să nu se mai întâpte, dar nu a acordat nicio atenție acestei probleme.)

Folosirea [la muncă a] prizonierilor de război

Efectivul de fond de muncă și utilizarea acestuia.

În medie, fondul de muncă al lagărului (lunile octombrie, noiembrie, decembrie) era format din 3 589 de persoane, fapt care, raportat la media efectivului din listă, de 7 755 de persoane, reprezintă 47,5%.

În medie, în această perioadă, numărul prizonierilor de război ieșiți la muncă a fost de 2 484 de persoane sau 69,2% din forța de muncă existentă sau 33,4% din media efectivului din listă.

Utilizarea incompletă a fondului de muncă se explică prin:

a) Lipsa îmbrăcăminteii și încăltămintei. Zilnic, în medie, din această cauză, 554 de persoane – sau 12,6% din fondul de muncă – nu au fost scoase la muncă;

b) Prezența, în lagărul-carantină, a unui număr, în medie, de 468 de persoane sau 13,5% din fondul de muncă;

c) Prezența bolnavilor tratați la dispensar, iar cifra acestora a crescut odată cu începutul perioadei de ger, în special în luna decembrie, numărul acestor fiind, zilnic, de 50-60 de persoane.

Procentul mediu al productivității prizonierilor de război, în cel de-al IV-lea trimestru, pe luni, este caracterizat de următorii indicatori:

[a] În luna octombrie, productivitatea muncii a fost de 82%;

[b] În luna noiembrie, productivitatea muncii a fost de 84%;

[c] În luna decembrie, productivitatea muncii a fost de 69%.

Procentul scăzut al productivității muncii se explică prin:

1. Absența activităților de masă în domeniul productivității muncii (adunările pentru discutarea problemelor privind producția, ședințele, discuțiile și.a., desfășurate cu prizonierii de război atât pe linia biroului de partid, cât și pe linia biroului de producție). Unii prizonieri de război desfășoară o activitate distructivă, cum ar fi: prizonierul de război Winkler Willi Paul, german, născut în 1925, din Secția nr. 1, muncind în brigadă, face propagandă în rândul prizonierilor de război, spunându-le să nu mai muncească, iar această brigadă îndeplinește norma în proporție de doar 12-20%.

Secția politică și Administrația lagărului nu au luat măsuri, în pofida unor astfel de semnale.

2. Absența unui control sistematic și real al activităților productive, desfășurate de către prizonierii de război, în vederea sprijinirii organismelor economice în utilizarea mai rațională și productivă a prizonierilor de război. Adesea, controlul efectuat se reduce doar la înregistrarea și fotografia diverselor fapte.

3. Absența activităților propagandistice de masă, concrete, referitoare la activitățile desfășurate în producție.

4. Prin faptul că normele stabilite de organismele economice sunt mai mari decât planul aprobat, raportat la productivitatea pe ziua de muncă a unui om și prin acțiunile de la diversele sectoare de producție. (Au fost cazuri la Trustul special nr. 1, precum și la Birourile nr. 2 și 3 de la Trustul nr. 4, când productivitatea muncii prizonierilor a fost redusă pe seama creșterii salariilor muncitorilor civili.)

5. Absența fișelor de lucru zilnice pentru activitățile desfășurate la diversele obiective de construcții ale trustului, fapt care nu oferă posibilitatea verificării capacitații de muncă a unora dintre prizonierii de război, precum și a grupurilor care desfășoară activități în producție.

5. Lipsa încălțăminte și a îmbrăcăminții.

6. Absența unor zile de odihnă normale.

7. Lipsa hranei pe timpul zilei de muncă, pentru prizonierii de război de la obiectivele economice aflate la distanță de lagăr. Aceștia muncesc fără pauză de masă.

Secția politică

Până la mijlocul lui decembrie 1944 nu s-a desfășurat nicio activitate politică cu prizonierii de război.

În conversațiile avute cu prizonierii de război, aceștia roagă să li se clarifice bazele și obiectivele Comitetului „Germania Liberă”:

1. De ce Erich Weinert⁵ și Paulus⁶ – persoane care înainte au fost inamici din punct de vedere politic – sunt acum uniți într-o alianță.

2. Care va fi regimul politic al Germaniei la sfârșitul războiului?

3. De ce state atât de puternice, precum URSS, Anglia și SUA nu-l pot învinge rapid pe Hitler, care luptă de atâtia ani și care are pierderi mari? Si multe alte întrebări.

Instructorii politici și-au început treaba fără să-și însușească caracterul și metodele de muncă cu prizonierii de război și de aceea activitatea lor a fost răstălmăcită. De exemplu: la 3 ianuarie 1945, instructorul Şentiaev, de la Secția politică (Sectorul de lagăr nr. 3), a adunat 17 persoane, foști membri ai Partidului Comunist German și au ales secretarul acestei organizații. În loc să fie create active antifasciste, sunt create comitete naționale (Sectorul de lagăr nr. 4). Considerându-se că o astfel de situație nu este corectă, toate aceste neajunsuri au fost eliminate în urma semnalelor venite de la Secția operativă.

Pe lângă aceasta, sunt întreținute legături criminale cu prizonierii de război, aşa cum au făcut Kazurov, instructor la Secția politică (Sectorul de lagăr nr. 4), Kolaciov, adjunctul șefului [lagărului] pe probleme privind regimul [de detenție], Slanderski, inspectorul pentru probleme privind folosirea la muncă [a prizonierilor de război] și Ciuksin, adjunctul șefului [lagărului] pentru probleme de aprovizionare, care, cu ocazia nopții de Anul Nou, la 31 decembrie 1944, au organizat o serată în apartamentul lui Kolaciov, unde i-au invitat și pe prizonierii de război Grigore Gane și Pokornîi, care au participat, alături de cei menționați, la beție. (S-a raportat șefului Administrației lagărului, însă până acum nu s-au luat măsuri.)

Starea sanitatără

Starea sanitatără a tuturor sectoarelor de lagăr este nesatisfăcătoare. Closetele și lăzile de gunoi sunt arhipline. Conținutul unora dintre hârdaie este aruncat în gropi săpate la 1,5-2 metri de closete, iar odată cu venirea temperaturilor ridicate acest lucru poate avea drept consecință murdărirea nepermisă a teritoriului sectorului de lagăr și răspândirea bolilor.

Clădirile de locuit sunt dotate cu paturi din lemn și cu hamace, alte dotări neexistând. Chiuvetele lipsesc, în clădiri este mizerie, nu se face curățenie în mod regulat.

Până în prezent nu a fost organizată hrănirea separată a bolnavilor. Sunt foarte dese intreruperile în aprovizionarea cu alimente, în special cu produse dietetice și de aceea meniul nu poate fi asigurat.

Componența chimică și caloriile hranei gătite nu corespund [normelor], deoarece caloriile prevăzute nu corespund cantităților reale și assortimentului.

Nu este organizată hrana individuală pentru cei gravi bolnavi. Nu există mijloace pentru dezinfecție. Activitatea băii este neregulată, prizonierii de război mergând, în mare parte majoritate, murdari și plini de păduchi.

Starea fizică a prizonierilor de război este, cu fiecare zi, tot mai proastă, numai în luna decembrie fiind trimise în spital peste 300 de persoane.

După examinarea prizonierilor de război de către comisie, la 1 ianuarie 1945, rezultatele sunt următoarele: grupa 1 – 738 pers.; grupa a 2-a – 2 217 pers.; grupa a 3-a – 1 122 pers.; echipa de recuperare – 755 pers.; bolnavi la infirmerie – 3 005 pers.

În comparație cu luna trecută, efectivul fondului de muncă s-a diminuat, crescând cu fiecare zi cel al bolnavilor.

În infirmerii, bolnavii nu sunt repartizați pe boli și pe gradul de gravitate al acestora, fapt care creează condiții pentru răspândirea infecției în lagăr.

Bolnavii nu sunt spălați câte o lună – și chiar mai mult –, hainele lor nu sunt dezinfectate, nu există lenjerie de schimb, iar aceștia sunt plini de păduchi.

Nu sunt organizate camere de tip ambulatoriu pentru primirea bolnavilor, în majoritatea cazurilor bolnavii fiind primiți pe coridoarele infirmeriilor care nu sunt în niciun fel dotate pentru aceasta, astfel având de suferit primul ajutor acordat bolnavilor.

Mortalitatea în rândul prizonierilor de război, prin comparație cu luna trecută, a crescut. Dacă în noiembrie au murit 143 de persoane, în decembrie au murit 190 de persoane.

În Sectorul de lagăr nr. 4, convoiul de prizonieri de război abia sosit la 19 decembrie 1944 nu a efectuat carantina. Prizonierii de război au fost folosiți la munci, fiind scoși la munci în afara zonei lagărului.

Au existat cazuri când au fost duși la muncă în afara zonei lagărului prizonieri de război aflați în echipa de recuperare și cei cu grupa a 3-a de muncă, astfel încât, la 5 ianuarie 1945, au fost scoase [la muncă] 20 de persoane. Astfel de cazuri sunt numeroase (la Sectorul de lagăr nr. 1).

Există numeroase cazuri de degerături, iar la locurile de muncă nu există instalații de încălzire.

La muncă nu sunt asigurate nici cele mai elementare măsuri de protecția muncii; există 3 cazuri cu contuzii grave în urma căderii prizonierilor de război de la înălțime.

Toate acestea au drept rezultat deteriorarea stării fizice a prizonierilor de război și creșterea ratei mortalității.

Comandantul Secției operativ-informative a Lagărului nr. 163,
căpitan de securitate Korneev

RGVA, Fond ip, opis 9 v, dosar 51, f. 1-6

NOTE

¹ La finalul documentului a fost trecută data de 8 ianuarie 1944. Conținutul documentului denotă foarte clar că a fost redactat în 1945.

² Lagărul nr. 163 de la Stalingrad a fost înființat în baza Ordinului nr. 00686, din 10 iunie 1944, al NKVD și avea în componență să două secții. La 13 iulie 1944, a fost organizată Secția nr. 3, iar la 5 septembrie 1944 a fost organizată Secția nr. 4. În perioada 19 mai-15 iunie 1945, a funcționat Secția nr. 5, iar în perioada 29 iunie 1945-23 aprilie 1946, a funcționat Secția nr. 6. Lagărul nr. 163 a fost lichidat prin Ordinului nr. 00531, din 8 iunie 1946, al NKVD. Vezi *Mesta soderjanii voennoplennih vermahta na territorii bivšego Sovetskogo Soiuza*, p. 68.

³ Prescurtare de la Aviaționnaia promișlenostî (Industria aeronaumatică).

⁴ Vezi doc. nr. 144.

⁵ Scriitor german cu vederi antifasciste, care în perioada 1933-1946 a trăit în emigratie. Între 1943-1945 a fost președintele Comitetului Național „Germania Liberă”. Vezi nota 2, doc. nr. 91.

⁶ Este vorba despre feldmareșalul Friedrich Wilhelm Paulus, care după ce s-a predat trupelor sovietice, la 31 ianuarie 1943, a devenit în 1944 membru al Uniunii Antifasciste a Ofițerilor Germani, iar ulterior, al Comitetului Național „Germania Liberă”.

Documentul 171

Din raportul maiorului Bovîkin, inginer, adjuncțul șefului Administrației Lagărului nr. 182 de la Şahtinsk, regiunea Rostov, către Secția a 5-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la utilizarea prizonierilor de război la muncă în minele de cărbune în trimestrul IV al anului 1944

Strict secret
10 ianuarie 1945

Organizarea lagărului

Lagărul nr. 182 a fost organizat în regiunea Rostov, în scopul utilizării prizonierilor de război la muncă, la extragerea cărbunelui din mine, la restabilirea minelor de la Combinatul „Rostovugoli” și la construcția de noi mine ale [Trustului] „Rostovşahtstoi” al Comisariatului Poporului pentru Industria Carbonieră.

Contingentul de prizonieri a sosit în lagăr în mai multe loturi, după cum urmează:

Data sosirii	Numărul prizonierilor	Nationalitatea	Meseria majorității prizonierilor	Secția lagărului în care au fost repartizați	Pentru ce fel de munci
10 septembrie 1944	2 998	Română	Țărani	Secția nr. 1 — 1 786 pers. Secția nr. 4 — 1 212 pers.	Extragerea cărbunelui, construcții
29 septembrie 1944	1 747	Germană	Muncitori din industrie, dar nu mineri	Secția nr. 2 — 1 747 pers.	Extragerea cărbunelui, restabilirea minelor
18 octombrie 1944	2 254	Română	Țărani	Secția nr. 3 — 1 064 pers. Secția nr. 5 — 1 190 pers.	Extragerea cărbunelui, restabilirea minelor
25 octombrie 1944	2 862	Germană	Muncitori din diverse ramuri industriale	Secția nr. 2 — 834 pers. Secția nr. 6 — 1 184 pers. Secția nr. 7 — 844 pers.	Extragerea cărbunelui, restabilirea minelor
06 decembrie 1944	1 479	Maghiară	Țărani	Secția nr. 11 — 1 087 pers. Secția nr. 12 — 392 pers.	Extragerea cărbunelui
12 decembrie 1944	1 442	Maghiară	Țărani	Secția nr. 4 — 257 pers. Secția nr. 8 — 1 185 pers.	Extragerea cărbunelui

În consecință, au fost organizate 10 secții de lagăr, din cele 12, conform schemei¹. Două secții ale lagărului, nr. 9 și nr. 10, din cadrul Trustului „Boguraevugoli” nu au fost organizate, deoarece încăperile pregătite pentru aceste secții de lagăr au fost predate de către Combinatul „Rostovugoli” contingentului special al Lagărului nr. 48.

Starea fizică a prizonierilor

Contingentul de prizonieri de război sosit se prezintă în următoarea stare fizică:

Nr. secției lagărului	Apți de muncă			Inapți de muncă	Total conform listei	Din care bolnavi	Ponderea grupelor 1 și a 2-a (în %)
	Grupa 1 (muncă greia)	Grupa a 2-a (muncă semigreia)	Grupa a 3-a (muncă ușoară)				
1	900	863	20	3	1 786	126	98,8
2	605	497	533	946	2 581	1 209	43,0
3	440	391	70	163	1 064	210	78,1
4	935	121	59	354	1 469	79	71,8
5	851	54	43	242	1 190	190	76,0
6	435	595	97	57	1 184	295	86,1
7	470	302	50	22	844	274	91,4
8	180	301	217	487	1 185	279	40,5
9	371	247	259	210	1 187	299	56,8
10	202	107	41	42	392	72	77,2
Total	5 389	3 478	1 389	2 526	12 782	3 033	69,4

La trei luni după cel de-al doilea examen medical, la 1 ianuarie 1945, starea fizică a prizonierilor de război se prezintă astfel:

Nr. secției lagărului	Apți de muncă			Inapți de muncă	Total conform listei	Din care bolnavi	Ponderea grupelor 1 și a 2-a (în %)
	Grupa 1 (muncă greia)	Grupa a 2-a (muncă semigreia)	Grupa a 3-a (muncă ușoară)				
1	710	794	409	35	1 948	146	77,3
2	480	328	533	946	2 581	1 209	48,4
3	185	176	70	163	1 064	210	35,0
4	688	163	180	365	1 396	180	60,9
5	696	151	95	123	1 065	38	79,5
6	450	396	189	114	1 122	124	75,3
7	374	143	211	101	829	69	62,3
8	180	301	217	404	1 102	173	43,6
9	371	247	259	157	1 034	80	59,7
10	202	107	41	15	365	37	71,7
Total	4 336	2 779	1 916	2 504	11 537	1 361	61,6

Diferența dintre numărul prizonierilor de război sosiți și cei prezenți la 1 ianuarie 1945 este dată de cele 1 145 de persoane decedate² și de cele 100 de persoane transferate în Lagărul nr. 251³. Scăderea ponderii categoriilor I și a II-a cu 7,8% din numărul total al prizonierilor de război deținuți se explică, parțial, prin datele incorecte ale rezultatelor examenului medical și, parțial, prin epidemia de tifos exantematic.

Utilizarea prizonierilor de război la muncă

După sosirea primului lot de prizonieri de război și după efectuarea carantinei, prezența în sectoarele de producție ale agenților economici, începând cu luna septembrie 1944, a evoluat astfel:

În luniile anului 1944	Prezența medie conform listei	Potențialul forței de muncă				Totalul potențialului forței de muncă	Nu muncesc			Ponderea forței de muncă în producție în raport cu:	
		În sectorul de producție	În interiorul lagărului	Provințorii bolnavi	Nu muncesc din diverse motive		Prezenți în carantină 21 de zile	Echipa de recuperare	Inapți de muncă	Prezența conform listei (in %)	Potențialul forței de muncă (in %)
Septembrie	1 996	643	42	52	—	737	1 259	—	—	32,2	87,2
Octombrie	6 209	2 648	213	158	17	3 036	2 449	407	317	42,6	87,2
Noiembrie	8 943	3 842	608	664	585	5 699	1 621	1 083	540	58,1	67,4
Decembrie	11 739	4 408	760	924	341	6 433	2 983	1 530	793	37,5	71,0

Numărul mic al prizonierilor de război în sectoarele de producție ale agenților economici în perioada noiembrie-decembrie se explică prin faptul că odată cu răcirea vremii a crescut brusc numărul bolnavilor în rândul celor ce muncesc în sectoarele de producție, precum și din cauza lipsei hainelor călduroase pentru lucrătorii de la săntierele de construcție în aer liber.

Durata zilei de muncă este de 8 ore atât pentru lucrările de la suprafață, cât și pentru cele din subteran. Având în vedere distanțele mari dintre secțiile de lagăr și mine (până la 5 km), coborârea în mine și deplasarea prin tuneluri până la locul de muncă (până la 1,5 km), prizonierii de război se află în afara zonei lagărului 11-12 ore. În plus, unele mine, având organizat procesul de producție în două schimburi, cu durată de câte 10 ore pentru angajații civili, aplică acest regim de lucru și față de prizonieri, care sunt scoși în afara zonei lagărului câte 14-15 ore. Hrana nu poate fi servită pe timpul lucrului la mină și, din această cauză, starea fizică a prizonierilor de război se degradează.

În pofida protestelor Administrației lagărului, agenții economici încalcă uneori prevederile acordului în privința duratei zilei de muncă, deoarece conducerea Combinatului „Rostovugoli” nu întreprinde măsuri de stopare a încălcărilor condițiilor acordului.

Nivelul mediu al productivității muncii în octombrie (60%), noiembrie (62%) și decembrie (75%) a fost relativ scăzut deoarece a fost nevoie de o perioadă de familiarizare cu procesul de producție, majoritatea covârșitoare a prizonierilor de război fiind țărani și nu muncitori din industrie. În plus, starea fizică a unei considerabile părți a prizonierilor de război permite încadrarea lor în categoria a doua (apti pentru munca semigrea) și scăderea normei de producție cu 30%. Rapoartele privind rezultatele muncii sunt prezентate cu întârzieri inadmisibile, fapt care împiedică luarea unor măsuri privind consolidarea disciplinei muncii. În cazurile în care o secție a lagărului oferă un număr mai mare de prizonieri de război pentru o singură mină, fiind astfel posibilă supravegherea organizării muncii, productivitatea crește și este respectată durata zilei de muncă.

Ponderea mare a prizonierilor de război utilizați la muncile din interiorul lagărului în raport cu întregul potențial al forței de muncă disponibile este determinată de prezența numărului mare al prizonierilor inapți de muncă sau bolnavi care necesită eforturi suplimentare pentru întreținerea lor. Mai multe secții din lagăr suferă din cauza lipsei apei, iar din cauza lipsei mijloacelor de transport, apă și cărbunele sunt cărate manual de către prizonierii de război. Contingentul încadrat în grupa a 3-a (munca ușoară) este folosit la muncă în serviciile din interiorul lagărului, precum și în atelierele de croitorie și de cizmărie. Alte ateliere pentru producerea bunurilor de larg consum nu au fost înființate din cauza lipsei încăperilor și a unor agenți economici interesați să ofere materiale și unelte de muncă, precum și din cauza duratei scurte de funcționare a lagărului. Se intenționează organizarea unei gospodării agricole auxiliare, a unor ateliere de tâmplărie, de reparații auto, de olărit, pentru împletirea coșurilor etc.

Familiarizarea cu munca în minerit se desfășoară la locurile de muncă prin repartizarea a 3-5 prizonieri de război pe lângă un muncitor calificat [provenit] din rândul angajaților civili. Numărul persoanelor care au dobândit aptitudini de lucru în minerit nu poate fi considerat deocamdată un indice relevant, deoarece ultimul lot de prizonieri de război, sosit în decembrie [1944], a ieșit la muncă doar în ultimele zile ale anului.

Condițiile de trai

Secțiile nr. 3, 4, 6, 7, 8, 11 și 12 ale lagărului nu au fost pregătite suficient pentru sosirea prizonierilor de război. Nu au fost amenajate blocurile alimentare, clădirile pentru serviciile pentru examenul medical, priciurile, sistemele de încălzire a spațiilor de locuit, spălătoriile. Nu există apă în cantități suficiente și nici utilajele necesare. Clădirile din Secțiile nr. 3, 6 și 7 ale lagărului nu aveau uși și nici ferestre.

În prezent, în Secțiile nr. 4, 6, 7, 8, 11 și 12 ale lagărului nu este apă, în Secțiile nr. 3, 6 și 7 nu sunt amenajate serviciile pentru examenul medical, în cele mai multe secții lipsesc spălătoriile, iar unele clădiri au acoperișurile sparte. Multe s-au remediat, dar multe nu, din cauza refuzului Combinatului „Rostovugoli” de a livra materialele necesare. Suprafața medie locativă pentru fiecare prizonier de război este de 0,9-1,2 m². Lipsește în totalitate lenjeria de pat.

Agenții economici nu au asigurat spațiul de locuit pentru ofițerii sovietici care au fost nevoiți să-și închirieze locuințe la particulari.

Hrana prizonierilor de război are la bază produsele alimentare prevăzute în Ordinul nr. 001282, din 18 octombrie 1944, al NKVD⁴, plus diferența de produse alimentare prevăzute pentru munca în subteran și surplusul de hrana pentru îndeplinirea normelor de producție. În total, rația zilnică este formată din: 1 100 gr. de pâine, 140 gr. de cruce, 600 gr. de legume, 100 gr. de grăsimi, 190 gr. de carne sau pește, 27 gr. de zahăr. Toate aceste produse alimentare sunt livrate din trei surse: depozitele NKVD, aprovizionarea agenților economici și rețeaua comercială. Furnizarea și plata pentru produsele din ultimele două surse sunt atât de complicate și încurate, încât, deseori, muncitorii angajați civili nu reușesc să-și primească hrana ce li se cucine, dară-mi-te prizonierii de război. Conform regulilor de la unitățile de comerț de la mine, surplusul de hrana pentru îndeplinirea normelor se eliberează, personal, beneficiarului inclus pe listă și care semnează de primire. Plata se face pe loc. Secțiile lagărului nu au în schemă posturile necesare, astfel încât angajații să asigure, în trei schimburi, la 3-5 mine, plata imediată pentru produsele eliberate de către unitățile comerciale. Acestea din urmă nu primesc bani în avans și nici nu oferă produsele fără plata imediată.

Singura soluție ar fi să li se dea prizonierilor de război bani în mâna pentru plata produselor, dar acest lucru este interzis în prezent.

.....

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 63, f. 30-34

NOTE

¹ La momentul redactării acestui raport, în Lagărul nr. 182 erau deținuți 12 782 de prizonieri de război, din care 5 252 de români (41,1%), 4 609 germani (36,1%) și 2 921 de maghiari (22,8%).

² Cifra celor decedați reprezintă 8,95% din numărul total al prizonierilor de război sosiți în acest lagăr, după 10 septembrie 1944. Astfel, în perioada 10 septembrie-31 ianuarie 1944 (112 zile), au decedat, zilnic, în medie, câte 10 persoane.

³ Lagărul nr. 251 se află în regiunea Rostov.

⁴ Vezi ordinul în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 370-372.

Documentul 172

Telegrama lui V.V. Cernîșev, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către general-colonelul A.N. Apollonov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne și şef al Direcției generale a trupelor NKVD al URSS, privind norma zilnică de hrănă prevăzută pentru etnicii germani internați și trimiși la muncă în URSS

11 ianuarie 1945
ora 2,45

În completare la [Comunicatul] nr. 1/235, vă transmitem, în anexă, lista stațiilor de cale ferată în care sunt organizate centre de hrănire pentru etnicii germani internați și trimiși în URSS.

Norma zilnică de hrănă pentru 1 persoană: pâine de secără – 600 gr.; făină de grâu (categoria 2) – 10 gr.; griș – 70 gr.; macaroane – 10 gr.; carne – 30 gr.; pește – 50 gr.; slănină sau grăsimi combinate – 10 gr.; ulei – 10 gr.; pastă de tomate – 10 gr.; zahăr – 17 gr.; ceai – 2 gr.; sare – 10 gr.; foi de dafin – 0,1 gr.; piper – 0,1 gr.; otet – 0,7 gr.; cartofi – 400 gr.; legume – 200 gr.

Prin ordinul nr. 150-160, din 10 ianuarie 1945, şeful Serviciilor Armatei Roșii a dispus organizarea hrăririi pasagerilor din trenurile în tranzit la unitățile de subzistență, a căror listă se anexează¹.

Având în vedere că în mai multe stații hrăniarea a fost organizată și de către Comisariatul Poporului pentru Comerț, prin Dispoziția nr. 14/100, din 7 ianuarie 1945, rog ca șefii de trenuri să fie avertizați cu privire la respectarea normelor de hrănă prevăzute și să evite depășirea acestora.

În toate stațiile de pe traseul de deplasare al trenurilor vor fi desemnați reprezentanți ai NKVD pentru sprijinirea organizării hrăririi pasagerilor și a aprovizionării trenurilor.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne,
Cernîșev

A transmis: locotenent-colonel Trenev

A recepționat: maior Kariakin

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 201

NOTĂ

¹ Anexa nu se publică.

Documentul 173

Din raportul locotenent-majorului de securitate Malîșev, șeful Secției operative a Lagărului nr. 245 de la Nijnii Taghil, către maiorul de securitate Medvedev, șeful Secției operative din cadrul Direcției regionale Sverdlovsk a NKVD, privind starea sănătății, regimul alimentar și folosirea la munci a prizonierilor de război

Strict secret
13 ianuarie 1945
[Nijnii Taghil]

Raport informativ cu privire la situația din Lagărul nr. 245 pentru prizonieri de război, la 1 ianuarie 1945

În conformitate cu prevederile Ordinului nr. 001247, din 10 octombrie 1943, al NKVD al URSS, din Lagărul nr. 153 a fost creat încă unul, Lagărul nr. 245, cu sediul Administrației în orașul Nijnii Taghil, la Uzina de vagoane nr. 183 din Ural. La 1 ianuarie 1945, în Lagărul nr. 245 erau deținuți 8 622 de prizonieri de război, proveniți din armatele: 1) germană – 3 250 pers.; 2) română – 3 228 pers.; 3) ungara – 2 143 pers.; 4) italiană – 1 pers.

Cu următoarele naționalități sau etnii: germani – 2 909 pers.; austrieci – 298 pers.; unguri – 2 097 pers.; evrei – 41 pers.; țigani – 2 pers.; moldoveni – 939 pers.; ucraineni – 45 pers.; ruși – 50 pers.; georgieni – 2 pers.; români – 2 189 pers.; polonezi – 27 pers.; cehi – 7 pers.; olandezi – 2 pers.; rusini – 5 pers.; bieloruși – 1 pers.; italieni – 1 pers.; iugoslavi – 4 pers.; total – 8 622 pers.

Toți prizonierii de război sunt amplasați în cele nouă secții ale lagărului:

1. În Secția nr. 1 a lagărului situată în orașul Nijnii Taghil, la Uzina de vagoane nr. 183 din Ural, la 2-3 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținute 3 577 de persoane. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit, în principal, la Uzina nr. 183.

2. În Secția a 2-a a lagărului situată în orașul Nijnii Taghil, la Uzina nr. 63, la 7-8 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținute 493 de persoane. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit la Uzina nr. 63.

3. În Secția a 3-a a lagărului situată în orașul Krasnouralsk, la 60-70 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținuți 1 306 prizonieri de război. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit la Uzina de topirea cuprului.

4. În Secția a 4-a a lagărului situată în orașul Krasnouralsk, la 60-70 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținuți 501 prizonieri de război. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit la lucrările din minele de cupru.

5. În Secția a 5-a a lagărului situată în orașul Verhnjaia Tura, la 60-70 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținuți 125 de prizonieri de război, care sunt folosiți la lucrările de pregătire pentru sosirea unui lot de 2 000 de persoane.

6. În Secția a 6-a a lagărului situată în localitatea Leviha, la 100-110 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținuți 895 de prizonieri de război. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit la lucrările din minele de cupru.

7. În Secția a 7-a a lagărului situată în orașul Neviansk, la 50-60 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținuți 1 055 de prizonieri de război. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit la Uzina nr. 68.

8. În Secția a 8-a a lagărului situată în orașul Kirovograd, la 60-70 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținuți 570 de prizonieri de război. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit la lucrările din minele de cupru și la Uzina de topirea cuprului.

9. În Secția a 9-a a lagărului situată la stația de cale ferată Sandanat, la 9-10 km distanță de Administrația lagărului, sunt deținuți 100 de prizonieri de război. Contingentul apt de muncă din această secție este folosit la lucrările din minele de cupru.

Prizonierii de război deținuți la 1 ianuarie 1945 erau repartizați în următoarele categorii de capacitate de muncă: 1) capacitate de muncă 100% – 1 910 pers.; 2) capacitate de muncă 80% – 2 418 pers.; 3) capacitate de muncă 60% – 1 258 pers.; 4) echipa de recuperare – 1 406 pers.; 5) bolnavi internați – 1 603 pers.; 6) invalizi – 4 pers.; 7) ofițeri – 23 pers.; total – 8 622 pers.

În decembrie 1944, au apărut grave carențe în alimentația prizonierilor de război. Au fost înregistrate deficiențe în aprovisionarea cu carne, grăsimi și zahăr din cauza lipsei de produse alimentare la depozitele locale ale Direcției aprovizionării armatei. Spre exemplu, din cele 14 958 kg de carne comandate pentru luna noiembrie, lagărul a primit doar 9 496 kg. În noiembrie 1944, au fost solicitate 328 tone de legume, dar s-au livrat doar 241 tone. Acestea din urmă au fost înlocuite, sistematic, cu făină sau cruce.

Aprovizionarea s-a făcut cu intreruperi și, din această cauză, unele secții [de lagăr] nu au primit la timp cantitatea prevăzută de grăsimi. Astfel, în noiembrie, Secția a 6-a a lagărului a dispus doar de 445 kg, față de cele 833 kg de grăsimi comandate. În decembrie 1944, s-a resimțit acut insuficiența cărnii, a legumelor și a zahărului. În decembrie, lagărul a primit doar 7 027 kg de carne din cele 14 958 kg prevăzute, iar din legumele solicitate au fost livrate doar 240 tone de cartofi, în mare parte înghețați și de calitate inferioară. Din cantitatea de 6 240 kg de zahăr prevăzută au fost asigurate doar 6 033 kg.

Perioada noiembrie-decembrie 1944 a fost marcată de înrăutățirea bruscă a stării fizice a prizonierilor de război. La 1 decembrie 1944, situația în ceea ce privește capacitatea de muncă, se prezenta astfel:

1. Capacitate de muncă 100% – 2 540 pers.
 2. Capacitate de muncă 80% – 2 136 pers.
 3. Capacitate de muncă 60% – 1 119 pers.
 4. Echipa de recuperare – 661 pers.
 5. Bolnavi internați sau fără constatarea comisiei medicale – 648 pers.
- La 1 ianuarie 1945, capacitatea de muncă a prizonierilor de război s-a diminuat brusc:
1. Capacitate de muncă 100% – 1 910 pers.
 2. Capacitate de muncă 80% – 2 418 pers.
 3. Capacitate de muncă 60% – 1 258 pers.
 4. Echipa de recuperare – 1 406 pers.
 5. Fără constatarea comisiei medicale – 1 603 pers.
 6. Invalidi – 4 pers.

Fenomenul de deteriorare a stării fizice s-a manifestat, mai ales, în cazul Secției a 6-a a lagărului, unde toți prizonierii de război lucrau la mină. La 1 decembrie 1944, capacitatea de muncă se prezenta astfel:

1. Capacitate de muncă 100% – 166 pers.
 2. Capacitate de muncă 80% – 261 pers.
 3. Capacitate de muncă 60% – 278 pers.
 4. Echipa de recuperare – 123 pers.
 5. Fără constatarea comisiei medicale – 63 pers.
- La 1 ianuarie 1945, situația era următoarea:
1. Capacitate de muncă 100% – 98 pers.
 2. Capacitate de muncă 80% – 255 pers.
 3. Capacitate de muncă 60% – 293 pers.
 4. Echipa de recuperare – 152 pers.
 5. Fără constatarea comisiei medicale – 97 pers.

O situație asemănătoare a apărut și la Secția a 3-a a lagărului unde prizonierii de război lucrau la mină. Deteriorarea bruscă a stării fizice a prizonierilor de război a fost provocată mai ales de cantitățile insuficiente de alimente necesare. În decembrie, lagărul a fost aprovizionat doar cu cartofi înghețați, cruce de grâu și arpacaș. Grăsimile și carneau fost furnizate cu mari înlătări. Înlocuirea alimentelor care nu existau s-a făcut fără să se țină cont de nivelul calorice. Hrana prizonierilor de război a fost diversă, însă nu totdeauna a fost gustoasă sau bogată în vitamine. Toți prizonierii de război au suferit din cauza deficitului îndelungat de proteine. Acest fapt s-a răspândit asupra stării fizice a prizonierilor de război.

În același timp, prizonierii de război nu sunt echipați conform anotimpului. În condițiile climaterice din zona munților Ural, mantalele și pufoacele vătuite nu îi protejează¹. Aceeași situație și în privința încălțămintei din piele sau din pânză de cort, deoarece numărul prizonierilor de război care dispun de pâslari este mic. Mantalele și pufoacele sunt ponosite. Deținuților din lagăr li se asigură lenjerie de corp, dar în unele secții aceasta nu a mai fost schimbată de câteva luni și este uzată parțial. Unii prizonieri de război, din cauza lipsei lenjeriei de pat, nu au condiții normale de odihnă, iar aceasta se reflectă asupra stării lor fizice.

În ultimul timp, a crescut numărul bolnavilor de miocardită și de distrofie, aceasta din urmă fiind însoțită de umflarea picioarelor și disfuncționalități ale sistemului digestiv. În consecință, prizonierii de război sunt imobilizați pentru o perioadă îndelungată de timp. Schimbarea bruscă a condițiilor de viață și lipsa de obișnuință a majorității prizonierilor de război cu munca fizică creează premise pentru degradarea bruscă a [stării fizice] a deținuților².

Se cunosc menționat că unele operațiuni din procesul de producție – precum munca în mină sau în Secția de turnătorie a Uzinei nr. 183, unde există vaporii de mangan – au efecte nocive asupra sănătății omului.

În noiembrie 1944, în Lagărul nr. 245 a sosit un lot de 1 674 de prizonieri de război de la Moršansk, care erau extrem de epuizați după o călătorie în condiții sanitare precare. Au existat numeroase cazuri de degerături care necesitau internare urgentă, iar bolnavii au rămas invalizi. Din cei 354 de prizonieri de război cu degerături și care au fost internați la infirmerie, 70 au cangrenă extinsă în zona membrelor inferioare și care s-a soldat cu amputări. Majoritatea celor 48 de persoane care, la sosire, aveau pneumonie într-o formă foarte gravă au decedat în următoarele 3-4 zile. În plus, 23 de persoane au

decedat în timpul primirii lotului în lagăr. Din totalul de 1 674 de prizonieri de război, 870 au fost internați în spital în primele 4 zile după sosire.

În noiembrie 1944, în lagăr au fost atestateșapte cazuri de boli infecțioase, din care 2 cazuri de difterie și 5 cazuri de dizenterie. Alte maladii nu au fost descoperite. Tot în noiembrie, întregul efectiv al lagărului – toți prizonierii, angajații de la serviciile sanitare și instituțiile medicale – a fost vaccinat împotriva tifosului exantematic. Lagărul nu dispune de toate mijloacele pentru dezinfecție. Cele 22 de posturi din schema serviciului medical sunt ocupate doar de 6 medici și de 2 stomatologi. La fel, sunt vacante mai multe posturi pentru personalul medical mediu. În activitatea serviciului medical al lagărului sunt folosiți medicii din rândul prizonierilor de război.

Şeful Secției operative a Lagărului nr. 245,
locotenent-major de securitate (ss) Malîșev

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 99, f. 26-31

NOTE

¹ Orașul Nijnii Taghil este situat într-o zonă cu o climă moderat-continențală, iar temperatura medie anuală este de +1,7°C.

² Majoritatea prizonierilor de război era formată din țărani și muncitori, aceștia din urmă proveniți din sectoare din industrie pentru care munca fizică constituia principala formă de activitate. Faptul este confirmat de documentele cu privire la activitatea lagărelor sovietice pentru prizonieri de război din acea perioadă. Acești oameni erau obișnuiți cu munca fizică, dar ei erau obligați să presteze munci diferite în raport cu aptitudinile lor profesionale și în condiții climaterice cu care, mareea lor majoritate, nu erau obișnuiți (vezi doc. nr. 171).

Documentul 174

Raportul căpitanului de securitate Serioghin, şeful Administrației Lagărului nr. 176 (pentru prizonieri de război) de la Focşani (România), către I.A. Petrov, şeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea lagărului în primele luni de la înființarea sa (la 19 ianuarie 1945)¹

Secret
18 ianuarie 1945

Raportează că, în perioada 5 noiembrie 1944-19 ianuarie 1945, în lagăr au fost primiți 76 294 de prizonieri de război și au fost trimiși 62 115 prizonieri de război, din care 21 de garnituri de tren cu 58 586 de prizonieri de război.

Toate trenurile au fost dotate cu sobe, toalete, bucătării etc., au fost aprovizionate cu produse alimentare și cu lemn.

Deficiențele constatare de către ofițerii care însăreau trenurile și arătate de către maiorul Drozdov, reprezentantul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, au fost înlăturate în urma unor pregătiri minuțioase a trenurilor pentru deplasare. Înainte de plecare, sunt distribuite lemn de foc pentru fiecare vagon, câte o legătură pe zi. Fiecare vagon este dotat cu, cel puțin, două găleți. Sunt consolidate plitele de la bucătărie [trenului] cu grinzi în formă de T, deoarece au existat situații când, din cauza șocurilor din timpul deplasării, cărămizile au căzut.

În prealabil, prizonierii de război sunt repartizați pe vagoane, cu desemnarea unui șef de vagon și a unui adjunct al acestuia, iar prizonierii de război sunt organizați în grupuri de câte 10 persoane.

În prezent, în lagăr se află 15 200 de prizonieri de război. În această perioadă [5 noiembrie 1944-19 ianuarie 1945], s-au primit produse alimentare, în afară de cele trimise de punctul de colectare al prizonierilor de război (informația se anexează), echipament capturat și utilizat (informația se anexează), reconditionat în atelierul lagărului (informația se anexează)². Prin forțe proprii, au fost pregătite și găsite la fața locului 11 410 m³ de lemn de foc.

În această perioadă, au fost construite: 2 încăperi pentru dezinfecție sanitară, cu o capacitate de 350 de persoane pe oră, 1 spălătorie, 2 bucătării. Au fost reparate barăcile, zona nouă (total distrusă), cu o capacitate de cazare pentru 6 mii de persoane, a fost refăcută. În prezent, în lagăr pot fi detinute 18 000 de persoane. Atelierul de tinichigerie care fabrică sobe, țevi, găleți etc. funcționează; la fel atelierul de reparații auto, atelierele de croitorie și de cizmărie. În plus, cele mai multe barăci dispun de ateliere pentru reparația hainelor și a încălțămintei prizonierilor.

În toate zonele, la punctele de control, au fost construite gherete pentru intrări-iesiri, a fost tras curent electric și a fost asigurat iluminatul teritoriului din jurul zonelor. Prin utilizarea forței de muncă a prizonierilor de război, la depozitele Comisariatului Poporului pentru Apărare au fost încărcate 2 200 de vagoane și s-a acordat sprijin, parțial, spitalelor militare sovietice.

La sfârșitul lunii decembrie, de la Debrețin, au sosit două trenuri cu prizonieri de război, care au adus în lagăr tifosul exantematic. În pofida înghesuiei și a lipsei medicamentelor, cazurile au fost tratate datorită acțiunilor prompte ale efectivului lagărului și ale unor lucrători medicali, de la Punctul de evacuare nr. 31, fără să se ajungă la nivel de epidemie (la acel moment, în lagăr se aflau până la 20 000 de prizonieri). Anexez lista celor care s-au remarcat în efortul de lichidare a tifosului exantematic și rog o stimulare din partea dumneavoastră.³ Au fost descoperite 6 astfel de cazuri de îmbolnăvire, dar, în prezent, focarul a fost lichidat.

Pe toată perioada de funcționare a lagărului, au existat 33 de decese (persoane omorâte în urma tentativei de evadare, accidente, sinucideri/spânzurați). La început, au fost evadări de la locurile de muncă, care, ulterior, au fost stopate. Au rămas nesoluționate 2 cazuri de evadări (3 prizonieri dați în urmărire), au fost zădărnicele 12 evadări, soldate cu 7 morți.

În lagăr, a fost amenajat un cămin cultural pentru activități politice de masă, unde își desfășoară activitatea mai multe secții, inclusiv formația de instrumente cu coarde.

În toată această perioadă, au existat și serioase carențe, cum ar fi cele legate de regimul de detenție, scoaterea detinuților la muncă fără liste. În prezent, aceste carențe au fost eliminate.

Pentru echiparea prizonierilor de război, aflați, în prezent, în lagăr, lipsesc: 3 570 de perechi de încălțăminte, 2 055 de tunici, 2 890 de perechi de pantaloni, 4 021 de mantale, 930 de căiciu. Pentru trimitera trenurilor [cu prizonieri de război în URSS], în depozitele lagărului mai există 14 465 de perechi de mănuși, 718 căiciu de blană, 5 243 de pufoaice, 158 de perechi de încălțăminte folosită, 200 de perechi de încălțăminte nouă cu talpă din lemn, 2 367 de bonete românești și 289 de perechi de pâslari.

Trebuie precizat faptul că o parte dintre prizonierii de război săsiți în lagăr sunt îmbrăcați în uniformă de vară, iar marea majoritate a celor transferați din lagărele românești sunt în aceeași situație. În plus, mulți dintre prizonierii de război sosesc epuizați din cauza lipsei de pregătire a trenurilor, cum a fost cazul trenului nr. 86 869, sosit de la Jászberény⁴. Din cauză că, pe drum, prizonierii au primit doar o singură dată hrană caldă, nu au avut suficientă apă, vagoanele nu au fost încălzite, la sosire, contingentul era extrem de epuizat, existând 187 de bolnavi și 5 morți.

Aprovizionarea cu produse alimentare: 70 500 kg de cruce, 12 000 kg de carne, 17 000 kg de sare, 230 kg de zahăr, 50 000 kg de legume, 28 000 kg conserve de carne, 163 000 kg de grâu, 60 000 kg de făină, 142 000 kg de porumb.

Pentru problemele referitoare la aprovizionare s-a luat legătura cu colonelul Lopuhov, șeful Bazei de alimente nr. 661, iar reprezentantul lagărului s-a deplasat la Brașov pentru transportul alimentelor.

Şeful Administrației Lagărului nr. 176,
căpitan de securitate (ss) Serioghin

RGVA, Fond ip, opis 9 v, dosar 58, f. 7-8

NOTE

¹ O copie a raportului a fost expediată și locotenent-colonelului Pogrebniak, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război de pe lângă Serviciul de Intendență al Frontului 2 Ucrainean.

² Anexele menționate nu se publică.

³ Anexa menționată nu se publică.

⁴ Oraș în Ungaria.

Documentul 175

Telegrama generalului de corp de armată Constantin Sănătescu, şeful Marelui Stat-major român, către Comisia Aliată de Control, privind acceptul părții române de a preda părții sovietice unele categorii de militari, de etnie germană, din Armata Română, pentru a fi internate și trimise la muncă în URSS

Nr. 76689
24 ianuarie 1945
Marele Stat-major
Secția I Biroul 3 Mobilizare al Armatei

Se face cunoscut următoarele:

1) Conform Hotărârii Comisiei Sovietice de Control în România¹ și în scopul de a fi utilizați în detașamente de lucru, toate Comandamentele, unitățile și formațiunile Armatei, aflate în interior vor preda delegaților sovietici autorizați, în fiecare județ, pe toți ofițerii de rezervă, subofițerii de rezervă și trupa de origine etnică germană, care se află în prezent concentrați, și mai tineri de 45 ani inclusiv.

De asemenea se va preda și trupa de origine etnică germană, aflată sub arme.

Se exceptează de la această măsură ofițerii și subofițerii activi, împreună cu familiile lor, precum și toți ofițerii, subofițerii și trupa activă și de rezervă aflați la Marile Unități de pe front.

2) Pentru a nu se da naștere la suspiciuni, cu începere de la primirea prezentului ordin, nici un ofițer, subofițer sau trupă care trebuiesc predați delegaților sovietici, conform prescripțiunilor de la punctul 1 de mai sus, nu vor mai fi trimiși la Marile Unități de pe front.

3) Oamenii vor fi predați îmbrăcați în haine civile. În cazul când oamenii nu au haine civile, ei vor fi predați îmbrăcați cu efecte militare, întrucât Comisia Sovietică de Control în România s-a angajat să înapoieze unităților echipamentul militar dat acestor oameni.

Pentru aceasta, delegații sovietici vor trimite, cu mijloacele lor, pe ostașii de origine etnică germană, la domiciliile respective pentru a-și lua haine civile.

4) Raportați numeric (ofițerii, subofițerii pe grade, iar trupa de contingente) de cei predați delegaților sovietici.

Şeful Marelui Stat-major,
general de corp de armată adjutant C. Sănătescu

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 220

NOTĂ

¹ Conform documentului. Corect, Comisia Aliată (sovietică) de Control, din România.

Documentul 176

Raport al locotenent-colonelului Biriukov, adjunctul şefului Direcției regionale Tiumen a NKVD, către general-locotenentul I.A. Petrov, adjunctul şefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind situația generală din Lagărul nr. 93 la sfârșitul anului 1944 și începutul anului 1945

Secret
26 ianuarie 1945
Nr. 12 597
Tiumen

Raport cu privire la situația din Lagărul nr. 93, la 1 ianuarie 1945

La momentul organizării sale în 1942, Lagărul nr. 93 pentru prizonieri de război, de la Tiumen, a fost conceput cu o capacitate de 6 000 de persoane și având șapte secții. Or, în urma faptului că nu a sosit întregul contingent așteptat, au fost menținute doar două secții, una la Combinatul de placaj și alta la Fabrica Forestieră „Krasnii Oktiabri” (Octombrie Roșu).¹

1. Efectivul contingentului de prizonieri de război

La 1 ianuarie 1944, în lagăr erau deținuți prizonieri de război proveniți din rândul: armatei române – 1 194 pers.; armatei germane – 114 pers.; armatei italiene – 8 pers.; armatei ungare – 66 pers.; total – 381 pers.

Pe parcursul anului, din evidența lagărului au fost scoși prizonieri de război proveniți din rândul: armatei române – 433 pers.; armatei germane – 61 pers.; armatei italiene – 8 pers.; armatei ungare – 36 pers.; total – 558 pers.

Tot în această perioadă, în lagăr au sosit prizonieri de război proveniți din rândul armatei germane – 114 pers.

La 1 ianuarie 1945, în lagăr erau deținuți 1 306 prizonieri de război proveniți din: armata română – 761 pers.; armata germană – 515 pers; armata maghiară – 30 pers.

2. Starea fizică a prizonierilor de război

În decursul anului 1944, starea fizică a prizonierilor de război a fost satisfăcătoare. Din numărul total de 834 de prizonieri de război, deținuți până la 19 decembrie 1944, când a sosit un nou lot, din Lagărul nr. 185, numărul celor apti de muncă (categoriile I și a II-a) era de 596 de persoane, adică nu mai puțin de 80%. În anul 1944, până în ultima decadă a lunii decembrie, când a sosit noul lot, în lagăr au decedat doar 7 prizonieri de război, care au fost diagnosticați cu: distrofie – 1 pers.; pneumonie – 3 pers.; tuberculoză – 1 pers.; insuficiență cardiacă – 1 pers.; dizenterie – 1 pers.

La 19 decembrie [1944], au sosit 482 de prizonieri de război germani din Lagărul nr. 185², care, la plecare, erau 500 de persoane. Pe drum, de la stația Ivanovo până la Tiumen, au decedat 18 persoane.

.....

Starea fizică a prizonierilor de război din Lagărul nr. 185, la 1 ianuarie 1945, se prezintă astfel:

Grupele de muncă	Prezenți la 01.12.44	Intrați în ultima lună	Plecați din lagăr	Decedați	Prezenți la 01.01.45
Apti de lucru grupa 1	289	1	—	—	256
Apti de lucru grupa a 2-a	307	9	—	—	280
Apti de lucru grupa a 3-a	160	52	—	—	251
Apti de lucru grupa a 4-a	5	1	—	—	6
Echipa de recuperare	36	113	1	—	174
Bolnavi	51	306	—	24	338

Din datele prezentate mai sus, se poate trage concluzia că, chiar și după încheierea perioadei de carantină, ultimul lot sosit va fi apt de muncă doar în proporție de 50%, unii dintre prizonierii de război urmând să fie internați în spital.

Deși a fost informată, prin telegramă [trimisă] de la Lagărul nr. 185, cu privire la sosirea contingentului de prizonieri de război apti pentru munci fizice grele, conducerea Lagărului nr. 93 nu a luat măsuri în vederea solicitării și a stocării unor cantități suplimentare de produse alimentare dietetice și de medicamente, astfel încât rezervele disponibile au fost consumate în patru-cinci zile.

.....

Conducerea lagărului i-a trimis pe reprezentanții săi la Direcția pentru aprovizionări militare de la Sverdlovsk pentru a obține cantitatea necesară de produse, livrarea acestora salvând situația. În privința medicamentelor, acestea au fost achiziționate, parțial, din orașul Tiumen. Concomitent, a fost făcută o solicitare către Regiunea militară Siberia pentru livrarea imediată a cantităților de medicamente necesare lagărului.

Lagărul dispunea de o infirmerie, cu 60 de paturi, două dispensare, cu 36 de paturi, și un izolator, cu 10 paturi. Pentru sosirea contingentului, a fost amenajată o baracă specială pentru bolnavi. Prizonierii de război, recent sosiți, au fost amplasați în Secția nr. 2 a lagărului, unde a fost concentrat și întreg personalul medical, în vederea asigurării asistenței necesare. Raportat la numărul de deținuți, lagărul dispune de personal medical suficient. Corpul de medici are suficientă experiență pentru a face față situației create.

.....

3. Utilizarea la muncă a prizonierilor de război

Ieșirea la muncă a prizonierilor de război a reprezentat, în medie, lunar, 80%. Productivitatea muncii s-a ridicat la 145-150%. Câștigul fiecărui prizonier, într-o zi de muncă, era de circa 13 ruble și 54 copeici. În pofida acestor rezultate, munca prizonierilor nu a fost întotdeauna folosită eficient din cauza lipsei de pregătire a locurilor de muncă.

De exemplu, la Combinatul de placaj, fierăstraiele, adesea, nu erau ascuțite, cârligul pentru agățarea și scoaterea buștenilor din apă râului nu era bine întors, roțile de transmisie nu erau întotdeauna bine potrivite, fapt care determina căderei curelei de

transmisie. La descărcarea vagoanelor, nu erau folosite nici măcar cele mai rudimentare instalații și nici condițiile climaterice – cum ar fi gheața de la malul râului – pentru rostogolirea buștenilor în apă sau rostogolirea lor din vagoane etc. Uneori, forța de muncă revinea în zona lagărului, mai ales în schimbul de noapte, din cauză că șefii de lucrări plecau sau nu aveau de lucru.

Iluminatul la locurile de muncă era insuficient, provocând scăderea productivității muncii și contravenind principiilor privind paza și regimul de detenție. Nu s-a reușit încă izolarea, pe timpul lucrului, a prizonierilor de război de persoanele civile angajate. Asigurarea pazei doar pe părțile laterale permite accesul prizonierilor în toate halele și în orice timp. Lucrul în zilele de duminică, în special la Combinatul de placaj, nu este organizat, iar în unele locuri șefii nici nu se prezintă [la lucru].

Stabilirea locurilor de muncă pentru prizonierii de război este formală. Transferurile de la un loc [de muncă] la altul sunt frecvente, iar șefii de secții nici măcar nu sunt informați.

Cele expuse mai sus nu permit respectarea volumului de lucru efectuat de fiecare prizonier, conform categoriei stării de sănătate de care aparțin [prizonierii de război]. În plus, prizonierii de război sunt folosiți adesea la lucrări care contravin principiilor stabilite în acest sens de către Comitetul de Stat al Apărării sau nu sunt prevăzute în acordul încheiat de lagăr cu unitățile de producție: în grădinile de legume ale întreprinderilor, la încărcarea produselor întreprinderilor în vagoane (cu pierderi importante de timp), precum și organizarea slabă a transportului forței de muncă la locul de lucru sau nerespectarea prevederii acordului de retragere a forței de muncă până la încheierea programului în condiții climaterice defavorabile (*sic!*).

Forța de muncă este folosită în afara orelor de program, cum s-a întâmplat în perioada august-noiembrie, când peste 100 de prizonieri au fost scoși din producție pentru lucrări la gospodăria auxiliară și la construcția barăcilor pentru Depozitul de legume, în Secția nr. 1, la repararea băii și pe alte șantiere, în Secția nr. 2. În aceste condiții, lagărul nu a mai putut oferi întreprinderilor numărul suficient de muncitori pentru asigurarea procesului de producție în trei schimburi și a fost nevoit să mărească durata zilei de muncă până la 12 ore. După revenirea de la muncă, prizonierii se odihneau puțin, fiindcă mai trebuiau să lucreze 2-3 ore în interiorul lagărului. Chiar și în prezent, prizonierii de război muncesc câte 10-14 ore la descărcarea lemnului în stația de cale ferată Tura.

Deși prizonierii de război primesc, cu unele întreruperi, rația suplimentară de produse alimentare, se resimte suprasolicitarea forței de muncă și, ca urmare, scade numărul persoanelor apte de muncă. În plus, în rândul prizonierilor se manifestă nemulțumirea față de extinderea duratei zilei de muncă și de hrana insuficientă. Aceasta înseamnă scăderea productivității muncii, accentuarea traumatismelor și diminuarea fondului de forță de muncă.

Productivitatea muncii este slab stimulată, depășirea, cu peste 100% a normei, nefiind defel încurajată. Suplimentul de hrănă este același pentru toți, și în lagăr nu există alte modalități de stimulare, serviciile economice fiind dezinteresate de acest aspect, fapt exprimat de către Maiorov, directorul Combinatului de placaj, care a declarat: „Trebue să stoarcem totul din prizonierii de război, ei se alimentează mai bine decât muncitorii noștri.”

Cu excepția lotului sosit de curând, prizonierii sunt echipați complet pentru perioada de iarnă. Cei sosiți din Lagărul nr. 185 sunt îmbrăcați sumar și, chiar dacă ar fi apti de muncă, lagărul nu ar putea să le ofere hainele de iarnă necesare.

4. Condițiile de trai

Prizonierii de război sunt dispuși în două secții ale lagărului și sunt cazați în barăci de lemn. Din cauza sosirii noului contingent, de 482 de persoane, Secția nr. 2 a lagărului, în prezent, s-a aglomerat, fapt care se va menține pe toată perioada de carantină. Apoi, toți prizonierii de război români vor fi transferați în Secția nr. 1, astfel că aceasta din urmă va fi o secție doar cu români, iar în Secția nr. 2 vor rămâne germanii.

Barăcile sunt de tip standard, utilizate cu priciuri suprapuse, fiecare prizonier de război disponând de o suprafață de 3 m² și de 8 m³ de aer. În perioada august-octombrie, în Secția nr. 1, a fost construită o nouă baracă, cu o capacitate de 280 de locuri. Aceste spații sunt bine încălzite.

Starea sanitară a spațiilor este satisfăcătoare. În toate încăperile există butoane cu apă potabilă fiartă.

Lagărul dispune de cantități suficiente de lenjerie de pat. Fiecare secție a lagărului are propria baie, cu o capacitate de 50 de persoane pe oră, și cameră pentru deparazitare, cu o capacitate de 30 de complete de haine pe oră. Fiecare baie dispune de spălătorie, cu o capacitate de 80 de complete. Controlul medical se efectuează de patru ori pe lună. Deocamdată, nu au fost descoperite cazuri de păduchi.

Bucătăriile ambelor secții ale lagărului dispun de capacitați care asigură pregătirea hranei pentru întregul contingent de prizonieri. Pe lângă bucătăria de la Secția nr. 2 a fost amenajat un spațiu special pentru curățarea legumelor și pentru spălatul vaselor, fapt ce a permis înălțarea mizeriei de la bucătărie, unde se pregătește hrana. Ambele secții dispun de suficient combustibil.

5. Aprovizionarea lagărului cu produse alimentare

La 1 ianuarie 1945, lagărul dispunea de următoarele alimente:

Făină de grâu – 31 500 kg	Mazăre – 4 465 kg
Făină de secară – 6 100 kg	Cartofii – 197 361 kg
Zahăr – 20 kg	Varză – 34 006 kg
Orez – 20 kg	Sfeclă – 1 575 kg
Unt – 700 kg	Morcovi – 5 655 kg
Fructe uscate – 3 kg	Ceapă – 26 kg
Carne sărată – 2 kg	Roșii – 98 kg

Unele alimente, precum zahărul, orezul și fructele uscate, au fost consumate, exclusiv, de către bolnavi, mai ales de cei sosiți de curând. De asemenea, nu există lapte proaspăt pentru bolnavi. Acesta este înlocuit cu lapte conservat. Alimentele de bază din hrana prizonierilor de război sunt carne sărată, măzărea, cartofii și legumele. La sfârșitul lunii decembrie, conducerea lagărului i-a delegat pe reprezentanții săi la Direcția pentru aprovizionări militare, de la Sverdlovsk, pentru a aduce produse alimentare, aceștia trebuind să primească zahăr, orez, fructe uscate și griș, extrem de solicitate din cauza numărului mare de bolnavi de distrofie și dizenterie.

6. Activitatea de reeducare a prizonierilor de război

Întreaga activitate de reeducare politică a prizonierilor de război este organizată de către reprezentanții aparatului politic al lagărului. În fiecare secție a lagărului este desemnat câte un instructor politic, care are în subordine agitatorii politici (interlocutori politici) și comisari politici. Agitatorii politici își desfășoară activitatea în fiecare companie și pluton.

Conform datelor Secției politice, în lagăr sunt înscrisi 150 de antifasciști. La întocmirea listei antifasciștilor, Secția politică a comis grave erori, inclusivându-i pe prizonieri de-a valma, la nimereală, uneori în funcție de aspectul exterior, fără ca la această operațiune să colaboreze cu Secția operativă a lagărului.

În consecință, doar în urma unei verificări prealabile s-a constatat că, în rândul antifasciștilor, se regăsesc 21 de prizonieri care, în trecut, au fost agenți ai serviciilor de spionaj inamice, fasciști notorii etc., supravegheați, îndeaproape, de către Secția operativă a lagărului.

De exemplu: prizonierul de război român Ion Mănulescu, ajutorul agitatorului politic, în trecut a fost agent-curier al serviciului de spionaj german și activist legionar. El desfășoară în lagăr o agitație profascistă fățișă. Mănulescu este nu numai „antifascist”, ci și membru al redacției gazetei românești de perete.

Prizonierul de război român Ștefan Niculescu, agent al Siguranței și membru al organizației legionare³, deținut în lagăr, îi bate sistematic pe prizonieri. Prizonierul de război român Mircea Rădulescu, comandant de pluton, în trecut șef de cuib legionar și luptător fervent împotriva Armatei Roșii, îi bate sistematic pe prizonierii din lagăr, motiv pentru care a stat la carceră de trei ori. Un șir întreg de prizonieri de război cu un astfel de trecut sunt considerați antifasciști.

Un exemplu privind miopia unor instructori politici îl constituie următorul fapt. La indicația șefului lagărului, în noiembrie, au fost distribuite cărți poștale pentru prizonierii de război, trimise de către Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne. Acestea au fost predate Secției politice, iar de acolo, prin instructorii politici, prizonierilor de război. Instructorul politic de la Secția nr. 2 a lagărului, Kordiukov, membru de partid, în loc să se pună de acord cu Secția operativă, cu privire la lista persoanelor cărora urma să li se ofere cărțile poștale, le-a transmis lui Danilenko, comisar politic provenit din rândul prizonierilor, iar acesta nu numai că a dat căte 4-6 exemplare fiecărei persoane, ci a permis ca acestea să ajungă în posesia unora ca Mănulescu, Rădulescu, Niculescu și a altora de teapa lor. Cele menționate au avut loc în posida indicațiilor concrete ale Secției operative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind categoriile de prizonieri care urmau să beneficieze de cărțile poștale, în primul rând, acei prizonieri de război despre care șeful lagărului și adjunctul său pe probleme politice aveau informații.

În cursul anului, Secția politică a lagărului a scos 72 de numere ale gazetei de perete, cu sprijinul prizonierilor de război. Au fost organizate mai multe discuții pe teme: a) înfrângerea morală a Germaniei hitleriste; b) structura orânduirii sovietice; c) prietenia popoarelor, una din sursele tăriei orânduirii sovietice etc.

În plus, au fost organizate ședințe și mitinguri pe diverse probleme din domeniul reeducării prizonierilor de război. Or, conform datelor Secției operative a lagărului, această activitate nu întotdeauna a avut și rezultatele scontate, ca urmare a efortului

contrar, depus de elementele profasciste, efort care are un impact negativ nu numai în ce privește sentimentele prizonierilor de război, ci și în privința activității de producție.

De exemplu: prizonierul de război român Ilie Călin, cu ocazia încarcării lăzilor pentru mine, la Fabrica „Octombrie Roșu”, a declarat: „Nu doresc să încarc lăzile pentru obuze și pentru mine, pentru că nu vreau să-mi fac mie rău. Noi contribuim la sporirea forței Armatei Roșii, prin încarcarea lăzilor, iar eu nu doresc aceasta.”

.....

Secția operativă a semnalat, în repetate rânduri, manifestări ale propagandei profasciste – desfășurată de către elementele fasciste, mai ales de cele care se regăsesc în lista antifasciștilor – printre prizonierii de război, dar, până în prezent, nu s-au luat măsuri în vederea curățării rândurilor antifasciștilor. Nu s-a reacționat la semnalele clare primite de la Secția operativă, prin care erau nominalizate, concret, aceste persoane. Aceasta ar fi permis aparatului politic al lagărului ca – în cadrul activităților desfășurate cu prizonierii de război – să facă publică lista elementelor fasciste care fac propagandă profascistă, să-i demăște în fața prizonierilor de război și să pună, astfel, capăt acțiunilor lor.

Se impune precizarea că unii lucrători ai aparatului politic s-au compromis în fața conducerii lagărului și a prizonierilor de război. La 8 noiembrie [1944], instructorul politic Kordiukov, în timp ce însoțea 30 de prizonieri de război de la o secție la alta, s-a îmbătat și s-a luat la bătaie cu portarul de la poarta uzinei, căruia i-a umplut față de sânge. Toate acestea s-au petrecut în fața prizonierilor. Kordiukov a fost transferat de la Secția nr. 2 la Secția nr. 1 a lagărului, dar, cum prizonierii de război din Secția nr. 2 (români) vor fi transferați în Secția nr. 1, el va da, din nou, ochii cu acești prizonieri. Kordiukov s-a ales și cu o mustrare pe linie de partid.

Instructorul politic superior Proletenko, cu știrea lui Govorov, adjunctul șefului Administrației pentru probleme politice, a vândut, în repetate rânduri, pateuri prizonierilor din Secția nr. 1 a lagărului. Conform datelor Secției operative, el a vândut aceste pateuri la un preț mai mare decât le-a cumpărat, motivând aceasta prin faptul că Secția administrativă nu face nimic pentru prizonieri, astfel că Secția politică trebuie să se ocupe de vânzări. Se poate presupune, doar, care este imaginea unui astfel de instructor politic în ochii prizonierilor de război. În urma intervenției Secției politice, s-a pus capăt acestei afaceri.

Se cuvine precizat că Proletenko a admis, în repetate rânduri, depășirea limitei dintre el și prizonierii de război, jucând cu ei șah sau dame și întreținând discuții cu caracter criminal. De exemplu, la 14 decembrie, jucând șah cu prizonierii de război din Secția nr. 1, a declarat unuia din ei, Momir, agent al serviciilor de informații german și român, că: „În lagăr se află prizonieri care lucrează bine, dar au fost primite materiale compromițătoare la adresa lor, motiv pentru care ei vor fi transferați într-un lagăr cu regim special, în care își vor ispăși pedeapsa pentru crimele săvârsite. Nu este exclus că unii prizonieri de război să fie împușcați, dacă crimele lor se vor dovedi, aşa cum la noi au fost împușcați Zinoviev, Kamenev, Buharin și.a.”⁴ La această flecăreală au asistat prizonierii români de război Bărbieru, Bădărău, Zolotkov, Gheorghe Ionescu și Momir. Direcția NKVD a propus șefului Lagărului nr. 93 să anchteze cazul și să-l sancționeze pe Proletenko.

Activitatea Secției politice ar fi mai eficientă dacă în cadrul acestui aparat nu s-ar afla persoane care compromit aparatul politic și întregul personal al lagărului, comit acte criminale, aflate la limita deconspirării activității noastre.

7. Paza și regimul de detenție

Pe parcursul anului [1944], în Lagărul nr. 93, s-au produs două evadări ale prizonierilor români de război, una fiind efectuată de către un grup de trei persoane, în următoarele condiții:

Grupul de 30 de prizonieri, desemnat pentru lucrări la gospodăria auxiliară, la 45 km de lagăr, a fost trimis la culesul fructelor de pădure sub paza a 4 persoane. Profitând de această situație și de zona de pădure din jur, la 18 august [1944], prizonierii de război Molfi, Dîbu și Tâmaru au evadat. În urma măsurilor întreprinse de Serviciul de pază, ei au fost reținuți la 19 august, la 20 km de gospodăria auxiliară, și aduși în lagăr. Din ordinul șefului lagărului, au fost pedepsiți cu 10 zile de carceră fiecare și a fost interzisă scoaterea prizonierilor de război la culesul fructelor de pădure, deoarece lagărul nu dispunea de un efectiv de pază suficient. În condițiile în care există un paznic la 12 prizonieri, nu există garanția că evadările nu se vor mai repeta.

Cea de-a doua evadare s-a produs în Secția nr. 2 a lagărului, la 1 noiembrie [1944]. Un grup de 170 de prizonieri, sub paza a 4 portari, lucra la căratul lemnelor de la râu în lagăr. Profitând de numărul mic al paznicilor, prizonierul român de război Ion Grecu a fugit, dar a fost reținut, la 4 noiembrie, pe teritoriul regiunii Sverdlovsk, și fost adus în lagăr. Pentru evadare, el a fost pedepsit cu 20 de zile de carceră.

În urma anchetei, s-a constatat că evadarea a fost urmarea nerrespectării regimului de pază și detenție în Secția nr. 2 a lagărului, a ieșirilor prizonierilor de război [din zona de detenție] fără semnătură și menționarea ieșirii în registrul ofițerului de serviciu, a nerrespectării totale a raportului dintre numărul paznicilor și numărul prizonierilor de război escortați, a încălcării instrucțiunilor Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind regimul de pază și detenție. Raportul privind cazul de evadare, cu indicarea concretă a vinovaților de încălcarea instrucțiunilor privind regimul de pază și detenție, a fost transmis Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, prin fostul șef al Administrației lagărului, Gusakov. Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne nu a reacționat însă în niciun fel și membrii personalului care se fac vinovați de această evadare – începând de la șeful Secției lagărului până la portari – nu au fost sanctionați.

Însăși conducerea lagărului a creat condiții pentru evadări. La ordinul fostului șef Gusakov, au fost scoși de sub escortă mai mulți prizonieri de război, care se deplasează liber în oraș. Prizonierul de război Dragomir, șofer, căruia i s-a făcut rost chiar și de permis, în prezent, lucrează și merge liber cu mașina. A fost scos de sub escortă prizonierul de război român Ștefan Mirea, fost agent al Jandarmeriei Române.

Consecința unei asemenea atitudini – de încredere și scoatere de sub escortă – a fost că, în septembrie, prizonierul de război român Masteriuc, comandant de batalion, și prizonierul de război român Traci, comandant de companie la Secția nr. 1 a lagărului, sub pretextul inspectării prizonierilor care lucrau în schimbul de noapte la râul Tura, au trecut râul, fiind găzduiți în locuința lucrătoarei lagărului, Klevakina, care avea relații intime cu Masteriuc. Faptele au fost dezvăluite de Secția operativă, care a insistat ca Masteriuc să fie înláțurat din funcția de comandant de batalion, iar Klevakina a fost dată afară din serviciu. Masteriuc și Traci, dispunând de o asemenea libertate de mișcare, ar fi putut să nu se mai întoarcă în lagăr.

Direcția NKVD a propus sistarea oricărui ieșiri fără escortă ale prizonierilor de război, indiferent de funcția lor, pentru a exclude legalizarea posibilităților de evadare. Conducerea lagărului a acceptat propunerea, cu excepția cazului, expus mai sus, al șoferului, invocând faptul că nu are cine să conducă mașina.

Paza militară în perimetru zonelor de lucru, de asemenea, nu corespunde tuturor regulilor și nu exclude posibilitățile de evadare. În prezent, nu au mai avut loc evadări, grație eforturilor depuse de Secția operativă și perioadei de iarnă. Condițiile de evadare sunt extrem de favorabile atât la Combinatul de placaj, cât și la Fabrica „Octombrie Roșu”, dar, mai ales, la combinat. De jur-împrejur, există stive de bușteni, zona unde lucrează prizonierii de război nu este îngădăită, combinatul fiind situat pe malul râului, unde circulă sute de cetățeni ai orașului și muncitorii civili de la Combinatul de placaj. Pe lângă faptul că posturile de pază sunt amplasate la distanțe de peste 100 m unul de celălalt, soldații de la Unitatea 133 a trupelor de escortă execută serviciul nesatisfăcător, permitând prizonierilor de război să plece de la locul de lucru și să vină singuri în lagăr. Despre maniera în care se execută serviciul s-a comunicat comandantului Batalionului trupelor de escortă de la Omsk, dar nu au fost luate niciun fel de măsuri eficiente.

Până în septembrie [1944], în perimetru zonelor de lucru nu exista pază. Fiecare soldat preluă pe propria răspundere câte 15-20 de prizonieri. Apoi, unitatea militară a fost redusă și s-a impus necesitatea introducerii pazei în perimetru zonelor de lucru, însă aceasta nu exclude posibilitatea evadărilor din cauza amplasamentului defavorabil al întreprinderilor și al locurilor de lucru.

Pe baza materialelor obținute prin rețea de agenți, Secția operativă a reușit, timp de un an, să prevină 32 de tentative și de intenții de evadare ale prizonierilor de război. În consecință, 24 de persoane au fost trimise în lagăre cu regim special de detenție.

8. Activitatea operativ-informativă

Activitatea operativă a Secției operative a Lagărului nr. 93 s-a desfășurat prin rețea de agenți, pe trei direcții: a) selectarea și racolarea agenților; b) obținerea de informații despre obiectivele militare și industriale ale dușmanului; c) descoperirea, luarea în evidență și prelucrarea elementelor fasciste și profasciste, a spionilor, a agenților serviciilor de informații străine, a legionarilor, a participanților la atrocitățile comise pe teritoriul sovietic ocupat provizoriu etc.

Ca urmare a activității desfășurate în Lagărul nr. 93, până la 1 ianuarie 1945 s-a reușit crearea unei rețele de 79 de agenți, din care: din armata română – 66 pers.; din armata germană – 13 pers.

Din rețea de agenți formată din prizonieri deținuți în lagăr, 3 persoane vor fi utilizate în perioada de după terminarea războiului.

S-a reușit racolarea unor prizonieri de război români, precum agenții „Mărul”, „Doru”, „Pintilie” etc., și a prizonierilor germani „Lang”, „Beintz” etc., care i-au descusut pe alți prizonieri și, astfel, prin acțiuni operativ-informativ, au fost obținute materiale cu caracter informativ prețioase, cu privire la următoarele obiective ale dușmanului: uzine de avioane – 5; uzine de tancuri – 2; uzine auto – 2; uzine moto – 1; șantiere navale – 3; uzine chimice – 3; fabrici de muniții – 3; uzine metalurgice – 2; noi modele de armament – 8; baze de aprovizionare – 5; dislocarea aerodromurilor și date despre ele – 14; linii de apărare – 6; dislocarea statelor-majore – 2; servicii de informații și contrainformații – 2.

Datele obținute prin rețeaua de agenți sunt utilizate în activitatea operativă și pentru întocmirea fișelor de evidență a următoarelor categorii de persoane: membri ai diverselor partide burgheze – 25; foști membri ai partidelor comuniste – 7; ofițeri ai serviciilor de spionaj inamice – 5; agenți secerți ai Gestapoului și ai Siguranței Române – 19; șefi ai Jandarmeriei – 2; elemente profasciste – 23; șefi ai formațiunilor militare fasciste – 10; vinovați de comiterea de atrocități în teritoriile ocupate ale URSS – 8; vinovați de comiterea de atrocități în alte teritorii – 5; proprietari de hoteluri și de restaurante – 4.

Aceste date nu au un caracter complet, deoarece, până în septembrie [1944], din cauza faptului că nu s-au înțeles corect instrucțiunile privind evidență⁵, au fost întocmite fișe și dosare numai pentru agenți, iar materialele pentru alte persoane făceau doar obiectul rapoartelor, fără a fi introduse în circuit. În prezent, acestea din urmă sunt verificate prin agenți și colectate în vederea creării de noi fișe și dosare, astfel că numărul persoanelor luate în evidență va crește.

Secția operativă are următoarele sarcini:

- a) studierea lotului de prizonieri de război [germani], recent sosiți, și selectarea candidaților în vederea racolării, deoarece printre cele 482 de persoane sunt doar 3 agenți;
- b) intensificarea activității în vederea obținerii de materiale cu caracter informativ, în conformitate cu directivele Secției operativ-informative a Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne;
- c) identificarea, în rândul germanilor recent sosiți, și a altor persoane decât agenții, spre a fi luate în evidență și utilizate în diverse scopuri.

Direcția NKVD [a regiunii Tiumen] sprijină concret Lagărul nr. 93 în toate problemele abordate în acest raport, precum și în desfășurarea diverselor acțiuni care au tangență cu viața și activitatea lagărului.

Adjunctul șefului Direcției NKVD din regiunea Tiumen,
locotenent-colonel de securitate (ss) Biriukov

Şeful Secției operative din cadrul Direcției NKVD din regiunea Tiumen,
maior de securitate (ss) Balahonțev

RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 18, f. 218-225

NOTE

¹ Lagărul nr. 93, de la Tiumen, a fost organizat în baza Ordinului nr. 00398, din 1 martie 1943, al NKVD și a fost lichidat prin Ordinul nr. 00242, din 6 martie 1948, al NKVD. Vezi *Mesta soderjanii voennoplennih vermahta na territorii bîvșego Sovetskogo Soiuza*, p. 70.

² Lagărul Iurievet, regiunea Ivanovo.

³ Este vorba despre Garda de Fier.

⁴ Referire la cele trei mari procese de la Moscova, din timpul Marii Terori (1936-1938).

⁵ Vezi doc. nr. 110.

Documentul 177

Nota informativă a colonelului Efremov, șeful Grupului operativ din cadrul NKVD al URSS, privind numărul persoanelor civile de etnie germană, din Europa de Sud-Est, trimise la muncă în Uniunea Sovietică, până la 31 ianuarie 1945

Strict secret
31 ianuarie 1945

Nr. crt.	De unde au plecat trenurile	Numărul de trenuri	Au fost trimise (persoane)			Au rămas la centrele de adunare
			Total	Bărbați	Femei	
1.	România	41	68 001	35 381	32 620	1 510 /465/
2.	Cehoslovacia	1	215	49	166	—
3.	Iugoslavia	9	10 935	3 692	7 242	—
4.	Bulgaria	—	75	55	20	—
5.	Ungaria	—	—	—	—	—
6.	Frontul 2 Ucrainean	11	15 867	11 346	4 521	3 449
7.	Frontul 3 Ucrainean	8	10 837	6 036	4 801	1 300
8.	Total Ungaria	19	26 704	17 482	9 222	4 740
Total trimiși		70	105 930	56 659	49 271	6 259/465/

Şeful Grupului operativ,
colonel (ss) Efremov

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 149

Documentul 178

Instrucțiunile Ministerului Afacerilor Interne al României către inspectorii și către comandanții legiunilor de jandarmi, privind implicarea autorităților române în operațiunea de internare și trimitere la muncă, în URSS, a unor categorii de cetăteni români de etnie germană¹

ianuarie 1945

Extra-urgent
Strict confidențial
Personal

Comunicat Inspectori și Comandanți de legiuni

Pentru păstrarea secretului, acest ordin va fi cunoscut și executat, în ceea ce privește operațiunile pregătitoare, numai de inspectorii și comandanții legiunilor de jandarmi. În acest scop, toate lucrările de care va fi nevoie în vederea executării ordinului vor fi cerute de la organele subalterne, fără a li se spune motivele.

În momentul când se va da ordin de executare, și numai atunci, jandarmii vor fi puși în cunoștință de cauză.

INSTRUCȚIUNI pentru internarea unor categorii de cetăteni români de origine etnică germană

Urmare la Ordinul telefonic nr. 50 671 din 22 decembrie 1944 către inspectoratele de jandarmi, referitor la situația germanilor etnici pe vârste și profesiuni;

Conform dispozițiunilor Președinției Consiliului de Miniștri, transmise prin Ministerul Afacerilor Interne, cu Ordinul nr. 32 137, din 31 decembrie 1944, urmează a fi internați, atunci când se va da ordinul special, următoarele categorii de cetăteni români de origine etnică germană:

- 1) toți bărbații, indiferent de profesiune, în vîrstă de la 17-45 ani;
- 2) toate femeile, indiferent de profesiune, în vîrstă de la 18-30 ani, și numai acelea fără copii sau cu copii mai mari de 1-1,5 ani.

Pentru executarea acestei operațiuni, comandantul de legiune va întocmi personal următoarele lucrări pregătitoare:

A) Tabele nominale, pe sexe și comune, de toți bărbații și femeile de origine etnică germană, care urmează a fi internați în lagăr, cu mențiunea:

- 1) numele și prenumele;
- 2) data nașterii (anul, luna, ziua);
- 3) domiciliul;
- 4) profesia.

Tatăl cu copii de sex masculin internabili va fi înscris pe tabel la un loc cu aceștia, la fel și femeile.

Se atrage atențunea asupra exactității întocmirii tabelelor, care trebuie să cuprindă în mod obligatoriu toate persoanele din categoriile specificate mai sus și care se află cu domiciliul pe teritoriul rural.

B) Planul de deținere și colectarea internaților spre centrele de adunare.

Se întocmește personal de comandantul legiunei de jandarmi, în raport cu numărul celor ce vor fi internați și de dispunerea lor pe teritoriu, ținând seama de următoarele norme.

Deținerea în vederea internării se efectuază de posturile de jandarmi, ajutate de mijloacele suplimentare ce se pun la dispoziție de către Inspectoratul General al Jandarmeriei.

Toți cei deținuți de posturile de jandarmi se strâng pe comuni și se cazează într'un local corespunzător și sigur, până la terminarea arestărilor din comuna respectivă.

Deținuții se adună apoi pe grupuri de localități, într'o comună centrală, fixată de comandantul legiunei și sub paza organizată a jandarmilor, destinați în acest scop.

a) Odată terminată operațiunea arestării și strângerei pe grupuri de localități, internații se transportă la centrele de adunare, stabilite tot de comandantul legiunei în raport de numărul și dispunerea internaților de pe teritoriul urban, cunoscând că și aceștia se strâng la aceleași centre.

Acolo unde numărul este mare, se înfințează 2 sau 3 centre de adunare pe județ, un centru putând primi circa 3-4 000 arestați după mărimea comunei destinate ca centru de adunare.

Dacă numărul internaților este mic, se poate fixa un singur centru de adunare, pe județ.

b) Toate centrele de adunare se plasează în imediata apropiere a căilor ferate, de preferință în comunele cu populație minoritară.

Localitățile stabilite ca centre de adunare și în care se află populație minoritară, se evacuiază în întregime provizoriu, pentru a face loc internaților.

Acolo unde nu sunt localități cu populație minoritară se evacuiază numai o parte din comunele fixate ca centre de adunare, iar dacă este posibil, internații se cazează în școli, cazărmă sau localuri corespunzătoare chiar particulare dacă sunt libere.

Se atrage atențunea că evacuarea comunelor sau părților din comune de către populația băștinășă, are de scop împiedicarea evadării și usurarea pazei și controlului internaților.

c) Cazarea internaților în centrele de adunare se face cât mai strâns posibil, câte 5-10 persoane în fiecare cameră, aceasta pentru ca, pe de o parte, să nu se ocupe prea multe localități sau locuințe, iar pe de altă parte, să se ușureze paza.

d) Paza deținuților la centrele de adunare se face cu jandarmii luați din efectivele formațiunilor în subordine, la care se adaogă mijloacele suplimentare ce se pun la dispoziție de Inspectoratul General al Jandarmeriei, după planul pe care comandantul de legiune îl întocmește, în raport cu numărul internaților, situația topografică a comunei și mijloacele de pază de care dispune.

Centrul de adunare constituie propriu-zis un lagăr și, ca urmare, regimul internaților, este de lagăr.

Paza interioară și exterioară se organizează de către comandantul de legiune prin posturi de santicelă și patrulă, iar controlul acestora prin ronduri.

e) Transportul internaților de la domiciliu la locurile de strângere pe grupuri de comune și de aci la centrele de adunare se face în coloanele organizate de comandantul

legiunii, sub paza jandarmilor și sub comandă. Comandantul convoiului se numește de comandantul legiunei.

Pentru transport, internații folosesc în mod obligatoriu căruțe și cai proprietate, iar la neajungere, se rechiziționează aceste mijloace, de la conaționalii din comună sau împrejurimi, eventualele plăți suportându-se de internați.

Itinerariile de marș spre centrele de adunare se stabilesc de comandantul legiunei în aşa fel ca să garanteze siguranța transportului. În acest scop, se evită drumurile nesigure, acoperirile sau trecerea prin comunele cu populație deasă minoritară.

Pentru a nu se descoperi teritoriul prea mult timp, escortele se înapoiază la posturi sub comandă, imediat ce au predat internații la centrele de adunare.

f) Hrănirea internaților cade în sarcina lor. În acest scop, fiecare internat aduce cu sine alimente pentru cel puțin 15 zile.

Dacă după acest timp internații nu sunt transportați în lagărul definitiv, hrănirea lor se face prin îngrijirea primăriilor din localitățile de unde au fost ridicați, fie din proprietatea internaților, fie prin rechiziții de la conaționalii lor.

Primăriile fac pachete nominale pentru fiecare internat tot pentru 15 zile și le expediază prin posturile de jandarmi la centrele de adunare, cu mijloace de transport, puse la dispoziție de primari.

Comandantul legiunei va avea grija ca hrana internaților să sosească la timp.

g) Internații iau în mod obligatoriu asupra lor obiecte de îmbrăcăminte și întreținere arătate în nota anexă, a căror greutate nu poate fi mai mare de 200 kg, inclusiv alimente.

C) Executarea dispozițiunilor de mai sus se începe la ordinul special ce se va da de către Inspectoratul General al Jandarmeriei.

D) Prescripții

1) Pe baza instrucțiunilor de mai sus, comandantul legiunei de jandarmi are de executat

- a) tabele nominale pe sexe și comuni de cei internabili;
- b) planul de deținerea internaților, pe posturi;
- c) planul de colectarea internaților, pe grupuri de localități;
- d) planul de transport la centrele de adunare;
- e) planul de pază a itinerariilor și coloanelor, pe timpul transportului;
- f) planul de pază interioară și exterioară a centrelor de adunare;
- g) planul de cazare și hrănire.

2) În vederea executării operațiunii, care trebuie să se producă simultan, pe întreg teritoriul, comandantul legiunei va întocmi din vreme ordine speciale pentru fiecare post de jandarmi ce trebuie să efectueze operațiunea, după normele arătate și în deplină concordanță cu planul general de acțiune pe întreg județul.

Ordinele vor fi date în detaliu, astfel încât să poată fi înndeplinite fără a mai fi nevoie de completări atunci când se va trece la executare, care nu fac altceva decât să îngreueze operațiunea.

3) Pentru comunele unde populația germană este numeroasă și deci este posibilă sau se prevede o rezistență din partea celor care urmează a fi ridicați, se va studia din timp un plan de acțiune pentru reușita aducerii la înndeplinire a misiunei, afectându-se din

vreme efectivele necesare și dându-se consejne precise executanților, în cazul când se întâmpină rezistență.

Dacă jandarmii sunt atacați cu focuri de armă se va răspunde prin foc.

În vederea celor de mai sus, efectivele necesare vor fi plasate în punctele sensibile, înainte de începerea executării.

4) Spre a se împiedica sustragerea de la internare, în momentul trecerii la executare, toată populația va fi fixată la teren, interzicându-se deplasările.

Pe cale de comunicație și în jurul localităților se vor organiza patrulări pentru prinderea celor care ar încerca să fugă.

5) Se va ține un permanent contact cu poliția de reședință pentru coordonarea operațiunii și simultaneitatea executării.

Convoaiele internațiilor de pe teritoriul urban se iau în primire de către jandarmi și se transportă la centrele de adunare, sub paza lor, cu mijloacele puse la dispoziție de polițiile respective.

Organizarea convoaielor cade în sarcina polițiilor.

6) Predarea celor de pe teritoriul urban de către organele de poliție către organele Jandarmeriei se face prin încheiere de proces-verbal și cu certificarea ambelor organe pe tabelele nominale.

Un exemplar din aceste tabele nominale se va înainta prin curier Inspectoratului General al Jandarmeriei pentru a fi predat Ministerului Afacerilor Interne.

7) Planul cu organizarea operațiunii (numărul celor internabili pe sexe, modul de arestare, colectare, transport, itinerarii, cazare și hrănire), însotit de schițele respective, va fi verificat și aprobat de inspectorii de jandarmi.

Copie după acest plan se va înainta Inspectoratului General al Jandarmeriei până la data de 10 Ianuarie 1945.

8) Dacă cu ocazia internațiilor sunt necesare cheltuieli, ele vor fi suportate de Inspectoratele și Legiunile de jandarmi din fondurile existente asupra lor, urmând ca sumele cheltuite să fie rambursate de Ministerul Afacerilor Interne pe bază de acte justificatoare, înaintate Direcțiunei Administrative a Inspectoratului General al Jandarmeriei.

9) Inspectoratul General al Jandarmeriei va fi ținut la curent cu mersul operațiunii, raportându-se la timp de către inspectorate numărul celor arestați și incidentele ivite.

E) Se atrage din nou atenția asupra păstrării secretului acestei operațiuni, în faza ei de pregătire.

Inventar de haine și obiecte de gospodărie necesare pentru fiecare

Pentru bărbați: 1) Palton de iarnă – 1 buc. (sau scurtă îmblănăită); 2) Pardesi – 1 buc.; 3) Pălărie (căciulă) – 1 buc. (de vară și de iarnă); 4) Costume (haină și pantalon) – 2 perechi; 5) Rufărie – 3 perechi (se poate și mai mult); 6) Cizme sau ghete – 2 perechi; 7) Ciorapi sau obiele – 6 perechi; 8) Mănuși – 2 perechi; 9) Prosoape – 4 buc; 10) Batiste – 12 buc.

Pentru femei: 1) Palton de iarnă – 1 buc.; 2) Pardesi – 1 buc.; 3) Pălărie – 1 buc. (basmale sau berete); 4) Costume (rochii) – 2 perechi; 5) Rufărie – 4 buc. (seturi); 6) Ciorapi – 6 perechi; 7) Cizme-pantofi – 2, 3 perechi; 8) Mănuși – 2 perechi; 9) Prosoape – 4 buc.; 10) Batiste – 12 buc.

Lenjerie: 1) Plapumă (pătură) – 1 buc.; 2) Cearceafuri – 4, 5 buc.; 3) Dosuri de perne – 1 buc.; 4) Fețe de perne – 3 buc.; 5) Perne – 1 buc.; 6) Saltele – 1 buc. (sau dos de saltea).

Obiecte menaj și bucătărie: 1) Tacâmuri – 1 complet (lingură, cuțit, furculiță); 2) Farfurii – 3 buc.; 3) Pahare sau căni – 2 buc.; 4) Ceainic – 1 buc. 5) Lingurițe de ceai – 1 buc.; 6) Castroane – 2 buc.; 7) Tigăi – 2 buc.; 8) Primus sau mașină de gaz – 1 buc.; 9) Un topor – 1 buc. (câte 1 la 4, 5 oameni).

Alimente (obligatoriu): 1) Pâine sau pesmeți; 2) Slănină sau carne afumată; 3) Cârneați; 4) Brânză; 5) Unt; 6) Zahăr, miere, dulceață; 7) Sare; 8) Crupe diferite: fasole, mazăre; 9) Ceapă, usturoi; 10) Cartofi și alte alimente.

NOTĂ: Greutatea totală a tuturor obiectelor și produselor (alimente) nu va depăși 200 kg de persoană.

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 212-219

NOTĂ

¹ Documentul a fost redactat în limba română. Editorii nu au actualizat limba.

Documentul 179

Raportul general-colonelului A.N. Apollonov, al general-locotenentului I.M. Gorbatiuk și al general-locotenentului M.I. Sladkevici către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind finalizarea operațiunii de internare și trimitere la muncă în Uniunea Sovietică a etnicilor germani din România, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia și Cehoslovacia

3 februarie 1945

Transmis prin unde radio frecvență înaltă

Raportăm pe marginea executării Deciziei nr. 7 161, din 16 decembrie 1944¹, a Comitetului de Stat al Apărării, și a Ordinului nr. 522, din 18 decembrie 1944²:

1) În total, etnici germani, au fost internați:

- a) în **Ungaria**, în zona Frontului 2 Ucrainean – 20 614 persoane, din care 14 371 bărbați și 6 243 femei; în zona Frontului 3 Ucrainean – 12 356 persoane, din care 7 068 bărbați și 5 291 femei; în total, în Ungaria au fost interneate 32 973 persoane, din care 21 439 bărbați și 11 534 femei;
- b) în **Iugoslavia** – 10 935 persoane, din care 3 692 bărbați și 7 243 femei;
- c) în **Bulgaria** – 281 persoane, din care 183 bărbați și 98 femei;
- d) în **Cehoslovacia** – 250 persoane, din care 52 bărbați și 198 femei;
- e) în **România** – 80 103 persoane, din care 41 250 bărbați și 38 853 femei.

În total, în țările enumerate, au fost internați 124 542 etnici germani, din care 66 616 bărbați și 57 926 femei.

2) Din numărul total de persoane interneate, la centrele de adunare au fost eliberate, din diverse motive (bolnavi, incapacitate de muncă, femei gravide, apartenență de altă etnie, slujitori ai cultelor etc.), 12 190 persoane, din care 5 446 bărbați și 6 744 femei.

3) Până la 2 februarie 1945, au fost trimise în URSS 74 de trenuri cu etnici germani, în total 112 480 persoane, din care 61 375 bărbați și 51 105 femei, inclusiv:

- a) din **Ungaria**, în zona Frontului 2 Ucrainean – 19 564 persoane, din care 13 921 bărbați și 5 643 femei; în zona Frontului 3 Ucrainean – 12 356 persoane, din care 7 068 bărbați și 5 291 femei; în total, din Ungaria au fost trimise 31 923 persoane, din care 20 989 bărbați și 10 934 femei;
- b) din **Iugoslavia** – 10 935 persoane, din care 3 692 bărbați și 7 243 femei;
- c) din **Bulgaria** – 75 persoane, din care 55 bărbați și 20 femei;
- d) din **Cehoslovacia** – 215 persoane, din care 49 bărbați și 166 femei;
- e) din **România** – 69 332 persoane, din care 36 590 bărbați și 32 742 femei.

3) Operațiunea s-a desfășurat cu participarea efectivului operativ al NKVD și al NKGB, a trupelor speciale ale NKVD și a unităților Armatei Roșii.

La efectuarea operațiunii au fost antrenați 664 ofițeri și lucrători operativi ai NKVD și ai NKGB, 10 443 ofițeri, sergenți și soldați din cadrul trupelor speciale ale NKVD și 1 030 ofițeri, sergenți și soldați ai Armatei Roșii.

Transportul persoanelor interne, de la centrele de adunare până la stațiile de îmbarcare, s-a efectuat cu mijloace de transport auto. În acest scop, au fost utilizate 317 camioane, alocate de la Regimentul 40 Auto din rezerva Comandamentului Suprem, 90 de camioane de la unitățile auto ale Frontului 2 Ucrainean și ale Frontului 3 Ucrainean și 212 camioane ale trupelor NKVD, participante la operațiune.

4) Pentru a asigura un trafic fluent al trenurilor cu persoane interne, la punctele de transbordare a acestora, din vagoane cu ecartament vest-european în cele cu ecartament sovietic, în România, au fost organizate 4 lagăre, cu o capacitate medie de 5 000 persoane fiecare (la stațiile Râmnicu Sărat, Adjudul Nou, Socola și Galați).

În aceste lagăre, au fost create depozite pentru provizii, pentru aprovizionarea trenurilor cu persoane interne, pe timpul deplasării acestora până la punctele de destinație. Tot acolo se efectua controlul sanitar al persoanelor interne, înainte de trimiterea lor în Uniunea Sovietică.

Paza trenurilor cu persoane interne a fost asigurată de către trupele de escortă, ale căror unități au fost concentrate la stațiile de îmbarcare. Fiecare tren era însoțit de lucrători medicali, având în dotare rezerve de medicamente.

5) Pe timpul desfășurării operațiunii, în țările mai sus enumerate nu au avut loc evenimente care ar face obiectul atenției.

Trupele și efectivul operativ, participante la operațiune, nu au înregistrat pierderi.

Operațiunea s-a încheiat la 2 februarie a.c.

Trupele au început îmbarcarea în trenuri pentru a se deplasa în punctele de dislocare permanentă.

Efectivul operativ revine la locul de muncă.

Apollonov
Gorbatiuks
Sladkevici

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 94-97

NOTE

¹ Vezi nota 1, doc. nr. 161.

² Vezi doc. nr. 162.

Documentul 180

Raportul comisarului de securitate Samîghin, către general-colonelul A.N. Apollonov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne, cu privire la transportul etnicilor germani din Europa de sud-est, internați și trimiși la muncă în Uniunea Sovietică

3 februarie 1945

Strict secret

1) Repartizarea efectivului operativ

Cele 100 de persoane ale efectivului operativ al NKVD și al NKGB, sosite din URSS și angrenate în activitatea Grupului de transport al Statului-major operativ al NKVD și în asigurarea desfășurării acțiunilor operative de internare și transport al etnicilor germani, au fost repartizate pe sectoare operative, puncte de îmbarcare și de transbordare [pe ecartament sovietic] a trenurilor, conform următorului tabel:

Nr. crt.	Denumirea punctelor	Numărul de persoane
1	Statul-major operativ	13
2	Sectorul Timișoara	21
3	Sectorul Sibiu	31
4	Sectorul Cluj	7
5	Sectorul Arad-Cegléd	1
6	Punctul de transbordare Socola	4
7	Punctul de transbordare Adjudul Nou	3
8	Punctul de transbordare Râmniciu Sărat	3
9	Punctul de transbordare Galați	2
10	Gara București	6
11	Gara Ploiești	3
12	Gara Mărășești	4
13	Gara Buzău	2

2) Activitatea desfășurată

În total, au fost îmbarcate 112 480 de persoane și expediate cu 74 de trenuri, ecartament vest-european, după cum urmează: a) din România, 42 trenuri – 69 332 pers.; b) din Bulgaria, 42 trenuri – 75 pers.; c) din Cehoslovacia, 1 tren – 215 pers.; d) din Iugoslavia, 9 trenuri – 10 936 pers.; e) din Ungaria, 22 trenuri – 31 923 pers.

Dintre trenurile expediate, 4 au fost oprite, pasagerii au fost debarcați și detinuți în lagăre (puncte de transbordare) pentru completarea trenurilor în tranzit care mai aveau locuri disponibile.

Până la 2 februarie 1945, ora 24,00, au fost expediate către URSS 90 992 de persoane, în 59 de trenuri.

Şase trenuri – nr. 47 658, nr. 47 674, nr. 47 656, nr. 47 619, nr. 47 669 și nr. 47 716 – se află pe drum, pe teritoriul României, iar pasagerii a trei dintre ele au fost transbordați din vagoane cu ecartament vest-european în cele sovietice și se află în apropierea punctului de predare de pe teritoriul URSS.

Pe teritoriul Ungariei (Frontul 2 Ucrainean și Frontul 3 Ucrainean) se află 5 trenuri – nr. 47 612, nr. 47 637, nr. 47 644, nr. 47 660 și nr. 47 676.

Trenurile aflate pe drum vor fi transbordate pe ecartament sovietic: nr. 47 637, nr. 47 660 și nr. 47 669, la Râmnicu Sărat, iar nr. 47 619, nr. 47 716, nr. 47 612, nr. 47 644 și nr. 47 676, la Socola.

Grupurile operative de la punctele de transbordare Râmnicu Sărat și Socola vor rămâne pe loc până la plecarea tuturor trenurilor către URSS.

Comisar de securitate (ss) Samîghin

RGVA, Fond 1p, opis 13 a, dosar 5, f. 88-89

Documentul 181

Scrisoarea generalilor români, prizonieri de război, către I.V. Stalin, prin care este exprimată susținerea față de programul Frontului Național-Democrat și se cere aprobarea pentru constituirea unei filiale a Asociației prizonierilor de război români pentru strângerea legăturilor cu URSS¹

Strict secret
12 februarie 1945

Domnule Mareșal Stalin,

Noi, semnatarii de mai jos, generali prizonieri de război în URSS, vă rugăm, cu profundă stimă, să binevoiți a ne permite să înființăm, în cel mai scurt timp, o filială a „Asociației prizonierilor de război români pentru strângerea legăturilor cu URSS”, rugămintea pe care am adresat-o și stimatului guvern al URSS, prin intermediul protocolului elaborat și prezentat la 2 ianuarie 1945.

Situată politica dificilă în care se află, în prezent, țara noastră, precum și haosul economic spre care ne îndreptăm necesită, imperios, crearea cât mai rapidă a acestei asociații, căreia să i se stabilească drept obiectiv principal punerea în practică a programului elaborat de către Frontul Național-Democrat.

Aderând întru totul la acțiunile și reformele prevăzute în acest program – acțiuni inspirate de înțelegerea nevoilor reale și stringente, din acest moment, ale țării –, ne obligăm să depunem toate eforturile pentru:

A-i aduna în asociație, în calitate de membri, pe toți prizonierii de război români aflați în URSS;

A-i face să înțeleagă că unica modalitate pentru țară, de a ieși din situația dificilă în care se află, este sprijinirea necondiționată a Frontului Național-Democrat cu scopul ca acesta să ajungă, cât mai rapid, la putere și, astfel, să pună în practică programul său binefăcător.

A face din Asociație un organ de luptă al Frontului Național-Democrat, iar membrii Asociației, la întoarcerea în țară, să treacă la acțiune – în mod hotărât și până la sfârșit – de partea Frontului Național-Democrat.

Încredințându-vă de sinceritatea sentimentelor noastre, pe care se bazează această campanie ce dorim a o începe, precum și de hotărârea noastră de neclintit, cu care noi intenționăm să cooperăm cu adevărații ffi ai patriei, care s-au unit în Frontul Național-Democrat în vederea salvării țării și a întăririi legăturilor cu URSS, vă rugăm, domnule mareșal, să binevoiți a primi mulțumirile noastre și, în același timp, calda noastră recunoștință pentru aprobarea dumneavoastră, pe care o aşteptăm cu nerăbdare.

General de corp de armată Mihail Lascăr

General de divizie Nicolae Mazarini

General Savu Nedelea

General Traian Stănescu
General R[omulus] Dimitriu
General C[onstantin] Brătescu

GARF, Fond 9401, opis 2, dosar 93, f. 192-193

Publicat în *Sovetskii faktor v Vostocinoi Evrope, 1944-1953. Documenti*, vol. 1, 1944-1948/*Factorul sovietic în Europa de Est, 1944-1954. Documente*, vol. 1, 1944-1948, T.V. Volokitina (redactor responsabil), G.P. Muraško, O.V. Naumov, A.F. Noskova, T.V. Țarevskaia, ROSSPEN, Moscova, 1999, p. 151-152

NOTĂ

¹ La 27 februarie 1945, L. Beria i-a trimis lui I.V. Stalin scrisoarea primită, iar o copie a acesteia lui V.M. Molotov. În nota care însوtea scrisoarea se menționa: „În același timp, generalii prizonieri de război au făcut cereri individuale, prin care și-au manifestat adeziunea la programul Frontului Național-Democrat și au cerut ca aceste cereri să fie trimise în România.” Vezi GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 93, f. 191. (notă ediția rusă)

Documentul 182

Dispoziția nr. 40 a NKVD al URSS cu privire la adoptarea de măsuri ferme în vederea introducerii ordinii în lagărele pentru prizonierii de război¹

Secret
2 martie 1945
Moscova

În pofida faptului că au fost transmise nenumărate decizii ale NKVD al URSS privind adoptarea de măsuri ferme în vederea introducerii unei ordini corespunzătoare în lagărele pentru prizonieri de război, situația din lagărele aflate pe teritoriul dumneavoastră rămâne vădit nesatisfăcătoare. Numărul de decese din lagăre este extrem de mare și a reprezentat în luna ianuarie _____ %, iar în cele două decade ale lunii februarie _____ %.

O astfel de situație intolerabilă este explicabilă numai prin faptul că, în lagărele pentru prizonieri de război, tot mai des, nu sunt executate ordinele și directivele NKVD al URSS, referitoare la detenția prizonierilor de război, la hrănirea acestora și la asigurarea condițiilor de viață.

În conformitate cu deciziile comisarului poporului, tovarășul Beria L.P., rog:

1. Să fie luate imediat toate măsurile care depind de dumneavoastră și să fie introdusă ordinea cerută în lagărele pentru prizonieri de război.

2. Să se acorde o atenție deosebită organizării hrănirii. Normele de hrana stabilite de către guvern să fie, obligatoriu și în totalitate, repartizate prizonierilor de război. În cazul în care lipsește un produs alimentar sau un altul, acesta va fi înlocuit în mod obligatoriu conform tabelului existent.

Rog să se aibă în vedere că organizarea corectă a hrănirii prizonierilor de război rezolvă, într-o măsură substanțială, problema referitoare la întărirea stării fizice a contingentului.

3. Să se organizeze cu adevărat activitatea secțiilor sanitare din lagăre. Toți bolnavii și cei lipsiți de putere să fie spitalizați, organizându-se hrănirea corespunzătoare și tratamentul acestora.

4. Să fie completat imediat personalul pentru prizonierii de război prin selectarea unor lucrători care să corespundă sarcinilor ce le revin. Funcționarea lagărelor pentru prizonierii de război să fie pusă sub supraveghere strictă, iar lucrătorii care nu execută directivele și ordinele NKVD al URSS, care manifestă neglijență față de obligațiile ce le revin vor fi îndepărtați din funcție și trimiși în judecată.

Informați sistematic NKVD al URSS despre măsurile întreprinse de dumneavoastră.

Rog să se țină seama că situația cere ca deja în luna martie să fie făcută o schimbare hotărâtoare în direcția îmbunătățirii vieții din lagărele pentru prizonierii de război.

7. Încă o dată, vă atrag atenția cu privire la importanța sarcinii referitoare la întreținerea și întărirea stării fizice a prizonierilor de război, rog să o tratați cu toată

seriozitatea și să înlăturați, prin toate mijloacele, neajunsurile existente și, în special, să nu admiteți mortalitatea în rândul prizonierilor de război.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 Kruglov

GARF, Fond 9 401, opis 1, doc. 745, f. 188-189
Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 192-193

NOTĂ

¹ Dispoziția a fost difuzată în baza listei destinatarilor, în care au fost completate, de mână, informații cu privire la numărul deceselor înregistrate în fiecare republică, ținut, regiune, în perioada menționată.

Documentul 183

Nota informativă a căpitanului de securitate A.N. Bronnikov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivul de prizonieri de război români din URSS la 1 martie 1945

Secret
7 martie 1945
Ex. Nr. 1

În total, la 1 martie [1945] în lagărele NKVD sunt deținuți 106 482 de prizonieri de război români.

Cea mai mare parte a prizonierilor de război români este concentrată în următoarele lagăre:

Ținutul Krasnodar

1. Lagărul nr. 148, de la Armavir – 1 358 pers.

Regiunea Astrahan

2. Lagărul nr. 204, de la Astrahan – 1 994 pers.

Regiunea Briansk

3. Lagărul nr. 252, din raionul Bejițk, orașul Briansk – 900 pers.

Regiunea Vologda

4. Lagărul nr. 158, de la Cerepoveț – 1 231 pers.

Regiunea Voronej

5. Lagărul nr. 82, de la Voronej – 1 864 pers.

Regiunea Ivanovo

6. Lagărul nr. 165, de la Iuja – 2 218 pers.

7. Lagărul nr. 185, de la Iurieveț – 2 502 pers.

Regiunea Kalinin

8. Lagărul nr. 216, de la Vîșnii Volociok – 2 255 pers.

Regiunea Kirov

9. Lagărul nr. 101, de la Viatka – 1 116 pers.

Regiunea Rostov

10. Lagărul nr. 182, de la Şahtinsk – 3 386 pers.

Regiunea Riazani

11. Lagărul nr. 35, de la Lebedian – 550 pers.

Regiunea Sverdlovsk

12. Lagărul nr. 84, de la Asbest – 6 432 pers.

13. Lagărul nr. 200, de la Alapaev – 3 147 pers.

14. Lagărul nr. 245, de la Krasnouralsk – 2 153 pers.

Regiunea Stalingrad

15. Lagărul nr. 163, de la Stalingrad – 1 494 pers.

Regiunea Tambov

16. Lagărul nr. 64, de la Morșansk – 1 577 pers.

Regiunea Celiabinsk

17. Lagărul nr. 68, de la Potanino – 2 392 pers.

18. Lagărul nr. 102, de la Celiabinsk – 5 004 pers.

Regiunea Cikalovo

19. Lagărul nr. 260, de la Orsk – 1 357 pers.

RSSA Crimeea

20. Lagărul nr. 241, din Crimeea – 8 739 pers.

RSSA Mordvină

21. Lagărul nr. 58, de la Temnikov – 1 582 pers.

Regiunea Voroșilovgrad

22. Lagărul nr. 144, de la Kadievka – 1 772 pers.

23. Lagărul nr. 256, de la Krasnii Luci – 4 450 pers.

Regiunea Dnepropetrovsk

24. Lagărul nr. 315, de la Dnepropetrovsk – 1 577 pers.

Regiunea Zaporojie

25. Lagărul nr. 100, de la Zaporojie – 2 348 pers.

Regiunea Kiev

26. Lagărul nr. 62, de la Kiev – 1 410 pers.

Regiunea Nikolaev

27. Lagărul nr. 126, de la Nikolaev – 2 739 pers.

Regiunea Odessa

28. Lagărul nr. 159, de la Odessa – 5 152 pers.

Regiunea Stalin

29. Lagărul nr. 217, de la Kramatorsk – 2 968 pers.

30. Lagărul nr. 242, de la Gorlovka – 1 083 pers.

31. Lagărul nr. 280, de la Donbass – 2 440 pers.

În plus, corpul de ofițeri este deținut în următoarele lagăre:

Regiunea Gorki

1. Lagărul nr. 74, de la Oranki – 3 591 pers., din care 42 colonei

RSSA Tătară

2. Lagărul nr. 97, de la Elabuga – 339 pers., din care 9 colonei

Generali români, prizonieri de război:

1) Lascăr Mihail Constantin – n. 1889, general de divizie, fost comandant al Diviziei a 6-a Infanterie, prizonier din 1942;

2) Mazarini Nicolae Ioan – n. 1889, general de divizie, fost comandant al Diviziei a 5-a Infanterie, prizonier din 1942;

3) Brătescu Constantin Ioan – n. 1892, general de brigadă, fost comandant al Diviziei 1 Cavalerie, prizonier din 1943;

4) Dimitriu Romulus Sava – n. 1892, general de brigadă, fost comandant al Diviziei a 20-a Infanterie, prizonier din 1943;

5) Nedea Savu Florea – n. 1890, general de brigadă, fost comandant al Diviziei de Infanterie, prizonier din 1942;

6) Stănescu Traian Nicolae – n. 1889, general de brigadă, fost șef al Statului-major al Diviziei a 6-a Infanterie, prizonier din 1942.

Şeful Secției a 2-a din cadrul Direcției generale pentru
problemele prizonierilor de război și
ale persoanelor civile interne,
căpitan de securitate (ss) Bronnikov

Documentul 184

Hotărârea nr. 7 930 ss a Comitetului de Stat al Apărării, privind constituirea, în Uniunea Sovietică, a Diviziei „Horia, Cloșca și Crișan”, formate din prizonieri de război români¹

Strict secret

25 martie 1945

Comitetul de Stat al Apărării hotărăște:

1) Satisfacerea cererii guvernului României, cu privire la constituirea, pe teritoriul URSS, a celei de-a doua divizii de infanterie, din efectivul de prizonieri de război români.

2) Cea de-a doua divizie de infanterie să fie creată conform statelor de organizare 04/550-04/563, 04/215, 014/96, cu următoarea componență: comanda diviziei, trei regimete de infanterie, un regiment de artilerie, un divizion independent antitanc, o companie separată de instrucție, diverse servicii necesare organizării serviciilor de luptă și logistic, cu un efectiv de 9 380 de oameni.

3) Înființarea, în cadrul diviziei, a Secției de educație și cultură, cu state de organizare speciale, după modelul Diviziei I Debrețin² (române), acesta fiind completat cu prizonieri de război români care au absolvit școli antifasciste în lagărele de prizonieri, precum și cu emigranți politici români aflați pe teritoriul URSS.

4) Numirea generalului de corp de armată M.C. Lascăr în funcția de comandant și a generalului de brigadă R.S. Dimitriu în funcția de șef de Stat-major al Diviziei a 2-a române de Infanterie.

5) NKVD al URSS va asigura punerea în practică a măsurilor privind crearea și aprovizionarea diviziei române de infanterie.

Constituirea Diviziei a 2-a române de Infanterie se va finaliza la 1 mai 1945.

Tov. Kovaliov, Şikin, Iakovlev, Hruliov, Smorodinov, Golikov, Peresîpkin, Belokoskov sunt obligați să satisfacă toate cererile NKVD al URSS, privind înființarea, înzestrarea, echiparea, dotarea și instruirea unităților Diviziei a 2-a române de Infanterie.

Divizia va fi înzestrată cu armament și cu material de război, aflate în dotarea și echiparea Armatei Roșii.

6) Divizia a 2-a română de Infanterie va fi dislocată în zona Balta-Kotovsk.

7) Efectivul Diviziei a 2-a române de Infanterie va fi completat cu voluntari din rândul prizonierilor de război români, deținuți în lagărele pentru prizonieri ale NKVD.

Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va asigura selectarea, trierea și transportul voluntarilor la locul de constituire a diviziei.

8) Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va asigura activitatea contrainformativă în cadrul Diviziei a 2-a române de Infanterie până la redislocarea acesteia la noua destinație.

Președintele Comitetului de Stat al Apărării
I. Stalin

RGASPI, Fond 644, opis 1, dosar 388, f. 70-72

NOTE

¹ Documentul a mai fost expediat lui Beria, Molotov, Bulganin, Antonov, Smorodinov, Hruliv; lui Kovaliov, Şikin, Iakovlev, Golikov, Peresîpkov, Belokoskov – punctele 1 și 5; Abakumov – punctele 1 și 9.

² După participarea la luptele de pe teritoriul Ungariei, Divizia „Tudor Vladimirescu” a fost denumită Divizia „Tudor Vladimirescu-Debrețin”.

Documentul 185

Ordinul lui S.N. Kruglov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, către şefii de lagăre, privind recrutarea de voluntari pentru Divizia 1 de Infanterie „Horia, Cloşca şi Crişan”¹

Nr. 1445²
27 martie 1945

În conformitate cu ordinul NKVD³ privind completarea Diviziei 1 de voluntari români⁴, [semnat de] tov. Beria, efectuați recrutarea numărului posibil de persoane⁵ din rândul prizonierilor de război români verificați în perioada cât s-au aflat în prizonierat și al antifasciștilor care și-au manifestat dorința de a participa la lupta împotriva Germaniei hitleriste.

Ordonați-i șefului Lagărului nr. 58 să efectueze această activitate împreună cu șefii secțiilor operative și sanitară și să raporteze Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne la 26 martie:

1. Câți prizonieri de război români au fost recruitați, în total, și câți dintre aceștia sunt sergenți și soldați.
2. Starea fizică a celor recruatați.
3. Starea de spirit a acestora față de recrutarea de militari pentru divizie.
4. Cât mai este necesar pentru echipare și cât mai este necesar pentru completare. Având în vedere rapiditatea executării acestui ordin, raportați la termenul stabilit.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
comisar de securitate de rangul 2 Kruglov

RGVA, Fond 1e/p, opis 02 e, dosar 559, f. 46

NOTE

¹ Ordinul a fost expediat lui Nikolaev, la Saransk, pentru Lagărul nr. 58 (nr. 1 445); lui Malkov, la Ivanovo, pentru lagărele nr. 165, 185 (nr. 1 444); lui Ușahin, la Kirov, pentru Lagărul nr. 101 (nr. 1 446); lui Iuriev, la Riazani, pentru Lagărul nr. 35 (nr. 1 441); lui Lešuk, la Tambov, pentru Lagărul nr. 64 (nr. 1 442); lui Iuhimovici, la Odessa, pentru Lagărul nr. 159 (nr. 1 443); lui Soprundenko, la Simferopol, pentru Lagărul nr. 241 (nr. 1 440). În paranteză este menționat numărul telegramei prin care a fost expediat ordinul.

² Ordinul cu nr. 1445 a fost transmis Direcției regionale Saransk, a NKVD, RSSA Mordvină.

³ Cuvintele subliniate au fost adăugate de mână.

⁴ Eroare. Era vorba despre completarea celei de-a doua divizii de voluntari, din rândul prizonierilor de război români.

⁵ Cuvintele subliniate au fost adăugate de mână.

Documentul 186

Nota informativă a general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul şefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivul de prizonieri de război români recrutat pentru completarea Diviziei a 2-a „Horia, Cloșca și Crișan”

Secret
martie 1945

Nr. crt.	Denumirea și numărul lagărului	Românii aflați în lagăr la 20 martie	Recruatați				Notă
			Total	Din care	Ofițeri	Sergenți	Soldați
1.	Oranki, nr. 74	3 630	900	900	—	—	
2.	Lebedian, nr. 35	548	365	4	108	253	Pentru trimiterea lor sunt necesare 301 mantale, 280 tunici, 280 pantaloni, 365 bocanci, 365 moletiere, 365 centuri, 365 bonete, 365 lenjerie.
3.	Iuja, nr. 165	1 005	600	—	338	262	Este necesară echiparea întregului contingent recrutat.
4.	Iurievet, nr. 185	2 493	1 300	—	188	1 112	Este necesară echiparea întregului contingent recrutat.
5.	Odessa, nr. 159	4 939	2 749	—	1 362	1 387	Este necesară echiparea completă a întregului contingent recrutat.
6.	Morșansk, nr. 64	1 491	825	2	207	616	Este necesară echiparea întregului contingent recrutat.
7.	Temnikov, nr. 58	1 475	457	—	183	274	Sunt necesare 457 de seturi (mantale, pantaloni, tunici și bocanci).
8.	Kirov, nr. 101	1 121	372	1	175	196	Este necesară echiparea întregului contingent recrutat.
9.	Crimeea, Sevastopol, nr. 241	8 722	7 208	1	3 542	3 665	Tov. Serghienko roagă să luăți în considerare faptul că trimiterea acestui contingent se va reflecta asupra capacitatii de producție; este necesară echiparea întregului contingent recrutat.
Total		25 424	14 776	908	6 103	7 765	

Adjunctul şefului Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent I.A. Petrov

RGVA, Fond 1e/p, opis 02 e, dosar 559, f. 55

Documentul 187

Programa cursurilor antifasciste pentru cea de-a 5-a promoție. Sectorul românesc

martie 1945

Capitolul I

Tema 1: Evoluția războiului, înfrângerea militară, economică și moral-politică a Germaniei hitleriste

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; discuții – 3 ore; total – 12 ore.

Introducere. Armata Roșie și armatele aliate au ocupat poziții de atac pe două fronturi, pentru distrugerea definitivă a fiarelor fasciste. Germania, izolată, este prinsă în menghina războiului pe două fronturi. Pentru toți criminalii de război, se apropiie ziua judecății și a răzbunării. Însemnatatea istorică a sfârșitului victorios al războiului împotriva fasciștilor hitleriști.

Evoluția războiului. „Plimbarea războinică a lui Hitler prin Europa”. Germania hitleristă a avut de-a face, în totalitate, cu inamici slabi. Ea a fost ajutată de coloana a 5-a și de o parte a burgheziei din țările învingătoare¹, care a pus îngustele sale interese de clasă deasupra intereselor popoarelor. În aceeași manieră au procedat și clasele conducătoare din România, care au înămat țara la căruța militară a lui Hitler și care i-au făcut cadou lui Horthy Transilvania de Nord. România este complice la invadarea perfidă a Uniunii Sovietice de către Germania.

Primii doi ani ai războiului sovieto-german au fost ani de lupte grele, pentru apărare, purtate de Armata Roșie. Bandita Germanie s-a dovedit a fi mai bine pregătită pentru război decât Uniunea Sovietică, iubitoare de pace. Eșecul războiului fulger în împrejurimile Moscovei², la Rostov și la Tihvin. Războiul se transformă într-un război lung și istovitor. Armata română pierde cele mai bune trupe la Odessa, la Sevastopol și la Stalingrad.

Stalingrad este un moment de cotitură al războiului. Contraofensiva Armatei Roșii. Armata Roșie victorioasă eliberează 2/3 din teritoriul sovietic, ocupat temporar de către germani și români.

Izgonirea trupelor germane din Africa. Însemnatatea primelor lovitură combinate ale armatelor aliate.³

Cel de-al patrulea an al războiului a fost un an al victoriilor hotărâtoare ale Armatei Roșii. Zece lovitură, date de către Armata Roșie trupelor germane, române și maghiare. Cea de-a șaptea lovitură a fost dată în raionul Iași-Chișinău.⁴ Lupta de nimicire dată în raionul Iași-Chișinău reprezintă una din cele mai ample și mai importante lupte ale războiului. Consecințele politico-militare ale victoriei în acest raion.

Operațiunile de desant, desfășurate cu măiestrie de trupele aliate în nordul Franței. Eliberarea Franței, Belgiei, Luxemburgului și a unei părți din Olanda.

Cauzele victoriei Armatei Roșii. Germania se află în fața unei înfrângeri definitive deoarece principalul său inamic, Uniunea Sovietică, s-a dovedit mult mai puternic decât Germania hitleristă.

Sursele forței Armatei Roșii: a) unitatea moral-politică dintre frontul și spatele frontului. Prietenia stalinistă a popoarelor; b) superioritatea uriașă a formei de stat și de guvernare sovietică, în raport cu cea hitleristă; c) superioritatea excepțională a strategiei și tacticii staliniste, în raport cu strategia și tactica hitleristă; d) excelenta aprovizionare a trupelor sovietice cu arme, muniții și toate cele necesare purtării războiului. Armamentul Armatei Roșii îl depășește – în privința calității și a cantității – pe cel german; e) Uniunea Sovietică se bucură de compasiunea și sprijinul tuturor forțelor progresiste din lume.

Anul care a trecut a fost anul triumfului cauzei comune a coaliției antihitleriste. Consolidarea unității și coordonarea acțiunilor celor trei participanți de bază la coaliția antihitleristă.

Victoriile obținute de Uniunea Sovietică împotriva Germaniei nu sunt doar victorii militare, ci și economice și moral-politice. Baza economică a Uniunii Sovietice s-a dovedit a fi, în acest război, mult mai vitală decât economia Germaniei hitleriste. Eforturile eroice ale poporului sovietic de pe front și din spatele frontului își au sursa în patriotismul fierbinte și însuflarelor.

Uniunea Sovietică a obținut o victorie moral-politică împotriva Germaniei hitleriste grație ideologiei egalității, confirmată în Uniunea Sovietică, prieteniei popoarelor și respectării drepturilor altor popoare.

Condițiile de armistițiu pentru România, Finlanda și Bulgaria resping clevetirile hitleriste referitoare la „imperialismul roșu” și dovedesc generozitatea fără seamă și înțelepciunea oamenilor politici din Uniunea Sovietică.

Marele merit istoric al Uniunii Sovietice. Uniunea Sovietică a salvat civilizația Europei de barbaria fasciștilor huligani.

România își poate răscumpăra parțial vina în fața umanității doar prin îndeplinirea exactă a condițiilor de armistițiu.

Tema 2: Forța și trăinicia coaliției antihitleriste și consecințele politice ale victoriilor acesteia

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; discuții – 3 ore; total – 12 ore.

Introducere. Invadarea perfidă a Uniunii Sovietice de către Hitler a dus la izolarea Germaniei hitleriste. Alianța anglo-sovietică. Înțelegerea cu America. Carta Atlanticului. În zilele războiului, coaliția antihitleristă a făcut față celor mai dificile încercări.

Principalele obiective ale coaliției antihitleriste. Planul hitlerist de dominație mondială amenință existența tuturor popoarelor iubitoare de pace. Interesele comune i-au unit pe principalii participanți la coaliția antihitleristă – Anglia, SUA și Uniunea Sovietică –, interesați, în egală măsură, în distrugerea fascismului hitlerist și în preîntâmpinarea unei noi agresiuni. Orânduirea socială din SUA și din Anglia este deosebită de orânduirea socială din Uniunea Sovietică, dar Anglia și SUA sunt state

democratice, în care masele largi populare beneficiază de drepturi elementare și își pot exprima propria voință. Simpatia crescândă față de Uniunea Sovietică din țările aliate.

La baza alianței dintre URSS, Marea Britanie și SUA nu se află motive întâmplătoare și trecătoare, ci interese profunde și de importanță vitală. Lupta eroică a Armatei Roșii, care, în decurs de trei ani, a dus, aproape singură, greutatea războiului pe fronturi, a oferit aliaților posibilitatea de a-și consolida forțele armate și industria de armament și de a organiza pregătirea și deschiderea celui de-al doilea front. Hotărârile Conferințelor de la Moscova⁵ și Teheran⁶ și excelenta punere în practică a acestor decizii. Hotărârile Conferinței de la Dumbarton-Oaks⁷ și tratativele cu Churchill, de la Moscova – dovezi ulterioare ale consolidării frontului națiunilor unite. Divergențele dintre cele trei mari puteri și rezolvarea lor în spiritul unității și al concordiei (problemele italiană, iugoslavă, poloneză).

Consecințele politice ale victoriilor coaliției antihitleriste. Extinderea frontului coaliției antigermane: Italia, România, Bulgaria, Finlanda. Consolidarea democrației în Iugoslavia, Bulgaria și Polonia. Însemnatatea luptei de eliberare a popoarelor Franței, Belgiei, Olandei, Danemarcei și Norvegiei pentru viitoarea lume. Forțele coaliției antihitleriste sporesc, în timp ce extinderea izolării lui Hitler grăbește catastrofa inevitabilă a Germaniei hitleriste.

Consecințele politice ale victoriilor Armatei Roșii pentru România. România a fost salvată de la catastrofă, grație, în special, victoriilor Armatei Roșii. Victoriile Armatei Roșii au redat României Transilvania de Nord. Rolul forțelor antifasciste în înlăturarea lui Antonescu. Lupta pentru îndeplinirea condițiilor de armistițiu. Din greaua luptă dintre forțele reacționare și cele progresiste se naște noua Românie.

Tema 3: Statele lumii în perioada celui de-al Doilea Război Mondial

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 6 ore

Popoarele lumii. Numărul populației globului pământesc. Popoare mari și popoare mici, popoare dezvoltate și înapioate. Rolul Europei. Uniunea popoarelor libere – URSS și influența acesteia asupra celeilalte părți a lumii.

I. Blocul fascist al statelor agresoare. Principala trăsătură a țărilor fasciste este interdicția impusă poporului de a-și exercita influența în treburile statului, reprimarea forțată a voinei populare și subordonarea întregii politici intereselor unui cerc restrâns de plutocrați militanți.

Caracteristicile principalilor membri ai blocului:

Germania: Dispunerea ei geografică, ponderea ei în Europa și în lume, tendințele ei imperialiste. Rolul său, în calitate de cea mai agresivă putere a lumii.

Imperiul japonez: Dispunerea sa insulară, coloniile, sferele de influență. Cucerirea de teritorii în China și în Asia de Sud-Est, ca expresie a tendinței sale de a-și supune întreaga lume asiatică.

Italia, Ungaria, România, Bulgaria, Finlanda: complici, de partea Germaniei hitleriste, la război. Înfrângerea armatelor lor pe frontul sovieto-german, ieșirea lor din blocul fascist și alăturarea de partea Națiunilor Unite. Lupta popoarelor din aceste țări pentru distrugerea fascismului și pentru democratizare.

II. Statele democratice, rolul și importanța luptei lor pentru libertate. Principala trăsătură a democrației o reprezintă participarea maselor celor mai largi la conducerea treburilor țării. Democrația capitalistă și cea socialistă.

Cele mai importante state democratice capitaliste:

Uniunea Națiunilor Britanice. Componența sa. Raporturile cu dominioanele. Situația Indiei. Cele mai importante colonii ale Marii Britanii. Statutul inegal al celorlalte popoare. Tradițiile privind dragostea de libertate a poporului britanic. Lupta forțelor reacționare și progresiste în Anglia.

Statele Unite ale Americii. Specificul poporului american. SUA – cea mai mare putere a lumii capitaliste. Influența ei asupra continentului american. Influența crescândă a SUA asupra politiciei mondiale. Lupta forțelor reacționare și progresiste din SUA.

Imperiul francez. Franța este o țară cu tradiții revoluționare-democratice. Poporul francez, iubitor de libertate, și lupta sa împotriva cotropitorilor.

China. Populația Chinei este aproape cât populația întregului glob pământesc. Dependența Chinei de cele mai importante state capitaliste. Lupta multiseculară pentru libertate și independență a poporului chinez. Transformarea Chinei într-o mare democrație asiatică.

Celelalte state democratice capitaliste:

Iugoslavia, Norvegia, Danemarca, Olanda, Belgia, Cehoslovacia. Importanța lor pentru Europa și dincolo de granițele sale. Lupta eroică a popoarelor acestor țări – în special a popoarelor Iugoslaviei – împotriva cotropitorilor germani.

III. Democrația socialistă – Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice. O uniune a popoarelor libere, care dețin deplina putere în țara lor. Cea mai mare putere a lumii, care ocupă 1/6 din partea de uscat a globului pământesc. Influența uriașă, din ce în ce mai mare, a URSS asupra evenimentelor mondiale. URSS este cea mai importantă forță din lagărul statelor democratice, principalul bastion al luptei împotriva agresorilor. Sursele forței de neînvins a Armatei Roșii și a poporului sovietic.

Lupta dintre forțele progresiste și democratice – sub forma coaliției antifasciste – și forțele fascismului reprezintă momentul hotărâtor și principal al politiciei mondiale și al dispunerii forțelor popoarelor. Națiunile Unite în ajunul victoriei depline asupra Germaniei hitleriste. Planurile viitoarei reorganizări a lumii, pe baza organizării sistemului de securitate internațională.

CAPITOLUL II

Tema 1: Cnezatele dunărene în epoca feudală

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Apariția șerbiei. Regiunile populate în prezent de către români au reprezentat, până în secolul al XIII-lea, teritoriu de tranzit și obiect de pradă pentru diversele populații (goți, vandali, slavi, longobarzi, maghiari, tătari și.a.). În perioada în care în Europa se consolida orânduirea feudală, în aceste regiuni predominau încă importante forme de orânduire tribală. Destrămarea orânduirii tribale ca urmare a pătrunderii comerțului internațional. Formarea unui întreg sir de mici cnezate. Transformarea țăranilor liberi

în țărani dependenți și țărani șerbi. Cotropirea pământurilor prin înșelăciuni, falsuri și constrângeri reprezintă cea mai importantă caracteristică a feudalilor români.

Cauzele dezvoltării lente și târzii a cnezatelor. Formarea Moldovei și Valahiei, în sec. XIII și XIV. Explotarea continuă și jefuirea țărănimii au slăbit forța de împotrivire a cnezatelor dunărene în fața inamicilor externi (Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul). Transformarea cnezatelor în vasali ai turcilor. Marx despre tratatele de vasalitate cu Turcia.⁸ Mutarea căii comerciale internațională din sud-est către vest. Consecințele acestei mutări și stăpânirea turcească.

Boierii, unelte docile ale cotropitorilor turci, intensifică exploatarea țărănimii într-o manieră nemaiîntâlnită.

Activitatea antipopulară a boierilor. Creșterea birurilor plătite turcilor pe socoteala țărănilor. Creșterea poverilor feudale. Ruinarea economiei naționale a cnezatelor, ca urmare a dărilor de nesuportat, a impozitelor și a monopolului turcesc asupra comerțului și.a. Lupta de interes în mediul boieresc. Interesele de clasă înguste ale boierilor devin preponderente în raport cu interesele naționale. Degradarea morală continuă în viața socială (sistemu bacășului, corupția, trădarea). Prin politica de trădare națională, prin lăcomia fără margini și prin venalitatea lor, boierii creează condiții care fac imposibilă eliberarea de sub jugul turcesc a cnezatelor fără ajutor străin. Consecințele, benefice pentru dezvoltarea economică și politică a cnezatelor, ale războaielor Rusiei cu Turcia (îngrădirea monopolului asupra comerțului extern și.a.).

Tema 2: Tudor Vladimirescu, precursor al revoluției burgheze din România

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Tradițiile privind lupta de eliberare a poporului român. În secolele XVII și XVIII, țărani moldoveni și valahi⁹ îi consideră deja pe boieri principalul inamic. Fuga țărănilor, în masă, peste graniță, ca modalitate de rezistență pasivă față de boieri. Fuga în munți și în păduri (haiducii). Eroii naționali români: Bujor, Korbea, Grocea, Tunzo, Jiavgu.¹⁰ Haiducii în cântecele și legendele populare. În final, suferințele de neîndurat îi obligă pe țărani să se răscoale. Răscoala țărănilor moldoveni din anul 1818.¹¹

Situată în țară, înaintea răscoalei lui Tudor Vladimirescu. Turci și stăpânirea domnilor fanarioți au încetinit dezvoltarea economică a țării, fără însă să o împiedice. Capitalul negustoresc grecesc a contribuit la dezvoltarea producției de marfă în agricultura cnezatelor. Creșterea producției și a prețurilor produselor agricole. Dezvoltarea orașelor, în special a porturilor. Lupta concurențială între boieri și fanarioți. Compromisul dintre aceștia, pe socoteala țărănilor: dezvoltarea producției de mărfuri pe baza jefuirii, pe mai departe, a țărănilor. 28 de familii boierești din Moldova dețin o treime din totalul terenurilor.

Rudimente ale producției industriale în cadrul marilor domenii latifundiare. Apariția retribuției în bani a muncii, a arendei plătite și schimbarea obligațiilor naturale cu cele în bani.

Jefuirea produselor obținute pe baza muncii țărănilor, cauză principală a revoltelor țărănești din secolul al XIX-lea.

Desfășurarea revoltei și caracterul ei. Cine este Tudor Vladimirescu și ce urmărea el? Caracterul social al manifestului către popor al lui Tudor Vladimirescu. Inițial, revolta lui Tudor Vladimirescu a fost îndreptată împotriva exploataitorilor de toate naționalitățile. La revoltă au participat activ și țărani de alte naționalități.

Caracterul național al revoltei Eteriei grecești¹², caracterul și conducătorii acesteia. Bazele alianței cu Tudor Vladimirescu.

Lipsa de maturitate a relațiilor de clasă a generat idei lipsite de maturitate. Într-o multitudine de probleme sociale, Tudor Vladimirescu a fost cu mult înaintea timpului său, însă, în același timp, nu a știut cum să folosească puterea pe care tocmai o dobândise. Cuvântarea lui Tudor Vladimirescu la București și „căderea sa în păcat”. Boierii îl ademenesc cu inițierea de reforme sociale pentru țărani și întărâtă Eteria care, ca organizație burghezo-democratică, era dispusă să îl sprijine. Înstrăinarea lui Tudor față de țărani, ca urmare a schimbării caracterului mișcării, a decis soarta revoltei.

Consecințele revoltei lui Tudor Vladimirescu. Obiectiv, revolta lui a fost în interesul burgheziei comerciale naționale române, care, coalizându-se cu mica boierime, a reușit să îndepărteze concurența grecească.

Revolta lui Tudor Vladimirescu a adus foloase doar boierilor români, și anume: a) eliminarea dominației fanariote; b) dreptul de a-și alege domnitorii naționali; c) confirmarea dreptului la proprietate în vederea jefuirii pământurilor țărănești.

Cauzele eșecului mișcării lui Tudor Vladimirescu – ca mișcare țărănească – trebuie căutate, înainte de toate, în slăbiciunea limitată, caracteristică oricărei mișcări naționale, care nu se sprijină pe un aliat de nădejde. Într-adevăr, evenimentele de la 1821 au fost precursoare ale revoluției burgheze și ale unității naționale a cnezatelor, primul semnal de alarmă puternic, care a chemat poporul român la lupta pentru eliberarea sa națională și socială.

Tema 3: Formarea statului român

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Anul 1848. România la începutul perioadei „Regulamentului organic”, codex al iobagiei. Marx despre lăcomia boierilor români față de munca suplimentară și despre caracterul „Regulamentului organic”. Dezvoltarea comerțului cu grâne cu Anglia și Franța, ca urmare a Păcii de la Adrianopol. Dezvoltarea orașelor, destrămarea claselor feudale, mai ales a marii boierimi. Diferențierea țărănimii. Formarea clasei burgheze din rândul micilor boierimi, a negustorilor, a meșteșugarilor și a țăranielor. Mișcarea burghezo-revolutionară și națională din anul 1848 și reprezentanții ei. Influența avută asupra evenimentelor de către revoluția din februarie, de la Paris, și de către revolta țărănească din Ucraina Occidentală. Cauzele economice ale evoluției diferite a revoluției în Moldova și în Valahia. Poziția duplicitară și oscilantă a burgheziei în problema țărănească. Cauzele înfrângerii revoluției. Karl Marx despre revoluția de la 1848, din cnezatele dunărene.

Unirea cnezatelor dunărene. Războiul Crimeei și Congresul de la Paris. Lupta dintre unioniști și separatiști și dedesubturile acesteia. Rolul țăranielor și cerințele lor în lupta pentru unire. Unirea de sus sau de jos? Compromisul dintre burghezie și boierime. Eliberarea țăranielor la 1864.¹³ Rolul progresiv al domnitorului Cuza și cauzele căderii sale.

Agricultura României pe calea dezvoltării după modelul prusac. Carl von Hohenzollern Sigmaringen, agent al imperialismului german și reprezentant al reacțiunii junkerilor prusaci. Dezvoltarea elementelor capitaliste în economia țării pe fondul menținerii rămașitelor feudale. Rolul trădător al lui Carol Hohenzollern în Războiul rusu-turc din 1877. Congresul de la Berlin. Rusia și Franța ajută România să dobândească independența de stat, în posida voinței lui Bismarck și a Austriei.

Principalele caracteristici ale dezvoltării de stat în România. Statul român a apărut ca urmare a compromisului dintre burghezie și boierime. Unitatea națională a fost realizată de sus, și nu de jos. România a dobândit independența împotriva voinței acelor puteri al căror reprezentant a fost regele român. După anul 1878, independența României a fost destul de îngăduită. Întârzierea dezvoltării industriale a României, de către [prezența] capitalul german, și, în legătură cu aceasta, întârzierea dezvoltării mișcării muncitoarești. Reacțiunea și obscurantismul s-au aflat la originea statului român, punându-și amprenta asupra întregii sale istorii ulterioare.

Tema 4: Problema națională

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Învățatura marxist-leninistă despre națiune. Ce este națiunea? Definiția stalinistă a națiunii. Constituirea națiunilor contemporane în perioada de trecere de la feudalism la capitalism. Apariția problemei naționale. Interesele națiunii sunt exprimate de clasele progresiste: de burghezie, în perioada de trecere de la feudalism la capitalism, de clasa muncitoare, în perioada de trecere de la capitalism la socialism.

Problema națională în perioada imperialistă. Oprimarea popoarelor străine, principala caracteristică a imperialismului. Contradicția ireconciliabilă dintre interesele națiunii (milioanele de muncitori, țărani, funcționari, membri ai intelighenției, pătura mijlocie) și interesele clicii plutocraților imperialiști. Eforturile claselor reaționare de a suprapune propriile interese intereselor națiunii și de a oprița masele populare, împingându-le în războaie de cucerire, la adăpostul lozincilor „națiune” sau „patrie”. Fascismul german, cel mai rău prigonitor al popoarelor, care amenință existența națională a tuturor popoarelor lumii.

Învățările lui Lenin și ale lui Stalin în problema națională și în problema colonială. Prințipiu marxist – „poporul care asuprește alte popoare nu poate fi el însuși [un popor] liber” – și fundamentalul său. Dreptul națiunilor la autodeterminare până la separarea lor de stat reprezintă o lozincă democratică. Însemnatatea acestui prințipiu leninist-stalinist, ca armă în lupta împotriva șovinismului. Lenin despre principalele obiective ale comuniștilor din țările oprimate și din țările asupratoare.

Politica națională a claselor dominante din România. Componența națională a României. Politica de tipul „dezbină și stăpânește”. Persecuția legală și ilegală în România. „Metoda basarabeană”. Muncitorii români, maghiari, bulgari și evrei din România au interese comune în lupta împotriva reacțiunii unite.

Tema 5: Principalele trăsături ale capitalismului

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 5 ore; consultații – 2 ore; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Noțiuni generale despre formațiunile economico-sociale. Tipurile de formațiuni economico-sociale. Schimbarea formațiunilor și fundamentalul istoric al fiecărei dintre ele.

Apariția capitalismului. Demascarea minciunilor cu privire la faptul că apariția capitalismului s-a datorat oamenilor iubitori de muncă și chibzuiți, pe de o parte, și leneșilor și celor pierde-vară, pe de altă parte. Destrămarea feudalismului și dezvoltarea producției de marfă, condiție pentru apariția capitalismului.

Premisele istorice ale apariției capitalismului: 1. Acumularea bogățiilor în mâna unui număr restrâns de oameni și 2. Crearea maselor de muncitori „liberi”. Dezvoltarea capitalismului comercial și a celui provenit din camătă (Fuggerii, Volzi și.a.; pirateria; Liga hanseatică; cucerirea și jefuirea coloniilor; alungarea țăranilor de pe pământuri; jefuirea pământurilor bisericești și a proprietății obștești).

Caracteristica producției de mărfuri. Ce este marfa? Diviziunea socială a muncii, ca bază a producției de mărfuri. Valoarea de întrebunțare și valoarea de schimb. Munca socială necesară. Prețul. Anarhia producției, ghid inevitabil al economiei de marfă.

Meșteșugarul și țăranul mijlocaș, reprezentanți tipici ai economiei de marfă obișnuite. Starea lor duplicită și fragilitatea lor. Ruinarea permanentă a micilor producători de către marii producători și transformarea unora în proletari și a altora în mari proprietari ai mijloacelor de producție.

„Capitalismul reprezintă producția de marfă în gradul cel mai înalt al dezvoltării sale, atunci când forța de muncă devine o marfă” (Lenin). Condițiile transformării forței de muncă într-o marfă. Valoarea și prețul forței de muncă. Salarialul. Tipuri de salarii.

De unde își extrage capitalistul câștigul? Supramunca și valoarea adițională. Modalități de intensificare a exploatarii muncii și lupta pentru ziua de muncă. Concentrarea și centralizarea capitalului.

Caracterul ireconciliabil al contradicțiilor de clasă dintre muncitori și capitaliști. Caracterul inevitabil al ascuțirii acestor contradicții pe parcursul dezvoltării capitalismului. Demascarea minciunii fasciste cu privire la lichidarea contradicțiilor capitaliste din Germania. Caracterul inevitabil și necesitatea înlocuirii capitalismului prin socialism.

Tema 6: Antecedentele și istoria răscoalei țărănești din anul 1907

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Legea agrară din 1864 și consecințele sale. Legea agrară din 1864 a fost promulgată de domnitorul Cuza, dar a fost pusă în practică de către Carol [de] Hohenzollern. Cel din urmă a condus agricultura românească pe calea prusacă. Dezrobirea țăranilor de pământ. Țărani primesc pământ mai puțin și mai de proastă calitate, în comparație cu acela pe care ei îl foloseau în perioada „regulamentului organic”, și la un preț de

răscumpărare mai mare. „Dezrobirea” – una dintre metodele de acumulare primitivă a capitalului. Pădurile, păsunile și drumurile trec în proprietatea moșierilor. 85% din gospodăriile țărănești nu au un minimum de subzistență, iar celelalte sunt lipsite de orice fel de posibilități de dezvoltare. Însemnatatea preponderentă a sistemului de arendă prin dijmă. Legile în domeniul agrar adoptate în timpul lui Carol I pun 95% din populația țării în afara legii. Carol I le-a oferit țărănilor „libertatea” de a muri de foame sau de a se băga slugi la moșieri.

Vechea economie de tip moșieresc din România, strâns legată de șerbie, s-a transformat treptat într-o economie de tip junkeristo-capitalist, cu toate că, până astăzi, îi sunt caracteristice rămășițele feudalismului.

Dezvoltarea capitalistă a agriculturii din România. Figurile centrale devin arendașul și arendașul intermediu. Formarea trusturilor arendășești. Rationalizarea în agricultură. Agricultura de tip intensiv. Eliminarea treptată a arendeii naturale, a plății în natură, a arendeii în bani și a salariului. Trecerea inventarului țărănesc în mâinile marilor arendași. Diferențierea continuă a satelor. Pauperizarea rapidă a maselor țărănești. Dezvoltarea limitată a pieței interne împiedică dezvoltarea industriei naționale. Economia junkeristo-capitalistă a României devine o piedică pentru dezvoltarea forțelor industriale ale țării, în general, piedică ce poate fi eliminată doar pe cale revoluționară. Identitatea de interes ale burgheziei și ale moșierilor în menținerea unei agriculturi de tip junkeristo-capitalist; identitatea de interes ale muncitorilor și ale țărănilor în eliminarea rămășițelor de tip feudal din agricultură.

Desfășurarea evenimentelor și lecțiile Răscoalei din 1907. Revoltele țărănești din anii 1888, 1889 și 1900. Influența Revoluției Ruse din anul 1905¹⁴. Răscoală țărănească din România a început ca o mișcare antisemita, care s-a transformat rapid într-o mișcare împotriva boierilor. De la lozinca „Împotriva inegalității!” către lozinca „Noi vrem pământ!”. Răscoală țărănească generală a fost îndreptată împotriva rămășițelor feudale, dar s-a aflat sub conducerea chiaburilor, preoților și a cărciumarilor. Partidul Socialist din România i-a sprijinit, în mod obiectiv, pe moșieri. Muncitorii s-au aflat alături de țărani doar în cazuri izolate. Desfășurarea răscoalei. Alianța liberalilor și a conservatorilor împotriva țărănilor. Intervenția militarismului german. Perfidia și duritatea lui Carol I. Cauzele înfrângerii răscoalei țărănești. Răscoală a adus foloase chiaburilor și a grăbit dezvoltarea agriculturii.

În România, fără rezolvarea problemei agrare nu poate fi dobândită libertatea națională și independența țării și nu poate fi instaurat un regim democratic.

Tema 7: Imperialismul, stadiul final al capitalismului

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 5 ore; consultații – 2 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Imperialismul reprezintă continuarea directă și dezvoltarea principalelor caracteristici ale capitalismului către un nou stadiu, mai înalt.

Caracteristica economică a capitalismului:

a) Concentrarea producției și formarea monopolurilor. Principalele informații cu privire la concentrarea și centralizarea capitalului.

b) Noul rol al băncilor și crearea capitalului finanțier. Cele mai puternice bănci, ca reprezentante ale monopolului bancar. Legătura dintre bănci și industriei. Oligarhia finanțieră.

c) Retragerea capitalului: cauze și consecințe. Retragerea capitalului ca armă [folosită] pentru subordonarea economică a țărilor mai slabe de către statele mai puternice. Informații cu privire la exportul de capital din Germania și din alte state europene, până la Primul Război Mondial și în perioada postbelică.

d) Împărțirea lumii între uniunile capitaliștilor. Lupta pentru piețe de desfacere.

e) Împărțirea lumii între marile puteri și lupta pentru reîmpărțirea lumii. Cucerirea coloniilor. Lupta capitalului finanțier german pentru reîmpărțirea lumii și bazele ideologice ale acesteia.

Caracteristica politică a imperialismului. Cotitura către reacțiune și metodele de forță în politică. Triumful reacțiunii în Germania hitleristă. Fascismul ca dictatură teroristă fățușă a celor mai reaționare, a celor mai șoviniste și a celor mai imperialiste elemente ale capitalului finanțier. Al Doilea Război Mondial, ca expresie directă a politicii capitalului finanțier german.

Parazitismul și putreziciunea capitalismului în perioada imperialistă. Întârzierea progresului tehnic. Dezvoltarea unilaterală a economiei și supunerea întregii economii naționale obiectivului privind pregătirea și desfășurarea războiului imperialist. Intensificarea corupției și a decadenței. Cumpărarea vârfurilor clasei muncitoare și crearea aristocrației muncitorești. Tentativa lui Hitler de a cumpăra largi pături sociale ale poporului german.

Imperialismul este capitalismul muribund. Acutizarea, la extrem, a tuturor contradicțiilor capitalismului, în perioada imperialistă. Contradicțiile dintre caracterul de masă al producției și proprietatea privată asupra mijloacelor de producție. Ascuțirea pronunțată a luptei de clasă. Imperialismul este o perioadă a războaielor și a revoluțiilor.

Legea dezvoltării inegale a capitalismului și însemnatatea sa capitală în perioada imperialistă. Schimbarea dezvoltării inegale în perioada capitalistă. Dezvoltarea inegală și lupta pentru reîmpărțirea lumii. Dezvoltarea inegală și victoria socialismului în Rusia. Însemnatatea pentru lupta de clasă a acestei legi.

Tema 8: România în timpul Primului Război Mondial

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

România, obiect și subiect al imperialismului. Carol I, în calitate de agent al imperialismului german. Tratatul secret cu Germania și Austria (1883). Influența capitalului străin asupra politicii externe a României. Rolul României în Războiul Balcanic. Caracterul imperialist al Primului Război Mondial. Planurile imperialiste germane în Europa de Sud-Est. România, punct esențial pe drumul către Bagdad. Luddendorf și contele Czernin despre importanța României pentru imperialismul germano-austriac.

Politica imperialistă a claselor dominante din România: „Pentru onoare și profit”. Transilvania sau Basarabia? Moșierii și capitaliștii români nu s-au străduit să îi elibereze pe „frații” aflați de cealaltă parte a graniței, ci doar să dobândească noi obiective bogate în vederea exploatarii.

România între neutralitate și război. Avantajul neutralității. Afacerile continuă să prospere. Corupția oamenilor de stat români și a presei române. Comerțul de culise cu ambele grupări imperialiste. Teama încheierii unei păci premature. Interesele dinastiei și teama [acesteia] față de popor. Lupta muncitorilor români împotriva războiului. Nemulțumirea crescândă a țăranilor.

Cauzele înfrângerii României. Prețul plătit de România pentru intrarea în război. România, țară înapoiată din punct de vedere economic și slabă din punct de vedere militar. Ea a intrat în război total nepregătită. Țăranii în uniformă de soldați nu știau pentru ce luptă. Coțofăneștiul, simbol al putreziciunii claselor dominante, în timpul războiului.¹⁵ Boierii se ocupă cu trădarea și cu îmbogățirea, iar soldații își dau viață. Cum se explică eroismul soldaților români la Mărășești? Armatate rusești au salvat România de la ocuparea sa în totalitate de către Germania. România sub autoritatea ocupanților germani. Pacea impusă, de la București, și anularea acesteia ca urmare a luptei aliaților și a tinerei republici sovietice împotriva imperialismului german.

Consecințele războiului pentru poporul român. România a ieșit din război slabă din punct de vedere economic. Reforma agrară, consecință directă a friciei față de influența revoluției ruse. Ocuparea Basarabiei. Rolul contrarevoluționar al boierilor români. Intervenția împotriva Ungariei Sovietice.¹⁶ Războiul nu a rezolvat problema agrară, ci a intensificat contradicțiile din politica externă a României, transformând-o într-un segment al „cordoanelui sanitar” împotriva Uniunii Sovietice, consolidând contradicțiile dintre capitaliști și muncitori și transformând România într-o „închisoare a popoarelor”.

Tema 9: Adevărata față a „României Mari”

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore

Cui a adus foloase războiul? Grație Primului Război Mondial, România și-a dublat teritoriul, sporindu-și populația de 2,5 ori. Ea s-a transformat dintr-o țară agrară într-o țară agrar-industrială și dintr-un stat național într-unul multinațional.

Primul Război Mondial a lăsat moștenire poporului muncitor o agricultură și o industrie ruinate, finanțele distruse în totalitate, o uriașă datorie de stat, inflație și scumpirea, fără seamăn, a tuturor [produselor]. Capitalul financiar a obținut câștiguri fără precedent grație uzurpării gratuite a întreprinderilor de stat din Transilvania, a fuzionării băncilor din noile regiuni, a subvențiilor de stat, a operațiunilor valutare, a inflației și.a. Mulțumită giganticelor rate de răscumpărare, stoarse de la țăranii, moșierii fuzionează, în parte, cu capitalul financiar, dobândind, astfel, cele mai bune terenuri.

Ce [foloase] a adus țăranilor reforma agrară? În realitate, doar 29% dintre țăranii care aveau drept să primească pământ l-au primit. Gospodăriile cele mai mici și cele mai mari au rămas, ca și până atunci, două poluri opuse unul altuia. 82% din țăranii au fost lipsiți de minimul necesar traiului. Reforma agrară a intensificat și acutizat problema țărănească în România.

România pe calea contrarevoluției interne și externe. Politica internă și externă a „României Mari” a fost determinată de împrejurările în care clasa dominantă: a) a opriat mișcarea revolutionară în Basarabia, Transilvania și Ungaria; b) a participat la intervenția împotriva Uniunii Sovietice;¹⁷ c) a dobândit, grație tratatelor de pace,

o numeroasă populație neromânească, drept răsplată pentru faptul că ea [clasa dominantă] s-a obligat să transforme România într-un segment al cordonului sanitar împotriva Uniunii Sovietice.

Transferul tuturor greutăților de război asupra celor ce muncesc și rezolvarea problemei agrare în folosul boierilor au avut drept consecință sărăcirea continuă a muncitorilor și a țăranilor, ascuțirea luptei de clasă și transformarea României într-o feudă a Siguranței, condusă pe baza legilor excepționale și a situațiilor extraordinare. Politica internă contrarevoluționară a netezit calea fascismului. În mod logic, politica externă antisovietică [promovată] a făcut din România o pradă ușoară pentru fascismul hitlerist.

Principalele fundamente ale „României Mari”. Așa-numita „Românie Mare” a fost edificată pe profunde contradicții interne și externe:

- a) între regiunile băștinașe și noile provincii,
- b) între români și minoritățile naționale,
- c) între muncitori și capitaliști,
- d) între țărași, capitaliști și moșieri,
- e) între capitalul finanțiar național și cel internațional, mai ales că cel dintâi a făcut concesii, oferind, în cele din urmă, capitalului finanțiar german posibilitatea de a-l detine în totalitate.

Aceste contradicții, precum și regimul reacționar-terorist, în ansamblul său, au ruinat structurile economice și politice ale țării. În acest fel, România – așa cum a fost ea creată de clasele dominante – a reprezentat, din toate punctele de vedere, un avorton, debil și slab în interior și la exterior.

Nu fascismul și războiul, ci manifestarea liberă a voinței tuturor popoarelor României și cooperarea strânsă cu statele democratice vecine – în primul rând cu URSS – vor asigura României o dezvoltare internă și externă favorabilă.

Tema 10: Cele trei perioade ale mișcării muncitorești românești

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Clasa muncitoare din România. Dezvoltarea târzie – dar mai rapidă, prin comparație – a capitalismului în România. Dezvoltarea industriei românești. Ce a contribuit la industrializarea țării și ce a împiedicat-o? Date statistice comparative cu privire la numărul întreprinderilor și al muncitorilor industriali, de până la și de după Primul Război Mondial. Statutul economic, social și politic al clasei muncitoare. Condițiile de muncă și legislația muncii în România. Șomajul organic și cauzele sale. Legislația teroristă a burgheziei române contra clasei muncitoare.

Primii pași ai mișcării muncitorești. Saint-simoniștii Teodor Diamandi¹⁸ și Manolache Bălăceanu¹⁹. Pătrunderea ideilor marxiste în anii '80. Rolul emigrantilor politici ruși și basarabeni în răspândirea socialismului în România. Influențele narodnice și eliberatoare. Curentele anarhist și sindicalist.

Fiii de boieri și intelighenția, fondatori ai Partidului Socialist din România. Primele sindicate muncitorești și lupta lor grevistică. Lipsa de organizare a Partidului Socialist. Traducerile falsificate din Marx, baza ideologică a partidului. „Calea legală”, baza tehnică

a partidului. Ion Nădejde și Dobrogeanu-Gherea, exponenți ai oportunismului în interiorul partidului.

De la „calea legală” la acțiunea spărgătorilor de grevă și trădarea țăranilor care luptă. Lichidarea partidului la Congresul al V-lea și trecerea fățișă de partea burgheziei (1898-1900). Dezvoltarea spiritului revoluționar în rândul clasei muncitoare, principala cauză a trădării „tinerimii virtuoase”.

Mișcarea muncitorească sub semnul centrismului românesc. Noul avânt al mișcării muncitorești, sub influența Revoluției Ruse din 1905. Muncitorii Frimu²⁰ și Gheorghiu²¹, reprezentanți ai aripii revoluționare a clasei muncitoare. Dobrogeanu-Gherea, adept al ideilor lui Kautski și circa al ideilor liberalo-reacționare, struviste²² și centriste.

Partidul Socialist în perioada revoltei țărănești din 1907. Tactică folosită de conducerea partidului [de tipul] „jos armele”. Eroicele acte de solidaritate ale muncitorilor din județele Prahova și Galați.

Sângeroasa zi de 13 iunie 1912, de la Galați. Lupta împotriva participării la Războiul Balcanic. Politica centristă a conducerii de partid în perioada primului război imperialist. Lenin despre poziția reprezentanților partidului român la Zimmerwald²³.

Mișcarea muncitorească românească în perioada dintre cele două războaie. Influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie asupra mișcării muncitorești din România. 13 decembrie 1918. Debutul mișcării comuniste în Basarabia, Bucovina, Transilvania și regiunile originare ale României. Inconsistența mișcării muncitorești în problema intervenției împotriva Ungariei Sovietice.

Greva generală din octombrie 1920 și cauzele insuccesului ei. Proletariatul român în lupta pentru apărarea Uniunii Sovietice. Congresul de constituire al Partidului Comunist Român, din mai 1921. Partidul Comunist Român în perioada legală (1922-1924). Schisma mișcării muncitorești a Partidului Socialist Român. Lupta PCR pentru unitatea mișcării muncitorești. Lupta partidului împotriva reacțiunii și a fascismului. Consecvențele luării de poziție ale PCR privind dreptul națiunii la autodeterminare până la separarea de stat. Partidul în fruntea luptelor clasei muncitoare, în 1932-1933. Grivița, semnalul luptei împotriva fascismului iminent. Partidul în luptă pentru crearea unui front unic al tuturor forțelor antifasciste. PCR, unicul partid care a avertizat la timp cu privire la pericolul reprezentat de fascism și de război și care a luptat cu consecvență și eficacitate împotriva acestui pericol. Rolul conducător al PCR în salvarea țării de la catastrofă.

Mucenicii și eroii mișcării revoluționare și luptei antifasciste din România: Leone Filipescu²⁴, Ion Grecea, Pavel Tkacenko²⁵, Ana Pauker și alții.

Mișcarea muncitorească și PCR, forțele populare cele mai progresiste ale României. Doar sub conducerea lor România poate să reînflorească și să revină la belșug, după războiul pustiitor.

Tema 11: Cum a ajuns fascismul la putere în România

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

România între stabilizare și criză. Criza mondială a capitalismului, de după Primul Război Mondial. Înfrângerea revoluției în Occident. Consolidarea dictaturii proletariatului în Uniunea Sovietică. Stabilizarea temporară și relativă a capitalismului.

România în perioada acestei stabilizări. Eșecul revoluției agrare. Mișcarea muncitorească sub teroarea permanentă. Stabilizare pe seama maselor muncitoare de la oraș și de la sat.

Consecințele acestei stabilizări: degradarea agriculturii. Sărăcirea continuă a maselor muncitorești și țărănești. Slaba dezvoltare a pieții interne. Baza fragilă a industriei naționale.

Criza economică mondială lovește România cu forță puternică. Criza economică din România se împletește cu permanenta criza agrară și cu cea financiară.

Criza politică. Schimbarea continuă a guvernelor și consecințele sale. Constituirea fațțiunilor fasciste în toate partidele burgheze. Național-țărăniștii, chemeți [la guvernare] în calitate de salvatori ai țării, au ei însiși nevoie de un salvator. Cine sunt național-țărăniștii și ce urmăresc ei? Național-țărăniștii îl cheamă, din străinătate, pe Carol al II-lea, care trebuie să reprezinte salvatorul așteptat.

Carol al II-lea îndreaptă țara către fascism. Carol al II-lea, simbolul și ultima expresie a descompunerii economice, politice și militare, care caracterizează România de după Primul Război Mondial. Eforturile eşuate ale lui Carol al II-lea, de a continua aceste tentative. Acutizarea crizei politice. Două tendințe ale celei mai reacționare părți a burgheziei române: a) dictatura fascistă; b) dictatura regală fascistă. Guvernul Goga-Cuza, baza sa socială și cauzele căderii acestuia. Intensificarea luptei de clasă și a mișcării antifasciste.

Neavând forță să scoată România din criza în care o aduse regimul burghezo-moșieresc, Carol al II-lea instaurează propria dictatură regală fascistă și pregătește războiul împotriva URSS, alături de Hitler. Lovitura de stat de la 1 martie 1938²⁶ și principalele caracteristici ale fascismului regal. Bazele contradicției cu Garda de Fier. Carol al II-lea, agent al fascismului hitlerist.

Bazele fascismului românesc. Modul în care a fost creată România Mare. Slăbiciunea sa economică și politică a avut drept consecință faptul că stabilizarea în România a fost, în mare parte, provizorie și a avut un caracter relativ. Criza agrară nu încetează. Criza economică s-a împletit cu o profundă criză politică. Tentativele de ieșire din criză pe spinarea maselor muncitoare au avut ca urmare apariția unei și mai mari instabilități politico-economice a sistemului, ducând la intensificarea contradicțiilor de clasă și la ascuțirea luptei de clasă. Fascismul și războiul au fost pregătite de către toate partidele burgheze din România de după Primul Război Mondial. În acest proces, Carol al II-lea a avut rolul principal.

Tema 12: Demascarea lozincilor demagogice și a „teoriilor” fasciste cu privire la „spațiul vital” și la rase

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

„Teoria cu privire la rasă” și teoria „spațiului vital”, principala armă ideologică a imperialiștilor și fasciștilor germani și români pentru justificarea planurilor lor cuceritoare, distrugerea altor popoare și instaurarea fătișă, în țară, a unui regim terorist. Teoria cu privire la rasă a fost împrumutată de către fasciști de la „teoreticienii” imperialiști din trecut.

Ce sunt rasele și diferențele rasiale? Translatarea, de către fascism, a relațiilor din lumea animală în viața socială. Absurditatea cerinței privind păstrarea „purității rasiale a săngelui”. Toate popoarele au posibilități egale de dezvoltare. Întotdeauna, în istorie, „teoriile” cu privire la supremația rasială aparentă au slujit cuceritorilor pentru a justifica acțiunile banditești.

Antisemitismul ca aspect al teoriei rasiale. Cele trei faze ale evoluției antisemitismului în România: faza tranzitiei de la feudalism la capitalism, faza compromisului între burghezie și aristocrație și faza imperialismului. Antisemitismul a fost întotdeauna mijlocul aflat la dispoziția reacțiunii române și a fascismului, pentru devierea nemulțumirii maselor de la adevărății vinovați de nefericirea lor, pentru compromiterea mișcării revoluționare, pentru atragerea micii burghezii de partea fascismului. Antisemitismul din România, ca mijloc pentru îmbogățirea personală a bandiților fasciști.

Are nevoie România de un spațiu vital? Esența imperialistă a teoriei spațiului vital. Bunăstarea poporului nu depinde de numărul de kilometri care dă suprafața teritoriului, ci de alți factori: a) nivelul de dezvoltare al forțelor de producție, b) orânduirea socială, c) relațiile comerciale normale cu alte state.

Adevăratul spațiu vital al poporului român este în România, și nu dincolo de granițele țării. Și doar egalitatea în drepturi a tuturor popoarelor conlocuitoare din România, doar repartizarea echitabilă a avuției naționale va asigura fericirea și libertatea poporului român.

Tema 13: Cui a folosit, în realitate, fascismul românesc

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Protectorii și acoliții din culise ai fascismului românesc. Caracteristica generală a fascismului. Fascismul german, cel mai reaționar tip de fascism. Rolul fascismului german în apariția fascismului românesc.

Mișcarea cuzistă²⁷, arma verificată a tuturor partidelor guvernamentale înainte și după Primul Război Mondial. Caracterul său ultrareacționar îi facilitează colaborarea cu fascismul hitlerist. Eșecul fascismului regal al lui Carol al II-lea, provocat de susținerea insuficientă a capitalului financiar și de lipsa bazei de masă. „Garda de Fier”, mișcare de încredere a fascismului german și segment al capitalului financiar românesc. Succesele și insuccesele demagogiei sociale legionare, din punctul de vedere al lui Hitler și al capitalului financiar românesc. Mișcarea legionară a lui Antonescu,²⁸ mișcare de încredere a Germaniei hitleriste și a capitalului financiar românesc. Fundamentele luptei concurențiale dintre Antonescu și Horia Sima.

În România, fascismul a venit la putere grație masivului sprijin acordat de capitalul financiar liberal. Toate partidele guvernamentale din România, de după Primul Război Mondial, au netezit, în mod conștient, calea fascismului și a politicii reaționare a acestuia. Adevăratul înțeles al luptei duse de fascismul românesc împotriva vechilor partide. Capitaliștii evrei finanțează fascismul românesc. Protectorii și dirijorii din culise ai fascismului românesc se află, în mareea lor majoritate, în cercurile Băncii Naționale și ale Băncii Românești.

Ce a adus fascismul românesc capitalului monopolist german și român?

Adevăratul sens al cugetării „Pe urmele soldatului german merge socialismul”. Germanizarea industriei grele românești. Planul de 10 ani al lui Göring, pentru România. Fuzionarea căilor ferate române cu cele imperiale germane. Importul fără taxe vamale; export și tranzit pentru comerțul german. România, anexă agrară a imperialismului german. România, stat furnizor de sclavi și carne de tun. România, „creditor” al Germaniei hitleriste.

Germanii din România folosesc în propriile scopuri regimul fascist (autonomie economică și politică, reprezentanți ai monopolului german asupra comerțului extern). Germanii din România în rolul de polițiști hitleriști, asupritori ai maselor populare din România.

Introducerea forțată a sistemului de cartele în folosul marilor industriași români. Sensul creării administrației industriale militare în domeniul producerii de cărbune, de fier, de textile și încăltăminte. Exproprierea fățușă și ascunsă a pământurilor țăranilor în folosul moșierilor. Câștigurile uriașe ale moșierilor pe baza muncii forțate fasciste, a furniturilor militare și.a.

Cui folosește fascismul în România? Speculațiile lui Carol al II-lea și ale conducerii legionare. Ion Antonescu, administrator al uriașei averi a lui Carol al II-lea. Mihai Antonescu, un președinte strâns legat de capitalul financiar și bancar, de cartelurile de familie și de conducătorii venali ai trusturilor. Alți „parveniți” fasciști din clica mareșalului Antonescu. Speculanții regimului săngeros și jefuitor, instaurat în teritoriile sovietice, ocupate temporar.

Fascismul românesc a adus oamenilor muncii din România asasinate în masă, distrugeri și suferințe nemaipomenite. Români și germanii vinovați de aventura militară catastrofală trebuie să fie, cu toții, trași la răspundere și aspru pedepsiti pentru crimele lor.

Tema 14: Învățatura marxist-leninistă despre stat

Calculul timpului: lecție – 2 ore; activități independente – 6 ore; consultații – 1 oră; seminar – 3 ore; total – 12 ore.

Apariția statului. Statul nu este veșnic. Comuna primitivă și comunismul primitiv nu cunosc clasele și statul. Evoluția diviziunii muncii, a proprietății private, a claselor; exploatarea și apariția statului, ca armă aflată în mâna clasei dominante pentru suprimarea claselor exploatațe.

Istoria societății reprezintă istoria luptei de clasă. Statul este proprietar de sclavi. Statul feudal. Statul capitalist. Trecerea de la o formăiune socială și o formă de stat la alta se face pe fondul unor profunde perturbări economice, sociale și politice.

Functiile statului: a) să slujească, în interiorul țării, ca instrument pentru suprimarea claselor exploatațoare. La atingerea acestui obiectiv sunt folosite poliția, jandarmeria, armata, închisorile, judecătoriile și.a. Exemple din istoria contemporană a României; b) funcțiile statului în exterior: organizarea de campanii de cucerire sau de apărare a statului în fața invaziei banditești, venite din partea concurenților săi.

Tipuri de state capitaliste. Două sunt metodele de dominație ale burgheziei: democrația și dictatura teroristă fățușă. Politica cnutului și a turiei dulci.

a) Democrația burgheză. Avantajele sale, prin comparație cu fascismul. Stalin despre democrația burgheză din Anglia și SUA. Caracterul de clasă și limitele democrației burgheze (Repubica austriacă). Separarea puterilor: puterea judecătorească și puterea executivă. Așa-numita „independență” a funcționarilor și a judecătorilor.

b) Statul fascist este dictatura teroristă fățușă a capitalului monopolist. Statul hitlenist – dictatură teroristă fățușă a celor mai reaționare și celor mai șoviniste elemente ale capitalului finanțier, [statul] care urmărește suprimarea voinei poporului, suprimarea tuturor libertăților democratice și a cuceririlor [democratice], înlăturarea poporului de la conducerea statului și autoconducerea. Giganticul aparat de constrângere: siguranța, jandarmeria, poliția agrară, trupele interne și.a.

Umfarea monstruoasă și birocratizarea aparatului de conducere, samavolnicia neîngrădită. Cucerirea locurilor [funcțiilor, posturilor] rentabile. Comportamentul irresponsabil, necontrolat al bonzilor fasciști, pentru care „legea nu există”. Amestecul fățuș al statului în activitatea economică.

Condițiile de armistițiu și hotărârile de la Conferința din Crimeea²⁹ obligă România: să curețe în profunzime aparatul de stat de elementele fasciste. Aceasta [curățarea] este necesară pentru ca în România să fie creat un aparat de stat de tip democratic și pentru a asigura independența și înflorirea țării.

RGVA, Fond 1p, opis 18, dosar 41, f. 96-118

NOTE

¹ Statele Învincătoare în Primul Război Mondial.

² Ofensiva declanșată de Armata Roșie în zona Moscovei (5 decembrie 1941-7 ianuarie 1942).

³ Este avută în vedere ocuparea Bizertei și a Tunisului, la 7 mai 1943, și capitularea trupelor germano-italiene din Africa de Nord, la 13 mai 1943.

⁴ Ofensiva Iași-Chișinău a început la 20 august 1944.

⁵ Întrevederile liderilor sovietici, americani și britanici, desfășurate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la Moscova, și cunoscute sub denumirea generică de „conferințele de la Moscova”: Conferință tripartită (I.V. Stalin, Averell Harriman, lordul Beaverbrook și V.M. Molotov) de la Moscova, desfășurată la 29 septembrie-1 octombrie 1941; Conferință tripartită de la Moscova (Winston Churchill, I.V. Stalin, Averell Harriman), desfășurată la 12 august-17 august 1942; Conferință de la Moscova (Cordell Hull, Anthony Eden, V.M. Molotov, I.V. Stalin și ambasadorul Chinei în URSS, Fu Bingchang), desfășurată la 18 octombrie-1 noiembrie 1943; Conferință de la Moscova (I.V. Stalin, Winston Churchill, Anthony Eden, V.M. Molotov), desfășurată la 9-10 octombrie 1944.

⁶ Conferința s-a desfășurat între 28 noiembrie și 1 decembrie 1943.

⁷ Conferința s-a desfășurat între 21 august și 1 octombrie 1944.

⁸ Vezi Andrei Oțetea, R. Schwann (ed.), *Karl Marx. Însemnări despre români. Manuscrisse inedite*, Editura Academiei RPR, București, 1964.

⁹ Țărani din Țara Românească.

¹⁰ Reprezentanți ai haiducilor din Basarabia, Bujor Stefan fiind cel mai cunoscut dintre ei.

¹¹ Este vorba despre așa-numitele „mișcări haiducești” din Basarabia, din prima jumătate a secolului al XIX-lea, *Istoriia Moldavskoi SSR/Istoria RSS Moldovenești*, vol. 1, Editura Cartea Moldovenească, Chișinău, 1965, p. 423-425. Vezi și *Sovetskaia Moldaviia. Kratkaia Enziklopediia/Moldova Sovietică. Scurtă enciclopedie*, Redacția principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, Chișinău, 1982, p. 82.

¹² Eteria (Philiki Hetairia/Societatea prietenilor) – organizație secretă creată la Odessa, la 14 septembrie 1814, care avea ca scop eliberarea creștinilor, cu precădere a grecilor, de sub stăpânirea otomană și întemeierea unor state creștine libere, în primul rând a unei Elade libere. Eteria avea filiale peste tot unde existau comunități grecești, desfășurând o activitate intensă și în Principatele Române.

În 1821, Eteria a decis declanșarea revoluției, dar erorile făcute încă de la început de Alexandru Ipsilanti, devenit epitet general al Eteriei, aveau să-i creeze grave dificultăți. Revoluția eteriștilor a eșuat, fiind înăbușită prin forță de armata otomană. În urma presiunii statelor occidentale, Poarta a fost nevoită să recunoască independența Greciei Centrale (Etolia, Beotia, Eubcea, Attica, Peloponezul și insulele Ciclade).

¹³ Nu este vorba despre abolirea șerbiei, ci despre lichidarea servituirilor prin Legea rurală, promulgată de A.I. Cuza, la 14/26 august 1864. În spațiul românesc, șerbia a fost abolită de către Constantin Mavrocordat, la 5 august 1746, în Țara Românească, și la 6 aprilie 1749, în Moldova.

¹⁴ Revoluția Rusă din 1905 – mișcare violentă antigovernamentală din întreaga Rusie, provocată de nemulțumirea generală a populației imperiului. Forțele protestatare au acționat dispersat, fără a fi organizate sau controlate de formațiuni politice. Fiecare categorie socială își urmărea propriile scopuri: țărani (nemulțumiți de modalitățile eliberării din iobagie la 1861), muncitorii din industrie (revendicări economice și politice), intelectualii și liberalii (drepturi cetățenești), minoritățile naționale (drepturi politice și culturale). La 9/22 ianuarie 1905, la Sankt Petersburg, s-a desfășurat un marș de protest, dispersat în forță de către trupele de cazaci și soldat cu numeroase victime. Vârsarea de sânge chiar în fața Palatului de Iarnă a provocat revoltă în societatea rusă. Revoltele țărănești s-au desfășurat pe toată durata anului 1905 și au durat până în 1908. În zonele industriale ale Imperiului rus, au izbucnit acțiuni de protest în masă ale muncitorilor, care au culminat cu greva generală de la Moscova și de la Sankt Petersburg din toamna anului 1905. La 17/30 octombrie 1905, țarul Nikolai al II-lea a semnat Manifestul din Octombrie, prin care se acordau drepturi cetățenești, permisiunea de formare a partidelor politice, extinderea dreptului de vot și instituirea Dumei ca organ central legiuitor. Ultima manifestare a nemulțumirilor a avut loc în decembrie 1905, la Moscova, unde greva generală, organizată de bolșevici, s-a transformat în lupte de stradă, reprimate de către trupele țărănești. În urma cedărilor autocratiei, pe scena politică a Rusiei au apărut partide precum Partidul Constitutional-Democratic (Kadetii), al intelectualilor liberali, Grupul Muncii (Trudoviki), Uniunea de la 17 octombrie (Octombristii) și Uniunea Proprietarilor Agricoli. Legile electorale, promulgate în decembrie 1905, oferea dreptul la vot prin colegiile electorale. Conform proiectului de constituție, prezentat de guvern, în aprilie 1906, țarul era confirmat ca autocrat, având control total asupra guvernului, politicii externe, Bisericii și forțelor armate, iar Duma devenea camera inferioară a parlamentului bicameral, camera superioară fiind Consiliul de Stat, numit de țar. Proiectele legislative, pentru a căpăta putere de lege, trebuiau aprobate de Dumă, de Consiliul de Stat și, în final, de țar. În scurt timp, Duma a devenit o tribună de la care se cerea continuarea liberalizării vieții politice, motiv pentru care, în iulie 1906, țarul a dizolvat prima Dumă. A urmat o serie de acte teroriste, printre care tentativa eșuată de asasinare a prim-ministrului, Piotr Stolipin, fapt care a determinat refuzul autocratiei de a aproba proiectul constituției. Situația în Rusia a rămas neschimbată, până la Primul Război Mondial, întreaga putere politică fiind concentrată în mâinile țarului. Vezi, pe larg, Geoffrey Hosking, *Rusia, popor și imperiu, 1552-1917*, trad. de Dana Crăciun, Hortensia Pârlög, Maria Teleagă, Editura Polirom, Iași, p. 280-297.

¹⁵ Referire la romanul lui D.V. Barnoschi, *Neamul Coțofănesc* (Cultura Românească, București, 1930). George Călinescu afirmă despre Barnoschi faptul că, în romanele sale, acesta trata „(...) teme scabroase, în decor istoric sau cosmopolit, destăinuind practici sexuale inavuabile, sub pretextul de a vesteji «morala cea bolnavă de tabu»”. Vezi George Călinescu, *Istoria literaturii române dela origini până în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941, p. 834-835.

¹⁶ Pe fondul succeselor obținute pe frontul de vest, împotriva Cehoslovaciei, în Primul Război Mondial, autoritățile maghiare au decis începerea ofensivei pe frontul românesc de la Tisa, cu obiectivul de a împinge trupele românești de la Tisa pe linia de demarcare din Crișana. La 20 iulie 1919, trupele maghiare au deschis ostilitățile pe frontul de pe Tisa, reușind să traverseze râul și să-și creeze un cap de pod. În urma luptelor, armata română a reușit să opreasă ofensiva maghiară și să-i determine pe inamici să se retragă peste Tisa. Ignorând îndemnurile Consiliului Suprem Interaliat, Ionel I.C. Brățianu a decis să eliminate definitiv pericolul maghiar, ceea ce s-a și întâmplat când, la 4 august 1919, Armata Română intră în Budapesta. Motivele care au determinat acțiunea românească au fost: securitatea și prestigiul. Intervenția împotriva guvernului comunist de la Budapesta era cerută și de reprezentanții

clasei politice maghiare, care fusese înlăturată de la putere de comuniștii lui Béla Kun: „La 10 iulie, fostul prim-ministru Gyula Andrássy, prințul de Windischgrätz și fostul prim-ministru Vászonyi Vilmos au solicitat lui N. Petrescu-Comnen (pe atunci, șeful Biroului român de presă de la Berna) să contribuie alături de forțele anticomuniste din Ungaria (...): „Singura putere în măsură de a lichida bolșevismul, în centrul Europei, este România. Numai cu concursul Dvs. putem să ne salvăm țara și să se restabilească pacea și ordinea în inima Europei.” Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ed. a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2008, p. 298-300. Se știe că în acea perioadă guvernul comunist condus de Béla Kun intenționa să declanșeze un atac conjugat ungaro-sovietic împotriva României (trupele sovietice urmău să atace România pornind de pe teritoriul Ucrainei Sovietice). Convergența de interes dintre Budapesta și Kiev avea la bază convingerea că România era inamicul comun al celor două tineri republici comuniste: „Ungaria este, în momentul de față aliată noastră și oferă forțele sale armate pentru lupta împotriva statelor capitaliste. Ni s-a fixat misiunea: invadarea României, sprijinind flancul nostru drept pe Ungaria și împingându-i pe români spre mare.” Vezi Mihail Meliușov, *Osvoboditelni pohod Stalina. Bessarabskii vopros v sovetsko-rumînskikh otnošeniiakh, 1917-1944/Campania eliberatoare a lui Stalin. Problema Basarabiei în relațiile sovieto-române, 1917-1944*, Editura „Iauza”, Editura „Eksmo”, Moscova, p. 79-80.

¹⁷ Concepție predominantă în istoriografia sovietică, privind „intervenția celor 14 state imperialiste împotriva Rusiei Sovietice”, în rândul cărora era inclusă și România, pe motiv că ar fi „cucerit Basarabia la începutul anului 1918”.

¹⁸ Numele corect este Teodor Diamant. Reprezentant al socialismului utopic în România.

¹⁹ Numele corect este Emanoil (Manolache) Bălăceanu. Moșier din Muntenia, adept, de asemenea, al ideilor socialiste utopice. Alături de Teodor Diamant a pus bazele Falansterului de la Scăieni.

²⁰ I.C. Frimu (1871-1919) – membru al mișcării muncitorești românești; s-a născut într-o familie de țărani săraci; de meserie, dulgher. Din 1891, a desfășurat activități în direcția creării și a consolidării sindicatelor profesionale muncitorești. În 1893, este unul dintre organizatorii Partidului Social-Democrat din România. După 1899, a condus Organizația „Munca”. În 1902, deschide lucrările primului Congres al Partidului Social-Democrat. În 1917, a fost delegat la Conferința Internațională a II-a, de la Stockholm.

²¹ Mihail Gheorghiu-Bujor (1881- 1964) – avocat și ziarist român; membru al mișcării muncitorești din România. Debută ca ziarist în 1904, publicând articole în „Cronica”, iar apoi în „România Muncitoare”, cel mai important organ de presă socialist, devenind redactor-șef al acestuia. În timpul Primului Război Mondial, la Odessa, a organizat Comitetul Român pentru Acțiunea Social-Democrată pentru sprijinirea Revoluției din Octombrie. În 1918, devine membru al Colegiului Superior pentru luptă împotriva contrarevoluției în sudul Rusiei. Revine în România în 1920. Se înscrive în Partidul Comunist Român în 1921. Este arestat și condamnat la închisoare în același an. Eliberat în 1933, se implică în activitatea ilegală a Partidului Comunist. Închis din nou, în perioada 1934-1935; eliberat pentru scurtă vreme, este din nou închis între 1938 și 1944; după 23 august 1944, devine președinte al Comitetului condamnaților politici antifasciști; deputat în Marea Adunare Națională din 1956.

²² Piotr Berngardovici Struve (1870-1944) – om politic, economist, publicist, istoric și filozof rus. În 1890, a organizat unul dintre primele cercuri marxiste de la Sankt Petersburg; delegat la Congresul de la Londra al Internaționalei a II-a (1896). Membru al Partidului Constituțional-Democrat (Kadetii) din Rusia (1905-1915), deputat al Dumei a II-a de Stat (din 1907), membru al Academiei de Științe a Rusiei (1917-1928), adversar deschis al revoluției bolșevice din 1917. În 1918, a părăsit clandestin Rusia, fiind condamnat la moarte, în contumacie, de autoritățile bolșevice. În 1928, a abandonat activitatea politică în cadrul emigrației ruse din Europa. În perioada 1928-1942, a locuit la Belgrad. În 1941, a fost arestat de către autoritățile de ocupație germane și deținut timp de trei luni sub acuzația de „prieten al lui Lenin”. În 1942, a plecat la Paris, unde a decedat.

²³ Lucrările Conferinței de la Zimmerwald s-au desfășurat în perioada 5-8 septembrie 1915. Obiectivul pentru care a fost convocată această conferință a fost unificarea elementelor revoluționare din mișcarea socialistă, însă participanții nu s-au putut pune de acord. Despre poziția lui Lenin față de comuniștii români vezi V.I. Lenin, *Polnoe sobranie sovietenii/Opere complete*, ed. a 5-a, vol. 54, Editura pentru literatură politică, Moscova, 1965-1975, p. 375.

²⁴ Leonte Filipescu (1895-1922) – membru al mișcării muncitorești; de profesie, chelner; în timpul Primului Război Mondial, a desfășurat propagandă împotriva războiului în rândul soldaților; în perioada 1918-1922, a fost unul dintre liderii aripii de extremă stânga din Partidul Social-Democrat, pronunțându-se pentru transformarea acesteia în partid comunist; a participat la organizarea grevei generale din 1920 și la primul Congres al Partidului Comunist Român (1921); căutat de autoritățile române, s-a refugiat în Bulgaria în aprilie 1921; în iunie 1921 se reîntoarce în România unde este arestat, la scurtă vreme, în octombrie 1921; mort „ca urmare a tentativei de evadare”.

²⁵ Pavel Tkacenko (Iakov Antipov) – lider al mișcării comuniste din Basarabia și România. În 1917 a participat la acțiunile gărzilor roșii bolșevice de la Petrograd, iar în 1919, a fost ales membru al Comitetului regional din Basarabia, din cadrul PC(b) al Rusiei, care își desfășura activitatea în ilegalitate. A avut un rol important în procesul de organizare și înființare a PCdR (Conferința de la Iași, martie 1921). La Congresul al III-lea al PCdR (Viena, august 1924), a fost ales membru al CC al PCdR. În august 1926, a fost arestat la București și executat de către autoritățile române la Chișinău (5 septembrie 1926).

²⁶ Evidență eroare a celor care au întocmit programa de curs. În realitate, Carol al II-lea a instaurat dictatura regală la 10 februarie 1938, odată cu adoptarea noii Constituții.

²⁷ Referire la organizația politică antisemită Liga Apărării Național-Creștine, înființată de A.C. Cuza la 4 martie 1923, la Iași. A fuzionat cu Partidul Agrar condus de Octavian Goga, formând Partidul Național-Creștin.

²⁸ La 4 septembrie 1940, regele Carol al II-lea l-a însărcinat pe Ion Antonescu să formeze guvernul, iar a doua zi, prin decret regal, l-a investit „cu depline puteri pentru conducerea statului”. După abdicarea regelui Carol al II-lea și revenirea regelui Mihai pe tron, generalul Antonescu a apelat la legionari, care, la acea vreme, reprezentau singura forță politică mai importantă care se oferise să susțină politica promovată de Ion Antonescu. În acest context, la 14 septembrie 1940, odată cu constituirea unui nou guvern, prin decret regal este proclamat „statul național legionar”, iar Mișcarea Legionară devinea „singura mișcare recunoscută în noul stat”. Prin același decret, Ion Antonescu devine „Conducătorul Statului Național-Legionar și Șeful Regimului Legionar”, iar Horia Sima, conducătorul Mișcării Legionare. Vezi Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 371-375.

²⁹ Referire la Conferința de la Ialta, ale cărei lucrări s-au desfășurat între 4 și 11 februarie 1945.

Documentul 188

Raportul lui L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Comitetului de Stat al Apărării, cu privire la efectivele, naționalitatea și componența pe grade a prizonierilor de război existenți în URSS la 11 mai 1945

Strict secret
Nr. 546/6t
12 mai 1945

NKVD al URSS transmite datele despre prizonierii de război, conform situației din 11 mai a.c., inclusiv:

1) La 11 mai, la punctele de primire, în lagărele NKVD și în spitale sunt deținuți 1 464 803 prizonieri de război.

Pe grade militare: generali – 93 pers.; ofițeri – 36 268 pers.; soldați și subofițeri – 1 428 442 pers.

Pe naționalități: germani – 747 733 pers.; maghiari – 275 448 pers.; români – 116 214 pers.; polonezi – 26 636 pers.; italieni – 19 889 pers.; francezi – 12 676 pers.; altele – 266 208 pers.

2) Conform datelor statelor-majore ale fronturilor, în decurs de trei zile, 9-11 și în dimineața de 12 mai, au fost luate prizoniere 697 000 pers., din care 47 de generali.

Din cei 697 000 prizonieri de război, la punctele de primire și în lagărele de front ale NKVD au fost preluate 82 000 pers. Ceilalți 615 000 prizonieri de război încă nu au fost predați NKVD de către unitățile armatei.

2) Potrivit evaluărilor NKVD și ale comandamentelor de fronturi, numărul total al prizonierilor de război, inclusiv al celor care încă nu au fost preluati de NKVD, este de 2 070 000 persoane.

Având în vedere că majoritatea prizonierilor din ultimele 3-4 zile sunt germani, se poate admite că, din totalul de 2 070 000 pers., numărul prizonierilor germani de război ar fi de 1 300 000 pers.

NKVD al URSS a luat măsuri în vederea preluării și repartizării la punctele de primire și în lagărele de front a prizonierilor deținuți de către unitățile Armatei Roșii și a transportului acestora de la punctele de primire și lagărele de front în lagărele staționare ale NKVD.¹

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS
L.P. Beria

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 96, f. 10-11. Copie
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 205

NOTĂ

¹ La finalul documentului a fost făcută următoarea adnotare: „Au fost dactilografiate suplimentar 2 exemplare: primul pentru tov. Mamulov, al doilea pentru tov. Cernîșev.”

Documentul 189

Nota informativă a maiorului de securitate A.N. Bronnikov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către N.T. Ratușnîi, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele și compoziția, pe naționalități și pe grade, a prizonierilor de război aflați în lagărele din URSS în perioada 1941-1945

27 iunie 1945
Moscova

Personal, tov[arășului] Ratușnîi

Notă cu privire la prizonierii de război [capturați în timpul] Războiului pentru Apărarea Patriei

I. În total, în timpul Războiului pentru Apărarea Patriei, au fost luate prizoniere 3 120 944 pers., din care: generali – 227 pers.; ofițeri – 82 111 pers.; sergenți și soldați – 3 038 606 pers.

Fluxul de prizonieri pe ani: 1941 – 9 147 pers.; 1942 – 46 047 pers.; 1943 – 181 148 pers.; 1944 – 704 853 pers.; 1945 – 3 179 749 pers.

Din numărul total de 3 179 749 pers., după capitularea Germaniei, la 9 mai 1945, au fost făcute prizoniere 1 390 516 pers., din care 134 generali, 42 508 ofițeri și 1 347 874 sergenți și soldați.

II. În timpul Războiului pentru Apărarea Patriei au fost scoase din evidențele privind prizonierii de război – 462 475 pers.

Din care:

a) predate pentru crearea unităților naționale – 55 799 pers., din care, pentru formarea unităților maghiare – 21 787 pers. (din care ofițeri – 1 375 pers.); pentru formarea unităților române – 20 446 pers. (din care ofițeri – 1 544 pers.); pentru formarea unităților cehoslovace – 9 089 pers. (din care ofițeri – 70 pers.); pentru formarea unităților iugoslave – 2 542 pers. (din care ofițeri – 48 pers.); pentru formarea unităților poloneze – 1 935 pers. (din care ofițeri – 0).

În rândul celor predați pentru crearea unităților naționale, [se află] generali români – 2 (Lascăr și Dimitriu);

b) prizonieri finlandezi, repatriați în baza Convenției de Armistițiu – 1 931 pers.;
c) prizonieri francezi, predați Comitetului Național pentru eliberarea Franței – 1 500 pers.;

d) predate organelor de repatriere – 3 069 pers.;

e) predate organelor politice și serviciilor speciale ale Armatei Roșii – 2 056 pers.;

f) arestate de către NKVD și de către NKGB – 95 pers.;

g) la lucrări ale direcțiilor de intendență ale fronturilor – 74 158 pers.;

h) cetăteni sovietici descoperiți în rândul prizonierilor de război și transferați în lagăre speciale – 4 267 pers.;

i) predate școlilor de partizani, Uniunii patrioților polonezi etc. – 358 pers.;

j) omorâte în urma tentativelor de evadare, moarte în accidente de producție, încercate, intoxicate, sinucideri etc. – 753 pers.;

k) decedate în timpul războiului, până la 20 iunie 1945¹ – 318 489 pers., din care:

	1941	1942	1943	1944	1945	Total
În lagăre	127	8 059	70 465	50 161	83 782	212 594
În spitale	—	537	32 856	21 493	34 649	89 535
Pe drum și pe fronturi	95	84	16 001	180	—	16 360
Total	222	8 680	119 322	71 834	118 431	318 489

Din care: germani – 179 327 pers.; români – 45 850 pers.; maghiari – 31 820 pers.; italieni – 27 104 pers.; alte naționalități – 16 318 pers.; neidentificați – 18 070 pers.; total – 318 489 pers.

Au decedat 3 329 ofițeri (2 004 în lagăre și 1 325 în spitale), 2 generali (Heitz² – în Spitalul Central al Trupelor NKVD, Kolandi³ – la punctul de primire de pe Frontul III Ucrainean).

III. În total, prizonieri de război, deținuți la 26 iunie 1945 – 2 658 469 pers., din care: în lagăre staționare – 1 301 448 pers.; în spitale – 81 491 pers.; în lagăre de front – 1 110 530 pers.; pe drum – 165 000 pers.

Din care, pe grade militare, generali – 223 pers.; ofițeri – 75 698 pers.; sergenți și soldați – 2 582 548 pers.

Conform naționalității sau etniei:

	Total	Inclusiv	
		Generali	Ofițeri
Germani	1 836 315	175	33 492
Austrieci	121 590	6	900
Maghiari	425 549	35	3 942
Români	120 357	4	3 340
Polonezi	35 007	—	49
Italieni	20 519	3	672
Francezi	15 139	—	29
Cehi	16 900	—	104
Slovaci	12 116	—	172
Iugoslavi	4 473	—	4
Sârbi	2 176	—	18
Sloveni	2 529	—	6
Rusini	3 787	—	9
Croatăi	956	—	12
Moldoveni	21 382	—	36
Ebrei	5 016	—	35
Norvegieni	55	—	2
Bulgari	287	—	1
Danezi	235	—	4
Americani	40	—	—
Englezi	15	—	—
Suedezi	31	—	—
Greci	22	—	2
Turci	106	—	4
Finlandezii	88	—	1
Spanioli	368	—	9

Belgieni	1 888	—	5
Elvețieni	94	—	1
Olandezi	1 314	—	11
Luxemburghezi	742	—	—
Alsacieni-lotharingieni	131	—	—
Bosniaci	1	—	—
Albanezi	1	—	—
Portughezi	1	—	—
Letoni, lituanieni, estonieni	9 291	—	85
Lipsesc date	—	—	32 753
Total	2 658 469	223	75 698

Generalii prizonieri de război au următoarele naționalități și grade militare:

Germani: generali-feldmareșali – 2; generali de infanterie – 9; generali de artillerie – 7; generali de aviație – 2; generali de tancuri – 1; generali ai trupelor de geniu – 1; generali ai serviciului veterinar – 1; generali-colonei – 1; generali ai serviciului de intendență – 2; generali-locotenenti – 66; generali-maiori – 83; total – 175.

Unguri: generali-colonei – 1; generali-locotenenti – 7; generali ai serviciului veterinar – 1; generali de poliție – 1; generali-maiori – 25; total – 35.

Italieni: generali-locotenenti – 1; generali-maiori – 2; total – 3.

Români: generali de divizie – 1; generali de brigadă – 3; total – 4.

Austrieci: generali-locotenenti – 2; generali-maiori – 4; total – 6.

Date cu privire la generalii-feldmareșali prizonieri de război:

1. Paulus Friedrich Ernst – fost comandant al Armatei a VI-a germane, căzut prizonier la Stalingrad, la 31 ianuarie 1943;

2. Scherner Ferdinand Hans – fost comandant al Frontului Central al armatei germane, s-a predat trupelor americane la 18 mai 1945, iar la 28 mai a fost predat Comandamentului sovietic de la Viena.

Şeful Secției a 2-a din cadrul Direcției generale pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
maior de securitate Bronnikov

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 15 a, f. 69-73

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 217-220

NOTE

¹ Toate cifrele cu privire la numărul prizonierilor de război decedați au fost adăugate ulterior, de mână. Aceste date aveau un caracter strict secret. (notă ediția rusă)

² Walter Heitz – general-colonel; comandant al Corpului VIII Armată german, decedat în 1944, în timpul prizonieratului în Uniunea Sovietică.

³ Conform textului. Identificarea generalului cu acest nume, evident greșit, nu a fost posibilă.

Documentul 190

Nota general-locotenentului K.D. Golubev, prim-adjunct al împuternicitului Consiliului Comisarilor Poporului pentru problemele repatrierii, către comisarul de securitate N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind repatrierea a 40 000 de prizonieri de război români

Secret
Nr. 03942
7 iulie 1945
Vh. 04637

Conform unor date ale Comisariatului Poporului pentru Afacerile Străine, vice-premierul Guvernului României, Tătărescu¹, s-a adresat guvernului nostru [sovietic] cu rugăminte de a repatria 40 000 de români, care se află, chipurile, sub jurisdicția noastră.

Tovarășul Molotov și-a dat acordul pentru repatrierea lor.

În jurisdicția organelor de repatriere se află 5 671 de români.

Conform datelor noastre, un astfel de contingent se află, în special, în lagărele de sub jurisdicția dumneavoastră: la Liuberți, la Fabrica de reparații nr. 81, lucrează un număr de români; de la 37 dintre românii care lucrează la această fabrică, avem cereri privind posibila lor repatriere.

Vă rugăm să ne comunicați numărul românilor aflați în lagărele NKVD, care, în general, ar putea fi repatriați, precum și posibilitatea predării lor organelor pentru repatriere, în vederea expedierii lor ulterioare în țară.

Adjunctul împuternicitului Consiliului Comisarilor Poporului al URSS
pentru problemele repatrierii,
general-locotenent (ss) Golubev²

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 2

NOTE

¹ Gheorghe Tătărescu (1866-1957) – om politic român; secretar general al Partidului Național Liberal; președinte al Consiliului de Miniștri (1934-1937, 1939-1940); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1945-1947); ministru al afacerilor străine (1945-1947).

² Konstantin Dmitrievici Golubev (1896-1956) – general sovietic; fost ofițer în armata țaristă; absolvent al Academiei Militare Frunze (1926); comandant al Armatei a 43-a în luptele de la Smolensk și de la Vitebsk; din toamna anului 1941, prim-adjunct al împuternicitului Consiliului Comisarilor Poporului pentru problemele repatrierii.

Documentul 191

Scrisoarea lui A. Lavrișev, șeful Biroului pentru statele balcanice din Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine al URSS, către general-majorul N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, referitoare la eliberarea, la rugămintea autorităților române, a 40 000 de cetățeni români aflați în zonele ocupate de trupele sovietice din Austria și din Germania

Secret
Nr. 149
13 iulie 1945

Vice-premierul guvernului român, [Gheorghe] Tătărescu, a adresat o scrisoare general-colonelului I.Z. Susaikov¹, adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control din România, în care a comunicat că în zonele austriacă și germană, ocupate de trupele sovietice, se află 40 000 de cetățeni români, duși acolo de armatele germane și maghiare. Între aceștia [se află]: prizonieri de război, tineri trimiși de Antonescu pentru specializare în domeniul militar și industrial, locuitori din Transilvania de Nord, trimiși la muncă forțată și pentru a completa armata maghiară, locuitori din Bucovina, capturați de germani în timpul ofensivei, evrei deportați din Transilvania de Nord și din Bucovina.

Tătărescu solicită reîntoarcerea în țară a acestor cetățeni.

Direcția pentru problemele repatrierii ne-a comunicat că, din numărul cetățenilor români indicat, sub jurisdicția sa se află doar 5 671 de persoane, iar celelalte sub jurisdicția NKVD.

Potrivit ordinului tov. Vîșinski, vă comunic faptul că Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine al URSS consideră oportună satisfacerea cererii lui Tătărescu și, de asemenea, și acordarea de sprijin reîntoarcerii în România a categoriilor de cetățeni români mai sus indicate.

Vă rog să informați Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine, referitor la măsurile adoptate.

Şeful Biroului pentru statele balcanice din cadrul
Comisariatului Poporului pentru Afacerile Străine,
A. Lavrișev²

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 3

NOTE

¹ Ivan Zaharovici Susaikov (1903-1962) – general-colonel sovietic; a absolvit Școala de instructori politici în armată (1929), Academia Militară de Motomecanizate a Armatei Roșii (1937); participant la războiul sovieto-finlandez (1939-1940). În vara anului 1941, a participat la luptele din zona Borisov-Orșa. Membru al Consiliilor militare ale Fronturilor de la Briansk, Voronej și de Stepă (aprilie 1942-octombrie

1943), precum și al Frontului 2 Ucrainean (octombrie 1943-martie 1945); adjunct pentru probleme politice al comandantului Grupului de armate sovietice Sud și adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control pentru România (1945-1947).

² Aleksandr Andreevici Lavrișcev (1912-1979) – diplomat sovietic; secretar I al Legației URSS în Bulgaria (1939-1940); reprezentant plenipotențiar al URSS în Bulgaria (1940-1941); ambasador al URSS în Bulgaria (1941-1945); consilier politic al Comisiilor Aliate de Control din România și din Bulgaria (1944-1945); șef al Direcției a IV-a Europa, din cadrul Comisariatului Poporului pentru Afaceri Străine al URSS (1945); șef al Biroului pentru statele balcanice din cadrul Comisariatului Poporului pentru Afacerile Străine (1945-1948); membru al delegațiilor sovietice la Conferința de la Potsdam (1945) și la Conferința de Pace de la Paris (1946); ambasador al URSS în Turcia (1948-1954); ambasador al URSS în Vietnam (1954-1956).

Documentul 192

Instrucțiunea conducerii NKVD al URSS privind regulile de corespondență a prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români cu familiile lor aflate în Germania, Austria, Ungaria și România¹

13 iulie 1945

Dispoziții generale²

1. În temeiul dispozițiilor Guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români, aflați în URSS, le este permisă corespondența cu familiile lor, care domiciliază în Germania, Austria, Ungaria și România.³

Corespondența prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români cu familiile lor din Germania, Austria, Ungaria și România trebuie să se desfășoare prin intermediul Crucii Roșii din aceste țări, iar în URSS, prin Biroul central de informații pentru problemele prizonierilor de război din cadrul Comitetului Executiv al Uniunii Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie.

Trimiterele poștale expediate din Germania, Austria, Ungaria și România pe numele prizonierilor de război, și nu prin Crucea Roșie din țara lor, nu vor fi înmânate destinatarilor.

2. Pentru trimiterele poștale expediate din URSS, de către prizonierii de război germani, austrieci, maghiari și români către familiile acestora din Germania, Austria, Ungaria și România, se stabilește o „carte poștală a prizonierului de război” specială⁴ (se anexează modelul cărții poștale⁵).

Scrisorile trimise de către prizonierii de război, care nu sunt scrise pe formularele din modelul aprobat, nu vor fi expediate destinatarilor din Germania, Austria, Ungaria și România.

3. Corespondența prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români cu rudele sau cu alte persoane care domiciliază în alte țări nu este permisă.

4. Expedierea trimiterelor poștale ale prizonierilor de război către familiile acestora din Germania, Austria, Ungaria și România se efectuează gratuit, ca trimiteri poștale simple, prin rețeaua poștală a Comisariatului Poporului pentru Comunicații al URSS.

Condițiile și modul de organizare a corespondenței

5. Fiecare prizonier de război german, austriac, maghiar și român, aflat în URSS, are voie să trimită rudelor sale din Germania, Austria, Ungaria și România o scrisoare pe lună.

Ca măsură de stimulare, se oferă dreptul ca șefii administrațiilor lagărelor să permită prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români, care depășesc normele de producție, care sunt exemplari în muncă, dar și din considerente operative, expedierea unei scrisori în plus.

Pentru încălcarea sistematică a regimului din lagăr, cât și pentru alte abateri, prizonierii de război germani, austrieci, maghiari și români pot fi privați de dreptul de corespondență cu familiile acestora, pe o perioadă de la o lună până la trei luni.

Referitor la pierderea dreptului de corespondență a prizonierului de război, se emite o hotărâre, care este aprobată de către șeful Administrației lagărului.

Prizonierului de război i se aduce la cunoștință, obligatoriu, decizia cu privire la măsurile de stimulare, cât și cea referitoare la perioada și la cauzele interzicerii corespondenței.

6. Formularele cărților poștale pentru prizonierii de război sunt asigurate de către Comitetul Executiv al Uniunii Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie din URSS.⁶

Expedierea formularelor cărților poștale pentru prizonierii de război, în lagăre și în spitalele speciale, cade în responsabilitatea Secției operative din cadrul Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

7. Distribuirea formularelor cărților poștale către prizonierii de război, în vederea completării lor, și evidența acestora în lagărele NKVD intră în responsabilitatea secțiilor/serviciilor operative, iar în spitalele speciale ale Comisariatului Poporului pentru Ocrotirea Sănătății și ale Comisariatului Poporului pentru Apărare – în responsabilitatea împuternicărilor operaționale ai acestor spitale.

Data pentru distribuirea lunară a formularelor cărților poștale către prizonierii de război este stabilită, în lagăre, de către șeful Administrației lagărului, iar în spitalele speciale, de către adjunctul șefului spitalului special pentru problemele de pază și regim de detenție.

8. Completarea cărților poștale de către prizonierii de război trebuie să se facă cîte, lizibil și, obligatoriu, cu cerneală.

În scrisori, prizonierilor de război li se permite să scrie numai date despre propria lor persoană (starea de sănătate, condițiile de viață și opțiunile politice). Comunicarea de informații despre alți prizonieri de război, atât despre cei care sunt deținuți în lagăre/spitale speciale, cât și despre cei decedați în diverse împrejurări în timpul detenției în lagăre/spitale speciale este strict interzisă.

Se interzice, de asemenea, categoric, să se scrie despre locul de dislocare a lagărului/spitalului special, a întreprinderii unde lucrează prizonierul de război și despre caracterul muncii prestate.

9. Pentru primirea scrisorilor de răspuns din Germania, Austria, Ungaria și România, pentru prizonierii de război se stabilește următoarea adresă poștală.

De exemplu: prizonierii de război care sunt deținuți în Lagărul nr. 188 scriu adresa lor poștală: URSS, Moscova, Crucea Roșie, căsuța poștală nr. 188, prizonierul de război destinatar (numele de familie, prenumele).

Prizonierii de război deținuți în Spitalul special nr. 1 074 vor scrie: URSS, Moscova, Crucea Roșie, căsuța poștală nr. 1 074, prizonierul de război destinatar (numele de familie, prenumele). În felul acesta, numărul căsuței poștale reprezintă numărul lagărului/spitalului special.

Indicarea în adresă a cuvintelor „lagăr/spital special” este interzisă.

10. Sarcina explicării, prizonierilor de război, a modului de completare a cărților poștale, oferirea de informații privind conținutul lor, asigurarea spațiului necesar și a cernelii de scris revine șefilor de administrație ale lagărelor și șefilor spitalelor speciale, precum și adjuncților acestora din urmă pe probleme de pază și regim.

11. Pentru colectarea scrisorilor compuse de către prizonierii de război, care urmează a fi expediate familiilor acestora, pe teritoriul lagărelor (secțiilor de lagăre)/spitalelor speciale, se instalează o cutie poștală, fapt adus la cunoștința tuturor prizonierilor de război.

Ridicarea scrisorilor din cutiile poștale se efectuează zilnic și la anumite ore, acestea fiind stabilite de către șeful lagărului/spitalului special. Tot acesta desemnează

responsabili pentru ridicarea la timp a scrisorilor din cutia poștală și expedierea la timp a acestora la oficiile poștale cele mai apropiate.

12. Scrisorile prizonierilor de război, expediate familiilor acestora din Germania, Austria, Ungaria și România, precum și scrisorile primite de prizonierii de război din Germania, Austria, Ungaria și România nu vor fi supuse verificării de către cenzura militară la fața locului (în lagăre/spitale speciale).

Cenzura trimiterilor poștale ale prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români către familiile acestora, precum și a trimiterilor poștale primite de către prizonierii de război din Germania, Austria, Ungaria și România se realizează de către Secția „V” din cadrul NKGB al URSS, la Moscova⁷.

Referitor la verificarea de către cenzura militară a trimiterilor poștale, se va aplica stampila „Cenzura militară a URSS”.

Vor fi confiscate și trimise la Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne scrisorile prizonierilor de război:

- a) cu un conținut profascist și antisovietic;
- b) care conțin date privind locul de dislocare a obiectivelor industriale și caracterul muncii executate de către prizonierii de război;
- c) care conțin informații furnizate de expeditor despre alți prizonieri de război deținuți în lagăre, cât și despre decedați în timpul detenției;
- d) cele expediate în alte țări, indiferent de conținutul lor⁸.

13. Toate trimiterile poștale sosite din Germania, Austria, Ungaria și România, după verificarea acestora de către cenzura militară, la poșta centrală din Moscova, sunt expediate, prin oficiile poștale, direct destinatarilor.

14. Șefii administrațiilor lagărelor și șefii spitalelor speciale sunt obligați să înștiințeze cel mai apropiat oficiu poștal dacă trimiterile poștale sosite la adresa numărului căsuței lor poștale trebuie să fie dirijate imediat către lagărul/spitalul special.

Trimiterile poștale pentru prizonierii de război germani, austrieci, maghiari și români, primite în lagăr/spital special, având stampila „Cenzura militară a URSS” vor fi înmânate neîntârziat prizonierilor de război.

Toate trimiterile poștale fără aplicarea stampilei cenzurii militare vor fi trimise la Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne pentru verificare.

15. Secția operativă din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va primi, din partea Secției „V” a NKGB, datele lunare privind numărul de trimiteri poștale verificate, ale prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români trimise în Germania, Austria, Ungaria și România, precum și pe cele referitoare la trimiterile poștale venite din Germania, Austria, Ungaria și România pentru prizonierii de război.

Aceste date sunt comunicate de către Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne la Comitetul Executiv al Uniunii Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie din URSS.

Adjunctul șefului Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent A. Kobulov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 727, f. 170-173
Publicat în *Russkii arhiv: Velikaia otechestvennaia, p. 221-224; Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 221-223

NOTE

¹ Instrucțiunile au fost puse în aplicare prin Ordinul nr. 00834, din 13 iulie 1945, al NKVD al URSS, semnat de L. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne: „În conformitate cu directiva guvernului URSS, privind permisiunea schimbului de scrisori și de cărți poștale între prizonierii de război germani, austrieci, români și unguri și familiile lor, aflate în Germania, Austria, România și Ungaria, ordon: 1. aplicarea Instrucțiunilor privind regulile de corespondență ale prizonierilor de război germani, austrieci, români și unguri cu familiile lor, aflate în Germania, Austria, România și Ungaria; 2. tov. general-locotenent Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, va asigura preluarea de la Comitetul Executiv al Uniunii Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie din URSS a numărului necesar de cărți poștale imprimate pentru prizonierii de război și distribuirea lor în lagăre și spitale speciale; 3. comisarii poporului din republicile unionale și autonome, șefii direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD vor asigura respectarea cu strictețe, în lagăre și în spitalele speciale, a instrucțiunilor privind corespondența prizonierilor de război germani, austrieci, unguri și români cu familiile lor, aflate în Germania, Austria, Ungaria și România; 4. acest ordin va fi transmis telegrafic.” Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 220.

² În partea superioară, pe prima filă a documentului, se regăsește următoarea adnotare: „Pe larg [dispozițiile] în Directiva nr. 266, [din] 1946”. Directiva nr. 266, din 6 noiembrie 1946, a MVD al URSS, prevedea întărirea controlului corespondenței prizonierilor de război, ca urmare a creșterii numărului de cazuri de expediere a scrisorilor prizonierilor de război prin cutiile poștale ale Ministerului Comunicațiilor al URSS, ocolindu-se cenzura din lagărele MVD, și de transmitere a scrisorilor prin intermediari, GARF, Fond 9 401, opis 1a, dosar 215, f. 116. (notă ediția rusă)

³ Primii care au beneficiat de drept de corespondență au fost prizonierii de război italieni. La 28 iunie 1945, NKVD al URSS a emis Ordinul nr. 00768, „Cu privire la punerea în aplicare a «Instrucțiunii privind regulile de corespondență a prizonierilor de război italieni cu familiile lor, aflate în Italia»”. Vezi textul documentului în *Russkii arhiv: Velikaiia otecestvennaia*, p. 212-215. Textul „Instrucțiunii privind regulile de corespondență a prizonierilor de război italieni cu familiile lor, aflate în Italia” este identic cu textul „Instrucțiunii privind regulile de corespondență a prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români cu familiile lor, aflate în Germania, Austria, Ungaria și România”. Singura deosebire constă în faptul că textul „Instrucțiunii privind regulile de corespondență a prizonierilor de război italieni” a fost convenit cu general-locotenentul M.S. Krivenko, șeful Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, și a fost aprobat de către comisarul de securitate de rangul 2 V.V. Cernîșev, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS. (notă ediția rusă)

⁴ În partea superioară, pe prima filă a documentului, se regăsește următoarea adnotare: „Desfășurat prin Directiva nr. 295, [din] 1947”. Directiva nr. 295, din 17 mai 1947, prevedea introducerea unui control strict al modalității de distribuire – prizonierilor de război – a cărților poștale pentru corespondență cu familiile (serviciile operative din lagăre urmău să supravegheze ca fiecărui prizonier de război să-i parvină câte 1-2 cărți poștale pe lună). Vezi GARF, Fond 9 401, opis 1 a, dosar 252, f. 33-34. (notă ediția rusă)

⁵ Nu se publică.

⁶ În partea inferioară, pe prima filă a documentului, se regăsește următoarea adnotare: „Punctul 6 al instrucțiunilor a fost anulat prin Ordinul nr. 0285, [din] 1945”. Ordinul nr. 0285, din 27 noiembrie 1945, prevedea transferul obligației de livrare a cărților poștale imprimate pentru prizonierii de război în sarcina Direcției generale a înzestrării trupelor NKVD al URSS, deoarece Consiliul Comisarilor Poporului (guvernul) al URSS, prin Hotărârea din 26 octombrie 1945, lichidase Biroul central de informații pentru problemele prizonierilor de război din cadrul Comitetului Executiv al Uniunii Societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie. Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 939. (notă ediția rusă)

⁷ Secția „V” a NKGB al URSS, înființată la 14 aprilie 1943, în urma reorganizării Secției a 2-a speciale a NKGB al URSS, avea sarcina interceptării corespondenței. (notă ediția rusă)

⁸ Pe fila documentului se regăsește următoarea adnotare: „Articolul 12 al instrucțiunilor a fost modificat prin Directiva nr. 150, [din] 1945”. Directiva nr. 150, din 5 septembrie 1945, referitoare la modificarea articolelor 12 și 15 din instrucțiuni a fost pusă în aplicare prin Ordinul nr. 00834, al NKVD, și prevedea introducerea cenzurii militare asupra corespondenței prizonierilor de război, operațiune efectuată la nivelul direcțiilor [regionale și de ținut] ale NKVD. (notă ediția rusă)

Documentul 193

Proiectul de hotărâre a Comitetului de Stat al Apărării, elaborat de NKVD al URSS, privind eliberarea a 708 000 de prizonieri de război aflați în lagărele NKVD al URSS¹

Strict secret
10 august 1945
Moscova
[Proiect]

Hotărâre a Comitetului de Stat al Apărării²

Comitetul de Stat al Apărării hotărăște:

1. Ordonă NKVD al URSS să elibereze și să trimită în țară prizonierii de război, soldați și subofițeri, care se află în URSS și în raioanele fostelor fronturi, în total 708 000 de persoane, din care:

- a) toți prizonierii de război, având următoarele naționalități și etnii: polonezi – 19 800; cehoslovaci (cehi, slovaci, rusini) – 32 600; iugoslavi (sârbi, croați, bosniaci, sloveni) – 9 500; italieni – 19 640; belgieni – 1 800; olandezi – 1 300; luxemburghenzi – 720; danezi – 230; bulgari – 280; americani – 40; suedezi – 31; elvețieni – 24; greci – 20; englezi – 15;
- b) maghiari – 150 000; români – 30 000; austrieci – 30 000, în special, toți invalizii, bolnavii și alții, inapți de muncă;
- c) germani invalizi și alții, inapți de muncă – 412 000.

Nu fac obiectul eliberării și al repatrierii persoanele care au efectuat serviciul militar în trupele SS, SD, SA, Gestapo și nici persoanele care au săvârșit atrocități.

2. Predarea prizonierilor de război eliberați – italieni, norvegieni, danezi, americani, englezi, suedezi, greci, belgieni, olandezi, luxemburghenzi și elvețieni – se va efectua prin intermediul împăternicitorului pentru problemele repatrierii din cadrul Consiliului Comisarilor Poporului al URSS.

3. Ordonă Comisariatului Poporului pentru Transporturi (tov. Kovaliov³), Comisariatului Poporului pentru Apărare (tov. Hruliov și Dmitriev⁴) să asigure, până la 15 octombrie a.c., eșaloanele pentru transportul prizonierilor de război repatriați, potrivit ordinului NKVD al URSS. Pentru transportul bolnavilor spitalizați, ordonă să se formeze trenuri sanitare.

4. În ceea ce privește modificarea parțială a Hotărârii nr. 8 921 ss⁵, din 4 iunie 1945, a Comitetului de Stat al Apărării, ordonă să se permită NKVD al URSS să reducă furnizarea forței de muncă, provenită din rândul prizonierilor de război, către comisariatele poporului, cu 708 000 de persoane⁶.

Președintele Comitetului de Stat al Apărării,
I. Stalin

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 98, f. 135, 136-137
Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 800

NOTE

¹ La 10 august 1945, L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne, a prezentat lui I.V. Stalin, președintele Comitetului de Stat al Apărării, proiectul de hotărâre a Comitetului de Stat al Apărării, însoțit de următoarea notă: „În conformitate cu dispozițiile dumneavoastră, NKVD al URSS prezintă proiectul de hotărâre al Comitetului de Stat al Apărării, privind eliberarea din lagăre a prizonierilor de război, aflați în URSS și în raioanele fostelor fronturi, în total 708 000 de persoane. Fac obiectul eliberării: 412 000 de persoane – germani invalizi și alții, inapți de muncă pe termen lung; maghiari – 150 000 de persoane; români – 30 000 de persoane; austrieci – 30 000 de persoane, incluzându-i și pe cei inapți de muncă, de toate naționalitățile; toți prizonierii de război, pe naționalități și etnii – italieni, polonezi, cehi, slovaci, rusini, sârbi, croați, sloveni, bosniaci, belgieni, olandezi, luxemburghези, danezi, bulgari, americani, suedezii, elvețieni, greci și englezi –, în total, 86 000 de persoane. Din acest număr total, din lagărele dispuse în raioanele fostelor fronturi, vor fi eliberate 418 000 de persoane, celelalte 290 000 făcând obiectul aducerii lor din teritoriile URSS. Rugăm hotărârea dumneavoastră.” Vezi *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 800.

² Textul proiectului de hotărâre „Cu privire la eliberarea, de către organele NKVD, și la repatrierea prizonierilor străini de război, soldați și subofițeri, prezentați în URSS și în zonele fostelor fronturi” a fost adoptat de către Comitetul de Stat al Apărării la 13 august 1945 și avea nr. 9 843 ss. (notă ediția rusă)

³ Ivan Vladimirovici Kovaliov (1901-1993) – general-locotenent (1943); șeful Directiei pentru transporturi militare a Armatei Roșii (1941-1944); prim-adjunct, iar ulterior șef al Direcției generale pentru transporturi militare a Armatei Roșii; simultan, din mai 1941, adjunctul comisarului poporului pentru Controlul de Stat la Căile Ferate; comisar al poporului/ministrul căilor de comunicații al URSS (1944-1948). (notă ediția rusă)

⁴ V.I. Dmitriev – general-colonel; șeful Direcției generale pentru transporturi militare a Armatei Roșii (1944-1957, 1957-1962). (notă ediția rusă)

⁵ Hotărârea nr. 8 921 ss, din 4 iunie 1945, a Comitetului de Stat al Apărării, privind utilizarea prizonierilor de război ca mâna de lucru și asigurarea tehnico-materială a lagărelor pentru prizonierii de război. (notă ediția rusă)

⁶ La 13 august 1945, NKVD al URSS a emis Ordinul nr. 00955, cu privire la eliberarea a 708 000 de prizonieri de război, soldați și subofițeri (419 000 de persoane din fostele lagăre de fronturi și 289 000 de persoane din lagărele staționare și spitalele speciale), prin care erau prevăzute modalitățile de repatriere a prizonierilor de război. Conform acestui ordin, urmau să fie eliberați 30 000 de prizonieri de război români, din care 4 235 de persoane din lagărele de fronturi. Vezi *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 801-802.

Documentul 194

Ordinul nr. 001020/125/8798/s al NKVD și al Comisariatului Poporului pentru Comunicații al URSS, privind regulile de cenzură a corespondenței prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români

Strict secret

5 septembrie 1945

În legătură cu decizia guvernului URSS privind permiterea corespondenței dintre prizonierii de război germani, austrieci, maghiari și români și familiile acestora care domiciliază în Germania, Austria, Ungaria și România, emitem următorul ordin:

1. Cenzura militară a trimiterilor poștale expediate și a celor sosite primite de prizonierii de război se va realiza în conformitate cu Directiva NKVD al URSS nr. _____ din _____ în locurile din administrațiile lagărelor sau la NKVD/direcțiile regionale ale NKVD.

2. Comisarii poporului pentru afacerile interne ai republicilor, șefii direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD și șefii direcțiilor de comunicații vor asigura următoarele reguli privind primirea, expedierea și verificarea cărților poștale ale prizonierilor de război:

a) cărțile poștale expediate de către prizonierii de război, după ce sunt scoase de către Administrația lagărului sau a spitalului special din cutiile poștale, sunt verificate la punctul de cenzură militară și, având stampila de model aprobat, sunt expediate, prin oficiile poștale, la Serviciul de expediție 8 de la Poșta Centrală din orașul Moscova, fără a se percepe taxe poștale, separat de corespondența internă și internațională, având inscripția „corespondența prizonierilor de război”¹;

b) pentru a evita descifrarea locului de amplasare a lagărului, stampila oficiului poștal va fi aplicată nu pe fiecare trimitere separat, ci pe saci sau pachete poștale², în care corespondența este expediată la Moscova; stampila poștei pe fiecare trimitere va fi pusă de către Serviciul de expediție 8 de la Poșta Centrală;

c) trimiterile poștale, sosite pe adresa prizonierilor de război din Germania, Austria, Ungaria și România, se sortează, se stampilează și se expediază la direcțiile regionale de comunicații corespunzătoare de către Serviciul de expediție 8 de la Poșta Centrală.

3. NKVD/direcțiile regionale ale NKVD și direcțiile regionale de comunicații, în funcție de condițiile locale și de locul de amplasare a punctelor de cenzură militară, vor

elabora modul de trimitere a corespondenței primite pe adresa prizonierilor de război, în aşa fel încât aceasta să fie înmânată destinatarilor numai după ce a fost verificată de către cenzură.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-colonel Cernîșev

Adjunctul comisarului poporului pentru comunicații al URSS,
Fortușenko

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 728, f. 356.

Publicat în *Russkii arhiv: Velikaia otechestvennaia*, p. 236; *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 224-225

NOTE

¹ Fragmentul subliniat a fost completat de mână. (notă ediția rusă)

² Fragmentul subliniat a fost completat de mână. (notă ediția rusă)

Documentul 195

Proiect de hotărâre a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, elaborat de NKVD al URSS, cu privire la eliberarea din lagăre și repatrierea a 40 000 de prizonieri de război români¹

Strict secret

Nr. 1070/6
11 septembrie 1945

Consiliul Comisarilor Poporului al URSS hotărăște²:

1. Ordonă NKVD al URSS, în completare la Hotărârea nr. 9 843 ss, din 13 august 1945, a Comitetului de Stat al Apărării³, să elibereze din lagărele NKVD al URSS și să repatrieze 40 000 de soldați și subofițeri români, luați de la munci, de la comisariate.

2. Să permită NKVD al URSS să reducă cu 40 000 de persoane numărul prizonierilor de război care muncesc la comisariate.

3. Ordonă Comisariatului Poporului pentru Transporturi (tov. Kovaliov), Comisariatului Poporului pentru Flotă Maritimă (tov. Şirşov⁴) și Direcției generale centrale pentru comunicații militare (tov. Dmitriev) să asigure, conform cererii NKVD al URSS, până la 1 octombrie a.c., materialul rulant pentru transportul prizonierilor de război în țară.

Președintele Consiliului Comisarilor Poporului al URSS,
I. Stalin

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 98, f. 396-397

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 803

NOTE

¹ La 11 septembrie 1945, L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne, i-a prezentat lui I.V. Stalin, președintele Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, proiectul de hotărâre a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, însotit de următoarea notă: „În conformitate cu dispozițiile dumneavoastră, vă prezint proiectul de hotărâre a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, privind eliberarea din lagărele NKVD și repatrierea a 40 000 de prizonieri de război români, soldați și subofițeri. Rog decizia dumneavoastră.” Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 803.

² Proiectul prezentat a fost adoptat ca Hotărârea nr. 2 315-599 ss, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, după care, tot la 11 septembrie 1945, a fost emis Ordinul nr. 001035, al NKVD al URSS, privind eliberarea din lagăre a 40 000 de prizonieri de război români. Vezi doc. nr. 196.

³ Vezi nota 2, doc. nr. 193.

⁴ Piotr Petrovici Şirşov (1905-1953) – savant oceanolog și hidrobiolog rus; membru al Academiei de Științe a URSS (1939); erou al Uniunii Sovietice (1938); participant la expedițiile din Arctica; adjunctul șefului Direcției căilor maritime de nord, din cadrul Consiliului Comisarilor Poporului al URSS (din 1939); comisar al poporului (ministrul) pentru Flota Maritimă a URSS. Din 1948, a desfășurat activități în domeniul cercetării. (notă ediția rusă)

Documentul 196

Ordinul nr. 001035 al NKVD al URSS, privind eliberarea din lagăre a 40 000 de prizonieri de război români (soldați și subofițeri)

Strict secret
11 septembrie 1945
Moscova

Ordon:

1. Eliberarea din lagărele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD a 40 000 de prizonieri de război români¹ din corpul soldaților și subofițerilor, conform defalcării pe regiuni și lagăre.

a) Comisarii poporului pentru afacerile interne de la nivelul republicilor, şefii direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD și şefii de lagăre să îi trimită în România, pe calea ferată, pe la stația Ungheni, și pe mare, de la Odessa, Crimeea, Nikolaev și Novorossiisk, până în portul Constanța, pe toți prizonierii de război români eliberați.

b) Fiecarui prizonier de război român eliberat să i se înmâneze o adeverință, în baza Ordinului nr. 00955, din 13 august 1945, al NKVD², cu semnătura şefului lagărului.

c) Repatrierea prizonierilor de război eliberați să se facă cu eșaloane și vagoane separate, pe rute asociate, însoțiti de ofițerii și paznicii lagărelor, precum și în transporturi mici, pe rute fără transbordare, cu trenuri de pasageri, însoțiti de ofițerii din lagăre.

d) Pentru constituirea eșaloanelor și a vagoanelor separate grupurile mici de prizonieri de război să fie concentrate la marginea regiunilor, în cel mai convenabil punct.

e) Pentru însoțirea prizonierilor de război români eliberați, până la graniță și până în portul Constanța, să fie alocat personal medical și stocuri de medicamente.

f) Prizonierilor de război români eliberați să li se asigure alimente pe drum, până la granița cu România și pe teritoriul României, o rație pentru trei zile, iar uniformele lor să fie în bună stare.

2. Adjunctului şefului Secției transporturi din cadrul NKVD al URSS, maiorul Ţerbinin, și şefului Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, locotenent-colonelul Denisov, să prezinte Comisariatului Poporului pentru Transporturi, până la 15 septembrie 1945, cererea privind garniturile necesare repatrierii prizonierilor de război români eliberați.

3. Începutul repatrierii prizonierilor de război români eliberați să se facă din 15 septembrie 1945 și să fie finalizat nu mai târziu de 10 octombrie a.c.

4. Miniștrilor afacerilor interne de la nivelul republicilor, şefilor direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD să raporteze Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, începând cu septembrie 1945, la fiecare trei zile, cu privire la eliberarea și repatrierea prizonierilor români de război.

5. Supravegherea executării prezentului decret va fi făcută de către adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, tov. general-colonel Cernîșev.

6. Prezentul decret să fie transmis prin telegraf, în mod corespunzător, regiunilor și lagărelor.

Comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS,
mareșal al Uniunii Sovietice L. Beria³

Strict secret

Anexă la Ordinul nr. 001035, din 11 septembrie 1945, al NKVD al URSS

Defalcarea pe regiuni și lagăre a prizonierilor români de război eliberați

Repubica/regiunea	Denumirea și numărul lagărului	Numărul
Republica Socialistă Federativă Sovietică Rusă		
Arhangelsk	Lagărul nr. 211, Solombala ⁴	300
Astrahan	Lagărul nr. 204, Astrahan	1 200
Briansk	Lagărul nr. 252, Bejița ⁵	500
	Lagărul nr. 326, Briansk	300
Vladimir	Lagărul nr. 190, Vladimir	850
Voronej	Lagărul nr. 82, Voronej	1 200
Vologda	Lagărul nr. 158, Cerepoveț	1 390
	Lagărul nr. 193, Sokol	25
Gorki	Lagărul nr. 117, Gorki	430
Groznîi	Lagărul nr. 237, Groznîi	35
Ivanovo	Lagărul nr. 165, Iuja	450
	Lagărul nr. 185, Iurievet	1 300
Kaluga	Lagărul nr. 107, Kaluga	30
Kalinin	Lagărul nr. 216, Vișnii Volociok	880
	Lagărul nr. 295, Konakovo	280
	Lagărul nr. 293, Bejetk ⁶	110
	Lagărul nr. 41, Ostașkov	110
Kuibîșev	Lagărul nr. 234, Kuibîșev	220
	Lagărul nr. 358, Otvajnoe	100
Kirov	Lagărul nr. 307, Kotovsk	190
Crimeea	Lagărul nr. 241, Crimeea	3 000
	Lagărul nr. 299, Feodosia	870
Kursk	Lagărul nr. 145, Kursk	210
Kostroma	Lagărul nr. 335, Kostroma	50
Leningrad	—	100
Moscova	—	500
Molotov	—	60
Novgorod	Lagărul nr. 270, Borovici	260
Novosibirsk	Lagărul nr. 199, Novosibirsk	60
Oriol	Lagărul nr. 263, Oriol	150
Rostov	Lagărul nr. 182, Šahtiinsk	1 000
	Lagărul nr. 251, Rostov	251
	Lagărul nr. 356, Taganrog	60
Saratov	Lagărul nr. 238, Saratov	230
	Lagărul nr. 338, Rtîșcevo	10
Sverdlovsk	Lagărul nr. 84, Asbest	1 070
	Lagărul nr. 200, Alapaev	2 020
	Lagărul nr. 245, Krasnouralsk	500
	Lagărul nr. 313, Degtjarsk	500
	Lagărul nr. 314, Rej	200
	Lagărul nr. 153, Taghil	400
	Lagărul nr. 318, Serov ⁷	75
Stalingrad	Lagărul nr. 50, Frolovo	120
	Lagărul nr. 123, Uriupinsk	820
Tambov	Lagărul nr. 64, Morșansk	600
	Lagărul nr. 188, Rada	240
Tula	Lagărul nr. 323, Tula	60
	Lagărul nr. 53, Aleksino	350
Celiabinsk	Lagărul nr. 68, Potanino	1 000
	Lagărul nr. 102, Celiabinsk	2 000
	Lagărul nr. 180, Kiștum	600
	Lagărul nr. 257, Magnitogorsk	130

Cikalov	—	1 400
Iaroslavl	Lagărul nr. 259, Rîbinsk	30
Stavropol	Lagărul nr. 147, Gheorghievsk	1 100
RSSA Baškiră	—	200
RSSA Mordvină	—	1 300
RSSA Tătară	Lagărul nr. 119, Zelenodolsk	600
RSSA Udmurtă	—	640
Republica Sovietică Socialistă Ucraineană		
Vinnița	Lagărul nr. 119, Vinnița	110
Voroșilograd	—	2 000
Drogobici	Lagărul nr. 194, Samborski	200
Jitomîr	—	280
Zaporojie	Lagărul nr. 100, Zaporojie	1 300
Izmail	Lagărul nr. 38, Reni	100
Kiev	Lagărul nr. 139, Uman	630
Lvov	Lagărul nr. 275, Lvov	10
Nikolaev	Lagărul nr. 126, Nikolaev	1 000
Odessa	Lagărul nr. 159, Odessa	3 160
Poltava	Lagărul nr. 136, Poltava	150
Stanislav	Lagărul nr. 304, Stanislav	60
Stalin	Lagărul nr. 217, Kramatorsk	2 900
	Lagărul nr. 119, 280, Donbass	1 000
Harkov	Lagărul nr. 149, Harkov	320
Republica Sovietică Socialistă Bielorusă		
Bobruisk	Lagărul nr. 56, Bobruisk	360
Minsk	Lagărul nr. 168, Minsk	920
RSS Uzbekă	Lagărul nr. 26, Andijan	90
RSS Kazahă	Lagărul nr. 29, Pahta Aral	230
RSS Letonă	—	50
RSS Lituaniană	—	15
RSS Moldovenească	—	500
RSS Estonă	—	70
RSS Carelo-Finică	Lagărul nr. 212, Segheja	200
Spitale	—	7 500
Total		57 200

Din care 17 200 [persoane] pentru repatriere, conform Decretului nr. 00955, din 13 august 1945, al NKVD al URSS.

Adjunctul şefului Direcţiei pentru problemele prizonierilor
de război şi ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Petrov

10 septembrie 1945
Strict secret

**Lista comisariatelor poporului, de la şantierele şi de la întreprinderile de unde
urmează să fie eliberaţi prizonierii români de război, în vederea repatrierii**

Nr.	Denumirea Comisariatului	Numărul prizonierilor români de război, prezenți	Numărul prizonierilor de război români, care fac obiectul eliberării şi repatrierii
1.	Comisariatul Poporului pentru Extracția Cărbunelui	21 000	5 000
2.	Comisariatul Poporului pentru Construcții	16 530	7 000
3.	NKVD	9 900	4 000
4.	Comisariatul Poporului pentru Metalurgia Neferoasă	7 000	1 000
5.	Comisariatul Poporului pentru Transporturi	5 050	4 300

6.	Comisariatul Poporului pentru Flotă	2 800	1 700
7.	Comisariatul Poporului pentru Metalurgia Grea	2 610	1 600
8.	Comisariatul Poporului pentru Industria Materialelor de Construcții	2 600	2 100
9.	Comisariatul Poporului pentru Industria Aeronautică	2 450	2 450
10.	Comisariatul Poporului pentru Industria Constructoare de Mașini Grele	2 200	1 500
11.	Comisariatul Poporului pentru Industria Constructoare de Tancuri	2 100	1 400
12.	Comisariatul Poporului pentru Apărare	2 000	2 000
13.	Comisariatul Poporului pentru Industria Producătoare de Hârtie	2 000	2 000
14.	Comisariatul Poporului pentru Centrale Electrice	1 370	1 150
15.	Comisariatul Poporului pentru Construcția de Mașini-Unele	1 200	1 200
16.	Comisariatul Poporului pentru Industria Chimică	600	600
17.	Comisariatul Poporului pentru Industria Petrolieră	—	—
18.	Direcția generală pentru construcții militare din cadrul Consiliului Comisarilor Poporului	500	500
19.	În infirmerile pentru prizonieri, din lagările din cadrul NKVD	5 957	—
Total		88 367	40 000

**Adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Petrov**

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 728, f. 422-429
Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 804-807

NOTE

¹ La 11 septembrie 1945, A.I. Vîșinski, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile străine al URSS, a transmis lui Gh. Tătărescu, ministrul afacerilor străine al României, următoarea scrisoare: „Am onoare a vă aduce la cunoștință, că guvernul sovietic, examinând cererea guvernului român, relativ la eliberarea și înapoierea din URSS în România a prizonierilor români [de război], a decis să satisfacă această cerere, eliberând din captivitate și expedind în România 40 000 de prizonieri în plus peste cei 48 400, eliberați anterior. Primiți, domnule ministru, asigurarea prea înaltei mele stime”. Vezi AMAE, Fond Acorduri Bilaterale, URSS, 36 ter., f. 2.

² Vezi nota 6, doc. nr. 193.

³ La textul ordinului a fost anexată o notă, semnată de locotenent-colonelul de intendență I.S. Denisov, șeful Secției organizare și completare din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în care se preciza că Ordinul nr. 001035, al NKVD al URSS, a fost emis în baza dispoziției comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS, mareșal al Uniunii Sovietice, L. Beria. (notă ediția rusă)

⁴ Solombala – cartier al orașului Arhanghelsk, situat pe Insula Solombala, din delta fluviului Dvina de Nord.

⁵ Bejița – fost oraș din regiunea Briansk, care, în 1956, a fost transformat într-unul din sectoarele orașului Briansk. Este situat pe malul drept al râului Bolva.

⁶ Bejek – oraș situat în partea de nord-est a regiunii Kalinin (Tver), la 126 km de orașul Tver.

⁷ Serov – oraș situat în partea de nord a regiunii Sverdlovsk, la 388 km de orașul Ekaterinburg.

Documentul 197

Proces-verbal încheiat între Administrația Lagărului nr. 176 de la Focșani și autoritățile locale române, privind eliberarea a 1 453 de prizonieri de război români sosiți din URSS

12 septembrie 1945
Focșani

Proces-verbal

Comisia alcătuită din maior Krîștob, șeful Unității Militare p-p 61967, locotenent-major Puras, locotenent-major Kuleș, maiorul Sitnikov, pe de o parte, și președintele Comisiei Aliate de Control pentru județul Putna, ... [indescifrabil], primarul orașului Focșani, T. ... [indescifrabil], și șeful Poliției orașului Focșani, A. Mihăileanu, pe de altă parte, au încheiat prezentul proces-verbal prin care constată că, astăzi, primii au predat, iar secunzii au primit lotul de 1 453 foști prizonieri de război români, care, în baza ordinului de la centru, din URSS, urmează a fi repatriați la locurile lor de domiciliu.

Întregul lot este format din soldați și sergenți. Toți au primit îmbrăcăminte și încălțăminte, conform indicațiilor de la centru, din URSS. Controlul sanitar a fost efectuat în totalitate. Foștii prizonieri de război au primit produse alimentare pentru 10 zile. Conform aprecierilor Comisiei române, produsele distribuite sunt de bună calitate. Procesul-verbal și listele au fost redactate în trei exemplare. Primul exemplar pentru autoritățile locale, al doilea și al treilea pentru Unitatea Militară 61967.

Şeful Unității Militare pp. 61967, maior (ss) Krîștob

Locotenent-major (ss) Puras
Locotenent-major (ss) Kuleș
Maior (ss) Sitnikov

Președinte al Comisiei Aliate de Control, (ss) ... [indescifrabil]

Primarul orașului Focșani, (ss) T. ... [indescifrabil]

Şeful Poliției orașului Focșani, (ss) A. Mihăileanu

RGVA, Fond ip, opis 03 e, dosar 20, f. 3

Documentul 198

Directiva nr. 157 a NKVD al URSS, cu privire la ordinea repatrierii prizonierilor de război eliberați prin Ordinul nr. 00955/1945 al NKVD și prin Directiva nr. 2 222/1945 a NKVD¹

Strict secret

13 septembrie 1945

Moscova

În vederea executării Ordinului nr. 00955, din 13 august 1945, al NKVD al URSS², și în conformitate cu datele dumneavoastră, prezentate în Directiva nr. 2 222, din 12 august 1945, din lagărele și spitalele speciale din republici (regiuni, raioane), fac obiectul eliberării prizonierii de război soldați și subofițeri care aparțin următoarelor categorii:

a) toți prizonierii de război, indiferent de starea fizică, cu următoarele naționalități: polonezi, francezi, cehoslovaci³, iugoslavi⁴, italieni, suedezi, norvegieni, elvețieni, luxemburghези, americani, englezi, belgieni, olandezi, danezi, bulgari și greci;

b) prizonierii de război bolnavi, indiferent de naționalitate, cu excepția celor cu boli infecțioase, a turcilor și spaniolilor, a celor care au săvârșit atrocități, precum și a celor care au efectuat serviciul militar în SS, SD, SA și Gestapo;

c) dintre prizonierii de război germani, austrieci, maghiari și români, doar invalizii și cei slăbiți. Nu fac obiectul eliberării persoanele care, din punctul de vedere al stării fizice, fac parte din prima, a doua și a treia categorie, și nici cei care au săvârșit atrocități sau care au efectuat serviciul militar în trupele SS, SA, SD și Gestapo, indiferent de starea lor fizică.

Prizonierii de război bolnavi vor fi trimiși în țară cu trenuri sanitare, ceilalți, cu trenuri militare, numărul prizonierilor de război și stațiile unde vor fi predați vă vor fi aduse la cunoștință ulterior.

Trenurile militare și cele sanitare cu prizonierii de război eliberați vor urma doar două direcții:

a) germanii, polonezii, precum și naționalitățile care fac obiectul predării organelor de repatriere – francezii, italienii, suedezi, norvegienii, elvețienii, luxemburghезii, americanii, englezii, belgienii, olandezi, danezi, bulgarii și grecii – merg în Lagărul nr. 69, de la Frankfurt pe Oder (Germania); pe această rută, polonezii vor fi predați în Lagărul nr. 177, de la Poznan (Polonia);

b) ungurii, români, austriecii, cehoslovaci și iugoslavii merg până la stația Sighet (România), în Lagărul nr. 36.

În conformitate cu aceasta propunem:

1. În momentul primirii comenziilor pentru vagoane, să se asigure la timp, prin cerere către calea ferată, vagoane pentru îmbarcare. Cererea privind termenul de predare a vagoanelor, numărul lor și stațiile de îmbarcare trebuie să corespundă întru totul cu ordinul.

2. În cazul în care calea ferată oferă un număr insuficient de vagoane utilate, acestea nu vor fi refuzate; să se ia măsuri urgente în vederea utilării lor, prin eforturi proprii.

3. Îmbarcarea prizonierilor de război în vagoanele trenurilor militare și ale celor sanitare să se facă pe naționalități.

4. Prizonierii de război, care fac obiectul predării organelor de repatriere, să fie îmbrăcați în uniforme captureate, aflate în stare bună.

5. Înainte de trimiterea în țară, tuturor prizonierilor de război să li se facă un control sanitar minuțios și complex.

6. Prizonierilor de război eliberați să li se asigure o normă întreagă și variată de alimente, pe toată durata călătoriei, ținându-se cont de orarul de mers al trenului militar, de 200 de km/zi, precum și provizii pentru cinci zile. Se interzice acordarea de făină în schimbul pâinii. Să se dea doar pâine și pesmeți.

7. Pentru însotirea trenurilor militare și a celor sanitare, să fie repartizați doar ofițerii cei mai pricepuți și cu inițiativă și personal medical cu proviziile de medicamente necesare.

8. Șefii trenurilor sunt obligați ca, pe timpul călătoriei, prizonierilor de război să li se asigure hrana caldă și ei să fie aprovizionați neîntrerupt cu apă.

9. Raportați imediat despre plecarea trenurilor militare și a celor sanitare.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-locotenent Cernîșev

GARF, Fond 9 401, opis 12, dosar 205, t. 13, f. 420-422

Publicat în *Voenoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 808-809

NOTE

¹ Documentul a fost expediat comisarilor poporului pentru afacerile interne ai republicilor [unionale], șefilor direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD (conform listei).

² Vezi nota 6, doc. nr. 193.

³ Conform textului. Termenul s-a încetătenit în limbajul utilizat de către funcționarii NKVD. Prin intermediul său, erau desemnați prizonierii de război cehi, slovaci și chiar ruteni (ucrainenii din Ucraina de Vest). (notă ediția rusă)

⁴ Conform textului. Prin acest termen erau desemnați prizonierii de război proveniți de pe teritoriul Iugoslaviei, sârbi, croați, sloveni, macedoneni, muntenegreni și slavii de sud musulmani (denumiți bosniaci în documentele NKVD). (notă ediția rusă)

Documentul 199

Directiva nr. 161 a NKVD al URSS, referitoare la reglementarea evidenței și a controlului regimului de detenție al prizonierilor de război din batalioanele de muncă ale Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS¹

Secret²
Nr. 161
17 septembrie 1945
Moscova

În republica (ținutul, regiunea) dumneavastră vor fi dislocate unele batalioane de muncă formate din prizonieri de război, care vor fi folosite la munci de către Comisariatul Poporului pentru Apărare al URSS.³

Asigurarea hranei, a echipamentului, a asistenței medicale, a pazei și a condițiilor de trai în comun, pentru prizonierii de război din batalioanele de muncă, se va face de către Comisariatul Poporului pentru Apărare al URSS.

Potrivit datelor avute la dispoziție, întreținerea prizonierilor de război din batalioanele Comisariatului Poporului pentru Apărare nu corespunde cerințelor prevăzute de ordinele NKVD al URSS.

În vederea reglementării evidenței și a controlului privind întreținerea prizonierilor de război în batalioanele Comisariatului Poporului pentru Apărare, comisarii poporului pentru apărare ai republicitelor unionale și autonome, șefii direcțiilor ținuturilor și ale regiunilor ale NKVD, șefii secțiilor pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul direcțiilor pentru servicii ale grupărilor de trupe, vor răspunde și vor urmări în permanență starea pazei, a regimului de detenție, a hranei, a asistenței medico-sanitare, a organizării evidenței și a prezentării datelor de bilanț prevăzute de ordinele corespunzătoare ale NKVD al URSS și de directivele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.

Odată cu primirea prezentei directive propun:

1. Verificarea regimului de detenție al prizonierilor de război în batalioanele de muncă ale Comisariatului Poporului pentru Apărare și prezentarea către batalioanele speciale de muncă a unui raport în care să se reflecte detaliat starea prizonierilor de război din batalioanele de muncă, cu referire la următoarele probleme: a) cazarea; b) regimul de detenție și paza; c) hrana; d) îmbrăcământea; e) folosirea la muncă; f) starea sanitată și asistența medicală. Termenul de executare este 10 octombrie 1945.

2. Informarea comandanților de batalioane în legătură cu ordinele NKVD, referitoare la modul de deținere a prizonierilor de război. Se va efectua cu ei instructajul necesar, cerându-li-se executarea întocmai a instrucțiunilor dumneavastră.

3. În ceea ce privește paza și regimul de detenție, comandanții batalioanelor sunt obligați să prezinte rapoarte NKVD/direcțiilor NKVD și șefilor secțiilor de front, cu privire la evenimentele extraordinare petrecute în batalioane, cum ar fi: a) evadări sau

tentative de evadare ale prizonierilor de război; b) cazuri de folosire a armamentului de către personalul batalioanelor împotriva prizonierilor de război; c) sinucideri și vătămări de organe în rândul prizonierilor de război; d) revolte în masă ale prizonierilor de război (revolte, scandaluri, nesubordonarea față de comandanții batalioanelor etc.).

4. În legătură cu evidența prizonierilor de război, din rândul personalului din aparatul fiecărui batalion de muncă, va fi desemnat un ofițer care va avea obligația să țină evidența prizonierilor de război și să raporteze Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD/direcțiilor NKVD și direcțiilor pentru servicii ale grupărilor de trupe din zonă.

Responsabilul pentru evidență va avea următoarele obligații:

a) întocmirea documentelor de evidență personală pentru toți prizonierii de război, deținuți în batalionul de muncă, conform ordinelor în vigoare ale NKVD al URSS și directivelor Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, și menținerea acestora în permanentă ordine;

b) introducerea unei evidențe statistice zilnice privind prezența și mișcarea tuturor prizonierilor de război în secțiunile după grade și după naționalități (situată de efective);

c) prezentarea, către Secția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD/Direcția NKVD și către direcțiile pentru servicii din spatele frontului ale grupărilor de trupe, a datelor statistice privind prizonierii de război, conform modelelor în vigoare și la termenele stabilite prin ordinele NKVD și prin directivele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

5. Comandanții de batalioane vor fi obligați să prezinte – atât pe teritoriul URSS, cât și în afara acestuia – rapoarte pe fiecare decadă, privind mișcarea, mortalitatea și prezența prizonierilor de război, conform situației la fiecare 10, 20 și 30/31 ale lunii, în care se raportează conform modelelor de raportare în vigoare.

6. Șefii secțiilor pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, ai direcțiilor NKVD și cei ai direcțiilor de servicii ale grupărilor de trupe vor urmări nemijlocit activitatea privind evidența și raportările referitoare la prizonierii de război, verificând, în special, prezentarea la timp și de bună calitate a tuturor rapoartelor.

7. Să se solicite Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne numărul necesar de formulare pentru evidența prizonierilor de război și să-i delege pe reprezentanții săi la Moscova pentru ridicarea acestor formulare.

8. În cadrul efectuării evidenței tuturor prizonierilor de război, toți francezii, alsaciienii, lotharingienii, polonezii, cehii, slovacii, italienii, austriecii, maghiarii și români depistați, în afară de cei germani, vor fi scoși din batalion și transferați în lagăr pentru prizonieri de război.

9. În ceea ce privește asistența sanitată pentru prizonierii de război din aceste batalioane, se va asigura prezentarea către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a: a) datelor pe decade privind mișcarea bolnavilor și mortalitatea (conform codului stabilit); b) rapoartelor lunare privind starea sanitată a batalionului și asistența medico-sanitară din batalion; c) rapoartelor lunare referitoare la starea fizică a prizonierilor de război; d) rapoartelor extraordinare privind îmbolnăvirile cu boli acute contagioase, intoxicațiile alimentare acute, degerările în masă etc. (conform codului stabilit).

10. În ceea ce privește folosirea la munci a prizonierilor de război, se vor controla sistematic următoarele: a) durata timpului de lucru; b) asigurarea cu echipament și încălțăminte specială; c) corectitudinea aplicării normelor de hrana diferențiate, în funcție de îndeplinirea normei; d) eliberarea recompenselor bănești pentru prizonierii de război; e) alocare la timp, în buget, a sumelor de bani pentru lucrările executate de către prizonierii de război.

Având în vedere faptul că batalioanele de muncă ale Comisariatului Poporului pentru Apărare beneficiază, pe deplin, de susținerea materială a Comisariatului Poporului pentru Apărare, NKVD/Direcțiile NKVD nu încheie acorduri cu aceste batalioane, pentru repartizarea forței de muncă.

11. Secțiile pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne ale NKVD, direcțiile NKVD și direcțiile pentru servicii ale grupărilor de trupe vor asigura prezentarea către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a raportelor privind folosirea la munci, în conformitate cu cele stabilite prin Ordinul nr. 00675/1943⁴.

12. Comandanții batalioanelor Comisariatului Poporului pentru Apărare să fie obligați să asigure, în cursul lunilor septembrie și octombrie 1945, pregătirea pentru iarnă a spațiilor locative. În toate spațiile, vor fi efectuate reparații la instalațiile de încălzire, la acoperișuri, la dușumele, vor fi montate sticle la geamuri, vor fi montate paturi din lemn de tip vagon cu un nivel sau cu două niveluri.

Referitor la pregătirea batalionului pentru iarnă, raportați Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne până la 10 octombrie și până la 1 noiembrie 1945.

Referitor la pregătirea batalioanelor pentru iarnă, fiecărui batalion de lucru i se va elibera un carnet cu semnatura reprezentanților NKVD/direcțiilor NKVD și ai Comisariatului Poporului pentru Apărare, în care va fi trecut calificativul corespunzător.

Referitor la modul de executare a prezentei directive să se raporteze la Direcția generală pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS.⁵

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-colonel Cernîșev

RGVA, Fond 1p, opis 5 e, doc. 2, f. 117-118

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 129-130

NOTE

¹ Documentul a fost expediat, în original, comisarilor poporului pentru afacerile interne ai republicilor unionale și autonome, șefilor direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD, șefilor de secții ale NKVD de pe lângă serviciile de intendență ale grupurilor de armate. În copie, documentul a mai fost expediat: șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD, general-maiorului Popov, de la Direcția generală de intendență a Armatei Roșii, general-maiorului Koleadko, șeful Direcției pentru exploatarea spațiului locativ din cadrul Direcției generale de intendență a Armatei Roșii.

² Nota „Foarte urgent” a fost tăiată cu creion roșu.

³ Prin decizia guvernului URSS, o parte din prizonierii de război erau utilizați ca mâna de lucru la șantierele Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS. Conform datelor Statului-major al

Serviciului spitelui Armatei Roșii, la 1 octombrie 1945, la obiectivele Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS munceau 182 000 de prizonieri de război, militari ai armatelor occidentale, încadrați în batalioane de muncă speciale, cu efective cuprinse între 500 și 1 000 de persoane. Fiecare batalion era format din trei companii, fiecare companie avea trei plutoane, iar fiecare pluton era alcătuit din patru grupe. Efectivul [sovietic] era alcătuit din 59 de persoane (15 ofițeri, 10 sergenți și 34 de soldați). Guvernul [sovietic] a stabilit ca detinerea, paza, aprovizionarea cu alimente și cu echipament a prizonierilor de război, transferați în batalioanele de muncă speciale, să revină Comisariatului Poporului pentru Apărare al URSS, iar Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD al URSS, să se ocupe de efectuarea controlului privind detinerea prizonierilor de război în batalioanele de muncă speciale. Aplicarea acestui principiu a determinat emiterea Directivei nr. 161. (notă ediția rusă)

⁴ Prin Ordinul nr. 00675, din 6 aprilie 1943, al NKVD al URSS, a fost pus în aplicare modelul de contract încheiat între Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și agenții economici, în vederea utilizării prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne ca mâncă de lucru în economia sovietică. Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 565-573.

⁵ În conformitate cu Directiva nr. 161 din 17 septembrie 1945, organele locale ale NKVD au controlat condițiile de detenție a prizonierilor de război din batalioanele de muncă speciale. În urma controlului, s-a descoperit că, în cele mai multe batalioane, lipseau băile, spațiile de locuit se aflau într-o stare precară, nu existau infirmerii, nu se respecta durata zilei de muncă. În baza celor constatare, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a adresat un memoriu generalului de armată Hruliov, șeful Direcției generale pentru servicii din Armata Roșie, iar acesta, la 29 noiembrie 1945, a emis un ordin către comandanții regiunilor militare în vederea rezolvării problemelor. Numărul batalioanelor de muncă speciale, din cadrul Comisariatului Poporului pentru Apărare, a continuat să crească. La 1 ianuarie 1946, pe șantierele și în sectoarele de lucru ale Comisariatului Poporului pentru Apărare existau 146 de batalioane de muncă speciale, în care erau deținuți 142 571 de prizonieri de război de diferite naționalități, proveniți din armatele europene, și 54 de batalioane de muncă speciale, în care erau deținuți 67 809 prizonieri japonezi de război. În pofida dispozițiilor stricte, primite de sus, în multe batalioane condițiile de detenție erau proaste, fapt care a determinat emiterea Ordinului nr. 034, din 12 aprilie 1946, al șefului serviciilor Ministerului Forțelor Armate, și a Directivei nr. 134, din 25 mai 1946, a Ministerului Forțelor Armate. Vezi *Voennoplenniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 265-266. (notă ediția rusă)

Documentul 200

Nota general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind desfășurarea procesului de eliberare a militarilor străini, aflați în prizonieratul sovietic

Strict secret
24 octombrie 1945

La 22 octombrie, au fost eliberate, în total, 923 336 (persoane), din care:

Naționalitatea	Fac obiectul eliberării					Eliberați	În curs de eliberare
	În baza Hotărârii nr. 8 921 ss/4 iunie 1945, a Comitetului de Stat al Apărării; calcul 225 000	În baza Ordinului nr. 00955, al NKVD; calcul 708 000	În baza Deciziei nr. 1497-341/26 iunie 1945, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS	În baza Hotărârii nr. 9 865 ss/13 august 1945, a Comitetului de Stat al Apărării	Total		
Germană	115 000	412 000	—	50 000	577 000	516 938	60 062
Ungară	37 000	150 000	—	—	187 000	189 050	—
Română	1 500	70 000	—	—	71 500	49 510	21 990
Cehoslovacă	1 200	32 600	—	—	33 800	32 888	912
Austriacă	39 000	30 000	—	—	69 000	74 194	—
Poloneză	—	19 800	—	—	19 800	19 800	—
Italiană	—	19 640	—	—	19 640	13 426	6 214
Franceză	—	—	15 139	—	15 139	15 107	32
Iugoslavă	500	9 500	—	—	10 000	9 374	626
Belgiană	—	1 800	—	—	1 800	852	948
Olandeză	—	1 300	—	—	1 300	1 118	182
Luxemburgheză	—	720	—	—	720	653	67
Daneză	—	230	—	—	230	171	59
Bulgară	—	280	—	—	280	76	204
Norvegiană	—	55	—	—	55	38	17
Americană	—	40	—	—	40	40	—
Suedeză	—	31	—	—	31	14	17
Elvețiană	—	24	—	—	24	60	—
Grecă	—	20	—	—	20	12	8
Engleză	—	15	—	—	15	15	—
Total	194 200	748 055	15 139	50 000	1 007 394	923 336	91 338

Adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent I. Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 12, f. 56-59
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 899

Documentul 201

Nota-raport a general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către L.P. Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind eliberarea prizonierilor de război deținuți în lagăre și în spitalele speciale

Strict secret
25 octombrie 1945

Vă raportăm executarea Ordinului nr. 00955, din 13 august 1945¹, și a Decretului nr. 001035, din 11 septembrie 1945², ale NKVD al URSS, referitoare la eliberarea prizonierilor de război, deținuți în lagărele și în spitalele speciale ale NKVD.³

1. În total, au fost eliberate - 748 125 pers., din care: a) din lagărele și spitalele speciale aflate în spatele frontului - 297 125 pers.; b) din lagărele de front - 451 000 pers.

Potrivit datelor de la 25 octombrie, au fost eliberate - 705 621 pers., din care: a) din lagărele și spitalele speciale aflate în spatele frontului - 213 960 pers.; b) din rețeaua lagărelor de front - 491 661 pers.

2. Au fost eliberați prizonieri de război cu următoarele naționalități:

Naționalitatea	Au făcut obiectul eliberării	Au fost eliberați	În curs de eliberare
Germană	412 000	388 940	23 060
Ungară	150 000	150 000	—
Austriacă	30 000	30 000	—
Română	70 000	55 909	14 091
Poloneză	19 800	19 800	—
Cehoslovacă	32 600	32 103	497
Iugoslavă	9 500	9 174	326
Italiană	19 640	15 691	3 949
Belgiană	1 800	1 312	488
Olandeză	1 300	1 230	70
Luxemburgheză	720	704	16
Daneză	230	223	7
Altele	535	535	—
Total	748 125	705 621	42 504

În cifra indicată nu au fost incluse 194 200 de persoane, prizonieri de război invalizi și răniți, eliberați în conformitate cu Hotărârea nr. 8 921 ss, a Comitetului de Stat al Apărării, și 50 000 de germani, predăți guvernului polonez, în baza Hotărârii nr. 9 865 ss, a Comitetului de Stat al Apărării.

Pe lângă aceasta, în conformitate cu Decizia nr. 1 487-341, din 26 iunie 1945, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, au făcut obiectul eliberării – și au fost eliberați – 15 131 de prizonieri de război francezi.

3. Rămân de eliberat și de adus din lagărele și din spitalele speciale, aflate în spatele frontului, prizonierii de război care nu sunt de naționalitate germană, adică 19 444 de persoane. Acești prizonieri de război vor fi aduși în cursul lunii noiembrie a acestui an.

Cernîșev,
I. Petrov⁴

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 12, f. 65-67
Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 900

NOTE

¹ Vezi nota 6, doc. nr. 193.

² Vezi doc. nr. 196.

³ Pe prima filă a documentului se regăsesc următoarele adnotări: 1. „Să se restituie. Cernîșev”;
2. „Să se transmită lui Bronnikov. Petrov. 2 octombrie”.

⁴ Documentul este semnat de I. Petrov.

Documentul 202

Nota general-locotenentului I.A. Petrov, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război preluate de la unitățile Armatei Roșii, în perioada războiului cu Germania, între 1941 și 1945, și Japonia, în 1945 (pe armate și naționalități)

2 noiembrie 1945

1) Total prizonieri de război primiți – 3 729 304 pers. Din care: a) în urma războiului cu Germania – 3 120 944 pers.; b) în urma războiului cu Japonia – 608 360 pers.

2) Efectivele de prizonieri de război captureate de la fiecare armată dușmană:

Armata germană – 2 293 269 pers.

În cadrul armatei germane au fost preluăți: germani – 2 026 622 pers.; austrieci – 129 098 pers.; cehoslovaci – 47 375 pers.; polonezi – 46 856 pers.; francezi – 20 329 pers.; iugoslavi – 16 034 pers.; belgieni – 1 948 pers.; olandezi – 1 443 pers.; luxemburghenzi – 793 pers.; spanioli – 400 pers.; danezi – 245 pers.; bulgari – 388 pers.; elvețieni – 94 pers.; norvegieni – 72 pers.; ucraineni din regiunea Transcarpatică – 1 270 pers.; altele – 302 pers.

Armata maghiară – 541 530 pers.

În cadrul armatei maghiare au fost preluăți: maghiari – 537 532 pers.; evrei – 3 998 pers.

Armata română – 236 420 pers.

În cadrul armatei române au fost preluăți: români – 225 545 pers.; moldoveni – 6 478 pers.; țigani – 255 pers.; evrei – 4 148 pers.

Armata italiană – 47 393 pers.

Armata finlandeză – 2 332 pers.

Armata japoneză – 608 360 pers.

În cadrul armatei japoneze au fost preluăți: japonezi – 573 821 pers.; manciurieni – 19 962 pers.; coreeni – 7 032 pers.; chinezi – 3 699 pers.; mongoli – 2 345 pers.; alte naționalități sau etnii – 1 501 pers.

Datele cu privire la naționalitățile prizonierilor din armata japoneză au fost preluate din rapoartele operative ale fronturilor și necesită unele precizări.

Adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent I. Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 39, f. 20-21

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 242-243

Documentul 203

Scrisoarea lui V.G. Dekanozov, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile străine al URSS, adresată general-colonelului F.I. Golikov¹, președintele Comisiei pentru problemele repatrierilor, din cadrul Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, și general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind refuzul autorităților române și cehoslovace de a-i primi pe etnicii germani strămutați din aceste țări în perioada 1940-1945

Secret
Nr. 864/bs
29 noiembrie 1945
Exemplarul nr. 2

Guvernul român a comunicat adjunctului președintelui Comisiei aliate de control din România că în România sosesc germani, foști locuitori ai României și, de asemenea, ai Basarabiei și Bucovinei de Nord, care au plecat din România în Germania în perioada 1940-1945 și pe care guvernul român, din acest motiv, nu îi mai consideră cetăteni români.

Guvernul român roagă ca organele de repatriere din Germania să nu îi mai trimită în România pe germanii din această categorie.

În plus, reprezentantul cehoslovac din România roagă ca prizonierii de război germani, foști cetăteni ai Cehoslovaciei, aflați în lagărele sovietice și pe care guvernul cehoslovac refuză să-i mai recunoască drept cetăteni cehoslovaci să nu mai fie trimiși în Cehoslovacia².

Considerând că este de dorit ca rugămintile guvernelor României și Cehoslovaciei să fie satisfăcute, vă rog să comunicați NKVD al URSS măsurile ce le-ați adoptat.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile străine al URSS,
(ss) V. Dekanozov³

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 15

NOTE

¹ Filipp Ivanovici Golikov (1900-1980) – general-colonel sovietic; membru al PCUS (1918); absolvent al Academiei Militare „M.V. Frunze” (1933); comandant de regiment (1931); comandant de divizie (1933); comandant de brigadă (1936); comandant de corp de armată (1937); comandant al Armatei a 6-a (1939-1940); adjunctul șefului Marelui Stat-major al Armatei Roșii (1940-1941); șeful Misiunii militare sovietice în Marea Britanie și SUA (1940-1941); comandant al Fronturilor de la Briansk și de la Voronej (1942-1943); președintele Comisiei pentru problemele repatrierii, din cadrul Consiliului Comisarilor Poporului al URSS (1944-1950).

² Prin Telegrama nr. 4414, din 21 noiembrie 1945, general-locotenentul V.P. Vinogradov, adjunctul președintelui Comisiei aliate de control din România, i-a comunicat lui A.I. Vișinski, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile străine al URSS, că în lagărele sovietice pentru prizonieri de război de pe teritoriul României erau deținuți 64 de etnici germani, cetăteni cehoslovaci, din care 22 erau prizonieri de război din armata germană. Autoritățile cehoslovace refuzau să-i recunoască drept cetăteni ai Cehoslovaciei și propuneau trimiterea lor în Germania. Generalul V.P. Vinogradov a solicitat instrucțiuni în acest sens, precum și indicarea localității din Germania unde cei 64 de etnici germani puteau fi trimiși. La 23 noiembrie 1945, mareșalul L.P. Beria a dispus transportarea acestor persoane în Lagărul sovietic nr. 69 de la Frankfurt pe Oder, pentru a fi predate autorităților germane. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 17-19.

³ Vladimir Gheorghievici Dekanozov (Dekanozishvili) (1898-1953) – om politic și de stat sovietic; diplomat sovietic; comisar al poporului pentru industria alimentară a RSS Georgiene (1936); adjunctul șefului Direcției generale pentru securitatea statului, din cadrul NKVD al URSS (1938); unul dintre principalii organizatori ai epurărilor din Armata Roșie și NKVD la începutul anului 1939; adjunct al comisarului poporului pentru afacerile străine al URSS (1939-1947); ambasador al URSS în Germania (24 noiembrie 1940-22 iunie 1941), cu menținerea în postul de adjunct al comisarului poporului pentru afacerile străine; arestat sub acuzația de „membru al bandei lui Beria” și executat (23 decembrie 1953).

Documentul 204

Centralizator privind evoluția efectivelor de prizonieri de război deținute în lagărele din URSS în perioada 1 februarie 1942-1 ianuarie 1946¹

[1 ianuarie 1946]

Data	Nr. de lagăre și obiective	Total deținuți	Germani	Români	Maghiari	Italieni	Alte naționalități	Necunoscuți
1 feb. 1942	6	8 418	5 455	3 412	62	54	541	775
15 iun. 1942	10	10 150	6 454	2 962	65	96	573	987
1 iul. 1942	13	10 455	6 473	2 874	64	100	609	827
15 iul. 1942	13	10 402	6 567	2 847	69	96	584	800
1 aug. 1942	15	11 566	6 514	2 758	70	94	613	801
15 aug. 1942	14	10 406	6 754	2 688	65	92	637	914
1 sept. 1942	17	11 347	6 943	2 653	224	89	691	1 059
1 oct. 1942	17	11 016	7 003	2 522	302	112	725	481
15 oct. 1942	17	11 298	6 979	2 600	328	575	811	547
1 ian. 1943	16	43 482	5 595	29 814	308	765	1 580	7 359
1 mai 1943	37	62 611	15 648	24 406	2 610	7 819	5 545	6 583
1 iun. 1943	42	53 632	13 448	21 681	2 652	6 376	6 277	3 198
1 iul. 1943	41	54 766	14 470	22 388	3 086	7 100	7 722	—
1 aug. 1943	40	58 173	16 677	22 339	3 337	7 507	8 313	—
1 sept. 1943	39	58 150	20 076	21 028	2 968	5 344	8 734	—
1 oct. 1943	43	67 798	25 705	21 282	2 967	7 717	10 237	—
1 nov. 1943	45/3	71 748	29 586	19 767	3 134	7 882	11 379	—
1 dec. 1943	46/3	73 300	32 347	14 714	3 204	8 369	14 666	—
1 ian. 1944	50/3	76 838	34 964	15 859	3 415	8 319	14 281	—
1 feb. 1944	50/4	74 508	35 388	14 984	3 353	8 322	12 461	—
1 mar. 1944	52/4	81 006	39 560	15 505	3 625	8 367	13 949	—
1 apr. 1944	52/4	86 470	43 468	15 714	3 730	8 680	14 878	—
1 mai 1944	50/4	110 190	53 693	24 882	4 408	8 944	18 263	—
1 iun. 1944	54/4	143 443	72 446	34 985	4 990	9 030	21 992	—
1 iul. 1944	53/4	148 417	74 406	36 108	5 839	9 065	22 999	—
1 aug. 1944	62/4	237 498	162 248	37 484	6 161	10 141	21 464	—
1 sept. 1944	73/4	366 428	241 494	69 996	8 245	12 546	34 147	—
1 oct. 1944	87/4	531 009	323 013	120 927	12 130	13 120	61 819	—
1 nov. 1944	86/4	501 987	308 292	110 771	14 188	13 214	55 522	—
1 dec. 1944	100/4	563 615	329 384	115 281	33 887	13 320	71 743	—
1 ian. 1945	114/4	578 448	308 175	119 296	57 706	13 509	79 762	—
1 feb. 1945	120/4	563 806	293 615	109 376	64 524	13 441	82 850	—
1 mar. 1945	123/4	562 409	292 662	108 551	68 229	15 493	77 474	—
1 apr. 1945	127/4	569 445	297 187	104 810	69 796	15 580	82 072	—
1 mai 1945	129/4	646 750	344 536	94 272	102 097	15 195	90 690	—
1 iun. 1945	142/4	885 848	497 790	94 505	145 341	17 214	130 998	—
1 iul. 1945	175/5	1 277 170	770 081	97 319	224 214	17 734	167 827	—
1 aug. 1945	208/5	1 527 108	963 384	95 520	246 161	15 950	159 276	46 817
1 sept. 1945	231/5	1 528 584	1 024 095	88 884	253 661	17 052	124 979	19 913
1 oct. 1945	232/5	1 500 989	1 070 476	63 173	245 613	14 473	102 019	5 235
1 nov. 1945	234/5	1 410 511	1 069 353	49 548	225 640	2 116	54 415	16 493
1 dec. 1945	235/5	1 417 096	1 079 575	51 573	218 884	1 852	49 575	15 617
1 ian. 1946	239/5	1 401 044	1 080 464	49 126	223 817	2 004	45 633	—

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosar 5, f. 1-37; dosar 14, f. 34-216; dosar 20, f. 26-121; dosar 21, f. 1-169; dosar 44, f. 28-282

NOTĂ

¹ Statistică realizată de dr. Ilie Schipor.

Documentul 205

Raportul colonelului Melnik, adjunctul şefului Secţiei 1 din cadrul Direcţiei pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, către general-colonelul S.N. Kruglov, comisarul poporului pentru afacerile interne al URSS, privind rezultatele inspecţiei efectuate în Lagărul nr. 176 de la Focşani (România)

Strict secret
4 martie 1946

Raport către tov. Rákosi, secretar al CC al Partidului Comunist Ungar, cu privire la rezultatele verificării faptelor expuse în scrisoarea foştilor prizonieri de război referitoare la Lagărul nr. 176 al NKVD al URSS¹

Lagărul nr. 176 (tov. locotenent-major Puras, şeful lagărului) este dislocat în România, oraşul Focşani, în două zone cu barăci standard, din lemn, ale fostului lagăr german pentru prizonieri de război şi în grăduri cu ziduri din piatră. Corpurile de locuit, cu o capacitate de 15 900 de persoane, sunt utilizate cu pricinuri suprapuse compacte şi sunt încălzite cu sobe. [Lagărul are un] bloc alimentar bine dotat cu cazane, cu o capacitate de 28 350 litri, două brutării, cu o capacitate de 40 tone de pâine pe zi, un centru pentru proceduri sanitare, cu o capacitate de 7 500 de persoane în 10 ore, o infirmerie pentru 1 000 de persoane şi Spitalul nr. 2 984, cu 2 500 de locuri. Sunt organizate secții auxiliare: ateliere de croitorie şi de cizmărie, stație electrică; au fost săpate 16 fântâni care asigură aprovizionarea cu apă a lagărului.

Contingentul de prizonieri de război, cu un efectiv de 4 756 de persoane, este bine aprovizionat cu echipament de iarnă. În plus, există suficiente rezerve pentru diverse articole de echipament. Lagărul dispune de produse alimentare pentru trei luni şi jumătate.

Având în vedere că se intenționa redisplocarea lagărului în Uniunea Sovietică, nu au fost făcute rezerve de combustibil pentru iarnă, resimțindu-se astfel insuficiența combustibilului. Temperatura aerului în barăcile de locuit era mai scăzută decât cea normală, coborând până la 14°C. Ca urmare însă a măsurilor întreprinse de către autoritățile române, în ianuarie au fost tăiate şi transportate în lagăr lemne – 600 m³, care vor ajunge lagărului până la venirea primăverii.

Lagărul nr. 176 constituie baza principală a Secției pentru problemele prizonierilor şi ale persoanelor civile interne de pe lângă Grupul de Sud al Armatei Roșii, prin care a trecut cea mai mare parte a prizonierilor de război şi a contingentelor speciale².

În perioada 1 noiembrie 1944-31 decembrie 1945, lagărul a preluat de la Armata Roșie şi din lagările din spatele frontului, din Uniunea Sovietică, 557 210 prizonieri de război şi de persoane civile interne. Tot în această perioadă au fost trimise în lagările din spatele frontului din Uniunea Sovietică 480 820 persoane, din care 82 682 persoane ale contingentului special.

Au fost eliberate și repatriate 71 619 persoane, din care:

Naționalitatea sau etnia	Sosiți din lagărele din URSS pentru repatriere	Eliberați din lagăr și repatriați	Total eliberați
Germană	1 445	9 677	11 122
Maghiară	6 957	28 243	35 200
Cehoslovacă	3 394	2 081	5 475
Iugoslavă	1 072	2 083	3 155
Austriacă	4 905	3 179	8 084
Poloneză	166	575	741
Ucraineană (din Transcarpatia)	530	—	530
Franceză	53	—	53
Evreiască	10	273	283
Română	5 390	21	5 411
Italiană	81	28	109
Spaniolă	44	—	44
Olandeză	43	1	44
Belgiană	3	—	3
Germană (cetăteni români)	1 330	8	1 338
Total	25 450	46 169	71 619

În pofida fluxului masiv și continuu de prizonieri de război, a lipsei unui spital special până în octombrie 1945 și a personalului medical redus, lagărul s-a descurcat totuși în ceea ce privește asistența sanitată. În toată această perioadă, au decedat doar 57 de prizonieri de război.

Într-o situație dificilă se află contingentul eliberat din lagărele din spatele frontului, din Uniunea Sovietică, care a sosit în lagăr pentru a fi trimis către locurile de domiciliu. Majoritatea erau foarte epuizați și bolnavi, prost îmbrăcați și plini de păduchi.

Din totalul de 27 219 prizonieri de război și persoane civile interne sosiți cu trenul din lagărele din spatele frontului, din URSS, 1 769 persoane grav bolnave au fost interne în spitalul special. Un procent de cca 20-40% din contingentele sosite cu unele trenuri de la Sverdlovsk, Șatura, Tambov și alte localități a fost internat în spital. Toți erau într-o stare deosebit de gravă, cei mai mulți sufereau de distrofie gradul 3, și dintre aceștia, în primele zile, au decedat câte 10-15 persoane.

Persoanele civile interne, sosite la 24 decembrie 1945, de la Zaporojie, cu trenul nr. 97 214 erau într-o stare foarte gravă. Pe timpul călătoriei vagoanele nu au fost încălzite, toți erau plini de păduchi, iar din cele 695 de persoane, 128 au fost interne în spital, din care: 12 pers. cu degerături, 43 pers. bolnave de distrofie gradul 3, 11 pers. bolnave de pneumonie etc. Printre aceste persoane se afla și un bolnav în stare gravă, dezbrăcat complet, care a fost adus într-un sac. În primele două zile au decedat 15 persoane.

În perioada 1 noiembrie 1945-15 ianuarie 1946, din loturile de prizonieri de război sosiți cu trenul, în spital au murit 228 de persoane, adică 17,1%. Pentru aceeași perioadă, au decedat 105 persoane civile interne, adică 24,5%, în condițiile în care în lagăr media lunată a ratei mortalității era de 8%.

Toți ceilalți prizonieri de război și persoane civile interne sosiți din lagărele din spatele frontului, din URSS, erau relativ sănătoși și au fost amplasați în zona a doua a lagărului, în barăci, cu o capacitate de 1 000-1 200 de persoane fiecare. Aici ei au efectuat examenul medical și s-au odihnit un timp, până la sosirea mijloacelor de transport.

Bineînțeles că starea în care a sosit acest contingent a creat o impresie defavorabilă în rândul celor prezenți.

Toți prizonierii de război și persoanele civile interne repatriați din Lagărul nr. 176 au efectuat controlul medical și au fost complet echipați. Trenurile au fost utilizate cu bucătării, sobe, [prizonierilor de război și persoanelor civile interne] fiindu-le asigurate alimente și combustibil, în cantități suficiente, pentru toată durata călătoriei.

În tren au fost îmbarcate numai persoane transportabile.

Contingentului de 25 450 persoane trimis mai departe i-a fost înlocuit următorul echipament: mantale și paltoane – 5 460 bucăți; vestoane, tunici și sacouri – 8 543 bucăți; pantaloni – 14 405 perechi; cizme și bocanci – 3 375 perechi; obiele – 6 220 perechi; chipie și căciuli – 9 827 bucăți; bluze de corp – 3 015 bucăți; indispensabili – 7 285 perechi; plăpumi – 981 bucăți; mantale de ploaie – 827 bucăți; mănuși – 2 161 perechi; curele – 276 bucăți; gamele și ploști – 480 bucăți; prosoape – 216 bucăți.

În consecință, rezervele de echipament ale lagărului au fost consumate în mare parte pentru echiparea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne, eliberați din lagărele din spatele frontului, din Uniunea Sovietică.

La 15 ianuarie a.c., în Lagărul nr. 176 erau deținuți 5 530 de prizoneri de război și persoane civile interne, și în spital se aflau 1 740 persoane. Dintre aceștia, au fost selectate 762 de persoane, de diverse etnii, care urmează să fie eliberate, au fost echipate și, la 23 ianuarie a.c., au fost trimise, cu trenul, în țările lor de destinație.

În prezent, în lagăr au rămas 2 495 de prizoneri de război pentru a fi trimiși în lagărele de pe front, din Uniunea Sovietică, și 2 261 de vlasoviști³. Pe aceștia din urmă i-am trimis în Lagărul special Peciora⁴, cu trenul nr. 98 064.

Pentru a economisi combustibilul, la ordinul meu, locotenent-majorul Puras, șeful lagărului, a închis zona a doua a lagărului, și întreg contingentul sosit din lagărele din spatele frontului, din URSS va fi amplasat în barăcile libere din zona întâi, fără să i se permită să comunice cu prizonierii de război.

Adjunctul șefului Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
colonel (ss) Melnik

RGVA, Fond 1p, opis 15 a, dosar 16, f. 1-4

NOTE

¹ La 11 decembrie 1945, Mátyás Rákosi, secretar general al CC al Partidului Comunist Ungar, a adresat o scrisoare mareșalului K.E. Vorosilov, președintele Comisiei aliante de control din Ungaria, în care preciza: „Vă rog să transmiteți general-locotenentului Petrov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor, scrisoarea anexată, a unor foști cursanți ai Școlii antifasciste de la Krasnogorsk. Din păcate, primesc numeroase asemenea plângeri. Starea în care prizonierii de război maghiari revin din URSS începe să capete o importanță deosebită în propaganda adversarilor prieteniei sovieto-ungare.”

În scrisoarea prizonierilor maghiari, din 5 decembrie 1945, se menționează: „Noi, foști cursanți ai Școlii antifasciste, suntem la Budapesta la 30 noiembrie 1945 considerăm de datoria noastră să vă informăm asupra celor văzute în timpul călătoriei. Am plecat de la Krasnogorsk la 8 noiembrie 1945. Până la Focșani (România) am mers bine, hrana fiind satisfăcătoare. La Focșani, am fost plasați în lagărul provizoriu, unde prizonierii de război locuiesc în următoarele condiții: 2 000-3 000 de prizonieri de război maghiari dorm noaptea în aer liber, la o temperatură de -3°C, iar ceilalți locuiesc în barăci suprageruite, murdare și neîncălzite. După un drum de 2-3 săptămâni, prizonierii de război nu pot face

baie și nici nu sunt supuși deparazitării. În consecință, mulți dintre ei sunt bolnavi și plini de păduchi. O mare parte din prizonieri suferă de dizenterie, fără să se ia măsuri în acest sens. Hrana este foarte proastă. Hainele lor sunt extrem de ponoșite. Din lagărele de unde au sosit mulți au fost trimiși fără lenjeria și încăltăminte necesară. Din spusele unora dintre ei, la ieșirea pe poarta lagărului le-a fost luată partea cea mai bună de lenjerie. Hrana și condițiile sanitare în timpul călătoriei au fost mizerabile, în pofida faptului că erau transportați bolnavi. Toți acești prizonieri sunt deprimați și cei mai mulți vorbesc cu ură despre URSS. Ei compară Lagărul de la Focșani cu lagărele morții din Germania. Noi am rămas acolo doar trei zile, dar alții așteaptă săptămâni întregi. În continuare, călătoria noastră s-a desfășurat în mod dezorganizat. Noul comandant al trenului era beat tot timpul, nu ne dădea de mâncare." Vezi *Vengherskie voennoplennye v SSSR. Dokumenti, 1941-1953/Prizonierii de război maghiari în URSS. Documente, 1941-1953* (în continuare, se va cita *Vengherskie voennoplennye v SSSR*), Moscova, ROSSPEN, 2005, p. 322-323.

² Persoane civile, reținute și interneate de către autoritățile militare sovietice în țările din sud-estul Europei.

³ Vlasoviști – membri ai unităților Armatei Ruse de Eliberare/Russkaia Osvoboditelnaia Armia (ROA), care au luptat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial de partea Germaniei. Notiunea de „vlasoviști”, intrată în uz încă din anii războiului, provine de la numele șefului acestor trupe, general-locotenentul Andrei Vlasov, fostul adjunct al comandantului Frontului de la Volhov, căzut prizonier în iulie 1942. Efectivul Armatei Ruse de Eliberare a fost completat cu voluntari din rândul soldaților și al ofițerilor sovietici, căzuți prizonieri pe Frontul de Est, și al albgardiştilor din teritoriile URSS. În primăvara anului 1945, A. Vlasov avea sub comanda sa peste 120 000 de combatanți care au participat la unele lupte împotriva trupelor sovietice pe fluviul Oder și în zona orașului Praga. La 10 mai 1945, A. Vlasov și fortele de sub comanda sa au reușit să se predea aliaților occidentali. În timpul deplasării sale spre Statul-major al Armatei a 3-a Americane, în vederea obținerii statutului de refugiați politici pentru soldații și ofițerii săi, a fost capturat de o unitate a Corpului 25 Tancuri, din cadrul Armatei a 13-a Sovietice, în apropiere de orașul Pilsen, în Cehoslovacia. A. Vlasov a fost trimis la Moscova și, după un proces sumar, împreună cu alți 11 ofițeri superiori din armata sa, a fost executat prin spânzurare la 1 august 1946. Numeroși membri ai ROA au fost arestați și trimiși în URSS. Cei mai mulți militari au fost execuțiați sau au fost internați în lagărele sovietice. Cu privire la Armata Rusă de Eliberare, condusă de generalul Vlasov, vezi, pe larg, Ioahim Gofman (Joachim Hoffmann), *Vlasov protiv Stalina. Tragedia Armatei ruse de eliberare, 1944-1945*, Moscova, Astrel-AST, 2005.

Pe fondul discuțiilor în contradictoriu – din ultimile două decenii, din istoriografia rusă – asupra caracterului unităților militare de sub conducerea generalului A. Vlasov, se încearcă promovarea tezei despre similitudinile dintre trupele vlasoviste și formațiunile de voluntari din rândul prizonierilor de război deținuți în lagărele NKVD. Spre exemplu, într-un material nesemnat, apărut pe unul din site-urile rusești, se menționează „Indiscutabil că Divizia română de voluntari «Tudor Vladimirescu» a fost un echivalent al armatei vlasoviste, ea fiind creată din prizonieri ai armatei române și destinată războiului împotriva României”. Vezi „*Vlasovt” pri Krasnoi Armii,,Vlasoviștii” în cadrul Armatei Roșii*”, <http://volk59.narod.ru/VlasovtsyRKKA.htm>.

⁴ Primele lagăre speciale de reeducare prin muncă, din bazinul fluviilor Peciora și Vîcегda, situate în zona Munților Ural, Republica Komi, au fost organizate încă de la începutul anilor '30 ai sec. XX. Deținuții munceau la construcția liniei de cale ferată Piniug-Siktivkar, la lucrări de prospecțiuni geologice și la organizarea procesului de extragere a petrolului. În 1932, Biroul politic al CC al PC(b) unional a adoptat o decizie cu privire la organizarea, în subordinea OGPU, a trustului mamut „Uhta-Peciora”, bazat exclusiv pe munca deținuților. La 9 mai 1940, Consiliul Comisarilor Poporului (guvernul) al URSS și CC al PC(b) unional au adoptat hotărârea „Cu privire la construcția liniei de cale ferată în partea de nord a Bazinului [fluviului] Peciora și la extinderea activității de extracție a cărbunelui în zona Peciora-Vorkuta”, semnată de I. Stalin, în calitate de secretar general al partidului, și V.M. Molotov, în cea de şef al executivului sovietic. Aplicarea Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS „Cu privire la

“aplicarea muncii silnice ca măsură de pedeapsă pentru trădătorii de Patrie”, din 22 aprilie 1943, s-a soldat cu înființarea unei secții speciale pentru deținerea a 10 000 de condamnați la muncă silnică. La 1 iulie 1945, în această secție erau deținute 12 900 de persoane. În 1948, cu ocazia creării, în URSS, a lagărelor speciale pentru deținuții politici, în Republica Komi au fost organizate trei astfel de lagăre, din cele 12 care aveau să fie înființate. Istoricul rus Mihail Rogaciov, președintele Asociației „Memorial” de la Sîktîvkar (capitala Republicii Komi), oferă următoarele date referitoare la evoluția efectivelor de deținuți în lagărele din Republica Komi în perioada 1940-1949:

Denumirea lagărelor	Numărul deținuților la 1 ianuarie (mii pers.)									
	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949
Lokcim	22,6	10,3								
Vorkuta	16,5	19,1	28,6	27,8	25,3	39,7	52,2	lipsă date	62,5	lipsă date
Uhta-Ijma	19,4	23,2	25,3	22,8	15,3	12,9	11,0	24,6	34,0	35,6
Usti-Vîmi	10,9	14,1	21,9	24,2	13,6	15,3	12,3	16,6	20,7	20,4
Sector Nord cale ferată	26,3	84,9	53,3	29,7	14,8	12,4	13,5	26,6	23,7	29,1
Sector Peciora cale ferată		34,9	102,3	58,8	23,0	33,6	34,8	56,6	47,8	39,4
Inta			lipsă date	6,5	7,5	9,3	14,9	20,6	18,7	
Mineralinii										24,1
Recinoi										7,5
Sciugor							2,3			
Zapoliamii			1,0							

M.B. Rogaciov, *GULag v Komi krae (1929-1960)/GULag-ul în Tinutul Komi (1929-1960)*, <http://finnougr.ru/life/index.php?ID=1684>

Documentul 206

Directiva nr. 66 a NKVD al URSS, referitoare la intensificarea activității operativ-informative și de urmărire printre prizonierii de război și persoanele civile interne, din lagărele NKVD, pentru preîntâmpinarea actelor de sabotaj în producție¹

Strict secret
18 martie 1946
Moscova

Materialele primite la NKVD al URSS atestă faptul că printre prizonierii de război și persoanele civile interne, deținute în lagăre, persoane cu o atitudine dușmănoasă desfășoară activități subversive, concretizate prin diversiuni și sabotaje în producție.

Urmarea acestor activități diversioniste, prizonierii de război și persoanele civile interne, cu atitudini dușmănoase distrug agregate, mașini-unelte, instrumente – scoțându-le din producție –, precum și producția realizată și materialele. Subminează sistematic obiectivele de producție din fabrici și de pe șantiere, refuzând să muncească.

Vă trimit o situație orientativă întocmită de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne cu privire la diversiunile și sabotajele descoperite și săvârșite de către prizonierii de război și de către persoanele interne, propunându-vă:

1. Intensificarea activității de demascare – prin intermediul unei rețele de agenți verificați, din interiorul lagărului – a celor persoane din rândul prizonierilor de război și al persoanelor civile interne care desfășoară activități subversive, cu scopul de a descoperi la timp activitățile lor antisovietice și de a preîntâmpina actele de diversiune și de sabotaj în producție.

Pentru toate subunitățile din producție (brigăzile) să se asigure o rețea de agenți în ale căror obligații să intre, de asemenea, supravegherea normelor de producție stabilite pentru prizonierii de război și pentru persoanele civile interne, din punct de vedere calitativ și cantitativ.

Materialele furnizate de către rețeaua de agenți, precum și alte materiale să fie reverifycate cu atenție, această activitate urmând a fi realizată de către personalul operativ calificat.

2. Cercetarea membrilor grupurilor fasciste care au fost descoperiți, precum și a celor care au executat izolat acte de diversiune și sabotaj, a sabotorilor inveterați și a celor care s-au automutilat să nu fie tărgănătă, vinovații să fie arestați și predăți spre judecată tribunalului militar.

3. În termen de 10 zile să fie reanalizată compoziția efectivelor de prizonieri de război și de persoane civile interne care au avut funcții în domeniul economico-administrativ și de conducere a activității de producție, iar elementele fasciste să fie înălăturate de la executarea acestor activități, numindu-se, în locul acestora, persoane recomandate prin activitatea de bună calitate desfășurată în producție.

4. Administrației și pazei lagărelor să li se impună o disciplină riguroasă, nu doar în lagăre, ci și în locurile în care prizonierii de război și persoanele civile interne execută activități de muncă, obligând conducerea lagărelor și a batalioanelor de persoane civile interne să controleze sistematic îndeplinirea normelor de muncă de către prizonierii de război și de către persoanele civile interne.

Până la 15 aprilie 1946, să raportați, printr-un comunicat special, măsurile adoptate în vederea executării prevederilor prezentei directive, iar rezultatele să le aduceți la cunoștință prin intermediul rapoartelor ulterioare către Secția operativă din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanele civile interne.

Adjunctul comisarului poporului pentru afacerile interne al URSS,
general-colonel Cernîșev

Anexa la Directiva nr. 66/1946²

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 777, f. 158-159

Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 656-657

NOTE

¹ Directiva a fost expediată comisarilor poporului pentru afacerile interne ai republicilor unionale și autonome; șefilor Direcțiilor regionale ale NKVD; șefilor Secțiilor pentru problemele prizonierilor de război din cadrul NKVD, de la nivelul Grupurilor de armate Centru, de Sud și de Nord și de la nivelul trupelor de ocupație din Germania (potrivit listei).

² Anexa conține informații cu privire la sabotajele și diversiunile execute de către prizonierii de război de naționalitate germană în diverse lagăre ale NKVD al URSS. Vezi GARF, Fond 9401, opis 1, dosar 777, f. 160-164; *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 657-659.

Documentul 207

Nota însوtitoare a lui S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, la informarea general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul MVD al URSS, către V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine al URSS, referitoare la efectivele de prizonieri de război români aflate în lagărele MVD al URSS

Strict secret
Nr. 1376/k
10 aprilie 1946
Moscova

În conformitate cu dispozițiile dumneavoastră, vă prezint, în anexă, nota informativă privind efectivele de prizonieri de război români deținute în lagărele MVD al URSS¹ la 10 aprilie 1946.

În anul 1945, potrivit Hotărârii nr. 9 865 ss, din 13 august 1945 a Comitetului de Stat al Apărării², au fost eliberați și repatriați 61 662 de prizonieri de război români.

În plus, 20 411 prizonieri de război români au fost predăți pentru crearea diviziilor române de voluntari.

Prizonierii de război români deținuți în lagărele MVD, cu excepția generalilor, a ofițerilor și a bolnavilor sunt folosiți la munci în întreprinderile diverselor ministere economice. Cea mai mare parte a prizonierilor de război români este utilizată la munci de către: ministerele din domeniul construcțiilor – 6 000 pers.; Ministerul Industriei Carboniere – 5 000 pers.; Ministerul Căilor de Comunicații – 2 600 pers.; Ministerul Centralelor Electrice – 2 200 pers.; Ministerul Metalurgiei Neferoase – 1 000 pers.

Cealalți prizonieri de război români – un efectiv mai mic – sunt folosiți la șantierele și la întreprinderile altor minister, în regiuni și în republici, potrivit notei informative anexate.

Anexă: Notă informativă

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

Anexă

Notă informativă, cu privire la efectivul de prizonieri de război români, aflat în lagărele MVD al URSS, la 10 aprilie 1946

Total prizonieri de război români deținuți – 50 928 pers. – din care:

1. În lagărele MVD – 49 138 pers., din care: generali – 4 pers.; colonie – 40 pers.; locotenjenți-colonei și majori – 161 pers.; ofițeri cu grade medii – 2 994 pers.; sergenți și soldați – 15 939 pers.³

2. În spitale speciale – 1 513, din care, locotenenți-colonei și majori – 3 pers; ofițeri cu grade medii – 52 pers.; sergenți și soldați – 1 458 pers.

3. În rețeaua [lagărelor] de front – 37 pers.

4. În batalioanele speciale de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 240 pers., din care, ofițeri cu grade medii – 1 pers.; sergenți și soldați – 239 pers.

Prizonierii români de război deținuți în lagărele MVD, în spitalele speciale ale Ministerului Forțelor Armate și ale Ministerului Ocrotirii Sănătății sunt concentrați în următoarele ținuturi, regiuni și republici:

Denumirea	În total	În lagăre	În spitale
Tinutul Altai	7	7	—
Tinutul Krasnodar	1 474	1 455	19
Tinutul Stavropol	108	108	—
Regiunea Arhangelsk	27	27	—
Regiunea Astrahan	134	128	6
Regiunea Briansk	74	56	18
Regiunea Velikie Luki	5	5	—
Regiunea Vladimir	226	219	7
Regiunea Vologda	14	13	1
Regiunea Voronej	36	36	—
Regiunea Gorki	2 810	2 788	22
Regiunea Grozniî	1	1	—
Regiunea Ivanovo	863	842	21
Regiunea Kaluga	2	2	—
Regiunea Kalinin	43	18	25
Regiunea Kemerovo	148	148	—
Regiunea Kirov	1 083	952	131
Regiunea Crimea	3 693	3 684	9
Regiunea Kuibîșev	54	54	—
Regiunea Kursk	279	276	3
Regiunea Leningrad	144	144	—
Regiunea Molotov	37	33	4
Regiunea Moscova	395	395	—
Regiunea Murmansk	3	3	—
Regiunea Novgorod	221	217	4
Regiunea Novosibirsk	35	32	3
Regiunea Oriol	100	100	—
Regiunea Penza	172	148	24
Regiunea Pskov	1	1	—
Regiunea Rostov	1 887	1 871	16
Regiunea Riazani	222	216	6
Regiunea Saratov	893	805	88
Regiunea Sverdlovsk	4 941	4 941	—
Regiunea Stalingrad	2 128	2 072	56
Regiunea Smolensk	145	145	—
Regiunea Tambov	11	8	3
Regiunea Tula	21	19	2
Regiunea Tiumen	19	19	—
Regiunea Ulianovo	2	2	—
Regiunea Celiabinsk	4 083	4 083	—
Regiunea Cikalovo	95	65	30
Regiunea Iaroslavl	19	16	3
RSSA Baškiră	26	15	11
RSSA Mari	13	13	—
RSSA Mordvină	58	53	5
RSSA Tătară	351	345	6
RSSA Udmurtă	238	213	25
RSSA Nord-Osetină	108	108	—

RSSA Daghestan	10	10	—
RSSA Ciuvașă	4	—	4
RSS Ucraineană			
Regiunea Vinnița	18	15	3
Regiunea Voroșilovgrad	5 394	5 051	343
Regiunea Dnepropetrovsk	1 027	998	29
Regiunea Drogobîci	113	109	4
Regiunea Jitomir	236	229	7
Regiunea Zaporojje	12	11	1
Regiunea Kamenec-Podolsk	33	33	—
Regiunea Kiev	2 058	2 047	11
Regiunea Lvov	25	25	—
Regiunea Nikolaev	500	495	5
Regiunea Odessa	188	185	3
Regiunea Poltava	124	13	111
Regiunea Sumî	15	15	—
Regiunea Stalin	2 966	2 825	141
Regiunea Harkov	336	258	86
Regiunea Herson	16	16	—
Regiunea Cernigov	13	13	—
Regiunea Stanislav	12	12	—
RSS Bielorusă			
Regiunea Baranovici	45	45	—
Regiunea Bobruisk	114	114	—
Regiunea Brest	5	3	2
Regiunea Vitebsk	31	23	8
Regiunea Gomel	66	59	7
Regiunea Grodno	18	18	—
Regiunea Minsk	101	80	21
Regiunea Moghilev	15	11	4
Regiunea Poloțk	61	61	—
RSS Azerbaidjană	1 428	1 410	18
RSS Armeană	1 886	1 835	51
RSS Georgiană	1 268	1 222	46
RSS Kazahă	4 453	4 405	48
RSS Karelo-Fină	142	141	1
RSS Letonă	6	6	—
RSS Lituaniană	112	103	9
RSS Moldovenească	195	194	1
RSS Estonă	99	98	1
Obiective ale MVD	57	—	—
Total	50 651	49 138	1 513

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Krivenko

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 142, f. 188; RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 22-26
Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 262-264

NOTE

¹ În martie 1946, în URSS, s-a renunțat la utilizarea noțiunilor de „comisariat” și „comisar”, acestea fiind înlocuite prin „minister” și „ministru”.

² Eroare. Prizonierii de război români au fost eliberați în baza Hotărârii nr. 9 843 ss, din 13 august 1945, a Comitetului de Stat al Apărării, vezi nota 2, doc. nr. 193. Hotărârea nr. 9 865 ss a Comitetului de Stat al Apărării a fost adoptată la 18 august 1945 și prevedea predarea, către guvernul polonez, a 50 000 de prizonieri de război germani deținuți pe teritoriul Poloniei.

³ Eroare. Probabil că numărul sergenților și soldaților era de 45 939 pers.

Documentul 208

Nota informativă a maiorului P.K. Makov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, privind numărul prizonierilor de război români decedați, potrivit evidenței de la 1 martie 1946

Strict secret
10 aprilie 1946

**Notă
privind numărul prizonierilor români de război decedați**

Situată la data de 1 martie 1946¹

Total decedați – 49 636 pers., din care: a) de la începutul perioadei de prizonierat până la 1 ianuarie 1944 – 21 201 pers.; b) în anul 1944 – 11 634 pers.; c) în anul 1945 – 16 555 pers.; d) în anul 1946 – 246 pers.

Şeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
maior (ss) Makov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 38

NOTĂ

¹ La 1 august 1946, pe fila documentului au fost operate modificări, forma finală a documentului fiind următoarea: „01.08.46. Total decedați – 49 900 persoane, din care, de la începutul prizonieratului până la 01.01.1944 – 21 201 persoane; în anul 1944 – 11 634 persoane; în anul 1945 – 16 555 persoane; în anul 1946 – 510 persoane.

În plus, [au decedat] în urma: accidentelor de muncă – 29 persoane; s-au încercat – 12 persoane; împușcate în urma tentativei de evadare – 7 persoane; total – 48 persoane. Total decedați – 49 948 persoane.”

Documentul 209

Nota informativă a maiorului P.K. Makov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, privind numărul cetățenilor români internați și arestați, deținuți în lagăre și batalioane de muncă

Strict secret
10 aprilie 1946

Total cetățeni români internați și arestați – 54 502 pers., din care: persoane civile interne – 53 946 pers.¹; persoane arestate – 556 pers.

Cetățenii români internați și arestați sunt deținuți în următoarele regiuni și republici:

	TOTAL	Persoane civile interne	Persoane arestate
RSFS Rusă			
Regiunea Molotov	1 480	1480	—
Regiunea Moscova	9	—	9
Regiunea Rostov	1 355	1 355	—
Regiunea Sverdlovsk	2 149	1 877	272
Regiunea Tula	1	—	1
Regiunea Ulianovo	15	15	—
Regiunea Celiabinsk	1 773	1 719	54
Regiunea Cikalovo	1 479	1 479	—
RSSA Nord-Osetină	2	—	2
RSS Ucraineană			
Regiunea Voroșilovgrad	7 509	7 509	—
Regiunea Dnepropetrovsk	11 187	11 053	134
Regiunea Zaporojie	668	668	—
Regiunea Kirovograd	2	2	—
Regiunea Poltava	3	3	—
Regiunea Stalin	26 791	26 707	84
Regiunea Harkov	13	13	—
RSS Bielorusă			
Regiunea Bobruisk	8	8	—
RSS Georgiană			
	58	58	—
TOTAL	54 502	53 946	556

Şeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
maior Makov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 39-40

NOTĂ

¹ La 25 martie 1946, colonelul N.V. Liutîi-Şestakovski, adjunctul şefului Biroului 2 din Secţia a 2-a, din cadrul Direcţiei pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, a transmis maiorului P.K. Makov, şeful Secţiei a 2-a din cadrul Direcţiei pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, următoarea notă: „Conform dispoziţiei tov. general-locotenent Kobulov, adjunctul şefului Secţiei a 2-a din cadrul Direcţiei pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, vă transmit pentru verificare şi răspuns Adresa nr. 25-g-4 277, din 29 noiembrie 1945, a CC al PC(b) unional, împreună cu listele cetătenilor români, întocmite de CC al PCR, şi listele cetătenilor români internaţi, deținuți în batalioanele de muncă ale MVD. Vă comunic pentru informare că pentru identificarea cetătenilor români a căror repatriere este solicitată de CC al PCR s-au făcut interpelări către Direcţiile regionale ale MVD. Din lista de 961 de persoane, au fost identificate 196 de persoane, din care 167 de persoane sunt deținute în batalioanele de muncă, 24 de persoane au fost repatriate şi 5 persoane au decedat. Lista celor 196 de persoane se anexează. Identificarea celorlalte 765 de persoane, cetăteni români, se amână din cauza lipsei, în fişierul biroului dumneavoastră, a datelor de evidenţă necesare.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 15 e, dosar 1, f. 4.

Documentul 210

Directiva nr. 90 a MVD al URSS, privind îmbunătățirea condițiilor de plasare, întreținere și deservire a prizonierilor de război unguri și români¹

Strict secret
11 aprilie 1946
Moscova

În legătură cu stabilirea unor relații diplomatice normale între guvernul URSS și guvernele Ungariei și României², este necesară crearea unor condiții de cazare, de hrană, de echipare și a unor servicii mai bune – în comparație cu cele asigurate pentru prizonierii de război germani³ – pentru prizonierii de război maghiari și români care sunt deținuți în lagăre. Pentru realizarea acestor condiții propun:

1) Prizonierii de război maghiari și români să fie cazați separat de prizonierii de război germani, să fie duși în lagăre sau sectoare de lagăre separate, oferindu-li-se cele mai bune încăperi.

Deplasările prizonierilor de război necesare pentru acest scop – în interiorul lagărelor și, dacă este necesar, între lagărele de pe teritoriul unei regiuni – se vor realiza fără a cauza pierderi organizaționale economice cărora li se repartizează forța de muncă.

Transportul să fie efectuat fie cu ajutorul mijloacelor de transport auto, fie prin marș.

2) Să se asigure dotarea încăperilor ocupate de către prizonierii de război maghiari și români cu pricinuri tip vagon, precum și cu cazarmamentul necesar, dându-le tuturor lenjerie de pat și veselă individuală (gamele, căni, linguri etc.).

3) Să li se distribuie prizonierilor de război români și maghiari, cu prioritate, echipament de cea mai bună calitate. Să li se asigure cele mai bune condiții de hrănire, cele mai bune servicii și cea mai bună asistență medico-sanitară.

4) Să se efectueze un instructaj special cu lucrătorii din lagăre, obligându-i pe aceștia ca în relațiile cu prizonierii de război unguri și români să dea dovadă de tactul necesar, atenție și politețe necondiționată, fără a diminua intransigența impusă de cerințele privind regimul și paza.

5) Raportați cu privire la măsurile luate⁴.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
general-colonel S. Kruglov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 777, f. 176-177

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 265

NOTE

¹ Directiva a fost expediată miniștrilor afacerilor interne ai republicilor; șefilor direcțiilor regionale ale MVD; ministerelor afacerilor interne din ținuturi și regiuni; șefilor de lagăre pentru prizonieri de

război din cadrul MVD. Directivei i-a fost anexată o notă informativă, din 12 aprilie 1946, a locotenent-colonelului de intendență Denisov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, prin care informa că directiva fusese elaborată din ordinul ministrului afacerilor interne al URSS, S.N. Kruglov.

² URSS a [re]stabilit relațiile diplomatice cu guvernele României și Ungariei la 28 august și, respectiv, 25 septembrie 1945. (notă ediția rusă)

³ La 22 mai 1946, conducerea Lagărului nr. 163 de la Stalingrad a emis următoarea dispoziție către toți șefii de secții: „Odată cu primirea prezentei dispoziții, pentru prizonierii de război unguri și români se vor crea condiții de cazare, hrană, îmbrăcăminte și servicii mai bune, în comparație cu cele asigurate pentru prizonierii de război germani. Prizonierilor de război unguri și români li se vor asigura tacâmuri individuale în stare bună (linguri, furculițe și căni). Distribuirea hranei calde la cantine se va face mai întâi pentru prizonierii de război unguri și români, asigurându-li-se acestora condiții de masă mai bune. Prizonierii de război unguri și români vor fi dotați cu echipament de mai bună calitate și fiecare va primi toată lenjeria de pat (pătură, fețe de pernă și cearceaf). Echipamentul și lenjeria de pat trebuie să fie de mai bună calitate și să aibă mărimea necesară. Obligatoriu, salteaua va fi umplută. În cazul în care este necesară repararea sau înlocuirea echipamentului și a încălțăminte, acest lucru se va efectua în primul rând pentru prizonierii de război unguri și români. Pentru articolele de lenjerie de pat lipsă trebuie să se comande de urgentă [cele necesare] la Secția de aprovizionare militară, cu devizul de cheltuieli anexat. Până la 24 mai 1946, se va raporta Secției de aprovizionare militară despre executarea acestei dispoziții.” Vezi *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 429.

⁴ Directivei i-a fost anexat memoriul colonelului de intendență Denisov, adjunctul șefului Secției 1 din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul MVD al URSS, din 12 aprilie 1946, în care se precizează că directiva a fost emisă în baza dispoziției ministrului afacerilor interne al URSS, S.N. Kruglov. (notă ediția rusă)

Documentul 211

Din raportul general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, și al general-locotenentului A.Z. Kobulov, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, referitor la delapidările și abuzurile săvârșite de către personalul lagărelor pentru prizonieri de război

Strict secret
8 mai 1946

În ultimul timp, într-o serie de lagăre pentru prizonieri de război, au fost descoperite acte de delapidare de mari proporții și o serie de abuzuri din partea personalului¹.

Le prezentăm pe cele mai relevante.

În Lagărul nr. 285, din regiunea Velikie Luki, locotenent-major Orlov, șeful Secției nr. 3 a lagărului, sublocotenent Iliev, șeful Serviciului de aprovizionare militară și civilă, locotenent Makarenko, inspectorul Serviciului de înregistrare și evidență, și Starovoitov, magazioner, întreținând legături criminale cu Veselov, șeful Serviciului de aprovizionare cu carne „Zagotskot” din raionul Jarkovski, și cu Zîkova, contabilul acestui serviciu, au primit din partea serviciului, în contul comenzilor de carne, carcase de vaci și de cai morți, folosindu-le drept hrana pentru prizonierii de război.

De pe urma acestui aranjament criminal și a furnizării sistematice către prizonierii de război a unor norme de hrana incomplete (pentru alte alimente), infractorii au delapidat și au risipit fondurile destinate hranei.

Într-o lună și jumătate (noiembrie-decembrie 1945), prizonierii de război au primit mai puțin cu 2 905 kg de pâine.

Ca urmare a subalimentației sistematice, 350 de prizonieri de război, din cei 5 000, și-au pierdut capacitatea de muncă, iar la 8 martie 1947 secția de lagăr a fost închisă ca nerentabilă.

Iliev, Starovoitov, Veselov și Zîkova au fost arestați. Șeful Secției lagărului, Orlov și inspectorul Secției de înregistrare și evidență, Makarenko, se află sub urmărire [penală], fără privare de libertate. Ancheta în acest dosar este în curs de finalizare.

La sfârșitul lunii februarie, în Lagărul nr. 58 din RSSA Mordvină, a sosit din Ungaria eșalonul nr. 34, împreună cu tot personalul și cu inventarul Lagărului de front, de primire-distribuire, care a fost lichidat. S-a stabilit că fostul adjunct al șefului Administrației Lagărului nr. 34, locotenent-colonelul Savițki, membru al PC(b) unional, împreună cu șeful Aprovizionării cu alimente și furaje, plutonier Satanovski, au săvârșit o serie de infracțiuni: în Ungaria au furat și au vândut 263 de cai și, pentru a ascunde această infracțiune, au întocmit un document fictiv cu privire la transferul acestor cai către Unitatea Militară nr. 05975. Tot ei au sustras 46 kg de talpă de piele, 65 kg de materiale vechi din piele, 25 kg de cuie și alte materiale, din care Savițki a oprit pentru sine 20 kg de talpă de piele.

La baza de tranzit din orașul Focșani, Savițki a utilizat mijloacele de transport auto pentru a transporta mărfuri private, iar pentru aceasta și-a însușit peste 4 milioane de lei românești. În România, a oferit automobilul de trofeu [de captură] care a aparținut lagărului, în schimbul unei motociclete și, în plus, a primit ca diferență 30 000 de ruble în bani sovietici. Acesta și-a însușit motocicleta și banii. Înainte de a pleca din România, Savițki a eliberat ilegal din depozit, pentru 8 ofițeri din lagăr și pentru administratorul stației Buzău, câte 25 kg de zahăr și câte 25 kg de făină albă și a oprit pentru sine 100 kg zahăr, 150 kg făină albă și 60 kg griș.

Savițki și Satanovski au fost arestați, ancheta este în curs de desfășurare².

general-locotenent Krivenko
general-locotenent A. Kobulov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 2434, f. 160-163

Publicat în *Voenoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 398-399

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului se află rezoluția: „Tov. Cernîșev. Rog discuții. 10 mai. Kruglov.”

² La 11 mai 1946, V.V. Cernîșev a transmis general-locotenentului M.S. Krivenko și general-locotenentului A.Z. Kobulov următoarea dispoziție: „În legătură cu delapidările și abuzurile comise de personalul din lagărele pentru prizonieri de război, prezentate în raportul dumneavoastră, ministrul a dispus următoarele: a) Să fie adresată o scrisoare către şefii Secțiilor operative ale lagărelor, semnată de ministru, în care să se atragă atenția asupra atitudinii inadmisibile față de bunurile statului, numeroaselor cazuri de furturi, de lipsuri în gestiune și alte fărădelegi. b) Să se recomande şefilor Secțiilor operative ale lagărelor să intensifice supravegherea activității unităților implicate în păstrarea, transportul și utilizarea bunurilor din dotarea lagărelor, în special, a produselor alimentare și a echipamentului. Să fie avertizați că, pe viitor, în cazul descoperirii unei atitudini criminale față de păstrarea bunurilor și a produselor alimentare, vinovații vor fi trimiși în fața instanței, iar alături de ei vor fi trași la răspundere și reprezentanții unităților de control, inclusiv şefii Secțiilor operative ale lagărelor. Pentru cele mai reprezentative cazuri de furt să se întocmească câteva ordine, prin care, alături de trimiterea în fața instanței a celor vinovați de furturi, să fie pedepsiți și şefii secțiilor operative din lagăre.” Vezi *Voenoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 399-400.

Documentul 212

Scrisoarea lui A. Lozovskii¹, adjunctul ministrului afacerilor străine al URSS, către S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, prin care este adusă la cunoștință rugămintea lui Petru Groza, prim-ministrul României, adresată autorităților sovietice, de a elibera 500 de ofițeri români prizonieri de război

Secret
Nr. 724/bs
Exemplarul nr. 1
13 mai 1946

În legătură cu scrisoarea din 11 martie a.c., adresată guvernului sovietic de către prim-ministrul României, P. Groza, și de către ministrul afacerilor străine al României, G[heorghe] Tătărescu, referitoare la îndeplinirea unor articole din Convenția de armistițiu, adjunctul președintelui Comisiei Aliate de Control din România, tov. Susaikov, a comunicat guvernului român, la 22 aprilie a.c., din ordinul tov. V.M. Molotov, că „guvernul sovietic, în conformitate cu rugămintea guvernului român, a dat ordin să fie eliberați din lagăre și să fie repatriați în România până la 500 de ofițeri români prizonieri de război.”²

În vederea executării hotărârii guvernului sovietic, vă rugăm să dați ordin de eliberare și de predare către autoritățile române a celor 500 de prizonieri de război ofițeri români.

Adjunctul ministrului afacerilor străine al URSS,
A. Lozovskii

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 45

NOTE

¹ A. Lozovskii (Dridzo Solomon Abramovici) (1878-1952) – om politic și de stat sovietic; doctor în istorie (1939); membru al PCUS (din 1901); secretar-general al Internaționalei Sindicale (din 1921); membru al CC al PC(b) unional (din 1939); adjunct al ministrului afacerilor străine al URSS (1939-1946).

² Pe fila documentului se află rezoluția: „Tov. Cernîșev. Prezentați propuneri. De unde și pe cine. Kruglov, 14 mai 1946”.

Documentul 213

Raportul general-colonelului V.V. Cernîșev, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, și general-maiorului N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, privind modalitatea de eliberare a celor 500 de ofițeri români

16 mai 1946

În vederea executării hotărârii Guvernului sovietic, referitoare la predarea, către guvernul român, a 500 de ofițeri români, prizonieri de război¹, propunem să fie luate următoarele măsuri:

- 1) Eliberarea și predarea celor 500 de prizonieri de război, ofițeri români, să se facă prin Lagărul nr. 176 al MVD al URSS, din orașul Focșani.
- 2) Efectivul de prizonieri de război, ofițeri români, indicat spre a fi predat guvernului român să fie recrutat dintre prizonierii de război, ofițeri români, deținuți în Lagărul nr. 74, de la Oranki, regiunea Gorki.
- 3) Din cei 500 de ofițeri români, prizonieri de război, să fie predați: 2 colonei, 10 locotenenți-colonei, 40 de majori, 120 de căpitanii, 150 de locotenenți-majori și 178 de locotenenți².
- 4) Să se propună șefului Direcției regionale Gorki a MVD, tov. general-maior Vladimirov³, ca, dintre cei deținuți în Lagărul nr. 74⁴, să fie selectați acei ofițeri români, prizonieri de război, care nu sunt compromiși și sunt sănătoși fizici⁵.
- 5) Trimiterea ofițerilor români, prizonieri de război, în Lagărul nr. 176, să se facă cu un tren special, însotit de trupe de escortă și de un lucrător operativ⁶.
- 6) Pentru dirijarea acțiunilor de selectare a ofițerilor români, prizonieri de război, care se intenționează a fi repatriați, să fie delegat în Lagărul nr. 74 un lucrător operativ al Secției operative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate⁷.
- 7) Să se ordone șefului Direcției pentru aprovizionări militare, din cadrul MVD al URSS, tov. general-maior Gornostaev⁸, să repartizeze ofițerilor români, prizonieri de război, uniformele necesare complete, bocanci și produse alimentare pentru drum.

Rugăm, ordinele dumneavoastră.

Cernîșev
Ratușnii⁹

RGVA, Fond ip, opis 12 e, dosar 21, f. 50-51

NOTE

¹ Vezi doc. nr. 212.

² Componența contingentului de ofițeri români eliberați, propusă initial, a fost modificată ulterior. La 27 mai 1946, general-maiorul Ratușnii transmitea general-maiorului Vladimirov: „Nu am nimic de obiectat față de propunerea de a trimite la Focșani ofițeri români, prizonieri de război, din care, 2 colonei, 18 locoteneniți-colonei, 72 căpătani, 129 locoteneniți-majori, 279 locoteneniți.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 54.

³ Vladimirov Vladimir Nikiforovici (1906-1994) – general sovietic. Studii: Institutul de Economie și Finanțe din Moscova (1932). Grade militare: locotenent de securitate (1935); căpitan de securitate (1940); major de securitate (1942); colonel de securitate (1943); comisar de securitate (1944); general-major (1945). Funcții: șeful Secției a 5-a speciale (rezervele de stat) a NKVD al URSS (1939-1943); șeful Secției a 3-a speciale a NKVD/MVD al URSS (1943-1946); șeful Direcției regionale Gorki a MVD (1946-1950).

⁴ La 18 mai 1946, V.V. Cernîșev i-a transmis general-maiorului Vladimirov următoarea telegramă: „Din contingentul deținut în Lagărul nr. 74, veți selecta de urgență 500 ofițeri români, prizonieri de război, din care, 2 colonei, 10 locoteneniți-colonei, 40 majori, 120 căpătani, 150 locoteneniți-majori, 178 locoteneniți. Cei selectați vor fi transportați, cu escortă suplimentară, în Lagărul nr. 176, de la Focșani (România). Veți desemna pe unul dintre cei mai experimentați șefi de secție și un lucrător operativ pentru a-i însobi și a-i preda Lagărului [la Focșani]. Veți desemna o echipă de lucrători medicali, dotată cu o cantitate suficientă de medicamente, care va însobi trenul. La tren va fi atașat un vagon-bucătărie pentru a se asigura hrană caldă pe timpul deplasării. Tuturor celor care pleacă le veți restituvi, pe bază de chitanță, obiectele personale și cele de valoare, care vor fi anexate la dosarele personale.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 49.

⁵ La 31 mai 1946, general-maiorul Vladimirov a raportat, din Gorki, general-maiorului Ratușnii următoarele: „Vă comunicăm că din rândul ofițerilor români, deținuți în Lagărul nr. 74, au fost selectate 500 persoane, din care, 2 colonei, 9 locoteneniți-colonei, 17 majori, 72 căpătani, 130 locoteneniți-majori, 270 locoteneniți (lista persoanelor selectate se anexează). Tuturor celor care urmează să plece, li se va asigura cel mai bun echipament, lenjerie de corp, încăltămintă de piele și produsele alimentare necesare. La tren va fi atașat un vagon-bucătărie pentru a se asigura hrană caldă pe timpul deplasării. Controlul sanitar al prizonierilor de război se va efectua în ajunul plecării. Pentru a însobi trenul, au fost desemnați: șeful trenului, majorul Kardakov, adjunctul șefului pentru problemele regimului de detenție al Lagărului nr. 74, locotenentul Medvedski, ofițer operativ al Lagărului [nr. 74], locotenentul Roșchin, responsabil pentru aprovizionare, paznicii Smirnov și Cirkov. Plecarea trenului este prevăzută pentru data de 5 iunie 1946.” *Ibidem*, f. 57.

⁶ La 18 mai 1946, majorului Bronnikov, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război din Direcția spatiului frontului din cadrul Grupului de Armate Sud, i-a fost transmisă următoarea informație: „MVD al URSS a ordonat Direcției regionale Gorki a MVD al URSS eliberarea a 500 ofițeri români, prizonieri de război, din Lagărul nr. 74, și transportul acestora în Lagărul nr. 176, de la Focșani, pentru a fi predați autorităților române.” *Ibidem*, f. 53.

⁷ Lista celor 500 de ofițeri români repatriați, vezi Anexa 2.

⁸ Iakov Filipovici Gornostaev (1902-1970) – general sovietic de intendență; șeful Secției a 4-a din Direcția generală pentru aprovizionări militare, din cadrul MVD al URSS (1941-1942); adjunctul șefului Direcției generale pentru aprovizionări militare, din cadrul NKVD/MVD al URSS (1942-1946); șef al Direcției generale pentru aprovizionări militare, din cadrul MVD al URSS (1946-1952); adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS (1952-1953).

⁹ La finalul documentului se află următoarele rezoluții: „1. Scrisoarea tov. Lozovskii a fost transmisă t. Ratușnii, împreună cu raportul. Scrisoarea nu a fost citită, aceasta fiind la tov. Ratușnii. 2. Proiectul directivei tovarășului Vladimirov, la Gorki, telegrama către tov. Bronnikov, Grupul de Armată Sud, scrisoarea către tov. Gornostaev au fost transmise tov. Ratușnii. 14 mai 1946, ora 03,00.”

Documentul 214

Raport al general-locotenentului M.S. Krivenko, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, către general-colonelul V.V. Cernîșev, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, privind cazul locotenentului român Vasiliu Ion Ion¹

Secret
12 iunie 1946

În legătură cu cererea Ministerului Afacerile Străine al URSS privind posibilitatea eliberării și repatrierii locotenentului Ion Ion Vasiliu, nepot al ministrului apărării al României², aflat printre cei 500 de ofițeri români, prizonieri de război, vă raportăm:

În Lagărul nr. 74, din regiunea Gorki, este deținut locotenentul Armatei Române, Vasiliu Ion Ion, născut în anul 1917, originar din satul Puești, județul Tutova, România, și care, până la încorporare, a locuit în București. În cadrul unei discuții, a declarat că unchiul său, Roșcanu³, este ministrul apărării în România. Vasiliu I.I. este sănătos din punct de vedere fizic și nu este compromis⁴.

În legătură cu faptul că trenul militar cu cei 500 de ofițeri români a plecat, deja, la 6 iunie și, în prezent, se află pe drum, propun:

Locotenentul Armatei Române, Vasiliu Ion Ion, să fie eliberat din lagăr⁵ și, prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine al URSS, să fie predat Ambasadei României de la Moscova⁶ spre a fi trimis, ulterior, în țară.

Rugăm, ordinele dumneavoastră.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Krivenko

RGVA, Fond 1p, opis 12e, dosar 21, f. 68

NOTE

¹ Conducerea MVD al URSS a fost informată despre acest caz de către maiorul Gusev, şeful Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul Direcției regionale Gorki a MVD al URSS. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 69.

² Constantin Vasiliu-Rășcanu.

³ Corect, Rășcanu.

⁴ La solicitarea telefonică a maiorului P.K. Makov, şeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, colonelul Gololobov, adjunctul şefului Direcției regionale Gorki a MVD al URSS, a confirmat, prin telegrama din 13 iunie 1946, prezența locotenentului român Ion Ion Vasiliu în Lagărul nr. 74, precizând că acesta „este sănătos din punct de vedere fizic și nu este compromis.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 72.

⁵ La 15 iunie 1946, general-maiorul N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, i-a adresat maiorului Gusev, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul Direcției regionale Gorki a MVD al URSS, următoarea telegramă: „Prizonierul de război român, locotenentul Ion Ion Vasiliu, născut în 1917, deținut în Lagărul nr. 74, să fie trimis de urgență, însotit de un ofițer [sovietic] bine pregătit, în Lagărul nr. 176, de la Focșani. Dosarul personal a lui Ion Vasiliu să fie transmis la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.” *Ibidem*, f. 73.

⁶ La 26 iunie 1946, colonelul Gololobov, adjunctul șefului Direcției regionale Gorki a MVD al URSS, l-a informat pe general-maiorul N.T. Ratușnii, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, că, la 20 iunie 1946, „prizonierul de război român, locotenentul Ion Ion Vasiliu, născut în 1917, însotit de locotenentul [sovietic] Solod, a fost trimis în Lagărul nr. 176, de la Focșani.” *Ibidem*, f. 71. Ulterior, maiorul Bronnikov, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război din Direcția spatiului frontului din cadrul Grupului de Armată Sud, avea să confirme, prin telegramă din 1 iulie 1946, că „Ion Vasiliu a sosit în Lagărul nr. 176 și a fost predat autorităților române”. *Ibidem*, f. 70.

Documentul 215

Directiva nr. 163 a MVD al URSS cu privire la intensificarea activității operativ-informative cu scopul lichidării grupurilor și a organizațiilor fasciste din rândul prizonierilor de război și al persoanelor civile interne¹

Strict secret
20 iunie 1946
Moscova

Expediindu-vă raportul preliminar, întocmit de Secția operativă din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la organizațiile fasciste și teroiste clandestine, descoperite și lichidate, precum și la grupările existente printre prizonierii de război și persoanele civile interne, detinuți în lagărele MVD, propun:

1. intensificarea activității operativ-informative pentru descoperirea și lichidarea la timp a organizațiilor fasciste și teroiste clandestine și a grupărilor existente printre prizonierii de război și persoanele civile interne, detinuți în lagărele MVD;
2. studierea raportului preliminar în cadrul ședințelor operative organizate cu lucrătorii operativi din lagărele MVD și batalioanele de muncă și elaborarea unor acțiuni concrete privind intensificarea activității operativ-informative în rândul prizonierilor de război și al persoanelor interne.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
general-colonel S. Kruglov

Strict secret

Din raportul preliminar cu privire la descoperirea și lichidarea organizațiilor clandestine fasciste și teroiste și a grupărilor din rândul prizonierilor de război și al persoanelor interne, detinuți în lagărele MVD

În ultima perioadă, în lagărele MVD, pe lângă consolidarea orientărilor democratice la nivelul prizonierilor de război, se observă o intensificare a activității dușmănoase a prizonierilor de război cu vederi reacționare, în special a ofițerilor.

S-a stabilit că aceste elemente se străduiesc să creeze în lagărele pentru prizonieri de război organizații clandestine fasciste, care-și propun ca obiectiv, după reîntoarcerea în țară, asasinarea, prin teroare, a conducătorilor partidelor comuniste din Italia și România și a celor din Partidul Socialist Unit German, precum și reinșaurarea regimului fascist.

Pe lângă aceasta, ei desfășoară o intensă activitate subversivă în lagărele MVD: organizează și execută acte dușmănoase diversioniste, pregătesc atacarea paznicilor și dezarmarea lor, organizează sabotaje și evadări în grup ale prizonierilor.

În Lagărul nr. 74 al MVD (regiunea Gorki), la 9 martie 1946, în ziua sărbătoririi de către prizonierii de război români a unui an de la venirea la putere a guvernului democratic condus de Petru Groza, au fost lipite manifeste profasciste, care conțineau amenințări la adresa antifasciștilor.

Prin intermediul rețelei informative, s-a stabilit că autorul acestor manifeste profasciste este prizonierul de război, locotenent al Armatei Române, Netejoru², cu puternice orientări reacționare.

Ancheta a stabilit că manifestele menționate erau realizate și difuzate de către Netejoru și de către prizonierii de război Țurlea și Popescu. Prizonierii de război Netejoru, Țurlea și Popescu au fost trimiși în judecată.

Faptele menționate vorbesc despre necesitatea intensificării activității operativ-informative printre prizonierii de război și persoanele civile interne, pentru descoperirea și lichidarea la timp a grupărilor și a organizațiilor clandestine fasciste și teroriste.

Adjunctul șefului Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent A. Kobulov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 778, f. 205-211

Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 736-739

NOTE

¹ Directiva a fost expediată miniștrilor afacerilor interne ai republicilor [unionale] și șefilor direcțiilor regionale și de ținut ale MVD al URSS.

² Conform evidenței Direcției penitenciare a MVD al URSS, locotenentul român Gheorghe Netejoru, născut în 1922, era detinut, în martie 1953, în lagărele din regiunea Stalingrad. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 1 t, dosar 4, f. 245.

Documentul 216

Nota general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine al URSS, cu privire la efectivele de prizonieri de război români aflate în lagărele MVD, în spitalele și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate

Strict secret
[august 1946]

La indicația dumneavoastră, transmit datele cu privire la efectivele de prizonieri de război români aflate în lagărele MVD, în spitalele și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate:

1) În total, prizonieri de război români au fost 181 875 pers.

2) Din care, până acum, au fost eliberate și repatriate 61 732 pers.¹.

3) Au fost repatriate, conform deciziei Consiliului de Miniștri, 501 pers.

Trimiși pentru constituirea diviziilor române de voluntari – 20 411 pers., din care: generali – 2 pers.; ofițeri-superiori – 94 pers.; ofițeri-inferiori – 1 089 pers.; corpul de comandă inferior și soldați – 19 226 pers.

4) Deținuți în lagărele MVD, în spitalele și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 49 238 pers.², din care: generali – 4 pers.; ofițeri-superiori – 177 pers.; ofițeri-inferiori – 2 610 pers.; corpul de comandă inferior și soldați – 46 492 pers.

Notă:

Total decedați în toată această perioadă – 49 948 pers.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 27

NOTE

¹ Conform evidenței Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile intercate, din cadrul MVD al URSS, în 1945, au fost repatriați și predați autorităților române 52 172 de prizonieri de război, iar în 1946, au revenit acasă doar 12 512 de prizonieri de război români. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 02 e, dosar 617.

² Conform documentului. Corect, 49 283 de persoane.

Documentul 217

Proces-verbal încheiat de Comisia Direcției regionale Gorki a MVD în urma verificării gradului de pregătire a trenului destinat transportului prizonierilor de război bolnavi și invalizi, din Lagărul nr. 117 de la Gorki, în Lagărul nr. 176 de la Focșani (România)

Copie
6 septembrie 1946

Subsemnații, maior Gusev, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul Direcției regionale Gorki a MVD, locotenent-major Tiurin, inspector principal al Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, subofițer Plemiannikov, adjunctul șefului Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, Kaiurov, reprezentant al Lagărului nr. 117, și maior Samoteev, șeful trenului nr. 98 045, în baza Ordinului nr. 00601, din 27 iunie 1946, al MVD al URSS¹, au efectuat astăzi verificarea gradului de pregătire a trenului nr. 98 045, garat în stația de cale ferată Gorki, pentru îmbarcarea prizonierilor de război bolnavi și invalizi, care vor fi trimiși în Lagărul nr. 176, de la Focșani.

În urma inspecției s-au constatat următoarele:

Trenul nr. 98 045, alcătuit din 6 vagoane, a fost pus la dispoziție de către Direcția regională Gorki a căilor ferate, la 6 septembrie 1946, ora 20,30, în stația de cale ferată Gorki-Sortirovocinaia. Vagoanele au fost dotate cu pricuri și toalete. Amenajarea în tren a bucătăriei autoclave și aprovisionarea cu lemn, găleți, butoai și ustensile de bucătărie au fost realizate de către Administrația Lagărului nr. 117.

Au fost îmbarcate 149 de persoane, cu următoarele naționalități: din Lagărul nr. 117 – 51 de unguri (din care, 10 ofițeri), 11 români (din care, 8 ofițeri), 79 austrieci (din care, 3 ofițeri), din Spitalul nr. 2 851 – 4 austrieci, din Spitalul nr. 5 379 – 3 austrieci, 1 maghiar.

Prizonierii de război care pleacă beneficiază de alimente potrivit Normei de hrana nr. 2, stabilite prin Ordinul nr. 00540 al NKVD al URSS² și prin Certificatul de primire a produselor alimentare nr. 41/1119, prin care au fost preluate alimente pentru perioada 4-25 septembrie 1946 (pentru 10 zile de călătorie și rezerve pentru 10 zile).

Garnitura de tren dispune de un vagon izolator, o bucătărie și un depozit pentru produse alimentare. Toți prizonierii de război au primit echipament și încălțăminte de trofeu [de captură].

Pentru acest tren au fost desemnați 1 medic, 2 asistente medicale și 2 brancardieri, ultimii din rândul prizonierilor de război repatriați. Înainte de plecare, prizonierii de război au efectuat un examen medical complet. Certificatul sanitar i-a fost înmânat șefului de tren. Nu au fost descoperite cazuri de infestare cu păduchi.

Fiecarui prizonier de război, care va călători cu acest tren, i-au fost asigurate lenjerie de pat, saltele, perne, precum și 2 seturi de lenjerie de corp.

Cele 149 de dosare personale – cu fișele de evidență într-un singur exemplar, anexate și având scrise mențiunile cu privire la repatriere – împachetate și sigilate, precum și listele de călătorie (în două exemplare) au fost predate șefului de tren. Prizonierii de război nu au formulat niciun fel de plângere. Trenul nr. 98 045 este gata de plecare pentru data de 6 septembrie [1946], ora 23,30. Plecarea a fost anunțată la ora 24,00.

(ss) Gusev, Tiurin, Plemiannikov, Kaiurov, Samoteev

Lotul de 149 de prizonieri de război pentru predarea lor către Lagărul nr. 176, de la Focșani, cele 149 de dosare personale și liste de călătorie (în 2 exemplare).

Am primit: șeful trenului nr. 98 045, (ss) Samoteev

Copie conformă cu originalul:

Inspector principal al Secției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne din cadrul Direcției regionale Gorki a MVD,
locotenent-major (ss) Tiurin

RGVA, Fond 1p, opis 07 a, dosar 122, f. 58

NOTE

¹ Din numărul total de 1 579 729 de prizonieri de război deținuți în URSS în mai 1946, 193 257 de persoane erau internează în spitale și infirmerii, 154 911 persoane se aflau la echipele de recuperare, iar 11 902 persoane erau invalide. Pentru a preveni creșterea ratei mortalității și pentru economisirea produselor alimentare, S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, a adresat, la 26 mai 1946, un memoriu către I. Stalin, V. Molotov și L. Beria, prin care a propus repatrierea a 150 000 de prizonieri de război înăpăti de muncă. La 18 iunie 1946, Consiliul de Miniștri al URSS a adoptat Hotărârea nr. 1 263-519 privind repatrierea a 150 000 de prizonieri de război germani și de alte etnii. Vezi textul memorialui și al hotărârii în *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 814-815. A urmat Ordinul nr. 00601, din 27 iunie 1946, al MVD al URSS, prin care era prevăzută repatrierea, în primul rând, a prizonierilor de război internați în spitale și infirmeriile lagărelor. Vezi textul ordinului în V.B. Konasov, *op. cit.*, p. 181-185.

² Vezi textul Ordinului nr. 00540, din 19 mai 1945, al NKVD al URSS, *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 380-385.

Documentul 218

Nota informativă a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, A.A. Jdanov, A.A. Kuznețov și I.S. Patolicev, secretari ai CC al PC(b) unional, cu privire la organizarea corespondenței prizonierilor de război, aflați în URSS, cu rudele acestora care locuiesc în Germania, Austria, Ungaria și România

Strict secret

Nr. 4663/k

30 septembrie 1946

Moscova

Prin hotărârea guvernului, începând cu luna iulie 1945, prizonierilor de război deținuți în lagărele MVD li se permite să corespundă cu rudele lor, domiciliate în Germania, Austria, Ungaria și România.

În trecut, de tipărire formulelor cărților poștale deschise pentru prizonierii de război și de distribuirea acestora s-a ocupat Societatea de Cruce Roșie, iar din noiembrie 1944, Direcția generală de aprovisionare militară din cadrul MVD al URSS.

Potrivit situației, până la 1 septembrie 1946, prizonierii de război au expediat în țările de origine 11 824 400 de scrisori și de cărți poștale, din care, în Germania – 9 067 160, în Austria – 674 800, în Ungaria – 1 153 600, în România – 928 900.

În această perioadă, prizonierii de război au primit 10 453 800 de scrisori și de cărți poștale, din care, din Germania – 7 847 700, din Austria – 688 134, din Ungaria – 1 255 632, și din România – 671 634.

Ca urmare a măsurilor întreprinse de MVD al URSS, în perioada august-septembrie 1946, fluxul corespondenței dintre prizonierii de război și familiile acestora a fost substanțial îmbunătățit. Astfel, de la 1 august până la 15 septembrie a.c., prizonierii de război au expediat în țările de origine 2 918 200 de scrisori și de cărți poștale și au primit din străinătate 4 648 700 de scrisori și de cărți poștale.

Începând cu data de la care prizonierilor de război li s-a permis să corespundă cu cei din țările lor de origine, au fost tipărite 17 681 000 de formulare de cărți poștale, conform modelului aprobat, care sunt distribuite în permanență prizonierilor de război.

Având în vedere că, în lagăre, nu există suficienți translatori de limbă maghiară și română, în iulie a.c., în Lagărul nr. 27 (de la Krasnogorsk, regiunea Moscova) a fost organizat un punct de cenzură. Pe perioada de funcționare a punctului de cenzură, au fost verificate 115 516 de scrisori primite de către prizonierii de război români și maghiari și peste 167 000 de scrisori expediate în străinătate de către prizonierii de război români și maghiari.

În conformitate cu Hotărârea din 2 septembrie 1946, a Comitetului Central al PC(b) unional, cu privire la îmbunătățirea corespondenței dintre prizonierii de război și familiile acestora, MVD al URSS a luat următoarele măsuri:

1. Împreună cu Ministerul Comunicațiilor al URSS, a fost elaborată și transmisă în lagăre instrucțiunea „Referitor la modul de organizare a corespondenței prizonierilor de război de naționalitate germană, austriacă, română și maghiară” și a fost emis un ordin comun privind accelerarea desfășurării corespondenței prizonierilor de război.

2. Au fost date dispoziții către organele locale ale MVD cu privire la consolidarea aparatelor de cenzură, prin cooptarea de traducători calificați.

3. În Germania, au fost tipărite aproximativ 7 milioane de cărți poștale, o parte dintre acestea fiind deja aduse la Moscova.

4. Organele locale ale MVD și lucrătorii MVD al URSS, special delegați în aceste locuri, au colectat scrisorile și felicitările prizonierilor de război pentru a fi transmise prin radio rudelor acestora, precum și articolele destinate ziarelor editate de către Direcția generală politică a Forțelor Armate ale URSS pentru populația din Germania, Austria, Ungaria și România.

Potrivit situației de la 20 septembrie a.c., la Secția a 7-a din cadrul Direcției generale politice a Forțelor Armate ale URSS, din lagărele MVD și din anumite batalioane de muncă au sosit 6 500 de scrisori și de felicitări, din care 1 800 au fost trimise la redacția ziarului berlinez „Tägliche Rundschau” și 100 de scrisori la redacția ziarului vienez „Österreichische Zeitung”.

Comitetul radio a primit din lagărele MVD peste 60 000 de mesaje de salut și apeluri, din care, până la 24 septembrie, aproximativ 400 de mesaje de salut au fost trimise în Germania și în Ungaria.

În plus, în luna august a.c., lucrătorii Comitetului radio din lagărele din regiunea Moscova au înregistrat creațiile artistice de amatori și mesajele de salut ale prizonierilor de război germani și austrieci pentru ca acestea să fie transmise la radio.

În urma stabilirii unei legături poștale permanente între prizonierii de război și rudele acestora, cât și a desfășurării unei activități de masă, productivitatea muncii a crescut semnificativ, iar starea morală și politică a majorității prizonierilor de război s-a îmbunătățit.

În Lagărul nr. 190 al MVD, din regiunea Vladimir, brigada de prizonieri de război îndeplinește normele de producție cu 150-170%. În Lagărul nr. 252 al MVD, din regiunea Briansk, în care corespondența prizonierilor de război cu familiile acestora este bine organizată, prizonierii de război care lucrează la Uzina de Locomotive cu Abur și la Uzina „Profintern” îndeplinesc norma de producție, în medie, pe lagăr, cu 100-130%.

Pe perioada desfășurării alegerilor locale din Germania, în mesajele lor de salut și în apelurile radio, prizonierii de război au făcut apel la rude și la cunoșcuți să voteze candidații propuși de Partidul Socialist Unit din Germania.

În apelul lor către populația din provincia Turingia, un grup de prizonieri de război germani din Lagărul nr. 234, din regiunea Kuibîșev, declarau: „Noi, prizonierii de război din Lagărul nr. 234, vă salutăm și vă dorim o participare activă la alegeri. Dorim să nu mai fie niciodată juncheri, capitaliști și moșieri, [dorim] ca voi să-i pedepsiți drastic pe criminalii de război, vrem să trăim liniștiți și pașnic, noi suntem pentru o republică democrată și pentru relații prietenești cu Uniunea Sovietică.”

Prizonierul de război Kumendorf Johann, din Lagărul nr. 82, îi scria soției: „Cu cât mai repede se va instaura liniștea și ordinea – pe o bază democratică – în Germania, cu

cât mai repede va fi eradicat partidul fascist, cu atât mai repede noi, prizonierii de război, ne vom întoarce în țara natală și vom putea să ne asigurăm viitorul. De aceea, alegeți candidații Partidului Socialist Unit din Germania; prin aceasta, voi o să ne puteți ajuta pe noi și pe voi însivă."

Organizarea corespondenței prizonierilor de război cu rudele acestora continuă să se îmbunătățească, iar unele neajunsuri depistate în această activitate sunt înlăturate.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 139, f. 180-183
Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 279-281

Documentul 219

Ordinul nr. 00933 al MVD al URSS cu privire la crearea secțiilor politice la nivelul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, și în lagărele pentru prizonieri de război

Strict secret

Nr. 00933

19 octombrie 1946

Moscova

1. În conformitate cu Hotărârea CC al PC(b) unional, din 26 iunie 1946, să se înființeze Secția politică din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, a MVD al URSS, și secții politice la nivelul lagărelor pentru prizonieri de război, potrivit listei anexate.

Înființarea secțiilor politice să se facă în limitele efectivului de cadre din lagărele pentru prizonieri de război, potrivit situației din 15 august 1946.

2. Conducerea întregii activități politice și de partid, desfășurate cu personalul lagărelor pentru prizonieri de război, să fie încredințată secțiilor politice din sistemul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne¹.

3. Să se aprobe statul de funcții al Secției politice din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne², statele de funcții nr. 1 și nr. 2 ale secțiilor politice³ și statele de funcții nr. 3 și nr. 4 ale aparatelor politice din lagărele pentru prizonieri de război⁴.

4. În toate lagărele, să se înființeze aparete politice, potrivit statelor de funcții nr. 3 și nr. 4.

5. În statele de funcții nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8, ale sectoarelor de lagăr care desfășoară activități productive, precum și în statele de funcții nr. 02, 03, 04, 05, ale sectoarelor de lagăr pentru recuperare, să fie introdusă funcția de adjunct pe probleme politice al șefului sectorului de lagăr⁵.

6. Din statul de funcții al Secției de pază și regim din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne să fie eliminată Secția a 3-a. Secțiile politice, sectoarele politice și aparatelor politice din cadrul direcțiilor generale regionale și raionale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne să fie eliminate.

7. Să fie anulate statele de funcții ale aparatelor politice și ale secțiilor politice de la nivelul secțiilor pentru prizonierii de război și persoanele civile interne, precum și cele ale secțiilor politice de la nivelul tuturor sectoarelor de lagăr, publicate în Ordinul nr. 00305, din 10 aprilie 1946, al MVD al URSS⁶.

8. În termen de o lună, tov. Obrucinikov⁷, adjunctul meu, împreună cu tov. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, și cu tov. Borisoglebski⁸, șeful Secției politice din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, să selecteze candidații pentru funcția de șef al secțiilor politice și să prezinte candidaturile spre aprobare.

Organizarea și dotarea secțiilor politice să fie finalizate până la 1 ianuarie 1947.
Ordinul și anexele să fie distribuite cui se cuvine.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
general-colonel, S. Kruglov

RGVA, Fond 1p, opis 37 a, dosar 2, f. 139-139
Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 133

NOTE

¹ În scurt timp, funcțiile Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne au fost extinse. Conform Ordinului nr. 001116, din 9 decembrie 1946, al MVD al URSS, Secției politice i-au fost atribuite funcțiile de dirijare a activității politice cu prizonierii de război din lagărele MVD, a procesului de reeducare în școlile antifasciste, de editare a ziarelor și a buletinelor pentru prizonierii de război germani, unguri, români și austrieci. La Biroul operativ al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a fost desființată Secția a 2-a, care avea ca sarcină organizarea activității antifasciste cu prizonierii de război. Întregul personal al lagărelor și al secțiilor de lagăr din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, antrenat în organizarea și desfășurarea activității antifasciste, a fost transferat din secțiile operative în secțiile politice ale administrațiilor lagărelor MVD. Secția politică a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne (statul de organizare prevedea 55 pers.) avea următoarea structură: conducere (șeful secției și adjuncțul său), cancelarie (9 pers.) și 5 sectoare. Prerogativele sale erau: a) coordonarea școlilor antifasciste (4 pers.); b) organizarea activității politice în rândul prizonierilor de război (8 pers.); c) evidența antifasciștilor și a comuniștilor prizonieri de război (4 pers.); d) sprijinirea activităților culturale cu materiale didactice (3 pers.); redactarea ziarelor de limbă germană „Nachrichten” [„Informația”] (9 pers.), de limbă maghiară „Vocea dreptății”, de limbă română „Graul liber” (3 pers.) și a buletinului pentru prizonierii de război austrieci (3 pers.). Secția avea în dotare două autoturisme și un camion. (notă ediția rusă)

² Secția politică a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS (statul de organizare prevedea 18 pers.) avea următoarea structură: conducere, comisia de partid [comunist] și 3 sectoare (organizare, agitație și propagandă, evidență de partid și komsomol). (notă ediția rusă)

³ În statele de funcții nr. 1 și nr. 2 ale secțiilor politice din lagăre existau 10 și, respectiv, 6 posturi: conducerea și corpul de instructori pe direcțiile de activitate (munca de organizare, agitație și propagandă, evidență de partid și komsomol, activitate culturală și instructorul pentru informare; ultimele două posturi făceau parte din Statul de funcții nr. 1). În total, au fost create 52 de secții politice, fiecare dintre ele deservind de la 1 până la 25 de lagăre, iar 30 dintre ele funcționând în baza Statului de organizare nr. 1. (notă ediția rusă)

⁴ În statele de funcții nr. 3 și nr. 4 ale secțiilor politice din cadrul administrațiilor lagărelor erau prevăzute, în funcție de capacitatea lagărului, unu, două sau trei posturi: adjuncțul șefului administrației lagărului pentru probleme politice, instructor-principal pentru organizarea activității politice, instructor-principal pentru agitație și propagandă. (notă ediția rusă)

⁵ Funcția de adjunct al șefului secției de lagăr pentru probleme politice a fost instituită pentru lagărele de producție cu o capacitate de peste 600 de persoane, precum și pentru secțiile de recuperare cu o capacitate de peste 1 600 de persoane. (notă ediția rusă)

⁶ Ordinul nr. 00305, din 10 aprilie 1946, al MVD al URSS, în care erau precizate statele de organizare ale lagărelor pentru prizonierii de război și persoanele civile interne. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 37a, dosar 3, f. 100-118. (notă ediția rusă)

⁷ Boris Pavlovici Obrucinikov (n. 1905) – general sovietic; adjunct pentru probleme de personal al comisarului poporului/ministrului afacerilor interne al URSS (1941-1952); adjuncțul ministrului securității statului a URSS (1952-1953).

⁸ Evgheni Ivanovici Borisoglebski (n. 1903) – general sovietic; adjunct pentru probleme politice al șefului Direcției trupelor NKVD pentru paza căilor ferate (1942-1946); șeful Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne (1946-1948).

Documentul 220

Ordinul nr. 0374 al MVD al URSS, privind repatrierea prizonierilor de război de naționalitate română

Secret
Nr. 0374
5 noiembrie 1946
Moscova

În vederea executării hotărârii Consiliului de Miniștri al URSS, referitoare la repatrierea prizonierilor de război români bolnavi și inapți de muncă¹, ordon:

1. Miniștrilor afacerilor interne ai RSS Ucrainene, RSS Bieloruse și RSSA Tătare,șefilor direcțiilor regionale din Krasnodar, Vladimir, Gorki, Crimea, Sverdlovsk, Stalingrad, Kalinin, Oriol, Penza, Saratov și Moscova ale MVD să elibereze din lagărele și spitalele speciale și să repatrieze 10 000 de prizonieri de război, soldați și sergenți. De asemenea, în rândul celor repatriați să fie incluși și ofițeri, de la sublocotenent la căpitan inclusiv, care se află în lagărele din care vor fi repatriați români.

În rândul celor repatriați să fie incluși toți cei selectați, pe județe, din România și aflați în lagărele din regiunile Kiev, Vorosilovgrad și Crimea, în baza dispozițiilor nr. 1/14929, 1/14930, 1/14931, din 29 octombrie 1946, ale MVD al URSS, și 700 de persoane, care au absolvit școlile antifasciste².

Fac obiectul eliberării și repatrierii prizonierii de război români: bolnavi (din rândul celor transportabili), inapți de muncă pe termen lung, cei care sunt deținuți în unități de refacere și cei care fac parte din grupa a 3-a de muncă.

Pregătirea pentru repatriere a prizonierilor de război să fie finalizată până la 10 noiembrie 1946.

Să se treacă la transportarea prizonierilor de război astfel: prizonierii de război deținuți în lagărele nr. 62, 144, 241 și 256, în total 1 721 de persoane (antifasciști), din 6 noiembrie; ceilalți, din 8 noiembrie 1946.

2. Nu fac obiectul eliberării:

a) Ofițerii care au activat în trupele SS, SA, SD și Gestapo.

b) Participanții la atrocități, indiferent de gradul și starea lor fizică.

3) Miniștrii afacerilor interne, comandanții direcțiilor regionale ale MVD, şefii de lagăre și de spitale speciale să efectueze repatrierea prizonierilor de război respectând următoarele condiții:

a) Tuturor celor eliberați să li se asigure haine și încălțăminte de sezon în bună stare, spre a fi purtate, precum și lenjerie de corp.

b) Trenurile militare să fie dotate cu bucătării de campanie, cu suficientă veselă, precum și cu produse pentru gătit mâncare și băuturi calde (de 2-3 ori/zi), provizii de apă potabilă și combustibil pentru întreaga călătorie.

c) Vagoanele pentru prizonierii de război să fie dotate, în special prin forțele lagărelor și spitalelor speciale, cu mijloace de încălzire.

d) Pentru însuşirea trenurilor militare, asigurarea ordinii pe drum, organizarea serviciilor de hrănire și medical pentru prizonierii de război, să fie desemnați comandanți de trenuri din rândul adjuncților șefilor lagărelor militare, punându-li-se la dispoziție ofițeri de la secțiile operative și de evidență și lucrători de la serviciul de aprovizionare.

e) Fiecărui tren militar să i se asigure un medic și doi asistenți medicali aprovizionați cu medicamente și pansamente în cantități suficiente.

f) Să fie preîntâmpinate acele cazuri – precum cele din repatrierile anterioare ale prizonierilor de război – apărute ca urmare a faptului că organizarea trenurilor militare a fost încredințată persoanelor de rangul doi, iar șefi și însuşitori ai trenurilor militare au fost desemnate persoane incapabile să îndeplinească sarcinile ce le fuseseră trasate.

g) Îmbarcarea și repatrierea prizonierilor de război eliberați să se facă în termenele stabilite conform planului.

4) Șeful Secției transporturi pe calea ferată și pe apă din cadrul MVD al URSS, tov. general-maior Arkadiev³, să asigure vagoanele necesare pentru transportul celor repatriați, precum și dotarea lor cu toate cele necesare transportului de persoane pe timp de iarnă, potrivit planului de transport al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

5) Tov. general-maior Gornostaev, șeful Serviciului de intendență din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne:

a) Să asigure lagărelor și spitalelor speciale îmbrăcăminte și încălțăminte potrivit planului de iarnă, precum și obiecte de uz curent necesare repatrierii prizonierilor de război.

b) Să pună la dispoziția prizonierilor de război alimente pentru întreaga perioadă a călătoriei, precum și provizii, în sortimentele necesare, pentru 10 zile.

6) Șeful Direcției trupelor de escortă din cadrul MVD al URSS, tov. general-locotenent Bocikov, să pună la dispoziția șefilor de trenuri militare unități de însuşire, de până la 15 soldați pentru fiecare tren, conduse de un ofițer, pentru a preîntâmpina cauzurile de vânzare și schimb al uniformelor și încălțăminte de către prizonierii de război, precum și pentru a acorda ajutor comandanților trenului militar în deservirea prizonierilor de război.

7) Șeful trupelor de frontieră din cadrul MVD al URSS, tov. general-locotenent Stahanov, să asigure adeverințe pentru trenurile militare cu prizonierii de război repatriați și pentru persoanele care-i însușesc, la tranzitarea graniței URSS.

8) Organizarea primirii și a predării prizonierilor de război eliberați se încredințează autorităților locale: la Focșani, tov. maior Bronnikov, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război din cadrul Direcției spitelui frontului din cadrul Grupului de Armate Sud, și șefului Lagărului nr. 176, tov. maior inginer Levițki⁴, precum și reprezentantului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, tov. locotenent-colonel Prihodko.

Transferul prizonierilor de război să se efectueze în cel mai scurt timp de la sosirea lor la Focșani, pe liste nominale, potrivit modelului: nr. de ordine, numele și prenumele, anul nașterii, naționalitatea, cetățenia, gradul militar.

Listele trebuie întocmite în trei exemplare, de către lagărele și spitalele speciale expeditoare.

9) Controlul executării prezentului ordin se încredințează adjunctului ministrului afacerilor interne al URSS, tov. Cernîșev, și șefului Direcției pentru problemele

prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, tov. general-maior Krivenko. Ordinul să fie transmis prin telegraf.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
general-colonel S. Kruglov

Anexa nr. 1 la Ordinul nr. 0374/1946 al MVD al URSS

Secret

Efectivele de prizonieri de război români care fac obiectul eliberării din lagărele și din unitățile speciale ale MVD

Nr. crt.	Republica, regiunea	Numărul prizonierilor de război, care fac obiectul eliberării	Note
1.	RSS Ucraineană	3 300	
2.	RSS Bielorusă	500	
3.	RSS Tătară	200	
4.	Regiunea Krasnodar	500	
5.	Regiunea Vladimir	200	
6.	Regiunea Gorki	600	
7.	Regiunea Crimea	1 500	
8.	Regiunea Sverdlovsk	1 500	
9.	Regiunea Stalingrad	600	
10.	Regiunea Kalinin	300	
11.	Regiunea Oriol	150	
12.	Regiunea Penza	150	
13.	Regiunea Saratov	150	
14.	Regiunea Moscova	500	
Total		10 150	

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Krivenko

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 740, f. 175-179

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 820-822

NOTE

¹ Vezi nota 1, doc. nr. 217.

² Repatrierea prizonierilor de război antifasciști se desfășura, de regulă, în baza listelor emise de către CC al PC(b) unional. Conform Deciziei CC al PC(b) unional nr. 30-305/75, din 23 aprilie 1947, au fost repatriați 71 de prizonieri de război austrieci. În 1947, CC al PC(b) unional a adoptat patru decizii (nr. 297/182, din 13 februarie; nr. 306/599, din 6 mai; nr. 306/601, din 6 mai; nr. 330/261, din 2 decembrie), în baza căror au fost repatriați 368 de prizonieri de război germani. Numărul repatrierilor a crescut în 1948. În baza a 13 decizii, adoptate de CC al PC(b) unional (nr. 337/196, din 14 ianuarie; nr. 340/463, din 21 februarie; nr. 343/26 și nr. 343/31, din 1 martie; nr. 343/593, și nr. 343/595, din 11 martie; nr. 344/189, din 24 martie; nr. 346/38, din 13 aprilie; nr. 348/34, din 30 aprilie; nr. 353/451, nr. 353/458 și nr. 353/459, din 5 iulie; nr. 353/560, din 6 iulie), 1 058 de persoane au fost repatriate în Germania. (notă ediția rusă)

³ Dmitri Vasilievici Arkadiev (1900-1954) – general sovietic; șeful Secției transporturi pe calea ferată și pe apă din cadrul NKVD/MVD al URSS (1943-1951).

⁴ Robert Alekseevici Levițki (n. 1909) – maior inginer sovietic; șeful Secției pentru organizarea spațiului locativ din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne (din 1943); șeful Administrației Lagărului nr. 176, de la Focșani (până la 19 aprilie 1947).

Documentul 221

Nota general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către L.P. Beria, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri al URSS, privind efectivul de prizonieri de război români aflat în lagărele MVD al URSS

Strict secret
6 noiembrie [1946]

Cu privire la prizonierii de război români, deținuți în lagărele pentru prizonieri de război din cadrul MVD al URSS, vă raportează:

Total preluati în perioada războiului – 185 568 pers.

Au fost scoși din evidență: a) pentru crearea unităților române – 20 345 pers.; b) eliberați și repatriați – 67 570 pers¹; c) diverse motive (inclusiv decedați) – 51 424 pers.

În evidență, la 1 noiembrie 1946 – 46 229 pers², din care: generali – 3 pers. (general de divizie Mazarini [Nicolae]; general de brigadă Brătescu [Constantin]; general de brigadă Stănescu [Traian]); ofițeri – 2 700 pers.; soldați și sergenți – 43 526 pers³.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 76

NOTE

¹ Inițial a fost trecută cifra 64 182 pers., ulterior fiind corectată 67 570 pers.

² Inițial a fost trecută cifra 49 617 pers., ulterior fiind corectată 46 229 pers.

³ Inițial a fost trecută cifra 46 914 pers., ulterior fiind corectată 43 526 pers.

Documentul 222

Nota general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cu privire la efectivele de prizonieri de război români capturate în perioada 1941-1945 și la lista generalilor români prizonieri de război aflați în lagărele MVD al URSS

Strict secret
9 ianuarie 1947

Notă privind efectivele de prizonieri de război români capturate în perioada 1941-1945

1. Total prizonieri de război români capturați – 183 482 pers.

2. Scoși din evidențele privind prizonierii de război – 146 111 pers.

Din care:

a) încadrați în formațiunile naționale – 20 374 (20 345 pers. în unitățile române; 29 pers. în unitățile cehoslovace);

b) predați Marelui Stat-major român – 4 pers.;

c) eliberați și repatriați, în baza deciziilor Guvernului [sovietic] – 74 224 pers.;

d) transferați în lagărele de triere ale Direcției lagărelor, ca cetăteni sovietici – 342 pers.;

e) scoși din evidențele privind prizonierii de război și luați în evidențele privind persoanele civile interne – 889 pers.;

f) transferați în școlile de partizani – 25 pers.;

g) decedați – 50 175¹ pers.;

h) condamnați de tribunalele militare – 2 pers.;

i) eliberați și transferați la domiciliu, ca cetăteni sovietici – 76 pers.;

3) Prezenți la 1 decembrie 1946 – 37 321 pers.

Din care:

[a] în lagăre – 36 493 pers.;

[b] în spitale – 744 pers.;

[c] în batalioanele speciale de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 84 pers.

Potrivit gradelor militare: generali – 3 pers; ofițeri superiori – 182 pers.; ofițeri inferiori – 1 553 pers.; soldați – 35 578 pers.

**Lista generalilor români prizonieri de război deținuți în lagărele
MVD al URSS**

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul nașterii	Nationalitatea	Gradul militar	Funcția	Unde și când a căzut prizonier
1.	Brătescu Constantin Ion	1892	orașul Buzău, România	română	General de brigadă	Comand. al Diviziei 1 Cavalerie	30 ianuarie 1943 Stalingrad
2.	Mazarini Nicolae Ioan	1889	Costișa, județul Neamț	română	General de divizie	Comand. al Diviziei a 5-a Infanterie	22 noiembrie 1942, satul Golovski
3.	Stănescu Traian Nicolae	1889	Orașul Giurgiu	română	General de brigadă	Comand. ² al Diviziei a 6-a Infanterie	24 noiembrie 1942, satul Raspopinskaia

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor interne, din cadrul MVD al URSS,
general-locotenent Krivenko

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 77-79

NOTE

¹ Cifra 50 175 a fost adăugată de mâna ulterior.

² La momentul căderii în prizonierat, generalul Traian Stănescu avea funcția de comandant adjunct al Diviziei a 6-a Infanterie.

Documentul 223

Nota general-locotenentului M.S. Krivenko, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind numărul cetătenilor români internați în lagărele MVD al URSS

9 ianuarie 1947

Notă privind numărul cetătenilor români internați

1. Total transportați în URSS – 66 318 pers.
2. Scăzuți din evidențe (în perioada ianuarie 1945-1 decembrie 1946) – 21 657 pers., din care: a) eliberați și repatriați – 17 862 pers.; b) decedați – 3 795 pers.
3. Deținuți, la 1 decembrie 1946 – 44 661 pers.
[Cetătenii români internați] au următoarele naționalități sau etnii: germană – 40 963 pers.; română – 1 842 pers.; maghiară – 1 480 pers.; cehoslovacă – 187 pers.; poloneză – 63 pers.; evreiască – 30 pers.; austriacă – 56 pers.; altele – 40 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și
ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS,
general-locotenent Krivenko

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 80

Documentul 224

Din raportul maiorului A.N. Bronnikov, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război din cadrul Direcției servicii a Grupului de Sud al armatei sovietice, privind activitatea Lagărului nr. 176 de la Focșani și a Lagărului nr. 36 de la Sighet

Secret
12 ianuarie 1947

I. Introducere

În legătură cu transformarea, care a avut loc în luna mai a.c., a lagărelor nr. 176 și 36, din lagăre de primire-distribuire în lagăre de tranzit, prezentul raport acoperă întreaga perioadă de funcționare a acestor lagăre, de după reorganizare, adică din iunie până în decembrie 1946.

În desfășurarea operațiunii de reorganizare a acestor lagăre, în perioada menționată, principalul obiectiv l-a constituit tranzitul prizonierilor de război, sositi din lagărele din URSS, în vederea eliberării ulterioare și a repatrierii acestora.

În conformitate cu aceste obiective, zonele lagărelor au fost reamenajate, astfel încât acestea să poată primi neîncetat contingentele cu prizonieri de război sosite din URSS, nu doar în clădirile libere, ci și în zonele libere. Acestea din urmă au fost izolate de zonele în care este deținut efectivul de prizonieri de război utilizat pentru deservirea lagărului, aceștia din urmă fiind selecționați din rândul prizonierilor de război care urmează a fi trimiși în URSS și din rândul persoanelor excluse din listele cu persoane eliberate, din considerente operative sau în baza directivelor directe ale Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, din cadrul MVD al URSS.

Aceste operațiuni au făcut imposibilă comunicarea între contingentele sosite și propriul efectiv deținut în lagăre și au ușurat activitatea serviciilor sanitari și economic, nemaivorbind despre serviciul operativ.

Cel de-al doilea obiectiv – din punctul de vedere al importanței – a fost activitatea privind asigurarea lagărelor cu toate tipurile de alimente, efecte și materiale necesare echipașilor eșaloanelor/trenurilor, produse de care era mare nevoie.

Aceasta a necesitat organizarea depozitelor și strângerea de rezerve de provizii de alimente și efecte, necesare asigurării neîntrerupte a tuturor serviciilor din ambele lagăre.

Îndeplinirea acestor două obiective a fost precedată de activități privind reducerea funcțiilor din statul de funcții și de o nouă redistribuire a cadrelor, de eliminare a persoanelor descompuse moral sau a celor care, pur și simplu, nu reușeau să-și îndeplinească atribuțiunile de serviciu, și de recompensare a soldaților, sergenților și ofițerilor model, din diversele servicii și din lagăre.

II. Regimul de detenție, primirea și eliberarea prizonierilor de război

a) Efectivul de prizonieri de război

În legătură cu reorganizarea lagărelor, din luna mai a anului 1946, în lagăre de tranzit, s-a decis menținerea unor efective reduse de prizonieri de război, necesare doar pentru

deservirea neîntreruptă a lagărelor și pentru îndeplinirea ordinelor venite de la Direcția serviciilor, de la Consiliul militar și de la comandantul Grupului de Armate Sud.

Concomitent, am luat măsuri cu privire la reîntoarcerea în lagăr a unui efectiv maxim de prizonieri de război, care desfășurau diverse activități în cadrul unităților din Grupul de Armate Sud. În perioada menționată, în baza acordurilor cu Direcția spatiului frontului, în lagăr au fost aduse 3 385 de persoane.

În primul rând, au fost scoși de la munci și aduși în lagăr, iar, ulterior, eliberați treptat, toți prizonierii de război francezi, luxemburghezi, alsaciieni, cehi, slovaci, iugoslavi și alții care au intrat sub incidența Directivei nr. 102 a MVD al URSS.¹

În al doilea rând, au fost scoși de la munci, instalați în lagăr și trimiși în țările de origine prizonierii de război bolnavi, de naționalitate germană, austriacă, maghiară și română, care intră sub incidența Ordinului nr. 00601 al MVD al URSS².

În al treilea rând, au fost scoși de la munci germanii sănătoși, din grupele de muncă 1 și 2 – în total, 3 000 de persoane –, și trimiși la munci în URSS, în special în lagărele din regiunea Moscova.

Surplusul de prizonieri de război germani sănătoși – în total, 1 126 de persoane –, rămas după selectarea numărului de persoane necesar pentru serviciile lagărelor, a fost, de asemenea, trimis la munci în URSS.

În acest fel, în total, în lagărele din URSS au fost trimise cinci garnituri de tren, cu 4 126 persoane, din care:

- trenul nr. 50 659 la Pavšino – 1 741 persoane;
- trenul nr. 50 660, la Lvov – 330 persoane;
- trenul nr. 50 728 la Altufievo – 502 persoane;
- trenul nr. 98 182, la Pavšino – 1 041 persoane;
- trenul nr. 98 314, la Liublino – la 512 persoane.

După efectuarea tuturor acestor activități, la 1 ianuarie 1947, în lagărele și în batalioanele de muncă sunt deținute 2 338 persoane, din care:

- în Lagărul nr. 176 – 1 303 persoane;
- în Lagărul nr. 36 – 243 persoane;
- în Infirmeria nr. 1 – 151 persoane;
- în Infirmeria nr. 2 – 57 persoane;
- la munci, în unități militare – 585 persoane.

Din efectivul de prizonieri de război, deținut în lagăre, 428 persoane fac obiectul eliberării și reținerii temporare, în special din motiv de boală sau din cauza refuzului de a-i primi în lagăre pe reprezentanții organelor de repatriere. De aceea, în Lagărul de la Sighet s-au adunat 50 de prizonieri de război olandezi, 10 spanioli, 5 greci și 1 irlandez.

b) Eliberarea și tranzitul prizonierilor de război

În perioada pentru care este întocmită darea de seamă, în lagărele nr. 176 și 36, au sosit din URSS – pentru eliberarea și pentru tranzitul ulterior spre Ungaria (Debrețin), spre Cehoslovacia (Cheb), spre Iugoslavia (Subotica), spre Bulgaria (Ruse), spre Austria (Wiener-Neustadt), spre Polonia (Brest) și, ocazional, germani spre Frankfurt pe Oder – 50 891 prizonieri de război și 4 293 persoane interne, în total, 55 184 persoane, din care: la Focșani – 39 492 persoane; la Sighet – 15 692 persoane.

În această perioadă, din lagăre au fost eliberați și trimiși către țările de destinație 5 194 prizonieri de război și 4 227 persoane interne, în total 55 773 persoane, din care, separat, pe lagăre:

La Focșani: a) eliberate și predate autorităților române – 15 116 persoane; b) trimise cu trenul în țările de destinație – 25 196 persoane; total – 40 312 persoane.

În acest număr au fost incluși și cei 840 de prizonieri de război, proveniți din efectivul propriu și care erau deținuți în Lagărul nr. 176 de la Focșani.

La Sighet: a) eliberate și predate autorităților române – 711 persoane; b) predate Lagărului nr. 304 din subordinea organelor de repatriere – 2 795 persoane; c) trimise cu trenul în țările de destinație – 11 955 persoane; total – 15 461 persoane.

Efectivul de prizonieri de război menționat a fost eliberat la Focșani și la Sighet și trimis în țările de destinație, în baza Ordinelor nr. 0015, nr. 00601, nr. 01042 și a Directivei nr. 102 ale MVD al URSS.

Efectivele de prizonieri de război și cel al persoanelor interne – care au trecut prin Lagărele nr. 176 și nr. 36 –, precum și ponderea lor pe criteriul etnic, au fost comunicate la timp, separat, pentru fiecare ordin și directivă, Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne din cadrul MVD al URSS, prin intermediul telegrafului și prin evidență pe bază de tabel.

În acest fel, pentru perioada pentru care este întocmit raportul, ambele lagăre au primit 55 184 persoane și au eliberat 55 773 persoane.

În spatele acestor cifre – nesemnificate, la prima vedere – se ascunde însă o muncă uriașă, pe care aparatul lagărelor a desfășurat-o, activitate care a necesitat din partea personalului forțe, energie și o inițiativă sporite.

Luând în considerare această situație – faptul că, în ultima parte a perioadei în care toți acești prizonieri de război s-au aflat în prizonierat, noi am fost cei care i-am trimis în țările de proveniență și că prizonierii de război au plecat având propriile lor opinii și impresii despre perioada petrecută în lagărele din URSS –, întregul colectiv al ambelor lagăre, de la șefi la soldați, a fost instruit cu exigență, insuflându-i-se ideea de datorie patriotică față de țară. Din acest motiv, tuturor prizonierilor de război li s-a organizat primirea și dispunerea în clădiri care nu erau păzite, li s-a gătit hrana de calitate, le-au fost schimbatе uniformele și lenjeria care nu mai fuseseră schimbate de mult, li s-au proiectat filme și le-au fost organizate concerte și ceremonii de eliberare, acestea din urmă fiind precedate de mitinguri, unde s-a intonat imnul Uniunii Sovietice, în timp ce prizonierii de război se îmbarcau în vagoane în sunetul orchestrelor.

Ca urmare, pentru întreaga activitate de eliberare și de tranzitare [a prizonierilor de război], nu am emis niciun fel de pretenții față de reprezentanții guvernelor statelor primitoare, iar aparatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne și reprezentanții săi, care au fost prezenți la toate activitățile, nu au făcut niciun fel de observații.

Am primit – din partea guvernelor Ungariei și României – scrisori de mulțumire, adresate guvernului sovietic și înalților comandanți militari, scrisori care v-au fost expediate și dumneavoastră, în calitate de destinatar.

Prizonierii de război, care, de regulă, au fost întâmpinați de o mulțime de corespondenți și fotocorespondenți, au oferit presei impresii extrem de pozitive atât despre activitatea lor, cât și despre nivelul de trai din lagărele din URSS, la aceasta contribuind – fără îndoială – și ultimele impresii, produse de ceremoniile de primire, eliberare și trimitere a lor în țară.

Imediat după finalizarea celei dintâi și celei de-a doua operațiuni de eliberare, aparatului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne i-au fost trimise note cu extrase din cuvântările prizonierilor de război, extrase care au apărut în presa din România și din Austria.

c) Întocmirea documentației pentru prizonierii de război eliberați și predați

Instrucțiunea în vigoare – emisă de către Biroul de evidență al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, din cadrul MVD al URSS – a stabilit o regulă potrivit căreia prizonierii de război trebuie să sosească în lagărele de tranzit împreună cu dosarele personale și cu listele personale, întocmite în ordine alfabetică și, separat, pe grade și naționalități. Această ordine este confirmată, în repetate rânduri, și prin ordinele date de către ministrul afacerilor interne al URSS, tov. Kruglov.

Cu toate acestea, doar puține lagăre respectă această regulă privind întocmirea documentelor pentru prizonierii de război, regulă stabilită prin instrucțiuni și prin ordine. Despre aceasta aparatul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne a fost informat în repetate rânduri, iar reprezentanții săi, prezenți la operațiunile de eliberare, s-au convins personal.

Din cauza faptului că documentația pentru prizonierii de război, întocmită incorect, prelungește operațiunile de primire și de eliberare a acestora, provocând, în chip firesc, nemulțumirea prizonierilor de război, din cauza staționării suplimentare în lagărul de tranzit, iar, în anumite cazuri, punând în pericol executarea ordinelor MVD al URSS, este încă o dată necesar ca șefii de lagăr și Direcțiile pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne de pe plan local să fie obligați – în maniera cea mai categorică – să asigure executarea necondiționată a instrucțiunilor cu privire la întocmirea documentației pentru prizonierii care urmează să fie repatriați.

Vă ofer câteva exemple cu privire la maniera în care este întocmită documentația:

1. Lagărele nr. 148 și 126 nu au menționat deloc naționalitatea și cetățenia prizonierilor de război în listele prezентate.
2. Lagărele nr. 242, 165, 185, 145, 137, 62, 157, 429 și spitalele speciale nr. 5 367 și 1 238, la fiecare pagină din listele pe care le-au prezentați, au menționat sporadic naționalitatea și cetățenia prizonierilor de război.

3. Lagărele nr. 153, 223, 157, 200 și spitalele speciale nr. 6 029 și 6 009 au prezentați liste scrise de mână, cu creionul, grafia fiind incorectă și ilizibilă. Deși o parte a listelor a fost bătută la mașină, ultimele rânduri nu au putut fi citite, deși s-a încercat acest lucru și cu lupa. În listele prezente de Spitalul special nr. 3 730, au fost greșite toate coloanele, în coloana „Gradul militar” fiind trecut diagnosticul, în coloana „Diagnostic” fiind trecut domiciliul, iar în coloana „Cetățenie” fiind trecut gradul militar și.a.

De regulă, în toate listele, fără excepție, fie există modificări ale numelui de familie și ale altor date, fie sunt tăiate nume de persoane, fără însă a fi făcute mențiuni, confirmate prin stampile, fapt care creează condiții pentru abuzuri din partea echipei de însoțire (pe drum, către lagărele de tranzit).

Toate aceste deficiențe întârzie primirea prizonierilor de război în zona lagărului și, de aceea, suntem obligați să îi ținem sub cerul liber și, câteodată, să-i înregistram din nou, deoarece primirea în zona lagărului și evacuarea din zonă – în vederea eliberării – se face numai individual și prin apel nominal.

Din martie 1946, a fost introdusă regula potrivit căreia prizonierii de război să fie trimiși în lagărele de tranzit împreună cu dosarele lor personale, pentru a se face mențiuni referitoare la eliberarea acestora.

Nu mai vorbim despre faptul că lucrătorii de la biroul de evidență din lagăre, expediind dosarele în lagărele de tranzit, și nu la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, nu sunt preocupați de faptul că dosarele sunt greșit întocmite. Aceste dosare se acumulează în număr tot mai mare pentru că aparatul care se ocupă cu luarea în evidență a prizonierilor de război este compus din două persoane, care sunt ocupate cu primirea prizonierilor de război, cu întocmirea listelor și a documentelor de eliberare, astfel încât, pe întreaga perioadă a eliberării nu au timp să facă mențiuni în dosarele personale ale prizonierilor de război. Acest lucru este făcut doar în pauzele dintre sfârșitul unei noi activități de eliberare și începutul alteia.

În consecință, dosarele sunt expediate cu mare întârziere la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne. Numărul dosarelor este atât de mare, încât, de exemplu, de la Focșani au fost expediate de două ori cu un vagon, împreună cu trenurile cu prizonieri de război. A expedia un număr atât de mare de dosare cu un tren de pasageri sau prin curier secret este imposibil din cauza volumului încărcăturii.

La aceasta mai trebuie adăugat faptul că șefii de tren predau dosarele personale în lagărele de tranzit, în saci care sunt mototoliți, iar câteodată și murdari și necușuți bine. Evident, transportul suplimentar al acestor dosare personale le deteriorează și mai mult starea. Acest transport suplimentar nu este necesar, deoarece fiecare șef de tren, la întoarcerea în lagăr, aduce cu el actele și listele nominale ale tuturor prizonierilor de război predați, iar birourile de evidență ale lagărelor pot face mențiunile necesare pe aceste dosare care urmează a fi expediate imediat la Biroul de evidență al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, din cadrul MVD al URSS.

Oportunitatea unor astfel de măsuri este dictată de necesitatea recepționării cât mai rapide a dosarelor de către Biroul de evidență al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne și de păstrarea lor într-o manieră corespunzătoare.

Raportându-vă despre cele menționate mai sus, vă rog să dați ordin șefului biroului, tov. maior Makov, să introducă în instrucțiune schimbările corespunzătoare, referitoare la regulile după care se fac mențiunile pe dosare și la predarea lor către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS.

d) Îmbarcarea prizonierilor de război

Problema îmbarcării prizonierilor de război în garniturile de tren, cu care urmează să fie transportați în țările de destinație, devine una din ce în ce mai dificilă.

Problema constă în faptul că CFR nu pune la dispoziție – pentru îmbarcarea prizonierilor noștri de război, care sosesc din alte țări – vagoanele proprii, deoarece aceste vagoane nu se mai întorc și, de aceea, nouă ne sunt puse la dispoziție doar vagoane provenite din captura de război.

Din cauza faptului că vagoanele provenite din captura de război nu se mai întorc în România, iar numărul lor scade cu fiecare zi, constituirea garniturilor de tren – în baza cererilor noastre – este, adesea, întârziată, subminându-se planurile și activitățile desfășurate de lagăre pentru transportul prizonierilor de război.

De exemplu, pentru expedierea garniturii de tren cu 1 800 de austrieci către Wiener-Neustadt, în luna decembrie 1946, vagoanele fuseseră planificate înapoi de sosirea acestor prizonieri de război la Focșani. Cu toate acestea, vagoanele au fost puse la dispoziție cu 5 zile întârziere, când prizonierii de război erau deja sosiți și efectuaseră toate controalele. În acest fel, plecarea a fost întârziată cu 2 zile, nemavorbind de faptul că, în loc de 60 de vagoane, administrația Căilor Ferate Române a adunat – din diverse stații de cale ferată din România – doar 54 de vagoane, cu care a trebuit să-i expediem pe toți prizonierii, aceasta cu prețul îngărmădirii serviciilor de însoțire și a prizonierilor de război.

Din aceasta rezultă că pentru operațiunea de eliberare care va avea loc în anul 1947 apare problema necesității instalării unui număr de posturi telefonice directe pentru ambele lagăre. Ele pot fi făcute doar pe baza unui ordin al Direcției centrale a serviciului pentru comunicații militare din cadrul Armatei Roșii, fundamentat pe o cerere din partea dumneavoastră.

Instalarea de posturi telefonice pentru ambele lagăre este necesară și din cauza faptului că nici la Focșani, nici la Sighet, Căile Ferate Române nu dispun de material lemnos și, de aceea, nu sunt furnizate scânduri pentru dotarea vagoanelor cu paturi suprapuse, deși aceste paturi sunt necesare pentru transportul prizonierilor de război bolnavi.

În acest fel, lagărele sunt obligate să pună la dispoziția prizonierilor de război bolnavi, din garniturile de tren, materiale de cazarmament, care nu întotdeauna sunt returnate.

Instalațiile cu care sunt utilizate garniturile de tren aflate pe teritoriul URSS și care sunt puse la dispoziție de către căile noastre ferate, nu pot intra pe teritoriul României. De aceea, instalațiile sunt demontate la graniță, în momentul transbordării prizonierilor de război. Astfel, posibilitatea utilizării instalațiilor noastre este exclusă.

În prezentul raport, nu am avut posibilitatea de a prezenta, pe larg, un plan privind necesarul de posturi telefonice directe, deoarece nu am informații referitoare la efectivul de prizonieri de război – care urmează să fie eliberat în 1947 – și la repartizarea acestora pe naționalități.

IV. Serviciul sanitar

a) Lagărul de la Focșani

1. Probleme generale

După cum s-a menționat mai sus, în lagăr funcționează 2 zone separate. În plus, în interiorul fiecărei zone există zone de carantină, care sunt delimitate prin garduri, pentru primirea fiecărei garnituri de tren cu prizonieri de război.

În fiecare baracă există un spălător cu 12 robinete.

Barăcile pentru locuit sunt dotate cu paturi suprapuse pe trei rânduri, cu mese și bănci. Zilnic, în barăci, se efectuează dezinfecție cu soluție de clor. La fiecare 7 zile, în barăci se efectuează curățenie generală.

În perioada de vară, în zonele lagărului, din cauza suprapopulației, au fost instalate corturi.

În teritoriul zonelor există closete deschise, cu acoperiș din lemn pentru fiecare cabină. În apropierea closetelor a fost instalat un spălător cu soluție dezinfectantă pentru spălatul mâinilor după utilizarea closetului și lăzi cu rumeguș înmuiat în soluție de lizol³.

Fiecare zonă are lăzi de gunoi, de tip deschis.

În zone există bucătării cu o capacitate de 10 000 litri și, în plus, bucătării de campanie, de rezervă. Bucătăriile sunt dotate cu camere pentru depozitat, vestiar pentru schimbăt hainele, cameră pentru spălat vasele și cameră pentru tăiat pâinea.

Mâncarea caldă este pregătită de 2 ori pe zi, iar a treia oară se dă ceai sau cafea. În plus, există o cameră specială pentru prelucrarea peștelui afumat.

Numărul mediu de calorii pentru soldați este de 2 380 calorii, pentru ofițeri – 2 458 calorii, iar pentru cei aflați la echipele de recuperare – 2 580 calorii.

Diversitatea alimentelor a permis gătirea unei mâncări de bună calitate. Au fost furnizate toate cantitățile de legume.

Pâinea este asigurată prin intermediul brutăriei lagărului. Pâinea este de bună calitate. Pentru căratul produselor de la depozite există furgoane dotate special.

Apa din lagăr este asigurată prin intermediul unei conducte și a 9 fântâni. Apa din fântâni a fost utilizată doar pe timp de vară, când rețeaua de apă nu a putut asigura întreg necesarul de apă.

La fiecare cinci zile, apa din fântâni este tratată cu clor.

Lunar, au fost efectuate analize bacteriologice ale apei, în laboratorul orășenesc [din Focșani].

Analiza bacteriologică a apei a confirmat întotdeauna calitatea ei bună. Nu a fost efectuată analiza chimică a apei.

Toți prizonierii de război beneficiază de apă fiartă, cu concentrație slabă de ceai sau cafea. Pentru pregătirea ceaiului și a cafelei a fost organizată o „bucătărie pentru ceai”.

Pentru furnizarea permanentă a apei fierte a fost organizat un chioșc dotat cu butoiae cu robinete.

Există o sală de baie, de tip duș, cu o capacitate de 400 de persoane/oră. Pe lângă sala de baie au fost organizate două camere staționare pentru dezinfecție, cu o capacitate de 200 și, respectiv, 180 de seturi [de îmbrăcăminte], precum și una mobilă, cu o capacitate de 20 de seturi [de îmbrăcăminte]. Tot pe lângă sala de baie a fost organizată o frizerie dotată cu întreg inventarul necesar.

Întregul contingent sosit în lagăr a fost supus, obligatoriu, unui control sanitar. În perioada pentru care este întocmit raportul, au fost supuse controlului sanitar 134 244 de persoane. Au fost dezinfecțate 64 929 seturi [de îmbrăcăminte].

A fost construită o spălătorie, cu o capacitate de 370 de seturi de lenjerie/pe schimb. Pe lângă spălătorie, există cameră pentru depozitarea rufelor curate, a rufelor murdare și cameră pentru călcătul rufelor.

Înainte de spălare, toate rufelete sunt fierte în cazane speciale.

Au fost spălate 102 420 seturi de lenjerie.

2. Probleme medicale

În statul de organizare al unității medicale au fost prevăzute următoarele funcții: șeful unității medicale, 2 medici, 2 felceri și o soră medicală.

Personalul medical este repartizat astfel:

Medicul infirmeriei conduce activitatea infirmeriei, răspunde personal pentru inventarul greu și ușor, pentru instrumentarul medical al infirmeriei și efectuează consultații.

Medicul-inspector principal conduce dispensarul pentru prizonierii de război și izolatorul, efectuează controlul sanitar zilnic al blocurilor alimentare și al zonei, răspunde personal pentru inventarul și instrumentarul medical din zone.

Felcerul se ocupă de controlul și evidența unității medicale, participă la consultațiile de la dispensar, răspunde de inventarul din dispensar și din izolatorul pentru personalul lagărului și efectuează zilnic inspecția sanitată a personalului lagărului de la blocul alimentar.

Şeful farmaciei, farmacistul, pregătește medicamentele și răspunde de depozitul de medicamente, precum și de inventarul medical.

În lagăr există două dispensare: unul desfășoară activități în plan terapeutic, chirurgical, stomatologic, dermato-veneric, precum și activități zilnice de laborator pentru nevoile dispensarului, ale infirmeriei și ale izolatorului.

Cabinetul pentru boli de nervi a fost desființat, iar în locul lui se organizează un cabinet de fizioterapie. În fiecare cabinet muncește și un medic prizonier de război.

În total, la cele două dispensare au fost efectuate 40 036 de consultații, din care 14 343 la primul dispensar. În medie, pe zi, numărul de consultații este de 266, din care 100 la primul dispensar.

Din numărul total de persoane care au efectuat consultații la dispensar, 2 955 de persoane (3%) au fost trimise la infirmerie.

Laboratorul a efectuat 5 606 analize, din care: 736 – analize de sânge pentru depistarea malariei, 2 413 – analize generale, 148 – analize gastro-intestinale, 383 – analize de spută, 68 – analize de ser, 1 895 – analize de urină.

Infirmeria dispune de o zonă separată și are la dispoziție 3 barăci. Într-o baracă este dispusă secția de terapie (90 de paturi), în cea de-a doua, secția de chirurgie (30 de paturi), iar în cea de-a treia, secția de boli infecțioase (compusă din 5 corturi, cu 80 de paturi).

La secția de chirurgie există o sală pentru operații și una pentru pansare.

Infirmeria dispune de inventar greu și ușor.

Bucătăria infirmeriei este dotată cu întreg inventarul de bucătărie necesar.

Hrana este gătită de trei ori pe zi. În situații speciale, se gătește hrana specială [în funcție de afecțiunea bolnavului] de până la 5 ori pe zi.

În total, la infirmerie au fost internate 2 955 de persoane, din care 1 658 de persoane s-au însănătoșit, iar 1 471 de persoane, cu afecțiuni grave sau care necesitau continuarea tratamentului, au fost trimise la spital. Infirmeria a totalizat 29 473 de zile de spitalizare. În consecință, în medie, unui bolnav i-au revenit 10 zile de spitalizare. În perioada pentru care este întocmit raportul, nu au existat cazuri de deces la infirmerie.

Pe lângă ajutorul medical special, au fost tratate și boli cronice, care au necesitat supraveghere medicală zilnică.

Toți prizonierii de război slăbiți au fost trimiși la echipele de recuperare, pentru care a fost organizat un tratament pe bază de exerciții fizice.

Cu ajutorul echipelor de recuperare au fost tratate 18 275 de persoane.

Ca urmare a activităților desfășurate în vederea recuperării, 4 762 de persoane s-au însănătoșit (grupele 1 și a 2-a de muncă), din care, 4 112 de persoane au fost trimise în Uniunea Sovietică: 150 de persoane se află la munci, la Grupul de Armate Sud, iar cca

500 de persoane se află în lagăr. Dintre aceste 500 de persoane, mai mult de 200 de persoane vor fi trimise în lagărele speciale, iar cca 300 de persoane vor rămâne în serviciul lagărului.

Lunar, s-a efectuat controlul epidemic al populației locale din orașul Focșani. S-a constatat că, în rândul populației locale, pe parcursul primei jumătăți a anului, au existat cazuri de îmbolnăviri de febră tifoidă, tifos exantematic și febră recurrentă, dizenterie.

Nu toți bolnavii infectați au fost luați în evidență de către organele locale de sănătate, deoarece marea masă a bolnavilor nu are posibilitatea de a frecventa instituțiile de tratament. Bolnavii care se află la tratament în astfel de instituții sunt internați pentru 2-3 zile, după revenirea la temperatură normală. Prin urmare, a existat posibilitatea ca prizonierii de război, care au lucrat în unitățile militare din oraș, să se contamineze.

Cu scopul de a preîntâmpina îmbolnăvirile în rândul prizonierilor de război, acestora li s-a interzis să mai aducă în zonă produse alimentare din oraș.

S-au desfășurat 12 lecții și discuții, având ca temă măsurile de profilaxie a bolilor gastro-intestinale.

În barăci și în spațiile publice au fost puse afișe și lozinci cu caracter profilacticosanitar.

Tuturor celor care lucrează la blocul alimentar li s-a efectuat lunar analiza bacteriologică pentru a vedea dacă sunt purtători de bacili.

În pofida măsurilor întreprinse în rândul personalului batalionului de muncă, la sfârșitul lui august au existat cazuri de febră tifoidă. Ca urmare a măsurilor adoptate, febra tifoidă a fost lichidată. Ultimul caz a fost înregistrat la 17 septembrie. În luna noiembrie, personalul lagărului și cea mai mare parte a efectivului de prizonieri de război au fost vaccinați cu vaccinul Krontovskaia⁴.

Lagărul a fost aprovisionat în cantități suficiente cu medicamente și substanțe dezinfecțante. În plus, în perioada de vară s-a efectuat culegerea plantelor medicinale. Au fost culese plante care conțin vitamine (urzici, lobodă) pentru echipa de recuperare și pentru infirmerie.

În perioada de vară a fost pregătit un extract din coajă de stejar (tanin).

În perioada 1.06.[1946]-30.02.[1947], la farmacie au fost preparate și folosite: tablete – 102 750 bucăți; prafuri – 42 592 bucăți; suspensii – 50,5 kg.; unguente – 37,08 kg.; pilule – 7 840 bucăți; supozitoare – 273 bucăți; fiole – 3 634 bucăți; vată – 32,4 kg; pansamente și servețele – 4 565 bucăți.

Stocurile de medicamente din lagăr sunt atât de mari încât, în iulie 1946, din depozitele lagărului au fost trimise în URSS două vagoane cu medicamente. În legătură cu sosirea în lagăr a persoanelor distrofice, au fost luate în considerare pentru donarea de sânge 12 persoane din rândul contingentului [de prizonieri de război], acestora stabilindu-li-se grupa de sânge și analizându-li-se sângele cu ajutorul analizei Wasserman.

Au fost trimise în țările de origine 2 062 de persoane bolnave cronice, dar transportabile, care se aflau în spital.

Garniturile de tren cu care sunt transportați spre țările de origine prizonierii de război au fost aprovisionate cu suficiente cantități de medicamente, pansamente și substanțe dezinfecțante.

Fiecare garnitură de tren dispune de un vagon-izolator pentru bolnavi. Toate garniturile au fost însoțite de personal medical (medici, farmaciști, surori medicale), din rândurile celui sposit din URSS.

Ca urmare a existenței ordinului privind tratarea personalului lagărului (a celui care nu suferă de vreo boală) de la unitățile militare, pentru nevoile lagărului este necesară repartizarea unei cantități suficiente de medicamente – care nu se găsesc aproape deloc –, destinate special acestui scop: penicilină, vaccinuri împotriva gonoreei, preparate pe bază de sulfamidă.

b) Lagărul de la Sighet

Pentru deservirea medicală a prizonierilor de război sosiți din URSS, precum și a celor care sunt deținuți în lagăr, au fost pregătite din timp medicamentele și substanțele necesare pentru dezinfecție. În perioada menționată, nu au existat disfuncționalități în aprovizionare. De asemenea, a fost reorganizată activitatea de la infirmerie și din dispensarele din lagăre, acordându-se astfel, la timp, ajutor medical tuturor prizonierilor de război bolnavi.

Din totalul prizonierilor de război sosiți, în baza Directivei nr. 102, 120 de persoane erau bolnave (1,7% din totalul celor sosiți). Dintre acestea, 61 de persoane au fost spitalizate, iar 59 de persoane se află la tratament, la infirmeria lagărului. Dintre acestea, 10 prizonieri de război, aflați în Spitalul nr. 3 868, au murit, ceilalți însănătoșindu-se și fiind trimiși în țările de origine.

Din totalul prizonierilor de război sosiți, în baza Ordinului nr. 00601, 482 de persoane erau bolnave (6,8% din totalul celor sosiți). Dintre acestea, 304 persoane au fost spitalizate, iar 178 de persoane se află la tratament, la infirmeria spitalului. Dintre aceștia, în prezent, se mai află la tratament, în spital, 60 de persoane, iar celelalte au fost trimise în țările de origine.

Din totalul prizonierilor de război sosiți, în baza Ordinului nr. 001042, 36 de persoane erau bolnave (2,4% din totalul celor sosiți). Toți bolnavii au fost spitalizați și, de aceea, încă nu au fost trimiși în țările de origine.

În perioada menționată, dispensarul a fost frecventat de 3 611 persoane. Personalul medical din cadrul Serviciului sanitar al lagărului a depus eforturi considerabile privind controlul sanitat al prizonierilor de război, control care s-a desfășurat întotdeauna în condiții normale, fără întreruperi, în trenurile pentru dezinfecție avute la dispoziție.

În prezent, lagărul deține cantități suficiente de medicamente și substanțe pentru dezinfecție. În perioada menționată, în lagăr nu s-au declanșat epidemii, cu excepția câtorva cazuri izolate de dizenterie.

V. Încartiruirea și capacitatea lagărului

1. Lagărul de la Focșani

Lagărul este compus din barăci din prefabricate, cu schelet din lemn, care sunt într-o stare potrivite pentru locuire, în orice perioadă a anului.

Barăcile sunt dotate cu lumină electrică și cu sobe din cărămidă.

În perioada menționată, au fost efectuate ample lucrări de reparații și construcții, cum ar fi: dotarea cu cele necesare, construirea de sobe din cărămidă, repararea acoperișurilor, precum și salubrizarea și dotarea teritoriilor aferente zonelor, care, în lagăr, sunt în număr de patru.

a) Zona de Stat-major

În zona de Stat-major sunt dispuse: administrația lagărului, căminul destinat echipei de pază, cazarma pentru trupele de escortă, dispensarul pentru personalul lagărului,

depozitul pentru medicamente, bucătăria și cantina pentru personalul lagărului, baia pentru personalul lagărului, grajdurile, cocina pentru porci, garajul și ale clădirii auxiliare.

În Zona 1, sunt deținuți propriii prizonieri de război.

Capacitatea acestei zone este de până la 5 000 de persoane, plus toate serviciile aferente, din care: cămine pentru locuit, blocul alimentar, brutăria, dispensarul, infirmeria, clubul, atelierele, baia cu cameră pentru dezinfecție, spălătoria și generatorul pentru iluminat.

În această zonă sunt deținuți doar prizonierii de război germani și contingentul care prezintă interes din punct de vedere operativ.

Zona a 2-a este destinată primirii prizonierilor de război eliberați.

Capacitatea acestei zone este de până la 5 000 de persoane, plus toate serviciile aferente, din care: cămine pentru locuit, bloc alimentar, dispensar, club. În plus, lagărul dispune de un număr suficient de corturi, cu o capacitate de până la 5 000 de persoane, pentru suplimentarea, pe timp de vară, a capacității de locuire.

Controlul sanitar al prizonierilor de război săsiți în Zona a 2-a se face în baia și camera pentru dezinfecție din Zona 1.

În Zona a 2-a sunt încartiruiți doar prizonierii săsiți din URSS, în vederea trimiterii în țările de origine.

2. Lagărul nr. 36 de la Sighet

Cele mai bune clădiri – care, până la sfârșitul anului 1945 erau ocupate – au fost predate organelor de repatriere, de către Administrația lagărului, în baza Ordinului nr. 304, privind constituirea Lagărului de la Sighet.

Ordinul prin care era anulată desființarea lagărului a sosit la Sighet foarte târziu, în momentul în care toate clădirile fuseseră eliberate, iar ultima garnitură de tren se afla în gară.

Astfel, Lagărul de la Sighet – care a fost redislocat în vechile clădiri – a rămas cu barăcile goale (care necesită reparații), nepotrivite pentru locuire și cu grajduri distruse.

De-a lungul existenței lagărului, clădirile, în special cele pentru personal (căminele pentru locuit, cantina, clubul etc.), au fost extinse. Sunt într-o stare bună, iar capacitatea lor este conformă destinației acestor clădiri. Cea mai mare parte a contingentului de prizonieri de război este încartiruit în barăci, care necesită reparații capitale al căror cost este de 50 000 000 lei românești.

În august 1946, în urma insistențelor, am reușit să primim o vilă cu două etaje, cu o curte proprie și cu anexe, dispusă în apropierea lagărului.

În Lagărul de la Sighet, această vilă, aflată într-o zonă izolată, este folosită pentru primirea prizonierilor de război din URSS, care urmează să fie eliberați.

Capacitatea lagărului nu depășește 2 500-3 000 de persoane.

În vederea pregăririi pentru iarna 1946-1947, au fost efectuate mici reparații necesare, prin forțe și mijloace proprii.

Pentru efectuarea reparației capitale, lagărul a întocmit un deviz – în valoare de 50 000 000 de lei – care a fost prezentat, prin intermediul comandantului garnizoanei, prefecturii locale. Pentru rezolvarea acestei probleme, prefectura a predat devizul guvernului român, de la care nu am primit încă niciun rezultat.

Administrația lagărului ocupă o casă separată, cu gospodărie și clădiri anexe.

VI. Încheiere

În acest capitol, consider necesar să subliniez problemele particulare din activitatea serviciului și a lagărului, care intră în categoria dificultăți și care nu pot fi rezolvate fără implicarea Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS.

1. Efectivul de paznici (14 persoane), potrivit statului de organizare din lagăre, este folosit nu doar pentru posturile din afara și din interiorul lagărelor (așa cum prevede instrucțiunea), ci și pentru paza zonei întinse unde se află depozitele. În consecință, paza depozitelor este limitată, la Focșani sunt trei posturi, iar la Sighet doar unul.

În legătură cu aceasta, depozitele se află sub permanenta amenințare a jefuirii și, în consecință, statul va avea de suferit, mai ales că, până acum, la Focșani au avut loc două tentative de jefuire a depozitelor, care, din fericire, au fost prevenite la timp.

Evident, este mult mai oportun ca această problemă să fie rezolvată printr-o creștere a numărului de paznici la depozite. Această măsură se va dovedi mai ieftină pentru stat, fapt pentru care aştept ordinele de la Biroul cadre al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și de la Biroul 1.

2. În plus, în ultima vreme, am primit de la dumneavoastră două dispoziții privind repartizarea de oameni pentru recepționarea și însotirea încărcăturilor trimise din România către URSS, fără să se ia în considerare faptul că actualul stat de funcții al lagărului asigură personal cu mare dificultate și doar pentru nevoie curente. Astfel, de exemplu: în luna noiembrie, lagărului i s-a ordonat să repartizeze 33 de persoane pentru însotirea garniturilor de tren care transportau efecte provenite din depozitele Ministerului Forțelor Armate, în timp ce întregul efectiv avut la dispoziție de către lagăr, în acea zi, era de doar 29 de persoane.

În luna decembrie, mi s-a ordonat a doua oară să repartizez 9 persoane pentru încărcarea efectelor GULag-ului și ale Direcției generale pentru aprovisionarea armatei. Persoanele cerute au fost adunate din două lagăre cu mare dificultate, însă s-au deplasat degeaba, deoarece în trenuri nu se aflau niciun fel de efecte care să aparțină Direcției generale pentru aprovisionări militare.

Este necesar să se ia în considerare faptul că, având la dispoziție un număr destul de redus de oameni, lagările sunt obligate să efectueze expedierea, în țările de origine, a garniturilor de tren cu prizonieri de război însănătoși, după spitalizare, cu personal propriu, fără să primească echipaje pentru însotire.

O situație identică există și în privința prizonierilor de război expediți individual, care sunt trimiși din ordinul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne și care sunt însotiti de o escortă specială. Potrivit ordinelor Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, pentru aceștia suntem obligați să repartizăm escortă specială din acele lagăre unde prizonierul se va opri pe drum.

3. În lagăr nu se aplică regula cu privire la măririle normelor de hrană a celor care efectuează munci grele (tăietorii de lemn, fierarii etc.), fapt care creează dificultăți lagărelor, deoarece acestea nu dispun de niciun fel de resurse pentru stimularea prizonierilor de război care se remarcă, după cum nu pot fi stimulați acei foarte buni specialiști, care sunt conștiincioși și manifestă inițiativă în muncile desfășurate în folosul lagărului, nu pot fi stimulați cei care desfășoară activități de cercetare, ale căror numeroase invenții au fost expediate de mine către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD.

4. Aşa cum am raportat în capitolele corespunzătoare despre dificultăile din munca operativ-informativă – dificultăţi cauzate, în principal, de lipsa de personal la nivelul celor două birouri de specialitate din lagăre –, pentru rezolvarea acestor probleme este necesară detaşarea a 4 lucrători operativi: 2 lucrători operativi principali și 2 traducători de limbă germană. Vă rog să dați ordin în această direcție către Biroul cadre al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, din cadrul MVD.

5. Pentru a acoperi funcția de adjunct al șefului Administrației lagărului pe probleme politice, este necesar ca Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne să facă o cerere către șeful Biroului cadre din Direcția generală politică a Armatei Roșii, tov. general-locotenent Şikin, prin care să ne repartizeze doi activiști politici experimentați, proveniți din rezerva de la Biroul cadre al Direcției politice a Grupului de armate Sud. Vă rog să dați dispoziție în acest sens, deoarece, la nivel local, s-a ajuns la un acord.

6. În privința Biroului 2, este necesară revizuirea, din timp, a problemei referitoare la expedierea dosarelor personale ale prizonierilor de război către lagările de tranzit, deoarece practica ne arată că este oportună efectuarea de adnotări de către lagările care expediază [pe prizonierii de război] și trimitera dosarelor personale de către aceste lagăre către Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

7. Șefii de lagăre să fie obligați – în mod categoric – să urmărească întocmirea clară a listelor personale cu prizonierii de război, care sunt eliberați și trimiși în străinătate (am prezentat, pe larg, aceste activități, la paginile 13, 14 și 15 ale prezentului raport⁵).

8. Ca urmare a deficitului mare de vagoane (captură de război), este necesar ca, prin intermediul Direcției centrale a Serviciului de transport al Armatei Roșii, să se facă o cerere către Căile Ferate Române pentru a se obține aprobarea în vederea formării numărului necesar de garnituri de tren, în stațiile Focșani și Sighet (vezi paginile 15 și 16 din raport⁶).

9. Ca urmare a deficitului mare de îmbrăcăminte (de diverse tipuri), este necesar să mi se permită să aprovizionez ambele lagăre cu: încălțăminte – 15-20 000 perechi; maieu – 10-15 000 bucăți; lenjerie – 15-20 000 perechi; obiele – 10-15 000 perechi; prosoape – 4-5 000 bucăți.

10. În vederea eliberării depozitelor din Lagărul de la Focșani de efectele care nu sunt folosite și de materialele aflate în proprietatea Serviciului de exploatare a apartamentelor, să se ordone trimitera acestor efecte și materiale în alte lagăre. Pentru aceasta însă este nevoie de trimiterea, la Focșani, de personal care să le ia în primire și a unei escorte, personal care să provină din acele lagăre unde urmează să fie expediate aceste lucruri, deoarece noi nu putem efectua această operațiune cu forțele proprii.

11. Ca urmare a faptului că, de la 1 ianuarie a.c., Direcția de aprovizionare cu combustibil din cadrul Ministerului Forțelor Armate nu repartizează stocurile de combustibil nici lagărelor și nici Biroului din cadrul MVD, vă rog să dați ordin să primim aceste stocuri și să îmi comunicați și mie. În plus, vă rog să-mi repartizați suma de 56 000 de ruble pentru plata combustibilului primit în cea de-a doua jumătate a anului 1946, combustibil pentru care am primit deja nota de plată, din partea Serviciului de aprovizionare cu combustibil al Grupului de armate Sud.

12. Ca urmare a faptului că pneurile mașinilor sunt în exploatare din 1942-1943, iar Direcția auto a Grupului de armate Sud nu ne dă altele noi, vă rog să ne ajutați să obținem 18 seturi de cauciucuri, prin intermediul Direcției generale de Intendență sau prin intermediul tov. Hruliov de la Grupul de armate Sud.

13. Ca urmare a faptului că întreg personalul militar din lagărele noastre suferă de boli venerice, iar ei sunt tratați în unitățile noastre, vă rog să dați ordin tov. general-locotenent M.Ia. Zetilov, să ne repartizeze unele medicamente de care avem foarte mare nevoie: penicilină, vaccinuri contra gonoreei și preparate pe bază de sulfamidă.

Concluzii

În perioada menționată, aparatul ambelor lagăre, sub conducerea aparatului din MVD de pe lângă Direcția spatalui frontului de la nivelul Grupului de armate Sud, a depus eforturi uriașe pentru executarea ordinelor ministrului afacerilor interne al URSS, tov. S.N. Kruglov, precum și a dispozițiilor venite de la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate.

Ținând cont de concluziile care s-au tras în urma desfășurării acestor activități și de evaluările primite de mine, [se poate spune că] toate activitățile au fost executate în deplină conformitate cu ordinele și dispozițiile venite din partea MVD și a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interenate, din cadrul MVD al URSS, unele dintre aceste activități fiind executate în termene foarte scurte.

Toate serviciile și întreg personalul lagărelor – fără să țină cont de dificultățile întâmpinate – au depus eforturi considerabile și au dat dovedă de inițiativă, fără să ia în considerare timpul lucrat.

Evident, în aceste activități s-au remarcat cei mai buni – atât din rândul corpului ofițeresc, cât și din cel al sergenților și soldaților –, ei meritând din partea dumneavoastră să fie răsplătiți. Printre aceștia se află:

Birou

1. Adjunctul șefului Biroului – căpitan Semențov P.I.
2. Consilier principal al șefului Biroului de aprovizionare – maior Kațman R.D.
3. Translator – locotenent Vasilieva E.M.

Lagărul de la Focșani

1. Șeful lagărului – maior-inginer Levițki R.A.
2. Adjunctul pe probleme de aprovizionare al șefului lagărului – maior Zarețki S.S.
3. Împuternicitul principal pe probleme operative – căpitan Puras I.N.
4. Lucrătorul operativ – locotenent-major Kirianov A.P.
5. Translator (care a lucrat și ca lucrător operativ) – căpitan Tihonov
6. Inspector principal pe probleme de evidență – locotenent-major Kuleș P.S.
7. Instructor politic principal – căpitan Kuzvețov A.A. (este și secretar al organizației de partid)
8. Ofițer de serviciu – locotenent Matus D.A.
9. Adjunctul șefului Serviciului de aprovizionare cu alimente și furaje – căpitan Didenko A.I.
10. Șeful unității sanitare – locotenent-major Spighelburg R.G.
11. Medic inspector-principal – locotenent-major Gusev K.I.
12. Medicul infirmeriei – căpitan medic Mairko A.I.
13. Farmacistul infirmeriei – locotenent Gorina T.L. (este și secretara organizației de comsomol)
14. Sora medicală – soldat Gorina O.L.
15. Șeful depozitului – locotenent-major Averianov A.N.

Lagărul de la Sighet

1. Adjunctul pe probleme de aprovizionare al șefului lagărului – maior Prișip I.N.
2. Consilier al șefului Biroului de aprovizionare – căpitan Eşutkin D.V.
3. Inspector principal pe probleme de evidență – locotenent Lugovskoi P.E.
4. Medicul infirmerie – locotenent-major Maharadze E.D.
5. Paznic principal – sergent Borisov A.D.
6. Paznic – fruntaș Potalciukov P.I.
7. Paznic – fruntaș Medvedev D.A.
8. Magazioner la Depozitul de alimente – sergent Tihorski P.E.
9. Șeful grajdului – sergent Tereșcenko A.G.
10. Paznic – sergent Kaspruk I.P.
11. Instructor sanitar – sergent Jorov I.Ia.

Toți tovarășii – din Birou și din ambele lagăre – enumerați mai sus sunt participanți la Marele Război pentru Apărarea Patriei.

Raportându-vă despre cei care s-au remarcat în mod special, vă rog să înaționați o cerere către ministrul afacerilor interne al URSS, tov. general-colonel Kruglov S.N. [cu privire la]:

1. Înaintarea în grad, la excepțional, a adjunctului meu pe probleme operative, căpitan Semențov P.I.
2. Decorarea cu Decorația „Lucrător fruntaș al NKVD/MVD” a lucrătorilor noștri cu state vechi, maior-inginer Levițki, maior Prișip, maior Zarețki și căpitan Puras.
3. Premierea cu ceasuri și bani a celorlalți ofițeri și soldați menționați de mine în prezentul raport.

Şeful Secției pentru problemele prizonierilor de război a MVD
din cadrul Direcției servicii a Grupului de Sud al armatei sovietice,
maior Bronnikov

RGVA, Fond 1p, opis 15 a, dosar 365, f. 1-55

NOTE

¹ Vezi Directiva nr. 102, din 24 aprilie 1946, a MVD al URSS, cu privire la repatrierea prizonierilor de război de alte naționalități decât cea germană, în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 813.

² Ordinul nr. 00601, din 27 iunie 1946, al MVD al URSS, cu privire la repatrierea prizonierilor de război bolnavi. Vezi nota 1, doc. 217.

³ Lizol – lichid uleios dezinfecțant, preparat din săpun și crezol, acesta din urmă fiind un lichid extras din gudronul de cărbune, asemănător fenolului, cu proprietăți antisепtice.

⁴ Vaccin împotriva tifosului exantematic, creat în 1945 de către specialiștii sovietici M.M. Maevski și M. K. Krontovskaia.

⁵ Vezi capitolul II, punctul c) al prezentului raport.

⁶ Vezi capitolul II, punctul d) al prezentului raport.

Documentul 225

Nota Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind prizonierii eliberați și repatriați sau încadrați în formațiunile naționale, în perioada 1943-1946

februarie 1947¹

1. Total prizonieri eliberați – 1 397 902 pers., din care: a) eliberate și repatriate – 1 341 237 pers.; b) încadrate în formațiunile naționale – 56 665 pers.

2. Eliberări pe ani:

Naționalitatea și etnia prizonierilor	Total eliberați	În formațiunile naționale			Eliberați în:		
		1943	1944	1945	1944	1945	1946
Germană	764 710	—	14	—	—	620 087	144 609
Română	94 601	9 419	298	10.657	—	61 633	12 594
Ungară	215 978	—	25	21 740	—	176 134	18.079
Italiană	21 060	—	—	—	—	18 965	2.095
Austriacă	82 055	—	—	—	—	70 112	11.942
Cehoslovacă	62 037	750	6 130	889	—	42 472	11 796
Iugoslavă	19 256	766	1 718	—	—	13 531	3 241
Poloneză	55 387	803	1 130	1	—	46 693	6 760
Spaniolă	55	—	—	—	—	32	23
Olandeză	4 186	—	—	—	—	3 271	915
Evreiască	3 602	54	1 158	13	—	1 703	674
Franceză	20 954	—	1	0	1 500	17 466	1 987
Belgiană	1 679	—	—	—	—	1 346	333
Turcă	104	—	—	—	—	47	57
Elvețiană	169	—	—	—	—	103	66
Suedeză	31	—	—	—	—	16	15
Norvegiană	63	—	—	—	—	42	21
Engleză	31	—	—	—	—	24	7
Americană	68	—	—	—	—	60	8
Luxemburgheză	1 535	—	—	—	—	1 424	111
Daneză	353	—	—	—	—	243	110
Bulgară	248	—	83	2	—	96	67
Grecă	25	—	—	—	—	20	5
Alsaciană	754	—	—	—	—	12	742
Ucraineană (din vest)	2 857	—	—	—	—	2 267	590
Estoniană	499	—	—	—	—	1	498
Braziliană	3	—	—	—	—	1	2
Letonă	149	—	—	—	—	17	132
Rusină	196	—	4	6	—	17	169
Moldovenească	2 838	—	—	7	—	171	2 660
Ucraineană	1 865	2	981	9	—	0	873
Tigănească	52	—	2	2	—	8	40
Bucovineană	56	—	—	—	—	—	56
Lituaniiană	77	—	—	—	—	5	72
Finlandeză	1 963	—	—	—	1 931	3	29
Basarabeceană	38	—	—	—	—	—	38
Albaneză	5	—	—	—	—	1	4

Argentiniană	1	—	—	—	—	—	1
Iraniană	1	—	—	—	—	—	1
Portugheză	1	—	—	—	—	—	1
Ungară ²	2	—	—	—	—	—	2
Bunieveceană ³	1	—	—	—	—	—	1
Bielorusă	58	—	—	—	—	—	58
Sud-americană	1	—	—	—	—	—	1
Neidentificați	38 298	—	—	—	—	—	19
Total	1 397 902	11 794	11 545	33 326	3 431	1 116 302	221 504

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS,
general-locotenent Krivenko

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 12, f. 167-170

NOTE

¹ Pe filele documentului este trecută doar luna, ziua redactării nefiind specificată.

² Locuitori de etnie maghiară, din satul Unguri, situat în raionul Oknița, RSS Moldovenească, pe malul râului Nistru.

³ Grup etnic din familia etnică a croaților, a cărui arie de răspândire se află în partea de nord a regiunii istorice Bacika, precum și în zona Voivodinei.

Documentul 226

Nota colonelului I.S. Denisov, șeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, privind ponderea prizonierilor de război în balanța generală a forței de muncă din cadrul celor mai importante ministere economice și a marilor lucrări

Secret
5 martie 1947
Moscova

Ca forță de muncă, prizonierii de război au o pondere importantă în balanța generală a forței de muncă de la ministerile economice importante și de la obiectivele importante, aparținând acestor minister. Spre exemplu, la [întreprinderile] Ministerului Construcțiilor de Întreprinderi pentru Industria Greia, prizonierii de război reprezintă 20,1% din totalul forței de muncă de la acest minister; printre altele, ponderea prizonierilor de război la construcțiile importante ale ministerului este: Zakavkaz-metallurgstroi¹ – 76,9%; Zaporostroi² – 34,3%; Kazmedstroi³ – 38,6%; Bazstroi⁴ – 33,6%; Taghilstroi⁵ – 30,1%; Magnitostroi⁶ – 15,7%; Brianskpromstroi – 67,9%⁷.

La construcțiile din industria aeronautică, ponderea prizonierilor de război reprezintă 30,1%, între care: Trustul de construcții nr. 4 – 67,0%; [Trustul de construcții] nr. 13 – 58,0%; [Trustul de construcții] nr. 11 – 34,0; [Trustul de construcții] nr. 16 – 71,0%; [Trustul de construcții] nr. 18 – 44,5%.

La Ministerul pentru Centralele Electrice – 16,8%, din care: Mingheceaurstroi⁸ – 81,5%; Dneprostroi⁹ – 17,2%¹⁰; Hramghesstroi¹¹ – 48,3%; Hidrocentrala de la Kurahovo¹² – 83,9%; Centrala electrică de la Artiom¹³ – 90,0%.

La Ministerul pentru Metalurgia Greia – 5,9%, din care: Zaporostal¹⁴ – 57,6%; Combinatul metalurgic de la Omutninsk¹⁵ – 34,6%; Uzina „Voroșilov”¹⁶ – 40,0%; Uzina cocso-chimică de la Rutcenkovo¹⁷ – 54,5%; Uzina „Frunze”¹⁸ – 22,4%; Combinatul metalurgic de la Așa¹⁹ – 33,7%.

La Ministerul Metalurgiei Neferoase – 15,9%.

La Ministerul Construcției de Rafinării – 27,7%.

La Ministerul pentru Industria Materialelor de Construcții – 24,1%.

La Ministerul Industriei Celulozei și Hârtiei – 27,2%.

În industria carbonieră din Est²⁰ – 12,1% și din Vest – 8,0%, din care: Trustul „Donbassantrațit”²¹ – 12,9%; Trustul „Rostovugoli”²² – 12,3%; Trustul „Gruzugoli”²³ – 21,7%; Trustul „Karagandaugoli”²⁴ – 24,1%.

Denisov

RGVA, Fond ip, opis 9 a, dosar 9, f. 183-184

Publicat în *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 679-680

NOTE

¹ Trustul pentru construcții metalurgice din Transcaucazia, care, din aprilie 1946, a asigurat construcția Uzinei metalurgice din această regiune.

² Trustul de construcții și montaje din orașul Zaporojie.

³ Trustul de construcții „Kazmedstroi” a fost înființat în 1944, în cadrul Comisariatului Poporului pentru Metalurgia Neferoasă, pentru lucrările de construcții în orașul Djezkazgan (RSS Kazahă). În 1946, trustul a fost trecut în subordinea Ministerului Construcțiilor de Întreprinderi pentru Industria Grea.

⁴ Trustul „Bazstroy” a fost înființat în aprilie 1941, în orașul Krasnoturinsk, regiunea Sverdlovsk, și avea ca obiectiv construirea Uzinei de aluminiu de la Bogoslovsk. La originea denumirii trustului se află abrevierea din limba rusă a denumirii acestuia – Bogoslovskii Aluminievii Zavod (BAZ) – și forma prescurtată a verbului „stroi” din limba rusă, care înseamnă „a construi”.

⁵ Vezi nota 11, doc. nr. 71.

⁶ Trustul de construcții „Magnitostroi” de la Magnitogorsk a fost creat la 31 ianuarie 1929 și a efectuat lucrările de construcție a Uzinei metalurgice din apropierea muntelui Magnitnaia (Ejovka). În perioada 1941-1945, a asigurat punerea în funcțiune a numeroase întreprinderi, evacuate din partea de vest a URSS, în zona munților Urali.

⁷ Trustul de construcții și montaje de la Briansk, cu sediul în orașul Bejița.

⁸ Trustul de construcții „Mingheceaurstroi” a fost înființat pentru construirea hidrocentralei de pe râul Kura, în apropierea orașului Mingheceaur, RSS Azerbaidjană. Șantierul a fost inaugurat în 1945, iar hidrocentrala a fost dată în folosință în 1954.

⁹ Trustul de construcții „Dneprostroi” a fost înființat pentru construirea grupului de hidrocentrale de pe fluviul Nipru (Zaporojie, Kahovka, Dneprodzerjinsk).

¹⁰ Notă pe marginea documentului: „Turbina nr. 1 a fost dată în funcțiune”. (notă ediția rusă)

¹¹ Trustul de construcții „Hramghesstroi” a fost înființat pentru construirea grupului de hidrocentrale de pe râul Hrami, din RSS Georgiană.

¹² Hidrocentrala de la Kurahovo a fost construită în perioada 1936-1952 și este situată pe râul Volcie, raionul Grișino, regiunea Donețk, RSS Ucraineană.

¹³ Artiom – oraș în ținutul Primorie (Extremul Orient), situat la 38 km de Vladivostok. Primul generator al Centralei termoelectrice de la Artiom a fost pus în funcțiune în 1936.

¹⁴ Combinatul metalurgic „S. Ordjonikidze” din orașul Zaporojie.

¹⁵ Omutninsk – oraș situat în partea de nord-est a regiunii Kirov, la 232 km de orașul Kirov (fost Viatka).

¹⁶ Este fosta Uzină metalurgică Alcevski, construită în 1898 de către industriașul A.K. Alcevski, în apropierea stației de cale ferată Iurievka, situată în partea de nord-est a bazinului carbonifer Donbass.

¹⁷ Rutcenkovo – localitate în apropierea orașului Donețk (RSS Ucraineană); în prezent, cartier al orașului Donețk. Uzina cocco-chimică de la Rutcenkovo a fost înființată la 1898.

¹⁸ Uzina metalurgică din orașul Konstantinovka, situată în partea de nord a regiunii Donețk (Ucraina), la 570 km de Kiev.

¹⁹ Combinatul metalurgic din orașul Aşa, regiunea Celiabinsk, a fost înființat în 1898, ca întreprindere auxiliară pentru lucrări speciale ale uzinelor metalurgice de la Miniar și Zlatoust. Din 1930, a intrat în reconstrucție, fapt care a permis creșterea producției anuale de oțel până la 75 000 tone.

²⁰ Vezi nota 7, doc. nr. 35.

²¹ Trustul „Donbassantrațit” a fost înființat în 1934, în orașul Krasnii Luci, regiunea Voroșilovgrad (RSS Ucraineană). În perioada iulie 1942-septembrie 1943, și-a încheiat activitatea. Procesul de restabilire a activității minelor de cărbune s-a încheiat în 1947.

²² Trustul „Rostovugoli” a fost organizat în 1938, în orașul Shahtî, regiunea Rostov (RSFS Rusă). În 2002, și-a încheiat activitatea de extragere a cărbunelui, iar în 2009 a fost lichidat.

²³ Trustul „Gruzugoli”, întreprindere a Comisariatului Poporului/Ministerului pentru Industria Carbonieră al URSS, cu sediul central în orașul Kutaisi, RSS Georgiană.

²⁴ Vezi nota 3, doc. nr. 10.

Documentul 227

Nota general-locotenentului I.A. Petrov, şef a.i. al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români și de persoane civile interne în URSS la 1 februarie 1947

Strict secret
7 martie 1947

I. Prizonieri de război

1. Total prizonieri de război români capturați – 183 523 pers.

2. Scăzute din evidența prizonierilor de război – 146 198 pers., din care: a) încadrate în formațiunile naționale – 20 374 pers. (20 345 pers. în unitățile române și 29 pers. în unitățile cehoslovace); b) predate Marelui Stat-major român – 4 pers; c) eliberate și repatriate în baza deciziilor guvernului [sovietic] – 74 231 pers.; d) transferate în lagărele de triere ale Direcției generale a lagărelor, ca cetăteni sovietici – 350 pers.; e) scoase din evidențele privind prizonierii de război și incluse în evidențele privind persoanele civile interne – 890 pers.; f) transferate în școlile de partizani – 25 pers.; g) decedate – 50 246 pers.; h) condamnate de tribunale militare – 2 pers.; i) eliberate și transferate la domiciliu, ca cetăteni sovietici – 76 pers.

3. Prezente la 1 februarie 1947 – 37 325 pers., din care: [a] în lagăre – 36 382 pers.; [b] în spitale – 893 pers.; [c] în batalioanele speciale de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 50 pers.

Potrivit gradelor militare: generali – 3 pers.; ofițeri grade superioare – 169 pers.; ofițeri grade inferioare – 1 521 pers.; soldați și subofițeri – 35 632 pers.

Cetăteni ai: Germaniei – 167 pers.; României – 36 359 pers.; Austriei – 2 pers.; Ungariei – 777 pers.; Poloniei – 2 pers.; Iugoslaviei – 2 pers.; Cehoslovaciei – 7 pers.; URSS – 9 pers.

4. Prizonierii români de război, deținuți în URSS, sunt concentrați în:

Denumirea republicilor, a ținuturilor și a regiunilor	Total deținuți	Din care		
		În lagăre	În spitale	În batalioanele speciale de muncă
Timutul Krasnodar	928	741	187	—
Timutul Stavropol	254	254	—	—
Regiunea Arhangelsk	3	3	—	—
Regiunea Astrahan	10	—	10	—
Regiunea Vladimir	4	4	—	—
Regiunea Vologda	3	1	2	—
Regiunea Gorki	1 639	1 638	1	—
Regiunea Ivanovo	780	753	27	—
Regiunea Kalinin	2	—	2	—
Regiunea Kemerovo	247	247	—	—
Regiunea Kirov	811	741	70	—
Regiunea Kostroma	35	—	—	35
Regiunea Kurgan	2	—	—	2
Regiunea Crimeaea	2 064	2 058	6	—

Regiunea Kursk	403	400	3	—
Regiunea Leningrad	144	142	1	1
Regiunea Moscova	405	397	—	8
Regiunea Novgorod	195	195	—	—
Regiunea Penza	5	—	5	—
Regiunea Rostov	1 615	1 608	7	—
Regiunea Riazani	118	114	4	—
Regiunea Saratov	559	541	18	—
Regiunea Sverdlovsk	2 955	2 955	—	—
Regiunea Smolensk	7	—	7	—
Regiunea Stalingrad	1 246	1 211	35	—
Regiunea Tambov	5	2	1	2
Regiunea Cetăbinăscă	4 023	4 005	18	—
Regiunea Cikalovo	10	—	10	—
Regiunea Iaroslavl	2	—	2	—
RSSA Mari	100	100	—	—
RSSA Mordvină	92	92	—	—
RSSA Tătară	11	11	—	—
RSSA Udmurtă	332	309	22	1
RSSA Ciuyașă	87	87	—	—
RSSU Ucraineană	8 999	8 602	396	1
RSS Bielorusă	86	67	19	—
RSS Azerbaidjană	1 382	1 376	6	—
RSS Armeană	1 794	1 780	14	—
RSS Georgiană	1 336	1 320	16	—
RSS Carelo-Finică	134	132	2	—
RSS Kazahă	4 258	4 258	—	—
RSS Letonă	163	163	—	—
RSS Moldovenească	10	9	1	—
RSS Estonă	67	66	1	—
Total	37 325	36 382	893	50

II. Persoane civile interne

1. Total cetăteni români internați – 67 049 pers.
2. Total scăzute din evidențe – 24 355 pers., din care: a) eliberate și repatriate – 20 007 pers.; b) decedate – 4 348 pers.
3. Deținute la 1 februarie 1947 – 42 694 pers.

[Cetătenii români internați] au următoarele naționalități și etnii:

Naționalitatea și etnia	Total	Din care	
		Bărbați	Femei
Germană	38 744	17 034	21 710
Ungară	1 695	1 110	585
Română	1 848	65	483
Iugoslavă	1	1	—
Poloneză	30	28	2
Cehoslovacă	45	41	4
Austriacă	59	52	7
Rusă	32	26	6
Letonă	1	1	—
Ucraineană	89	72	17
Ebreiască	124	84	40
Sârbă	2	2	—
Turcă	1	1	—
Italiană	2	2	—
Moldovenească	9	9	—
Tigănească	5	5	—
Croată	1	1	—
Bulgară	6	6	—
Total	42 694	19 840	22 854

4. Cetătenii români internați în URSS sunt concentrați în:

Denumirea republicilor și a regiunilor	Total internați	Din care	
		Bărbați	Femei
Regiunea Velikie Luki	20	2	18
Regiunea Kemerovo	44	32	12
Regiunea Kurgan	1	1	—
Regiunea Molotov	1 205	561	644
Regiunea Moscova	35	34	1
Regiunea Murmansk	3	3	—
Regiunea Rostov	1 104	495	609
Regiunea Sverdlovsk	1 624	1 040	584
Regiunea Ulianovsk	12	6	6
Regiunea Celiabinsk	1 437	1 265	172
Regiunea Cikalovo	1 401	853	548
RSSA Komi	2	2	—
RSSA Ciuvășă	1	—	—
RSSA Bașkiră	45	45	—
RSSA Nord-Osetină	2	2	—
RSS Ucraineană	35 674	15 418	20 256
RSS Bielorusă	3	3	—
RSS Georgiană	45	43	2
RSS Kazahă	36	35	1
Total	42 694	19 840	22 854

Şef a.i. al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS,
general-locotenent Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 82-87

NOTĂ

¹ Numărul 50 246 a fost adăugat ulterior, de mână.

Documentul 228

Scrisoarea însoțitoare a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către V.M. Molotov, prim-adjunctul președintelui Consiliului Comisarilor Poporului al URSS, cu privire la efectivul de prizonieri de război din armatele occidentale, aflat în lagărele MVD al URSS, în spitalele speciale și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS, precum și la numărul prizonierilor de război eliberați până la 1 februarie 1947

Strict secret
Nr. 1 505/k/a
8 martie 1947
Moscova

La indicația dumneavoastră, MVD al URSS prezintă, în anexă, datele privind prizonierii de război din fosta armată germană:

1. Cu privire la efectivele de prizonieri de război existenți în lagărele MVD, spitalele speciale și batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS, potrivit situației de la 1 februarie 1947 (Nota nr. 1).
2. Cu privire la efectivele de prizonieri de război eliberați din lagărele MVD, spitalele speciale și batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS, în perioada 1941-1947, pentru repatriere și pentru constituirea unităților militare naționale (Nota nr. 2)¹.

Anexe. Notele nr. 1 și nr. 2²

Ministrul Afacerilor Interne al URSS,
S. Kruglov

Anexa 1

Strict secret

Nota nr. 1 referitoare la efectivul de prizonieri de război din armatele occidentale, potrivit situației de la 1 februarie 1947

1. Total prizonieri de război deținuți – 1 308 691 pers., din care: a) în lagărele MVD – 1 179 899 pers.; b) în spitalele speciale – 56 811 pers.; c) în unele batalioane de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 71 981 pers.

2. Prizonierii de război se împart astfel:

Pe grade:

a) generali – 347 pers., din care: germani – 285 pers.; unguri – 44 pers.; austrieci – 11 pers.; italieni – 3 pers.; români – 3 pers.; croați – 1 pers.;

b) ofițeri – 74 060 pers., din care: germani – 57 060 pers.; austrieci – 2 694 pers.; maghiari – 11 971 pers.; români – 1 690 pers.; cehoslovaci – 372 pers.; iugoslavi – 47 pers.; polonezi – 53 pers.; italieni – 20 pers.; olandezi – 25 pers.; belgieni – 13 pers.; danezi – 8 pers.; luxemburghezi – 1 pers.; suedezi – 1 pers.; spanioli – 15 pers.; norvegieni – 1 pers.; elvețieni – 2 pers.; evrei – 2 pers.; alții – 49 pers.;

c) sergenți și soldați – 1 234 284 pers.

Pe naționalități (și ofițerii): germani – 287 pers.; români – 37 325 pers.; unguri – 211 619 pers.; italieni – 47 pers.; austrieci – 61 432 pers.; polonezi – 981 pers.; cehoslovaci – 1 337 pers.; iugoslavi – 575 pers.; olandezi – 237 pers.; spanioli – 322 pers.; belgieni – 143 pers.; elvețieni – 12 pers.; danezi – 59 pers.; norvegieni – 14 pers.; greci – 3 pers.; turci – 14 pers.; luxemburghezi – 13 pers.; suedezi – 2 pers.; bulgari – 2 494 pers.; altele – 3 754 pers.

Şeful interimar al Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile internate,
general-locotenent Petrov

Anexa 2

Strict secret

Nota nr. 2³, referitoare la prizonierii de război eliberați și repatriați și la cei trimiși pentru formarea de unități militare naționale, potrivit situației de la 1 februarie 1947

1. Total prizonieri eliberați – 1 419 449 pers.

a) eliberați și repatriați – 1 362 784 pers.;

b) pentru formarea de unități militare naționale – 56 665 pers.

Naționalitatea și etnia	Total	Din care	
		Predați pentru formarea unităților militare	Eliberați și repatriați
Germană	785 975	14	785 961
Română	94 605	20 374	74 231
Maghiară	216 011	21 765	194 246
Italiană	21 076	—	21 076
Austriacă	82 077	1	88 076
Cehoslovacă	62 120	7 768	54 352
Iugoslavă	19 289	2 484	16 805
Poloneză	55 387	1 934	53 453
Spaniolă	72	—	72
Olandeză	4 230	—	4 230
Evreiască	3 604	1 225	2 379
Franceză	20 961	1	20 960
Belgiană	1 687	—	1 687
Turcă	104	—	104
Elvețiană	169	—	169
Suedeză	31	—	31
Norvegiană	63	—	63
Engleză	31	—	31
Americană	68	—	68

Luxemburgheză	1 538	—	1 538
Daneză	361	—	361
Bulgară	248	85	168
Grecă	25	—	25
Lotharingiană	754	—	754
Ucraineană (din vest)	2 857	—	2 857
Estoniană	499	—	499
Braziliană	3	—	3
Letonă	149	—	149
Rusă	196	10	186
Moldovenească	2 838	7	2 831
Ucraineană	1 865	992	873
Tigănească	54	4	50
Bucovineană	56	—	56
Lituaniiană	77	—	77
Finlandeză	1 963	—	1 963
Basarabeană	38	—	38
Albaneză	5	—	5
Argentiniană	1	—	1
Iraniană	1	—	1
Portugheză	1	—	1
Bielorusă	58	—	58
Latino-americană	1	—	1
Neidentificată ⁴	38 301	—	38 302
TOTAL	1 419 449	56 665	1 362 784

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 172, f. 133-139

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 299-300, 830-831

NOTE

¹ Pe fila cu textul scrisorii se regăsește următoarea adnotare: „Tov. Davîdov. Raportați ministrului că aceste date au fost solicitate de urgență pentru tov. Molotov, deoarece ei pregătesc documentele pentru luarea unei decizii, care cifre să prezintăm. Cernîșev”. (notă ediția rusă)

² Nota nr. 2 privind numărul prizonierilor de război proveniți din fosta armată germană, eliberați din lagărele MVD, spitalele speciale și batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS, în perioada 1941-1947, pentru repatriere și pentru constituirea unităților militare naționale se află în volumul doi. (notă ediția rusă)

Eroare. Textul notei nr. 2 referitoare la prizonierii de război eliberați și repatriați și la cei trimiși pentru formarea de unități militare naționale, potrivit situației de la 1 februarie 1947, este publicat în volumul 1. Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 830-831.

³ Documentul nu este datat. Data redactării acestuia a fost stabilită în funcție de data scrisorii de însoțire, la care a fost anexat. (notă ediția rusă)

⁴ În document, în limba rusă, formula este „не расшифрованных” („ne rasšifrovannih”). Este vorba, probabil, despre acei prizonieri de război care au decedat înainte de momentul luării în evidență (pe drum, către lagăre sau cei care au fost luați prizonieri, fiind grav răniți).

Documentul 229

Scrisoarea de serviciu a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, adresată lui A.I. Vîșinski, adjuncțul ministrului afacerilor străine al URSS, cu privire la viitoarea repatriere a prizonierilor de război români și unguri

12 martie 1947
Nr. 1 576/k

[Răspuns] la Scrisoarea nr. 286/D-PU, din 7 martie 1947

În legătură cu viitoarea repatriere a prizonierilor de război unguri și români, MVD al URSS vă comunică:

1. Datele cu privire la numărul prizonierilor de război deținuți în lagărele MVD, în spitalele speciale și în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS, inclusiv al prizonierilor de război unguri, români și italieni, au fost transmise Ministerului Afacerilor Străine al URSS prin Scrisoarea cu nr. 1 505/k/a, din 8 martie 1947¹.

2. Prizonierii de război unguri și români sunt angrenați la muncă, pe principalele șantiere ale principalelor ramuri ale economiei naționale, astfel: 17 000 pers. de pe șantierele Ministerului pentru Construcția Întreprinderilor din domeniul Metalurgiei Grele; 14 000 pers. de pe șantierele Ministerului pentru Construcția de Rafinării; 11 000 pers. de pe șantierele Ministerului pentru Construcția de Uzine pentru Armată și pentru Marina Militară; 7 000 pers. de la întreprinderile Ministerului Industriei Celulozei și Hârtiei; 7 000 pers. de la întreprinderile și șantierele Ministerului Căilor de Comunicații; 5 000 pers. de la întreprinderile Ministerului Metalurgiei Neferoase; 5 000 pers. de la întreprinderile din industria carbonieră, din zonele de vest; 4 000 pers. de la întreprinderile Ministerului pentru Industria Materialelor de Construcții; 3 500 pers. de la întreprinderile Ministerului pentru Construcția Mașinilor Agricole; 2 500 pers. de la întreprinderile Ministerului Industriei Constructoare de Mașini Grele etc².

Pentru a diminua prejudiciul adus economiei naționale [a URSS] prin retragerea acestei considerabile forțe de muncă, MVD al URSS consideră necesar să convină cu Comitetul de Stat al Planificării asupra ritmului și termenelor repatrierii prizonierilor de război unguri și români.

3. În problema repatrierii prizonierilor de război este necesar să se țină cont de faptul că, printre cei 47 de prizonieri de război italieni, deținuți în lagărele MVD, sunt 3 generali și 20 de prizonieri reținuți în baza Hotărârii nr. 1 115-454s, din 30 mai 1946, a Consiliului de Miniștri al URSS, ca participanți la atrocitățile comise pe teritoriul URSS, precum și un italian condamnat de tribunalul militar și 6 persoane cu atitudine negativă față de elementele democratice din țara lor. Nu s-au găsit materiale compromițătoare împotriva

celorlalți 17 prizonieri de război italieni. S-a dat indicație ca ei să fie predați organelor de repatriere pentru a fi trimiși acasă.

Printre prizonierii de război unguri și români sunt 875 de participanți la atrocități și 209 condamnați pentru diverse crime comise în lagăre.

4. Repatrierea prizonierilor de război maghiari și români, după modelul prizonierilor japonezi, va fi încredințată Direcției pentru problemele repatrierii de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS.

În acest scop, MVD al URSS poate preda Direcției pentru problemele repatrierii două lagăre, situate pe teritoriul României, în orașele Focșani și Sighet³, pentru a fi utilizate de Direcție ca puncte de tranzit către locurile de predare a prizonierilor de război autorităților competente ale Ungariei și României, de comun acord cu guvernele acestor țări.

Transportul prizonierilor de război din lagăre, din spitalele speciale și din batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS, la Focșani și Sighet, va fi asigurat de către MVD al URSS, împreună cu Ministerul Căilor de Comunicații și cu Direcția generală a transporturilor militare a armatei sovietice, conform numărului și termenelor stabilite de guvernul [sovietic].

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 20, f. 49-50

Publicat în *Vengherskie voennoplennîe v SSSR*, p. 353-354

NOTE

¹ Vezi doc. nr. 228.

² Vezi doc. nr. 226 și nr. 230.

³ Lagărele nr. 176, de la Focșani, și nr. 36, de la Sighet, au fost trecute din subordinea MVD al URSS în subordinea Ministerului Forțelor Armate al URSS (vezi doc. nr. 235 și nr. 236).

Documentul 230

Nota locotenent-colonelului I.S. Denisov, adjunctul şefului Secţiei 1 din cadrul Direcţiei pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, privind repartizarea la muncă (pe ministere) a prizonierilor de război maghiari şi români

Strict secret
14 martie 1947

Nr. crt.	Denumirea ministerului	Români	Maghiari	Total
1.	Construcţia de întreprinderi în domeniul industriei grele	2 889	14 863	17 752
2.	MVD	1 895	15 555	17 450
3.	Construcţia de rafinării	641	14 003	14 644
4.	Industria carbonieră din raioanele vestice	4 304	10 230	14 534
5.	Construcţia de uzine în domeniul militar şi al marinei militare	1 994	8 679	10 673
6.	Industria cclulozei şi a hârtiei	43	7 427	7 470
7.	Căi de comunicaţii	685	6 739	7 424
8.	Metalurgia grea	1 026	5 405	6 431
9.	Metalurgia neferoasă	1 962	3 679	5 641
10.	Centrale electrice	1 135	4 096	5 231
11.	Industria carbonieră din raioanele estice	3 333	2 136	5 469
12.	Construcţia mijloacelor de transport	163	3 116	3 279
13.	Construcţia de maşini agricole	2 382	1 513	3 895
14.	Industria alimentară	577	3 128	3 705
15.	Industria materialelor de construcţii	809	3 088	3 897
16.	Flota maritimă	212	3 247	3 459
17.	Industria aeronautică	171	3 315	3 459
18.	Industria forestieră	121	2 044	2 165
19.	Industria constructoare de maşini grele	13	2 467	2 470
20.	Construcţia de locuinţe şi construcţii civile	224	2 575	2 799
21.	Industria constructoare de automobile	167	2 475	2 642
22.	Industria pentru produse de patiserie şi cofetărie	126	1 950	2 076
23.	Flota fluvială	115	1 060	1 175
24.	Armament	268	857	1 125
25.	Industria textilă	55	1 472	1 527
26.	Industria chimică	138	1 166	1 304
27.	Industria uşoară	48	1 289	1 337
28.	Industria electrotehnică	258	970	1 228
29.	Construcţia de maşini-unelte	161	1 150	1 311
30.	Construcţia de maşini şi aparate	31	899	930
31.	Industria cărnii şi a lăptelui	20	516	536
32.	Industria petrolieră din raioanele sudice şi vestice	9	794	803
33.	Aprovisionare	57	724	781
34.	Administraţie comunală	16	553	569
35.	Agricultură	8	582	590
36.	Industria constructoare de nave	5	438	443
37.	Rezerve de produse	—	244	244
38.	Industria locală din Republica Socialistă Federativă Sovietică Rusă	—	58	58
39.	Ministerul Forţelor Armate	4	102	106
40.	Industria locală pentru combustibil	—	36	36

41.	Industria mijloacelor de comunicații	—	58	58
42.	Ferme pentru creșterea animalelor	16	35	51
43.	Industria petrolieră din raioanele estice	1	116	117
44.	Comunicații	10	14	24
45.	Industria constructoare de utilaje pentru construcția drumurilor	—	32	32
46.	Ministerul Sănătății	—	161	165
47.	Consiliul de Miniștri al URSS	—	829	829
49.	Consiliul de Miniștri al RSS Carelo-Finică	4	161	165
50.	Consiliul de Miniștri al RSS Lituaniene	84	76	160
51.	Consiliul de Miniștri al RSSA Abhaze	—	60	60
52.	Batalioane de muncă ale Ministerului Forțelor Armate al URSS	56	631	687
53.	Alte întreprinderi cu subordonare la nivel local, din diverse regiuni și republici ale Uniunii	2 000	12 302	14 302
Total angrenat în economia națională		28 236	149 204	177 440
În plus:				
a)	Ocupați în ateliere de lagăr din domeniul croitoriei, cizmăriei, tâmplăriei și altor meșteșuguri care asigură necesarul lagărului, precum și în activități de reparații și construcții, dar și în activități auxiliare	4 600	29 525	34 125
b)	Ocupați în activități de deservire în cadrul lagărelor (bucătărie, spălătorie, curățenia teritoriului lagărului și.a.)	2 102	13 030	15 132
c)	Ofițeri nelucrători	1 693	12 015	13 708
d)	Bolnavi în spitale speciale	9 089	7 845	8 539
Totalul celor care nu lucrează în economia națională		9 089	62 415	71 504
Total		37 325	211 619	243 944

Adjunctul șefului Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, locotenent-colonel Denisov

RGVA, Fond 1p, opis 05 i, dosar 11, f. 3

Documentul 231

Instrucțiune referitoare la activitatea secțiilor politice din lagărele pentru prizonieri de război ale MVD¹

Secret
18 aprilie 1947
Moscova

„Aprob”

Ministrul afacerilor interne al URSS,
general-colonel S. Kruglov

1. În activitățile politice și de partid din sistemul de lagăre pentru prizonieri de război al MVD, secțiile politice constituie organele conducătoare ale PC(b) unional.

Conducerea secției politice este asigurată de către un șef numit de MVD al URSS la recomandarea șefului Secției politice din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

2. Secțiile politice sunt înființate fie pentru un singur lagăr, fie pentru deservirea mai multor lagăre dislocate în limitele unui județ, ale unui ținut sau ale unei republici.

Lagărele dislocate în vecinătatea unei regiuni, a unui ținut sau a unei republici se pot subordona Secției politice din lagărele pentru prizonieri de război în vederea organizării activităților politice și de partid.

3. În activitatea sa zilnică, Secția politică se conduce după hotărârile CC al PC(b) unional, după ordinele ministrului afacerilor interne al URSS și după directivele și instrucțiunile Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

4. Pe lângă funcția de organ de partid, Secția politică se ocupă cu conducerea întregii activități politice desfășurate cu prizonierii de război prin intermediul aparatului de instructori pentru activități antifasciste², în conformitate cu instrucțiunile și directivele speciale ale ministrului afacerilor interne al URSS și ale Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

5. Secțiile politice se subordonează, concomitent, Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și ministerelor afacerilor interne de la nivelul republicilor (șefilor direcțiilor regionale și raionale ale MVD).

6. Secția politică poartă întreaga răspundere pentru educarea personalului lagărelor în spiritul devotamentului neprecupeșteț față de Partidul lui Lenin-Stalin și față de Patria socialistă, Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice.

7. Secția politică lucrează sistematic în direcția consolidării stării politico-morale a personalului lagărelor, duce o luptă hotărâtă împotriva manifestărilor imorale, a abuzurilor în serviciu, a încălcării disciplinei și legilor sovietice, ajutând astfel la curățarea aparatului lagărelor de elementele străine și îndoielnice și la educarea personalului în spiritul îndeplinirii sarcinilor sale de serviciu.

8. Prin întreg sistemul de activități politice și de partid, Secția politică este obligată să asigure îndeplinirea ordinelor și directivelor referitoare la folosirea la muncă și la detinerea prizonierilor de război în lagăre ale MVD al URSS.

9. Secția politică participă la selectarea cadrelor, la numirea, la transferul, la prezentarea acestora spre a fi decorate, la acordarea gradelor următoare și a atestatelor pentru corpul de comandă ofițeresc din cadrul direcțiilor județene și republicane pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și din conducerea lagărelor și a sectoarelor de lagăr.

10. Șeful Secției politice are drept de semnătură și de a emite documente, de organizare, de evidență și de păstrare a acestora, printr-o hotărâre specială a CC al PC(b) unional.

Pentru documentele de partid date și distruse, Secția politică răspunde în fața Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

Şeful Secției politice organizează evidența de partid și comsomolistă atât la nivelul Secției politice, cât și la nivelul organizațiilor de partid și comsomoliste de bază, răspunzând personal pentru aceasta.

11. La nivelul Secției politice există o comisie de partid, aleasă la conferința de partid.

Secretarul comisiei de partid este ales din rândul membrilor comisiei de partid și confirmat de șeful Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

Comisia răspunde pentru activitatea sa în fața conferinței de partid.

12. Secția politică organizează anual o conferință de partid, în cadrul căreia prezintă raportul cu privire la activitatea Secției politice, darea de seamă și organizează alegeri pentru comisia de partid.

13. Pentru dezbaterea problemelor actuale referitoare la viața de partid, a hotărârilor CC al PC(b) unional și a celor mai importante hotărâri ale guvernului, Secția politică organizează adunări cu activul de partid, care sunt convocate nu mai rar de o dată la trei luni.

14. Secția politică menține o legătură strânsă cu comitetele de partid și participă la activitățile practice ale organizațiilor de partid locale.

Notă. Prezenta instrucțiune a fost elaborată pe baza punctului 8, paragraful 3, din „Statutul tip al Secției politice din cadrul Direcției NKVD/MVD al URSS”, aprobat de Biroul organizatoric al CC al PC(b) unional, la 15 septembrie 1939.

Şeful Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne,
general-maior Borisoglebski

RGVA, Fond 1p, opis 37 a, dosar 1, f. 128-129

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 304-305

NOTE

¹ A fost adusă la cunoștință prin Ordinul nr. 0239, din 23 aprilie 1947, al MVD al URSS. (notă ediția rusă)

² Vezi nota 1, doc. nr. 219. (notă ediția rusă)

Documentul 232

Din raportul general-colonelului V.V. Cernîșev, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, al general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, al general-locotenentului A.Z. Kobulov, prim-adjunctul ministrului securității statului, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne, privind arestările și condamnările prizonierilor de război români care au comis acte de indisiplină și sabotaj în producție

Strict secret

29 aprilie 1947

Moscova

Potrivit comunicărilor MVD și ale direcțiilor regionale ale MVD, ca urmare a executării Directivei nr. 66, din 18 martie 1946, a MVD al URSS¹, în anul 1946, în lagărele pentru prizonieri de război ale MVD au fost descoperiți și arestați 565 de prizonieri de război care au comis acte de indisiplină și sabotaje în activitatea de producție, dintre aceștia 2 fiind condamnați la moarte de către tribunalul militar, iar 460 la pușcărie cu termene diferite.

În Lagărul nr. 200 din regiunea Sverdlovsk², în septembrie 1946, a fost descoperit și arestat un grup de prizonieri români: Antrop Chirill, fost membru al Partidului Național-Țărănesc, Beznă Dumitru, Pătrașcu Gheorghe, Toti Sotir, Scîpcaru Teodor și alții, în total 8 persoane. Acest grup, condus de către Antrop, și-a stabilit ca obiectiv organizarea de sabotaje, [săvârșirea] de acte de indisiplină, diversiuni în producție și subminarea activității economice a lagărului. Ancheta penală a stabilit că membrii grupului amintit, care lucrau la Secția de tăiere cu fierăstraie din cadrul Combinatului de prelucrare a lemnului din Alapaev, au reușit ca, în decurs de două luni, să scoată din producție 20 de fierăstraie prin introducerea de cuie în buștenii care urmau să meargă la tăiat. În plus, Scîpcaru și Pătrașcu au scos din producție, pentru două zile, o locomotivă cu motor diesel și o macara mecanică, utilizată la scoaterea lemnului din apă. La 7/9 ianuarie 1947, Completul de judecată al Tribunalului Militar al MVD din Regiunea Militară Ural i-a condamnat pe membrii acestui grup la pedepse cuprinse între 5 și 10 ani.

Am considera oportun:

- 1) În cazul descoperirii faptelor de diversiune și sabotaj să fie informate instanțele.
- 2) MVD-ului și direcțiilor regionale ale MVD să li se dea indicații în vederea intensificării activității printre prizonierii de război pentru preîntâmpinarea și suprimarea actelor de indisiplină și sabotaj în producție, în lagăre³.

Prin prezenta facem cunoscut proiectul cu indicații.
Raportăm la ordin.

General-colonel V. Cernîșev,
General-locotenent Filippov,
General-locotenent A. Kobulov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 2664, f. 399-404, 405
Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 690-693

NOTE

¹ Vezi doc. nr. 206. (notă ediția rusă)

² Lagărul nr. 200, de la Alapaev, regiunea Sverdlovsk, a fost organizat în baza Ordinului nr. 00874, din 21 iulie 1944, al NKVD, și desființat prin Ordinul nr. 00963, din 13 septembrie 1947, al NKVD. Vezi *Mesta soderjaniia voennoplennîh vermahta na territorii bîvšego Sovetskogo Soiuza*, p. 174-187.

³ Subliniat pe margine cu linie verticală. (notă ediția rusă)

Documentul 233

Nota general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români și de persoane civile interne (cu cetățenie română) în URSS la 1 aprilie 1947

Strict secret

27 mai 1947

I. [Prizonieri de război]

1. Total prizonieri de război români capturați – 183 201 pers.

2. Scăzuți din evidențele privind prizonierii de război – 146 341 pers., din care: a) eliberați și repatriați în baza deciziilor guvernului [sovietic] – 74 238 pers.; b) încadrați în formațiunile naționale – 20 374 pers. (20 345 pers., în unitățile române, și 29 pers., în unitățile cehoslovace); c) predăți Marelui Stat-major român – 4 pers.; d) transferați în lagărele de triere ale Direcției generale a lagărelor, ca cetățeni sovietici – 351 pers.; e) scăzuți din evidențele privind prizonierii de război și incluși în evidențele privind persoanele civile interne – 898 pers.; f) eliberați și transferați la domiciliu ca cetățeni sovietici – 79 pers.; g) condamnați de tribunale militare – 2 pers.; h) decedați – 50 292¹ pers.; i) alte cazuri (omorât ca urmare a tentativei de evadare, accidente de muncă etc.) – 78 pers.; j) transferați în școlile de partizani – 25 pers.

3. Prezenți la 1 aprilie 1947 – 36 860 pers., din care: [a] în lagăre – 35 862 pers.; [b] în spitale – 961 pers.; [c] în batalioanele speciale de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 37 pers.; potrivit gradelor militare: generali – 3 pers.; ofițeri-superiori – 172 pers.; ofițeri-inferiori – 1 523 pers.; soldați și subofițeri – 35 262 pers.

Cetățeni ai: României – 36 044 pers.; Ungariei – 755 pers.; Germaniei – 40 pers.; Iugoslaviei – 14 pers.; Cehoslovaciei – 6 pers.; Austriei – 1 pers.

Prizonierii români de război deținuți în URSS sunt concentrați în:

Denumirea republicilor, a ținuturilor și a regiunilor	Total deținuți	Din care		
		În lagăre	În spitale	În batalioanele speciale de muncă
Tinutul Krasnodar	954	951	3	—
Tinutul Stavropol	61	61	—	—
Regiunea Arhangelsk	3	3	—	—
Regiunea Astrahan	1	—	1	—
Regiunea Briansk	1	1	—	—
Regiunea Vladimir	6	5	1	—
Regiunea Vologda	3	2	1	—
Regiunea Gorki	1 673	1 621	52	—
Regiunea Ivanovo	766	723	43	—
Regiunea Kalinin	2	2	—	—
Regiunea Kemerovo	241	241	—	—
Regiunea Kirov	898	490	108	—
Regiunea Kostroma	33	—	—	33
Regiunea Kuibîsev	1	1	—	—
Regiunea Kurgan	2	—	—	2
Regiunea Kursk	474	467	7	—
Regiunea Crimeea	2 041	2 028	13	—

Regiunea Leningrad	143	142	1	—
Regiunea Moscova	372	371	—	1
Regiunea Novgorod	192	192	—	—
Regiunea Rostov	1 616	1 580	36	—
Regiunea Saratov	557	511	46	—
Regiunea Penza	5	—	5	—
Regiunea Riazani	3	—	3	—
Regiunea Sverdlovsk	2 922	2 922	—	—
Regiunea Stalingrad	1 242	1 206	36	—
Regiunea Smolensk	5	—	5	—
Regiunea Ulianovsk	5	5	—	—
Regiunea Celiabinsk	4 036	4 007	29	—
Regiunea Cikalovo	19	1	18	—
RSSA Mari	101	100	—	1
RSSA Tătară	11	11	—	—
RSSA Udmurtă	415	390	25	—
RSSA Ciuvășă	87	87	—	—
RSS Ucraineană	8 887	8 424	463	1
RSS Bielorusă	79	65	14	—
RSS Azerbaidjană	1 529	1 517	12	—
RSS Armeană	1 789	1 779	10	—
RSS Georgiană	1 300	1 288	12	—
RSS Carelo-Finică	137	126	11	—
RSS Kazahă	4 254	4 254	—	—
RSS Letonă	163	163	—	—
RSS Moldovenească	16	13	3	—
RSS Estonă	69	66	3	—
Grupul de Sud al trupelor sovietice	2	2	—	—
Obiectivul nr. 40	44	44	—	—
Total	36 860	35 862	961	37

II. Persoane civile interne

1. Total cetățeni români internați – 66 806 pers.
2. Total scăzute din evidențe – 29 131 pers., din care: a) eliberate și repatriate – 23 948 pers.; b) decedate – 5 183² pers.
3. Deținute la 1 aprilie 1947 – 37 675 pers.

[Cetățenii români internați] au următoarele naționalități sau etnii:

Naționalitatea sau etnia	Total	Din care	
		Bărbați	Femei
Germană	34 271	14 592	19 679
Maghiară	1 741	1 145	596
Română	1 388	1 062	326
Poloneză	2	2	2
Cehoslovacă	34	26	8
Austriacă	57	51	6
Rusă	29	25	4
Franceză	1	1	—
Letonă	1	1	—
Moldovenească	8	7	1
Bulgară	4	3	1
Ucraineană	76	62	14
Saxonă	9	8	1
Evreiască	45	40	5
Sârbă	3	3	—
Tigănească	4	4	—
Croată	1	1	—
Turcă	1	1	—
Total	37 675	17 034	20 641

Cetătenii români internați în URSS sunt amplasați în:

Denumirea repUBLICILOR și a regiunilor	Total internați	Din care	
		Bărbați	Femei
RSSA Baškiră	45	45	—
Regiunea Velikie Luki	20	2	18
Regiunea Molotov	1 204	561	643
Regiunea Rostov	1 086	482	604
Regiunea Sverdlovsk	1 462	929	533
Regiunea Ulianovsk	4	4	—
Regiunea Celiabinsk	1 425	1 253	172
Regiunea Cikalov	1 355	811	544
RSSA Komi	1	1	—
RSSA Ciuvașă	5	5	—
Regiunea Moscova	35	31	4
Regiunea Kemerovo	39	29	10
RSS Ucraineană	30 940	12 835	18 105
RSS Bielorusă	3	3	—
RSS Georgiană	51	44	7
Total	37 675	17 034	20 641

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Filippov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 88-91

NOTE

¹ Cifra 50 292 a fost scrisă de mâna după ce textul documentului fusese dactilografiat.

² Cifra 5 183 a fost scrisă de mâna după ce textul documentului fusese dactilografiat.

Documentul 234

Nota general-locotenentului I.A. Petrov, adjunct al șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români din URSS la 1 mai 1947

Strict secret
2 iunie 1947

1. Total prizonieri de război români capturați – 183 201 pers.
2. Scăzuți din evidențele privind prizonierii de război – 146 386 pers., din care: a) eliberați și repatriați în baza deciziilor guvernului [sovietic] – 74 240 pers.; b) încadrați în formațiunile naționale – 20 374 pers. (20 345 pers., în unitățile române, și 29 pers., în unitățile cehoslovace); c) predăți Marelui Stat-major român – 4 pers.; d) transferați în lagărele de triere ale Direcției generale a lagărelor, ca cetăteni sovietici – 352 pers.; e) scoși din evidențele privind prizonierii de război și incluși în evidențele privind persoanele civile interne – 900 pers.; f) eliberați și transferați la domiciliu, ca cetăteni sovietici – 82 pers.; g) condamnați de tribunale militare – 2 pers.; h) decedați – 50 324¹ pers.; i) alte cazuri (omorâți în urma tentativei de evadare, accidente de muncă etc.) – 83 pers.; j) transferați în școlile de partizani – 25 pers.
3. Prezenți la 1 mai 1947 – 36 815 pers., din care: [a] în lagăre – 35 771 pers.; [b] în spitale – 990 pers.; [c] în batalioanele speciale de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 36 pers.; [d] pe drum – 18 pers.

Potrivit gradelor militare: generali – 3 pers.; ofițeri cu grade superioare – 169 pers.; ofițeri cu grade inferioare – 1 539 pers.; soldați și subofițeri – 35 104 pers.

Cetăteni ai: României – 36 152 pers.; Ungariei – 556 pers.; Poloniei – 41 pers.; Germaniei – 38 pers.; Iugoslaviei – 16 pers.; Cehoslovaciei – 11 pers.; Austriei – 1 pers.

Prizonierii români de război deținuți în URSS sunt amplasați în:

Nr. crt.	Denumirea republicilor, ținuturilor și regiunilor	Total deținuți	Din care		
			În lagăre	În spitale	În batalioanele speciale de muncă
1.	Regiunea Celiabinsk Secția lagărului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne	4 041	4 012	29	—
			4 012	—	—
2.	Regiunea Sverdlovsk Kirovograd, nr. 377 Degtjarsk, nr. 313 Krasnouralsk, nr. 245 Verhnepišminsk, nr. 531	2 915	2 915	—	—
			1 206	—	—
			1 072	—	—
			599	—	—
			38	—	—
3.	Regiunea Crimea Sevastopol, nr. 241	2 041	2 014	27	—
			2 014	—	—
4.	Regiunea Gorki Oranki, nr. 74 Igumnovsk, nr. 469 Gorki, nr. 117	1 668	1 634	34	—
			1 212	—	—
			246	—	—
			176	—	—
5.	Regiunea Rostov Novoșahtinsk, nr. 430	1 614	1 580	34	—
			1 016	—	—

	Şahtinsk, nr. 182		561	—	—
	Donskoi, nr. 421		3	—	—
6.	Regiunea Stalingrad	1 235	1 199	36	—
	Krasnooktiabrsk, nr. 362		1 193	—	—
7.	Beketovka, nr. 108		6	—	—
	Tinutul Krasnodar	951	948	3	—
	Krasnodar, nr. 148		948	—	—
8.	Regiunea Ivanovo	768	729	39	—
	Ivanovo, nr. 324		675	—	—
	Lejnevo, nr. 48		52	—	—
	Iurievet, nr. 185		2	—	—
9.	Regiunea Saratov	553	512	41	—
	Volsk, nr. 137 ²		506	—	—
	Kombainovsk, nr. 368		5	—	—
	Saratov, nr. 238		1	—	—
10.	Regiunea Kirov	585	474	111	—
	Kirov, nr. 307		474	—	—
11.	Regiunea Kursk	469	457	12	—
	Kursk, nr. 145		457	—	—
12.	RASS Udmurtă	415	395	20	—
	Riabovo, nr. 75		392	—	—
	Ijevsk, nr. 371		3	—	—
13.	Regiunea Moscova	335	334	—	1
	Krasnogorsk, nr. 27		324	—	—
	Golițino, nr. 401		7	—	—
	Secție de lagăr a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne		3	—	—
14.	Regiunea Kemerovo	241	241	—	—
	Kemerovo, nr. 503		241	—	—
15.	Regiunea Novgorod	192	192	—	—
	Borovici, nr. 270		192	—	—
16.	Regiunea Leningrad	141	140	1	—
	Secție de lagăr a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne		140	—	—
17.	RSSA Mari	101	101	—	—
	Suslongher, nr. 171		100	—	—
	Voljsk, nr. 265		1	—	—
18.	RSSA Ciuvașă	87	87	—	—
	Secția nr. 2		87	—	—
19.	Tinutul Stavropol	61	61	—	—
	Gheorghievsk, nr. 147		61	—	—
20.	RSSA Tatară	13	11	2	—
	Zelenodolsk, nr. 119		11	—	—
21.	Regiunea Vladimir	6	6	—	—
	Vladimir, nr. 190		6	—	—
22.	Regiunea Riazani	3	—	3	—
23.	Regiunea Ulianovsk	5	5	—	—
	Ulianovsk, nr. 215		5	—	—
24.	Regiunea Smolensk	5	—	5	—
25.	Regiunea Kalinin	4	4	—	—
	Kalinin, nr. 384		4	—	—
26.	Regiunea Arhangelsk	3	3	—	—
	Solombala, nr. 211		3	—	—
27.	Regiunea Vologda	3	2	1	—
	Bogorodsk, nr. 437		2	—	—
28.	Regiunea Kurgan	2	—	—	2
29.	Regiunea Astrahan	1	1	—	—
	Astrahan, nr. 204		1	—	—

30.	Regiunea Briansk	1	1	—	—
	Briansk, nr. 326		1	—	—
31.	Regiunea Kuibîșev	6	1	5	—
	Kuibîșev, nr. 234		1	—	—
32.	Regiunea Penza	1	1	—	—
	Penza, nr. 399		1	—	—
33.	Regiunea Tambov	1	1	—	—
	Morșansk, nr. 64		1	—	—
34.	Regiunea Cikalovo	19	1	18	—
	Orsk, nr. 260		1	—	—
	RSS Ucraineană	8 873	8 365	508	—
35.	Regiunea Voroșilovgrad	3 345	3 067	278	—
	Krasnie Luci, nr. 256		2 096	—	—
	Kadievka, nr. 144		799	—	—
	Lisiciansk, nr. 125		172	—	—
36.	Regiunea Stalin	2 287	2 133	154	—
	Donbass, nr. 280		1 353	—	—
	Gorlovka, nr. 242		607	—	—
	Kramatorsk, nr. 217		173	—	—
37.	Regiunea Kiev	1 400	1 384	16	—
	Kiev, nr. 62		1 255	—	—
	Ucraina, nr. 417		120	—	—
38.	Regiunea Dnepropetrovsk	572	560	12	—
	Dnepropetrovsk, nr. 315		432	—	—
	Iujni, nr. 417		128	—	—
39.	Regiunea Nikolaev	364	350	14	—
	Nikolaev, nr. 126		350	—	—
40.	Regiunea Harkov	339	333	6	—
	Harkov, nr. 149		333	—	—
41.	Regiunea Jitomir	273	272	1	—
	Korosten, nr. 110		272	—	—
42.	Regiunea Drogobîci	269	243	2	—
	Strîi, nr. 232		243	—	—
43.	Regiunea Lvov	8	8	—	—
	Lvov, nr. 275		8	—	—
44.	Regiunea Odessa	8	8	—	—
	Odessa, nr. 159		8	—	—
45.	Regiunea Zaporojie	5	5	—	—
	Zaporojie, nr. 100		5	—	—
46.	Regiunea Sumî	1	1	—	—
	Sumî, nr. 134		1	—	—
47.	Regiunea Cernigov	1	1	—	—
	Cernigov, nr. 177		1	—	—
48.	Regiunea Poltava	1	—	1	—
49.	RSS Kazahă	4 268	4 268	—	—
	Spasski-Zavod, nr. 99		4 093	—	—
	Djezkazgan, nr. 39		124	—	—
	Pahta-Aral, nr. 29		25	—	—
	Akmolinsk, nr. 330		18	—	—
50.	RSS Armeană	1 789	1 776	13	—
	Erevan, nr. 115		1 776	—	—
51.	RSS Azerbaidjană	1 529	1 515	14	—
	Kirovabad, nr. 223		1 515	—	—
52.	RSS Georgiană	1 308	1 294	14	—
	Transcaucazian, nr. 181		1 294	—	—
53.	RSS Lituaniiană	159	157	2	—
	Vilnius, nr. 195		157	—	—
54.	RSS Carelo-Finică	141	135	6	—
	Petrozavodsk, nr. 120		135	—	—
	RSS Bielorusă	77	71	6	—

55.	Regiunea Minsk	74	71	3	—
	Minsk, nr. 168		71	—	—
56.	Regiunea Brest	3	—	3	—
57.	RSS Estonă	74	71	3	—
	Ahtme, nr. 135		71	—	—
58.	RSS Moldovenească	22	19	3	—
	Chișinău, nr. 198		19	—	—
59.	RSS Lituaniană	1	1	—	—
	Secție de lagăr a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne		1	—	—
60.	Grupul de Sud al trupelor sovietice	1	1	—	—
	Sighet, nr. 36		1	—	—
61.	Obiectivul nr. 40	44	44	—	—
	Total în URSS	36 797	35 771	990	36
	Pe drum	18			
	TOTAL	36 815			

Adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent Petrov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 92-98

NOTE

¹ Cifra 50 324 a fost adăugată de mâna ulterior.

² Prizonierii români de război au fost prezenți în acest lagăr încă din 1943. Astfel, într-un raport din 8 iulie 1943 al căpitanului de securitate S.V. Gorbacevski, șeful Administrației Lagărului nr. 137 de la Volsk, privind situația din punct de vedere sanitar, al condițiilor de muncă și al activității de reeducare a prizonierilor detinuți în acest lagăr, se preciza că „Secția politică a lagărului a organizat în luna iunie 2 grupuri antifasciste în rândul prizonierilor de război germani și 1 grup în rândul prizonierilor de război români, având în componență lor 53 de persoane”, că „impedimentul cel mai mare în activitatea politică din prima jumătate a lunii iunie a fost lipsa totală a publicațiilor periodice în limbile germană, română și italiană” și că „până la sfârșitul lunii iunie au sosit un număr mic de ziare în limbile germană și română”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 9 v, dosar 38, f. 263.

Documentul 235

Proces-verbal de constatare a situației din punct de vedere sanitar din Lagărul nr. 176 de la Focșani, cu ocazia pregătirii acestuia pentru predarea din subordinea MVD al URSS în subordinea Ministerului Forțelor Armate al URSS

4 iunie 1947
Focșani

Proces-verbal

Subsemnații, general-maior [N.T.] Ratușnîi, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, locotenent-colonelul [P.A.] Kamenev, șeful Serviciului Inspecție al Direcției intendență a Grupului de Sud al armatei sovietice și major [N.K.] Derjavin din Serviciul medical, pe de o parte, și maiorul inginer Levițki, șeful [Administrației] Lagărului nr. 176, și locotenent-majorul Gusev, din Serviciul medical, șeful Serviciului medical al Lagărului nr. 176, pe de altă parte, au încheiat prezentul proces-verbal privind starea din punct de vedere sanitar a Lagărului nr. 176, cu ocazia predării sale din sistemul MVD al URSS în sistemul Ministerului Forțelor Armate al URSS.

Prizonierii de război și persoanele civile interne sunt deținute în barăci de lemn și în corturi de vară. Pe teritoriul lagărului este menținută curățenia, există un număr suficient de lăzi și de coșuri de gunoi. Sistemul de toalete, cu gropi de scurgere și numărul de cabine disponibile – prevăzut pentru 10-12 000 de persoane – satisfac necesitățile contingentului deținut în lagăr.

În toalete se realizează, adesea, dezinfecția cu soluție de apă clorată. Numărul de lavoare disponibile – prevăzut pentru 10-12 000 de persoane – este suficient pentru necesitățile contingentului deținut în lagăr.

Controlul sanitar se efectuează dupădezinfecțarea hainelor și a lenjeriei. Capacitatea băii este de 8 000 de persoane pe zi. De o capacitate similară dispun și camerele pentru dezinfecție (cu aer uscat). Controlul sanitar este obligatoriu pentru toți deținuții săi în lagăr. Si cei care rămân mai mult timp sunt supuși controlului sanitar periodic, cu schimbarea obligatorie a lenjeriei. În lagăr nu sunt cazuri de păduchi.

Prizonierii de război își spală singuri lenjeria în spălătoria amenajată, situația, din acest punct de vedere, fiind satisfăcătoare.

Blocul alimentar este menținut în condiții bune, dar încăperile blocului, din Zona a 2-a, trebuie sărurate. Serviciul sanitar controlează calitatea hranei.

Se cuvine menționat că una din principalele deficiențe rămâne insuficiența apei potabile în perioada de vară. În condițiile de secetă din județul Focșani, fântânile cu debitul de apă disponibil în perioada de vară pot asigura necesarul pentru doar 4 000 de

persoane, fapt care obligă Administrația lagărului să apeleze la cisternele auto pentru transportul apei.

Potrivit schemei Serviciului sanitar, în lagăr își desfășoară activitatea 3 medici – șeful Serviciului sanitar, 1 felcer, 1 șef de farmacie și 1 asistentă, angajat civil. Dispensarele din zonele lagărului funcționează cu medici și personal medical mediu provenit din rândul prizonierilor, sub controlul nemijlocit al medicilor de la Serviciul sanitar.

Deținuții săi în lagăr sunt supuși examenului medical, întocmindu-li-se fișă medicală. Pentru cazurile cu infecții sunt prevăzute izolatoare nu prea mari, pentru patru tipuri de boli infecțioase. Izolatoarele sunt amenajate rudimentar și au o capacitate de 40-46 de persoane.

În farmaciile lagărului se păstrează mari cantități de medicamente capturate, care urmează să fie supuse analizelor de laborator.

Propuneri:

1. Înaintarea cererii de decont pentru cantitatea de benzină necesară aprovizionării permanente cu apă a 12 000 de persoane, prin mijloace de transport auto.

2. Toate medicamentele capturate care urmează să fie supuse analizelor de laborator vor fi predate la depozitul Grupului de Sud al armatei sovietice, până la 20 iunie 1947.

3. Șeful Serviciului sanitar al lagărului va acorda o atenție sporită pericolului reprezentat de apariția unor eventuale boli infecțioase în lagăr, precum și preluării și controlării riguroase, din punct de vedere medical, a deținuților săi în perioada de vară.

4. Reamenajarea izolatoarelor:

a) ridicarea pereților despărțitori până la tavan;

b) să se asigure pregătirea de personal de serviciu calificat;

c) să se asigure împiedicarea oricărui contact al bolnavilor cu alte persoane sănătoase.

Procesul-verbal a fost redactat în 4 exemplare.

Adjuncțul șefului Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-maior (ss) Ratușnîi

Şeful Serviciului inspecție din Direcția intendență
a Grupului de Sud al trupelor sovietice,
locotenent-colonel (ss) Kamenev

Adjuncțul șefului Secției 1
a Direcției serviciului medical
al Grupului de Sud al trupelor sovietice,
maiор (ss) Derjavin

Şeful Lagărului nr. 176,
maiор (ss) Levițki

Şeful Serviciului medical al Lagărului nr. 176,
locotenent-major (ss) Gusev

Documentul 236

Proces-verbal de predare-primire a Lagărului nr. 36 de la Sighet și a Spitalului special nr. 3 868, din subordinea MVD al URSS în subordinea Ministerului Forțelor Armate al URSS

5 iunie 1947

Proces-verbal

Subsemnații, general-maior N.T. Ratușnîi, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, locotenent-colonel I.O. Vorobiov, șeful Secției 1 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, pe de o parte și maiorul K.V. Zelenin, șeful Secției a 2-a a Statului-major al Direcției intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice, și maiorul P.D. Leșcenko, șef al Secției, pe de altă parte, în baza Ordinului nr. 92-204, din 22 mai 1947, al general-colonelului V.V. Cernîșev și a directivei generalului de armată A.V. Hruliov, șeful Serviciului de intendență al Ministerului Forțelor Armate al URSS, am efectuat predarea-primirea Lagărului nr. 36 și a Spitalului special nr. 3 868 din subordinea MVD al URSS în subordinea Ministerului Forțelor Armate al URSS.

Aprovizionarea tehnică și materială s-a stabilit conform situației regisitrelor la data de 1 iunie 1947 (anexele nr. 1-21).

Prizonierii de război sosesc în Lagărul nr. 36 din diferite lagăre de pe teritoriul URSS. Astfel, pe perioada activității comisiei de preluare, au sosit trenuri cu prizonieri de război din orașele Strîi, Vinnița, Kiev, Cernigov, Poltava. Planul convenit, privind sosirea trenurilor cu prizonieri de război în Lagărul nr. 36, nu se respectă. În zilele de 1 și 2 iunie au sosit cinci garnituri de tren:

- 1 [iunie] nr. 6-98322 – 301 persoane
- 1 [iunie] nr. 6-98323 – 506 persoane
- 1 [iunie] nr. 6-98320 – 1 500 persoane
- 2 [iunie] nr. 6-98321 – 500 persoane
- 2 [iunie] nr. 6-98326 – 300 persoane
- 3 [iunie] nr. 6-98325 – 500 persoane
- 4 [iunie] nr. 6-98319 – 1 018 persoane

Total – 4 625 persoane, la o capacitate a lagărului de 2 500 persoane.

Trenurile urmează traseul Lvov-Cernăuți-Kolomia, cel mai apropiat oraș de frontieră. La sosirea în Lagărul nr. 36, toți prizonierii de război sunt supuși controlului sanitar chiar în momentul debarcării, pe liniile de cale ferată din stație, unde se află garat un tren dotat în mod special cu instalații de baie și camere de deparazitare, cu o capacitate de 2 000 de persoane pe zi.

Prizonierii de război sosiți cu trenul sunt preluăți de către reprezentanții Serviciului sanitar al lagărului și al Spitalului nr. 3 868 care, în urma controlului igienico-sanitar,

identifică bolnavii pentru spitalizare, iar cei infectați sunt izolați. Prizonierii de război sănătoși, dar care au fost în contact cu bolnavii infectați, sunt cazați în spațiul rezervat carantinei, iar ceilalți sunt transferați în lagăr, unde sunt supuși controlului medical general. Prezența obligatorie în lagăr până la plecarea către locul de destinație este de 2-3 zile.

Din cauza nerrespectării planului de sosire a trenurilor cu prizonieri de război din lagărele de pe teritoriul URSS, precum și a interdicției provizorii de plecare a trenurilor, prizonierii de război rămân în lagăr o perioadă mai îndelungată. La 2 iunie [1947], a plecat la Debrețin doar un tren (nr. 50 221), cu 36 de vagoane și 696 de persoane.

Lagărul nr. 36 este situat în interiorul orașului Sighet. Teritoriul lagărului este divizat în trei zone separate: în zona 1 funcționează regimul de detenție staționară, iar zonele 2 și 3 sunt rezervate prizonierilor de război eliberați.

În **Zona 1** își desfășoară activitatea un efectiv permanent de până la 250 de prizonieri de război germani pentru lucrările din interiorul lagărului. Tot aici se află atelierele, brutăria, depozitele, spălătoria, infirmeria, spațiul pentru spitalizare, izolatorul pentru două boli infecțioase diferite, spațiu de carantină cu 24 de locuri pentru angajații lagărului soșiți din delegații, frizeria, blocul alimentar. Starea de igienă a teritoriului zonei este satisfăcătoare, cu excepția sectorului de lângă spălătorie, unde groapa de captare a apei nu este acoperită. Miroslul apei menajere atrage muștele și îmbâcsește aerul de pe teritoriul lagărului. În curte se află lavoarul și toaleta, menținute în stare bună, din punct de vedere sanitar și care asigură pe deplin necesitățile zonei.

Blocul alimentar este într-o clădire amenajată staționar, dar starea sanitară este nesatisfăcătoare, nu se face inspecție (ultima mențiune în registrul sanitar este din 12 februarie 1947). Hrana caldă este pregătită în două ceaune, cu un volum total de 600 litri. Depozitul de produse alimentare se află într-o clădire potrivită în acest scop, însă păstrarea produselor alimentare este inadecvată: sacii cu făină, cruce și pesmeți sunt stocați haotic, lângă zidul clădirii, fără respectarea normelor de aerisire. Sacii cu zahăr pudră se păstrează pe rafturi, alături de butoiul, deschis, cu hamsii, butoaiele cu untură nu au capace, iar peștele sărat, descărcat din vagon și fără prelucrare necesară se păstrează în lăzi stivuite peste lăzile cu slănină afumată. Starea generală de igienă a depozitului pentru produse alimentare este nesatisfăcătoare.

Brutăria se află într-o clădire amenajată staționar, fiind menținută în starea sanitară cuvenită. Pâinea se coace în patru cuptoare, iar alte patru cuptoare sunt conservate. Capacitatea maximă de producție a celor opt cuptoare este de 15 tone pe zi. Din punct de vedere calitativ, pâinea este satisfăcătoare.

Spălătoria. Spălatul rufelor se face manual de prizonierii de război, iar capacitatea este de 100 kg de rufe pe zi.

Blocul sanitar. Infirmeria, spitalul și izolatorul sunt menținute în stare nesatisfăcătoare, curătenia lăsând de dorit.

Prizonierii din această zonă sunt cazați în spații acceptabile, cu o capacitate de 800 de persoane, dotate cu pricuri suprapuse și paturi. Starea din punct de vedere sanitar a încăperilor este satisfăcătoare. Prizonierii de război respectă normele privind igiena personală, controlul medical și îmbăierea se desfășoară la timp, nu sunt păduchi.

Pe teritoriul **Zonei a 2-a** există o clădire cu două niveluri, cu podele din lemn, dar din care lipsesc priciurile (pentru 1 000 persoane). Blocul alimentar se află într-o clădire separată cu o singură încăpere, amenajată ca bucătărie. Spații separate pentru pregătirea și distribuirea hranei sau spălarea vaselor nu există. Hrana este pregătită în opt ceaune, în stare bună, cu o capacitate totală de 2 400 litri.

Zona dispune de toaletă pentru 28 de persoane și 12 lavoare. Activitatea tuturor serviciilor din această zonă a lagărului nu este bine pusă la punct. În consecință, teritoriul zonei poate fi poluat în perioada următoare. Distribuirea apei potabile nu este organizată, iar în preajma butoiului se face mizerie, nu există un responsabil permanent pentru distribuirea apei.

Pe teritoriul **Zonei a 3-a**, care nu este locuită, se află trei grăjduri mari care au fost văruite și dezinfecțiate. Unul dintre ele a fost utilat cu priciuri cu un singur nivel, având capacitatea de 250 de persoane. Celelalte două grăjduri nu au podele din lemn și nu au fost amenajate ca spațiu de locuit. În fiecare grăjd pot fi cazate până la 300 de persoane. Toate aceste spații sunt fără uși și ferestre. În această zonă există o încăpere pentru proceduri medicale și o cameră de despăduchere, cu o capacitate de 50 de persoane pe oră, o toaletă pentru 28 de persoane și 10 lavoare. Alte servicii lipsesc.

Hrana pentru prizonierii de război în curs de eliberare este adusă în termos din Zona a 2-a.

Parcul auto. Lagărul dispune de 14 mașini, inclusiv un autoturism, deși, conform schemei, sunt necesare doar 8 camioane și 1 autoturism. În prezent, sunt pregătite 5 camioane pentru a fi predate. Mașinile rămase (conform schemei) sunt următoarele modele: Studebekker – 1, Chevrolet – 4, Mercedes-Benz – 1, Steyr – 1, GAZ AA – 1, Mercedes-Benz (autoturism) – 1. Toate mașinile rămase funcționează și sunt utilizabile, cu excepția autoturismului Mercedes-Benz care trebuie schimbat.

Depozitul de carburanți este într-un subsol din piatră, separat, cu uși metalice și butoae metalice așezate pe rafturi. Depozitarea carburanților corespunde normelor stabilite și nu au fost înregistrate niciun fel de pierderi de carburanți sau lubrifianti. Măsuri pentru combaterea incendiilor nu s-au luat, panoul cu instrumentele necesare lipsește.

Aprovizionarea cu apă. Efectivul lagărului folosește apa din țășnitori. Zona de protecție sanitară din jurul fântânilor nu este respectată. Efectivul lagărului și prizonierii de război sunt aprovizați cu apă fiartă, în cantități suficiente, în plus, parte din apă nefiartă pentru consum este tratată cu clor.

Spitalul special nr. 3 868 acordă asistență medicală prizonierilor de război din Lagărul nr. 36. Conform schemei, capacitatea spitalului este de 400 de paturi, aceasta putând fi extinsă până la 500 de paturi. Spitalul are trei secții: chirurgie, terapie și boli infecțioase și este dotat cu echipament, aparataj, instrumente și medicamente. La momentul inspecției, erau spitalizați 18 prizonieri de război, unul la Secția de boli infecțioase (dizenterie), ceilalți la terapie și chirurgie. Conform schemei, în spital își desfășoară activitatea nouă medici specialiști și funcționează următoarele cabinete: radioscopie, fizioterapie, stomatologie și laboratorul clinic.

În urma activității comisiei, au fost descoperite o serie de deficiențe majore la blocul alimentar, la sistemul de aprovizionare cu apă, în cazarea prizonierilor de război sosiți [în tranzit], la depozitarea produselor alimentare. Administrației lagărului i s-a recomandat să înlăture aceste deficiențe. La reverificarea sugestiilor făcute anterior, s-a constatat că deficiențele au fost lichidate.

AM PREDAT:
Adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interurate,
general-maior (ss) Ratușnîi

Şeful Secției 1 a Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interurate,
locotenent-colonel (ss) Vorobiov

AM PRIMIT:
Şeful Secției a 2-a a Statului-major al
Direcției intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice,
maior (ss) Zelenin

Şef al Secției,
maiор (ss) Leşcenko

RGVA, Fond 1p, opis 15 a, dosar 362, f. 33-37

Documentul 237

Nota general-locotenentului T.F. Filippov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război români, în URSS, la 1 iunie 1947

Strict secret
10 iunie 1947

1. Total prizonieri de război români deținuți – 35 987 pers., din care generali – 3 pers.; ofițeri superiori – 169 pers.; ofițeri inferiori – 1 539 pers.; soldați și subofițeri – 34 276 pers.

2. Cetăteni ai: României – 35 324 pers.; Ungariei – 556 pers.; Poloniei – 41 pers.; Germaniei – 38 pers.; Iugoslaviei – 16 pers.; Cehoslovaciei – 11 pers.; Austriei – 1 pers.

3. Prizonieri de război, cetăteni români de altă naționalitate sau etnie – 13 672 pers., din care unguri – 9 048 pers.; germani – 3 436 pers.; evrei – 722 pers.; austrieci – 38 pers.; cehoslovaci – 22 pers.; polonezi – 16 pers.; tigani – 33 pers.; iugoslavi – 15 pers.; moldoveni – 143 pers.; turci – 8 pers.; bulgari – 4 pers.; greci – 3 pers.; alte etnii – 184 pers.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent (ss) Filippov

Şeful Secției a 2-a din Direcția pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
maior (ss) Makov

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 2, f. 59

Documentul 238

Directiva nr. 118 a MVD al URSS, privind concentrarea prizonierilor de război români, maghiari și austrieci în lagărele speciale ale MVD și îmbunătățirea condițiilor materiale de existență și a serviciilor culturale

Strict secret
12 iunie 1947
Moscova¹

Concentrarea prizonierilor de război maghiari și români și separarea acestora de prizonierii de război germani, conform Directivei nr. 90/1946 a MVD al URSS² nu au fost finalizate. În lagărele MVD pentru prizonierii de război germani mai există grupuri mici din rândul acestor naționalități.

O astfel de dispersare influențează negativ desfășurarea activității antifasciste și îngreunează organizarea de măsuri operativ-informative.

Totodată, există posibilitatea certă de a îmbunătăți substanțial starea materială de viață a maghiarilor, românilor și austriecilor și de a le spori nivelul de asistență culturală, în cazul în care aceștia vor fi deținuți în secții de lagăre special repartizate pentru ei.

Se propune:

1. Până la 1 august 1947, miniștrii afacerilor interne ai republicilor și şefii Direcțiilor regionale ale MVD vor efectua concentrarea prizonierilor de război austrieci, români și maghiari în interiorul republicilor, ținuturilor și regiunilor, astfel încât în secțiile de lagăre special alocate pentru aceste naționalități să fie concentrate grupuri de cel puțin 500 de persoane³. Pentru aceste naționalități să fie repartizate cele mai bune secții din lagăre, din punctul de vedere al fondului de locuințe și al caracterului producției sau al construcțiilor.

2. Comandanții spitalelor speciale îi vor trimite în lagăre speciale pe prizonierii de război români, maghiari și austrieci însănătoși.

3. Până la 1 iulie 1947, miniștrii afacerilor interne ai republicilor și şefii Direcțiilor regionale ale MVD vor raporta cu privire la prizonierii de război români, austrieci și maghiari – separat, pe fiecare lagăr – care nu vor fi repatriați în perioada 1947-1948, care au lucrat în organele de spionaj și în cele de represiune și în armatele care au săvârșit atrocități și alte crime pe teritoriul URSS, luatîn evidență și care sunt prelucrați de către Secțiile operative.

4. În cursul lunilor iunie-iulie 1947, miniștrii afacerilor interne ai republicilor, şefii Direcțiilor regionale ale MVD, în lagărele cărora sunt deținuți prizonierii de război români, maghiari și austrieci în grupuri mici, îi vor trimite pe aceștia în cele mai apropiate lagăre din republicile și regiunile învecinate, conform anexei.

5. În vederea accelerării activității politice desfășurate cu maghiarii și români, șeful Secției politice din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, tov. general-maior Borisoglebski:

a) Va organiza, până la 20 iunie 1947, absolvirea, de către sectoarele românesc și maghiar, a Școlii antifasciste, trimițându-i pe cei care au absolvit-o în lagărele unde se preconizează concentrarea acestor naționalități;

b) Va da dispoziții secțiilor politice și aparatului politic din lagăre, referitoare la intensificarea serviciilor culturale ale naționalităților menționate mai sus;

c) Împreună cu Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne va prezenta, până la 20 iunie 1947, măsuri privind intensificarea circulației corespondenței sosite pentru maghiari și români.

6. În vederea îmbunătățirii condițiilor materiale de viață a maghiarilor, românilor și a austriecilor, șeful Direcției pentru aprovizionare militară a MVD, general-maior de intendență, tov. Gornostaev, va da dispoziții către Direcțiile regionale de aprovizionare militară și direcțiile lagărelor:

a) Să distribuie maghiarilor, românilor și austriecilor un set complet de lenjerie de pat, conform normelor militare;

b) Să finalizeze distribuirea de încălțăminte din piele pentru prizonierii de război maghiari, români și austrieci, folosîți la muncă în economia națională;

c) Să distribuie secțiilor din lagăre în care sunt deținuți exclusiv maghiari, români și austrieci principalele produse alimentare (carne, grăsimi, pește) fără înlocuitori;

d) Să distribuie tuturor maghiarilor care urmează să fie repatriați câte un set de lenjerie de corp și câte un prosop nou.

Controlul privind executarea prezentei directive revine adjunctului său, tov. general-colonel Cernîșev.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
general-colonel S. Kruglov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 835, f. 78-84

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 307-308; *Russkii arhiv: Velikaia otecestvennaia*, p. 410-411

NOTE

¹ În partea superioară, pe prima filă a documentului, este notat: „Completat cu Dispoziția nr. 476/1947”. Prin dispoziția nr. 476, din 31 iulie 1947, a MVD al URSS, privind concentrarea persoanelor din rândul prizonierilor unguri, români și austrieci, aflate în evidență serviciilor secrete sovietice, s-a dispus concentrarea foștilor membri ai trupelor SS, a colaboratorilor, a agenților serviciilor de recunoaștere și ai instituțiilor de represiune, a participanților la comiterea atrocităților pe teritoriul URSS și al țărilor aliate, a conducătorilor partidelor și organizațiilor fasciste, a înalților demnitari de stat, a ofițerilor cu grade înalte și medii în lagărele pentru prizonieri de război ale MVD: nr. 62 de la Kiev (numai maghiari), nr. 117, regiunea Gorki (numai români), nr. 185, regiunea Ivanovo (numai austrieci). Măsurile aveau ca scop facilitarea activității de urmărire și de anchetare a acestor categorii de prizonieri, precum și împiedicarea repatrierii lor. (notă ediția rusă)

² Vezi doc. nr. 210.

³ Directiva nr. 118 a MVD al URSS avea anexată schema generală de concentrare a prizonierilor de război austrieci, unguri și români în lagărele MVD, semnată de general-locotenentul I.A. Petrov, adjunct al șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul MVD al URSS. Conform acestui document, prizonierii austrieci de război erau concentrați la Moscova, Vologda, Stalingrad, Sverdlovsk, Gheorghievsk și Carelia, prizonierii de război maghiari la Orsk, Moscova, Gheorghievsk, Sverdlovsk și în RSS Letonă, iar prizonierii de război români la Morșansk, Sverdlovsk și în RSS Estonă. (notă ediția rusă)

Documentul 239

Memoriul general-maiorului N.T. Ratuşnii, adjunctul şefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-locotenentul T.F. Filippov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind predarea lagărelor nr. 176 de la Focşani și nr. 36 de la Sighet, în subordinea Direcției serviciilor de intendență a Grupului de Sud al armatei sovietice

Secret
16 iunie 1947

În conformitate cu ordinul dumneavoastră, în perioada 28 mai-13 iunie a.c., am predat în subordinea Direcției de intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice, Secția MVD¹, cu Lagărele nr. 176 de la Focșani² și nr. 36 de la Sighet³, avute în gestiune, precum și Spitalele speciale nr. 2 984 și 3 868.

Secția, lagărele și spitalele speciale au fost preluate în locurile unde sunt dislocate, respectiv în orașele Constanța, Focșani și Sighet, de către o comisie specială, alcătuită din reprezentanți ai Direcției intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice. Cu ocazia predării, de către mine, și a preluării, de către comisia Direcției intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice, au fost încheiate procese-verbale privind starea lagărelor și a spitalelor speciale, cu anexarea listelor de personal și a celor cu prizonierii deținuți, a inventarului bunurilor, a rezervelor de alimente, de echipament, a mijloacelor de transport auto, a combustibilului, a registrului dosarelor curente.

Întregul efectiv operativ al Secției și al lagărelor a fost predat conform statelor de serviciu, însă toate dosarele, ordinele și dispozițiile curente sau arhivate nu au fost predate Direcției intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice. Acești angajați vor rămâne în subordinea directă a căpitanului Semențov, adjunctul şefului Secției operative, care va răspunde nemijlocit în fața Secției operative a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne până la soluționarea acestei probleme de către dumneavoastră.

Toate bunurile necesare echipării prizonierilor de război nu au fost predate Direcției intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice, fiind trecute pentru utilizare în custodia șefilor lagărelor, cu permisiunea reprezentanților Direcției centrale de înzestrare a trupelor MVD, fapt specificat în procesele-verbale de predare-primire.

Trupele de escortă asigură paza doar în Lagărul de la Focșani. În legătură cu înlocuirea acestora de către unitățile Direcției intendență a Grupului de Sud, s-a încheiat un acord separat prin care se prevede că înlocuirea se va realiza cel mai târziu la 1 noiembrie 1947.

În Lagărul de la Sighet, în spitalele speciale și la Secție nu există trupe de escortă.

În Lagărul de la Focșani foarte multe utilaje pentru garniturile de tren și bunuri ale Secției locative nu au fost predate Direcției intendență a Grupului de Sud și au fost încredințate șefului Lagărului nr. 176 pentru păstrare provizorie, urmând ca acestea să fie transportate la baza din Chișinău a Direcției centrale de înzestrare a trupelor MVD. Pentru transportul acestor bunuri este necesar ordinul dumneavoastră către Direcția centrală de înzestrare a trupelor MVD.

Cu ocazia predării-primirii Secției, s-a constatat că în cadrul Grupului de Sud al trupelor sovietice funcționau două instituții pentru repatriere: Biroul de la București, înființat anterior și condus de colonelul Bogdanov și Secția MVD pentru problemele prizonierilor de război, reorganizată și condusă de maiorul Bronnikov.

Direcția pentru repatriere a unit cele două instituții, desemnându-l pe colonelul Bogdanov, ofițerul cel mai înalt în grad, ca șef al noii secții, iar pe maiorul Bronnikov pe post de adjunct, deoarece acesta din urmă a făcut față obligațiilor de serviciu și are o caracterizare pozitivă din partea general-maiorului Smirnov, șeful Direcției intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice. Nu există motive pentru înlăturarea din funcție a tov. Bronnikov. De comun acord cu Direcția intendență a Grupului de Sud, i-am ordonat tov. Bronnikov să-i prezinte tov. Bogdanov detaliile privind activitatea [de repatriere a prizonierilor de război], iar apoi să se deplaseze la Moscova.

Secțiile administrative ale lagărelor și ale spitalelor speciale sunt pregătite pentru cazarea și predarea, ulterioră, a prizonierilor de război.

Având în vedere că, timp de doi ani, șeful și efectivul lagărelor au depus o muncă susținută în vederea organizării transportului prizonierilor de război și au asigurat buna funcționare a lagărului, consider necesară emisarea unui ordin de decorare a angajaților lagărelor și ai Secției pentru problemele prizonierilor de război care au participat la activități.

Adjunctul șefului Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
general-maior (ss) Ratușnîi

RGVA, Fond 1p, opis 15 a, dosar 362, f. 1-2

NOTE

¹ La 30 mai 1947, general-maiorul N.T. Ratușnîi și locotenent-colonelul I.O. Vorobiov au semnat următorul document: „Subsemnatii, general-maior Nikolai Timofeevici Ratușnîi, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și locotenent-colonelul Ivan Osipovici Vorobiov, șeful Secției a 5-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, pe de o parte, și colonelul Aleksandr Dmitrievici Lavrov, șeful Statului-major al Direcției de intendență a Grupului de Sud și colonelul Fiodor Petrovici Bogdanov, șeful Secției pentru probleme privind repatrierea de pe lângă Grupul de Sud, pe de altă parte, în baza Hotărârii nr. 1 521-402 s, din 13 mai [19]47 a Consiliului de Miniștri al URSS și a Telegramei cifrate nr. 488 664, din 22 mai 1947, a Marelui Stat-major al armatei sovietice, am efectuat predarea efectivului, a dosarelor și a bunurilor Secției pentru problemele prizonierilor de război a MVD, de pe lângă Direcția de intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice, din subordinea Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în subordinea operativă a Comandamentului Grupului de Sud, conform inventarelor anexate: 1. Lista efectivului Secției; 2. Inventarul dosarelor secrete; 3. Inventarul bunurilor Secției, al mijloacelor de transport și al rezervelor de combustibil disponibile.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 15 a, dosar 362, f. 6.

² General-maiorul N.T. Ratușnîi și locotenent-colonelul I.O. Vorobiov, pe de o parte și colonelul P.A. Kamenev, șeful Serviciului Inspectie al Direcției de intendență a Grupului de Sud al trupelor sovietice și maiorul N.K. Derjavin, adjunctul șefului Secției 1 a Direcției Serviciului medical al armatei sovietice, pe de altă parte, au semnat, la 3 iunie 1947, procesul-verbal de predare-primire „a efectivului, a prizonierilor de război și persoanelor civile interne, a rezervelor de produse alimentare, a bunurilor administrației Lagărului nr. 176, conform listelor și tabelelor anexate”. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 15 a, dosar 362, f. 11.

³ Vezi doc. nr. 236.

Documentul 240

Scrisoarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Comunist Român, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, privind eliberarea prizonierilor români originari din partea de nord a Transilvaniei

18 august 1947

Dragă Iosif Vissarionovici,

Ne adresăm dumneavoastră în următoarea problemă:

În lagărele de etapă sovietice, pentru prizonierii de război, aflate în România, există câteva mii de prizonieri de război care și-au făcut serviciul militar în armata maghiară, originari din Transilvania de Nord. Prizonierii de război cu cetățenie maghiară sunt eliberați fără niciun fel de probleme, iar transilvănenii cu cetățenie română sunt ținuți în lagăre, fapt care provoacă neliniște în rândul populației din Transilvania.

Vă rugăm ca acești prizonieri de război să fie eliberați și trimiși în regiunile Transilvaniei de unde sunt originari și unde au locuit până la mobilizare. În același timp, vă rugăm ca ceilalți prizonieri de război transilvăneni – soldații și ofițerii armatei maghiare –, care se află încă în URSS, să fie trimiși în România, în regiunile din care ei erau și unde au locuit anterior.

De asemenea, în URSS se află un număr de prizonieri de război, soldați și ofițeri ai armatei române. Reîntoarcerea acestor prizonieri de război, la rugămintea Partidului Comunist Român, ar avea pentru noi o mare însemnatate politică.

Vă rugăm, dragă Iosif Vissarionovici, să satisfaceti această cerere¹.

Cu salut comunist,

Secretarul general al Partidului Comunist Român,
Gheorghe Gheorghiu-Dej

RGASPI, Fond 82, dosar 1302, f. 153

NOTĂ

¹ În partea de sus a filei documentului se află următoarea rezoluție: „Deocamdată, nu se va răspunde (indicația tov. Stalin) (ss) V. Molotov, 8/IX.”

Documentul 241

Nota Secției a 2-a din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne privind efectivele de prizonieri de război români și persoanele civile interne (cetăteni români) în URSS, la 1 august 1947

Strict secret
9 septembrie 1947

Total prizonieri de război români și cetăteni români internați deținuți – 79 226 pers., din care:

I. Prizonieri de război – 47 186 pers., din care, în lagăre – 45 507 pers.; în spitale – 1 601 pers.; în batalioane speciale de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 78 pers.

Potrivit gradelor militare: generali – 3 pers.; ofițeri superiori – 166 pers.; ofițeri inferiori – 1 553 pers.; soldați și subofițeri – 45 464 pers.

Potrivit naționalității și etniei: români – 34 831 pers.; maghiari – 7 906 pers.; germani – 3 294 pers.; evrei – 685 pers.; moldoveni – 141 pers.; tigani – 105 pers.; ucraineni – 70 pers.; ruși – 56 pers.; austrieci – 41 pers.; cehoslovaci – 21 pers.; polonezi – 9 pers.; iugoslavi – 8 pers.; turci – 6 pers.; armeni – 5 pers.; greci – 3 pers.; bulgari – 2 pers.; tătari – 2 pers.; italieni – 1 pers.

Prizonierii de război români, deținuți în URSS, sunt amplasați în:

Denumirea republicilor, ținuturilor și regiunilor	În lagăre	În spitale	În batalioane speciale de muncă	Total deținuți
Tînutul Altai	1	—	—	1
Tînutul Krasnodar	1 369	7	—	1 376
Tînutul Stavropol	369	—	—	369
Regiunea Arhangelsk	831	—	—	831
Regiunea Astrahan	68	1	1	69
Regiunea Briansk	104	—	—	104
Velikie Luki	2	—	—	2
Regiunea Vladimir	130	7	7	144
Regiunea Vologda	34	4	—	38
Regiunea Voronej	141	—	—	141
Regiunea Gorki	1 748	38	—	1 786
Regiunea Grozniî	55	—	—	55
Regiunea Ivanovo	928	22	1	951
Regiunea Kaluga	7	—	—	7
Regiunea Kalinin	205	20	—	225
Regiunea Kemerovo	348	—	—	348
Regiunea Kirov	460	184	—	644
Regiunea Kaliningrad	1	—	—	1
Regiunea Kuibîșev	40	1	14	55
Regiunea Crimea	2 410	61	—	2 471
Regiunea Kursk	55	3	—	58
Regiunea Leningrad	100	14	—	114
Regiunea Molotov	56	1	—	57
Regiunea Moscova	801	—	15	816
Regiunea Murmansk	1	—	—	1

Regiunea Novgorod	380	—	—	380
Regiunea Oriol	62	—	—	62
Regiunea Novosibirsk	7	—	—	7
Regiunea Penza	15	5	—	20
Regiunea Rostov	1 759	58	—	1 817
Regiunea Riazanî	13	—	—	13
Regiunea Saratov	601	72	—	673
Regiunea Sverdlovsk	3 379	—	—	3 379
Regiunea Stalingrad	1 649	77	—	1 726
Regiunea Tambov	620	11	—	631
Regiunea Tula	100	2	1	103
Regiunea Tiumen	4	—	—	4
Regiunea Celiabinsk	4 650	67	—	4 717
Regiunea Cîkalovo	65	32	—	97
Regiunea Iaroslavl	6	3	35	44
RSSA Baškiră	80	2	—	82
RSSA Mari	12	—	2	14
RSSA Tătară	13	2	—	15
RSSA Daghestană	3	—	—	3
RSSA Udmurtă	478	64	—	542
RSSA Nord-Osetină	34	—	2	36
RSSA Ciuvașă	93	—	—	93
Regiunea Vinnița	10	—	—	10
Regiunea Voroșilovgrad	3 377	213	—	3 590
Regiunea Dnepropetrovsk	683	12	—	695
Regiunea Drohobîci	585	24	—	609
Regiunea Jitomir	448	19	—	467
Regiunea Zaporojie	221	20	—	241
Regiunea Kamenec-Podolsk	17	—	—	17
Regiunea Kiev	1 867	42	—	1 909
Regiunea Lvov	24	—	—	24
Regiunea Nikolaev	353	17	—	370
Regiunea Odessa	280	23	—	303
Regiunea Poltava	19	3	—	22
Regiunea Sumî	175	—	—	175
Regiunea Stalin	2 350	262	—	2 612
Regiunea Harkov	534	25	—	559
Regiunea Cernigov	136	—	—	136
Regiunea Rovno	—	—	1	1
Regiunea Baranovici	11	—	—	11
Regiunea Bobruisk	7	—	—	7
Regiunea Brest	15	2	—	17
Regiunea Vitebsk	14	7	—	21
Regiunea Gomel	24	3	—	27
Regiunea Minsk	145	7	—	152
Regiunea Moghilev	3	—	—	3
RSS Azerbaidjană	1 251	64	—	1 315
RSS Armeană	1 803	33	—	1 836
RSS Georgiană	1 535	28	—	1 563
RSS Kazahă	4 445	—	—	4 445
RSS Carelo-Finică	209	10	—	219
RSS Letonă	17	1	—	18
RSS Lituaniană	169	—	—	169
RSS Moldovenească	398	26	—	424
RSS Uzbekă	4	1	—	5
RSS Estonă	91	1	—	92

II. Persoane civile interne – 32 040 pers.

Potrivit naționalității sau etniei: germani – 28 919 pers.; maghiari – 1 621 pers.; români – 1 377 pers.; austrieci – 31 pers.; evrei – 26 pers.; cehoslovaci – 22 pers.; ucraineni – 11 pers.;

saxoni – 9 pers.; ruși – 8 pers.; moldoveni – 6 pers.; sârbi – 3 pers.; polonezi – 1 pers.; francezi – 1 pers.; letoni – 1 pers.; turci – 1 pers.; țigani – 1 pers.; croați – 1 pers.; bulgari – 1 pers.

Cetățenii români internați în URSS sunt amplasati în: regiunea Kemerovo – 2 pers.; regiunea Molotov – 1 194 pers.; regiunea Moscova – 17 pers.; regiunea Rostov – 681 pers.; regiunea Sverdlovsk – 1 343 pers.; regiunea Ulianovsk – 4 pers.; regiunea Celiabinsk – 956 pers.; regiunea Cikalovo – 1 338 pers.; RSSA Bașkiră – 56 pers.; RSSA Komi – 5 pers.; regiunea Voroșilovgrad – 4 324 pers.; regiunea Dnepropetrovsk – 5 910 pers.; regiunea Stalin – 15 662 pers.; regiunea Zaporojie – 459 pers.; regiunea Harkov – 10 pers.; regiunea Minsk – 3 pers.; RSS Georgiană – 76 pers.

Şeful Secției a 2-a a Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interne,
maior (ss) Makov

Şeful Secției a 2-a,
căpitan (ss) Rogacev

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 99-104

Documentul 242

Din nota informativă a general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri, V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine al URSS, L.P. Beria, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri, și A.A. Jdanov, secretar al CC al PC(b) unional, referitoare la situația și la caracterul corespondenței prizonierilor de război germani, austrieci, maghiari și români, pentru perioada 1 iunie-1 septembrie 1947

Strict secret
Nr. 4 864/k
30 septembrie 1947
Moscova

De la 1 iulie până la 1 septembrie a.c., prizonierii de război germani, austrieci, maghiari și români au expediat în țările de origine 4 933 725 de cărți poștale, din care: în Germania – 4 060 850, în Austria – 242 220, în Ungaria – 449 739 și în România – 180 916.

În aceeași perioadă, prizonierii de război au primit din străinătate 15 209 385 de scrisori, din care: din Germania – 12 520 165, din Austria – 745 689, din Ungaria – 1 385 081 și din România – 558 450¹.

În scrisorile trimise în străinătate, majoritatea prizonierilor de război scrie despre speranța unei întoarceri mai rapide acasă, despre condițiile de detenție, de odihnă, despre starea de sănătate și despre comportamentul din partea Administrațiilor lagărelor, făcând apel la construirea unei Germanii noi democratice.

.....

Scrisorile cu caracter negativ vor fi confiscate de către punctele de cenzură din lagăre.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 171, f. 84-94
Publicat în *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 309-313

NOTĂ

¹ Prin Circulara nr. 223, din 15 aprilie 1947, a MVD al URSS, semnată de general-colonelul V.V. Cernîșev, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, ministrii afacerilor interne ai republicilor unionale și chefii Direcțiilor regionale și de ținut ale MVD au fost informați asupra următoarelor modificări în problema corespondenței prizonierilor de război: „În conformitate cu Ordinul nr. 0194/35, din 1 aprilie 1947, al MVD al URSS și al Ministerului Comunicațiilor al URSS, fiecare lagăr, spital special și batalion de muncă primește o nouă adresă poștală pentru corespondența prizonierilor de război și a persoanelor civile interne – germani, austrieci, unguri și români. În acest sens, veți ordona lagărelor, spitalelor speciale și batalioanelor de muncă să comunice, până la 1 mai 1947, fiecărui prizonier de război și fiecărei persoane interne de etnie germană, austriacă, ungără și română noua lor adresă. De la 1 mai 1947, ei vor indica în scrisorile lor numerele lagărelor conform anexei și nu fostele adrese. Este necesar ca, împreună cu sectiile politice ale lagărelor, să se explice prizonierilor de război și persoanelor civile interne principiile corespondenței, astfel încât aceștia să anunțe rudele despre necesitatea respectării acestora și să le precizeze că scrisorile în plicuri închise sau redactate pe alt model imprimat decât cel stabilit nu vor ajunge la destinatar.” Vezi *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 303-304.

Documentul 243

Raportul general-maiorului E.I. Borisoglebski, şeful Secţiei politice din cadrul Direcţiei pentru problemele prizonierilor de război şi ale persoanelor civile interne, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS¹, cu privire la activităţile politice desfăşurate în rândul prizonierilor de război români şi maghiari, potrivit situaţiei de la 2 decembrie 1947

Strict secret
6² ianuarie 1948

În lagărele pentru prizonieri de război din cadrul MVD, sunt deținuți circa 35 000 de prizonieri de război români³ și circa 110 000 de prizonieri unguri de război. Majoritatea românilor este dislocată în lagărele din RSS Ucraineană, RSS Kazahă și în regiunea Celiabinsk⁴. Ungurii sunt dislocați, cu precădere, în RSS Ucraineană, regiunile Moscova și Leningrad, precum și în Caucaz.

Până la mijlocul anului 1947, activitățile politice desfășurate cu prizonierii de război de aceste naționalități au avut, în cea mai mare parte a lor, un nivel scăzut. Principala cauză a fost dispersia în grupuri mici – în lagăre și în sectoarele de lagăre – a prizonierilor de război români și unguri.

După concentrarea lor în sectoare de lagăre separate, potrivit Directivei nr. 118 a MVD⁵, au fost create condiții pentru îmbunătățirea activității politice.

Pentru a îndeplini acest obiectiv, Secția politică din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a luat o serie de măsuri:

a) A fost elaborată și distribuită directiva „Cu privire la intensificarea activității politice cu prizonierii de război unguri, români și austrieci”;

b) În lagăre, au fost trimiși cursanți și absolvenți ai secțiilor română și ungără ale Școlii centrale antifasciste. În toate sectoarele de lagăre, unde se aflau grupuri mari de prizonieri români și unguri, au fost desemnați funcționari responsabili cu activitatea antifascistă, din rândul celor mai buni cursanți și activiști sosiți în lagăre;

c) În locurile unde se aflau cele mai mari concentrări de prizonieri români și maghiari au fost trimiși în inspecție profesori, proveniți din secțiile română și maghiară ale Școlii antifasciste, pentru a controla stadiul activităților antifasciste cu prizonierii de război români și maghiari și pentru a acorda funcționarilor și activului de partid sprijinul necesar în situații concrete.

Ca urmare a acestor acțiuni, în marea majoritate a lagărelor unde sunt dislocați prizonierii de război români și unguri, toate tipurile de activități politice au dobândit o amplă răspândire, s-a creat un activ antifascist, au fost selectați și confirmați funcționari, au fost alese colegii de redacție pentru gazetele de perete, au fost organizate școli politice și cercuri de tineret, se țin sistematic lecții și audieri de referate pe teme referitoare la viața și politica din URSS, la situația internațională, la transformările democratice din România și din Ungaria.

Toate acestea s-au reflectat pozitiv asupra stării lor moral-politice.

S-a îmbunătățit considerabil disciplina în muncă, prizonierii de război începând să fie din ce în ce mai conștiincioși, îndeplinind și depășind normele de producție; o mare amploare au avut întrecerile în muncă și mișcarea recordmenilor [în muncă]. De exemplu, Sectorul de lagăr nr. 4, din cadrul Lagărului nr. 280, și Sectorul de lagăr nr. 2, din cadrul Lagărului nr. 280 (din regiunea Stalin), depășesc sistematic normele de muncă la toți indicatorii, iar brigada condusă de prizonierul de război Sivasa (el este și conducătorul activului antifascist), din Sectorul de lagăr nr. 19, depășește sistematic planul la muncile în construcții, cu 200-250%.

În Lagărul nr. 99 (RSS Kazahă), din șapte sectoare de lagăr cu prizonieri de război români, cinci sectoare de lagăr, care lucrează la extractia cărbunelui, îndeplinesc și depășesc normele.

Sectorul de lagăr maghiar din cadrul Lagărului nr. 46⁶ a îndeplinit planul pe luna octombrie cu 136,5%, iar pe luna noiembrie cu 140%. Mai ales brigăzile de tineret au avut indicatori mari, îndeplinind norma cu 160% și chiar mai mult.

În Lagărele nr. 228 și 237 (regiunea Groznîi), au fost implicate în competiția în muncă 51 de brigăzi de prizonieri unguri de război. Cu mici excepții, aceste brigăzi au îndeplinit și depășit normele de muncă cu 140-190%.

O evoluție bună a avut-o mișcarea recordmenilor. Astfel, în Lagărul nr. 307 (orașul Kirov), prizonierii români de război Munteanu și Georgescu depășesc sistematic normele de muncă de trei-patru ori. În Lagărul nr. 371⁷ (orașul Ijevsk) brigăzile lui Dona Ion, Udrea și Popovici îndeplinesc normele de muncă cu 320, 310 și, respectiv, 270%. În Lagărul nr. 99 (RSS Kazahă), brigada de tineret condusă de Vasiliu trece constant peste plan, cu 360%.

În Lagărul nr. 242, prizonierii unguri de război – lăcătușul mecanic Guvendszyn Daniil și strunganul Kóvács Sándor – au îndeplinit planul cu 1 300-1 400% ca urmare a utilizării unui dispozitiv pentru tăierea șabilor inventat de ei.

În același lagăr, brigada de mineri compusă din patru maghiari depășește planul privind extractia cărbunelui, cu 460%.

S-a redus numărul cazurilor de indisiplină și al celor privind manifestările imorale. Cazurile de furt din proprietatea lagărului și de huliganism au devenit din ce în ce mai rare. Cele de automutilare și evadare sunt puține.

În privința vederilor politice, la majoritatea prizonierilor de război români și maghiari a avut loc o amplă transformare. La mitinguri și adunări, românii și maghiarii reacționează corect și prompt la evenimentele internaționale și la evenimentele din România și Ungaria. Îi bucură, în special, punerea în practică a reformelor democratice în țările lor (agrară, monetară și.a.m.d.), precum și lupta împotriva partidelor reacționare și împotriva activității lor conspirative (Maniu⁸, Brătianu, Tătărescu, Nagy Ferencz⁹, Pfeiffer¹⁰).

Toate acestea sunt confirmate atât de scrisorile trimise acasă, cât și de cele spuse de către prizonierii de război aflați în lagăre. Astfel, de exemplu, într-o scrisoare trimisă activului antifascist, un fost prizonier ungur de război din Lagărul nr. 62 scrie: „(...) Până la căderea în prizonierat nu m-a interesat politica, ulterior însă am înțeles că propășirea patriei mele poate fi asigurată doar de către partidul comunist. Eu și Csatós Pál, tovarășul meu, am intrat în partid (...).”

Un alt fost prizonier de război, Vaida, om de știință, scrie din Budapesta: „(...) Abia acum realizez ce școală politică de bună calitate am urmat în lagăr. Înainte, nu m-am ocupat cu activități politice, însă acum, în perioada alegerilor pentru Parlamentul de la Budapesta, m-am pronunțat foarte des împotriva reacționarilor și pentru consolidarea prieteniei cu marele popor sovietic.”

Pronunțându-se după raportul celei de-a doua sesiuni a Adunării Generale a ONU¹¹, Szabó Károly, prizonier în Lagărul nr. 228, a afirmat: „Reacționarii anglo-americanii se străduiesc, cu toate forțele, să impună lumii dominația lor, sperînd țările mici cu războiul și cu dificultățile economice. Doar URSS se luptă, cu spirit de sacrificiu, pentru pace și egalitate, pentru întărirea prieteniei între popoare și pentru oprirea celor care ațâță la război. Noi, ungurii, vom lupta cu toate forțele pentru consolidarea democrației în Ungaria și a prieteniei cu URSS.”

S-a schimbat profund și viziunea prizonierilor de război despre URSS. Iată ce afirmă prizonierul român de război, Gevani Ion, din Lagărul nr. 430¹²: „Înainte de război știam foarte puțin despre URSS. Propaganda fascistă ne spunea că în URSS este cea mai rea orânduire și că URSS este un stat înapoiat. Apoi am văzut că orânduirea sovietică este cea mai avansată și cu adevărat democratică, iar statul sovietic este puternic și culturalizat.”

Prizonierul de război din Secția nr. 4 a Lagărului nr. 148, Heitöpi Tibór Miklós[afirmă]: „Poporul rus a putut să se elibereze din jugul capitalist deoarece a fost condus de Partidul Comunist. Astfel, poporul rus a arătat și altor popoare calea privind eliberarea de capitalism. De aceea, este necesar ca poporul să fie strâns unit în jurul partidului comunist.”

Prizonierii de război se pronunță în termeni laudativi cu privire la serviciile culturale din lagărele din URSS. În Lagărul nr. 251¹³, după vizionarea unui film, prizonierul de război român, țăranul Nuță Gheorghe, a spus: „Înainte de război, la mine acasă, nu știam ce sunt acelea un cinematograf, spectacole și concerte, dar acum, abia în prizonierat, am avut posibilitatea să mă bucur de [binefacerile] manifestărilor culturale.”

Prizonierul de război maghiar Haes István afirmă: „Doar în prizonierat, în URSS, am văzut pentru prima dată un film. În Ungaria, trăind la sat, mulți dintre noi nici nu știau ce este acela un cinematograf.”

În rezoluția adoptată la mitingul organizat cu ocazia desființării Partidului Național-Țărănesc (Maniu)¹⁴ în Lagărul nr. 430, a fost exprimată clar opinia generală a prizonierilor de război români: „Mulțumim guvernului român pentru curajul, înțelepciunea și patriotismul manifestate cu ocazia desființării Partidului Național-Țărănesc. Acest partid a promovat o politică împotriva națiunii. El a săpat groapa României, iar apoi el însuși a murit fără slavă. La moartea partidului, nimeni nu a plâns, ci, dimpotrivă, acesta a fost blestemat de văduvele, orfanii, invalizii și întregul popor român. Acest partid a sădit vrăjba între poporul român și țările vecine, a antrenat România în război, aruncând-o în prăpastie. Va fi un partid uitat de istorie și în sufletul poporului.”

Într-o conversație, prizonierul de război din Sectorul de lagăr nr. 424, Farkas Lászlo, a afirmat: „Despre foștii noștri conducători – Horthy și alții lachei ai lui Hitler care au adus atâtă amar popoarelor Uniunii Sovietice și Ungariei – ne amintim blestemând. Așteptăm cu bucurie reîntoarcerea în patria noastră și cu bucurie ne raportăm la Uniunea Sovietică pentru că ea nu numai că nu a pus nicio piedică poporului maghiar în construirea unei democrații noi, ci și pentru că a contribuit la aceasta și a apărat țara noastră pentru a nu fi cucerită de către capitaliști.”

La un miting dedicat luptei împotriva reacțiunii din Ungaria, prizonierul de război Kerjer (Lagărul nr. 251) a afirmat: „Reacționarul Pfeiffer, sprijinindu-se pe forțele reacționare din SUA și din Anglia, a încercat să spargă unitatea poporului ungar, să abată Ungaria de la calea sa de dezvoltare democratică. Fiindu-i frică să răspundă pentru crimele sale, criminalul țării, Pfeiffer, a fugit din țară. Noi, prizonierii de război, salutăm hotărârea Comitetului Național referitoare la desființarea Partidului pentru Independența Ungariei și la privarea de mandate a 48 de deputați ai acestui partid.”

În general, starea politico-morală a prizonierilor de război români și maghiari este satisfăcătoare. Însă factorul cel mai important care influențează, în această etapă, starea politico-morală a prizonierilor de război cu naționalitățile menționate îl constituie problema termenelor privind repatrierea lor. Necunoașterea termenelor îi copleșește pe prizonierii de război. Această situație este folosită în toate felurile de elementele reacționare care se află printre prizonierii de război. Problema termenelor de repatriere este acutizată și de faptul că cea mai mare parte a contingentului de români se află în prizonierat din 1941-1942. În ceea ce-i privește pe unguri, aceștia comentează negativ schimbul de scrisori din mai 1947 dintre Rákosi și tov. Stalin, în problema repatrierii din Uniunea Sovietică a prizonierilor unguri de război¹⁵.

Ilustrativ pentru cele afirmate poate fi refuzul colectiv de a ieși la muncă, la 8 octombrie 1947, al celor 3 200 de prizonieri unguri de război. Este adevărat că în acest caz un rol important l-a avut lipsa de preocupare privind îmbunătățirea condițiilor materiale și de muncă ale prizonierilor de război și slabirea activității politice în rândul lor. Dar, cu toate acestea, principala cauză a fost necunoașterea termenelor de repatriere pentru că elementele provocatoare pun toate neajunsurile din activitatea administrativă a lagărului pe seama tăărăganării repatrierii.

Prizonierul de război Eredi Lajos, din Sectorul de lagăr nr. 6 din Lagărul nr. 234, a spus: „Noi, toți, am întâmpinat cu bucurie știrea privind semnarea tratatului de pace cu Ungaria. Ne gândeam că, în mai sau în iunie ne vom reîntoarce în țară. Atunci, fiecare dintre noi a crezut aceasta. Însă, în septembrie, toate speranțele noastre referitoare la trimiterea în țară s-au năruit, iar acum eu nu mai cred Administrația lagărului că, în curând, vom fi trimiși.”

Prizonierul de război Szabo Joszef a pus întrebarea: „Tratatul de pace a fost ratificat, când ne trimite acasă?”

De aceea comportamentul prizonierilor de război români și maghiari este apatic și chiar pătruns de un sentiment de abandon. Clarificarea acestei probleme ar îmbunătăți foarte mult starea politico-morală a prizonierilor de război menționați.

Prizonierii de război ofițeri români, concentrați cu precădere în Lagărul nr. 74, au un statut special printre prizonierii de război români. Majoritatea lor provin din intelighenția mic-burgheză și ar putea deveni folositorii cetățenilor noii României, însă din cauza unor greșeli din trecut – în special, prezența, în rândul lor a unor fasciști declarați și a criminalilor de război, precum și din cauza tăărăganării repatrierii – ei rămân pe poziții „neutre”. Prin separarea prizonierilor de război – excluderea participanților la atrocități și a reacționarilor declarați – activitatea politică în rândul ofițerilor s-ar putea îmbunătăți simțitor.

În plus, activitatea politică întâmpină următoarele dificultăți:

1) Nu toate lagările au executat cele mai importante ordine ale MVD al URSS referitoare la concentrarea prizonierilor de război români și maghiari în sectoare de lagăr separate. Astfel, de exemplu, în lagările din regiunea Celiabinsk, 4 000 de prizonieri de război români sunt dispersați în 32 de secții ale lagărelor. Foarte gravă este problema concentrării românilor în lagările din RSS Ucraineană. Acolo unde români au fost separați de germani, au fost instalati împreună cu ungurii și austriecii. În cazuri izolate, în loc să li se creeze cele mai bune condiții de locuit și de trai, s-a întâmplat invers. Astfel, în Lagărul nr. 280, prizonierii de război români și unguri au fost repartizați în Secția nr. 3 de pe lângă Fabrica de gaze, cu cele mai mari probleme. Mulți dintre prizonierii români de război din această secție nu au rufe, în pofida faptului că în

magazia sectorului de lagăr se aflau 500 de metri de material pentru rufe. Atelierul de croitorie al secției era foarte aglomerat cu comenzi venite din exterior.

În mod special, atrage atenția dispersia contingentului de prizonieri de război de naționalitate maghiară. Cei 100 000 de prizonieri de război unguri sunt dispersați în 71 de regiuni și dispuși în 191 de lagăre. Cea mai mare parte a lor, circa 60 000, este concentrată în 22 de regiuni ale URSS și în 23 de lagăre, ceilalți 40 000 sunt dispuși în 167 de lagăre, după cum urmează: a) 46 de lagăre cu un efectiv de prizonieri de război, în fiecare lagăr, mai mic de 1 500; b) 48 de lagăre cu un efectiv de prizonieri de război, în fiecare lagăr, mai mic de 500; c) 73 de lagăre cu un efectiv de prizonieri de război, în fiecare lagăr, mai mic de 100.

În interiorul unui singur lagăr, acești prizonieri de război sunt dispuși în sectoare de lagăr diferite.

Evident, o astfel de situație împiedică desfășurarea activităților politice cu prizonierii de război maghiari.

2) În condițiile izolării prelungite a prizonierilor de război de țările de origine, lipsa presei periodice și a oricărui tip de literatură din România se repercutează negativ asupra stării lor de spirit. Pentru pregătirea rapoartelor și a lecțiilor despre problemele românești și maghiare suntem nevoiți să utilizăm materiale sporadice.

3) În legătură cu viitoarea repatriere a românilor și maghiarilor, organizarea unor școli și seminarii pe termen scurt devine necesară, în vederea inițierii marii mase a prizonierilor de război în problemele internaționale și, în special, în cele naționale, fiindu-le necesare minime cunoștințe politice.

Concluzii și propuneri

1. În linii mari, starea politico-morală a prizonierilor de război români și maghiari este satisfăcătoare. Necunoașterea termenelor de repatriere însă se repercutează negativ asupra lor, diminuându-le activismul politic și producția.

În pofida muncii de lămurire duse de aparatul politic, este dificil să li se abată atenția prizonierilor de război de la întrebările chinuitoare referitoare la termenele de repatriere și să li se risipească îndoielile în această problemă. Cazul din Lagărul nr. 100 – refuzul colectiv de a munci al celor 2 000 de prizonieri de război unguri – constituie o recidivă. Nu este exclus ca și pe viitor astfel de fapte să se repete.

2. Dispersia, în continuare, în grupuri mici, într-un șir de cazuri, a prizonierilor de război români și maghiari îngreunează foarte mult organizarea activităților politice pentru ei.

Am considera necesare:

1. Stabilirea termenelor de repatriere pentru prizonierii de război români și maghiari, chiar și în limita a două-trei luni.

2. Finalizarea concentrării prizonierilor de război români și maghiari în sectoare de lagăre distințe, în termen de o lună-două.

Şeful Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor
de război și ale persoanelor civile interuate, din cadrul NKVD,
general-maior Borisoglebski⁶

RGVA, Fond 4p, opis 7, dosar 10, f. 265-275

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 2, p. 860-863

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului este notat: „Tov. Kuriaci. Conform dispoziției șefului Secției politice, această notă nu va fi trimisă ministrului, ci va fi utilizată pentru raportul anual; pentru aplicarea [prevederilor] Directivei nr. 118, din 12 noiembrie 1947, a MVD; pregătiți raportul în numele ministrului, cu propunerile noastre de a interzice categoric dispersarea acestor naționalități, iar acolo unde acest lucru s-a făcut, să fie concentrati din nou. 8 ianuarie 1948. N. Vorobiov.”

² Data a fost adăugată de mână. (notă ediția rusă)

³ Cifra prezentată de general-maiorul E.I. Borisoglebski, șeful Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, diferă substanțial de numărul prizonierilor români de război aflați în evidență acestei direcții în acea perioadă. Astfel, general-locotenentul T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, într-o notă strict secretă, din 17 ianuarie 1948, precizează că, la 1 ianuarie 1948, în URSS se aflau 48 416 prizonieri de război români, din care 1 704 generali și ofițeri, 1 049 de bolnavi în spitale și 45 663 de persoane care munceau. În notă se mai menționează că în URSS, la acea dată, mai erau și 31 260 de persoane civile interne din România și că din totalul de 79 676 de cetăteni români urmău a fi repatriate 77 590 de persoane, alte 2 086 de persoane neputând fi repatriate. Vezi RGVA, Fond 1e, opis 01, dosar 71, f. 11.

⁴ Vezi doc. nr. 241.

⁵ Directiva nr. 118 a MVD, privind concentrarea prizonierilor de război români, maghiari și austrieci în lagările speciale ale MVD, îmbunătățirea condițiilor materiale de existență și a serviciilor culturale a fost emisă la 12 iunie 1947. (notă ediția rusă). Vezi doc. nr. 238.

⁶ Lagărul nr. 46 de la Birobidjan, tînutul Habarovsk. A funcționat în perioada 1946-1948. (notă ediția rusă)

⁷ Lagărul nr. 371 de la Ijevsk, RSSA Udmurtă. A funcționat în perioada 1946-1948. (notă ediția rusă)

⁸ Iuliu Maniu (1873-1953) – om politic român; vicepreședinte (1904), președinte (1919-1926) al Partidului Național Român, președinte al Partidului Național-Țărănesc (1926-1933, 1937-1947). Președinte al Consiliului de Miniștri (1928-1930, 1932-1933). După 23 august 1944, s-a opus procesului de instaurare a regimului comunist în România. Condamnat în urma unui proces politic, a decedat în închisoare.

⁹ Nagy Ferenc (1903-1979) – om politic maghiar; lider al Partidului Micilor Agrarieni; președinte al Adunării Naționale (parlament) în perioada 29 noiembrie 1945-5 februarie 1946; prim-ministru al Ungariei în perioada 4 februarie 1946-31 mai 1947. În 1947 a emigrat în Occident.

¹⁰ Pfeiffer Zoltán (1900-1981) – om politic maghiar; liderul arhipel de dreapta a Partidului Micilor Agrarieni; s-a opus procesului de instaurare a regimului comunist în Ungaria. În 1947 a emigrat în Occident.

¹¹ Cea de-a doua sesiune a Adunării Generale a ONU s-a desfășurat în perioada 30 septembrie-21 noiembrie 1947.

¹² Lagărul nr. 430 de la Novoșahtinsk, regiunea Rostov. A funcționat în perioada 1946-1948. (notă ediția rusă)

¹³ Lagărul nr. 251 de la Rostov pe Don a fost înființat prin Ordinul nr. 001164, din 19 septembrie 1944, al NKVD și a funcționat până la 9 august 1948. Vezi *Mesta soderjaniia voennoplennih vermahta na territorii bîvshego Sovetskogo Soiuza*, p. 164-165.

¹⁴ Partidul Național-Țărănesc a fost desființat în baza Legii din 29 iulie 1947.

¹⁵ Problema repatrierii prizonierilor de război maghiari a fost abordată și în discuția, din 29 aprilie 1947, dintre V.M. Molotov și Mátyás Rákosi. Cu acel prilej, liderul maghiar i-a comunicat lui Molotov că „problema prizonierilor de război este intens folosită de forțele reacționare” și că „Va fi mai bine dacă ei [prizonierii de război] se vor întoarce mai devreme și la inițiativa comuniștilor”. Vezi *Vostocinaia Evropa v dokumentah rossiiskih arhivov, 1944-1953/Europa de Est în documentele arhivelor ruse, 1944-1953*, vol. 1, 1944-1948, redactor coord. G.P. Muraško, Moscova-Novosibirsk, Editura Sibirski Hronograf, p. 691, 622.

¹⁶ Documentul nu este semnat. Editorii au stabilit autenticitatea după notă. (notă ediția rusă)

Documentul 244

Schimbul de note verbale dintre Ambasada Republicii Populare Române din URSS și Ministerul Afacerilor Externe al URSS, cu privire la condițiile de repatriere a prizonierilor de război români din Uniunea Sovietică¹

[Nota părții sovietice]²

Nr. 22
29 aprilie 1948
Moscova

Ministerul Afacerilor Externe al URSS prezintă respectul său Ambasadei Republicii Populare Române și are onoare să comunice că guvernul sovietic luat hotărârea să elibereze și să repatrieze pe toți prizonierii de război români care se găsesc URSS; repatrierea lor va începe în cel mai scurt timp. La aceasta se ia în considerare faptul că prizonierii de război, cetățenii români de naționalitate germană vor fi deasemenea repatriați din URSS în România pe baze comune.

În legătură cu aceasta Ministerul propune ca să se efectueze repatrierea în următoarele condițuni:

Guvernul URSS asigură transportul prizonierilor de război români repatriați de la centrele de adunare până la centrul de predare, situat în or[ășul] Focșani, unde prizonierii de război vor fi predați reprezentanților guvernului român conform actelor și a listelor.

La rândul său, guvernului româniei, în conformitate cu punctul 2 articolul 20 din Tratatul de Pace compensează guvernul URSS de toate cheltuielile legate cu transportul și întreținerea tuturor prizonierilor de război români, atât celor repatriați deacuma în România cât și celor care sunt supuși repatrierii de la centrele de adunare, stabilite de guvernul URSS până la predarea lor la Focșani.

Pentru asigurarea cu alimente a primului lot de repatriați și loturilor următoare din momentul venirii lor la Focșani și până la momentul predării lor reprezentanților guvernului român, guvernul român va pune din timp la dispoziția organelor sovietice de repatriere alimente în natură, cantitatea și felul lor se va comunica de Împăternicitul pentru repatriere al URSS.

Alimentele menționate pentru primul lot de repatriați e[ste] necesar să fie procurate și transmise la dispoziția reprezentanților organelor sovietice pentru repatriere în orașul Focșani nu mai tîrziu decât până la 20 aprilie a.c.³.

În ceea ce privește alimentele necesare pentru asigurarea repatriaților de la centrele de adunare situate pe teritoriul URSS până la centrul de predare în or[ășul] Focșani, pentru această parte a drumului alimentele vor fi procurate de guvernul sovietic, se înțelege de la sine că această parte a cheltuielilor va fi deasemenea compensată guvernului URSS de către guvernul român.

Toate celelalte chestiuni cu caracter tehnic legate de organizarea repatrierii, vor fi făcute în înțelegere cu Împăterniciții pentru repatriere a ambelor guverne.

Ministerul Afacerilor Externe are onoare de a ruga Ambasada să aducă la cunoștință guvernului român expunerea de mai sus și să confirme consimțământul guvernului român privitor la condițiunile repatrierii, expuse în această notă.

29 aprilie 1948
Moscova

[Nota părții române]

Ambasada Republicii Populare Române în URSS prezintă salutul său Ministerului Afacerilor Externe și are onoare să comunice că guvernul român a luat cunoștință despre hotărârea guvernului sovietic, de a elibera și a repatria pe toți prizonierii de război români, care se găsesc URSS, și este de acord, ca repatrierea să înceapă în timpul cel mai scurt. La aceasta se ia în considerare faptul că prizonierii de război – cetăteni români de naționalitate germană – vor fi, de asemenea, repatriați din URSS în România, pe baze comune.

În legătură cu aceasta, Ambasada aduce la cunoștință că guvernul Român este de acord cu efectuarea repatrierii în următoarele condiții:

Guvernul URSS asigură transportul prizonierilor de război români repatriați de la centrele de adunare până la centrul de predare, situat în orașul Focșani, unde prizonierii de război români repatriați vor fi predați reprezentanților guvernului român conform actelor și listelor.

La rândul său, guvernului român, în conformitate cu punctul 2 articolul 20 din Tratatul de Pace, compensează guvernul URSS de toate cheltuielile legate cu transportul și întreținerea tuturor prizonierilor de război români, atât a celor repatriați în România, cât și celor care sunt supuși repatrierii de la centrele de adunare, stabilite de guvernul URSS, până la predarea lor la Focșani.

Pentru aprovizionarea cu alimente a primului lot de repatriați și a loturilor următoare din momentul venirii lor la Focșani și până la momentul predării lor reprezentanților guvernului român, guvernul român va pune din timp la dispoziție organelor sovietice pentru repatriere alimente în natură, cantitatea și felul lor vor fi comunicate împăternicișilor URSS pentru repatriere. E[ste] necesar ca alimentele menționate pentru primul lot de repatriați, să fie procurate și predate la dispoziția reprezentanților organelor sovietice de repatriere în orașul Focșani nu mai târziu de 20 aprilie a.c.

În ceea ce privește alimentele necesare pentru asigurarea repatriaților de la centrele de adunare, situate pe teritoriul URSS până la centrul de predare [în] orașul Focșani, pentru această parte a drumului, alimentele vor fi puse la dispoziție de către guvernul sovietic, se înțelege de la sine, că această parte a chetuielor va fi, de asemenea, compensată guvernului URSS de către guvernul român.

Toate celelalte chestiuni cu caracter tehnic, legate de organizarea repatrierii vor fi făcute în înțelegere cu Împăternicișii pentru repatriere ai ambelor guverne.

Ministerul Afacerilor Externe al României are onoare să confirme Ministerului Afacerilor Străine al URSS consimțământul guvernului român, referitor la condițiile repatrierii, expuse în această notă.

NOTE

¹ La 27 mai 1948, Vlădescu-Răcoasa, ambasador al Republicii Populare Române în URSS, a trimis la Bucureşti textele notelor verbale, însotite de următoarea scrisoare, strict confidenţială, adresată Anei Pauker, ministrul afacerilor străine: „Am onoarea a vă înainta, în original, textul notei sovietice și, în copie, textul notei române, schimbate la 29 aprilie 1948, între dl. ministru-adjunct V. Zorin și dl. consilier M. Beniuc, cu privire la repatrierea prizonierilor de război, cetăteni români, din URSS.” Vezi AMAE, Fond URSS. Problema 30. Consulară, nepaginat.

² Traducerea textului notei sovietice s-a făcut la Ambasada României de la Moscova.

³ Probabil, textul notei verbale a fost redactat mai devreme de 20 aprilie 1948, data de 29 aprilie fiind trecută ulterior, de mâna.

Documentul 245

Raportul general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către generalul I.A. Serov, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, referitor la rezultatele activității Direcției, în perioada 1 ianuarie-1 mai 1948, privind repatrierea prizonierilor de război și restrângerea rețelei de lagăre pentru prizonieri de război

Strict secret
7 mai 1948
Moscova

Referitor la activitatea desfășurată de Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în problema repatrierii prizonierilor de război și a reducerii rețelei de lagăre și a sectoarelor de lagăre pentru prizonieri de război, în perioada 1 ianuarie-1 mai 1948, vă raportează:

1. În decursul perioadei amintite, din lagărele MVD și din spitalele speciale au fost trimise în lagărele pentru repatriere 109 788 de persoane, din care:

- a) prizonieri de război germani inapți de muncă, în conformitate cu Ordinul nr. 001078/1947 al MVD al URSS – 38 539 pers.;
- b) persoane interne de naționalitate germană, în conformitate cu Ordinul nr. 001317/1947¹ al MVD al URSS – 2 017 pers.;
- c) prizonieri de război germani, bolnavi și parțial apti de muncă, în conformitate cu Ordinul nr. 00211/1948² al MVD al URSS – 69 232 pers.

2. Între 1 ianuarie-1 mai a.c., au fost desființate:

- a) administrații ale lagărelor din cadrul MVD – 31;
- b) sectoare de lagăre – 381;
- c) secții politice ale lagărelor pentru prizonieri de război din cadrul MVD – 6;
- d) spitale speciale – 2.

3. În această perioadă, au fost formate 30 de noi sectoare de lagăre.

4. Statul de funcții al lagărelor și sectoarelor de lagăre a fost redus, în mod corespunzător, la 8 425 de funcții.

În martie a.c., au fost revizuite statele-tip ale administrațiilor și ale sectoarelor de lagăre pentru prizonieri de război din cadrul MVD, fapt care a dus la reducerea statului de funcții al lagărelor cu 3 923 de funcții.

În plus, sunt revizuite statele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și ale Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD, și ale direcțiilor regionale ale MVD în sensul reducerii funcțiilor cu 25-30%.

Proiectul noilor state se află la Biroul cadre al MVD al URSS, pentru a fi analizat.

5. La 1 mai a.c., sistemul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne se compune din: lagăre pentru prizonieri de război ale MVD –

141; sectoare de lagăre – 1 187; spitale speciale ale MVD – 25; spitale speciale din cadrul Ministerului Sănătății – 79; toate aceste instituții au state de funcții care prevăd 54 771 de funcții.

6. În mai a.c., s-a planificat eliberarea din lagărele și din spitalele MVD și predarea către organele de repatriere a:

a) 55 258 de persoane (prizonieri de război germani, bolnavi și parțial apti de muncă), conform Decretului nr. 00211/1948 al MVD al URSS;

b) 15 464 de persoane (prizonieri de război unguri și români), conform Ordinului nr. 00372/1948³ al MVD al URSS, din care: 4 736 – români și 10 728 – unguri;

c) 25 912 de persoane (prizonieri de război japonezi), conform Ordinului nr. 00374/1948⁴ al MVD al URSS.

În legătură cu acestea, în cursul lunii mai, se intenționează dizolvarea a nouă administrații de lagăre, între care: [Lagărul] nr. 145, din regiunea Kursk, [Lagărul] nr. 147, din ținutul Stavropol, [Lagărul] nr. 237, din regiunea Groznîi, [Lagărul] nr. 253, din RSS Ucraineană, [Lagărul] nr. 265, din RSSA Mari, [Lagărul] nr. 271, din RSS Bielorusă, [Lagărul] nr. 369, din regiunea Cikalovo, [Lagărul] nr. 454, din regiunea Riazani, un sir de sectoare de lagăr și trei spitale speciale, cu 1 600 de paturi.

General-locotenent T. Filippov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 2911, f. 271-272

Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 867-868

NOTE

¹ Ordinul nr. 001317, din 31 decembrie 1947, al MVD al URSS, privind repatrierea persoanelor civile internate bolnave și inapte de muncă. (notă ediția rusă)

² Ordinul nr. 00211, din 27 februarie 1948, al MVD al URSS, privind repatrierea în 1948 a prizonierilor germani de război, bolnavi și inapte de muncă. (notă ediția rusă)

³ Ordinul nr. 00372, din 9 aprilie 1948, al MVD al URSS, privind repatrierea în 1948 a prizonierilor de război unguri și români. (notă ediția rusă)

⁴ Ordinul nr. 00374, din 12 aprilie 1948, al MVD al URSS, privind repatrierea în 1948 a prizonierilor de război japonezi. (notă ediția rusă)

Documentul 246

Raportul general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, V.M. Molotov, ministrul afacerilor străine, L.P. Beria, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri, A.A. Jdanov, secretar al CC al PC(b) unional, referitor la efectivele, starea fizică și folosirea la muncă a prizonierilor de război în primul trimestru al anului 1948

Strict secret
13 mai 1948
Moscova

Referitor la efectivele de prizonieri de război, starea lor fizică și folosirea la muncă în primul trimestru al anului 1948, MVD al URSS raportează:

În cursul primului trimestru al anului 1948, ca urmare a executării hotărârii Consiliului de Miniștri al URSS, au fost predați organelor pentru repatriere 73 990 de prizonieri de război.

În total, la 1 aprilie 1948, în lagărele MVD, în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate și în spitalele speciale ale MVD și ale Ministerului Sănătății, sunt deținuți 1 121 123 de prizonieri de război, din care 855 852 capturați pe parcursul războiului cu Germania și 266 081 de prizonieri de război japonezi.

În rândul prizonierilor de război proveniți din fosta armată germană și din alte armate care au luptat alături de Germania împotriva Uniunii Sovietice, sunt: germani – 700 447, maghiari – 109 347, români – 34 143, austrieci – 7 384, alte naționalități – 4 331.

Pe grade, prizonierii de război cu naționalități occidentale și naționalitate japoneză se împart astfel:

	Naționalități occidentale	Japonezi	Total
Generali	349	168	517
Ofițeri superiori	7 134	1 513	8 647
Ofițeri inferiori	49 752	11 137	60 889
Soldați și corpul inferior de comandă	798 617	253 263	1 051 880
Total	855 852	266 081	1 121 933

Prizonierii de război sunt deținuți: în lagărele MVD – 1 023 067 persoane; în batalioanele de muncă ale Ministerului Forțelor Armate – 52 622 persoane; în spitalele speciale ale MVD și ale Ministerului Sănătății – 46 244 persoane.

Potrivit situației de la 1 aprilie 1948, la munci, în economia națională, se află 1 035 339 de prizonieri de război, din care 792 491 de prizonieri de război cu naționalități occidentale și 242 918 japonezi.

Majoritatea prizonierilor de război sunt la muncă în principalele ramuri ale economiei naționale, din care: în industria carbonieră, în industria petrolieră, la construcția de mine și magistrale de gaze naturale – 240 403 persoane; la construcția de șosele, drumuri și căi ferate – 169 953 persoane; la construcția de uzine în domeniile industriei grele, militar și al marinei militare – 133 340 persoane; în industria constructoare de mașini, mașini-unelte și industria aeronautică – 52 655 persoane; în industria materialelor de construcții și în construcția de locuințe civile – 37 888 persoane; la construcția de centrale electrice și în industria pentru energie electrică – 34 601 persoane; în industria chimică, constructoare de nave și la întreprinderile aparținând Ministerului Înarmării – 32 570 persoane; în metalurgia grea și cea neferoasă – 29 240 persoane; în industria forestieră și industria de celuloză și hârtie – 27 198 persoane; în industria constructoare de tractoare și în agricultură – 13 941 persoane.

Nota referitoare la distribuirea prizonierilor de război pe ministere, în conformitate cu hotărârile Consiliului de Miniștri al URSS, se anexează prin prezenta¹.

Ca urmare a activităților organizatorice și a celor cu caracter economic, de pregătire a lagărelor pentru prizonieri de război pentru iarnă, întreprinse la timp de către MVD al URSS, ca urmare a îmbunătățirii condițiilor de locuit și de trai al prizonierilor de război și a unui control riguros al respectării regulilor privind corecta folosire la muncă a contingentelor, precum și ca urmare a activităților efective cu caracter medical profilactic, starea fizică a prizonierilor de război s-a îmbunătățit simțitor în primul trimestru al anului 1948, în comparație cu perioada similară a anului 1947.

Numărul celor apti de muncă din contingentă a crescut de la 77,8%, la 1 aprilie 1947, la 90,5%, la 1 aprilie 1948, adică cu 12,7%.

S-a redus simțitor rata îmbolnăvirii în rândul prizonierilor de război din lagărele MVD al URSS. Numărul bolnavilor, la 1 aprilie 1948, reprezenta 3% din totalul contingentului deținut în lagăre, în comparație cu 5,3%, la 1 aprilie 1947.

Cazurile de mortalitate în rândul prizonierilor, în primul trimestru al anului 1948, s-au redus de cinci ori, în raport procentual, în comparație cu perioada similară a anului 1947.

În cel de-al doilea trimestru al anului 1948, MVD continuă să efectueze repatrierea germanilor bolnavi și apti de muncă parțial; de asemenea, MVD a început repatrierea prizonierilor de război maghiari și români și a celor japonezi, potrivit hotărârilor guvernului.

În aprilie 1948, au fost eliberate din lagărele MVD și trimise în lagărele pentru repatriere de la Frankfurt pe Oder (Germania) 36 766 de persoane bolnave și apte de muncă parțial, prizonieri de război germani, de la Sighet (România) – 7 801 persoane, prizonieri de război maghiari, și de la Focșani (România) – 4 093 persoane, prizonieri de război români.

În mai, vor fi trimiși în lagărele pentru repatriere 25 912 de prizonieri de război japonezi (în portul Nahodka), 15 524 de prizonieri de război unguri și români și 55 258 de bolnavi și apti parțial de muncă germani.

În legătură cu operațiunea de repatriere, aflată în desfășurare, a prizonierilor de război, MVD al URSS a trecut la reducerea numărului de lagăre și a punctelor de lagăr pentru prizonieri de război. În total, în primul trimestru al anului 1948, au fost transformate 21 de lagăre și 195 de puncte de lagăr pentru prizonieri de război. Statul de funcții al lagărelor a fost redus în mod corespunzător, la 5 234 de persoane.

În același timp, MVD al URSS a redus statele de funcții ale lagărelor pentru prizonieri de război aflate încă în activitate la 3 923 de persoane.

La 1 aprilie 1948, mai există 151 de lagăre ale MVD și 1 272 de puncte de lagăr pentru un număr de 1 054 000 de prizonieri de război.

Reducerea ulterioară a numărului de lagăre pentru prizonieri de război, din rețeaua MVD al URSS, precum și reducerea efectivelor se va realiza pe măsură ce prizonierii de război sunt repatriați.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 200, f. 76-79
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 715-716

NOTĂ

¹ Nu se publică. (notă ediția rusă)

Documentul 247

Nota locotenent-colonelului I.S. Denisov, șeful Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, referitoare la estimările orientative privind repatrierea prizonierilor de război români în perioada iulie-septembrie 1948¹

15 mai 1948

1. În iulie 1948: a) regiunea Gorki – 422 pers.; b) RSS Carelo-Finică – 107 pers.; c) regiunea Molotov – 91 pers.; d) regiunea Saratov – 620 pers.; e) RSS Kazahă – 940 pers.; f) regiunea Novgorod – 180 pers.; g) regiunea Voroșilovgrad – 1 000 pers.; h) regiunea Harkov – 445 pers.; i) regiunea Dnepropetrovsk – 384 pers.; j) regiunea Celiabinsk – 1 000 pers.; k) RSS Estonă – 35 pers.; l) regiunea Arhanghelsk – 351 pers.; m) regiunea Stalin – 1 200 pers. Total: 6 775 pers.

2. În august 1948: a) RSS Gruzină – 1 553 pers.; b) RSS Kazahă – 952 pers.; c) regiunea Rostov – 1 546 pers.; d) regiunea Stalin – 686 pers.; e) regiunea Crimea – 605 pers.; f) regiunea Odessa – 550 pers. Total: 5.892 pers.

3. În septembrie 1948: a) RSS Kazahă – 1 000 pers.; b) RSS Azerbaidjană – 456 pers.; c) regiunea Voroșilovgrad – 1 000 pers.; d) regiunea Stalin – 1 000 pers.; e) regiunea Celiabinsk – 1 500 pers.; f) regiunea Nikolaev – 511 pers. Total: 5 467 pers.

Total pe trimestru: 18 134 pers.

Adjunctul Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
colonel I. Denisov

RGVA, Fond 1p, opis 6 i, dosar 141, f. 137-138

NOTĂ

¹ Eliberarea și repatrierea prizonierilor români de război în 1948 s-a efectuat în baza Ordinului nr. 00372/1948, din 9 aprilie 1948, al MVD al URSS.

Documentul 248

Raportul general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către V.M. Molotov, vicepreședintele Consiliului de Miniștri al URSS, privind stadiul repatrierii prizonierilor de război

Nr. 3332/K¹
10 iunie 1948

MVD al URSS raportează:

În conformitate cu hotărârea Consiliului de Miniștri al URSS, în anul 1948 vor fi repatriați 660 759 prizonieri², din care: germani – 343 961 pers.; maghiari – 93 802 pers.; români – 46 946 pers.; austrieci – 1 050 pers.; japonezi – 175 000 pers.

După repatrierea efectivelor de prizonieri de război specificate mai sus, la 1 ianuarie 1949 [în URSS] vor rămâne 534 804 prizonieri, din care: germani – 421 221 pers.; maghiari – 7 478 pers.; români – 3 569 pers.; austrieci – 7 191 pers.; japonezi – 91 583 pers.; alții – 3 782 pers.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

RGVA, Fond 1p, opis 01 e, dosarul 70, f. 288

NOTE

¹ În partea de sus a documentului este scris „Importanță deosebită”. Pe document mai sunt consemnate următoarele: „Intrare (numărul de înregistrare acordat documentului la destinatar – n. trad.) 6594. 17 iulie” și „Tov. Denisov. Vă rog discuție”, semnătura este ilizibilă.

² Pentru asigurarea controlului asupra procesului repatrierii, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate a MVD al URSS și-a delegat în lagărele sovietice de repatriere de pe teritoriul României și Germaniei propriii reprezentanți. La 24 iunie 1948, general-locotenentul I.A. Petrov, adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, din cadrul MVD, a adresat general-colonelului I.A. Serov, adjunctul ministrului afacerilor interne al URSS, următoarea notă: „În conformitate cu Ordinile nr. 00211, din 27 februarie 1948, și nr. 00372, din 9 aprilie 1948, ale MVD al URSS, pentru asigurarea predării prizonierilor de război germani, români și unguri, eliberați din lagărele MVD către lagărele de repatriere, au fost delegați reprezentanții Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate a MVD al URSS: 1. Locotenent-colonelul N.A. Vorobiov, în Lagărul nr. 69, de la Frankfurt pe Oder (Germania); 2. Locotenent-colonelul D.I. Lisovski, în Lagărul nr. 36, de la Sighet (România); 3. Colonelul P.V. Haralampiev, în Lagărul nr. 176, de la Focșani (România). Termenul lor de deplasare se încheie la 1 iulie 1948.

Aceștia vor fi schimbați de: 1. Locotenent-colonelul V.N. Mihailov, în Lagărul nr. 69, de la Frankfurt pe Oder (Germania); 2. Colonelul A.V. Borzenkov în Lagărul nr. 36, de la Sighet (România); 3. Locotenent-colonelul N.I. Raskurajev, în Lagărul nr. 176, de la Focșani (România). Termenul delegației – 60 zile.” Vezi RGVA, Fond 1p, opis 6 i, dosar 140, f. 65.

Documentul 249

Sentința Tribunalului Militar al Trupelor MVD din regiunea Crimeea, de condamnare a unui grup de prizonieri de război români deținuți în Lagărul nr. 241 pentru „activitate contrarevolutionară” și solicitarea de a fi repatriați în țară

Copie
Secret
5-6 iulie 1948

Sentință
În numele Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice
5-6 iulie 1948

Tribunalul Trupelor MVD, din regiunea Crimeea, în ședința de judecată închisă, [desfășurată] în orașul Sevastopol, în clădirea clubului fostei Administrații a Lagărului nr. 241 al MVD, [completul de judecată] compus din: președinte – căpitan de justiție Boițov; membri – locotenent-major Marianovksi și sergent-major Osnaci; secretar – căpitan Konstantinov, fără participarea reprezentanților acuzării și ai apărării, a cercetat dosarul cu privire la învinuirea prizonierilor de război din fostul Lagăr nr. 241 al MVD,

Băncilă Andrei Ștefan – născut în 1916, originar din satul Baciu, România; român; cetățenie română; studii superioare; de profesie, inginer mecanic; fără de partid; necăsătorit; fost caporal în armata română, aflat în serviciul militar din martie 1943 până în mai 1944, când a fost luat prizonier, în Batalionul 1 al Diviziei de Vânători de Munte.

Alexandru Costică Tănase – născut în 1904, originar din orașul Brăila, România; român; cetățenie română; cunosător de carte; fără de partid; căsătorit; anterior, s-a aflat în serviciul Armatei Române din decembrie 1941; deține gradul de caporal în Divizia 10 Infanterie; luat prizonier la 13 aprilie 1944.

Bratu Gheorghe Dumitru – născut în 1913, originar din satul Cacomeanca, județul Ialomița, România; cetățenie română; fără de partid; știitor de carte; căsătorit; anterior, s-a aflat în serviciul Armatei Române din decembrie 1943; deține gradul de sergent al Regimentului 5 Cavalerie, din Divizia 6-a de Cavalerie; luat prizonier la 12 aprilie 1944.

Bratan Marin Ion – născut în 1910, originar din satul Răsucenii de Sus, județul Vlașca, România; român; cetățenie română; studii medii; fără de partid; căsătorit; aflat în serviciul Armatei Române din august 1942, cu gradul de soldat în Regimentul 112 Infanterie, din Divizia 24 Infanterie; luat prizonier de unitățile Armatei Roșii la 1 noiembrie 1943.

Fritz Mihai Müller – născut în 1913, originar din orașul Ploiești, România; român; cetățenie română; știitor de carte; fără de partid; căsătorit; aflat în serviciul Armatei Române cu gradul de soldat, din iunie 1939, în cadrul Regimentului 21 Artillerie, din Divizia 21 Infanterie, până la 12 mai 1944, când a fost luat prizonier de către unitățile Armatei Roșii.

Ciorea Alexandru Ion – născut în 1912, originar din orașul Brăila, România; român; cetățenie română; știitor de carte; fără de partid; necăsătorit; anterior, a servit în Armata Română din 1941, cu gradul de soldat, în garda regelui Mihai; din 1943, a servit în Divizia a 2-a de Vânători de Munte; luat prizonier de către unitățile Armatei Roșii la 12 mai 1944.

Pentru crimele prevăzute la art. 58-II, 58-14 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse

Chirilă Iosif Eugen – născut în 1922, originar din orașul Turda, România; român; cetățenie română; știitor de carte; fără de partid; necăsătorit; a servit în Armata Română cu gradul de soldat, din 1941, în Escadrila a 3-a de aviație; din 1943, adjunct și comandant al plutonului „Banda”, companie de recunoaștere din cadrul Batalionului 16 al Diviziei a 2-a Vânători de Munte; luat prizonier de unitățile Armatei Roșii în aprilie 1944, în raionul Kransnîi Perekop.

Pentru crimele prevăzute la art. 58-II, 58-14 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse și la art. 1 al Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, din 19 aprilie 1943¹.

Inculpații Băncilă, Alexandru, Bratan, Fritz, Ciurea și Chirilă, aflându-se în Sectorul de lagăr nr. 2 al Lagărului nr. 241, au organizat și desfășurat activități subversive, care vizau activitățile desfășurate de Administrația lagărului.

Cu scopul de a organiza în lagăr o acțiune de sabotaj contrarevolutionar, au răspândit un proiect de cereri ultimative, scris la inițiativa lui Băncilă și a lui Alexandru. Au făcut apel la prizonierii de război cu vederi reacționare să declanșeze o grevă a foamei generală, pe care intenționau să o înceapă la 2 mai 1948. În consecință, prizonierul de război Petru Gheorghe și alte 7 persoane au declarat greva foamei, iar unii dintre prizonierii de război au refuzat să mai iasă la muncă.

În perioada martie-aprilie 1948, inculpatul Băncilă, având vederi reacționare, a desfășurat activități criminale în rândul prizonierilor de război din Sectorul de lagăr nr. 2, adică a încercat să organizeze cu ajutorul prizonierilor de război cu vederi reacționare un grup de persoane care urma să efectueze sabotaje care vizau activitățile desfășurate de către Administrația lagărului.

Băncilă le-a cerut prizonierilor de război să se organizeze, a răspândit manifeste și cereri ultimative scrise de el și adresate conducerii lagărului, cu privire la eliberarea lor imediată și la trimiterea în țară, amenințând că, în cazul în care cererile nu urmău să fie satisfăcute, va face apel la declanșarea unei revolte și la declararea unei greve generale a foamei, acțiuni care intenționau să înceapă la 2 mai 1948. În mai 1948, Băncilă a refuzat categoric să mai iasă la muncă și a declarat greva foamei. În plus, el a exprimat – față de prizonierul de război Rădulescu și de alții – puncte de vedere defetiste cu privire la guvernul Republicii Democrat-Populare Române.

Inculpatul Alexandru, împreună cu inculpatul Băncilă, a participat activ la întocmirea proiectului de cerințe ultimative, a organizat ședințe cu prizonierii de război, cerându-le să participe activ la sabotajele contrarevolutionare, la eliberarea din lagăr prin intermediul unei revolte în masă a prizonierilor de război și la declanșarea unei greve generalizate a foamei.

În aprilie-mai 1948, Alexandru a refuzat să mai iasă la muncă, făcând apel și la alții și, împreună cu alții, a declarat greva foamei.

În aprilie 1948, aflându-se în Sectorul de lagăr nr. 2 și fiind nemulțumit de activitatea comitetului antifascist, Ciurea a participat activ, împreună cu Alexandru, la pregătirea prizonierilor de război pentru declanșarea grevei generale a foamei. El a mai participat la adunările unde s-au discutat manifestele scrise de Băncilă, a răspândit aceste manifeste și a refuzat să mai iasă la muncă.

În plus, l-a amenințat pe unul dintre prizonierii de război antifasciști, Barcan.

În aprilie-mai 1948, inculpații Bratan și Fritz, având vederi reacționare și fiind influenți de către Băncilă și Alexandru, au participat la adunările în care erau pregătiți prizonierii de război pentru greva foamei și pentru declanșarea grevei generale a foamei, care se intenționa a se produce la 2 mai 1948. Fritz a refuzat să participe la muncile din lagăr, iar Bratan a declarat greva foamei.

Acțiunile desfășurate de inculpații Băncilă, Alexandru, Bratan, Fritz și Ciurea – de participare la sabotaje contrarevolutionare – au fost dovedite și încadrate la art. 58-14 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse. În privința înviniurilor încadrate la art. 58-11 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – participarea în cadrul unor organizații contrarevolutionare –, inculpații le neagă. Nu există alte dovezi, adică, în această privință, acuza să fie considerată nefondată.

În aprilie 1948, inculpatul Chirilă, având vederi reacționare, a participat activ, alături de Alexandru, la pregătirea prizonierilor de război în vederea declarării în lagăr a grevei generale a foamei, acțiune ce se intenționa a fi începută la 2 mai 1948.

El a participat în repetate rânduri la adunările la care s-a discutat despre răspândirea, printre prizonierii de război, a unui manifest dușmănos la adresa Uniunii Sovietice și a încercat să-i convingă pe prizonierii de război să participe la grevă.

Fiind adjuncțul comandanțului plutonului „Banda” din Batalionul 16, Divizia a 2-a Vânători de Munte, din Armata Română, care era dislocat în Crimeea, a participat activ la comiterea de atrocități.

Astfel, în toamna anului 1943, în raioanele Feodosia și Sudak, Chirilă, împreună cu plutonul „Banda”, a organizat efectuarea unor percheziții sistematice în masă a cetățenilor sovietici. A arestat 6 cetățeni sovietici, bănuți de legături cu partizanii. A participat personal la arestarea lor, i-a escortat la Statul-major al batalionului, iar după aceasta nu se mai știe nimic despre soarta celor 6 persoane. În raionul Zuiska, Chirilă, alături de plutonul „Banda”, a arestat 300 de cetățeni sovietici, în special femei, copii și bătrâni, pe care i-au predat, pentru cercetare, organelor de represalii germane.

Acțiunile inculpatului Chirilă – sabotaj contrarevolutionar și atrocități comise împotriva cetățenilor sovietici – sunt încadrate la art. 58-14 și art. 1 din Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, din 19 aprilie 1943. În ceea ce privește înviniurile prevăzute la art. 58-11 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse, inculpatul le neagă. Nu există alte dovezi, adică acuza să fie considerată nefondată.

Acuzațiile aduse lui Bratu – potrivit art. 58-14, 58-11 din Codul penal [al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse] –, referitoare la participarea sa la acțiuni contrarevolutionare de sabotaj, au fost dovedite atât pe baza mărturiilor sale, din timpul anchetei preliminare, cât și pe baza depozitărilor inculpaților Bratan și Fritz. În ședința completului de judecată, inculpatul Bratu și-a negat vină, iar Fritz și Bratan și-au schimbat depozităriile. În plus, în ședința completului de judecată, martorul Nedu Alexandru a făcut depozitări favorabile atât pentru Bratu, cât și în favoarea lui Fritz și Bratan. În acest fel, crimele lui Bratu – activități contrarevolutionare de sabotaj – nu au putut fi dovedite în cadrul ședinței completului de judecată.

În baza art. 319, 320 și 326 punctul „z” din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse, [completul de judecată] a condamnat pe:

Băncilă Andrei Ștefan, Alexandru Costică Tănase și Ciurea Alexandru Ion – în baza art. 58-14 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – cu privarea de libertate și executarea pedepsei într-un lagăr de muncă și reeducare, pe o perioadă de 10 ani pentru fiecare. Ca urmare a faptului că acuzațiile prevăzute la art. 58-11 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – participarea la activități contrarevoluționare – nu au putut fi dovedite, aceștia au fost achitați.

Bratan Marin Ion și Fritz Mihai Müller – în baza art. 58-14 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – cu privarea de libertate și executarea pedepsei într-un lagăr de muncă și reeducare, pe o perioadă de 8 ani pentru fiecare. Ca urmare a faptului că acuzațiile prevăzute la art. 58-11 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – nu au putut fi dovedite, aceștia au fost achitați.

Chirilă Iosif Eugen – în baza art. 58-14 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – cu privarea de libertate și executarea pedepsei într-un lagăr de reeducare și muncă, pe o perioadă de 10 ani. Pe baza art. 1 din Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, din 19 aprilie 1943, Chirilă să fie privat de libertate și să execute pedeapsa într-un lagăr de reeducare și muncă, pe o perioadă de 25 de ani. Acuzațiile prevăzute la art. 58-11 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse nu au putut fi dovedite, iar acesta a fost achitat.

Prin cumularea celor două pedepse, s-a decis – în baza art. 49 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – ca el să fie privat de libertate și să execute pedeapsa într-un lagăr de reeducare și muncă, pe o perioadă de 25 de ani.

Bratu Gheorghe Dumitru – în baza art. 58-14, 58-11 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse – a fost achitat de completul de judecată, s-a dispus încetarea măsurilor de urmărire împotriva lui și eliberarea de sub pază.

În baza art. 29 din Codul penal al Republicii Socialiste Sovietice Federative Ruse, perioada cât Băncilă, Alexandru, Bratan și Fritz s-au aflat sub pază să fie luată în considerare, iar termenul de ispășire a pedepsei să fie calculat începând cu 1 iunie 1948. În privința lui Ciurea și Chirilă, termenul de ispășire a pedepsei să fie calculat începând cu 2 iunie 1948.

Sentința poate fi contestată în regim de casătie la Tribunalul Militar al Trupelor MVD, prin intermediul instanței care a pronunțat condamnarea, în termen de 72 de ore de la momentul în care condamnaților li s-a înmânat un extras din sentință de condamnare.

Autentificat prin semnături:

Președinte,
căpitán de justiție Boițov

Inspector principal al Direcției penitenciare din cadrul MVD,
locotenent-major Skriabin

NOTE

¹ La 19 aprilie 1943, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a adoptat „Decretul cu privire la măsurile de pedepsire a criminalilor germano-fasciști, vinovați de executarea și torturarea populației civile sovietice și a prizonierilor sovietici, a spionilor, a trădătorilor de patrie din rândul cetătenilor sovietici și a complicitelor lor”, care prevedea: „În orașele și satele eliberate de Armata Roșie de sub ocupația germano-fascistă, au fost descoperite numeroase fapte ale bestialităților fără precedent și ale actelor de violență oribile împotriva populației civile sovietice și a prizonierilor sovietici, săvârșite de călăii fasciști germani, italieni, români, unguri, finlandezii, de agenții hitleriști, de spioni și trădătorii de patrie din rândul cetătenilor sovietici. Zeci de mii de femei, bătrâni și copii nevinovați, precum și militari sovietici prizonieri au fost torturați în mod bestial, spânzurați, împușcați, arși de vii la ordinul comandanților de unități militare și ai corpului de jandarmi ai armatei hitleriste, al șefilor Gestapo-ului, al primarilor și comandanților militari din orașe și sate, al șefilor de lagăre pentru prizonierii de război și al altor reprezentanți ai autorităților fasciste.

Față de acești criminali, vinovați de săvârșirea represiunilor sângeroase la adresa populației civile sovietice și a militarilor sovietici prizonieri, precum și față de complicitii lor din rândul populației locale, sunt aplicate, în prezent, măsuri de pedeapsă care nici pe departe nu corespund crimelor comise de aceștia.

Având în vedere că represaliile și actele de violență la adresa cetătenilor sovietici lipsiți de apărare și a militarilor sovietici prizonieri, precum și trădarea de patrie reprezentă infracțiunile cele mai rușinoase și mai grave, crimele cele maijosnice, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS hotărăște:

1. Dispune ca sceleratii fasciști germani, italieni, români, unguri, finlandezii, dovediți ca vinovați de omorârea și torturarea populației civile și a militarilor sovietici prizonieri, precum și spioni și trădătorii de patrie din rândul cetătenilor sovietici să fie pedepsiți cu moartea prin spânzurare.

2. Complicitii din rândul populației locale dovediți ca părtași ai criminalilor în săvârșirea represaliilor și a actelor de violență la adresa populației civile și a militarilor sovietici prizonieri, să fie pedepsiți cu muncă silnică pe termen de la 15 la 20 de ani.

3. Anchetarea cazurilor criminalilor fasciști vinovați de săvârșirea represaliilor și a actelor de violență la adresa cetătenilor sovietici și a militarilor sovietici prizonieri, a spionilor, a trădătorilor de patrie din rândul cetătenilor sovietici și a complicitelor lor din rândul populației locale să fie încredințată tribunalelor militare, constituite în cadrul diviziilor din armată, cu următoarea componență: președintele tribunalului militar al diviziei (președintele completului de judecată), șeful secției speciale a diviziei și adjuncțul comandanțului diviziei pentru probleme politice (membrii completului de judecată), cu participarea procurorului diviziei.

4. Sentințele tribunalelor militare din cadrul diviziilor să fie aprobată de către comandanțul diviziei și aduse la îndeplinire imediat.

5. Executarea sentințelor pronunțate de tribunalele militare ale diviziilor și care prevăd pedeapsa cu moartea prin spânzurare să se facă public, în prezența poporului, iar corpurile celor spânzurați să rămână în strelang câteva zile, ca toți să cunoască cum sunt pedepsiți și ce răsplătă îi așteaptă pe cei care săvârșesc acte de violență și represiuni la adresa populației civile și își trădează patria.” Vezi Ukaz Prezidiuma VS SSSR ot 19.04.1943 nr. 39 „O merah nakazaniia dlia neměško-fašistkikh zlodeev, vinovnih v ubiistvah i istiazaniyah sovetskogo grajdanskogo naseleniya i plennih krasnoarmeitev, dlia špionov, izmennikov rodin i cislsovetskih grajdjan i dlia ih posobnikov”, <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=9446;div=LAW;dst=100004>

Documentul 250

Telegrama general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-majorul V.N. Vladimirov, șeful Direcției regionale Gorki a MVD, privind repatrierea a trei colonei români prizonieri de război

Nr. 8/OG/1190
13 iulie 1948

Coloneii români, prizonieri de război:

- 1) Constantinide Constantin Gheorghe, născut în 1897;
- 2) Teodorescu Grigore Constantin, născut în 1894;
- 3) Ciuperescu Panait Gheorghe, născut în 1890,

deținuți în Lagărul nr. 74, intrați sub incidența Ordinului nr. 00372/1948 al MVD al URSS, vă rugăm să-i trimiteți cu un tren de pasageri și cu însوțitori în Lagărul nr. 27, din orașul Krasnogorsk, regiunea Moscova, stația Pavšino, calea ferată Kalinin, pentru predarea lor ulterioară către organele de repatriere din Lagărul nr. 36, de la Sighet¹.

Transferarea lor în Lagărul nr. 27 se va efectua potrivit listei și cu dosarele personale.

Vă rugăm, în mod special, ca în Lagărul nr. 74, în momentul în care colonei prizonieri de război sunt repatriați, să li se facă lichidarea și să li se înmâneze documentele, lucrurile și valorile care le-au aparținut.

Vă rugăm să comunicați despre expedierea lor Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
general-locotenent T. Filippov

RGVA, Fond 1p, opis 6 i, dosar 133, f. 94

NOTĂ

¹ Vezi doc. nr. 252.

Documentul 251

Din nota locotenent-colonelului Klîkov, adjunctul şefului Biroului 2 al Secției operative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către colonelul M.A. Gladkov, şeful Grupului operativ din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind eliberarea a 15 colonei români prizonieri de război

Strict secret
Nr. 8/OG/1492/
17 august 1948

Prin prezenta, vă înaintez corespondența referitoare la 15 colonei, prizonieri de război, cu cetățenie română:

- 1) Almășanu Dumitru Nicolae
- 2) Burhart Artur Ion
- 3) Voiculescu Constantin Constantin
- 4) Dumitrescu Gheorghe Mihai
- 5) Dumitrescu Ion Mihail
- 6) Codreanu Ion Ion
- 7) Calotescu Sabin Ion¹
- 8) Constantinescu Gheorghe Constantin
- 9) Constantinescu Dumitru Nistor
- 10) Mărdărescu Ion Atanase
- 11) Paraschivescu Gheorghe Elefterie
- 12) Popa Traian Partene
- 13) Popescu Ion Stan
- 14) Silvestru Gheorghe Ștefan
- 15) Florescu Aurel Alexandru

dintre care, Dumitrescu Gheorghe Mihai, Calotescu Sabin Ion și Silvestru Gheorghe Ștefan nu fac obiectul repatrierii deoarece dețin calitatea de criminal de război.

În legătură cu celelalte 12 persoane, Secția operativă din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne nu deține materiale compromițătoare pentru reținerea lor².

Totodată, vă comunicăm că, în legătură cu materialele parvenite pentru colonelul Armatei Române, prizonier de război Constantinide Constantin Gheorghe, născut în 1897, referitoare la participarea sa la comiterea de atrocități, acesta nu face obiectul repatrierii, ca urmare a schimbării Comunicatului 52/84II, din 5 iulie 1948. Secția 1

din Secția operativă din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război a ordonat Direcției regionale Gorki a MVD să fie transportat la locul unde au fost comise crimele, în orașul Chișinău.

Adjunctul şefului Biroului 2 al Secției operative din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
locotenent-colonel Klîkov

RGVA, Fond 1p, opis 6 i, dosar 133, f. 191

NOTE

¹ Sabin Ion Calotescu (1894-1957) – colonel; locțiitor al comandantului Regimentului 10 Vânători de Munte, din Chișinău. Condamnat în 1949 de autoritățile sovietice (în URSS) la 25 de ani închisoare. Repatriat în decembrie 1955 și încarcerat la Jilava, Văcărești și Gherla, unde a murit la 13 februarie 1957.

² La 26 august 1948, general-locotenentul T.F. Filippov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, i-a solicitat general-maiorului V.N. Vladimirov, şeful Direcției regionale Gorki a MVD, să asigure, până la 4 septembrie 1948, transferul în Lagărul nr. 453, de la Moscova, a 12 colonei români, prizonieri de război (Dumitru Nicolae Almășanu, Artur Ion Burhart, Constantin Constantin Voiculescu, Ion Mihail Dumitrescu, Ion Ion Codreanu, Constantinescu Gheorghe Constantin, Dumitru Nistor Constantinescu, Ion Atanasie Mărdărescu, Gheorghe Elefterie Paraschivescu, Traian Partene Popa, Ion Stan Popescu, Aurel Alexandru Florescu), pentru a fi repatriați în conformitate cu Ordinul nr. 00372/1948, din 9 aprilie 1948, al MVD al URSS. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 6 i, dosar 133, f. 187.

Documentul 252

Raportul colonelului S. Gusev, şeful Administrației Lagărului nr. 27, către general-locotenentul T.F. Filippov, şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind repatrierea a 21 de prizonieri de război români și a 11 cetățeni români de etnie germană

Secret
Nr. 8/OG/1797
25 august 1948

Vă raportează că, potrivit ordinului dumneavoastră, trenul nr. 98 653, cu destinația orașul Siret, Lagărul nr. 36, a plecat de la Lagărul nr. 27 la 22 august 1948. În total, au fost trimise 76 de persoane, din care:

- 1) unguri, cu cetățenie ungă - 39 de persoane, din care: colonei - 32 persoane; locotenenți-colonei - 2 persoane; majori - 4 persoane; locotenenți - 1 persoană;
- 2) austrieci, cu cetățenie austriacă - 5 persoane, din care: locotenenți-colonei - 2 persoane; majori - 3 persoane;
- 3) români, cu cetățenie română - 21 de persoane, din care: colonei - 3 persoane; căpitanii - 2 persoane; locotenenți-majori - 2 persoane; locotenenți - 12 persoane; soldați - 1 persoană; persoane interne - 1 persoană;
- 4) germani, cu cetățenie română, persoane interne - 11.

Şeful Administrației Lagărului nr. 27,
colonel S. Gusev

RGVA, Fond 1p, opis 6 i, dosar 133, f. 147

Documentul 253

Raportul general-locotenentului T.F. Filippov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, către general-colonelul S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, referitor la repatrierea prizonierilor de război cu cetățenie maghiară și română

Strict secret
Nr. 8/OG/1744
8 septembrie 1948

Prin Hotărârea nr. 1099-393s, din 5 aprilie 1948, a Consiliului de Miniștri al URSS, în decursul lunilor aprilie-decembrie 1948 a fost prevăzută repatrierea tuturor prizonierilor de război, cetăteni maghiari și români, pentru care nu există materiale compromițătoare.

În momentul elaborării hotărârii, numărul prizonierilor de război cu cetățenie maghiară care fac obiectul repatrierii a fost stabilit prin hotărârea mai sus amintită, la 93 802 persoane, iar al celor cu cetățenie română, la 46 946 persoane, în conformitate cu numărul celor aflați în lagărele MVD și în spitalele speciale.

În perioada aprilie-1 septembrie a.c., din acest număr, din lagărele și spitalele speciale ale MVD, au fost aduși în lagărele pentru repatriere nr. 36 (Seged¹) și nr. 176 (Focșani) și predate organelor pentru repatriere: a) prizonieri de război cu cetățenie maghiară – 54 633 persoane; b) prizonieri de război cu cetățenie română – 32 354 persoane.

Pe perioade, punerea în practică a hotărârii Consiliului de Miniștri al URSS privind repatrierea prizonierilor de război, cetăteni maghiari și români, se caracterizează prin următoarele date:

Luna	Cetăteni maghiari		Cetăteni români	
	Prevăzuți, prin hotărâre, pentru expediere	Expediați de facto	Prevăzuți, prin hotărâre, pentru expediere	Expediați de facto
Aprilie	10 000	7 019	3 300	4 767
Mai	10 000	9 459	3 300	5 950
Iunie	10 000	16 858	3 400	6 946
Iulie	11 000	10 855	6 650	6 852
August	11 000	10 422	6 650	7 739
Total	52 000	54 633	23 300	32 354

Pe perioada lunilor septembrie-decembrie a.c., au rămas spre a fi trimiși în lagărele pentru repatriere 39 169 de prizonieri de război, cu cetățenie maghiară, și 14 962, cu cetățenie română.

Din cei planificați a fi expediați în septembrie, 12 211 sunt prizonieri de război cu cetățenie maghiară, iar 5 661 de prizonieri de război, cu cetățenie română.

Celealte 26 958 de persoane, prizonieri de război cu cetățenie maghiară, și 9 031 de persoane, prizonieri de război cu cetățenie română, vor fi expediate în lagărele de repatriere în lunile octombrie și noiembrie a.c².

General-locotenent Filippov

RGVA, Fond 1p, opis 6, dosar 132, f. 34-35

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 904-905

NOTE

¹ Informație eronată. Corect, Sighet.

² Conform unei note din 22 decembrie 1948 a general-locotenentului M. Zetilov, adjunctul şefului Secției 1 din Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, în baza Ordinului nr. 00372/1948, din 9 aprilie 1948, în noiembrie 1948 au fost repatriați 8 923 de prizonieri de război români și maghiari, din care 8 247 de persoane sănătoase și 676 de persoane bolnave și epuizate. *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 527.

Documentul 254

Din raportul general-colonelului I.A. Serov, adjunctul ministrului afacerilor Interne al URSS, către A.N. Kosîghin, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri al URSS, privind eliberarea și repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne, potrivit situației de la 1 septembrie 1948

Strict secret¹

Ex. nr. 3

Nr. 1/18433

30 noiembrie 1948

Ca urmare a aplicării art. XXIV din Hotărârea din 11 mai 1948 a Biroului Consiliului de Miniștri al URSS, ministrul afacerilor interne al URSS, prezintând datele referitoare la eliberarea și repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne, potrivit situației de la 1 septembrie 1948, raportează că numărul celor eliberați și repatriați în această perioadă este: prizonieri de război – 2 384 698 pers., persoane interne – 146 297.

Prin Scrisoarea nr. 8/2/9388, din 6 octombrie 1948, a Ministerului de Finanțe al URSS, se aduce la cunoștință că numărul prizonierilor de război eliberați și repatriați în această perioadă este, potrivit datelor operative, de 2 377 157 de persoane, adică mai puțin cu 7 541 de persoane decât cifrele comunicate în prezenta scrisoare. Această diferență se explică prin primirea din teritoriu, în luna octombrie a.c., a unor documente care atestă eliberarea de facto a 7 541 de prizonieri până la 1 septembrie.

Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne a făcut o verificare completă a întregii documentații referitoare la eliberarea și repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne în perioada iunie 1945-1 septembrie 1948. În urma verificării, s-a constatat că, în perioada iunie 1945-1 septembrie 1948, numărul celor eliberați și repatriați – a căror eliberare și repatriere este confirmată prin documente corespunzătoare (acte în dublu exemplar/bilaterale cu anexă a listelor nominale; acte în dublu exemplar/bilaterale fără anexă a listelor nominale; liste nominale în dublu exemplar, fără acte; adeverințe ale reprezentanților statelor străine și liste nominale, cu menționarea bolii, utilizată ca argument pentru eliberarea din lagărele de front) – este: prizonieri de război – 2 279 241 pers., cu excepția a 100 025 pers. (prizonieri de război) predate la unități militare speciale și alte plecări, și persoane civile interne – 130 212 persoane (dovezi – anexa nr. 1; 16 albume – anexa nr. 2)².

Eliberarea și repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne s-a făcut pe baza hotărârilor Comitetului de Stat al Apărării, ale Consiliului Comisarilor Poporului și ale Consiliului de Miniștri al URSS, astfel: a) eliberarea și repatrierea pe cont propriu din lagărele de front; b) eliberarea din lagărele dislocate pe teritoriile Germaniei, Ungariei și al României și predarea celor eliberați reprezentanților autorităților străine; c) predarea celor eliberați organelor Direcției de repatriere din URSS.

Capitolul I

Eliberarea prizonierilor de război din lagărele de front și repatrierea lor pe cont propriu

În conformitate cu hotărârile nr. 8921/ss, din 4 iunie 1945³, și nr. 9843/ss, din 13 august 1945⁴, ale Comitetului de Stat al Apărării al URSS, au fost eliberați, în mod direct, de către lagărele de front, 98 293 de prizonieri de război, din care, în momentul eliberării, se aflau pe teritoriile: Ungariei – 37 256 pers.; Poloniei – 22 717 pers.; Germaniei – 14 056 pers.; Austriei – 11 866 pers.; Cehoslovaciei – 11 734 pers.; României – 664 pers.

Prin hotărârile respective ale Comitetului de Stat al Apărării, au fost stabilite categoriile de prizonieri de război care au făcut obiectul eliberării: invalizi, bolnavi cronic și foarte slăbiți, care nu puteau fi utilizati la activități în economia națională a URSS.

Eliberarea celor 98 293 de prizonieri de război s-a făcut pe baza rezultatelor activității comisiilor medicale, care au stabilit numărul acestor persoane, și care, pe de o parte, ca urmare a stării de sănătate, nu au putut fi direcționate către lagărele din spatele frontului din URSS și, pe de altă parte, au avut posibilitatea să meargă în țară cu transportul local. Îndeplinirea formalităților de eliberare s-a făcut pe bază de liste nominale cu cei care au făcut obiectul eliberării și al înmânării de adeverințe, cu model unic stabilit (modelul adeverinței – anexa nr. 3⁵). Prizonierilor de război eliberați li s-a cerut să semneze pe liste în momentul primirii adeverinței de eliberare. Tuturor prizonierilor de război eliberați li s-au asigurat echipamente complet de sezon, precum și provizii de hrană pentru 5 zile, aceștia îndreptându-se către țară pe cont propriu, cu diverse mijloace de transport.

Eliberarea celor 98 293 de prizonieri de război este indicată, pe naționalități, în anexa nr. 1⁶.

Capitolul II

Eliberarea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne prin intermediul lagărelor de front și predarea lor nemijlocită organelor MVD și reprezentanților statelor străine

Prin hotărârile Comitetului de Stat al Apărării, ale Consiliului Comisarilor Poporului și ale Consiliului de Miniștri al URSS, organele MVD au fost obligate să elibereze din lagărele de front, din cele din spatele frontului și din spitalele speciale prizonieri de război din corpul soldaților și subofițerilor, de următoarele naționalități: polonezi, cehoslovaci, iugoslavi, italieni, belgieni, olandezi, luxemburghezi, danezi, bulgari, americani, suedezi, elvețieni, greci și englezi; de asemenea, au mai fost eliberați prizonieri de război germani, maghiari, români și austrieci, și anume invalizi, bolnavii cronic și cei slăbiți, care, ca urmare a stării lor fizice, nu puteau fi utilizati la muncă.

În conformitate cu hotărârile Comitetului de Stat al Apărării, ale Consiliului Comisarilor Poporului și ale Consiliului de Miniștri al URSS, organele MVD au eliberat și predat direct reprezentanților autorităților străine, în total, 1 115 310 prizonieri de război și 75 298 de persoane interne.

Documentația întocmită pentru aceste efective îi împarte astfel:

Nr.	Categorii eliberate și predate	Eliberați și predați (în total)	În special, se confirmă			
			Cu acte și liste	Doar cu acte	Doar cu liste	Cu adeverințe
1.	Prizonieri de război	1 115 310	864 919	151 638	88 354	12 399
2.	Persoane interne	75 298	71 505	2 105	1 688	—
Total		1 190 608	936 424	153 748	88 042	12 399

Predarea prizonierilor de război și a persoanelor interne s-a făcut către reprezentanții următoarelor țări străine:

Denumirea țării	Contingente predate (în total)	Din care		Predare confirmată prin documente	Tipul documentelor			
		Prizonieri de război	Persoane interne		Acte și liste	Doar acte	Doar liste	Adeverințe
Germania	675 770	623 723	52 047	675 770	595 330	53 158	27 282	—
Ungaria	173 461	170 263	3 198	173 461	87 618	54 848	30 096	899
România	130 628	123 079	7 549	130 628	116 960	9 983	—	3 685
Austria	50 427	50 125	302	50 427	36 652	6 012	4 196	3 567
Polonia	105 489	98 829	11 660	105 489	72 568	10 785	22 136	—
Cehoslovacia	40 768	40 633	135	40 768	17 972	16 479	2 156	4 161
Iugoslavia	6 740	6 440	300	6 740	4 711	1 968	16	45
Franța	2 442	2 442	—	2 442	1 891	390	119	42
Finlanda	1 833	1 817	16	1 833	24	2	1 807	—
Anglia	91	91	—	91	91	—	—	—
Italia	111	111	—	111	111	—	—	—
Bulgaria	3	2	1	3	3	—	—	—
SUA	17	—	17	17	—	17	—	—
Luxemburg	1	1	—	1	1	—	—	—
Belgia	37	37	—	37	—	—	37	—
Ucraina de Vest	2 790	2.717	73	2 790	2 492	101	197	—
Total	1 190 608	1 115 310	75 298	1 190 608	936 424	153 748	88 042	12 309

Prizonierii de război și persoanele interne, eliberate prin intermediul lagărelor de front și predate, în mod nemijlocit, de către organele MVD reprezentanților statelor străine sunt indicate în anexa nr. 1, pe naționalități.

Capitolul III

Predarea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne către organele Direcției de repatriere ale URSS

În perioada iulie 1945-septembrie 1948, MVD al URSS a eliberat și predat organelor pentru repatriere – în conformitate cu decretele Comitetului de Stat al Apărării și ale Consiliului de Miniștri al URSS – 1 065 638 de prizonieri de război și 54 914 de persoane civile interne.

Documentația – pe naționalități și pe state, care interesează Ministerul de Finanțe al URSS – pentru prizonierii de război și persoanele civile interne, predate organelor de repatriere, se caracterizează prin următoarele date:

Nr.	Naționalitatea	Total predate	Din care, pe bază de documente					
			Prizonieri de război	Persoane interne	Cu acte și liste	Numai cu acte	Numai cu liste	Cu adeverințe
1.	Japoneză	340 212	336 507	3 705	340 212	—	—	—
2.	Maghiară	164 855	16 189	16 189	164 620	227	7	1
3.	Austriacă	57 502	182	182	56 897	553	52	—
4.	Română	34 549	7 010	7 010	34 139	335	75	—
5.	Italiană	18 684	89	89	9 493	5 934	295	2 962

6.	Iugoslavă	3 572	100	100	2 561	536	475	—
7.	Olandeză	2 194	56	56	2 112	19	63	—
8.	Finlandeză	2	2	2	2	—	—	—
9.	Bulgară	36	11	11	31	5	—	—
10.	Grecă	9	3	3	8	1	—	—
Total		621 615	27 347	27 347	610 075	7 610	967	2 963

Capitolul IV

Documente și date finale cu privire la prizonierii de război și la persoanele civile internate eliberate și predate

Documentația existentă la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, referitoare la persoanele eliberate și predate reprezentanților statelor străine și organelor Direcției pentru repatriere a URSS, în perioada iunie 1945-1 septembrie 1948, se caracterizează prin următoarele date:

Categorii de contingente	Total eliberați și predați	din care, pe bază de documente				
		Cu acte și liste	Numai cu acte	Numai cu liste	Cu adeverințe	Asigurarea documentației (%)
Prizonieri de război	2 279 241	1 915 937	161 204	186 729	15 371	100
Persoane interne	130 212	126 243	2 252	1 717	—	100
Total	2 409 453	2 042 180	163 456	188 446	15 371	100

În plus, au fost predate pentru constituirea unităților militare speciale 100 025 de prizonieri de război, din care:

- a) prizonieri de război predați pentru formarea unităților militare naționale române, ungare, poloneze, cehoslovace, iugoslave, precum și a unităților speciale – 57 III pers.;
- b) cetățeni unguri – reținuți în timpul luptelor de la Budapesta și considerați prizonieri potrivit Telegramei nr. 100 099/ș/42, eliberați direct din lagările Frontului 3 Ucrainean – 10 352 pers.;
- c) cetățeni ai URSS luați în compunerea armatei germane și predați altor organe – 21 406 pers.;
- d) cetățeni ai URSS luați în compunerea armatei germane și eliberați din lagările pentru prizonieri de război după verificare – 11 156 pers.

Lipsa datelor pentru ceilalți 5 432 de prizonieri de război se explică prin caracterul lacunar al evidenței, din perioada de început a eliberării.

.....

Adjunctul ministrului afacerilor interne,
I. Serov

RGVA, Fond ip, opis o6 e, dosar 8, f. 38-46
Publicat în *Voennoplennie v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 905-909

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului se găsește următoarea adnotare: „Tov. Denisov. Transmiteți [documentul] Secției a 2-a. Unde este punctul de vedere al tov. Kosîghin? Trebuie făcută o notă: ce stat și cât trebuie să plătească. T. Filippov. 10 ianuarie 1949.”

² Nu se publică. (notă ediția rusă)

³ Vezi nota 5, doc. nr. 193.

⁴ Vezi nota 2, doc. nr. 193.

⁵ Nu se publică. (notă ediția rusă)

⁶ Nu se publică. (notă ediția rusă)

Documentul 255

Raport cu privire la activitatea ziarului sovietic pentru prizonierii de război români „Graiul liber”

31 ianuarie 1949

Ziarul „Graiul liber” a început să apară în luna februarie 1942. Primul număr al acestuia a avut ca subtitlu „Ziar pentru prizonierii de război români”. Începând cu al doilea număr (din 2 martie 1942), ziarul a apărut cu subtitlul „Ziarul prizonierilor de război români”. Această modificare a fost luată din considerente tactice. Problema a constat în faptul că o parte din tirajul ziarului a fost folosită pentru propaganda privind demoralizarea armatelor adversarului. Această propagandă suna mai convingător într-un ziar al „prizonierilor de război” decât ar fi sunat într-un ziar „pentru prizonierii de război”; mai mult, ziarul „Graiul liber” publica multe articole și note trimise de prizonierii de război de naționalitate română din diferite lagăre. Astfel, ziarul „Graiul liber” a început să fie editat în calitate de organ central al prizonierilor de război români din URSS și a continuat să apară în această calitate până în ultimele sale zile.

În activitatea ziarului, se pot distinge cinci perioade care se deosebesc atât prin evenimentele importante, cu însemnatate politico-militară, care au avut loc atunci, cât și prin noile sarcini care au fost puse în fața redacției ziarului, în legătură cu aceste evenimente și în legătură cu creșterea treptată a nivelului cultural și politic al prizonierilor de război români.

Prima perioadă – din ziua apariției ziarului „Graiul liber” până la bătălia de la Stalingrad¹ (februarie 1942-februarie 1943).

A doua perioadă – de la bătălia de la Stalingrad până la ieșirea României din războiul hitlerist și trecerea ei de partea coaliției antihitleriste (februarie 1943-23 august 1944).

A treia perioadă – de la ieșirea României din războiul hitlerist până la capitularea Germaniei hitleriste (23 august 1944-9 mai 1945).

A patra perioadă – după terminarea războiului (1945-1946, inclusiv).

A cincea perioadă – după înființarea Secțiilor politice în lagărele pentru prizonieri de război (anii 1947-1949).

I. Ziarul „Graiul liber”, din ziua apariției până la bătălia de la Stalingrad (februarie 1942-februarie 1943)

În prima etapă a activității acestuia, obiectivul principal care a fost stabilit pentru redacția ziarului „Graiul liber” a fost de a trezi conștiința prizonierilor de război de naționalitate română și de a-i mobiliza pentru lupta activă împotriva fascismului, sub toate formele.

Pornind de la acest obiectiv principal, redacția ziarului „Graiul liber” și-a stabilit următoarele obiective:

1. Să demonstreze prizonierilor de război de naționalitate română caracterul nedrept și cotropitor al războiului pe care îl purtau Hitler și Antonescu, precum și caracterul legitim și eliberator al războiului purtat de către Uniunea Sovietică.
2. Să demonstreze prizonierilor de război de naționalitate română faptul că alianța cu Germania hitleristă și războiul de partea acesteia duc România spre dezastru, că țara este, în această perioadă, o colonie a lui Hitler, care livrează materii prime și carne de tun pentru obiectivele nebunești ale lui Hitler și Antonescu.
3. Să demonstreze că acest război se va termina, inevitabil, prin înfrângerea totală a Germaniei hitleriste și a sateliștilor acesteia, inclusiv a României.
4. Să demonstreze prizonierilor de război de naționalitate română faptul că unica modalitate de salvare a poporului român o reprezintă ieșirea imediată a României din războiul împotriva URSS, înlăturarea lui Antonescu și instaurarea unor relații prietenesti, adeverate între ambele țări, cu atât mai mult cu cât între popoarele rus și român au existat, încă din trecut, cele mai prietenesti relații, iar Rusia a acordat întotdeauna sprijin României în războaiele ei de eliberare împotriva turcilor și a germanilor.
5. Să le ofere prizonierilor de război români noțiuni elementare privind viața din URSS, sistemul social și de stat al acesteia, istoricul apariției statului socialist sovietic și dezvoltarea acestuia, politica de pace consecventă a acesteia și altele.
6. Să deschidă ochii prizonierilor de război români cu privire la situația grea a țăranilor români, a muncitorilor și a intelectualității muncitoare din România din acea perioadă și, în același timp, cu privire la luxul în care trăiau clasele exploatațoare pe seama celor ce muncesc, să trezească conștiința de clasă a prizonierilor de război români, muncitori și țărani.
7. Să prezinte lupta forțelor democratice, în frunte cu Partidul Comunist din România, pentru salvarea țării de la pieire, precum și luptele de partizani din țările ocupate de către Germania, și să faciliteze formarea mișcării antifasciste în lagăre.
8. Să-i unească pe prizonierii de război români în jurul ziarului „Graiul liber” și să creeze un grup de corespondenți.
9. Să ajute la demascarea și la izolarea elementelor dușmănoase din lagărele pentru prizonierii de război.
10. Să-i informeze regulat pe prizonierii de război de naționalitate română despre situația de pe fronturi, despre situația din URSS și din țările aliate ei și despre situația din țările „Axei”, în particular, despre situația din România.
11. Să reflecte, pe larg, viața din lagăre, prin publicarea în acest ziar a unor articole și însemnări ale prizonierilor de război.

Majoritatea cititorilor ziarului, adică prizonierii de război de naționalitate română, erau, în mare parte, țăranii luați prizonieri, care erau foarte înapoiati și care credeau, sub influența propagandei antisovietice, fasciste, în tot felul de scornele stupide despre statul sovietic și despre Armata Roșie. Foarte mulți dintre aceștia nici nu știau să citească și să scrie. În același timp, elementele dușmănoase din lagăre, în marea lor majoritate ofițeri,

duceau o propagandă deșanțată împotriva URSS, afirmând că drumul prizonierilor de război către casă „trece prin Stalingradul cucerit de germani și de români”.

Să stabilești legături cu astfel de cititori a fost dificil din multe alte cauze.

În primul rând, marea majoritate a cititorilor, a căror simpatie ziarul a putut să o cucerească mai ușor din cauza stării sociale a acestora, nu știau nici să citească, nici să scrie sau știau carte foarte puțin. Acestora li se ctea ziarul (dacă se ctea!), dar nu exista convingerea că cei care le citeau sunt tocmai oamenii potriviti pentru acest lucru, și nu niște elemente dușmănoase care interpretează în mod voit greșit tot ceea ce se scrisă în ziar. În prima perioadă, erau și puțini instructori politici cunoscători ai limbii române; astfel de instructori nu existau în toate lagările și, chiar dacă existau, nu puteau să acopere întreaga masă a prizonierilor de război.

În al doilea rând, în prima etapă, redacția ziarului lucra la nimereală, nu putea să găsească acel limbaj simplu – potrivit pentru oameni înapoiatați, speriați, timorați, care, înainte de război, nu văzuseră nimic, în afară de satul lor natal –, necesar majoritatii prizonierilor de război. Neajunsurile ziarului, din acest punct de vedere, au fost explicate de către unii lucrători ai ziarului prin faptul că limbajul nu se poate coborî, chipurile, până la nivelul unor țărani din Podul Iloaiei (sat aflat nu departe de orașul Iași). Un limbaj prea greoi pentru cititori rămâne, printre altele, un neajuns permanent al ziarului pe parcursul unei lungi perioade de timp.

În al treilea rând, personalul redus al colectivului de redacție nu oferea posibilitatea creării unei legături vii între redacția ziarului și lagăre. Foarte rar exista posibilitatea de a trimite în lagăre câte un lucrător al redacției, întrucât aceasta însemna, adesea, compromiterea editării numărului următor al ziarului. Uneori, s-a apelat și la astfel de compromisuri.

În pofida tuturor acestor greutăți inerente, redacția ziarului a reușit totuși să formeze un grup de corespondenți, din rândul prizonierilor de război. Dar ziarul primea corespondențe de la prizonierii de război nu numai prin colectivul său de corespondenți; de asemenea, scriau prizonierii de război, atât ca urmare a activității desfășurate cu ei în lagăre, de către instructorii politici, cât și din proprie inițiativă, ziarul devenind, astfel, tot mai apropiat de prizonierii de război, aceștia având tot mai multă încredere în el și dorința de a exprima, în paginile ziarului, tot ce îi frământă, tot ce gândesc ei, în prezent, în legătură cu Uniunea Sovietică și cu oamenii acesteia.

„În țara mea, pe mine nu m-a interesat politica. Până la sederea mea în Rusia Sovietică, eu am fost orb și numai în timpul prizonieratului mi s-au deschis ochii. Referatele și prelegerile pe care le-am ascultat, cursurile pe care le-am urmat mi-au clarificat multe lucruri și am putut să-mi dau seama că Antonescu și boierii români, întrând în serviciul lui Hitler, au înșelat și au trădat poporul nostru”, scria prizonierul de război Gheorghe Pârvan în articolul *Administrația lagărelor acordă o atenție mare prizonierilor de război români* (nr. 2, martie 1942).

În articolul *Noi muncim în exploataările de turbă*, prizonierii de război scriau: „Noi ne simțim obligați să muncim și mai mult, deoarece prizonierii de război ruși sunt supuși unui regim de exterminare în Germania și în România (...) pentru ca, în felul acesta, să răsplătim măcar puțin toate cheltuielile legate de întreținerea noastră și pentru grija deosebită față de noi. Noi singuri cerem să fim trimiși la muncă.” (nr. 12, 11 septembrie 1942)

Întrucât ziarul „Graful liber” prezenta corespondențe ale prizonierilor de război, în care era demascată propaganda hitleristă privind prizonieratul din URSS și în care, în cuvinte simple și accesibile, prizonierii de război scriau despre viața lor în prizonieratul

sovietic și își chemau camarazii – care încă luptau în rândurile armatei hitleriste – să se predea și, prin acest gest, să-și salveze propria viață, în numele familiilor lor și în numele țării, o parte din tirajul ziarului, cum s-a menționat deja mai sus, era difuzată printre armatele adversarului. Propaganda pentru demoralizarea armelor adversarului, prin ziarul „Graiul liber”, a fost mult mai eficientă datorită faptului că era făcută prin intermediul soldaților și a ofițerilor români, care cunoșteau bine psihologia compatrioților lor și care, atunci, bineînțeles, se bucurau de o mare încredere din partea soldaților și a ofițerilor români aflați pe front, decât dacă această propagandă ar fi fost dusă de către „bolșevicii” cu care propaganda hitleristă îi speria pe soldații români demoralizați, de pe front.

Deja, primul număr al ziarului a publicat apelul primei Conferințe a prizonierilor de război români din URSS, sub titlul *Salvarea României o reprezentă încetarea imediată a războiului și înlăturarea lui Antonescu*. Acest apel a fost adresat poporului român și armatei române.

Ziarul a publicat apelurile și rezoluțiile din diferite lagăre, i-a mobilizat pe prizonierii de război (prin intermediul prizonierilor de război activiști) pentru convocarea de conferințe în toate lagărele, la care să se redacteze apeluri către armata română pentru ca aceasta să înceze măcelul săngeros și să-și salveze patria.

Rezoluția prizonierilor de război români din Lagărul nr. 100, prin care a fost aprobat apelul primei Conferințe a prizonierilor de război români, se termina cu următorul apel către soldații și ofițerii români aflați pe front: „Predați-vă Armatei Roșii! Prin aceasta, veți sprijiniț țara noastră, grăbind înfrângerea bandelor hitleriste. Prin aceasta, veți aduce pacea și eliberarea țării noastre de sub jugul germano-fascist. Prin aceasta, vă veți salva propria viață și viața familiilor voastre! Jos războiul criminal! Jos fascismul care înrobește popoarele! Trăiască Armata Roșie, care luptă pentru eliberarea popoarelor de sub jugul fascist! Trăiască România liberă și independentă!” („Graiul liber” nr. 2, martie 1942). Ultima lozincă reprezentă și lozinca fiecărui număr al ziarului „Graiul liber” și este publicată în chenar, pe prima pagină.

Propaganda împotriva germanilor a fost relativ ușor receptată de către soldații și ofițerii români, întrucât aceștia îi urau pe germani, care îi priveau pe români ca pe niște slugi ale lor, iar germanii reprezentau, după spusele românilor, dușmanii tradiționali ai poporului român.

În rezoluția prizonierilor de război din Lagărul nr. 58 se vorbea despre faptul că prizonierii de război români din acest lagăr aderă, din tot sufletul, la apelul primei conferințe. Această rezoluție se termina cu următoarele cuvinte: „Români, oprimi catastrofa care amenință patria noastră! Cu arma în mâna, cu regimenter, cu divizii, cu corpuri de armată, intrați în luptă împotriva germanilor, care sunt dușmanii adevărați ai poporului român! Înlăturați guvernul trădător al lui Antonescu! Izgoniți-i din țara noastră pe barbarii germani! Jos războiul criminal! Trăiască România liberă și independentă!” („Graiul liber” nr. 9, iulie 1942).

În legătură cu semnarea tratatelor anglo-sovietice² și sovieto-american³, Lagărul nr. 100 a trimis ziarului o rezoluție, în care prizonierii de război români cereau ieșirea imediată a României din război și încheierea păcii separate cu țările aliate, în primul rând cu URSS (nr. 11, iulie 1942).

Este interesantă rezoluția prizonierilor de război români din Lagărul nr. 50, în care aceștia propun:

- 1) să fie convocat un congres al delegaților tuturor prizonierilor de război, soldați și ofițeri români, aflați în URSS;
- 2) să fie inițiat un apel prin radio către toți soldații și ofițerii români;
- 3) să fie mărit tirajul ziarului „Graiul liber” pentru ca acesta să poată fi împrăștiat din aer, pe toată lungimea frontului și deasupra României;
- 4) soldații și ofițerii antifasciști să se adreseze soldaților români din prima linie a frontului, cu ajutorul megafoanelor;
- 5) să fie transmis la radio conținutul dezbatelor de la conferințele prizonierilor de război, ofițeri români;
- 6) ofițerii români, prizonieri de război, să elaboreze un apel către liderii politici ai României, iar acest apel să fie transmis la radio și difuzat, din avioane, sub formă de manifeste;
- 7) să fie redactat un apel către poporul român, care să fie transmis la radio și difuzat sub formă de manifeste („Graiul liber” nr. 28, 24 ianuarie 1943).

În afară de rezoluții și apeluri ale conferințelor și ale adunărilor prizonierilor de război români din diferite lagăre, ziarul „Graiul liber” a tipărit scrisorile prizonierilor de război, trimise în țară, în care era înfățișat adevarul cu privire la viața prizonierilor de război în URSS, ușurând, astfel, demascarea minciunii propagandei hitleriste. Printre aceste scrisori se numără și scrisoarea *Către toți soldații și ofițerii români combatanți și către familiile noastre din țară*, care a fost semnată de peste 30 000 de soldați și ofițeri români, prizonieri de război („Graiul liber” nr. 11, august 1942).

Este neîndoialnic că ziarul „Graiul liber” a avut un rol însemnat în propaganda privind demoralizarea armatelor inamicului.

Pornind de la sarcinile care au fost stabilite ziarului „Graiul liber”, în prima etapă a activității sale, ziarul a reflectat în paginile sale problemele privind caracterul nedrept și cotropitor al războiului hitlerist și caracterul just, eliberator al războiului Uniunii Sovietice, care a luptat nu numai pentru eliberarea propriei patrii, ci și pentru eliberarea tuturor popoarelor care gemeau sub jugul fascist, inclusiv a României. A reflectat problemele privind politica consecventă de pace a URSS, de la apariția statului sovietic, problemele privind sistemul social și de stat al acestia, prietenia dintre popoarele URSS, patriotismul oamenilor săi. A reflectat situația din România, politica slugii hitleriste, Antonescu, cel care a împins România într-un război criminal împotriva URSS, lupta forțelor patriotice din România, care văd, în mod just, în ieșirea din războiul hitlerist, unica salvare a României, situația din spatele frontului Germaniei hitleriste, situația pe fronturi etc. Modalitățile în care au fost reflectate toate problemele enumerate mai sus au fost dintre cele mai diverse: articole cu caracter narativ, sinteze, la care erau atașate hărți, buletine informative, ordine ale comandanților Armatei Roșii, scurte comunicate cu privire la situația din România, Germania și din alte țări ale „Axei”, articole despre URSS. Ziarul a fost bogat ilustrat cu fotografii despre viața din Uniunea Sovietică, viața din lagăr și de pe front, din România. Ziarul a tipărit povestiri și poezii ale scriitorilor și poetilor români progresiști (M. Sadoveanu, Gr. Alexandrescu, Al. Vlăhuță, C. Gane și alții), care povestea despre ororile ocupației României de către germani, în 1916, cât și despre viața țăranilor și muncitorilor români sub domnia moșierilor și a capitaliștilor.

Tinând cont de nivelul cititorilor săi, ziarul s-a străduit să publice, în măsura posibilităților, articole scurte și să insereze cât mai multe materiale ilustrative.

**II. Ziarul „Graiul liber” în perioada de la bătălia de la Stalingrad
până la ieșirea României din războiul hitlerist
și trecerea ei de partea coaliției antihitleriste (februarie 1943-23 august 1944)**

Victoria repurtată de către Armata Sovietică lângă Stalingrad a reprezentat punctul de cotitură în ceea ce privește starea politico-morală a prizonierilor de război din armata română. Această victorie a demonstrat forța Armatei Sovietice, caracterul mincinos al propagandei dușmanilor URSS și ai mișcării antifasciste, care erau prezenți în lagăre, printre prizonierii de război români, și care afirmau faptul că „Germania este invincibilă”, că „drumul spre casă al prizonierilor de război români duce prin Stalingradul cucerit de germani și de români”.

În această perioadă, ziarul „Graiul liber” a explicat pe larg însemnatatea istorică a victoriei repurtate lângă Stalingrad de către Armata Sovietică, impactul acesteia asupra parcursului ulterior al războiului, arătând, totodată, posibilitatea salvării României de la pieire, prin ieșirea la momentul oportun din războiul hitlerist.

Pe lângă acestea, ziarul a popularizat pe larg acțiunile patriotice ale prizonierilor de război români antifasciști, care luptau cu toate mijloacele avute la îndemână, pentru eliberarea și democratizarea României, a ajutat la demascarea și izolarea dușmanilor mișcării antifasciste din rândul prizonierilor de război, încercând să devină atât un organ viu și practic al luptei active a prizonierilor de război împotriva fasciștilor din propriile lor rânduri, cât și organ de mobilizare a acestora pentru lupta de eliberare a României.

Se poate afirma cu convingere că, în această etapă, ziarul și-a îndeplinit propriile obiective.

În articolul de fond *Antonescu distruge poporul român. Ce e de făcut?*, ideea de bază era următoarea: prizonierii de război români din URSS – parte inseparabilă a poporului român – trebuie să se pregătească pentru luptă. Ziarul a arătat că această luptă putea fi dusă atât cu ajutorul armelor, cât și printr-o muncă cinstită în URSS (nr. 35, 30 martie 1943). În nr. 37 din 15 mai 1943, în articolul *Antonescu a trădat independența României*, prizonierul de război locotenent Câmporeanu N. Ilie scria: „Poporul român trebuie să-și ia soarta în propriile mâini. Și el o să facă acest lucru: el are pentru aceasta destui fii destoinici, care îl vor conduce la o luptă decisivă, începută deja în țară împotriva canibalului Hitler. Independența României poate fi cucerită numai printr-o luptă hotărâtă”.

O influență deosebit de mare asupra prizonierilor de război, după propriile lor opinii, au exercitat-o următoarele trei articole, tipărite în numărul 74 din 7 iunie 1943: *Mișcarea antifascistă a prizonierilor de război ia amploare, Niciun lagăr fără grupă antifascistă!, Cine poate fi antifascist*.

Articolul *La luptă, în rânduri strâns!* al prizonierului de război locotenent I. Pavelescu (nr. 45 din 15 iunie 1943) se termină cu următoarele cuvinte: „Numai prin lupta de partea marii și glorioasei Armate Roșii, care luptă pentru dreptatea popoarelor și căreia îi dorim din toată inima victorie deplină, vom putea salva țara noastră de catastrofa care o amenință”.

În același număr, în articolul *Tovarăși, veniți cu noi!*, prizonierul de război soldat Costache Ion, din Lagărul nr. 45, scria: „Nu există nimic mai mare și nimic mai sfânt decât această luptă pentru eliberarea popoarelor iubitoare de pace. De aceea, noi vom fi mândri dacă vom participa la distrugerea fascismului. Noi nu ne temem de nimic. Nimici nu va mai fi în stare să ne abată de la drumul ales. Iar cei care vor încerca să facă acest lucru vor fi înălăturați ca niște nemernici și trădători de patrie. Noi ne mândrim cu

faptul că ne aflăm în rândurile antifasciștilor. Iar voi, cei care nu ați intrat încă în rândurile noastre, veniți cu noi, nu stați pe gânduri, nu vă temeți, trădătorii patriei și ai poporului vor primi ceea ce merită!"

La cele trei articole amintite mai sus, tipărite în ziarul „Graiu liber”, au răspuns foarte multe lagăre, prizonierii de război trimițând la redacția ziarului rapoarte privind crearea de grupe antifasciste în lagăre, făcând propunerî în legătură cu activitatea grupelor antifasciste și a comitetelor acestora.

Astfel, în această perioadă, dezvoltarea mișcării antifasciste în lagăre a demonstrat faptul că, în conștiința prizonierilor de război români, s-a produs o cotitură substanțială după bătălia de la Stalingrad. Ziarul „Graiu liber” (nr. 49 din 11 iulie 1943), în articolul de fond, a subliniat faptul că majoritatea covârșitoare a prizonierilor de război români a înțeles că participarea României în războiul Germaniei hitleriste a reprezentat cea mai mare nenorocire pentru țară, că aceasta duce la pieirea ei. Prizonierii de război români s-au convins că numai prin luptă se poate obține eliberarea României de sub jugul fascisto-hitlerist. Ziarul a subliniat că un număr important de prizonieri de război a pășit pe calea luptei hotărâte pentru salvarea poporului român și că mișcarea patriotică din țară, împreună cu mișcarea patriotică a prizonierilor de război români, trebuie să ducă la ieșirea rapidă a României din războiul hitlerist, la ruperea legăturii cu Germania hitleristă, la salvarea țării din bezna care o amenință.

Mobilizând masele de prizonieri de război români la lupta activă împotriva fascismului, ziarul a desfășurat, în același timp, o amplă campanie pentru ridicarea nivelului cultural și politic al prizonierilor de război români, pentru introducerea în rândul maselor de prizonieri de război a întrecerii antifasciste în muncă.

Ziarul i-a chemat pe prizonierii de război să organizeze cursuri pentru lichidarea analfabetismului, explicând, totodată, prizonierilor de război că boierii români au fost interesați ca muncitorii și țăranii să nu învețe carte, întrucât, în felul acesta, ei pot fi mai ușor exploatați.

În paginile ziarului, au fost publicate rezultatele privind eradicarea analfabetismului în diferite lagăre, scrisori către redacție de la prizonierii de război care au învățat carte în URSS, facsimile ale scrisorilor acestora, cât și scrisorile acestor prizonieri de război, trimise acasă. Acest fapt reprezenta o mare încurajare pentru activitatea viitoare privind lichidarea analfabetismului printre prizonierii de război de naționalitate română.

Ziarul „Graiu liber” a făcut apeluri pentru crearea de cercuri politice, grupe culturale, îmbunătățirea gazetelor de perete, studiul individual al cărților și al materialelor publicate în ziarul „Graiu liber”, scriind despre rezultatele obținute în diferite lagăre, în această privință.

În aceeași perioadă, ziarul a publicat o serie de articole prin care s-a urmărit trezirea conștiinței de clasă a prizonierilor de război, muncitorii și țărani, pentru a-i face să înțeleagă importanța alianței dintre muncitorii și țărani în lupta lor împotriva exploatorilor și pentru construirea unei vieți noi, mai bune.

Ziarul a scris despre viața de mizerie a muncitorilor și a țăranoilor din România, despre exploatarea lor nemiloasă de către capitaliști și moșieri, despre bătăile și uciderea lor prin împușcare, atunci când se răsculau să-și ceară drepturile, despre viața plină de lux a boierilor, arătând că numai prin unitatea celor ce muncesc și printre-o luptă dârză împotriva tuturor acestor dușmani ai muncitorilor și ai țăranoilor poate fi dobândită o viață mai bună.

Ziarul a acordat, în această perioadă, o atenție deosebită propagandei despre Uniunea Sovietică. Materialele despre URSS încep să prevaleze, în comparație cu toate celelalte materiale publicate în ziarul „Graiul liber”. În articolele bogat ilustrate li s-au oferit, într-o formă accesibilă, noțiuni despre societatea sovietică socialistă. Întrucât majoritatea prizonierilor de război români era reprezentată de țărani, în ziar s-au publicat, în primul rând, articole referitoare la sistemul colhoznic. În aceste articole, se povestea ce sunt colhozurile, care sunt avantajele lor, cum au trăit țărani în Rusia, înainte de colhozuri, cum muncesc țărani în colhozuri, cum este distribuită recolta în colhozuri, despre viața colhoznicilor și altele. Iată unele articole din această rubrică: *Apariția Statului sovietic* (nr. 41, din 15 mai 1943), *Cui aparține pământul în URSS* (nr. 42 din 23 mai 1943), *Ce este un colhoz* (nr. 43 din 31 mai 1943), *URSS – țara celei mai înaintate agriculturi* (nr. 49 din 11 iunie 1943), *Oamenii sovietici dețin proprietate privată* (nr. 31 din 14 februarie 1944), *Armata Roșie apără viața, libertatea și demnitatea popoarelor* (nr. 38 din 22 aprilie 1943), *Cui îi aparține pământul în România și cui aparține pământul în URSS* (nr. 42 din 23 mai 1943) și alte articole și însemnări despre Uniunea Sovietică.

Ziarul a acordat o mare atenție muncii prizonierilor de război, căutând metode pentru a stimula productivitatea acesteia. Ziarul „Graiul liber” a subliniat importanța activității prizonierilor de război în lupta lor antifascistă pentru eliberarea României, și chema pe prizonierii de război români să muncească intens, după exemplul oamenilor sovietici, să producă mai mult și mai bine, să organizeze, în acest scop, întrecerea antifascistă atât între ei, cât și între prizonierii de război români și cei de alte naționalități.

În afară de articolele consacrate activității prizonierilor de război, ziarul a publicat dări de seamă ale conferințelor cititorilor, în care, pe lângă problemele privind conținutul ziarului „Graiul liber”, campaniile organizate de redacție și activitatea corespondenților ziarului „Graiul liber” din lagăre, au fost dezbatute, de asemenea, probleme privind întrecerea în muncă și sarcinile asumate de fiecare.

La conferința cititorilor „Graiului liber”, care a avut loc la 28 mai 1943, a fost elaborat și semnat contractul de întrecere antifascistă dintre prizonierii de război români și cei de naționalitate italiană (vezi „Protocolul” publicat în numărul 50 al ziarului „Graiul liber”).

Ziarul a publicat foarte multe însemnări ale prizonierilor de război, cu apelul de a lucra mai bine, prezintând rezultatele întrecerii în muncă din diferite lagăre. În însemnările lor referitoare la obligațiile asumate, prizonierii de război i-au cheamat pe toți să muncească mai bine pentru a mulțumi Uniunii Sovietice pentru comportamentul uman față de ei, pentru grija față de ei, față de sănătatea lor, pentru buna întreținere, pentru ca, prin muncă, să ajute la distrugerea cât mai grabnică a fascismului și să răscumpere, măcar puțin, din vina participării la războiul hitlerist împotriva URSS.

Este interesant de subliniat faptul că, în această perioadă, redacția a început să primească scrisori din partea prizonierilor de război, în care aceștia rugau să se scrie în ziar despre o întreagă serie de probleme legate de orânduirea socială și de stat din URSS. (De exemplu, scrisoarea tipărită în numărul 50 al ziarului, *Despre ce cred eu că trebuie să scrie ziarul „Graiul liber”*.)

Este interesant de subliniat și faptul că mișcarea antifascistă din lagărele pentru prizonierii de război de naționalitate română nu era văzută ca ceva izolat de lupta forțelor patriotice din patria acestora. Prizonierii de război soldați – țărani de

naționalitate română – cer tot mai des ca mișcarea antifascistă a prizonierilor de război să mobilizeze forțele patriotice din țară pentru a lupta în continuare pentru exproprierea moșierilor și pentru împroprietărirea țăranilor cu pământ și cu inventar agricol, în condiții avantajoase, pentru o reformă fiscală, adică pentru o impozitare corectă, nu în folosul celor bogăți, pentru anularea datorilor agricole, pentru organizarea cooperăției etc. (de exemplu, articolul *Nevoie țăranilor români*, publicat în nr. 51 al „Graiului liber” din 25 iunie 1943).

În însemnările lor pentru ziarul „Graiul liber”, prizonierii de război au început să compare situația celor ce muncesc din România cu situația celor ce muncesc în URSS, au început să vorbească despre avantajele orânduirii sociale.

Dacă se compară nivelul însemnărilor din prima etapă de activitate cu nivelul însemnărilor prizonierilor de război după un an, se poate observa o diferență substanțială: s-a largit orizontul prizonierilor de război, ei deja gândesc altfel, nivelul lor politic a crescut în comparație cu nivelul din anul 1942.

În această perioadă, ziarul „Graiul liber” a continuat să explice prizonierilor de război români că loviturile puternice date armelor lui Hitler și ale lui Antonescu, de către Armata Roșie, vor accelera eliberarea României de sub jugul fascist.

Rolul ziarului și influența acestuia în rândul prizonierilor de război a crescut substanțial în acea perioadă.

În numărul 51, a fost publicat articolul de fond *Acum ori niciodată*, în care ziarul î-a chemat pe toți prizonierii de război români, patrioți cinstiți, să se unească în lupta antifascistă pentru a ajuta la salvarea României și a poporului român de la pieirea la care i-a condamnat alianța cu Germania hitleristă.

În același număr, a fost publicat articolul *Prietenia cu Uniunea Sovietică – garanția înfloririi viitoare a României*, cât și materiale referitoare la conferința prizonierilor de război din Lagărele nr. 160 și nr. 27, care chemau pe toți prizonierii de război să se unească, să înceapă acțiunile concrete pentru salvarea României.

În această campanie privind antrenarea maselor de prizonieri de război în mișcarea antifascistă și atragerea lor în acțiuni concrete, ziarul a acordat o mare atenție ofițerilor, încercând să separe elementele cinstite de ofițerimea bogată, printre care se aflau multe elemente reacționare, care continuau să ducă o propagandă dușmanoasă împotriva URSS.

Redacția a publicat în ziar rezoluțiile conferințelor ofițerilor antifasciști de naționalitate română, prizonieri de război. În aceste rezoluții, ofițerii cereau ieșirea României din război și încheierea tratatului de pace cu URSS.

Întrucât majoritatea ofițerilor din armata română, mobilizați în trecut, erau învățători, ziarul le-a acordat acestora o mare atenție, arătând că locul învățătorilor conștienți este printre antifasciști.

În această perioadă, ziarul a publicat foarte multe declarații și articole ale ofițerilor prizonieri de război, în care aceștia au scris despre convingerile lor antifasciste și despre intenția de a participa activ la mișcarea antifascistă.

În același timp, ziarul a publicat tot mai multe și mai multe materiale despre Uniunea Sovietică și despre situația din România.

Ieșirea Italiei din război a fost reflectată pe larg în paginile „Graiului liber”, cu scopul de a-i mobiliza și mai mult în lupta antifascistă pe prizonierii de război români. Ziarul a arătat că înfrângerile catastrofale suferite de armatele hitleriste și ieșirea Italiei din război au reprezentat argumente noi privind slabirea forțelor coaliției hitleriste în ajunul dezmembrării ei complete.

Ziarul a mobilizat sistematic pe prizonierii de naționalitate română la lupta activă împotriva fascismului.

Începând cu numărul 54 (din 25 septembrie 1943), ziarul a început să acorde o atenție deosebită constituirii primei divizii române de voluntari, din rândul prizonierilor de război. Această divizie trebuia să lupte cu arma în mâna împotriva fascismului, să lupte pentru eliberarea României, pentru înlăturarea lui Antonescu, pentru instaurarea în România a unui regim de largă democrație și pentru prietenia strânsă cu URSS.

În numărul 54 al ziarului „Graiul Liber”, a fost publicat *Apelul consfătuirii delegațiilor din lagărele pentru prizonieri de război de naționalitate română către toți prizonierii de război români din URSS*, în care, printre altele, se arăta faptul că războiul criminal al Germaniei hitleriste este pierdut, că România, jefuită de Hitler, cu sprijinul lui Antonescu, se află pe marginea prăpastiei, că războiul se apropie de teritoriul ei, amenințând cu distrugeri nemaiauzite.

Apelul arăta faptul că, pentru salvarea țării, sunt necesare următoarele acțiuni:

1) Încetarea imediată a războiului criminal împotriva URSS, rechemarea armatelor române de pe toate fronturile războiului hitlerist, ieșirea României din alianța țărilor „Axei”.

2) Alungarea forțelor armate germane din țară, utilizând toate mijloacele, începând cu refuzul aprovigionării germanilor și al oferirii de locuințe acestora; după aceea, internarea lor și, dacă este necesar, ridicarea armelor împotriva acestor stăpâni nepoftiți și nedoriți ai poporului român.

3) Încheierea imediată a păcii cu marile puteri democratice – URSS, Anglia, SUA – și stabilirea unor relații prietenești puternice cu acestea, în primul rând cu URSS, marele vecin de la Răsărit.

4) Înlăturarea guvernului care duce țara la pieire și formarea unui guvern nou, democratic, din patrioți cinstiți, care să asigure țării pacea, ordinea și libertatea.

5) Crearea noii României democratice, a cărei dezvoltare pașnică să fie dorită (*sic!*) de către toate popoarele.

Împreună cu acest apel, ziarul a mai publicat și alte articole ale prizonierilor de război, care, ulterior, s-au înrolat în Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”.

În același număr al ziarului, a fost publicat și articolul cu titlul *Cum să lucrăm în lagăr* al prizonierului de război român ofițer Ardeleanu, în care au fost expuse sarcinile cele mai urgente ale antifasciștilor, după Consfătuirea delegațiilor prizonierilor de război români. În articol se vorbește printre altele despre: „Scopul cel mai apropiat al activității noastre îl reprezintă: 1) aducerea la cunoștința tuturor prizonierilor de război a platformei politice a consfătuirii; 2) atragerea de noi adepti ai mișcării noastre, atragerea de partea noastră a celor care, din anumite motive, încă s-au abținut de la participarea la mișcarea noastră. Ce mijloace avem noi la dispoziție pentru atingerea scopului propus:

1) Conferințele. Este necesar ca, imediat după întoarcerea delegațiilor în lagăre, să se convoace conferințele activiștilor – prizonieri de război români, care să fie cei mai activi propaganisti în timpul absenței delegațiilor. Împreună cu aceștia, să se organizeze adunările generale ale tuturor prizonierilor de război români, la care să se prezinte dări de seamă în legătură cu consfătuirea și să se citească apelul consfătuirii delegațiilor prizonierilor de război români.

2) Discuții libere, de grup sau individuale.

3) «Graiul liber». Ziarul nostru constituie pentru delegați un uriaș sprijin în activitatea lor, îmbogățindu-i cu argumentarea necesară. Ziarul trebuie citit de către

toți prizonierii de război, iar delegații trebuie să se preocupe să fie organizate dezbateri publice pe marginea articolelor publicate în ziar. Pot fi folosite și numere vechi ale ziarelor. În lagărele pentru ofițeri, făcând trimitere la numeroase articole, ai căror autori sunt soldați, ofițerilor trebuie să li se arate spiritul combatant al soldaților, viziunea lor asupra lucrurilor și punctul lor de vedere în legătură cu ofițerii.

4) Gazeta de perete. Aceasta reprezintă organul de luptă din fiecare lagăr, în care trebuie să-și găsească reflectarea toate năzuințele noastre. Informațiile politice și buletinele informative despre război trebuie prezentate în gazeta de perete la momentul oportun. În același timp, în gazeta de perete trebuie zdrobiți dușmanii descoperiți în lagăre. Trebuie neapărat criticate nehotărârea și îndoielile celor care oscilează. Gazeta de perete trebuie să capteze atenția tuturor prizonierilor de război, atrăgându-i în calitate de colaboratori.

5) Munca și disciplina în lagăre. În luptă, nu există argumente mai convingătoare ale sincerității noastre decât munca exemplară și disciplina pe care trebuie să le arătăm noi, antifasciștii, în primul rând”.

În vederea unei mai bune mobilizări a prizonierilor de război români pentru o luptă activă, în articolul *Camarazi de luptă ai Armatei Roșii*, publicat în nr. 55 din 15 octombrie 1943, s-a arătat faptul că diviziile cehoslovace, create pe teritoriul URSS, luptă cot la cot cu Armata Roșie pentru eliberarea țării lor de sub jugul fascist. În articolul de fond, intitulat *La luptă pentru salvarea României*, din același număr, se spune: „Victoriiile Armatei Roșii oferă poporului român posibilități fără precedent de salvare a țării de sub dominația hitleristă, de ororile războiului hitlerist și de clica criminală a lui Antonescu. Oriunde s-ar afla românii – în țară, peste hotare sau în lagărele pentru prizonierii de război –, ei trebuie să folosească aceste posibilități și, prin hotărârea lor, prin lupta lor, prin jertfele lor, să salveze patria de la pieire.”

Ziarul a acordat o mare atenție victoriilor răsunătoare ale Armatei Roșii, arătând, în același timp, sursele forței și ale puterii Armatei Roșii, rolul eliberator al acesteia, viața soldaților sovietici, sursele patriotismului lor fără precedent.

Pe măsura trezirii conștiinței prizonierilor de război români, la aceștia s-a trezit și sentimentul de vină, de rușine pentru complicitatea la războiul împotriva Uniunii Sovietice și armatei acesteia și dorința de a răscumpăra această vină.

În nr. 56 din 16 octombrie 1943, prizonierul de război Cosma Dumitru, în articolul *Vom spăla pata de rușine*, scrie: „Astăzi, România stă însângerată și acoperită de rușine în fața întregii lumi civilizate. Popoarele care luptă împotriva hitlerismului nu au de unde să știe că majoritatea poporului nostru a fost, într-adesea, împotriva politiciei criminale a lui Antonescu. Acest fapt trebuie demonstrat. Numai prin luptă vom putea reabilita onoarea țării noastre. Pe umerii noștri, ai prizonierilor de război români, care văd mai clar decât frații noștri aflați în patrie, cade o mare responsabilitate, iar obligația noastră cea mai urgentă o reprezintă reabilitarea poporului nostru. Pentru aceasta, vom găsi mijloacele, noi trebuie să avem în acest scop doar hotărâre și curaj. Dragostea față de patrie, dorința de a scăpa de tirania hitleristă și de dictatura lui Antonescu, năzuința de a vedea propria patrie curată ca un cristal și înconjurate de încredere și simpatia altor țări ne vor arăta calea cea mai bună pentru atingerea acestui scop!”

Prizonierul de război Mânzăraru Vasile, în articolul *Democrația este garanția păcii*, publicat în același număr, ajunge la concluzia că, pe viitor, unica garanție a păcii pentru România va fi doar un regim democratic.

Un mare eveniment în viața prizonierilor de război români l-a reprezentat permisiunea guvernului sovietic de a se constitui unități militare de voluntari din rândul prizonierilor de război români.

În legătură cu acest fapt, nr. 57 al ziarului „Graiul liber” din 31 octombrie 1943 a fost tipărit pe hârtie specială, iar prima pagină, în două culori, a fost încadrată într-un chenar cu tricolorul național român. Pe prima pagină au fost publicate emblema Diviziei „Tudor Vladimirescu”, creată atunci, și raportul detaliat al Consfătuirii din 18-19 septembrie 1943 a reprezentanților prizonierilor de război români, unde s-a luat hotărârea de a se cere permisiunea guvernului sovietic de a se constitui unități militare române de voluntari.

Întreg nr. 57 al ziarului „Graiul liber” a fost consacrat acestui eveniment. În ziar au fost publicate articole ale ofițerilor superiori, ale celorlați ofițeri, ale sergenților și soldaților, în care prizonierii de război români își exprimau hotărârea de a lupta de partea Armatei Roșii pentru eliberarea României, pentru instaurarea unui regim cu adevărat democratic și pentru nimicirea completă a fascismului în țară. Ei au exprimat, de asemenea, mulțumiri poporului sovietic pentru încrederea acordată prizonierilor de război români, prin permisiunea de se constitui unități militare românești.

În următoarea perioadă, ziarul „Graiul liber” a continuat activitatea privind mobilizarea forțelor antifasciste pentru unități militare. Ziarul a alocat un spațiu amplu articolelor voluntarilor, popularizării lozincilor și scopului diviziei. Alături de ziarul diviziei, ziarul „Graiul liber” i-a educat pe voluntari în spiritul celei mai severe discipline, în spiritul sacrificiului, al patriotismului. Acestea a publicat numeroase articole despre Armata Roșie, care prezintau pilde de vitejie și eroism ale ostașilor și ofițerilor sovietici, în numele unor țeluri mărețe.

Ca să arate cititorilor săi prototipul noii armate române democratice, ziarul a popularizat toate laturile vieții Diviziei „Tudor Vladimirescu”, școlile de ofițeri create în cadrul diviziei, în care elementele demne din rândul soldaților se pregăteau să devină ofițeri, disciplina în divizie, disciplina fără folosirea bâtelei, disciplina conștientă, căreia, cu bucurie, i se supuneau soldații viitoarei armate democratice a României.

Începutul anului 1944 a fost marcat de înaintarea rapidă a armatelor sovietice spre teritoriul românesc.

În legătură cu acest fapt, ziarul „Graiul liber” a arătat, și nu a încetat să arate până la 23 august 1944, necesitatea ieșirii României din război, înainte de momentul când războiul va ajunge pe teritoriul ei. Ziarul a explicitat prizonierilor de război români că niciodată clica criminală a lui Antonescu nu va face acest lucru, însăcăt ea în totalitate s-a vândut lui Hitler, că ea preferă să-i permită lui Hitler să distrugă toată țara. Din această cauză, scria ziarul, fiecare prizonier de război român, ca de altfel întreg poporul român, trebuie să fie gata de luptă pentru a-i alunga pe nemți, pentru a-l înălătura pe Antonescu, pentru a crea un guvern cu adevărat democratic, care va apăra interesele celor ce muncesc, va fi un prieten sincer al Uniunii Sovietice, singura țară care într-adevăr vrea și poate să acorde sprijin României.

Ziarul a arătat prizonierilor de război că Uniunea Sovietică este adevăratul prieten al popoarelor mici, că aceasta a permis să se formeze pe teritoriul URSS unități militare poloneze, cehoslovace și ale altor țări, care, împreună cu Armata Roșie, luptă pentru eliberarea propriilor țări.

În paginile ziarului, prizonierilor de război români li s-a prezentat lupta popoarelor cotropite de fascism, pentru libertatea și independența țărilor lor.

La dorința prizonierilor de război înșiși, ziarul a început să publice fragmente din opere beletristice. Au fost fragmente din romanul lui Gorki, *Mama*, fragmente din operele scriitorilor români progresiști, povestiri, nuvele, eseuri, poezii, care pot trezi conștiința de clasă a prizonierilor de război și pot să amplifice dorința de a lupta pentru construirea unei societăți noi, bazată pe dreptatea socială.

Prizonierii de război au publicat în ziar propriile amintiri care reflectau sărăcia fără margini a muncitorilor și a țăranilor români în timpul boierilor: *Din viața de mizerie* (nr. 72), *Satul Stejar* (nr. 76), *Din trecutul chinuit al țăranilor români* (nr. 67), *Greva de la exploataările de aur din Valea Crinului* (nr. 90) și altele.

Ziarul a deschis ochii prizonierilor de război români cu privire la esența orânduirii burgheze, a justiției burgheze, a rănduielilor fasciste ale regimului Antonescu. În această perioadă, s-au publicat foarte multe articole referitoare la situația din România. Iată câteva dintre acestea: *Sistemul de impozitare din România* (nr. 68); *Cooperativele în România* (nr. 68); *Ocrotirea sănătății în România* (nr. 65); *Justiția în România* (nr. 69); *Cum jefuiesc țara lacheii lui Hitler* (nr. 70) și altele.

Redacția ziarului a publicat atât o serie de articole istorice – o parte dintre acestea fiind scrise de înșiși prizonierii de război, despre relațiile prietenești ale poporului român cu popoarele slave, în special cu poporul rus, despre rolul eliberator al Rusiei în viața poporului român – , cât și articole care tratează rolul eliberator al Armatei Roșii pentru România și necesitatea prieteniei cu URSS.

În articolele și însemnările consacrate Uniunii Sovietice, ziarul, vorbind despre sistemul sovietic al statului, a subliniat rolul de organizator și conducător al partidului și al conducătorilor acestuia în viața poporului sovietic: *Lenin – creatorul marelui stat sovietic*, *Poporul sovietic își conduce singur țara* (nr. 69), *Uniunea popoarelor libere* (nr. 74), *Bugetul marelui stat sovietic* (nr. 69), *În URSS asistența medicală este gratuită*, *Școala sovietică în timpul războiului* și altele.

În afara articolelor care înfățișau multiplele aspecte din viața Uniunii Sovietice, ziarul a introdus, pentru prima dată, rubrica de scurte însemnări despre Uniunea Sovietică: *Noutăți din Uniunea Sovietică*.

Merită interes metoda propagandei reciproce între prizonierii de război, aplicată de redacție prin intermediul publicării scrisorilor prizonierilor de război din divizie, adresate prizonierilor de război care se aflau încă în lagăre, sau prin publicarea scrisorilor prizonierilor de război către prizonierii de război din alte lagăre.

Astfel, prizonierul de război Cotaș Eugen Gheorghe, din Lagărul nr. 165, scria fratelui său Cotaș Gheorghe din Lagărul nr. 74: „Eu am aflat de la tovarășii din lagărul nostru că tu ești viu și sănătos. M-am bucurat că Armata Roșie ne-a salvat viața, ție, mie, mamei noastre și multor zeci de milioane de mame și de copii. Dar mă tem la gândul că tu, din anumite cauze, stai deoparte, în timp ce camarazii tăi din lagăr și poporul român sunt astăzi cu sufletul și cu trupul lor împotriva fasciștilor care ne-au târât în războiul criminal și jefuitor împotriva Uniunii Sovietice, care ne ajută acum ca și în trecut. Tu ești deja prizonier de doi ani, însă eu nu am văzut încă niciun cuvânt de-al tău în «Graful liber». De ce? Tu ești român, ești patriot?

Eu nu am uitat că tu ești ofițer și s-ar putea ca mâinile tale ca și mâinile altor ofițeri să fie pătate cu sângele nevinovat al copiilor, al femeilor și al bătrânilor sovietici sau, poate, cu revolverul în mâini tu ai «rugat» pe soldații români să lupte atunci când ei și-au dat seama că nu au de ce să facă acest lucru?

În cazul acesta, eu nu mai pot să te numesc frate, poporul te va judeca și te va pedepsi după merit.

Dacă este curată conștiința ta, strânge mâna prietenească întinsă de către poporul sovietic pentru salvarea României și a tuturor popoarelor subjugate de fasciști și mergi pe calea luptei nemiloase pentru nimicirea totală a hitlerismului în propriul lui bârlog și în țara noastră.

Numai astfel eu te voi putea numi român adevărat; numai astfel tu vei demonstra că nu ai nimic comun cu fasciștii germani și români.

Patria și mama noastră bătrâna, copiii tăi și nepoții se vor mândri cu tine, știind că te-ai luptat cu forțele întunericului, pentru libertate și pentru o viață fericită. Aștept răspunsul tău. Cotae Eugen Gheorghe, Lagărul nr. 165.”

Prizonierul de război voluntar Mihalache Marin scrie, din divizie [Tudor Vladimirescu], prizonierului de război Ștefănescu, din Lagărul nr. 160: „Eu mă aflu în divizie și mă pregătesc pentru luptă. Eu vreau să lupt ca să răzbun lacrimile soției tale, să lupt pentru lacrimile Ioanelor, Mariilor, Ilenelor care ne plâng. Eu vreau să trăiesc fericit lângă Ileana mea, dar nu aşa ca înainte, eu vreau să trăiesc într-o fericire nouă, liberă, pe care să nu mi-o poată răpi niciun Antonescu. Eu vreau să trăiesc într-o Românie în care nu m-ar mai trimite nimeni să mor pentru interesul străin, în timp ce copilașii noștri fac primii pași în fața ochilor plânsi ai mamelor lor, care se gândesc cu groază că tatăl, poate, deja nu mai este în viață”.

Între soldații și ofițerii Diviziei „Tudor Vladimirescu” și prizonierii de război români, rămași în lagăre, s-a stabilit o strânsă legătură prin ziarul „Graiul liber”.

Spre sfârșitul lunii martie 1944, armatele sovietice au ajuns la granița română, iar la 2 aprilie 1944, guvernul sovietic a publicat *Declarația guvernului sovietic*⁴.

De la intrarea Armatei Roșii pe teritoriul românesc și până la 23 august 1944, când, în urma glorioasei victoriei a armatelor sovietice, a fost înlăturat guvernul Antonescu și România a trecut de partea coaliției antihitleriste, ziarul „Graiul liber” a arătat sistematic, în articole și în note, caracterul eliberator al intrării armatelor sovietice pe teritoriul României, atitudinea prietenească a soldaților și a ofițerilor sovietici față de populația din regiunile eliberate ale României, sprijinul acordat de către armatele sovietice pentru reconstruirea satelor și orașelor României, distruse de război și de bombardamentele germane.

Ziarul a publicat multe declarații individuale și colective din partea diferitelor pături ale populației române din regiunile eliberate de către Armata Roșie, în care se sublinia atitudinea deosebit de umană a Armatei Roșii față de populația românească. În ziar a apărut o rubrică specială, intitulată „Prin România eliberată”.

După intrarea armatelor sovietice pe teritoriul românesc, prizonierii de război au început să trimită la redacție, pentru publicare, un uriaș număr de apeluri și scrisori către toată populația țării, către populația anumitor regiuni, orașe, localități, către muncitorii din fabrici și uzine în care prizonierii de război lucraseră înainte, cu îndemnul de a intra în luptă de partea Uniunii Sovietice pentru salvarea României de germani și de clica lui Antonescu, pentru a sprijini necondiționat Armata Roșie. O parte dintre aceste apeluri și scrisori a fost publicată în ziar, o parte dintre acestea, sub formă de manifeste, a fost difuzată în rândul populației României.

În această perioadă, ziarul „Graiul liber” a primit foarte multe cereri din partea prizonierilor de război, privind dorința lor de a lupta cu arma în mâna, împreună cu Armata Roșie, pentru eliberarea României.

Trebuie subliniat faptul că ziarul „Graiul liber” a folosit această perioadă pentru a-i mobiliza pe prizonierii de război în vederea creșterii productivității muncii. În întrecerea în muncă au intrat aproape toate lagărele și secțiile de lagăre.

În nr. 86 din 1 iulie 1944, a fost tipărită cererea prizonierilor de război din Lagărul nr. 81, Secția nr. 1, adresată comandanțului Diviziei „Tudor Vladimirescu”, ca acesta să permită echipei de prizonieri de război care obține cele mai bune rezultate în muncă să fie denumită echipa „Tudor Vladimirescu”; mai mult, prizonierii de război au arătat că ei aveau deja echipe care îndeplineau norma de la 150 până la 400% și chiar până la 650%.

Redacția a transmis cererea prizonierilor de război la destinație și, după un anumit timp, a primit un răspuns pozitiv care, de asemenea, a fost publicat în ziarul „Graiul liber”. Acest fapt a ajutat și mai mult la creșterea productivității muncii nu numai în Lagărul nr. 81, ci și în alte lagăre.

III. Ziarul „Graiul liber”, în perioada de la ieșirea României din războiul hitlerist până la capitularea Germaniei hitleriste (23 august 1944-9 mai 1945)

În legătură cu ieșirea României din coaliția hitleristă și semnarea armistițiului la 12 septembrie 1944, la Moscova, ziarul „Graiul liber” și-a desfășurat activitatea în următoarea direcție: a oglindit în paginile sale mersul evenimentelor, înaintarea rapidă a Armatei Roșii, care a oferit posibilitatea forțelor patriotice din România, în frunte cu Partidul Comunist, să înlăture guvernul Antonescu, urât de către poporul român, să-l arresteze pe acesta și să formeze un alt guvern⁵, să rupă legăturile cu Germania hitleristă și să treacă de partea Uniunii Sovietice și a aliaților acesteia. A reflectat politica nobilă a guvernului sovietic, subliniind că o astfel de politică poate fi dusă numai de către un stat socialist, stat al muncitorilor și țăranilor (*Armata Roșie eliberează România*, nr. 95; *Condițiile armistițiului*, nr. 57). În articolul *23 august – primul pas* (nr. 98), printre altele, se scrie: „23 august a pus capăt dictaturii lui Antonescu și războiului criminal; această dată reprezintă o mare victorie, dar este doar prima victorie. (...) Reorganizarea democratică profundă a țării în interesul poporului, iată problema care se pune la ora actuală și care cere o luptă intensă și plină de sacrificii din partea tuturor”.

Subliniind rolul hotărâtor al Armatei Roșii în lupta împotriva fascismului, ziarul a arătat faptul că, prin ieșirea României din războiul hitlerist, a fost dată o lovitură considerabilă Germaniei hitleriste și satelitilor rămași de partea ei.

În legătură cu evenimentele de la 23 august și cu semnarea condițiilor armistițiului, ziarul „Graiul liber” a publicat foarte multe articole ale prizonierilor de război, în care aceștia își exprimau hotărârea de a lupta pentru democratizarea României, indicând necesitatea de a înfăptui reforma agrară în țară, de a curăța în profunzime aparatul de stat de elemente fasciste, de a conferi drepturi politice autentice celor ce muntesc, de a înfăptui reforma școlară, pentru a facilita accesul la învățătură al celor ce muntesc etc. În același timp, ei au luat asupra lor obligația de a lupta până la capăt pentru instaurarea unor relații prietenești între URSS și România: *Pasul României* (nr. 95), *Timpuri noi, oameni noi* (nr. 95), *Pe calea eliberării* (nr. 97), *Distrugerea fascismului înseamnă eliberarea României* (nr. 99), *Muncitorii și guvernul* (nr. 93).

Prizonierii de război români din diferite lagăre au scris că ei sunt gata, toți ca unul, să lupte împotriva germanilor. În nr. 101 din 16 octombrie 1944, a fost tipărită Rezoluția adunării generale din Lagărul nr. 165, în care, printre altele, se spunea: „Adunarea generală a prizonierilor de război români din Lagărul nr. 165 îi cheamă pe toți prizonierii

de război antifasciști din URSS să fie gata la primul apel al Comandamentului sovietic, să pună la dispoziția acestuia toate forțele lor pentru cauza victoriei finale asupra Germaniei fasciste".

După 23 august și după semnarea condițiilor armistițiului, ziarul „Graiul liber” și-a schimbat într-o oarecare măsură conținutul, în conformitate cu evenimentele care au avut loc după 23 august 1944.

În primul rând, ziarul a început să publice materiale tot mai multe și mai variate despre URSS, despre sistemul economic, social și politic al acesteia, despre compararea acestuia cu sistemul capitalist, cu scopul de a ridica conștiința de clasă și politică a muncitorilor și țăranilor din rândurile prizonierilor de război români pe cea mai înaltă treaptă, pregătind antifasciști democratii veritabili, care, după întoarcerea acasă, să se poată integra în rândul luptătorilor pentru o Românie democratică și iubitoare de libertate.

În al doilea rând, ziarul a arătat, în paginile sale, dezvoltarea vieții economice și politice din România, ajutorul acordat acesteia de către URSS, pe de o parte, și atitudinea negativă a aliaților față de tendința forțelor democratice din România spre o transformare radicală a țării, cauzele atitudinii diferite a URSS și aliaților acesteia față de România; a demascat reacțiunea internă și externă și legătura dintre ele, a mobilizat masele de prizonieri de război la luptă, de partea forțelor democratice, în frunte cu Partidul Comunist din România, pentru instaurarea unui regim democratic autentic, care să distrugă rămășițele fascismului în țară, să ajute noua armată democratică a României care luptă de partea armatei sovietice împotriva armatelor hitleriste, să asigure celor ce muncesc drepturi și libertăți democratice și care să ducă o politică de prietenie strânsă cu URSS.

În al treilea rând, prezentând victoriile istorice de răsunet mondial ale Armatei Sovietice, ziarul a reflectat, totodată, și succesele Diviziei române „Tudor Vladimirescu” și ale altor unități române care luptau împreună cu Armata Roșie pentru eliberarea României, Ungariei și Cehoslovaciei, subliniind că, în trecut, armata română a suferit înfrângeri pentru faptul că lupta pentru interese străine, iar acum ea nu poate să nu învingă, întrucât luptă pentru o cauză dreaptă.

În al patrulea rând, ziarul a prezentat în paginile sale lupta altor popoare pentru libertate (a poporului bulgar, cehoslovac, polonez etc.).

În al cincilea rând, ziarul i-a mobilizat pe prizonierii de război pentru a spori, în continuare, productivitatea muncii, prin intermediul organizării de întreceri în muncă între ei.

În al șaselea rând, ziarul i-a îndemnat pe prizonierii de război români să studieze sistematic realitățile sovietice, comparându-le cu realitatea din țările capitaliste și, în particular, cu realitatea din România reaționară.

Ziarul a publicat, iar, ulterior, a comentat pe larg *Apelul Comitetului Central al Partidului Comunist Român* (nr. 100 din 9 octombrie 1944), în care Partidul Comunist din România a chemat muncitorii, țăranii, intelectualii cinstiți, soldații și ofițerii să ajute, prin toate mijloacele și pe toate căile, Armata Sovietică și armatele române, care luptau de partea ei, pentru a distruga definitiv fascismul.

În nr. 101 din 16 octombrie 1944, ziarul a publicat *Proiectul platformei Frontului Național Democrat*, elaborat de Comitetul Central al Partidului Comunist din România. În ziar se indică faptul că, la această platformă a Partidului Comunist Român, aderaseră: Partidul Social-Democrat, Partidul Popular Țăărănesc, Frontul Plugarilor, organizații muncitorești.

În același număr, s-a scris despre formarea Frontului Național Democrat și despre faptul că „partidele istorice” au refuzat să adere la acesta.

Popularizând linia Partidului Comunist Român, ziarul „Graiul liber” a explicat pe larg, printr-o serie întreagă de articole, platforma Frontului Național Democrat (FND), demascând, în același timp, comportamentul reaționar al „partidelor istorice” care refuzaseră să intre în FND. Ziarul a subliniat că această platformă nu este, desigur, unul și același lucru cu programul Partidului Comunist Român și că aceasta a fost creată pentru a uni toate forțele autentic democratice în lupta pentru făurirea unei României noi și progresiste.

În următoarele numere, ziarul le-a prezentat prizonierilor de război români nemulțumirea maselor populare din România față de guvernul reaționar al lui Sănătescu, favorit al „partidelor istorice”, a arătat mobilizarea continuă a forțelor democratice de către Partidul Comunist Român, care a atras tot mai mult masele populare de partea sa, mase care, la indicația acestuia, i-au alungat, fără aprobare prealabilă, pe primarii și pe prefectii fasciști și i-a înlocuit cu primari și prefecti democrați noi, care provineau din rândul maselor populare.

Prizonierii de război au reaționat energetic la toate evenimentele politice din patria lor. În articolele și în însemnările lor ei au scris că aderă la platforma [Frontului Național Democrat] (FND), au vorbit despre necesitatea democratizării țării, despre respectarea condițiilor de armistițiu, despre înfăptuirea reformei agrare și a unei politici democratice în problema națională etc. Prizonierii de război trăiau viața din patria lor.

Cele mai relevante, în acest sens, sunt următoarele note ale prizonierilor de război: *Platforma salvării* (nr. 105), *Se întorc refugiații* (nr. 105), *Cine vrea să ne conducă* (nr. 108), *Ce reprezintă reforma agrară pentru țărani* (nr. 109).

La 4 noiembrie 1944, ca urmare a sabotării evidente a condițiilor armistițiului de către guvernul român de atunci, Comisia Aliată de Control a înmânat prim-ministrului Sănătescu o notă în care cerea luarea de măsuri imediate privind îndeplinirea condițiilor armistițiului. După un timp, a avut loc formarea unui nou cabinet, în frunte cu același Sănătescu, alcătuit pe baza aceleiași majorități din „partidele istorice”.

În legătură cu toate aceste evenimente, ziarul „Graiul liber” a explicat pe larg politica criminală antinațională a „partidelor istorice” care, cu sprijinul membrilor lor în guvern, sabota îndeplinirea condițiilor de armistițiu și democratizarea țării, adunând, totodată, în jurul lor toate elementele fasciste reaționare, în frunte cu legionarii, terorizând, în multe cazuri, masele, organizând acte de sabotaj în industrie și în agricultură, chemând țărani să nu însământeze ogoarele etc. (*Ministerul Afacerilor Interne îi ascunde pe legionari*, nr. 109; *Cum este sabotată campania de însămânțare în România*, nr. 109).

În același timp, ziarul a prezentat lupta forțelor cu adevărat democratice, în frunte cu Partidul Comunist din România, și a reprezentanților acestora în guvern, pentru curățarea aparatului de stat de elemente dușmănoase și reaționare, pentru arestarea criminalilor de război și a fasciștilor (*Presă democratică cere arestarea criminalilor de război*, nr. 110 din 19 decembrie 1944; *Trebui să se petele trecutului*, nr. 110; *De ce fel de guvern are nevoie țara*, nr. 110 și altele).

Referitor la aceste evenimente din România, prizonierii de război, solidarizându-se cu Frontul Național Democrat din România, și-au luat angajamentul de a lucra mai bine pentru a ajuta la nimicirea definitivă a fascismului, la consolidarea relațiilor de prietenie

cu Uniunea Sovietică. În această direcție, trebuie remarcată rezoluția, deosebit de clară, a 2 104 prizonieri de război români, din Lagărul nr. 185, publicată în nr. III al ziarului, din 26 decembrie 1944.

Al doilea cabinet Sănătescu nu a putut să se mențină mai mult de o lună. La 6 decembrie 1944, el a fost înlocuit cu cabinetul generalului Rădescu. Si în acest guvern, rolul conducător aparținea „partidelor istorice”. Acestea au strâns în jurul lor toate forțele reacționare ale țării, împotrivindu-se, din toate puterile, realizării programului Frontului Național Democrat și îndeplinirii condițiilor de armistițiu, organizând acte provocatoare în spatele frontului sovietic.

„Graiul liber” a explicitat prizonierilor de război această politică criminală, devoalând esența antidemocratică, antipopulară și antisovietică a acesteia, arătând și subliniind, totodată, profunda nemulțumire a maselor populare din România față de politica lui Rădescu. Ziarul a arătat linia corectă și consecventă a FND, în frunte cu Partidul Comunist din România, inițiatorul și conducătorul lui, linie care a găsit susținere din partea majorității covârșitoare a poporului român.

În paginile ziarului „Graiul liber”, au fost, atunci, reflectate toate evenimentele de mai mare sau de mai mică importanță, acțiunile și lupta maselor populare din țară împotriva fascismului și a reacțiunii.

La mijlocul lunii februarie 1945, majoritatea reacționară a „partidelor istorice” din guvernul Rădescu, văzând aderarea tot mai mare a maselor largi la FND și hotărârea fermă a acestora, de instaurare a guvernului FND, care să realizeze marile reforme sociale, propuse de către Partidul Comunist din România și înscrise în programul FND, a început o campanie îndărjită împotriva FND.

Ca răspuns la aceasta, lupta forțelor democratice împotriva guvernului reacționar al lui Rădescu s-a amplificat și mai mult. În multe orașe, au avut loc demonstrații și mitinguri⁶ cu lozincile „Jos guvernul reacționar al lui Rădescu! Noi cerem îndeplinirea cinstiță a condițiilor armistițiului, curățarea vieții sociale de acoliții lui Hitler, înfăptuirea reformelor democratice!”

Ca răspuns la acestea, Rădescu a dat ordin să se tragă în demonstranți, adică a început lupta armată împotriva poporului și împotriva organizațiilor democratice ale acestuia. Toate aceste acțiuni reacționare au provocat o profundă indignare în rândul maselor populare din România.

Ca să reflecte evenimentele amintite și să ofere posibilitatea prizonierilor de război de a se orienta în situația creată în România, pe lângă alte materiale, ziarul a publicat cuvântarea secretarului general al PCR, Gheorghe Gheorghiu-Dej, în care acesta a demascat politica trădătoare, antidemocratică a „partidelor istorice” și a guvernului Rădescu⁷ (nr. 119 din 20 februarie 1945).

La 6 martie 1945, sub presiunea maselor, cabinetul Rădescu a fost obligat să demisioneze. În locul acestuia, a fost format guvernul FND, în frunte cu Petru Groza. A fost primul guvern cu adevărat democratic, iar ziarul l-a popularizat pe larg.

La 8 martie 1945, guvernul P. Groza s-a adresat guvernului sovietic, în persoana tov. I.V. Stalin, cu rugămintea de a permite instalarea administrației române în Transilvania de Nord, asigurând că administrația română, care va fi instalată în această regiune, va urmări problema apărării drepturilor naționalităților care locuiesc acolo și se va conduce în acțiunile sale după principiile egalității, dreptății și democrației față de întreaga populație.

La 9 martie 1945, guvernul sovietic, prin scrisoarea generalisimului Stalin către prim-ministrul României și ministrul afacerilor externe al acesteia, a comunicat că este de acord cu satisfacerea cererii guvernului român.⁸

Referitor la aceasta, ziarul „Graiul liber” a reflectat pe larg actul mărinimos al guvernului sovietic și a subliniat uriașa lui însemnatate pentru România.

După 6 martie 1945 și după instaurarea administrației române în Transilvania de Nord, redacția ziarului „Graiul liber”, în rubrica despre România, a acordat o atenție deosebită activității guvernului privind reconstrucția economică a țării, curățarea aparatului de stat și a vieții sociale de elementele fasciste și profasciste și înfăptuirii reformelor economico-sociale, prevăzute în programul FND.

În paginile sale, ziarul a acordat o mare atenție problemei naționale și rezolvării acesteia în România. A arătat că necesitatea vitală pentru România era rezolvarea corectă a problemei naționale, pentru ca toate naționalitățile care locuiesc în România să poată trăi frătește și să muncească pentru înflorirea economică, politică, socială și culturală a României. Ziarul a publicat o serie de articole referitor la rezolvarea, cu adevărat democratică, a problemei naționale în Uniunea Sovietică.

În publicarea materialelor despre Uniunea Sovietică, ziarul „Graiul liber” a pornit de la următoarele sarcini pe care le avea de îndeplinit:

1. În afară de materialele curente privind înaintarea victorioasă a armatelor sovietice, să ofere sistematic prizonierilor de război date complete despre viața din URSS;
2. să explice prizonierilor de război unele probleme de istorie, într-un limbaj accesibil lor.

Redacția ziarului s-a străduit să prezinte materialele despre Uniunea Sovietică în aşa fel încât clarificarea unei anumite probleme despre URSS să coincidă, în limita posibilităților, cu ridicarea unei astfel de probleme în legătură cu România, ceea ce i-a ajutat pe prizonierii de război să înțeleagă atât evenimentele care se derulau atunci în România, cât și realitatea sovietică, ajutându-i, de asemenea, să înțeleagă legile dezvoltării ulterioare a României.

Iată unele articole publicate atunci în ziarul „Graiul liber”, pe următoarele capitole:

Armata Roșie. 1) *Rolul eliberator al Armatei Roșii* (nr. 95); 2) *Armata Roșie – eliberatoarea popoarelor* (nr. 119); 3) *Ofițer și luptător în Armata Roșie* (nr. 116); 4) *Lenin și Stalin – fondatorii Armatei Roșii* (nr. 120); 5) *Izvoarele forței Armatei Roșii* (nr. 120); 6) *Eroii populari ai Marelui Război de Apărare a Patriei – Liza Ceaikina⁹, Zoia Kosmodemianskaia etc.* (nr. 128); 7. În legătură directă cu România a fost tipărit articolul despre mareșalul Malinovski, sub comanda căruia a fost eliberat teritoriul României.

Apariția statului sovietic. 1) *Cum a ieșit victorioasă Revoluția din Octombrie* (nr. 104 din 4 noiembrie 1944); 2) *A 27-a Aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie* (nr. 104); 3) *Lenin – înțemeietorul statului sovietic*.

Statul sovietic și societatea sovietică. 1) *URSS – prezentare istorico-geografică* (nr. 114 din 16 ianuarie 1945); 2) *Organul suprem al puterii în URSS* (nr. 126 din 6 aprilie 1945); 3) *Organele puterii în orașe* (nr. 118 din 13 aprilie 1945); 4) *Slugile poporului – deputații sovietici* (nr. 118); 5) *Prietenia dintre popoarele URSS* (nr. 116 din 30 martie 1945); 6) *Constituția stalinistă – cea mai democratică constituție din lume* (nr. 109 din 12 decembrie 1947); 7) *Drepturile cetățenilor sovietici* (nr. 109); 8) *Grijă pentru mame și copii în URSS* (nr. 109); 9) *Copiii în statul sovietic* (nr. 121 din 3 martie 1945); 10) *Femeia sovietică* (nr. 122 din 10 martie 1945).

URSS – mare putere industrială. 1) *URSS este mare putere industrială* (nr. 98 din 25 septembrie 1944); 2) *Transportul feroviar în URSS* (nr. 107 din 28 noiembrie 1945);

3) *Industria sovietică* (nr. 114 din 16 ianuarie 1945); 4) *Războiul și construcțiile industriale în URSS* (27 aprilie 1945).

Sistemul colhoznic în URSS. 1) *Agricultura colhoznică* (nr. 114); 2) *Forța sistemului colhoznic* (nr. 121); 3) *Lenin și organizarea colhozurilor* (nr. 123); 4) *Planificarea satelor sovietice* (nr. 123); 5) *Construcția de locuințe la sate* (nr. 128); 6) *Comisariatul Poporului pentru Sovhozuri în URSS* (nr. 128); 7) *Ce a dat puterea sovietică țăranului uzbek* ș.a.

Munca socialistă. În articolele din această secțiune, ziarul a arătat prizonierilor de război în ce mod, spre deosebire de țările capitaliste, munca a devenit o faptă de onoare, de viteză și eroism în URSS. În această secțiune trebuie remarcate articole precum *Marea mișcare stahanovistă* (nr. 99), *Munca și cultura* (nr. 100), *Patriotismul țăranului sovietic* (nr. 103), *Stăpâna locomotivei cu abur* (nr. 106), *Patriotismul și munca* (nr. 109). În legătură cu explicarea problemei privind rolul sindicatelor sovietice, ziarul a publicat articoulul *Cum folosim noi cotizațiile membrilor* (nr. 111).

Economia socialistă. În acest domeniu, trebuie remarcate trei articole mari, tipărite în ziarul „Graiul liber”: *Principiile economiei socialiste* (nr. 106); *Triumful sistemului economic sovietic* (nr. 112); *Lenin și cooperăția* (nr. 115).

Rezolvarea problemei naționale în URSS. După cum s-a arătat mai sus, rezolvarea problemei naționale era atunci la ordinea zilei în România. De aceea, ziarul a acordat o atenție deosebită acestei probleme și, prin exemplul rezolvării ei practice în URSS, a demonstrat măreția politiciei naționale leninist-staliniste. Referitor la această problemă, ziarul a publicat o serie de articole teoretice, apărute în presa sovietică și expuse într-o formă mai simplă și mai accesibilă pentru prizonierii de război. Iată unele dintre aceste articole: *Lenin și problema națională* (nr. 115); *Prietenia dintre popoarele din URSS* (nr. 116); *zo de ani de existență a Turkmeniei Sovietice* (nr. 111); *Aniversarea glorioasă a Uzbekistanului* (nr. 112); *Kazahstanul* (nr. 116); *Gruzia* (nr. 117); *RSFSR* (nr. 118); *RSS Ucraineană* (nr. 125); *Bielorusia Sovietică* (nr. 128).

Politica externă a URSS. Pe lângă materiale oficiale (cuvântările tov. Stalin, ordinele tov. Stalin), în această perioadă, ziarul a publicat două articole pe această temă: *Politica externă a URSS* (nr. 108) și *Patriotismul sovietic cere sporirea drepturilor și independența altor popoare* (nr. 110).

În această perioadă au fost publicate câteva articole despre literatura și despre arta sovietică, fragmente din operele lui Aleksei Tolstoi, un articol despre carteau lui Leonov, *Invazia*, articole despre sportul sovietic, dar și multe articole care au înfățișat imaginea omului sovietic (*Primăvara*, *Cavalerii dreptății* de Ehrenburg, *Drumurile victoriei* de Sobolev și altele).

În privința vieții din lagăre, ziarul a reflectat-o în paginile sale, prin publicarea unei serii întregi de articole, scrisori, rezoluții ale prizonierilor de război, în legătură cu diferite evenimente politice din România, cu înaintarea victorioasă a Armatei Roșii și cu eliberarea Transilvaniei etc.

Este caracteristic faptul că însemnările prizonierilor de război despre propria lor viață în lagăr, despre succesele în muncă, au fost scrise cu însuflețire, iar întrecerea antifascistă era organizată în jurul unei anumite lozinci politice: „Totul pentru front!”, „Ca să ștergem pata coparticipării la războiul împotriva URSS”, „În semn de solidaritate cu forțele democratice din România”, „În legătură cu judecarea criminalilor de război”. În această perioadă, unii prizonieri de război și-au îndeplinit norma cu 600-1 000% și chiar peste (Lagărul nr. 68, Sectorul de lagăr nr. 3).

În articolele, însemnările lor, prizonierii de război și-au asumat obligația ca, după întoarcerea în patrie, să lupte pe toate planurile pentru victoria finală a forțelor democratice, pentru realizarea tuturor reformelor economico-sociale incluse în programul FND, pentru dezvoltarea și consolidarea prieteniei dintre poporul sovietic și poporul român.

IV. Ziarul „Graiul liber” după terminarea războiului (1945-1946, inclusiv)

În activitatea de propagandă a redacției române, în anul 1945, se pot distinge două perioade: perioada de până la terminarea războiului și perioada de după înfrângerea Germaniei hitleriste. În afară de aceasta, materialele de propagandă publicate în ziarul „Graiul liber”, până la 6 martie 1945, se deosebeau, în mareea lor majoritate, de materialele de propagandă publicate în ziar după venirea la putere a guvernului Groza. Nu este vorba de o linie de principiu, ci despre acele probleme noi care au apărut și pe care ziarul „Graiul liber” le oglindea pe larg, după venirea la putere în România a guvernului Frontului Național Democrat.

În perioada de până la terminarea războiului, după cum s-a amintit deja mai sus, ziarul „Graiul liber” a acordat o atenție sporită evenimentelor militare, explicând desfășurarea acțiunilor militare, caracterul inevitabil al înfrângerii totale a Germaniei hitleriste, iar, ulterior, și a Japoniei militariste. În ziar au fost tipărite multe articole despre lupta eroică a poporului sovietic și a Armatei Roșii împotriva cotropitorilor fasciști, despre legătura indisolubilă dintre Armata Roșie și poporul sovietic, despre războiul just al Uniunii Sovietice, despre resursele forței Armatei Roșii și ale statului sovietic, despre conducerea genială a Armatei Roșii, reprezentată de tov. Stalin și Comandamentul Suprem, despre imaginea morală a luptătorului sovietic și a comandanțului sovietic, despre legătura reciprocă dintre aceștia. Într-o serie întreagă de articole s-a scos în evidență misiunea eliberatoare a Armatei Roșii, rolul acesta în cauza eliberării din robia hitleristă nu numai a propriei țări, ci și a altor țări, în special în cauza eliberării României de cotropitorii germani. În același timp, articolele publicate în ziarul „Graiul liber” au demascat scopurile de cotropire, de jaf ale războiului Germaniei hitleriste, demonstrând strategia defectuoasă a comandamentului hitlerist, scoțând în evidență toți factorii care trebuiau să ducă la înfrângerea Germaniei hitleriste.

1. Una dintre sarcinile de bază pe care le-a avut ziarul „Graiul liber” atât în prima, cât și în a doua din etapele amintite mai sus a fost aceea de a oferi prizonierilor de război români o imagine corectă despre Uniunea Sovietică.

Pentru a demasca propaganda fascistă despre URSS, nu a fost suficient [ca redacția] să se limiteze la materialele informative cu privire la diversele aspecte ale vieții din Uniunea Sovietică, ci a fost necesar ca, de la un număr la altul, ziarul să prezinte, în multilateral și aprofundat, articole bine argumentate despre patria socialismului, cu scopul de a desființa minciuna despre Uniunea Sovietică, de a oferi prizonierilor de război noțiuni de bază despre orânduirea sovietică, nouă pentru ei, de a face din ei prieteni ai țării împotriva căreia ei au luptat.

Redacția ziarului românesc pentru prizonierii de război a îndeplinit sarcina pe care o avea astfel:

A adus la cunoștința prizonierilor de război informații economico-geografice privind Uniunea Sovietică, alocând acestui scop o pagină întreagă, sub titlul *Priviți harta URSS*. În continuare, în ziar a fost tipărită o serie de articole cu privire la esența organizării

Uniunii Sovietice: *Cine conduce statul sovietic; Sovietele ca formă a puterii de stat în URSS; Cum este aplicată puterea de stat în URSS; Puterea supremă în URSS; Sovietele – cea mai înaltă formă a democrației; Planificarea economiei sovietice; Planurile cincinale; Planificarea economiei naționale; Triumful sistemului economic sovietic; Industrializarea – baza forței statului sovietic; De la surcică la becul electric; Termoficarea în URSS; Electrificarea satelor sovietice; Banca de Stat în URSS; Finanțarea industriei sovietice; Cine conduce întreprinderile în URSS; Lupta pentru o tehnică nouă; Mișcarea stahanovistă în Uniunea Sovietică; Forța sistemului colhoznic; Lenin și organizarea colhozurilor; Tânărimea sovietică; Cresc veniturile țăranilor sovietici; Industria de mașini agricole; Întrecerea socialistă în agricultură; Strângerea recoltei în Uniunea Sovietică; La ferma de recorduri mondiale; Ce reprezintă o stațiune de mașini și tractoare; Câte stațiuni de mașini și tractoare sunt în URSS; Sovhozurile; Retribuția în URSS; Proprietatea privată în URSS; Grija pentru sănătatea celor ce muncesc în țara socialismului; Grija statului sovietic pentru muncitorii și pentru funcționari; La casa de odihnă a uzinei; Dreptul la locuință în URSS; Învățământul public în statul sovietic; Învățământul superior în URSS; Savanții sovietici transformă natura; Triumful științei sovietice; Școala superioară sovietică în plină înflorire; Școala de instruire și perfecționare în fabrici și uzine; Copiii în URSS; câteva articole despre grija statului privind mama și copilul; Medicina aeronautică în Uniunea Sovietică și altele.*

Multe articole, în special cele în legătură cu alegerile pentru Sovietul Suprem al URSS, au fost publicate cu referire la Constituția stalinistă. Comparând-o cu constituțiile altor țări, se sublinia faptul că aceasta reprezintă cea mai democratică constituție din lume. În ziar au fost publicate articole precum: *Democrația născută de Marea Revoluție; Drepturile cetățenilor sovietici; Alegerile pentru Sovietul Suprem al URSS; Drepturi egale la vot în URSS; Egalitate în drepturi în Uniunea Sovietică; Prietenia dintre popoare în statul sovietic; Statul sovietic și femeia; Uniunea Sovietică – federația de republici libere; Deputații Uniunii Sovietice; Darea de seamă a deputatului; Cum sunt alcătuite listele pentru alegeri în URSS.* În repetate rânduri, redacția a publicat și pagini tematice despre Lenin, Armata Roșie, eroismul femeilor sovietice, literatura sovietică. Sub titlul comun *URSS*, au fost publicate câteva articole, special alese, care reflectau forța Uniunii Sovietice, cu materiale și diagrame corespunzătoare, în care autorii înfățișau cum era Rusia țaristă până la Revoluția din Octombrie și ce a reprezentat Uniunea Sovietică înainte de război, în anul 1940. Paginile și articolele tematice erau consacrate și anumitor republici din compunerea URSS. Printr-un sir întreg de articole, a fost oglindită forța orânduirii socialiste, prietenia dintre popoarele URSS, unitatea acestora, patriotismul neprecupeștit al oamenilor sovietici care construiesc socialismul, fără să se ascundă, precum și toate dificultățile pe care a trebuit să le învingă poporul sovietic. În ziar, a fost oglindită munca eroică din spatele frontului sovietic în timpul războiului, au fost prezentate construcțiile care nu s-au oprit nici în timpul războiului și săntierele de după război, pe timp de pace, ziarul explicând importanța cincinalului stalinist postbelic, acesta prezentat ca un cincinal al belșugului. În afara articolelor precum *Constructorii, Construcția Hidrocentralei Farhad, Un nou centru al industriei sovietice – Rubțovsk, Colhozurile în timpul Războiului de Apărare a Patriei de către poporul sovietic, Orașul lui Lenin, Bazinul din Kuznețk, Planificarea satelor sovietice, Războiul și construcțiile industriale în URSS, Se construiesc sate noi, Reconstrucția Donbassului, Komsomolsk pe Amur, Leningradul astăzi, Electrificarea pe râul Zanga, Impresii din Tașkent și altele,*

ziarul a publicat, regulat, informații privind construcțiile din toate domeniile economiei sovietice.

Ziarul „Graul liber” a publicat numeroase articole despre atrocitățile și jafurile săvârșite de către cotropitorii fasciști pe pământul sovietic, despre distrugerile și nenorocirile uriașe pricinuite de către fasciști cetățenilor sovietici, cât și despre greutățile inimagineabile care a trebuit, din această cauză, să fie înlăturate de către oamenii sovietici, în lupta lor pentru restabilirea vieții îmbelșugate anterioare și pentru creșterea ulterioară a nivelului de viață al celor ce muncesc din Uniunea Sovietică.

Ca și în perioada precedentă, în ziar au fost publicate articole referitoare la politica externă a Uniunii Sovietice pe parcursul întregii sale existențe, despre absența scoperilor cotropitoare ale acesteia, despre respectul acesteia față de libertatea și independența altor popoare.

Având în vedere faptul că printre prizonierii de război români erau mulți ofițeri, adică intelectuali, care aveau o părere falsă atât despre cultura și literatura sovietică, cât și despre viața de toate zilele și despre cultura oamenilor sovietici, redacția „Graului liber” a publicat regulat articole despre viața omului sovietic, despre divertismentele lui culturale, despre literatura și arta sovietică, despre radioul sovietic. În afară de pagina tematică despre literatura sovietică, au fost publicate următoarele articole: *Literatura sovietică în timpul războiului*, *Marea viață* (Aleksei Tolstoi), *Invazia* lui Leonov, *Konstantin Simonov, scriitor sovietic, patriot*, *Gorki – mare luptător împotriva fascismului* și altele. De asemenea, au fost publicate eseuri și fragmente din diverse opere ale scriitorilor sovietici.

În ziar au fost publicate, în rezumat, atât articole despre pictorii sovietici, teatrul, cinematograful și baletul din URSS, cât și anumite articole, precum: *Kukrînixiⁿo*, *Galina Ulanova – mândria baletului sovietic*, *Vera Pașennaia – artistă a poporului URSS*, *Prov Sadovski, Tezaurul artei ruse* (Galeria Tretiakov), *Dmitri Șostakovici – compozitor sovietic*, *Baletul sovietic*, *Corul lui Piatnițki*, *Sezonul teatral de iarnă de la Moscova*, *Eu nu simt bătrânețea* (Gherasimov), *La ora 6 seara după război*, *Ea apără patria*, *Cinema pe câmp*, *Aici Moscova*.

Au fost publicate multe articole despre oamenii renumiți ai Uniunii Sovietice, despre Krivonos, Busîghin, Semivolos, Paşa Anghelina, Daria Garmaş, Zinaida Troîkaia, Tatiana Feodorova, precum și despre academicieni și realizările acestora.

În afară de materialele amintite mai sus, ziarul „Graul liber” a publicat, regulat, o cronică despre Uniunea Sovietică, în care erau reflectate atât realizările economice, culturale, științifice și tehnice, cât și evenimentele politice curente, cuvântările conducătorilor țării, chemările partidului și guvernului. Ziarul a republicat din ziarele sovietice multe articole ale lui Ehrenburg, Zaslavski, scrierile satirice ale lui Rîklin, ale fraților Tur (pseudonimul literar al scriitorilor sovietici **Tubelskii** Leonid Davîdovici și Rîjei Piotr Lvovici – n. trad.) poezile lui Marșak și altele.

Întregul material sovietic din ziar era bogat ilustrat.

2. Ziarul îi informa zilnic pe prizonierii de război cu privire la evenimentele din viața internațională atât prin scurte sinteze, cât și prin intermediul rubricii „În câteva cuvinte”. Ziarul publica și explica toate documentele de bază, de importanță internațională, din când în când publica sinteze pe teme internaționale, tipărea articole referitoare la situația din diverse țări, despre uneltele reacțiunii internaționale, despre şomajul din Anglia, despre problema reconversiei în America, despre lupta popoarelor pentru eradicarea fascismului și altele.

La rubrica „Pe urmele evenimentelor”, ziarul comenta și reflectă evenimentele importante ale zilei.

3. Una dintre sarcinile principale ale redacției privind reeducarea prizonierilor de război a reprezentat-o demascarea ideologiei fasciste și popularizarea luptei privind eradicarea rămășițelor fascismului. Acest fapt a fost cu atât mai important, cu cât mulți prizonieri de război români considerau că fascismul în România „este o marfă de import” și că odată cu alungarea germanilor din România a dispărut din rădăcini și fascismul.

În afară de articolele privind uneltele reacțiunii române și lupta forțelor democratice pentru eradicarea acestea, ziarul a retipărit din presa sovietică unele articole, cum ar fi: *Lecțiile trecutului și lichidarea agresiunii*, *Lecțiile istoriei*, *Militarismul german și concernele germane*, *Înfrângerea morală și politică a fascismului*, *Principalele premise de demilitarizare a Germaniei*, *Despre suspiciuni*.

În legătură cu Procesul de la Nürnberg a fost publicată o serie de articole care devoalau întreaga esență a fascismului, tendințele acestuia de nimicire și de înnobrire a popoarelor, planurile acestuia de transformare a țărilor Europei în propriile colonii: *Pe cine judecă popoarele lumii*, *În fața tribunalului internațional*, *Fapte ce îi demască pe tălharii hitleriști*, *Criminali în uniformă militară*, *Agresiunea fascistă în fața judecății poporului*, *Conștiința poporului cere pedepsirea criminalilor de război*, *Memorie pierdută și regăsită*, *Judecata mameilor*, *Un document care se referă și la România și altele*. În afara acestor articole, ziarul a tipărit articole și reportaje despre Procesul de la Nürnberg scrise de Ehrenburg, Tihonov etc.

4. Ziarul „Graiul liber” a publicat în mod sistematic atât articole care indicau căile de democratizare a țărilor din Europa, eliberate de cotropitorii hitleriști – Polonia, Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria, România etc. –, cât și articole care reflectau politica URSS privind acordarea de ajutor în vederea democratizării acestor țări. În ziarul „Graiul liber”, în această perioadă, au fost tipărite articole precum: *Oamenii sovietici în lupta pentru democrație*, *Lupta pentru democrație*, *Două democrații*, *Relații noi între popoare*, *Să le fie asigurate popoarelor pacea și libertatea*, *Dezvoltarea democrației în țările Europei de Sud-Est eliberate*, *Democratizarea României și a Ungariei*, *Lupta poporului bulgar*, *Victoria popoarelor slave*, *Renașterea economiei naționale a Bulgariei*, *În Norvegia eliberată*, *În China*, *În Republica Polonă* și altele.

5. Bineînteles că ziarul „Graiul liber” a acordat cea mai mare atenție problemelor românești. În fiecare număr, ziarul a publicat un amplu material despre România, sub formă de articole, grupaje de articole, cronică, reportaje, cuvântări, însemnări.

Majoritatea articolelor de fond erau consacrate situației din România. Lupta împotriva reacțiunii și a rămășițelor fascismului din țară, pentru curățarea aparatului de stat de elemente fasciste, lupta împotriva sabotorilor și a speculanților, lupta pentru democrație în România, toate acțiunile democratice ale guvernului Groza, pedepsirea vinovaților războiului, lupta pentru reconstrucția economică a țării, munca plină de abnegație a muncitorilor români pentru reconstrucția economiei românești, atragerea intelectualității române în lupta pentru democrație din România, reforma agrară din România, rezultatele acesteia, toate greutățile care stau în calea patrioților români, în lupta lor pentru o Românie nouă, ajutorul uriaș oferit României de către Uniunea Sovietică pentru cauza însănătoșirii economiei naționale a acesteia, dezvoltarea organizației ARLUS (Asociația de Prietenie cu URSS¹¹), toate realizările guvernului Frontului Național Democrat, dezvoltarea forțelor democratice din țară, [toate aceste teme] și-au găsit reflectarea în ziarul „Graiul liber”. Mai mult, ziarul a pus accent pe acele

probleme de care era preocupată, în acea vreme, și presa democratică română. Ziarul a explicitat sistematic prizonierilor de război faptul că situația economică grea în care se afla atunci România era rezultatul nu numai al războiului hitlerist, ci și al dominației germane în România, până la invadarea URSS-ului, și al desfrâului total al reacțiunii române în perioada Antonescu. Prinț-o serie de articole, ziarul a demonstرات denaturarea istoriei române, prin teoriile tendențioase reacționare ale „istoricilor” români. În aceste articole, ziarul român „Graul liber” a evidențiat sprijinul acordat de statul rus României, pe parcursul dezvoltării istorice a acestieia.

6. În perioada de până la sfârșitul războiului, ziarul „Graul liber” a reflectat pe larg viața prizonierilor de război din lagăre. Atunci, ziarul primea numeroase materiale din lagăre.

În ziar, au fost publicate articole, cum ar fi: *Viața din Lagărul nr. 63/3, Rezoluția din Lagărul nr. 75, Aportul nostru în luptă* (Lagărul nr. 101/6), *Scrisoarea activiștilor din Lagărul nr. 165, Un nou impuls în muncă* (Lagărul nr. 307/4), *Raportul antifasciștilor privind întrecerea, Prizonierii de război din Lagărul nr. 256/1 și FND, Lagărul nr. 27 răspunde activiștilor din Lagărul nr. 165, Vocea noastră și altele*.

Un alt tip de materiale primite din lagăre, ca și materialele primite mai târziu, aproape în exclusivitate din școlile [antifasciste], conțineau, în mare parte, articole politice care înfățișau creșterea indiscutabilă a nivelului politic al prizonierilor de război români. Acestea erau articole, după cum se exprimau ei însăși, „ale oamenilor care au început să vadă, care au început o viață nouă”. În aceste articole, prizonierii de război atingeau problema necesității luptei împotriva rămășițelor fascismului, nu numai în țară, dar și în lagăre, în rândul prizonierilor de război, demascau ideologia fascistă în toate manifestările ei, arătau esența „democrației” clictii conducătoare din România înainte și după venirea la putere a lui Antonescu, dădeau în vîleag întreg sistemul reacționar al conducerii din România până la venirea guvernului Groza, exploatarea și oprimentarea muncitorilor și funcționarilor, viața de robi a țărănilor, rămășițele orânduirii feudale din România.

În articolele lor, prizonierii de război au subliniat permanent rolul eliberator al Armatei Roșii, mărinimia poporului sovietic, comparând acestea cu jafurile săvârșite de contropozitorii români pe teritoriul Uniunii Sovietice. Vorbind despre politica criminală a clictii conducătoare din România, care a împins țara în războiul distrugător împotriva URSS, prizonierii de război, în articolele lor, scoteau în evidență și vina lor proprie, vina întregului popor român în legătură cu războiul de partea Germaniei hitleriste și necesitatea de a răscumpăra această vină printr-o muncă plină de abnegație aici, în URSS, prin lupta lor împotriva rămășițelor fascismului și pentru democrație în țară, după întoarcerea acasă, printr-un devotament fără margini față de poporul sovietic „și printr-o sinceră și veșnică prietenie față de URSS”.

Se poate spune cu convingere că ziarul „Graul liber” a jucat un rol important în problema reeducației prizonierilor de război români.

În legătură cu editarea numărului 100 al ziarului, prizonierul de război Behleanu Vasile scria: „Ziarul «Graul liber» este prietenul tuturor prizonierilor de război (...) El este învățătorul celor care vor să lupte pentru democratizarea țării noastre, pentru curățarea ei de fasciști, ceea ce va duce țara noastră spre fericire.”

Un alt prizonier de război, militarul activ Lăzărescu, scria în corespondență sa către ziarul „Graul liber”: „Ziarul nostru mi-a dat posibilitatea să-mi largesc orizontul politic, să văd ce politică duplicită au dus diferite partide din țara noastră. Aceasta m-a ajutat să-mi creez un ideal sfânt: să lupt pentru binele poporului și împotriva fascismului.”

În 1946, au fost editate 42 de numere ale ziarului „Graiul liber” (din care, 3 numere de 6 pagini). Pentru acest an este caracteristică o circumstanță care și-a pus o anumită amprentă asupra ziarului: problema era că, după terminarea războiului, în redacția ziarului „Graiul liber” rămăseseră doar 3 oameni – redactorul responsabil, redactorul principal și corectorul. În felul acesta, ziarul a fost lipsit de posibilitatea de a menține o legătură vie cu prizonierii de război, prin trimiterea membrilor redacției în diverse lagăre. Care era viața prizonierilor de război în lagăre, cererile lor, doleanțele lor, toate acestea redacția le afla numai prin intermediul corespondențelor prizonierilor de război. Dar aceste corespondențe veneau tot mai rar și în număr tot mai mic, în comparație cu anii precedenți. Este suficient să spunem că, în 1946, redacția a primit doar 114 corespondențe, din diverse lagăre, și 300 de corespondențe de la Școala antifascistă (corespondenții Școlii antifasciste pentru prizonieri de război au fost permanenți), în schimb, în anii 1943-1945, redacția ziarului a primit din lagăre de 3-4 ori mai multe articole și note.

Din corespondențele primite din lagăre, redacția a putut să publice doar 30%; articolele și însemnările prizonierilor de război soseau cu mare întârziere, întrucât, în diverse locuri, activitatea de expediere a corespondenței prizonierilor de război și a articolelor prizonierilor de război a fost prost organizată; aceste articole, care reflectau evenimentele la ordinea zilei, neputând fi publicate la momentul oportun, mai târziu nu avea rost să mai fie tipărite.

Ziarul „Graiul liber” a început să publice un mare număr de articole ale autorilor atrași nu din mediul prizonierilor de război. Astfel, „Graiul liber” s-a transformat din ziar „al prizonierilor de război” într-un ziar „pentru prizonierii de război”. Această transformare a fost determinată nu numai de cauzele amintite mai sus, ci și de cerințele acelor vremuri. După cum s-a subliniat la începutul acestei cărți de seamă, ziarul „Graiul liber”, în perioada sa de început, avusese drept sarcină nu numai reeducarea prizonierilor de război în spirit antifascist, ci și demoralizarea armatelor inamicului prin inamicul însuși, adică prin propaganda care era făcută de către propriii lui soldați și ofițeri, căzuți prizonieri în URSS. După război, ziarul s-a dedicat total sarcinii de a face din prizonierii de război de naționalitate română antifasciști consecvenți, care, după întoarcerea lor în patrie, să intre în rândurile luptătorilor pentru o Românie nouă, cu adevărat democratică, care să fie promotorii tuturor începuturilor noi din România. Însă redacția ziarului întâmpină o serie de greutăți în îndeplinirea sarcinilor sale reformatoare, din cauza îndepărțării deja cunoscute de cititorii săi. Pentru ușurarea și îmbunătățirea activității redacției, se cerea organizarea, în fiecare lagăr, a citirii regulate a ziarului de către prizonierii de război, refacerea colectivului de corespondenți, care să scrie în mod regulat pentru ziar. Era necesar, de asemenea, să se organizeze expedierea, la momentul oportun, a materialelor din lagăre.

V. Ziarul „Graiul liber”, după crearea secțiilor politice din lagărele pentru prizonierii de război (perioada 1947-1949)

La sfârșitul anului 1946, s-au înființat secțiile politice din lagărele pentru prizonierii de război. Această acțiune a avut drept scop intensificarea activității politice cu prizonierii de război aflați în URSS, facilitând, substanțial, activitatea redacției „Graiului liber”. Pe parcursul anului 1947, toate piedicile în activitatea ziarului, în primul rând distanțarea redacției ziarului de cititorii „Graiului liber”, au fost înlăturate treptat. S-a organizat din nou, în lagăre, colectivul de corespondenți; în lagăre și în secțiile de lagăr

s-au organizat lecturi colective și individuale ale ziarului, redacția a început să primească, regulat și în număr tot mai mare, corespondențe din lagăre. Efectivul redacției este încă foarte redus. La un moment dat, în redacție au rămas doar doi oameni – redactorul responsabil și corectorul –, dar acest neajuns din redacție este compensat, într-o mare măsură, prin două acțiuni: organizarea conferințelor cititorilor și înființarea redacției-dublură a ziarului „Graful liber”, din rândul prizonierilor de război care au absolvit Școala antifascistă.

Conferințele cititorilor, organizate atât în locurile respective, cât și centralizat, au contribuit la îmbunătățirea activității ziarului „Graful liber”. La aceste conferințe, a fost dezvoltată pe scară largă critica. Scoțând în evidență părțile bune ale ziarului, prizonierii de război vorbeau și despre unele neajunsuri ale acestuia, despre faptul că ziarul publică insuficiente materiale despre România, despre situația familiilor prizonierilor de război din țară, despre faptul că în ziar se publică insuficient material literar, că lipsește rubrica de sport, umor etc. Este interesant de subliniat faptul că, luând cuvântul la conferințele cititorilor, prizonierii de război legau problema funcționării ziarului de sarcinile lor concrete din locurile unde se aflau, de ridicarea nivelului lor cultural și politic și de sporirea productivității muncii. Prizonierii de război subliniau faptul că ziarul a contribuit la reeducarea prizonierilor de război într-un spirit democratic.

„Mulțumită ziarului «Graful liber» – a spus prizonierul de război Gelu Martin la conferința cititorilor din Lagărul nr. 265 – ideile antifasciste au pătruns adânc în sufletele prizonierilor de război.”

Prizonierul de război I. Ion a vorbit, la conferința cititorilor din Lagărul nr. 126, despre faptul că ziarul „Graful liber” a contribuit la îmbunătățirea stării politico-morale a prizonierilor de război.

Prizonierul de război Constantinescu Alexandru a spus, la o conferință a cititorilor, că ziarul „Graful liber” a ajutat la sporirea productivității muncii prizonierilor de război și că, datorită ajutorului acestuia, toată echipa sa a îndeplinit norma de producție cu 200%.

Este interesant de subliniat aprecierea dată ziarului la conferința cititorilor din Lagărul nr. 68/2, de către prizonierul de război Ciorică Pompiliu. Aceasta spunea: „Deși «Graful liber» este ziar pentru prizonierii de război, acesta nu se adresează prizonierului de război ca atare, ci se adresează prizonierului de război ca cetățean al statului român, prizonierului de război ca fiu al poporului român. Eu nu știu dacă am fost înțeles. Iată ce vreau să spun: Eu, Ciorică Pompiliu, în prezent prizonier de război, trăiesc în Uniunea Sovietică. Dar eu, înainte de toate, sunt român, sunt cetățean român care a trăit și va trăi în România. În felul acesta, ziarul «Graful liber» mă educă, având în vedere tocmai faptul că eu am trăit în România și voi trăi în România. El îi educă pe prizonierii de război români, cetățeni români, în spiritul progresului al democrației adevărate, îi educă drept apărători ai intereselor poporului, muncitorilor și țăranilor.

Pe prima pagină, ziarul publică în fiecare număr informații la zi. Eu vreau să subliniez faptul că tocmai aceste informații au o importanță foarte mare pentru educația noastră, întrucât ele ne dau posibilitatea să apreciem corect evenimentele.

A doua pagină a ziarului este dedicată vieții multilaterale din URSS. Chiar și pentru un analfabet sunt instructive fotografiile publicate în această pagină. Părerea mea este că bogăția și diversitatea materialelor publicate în această pagină pot servi ca materiale suficiente pentru un întreg discurs pe această temă”.

Echel Martin (Lagărul nr. 256/9) spunea: „Fascismul a lăsat urme nu numai în viața materială, dar și în cea spirituală. Trebuia anihilată otrava care a pătruns în țara noastră

prin presă, cărți, școală, armată etc. Iată că tocmai de aceasta s-a apucat și a lucrat și va lucra în această direcție redacția ziarului «Graiul liber». Acest ziar este în limba română și a pătruns în toate lagările de prizonieri de război și de persoane interne și, într-o mare măsură, a influențat crearea omului nou, democrat. Ziarul «Graiul liber» a făcut din noi antifasciști convinși. «Graiul liber» este redactat foarte bine”.

În rezoluția nr. 307/4 a Conferinței cititorilor din lagăr se spunea: „«Graiul liber» – organ central pentru educația culturală și politică a prizonierilor de război români din URSS – ne-a arătat drumul democrației adevărate. Datorită ziarului «Graiul liber» au fost puse bazele mișcării antifasciste a prizonierilor de război români din URSS”.

Însușindu-și critica din partea prizonierilor de război, exprimată la conferințele cititorilor, ziarul „Graiul liber” a început să acorde tot mai multă atenție problemelor românești, să publice în mod sistematic fragmente din opere literare, atât sovietice, cât și ale scriitorilor români progresiști, versuri, rebusuri, umor, străduindu-se, din toate punctele de vedere, să învioare ziarul.

Conferințele cititorilor au avut o importanță atât de mare pentru ziarul „Graiul liber”, încât redacția ziarului nu numai că a ascultat observațiile critice și dorințele prizonierilor de război, în scopul de a le lua în considerare în activitatea ei ulterioară, dar s-a convins de faptul că nivelul cultural și politic al prizonierilor de război români, în timpul șederii lor în URSS, a crescut considerabil, de faptul că, acum, redacția ziarului „Graiul liber” are de-a face cu un cititor de cu totul altă natură decât din anul 1942, că cererile acestui cititor au devenit mai mari și mai diverse, că unui astfel de cititor ziarul îi poate oferi articole propagandistice mai profunde, că ziarul trebuie să își intensifice activitatea pentru a oferi țării mai multe cadre pregătite.

Tocmai aceste probleme au fost abordate de către ziar în activitatea sa ulterioară. Crearea redacției-dublură a ziarului „Graiul liber” din rândul prizonierilor de război a reprezentat o acțiune extrem de importantă și eficientă a comandamentului secției antifasciste. Într-o mare măsură, această acțiune a ușurat și a îmbunătățit activitatea ulterioară a ziarului „Graiul liber”.

În redacția-dublură au fost cooptați patru prizonieri de război, dintre cei care au absolvit cu succes Școala antifascistă și care și-au format și aptitudini jurnalistice. Stăpânind foarte bine limba română și binișor limba rusă, aceștia s-au ocupat, în primul rând, de redactarea stilistică. În afară de aceasta, fiind prizonieri chiar de la începutul războiului, cunoșteau bine psihologia prizonierilor de război, diferite laturi ale vieții din lagăr, fiind deținuți în multe lagăre, știau ce probleme sunt neclare pentru prizonierii de război; ei cunoșteau, de asemenea, țara lor din trecut, fiind informați cu privire la schimbările care s-au petrecut în patria lor, după ieșirea României din războiul hitlerist și instaurarea orânduirii democratice și populare. În calitate de membri ai redacției-dublură, ei au sugerat problemele care trebuiau abordate urgent în ziar, ei își scriau articole destul de bune, într-o formă accesibilă pentru prizonierii de război și într-o limbă simplă și accesibilă. Putem afirma cu convingere că, de când s-a înființat redacția-dublură, limbajul ziarului a devenit cu mult mai simplu. Printre membrii redacției-dublură a fost și Nicolae Enuță, înzestrat cu aptitudini scriitoricești destul de bune. Reportajele acestuia, povestirile lui despre viața românească erau așteptate de către prizonierii de război cu mare nerăbdare. Fiul unui țăran sărac, ajuns cu greu învățător la sat, el cunoștea excelent viața țăranului român din trecut, avea capacitatea de a se apropia de prizonierii de război țărani, care constituiau majoritatea în lagăre, ajutându-i pe aceștia să devină partizani ai orânduirii colhoznice.

În afară de aceasta, redacția a avut acum posibilitatea de a trimite membrii redacției-dublură în diferite lagăre. În această perioadă, toți membrii redacției-dublură au fost trimiși în delegație prin lagăre. Acolo, au luat cunoștință nu numai de starea de spirit a prizonierilor de război din lagăre, adunând foarte multe materiale prețioase pentru redacție și înfințând în acele locuri un colectiv de corespondenți, dar au desfășurat în lagăre și în secțiile lagărelor o bogată activitate propagandistică: au susținut prelegeri și referate, au organizat seri de întrebări și răspunsuri etc.

Când a început repatrierea în masă a prizonierilor de război români, membrii redacției-dublură au plecat în țara lor și, acolo, își continuă activitatea pe aceeași linie a propagandei scrise în presă; toți aceștia lucrează ca redactori în organul central al CC al Partidului Muncitoresc Român, „Scânteia”; mai mult, Enuță conduce Secția „Viața de partid”. Unul dintre membrii redacției, Constantinescu Nicolae, a rămas încă un an, din proprie dorință, să lucreze în redacția „Graiului liber”. Acum acesta este în România și lucrează la organul central al ARLUS, „Veac Nou”.

Rolul ziarului „Graiul liber” în organizarea diferitelor campanii politice în lagărele pentru prizonierii de război

Nu a existat niciun eveniment politic important, atât în timpul războiului, cât și după terminarea acestuia, în jurul căruia ziarul „Graiul liber” să nu-i fi mobilizat pe prizonierii de război de naționalitate română pentru ridicarea nivelului lor cultural și politic, pentru creșterea productivității muncii acestora. Organizând campaniile politice, în mare parte în legătură cu evenimentele din România, ziarul a avut în vedere atât sarcinile prizonierilor de război din timpul șederii acestora în URSS, cât și sarcinile lor după întoarcerea în patrie. Scopul principal al campaniilor organizate a fost atragerea unui număr tot mai mare de prizonieri de război în rândurile antifasciștilor, aprofundarea cunoștințelor politice ale acestora, ridicarea nivelului ideologic al acestora și creșterea productivității muncii. În rezoluțiile lor, despre o campanie sau alta, prizonierii de război și-au luat angajamentul de a intra neîntârziat în rândurile luptătorilor pentru o Românie democratică și, în ultima vreme, pentru o Românie socialistă. Lozinca fiecărei campanii a fost de a învăța, de a-și ridica nivelul cultural și politic, de a învăța meserie, de a dobândi o calificare pentru a fi folositor patriei. Aici trebuie subliniat următorul moment interesant în dezvoltarea conștiinței prizonierilor de război. Dacă înainte, prizonierii de război și-au luau angajamentul, cu ocazia diferitelor campanii, de a-și ridica nivelul politic și de a munci mai bine, în ultimul timp, s-au angajat să sporească numărul de antifasciști, să convingă elementele oscilante, să-i demaște și să-i izoleze pe dușmani. Lozincile „Toți prizonierii de război care se întorc acasă trebuie să fie antifasciști convinși”, „Fără nicio secție de lagăr care nu-și îndeplinește norma de muncă” au devenit obișnuite pentru fiecare campanie politică. Mulți prizonieri de război și-au asumat obligația ca, după întoarcerea în patrie, să intre în rândurile Partidului Muncitoresc Român, să fie propagandiști consecvenți ai socialismului. Faptele au arătat, ulterior, că și-au îndeplinit aceste angajamente. Încă înainte de repatriere, prizonierii de război, în scrisorile și în rezoluțiile lor, adresate Partidului Muncitoresc Român, secretarului general al acestuia, Gheorghe Gheorghiu-Dej, și guvernului român, au afirmat că Partidul Muncitoresc Român, guvernul român se pot baza pe ei, că în țară se întorc niște contingente de oameni devotați patriei, antifasciști convinși, luptători pentru o democrație autentică, cei mai buni prieteni ai Uniunii Sovietice. Ziarul „Graiul liber”

a publicat scrisorile și rezoluțiile trimise la redacție, le-a comentat, i-a încurajat pe prizonierii de război să-și ridică nivelul politic, arătând atât în articolele redacției, cât și în articolele prizonierilor de război, sarcinile viitoare din țara lor natală.

Deja, cu mult timp înainte de înfăptuirea reformei agrare, cu mult timp înainte de naționalizarea mijloacelor de producție, cu mult timp înainte de judecarea criminalilor de război în România, ziarul „Graiul liber” a ridicat aceste probleme, vorbind nu numai despre necesitatea rezolvării lor, ci și despre caracterul inevitabil al dezvoltării economice și politice a României în această direcție. Prizonierii de război, pregătiți din timp pentru aceste evenimente, în momentul desfășurării acestora, le-au trăit foarte intens. Nu degeaba, în rezoluțiile lor legate de un eveniment politic sau altul, prizonierii de război au scris că, deși se află în Uniunea Sovietică, ei se simt parte integrantă a poporului român, care se află temporar departe de țară și care nu trăiește viața ei politică tumultuoasă. Pentru prizonierii de război români a devenit o tradiție sărbătorirea, prin adunări generale, mitinguri, prin organizarea întrecerii la învățământul politic și la locul de muncă, a tututor evenimentelor politice importante din patria lor. Munca politică desfășurată în lagăre, cu sprijinul ziarului „Graiul liber”, a făcut în aşa fel încât majoritatea prizonierilor de război români să devină cetăteni conștienți ai Republicii Populare Române.

Cu sprijinul ziarului „Graiul liber”, în lagăre, au fost desfășurate ample campanii politice, în legătură cu o serie de evenimente politice importante, cum ar fi: sărbătorirea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, confațuirea pentru crearea Biroului informativ al partidelor comuniste¹², înfăptuirea reformei agrare în România, ratificarea acordului de pace cu România, judecarea și sentințele pentru câteva grupuri de criminali de război din România, curățarea aparatului de stat, a universităților și a școlilor de elementele fasciste și profasciste, înlăturarea regelui și proclamarea Republicii Populare Române, crearea Partidului Muncitorilor Unic din România, alegerile din România, naționalizarea principalelor mijloace de producție și a băncilor din România, tratatul de prietenie, colaborare și ajutor reciproc româno-sovietic și altele.

În rezoluția lor în legătură cu hotărârea guvernului sovietic, privind reducerea quantumului reparațiilor datorate de România, prizonierii de război din Lagărul nr. 7 117/10 au scris: „Considerând această hotărâre ca un mare și neprețuit sprijin pentru poporul român, în lupta sa pentru consolidarea și dezvoltarea economiei naționale a Republicii Populare Române, în semn de mulțumire, noi am adoptat următoarea hotărâre: perioada în care noi încă ne vom afla în URSS o vom folosi pentru ridicarea producției noastre la un nivel înalt, fiind convinși că, în felul acesta, vom acorda sprijin celui mai bun și celui mai sincer prieten al poporului român și, totodată, principalului luptător pentru pace și frăție între popoare; ne obligăm să dezvoltăm, pe scară largă, în rândul maselor de prizonieri de război, mișcarea stahanovistă. Noi chemăm la întrecere și alte lagăre de prizonieri de război din URSS și ne obligăm să nu scădem îndeplinirea normei lunare de muncă sub 150%. Noi chemăm la o dezvoltare mai largă a activității privind educarea maselor de prizonieri de război în spiritul democratic pentru ca aceștia, după întoarcerea în patrie, să devină luptători activi și credincioși în muncă, în crearea unei vieți libere și fericite pentru cei ce muncesc, să construiască socialismul în țara noastră!”

În legătură cu proclamarea Republicii Populare Române, prizonierii de război din Lagărul nr. 7 099/1, în apelul lor către toate secțiile Lagărului nr. 7 099 („Graiul liber” nr. 232), au făcut un apel la prizonierii de război români din URSS: „1. Să se solidarizeze cu poporul român în munca și în lupta sa din domeniile economic și politic, în vederea

consolidării noului regim social din România, pentru construcția socialismului în țară. 2. Să descopere și să distrugă rămășițele ideologiei reaționare, dușmănoasă față de socialismul și progresul poporului român. 3. Să întărească, prin muncă cinsită și conștiincioasă, pe timpul șederii în rândurile acestui mare popor, relațiile de prietenie cu marele nostru vecin de la Răsărit – Uniunea Sovietică –, care acordă atât sprijin material și moral clasei muncitoare internaționale, cât și un ajutor neprecupeșteț patriei noastre. 4. Să învețe și să-și însușească totul din viața poporului sovietic, ca să folosească exemplul acestuia în construcția și în consolidarea socialismului în România. 5. Să ridice și să țină strâns drapelul leninist-stalinist al frăției proletariatului internațional, în lupta pentru nimicirea și lichidarea rămășițelor fascismului și a focarelor de război, pentru întărirea păcii și securității popoarelor!".

De regulă, ridicarea nivelului în domeniul învățământului politic în rândul prizonierilor de război de naționalitate română și creșterea substanțială a productivității muncii constituia rezultatele fiecărei campanii politice, desfășurată în lagărele pentru prizonierii de război români.

VI. Rubricile ziarului „Graul liber”

Atât în primele sale etape, cât și în cele ulterioare (anii 1947, 1948, 1949), ziarul „Graul liber” a avut patru rubrici principale: Uniunea Sovietică; România; rubrica internațională; rubrica privind viața din lagăre.

Rubrica despre Uniunea Sovietică

De regulă, propagandei privind Uniunea Sovietică îi era alocată în ziar o pagină întreagă (a doua); în afara de aceasta, materiale despre Uniunea Sovietică au fost publicate și în paginile întâi și a patra. În felul acesta, putem afirma cu încredere că, în ziar, cea mai mare pondere au avut-o materialele consacrate Uniunii Sovietice.

În primele etape (anii 1942-1943, 1944, 1945), adică până la sfârșitul războiului, în rubrica despre Uniunea Sovietică, ziarul a acordat o atenție sporită problemelor Armatei Roșii. Într-o serie de articole a fost explicitată misiunea eliberatoare a Armatei Roșii, sursele victoriilor acesteia, esența strategiei staliniste; au fost prezențați oameni din Armata Roșie, au fost publicate reportaje despre frontul războiului de apărare a patriei.

Ziarul „Graul liber” a acordat, în paginile sale, o atenție deosebită prezentării adevărului despre Uniunea Sovietică. În ziar, a fost reflectată lupta eroică din spatele frontului, legătura indisolubilă dintre front și spatele frontului, politica națională a Uniunii Sovietice și prietenia dintre popoarele URSS, unitatea morală și politică a poporului sovietic, politica externă stalinistă. Într-o serie de articole din această rubrică, prizonierii de război de naționalitate română au făcut cunoștință cu diversele aspecte ale vieții multilaterale din Uniunea Sovietică, au aflat date despre cultura acesteia, instituțiile de învățământ, despre bogățiile naturale, despre noile șantiere, despre reconstrucția orașelor și satelor sovietice, distruse de hoardele hitleriste. Ziarul a reflectat toate evenimentele de cea mai mare importanță din viața internă și internațională a Uniunii Sovietice.

În anii următori, în ziar au fost reflectate pe larg, în fiecare număr, avantajele orânduirii socialiste, realizările economice și culturale ale statului sovietic, a fost reflectată

detaliat problema cincinalului stalinist de după război, a fost oglindită lupta popoarelor Uniunii Sovietice pentru îndeplinirea, înainte de termen, a acestui cincinal.

Ziarul a publicat deosebit de multe articole despre URSS, în anii 1948 și 1949. Acești ani au fost hotărâtori pentru propaganda privind Uniunea Sovietică, având în vedere repatrierea în masă a prizonierilor de război români. Problemele Uniunii Sovietice au fost reflectate, ținând-se cont de cererile prizonierilor de război și de programa cercurilor politice. În ziar, într-o serie de articole, au fost tratate probleme cum ar fi: marxismul – o mare teorie științifică, trăsăturile specifice ale societăților socialiste și comuniste, precum și ale celor aflate în perioada de trecere de la socialism la comunism; Lenin și Stalin în perioada de trecere de la socialism la comunism; superioritatea economiei socialiste planificate în comparație cu economia capitalistă și imposibilitatea planificării economice în capitalism; superioritatea agriculturii socialiste extensive, în comparație cu mica gospodărie țărănească; problema națională; imposibilitatea rezolvării problemei naționale în capitalism; problema colonială și altele. Într-o serie de articole, s-a vorbit despre creșterea nivelului cultural și de viață al populației din Uniunea Sovietică.

URSS a fost descrisă ca avangardă a omenirii progresiste în lupta pentru pace și libertate, ca leagăn al științei mondiale, al culturii și învățământului; a fost prezentată literatura rusă clasică, literatura sovietică, teatrul sovietic, cinematografia sovietică, muzica sovietică, pictura sovietică.

Foarte multe articole și însemnări de la această rubrică au arătat cum și de către cine sunt conduse uzinele și fabricile în URSS, în ce mod abordează oamenii sovietici munca, a fost prezentat comerțul sovietic.

Ziarul a acordat o mare atenție problemelor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, importanței ei nu numai pentru popoarele URSS, dar și pentru cei ce muncesc din întreaga lume, importanței acestei revoluții pentru România.

În această rubrică au fost reflectate, pe larg, problemele Constituției staliniste, cea mai democratică constituție din lume; modul în care se reflectă Constituția sovietică în constituțiile țărilor democrației populare și, în particular, în Constituția Republicii Populare Române.

Ziarul „Graiul liber” a consacrat mai multe articole Partidului Comunist al Uniunii Sovietice – forță organizatoare, conducătoare și mobilizatoare a statului sovietic. Au fost publicate multe articole despre Uniunea Tineretului Comunist Leninist.

Având în vedere că prizonierii de război români se întorc în țara care pune bazele socialismului și în care problemele economice au o importanță deosebită, ziarul „Graiul liber” a reflectat, pe larg, probleme precum: lupta pentru rentabilizarea întreprinderilor din URSS, lupta muncitorilor din Uniunea Sovietică pentru raționalizarea muncii, îmbunătățirea calității producției și scăderea prețului de cost, măsurile luate pentru realizarea acumulărilor peste plan în URSS, sarcinile de bază ale sindicatelor sovietice etc.

Pentru a oferi prizonierilor de război români posibilitatea de a acumula cunoștințe sistematice despre Uniunea Sovietică, redacția „Graiului liber” a elaborat, în anul 1949, tematica pentru cursurile de la cercurile politice pentru prizonierii de război români și, conform acestei tematici, a reflectat în mod consecvent următoarele probleme privind URSS:

Tema 1. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie (4 dezbateri):

1. Primul Război Mondial imperialist și înlăturarea țarismului în Rusia.
2. Situația din țară după revoluția din februarie.

3. Pregătirea insurecției armate de către bolșevici.

4. Victoria revoluției socialiste.

Tema 2. Lupta eroică a poporului sovietic în anii războiului civil și ai intervenției străine (3 dezbateri):

1. Agresiunea intervenționiștilor asupra Rusiei Sovietice.

2. Lenin și Stalin – organizatorii înfrângerii intervenționistilor și a membrilor Gărzii Albe.

3. Cum și de ce a învins poporul sovietic în războiul civil.

Tema 3. Reconstituția economiei naționale a Rusiei Sovietice, după războiul civil (3 dezbateri):

1. Lupta poporului sovietic pentru îndepărțarea urmărilor distrugerilor de după războiul civil și primele succese.

2. Crearea Uniunii Sovietice.

3. Situația internațională a Uniunii Sovietice.

Tema 4. Reconstituția socialistă a statului sovietic (6 dezbateri):

1. Primul cincinal stalinist.

2. Al doilea cincinal stalinist.

3. Mișcarea stahanovistă.

4. Al treilea cincinal stalinist.

5. Înflorirea culturii sovietice.

6. Politica stalinistă de industrializare socialistă a țării și de colectivizare a agriculturii a asigurat victoria socialismului în URSS.

Tema 5. Societatea socialistă sovietică (6 dezbateri):

1. Sistemul economic socialist și două forme de proprietate socialistă.

2. Întreprinderile sociale.

3. Munca în URSS.

4. Economia socialistă planificată.

5. Unitatea politică și morală a Uniunii Sovietice.

6. Superioritatea societății socialești în comparație cu cea capitalistă.

Tema 6. Statul socialist sovietic (6 dezbateri):

1. Conducerea de stat în societatea sovietică.

2. Dictatura proletariatului și sovietelor.

3. Alianța dintre muncitori și țărani – fundamentul statului sovietic.

4. Democrația sovietică și democrația burgheză.

5. Politica externă a Uniunii Sovietice și roadele acesteia.

6. Superioritatea statului sovietic în comparație cu statele capitaliste.

Tema 7. Organizarea de stat a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Tema 8. Organele superioare ale puterii de stat.

Tema 9. Justiția în URSS.

Tema 10. Drepturile și obligațiile de bază ale cetățenilor sovietici.

Tema 11. Politica națională leninist-stalinistă și roadele acesteia.

Tema 12. Sursele forței Uniunii Sovietice.

Tema 13. Partidul bolșevic – forța conducătoare și călăuzitoare a statului sovietic.

Tema 14. Trecerea de la socialism la comunism (2 dezbateri):

1. Două trepte ale societății comuniste.

2. Posibilitatea construirii comunismului în URSS.

Tema 15. Obiectivele economice principale ale URSS.

Tema 16. Cincinalul stalinist postbelic – un pas pe drumul spre comunism.

În felul acesta, în rubrica despre URSS au fost reflectate principalele probleme privind statul socialist sovietic.

Rubrica despre România

A doua rubrică centrală a ziarului „Graiul liber” a constituit-o rubrica referitoare la România. După cum s-a mai arătat la începutul acestui raport, în paginile „Graiului liber” au fost reflectate toate problemele care făceau referire atât la România capitalistă și fascistă antebelică și la România din timpul războiului, cât și la Republica Populară Română. Toate evenimentele importante, care au avut loc în ultimii ani, au fost deosebit de minuțios explicate prizonierilor de război de naționalitate română.

Alegerile din martie 1948, înlăturarea monarhiei, proclamarea Republicii Populare Române, adoptarea noii Constituții, naționalizarea principalelor mijloace de producție din România, care au reprezentat cucerirea deplină a puterii politice de către cei ce munesc în România și crearea de perspective pentru noi transformări economice și sociale, pe drumul dezvoltării democrației populare, au fost reflectate pe larg în ziarul „Graiul liber”.

Explicând problemele amintite mai sus, ziarul „Graiul liber” a subliniat faptul că România a înlăturat regimul fascist datorită sprijinului moral, politic și economic oferit poporului român, în trecut și în prezent, de către Uniunea Sovietică, începând cu intrarea Armatei Sovietice pe teritoriul României, în aprilie 1944, și până astăzi, că Uniunea Sovietică a ajutat România să intre pe un drum deschis, care duce spre progres, spre socialism.

Analizând problema unirii Partidului Comunist și a Partidului Social-Democrat și transformarea lor în Partidul Muncitoresc Român, ziarul a explicat prizonierilor de război că unirea politică, ideologică și organizatorică a proletariatului, pe baza învățăturii lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, precum și alungarea social-democraților de dreapta din rândurile Partidului Social-Democrat, au întărit rolul conducător al poporului român în lupta pentru democratizarea țării, au consolidat influența și autoritatea avangardei acestuia – Partidul Muncitoresc Român –, care conduce România spre succese, în viitor.

Ziarul a explicat prizonierilor de război români faptul că toate realizările Republicii Populare Române au fost cucerite ca rezultat al unei îndărjite lupte de clasă a celor ce munesc, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, împotriva claselor exploatatoare, că lupta de clasă în România nu a încremat. Dimpotrivă, pe măsură ce guvernul popular al României extindea sectorul de stat în economia națională, lupta de clasă a continuat să se ascuță, întrucât burghezia nu cedează de bunăvoie pozițiile sale economice. Ziarul a indicat faptul că, în România, lupta de clasă există nu numai la orașe, ci și la sate, că interesele țăranimii muncitoare pot fi satisfăcute doar prin luptă – înalianță și sub conducerea clasei muncitoare – împotriva moșierilor și a chiaburilor, la început pentru limitarea elementelor capitaliste, iar apoi pentru lichidarea acestora.

Ziarul le-a explicat prizonierilor de război că în România naționalizarea principalelor mijloace de producție a fost deosebit de oportună, că păturile dominante din România, de la care a fost smulsă puterea politică, utilizau, în trecut, pozițiile economice deținute de ele pentru a încerca să restabilească vechea ordine și să revină la putere. În acest scop,

ele au organizat acțiuni de sabotaj, au redus sau au oprit cu totul producția, au ascuns materiile prime, și-au transferat capitalurile peste hotare.

Ziarul a arătat că în România naționalizarea principalelor mijloace de producție a avut drept scop lichidarea neconcordanței din situația internă a țării, care decurgea din faptul că, în timp ce puterea politică se afla în mâinile celor ce muncesc, în frunte cu proletariatul, pozițiile economice de comandă se aflau încă în mâinile claselor exploatatoare. Ziarul a subliniat faptul că naționalizarea a consolidat nu numai situația internă a Republicii Populare Române, dar și independența economică și politică a României, a consolidat forțele în lupta împotriva amestecului în treburile interne ale României și a amenințării independenței acesteia, din partea imperialiștilor anglo-americani, a subliniat faptul că refuzul României de a adera la Planul Marshall, prietenia strânsă și colaborarea cu URSS și cu toate țările de democrație populară au dus la consolidarea situației internaționale a României.

Dezvoltând cele expuse mai sus, ziarul „Graiul liber” a explicat unele probleme, cum ar fi: calea transformării României dintr-o țară agrar-industrială într-o țară industrial-agrară; dezvoltarea agriculturii României în actuala etapă; trecerea Republicii Populare Române la o economie planificată; dezvoltarea cooperăției în România; dezvoltarea comerțului de stat.

Ziarul a subliniat sistematic rolul Partidului Comunist Român, iar ulterior al Partidului Muncitoresc Român, în acțiunea de transformare a României într-o țară liberă și independentă, precum și rolul URSS în progresul economic, politic și cultural al României.

În această secțiune, ziarul a reflectat, de asemenea, probleme ca, de exemplu: rezolvarea problemei naționale în România; crearea Comitetului antifascist german; stratificarea de clasă a germanilor de etnie română; rolul femeii române în construirea României noi; organizațiile de femei și de tineret din România; întrecerea socialistă în România; creșterea bunăstării maselor muncitoare din Republica Populară Română; știința, literatura, arta în slujba poporului român.

Pentru a oferi cunoștințe sistematice prizonierilor de război români despre țara lor și pentru a sprijini activitatea în cercurile politice, ziarul a publicat, în această secțiune, o serie de articole la rubrica „România pe calea spre socialism”, după carteav tov. V. Lesakov pe următoarele teme: Lupta celor ce muncesc din România, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist Român, pentru victoria democrației populare; Consolidarea regimului de democrație populară; Crearea unui partid unic al clasei muncitoare – cea mai mare victorie a comuniștilor; Înfăptuirea Republicii Populare Române.

Ziarul a publicat și a comentat toate materialele oficiale ale Partidului Muncitoresc Român și ale guvernului român. De la un număr la altul, ziarul a publicat articole și note privind realitatea din Republica Populară Română, materiale despre realizările ei în cauza construirii fundamentelor socialismului, despre noile săntiere din țară, despre marele exemplu al URSS pentru cauza construirii socialismului în România, despre organizarea colhoznică începută în România, despre întrecerea socialistă din România, despre lupta de clasă, care nu încetează, și despre vigilența maselor muncitorești din România, despre sentimentul de dragoste și de mulțumire al poporului român față de Uniunea Sovietică.

Rubrica internațională

Acestei rubrici i-a fost alocată pagina a patra (nu toată) și o parte din prima pagină. Ziarul „Graiul liber” a acordat o mare atenție, chiar de la începutul apariției sale, problemelor și evenimentelor internaționale, însă ponderea materialelor pe teme internaționale a crescut simțitor după război.

După al Doilea Război Mondial, când, în politica internațională, s-au conturat brusc două direcții, ziarul a explicitat sistematic prizonierilor de război că prima direcție, în fruntea căreia se află URSS, este îndreptată spre lupta pentru instaurarea unei păci trainice și democratice, [prima direcție] este pentru colaborarea tuturor națiunilor iubitoare de pace, iar cea de-a doua direcție, cu imperialiștii anglo-americani în frunte, este îndreptată spre zădăncirea colaborării dintre națiuni, pentru instaurarea dominației mondiale anglo-saxone, pe calea unui nou război.

Într-o serie întreagă de articole, ziarul a explicitat prizonierilor de război români prevederile din cuvântarea lui A.A. Jdanov despre situația internațională de la confațuirea informativă a partidelor comuniste, despre uriașa creștere a autorității internaționale a URSS, după război, despre adâncirea, ca urmare a celui de-al Doilea Război Mondial, a unei dezvoltări neuniforme a capitalismului în diverse țări, despre acutizarea crizei sistemului colonial, despre divizarea principalelor forțe politice care acționează pe arena internațională în două lagăre: cel imperialist și antidemocratic, în frunte cu Statele Unite ale Americii, și lagărul antiimperialist și democratic, în frunte cu URSS, despre raportul de forțe ale democrației și reacțiunii pe arena internațională, ca urmare a celui de-al Doilea Război Mondial, raport ce se caracterizează prin consolidarea lagărului democrației, în frunte cu URSS, și slabirea forțelor reacțiunii internaționale¹³.

De la un număr la altul, ziarul a publicat articole care au reflectat lupta pentru pace a forțelor progresiste din lumea întreagă, întărirea tot mai substanțială a lagărului socialist și democratic, în frunte cu URSS, slabiciunea crescândă a lagărului imperialist, antidemocratic, încercările acestuia de a dezlănțui un nou război mondial, respingerea acestor încercări din partea lagărului democratic, în frunte cu Uniunea Sovietică, roadele politicii pașnice consecvente a URSS.

Ziarul a publicat multe articole despre planul american de aservire a Europei – despre Planul Marshall, despre situația tot mai grea din țările marshallizate ale Europei.

În rubrica internațională a fost reflectată pe larg lupta Uniunii Sovietice pentru pace, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, împotriva instigatorilor la un nou război. Ziarul a arătat coeziunea, în jurul Uniunii Sovietice, a maselor populare din toată lumea. Într-o serie întreagă de articole, ziarul a arătat faptul că unirea partidelor muncitorești din țările de democrație populară a consolidat și mai mult pozițiile forțelor democrației și ale socialismului, subliniind, totodată, rolul trădător al socialiștilor de dreapta din arena internațională.

În această rubrică, „Graiul liber” a publicat, de la un număr la altul, articole care înfățișau succesele din țările de democrație populară, care au pașit pe drumul construirii socialismului. În anul 1949, ziarul a început să publice, în afara articolelor despre țările de democrație populară, o rubrică specială de scurte însemnări, sub titlul „Din țările de democrație populară”, în care, sub o formă concisă, dar în stil clar și expresiv, au fost oglindite succesele incontestabile ale noii dictaturi a proletariatului, pe drumul spre socialism. În articolele referitoare la țările de democrație populară, în care au fost

reflectate pe larg realizările acestor țări, a fost evidențiat sprijinul nelimitat acordat de primul stat socialist din lume.

În această rubrică, ziarul a publicat și articole privind situația maselor muncitoare din țările capitaliste, în special din America, despre criza economică care se apropia în țările capitaliste, despre lupta maselor de muncitori din aceste țări împotriva regimului de exploatare și samavolnicie.

Într-o serie de articole, ziarul a reflectat lupta eroică a poporului grec, amplificarea mișcării de eliberare națională în țările coloniale și dependente.

În articolele care conțineau analize ale situației politice, s-a ținut cont de teza lui A.A. Jdanov, care afirma că, în acest moment, principalul pericol pentru clasa muncitoare îl reprezintă subestimarea propriilor sale forțe și supraestimarea forțelor inamicului.

În paginile sale, ziarul a reflectat pe larg lupta pentru pace a întregului lagăr democratic, în frunte cu URSS.

Din toate articolele teoretice și propagandistice din această rubrică, răzbătea, ca un fir roșu, ideea referitoare la faptul că „Trăim vremuri în care toate drumurile duc spre comunism” (Molotov)¹⁴.

Rubrica despre viața din lagăre

Acestui capitol îi era alocată pagina a treia a ziarului „Graiul liber”. Despre rolul materialului propagandistic al prizonierilor de război pentru demoralizarea armatelor dușmanului s-a vorbit deja la începutul acestui raport. Materialele din lagăre, tipărite în pagina a treia a ziarului, pot fi împărțite în două categorii:

1. Articolele și însemnările prizonierilor de război, care au reflectat viața prizonierilor de război în URSS, activitatea acestora în producție, realizările întrecerii în muncă, succesele la învățătură, succesele în ridicarea nivelului politic și cultural al acestora. În aceste articole și note, prizonierii de război povestea nu numai despre viața lor din lagăre, dar, în același timp, chemau la întrecere alte lagăre, îi chemau pe prizonierii de război să respecte disciplina, igiena în lagăre, să lucreze mai bine, să învețe mai bine, să folosească timpul de sedere în prizonierat, cu scopul de a deveni folositorii patriei lor. În corespondențele lor, prizonierii de război au mulțumit Uniunii Sovietice pentru comportamentul uman față de ei, pentru oferirea unei vieți omenești, pentru grija privind sănătatea lor, pentru instruirea lor, pentru dorința de a face din ei oameni de mare valoare pentru România.

2. Alte articole primite din lagăre și din școlile antifasciste au avut caracter politic, după cum s-a amintit deja. Aceste articole tratau probleme privind Uniunea Sovietică, România, probleme despre situația internațională. De regulă, articolele prizonierilor de război despre Uniunea Sovietică erau foarte accesibile, descriau simplu și veridic unele aspecte de viață din URSS. Aceste articole erau scrise de către prizonierii de război în urma excursiilor efectuate, după vizitarea de către aceștia a întreprinderilor, colhozurilor, instituțiilor culturale. În aceste articole ei descriau tocmai acele laturi care erau foarte instructive și interesante pentru cititorul român și pe care un autor rus le oculea, datorită faptului că acestea erau pentru el foarte obișnuite. Articolele despre Uniunea Sovietică, publicate de prizonierii de război, erau citite cu mare interes de ceilalți prizonieri de război, în special în primele perioade, când prizonierii de război încă nu erau convinși că presa sovietică este una demnă de încredere, nu știau că acesteia îi sunt străine

senzaționalul, exagerarea și minciuna, caracteristici ale presei burgheze, singura pe care majoritatea prizonierilor de război o cunoștea până atunci.

Articolele prizonierilor de război despre România stârneau un mare interes, întrucât în ele prizonierii de război muncitori și țărani descriau, în cuvinte simple, viața fără nicio rază de lumină a muncitorului și țăranului din România capitalistă, fascistă. Eroii acestor povestiri erau însăși autorii și, de aceea, cuvintele lor sunau convingător și chemau la luptă împotriva rămășițelor fascismului din lagărele pentru prizonierii de război și din țară, după întoarcerea lor acasă.

În legătură cu articolele cu caracter internațional, acestea reprezentau, de obicei, răspunsuri la articolele de redacție ale ziarului „Graiul liber” sau se refereau la evenimentele zilei.

Articolele și însemnările prizonierilor de război arătau modul în care crește, treptat, nivelul lor politic și cultural. Ele dovedeau, după cum sublinia ziarul „Graiul liber” în numărul 284, că în timpul detenției, în prizonieratul sovietic, prizonierii de război români au parcurs o școală social-politică de mare importanță și școala vieții. Ei au devenit activi din punct de vedere politic și sunt în măsură să se descurce în politica internațională. Aceștia au salutat din toată inima transformările democratice petrecute în România. Ei au lucrat în întreprinderile sovietice, alături de oamenii sovietici, au luat parte la întrecerea în muncă. Au învățat să lucreze minunat. Ostafeiciuc Nicolae Dumitru, din Lagărul nr. 7242, ca răspuns la încheierea acordului dintre România și URSS, a îndeplinit norma de producție pe schimb cu 3 501%, extragând 297 tone de cărbune, ceea ce echivala cu un plan de extracție a cărbunelui pe o zi pentru toată mina. Prizonierul de război Huțan a extras într-un schimb 400 tone cărbune, adică 4 730% din normă, prizonierul de război Anghel Vasile, împreună cu șase lucrători la susținere în mină, a îndeplinit norma cu 7 126%, extragând 624 tone cărbune.

Pentru încurajarea prizonierilor de război, redacția ziarului „Graiul liber” a folosit toate corespondențele acestora, a sporit numărul corespondențelor, prin crearea de corespondenți speciali în lagăre. Un loc important în secțiunea privind viața din lagăre a avut-o campania de extindere a întrecerii de masă în rândul prizonierilor de război. Pentru aceasta, în afară de „Panoul de onoare”, ziarul a introdus rubrica „Schimb de experiență”. Întrucât nu puteau fi publicate în întregime toate corespondențele prizonierilor de război, redacția a introdus rubrica „Idei și fapte ale prizonierilor de război” și „Poșta redacției”, unde erau fost utilizate absolut toate corespondențele prizonierilor de război.

Articolele și însemnările prizonierilor de război, primite de redacția „Graiului liber”, au arătat faptul că, în România, se întorc oameni noi, care au devenit în URSS nu numai antifasciști convinși, ci și muncitori calificați.

VII. Rolul ziarului „Graiul liber” în reeducarea prizonierilor de război români în spiritul antifascist, democratic

Analizând activitatea ziarului „Graiul liber” pe toată perioada existenței acestuia, reiese clar faptul că, reflectând, de la un număr la altul, activitatea prizonierilor de război și a comitetelor antifasciste, ziarul a ajutat, în același timp, la educarea prizonierilor în spiritul unor luptători activi împotriva fascismului.

Este indiscutabil rolul mobilizator și organizator al ziarului în mișcarea antifascistă a prizonierilor de război, în cadrul acțiunilor întreprinse de Secția politică.

„Graiul liber” a reflectat pe larg, în paginile sale, activitatea comitetelor antifasciste, a scos în relief neajunsurile și rezultatele pozitive ale activității acestora, le-a mobilizat pentru activitatea lor ulterioară. Comitetele antifasciste au trimis la redacția ziarului rapoarte privind activitatea lor, s-au adresat redacției „Graiului liber” pentru a cere sprijin în vederea clarificării multor probleme. Între redacția „Graiului liber” și comitetele antifasciste din lagăre s-a stabilit o legătură foarte strânsă.

„Panoul de onoare”, în care s-au menționat cele mai active elemente în domeniul muncii politice și cei mai buni reprezentanți din producție, i-a mobilizat și mai mult pe prizonierii de război. Pentru a stimula întrecerea de masă între prizonierii de război, ziarul a deschis, totodată, rubrica „Schimb de experiență”.

Toate corespondențele prizonierilor de război primite de ziarul „Graiul liber” au fost folosite de către redacție. O parte dintre ele a fost publicată aici, sub formă de articole și de note, iar altele au fost utilizate la rubricile „Idei și fapte ale prizonierilor de război” și „Poșta redacției”.

Despre rolul ziarului „Graiul liber” în reeducarea prizonierilor de război în spirit antifascist, democratic, vorbesc prizonierii de război însăși.

Prizonierul de război Farcaș Grigore scria: „Pentru noi, prizonierii de război, ziarul «Graiul liber» are o mare importanță. Acest ziar ne-a luminat și ne-a îmbogățit cunoștințele. Acesta este cel mai bun prieten, ne ajută să trăim mai bine, ne însuflețește în muncă. Ne-a învățat cum trebuie să ne pregătim de luptă, în țara noastră, pentru o viață nouă, mai bună. În ziarul «Graiul liber», am descris suferințele noastre din trecut, care, înainte, nu interesau pe nimeni. Ziarul «Graiul liber» ne-a prezentat adevărul despre URSS, adevăr ascuns din răsputeri de către presa română. Ziarul «Graiul liber» ne-a înarmat cu cunoștințele necesare pentru ziua de mâine, când vom fi deja în patrie. Va fi pentru noi un far luminos, în lupta noastră pentru nimicirea rămășițelor fascismului, a celor care ne-au trimis la război împotriva URSS” („Graiul liber” nr. 200).

Prizonierul de război Lupașcu Constantin scria: „Ziarul «Graiul liber» a fost cel mai bun prieten al meu, pe timpul șederii în prizonierat. M-a ajutat să cunosc nobilul popor sovietic, munca plină de abnegație a oamenilor sovietici. Acum știu că omul sovietic a creat o țară dreaptă, care nu cunoaște domni și slugi, țară fără exploataitori și exploatați. Acum știu că soldatul sovietic a manifestat un eroism fără margini, tocmai pentru că el a apărăt patria sa socialistă, a muncitorilor și țăranilor. Și nu este totul. Datorită ziarului «Graiul liber», eu am învățat să înțeleg ce se petrece în România. Majoritatea covârșitoare a prizonierilor de război români din URSS a primit educație politică cu sprijinul ziaului «Graiul liber». Toți prizonierii de război mulțumesc, în primul rând, guvernului sovietic și marelui popor sovietic pentru faptul că li s-a dat posibilitatea să aibă în prizonierat un ziar propriu” („Graiul liber” nr. 200).

Prizonierul de război Ruscu Gheorghe în nota sa, cu titlul *Ei ne-au trezit conștiința*, scria, printre altele: „Ziarul «Graiul liber», pătrunzând în toate lagările pentru prizonierii de război români din URSS, a publicat în paginile sale articole scrise din suflet, pline de adevăr și de lumină, care i-au educat pe toți prizonierii de război români. Zecilor de mii de prizonieri de război le-a fost trezită conștiința. O mare parte din rândul prizonierilor de război români a intrat în luptă pentru o Românie nouă, liberă, independentă și democratică. Noi ne dăm seama mai bine acum cât de mult adevăr conținea fiecare număr, fiecare articol, fiecare frază din ziar. Noi, prizonierii de război

români din URSS, considerăm exprimarea recunoștinței noastre față de Uniunea Sovietică, pentru tot ce am învățat noi aici, o obligație. În țară, la rândul nostru, îi vom învăța pe alții și, astfel, împreună cu întreg poporul, să construim o Românie liberă și democrată. Noi vom putea face acest lucru numai în cazul în care vom întări, prin toate forțele, prietenia cu marea popor sovietic” („Graiul liber” nr. 200).

VIII. Foștii prizonieri de război români, după repatriere

Ziarul „Graiul liber” a primit sute, mii de rezoluții din partea prizonierilor de război români. Aceste rezoluții, care exprima multumiri adresate tov. Stalin, guvernului sovietic și poporului sovietic, reprezentau niște mărturii clare că prizonierii de război de naționalitate română se întorceau în patria lor ca oameni noi, pe care i-a educat Uniunea Sovietică, pe timpul șederii lor în prizonierat din URSS.

Prizonierii de război români repatriați, din Lagărul 7 465, au scris în rezoluția lor: „Trăim ultimele minute de prizonierat. Plecăm în patria noastră iubită – Republica Populară Română.

Noi am venit în URSS în urma unui război nedrept, împotriva civilizației, a culturii, a umanismului. Am fost trimiși în război drept carne de tun, de către clicile fasciste ale lui Antonescu și Horthy, lacheii lui Hitler.

Ei au reușit să ne împingă în acest război pentru faptul că noi, oamenii muncii de diferite naționalități, nu am fost suficient de uniți, pentru că nu am fost suficient de maturizați politic și pentru că, în țară, la noi, domneau boierii, fabricanții, bancherii, moșierii-exploatatori, care nu au aveau nimic în comun cu poporul, dar care ne-au educat din copilărie în spiritul acelor idei care le-au fost utile lor, pentru dominația lor asupra noastră și pentru răspândirea acestei dominații asupra altor popoare.

Prizonieratul sovietic ne-a deschis larg ochii: noi am văzut măreția, caracterul uman și forța Uniunii Sovietice. Noi am văzut că Uniunea Sovietică este bastionul de neclintit al civilizației, al culturii și al progresului, al păcii și colaborării frătești dintre popoare.

Aici, în URSS, noi am văzut că există o altă societate, care nu este capitalistă, ci socialistă, o societate fără exploataitori, fără asupritori, în care stăpânii sunt oamenii muncii care aparțin tuturor naționalităților ce locuiesc aici.

Aici am văzut că există o mare învățătură – arma de idei pentru distrugerea exploatației omului de către om –, învățătura victorioasă a lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, învățătura cu ajutorul căreia poporul sovietic a scuturat jugul burghezo-moșieresc, creând marea societate sovietică socialistă în URSS.

Ne întoarcem acum în patria noastră ca oameni noi. Acum, conștientizăm forța unirii noastre, a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Noi știm că Uniunea Sovietică reprezintă cel mai bun, cel mai puternic sprijin al nostru. Am luat drept exemplu pentru noi viața din URSS, fără exploatare, fără frica zilei de mâine, bazată pe colaborarea frătească între popoare, viața unui progres continuu și a fericirii.

Dar nici patria noastră nu mai este acum ce a fost înainte. La noi, nu mai domnesc bancherii, moșierii și chiaburii. La noi, la putere se află acum muncitorii, țărani, intelectualii cinstiți, adică oameni ai muncii. În patria noastră există, acum, o prietenie strânsă între toate naționalitățile și, în primul rând, între români și maghiari. Țara noastră se îndreaptă acum către un uriaș progres economic, politic și cultural.

Toate acestea au fost posibile mulțumită faptului că țara noastră a fost eliberată de către URSS și aceasta i-a acordat ajutor pe toate planurile, deoarece poporul a luat ca exemplu URSS și pentru faptul că poporul nostru este condus de către partidul bazat pe învățătura lui Marx, Engels, Lenin, Stalin – Partidul Muncitoresc Român –, organizatorul și animatorul victoriilor politice, economice și culturale din patria noastră, Republica Populară Română.

În această zi festivă, a repatrierii noastre, noi mulțumim din suflet Uniunii Sovietice pentru comportarea extraordinar de umană și de prietenească față de noi, pentru educația ce ni s-a oferit, spre binele patriei noastre, pentru faptul că a ajutat și îi ajută pe cei ce muncesc în România să meargă pe drumul unui progres tot mai mare.

La noi, în țară, vom fi ca o scânteie a adevărului, pe care l-am aflat în marea țară a socialismului, și vom sprijini, pe toate planurile, consolidarea relațiilor prietenești și a colaborării dintre România și URSS.

La noi, în țară, vom contribui la o unire frătească între naționalitățile din România, aşa cum se întâmplă în Uniunea Sovietică.

La noi, în țară, vom intra în marea luptă pentru făurirea României cu adevărat fericite, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român.

La noi, în țară, vom lupta pentru construirea socialismului în Republica Populară Română.

Noi, muncitorii, vom da toate forțele și toată priceperea noastră pentru creșterea producției, sporirea calității și ieftinirea producției.

Vom fi foarte vigilenti față de foștii fabricanți și de cozile lor de topor, îi vom demasca și nu le vom permite să dăuneze celor ce muncesc și să distrugă averea poporului. Vom populariza, prin toate mijloacele, metodele progresiste de muncă pe care le-am înșușit în URSS.

Noi, țăranii, îi vom învăța pe consătenii noștri să lucreze bine pământul, să aplice metode de muncă științifice noi în cultivarea pământului, pentru a obține recolte mari, îi vom ajuta să se unească în cooperative, să folosească în comun tractoarele puse la dispoziția lor de către stat sau cumpărate de către ei.

Noi vom face totul ca alianța dintre țărani și muncitori, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, să devină tot mai trainică.

Noi nu vom uita că, acum, cel mai mare dușman al țăranilor de la sate îl reprezintă clasa chiaburilor și, de aceea, ne vom folosi toate forțele ca să apărăm țărăniminea muncitoare de orice uneltire a bogătașilor de la sate.

Noi, intelectualii, vom răspândi adevărul despre URSS, vom arăta marile realizări ale acesteia, ale culturii ei, vom sprijini iluminarea celor ce muncesc în România și unirea frătească a tuturor naționalităților care locuiesc acolo.

Noi, intelectualii români și maghiari, considerăm o cinste, pentru popoarele român și maghiar, prietenia și colaborarea româno-maghiară și româno-sovietică și un fundament al bunăstării, al libertății și al progresului Republicii Populare Române.

Vom sprijini, pe toate planurile, eforturile Uniunii Sovietice, îndreptate spre instaurarea unei păci democratice, de lungă durată, și a democrației. Îi vom demasca pe cei care instigă la un nou război, vom lupta împotriva capitalismului, care subjugă poporul, vom lupta pentru solidaritatea internațională, pentru unitatea și victoria frontului unic antiimperialist, socialist și democratic!

Trăiască URSS, care ne-a oferit o educație democratică, sprijin țării noastre, speranța păcii, libertății și progresului tuturor popoarelor!

Trăiască Generalisimul I.V. Stalin, conducătorul popoarelor sovietice și al celor ce muncesc din toată lumea, organizatorul victoriei asupra fascismului!

Trăiască Republica Populară Română, scumpa noastră patrie, pentru a cărei libertate și pentru al cărei progres noi vom contribui cu toate forțele și capacitatele noastre!

Trăiască prietenia dintre URSS și Republica Populară Română, cel mai puternic reazem al păcii, al libertății și al progresului celor ce muncesc în Republica Populară Română!

Trăiască prietenia româno-maghiară!

Salutări și mulțumiri sincere ziarului «Graul liber», care ne-a educat, ne-a arătat măreția statului celor ce muncesc, ne-a învățat cum trebuie să muncim, să învățăm și cum trebuie să luptăm pentru făurirea României celor ce muncesc, libere, independente, sociale.

Majoritatea covârșitoare a prizonierilor de război români a demonstrat că promisiunile prizonierilor, prezentate în rezoluție, la repatriere, au fost îndeplinite de către aceștia.

Iată ce scria ziarul „Viața sindicală” din 24 octombrie 1948, sub titlul *Foștii prizonieri de război din URSS aplică ceea ce au învățat în țara socialismului, cu succes*: „Numeroase regimete de soldați români – muncitori și țărani – au fost capturate în întregime, la Cotul Donului, lângă Stalingrad, în Caucaz. Informările militare din România ascundea acest fapt, iar familiilor acestora le erau expediate comunicări laconice: «Soldatul _____ a dispărut fără urmă».”

Gândurile negre i-au chinuit pe copiii, pe soții și pe părinții celor dispăruti fără urmă. Unde și-a trăit ultimele zile tatăl lor, soțul sau fiul? A fost el, poate, înghițit de stepa acoperită de zăpadă sau a căzut în șanț, după ce și-a irosit ultimele forțe, slăbit, ori, poate, a rămas totuși în viață?

Astfel, de la o zi la alta, ani întregi, fără liniște, dar cu speranță în inimi, ei erau așteptați.

În acest timp, „cei dispăruti fără urmă” cunoșteau o altă viață, făceau cunoștință cu oamenii sovietici, cu sistemul sovietic. Pentru fiecare prizonier de război ceața minciunii, în care fusese înconjurat mulți ani la rând, se dispersa.

Prizonierii de război au îndrăgit această viață. Ei au fost profund impresionați de atitudinea prietenească, fără cusur, față de ei, din partea oamenilor sovietici, de sfaturile bune ale acestora, de tot ce au învățat aici. Niciodată nu au mai întâlnit nimic asemănător.

Treptat, au înțeles frumusețea și forța orânduirii sovietice.

Apoi, a apărut dorința fierbinte de a învăța, de a deveni elevi ai stahanoviștilor, ai inginerilor și ai colhoznicilor care săvârșeau numeroase fapte mărețe.

Pe măsură ce atenția cu care oamenii sovietici le îndreptau pașii către cunoștințe profunde și către studierea aprofundată a tuturor specializațiilor creștea, prizonierii de război s-au dezvoltat tot mai mult, ridicându-și nivelul politic și de idei.

Multe au învățat prizonierii de război, au învățat doar ceea ce le era folositor.

Și foarte mulți oameni au fost uimiți după ce au vorbit cu prizonierii de război întorși acasă. Aceștia au devenit alți oameni. Exemplul lor este preluat acum în fabrici și la sate. Ei oferă o direcție profundă, plină de conținut.

Corespondenții noștri ne comunică rezultatele bune obținute în producție de către acești tovarăși, datorită aplicării metodelor noi de muncă, însușite în URSS.

Astfel, corespondentul N. Raian ne scrie despre activitatea tov. Nicșulescu din București. Sudorul electric tov. Nicșulescu lucrează la Uzina „SET”. El a lucrat și s-a specializat patru ani la Uzina „Stalin”-„ZIS”, din Moscova. Aici, și-a însușit un nou procedeu de sudură electrică. Aplicând această metodă, însușită în URSS, la el în uzină,

Nicșulescu a depășit norma cu 128%. Metoda lui a fost preluată de către toți muncitorii Uzinei „SET”. Acum, toți muncitorii Uzinei „SET” depășesc în mod regulat norma, în medie cu 45%.

Poate fi prezentat un număr nelimitat de astfel de exemple.

Peste tot unde lucrează foștii prizonieri de război, aceștia aplică ceea ce au învățat în URSS, îmbunătățesc mult procesul de producție, cultivarea pământului, trezesc dragoste pentru cultură și învățătură.

Cunoștințele prețioase, dobândite de către prizonierii de război în URSS, dau rezultate corespunzătoare.

Prizonierii de război români din URSS, după întoarcerea lor în patrie, au fost propaganști inflăcărăți ai organizării colhoznice. Foștii prizonieri de război români țărani, conform spuselor oamenilor sovietici care au vizitat Republica Populară Română și unor date din presa sovietică („Pravda”), au fost inițiatorii înființării primelor gospodării comunale din agricultura Republicii Populare Române.

Mulți dintre foștii prizonieri de război ocupă în țara lor funcții de răspundere atât în stat, cât și în aparatul CC al Partidului Muncitoresc Român. Din corespondențele primite la redacție din România, reiese faptul că, dintre foștii corespondenți permanenți și membri ai redacției-dublură a ziarului „Graful liber”, mulți ocupă acum funcții: Giura L. Teodor lucrează ca șef al Secției școlare a Asociației Române pentru strângerea Legăturilor de Prietenie cu Uniunea Sovietică (ARLUS); Bender Constantin – șef al Secției de documentare și propagandă a ARLUS; Ungureanu Vasile lucrează la Secția de învățământ a CC al Partidului Muncitoresc Român; Hoța I. (fost pietrar) lucrează la Secția de învățământ a Uniunii Tineretului Comunist din România; Dumitrescu P. – la Direcția politică a armatei; Spaimă Constantin lucrează ca șef al Școlii politice de ofițeri din cadrul Ministerului Afacerilor Interne din România; Călugăru Ion – profesor la Școala Centrală de lectori a Armatei; Rusu Gheorghe – la Direcția de agitație și propagandă a Armatei; Clepsa Aurel – la Direcția de agitație și propagandă a CC al Partidului Muncitoresc Român; Guranda Dumitru lucrează ca șef al Catedrei de istorie a PC(b) unional și la Universitatea Muncitorească „Ștefan Gheorghiu”; Ionică Gheorghe – consilier la Ministerul Artelor.

După cum s-a arătat deja într-unul din capitolele precedente, foștii membri ai redacției-dublură a „Grafului liber” lucrează la ora actuală ca redactori la organul central al CC al Partidului Muncitoresc Român, „Scânteia”. În afară de ei, dintre foștii corespondenți permanenți ai ziarului „Graful liber” lucrează ca redactori: Ivănașcu Ion – redactor al organului central al ARLUS („Veac nou”); Ioniță Pavel – redactorul paginii de cultură a organului central al CC al sindicatelor din România („Viața sindicală”).

Activitatea desfășurată cu prizonierii de război de naționalitate română a dat roade.

RGVA, Fond 1p, opis 23 a, dosar 11, f. 1-89

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 798-830

NOTE

¹ Bătălia de la Stalingrad s-a desfășurat între 23 august 1942 și 2 februarie 1943.

² Tratatul a fost semnat la 26 mai 1942.

³ Este vorba despre Acordul sovieto-american, semnat la Washington, la 11 iunie 1942, prin care SUA se angaja să ajute URSS, în efortul de război al acesteia împotriva Germaniei.

⁴ Printre altele, în textul declarației se menționa că „(...) guvernul sovietic nu urmărește să dobândească nicio parte din teritoriul românesc sau să schimbe orânduirea socială existentă în România”, *Velikaia Otechestvennaia. Krasnaia Armaia v stranah Tentralinoi i Severnoi Evropi i na Balkanah, 1944-1945. Dokumenti i materiali/Marele Război. Armata Roșie în țările din Europa Centrală și de Nord și în Balcani, 1944-1945. Documente și materiale*, vol. 14, cartea a 3-a, partea a 2-1, Terra, Moscova, 2000, p. 15.

⁵ Referire la primul guvern condus de generalul Constantin Sănătescu 23 august-3 noiembrie 1944.

⁶ Este vorba despre marea demonstrație, organizată de FND, de la 24 februarie 1945, cu scopul de a provoca demisia guvernului condus de generalul Nicolae Rădescu.

⁷ Vezi textul cuvântării lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în vol. *România. Viata politică în documente, 1945*, coord. Ioan Scurtu, Arhivele Statului din România, București, 1994, p. 186-189.

⁸ Textul telegramei lui Petru Groza și Gheorghe Tătărescu către I.V. Stalin și răspunsul celui din urmă în *ibidem*, p. 197-198. Pentru problema Transilvaniei și raporturile româno-sovietice, vezi excelent culegere de documente *Transilvanskii vopros. Venghero-rumînskii teritorialinii spor i SSSR, 1940-1946. Dokumenti/Problema transilvană. Disputa teritorială maghiaro-română și URSS, 1940-1946. Documente*, T.M. Islamov (coord.), T.V. Volokitina, T.A. Pokivalova, ROSSPEN, Moscova, 2000.

⁹ Participantă la mișcarea de partizani din Uniunea Sovietică.

¹⁰ Kukrînîksî, termen care nu poate fi tradus. Desemnează un colectiv, format din trei artiști (pictori și graficieni) sovietici – Mihail Kuprianov, Porfirii Krîlov și Nikolai Sokolov – și reprezintă o combinație a primelor silabe ale numelor de familie ale celor trei artiști: **Kuprianov, Krîlov, Nikolai Sokolov**.

¹¹ Corect, Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică.

¹² Este vorba despre consfătuirea desfășurată în perioada 22-27 septembrie 1947, la Szklarska Poreba (Polonia), la care au participat reprezentanții partidelor comuniste și muncitorești din Europa și unde s-au pus bazele Biroului informativ al partidelor comuniste și muncitorești (Kominform).

¹³ „Astfel s-au format două lagăre: lagărul imperialist și antidemocratic, care are ca scop principal instaurarea dominației mondiale a imperialismului american și zdrobirea democrației, și lagărul antiimperialist și democratic, care are ca scop principal surparea imperialismului, întărirea democrației și lichidarea resturilor fascismului”, *Comunicat asupra consfătuirii informative a reprezentanților unor partide comuniste și muncitorești*, Editura Partidului Comunist Român, București, 1947, p. 7.

¹⁴ Frază din discursul ținut de V.M. Molotov, la 7 noiembrie 1947, cu prilejul celei de-a 30-a Aniversări a Revoluției din Octombrie.

Documentul 256

Act încheiat de Comisia ad-hoc a Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, prin care este atestată evidența mormintelor și starea cimitirului pentru prizonierii de război de pe lângă acest lagăr

Secret
29 mai 1949

„Aprob”

Şeful Administrației Lagărului nr. 74,
colonel Verjbițki¹

31 mai 1949

Act

Noi, subsemnații, membri ai comisiei alcătuite din: președinte – tov. locotenent-colonel Kardakov, adjunctul șefului Administrației Lagărului nr. 74 pentru probleme de regim și pază, membrii – tov. maior medic Kurilski, șeful Serviciului sanitar, tov. sublocotenent Belîh, șeful Serviciului de evidență, locotenent Ciugunin, șeful Serviciului de exploatare a fondului locativ, am întocmit prezentul act în urma verificării stării cimitirului pentru prizonieri de război, în conformitate cu Directiva nr. 3/0697-1, din 5 mai 1949, a Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul Direcției MVD a regiunii Gorki².

În urma verificării efectuate am constatat următoarele:

1. Vechiul cimitir pentru prizonierii de război a fost dat în folosință în anul 1942. Hotărârea Comitetului executiv al Consiliului raional al deputaților muncitorii din Bogorodsk în acest sens a fost adoptată la 10 februarie 1948. În urma verificării documentelor de arhivă existente în lagăr, în privința deceselor, s-a stabilit:

a) Înhumarea prizonierilor de război decedați s-a făcut în gropi comune, în funcție de sosirea loturilor cu prizonierii de război de la punctele de primire-distribuire de pe front și de starea lor de agonie. Spre exemplu:

b) La 18 decembrie 1942, a sosit un tren cu prizonieri de război transportați de la punctul de primire-distribuire nr. 55, de la Stalingrad, cu un efectiv de 3 469 de persoane aflate într-o stare de extenuare extremă. În momentul primirii lor, 754 de persoane au fost spitalizate imediat; 53 dintre acestea au decedat a doua zi, iar 49 a treia zi.

c) La 12 martie 1942, au fost primiți 443 de prizonieri de război aflați într-o stare de epuizare extremă, sosiți de la punctul de primire-distribuire nr. 81, de pe Frontul de la Voronej. Din cei sosiți, 72 de persoane aveau tifos exantematic. În decursul primelor 10 zile, au decedat 84 persoane.

d) La 23 martie 1943, în lagăr au sosit 524 de persoane de la punctul de primire-distribuire nr. 108 110, de la Stalingrad, 44 de persoane fiind în stare de agonie, iar 35 au decedat în primele cinci zile.

e) La 26 martie 1943, de la punctul de primire-distribuire nr. 56, de la Voronej, au sosit 119 persoane aflate într-o stare de maximă extenuare. Dintre acestea, 42 de persoane nu au mai putut fi salvate. În timpul preluării lor, au murit 3 persoane.

f) Ca urmare a faptului că prizonierii de război sosiți în lagăr de la punctele de primire-distribuire se aflau în stare de agonie, de extenuare extremă sau erau afectați de diverse maladii, în perioada decembrie 1942-mai 1943, au decedat 1 202 persoane.

g) Grație ajutorului medical acordat, a regimului alimentar dietetic special organizat, precum și a măsurilor de profilaxie sanitată, în luna iunie 1943, mortalitatea în rândul prizonierilor de război din lagăr a fost aproape lichidată.

2. Prizonierii de război soseau în lagăr fără documente întocmite și fără tabele de eșalon³.

a) Până la primirea Directivei nr. 28/2/23-1944 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne⁴ cu privire la organizarea cimitirilor și a mormintelor în careuri, înhumarea se făcea prin dispunerea mai multor cadavre într-o singură groapă, fără însenme distinctive la morminte.

b) Odată cu primirea Directivei 28/2/23 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne privind organizarea cimitirilor, au fost refăcute 101 morminte, au fost ordonate și s-au pus însenme distinctive. Pentru ceilalți prizonieri de război, decedați și înumați în gropi comune, nu pot fi refăcute mormintele personale și nici însenmele distinctive deoarece terenul a fost acoperit de vegetație.

c) În total, în vechiul cimitir au fost îngropate 1 467 de persoane.

d) Identificarea prizonierilor de război decedați a fost făcută de o comisie, în anul 1943, după ce aceștia au fost îngropați. Lista celor 1 394 de persoane îngropate în vechiul cimitir se anexează⁵.

e) Diferența dintre numărul total al celor înumați și lista întocmită este de 73 de persoane. Aceste 73 de persoane nu au fost identificate din cauza lipsei documentelor. În momentul sosirii [prizonierilor de război] în lagăr, au fost încheiate doar acte de predare-primire a loturilor.

3. Se anexează aprobarea autorităților [locale] în vederea utilizării terenului ca spațiu de cimitir pentru prizonierii de război, planul și schema cimitirului.

4. Întregul teritoriu al cimitirului este delimitat de un șanț, pe parapetul căruia a fost construit un gard cu un par pe verticală și trei prăjini pe orizontală.

Prezentul act a fost întocmit în 3 exemplare:

- 1 exemplar pentru Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS;

- 1 exemplar pentru Secția pentru problemele prizonierilor de război și persoanelor civile interne, din cadrul Direcției MVD a regiunii Gorki;
- 1 exemplar rămâne în dosarul lagărului.

Președintele comisiei:
Adjunctul şefului Administrației Lagărului nr. 74
pentru probleme de regim și pază,
locotenent-colonel Kardakov

Membri:
Şeful Serviciului sanitar al lagărului,
maior Kurilski

Şeful Serviciului de evidență al lagărului,
sublocotenent Belih

Şeful Biroului privind spațiul locativ al lagărului,
locotenent Ciugunin

RGVA, Fond 1p, opis 05 e, dosar 964, f. 9-11

NOTE

¹ Valerian Andreevici Verjbițki (n. 1891) – colonel de intendență; șeful Administrației Lagărului nr. 168, de la Minsk (1944-1946); șeful Administrației Lagărului nr. 56, de la Bobruisk (1946-1947); șeful Administrației Lagărului nr. 74, de la Oranki (1947-1950).

² Acțiunea de verificare a stării cimitirilor pentru prizonierii de război a anticipat Dispoziția nr. 324, din 24 mai 1949, a MVD al URSS, privind trecerea cimitirilor pentru prizonierii de război și persoanele civile interne în subordinea organelor locale ale MVD, în cazul lichidării lagărelor, a spitalelor speciale și a batalioanelor speciale de muncă. Vezi *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 528.

³ Vezi nota 3, doc. nr. 3.

⁴ Vezi doc. nr. 144.

⁵ Nu se publică.

Documentul 257

Din raportul final al colonelului V.A. Verjbițki, șeful Administrației Lagărului nr. 74 de la Oranki, regiunea Gorki, și al maiorului M.G. Gorelikov, adjunctul său pe probleme politice, referitor la activitatea lagărului în perioada iunie 1942-1 ianuarie 1950

Strict secret
18 ianuarie 1950

I. Organizarea și mișcarea contingentului

1. Lagărul de la Oranki a fost organizat în baza Ordinului nr. 303, din 20 septembrie 1939, al NKVD, și reorganizat în baza Ordinului nr. 001156, din 5 iunie 1942, al NKVD, în lagăr pentru prizonieri de război ofițeri. Lagărul a primit numărul 74.

Acesta este dislocat în regiunea Gorki, raionul Bogorodsk, satul Oranki. Cel mai apropiat punct de cale ferată este stația Joniha, situată la 8 km de lagăr. Lagărul ocupă localul unei foste mănăstiri, cu toate anexele acesteia. Corpurile de locuit sunt compuse din clădiri din piatră, cu 1-2 nivele, cu o suprafață locuibilă de 2 890 m² sau 10 937 m³. Teritoriul lagărului este împrejmuit cu un gard de piatră și cu un baraj de sârmă ghimpată.

Din aprilie 1942 și până în decembrie 1943, pe lângă lagăr a fost deschisă filiala „Schit”, dispusă la 3 km de lagăr, într-o zonă împădurită, unde prizonierii de război au fost dispuși în barăci de lemn și în clădiri din piatră, cu două etaje. Suprafața locuibilă era de 826 m² sau 2 643 m³.

Ca urmare a creșterii fluxului de prizonieri de război, în 1943, pe lângă lagăr, a fost deschisă o nouă filială, dispusă în satul Monastîrka, la 3 km de satul Oranki, unde prizonierii de război au fost instalati în 26 de barăci, cu priciuri suprapuse, suprafața totală locuibilă având 3 747 m² sau 12 300 m³; localul a fost dezafectat în august 1948.

Primele transporturi de prizonieri au început să sosească în grupuri și transporturi mici, în noiembrie 1941, până la sfârșitul anului în lagăr sosind 315 prizonieri de război. În cursul anului 1941, în lagăr au sosit, de asemenea, și persoane interne de naționalitate cehă, poloneză sau de alte naționalități, în total 787 de persoane.

De la 1 ianuarie 1942, sosirea prizonierilor de război s-a intensificat, în special din momentul în care, la 18 decembrie 1942, a sosit un transport cu 3 469 de persoane, din punctul de primire nr. 55, de pe front; în plus, în cursul anului 1942, au intrat în lagăr 82 de mici grupuri și transporturi, de la 5 la 500 de persoane, în total, în 1942, sosind 6 701 prizonieri de război.

2. Numărul total al prizonierilor de război sosiți în ultimii ani este indicat mai jos:

a) 1943 – 3 219 pers.; 1944 – 4 543 pers.; 1945 – 3 131 pers.; 1946 – 2 839 pers.; 1947 – 1 872 pers.; 1948 – 479 pers.; 1949 – 628 pers.

b) Persoane interne: 1941 – 787; 1946 – 60; 1947 – 20; 1948 – 4; 1949 – 143.

3. În perioada 1942-1943, odată cu sosirea unui mare număr de prizonieri de război, în lagăr au apărut mari dificultăți cu dispunerea lor. În unica zonă din satul Oranki unde puteau fi dispuși 1 000 de prizonieri de război, în decembrie 1942, erau deținute 5 000 de persoane. În această situație, din depozitele și din grajdurile din zona Oranki au fost construite, din nou, 5 corpuși pentru instalarea contingentului. S-au construit și bordeie în satul Monastîrka, construcția lor finalizându-se în 1944. În perioada în care se construiau bordeiele în satul Monastîrka și se reutilau depozitele, pentru descongestionarea zonei Oranki au fost ocupate clădirile din filiala „Schit”, dispuse la 3 km de satul Oranki, unde, în cursul anului 1943, a fost deținut un contingent de circa 600 de persoane; în plus, a fost ocupat și clubul de 200 de locuri al personalului [lagărului], aflat în afara zonei lagărului.

Dificultățile acestei perioade au constat și în faptul că, în lagăr, aproape că nu au existat materiale de construcții pentru reutilarea clădirilor. [De asemenea] numărul insuficient de mijloace de transport și lipsa drumurilor pentru mașini în parcelele din pădure, precum și distanța dintre lagăr și stația de cale ferată au făcut dificilă livrarea alimentelor, a combustibilului și a altor materiale la depozitele lagărului.

Ca urmare a sprijinului acordat de colhozul de la Oranki, transport cu tractiune animală mai ales, la sfârșitul anului 1942, și a organizării colectivului lagărului, dificultățile au fost depășite. Perioada de organizare a acoperit intervalul 1942-începutul anului 1944.

Odată cu organizarea sectoarelor de lagăr, contingentul de prizonieri de război a fost dispus astfel:

- În Sectorul de lagăr nr. 1, de la Monastîrka, organizat în 1946, au fost instalati ofițerii români, prizonieri de război. După repatrierea și mutarea lor în alte lagăre, în 1948, Sectorul de lagăr nr. 1 a fost lichidat, însă trebuie menționat că, în august 1944, după finalizarea construcției barăcilor și până la organizarea, acolo, a sectorului de lagăr, din mai 1944 au fost instalati prizonieri de război români. În medie, pe toată perioada, la Monastîrka au fost deținuți până la 2 500 de prizonieri de război.

- În 1947, pe lângă Administrația Lagărului Oranki (ca zonă principală a lagărului) a fost organizată Secția nr. 2, unde, în principal, au fost încartiruiți ofițerii germani prizonieri de război. Odată cu reducerea contingentului din lagăr (repatriere și mutarea în alte lagăre), Sectorul de lagăr nr. 2 a fost lichidat în 1948. Pe întreaga perioadă de funcționare a acestui sector de lagăr, acolo au fost deținuți, în medie, 1 200 de prizonieri de război. La Fabrica de Sticlă „Krasnii Luci” („Raza Roșie”), din raionul Varnavin, regiunea Gorki, înființată la 23 iunie 1944, au fost trimiși în misiune 178 de prizonieri de război. Ca urmare a transferării acestei misiuni la Lagărul nr. 117, ultimii [prizonieri de război] au fost predați acestui lagăr la 1 februarie 1945.

4. Mișcarea prizonierilor de război și a persoanelor interne, pe ani, după sosire și după plecare

Perioada de funcționare a lagărului este reflectată în următorul tabel:

a) Prizonieri de război sosiți:

Locul de proveniență	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	Total
Din lagărele de front	315	5 492	1 272	1 500	—	—	—	—	—	8 579
Din alte lagăre	—	1 114	1 913	1 855	3 057	2 569	1 816	291	471	13 086
Din spitale speciale	—	63	28	1 185	74	264	51	187	157	2 009
Din închisorile MVD și ale direcțiilor regionale ale MVD	—	32	5	1	—	—	2	1	—	41
Evadări și capturați	—	—	1	2	—	6	3	—	—	12
Total	315	6 701	3 219	4 543	3 131	2 839	1 872	479	628	23 727

b) Plecări ale prizonierilor de război:

Locul unde au plecat	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	Total
În alte lagăre	—	2 692	4 545	904	1 111	2 103	1 218	1 236	432	14 241
În spitale speciale	—	—	131	40	55	134	35	217	16	628
În închisorile MVD și ale direcțiilor regionale MVD	—	2	2	2	1	2	10	10	301	339
La organele operative ale MVD și ale direcțiilor regionale MVD	—	8	12	2	1	3	15	4	68	113
La formarea unităților militare și a diviziilor românești	—	—	83	33	1204	—	—	—	—	1 320
Au fost repatriați	—	—	—	—	408	2 389	675	1 472	616	5 560
Au evadat	—	—	1	2	—	6	3	1	—	13
Au murit	2	373	1 084	18	13	7	6	6	—	1509
Luată în evidență ca persoane interne	—	—	—	—	—	1	2	—	9	12
Total	2	3 075	5 858	1 001	2 793	4 645	1 964	2 964	1 442	23 726

Notă. Potrivit situației de la 1 ianuarie 1950, în lagăr se află un prizonier de război austriac, care, la 14 ianuarie 1950 a fost trimis în Lagărul nr. 62, de la Kiev.

c) Prizonierii de război din fostele armate europene au început să sosească în lagăr din noiembrie 1941, până la 1 ianuarie 1950. În total, prin lagăr au trecut, în calitate de prizonieri de război, 23 726 de persoane.

Aceștia se împart, pe grade militare și naționalități, astfel:

Naționalitatea	Pe grade militare							Total
	Generali	Colonei	Locoteneni - coloneli	Maiori	Ofițeri inferiori (de la căpitan în jos)	Subofițeri și soldați		
Germană	26	89	133	522	2 766	—	7 271	10 807
Austriacă	1	5	15	31	448	—	615	1 115
Maghiară	—	7	21	20	906	—	539	1 497
Română	—	71	102	169	4 120	—	4296	8 758
Italiană	1	5	10	23	601	—	213	853
Finlandeză	—	—	—	—	22	—	103	125
Total	28	177	281	765	8 863	—	13 037	23 151

Alte naționalități, 575 de persoane.

d) Sosiri ale persoanelor interne:

	1941	1942	1946	1947	1948	1949	Total
Din alte lagăre	127	1	59	4	4	—	195
Din spitale speciale	—	—	—	—	—	134	134
Din închisorile MVD și ale direcțiilor regionale ale MVD	40	—	—	14	—	—	54
Din organele operative	619	—	—	—	—	—	619
Sosiți și luați în evidență ca prizonieri de război	—	—	1	2	—	9	12
Total	786	1	60	20	4	143	1 014

Notă. În perioada 1942-1946 în lagăr nu au sosit persoane interne.

e) Plecări ale persoanelor interne:

	1941	1942	1946	1947	1948	1949	Total
Din alte lagăre	127	1	59	4	4	—	195
Din spitale speciale	—	—	—	—	—	134	134
Din închisori ale MVD și ale direcțiilor regionale ale MVD	40	—	—	14	—	—	54
Din organele operative	619	—	—	—	—	—	619
Sosiți și luati în evidență ca prizonieri de război	—	—	1	2	—	9	12
Total	786	1	60	20	4	143	1 014

Notă. În perioada 1942-1946, în lagăr nu au fost persoane interne și, de aceea, anii menționați [1943, 1944, 1945] nu sunt trecuți în tabel. Potrivit situației de la 1 ianuarie 1950, în lagăr sunt deținute 135 de persoane interne. Nu au fost directive referitoare la expedierea lor din lagăr.

II. Regimul de detenție al prizonierilor de război

Până în 1948, majoritatea corpuri de locuit destinate prizonierilor de război au fost dotate cu paturi de lemn pe două nivele, doar unul dintre corpuși având paturi pe patru nivele. În Sectorul de lagăr de la Monastîrka, au existat două dormitoare de tip vagon, cu paturi pe două nivele. În 1948, paturile din lemn au fost schimbate cu paturi metalice pe două nivele. Dispunerea prizonierilor de război în corpurile de locuit și în barăci s-a efectuat pe criteriul naționalității; ofițerii-superiori au fost dispuși separat de ofițerii-inferiori, iar cei din urmă, separat de soldați.

În 1946, din totalul contingentului au fost constituite batalioane, companii, plutoane și grupe. Formarea și completarea ulterioară a acestora s-a realizat ținându-se cont de specializarea pe arme și de gradele prizonierilor de război. În fruntea fiecarei subunități a fost numit un comandant provenit din rândul prizonierilor de război și recomandat de calitățile sale pozitive, care purta întreaga răspundere pentru subunitatea sa, pentru respectarea de către subordonații săi a regulilor de ordine interioară stabilite în lagăr. Comandanții de subunități și prizonierii de război care au avut rezultate bune în muncă, au fost disciplinați și au respectat regulile de ordine interioară au fost încurajați, în timp ce aceia care au încălcărat regulile au fost pedepsiți, în conformitate cu Regulamentul de disciplină al Forțelor Armate ale URSS.

În fiecare corp de locuit din lagăr au existat instrucțiuni privind regulile de comportare ale prizonierilor de război în zona lagărului și orarul zilnic. Ambele au fost redactate în limbile naționale [ale prizonierilor de război] și au fost dispuse în corpurile de locuit ale prizonierilor de război.

Pentru controlul și menținerea ordinii interioare în lagăr, din rândul prizonierilor de război a fost creat serviciul de ordine interioară, după cum urmează: plantoane și sergenți de serviciu pe companie, pe cantină, pe bucătărie, pe baie și pentru zona lagărului; înainte de a intra în serviciu, erau instruiți de către lucrătorii din lagăr. Controlul serviciului interior a fost efectuat de persoane oficiale, adică de ofițerul de serviciu, șeful sectorului de lagăr, lucrătorii Secției sanitare și ai pazei și de către conducerea lagărului.

Ca urmare a unei bune organizări și a unui control sistematic al detențiunii prizonierilor de război, conducerea lagărului a obținut rezultate bune în ceea ce privește disciplina în rândul prizonierilor de război și în privința respectării de către aceștia a regulilor de ordine interioară.

Paza lagărului a fost efectuată pe două direcții:

a) Internă. Paza clădirilor cu materiale de valoare, a corpului de gardă, a punctului de control, a porților de acces, a zonei interne și a rezervoarelor de apă, pentru care au fost create tabele ale posturilor în conformitate cu numărul posturilor și a căror pază a fost efectuată de către personalul gărzii lagărelor.

b) Externă. Aceasta viza perimetruul extern al zonei lagărului și sectoarele de lagăr; pentru aceasta a fost stabilit, prin acte corespunzătoare, numărul necesar de posturi, a căror pază a fost efectuată de efectivul Regimentului 242 de escortă; numărul celor din serviciul de gardă a fost, de asemenea, stabilit prin acte.

Paza prizonierilor de război angrenați în activități de producție în interiorul lagărului a fost efectuată de către trupele de escortă și de către serviciul de gardă al lagărului.

Serviciul de pază existent a asigurat, pe deplin, paza contingentului și a materialelor de valoare. De obicei, trupele de escortă folosite pentru ieșirea tuturor prizonierilor de război la muncă nu erau suficiente, fapt pentru care, în 1946, în baza directivelor Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile internate, o parte a prizonierilor de război soldați, recomandați de calitățile lor pozitive, au fost recrutați în trupele de escortă. Numărul total al acestora a ajuns la 150.

Prizonierii de război recrutați în trupele de escortă au fost dispuși în clădiri, izolat de marea masă a prizonierilor de război din lagăr. Verificările și controlul prizonierilor de război din trupele de escortă – atât la muncă, cât și în clădirile de locuit – au fost intensificate prin intermediul trimiterii în inspecție, la obiectivele de muncă, a unei patrule de gardă, precum și prin efectuarea apelului nominal, de trei ori pe zi, de către ofițerul de serviciu.

S-au purtat discuții regulate cu prizonierii de război din trupele de escortă, cu scopul consolidării disciplinei și al creșterii productivității muncii. În consecință, aceștia respectau ferm regulile de comportare stabilite și îndeplineau în întregime sarcinile de muncă, cu excepția unora dintre ei, care erau pedepsiți în conformitate cu actele de indisiplină săvârșite. Aceștia din urmă erau excluși din trupele de escortă și trimiși în alte lagăre. Nu au avut loc evadări ale prizonierilor de război din trupele de escortă.

Zonele de interdicție, turnurile de pază, clădirile pentru garnizoană, punctul de control, porțile de acces, posturile de gardă și clădirile destinate corpului de gardă al lagărului și al sectoarelor de lagăr au fost dotate în deplină conformitate cu cerințele Ordinului nr. 00313, din 1943, al NKVD.

Zona principală a Lagărului de la Oranki a fost îngrădită cu un gard din cărămidă, iar pe alocuri cu unul din lemn, cu înălțimea de 3 m, peste care a fost întinsă sârmă ghimpată pe opt șiruri. De o parte și de alta a zidului, au fost instituite zone de interdicție, îngrădite cu sârmă ghimpată, cu o înălțime de doi metri.

În perimetruul zonei exterioare de interdicție, au fost instalate șase turnuri de control, dotate cu legătură telefonică între ele, cu santinelă și ofițer de serviciu. Pe timp de noapte, zonele de interdicție au fost iluminate electric.

Pe perioada funcționării lagărului, prizonierii de război au săvârșit 9 evadări, din care 3 în grup:

În 1943, au fost săvârșite două evadări, din care 1 evadare săvârșită de 1 persoană, pe perioada cositului, din vina trupelor de pază și escortă ale lagărului.

În 1944, au fost săvârșite 3 evadări individuale de la locul de muncă din vina pazei garnizoanei.

În 1946, a fost săvârșită 1 evadare în grup (2 persoane) de la locul de muncă (cosit), din vina pazei garnizoanei.

În 1947, au fost săvârșite 2 evadări, din care: una în grup (2 persoane), de la cosit, din vina pazei garnizoanei, iar cea de-a doua (1 persoană), de la gospodăria auxiliară, din vina trupelor de pază și escortă ale lagărului.

În 1948, a fost săvârșită o singură evadare (1 persoană), de la locul de muncă (fabrica de cărămizi), din vina pazei garnizoanei; evadatul nu a fost prinș.

Astfel, prizonierii de război au săvârșit 9 evadări, la care au luat parte 13 prizonieri de război.

Toate evadările, cu excepția uneia, cea care a avut loc în 1948, în luna mai, au fost rezolvate: astfel, 2 fugari au fost reținuți în orașul Moscova, unul la stația Kazatin, iar ceilalți pe teritoriul regiunii Gorki.

De un mare ajutor în acțiunea de prindere a prizonierilor de război evadați au fost grupele de sprijin, formate, la nivel local, din cetăteni din satele din jur. Doi prizonieri de război fugari au fost reținuți de membrii acestor grupe de sprijin. Au existat 17 astfel de grupe, care erau instruite și reîmprospătate cu personal cel puțin o dată pe trimestru.

În plus, prizonierii de război au săvârșit în perioada 1941-1942 12 tentative de evadare, în cursul căroror 9 prizonieri de război au fost uciși, 2 reținuți în momentul în care intenționau să treacă dincolo de zona de interdicție, iar unul a fost reținut la poartă, în momentul plecării la muncă.

Căutarea prizonierilor de război fugari s-a efectuat în conformitate cu planul de căutare al prizonierilor de război fugari aprobat. Inițial, s-a efectuat o căutare la nivel local, adică în apropierea locului unde s-a produs evadarea, apoi căutările s-au efectuat în vecinătatea apropiată și depărtată, cu implicarea grupurilor de sprijin, formate din populația satelor din împrejurimi, precum și prin înștiințarea organelor MVD de la transporturi și de la nivel teritorial.

IV. Serviciul medical

Pentru deservirea prizonierilor de război, în lagăr și în filialele sale au fost înființate: un bloc alimentar, un centru sanitar pentru dezinfecție – compus din baie, cameră pentru dezinfecție, frizerie, spălătorie, uscătorie –, ateliere (cizmărie, croitorie, tâmplărie).

Prizonierii de război care intrau în lagăr sau în filialele sale, imediat după sosire, erau supuși unui control medical, în urma căruia au fost identificate toate problemele ce necesitau o spitalizare neîntârziată. După controlul medical, întreg contingentul sănătos sosit în lagăr era îndreptat spre punctul sanitar de tranzit pentru efectuarea unui examen sanitar complex, început cu schimbarea lenjeriei de corp. După examenul sanitar complex, cei care aveau nevoie de spitalizare erau trimiși la infirmerie, iar cealaltă parte a contingentului de prizonieri de război era încartiruită în corpuși de

locuit separate, în vederea efectuării carantinei. Clădirile pentru carantină erau separate cu sărmă ghimpată de zona principală. Numărul celor din carantină depindea de numărul prizonierilor de război nou intrați. Fiecarui prizonier de război nou sosit în lagăr i se asigura saltea, pătură și pernă. Fiecare clădire era dotată cu un inventar greu. Pentru servicii medicale a fost desemnat personal medical sovietic și, în plus, medici din rândul prizonierilor de război. Tratamentul ambulatoriu se efectua zilnic prin intermediul asistenței medicale oferite prizonierilor de război în carantină. Tot zilnic, cu ajutorul medicilor prizonieri de război, celor aflați în carantină li se lua temperatura de două ori pe zi și erau controlați de păduchi.

Anual, în funcție de perioada sosirii prizonierilor de război și de rezultatele medicale, primăvara se făceau vaccinuri în scop profilactic, împotriva febrei tifoide, precum și a dizenteriei. În perioada de toamnă-iarnă, se făceau vaccinuri împotriva tifosului exantematic. Toate aceste măsuri nu au permis răspândirea în lagăr a bolilor infecțioase, mai puțin în cazul contingentelor sosite și aflate în perioada de carantină.

În perioada șederii în carantină, fiecare prizonier de război efectua, de regulă, la fiecare 5 zile, un control medical complex. După expirarea termenului de ședere în carantină, prizonierii de război efectuau, în mod repetat, controale medicale, în urma cărora erau repartizați – în funcție de starea lor fizică – la grupele de muncă corespunzătoare, iar, în final, erau controlați din punct de vedere sanitar, luati în evidență și transferați în zona principală a lagărului.

Pentru servicii sanitare, în lagăr a fost înființat un dispensar, în cadrul căruia își desfășurau activitatea medici specialiști proveniți din rândul prizonierilor de război: internist, chirurg, otolaringolog, oftalmolog și dermatolog. A mai fost înființat și un cabinet stomatologic. Primirea bolnavilor în cabinete se realiza sub controlul personalului medical sovietic. La fiecare corp de locuit, au fost instalăți medici proveniți din rândul prizonierilor de război și personal medical sovietic pentru asigurarea celor mai bune servicii medicale prizonierilor de război, dar și pentru identificarea cât mai rapidă a bolnavilor. În scopul acordării ajutorului medical, dispensarul a fost dotat cu instrumente, medicamente și inventar greu și ușor.

În Sectorul de lagăr de la Monastîrka, primirea bolnavilor se realiza pe specialități, în cabinetele corespunzătoare, iar în Sectorul de lagăr de la Oranki, au fost înființate cabinete de chirurgie și de medicină internă. Primirea la celelalte cabinete se realiza conform unui orar. La dispensar s-au pus în practică măsuri profilactice, cum ar fi: tratament împotriva malariei, vaccinuri și, de două ori pe lună, efectuarea unui control medical al întregului contingent, cu scopul stabilirii grupelor de muncă.

În 1941, numărul celor care au solicitat ajutor medical la dispensar a fost de 1 554, cu următoarele diagnostice: ulcer gastrointestinal – 170 de cazuri, gripă – 96, malarie – 15; celelalte cazuri erau bolnavii cu probleme chirurgicale și de medicină internă.

În 1942, primul ajutor la dispensar a fost acordat unui număr de 1 154 de persoane, din care: ulcer gastrointestinal – 200 de cazuri, gripă – 102, degerături – 54, chirurgie – 127, alte boli – 671.

În decembrie 1942, ca urmare a sosirii unui contingent de prizonieri de război de 3 469 de persoane, (iar în cursul anului 1943, a mai multe contingente cu efective foarte mari), în acel an, 15 033 de persoane au apelat la serviciile dispensarului, fapt explicabil prin numărul mare de prizonieri de război extrem de extenuați, prin numărul mare de

cazuri de diaree provocată de lipsa de vitamine, prin cazurile de boli de piele sau de răni ușoare. În urma controlului medical efectuat la sosirea acestui din urmă contingent au fost identificate 204 persoane grav bolnave, 359 de persoane extenuate și cu degerături, 468 de persoane rănite ușor și cu cazuri de diaree provocată de lipsa vitaminelor, ceea ce înseamnă 38,2% persoane bolnave la nivelul contingentului primit.

În martie 1943, a sosit un contingent de italieni (567 de persoane) plini de păduchi în proporție de 100%. În urma efectuării perioadei de carantină, la nivelul acestui contingent s-au descoperit 448 de cazuri de tifos exantematic.

Anul 1944 se caracterizează printr-un număr mare de solicitări la dispensarul medical, ca urmare a sosirii unui contingent de prizonieri de război slăbiți. Pe parcursul întregului an, au apelat la serviciile dispensarului 9 529¹ de persoane, din care: intervenții chirurgicale – 2 003 persoane, ulcer gastrointestinal provocat de lipsa de vitamine – 946 de persoane, gripă – 497 de persoane, malarie – 171 de persoane, alte boli – 5 212 persoane.

În 1945, numărul de solicitări la dispensarul medical a fost de 9 621 [persoane], cu următoarele diagnostice: ulcer gastrointestinal – 652, TBC – 41, pneumonie – 23, intervenții chirurgicale – 485, gripă – 184, malarie – 29, distrofie – 151, alte boli – 8 056 (la categoria „alte boli” au fost incluse bolile de piele – abcese purulente la nivelul pielii și furunculoza –, afecțiuni ale ochilor, urechilor și dinților).

Din 1946, ca urmare a faptului că lagărul trebuia să fie unul de recuperare – ceea ce s-a și întâmplat –, aici au intrat noi contingente de prizonieri de război proveniți din lagărele care desfășurau activități de producție. Prizonierii de război sosiți erau foarte slăbiți, cu simptome de avitaminoză, distrofie de gradele 1 și 2, fapt care a dus la creșterea numărului de cazuri rezolvate la dispensarul medical. Într-un an de zile, numărul total al cazurilor tratate a fost de 15 776, pentru următoarele boli: ulcer gastrointestinal – 554, distrofie de gradele 1 și 2 – 563, abcese purulente la nivelul pielii și furunculoză – 2 469, probleme chirurgicale – 1 318, alte afecțiuni – 10 872.

În 1947, numărul cazurilor de la dispensarul medical a fost de 12 409, din care: ulcer gastrointestinal – 270, gripă – 431, TBC – 8, distrofie – 644, malarie – 299, abcese purulente la nivelul pielii și furunculoză – 954, probleme chirurgicale – 570, alte afecțiuni – 9 233. În acest an s-a declanșat o epidemie de gripă în Sectorul de lagăr de la Monastîrka, ca urmare a vremii instabile și a perioadei de iarnă.

Anul 1948 s-a caracterizat printr-o reducere considerabilă a contingentului de prizonieri de război, ca urmare a repatrierii acestora, a trimiterii în lagărele cu activități productive și a închiderii sectorului de lagăr de la Monastîrka, fapt care a avut drept urmare o scădere dramatică a numărului cazurilor de la dispensarul medical. În total, au fost 1 492, cu următoarele diagnostice: ulcer gastrointestinal – 35, abcese la nivelul pielii și furunculoză – 124, probleme chirurgicale – 149, malarie – 17, afecțiuni cardiovasculare – 176, gripă – 94, alte afecțiuni – 897.

În 1948, numărul cazurilor de la dispensarul medical a fost de 664, cu următoarele diagnostice: gripă – 21, ulcer gastrointestinal – 21, malarie – 7, abcese la nivelul pielii și furunculoză – 110, probleme chirurgicale – 78, afecțiuni ale sistemului cardiovascular – 53, alte afecțiuni – 374; în această perioadă, contingentul de prizonieri de război nu a depășit 900 de persoane.

Situată generală privind frecvențarea dispensarului medical pe ani este redată în următorul tabel:

Anul	Numărul total al vizitelor la dispensarul medical	Numărul externărilor de la dispensarul medical	Numărul zilelor de tratament ale celor externați	Observații
1941	3 747 (pentru trimestrul I)	275	699	Dovezi privind numărul de internări pentru anul 1943 nu există.
1942	4 100	16	38	
1943	31 634	2 151	5 048	
1944	35 462	2 071	6 657	
1945	53 641	3 053	10 735	
1946	56 478	2 396	5 722	
1947	44 222	1 559	3 259	
1948	12 678	367	762	
1949	2 668, până la 1 ianuarie 1950	100	205	

Analizând afecțiunile tratate la dispensarul medical în perioada 1943-1945, trebuie avut în vedere faptul că frecvențarea acestuia era cauzată de contingentul sosit din lagărele de pe front, ai cărui membri se aflau într-o stare de epuizare acută, cu manifestări de distrofie, avitaminoză și cu un procentaj ridicat de afecțiuni dermatologice sau care necesitau intervenții chirurgicale.

Începând din 1946, în lagăr a sosit un contingent de la lagărele cu activități în producție, în vederea refacerii stării fizice.

În 1941, în lagăr a fost organizată o infirmerie cu 50 de paturi, dotată în totalitate cu inventar greu și ușor, cu materiale de întreținere și cu medicamente. În același an, pe la infirmerie au trecut 252 de persoane, având următoarele diagnostice: ulcer gastrointestinal – 69, gripă – 53, malarie – 16, pneumonie – 2, alte afecțiuni – 112.

În 1942, rețeaua de paturi avea 125 de locuri, iar prin infirmerie trecuseră 480 de persoane, din care aveau: ulcer gastroinstestinal – 91, gripă – 38, probleme chirurgicale – 59, tuberculoză – 2, pneumonie – 5, distrofie – 182, alte afecțiuni – 103.

Anul 1943 se caracterizează prin sporirea continuă a numărului de paturi, de la 500 la 860, cauzată de sosirea în lagăr a unui mare număr de prizonieri distrofici, cu degerături, cu răni ușoare; în a doua parte a anului, numărul paturilor s-a redus până la 100.

În total, prin infirmerie, în anul 1943, au trecut 2 672 de persoane, cu diagnostice principale precum: tifos exantematic – 448, distrofie – 1 255, degerături – 192, pneumonie – 58, tuberculoză – 25, ulcer gastrointestinal – 50; bolnavi care au necesitat intervenții chirurgicale – 285, difterie – 40, alte afecțiuni – 319.

În 1944, infirmeria a fost extinsă la 200 de paturi. În total, pe parcursul anului, la infirmerie au fost tratate 1 264 de persoane, cu următoarele diagnostice: gripă – 161, ulcer gastrointestinal – 60, afecțiuni ale căilor respiratorii – 49, distrofie – 270, TBC – 24, difterie – 3, malarie – 133, probleme chirurgicale – 110, pneumonie – 122, alte afecțiuni – 432. Numărul total al zilelor de spitalizare a bolnavilor la infirmerie a fost de 10 153, ceea ce, în medie, a însemnat 8 zile de spitalizare pentru o persoană.

În 1945, la infirmerie au fost tratate 2 694 de persoane, cu următoarele diagnostice: ulcer gastrointestinal – 408, distrofie – 70, TBC – 32, pneumonie – 31, probleme chirurgicale – 227, malarie – 233, gripă – 148, alte afecțiuni – 1 545. În total, au fost 31 094 de zile de spitalizare, ceea ce, în medie, a însemnat 11,5 zile de spitalizare [pentru o persoană]. Infirmeria a fost mărită la 200-250 paturi.

În 1946, infirmeria a fost extinsă de la 125 la 300 de paturi, numărul bolnavilor fiind de 3 855; zile de spitalizare au fost 86 087, ceea ce înseamnă 22,8 zile de spitalizare pentru un bolnav. Sporirea numărului de zile de spitalizare a fost provocată de creșterea numărului bolnavilor cu distrofie. Diagnostice: distrofie – 1 381 persoane, ulcer gastrointestinal – 389, TBC – 37, pneumonie – 22, malarie – 73, probleme chirurgicale – 64, alte afecțiuni – 1 869.

Anul 1947 se caracterizează printr-o diminuare nesemnificativă a numărului bolnavilor; în total au fost 3 620 de persoane bolnave, care au petrecut la infirmerie 87 488 de zile de spitalizare, ceea ce a însemnat 24,5 zile de spitalizare pentru un bolnav; diagnosticele au fost următoarele: ulcer gastrointestinal – 243, gripă – 521, distrofie – 1296, TBC – 22, malarie – 191, pneumonie – 14, alte afecțiuni – 1 333. Infirmeria a fost extinsă de la 235 la 450 de paturi.

La începutul anului 1948, la nivelul lagărului este vizibilă o scădere considerabilă a contingentului de prizonieri de război, ca urmare a repatrierii și însănătoșirii bolnavilor, ceea ce a dus, la sfârșitul lunii august, la reducerea numărului de paturi la 50. În total, au fost 942 de bolnavi, cu următoarele diagnostice: ulcer gastrointestinal – 39, pneumonie – 12, malarie – 6, TBC – 25, probleme chirurgicale – 24, alte afecțiuni – 836. Numărul total al zilelor de spitalizare a fost de 12 942, ceea ce a însemnat 15,6 zile de spitalizare pentru un bolnav.

În 1949, infirmeria a fost extinsă cu 50 de paturi, numărul maxim ajungând la 100. Au fost interne 321 de persoane, cu următoarele diagnostice: gripă – 29, probleme chirurgicale – 92, ulcer gastrointestinal – 24, malarie – 18, afecțiuni ale sistemului cardiovascular – 10, pneumonie – 7, alte afecțiuni – 141. Numărul total al zilelor de spitalizare a fost de 4 471, ceea ce a însemnat 13,5 zile de spitalizare pentru un bolnav.

Pe perioada funcționării sale, infirmeria lagărului a avut secții de medicină internă, de chirurgie și un izolator. Numărul de paturi a variat în funcție de numărul bolnavilor. Fiecare prizonier de război sosit la infirmerie făcea obiectul unui control sanitar, la punctul de control sanitar, apoi era trimis la secția corespunzătoare, unde se reconstituia istoricul bolii, erau efectuate analize clinice și i se oferea medicația corespunzătoare.

În 1943, în lagăr a fost organizat un bloc operator. În total, au fost efectuate 285 de operații complexe și 515 intervenții chirurgicale mai puțin importante. Trei dintre bolnavii operați au decedat în urma unor ocluzii intestinale.

Se utilizau pe scară largă transfuziile de sânge pentru vindecarea bolnavilor de distrofie; săngele era tratat cu nitrat de sodiu, la care se adăuga ser și sânge de la donator. Grupa donatorilor era formată din 8 până la 20 de persoane.

Laboratorul creat în 1941 a efectuat 20 047 de analize, din care: analiza clinică a săngelui – 48,6%, analiza săngelui pentru identificarea malariei – 3,4%, analize de urină – 25,6%, alte analize – 22,4%. În plus, ca urmare a existenței în lagăr a cazurilor de tifos exantematic, din aprilie 1943 s-au efectuat analize de sânge de tip Weil-Felix².

și Widal. Pe lângă infirmeria principală, în Sectorul de lagăr de la Monastîrka a fost înființat un izolator, unde au fost concentrați toți bolnavii care necesitau mai multe zile de spitalizare, însă cazurile cele mai grave erau trimise către infirmeria centrală. Numărul de paturi de la izolator a variat între 25 și 200. La infirmerie au fost utilizate metode noi de tratament, cum ar fi: preparate pe bază de sulfamidă, tratament pe bază de glucoză și pe bază de vitamine.

În 1943, la infirmerie a fost înființată o bucătărie dietetică, condusă de o soră dieteticiană și de un bucătar provenit din rândul prizonierilor de război. Bucătăria era aprovisionată cu alimente atât pentru distrofici, cât și pentru ceilalți bolnavi. Gătirea hranei se realiza pe baza dietei Pevzner³, preparându-se, în special, dietele nr. 1, 2, 7 și 15. Hrana se gătea și era oferită de 4-5 ori pe zi, în funcție de rezultate. În plus, s-a ținut cont, atât pentru bolnavii distrofici, cât și pentru cei grav bolnavi – care luau masa separat –, de felurile de mâncare gătite, de numărul calorilor și de gradul lor de asimilare, acestora oferindu-li-se hrana suplimentară la orele 11 dimineața și 17,00. Toți bolnavii spitalizați primeau zilnic suc de drojdie, preparat la bucătăria dietetică. Gama de produse dietetice era compusă din cruce dietetice, carne, pește sărat. Acestea din urmă a fost schimbat cu carne proaspătă, zahăr, pâine albă și produse lactate. Numărul de calorii pentru bolnavii distrofici era, în medie, de 3 250-3 300, iar pentru bolnavii spitalizații de 2 532-2 600. Pe întreaga perioadă de funcționare a infirmeriei, au fost spitalizați 17 705 bolnavi. Din acest număr, o parte a bolnavilor, care necesitau metode speciale de tratament și de supraveghere – în special toți bolnavii de tuberculoză –, a fost trimisă în spitalul special, iar în perioada 1943-1946 și în 1948 au fost trimise [la spitalul special] 309 persoane bolnave de distrofie. Pe întreaga perioadă, Spitalul special a tratat 437 de persoane. Până în 1945, prizonierii de război veniți în lagăr proveneau din lagărele de front; printre cei sosiți se aflau mulți grav bolnavi, slăbiți, cu degerături, cu răni ușoare, pe fond de distrofie. Acest lucru a făcut ca procentul bolnavilor spitalizați sau tratați la Spitalul special, pentru anii menționați, să fie mare. Astfel, la 18 decembrie 1942, a sosit un eșalon de la Punctul de strângere al prizonierilor de război nr. 55, de la Stalingrad, de 3 469 de persoane. Imediat [de la sosire] au fost spitalizate 754 de persoane din totalul celor 3 469 de prizonieri de război, iar în primele trei zile 102 persoane au decedat. La 12 martie 1943, cu eșalonul de la Punctul de primire-distribuire nr. 81, de la Voronej, au sosit 443 de persoane, din care, imediat, au fost identificate 72 de persoane bolnave de tifos exantematic, iar 25% din contingent era suspect de tifos exantematic. În primele zile, au decedat 84 de persoane. La 23 martie 1943, de la Punctul de primire-distribuire nr. 108/10, de la Stalingrad, au sosit 524 de persoane, din care 44 se aflau în stare de agonie, iar în primele cinci zile au decedat 35 de persoane. La 26 martie 1943, din Punctul de front nr. 56, de la Voronej, au sosit 119 persoane, din care 42 se aflau în agonie, iar pe perioada primirii în lagăr au decedat 2 persoane. Se observă astfel că mortalitatea în rândul prizonierilor de război care au sosit în lagăr în perioada 1941-1943, a fost ridicată, din cele 4 055 de persoane sosite în intervalul decembrie 1942-mai 1943, 912 persoane aflându-se în stare de agonie. Numărul celor morți a fost de 1 202 persoane. Pe toată perioada, numărul persoanelor decedate în lagăr a fost de 1 509.

Diagnostic	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	Total
Tifos exantematic	—	—	317	—	—	—	—	—	—	317
Distrofie	—	323	651	14	3	2	—	—	—	993
Pneumonie	1	13	54	1	4	—	1	1	—	75
TBC	—	—	—	1	2	1	2	1	—	75
Afectiuni ale sistemului cardiovascular	—	2	2	1	1	2	1	1	—	10
Cancer la stomac	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2
Afectiuni ale organelor respiratorii	—	15	13	—	1	—	—	2	—	31
Septicemie	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Probleme chirurgicale	—	20	47	1	2	—	2	1	—	73
Total	2	373	1 084	18	13	7	6	6	—	1 509

După 1945, în lagăr a sosit un contingent din lagărele cu activități productive. Contingentul sosit a avut nevoie de recuperare, cum ar fi: tratament la pat, luarea în evidență în echipă de recuperare, odihnă. Odată cu sosirea în lagăr a contingentului de prizonieri de război slăbiți, acesta a fost imediat instalat în clădiri separate, unde i s-au creat cele mai bune condiții de trai, cum ar fi: asigurarea cu lenjerie tip infirmerie, temperatura aerului în clădiri a fost menținută la 20°C , mesele aveau o frecvență de 4 ori pe zi. Pentru deservirea medicală a acestor prizonieri de război slăbiți s-a repartizat personal medical sovietic, precum și medici din rândul prizonierilor de război; [aceștia], zilnic, efectuau vizita medicală și identificau persoanele bolnave, pe care le trimiteau la infirmerie sau la spital pentru tratament. În perioada de vară, contingentul cu prizonieri slăbiți a fost concentrat în Sectorul de lagăr de la Monastîrka cu scopul de a utiliza condițiile naturale existente acolo, lagărul fiind dispus într-o pădure de pini. S-au organizat exerciții fizice, plimbări și un solar pentru membrii aflați la echipă recuperare. Numărul persoanelor aflate la echipă de recuperare a fost următorul: la 1 ianuarie 1943, ca urmare a sosirii în lagăr a unui contingent numeros, cu persoane slăbite fizic, au fost înregistrate 1 623 de persoane. Pe toată perioada, pe la echipă de recuperare au trecut 9 083 de persoane, în timp ce, la categoriile de muncă au fost înregistrate – conform situației de la 1 mai 1949 – 9 078 de persoane, din care, 4 871 de persoane au fost trimise ca mâna de lucru în lagărele cu activități în producție, după cum urmează: în 1945 – 710 pers., în 1946 – 1 815 pers., în 1947 – 1 146 pers., în 1948 – 1 099 pers., iar în 1949 – 101 pers. Este necesar să menționăm că, în lagăr, s-a aflat un contingent ai cărui prizonieri de război erau încadrați în categoria a 4-a de muncă, după cum urmează: prizonierii de război cu vîrstă mai mare de 60 de ani, cu afectiuni cardiovasculare și reumatoide. Pentru aceștia a fost amenajat un corp de locuit prevăzut cu o cameră specială și cu sistem de încălzire, iar pentru servicii medicale au fost prevăzute medici din rândul prizonierilor de război. Utilizarea la muncă a prizonierilor de război s-a făcut în conformitate cu apartenența lor la grupa de muncă, fapt pentru care, 1 sau de 2 ori pe lună, era efectuat un control medical al tuturor prizonierilor de război cu scopul stabilirii stării lor fizice. Starea fizică a prizonierilor de război, pe ani, a evoluat astfel:

Anul	Totalul la 1 ianuarie a fiecărui an	Grupa de muncă							
		I	II	III	IV	Echipa de recuperare	Bolnavi spitalizați	Grupe nestabile	Copii
1944	1 298	858	310	76	—	—	54	—	—
1945	4 840	2 644	984	761	51	134	98	168	—
1946	5 179	1 236	1 940	1 173	385	275	170	—	—
1947	3 374	759	1 044	698	235	286	334	18	—
1948	3 283	1 156	558	712	337	330	131	59	—
1949	815	176	183	279	135	28	14	—	—
1950	1	—	—	1	—	—	—	—	—

Dotarea medicală a contingentului repatriat. Înaintea plecării din lagăr – în vederea repatrierii sau în alte lagăre –, întregul contingent făcea obiectul unui control medical cu scopul de a identifica prizonierii de război transportabili și pe cei bolnavi. După aceea, toți au fost atenționat cu punct de vedere sanitari și au fost instalati – până la momentul plecării – într-un corp separat de ceilalți membri ai contingentului. Garniturile de tren pentru cei repatriați erau dotate cu vagon-izolator, bucătărie, magazie, iar prizonierii de război bolnavi, care puteau face față drumului erau instalati separat de ceilalți prizonieri de război. Pentru serviciile medicale au fost puși la dispoziție un medic și un subchirurg – în funcție de necesitățile contingentului –, care verificau sistematic starea prizonierilor de război din punct de vedere sanitari, îi identificau pe cei care se îmbolnăveau pe drum și, în funcție de necesități, îi izolau în vagonul-izolator. Vagonul-izolator era dotat cu inventar ușor și greu și cu medicamente pentru tot parcursul. Zilnic, pe drum, medicul însoritor al garniturii, cu ajutorul șefilor de vagon, îi controla de către pe prizonierii de război. Vagonul-bucătărie era dotat cu inventar în cantități suficiente, precum și cu veselă. A fost pus la dispoziție și un bucătar specialist. De două ori pe zi era servită hrana caldă și ceai. Mâncarea era gătită sub conducerea directă a medicului, în conformitate cu meniul stabilit din timp. Aprovizionarea cu apă a prizonierilor de război se făcea atât cu apă fierbinți, cât și cu apă purificată cu clor. Toate aceste măsuri puse în practică pe traseu au împiedicat apariția afecțiunilor gastrointestinale. Nu a existat niciun caz – în rândul celor repatriați – de afecțiuni grave sau de contaminări cu infecții; a lipsit contaminarea cu căduchi.

Pe ani, dinamica prizonierilor de război este prezentată în următorul tabel:

Anul	Prezenți la 1 ianuarie fiecărui an	Au sosit		Au plecat		Au decedat	Observații
		Din lagăre	Din spitale speciale	În lagăre	În spitale speciale		
Nu există documente							
1942							
1943	3 902	3 309	—	4 789	40	—	1 084
1944	1 298	3 419	1 121	965	15	—	18
1945	4 840	2 944	177	1 531	17	1 221	12
1946	5 179	2 190	254	2 704	145	1 393	7
1947	3 374	1 784	71	1 866	33	41	6
	71	2	—	1	1	—	—
1948	3 283	293	186	2 505	217	219	6
	71	1	3	50	1	—	—
1949	815	471	157	810	16	616	—
	24	1	133	20	3	—	—

VIII. Activitatea politico-educativă și culturală de masă desfășurată cu prizonierii de război și persoanele interne

În desfășurarea activității antifasciste, aparatul politic și organizația de partid din lagăr s-au ghidat după indicațiile-direcțive ale secțiilor politice de la direcțiile pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne și ale Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor interne, din regiunea Gorki. Încă de la începutul organizării lagărului, activitatea politică desfășurată cu prizonierii de război și cu persoanele interne a avut următoarele obiective:

- a) demascarea ideologiei fasciste, bazate pe ura de rasă, a clicii Hitler-Mussolini și a sateliștilor acestora, și eliminarea nazismului din conștiința prizonierilor de război și a persoanelor interne;
 - b) explicarea caracterului just și eliberator al războiului dus de Uniunea Sovietică împotriva Germaniei fasciste;
 - c) educarea contingentului în spiritul păcii, al democrației și al stimei față de Uniunea Sovietică, principalul bastion al forțelor democratice internaționale;
 - d) explicarea superiorității orânduirii socialiste sovietice în raport cu orânduirea capitalistică ;
 - e) punerea la curent a prizonierilor de război și a persoanelor interne cu succesele Uniunii Sovietice în domeniul politic, cultural și economic, cu modul de trai, viața și patriotismul poporului sovietic;
 - f) indoctrinarea prizonierilor de război români, cehi, polonezi și iugoslavi pentru înrolarea în trupele naționale de voluntari, în vederea participării la lupta împotriva armatei hitleriste cu arma în mâna;
 - g) educarea prizonierilor de război și a persoanelor interne în spiritul devotamentului față de noile regimuri democratice, apărute în țările din Europa Centrală și de Sud-Est după înfrângerea Germaniei fasciste;
 - h) demascarea politicii interne și externe imperialiste a blocului anglo-american și explicarea politicii democratice consecvente a Uniunii Sovietice;
 - i) educarea prizonierilor de război ca partizani activi ai păcii în întreaga lume.
- Pentru îndeplinirea acestor obiective, în ce privește prizonierii de război și persoanele interne, aparatul politic și organizația de partid din lagăr au efectuat următoarele activități politico-educative și culturale de masă.

Munca cu activul antifascist

Până la sosirea în lagăr a prizonierilor de război, activitățile politico-educative și culturale de masă cu persoanele interne, de toate naționalitățile, erau efectuate nemijlocit de către aparatul politic al lagărului.

Activul antifascist din rândul prizonierilor de război germani a fost creat în ianuarie 1942 și numără 17 persoane; din rândul prizonierilor de război austrieci, a fost creat în noiembrie 1942 și numără 5 persoane; din rândul prizonierilor de război români, a fost creat în august 1942 și numără 11 persoane; din rândul prizonierilor de război unguri, a fost creat în martie 1943 și numără 7 persoane, iar cel din rândul prizonierilor de război italieni, în noiembrie 1942 și numără 3 persoane.

Creșterea numărului antifasciștilor și a activului antifascist, în perioada 1942-1950, este vizibilă în următoarele tabele.

Data	Germani					
	Numărul total	Repatriați	Activul antifascist			
			Numărul	%	Numărul	%
1 ianuarie 1942	457	—	150	33,5	17	3,7
1 ianuarie 1943	384	—	102	26,5	14	3,9
1 ianuarie 1944	49	—	9	18,3	2	4,0
1 ianuarie 1945	471	—	319	67,7	16	3,4
1 ianuarie 1946	2 027	227	978	48,2	121	5,9
1 ianuarie 1947	1 154	724	771	66,8	98	8,5
1 ianuarie 1948	1 836	—	1 114	60,9	117	6,3
1 ianuarie 1949	777	314	474	61,0	12	1,5
1 ianuarie 1950	—	1 616	—	—	—	—
	—	1 881	—	—	—	—

Data	Austriei					
	Numărul total	Repatriați	Activul antifascist			
			Numărul	%	Numărul	%
1 ianuarie 1942	—	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1943	38	—	16	42,0	5	13,2
1 ianuarie 1944	2	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1945	206	—	167	81,0	9	4,3
1 ianuarie 1946	364	9	295	81,0	16	4,6
1 ianuarie 1947	148	309	148	100,0	5	3,4
1 ianuarie 1948	73	56	68	79,9	4	5,4
1 ianuarie 1949	33	—	24	72,7	—	—
1 ianuarie 1950	1	—	—	—	—	—
	—	374	—	—	—	—

Data	Români					
	Numărul total	Repatriați	Activul antifascist			
			Numărul	%	Numărul	%
1 ianuarie 1942	—	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1943	3 373	—	28	0,8	11	0,3
1 ianuarie 1944	1 209	83	383	31,6	23	1,9
1 ianuarie 1945	3 818	33	2 093	54,8	51	1,3
1 ianuarie 1946	2 467	1 171	1 272	51,6	54	1,8
1 ianuarie 1947	1 387	1 251	596	41,5	72	5,2
1 ianuarie 1948	1 198	—	698	58,3	86	7,2
1 ianuarie 1949	—	1 119	—	—	—	—
1 ianuarie 1950	—	—	—	—	—	—
	—	3 657	—	—	—	—

Data	Unguri					
	Numărul total	Repatriați	Activul antifascist			
			Numărul	%	Numărul	%
1 ianuarie 1942	—	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1943	10	—	7	70,0	—	—
1 ianuarie 1944	—	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1945	77	—	74	96,2	14	18,2
1 ianuarie 1946	238	163	158	66,4	19	8,0
1 ianuarie 1947	622	100	342	55,0	24	3,5
1 ianuarie 1948	172	614	115	66,8	9	5,3
1 ianuarie 1949	5	35	4	80,0	2	40,0
1 ianuarie 50	—	—	—	—	—	—
	—	912	—	—	—	—

Data	Italieni					
	Numărul total	Repatriați	Activul antifascist			
			Numărul	%	Numărul	%
1 ianuarie 1942	—	—	18	—	—	—
1 ianuarie 1943	32	—	3	56,1	3	9,3
1 ianuarie 1944	7	—	75	42,8	1	1,4
1 ianuarie 1945	186	—	24	40,3	8	4,3
1 ianuarie 1946	32	71	—	75,0	4	12,5
1 ianuarie 1947	—	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1948	—	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1949	—	—	—	—	—	—
1 ianuarie 1950	—	—	—	—	—	—
	—	71	—	—	—	—

Data	Alții					
	Numărul total	Repatriați	Activul antifascist			
			Numărul	%	Numărul	%
1 ianuarie 1942	—	—	44	—	—	—
1 ianuarie 1943	65	—	28	67,7	—	—
1 ianuarie 1944	31	—	67	90,3	—	—

1 ianuarie 1945	86	—	41	78,0	—	—
1 ianuarie 1946	51	—	44	80,4	—	—
1 ianuarie 1947	63	5	—	69,8	—	—
1 ianuarie 1948	4	5	—	—	—	—
1 ianuarie 1949	—	4	—	—	—	—
1 ianuarie 1950	—	—	—	—	—	—
	—	14	—	—	—	—

Data	Total					
	Numărul total	Repatriați	Activul antifascist			
			Numărul	%	Numărul	%
1 ianuarie 1942	457	—	150	33,5	17	3,7
1 ianuarie 1943	3 902	—	213	5,4	33	0,8
1 ianuarie 1944	1 298	83	423	32,6	26	2,0
1 ianuarie 1945	4 840	33	2 795	57,7	98	2,0
1 ianuarie 1946	5 179	1 641	2 768	53,4	214	4,1
1 ianuarie 1947	3 374	2 389	1 901	56,3	199	5,9
1 ianuarie 1948	3 283	675	1 995	60,7	214	6,5
1 ianuarie 1949	815	1 472	502	61,5	14	1,7
1 ianuarie 1950	1	616	—	—	—	—
	—	6 909	—	—	—	—

Notă la tabele

1. Prizonierii de război repatriați, în marea lor majoritate, erau antifasciști, mai ales cei repatriați în anii 1945, 1946, 1947.

2. Potrivit directivei Secției politice a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din 1948, ținerea evidenței antifasciștilor a fost stopată. În tabel, pentru ultima perioadă, în coloana referitoare la numărul antifasciștilor a fost indicat numărul prizonierilor de război care sunt loiali Uniunii Sovietice, partizanilor păcii și democrației.

Din 1942 și până în 1950, în activele antifasciste de toate naționalitățile au fost primite 1 289 de persoane, din care: germani – 534, români – 347, unguri – 291, austrieci – 82, italieni – 35.

În această perioadă, au fost repatriați din lagăr în țările de origine numeroși activiști devotați socialismului și democrației, ca de exemplu:

1. Colonelul Drăgănescu, în prezent general, adjunct al șefului Statului-major al Armatei Române.

2. Colonelul Budiş ocupă o poziție importantă în Ministerul de Război.

3. Majorul Popescu, comandant al trupelor de grăniceri de la granița vestică a României;

4. General-maiorii Brand și Latman;

5. Fostul maior Leverentz, comandant al poliției populare din Brandenburg;

6. Fostul locotenent-major Melmak, șef al spitalului orășenesc.

Mai sunt și alții despre care, în prezent, nu avem informații.

Aparatul politic al lagărului a desfășurat cu membrii activului antifascist:

Nr.	Denumirea activității	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	Total
1.	Aduнări	16	18	26	34	31	36	27	13	201
2.	Şedințe	25	24	32	42	45	44	29	25	266
3.	Seminarii	14	18	23	28	24	31	22	14	174
4.	Instructaже	7	9	15	21	19	24	16	17	128
5.	Comunicări și lecții	2	8	9	7	10	14	6	4	50

Pentru perioada prezentată în raport activiștii au desfășurat cu prizonierii de război și persoanele interne:

Nr.	Denumirea activității	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	Total
1.	Comunicări și lecții	16	44	78	86	64	57	45	68	458
2.	Discuții de grup	47	509	643	647	694	616	518	779	4 453
3.	Lectura în grup a ziarelor	1 300	1 400	1 100	900	950	730	670	400	7 450
4.	Învățământ politic	56	87	27	151	144	360	236	121	1 183
5.	Lecții la cursurile de limbă rusă	—	—	—	—	—	720	720	315	1 775
6.	Realizarea de gazete de perete	10	12	76	109	112	124	57	24	524

Cei mai buni funcționari ai lagărului au fost:

- 1) șeful activului german, Engelbert;
- 2) șeful activului german Ceci Otto;
- 3) șeful activului român Gornea Vasile;
- 4) șeful activului ungár Deji Fredis;
- 5) propagandist principal Saratsin;
- 6) propagandist principal Melmak;
- 7) propagandist principal Krantz.

Activitatea politico-educativă desfășurată cu prizonierii de război și cu persoanele interne

Activitatea politico-educativă s-a desfășurat sub forma lecțiilor, a comunicărilor, a discuțiilor de grup și individuale, a adunărilor, a mitingurilor, a seratelor pentru întrebări și răspunsuri, a învățământului politic în cadrul cercurilor politice, a editării gazetelor de perete, a propagandei prin intermediul radiooului și în mod concret.

În perioada prevăzută în raport, aparatul politic și activiștii politici din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din regiunea Gorki, precum și comuniștii din lagăr, funcționarii și activiștii au desfășurat următoarele activități politice cu prizonierii de război și cu persoanele interne, de toate naționalitățile:

Anul	Lecții și comunicări	Discuții de grup	Adunări	Mitinguri	Serate pentru întrebări și răspunsuri	Lecții colective ale ziarelor	Lecții în cadrul cercurilor politice	Lecții în cadrul cercurilor marxiste	Lecții în cadrul cercurilor de economie politică	Cercuri de limbă rusă	Serate literare	Excursii	Informări radio
1942	117	620	43	32	15	1 300	54	—	—	—	3	—	—
1943	128	670	40	29	25	1 400	144	—	—	—	16	—	—
1944	125	710	37	24	22	1 100	162	—	—	—	37	—	—
1945	105	700	46	37	24	900	162	—	—	—	32	—	—
1946	143	740	31	42	28	950	152	—	—	—	29	—	—
1947	109	650	37	39	34	730	160	108	112	720	44	1	—
1948	97	666	28	33	34	670	108	78	84	720	46	2	1
1949	151	815	17	31	16	400	51	53	47	315	18	—	189
Total	975	5 571	179	267	198	7 450	993	239	234	1 775	225	3	232

Dintre acestea, au fost organizate de către cetăteni sovietici: comunicări și lecții – 517; discuții de grup – 1 118; adunări – 179; mitinguri – 267; serate cu întrebări și răspunsuri – 198; lecții în cadrul cercurilor politice – 213; lecții în cadrul cercurilor marxiste – 43; lecții în cadrul cercurilor de economie politică – 27.

Până la crearea secțiilor politice, activitatea antifascistă desfășurată cu prizonierii de război și cu persoanele interne s-a aflat sub conducerea Secției operative a lagărului și a avut un caracter administrativ: prizonierilor de război li se oferea prea puțină inițiativă în desfășurarea activității politice.

Ca urmare a comportamentului fostei conduceri a lagărului (maltratarea prizonierilor de război români, în 1947, permisă de către fostul șef al Administrației lagărului, colonelul Grîșciukom), atitudinea prizonierilor de război față de el era marcată de neîncredere și de teamă excesivă.

Prizonierii de război români activiști scriu următoarele în darea de seamă cu privire la activitatea activului: „Nici nu se putea vorbi – până la schimbarea care a avut loc în 1947 – de libertate și de inițiativă. În acea perioadă, Secția politică a lagărului – reprezentată de către instructorul politic Terlețki – inspira teamă chiar și activiștilor. Prizonierii de război fugeau de el. Din aceste cauze, antifasciștii se țineau departe de Secția politică, însă acum merg ei însăși la activiștii politici sovietici pentru a discuta cu despre problemele care-i interesează.”

După schimbarea conducerii, comportamentul și, mai ales, tactul tuturor organelor lagărului au făcut ca relațiile dintre prizonierii de război și administrația sovietică să fie bune. Ele au dobândit caracterul pe care trebuiau să îl aibă.”

Activitatea politică desfășurată cu contingentul, după înființarea secțiilor politice (în lagărul nostru, ea a coincis cu schimbarea a aproape întregii conduceri a lagărului) s-a dezvoltat foarte mult și, în pofida numărului din ce în ce mai mic de prizonieri de război de diverse naționalități, am început să organizăm cu ei din ce în ce mai multe activități, iar în desfășurarea activității politice s-au introdus metode noi, în urma cărora starea moral-politică a prizonierilor de război s-a îmbunătățit, iar excesele apărute în rândul lor au fost din ce în ce mai puține.

Ca urmare a activității politice desfășurate de aparatul politic împreună cu organizația de partid a lagărului [s-au înregistrat următoarele rezultate]:

Nr.	Naționalitatea	Trimis în unitățile de voluntari	Antifasciști repatriați	Absolvenți ai cursurilor antifasciste pe termen scurt	Absolvenți ai programului minim în cadrul cercurilor politice	Au desfășurat activități în cadrul cercurilor marxiste	Au desfășurat activități în cadrul cercurilor de economie politică
1.	Germană	—	1 537	103	248	64	87
2.	Austriacă	—	317	7	53	8	12
3.	Română	1 320	2 810	—	184	92	154
4.	Ungară	—	805	—	107	58	73
5.	Italiană	—	69	—	—	—	—
6.	Altele	—	12	—	16	—	—
Total		1 320	5 550	109	608	222	326

Activitatea culturală de masă desfășurată cu prizonierii de război și cu persoanele interne

Activitatea culturală de masă s-a desfășurat sub forma activităților artistice de amatori pentru prizonierii de război și pentru persoanele interne, a proiecțiilor de filme, a organizării seratelor cultural-muzicale, a expozițiilor cu creațiile prizonierilor de război și a competițiilor de săh și sportive.

Prizonierii de război au desfășurat:

Anul	Spectacole	Concerte	Operetă	Serate muzical-literare	Proiecții de filme	Expoziții	Competiții de săh și de dame
1941	4	—	—	2	17	—	2
1942	5	18	—	6	43	—	4
1943	7	34	—	24	41	—	5
1944	12	48	—	33	44	—	8
1945	11	53	—	37	46	—	14
1946	9	51	—	35	40	—	13
1947	14	124	2	43	48	1	15
1948	8	96	—	24	49	2	8
1949	2	48	—	15	51	2	6
Total	72	472	2	219	379	5	75

În perioada pentru care a fost întocmit raportul, în lagăr au funcționat următoarele cercuri artistice de amatori pentru prizonierii de război și pentru persoanele interne: a) orchestrale – 3 (german, român și maghiar); b) dramatice – 5 (german, român, maghiar și cel al persoanelor interne de naționalitate spaniolă și cehă); c) coruri – 3 (german, român și maghiar); d) de dans – 2 (român și maghiar).

În perioada de primăvară-vară, membrii contingentului au practicat diverse sporturi: fotbal, volei, handbal, popice, alergări și altele.

Pentru desfășurarea activităților sportive au fost organizate două stadioane, în primul și în cel de-al doilea sector de lagăr.

Pentru desfășurarea activităților politico-educative și culturale de masă, în lagăr s-au înființat: 1 club pentru 350 de persoane, cabinete antifasciste, în primul și în al doilea sector al lagărului; 2 biblioteci, cu până la 11 000 de cărți și broșuri în limbile germană, română, maghiară, italiană, franceză, engleză, poloneză, finlandeză, spaniolă și rusă; 1 stație de radioficare, cu 21 de puncte în zonă.

La inițiativa prizonierilor de război s-au editat până la 200 de gazete de perete și reviste, iar circa 20 dintre titluri s-au editat în URSS și Germania. În perioada de primăvară-vară, pentru desfășurarea concertelor s-a organizat o estradă.

Starea politico-morală a prizonierilor de război și a persoanelor civile interne

În 1941, în lagăr erau deținute persoane civile interne, de diverse naționalități. Starea de spirit a persoanelor interne era mult mai bună, multe dintre acestea s-au înrolat ca voluntari pentru a lupta împotriva armatei germane fasciste. Odată cu intensificarea ofensivei armatei germane pe fronturi, a sporit credința în victoria Germaniei în rândul persoanelor civile interne de naționalitate germană; de aceea, ei

au avut o atitudine arogantă în raport cu persoanele civile interne de alte naționalități, motiv pentru care au avut loc bătăi între ei. În decembrie 1941, în lagăr au sosit prizonieri de război germani.

Până în 1944, majoritatea germanilor aveau o atitudine profascistă, însă în urma activităților antifasciste desfășurate, încă de la începutul anului 1942, o parte a prizonierilor de război a început să critique ideologia fascistă, iar numărul antifasciștilor a început să crească.

Un moment de cotitură în conștiința lor s-a produs în ajunul înfrângerii Germaniei: la începutul anului 1945, numărul antifasciștilor germani a crescut până la 67% din totalul prizonierilor de război germani deținuți în lagăr.

Prizonierii de război germani reacționari au început să-și exprime cu mai multă prudentă punctele de vedere reacționare cu privire la evenimentele politice în curs. Aruncarea de scrisori anonime și manifeste cu conținut reacționar – care, înainte, avea loc – a încetat. Autoritatea lui Hitler și chiar a nazismului în rândul reacționarilor a fost subminată. Urând Uniunea Sovietică – ca bastion al socialismului – ca urmare a apartenenței lor de clasă, reacționarii au început să se orienteze spre blocul anglo-american, care, potrivit opiniei lor, în viitorul apropiat ar trebui să declare război Uniunii Sovietice. În ajunul repatrierii ultimului lot de prizonieri de război germani, numărul celor cu vederi democratice, care își exprimau deschis vederile, a crescut până la 61%. Prizonieri de război cu vederi reacționare au rămas în jur de 20%. Ceilalți fie oscilați, fie se temeau să se alăture în mod deschis lagărului democratic, din cauza represaliilor din partea autorităților de ocupație din zonele occidentale ale Germaniei. Nu au existat evenimente precum greva foamei, manifestări imorale sau alte excese din partea prizonierilor de război germani.

Românii au sosit în lagăr în luna august 1942. Din momentul sosirii, s-au separat rapid, în funcție de convingerile lor politice, în două grupuri: antifasciști și reacționari. Urându-i pe germani pentru arogența lor și observând că România se îndreaptă spre o catastrofă națională luptând alături de Germania fascistă, antifasciștii au desfășurat o intensă activitate de propagandă în rândul prizonierilor de război, atrăgând de partea lor din ce în ce mai mulți prizonieri de război români. Din acest motiv, mișcarea antifascistă în rândul prizonierilor de război români s-a dezvoltat cu o mai mare intensitate decât în rândul germanilor. O situație identică s-a observat și în rândul ungurilor.

În 1944-1945, prizonierii de război români, răspunzând apelului prizonierilor de război români din alte lagăre, s-au înrolat în masă în diviziile de voluntari formate pe teritoriul URSS, cu scopul de a lupta împotriva armatei germane fasciste. În total, din lagăr au fost trimiși până la 1 200 de voluntari.

Ofițerii cu vederi reacționare rămași [în lagăr] au depus toate eforturile pentru a submina activitatea antifasciștilor. La 4 februarie 1948, ei au organizat o grevă a foamei, la care au luat parte până la 690 de persoane, fără ca vreun antifascist să fie prezent.

Cauza grevei foamei a fost dorința de a afla termenul repatrierii, precum și încercarea reacționarilor de a demonstra în fața delegației guvernamentale române sosite în URSS. După anunțarea termenului de repatriere, de către general-maiorul Vladimirov, greva foamei a încetat.

Ofițerii reacționari s-au străduit să submineze activitatea desfășurată de prizonierii de război români în direcția autodeservirii; grație eforturilor depuse de antifasciști, numărul ofițerilor români, prizonieri de război, care luau parte la activitățile de la gospodăria auxiliară și la alte activități a ajuns la 1 300.

Ofițerii prizonieri de război de alte naționalități au luat parte în mod constant, sub conducerea activului antifascist, la activitățile de autodeservire, la cele de la gospodăria auxiliară a lagărului și la colhozurile din vecinătate.

Starea de spirit a prizonierilor de război de alte naționalități a fost întotdeauna bună, din partea lor neexistând manifestări imorale.

Şeful Administrației Lagărului nr. 74,
colonel Verjbițki

Adjunctul şefului Administrației lagărului pentru probleme politice,
maior Gorelikov

RGVA, Fond 1a, opis 15 a, dosar 105, f. 15-80

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Dokumentî i materialî*, vol. 5, cartea 1, *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956. Reghionalinî strukturî GUPVI NKVD-MVD SSSR. 1941-1951: otchetno-informatiionnî dokumentî i materialî/Prizonierii de război în URSS. 1939-1956. Documente și materiale*, vol. 5, cartea 1, *Prizonierii de război în URSS. 1939-1956. Structurile regionale ale Direcției generale pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul NKVD-MVD al URSS. 1941-1951: documente și materiale informative, rapoarte* (în continuare, se va cita *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 5), redactor responsabil, M.M. Zagoruliko, Editura „Izdateli”, Volgograd, 2005, p. 565-597

NOTE

¹ Conform documentului. Corect, 8 829. (notă ediția rusă)

² Reacția Weil-Felix – metodă de diagnosticare a tifosului exantematic. A fost descoperită de către E. Weil, microbiolog austriac (1880-1922) și A. Felix (1887-1956), bacteriolog ceh.

³ Dieta Pevzner – sistem de diete elaborat de omul de știință sovietic M.I. Pevzner și utilizat în vindecarea unor afecțiuni. Vezi, pe larg, N.V. Manișina, *Kulturologiia dlia vseh. Za zdoroviem na kurort/Culturologia pentru toți. În stațiune, pentru sănătate*, Vece, Moscova, 2007, p. 188-189.

Documentul 258

Nota colonelului M.A. Gladkov, șeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind efectivele de prizonieri de război și de persoane civile interne eliberate și repatriate, potrivit situației de la 1 ianuarie 1950

Strict secret

18 ianuarie 1950

La 1 ianuarie 1950, organele MVD au eliberat de pe front și au predat organelor pentru repatriere, în mod nemijlocit, în total, un număr de 3 431 399 de prizonieri de război și persoane interne, din care:

1. Prizonieri de război ai fostelor armate germane, japoneze, maghiare, române, italiene, finlandeze – 3 217 981 de persoane, din care în 1949 – 502 597 pers.

Prizonierii de război eliberați și repatriați reprezintă (pe armate): fosta armată germană – 2 041 610; fosta armată japoneză – 574 718; fosta armată ungă – 451 718; fosta armată română – 127 458; fosta armată italiană – 21 096; fosta armată finlandeză – 1 969.

Din numărul prizonierilor de război eliberați: a) 57 111 (pers.) predate pentru constituirea unităților militare naționale pe bază de voluntariat și a detașamentelor de partizani, din care: români – 20 436 (pers.); unguri – 21 874 (pers.); cehoslovaci – 9 894 (pers.); polonezi – 1 944 (pers.); iugoslavi – 2 880 (pers.); bulgari – 83 (pers.); b) 50 000 (germani)¹ predați autoritaților poloneze; c) 3 000 (germani)² trimiși la munci în Cehoslovacia.

2. Persoane interne, cetăteni ai diverselor state – 213 418, din care: în țările de democrație populară – 120 554; în Germania – 78 818; în Iugoslavia – 9 034; în Japonia – 5 012.

Şeful Secției a 2-a din cadrul Direcției pentru problemele
prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne,
colonel M. Gladkov

RGVA, Fond 1p, opis 10 i, dosar 1, f. 127-128

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 921

NOTE

¹ Vezi *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 910-912. (notă ediția rusă)

² *Ibidem*.

Documentul 259

Nota Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind eliberarea și repatrierea prizonierilor de război din fostele armate occidentale, în perioada 1944-1 ianuarie 1950 (pe naționalități)

Strict secret
30 ianuarie 1950¹

În total, au fost eliberate și repatriate 2 585 730² persoane, din care: eliberate – 3 431 pers.; repatriate – 2 582 299 pers.

Nr.	Naționalitatea sau etnia	Prizonieri de război eliberați și repatriați (în total)	Eliberați (1944)	Repatriați				
				1945	1946	1947	1948	1949
1.	Austriacă	144 517	—	70 112	11 944	54 751	1 031	6 679
2.	Albaneză	5	—	1	4	—	—	—
3.	Americană	70	—	60	8	1	—	1
4.	Engleză	44	—	35	7	1	1	—
5.	Argentiniană	1	—	—	1	—	—	—
6.	Africană	3	—	—	3	—	—	—
7.	Bulgară	170	—	96	67	1	5	1
8.	Belgiană	1 820	—	1 346	333	38	17	86
9.	Braziliană	7	—	5	2	—	—	—
10.	Băskiră	1	—	—	—	—	1	1
11.	Bielorusă	5	—	—	—	1	2	2
12.	Ungară	419 523	—	209 203	18 079	92 835	98 665	741
13.	Olandeză	4 207	—	3 271	915	9	6	6
14.	Grecă	28	—	20	5	—	3	—
15.	Daneză	381	—	243	110	16	8	4
16.	Evreiască	4 552	—	1 703	674	911	1 260	4
17.	Ucraineană de Vest	5 017	—	4 427	590	—	—	—
18.	Spaniolă	78	—	32	23	20	3	—
19.	Italiană	21 096	—	18 965	2 095	29	7	—
20.	Iraniană	1	—	—	1	—	—	—
21.	Hindusă	1	—	—	1	—	—	—
22.	Indochineză	1	—	—	—	1	—	—
23.	Lituaneană	30	—	5	20	—	1	4
24.	Letonă	30	—	17	11	—	—	2
25.	Luxemburgheză	1 560	—	1 424	111	13	11	1
26.	Moldovenească	172	—	—	110	11	51	—
27.	Germană	1 718 510	—	615 580	144 609	221 329	337 992	403 000
28.	Norvegiană	73	—	42	21	7	1	2
29.	Poloneză	54 537	—	46 693	6 760	829	152	103
30.	Portugheză	3	—	—	3	—	—	—
31.	Rusă	85	—	—	—	—	83	—
32.	Română	106 472	—	61 637	12 594	841	31 370	230
33.	Tătară	2	—	—	—	—	2	—
34.	Turcă	113	—	47	57	—	9	—
35.	Ucraineană	99	—	—	—	—	87	12
36.	Franceză	20 763	1 500	17 246	1 987	29	—	1
37.	Finlandeză	1 969	1 931	3	29	4	2	—
38.	Cehoslovacă	55 756	—	42 473	11 796	1 152	280	55
39.	Tigănească	126	—	—	—	—	122	4
40.	Suedeză	32	—	16	15	—	—	1
41.	Elvețiană	176	—	103	66	5	1	1

42.	Estoniană	49	—	1	48	—	—	—
43.	Alzaciana și Lotharingiană	1 005	—	12	962	31	—	—
44.	Iugoslavă	17 208	—	13 537	3 241	364	65	1
45.	Indescifrabilă (naționalitate necunoscută)	5 432	—	5 432	—	—	—	—
Total		2 585 730	3 431	1 109 787	217 302	373 229	471 037	410 944

Hudiakov

RGVA, Fond 1 p, opis 14, dosar 32, f. 188-190

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 922-923

NOTE

¹ Pe prima filă a documentului se află următoarea adnotare: „Întocmit într-un singur exemplar.
La dosar.”

² Toate cifrele din document au fost completate de mână. (notă ediția rusă)

Documentul 260

Raportul general-colonelului S.N. Kruglov, ministrul afacerilor interne al URSS, către membrii guvernului URSS, privind activitatea MVD desfășurată cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne¹

Strict secret
24 mai 1950
Moscova

MVD al URSS raportează în legătură cu rezultatele activității sale cu prizonierii de război și cu persoanele interne în ceea ce privește întreținerea acestora, folosirea lor la muncă, cu privire la activitatea politică și operativă în rândul acestora și repatrierea lor.

Toată activitatea cu prizonierii de război și cu persoanele interne s-a desfășurat de către MVD al URSS în conformitate cu hotărârile CC al PCUS și ale guvernului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

MVD și organele acestuia au desfășurat o bogată activitate privind evacuarea prizonierilor de război de pe fronturi, organizarea lagărelor și repartizarea prizonierilor de război în spatele frontului, în interiorul țării. Pentru deținerea prizonierilor de război și a persoanelor interne au fost organizate 267 de lagăre, cu 2 112 secții de lagăre, 392 de batalioane de muncă și 178 de spitale speciale.

Pentru activitatea privind detenția, paza și folosirea la muncă a prizonierilor de război și a persoanelor interne, pentru asigurarea hranei acestora, a îmbrăcămînții, cât și pentru activitatea operativă privind prizonierii de război și persoanele interne și pentru activitatea politică în rândul acestora a fost cooptat un număr mare din personalul organelor și trupelor MVD.

Folosirea prizonierilor de război la munci în economia națională a URSS

Mulți dintre prizonierii de război veniți de pe fronturile Războiului de Apărare a Patriei erau epuizați fizic și bolnavi. Din această cauză, MVD al URSS, pe parcursul întregii perioade de ședere a prizonierilor de război în URSS, a acordat o atenție deosebită refacerii și menținerii stării fizice a acestora prin intermediul creării condițiilor sanitare și de viață corespunzătoare. Activitățile desfășurate în această direcție au permis, din anul 1945, începerea folosirii în masă la munci a prizonierilor de război, în economia națională a URSS. Până în anul 1946, au fost trimiși la munci în cele mai importante ramuri ale economiei naționale peste 1 800 000 de prizonieri de război, din care: pentru construcții (inclusiv de șosele și de căi ferate) – 645 532 de persoane sau 35,2%; în industria energetică și de combustibili – 410 793 de persoane sau 22,4%; în industria de apărare și pentru Ministerul Forțelor Armate al URSS – 319 098 de persoane sau 17,4%; în industria materialelor de construcții (inclusiv în industria lemnului) – 247 576 de persoane sau 13,5%; în industria metalurgică și constructoare de mașini – 143 044 de

persoane sau 7,8%; în alte ramuri ale industriei și în agricultură – 67 822 de persoane sau 3,7%.

Pentru perioada cuprinsă între 1943-1 ianuarie 1950, prizonierii de război au acumulat 1 077 564 200 zile muncă/om, efectuând lucrări și producând marfă în valoare de 50 miliarde de ruble. În această perioadă, prizonierii de război au câștigat 16 723 528 ruble, care au fost direcționate pentru acoperirea cheltuielilor de întreținere a acestora.

În timpul detenției în lagărele MVD, o parte însemnată din prizonierii de război care nu avea o calificare profesională a dobândit diverse specializări în producție și în domeniul construcțiilor. De la un an la altul, prizonierii de război și-au îmbunătățit indicatorii de producție ai muncii lor și au sporit productivitatea muncii, pe baza metodelor avansate ale muncii socialiste. În 1949, până la 9% dintre toți prizonierii de război care au lucrat în acord și-au îndeplinit și au depășit normele de producție stabilite; mai mult, procentul mediu de îndeplinire a normei era de 131%, iar câștigul mediu pentru o zi de muncă/om era de 21 ruble 78 copeici.

Prizonierii de război au fost folosiți cu prioritate, conform hotărârilor Consiliului de Miniștri al URSS, la cele mai mari obiective și săntiere din industrie. De asemenea, un număr mare dintre aceștia a fost trimis la munci în industria carbonieră a URSS la extractia cărbunelui, construcția și refacerea minelor și la construirea de noi întreprinderi din industria grea (Uzinele de tractoare din Vladimir² și Celiabinsk³, Uzina metalurgică din Transcaucazia⁴, Uzina „Amurstal”, Uzina de Topire a Cuprului din Djezkazgan, Uzina de Aluminiu din Bogoslovsk⁵ și Uzinele de Laminoare din RSS Azerbaidjană, în regiunea Sverdlovsk, la lucrările pentru extinderea Combinatelor metalurgice din Taghil⁶, Magnitogorsk⁷ și Orsk⁸, la reconstrucția Uzinelor din Enakievo⁹ și Gorlovka¹⁰, care au avut de suferit în timpul războiului, a Uzinelor „Zaporostali”¹¹, „Azovstali”¹², „Dzerjinski”, „Petrovski”¹³, „Karl”¹⁴ etc.).

Prizonierii de război au luat parte la construcția magistralei de cale ferată Baikal-Amur și la lucrările de reconstrucție și refacere a șoselelor betonate și asfaltate din diferite regiuni ale URSS. La construcția unor hidrocentrale, inclusiv a hidrocentralelor de la Sevan¹⁵, Mingheceaur¹⁶, Dzaudjikau¹⁷, Farhad¹⁸, a termocentralei de la Soci și de la Kurahovo¹⁹ etc., prizonierii de război au reprezentat de la 40 până la 90% din numărul total al muncitorilor angrenați pe aceste săntiere.

Pentru reconstrucția și pentru construcția de noi locuințe și instituții culturale și de servicii, Ministerul Construcțiilor Civile și cel al Gospodăriei Comunale au primit peste 45 000 de prizonieri de război, pentru lucrările de reconstrucție a orașelor Sevastopol, Stalingrad, Oriol, Velikie Luki, Voronej, Novgorod, Smolensk, Kursk, Briansk, Rostov, Kalinin, Krasnodar și Pskov.

Activitatea politică și antifascistă desfășurată cu prizonierii de război

Ducând la îndeplinire indicațiile CC al PCUS, organele MVD au desfășurat o activitate susținută pentru educația politică a prizonierilor de război și pentru pregătirea, din rândul acestora, a activului antifascist. La cursurile și în școlile antifasciste care au fost organizate, au învățat 73 756 de prizonieri de război, din care 48 090 de germani, 21 137 de japonezi și 4 529 de români, unguri, austrieci, italieni și prizonieri de război de alte naționalități.

Din rândul antifasciștilor de naționalitate germană au fost pregătiți pentru a lucra în zona sovietică de ocupație din Germania lucrători la zare, activiști de sindicat, activiști

pentru organizații culturale și de tineret, propagandiști pentru întreprinderi populare, pentru stații de închiriat mașini și lucrători pentru Societatea de studiere a culturii URSS.

Din rândul celor mai pregătiți și verificați prizonieri de război, care făceau parte din activul antifascist, au fost selectați direct, din subsecțiile lagărelor, funcționarii pentru munca antifascistă. În cadrul secțiilor politice din lagăre au fost create grupe de propagandă (de lectori), iar ulterior, comitete antifasciste din rândul prizonierilor de război.

În total, în lagăre au lucrat 5 000 de funcționari și lectori din grupele de propagandă și aproximativ 85 000 de persoane în rândul activului antifascist.

Pentru a asigura desfășurarea muncii politice cu prizonierii de război, în lagăre au fost create 575 de cluburi, 985 de biblioteci care dețineau 500 000 de exemplare de carte politică și literatură beletristică în diferite limbi străine, 1 640 de cabinete antifasciste, 226 de puncte radio. Pentru prizonierii de război au fost editate 5 ziară în limbile germană, japoneză, română și italiană, cu un tiraj total de 137 500 exemplare și un buletin pentru prizonierii de război austrieci, cu un tiraj de 6 000 de exemplare.

În afară de aceasta, pentru prizonierii de război germani s-au făcut abonamente pentru 1 500 de exemplare din 7 ziară și reviste diferite din zona sovietică de ocupație a Germaniei.

A fost editată special, pentru prizonierii de război, în limbi străine, literatura politică – I.V. Stalin, *Problemele leninismului*, *Scurtă biografie a lui Stalin*, *Lenin și Stalin despre Comsomol* – și unele opere din literatura beletristică sovietică; au fost editate, în total, din literatura politică și cea beletristică 30 000 de exemplare.

Prezența activului antifascist și editarea de ziare pentru prizonierii de război în limba lor maternă au facilitat desfășurarea, pe scară largă, a activității politice în rândul întregii mase de prizonieri de război, angrenarea unui număr mai mare de prizonieri de război pentru participarea la viața politică și culturală din lagăre.

Numai în anii 1947-1949, au fost organizate 161 915 adunări și mitinguri ale prizonierilor de război, 73 667 de seminare ale activului antifascist și au fost ținute 252 160 de prelegeri. În lagăre, au funcționat permanent 10 326 de cercuri politice, în care au activat peste 600 000 de prizonieri de război, 3 315 cercuri artistice pentru amatori, care au prezentat 179 973 de spectacole, iar pentru prizonierii de război au fost organizate 65 717 prezentări de filme sovietice.

În scopul cunoașterii vieții din Uniunea Sovietică, pentru unii prizonieri de război au fost organizate excursii în sovhozuri și în colhozuri, la muzeu și teatre.

Activitatea de agitație și propagandă desfășurată cu prizonierii de război a fost îndreptată, în principal, spre explicarea avantajelor orânduirii sovietice, în comparație cu cea capitalistică, a fost axată pe prezentarea succeselor și realizărilor politice, economice și culturale ale URSS și a rolului Uniunii Sovietice în lupta pentru pace, pentru interesele celor ce muncesc din toate țările.

Desfășurarea activităților de agitație și propagandă în rândul prizonierilor de război a facilitat înțelegerea corectă de către aceștia a evenimentelor politice ce au loc în țările lor și definirea unei atitudini proprii în legătură cu evenimentele menționate. În scrisorile trimise în patrie, prizonierii de război, în marea majoritate a cazurilor, apreciau corect situația din țările lor, își expuneau părerea pentru largirea și consolidarea transformărilor democratice din aceste țări și se exprimau pozitiv în legătură cu condițiile de detenție din Uniunea Sovietică.

Prin punctele de cenzură militară ale Ministerului Afacerilor de Interne al URSS, în perioada 1945-1950, prizonierii de război au expediat în țările lor 59 447 284 de scrisori și au primit, în total, 131 771 062 de scrisori.

Prizonierii de război au scris peste 300 de broșuri despre viața lor în Uniunea Sovietică. Pe baza materialelor din broșurile scrise de către prizonierii de război germani, în Germania a fost editată cartea *Prizonierii de război în Uniunea Sovietică* care a jucat un rol pozitiv în demascarea scornelilor clevetitoare despre URSS. Prizonierii de război au scris 650 de piese cu subiecte democratice, peste 100 000 de aprecieri individuale despre URSS, 2 000 de amintiri despre al Doilea Război Mondial, care demască fascismul german și militarismul japonez.

După repatriere, mulți prizonieri de război participă activ la transformarea democratică a țărilor lor, contribuie la demascarea clevetirilor reacțiunii burgheze împotriva Uniunii Sovietice, explică populației din țările proprii necesitatea consolidării prieteniei cu Uniunea Sovietică.

Conform celor comunicate de tov. Ciuikov²⁰, prizonierii de război germani care au sosit în zona [de ocupație] sovietică, în special cei care au absolvit școlile antifasciste, se înscriv activ în Partidul Socialist Unit din Germania (aproximativ 80% din prizonierii de război care au absolvit școlile antifasciste sunt membri ai PSUG). Mulți dintre aceștia au fost promovați și lucrează bine în funcții de conducere, în partid, în sindicate, în economie și în propagandă, activează în școlile politice, în organele învățământului de stat, în organizațiile de masă, în poliție (în principal în activitatea culturală de masă). Mulți foști prizonieri de război care au absolvit școlile și cursurile antifasciste sunt membri ai Societății de prietenie sovieto-germană și participă activ la activitatea acesteia, prezintă referate despre Uniunea Sovietică, desfășoară propagandă în favoarea prieteniei cu URSS. Mulți dintre foștii prizonieri de război participă activ la cercurile privind studierea *Cursului scurt de istorie a PC(b)US*²¹, difuzează printre muncitorii și introduc în producție noi forme și metode de muncă, fac propagandă pentru întrecerea în muncă, fiind ei își fruntași în producție.

În lupta politică printre prizonierii de război japonezi se remarcă faptul că interesul masei principale de prizonieri de război japonezi față de Uniunea Sovietică și față de viața cetățenilor sovietici a fost substanțial mai ridicat decât din partea prizonierilor de război de alte naționalități.

În anul 1949, într-o scrisoare adresată prizonierilor de război repatriați din URSS, CC al Partidului Comunist din Japonia a subliniat faptul că majoritatea prizonierilor de război a aderat la lagărul democratic și desfășoară o prețioasă activitate în această direcție.

Pe timpul desfășurării activităților politice și, în special, pe perioada repatrierii, din partea prizonierilor de război germani, japonezi, unguri, români și austrieci au fost primite peste 4 000 de scrisori de mulțumire și de apreciere pozitivă la adresa Uniunii Sovietice și la viața din lagăre, semnate de către 834 562 de prizonieri de război.

În aceste scrisori, prizonierii de război și-au exprimat prietenia față de Uniunea Sovietică și mulțumiri către tovarășul Stalin și către poporul sovietic pentru comportamentul uman față de ei.

Activitatea operativă

Activitatea operativă desfășurată în rândul prizonierilor de război și al persoanelor civile interne de către organele MVD a avut ca scop preîntâmpinarea manifestărilor

dușmănoase ale elementelor fasciste în lagărele pentru prizonieri de război, anihilarea tentativelor de săvârșire a unor acte diversioniste și dăunătoare în întreprinderi, demascarea celor care au comis atrocități și nelegiuri pe teritoriul Uniunii Sovietice și al țărilor cu democrație populară și depistarea persoanelor care dețineau, ca urmare a muncii lor din trecut, informații economice, politice și militare importante, în scopul folosirii acestora în interesul URSS.

În urma acțiunilor de cercetare privind rețelele străine, desfășurate în rândul prizonierilor de război și al persoanelor civile interne, au fost descoperiți 6 136 de agenți-informatori ai adversarului proveniți din rândul cetătenilor URSS, din care 1 554 de persoane au fost confirmate, iar materialele referitoare la acestea au fost transmise organelor Ministerului Securității Statului al URSS. Dintre prizonierii de război au fost depistați și judecați 983 de cetăteni sovietici (trădători de patrie care au fost înrolați în armatele hitleriste, iar când au fost capturați s-au dat drept cetăteni germani).

În urma interogatoriilor prizonierilor de război – foști colaboratori ai organelor de spionaj ale Germaniei –, au fost descoperiți 819 agenți proveniți din țările de democrație populară. Referitor la această rețea, autoritățile din țările cu democrație populară au fost informate prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe al URSS.

Pe baza materialelor primite de la colaboratorii spionajului militar german Abwher, pe teritoriul RSS Letone, au fost descoperite 38 de depozite secrete cu armament și echipament de luptă, destinate folosirii lor în lupta împotriva puterii sovietice de către grupurile teroriste de bandiți. Din aceste depozite au fost luate: mitraliere – 38, arme automate – 101, aruncătoare de mine – 6, mine – 357, grenade – 2 750, precum și un mare număr de puști, pistoale și muniție.

De asemenea, au fost obținute informații privind 553 de agenți germani importanți, de peste hotare, din care în SUA – 18, în Anglia – 20, în Franța – 27, în Iugoslavia – 21, în Turcia – 41, în Spania – 27, în Belgia – 10, în alte țări capitaliste – 84, în țările de democrație populară – 186, proveniți din cercurile emigranților din albgardisti (ruși, gruzini și armeni) – 78, printre activiștii religioși din diverse țări – 41. Materialele privind aceste rețele au fost transmise Comitetului de Informații și Ministerului Securității Statului al URSS.

Organele MVD au recrutat – din rândul rețelei informative a prizonierilor de război și a persoanelor interne –, persoane care sunt de perspectivă în ceea ce privește legăturile și posibilitățile acestora în Germania și în alte țări. Această rețea a fost predată Comitetului de Informații, Direcției generale de contraspionaj a Statului-major general al Armatei Sovietice, Statului-major general al Marinei și Ministerului Securității Statului.

În conformitate cu Hotărârea CC al PC(b) unional, la sfârșitul anului 1945 și începutul anului 1946, în orașele Briansk, Smolensk, Leningrad, Velikie Luki, Minsk, Riga, Kiev și Nikolaev s-au desfășurat procese publice împotriva criminalilor de război. La aceste procese, tribunalele militare, pe baza materialelor de la MVD, au condamnat cu pedeapsa capitală, prin spânzurare, 84 de criminali de război, din care 18 generali.

La procesele publice, organizate în baza Hotărârii nr. 3 209-1 046 ss, din 10 septembrie 1947, a Consiliului de Miniștri al URSS, în orașele Vitebsk, Novgorod, Bobruisk, Gomel, Cernigov, Poltava, Stalino, Sevastopol și Chișinău tribunalele militare au condamnat la 25 de ani de muncă silnică 137 de criminali de război, din care 23 de generali.

În legătură cu Procesul de la Nürnberg, împotriva principalilor criminali de război germani, au fost interogați: feldmareșalul Paulus, generalul de infanterie Busse, general-locotenentul Müller, general-maiorul Schreiber, de la Serviciul medical și alți generali și ofițeri din fosta armată germană, care au oferit mărturii prețioase folosite de către acuzarea sovietică la procesul menționat mai sus. Mai mult, Paulus, Busse și Schreiber au depus mărturie în mod direct la Procesul de la Nürnberg, în calitate de martori din partea acuzării sovietice.

Mărturiile lui Busse, privind pregătirea războiului împotriva URSS de către Finlanda, au fost folosite de către acuzarea sovietică în procesul principalilor criminali de război finlandezi, de la Helsinki.

În legătură cu procesul principalilor criminali de război japonezi, de la Tokyo, a fost interogat fostul consilier al atașatului militar german la Tokyo, locotenent-colonelul von Petersdorf, care a depus mărturie la proces ca martor al acuzării sovietice.

De asemenea, au fost pregătite și mărturiile general-maiorului Matsumura, ale colonelului Semidzima și ale fostului împărat Manciuko, Pu Yi – în calitate de martori pentru demascarea clicii militare criminale japoneze –, care au depus mărturie la Procesul internațional de la Tokyo.

Au fost obținute mărturii ce prezintă interes ale fostului șef al Secției de spionaj a Statului-major Újszászy, care a demascat colaborarea lui Mihailović cu Statul-major general ungar și a lui Tsaldaris ca agent al spionajului german, italian și ungar.

Din partea prizonierilor de război – general-locotenentul Krappe, colonelul Remer, general-locotenentul Bamler, general-locotenentul Boehme și general-colonelul Eneke – au fost obținute atât materiale care îl demascau pe Franco ca fiind agent al spionajului german, cât și informații privind acțiunile desfășurate de către Spania privind pregătirea pentru [intrarea în] război de partea Germaniei.

Materialele enumerate mai sus au fost publicate în presa sovietică.

A fost efectuată ancheta, iar la sfârșitul lunii decembrie 1949 a fost organizat Procesul public de la Habarovsk împotriva fostului comandant al armatei japoneze din Guandong, generalul Yamada, a foștilor comandanți ai Direcțiilor sanitare și veterinarale ale armatei mai sus amintite, Kajizuka și Kawashima, și împotriva unui grup de lucrători ai așa-numitului „Detașament antiepidemic nr. 731”, care pregătea războiul bacteriologic împotriva Uniunii Sovietice. În acest dosar, 12 învinuiri au fost condamnați cu diverse termene de ispășire a pedepsei.

Repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne

Repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne este finalizată. Din 1945 și până în prezent au fost repatriați 3 344 697 de prizonieri de război din fostele armate inamice, din care: 2 247 368 de prizonieri de război din armata germană (din care 1 939 063 persoane, germani), 581 289 din armata japoneză, 329 093 din cea maghiară, 106 769 din armata română, 21 097 din armata italiană, 1 969 din armata finlandeză și 57 111 prizonieri de război români, maghiari, polonezi, cehoslovaci și iugoslavi eliberați, care au fost direcționați pentru constituirea unităților militare naționale de voluntari și a detașamentelor de partizani care au luptat împotriva armatei hitleriste. Au fost repatriate 214 924 de persoane civile interne.

MVD continuă să-i întrețină și să-i folosească la munci pe prizonierii de război rămași în URSS. Pe lângă aceasta, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și

ale persoanelor civile interne sistematizează toate documentele și materialele privind activitatea [desfășurată] cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne în perioada 1941-1949, cu scopul de a sintetiza experiența privind activitatea cu prizonierii de război. Materialele menționate mai sus vor conține probleme privind organizarea activității cu prizonierii de război pe fronturi, probleme privind evacuarea acestora în spatele frontului, probleme privind organizarea lagărelor și folosirea prizonierilor de război la munci în economia națională.

Raportându-vă despre finalizarea activității cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne, MVD al URSS cere permisiunea de a fi înaintați pentru decorarea cu ordine și medalii ale URSS cei mai buni lucrători ai MVD care s-au remarcat în această activitate.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
S. Kruglov

RGVA, Fond 1p, opis 21 a, dosar 4, f. 36-46

Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 916-920

NOTE

¹ Raportul a fost expediat lui I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri, V.M. Molotov, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri, L.P. Beria, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri, G.M. Malenkov, membru al Prezidiului CC al PCUS, A.I. Mikojan, membru al CC al PCUS, L.M. Kaganovici, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri, N.A. Bulganin, adjunctul președintelui Consiliului de Miniștri, A.I. Vișinski, ministrul afacerilor străine. În dreptul numelui lui A.I. Vișinski a fost trecută, de mâna, mențiunea „Nu s-a expediat”.

² Uzina de tractoare din Vladimir a fost construită în perioada 1943-1945. În perioada 1948-1989, s-a numit Uzina de tractoare „A.A. Jdanov”, din Vladimir.

³ Uzina de tractoare din Celiabinsk a fost construită în perioada 1929-1933. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost una din principalele întreprinderi producătoare de tancuri.

⁴ Construcția Uzinei metalurgice din Transcaucazia, în orașul Rustavi, RSS Georgiană, s-a început în 1941. După o întrerupere de trei ani, a fost reluată în 1944. Prima producție de oțel a fost obținută în 1950.

⁵ Vezi nota 4, doc. nr. 226.

⁶ Prima producție de fontă la Uzina metalurgică de la Nijnii Taghil a fost obținută în ziua de 25 iunie 1940.

⁷ Primul furnal al Uzinei metalurgice de la Magnitogorsk a fost dat în folosință la 31 ianuarie 1932. În timpul războiului, la întreprindere s-a produs oțel pentru tancuri și mașini blindate ale armatei.

⁸ Orsk – oraș în regiunea Orenburg, Rusia, situat la 250 km de orașul Orenburg. Combinatul de prelucrare a minereului de nichel și cobalt (Iujuralnikel) a fost construit în perioada 1934-1938.

⁹ Uzina metalurgică de la Enakievo, regiunea Donețk, a fost construită în 1897. În 1941-1943 a fost evacuată în zona Munților Ural.

¹⁰ Gorlovka – oraș în regiunea Donețk, Ucraina, situat la 37 km de orașul Donețk și la 711 km de Kiev. Uzina constructoare de mașini din Gorlovka a fost construită în 1895 și producea echipamente tehnice pentru industria carbonieră. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a suferit distrugeri semnificative. Din 1943 a fost refăcută.

¹¹ Vezi nota 14, doc. nr. 226.

¹² Uzina metalurgică „Azovstali”, situată în orașul Mariupol, pe litoralul Mării Azov. Construcția uzinei a început în 1930, iar primul furnal a fost dat în folosință în 1933. În 1941-1943, a fost evacuată în regiunile de est ale URSS.

¹³ Uzina metalurgică „G.I. Petrovski” de la Dnepropetrovsk (fost Ekaterinoslav) a fost construită în 1887. În 1941-1943, a fost evacuată în regiunile de est ale URSS.

¹⁴ Uzina metalurgică „Karl Liebknecht” de la Nijnedneprovsk a fost construită în 1891. Din 1925, întreprinderea s-a specializat în producția de țevi, cuie, sărmă, suruburi, iar în 1931, a fost dat în folosință primul furnal.

¹⁵ Hidrocentrala de la Sevan, situată pe râul Razdan, în apropierea orașului Sevan, RSS Armeană. Construcția hidrocentralei a început în 1940, iar prima turbină a fost dată în folosință în 1949.

¹⁶ Vezi nota 8, doc. nr. 226

¹⁷ Orașul Dzaudzikau (în prezent, Vladikavkaz) – capitala Republicii Osetia de Nord, din Federația Rusă. Hidrocentrala de la Dzaudzikau a fost construită pe râul Terek și a fost dată în folosință în 1948.

¹⁸ Vezi nota 3, doc. nr. 71.

¹⁹ Vezi nota 12, doc. nr. 226.

²⁰ Vasili Ivanovici Ciuikov (1900-1982) – mareșal sovietic; adjunctul comandanțului (din 1946) și comandanț (1949-1953) al Grupului trupelor sovietice de ocupație din Germania; șef al Administrației militare sovietice din Germania (1946-1949).

²¹ *Istoria Vsesoiuznoi kommunisticheskoi partii (bolșevikov). Kratkii kurs/Istoria Partidului comunist unional (bolșevic). Curs scurt*, sub red. Comisiei CC a PC(b)US, Moscova, 1938.

Documentul 261

Din raportul final al general-maiorului V.N. Vladimirov, șeful Direcției regionale Gorki a MVD, și al maiorului Gusev, șeful Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind activitatea Secției în perioada ianuarie 1945-aprilie 1950

Strict secret
Nr. 5/0971
25 mai 1950¹

I. Măsuri organizatorice

În mai 1943, printr-un ordin al NKVD al URSS, în cadrul Direcției NKVD din regiunea Gorki a fost organizată Secția prizonierilor de război și a persoanelor civile interne², care a funcționat până la 11 ianuarie 1945.

În subordinea Secției s-au aflat Lagărele nr. 72, 74, 117, Lagărul special nr. 0209, Lagărul de verificare și triere nr. 0318 și Spitalele speciale nr. 2 851, 2 861, 2 866 și 5 379.

La 11 ianuarie 1945, în conformitate cu Ordinul nr. 0014 al NKVD, pe baza acestei secții și a Secției operative existente la acea vreme, a fost organizată Secția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, în subordinea căreia au fost incluse Lagărele nr. 74, 117, Spitalele speciale nr. 2 851, 2 861, 2 866, 5 379 și Lagărul de verificare și triere nr. 0318.

În perioada de organizare a Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul Direcției regionale a MVD, Lagărul nr. 72, pentru prizonieri de război, și Lagărul special nr. 0209 au fost desființate.

La data organizării acestei Secții, în lagărele și în spitalele speciale erau deținute 11 234 persoane, din care: în lagăre – 9 491 pers.; în spitalele speciale – 1 743 pers.

Pe grade: ofițeri – 4 288 pers.; corpul de comandă inferior și soldați – 6 946 pers.

Pe naționalități: a) germani – 3 889 pers. (din care: ofițeri – 382 pers., corpul de comandă inferior și soldați – 3 507 pers.); b) austrieci – 497 pers. (din care: ofițeri – 183 pers., corpul de comandă inferior și soldați – 314 pers.); c) români – 4 230 pers. (din care: ofițeri – 3 596 pers., corpul de comandă inferior și soldați – 634 pers.); d) unguri – 1 286 pers. (din care: ofițeri – 56 pers., corpul de comandă inferior și soldați – 1 230 pers.); e) italieni – 251 pers. (din care: ofițeri – 32 pers., corpul de comandă inferior și soldați – 219 pers.); f) alte naționalități – 1 081 pers. (din care: ofițeri – 39 pers., corpul de comandă inferior și soldați – 1 042 pers.).

A. Evoluția numărului prizonierilor de război

Prin Ordinul nr. 00496, din 14 mai 1945³, al NKVD al URSS, pentru deservirea Uzinei nr. 178, din cadrul Ministerului Construcțiilor de Mașini de Transport, și a întreprinderilor din cadrul Ministerului Construcțiilor Navale al URSS a fost organizat Lagărul nr. 320, alcătuit din 6 secții și dislocat în orașul Kulebaki, regiunea Gorki.

În 1945, în lagărele nou organizate și în alte lagăre și spitale speciale au fost aduși 11 115 prizonieri de război, din care:

Pe naționalități: germani – 7 622 pers.; austrieci – 1 175 pers.; unguri – 695 pers.; români – 323 pers.; italieni – 54 pers.; alte naționalități – 1 246 pers.

După starea fizică: grupă 1 de muncă fizică – 1 117 pers.; grupă a 2-a de muncă fizică – 2 513 pers.; grupă a 3-a de muncă fizică – 2 960 pers.; slăbiți fizici și bolnavi – 4 525 pers.

În aceeași perioadă, din lagărele și din spitalele speciale din regiune au plecat 7 474 de prizonieri de război, din care 6 583 pers. au fost repatriate.

La 1 ianuarie 1946, în lagărele și în spitalele speciale din regiunea Gorki erau deținute 21 952 pers., din care: a) în lagăre – 19 961 pers.; b) în spitalele speciale – 1 191 pers.

După grade: ofițeri – 4 815 pers.; corpul de comandă inferior și soldați – 17 137 pers.

Prin Ordinul nr. 00915, din 12 octombrie 1946⁴, al MVD al URSS, pentru deservirea construcției Uzinei Chimice din Dzerjinsk a Ministerului Industriei Chimice al URSS, a fost organizat Lagărul nr. 469, alcătuit din 3 secții și dislocat la stația Igumnovo, Regionala de cale ferată Gorki.

În 1946, în lagărele și în spitalele speciale din regiune a fost adus un contingent de 11 463 de pers., din care 60 de persoane civile interne. Dintre acestea:

Pe naționalități: a) germani – 8 705 pers.; b) austrieci – 239 pers.; c) unguri – 1 783 pers.; d) români – 561 pers.; e) italieni – 3 pers.; f) alte naționalități – 112 pers.

După starea fizică: grupă 1 de muncă fizică – 1 729 pers.; grupă a 2-a de muncă fizică – 2 460 pers.; grupă a 3-a de muncă fizică – 2 955 pers.; bolnavi și slăbiți fizici – 4 319 pers.

În aceeași perioadă, din lagăre și din spitalele speciale, dislocate în regiune, au fost trimiși 7 900 prizonieri de război și 2 persoane civile interne, din care au fost repatriate 5 832 persoane.

În 1947, Spitalele speciale nr. 2 861 și 2 866 au fost desființate prin ordine ale MVD al URSS.

La 1 ianuarie 1947, în subordinea Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul Direcției regionale a MVD, s-au aflat Lagărele nr. 74, 117, 320, 469 pentru prizonieri de război, Spitalele speciale nr. 2 851, nr. 5 379 și Batalioanele de muncă nr. 325 și nr. 467 ale Ministerului Forțelor Armate, în ele fiind deținuți 23 867 de prizonieri de război și 58 de persoane civile interne, din care: a) în lagăre – 22 041 pers.; b) în spitalele speciale – 1 826 pers.

Pe grade: generali – 26 pers.; ofițeri – 3 889 pers.; corpul de comandă inferior și soldați – 19 952 pers.

În 1947, în cadrul operațiunii de redistribuire a contingentului, în lagărele și în spitalele speciale din regiune au fost aduși 5 167 de prizonieri de război (printre aceștia și 19 persoane civile interne), din care:

Pe naționalități: a) germani – 4 109 pers.; b) austrieci – 182 pers.; c) unguri – 748 pers.; d) români – 124 pers.; e) alte naționalități – 4 pers.

După starea fizică⁵: grupă 1 de muncă fizică – 1 017 pers.; grupă a 2-a de muncă fizică – 1 761 pers.; grupă a 3-a de muncă fizică – 1 617 pers.; bolnavi și slăbiți fizici – 758 pers.

În aceeași perioadă, din regiune, au plecat 8 980 de prizonieri de război și 2 persoane civile interne, fiind repatriate 8 639 persoane.

Prin Ordinul nr. 00506, din 15 mai 1947⁶, al MVD al URSS, Lagărul nr. 320 a fost desființat.

La 1 ianuarie 1948, în lagărele și în spitalele speciale se afla un contingent cu un efectiv de 19 567 de persoane, din care 72 de persoane civile interne, repartizat astfel: a) în lagăre – 17 857 pers.; b) în spitalele speciale – 1 710 pers.

Pe grade⁷: generali – 26 pers.; ofițeri – 3 378 pers.; corpul de subofițeri și soldați – 16 091 pers.

În 1948, în lagărele și în spitalele speciale din regiune au fost aduși 589 de prizonieri de război și o persoană civilă internată, din care:

După naționalități: a) germani – 528 pers.; b) austrieci – 7 pers.; c) maghiari – 23 pers.; români – 31 pers.

În aceeași perioadă, din lagărele din regiune au plecat 12 043 de prizonieri de război, 49 de persoane civile interne, fiind repatriați 11 117 dintre aceștia.

Prin Ordinul nr. 001278, din 30 octombrie 1948⁸, al MVD al URSS, Lagărul nr. 469 și nr. _____⁹, Spitalul special nr. 5379 au fost desființate.

La 1 ianuarie 1949, în regiunea Gorki funcționau Lagărele nr. 74 și nr. 117 și Spitalul special nr. 2 851, în care erau 7 880 de prizonieri de război și 24 de persoane civile interne, din care: a) în lagăre – 7 672 pers.; b) în spitale speciale – 232 pers.

Pe grade: ofițeri – 1 229 pers.; corpul de subofițeri și soldați – 6 651 pers.

În 1949, în lagăre și în spitalul special au sosit 487 de prizonieri de război și 293 de persoane civile interne, din care:

Pe naționalități: a) germani – 527 pers.; b) austrieci – 48 pers.; c) maghiari – 21 pers.; d) români – 54 pers.; e) alte naționalități – 130 pers.

După starea fizică: grupa 1 de muncă fizică – 120 pers.; grupa a 2-a de muncă fizică – 284 pers.; grupa a 3-a de muncă fizică – 200 pers.; bolnavi și slăbiți fizici – 176 pers.

În aceeași perioadă, au plecat 8 123 de persoane, 6 524 dintre acestea fiind repatriate.

Prin Ordinul nr. 00886, din 1949¹⁰, al MVD al URSS, Lagărul nr. 117 a fost desființat. La 1 ianuarie 1950, în regiune au rămas în funcțiune Lagărul nr. 74 și Spitalul special nr. 2 851, având un contingent de 161 persoane, din care 157 persoane civile interne. Dintre acestea: ofițeri – 2 pers.; corpul de comandă inferior și soldați – 2 pers.

Prin Ordinul nr. 074, din 3 februarie 1950, al MVD al URSS și prin Ordinul nr. 0177, din 17 martie 1950, al MVD al URSS, Lagărul nr. 74 și, respectiv, Spitalul special nr. 2 851 au fost desființate, iar contingentul (161 de pers.) de prizonieri de război și de persoane civile interne, aflat în cele două locații, a fost trimis: a) în țările de origine, 86 pers., din care 84 de persoane din Închisoarea nr. 1 din orașul Gorki; b) către alte destinații, conform dispozițiilor Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne (158 de prizonieri de război și o persoană civilă internată au fost predate Spitalului din stația Uren, regiunea Gorki, ca persoane fără speranță de însănătoșire).

În total, pentru perioada din ianuarie 1945-aprilie 1950, prin lagărele pentru prizonieri de război ale MVD și prin spitalele speciale dislocate în regiunea Gorki, au trecut 40 339 prizonieri de război și 373 persoane civile interne, din care 4 719 ofițeri.

VII. Repatrierea prizonierilor de război, desființarea lagărelor, a spitalelor speciale și a Secției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul Direcției regionale a MVD

Repatrierea parțială a prizonierilor de război deținuți în lagărele și în spitalele speciale dislocate pe teritoriul regiunii, în conformitate cu dispozițiile MVD al URSS, a început încă din anul 1945 și a continuat pe tot parcursul anilor următori.

În perioada 1945-1947, au fost repatriați toți italienii, francezii, finlandezii și, parțial, prizonierii de război din armatele germană, română și maghiară.

În perioada 1948-1949, au fost eliberați toți prizonierii de război români, unguri și germani, cu excepția unui număr redus de prizonieri de război criminali care urmează a fi trași la răspundere penală pentru crimele săvârșite.

În martie 1950, au fost repatriați toți cetățenii germani internați în Lagărul nr. 74.

În perioada 1945-1950, din lagările, din spitalele speciale și din batalioanele de muncă independente dislocate pe teritoriul regiunii au plecat 54 de eșaloane, cu un număr total de 38 759 persoane prizonieri de război, 132 persoane civile interne. Numai în perioada 1948-1949 au fost trimise 24 de eșaloane, cu un număr total de 17 619 prizonieri de război și 132 persoane interne.

Şeful Direcției regionale Gorki a MVD,
general-maior Vladimirov

Şeful Secției pentru problemele prizonierilor de război
și ale persoanelor civile interne,
din cadrul Direcției regionale Gorki a MVD,
maior Gusev

RGVA, Fond 1p, opis 35 a, dosar 47, f. 1-20
Publicat în *Voennopleniye v SSSR. 1939-1956*, vol. 5, p. 553-564

NOTE

¹ Pe filele documentului se regăsește adnotarea: „Unde sunt anexele?”. (notă ediția rusă)

² Secția a fost organizată în conformitate cu Ordinul nr. 00679, din 6 aprilie 1943, al NKVD al URSS. Vezi GARF, Fond 9 401 s, opis 1 a, dosar 134, f. 51. (notă ediția rusă)

³ Ordinul nr. 00496, din 14 mai 1945, al NKVD al URSS, privind organizarea lagărului pentru prizonieri de război, în orașul Kulebaki, regiunea Gorki (utilizarea prizonierilor de război ca mâna de lucru la întreprinderile Comisariatului Poporului pentru Căile de Comunicație). Vezi GARF, Fond 9 401 s, opis 1 a, dosar 177, f. 27. (notă ediția rusă)

⁴ Ordinul nr. 00915, din 12 octombrie 1946, al MVD al URSS, privind organizarea Lagărului nr. 469 pentru prizonieri de război și includerea în componența sa a Secțiilor nr. 11, 13 și 14 ale Lagărului nr. 117 (conform Hotărârii nr. 1914-805, din 29 august 1946, a Consiliului de Miniștri al URSS, cu privire la transportul prizonierilor de război în regiunea Gorki și utilizarea lor ca mâna de lucru la întreprinderile Ministerului Industriei Chimice și la construcția de întreprinderi din industria grea). Vezi GARF, Fond 9 401 s, opis 1 a, dosar 201, f. 200-201. (notă ediția rusă)

⁵ Conform calculelor, numărul prizonierilor de război, după starea lor fizică, este de 5 148. (notă ediția rusă)

⁶ Ordinul nr. 00506, din 15 mai 1947, al MVD al URSS, privind desființarea Administrației Lagărului nr. 320, cu Secția nr. 3, precum și a Secțiilor nr. 8 și 18 ale Lagărului nr. 117 (cu scopul restrângerii cheltuielilor pentru întreținerea aparatului administrativ și îmbunătățirea modului de administrare a lagărelor). Vezi GARF, Fond 9 401 s, opis 1 a, dosar 224, f. 51-53. (notă ediția rusă)

⁷ Conform calculelor, numărul total pe grade este de 19 495. (notă ediția rusă)

⁸ Ordinul nr. 001278, din 30 octombrie 1948, al MVD al URSS, privind desființarea Administrației Lagărului nr. 469 și transferul Secțiilor nr. 1 și 2 ale acestuia în componența Lagărului nr. 117 (ca urmare a reducerii numărului prizonierilor de război). Vezi GARF, Fond 9 401 s, opis 1 a, dosar 269, f. 150-151.

⁹ Numărul ordinului este omis în document. (notă ediția rusă)

¹⁰ Ordinul nr. 00886, din 1949, al MVD al URSS, privind desființarea Administrației Lagărului nr. 117 și a Secției nr. 7 (ca urmare a repatrierii prizonierilor de război). Vezi GARF, Fond 9 401 s, opis 1 a, dosar 304, f. 155-156. (notă ediția rusă)

¹¹ Conform documentului. (notă ediția rusă)

Documentul 262

Ordinul nr. 00643 al MVD al URSS, privind repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne din Ungaria și România

Strict secret

Nr. 00643

21 octombrie 1950

Moscova

În vederea aplicării Hotărârii nr. 4 287-1 804 ss, din 17 octombrie 1950, a Consiliului de Miniștri al URSS, „Referitor la repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor interne, cetăteni ai Ungariei și României”, ordon:

1. Să fie opriți, în URSS, 355 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni ai Ungariei, din care, 9 generali (Anexa nr. 1¹) și 543 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni ai României (printre aceștia, generalul de brigadă Stănescu Stoian Nicolae, judecat pentru participarea la acțiuni de spionaj, atrocități, banditism și furt pe scară largă din proprietatea socialistă), până la executarea pedepsei stabilite de completul de judecată.

2. Să fie trași la răspundere penală 142 de prizonieri de război maghiari și 20 de prizonieri de război români pentru atrocitățile comise de ei pe teritoriul URSS. Urmărire penală în dosarele lor să fie finalizată până la 30 noiembrie 1950 și să fie predată primei instanțe.

3. Să fie predăți organelor Ministerului Securității Statului al URSS 89 de prizonieri de război, cetăteni unguri – deținuți în lagărele MVD –, care și-au satisfăcut serviciul militar în jandarmerie și poliție, în regiunile Transcarpatia și Stanislav, pentru a fi trași la răspundere penală pentru activitate criminală.

Predarea acestor persoane și a tuturor materialelor cu privire la ei să se facă de comun acord cu organele Ministerului Securității Statului al URSS.

4. Să fie eliberați din lagărele MVD și din spitalele speciale 33 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni unguri și 13 prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni români, ale căror familiile locuiesc în URSS și să fie trimiși în locurile unde locuiesc familiile lor.

Eliberarea din lagărele MVD și din spitalele speciale a prizonierilor de război și a persoanelor civile interne menționate, cetăteni maghiari și români să se facă în noiembrie 1950, prin ordin special al Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne.

5) Să fie eliberați din lagărele MVD și din spitalele speciale și să fie repatriați 7 900 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni maghiari, din care 13 generali, și 5 192 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni români, din care:

a) 1 270 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni maghiari, din care, 13 generali (Anexa nr. 2²), și 1 629 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni români, împotriva căror nu există materiale compromițătoare;

b) 6 061 de prizonieri de război, cetăteni maghiari și 3 139 de prizonieri de război, cetăteni români – foști lucrători în organele de spionaj și contraspionaj ale jandarmeriei, ale poliției, în trupele SS, în alte organe de represiune din armatele maghiară și română, deținuți, mai ales, pe teritoriul Ungariei și al României, în măsura în care nu există materiale privind crimele lor de război împotriva URSS;

c) 569 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni maghiari și 424 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni români, judecați pentru încălcarea regimului de lagăr, mici furturi din proprietatea socialistă, furturi din avutul personal al cetătenilor, refuz de a munci și infracțiuni de drept comun, și ale căror pedepse au fost stabilite de tribunal, dar care sunt preschimbate cu expulzarea lor de pe teritoriul Uniunii Sovietice.

6) Repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne, cetăteni maghiari și români, enumerați la punctul 5 al prezentului decret, să se facă prin intermediul Lagărului nr. 304 al organelor de repatriere, din orașul Sighet (România), în perioada 15 noiembrie-25 decembrie 1950.

7) Adjunctul șefului Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, general-locotenentul Kobulov:

a) să pregătească și să prezinte, la 15 noiembrie a.c., Procuraturii URSS și Ministerului Justiției al URSS, materialele privind executarea ordinelor stabilite cu privire la expulzarea din URSS a 569 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni maghiari și a 424 de prizonieri de război și persoane civile interne, cetăteni români, judecați și enumerați la punctul 5;

b) până la 20 noiembrie a.c., să fie trimise lagărelor de expediere liste nominale cu prizonierii de război și cu persoanele civile interne, cetăteni maghiari și români, care fac obiectul repatrierii, în conformitate cu punctul 5, paragrafele a și b, ale prezentului decret;

c) să fie trimise grupe ale lucrătorilor operativi, în Lagărele nr. 62, 82, 159 și 182, pentru sprijinirea practică a selecției persoanelor care fac obiectul repatrierii, în conformitate cu punctul 5 al prezentului decret.

8) Ministrul Afacerilor Interne al RSS Ucrainene, general-locotenent Strokaci, șefii Direcțiilor regionale Odessa, colonel Iakovenko, Voronej, general-maior Pcelnik și Rostov, general-maior Gorbenko, ale MVD:

a) eliberarea din lagărele MVD și din spitalele speciale și repatrierea prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, cetăteni maghiari și români, enumerați la punctul 5, paragrafele a și b, să se facă doar pe baza listelor nominale, aprobate de Secția operativă a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul MVD al URSS;

b) prizonierii de război și persoanele civile interne, repatriați, să fie eliberați de la munci și să se efectueze calculele definitive, privind premiera în bani, cu 10 zile înainte de îmbarcarea în tren.

Prizonierii de război și persoanele civile interne, repatriați, să fie avertizate cu privire la interdicția de a scoate din URSS valuta sovietică și obligativitatea de a cheltui banii sovietici pe care-i dețin până la plecarea spre țară, fapt pentru care trebuie organizată o rețea comercială de vânzare a produselor alimentare, industriale și a celor de uz personal la nivelul lagărelor.

Prizonierilor de război repatriați să li se înmâneze efectele personale, lucrurile de valoare și documentele.

c) prizonierilor de război și persoanelor civile interne care fac obiectul repatrierii să li se asigure haine în bună stare și încălțăminte de sezon;

d) înainte de plecare, prizonierilor de război și persoanelor civile interne să li se efectueze un control sanitar amănunțit, cu schimbarea lenjeriei de corp. Pe drum, prizonierilor de război și persoanelor civile interne să li se asigure servicii medicale, iar trenurile să fie aprovizionate cu medicamente (în cantitățile necesare), pansiament și materiale dezinfectante. Șefului de tren să i se dea pașaport sanitar;

e) trenurilor cu prizonieri de război și cu persoane civile interne, repatriați, să li se asigure de către organele de repatriere alimente (sortimentele stabilite, de bună calitate și fără substituenți) pe parcursul întregului drum, până la Lagărul nr. 304, ținându-se cont de faptul că trenul parcurge 250 km pe zi, potrivit normelor stabilite;

Prizonierilor de război și persoanelor civile interne să li se asigure, pe parcursul întregului drum, posibilitatea gătirii mâncării și a băuturilor calde, de trei ori pe zi, fapt pentru care trenurile să fie dotate cu instalații de bucătărie, vesela necesară și combustibil, pentru toată durata drumului.

f) imbarcarea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne repatriați să se facă doar în vagoane echipate pentru transportul de persoane;

g) înainte de imbarcarea în tren, prizonierilor de război și persoanelor civile interne repatriați să li se efectueze percheziții minuțioase, cu scopul de a confisca de la prizonierii de război și de la persoanele civile interne valuta sovietică – oprită, în pofida avertismentelor –, precum și documentele și înscrisurile care conțin informații secrete, care pot fi utilizate împotriva Uniunii Sovietice;

Valuta sovietică confiscată să fie dată – până la noi dispoziții – Secției financiare, pe bază de liste și chitanțe nominale, eliberate persoanelor de la care a fost luată valuta.

h) înainte de plecarea trenului, toate vagoanele să fie atent verificate pentru a fi siguri că în tren nu pătrund persoane care nu fac obiectul repatrierii, precum și pentru a elimina deficiențele privind organizarea și aprovizionarea trenurilor cu inventarul necesar, combustibil, utilaje medicale, alimente și îmbrăcăminte;

i) documentele privind evidența prizonierilor de război repatriați să fie întocmite în conformitate cu Directiva nr. 8/8, din 23 mai 1947, a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din MVD al URSS;

j) trenurile să fie trimise fără escortă. Pentru însotirea trenurilor și asigurarea, pe drum, a ordinii necesare, a organizării hrănirii și a serviciului medico-sanitar pentru prizonierii de război și persoanele civile interne repatriați, pentru fiecare tren să fie numită o echipă verificată, din rândul corpului ofițeresc, cu următoarea componență: șef de tren, adjunctul șefului de tren pe probleme gospodărești, lucrător operativ, lucrător medical, șef de magazie și 5-7 paznici. Șef de tren să fie numit unul dintre adjuncții șefului Direcției lagăre pentru prizonieri de război din MVD.

Membrii echipei să fie atent instruiți, în privința problemelor referitoare la însotirea trenului și la comportamentul personal în străinătate.

Şeful de tren să fie obligat ca personalul echipei de însotire să se întoarcă în același timp cu șeful de tren în URSS, după predarea contingentului.

9) General-maiorul de intendență Gornostaev, șeful Direcției generale pentru aprovizionare din cadrul MVD al URSS, să asigure Lagărelor pentru prizonieri de război nr. 62, 82, 159 și 182 uniformele, lenjeria și încălțăminta, potrivit normelor stabilite pentru sezon, materialele de uz curent – conform numărului celor repatriați –, precum

și aprovisionarea lagărelor enumerate cu alimente de bună calitate și fără înlocuitori, în cantitățile necesare.

10) General-maiorul Arkadiev, șeful Secției pentru transporturi pe calea ferată și pe apă din cadrul MVD al URSS, să asigure, la cererea Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, predarea la termen a vagoanelor dotate în vederea transportului prizonierilor de război și al persoanelor civile interne repatriați, cetăteni maghiari și români, până la punctul de predare a acestora către organele pentru repatriere. Repatrierea generalilor, prizonieri de război, cetăteni unguri, să se facă în vagoane pentru pasageri.

Ministrul afacerilor interne al URSS,
general-colonel S. Kruglov

GARF, Fond 9 401, opis 1, dosar 1014, f. 216-222
Publicat în *Voennoplennîe v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 888-891

NOTE

¹ Nu se publică.

² Nu se publică.

Documentul 263

Din raportul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, privind activitatea politică desfășurată în rândul prizonierilor de război, în perioada 1941-1950

Strict secret
[nu mai devreme de] 20 iunie 1951

.....
Încă din perioada războiului, principalul obiectiv al activității politice desfășurate cu prizonierii de război a fost deșteptarea conștiinței soldaților înșelați de Hitler și de vasalii săi și educarea lor în spirit antifascist, formarea cadrelor revoluționare – din rândul muncitorilor și al țăranilor –, dispuse și capabile să lupte împotriva lui Hitler și a „noii sale ordini” în Europa, pentru distrugerea dictaturii fasciste din Germania și pentru eliberarea de sub jugul străin a țărilor ocupate de către Germania fascistă.

Prizonierii de război germani și români au început să sosească în lagăre în iunie 1941. În activitățile politico-educative desfășurate cu ei, aparatul politic a întâlnit prizonierii proveniți dintr-o armată care trecuse într-un marș triumfal prin Europa. Îmbătați de victorii și crezând orbește în demagogia fascistă, soldații armatei germane considerau că nu vor sta mult timp în prizonierat pentru că, obligatoriu, armata lor va învinge rapid și de aceea ei au manifestat neîncredere față de activitățile organizate cu ei. Printre prizonierii de război au existat și transfugi care s-au predat de bunăvoie, dar ei se temeau să deschidă gura, terorizați fiind de Gestapo.

.....
Încă din primele zile ale prizonieratului, soldații armatei române au arătat că sunt împotriva războiului, sentimentele antigermane fiind puternice în rândul lor. Cea mai mare parte a lor manifesta un mare interes față de orânduirea din țara noastră, față de condițiile de viață și de trai ale celor ce muncesc din URSS.

.....
În ianuarie 1942, în Lagărul nr. 99, de pe lângă Fabrica Spasski-Zavod, a fost organizată prima conferință a prizonierilor de război români. Conferința prizonierilor de război români a adoptat declarația *Către poporul român și armata română*, în cadrul căreia Antonescu a fost demascat ca lacheu al lui Hitler, a fost demascat caracterul criminal al războiului declanșat de ei, iar soldații și ofițerii români au fost chemați să pună capăt războiului, să se întoarcă în țară și, împreună cu poporul, să-l răstoarne pe Antonescu [de la putere] și să-și curețe țara de lăcustele germane lacome. Declarația se sfârșește cu lozincile: „Jos războiul criminal și cotropitor!”, „Trăiască România liberă și independentă!”.

Declarația a fost semnată olograf de 876 de prizonieri de război români din rândul țăranilor, muncitorilor, meșteșugarilor, învățătorilor și micilor comercianți.

Conferințe asemănătoare au fost organizate în lagărul de ofițeri cu prizonierii de război finlandezi, maghiari, austrieci, cu subofițerii armatei române. Documentele provenite de la prizonierii de război au început să aibă un caracter din ce în ce mai divers.

Unele se adresau soldaților din propria unitate, altele soldaților germani, români, italieni și ai altor armate, iar altele locuitorilor orașelor și regiunilor din țările lor, Crucii Roșii Internaționale și.a.m.d.

Documentele care prezintau o importanță politică de stat erau predate CC al PC(b), Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Tărănești, Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, Comitetului radio. Multe din documentele predate au fost publicate în presa centrală.

În total, în anul 1942, de la prizonierii de război au fost primite și utilizate documente de tipul celor menționate mai sus, după cum urmează: a)apeluri și proclamații – 267; b) scrisori de pe front către țară – 3 512; c) articole în ziarele pentru prizonierii de război – 744.

Experiența activității cu prizonierii de război a fost generalizată și, pe baza acesteia, în luna ianuarie 1942, a fost emisă o directivă pentru toate lagărele, referitoare la desfășurarea de activități politico-educative și antifasciste.

Pentru aparatul politic au fost stabilite următoarele obiective: în primul rând, să li se explice prizonierilor de război ce reprezintă fascismul german pentru ale cărui interese este purtat războiul, să fie indicați adevărații vinovați pentru declanșarea războiului (nu de puține ori se poate auzi de la prizonierii de război germani că în Germania există același socialism ca în URSS, cu diferența că în Germania socialismul este național, iar în URSS, internațional); în al doilea rând, să li se clarifice esența statului socialist sovietic, constituția stalinistă, politica națională a partidului nostru și a statului sovietic, programul și realizările cincinalelor; în al treilea rând, evidențierea soldaților cu manifestări antifasciste, organizarea lor în jurul lozincilor antifasciste și a activității legate de educarea lor politică (Directiva nr. 28/322, din 21 ianuarie 1942, a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne).

În vederea îndeplinirii ordinului și pe baza materialelor provenite din lagăre, pentru anularea influenței profasciste în rândul prizonierilor de război, în aceeași directivă a fost dat un ordin potrivit căruia, printre acțiunile desfășurate să figureze și practica numirii antifasciștilor în funcții administrativ-economice, la serviciile interioare ale lagărului (responsabili de corpuri de locuit, de barăci, de camere, muncitori la bucătărie, brutari, la magazie, la ateliere, la baie și.a.).

În desfășurarea activității politico-educative, s-a acordat o atenție deosebită utilizării unor metode, precum desfășurarea discuțiilor zilnice (individuale, de grup, pe barăci), citirea de lecții și rapoarte despre probleme politice actuale, proiecția de filme (cu explicarea obligatorie a conținutului pe parcursul proiecției filmului), dezbateri asupra unor lucrări literare și.a.

În anul 1942, s-au desfășurat: a) conferințe – 72; b) adunări – 203; c) mitinguri – 38; d) discuții în grup – 1 987; e) discuții individuale (a căror evidență a fost ținută) – 10 408; f) informări politice – 2 426; g) serate cu întrebări și răspunsuri – 69; h) serate artistice – 254; i) adunări cu activul – 873; j) citirea de rapoarte – 763; citirea de lecții – 170; k) proiecții de filme – 106.

De la mijlocul anului 1942, Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul NKVD a trecut la utilizarea la muncă a prizonierilor de război. Aparatul politic al lagărelor cu activități în producție i-a fost dat un ordin ca, prin intermediul întregului sistem de activități politice, să asigure participarea activă a prizonierilor de război în activitatea de producție, îndeplinirea planului de producție, utilizarea metodelor de genul competiția [în muncă] și cele pentru fruntași [în muncă], care, în final, au fost denumite „întrecerea antifascistă”.

Desfășurarea activităților antifasciste a fost puțin îngreunată ca urmare a faptului că prizonierii de război erau angrenați în activitățile productive, dar, cu toate acestea, aparatul politic s-a reorganizat și a desfășurat activități antifasciste. Ponderea activității antifasciste poate fi analizată la unul din lagăre (Lagărul nr. 84 de la Monetnaia și Losinii), care a fost organizat în iunie 1942. În perioada iulie-decembrie 1942, în acest lagăr s-au organizat cu prizonierii de război: a) discuții individuale (a căror evidență a fost ținută) – 495; b) discuții în grup – 157; c) informări politice – 61; d) lectii – 18; e) conferințe – 15; f) adunări – 11; g) serate cu întrebări și răspunsuri – 15; h) serate artistice – 15; i) competiții de șah și dame – 6; k) proiecții de filme – 11.

Ca urmare a activității desfășurate în Lagărul nr. 84, în perioada iulie-decembrie, prizonierii de război au scris soldaților din armatele lor și acasă apeluri, manifeste, chemări – 140, corespondențe pentru ziarele prizonierilor de război – 34 sau au editat gazete de perete – prizonierii de război germani, români și finlandezii – 47 de numere.

Dacă în prima parte a războiului ofițerii prizonieri de război au încercat, prin toate mijloacele, să acționeze asupra subofițerilor și soldaților spre a-și menține influența în rândul lor (iar ca modalitate de a curma această situație s-a propus izolarea ofițerilor de ceilalți prizonieri de război), către mijlocul anului 1942, ofițerii, nu de puține ori, se simțeau foarte stânjeniți față de soldați și subofițeri.

Astfel, la 3 martie 1942, la o adunare desfășurată în lagărul de ofițeri, subofițerii români au adoptat în unanimitate o rezoluție prin care cereau permisiunea șefului lagărului să organizeze o adunare împreună cu ofițerii. Adunarea a fost convocată pentru 10 martie 1942, ofițerii au fost prezenți la adunare, dar nu au participat la adoptarea hotărârii în problema abordată.

Vorbitorii au adresat ofițerilor apelul de a se alătura manifestului adoptat la cea de-a 2-a conferință, manifest care a fost publicat în presa sovietică și de a participa la salvarea României. Constatându-se că ofițerii au evitat să răspundă, adunarea a adoptat o rezoluție în cuprinsul căreia se lăua act de pasivitatea ofițerilor și s-a adresat rugămintea [șefului lagărului] ca atitudinea lor să fie adusă la cunoștința opiniei publice din România. Ofițerii s-au speriat și, a doua zi, au întrebat Administrația lagărului dacă va fi satisfăcută rugămintea din rezoluție. Astfel, cu fiecare zi, s-a dezvoltat o conștiință antifascistă, iar spre sfârșitul anului 1942, numărul antifasciștilor, pe lagăre, era: a) din rândul prizonierilor de război germani – 1 467 de pers.; b) din rândul prizonierilor de război români – 1 033 de pers.; c) din rândul prizonierilor de război austrieci – 151 de pers.; d) din rândul prizonierilor de război finlandezii – 124 de pers.; e) din rândul prizonierilor de război italieni – 94 de pers.; f) din rândul prizonierilor de război maghiari – 93 de pers.; g) din rândul prizonierilor de război polonezi – 5 pers.

Orientarea antifascistă a prizonierilor de război – soldați și ofițeri – s-a consolidat ca urmare a concentrării lor în jurul lozincilor antifasciste și a organizării activității politico-educative cu ei.

În iunie 1942, în toate lagărurile a fost trimisă o programă – cu 390 de ore de curs – pentru pregătirea politică a activului antifascist. În Lagărul nr. 74 de la Oranki, în luna aprilie 1942, a fost organizată o Școală politică antifascistă¹. Prima serie (în total, 107 persoane – 78 de germani și 29 de români) a început cursurile la 5 mai 1942. Cea de-a doua serie (în total, 90 de persoane – 50 de germani, 12 austrieci, 26 de români și 2 croați) a urmat cursuri în perioada 1 octombrie–31 decembrie 1942². Cea de-a treia serie a fost formată din persoane provenite din cele 7 sectoare [de lagăr]: german, austriac, maghiar, român, italian, polonez și cehoslovac.

Lipsa activiștilor politici, în general, și a celor cunoscători de limbi străine, în special, au fost principalele dificultăți întâmpinate în desfășurarea activității antifasciste cu prizonierii de război. La 1 ianuarie 1943, în 43 de lagăre pentru prizonieri de război lucrau:

a) 26 de persoane, adjuncți pe probleme politice ai șefilor de lagăre (ar mai fi fost necesare 17 persoane);

b) instructori politici (60), cunoscători ai limbilor vorbite de prizonierii de război, din care: limba germană – 26 de pers.; limba română – 23 de pers.; limba italiană – 6 pers.; limba finlandeză – 3 pers.; limba maghiară – 1 pers.; limba poloneză – 1 pers.

Activitatea antifascistă cu prizonierii de război s-a desfășurat sub lozinca educării din rândul prizonierilor de război a unor prieteni ai Uniunii Sovietice, în perspectiva utilizării lor în perioada de după război și a atragerii lor în lupta activă împotriva cotropitorilor germani fasciști. Prizonierii de război care s-au aflat în lagăr, în nu mai puțin de un an, au fost pregătiți, în mare, pentru aceasta.

De la prizonierii de război au început să sosească cereri cu rugăminte de a fi primiți în rândurile Armatei Roșii, pentru ca, împreună cu aceasta, să zdrobească armata hitleristă.

Din câteva lagăre, de la prizonierii de război români, au început să sosească cereri în masă – adresate guvernului sovietic și tov. Stalin –, prin care solicitau să li se ofere posibilitatea de a lupta cu arma în mâna împotriva armatei hitleriste. Când problema ridicată a fost rezolvată, pentru conducerea și acordarea de sprijin practic, lucrătorilor din lagăre le-au fost trimise 18 brigăzi – în conformitate cu directiva pentru toate lagărele în care erau deținuți prizonierii de război români –, ai căror membri proveneau din rândul delegațiilor la conferința organizată de români și din rândul antifasciștilor, absolvenți ai școlii politice. A fost începută activitatea politică cu prizonierii de război români.

În baza datelor primite din lagăre, au fost organizate 41 de ședințe cu activul antifascist, în cadrul cărora au fost stabilite obiectivele privind recrutarea; au fost organizate 82 de întâlniri și conversații cu prizonierii de război români în probleme privind situația de pe fronturi, ofensiva victorioasă a Armatei Roșii, organizarea politică și socială a URSS, politica trădătoare a lui Antonescu, înfrângerea inevitabilă a Germaniei hitleriste și.a.; au fost editate 31 de gazete de perete, consacrate diviziei române [de voluntari].

La cele 6 mitinguri și 38 de adunări ale prizonierilor de război români au fost ascultate cu mare interes cărora de seamă cu privire la activitatea Conferinței de la Moscova pentru crearea Blocului Național Român³, rapoarte referitoare la situația internațională, informații despre aprobarea formării diviziei românești. Comunicatul cu privire la hotărârea guvernului sovietic pe marginea acestei probleme a fost primit de către cei prezenți la adunare cu strigăte prelungite de „ura” și cu aclamații și lozinci în cinstea tov. Stalin, a Armatei Roșii și a Uniunii Sovietice.

La aceste adunări, cuvântările prizonierilor de război români s-au caracterizat prin conținut profund și accente politice. Vorbitori au făcut cunoscute iminența adoptării hotărârii cu privire la constituirea diviziei, ura lor față de germani, dorința de a lupta împotriva guvernului Antonescu și pentru o Românie liberă și independentă.

În urma activităților desfășurate, din 20 894 de prizonieri de război români, deținuți în 25 de lagăre, 18 942 de persoane (sau 90,6%) au făcut cerere cu privire la înrolarea voluntară în divizia de voluntari; dintre aceștia: 335 – ofițeri, 7 777 – sergenți, 10 870 – soldați.

Interesele celui de-al Doilea Război Mondial au fost străine și soldaților români.

Atacul viclean al Germaniei hitleriste împotriva Uniunii Sovietice nu a fost popular în rândul armatei române și al poporului. Acest lucru este confirmat de starea de spirit a soldaților români în timpul prizonieratului. Starea lor moral-politică reflecta nemulțumirea întregii armate române și a poporului român.

Multitudinea de scrisori de la prizonierii români, din perioada prizonieratului, confirmă starea armatei române în perioada invadării Uniunii Sovietice. Astfel, de exemplu, soldatul Curcă Ilie care s-a predat, în vîrstă de 22 de ani, țăran, originar din satul Sfânta Maria, județul Botoșani afirmă: „De când trăiesc eu pe lumea asta, niciodată nu am mâncat să mă satur. Înainte trăiam foarte rău, însă din momentul în care la putere a venit Antonescu, iar împreună cu el jefuitorii de nemți, nici că se mai poate trăi. Jandarmii au luat de la țărani din satul nostru ultima vită, grâul și tot ce se poate mâncă. Totul se duce în Germania pentru a-i hrăni pe nemții blestemați, iar noi crăpăm de foame... Noi, soldați ai armatei române, primeam câte 2 lei pe zi, iar nemții câte 200 de lei. Soldații nemți trăiesc în țara noastră ca în stațiune. Ei primesc untură, carne, zahăr și pâine atât de mult încât își hrănesc și cainii. Dacă cineva dintre soldați murmură împotriva nemților, atunci îl arestează și îl bat până își pierde cunoștința.”

Un alt prizonier de război, soldatul Tcaciuc Avram, țăran din satul Dănilă, județul Suceava, afirmă: „Soldații români nu doresc să lupte pentru Hitler. Dacă rușii ne-ar fi invadat, atunci, poate că ne-am fi bătut, dar dacă nu, pentru ce luptăm? Fiecare soldat vorbește cu ură despre nemți, care au umplut țara. Din cauza lor, poporul român suportă ororile războiului. Aș fi vrut ca Armata Roșie să-i distrugă pe toți trădătorii poporului român și să elibereze țara noastră.”

Au fost cazuri, chiar în primele zile ale războiului, când mulți comandanți tineri au refuzat să atace Armata Roșie cu unitatea lor. Despre aceasta povestea prizonierii de război.

Soldatul Matris Gheorghe, în vîrstă de 32 de ani, argat din satul Orachești⁴, județul Botoșani, povestea: „Am fost alungați cu forță la război. Am fost martor când sergentul Mologa a refuzat să îndeplinească ordinul de a-și conduce grupa în ofensivă; atunci, a fost împușcat pe loc de către colonelul Matias, personal. Toți soldații sunt împotriva războiului deoarece nu știu pentru ce luptă” (Broșura-apel a prizonierilor de război *Către femeile și bărbații României*).

Faptul că soldații români, în marea lor majoritate, nu doreau să lupte împotriva Uniunii Sovietice este confirmat și pentru că, încă din primele zile ale războiului, mari grupuri de soldați ai armatei române s-au predat de bunăvoie Armatei Roșii. Astfel, de exemplu, în Lagărul nr. 58, primele grupuri de prizonieri de război români erau constituite din cei care se predaseră de bunăvoie, printre aceștia fiind Batalionul 15 de Infanterie Marină, care s-a predat trupelor noastre de grăniceri în primele zile de război, cu tot efectivul (750 de persoane) și armamentul. O parte a ofițerilor reacționari – în total 12 persoane – a încercat să evadeze și s-a ascuns în cel mai apropiat sat. Soldații i-au prins, i-au legat și i-au predat comandanților sovietici. Merită menționat faptul că nucleul și inițiatorii mișcării antifasciste din Lagărul nr. 58 unde aceștia au fost aduși, la sfârșitul lunii iulie 1941, au fost soldații acestui Batalion 15.

Fenomenul de predare în masă din partea armatei române s-a intensificat când soldații s-au convins cu ochii lor ce înseamnă Uniunea Sovietică și nu mai credeau în propaganda clicii lui Antonescu potrivit căreia „scopul era eliberarea Basarabiei și a Bisericii Ortodoxe”.

Este caracteristic faptul că încă din primele zile ale prizonieratului în lagăr, soldații români, prizonieri de război în marea lor majoritate, erau foarte porniți contra germanilor. Se ajunsese până acolo încât, în unele lagăre, Administrația lagărului era obligată – pentru a evita excesele împotriva germanilor – să-i transfere pe aceștia în sectoare de lagăr separate.

O impresie bună a produs asupra prizonierilor de război întâlnirea lor în lagăre. Plini de păduchi, în zdrențe, înjurați de propriii ofițeri și de ofițerii germani, acești soldați au fost primiți omenește, au fost spălați, bolnavii au fost duși la infirmerie, au fost hrăniți mai bine decât în armata română.

În cursul anului 1943, pentru ajutor în desfășurarea activității politice cu prizonierii de război, au fost cooptați prizonieri de război activiști, în total 6 693⁵ de persoane.

Dintre ei, pe naționalități: germani – 2 461 pers.; români – 3 362 pers.; italieni – 291 pers.; maghiari – 175 pers.; polonezi – 26; alte naționalități – 278 pers. Dintre ei: ofițeri – 1 332 pers.; români – 706 pers.; germani – 371 pers.; maghiari – 124 pers.; italieni – 96 pers.; alte naționalități – 35.

Desfășurarea activităților antifasciste în lagăre, sporirea activismului politic în rândul prizonierilor de război și creșterea numărului antifasciștilor au oferit posibilitatea de a pune problema – mult mai amplu – a pregătirii teoretice a cadrelor antifasciste.

Au fost organizate cursuri de masă político-antifasciste pentru prizonierii de război, în Lagărul nr. 165 de la Iuja, iar Școala politică antifascistă a fost extinsă până la şapte secții: germană, austriacă, maghiară, română, italiană, poloneză și cehoslovacă.

Germană	Seria a 3-a	95 persoane	Seria a 4-a	206 persoane	Total	301 persoane
Austriacă	Seria a 3-a	16 persoane	Seria a 4-a	42 persoane	Total	58 persoane
Maghiară	Seria a 3-a	38 persoane	Seria a 4-a	56 persoane	Total	94 persoane
Română	Seria a 3-a	61 persoane	Seria a 4-a	98 persoane	Total	149 persoane
Cehoslovacă	Seria a 3-a	34 persoane	Seria a 4-a	* ⁶	Total	34 persoane
Poloneză	Seria a 3-a	26 persoane	Seria a 4-a	* ⁷	Total	26 persoane
Franceză	Seria a 3-a	* ⁸	Seria a 4-a	30 persoane	Total	30 persoane
Total		353 ⁹ persoane		512 ¹⁰ persoane		865 persoane ¹¹

Germană	Seria 1	285 persoane	Seria a 2-a	522 persoane	Total	837 persoane
Română	Seria 1	226 persoane	Seria a 2-a	* ¹²	Total	226 persoane
Italiană	Seria 1	129 persoane	Seria a 2-a	116 persoane	Total	245 persoane
Poloneză	Seria 1	27 persoane	Seria a 2-a	* ¹³	Total	27 persoane
Maghiară	Seria 1	71 persoane	Seria a 2-a	72	Total	143 persoane
Austriacă	Seria 1	* ¹⁴	Seria a 2-a	120	Total	120 persoane
Total		738 persoane		860 ¹⁵ persoane		1 598 persoane

Prizonierii de război, absolvenți ai școlilor și cursurilor, erau trimiși în lagăre pentru a fi folosiți la activitățile antifasciste desfășurate cu prizonierii de război. Cei mai capabili erau verificați și predăți Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Tărănești pentru a fi folosiți pe fronturile Războiului patriotic în direcția destabilizării trupelor și spatelui frontului inamicului. Din iunie 1943 și până în februarie 1944, dintre cei care au absolvit Școala antifascistă și cursurile, au fost predăți Direcției generale politice a Armatei Roșii Muncitorești-Tărănești și trimiși pe fronturi 145, din care: germani – 109, maghiari – 21, români – 15.

La activitățile de propagandă orală și scrisă și la activitățile speciale desfășurate cu trupele inamice au participat, permanent, 200-300 de prizonieri de război.

Fără ca acestea să constituie datele finale, pentru a doua jumătate a anului 1943 au fost realizate 10 157 de emisiuni – cu ajutorul unor puternice instalații de difuzoare, a unor instalații de difuzoare pentru tranșee și a megafoanelor –, la care au participat prizonieri de război și reprezentanți ai Comitetului Național.

În perioada 1942-1943, de la prizonierii de război au fost primite din lagăre și predate pentru a fi utilizate pentru destabilizarea trupelor și spatelui frontului inamicului: a) apeluri – 1 982; b) manifeste – 2 276; c) scrisori către cei de pe front și cei de acasă – 7 340; d) rezoluții adoptate la adunări – 976; e) protocoale ale adunărilor și ședințelor – 1 224; f) corespondențe pentru ziară – 14 506.

RGVA, Fond 1p, opis 23 a, dosar 8, f. 1-135

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 649-696

NOTE

¹ Școala centrală antifascistă a fost creată la inițiativa Secției de politică externă a CC al PC(b) unional și era condusă de Gh. Dimitrov. La 11 mai [1942], au început cursurile primei serii, care număra 97 de persoane (75 de germani, din care câțiva austrieci și 22 de români). Cursurile s-au încheiat în august [1942]. (notă ediția rusă)

² Documentele privind desfășurarea cursurilor pentru a doua serie, vezi: *Nemeckie voennoplenne v SSSR. 1941-1955/Prizonierii de război germani în URSS. 1941-1955*, vol. 24 (13-2), partea 1, p. 280-293. (notă ediția rusă)

³ Vezi doc. nr. 93, 101, 102.

⁴ Eroare, probabilă, de scriere. Nici înainte de război și nici după nu a existat un sat cu acest nume în județul Botoșani.

⁵ Conform documentului. Potrivit calculelor, cifra este de 6 593. (notă ediția rusă)

⁶ Cifra a fost omisă în document. (notă ediția rusă)

⁷ Cifra a fost omisă în document. (notă ediția rusă)

⁸ Cifra a fost omisă în document. (notă ediția rusă)

⁹ Conform documentului. (notă ediția rusă)

¹⁰ Conform documentului. (notă ediția rusă)

¹¹ Conform documentului. (notă ediția rusă)

¹² Cifra a fost omisă în document. (notă ediția rusă)

¹³ Cifra a fost omisă în document. (notă ediția rusă)

¹⁴ Cifra a fost omisă în document. (notă ediția rusă)

¹⁵ Conform documentului. (notă ediția rusă)

Documentul 264

Din raportul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, privind activitatea desfășurată în procesul repatrierii prizonierilor de război

[nu mai devreme de] 20 iunie 1951

Repatrierea prizonierilor de război s-a făcut doar în baza deciziilor guvernului sovietic.

Repatrierea în masă a prizonierilor de război a început aproape imediat după terminarea victorioasă a războiului împotriva Germaniei fasciste. În baza hotărârilor nr. 8921¹, din 4 iunie 1945, și nr. 9843², din 13 august 1945, ale Comitetului de Stat al Apărării, în vara anului 1945 au fost repatriați mai mult de 1 milion de prizonieri de război, din care, din lagărele din spatele frontului, 233 000 de prizonieri de război germani – din corpul soldaților și subofițerilor – bolnavi și invalizi, din lagărele MVD și spitalele speciale, și 776 000 de prizonieri de război, bolnavi și răniți, de diferite naționalități (italieni, belgieni, iugoslavi, cehoslovaci, olandezi, maghiari, români, germani, polonezi și.a.), au fost eliberați direct din lagărele de front, spitalele și punctele de primire, deoarece trimiterea lor în spatele frontului nu a avut niciun sens, dat fiind incapacitatea de muncă a majorității prizonierilor de război din această categorie.

.....
În august 1945, au fost repatriați, indiferent de starea fizică, doar prizonierii de război francezi (prin Hotărârea nr. 1 497-341, din 26 iunie 1945, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS) și prizonierii de război români (prin Hotărârea nr. 2 315-599 ss, din 11 septembrie 1945, a Consiliului Comisarilor Poporului al URSS)³.

În 1946-1947, au fost, de asemenea, repatriați, mai ales prizonierii de război inapți de muncă, astfel: 176 000 de persoane, prin Hotărârea nr. 1 263-519 ss, din 18 iunie 1946, a Consiliului de Miniștri al URSS, și 25 000 de persoane, prin Hotărârea nr. 1 022-305 ss, a Consiliului de Miniștri al URSS, și 101 000 de persoane, prin Hotărârea nr. 1 571-414 ss, a Consiliului de Miniștri al URSS; 106 000 de persoane, prin Hotărârea nr. 3 545-1 167 ss, din 11 octombrie 1947, a Consiliului de Miniștri al URSS, și 229 000 de persoane prin Hotărârea nr. 396-877 ss, a Consiliului de Miniștri al URSS.

.....
În 1945-1946, repatrierea prizonierilor de război s-a făcut direct prin intermediul MVD al URSS. Din 1947, prizonierii de război care au făcut obiectul repatrierii au fost predăti de către MVD al URSS împoternicitului Consiliului de Miniștri al URSS pentru problemele repatrierii, acesta din urmă predând prizonierii de război autorităților statelor în cauză. În acest scop, organelor de repatriere li s-au predat trei foște lagăre de front ale MVD, în orașele Sighet și Focșani (România) și Frankfurt pe Oder (Germania).

.....
În primul trimestru al anului 1950, repatrierea tuturor prizonierilor de război a fost finalizată. La 5 mai 1950, printr-un comunicat al TASS, a fost adusă la cunoștință

finalizarea repatrierii prizonierilor de război germani, iar printr-un alt comunicat al TASS, din 22 aprilie 1950, a fost adusă la cunoștință finalizarea repatrierii prizonierilor de război japonezi.

După finalizarea repatrierii, în URSS au rămas doar militarii proveniți din rândul prizonierilor de război condamnați pentru crime, cei aflați sub anchetă (în prezent, tot condamnați), un număr redus de bolnavi, precum și alții reținuți de la repatriere din diverse motive.

În total, au fost repatriate 3 168 109 de persoane, din care, în număr mare: a) în Germania – 1 939 099; în Japonia – 510 409; în Ungaria – 377 411; în România – 194 000; în Austria – 120 619.

Din numărul total de prizonieri de război repatriați (3 168 109 de persoane), predarea lor este confirmată prin următoarele documente, aflate la Direcția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne din cadrul MVD al URSS: a) cu acte, cu liste nominale în anexă – 2 715 932 persoane; doar cu acte – 181 200 persoane; c) doar cu liste – 193 140 persoane; cu chitanțe (adeverințe) – 20 626 persoane.

.....

În concluzie, se poate spune că organele MVD s-au achitat cu succes de cea mai complicată și fără precedent sarcină din istoria războaielor din trecut, privind dislocarea, deservirea, folosirea la muncă și repatrierea unui număr foarte mare de prizonieri de război.

Folosirea muncii prizonierilor de război în întreprinderile și șantierele ministerelor și ale departamentelor MVD a avut o pondere importantă în refacerea economiei naționale a țării, contribuind hotărâtor la îndeplinirea cu succes a primului cincinal postbelic, iar finalizarea cu succes a repatrierii contingentelor a reprezentat o confirmare în plus a disciplinei și a maturității politice și profesionale a aparatelor lagărelor pentru prizonieri de război ale MVD.

RGVA, Fond 1p, opis 23 a, dosar 14, f. 1-11; opis 34 a, dosar 8, f. 24-34

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 4, p. 895-898

NOTE

¹ Vezi nota 5, doc. nr. 193.

² Vezi nota 2, doc. nr. 193.

³ Vezi doc. nr. 197.

Documentul 265

Extras din raportul final al Direcției împuternicitului Consiliului de Miniștri al URSS pentru problemele repatrierii, cu privire la aplicarea hotărârilor guvernului URSS privind repatrierea cetățenilor din URSS și a cetățenilor statelor străine în perioada 1945-1951

1 decembrie 1952
Moscova

Activitatea organelor de repatriere privind predarea cetățenilor străini și a prizonierilor de război străini

Încă din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, prin Hotărârea nr. 31-13 s, din 6 ianuarie 1945, Guvernul sovietic l-a însărcinat pe împuternicitul pentru problemele repatrierii al Consiliului de Miniștri al URSS cu adunarea, evidența și întreținerea cetățenilor străini la punctele de concentrare și cu pregătirea lor pentru trimiterea în țară.

Din aprilie 1948, organele de repatriere au început trimiterea în țară a prizonierilor de război români, în conformitate cu hotărârile nr. 1 099-393 ss, din 5 aprilie 1948¹, nr. 1 9064 ss, din 23 decembrie 1947², și nr. 4 287-1 804 ss, din 17 octombrie 1950³, ale Consiliului de Miniștri al URSS.

Notă privind repatrierea cetățenilor străini

Nr. crt.	Naționalitatea	1945			1946		
		Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane interne	Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane civile interne
1.	Americană	22 469	22 416	33	22	12	10
2.	Engleză	24 514	24 504	10	28	22	6
3.	Albaneză	9	9	—	2	1	1
4.	Argentiniană Braziliană	3 17	3 17	—	14 6	13 —	1 6
5.	Portugheză	3	1	2	—	—	—
6.	Austriacă	11 415	9 395	2 020	647	432	215
7.	Belgiană	34 854	33 901	953	404	88	316
8.	Bulgară	2 154	2 154	—	131	104	27
9.	Maghiară	20 025	19 139	886	3 774	3 659	115
10.	Olandeză	34 985	33 882	1 103	984	86	898
11.	Grecă	8 386	8 386	—	125	101	24
12.	Daneză	962	836	126	144	7	137
13.	Spaniolă	107	105	2	123	119	4
14.	Italiană	155 411	139 428	15 983	12 419	9 696	2 723
15.	Iraniană Irakiană	— 1	— 1	—	1 —	— —	— —
16.	Coreeană	—	—	—	—	—	—

17.	Chineză	—	—	—	—	—	—
18.	Canadiană	20	20	—	1	—	1
	Panameză	22	22	—	—	—	—
19.	Luxemburgheză	2 291	1 420	871	185	4	181
20.	Norvegiană	1 149	1 141	8	16	7	9
21.	Palestiniană	13	13	—	—	—	—
22.	Poloneză	176 764	176 674	—	4 581	4.451	130
23.	Română	27 338	26 941	397	2 985	2 713	272
24.	Turcă	1	1	—	50	—	50
25.	Franceză	310 091	294 220	15 871	3 061	126	2 935
26.	Finlandeză	90	90	—	15	15	—
27.	Cehoslovacă	36 138	35 234	904	9 417	745	8 672
28.	Suedeză	30	30	—	12	4	8
29.	Elvețiană	826	826	—	106	38	68
30.	Iugoslavă	126 194	123 964	2 230	1 909	1 113	796
31.	Germană	—	—	—	—	—	—
32.	Japoneză	—	—	—	42 979	15 865	27 114
1947							
Nr. crt.	Naționalitatea	Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane internate	Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane civile internate
1.	Americană	10	1	9	—	—	—
2.	Engleză	2	—	2	—	—	—
3.	Albaneză	—	—	—	—	—	—
4.	Argentiniană	2	—	2	—	—	—
	Braziliană	1	—	1	—	—	—
5.	Portugheză	—	—	—	—	—	—
6.	Austriacă	48 747	3	48 744	8 040	4	8 036
7.	Belgiană	75	11	64	33	2	31
8.	Bulgară	58	54	4	14	12	2
9.	Maghiară	101 110	40	101 070	84 430	6	84 424
10.	Olandeză	—	—	—	4	4	—
11.	Greacă	12	10	2	6	4	2
12.	Daneză	16	—	16	—	—	—
13.	Spaniolă	22	1	21	7	—	7
14.	Italiană	60	33	27	20	7	13
15.	Iraniană	—	—	—	—	—	—
	Irakiană	—	—	—	—	—	—
16.	Coreeană	—	—	—	2 162	—	2 162
17.	Chineză	—	—	—	—	—	—
18.	Canadiană	—	—	—	—	—	—
	Panameză	—	—	—	—	—	—
19.	Luxemburgheză	11	—	11	22	—	22
20.	Norvegiană	—	—	—	—	—	—
21.	Palestiniană	—	—	—	—	—	—
22.	Poloneză	7 110	891	6 291	7 181	27	7 154
23.	Română	9 039	121	8 918	65 544	21	65 523
24.	Turcă	2	2	—	—	—	—
25.	Franceză	157	1	156	20	—	20
26.	Finlandeză	—	—	—	—	—	—
27.	Cehoslovacă	1 308	55	1 253	2 201	19	2 182
28.	Suedeză	—	—	—	—	—	—
29.	Elvețiană	12	—	12	16	1	15
30.	Iugoslavă	776	462	314	415	—	415
31.	Germană	183 739	—	183 739	348 454	—	348 454
32.	Japoneză	582 738	364 442	218 296	289 973	112 926	177 074

		1949			1950		
Nr. crt.	Naționalitatea	Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane internate	Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane civile internate
1.	Americană	—	—	—	—	—	—
2.	Engleză	—	—	—	—	—	—
3.	Albaneză	—	—	—	—	—	—
4.	Argentiniană Braziliană	—	—	—	—	—	—
5.	Portugheză	—	—	—	—	—	—
6.	Austriacă	6 359	—	6 359	1 456	—	1 456
7.	Belgiană	97	—	97	9	—	9
8.	Bulgară	2	—	2	—	—	—
9.	Ungară	5 022	—	5 022	8 497	—	8 497
10.	Olandeză	3	—	3	100	—	100
11.	Grecă	—	—	—	—	—	—
12.	Daneză	1	—	1	—	—	—
13.	Spaniolă	—	—	—	—	—	—
14.	Italiană	—	—	—	167	—	167
15.	Iraniană Irakiană	—	—	—	—	—	—
16.	Coreeană	83	—	83	189	—	189
17.	Chineză	—	—	—	224	—	224
18.	Canadiană Panameză	—	—	—	—	—	—
19.	Luxemburgheză	—	—	—	—	—	—
20.	Norvegiană	—	—	—	—	—	—
21.	Palestiniană	—	—	—	—	—	—
22.	Poloneză	2 091	71	2 020	306	—	306
23.	Română	21 122	—	21 122	5 202	—	5 202
24.	Turcă	—	—	—	—	—	—
25.	Franceză	3	—	3	—	—	—
26.	Finlandeză	—	—	—	—	—	—
27.	Cehoslovacă	666	—	666	5	—	5
28.	Suedeză	—	—	—	—	—	—
29.	Elvețiană	—	—	—	—	—	—
30.	Iugoslavă	3	—	3	—	—	—
31.	Germană	398 740	—	398 740	36 710	—	36 710
32.	Japoneză	93 858	6 442	87 416	7 547	—	7 547
Total		528 050	6 513	521 537	60 412	—	60 412
		1950			În total, pentru perioada 1945-ianuarie 1952		
Nr. crt.	Naționalitatea	Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane internate	Repatriați (în total)	Eliberați din prizonierat german	Prizonieri de război și persoane civile internate
1.	Americană	—	—	—	22 481	22 429	52
2.	Engleză	—	—	—	24 544	24 526	18
3.	Albaneză	—	—	—	11	10	1
4.	Argentiniană Braziliană	—	—	—	19	16	3
5.	Portugheză	—	—	—	24	17	7
6.	Austriacă	121	—	121	76 785	9 834	66 951
7.	Belgiană	—	—	—	35 472	34 002	1 470
8.	Bulgară	—	—	—	2 359	2 324	35
9.	Maghiară	48	—	48	222 906	22 844	200 062
10.	Olandeză	232	—	232	36 308	33 972	2 336
11.	Grecă	—	—	—	8 529	8 501	28
12.	Daneză	15	—	15	1 138	843	295

13.	Spaniolă	—	—	—	259	225	34
14.	Italiană	27	—	27	168 104	449 164	18 940
15.	Iraniană Irakiană	—	—	—	1	—	1
16.	Coreeană	4	—	4	2 438	—	2 438
17.	Chineză	—	—	—	224	—	224
18.	Canadiană Panameză	—	—	—	21	20	1
19.	Luxemburgheză	—	—	—	2 509	1 424	1 085
20.	Norvegiană	5	—	5	1 170	1 148	22
21.	Palestiniană	—	—	—	13	13	—
22.	Poloneză	303	—	26	198 336	182 204	16 132
23.	Română	26	—	26	131 256	29 796	101 460
24.	Turcă	—	—	—	53	3	50
25.	Franceză	36	—	36	313 368	294 347	19 021
26.	Finlandeză	—	—	—	105	105	—
27.	Cehoslovacă	—	—	—	49 735	36 053	13 682
28.	Suedeză	—	—	—	42	34	8
29.	Elvețiană	5	—	5	965	865	100
30.	Iugoslavă	—	—	—	129 297	125 539	3 758
31.	Germană	45	—	45	967 688	—	967 688
32.	Japoneză	9	—	9	1 017 104	499 675	517 429
Total		876	—	876	3 413 290	1 479 957	1 933 333

Cu privire la despăgubirea Uniunii Sovietice pentru cheltuielile făcute cu repatrierea cetătenilor străini din URSS

În perioada de la sfârșitul războiului mondial și după terminarea sa, au fost încheiate tratate și acorduri, în care au fost abordate nu doar probleme privind repatrierea prizonierilor de război, ci și probleme referitoare la reglementarea deconturilor legate de cheltuielile făcute cu repatrierea lor. De exemplu, în 1946, între URSS și SUA a fost încheiat un acord cu privire la repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor civile de naționalitate japoneză.⁴ Articolul 2, paragraful 4 al acestui acord prevedea: „Toate cheltuielile făcute cu repatrierea prizonierilor de război și ale persoanelor civile de naționalitate japoneză, de pe teritoriul URSS și din teritoriile controlate de URSS, precum și acele cheltuieli făcute cu repatrierea coreenilor din Japonia trebuie să fie trecute în contul guvernului japonez.”

În tratatele de pace cu Italia, Bulgaria, Ungaria și România, din 1947, există articole prin care se stabilește că aceste țări sunt obligate să despăgubească pentru toate cheltuielile cu transportul prizonierilor de război ai statelor învingătoare.⁵

Convenția de la Geneva cu privire la tratamentul prizonierilor de război, din 12 august 1949, pe care Uniunea Sovietică a semnat-o, reproduce teza articolului 73 al Convenției cu privire la prizonierii de război, din 1929, potrivit căreia cheltuielile pentru reîntoarcerea sau transportul prizonierilor de război într-o țară neutră vor fi suportate de puterea în ale cărei trupe prizonierii de război și-au satisfăcut serviciul militar. Au fost însă încheiate și acorduri cu privire la repatrierea reciprocă, fără emiterea de pretenții referitoare la compensarea cheltuielilor suportate. Astfel, în acordurile cu privire la repatrierea reciprocă, încheiate de Uniunea Sovietică cu Statele Unite, Anglia și Franța, este prevăzut că „părțile contractante nu vor pretinde compensații pentru acestea și alte servicii asemănătoare (adică cheltuieli legate de întreținere și transport), servicii pe care autoritățile le pot pretinde cetătenilor eliberați ai celeilalte părți contractante”.

În lumina acordului prezentat, recuperarea prejudiciului provocat de repatrierea americanilor, englezilor și belgienilor a fost exclusă. În plus, există state ale căror

cheltuieli, făcute cu repatrierea cetătenilor sovietici, au depășit cheltuielile făcute de către Uniunea Sovietică cu repatrierea cetătenilor acestor țări (Polonia, Cehoslovacia, Danemarca, Suedia, Elveția, Norvegia, Luxemburg). De aceea, atunci când s-au stabilit cheltuielile pentru repatrierea străinilor, numeroase țări au fost excluse.

În total, la 1 ianuarie 1952, organele de repatriere au trimis în țările de origine 3 413 290 de cetăteni străini. La stabilirea cheltuielilor făcute cu repatrierea străinilor, potrivit hotărârii Consiliului de Miniștri al URSS, din 23 decembrie 1948, au fost excluse următoarele cheltuieli:

- a) pentru 395 915 de persoane, englezi, americani, francezi și belgieni, cu ale căror guverne au fost încheiate acorduri privind repatrierea reciprocă, fără prezentarea de pretenții privind compensarea cheltuielilor făcute;
- b) pentru 935 103 de persoane, germani, deoarece recuperarea cheltuielilor făcute cu repatrierea va fi făcută după semnarea Tratatului de pace cu Germania;
- c) pentru 5 824 de persoane, prizonieri de război și persoane civile, din Danemarca, Norvegia, Suedia, Elveția și Luxemburg, deoarece numărul cetătenilor sovietici repatriați din aceste țări depășește considerabil numărul acestor cetăteni, repatriați din URSS;
- d) pentru 248 020 de prizonieri de război și persoane civile din Polonia și Cehoslovacia, ale căror cheltuieli cu repatrierea cetătenilor sovietici depășesc cheltuielile făcute de Uniunea Sovietică cu repatrierea cetătenilor acestor țări;
- e) pentru 95 148 de persoane interne, deoarece, pentru această categorie, prezentarea de pretenții a fost recunoscută ca fiind necorespunzătoare;
- f) alte naționalități, 2 311 de persoane, deoarece, dat fiind numărul mic, este necorespunzător a emite pretenții.

În acest fel, la stabilirea cheltuielilor pentru repatrierea străinilor, din numărul total al repatriaților au fost excluse 1 682 620 de persoane. Prin urmare, ar fi putut fi emise pretenții pentru repatrierea a 1 730 494 de cetăteni străini față de următoarele state: Austria, Bulgaria, Ungaria, Olanda, Italia, România, Finlanda, Grecia, Iugoslavia și Japonia.

În urma corespondenței diplomatice de la începutul anului 1952, dintre Ministerul Afacerilor Străine al URSS și ambasadele statelor în cauză, guvernele Austriei, Bulgariei, Ungariei, Olandei, României, Finlandei și Italiei și-au dat acordul pentru purtarea de negocieri pe marginea cheltuielilor cu repatrierea.⁶ Începând cu anul 1952, între reprezentanții Guvernului sovietic și statele mai sus menționate au început negocieri privind restituirea cheltuielilor suportate de către Uniunea Sovietică pentru repatrierea din URSS a prizonierilor de război români și a persoanelor civile interne.

Guvernele Iugoslaviei și Greciei nu și-au dat acordul pentru purtarea negocierilor. Autoritățile americane de ocupație din Japonia, cărora Ministerul Afacerilor Străine al URSS li s-a adresat de trei ori în problema restituirii cheltuielilor făcute cu repatrierea japonezilor, au răspuns printr-un refuz. Ulterior, după semnarea unui tratat separat cu Japonia, negocierile în această problemă au putut fi posibile doar cu Guvernul japonez. Luând în considerare aceste circumstanțe, problema calculului [sumei] pentru repatrierea japonezilor a fost amânată până la reglementarea relațiilor dintre URSS și Japonia. Problema restituirii cheltuielilor pentru repatrierea prizonierilor de război germani a fost, de asemenea, amânată până la încheierea tratatului cu Germania. În acest fel, au fost emise pretenții privind cheltuielile cu repatrierea către 10 state, pentru 1 730 494 de persoane, cheltuieli care reprezintă 907 101 943 ruble. În timpul desfășurării negocierilor privind restituirea către Uniunea Sovietică a cheltuielilor făcute cu

repatrierea, cu guvernele statelor mai sus menționate, reprezentanții sovietici au avut ca punct de pornire numărul total al persoanelor repatriate *de facto*, inclusiv al acelora care au fost repatriate, deși nu existau documente bilaterale. În aceste cazuri, când guvernele statelor străine au refuzat să restituie Uniunii Sovietice cheltuielile făcute pentru acei prizonieri de război și pentru acei cetăteni eliberați, a căror repatriere nu era sancționată prin documente bilaterale, reprezentanții sovietici, în conformitate cu Hotărârea nr. 4773, din 23 decembrie 1948, a Consiliului de Miniștri al URSS⁷, au fost împuerniciți să-și dea acordul pentru restituirea cheltuielilor privind repatrierea doar a acelor persoane a căror repatriere era sancționată prin documente bilaterale. Este necesar de menționat că, pe bază de documente [bilaterale], au fost predați 1 500 236 de repatriați străini, ale căror cheltuieli cu repatrierea au reprezentat 552 735 999 ruble. În suma menționată nu au fost incluse cheltuielile făcute cu repatrierea cetătenilor străini, predați prin intermediul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS. Numărul total al cetătenilor străini repatriați de către Uniunea Sovietică la 1 ianuarie 1952 era de 4 059 786 de persoane, iar cheltuielile pentru repatrierea lor au reprezentat 2 328 456 200 ruble. Din numărul menționat al celor repatriați, 3 500 111 persoane au fost repatriate în baza documentelor bilaterale, iar cheltuielile cu repatrierea au reprezentat 1 858 964 900 ruble.

GARF, Fond 9 226, opis 1, dosar 1124, f. 127-142

Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 891-900

NOTE

¹ Hotărârea nr. 1 099-393 s, din 5 aprilie 1948, a Consiliului de Miniștri al URSS, privind repatrierea prizonierilor de război unguri și români. (notă ediția rusă)

² Dispoziția nr. 1 906-4 ss, din 23 decembrie 1947, a Consiliului de Miniștri al URSS, privind repatrierea persoanelor civile interne bolnave și inapte de muncă, îmbunătățirea condițiilor de viață și modificarea regimului de detenție a persoanelor civile interne. (notă ediția rusă)

³ Hotărârea nr. 4 287-1 804 ss, din 17 octombrie 1950, a Consiliului de Miniștri al URSS, privind repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne, cetăteni ai Ungariei și ai României. (notă ediția rusă)

⁴ Acordul din 19 decembrie 1946, încheiat între URSS și SUA, privind repatrierea prizonierilor de război și a persoanelor civile interne, etnici japonezi. (notă ediția rusă)

⁵ Este vorba despre art. 20, paragrafele 1 și 2 din Tratatul de pace dintre România și Puterile Aliate și Asociate. Vezi Marin Radu Mocanu (coord.) ș.a., *România în anticamera Conferinței de pace de la Paris. Documente*, Arhivele Naționale ale României, București, 1996, p. 417-418.

⁶ În urma întrevederii din 25 mai 1949, dintre Gh. Vlădescu-Răcoasa, ambasadorul României la Moscova, și A.A. Gromîko, adjunctul ministrului afacerilor străine al URSS, cel din urmă a notat: „Ambasadorul a întrebat unde se vor desfășura negocierile dintre reprezentantul României și reprezentantul URSS în problema achitării datorilor României pentru detinerea în URSS a prizonierilor români de război. El a mai comunicat că reprezentantul român pentru negocieri a fost desemnat Grigore Preoteasa, adjunctul ministrului afacerilor străine. Am răspuns că nu cunosc această problemă, dar mă voi informa și voi da răspunsul.” Vezi RGASPI, Fond 82, opis 2, dosar 1303, f. 1.

⁷ Hotărârea nr. 4 773- 1 870 ss, din 23 decembrie 1948, a Consiliului de Miniștri al URSS, privind plata, de către statele străine, a cheltuielilor făcute pentru repatrierea cetătenilor lor din URSS. (notă ediția rusă)

Documentul 266

Notă informativă a colonelului N.I. Romanov, șeful Secției 1 din cadrul Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, privind evoluția numărului prizonierilor de război și al persoanelor civile interne (inclusiv români), deținuți în lagărele și penitenciarele din MVD al URSS în anul 1952

Strict secret
21 ianuarie 1953

I. La 1 ianuarie 1952, în lagărele MVD, erau deținute în total 21 174 de persoane.¹

Din care:

- a) prizonieri de război condamnați – 17 544 pers.;
- b) prizonieri de război necondamnați – 1 290 pers.;
- c) persoane civile interne condamnate – 1 650;
- d) persoane civile interne necondamnate – 690.

II. Pe parcursul anului 1952, efectivul contingentului deținut în lagărele MVD a scăzut cu doar 974 persoane, din care:

1. Au fost repatriate 796 de persoane, dintre acestea:

a) cetățeni ai Germaniei, în baza Hotărârii nr. 1 616-576 ss, din 2 aprilie 1952, a Consiliului de Miniștri al URSS – 660 pers.;

- b) cetățeni ai Poloniei – 24 pers.;
- c) cetățeni ai Ungariei – 9 pers.;
- d) cetățeni ai României – 7 pers.;

Repatrierea cetățenilor Poloniei, Ungariei și ai României s-a desfășurat în baza Hotărârii nr. 3 460-1 375 ss, din 23 iunie 1952, a Consiliului de Miniștri al URSS.

e) cetățeni ai Cehoslovaciei, în baza Scrisorii nr. 2 433/4 so, din 14 iulie 1952, a Ministerului Afacerilor Străine al URSS – 26 pers.;

f) cetățeni ai Austriei, în baza Hotărârii nr. 5 117-1 980 ss, din 6 decembrie 1952, a Consiliului de Miniștri al URSS – 27 pers.;

- g) supuși ai Danemarcei – 31 pers.;
- h) cetățeni ai Franței – 6 pers.;
- i) cetățeni ai Olandei – 3 pers.;
- j) cetățeni ai Chinei – 3 pers.;

Repatrierea cetățenilor Danemarcei, Franței, Olandei și ai Chinei s-a desfășurat în baza deciziilor instanțelor judiciare [sovietice].

2. Au decedat 156 pers.

3. Predată autorităților cehoslovace, ca criminal de război – 1 pers.

4. Eliberate și trimise la locul de domiciliu al rudelor din URSS – 7 pers.

5. Condamnate și trimise în exil – 9 pers.

6. Trimise în lagărele Direcției generale a lagărelor și scoase din evidențele privind prizonierii de război – 5 pers.

III. La 1 ianuarie 1953, în lagărele MVD erau deținuți 20 200 de prizonieri de război și de persoane civile interne, condamnați și necondamnați.

Date generale conform cetățeniei

Nr. crt.	Cetățenia	Prizonieri de război			Persoane civile interne			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	Germană	14 114	657	14 771	916	44	960	15 030	701	15 731
2	Iugoslavă	91	120	211	11	12	23	102	132	234
3	Olandeză	36	—	36	4	—	4	40	—	40
4	Poloneză	27	1	28	95	1	96	122	2	124
5	Cehoslovacă	58	14	72	3	—	3	61	14	75
6	Austriacă	803	11	814	6	—	6	809	11	820
7	Spaniolă	63	241	304	3	31	34	66	272	338
8	Română	590	3	593	12	—	12	602	3	605
9	Maghiară	492	5	497	14	—	14	506	5	511
10	Franceză	1	—	1	—	—	—	1	—	1
11	Greacă	1	—	1	2	3	5	3	3	6
12	Bulgară	—	—	—	1	—	1	1	—	1
13	Finlandeză	2	5	7	—	7	7	2	12	14
14	Elvețiană	2	—	2	—	—	—	2	—	2
15	Luxemburgheză	1	—	1	—	—	—	1	—	1
16	Daneză	7	—	7	1	—	1	8	—	8
17	Belgiană	13	—	13	2	—	2	15	—	15
18	Italiană	26	—	26	1	—	1	27	—	27
19	Norvegiană	—	5	5	—	—	—	—	5	5
20	Japoneză	1 052	13	1 065	407	4	411	1 459	17	1 476
21	Chineză	3	—	3	86	8	94	89	8	97
22	Coreeană	1	—	1	31	3	34	32	3	35
23	Mongolă	1	—	1	5	—	5	6	—	6
24	Apatrizi	2	—	2	22	1	23	24	1	25
25	URSS	—	—	—	2	1	3	2	1	3
Total		17 386	1 075	18 461	1 624	115	1 739	19 010	1 190	20 200

Notă: La 2 ianuarie 1953, în conformitate cu Hotărârea nr. 1616-576 ss, din 2 aprilie 1952, a Consiliului de Miniștri al URSS, au fost repatriați 37 de cetăteni germani, din care, 19 prizonieri de război și 18 persoane civile interne, care nu au fost inclusi în această notă informativă.

Şeful Secției 1 a Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, colonel Romanov

RGVA, Fond 1p, opis 1 t, dosar 5, f. 3-5

NOTĂ

¹ Pe prima filă a documentului se regăsește următoarea adnotare: „În lagărele Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne sunt deținuți 18 561 prizonieri de război și persoane civile; ceilalți 449 sunt deținuți în lagărele și penitenciarele Direcției generale a lagărelor.”

Documentul 267

Rezumatul colonelului I.S. Denisov privind numărul foștilor prizonieri de război și al persoanelor civile interenate, inclusiv cetățeni români, deținuți în lagăre și alte instituții ale URSS la 1 ianuarie 1953

Strict secret
Februarie 1953

În lagăre:

3. Lagărul nr. 476¹ și Spitalul special nr. 1 893, din regiunea Sverdlovsk

Nr. crt.	Cetățenia	Prizonieri de război			Persoane civile interenate			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	Germană	5 353	—	5 353	696	1	697	6 049	1	6 050
2	Austriacă	736	—	736	3	—	3	739	—	739
3	Română	180	—	180	1	—	1	181	—	181
4	Ungară	90	—	90	2	—	2	92	—	92
5	Spaniolă	47	77	124	—	11	11	47	88	135
6	Iugoslavă	18	—	18	1	—	1	19	—	19
7	Cehoslovacă	14	—	14	—	—	—	14	—	14
8	Poloneză	5	—	5	45	—	45	50	—	50
9	Finlandeză	1	—	1	—	—	—	1	—	1
10	Olandeză	3	—	3	—	—	—	3	—	3
11	Elvețiană	1	—	1	—	—	—	1	—	1
Total		6 448	77	6 525	748	12	760	7 196	89	7 285

4. Secția pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interenate a Direcției regionale Stalingrad a MVD² și Spitalul special nr. 5 771³

Nr. crt.	Cetățenia	Prizonieri de război			Persoane civile interenate			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	Germană	3 477	—	3 477	96	—	96	3 573	—	3 573
2	Română	388	—	388	7	—	7	395	—	395
3	Maghiară	378	—	378	5	—	5	383	—	383
4	Austriacă	44	—	44	1	—	1	45	—	45
5	Cehoslovacă	15	—	15	—	—	—	15	—	15
6	Iugoslavă	18	—	18	—	—	—	18	—	18
7	Poloneză	4	—	4	12	—	12	16	—	16
8	Olandeză	2	—	2	—	—	—	2	—	2
9	Greacă	1	—	1	1	—	1	2	—	2
10	Finlandă	1	—	1	—	—	—	1	—	1
11	Luxemburg	1	—	1	—	—	—	1	—	1
12	Bulgaria	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Total		4 329	—	4 329	123	—	123	4 452	—	4 452

5. Lagărul nr. 144, din regiunea Vorosilovgrad

Nr. crt.	Cetățenia	Prizonieri de război			Persoane civile interne			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	Germană	1 620	127	1 747	47	3	50	1 667	130	1 797
2	Austriacă	12	—	12	1	—	1	13	—	13
3	Iugoslavă	11	6	17	8	1	9	19	7	26
4	Cehoslovacă	2	3	5	1	—	1	3	3	6
5	Română	—	1	1	3	—	3	3	1	4
6	Poloneză	—	—	—	4	—	4	4	—	4
7	Spaniolă	—	31	31	—	3	3	—	34	34
8	Olandeză	—	—	—	1	—	1	1	—	1
9	Chineză	—	—	—	1	—	1	1	—	1
10	Apatrizi	1	—	1	2	—	2	3	—	3
	Total	1 646	168	1 814	68	7	75	1 714	175	1 889

6. Secția Lagărului de la Kiev⁴

Nr. crt.	Cetățenia	Prizonieri de război			Persoane civile interne			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	Germană	1	238	239	—	29	29	1	267	268
2	Austriacă	—	7	7	—	—	—	—	7	7
3	Română	—	2	2	—	—	—	—	2	2
4	Grecă	—	—	—	—	3	3	—	3	3
5	Iugoslavă	—	100	100	—	11	11	—	111	111
6	Cehoslovacă	—	3	3	—	—	—	—	3	3
7	Finlandeză	—	5	5	—	6	6	—	11	11
8	Maghiară	—	4	4	—	—	—	—	4	4
9	Norvegiană	—	5	5	—	—	—	—	5	5
10	Poloneză	—	—	—	—	2	2	—	2	2
11	Spaniolă	—	59	59	—	—	—	—	59	59
	Total	1	423	424	—	51	51	1	474	475

7. Lagărul nr. 280, din regiunea Stalin

Nr. crt.	Cetățenia	Prizonieri de război			Persoane civile interne			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	Germană	1 786	135	1 921	18	1	19	1 804	136	1 940
2	Elvețiană	1	—	1	—	—	—	1	—	1
3	Cehoslovacă	18	4	22	1	—	1	19	4	23
4	Spaniolă	11	17	28	3	8	11	14	25	39
5	Franceză	1	—	1	—	—	—	1	—	1
6	Austriacă	2	—	2	—	—	—	2	—	2
7	Română	1	—	1	—	—	—	1	—	1
8	Daneză	7	—	7	1	—	1	8	—	8
9	Belgiană	13	—	13	2	—	2	15	—	15
10	Olandeză	29	—	29	3	—	3	32	—	32
11	Iugoslavă	31	—	31	1	—	1	32	—	32
12	Poloneză	13	—	13	12	—	12	25	—	25
13	Italiană	24	—	24	1	—	1	25	—	25
14	Apatrizi	1	—	1	1	—	1	2	—	2
	Total	1 938	156	2 094	43	9	52	1 981	165	2 146

În alte instituții

Nr. crt.		Prizonieri de război			Persoane civile interne			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	În penitenciarele Ministerului Securității Statului	1	—	1	—	—	—	1	—	1
2	În penitenciarele MVD	4	—	4	—	—	—	4	—	4
3	În spitale	1	—	1	—	—	—	1	—	1
4	In lagările Direcției generale a lagărelor ^s	15	—	15	1	—	1	16	—	16
Total		21	—	21	1	—	1	22	—	22

.....

Date generale conform cetățeniei

Nr. crt.	Cetățenia	Prizonieri de război			Persoane civile interne			Total		
		Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total	Condamnați	Fără condamnare	Total
1	Germană	14 118	653	14 771	910	50	960	15 028	703	15 731
2	Iugoslavă	91	120	211	11	12	23	102	132	234
3	Olandeză	36	—	36	4	—	4	40	—	40
4	Poloneză	27	1	28	94	2	96	121	3	124
5	Cehoslovacă	58	14	72	3	—	3	61	14	75
6	Austriacă	803	11	814	6	—	6	809	11	820
7	Spaniolă	62	242	304	3	31	34	65	273	338
8	Română	590	3	593	12	—	12	602	3	605
9	Maghiară	492	5	497	14	—	14	506	5	511
10	Franceză	1	—	1	—	—	—	1	—	1
11	Greacă	1	—	1	2	3	5	3	3	6
12	Bulgară	—	—	—	1	—	1	1	—	1
13	Finlandeză	2	5	7	—	7	7	2	12	14
14	Elvețiană	2	—	2	—	—	—	2	—	2
15	Luxemburgheză	1	—	1	—	—	—	1	—	1
16	Daneză	7	—	7	1	—	1	8	—	8
17	Belgiană	13	—	13	2	—	2	15	—	15
18	Italiană	26	—	26	1	—	1	27	—	27
19	Norvegiană	—	5	5	—	—	—	—	5	5
20	Japoneză	1 050	15	1 065	406	5	411	1 456	20	1 476
21	Chineză	3	—	3	86	8	94	89	8	97
22	Coreeană	1	—	1	31	3	34	32	3	35
23	Mongolă	1	—	1	5	—	5	6	—	6
24	Apatrizi	2	—	2	22	1	23	24	1	25
25	URSS	—	—	—	2	1	3	2	1	3
Total		17 387	1 074	18 461	1 616	123	1 739	19 003	1 197	20 200

14. Inclusiv prizonierii de război, conform gradelor militare

Nr. crt.	Cetățenia	Condamnăti			Fără condamnare			Total		
		Generali	Ofițeri	Soldați și subofițeri	Generali	Ofițeri	Soldați și subofițeri	Generali	Ofițeri	Soldați și subofițeri
1	Germană	201	5 441	8 476	1	52	600	202	5 493	9 076
2	Italiană	—	11	15	—	—	—	—	11	15
3	Austriacă	3	223	577	—	1	10	3	224	587
4	Japoneză	29	385	636	—	1	14	29	386	650
5	Română	1	94	495	—	—	3	1	94	498
6	Maghiară	9	101	382	—	—	5	9	101	387
7	Belgiană	—	1	12	—	—	—	1	12	
8	Finlandeză	—	—	2	—	—	5	—	—	7

9	Olandeză	—	17	19	—	—	—	—	17	19
10	Luxemburgheză	—	—	1	—	—	—	—	—	1
11	Franceză	—	—	1	—	—	—	—	—	1
12	Iugoslavă	—	5	86	1	1	118	1	6	204
13	Spaniolă	—	7	55	—	2	240	—	9	295
14	Daneză	—	5	2	—	—	—	—	5	2
15	Grecă	—	1	—	—	—	—	—	1	—
16	Elvețiană	—	1	1	—	—	—	—	1	1
17	Cehoslovacă	—	10	48	—	—	14	—	10	62
18	Poloneză	—	2	25	—	—	1	—	2	26
19	Norvegiană	—	—	—	—	1	4	—	1	4
20	Chineză	—	—	3	—	—	—	—	—	3
21	Coreeană	—	—	1	—	—	—	—	—	1
22	Mongolă	—	—	1	—	—	—	—	—	1
23	Apatrizi	—	—	2	—	—	—	—	—	2
Total		243	6 304	10 840	2	58	1 014	245	6 362	11 854

Adjunctul şefului Direcției penitenciare din cadrul MVD al URSS,
colonel I. Denisov

RGVA, Fond 1p, opis 1 t, dosar 5, f. 6-14

NOTE

¹ Conform notei informative a locotenent-colonelului Skorneakov, şeful Administrației Lagărului nr. 476, de la Sverdlovsk, la 31 decembrie 1952, în lagăr erau deținuți 179 de prizonieri de război condamnați (1 general, 27 ofițeri, 151 subofițeri și soldați), care aveau următoarele etnii: 141 români (1 general, 25 ofițeri, 115 subofițeri și soldați), 30 germani (1 ofițer, 29 subofițeri și soldați), 4 unguri (1 ofițer, 3 subofițeri și soldați), 1 rus (subofițer sau soldat), 1 ucrainean (subofițer sau soldat), 1 țigan (subofițer sau soldat), 1 evreu (subofițer sau soldat). Vezi RGVA, Fond 1p, opis 1 t, dosar 4, f. 26.

² La 1 februarie 1953, în secțiile lagărului erau deținuți 346 de prizonieri de război români condamnați, din care 54 ofițeri și 6 persoane civile interne condamnate. *Ibidem*, f. 98-99.

³ În perioada 1 februarie-1 martie 1953, din Spitalul special nr. 5 771 au fost externați 6 cetăteni români (5 etnici români, 1 căpitan, 4 subofițeri și soldați, și 1 soldat, etnic german). La 1 martie 1953, în acest spital au mai rămas internați 39 de prizonieri de război români condamnați, din care 10 ofițeri și 1 persoană civilă internată condamnată. *Ibidem*, f. 165-166.

⁴ Este vorba despre Secția nr. 2 a Lagărului MVD al RSS Ucrainene, în care erau deținuți 2 soldați și subofițeri, cetăteni români necondamnați. *Ibidem*, f. 178.

⁵ Conform notei informative, din 12 mai 1953, privind numărul prizonierilor de război și al persoanelor civile interne condamnați și deținuți în lagărele Direcției generale a lagărelor, la acel moment erau deținuți 17 cetăteni români în următoarele lagăre: Oziornii – 2 pers., Beregovoi – 2 pers., Steplag – 5 pers., Pescianii – 2 pers., Recinoi – 2 pers., Vosturallag – 1 pers., Ustivimlag – 2 pers., Spitalul Direcției lagărelor și a coloniilor de muncă corecțională a regiunii Moscova – 1 pers. Idem, dosar 5, f. 86-87.

Documentul 268

Nota informativă a general-locotenentului A.Z. Kobulov, șeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, privind locurile de detenție ale prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, precum și ramurile economiei sovietice în care erau folosiți la munci

Strict secret
Aprilie 1953

Seria „K”

Nr. crt.	Denumirea locurilor de detenție	Numărul deținuților	Ministerul în care sunt folosiți la munci
1	Lagărul nr. 16, al MVD, din ținutul Habarovsk	1 484	Ministerul Construcțiilor
2	Lagărul nr. 48, ¹ al MVD, din regiunea Ivanovo ¹	144	Nu muncesc; în acest lagăr sunt concentrați foștii generali înapți de muncă.
3	Lagărul nr. 144, al MVD, din regiunea Vorosilovgrad ²	1 885	Ministerul Industriei Carboniere
4	Lagărul nr. 182, al MVD, regiunea Rostov	1 577	Ministerul Industriei Carboniere
5	Lagărul nr. 280, al MVD, regiunea Stalino ³	2 145	Ministerul Industriei Carboniere
6	Lagărul nr. 476, al MVD, regiunea Sverdlovsk ⁴	7 115	Ministerul Construcțiilor, Ministerul Industriei Materialelor de Construcții și Ministerul Industriei Metalurgice ale URSS
7	Secțiile lagărului Direcției regionale Stalingrad ⁵ a MVD	4 122	Ministerul Industriei Apărării și Ministerul Construcțiilor și Spațialui Locativ al RSFSR
8	Secția Lagărului de la Kiev ⁶	468	La sănătatele MVD al RSS Ucrainene
9	Obiectivele speciale ale MVD	53	
10	La tratament în spitalele speciale și în alte instituții medicale	698	
11	Lagăre speciale ale MVD	284	
12	Penitenciare ale MVD	157	
Total		20 132	

Şeful Direcției pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interuate, general-locotenent A. Kobulov

RGVA, Fond 1p, opis 1 t, dosar 5, f. 42

NOTE

¹ Lagărul nr. 48 era dislocat în satul Cernî, raionul Lejnevo, regiunea Ivanovo, la 15 km distanță de centrul raional (orășelul Lejnevo), la 35 km de orașul Ivanovo și la 9 km de stația de cale ferată Pelgusovo a Regionalei de căi ferate Iaroslavl. În mai 1953, în lagăr erau 144 de prizonieri de război condamnați (103 germani, 40 japonezi, 1 coreean). Din numărul total – 144 deținuți –, 113 erau generali prizonieri de război. Starea fizică a deținuților: apte pentru muncă fizică – 29 persoane, apte parțial pentru muncă fizică – 57 persoane, invalide și bolnave – 58 persoane. Vezi RGVA, Fond 1p, opis 1 t, dosar 24, f. 2.

² Lagărul nr. 144 era dislocat pe teritoriul regiunilor Voroșilovgrad și Rostov. Administrația lagărului avea sediul în orașelul Krasnopolie-Glubokoe, raionul Kadievka, regiunea Voroșilovgrad, la 12 km de orașul Kadievka și la 3 km de stația de cale ferată Almaznaia. Secția 1 a lagărului se afla în orașelul Maksimovka, la 12 km de Administrația lagărului. Secția a 4-a se afla în orașelul Gundarovka, la 140 km de Administrația lagărului. Secția de pe lângă Administrația lagărului, în orașelul Krasnopolie-Glubokoe. În aprilie 1953, în lagăr erau deținute 1 885 de persoane (1 710 prizonieri de război condamnați, 175 de militari și persoane civile interne fără condamnare). Din categoria condamnaților mai faceau parte 47 de femei, din care 13 mame cu 17 copii, având vîrste între 4 luni și 6 ani. Starea fizică a deținuților: apte pentru muncă fizică – 1 548 de persoane sau 75,5% (grupa 1 – 469 de persoane sau 20,8%; grupa a 2-a – 716 persoane sau 37,1%; grupa a 3-a – 363 de persoane sau 17,6%), invalide – 261 de persoane sau 23,7%; echipa de recuperare – 27 de persoane sau 1,4%; bolnave – 49 de persoane sau 4,8%. În conformitate cu acordurile încheiate în 1953, deținuții din Lagărul nr. 144 erau folosiți ca mâna de lucru în următoarele unități de producție: Trustul „Voroșilovšahtvosstanovlenie” – 507 persoane, Trustul „Voroșilovgradpromjilstroi” – 71 de persoane, Trustul „Kadievugoli” – 50 de persoane, Trustul „Krasnodonşahtstroi” – 255 de persoane, Trustul „Voroșilovshahtstroimontaj” – 135 de persoane, Trustul „Voroșilovshahtstroi” – 446 de persoane. *Ibidem*, f. 6.

³ În aprilie 1953, Administrația Lagărului nr. 280 era situată în orașul Stalino (în prezent, Donețk), la 8 km de stația de cale ferată Stalino. În cadrul lagărului funcționau trei secții, dislocate în orașelul muncitoresc al Minei nr. 6 „Steaua Rosie” (la 24 km distanță de Stalino), localitatea Petrov-Lidievka (27 km distanță de Stalino) și localitatea Putilovka (24 km distanță de Stalino). În lagăr erau deținute 2 145 de persoane (2 093 de prizonieri de război și 52 de persoane civile interne), din care condamnate erau 1 937 de prizonieri de război și 43 de persoane civile interne. Starea fizică a deținuților: apte pentru muncă fizică – 1 366 de persoane sau 63,7%; apte parțial pentru muncă fizică – 485 de persoane sau 22,6%; epuizate – 33 de persoane sau 1,5%; invalizi – 143 de persoane sau 6,7%; bolnave – 118 de persoane sau 5,5%. Din numărul total al deținuților, 1 851 de persoane sau 86,3%, erau folosite la muncă pe 16 săntiere (construcții de întreprinderi, școli, clădiri administrative, amenajarea minelor și extragerea cărbunelui etc.). *Ibidem*, f. 8.

⁴ În mai 1953, Administrația Lagărului nr. 476 era situată în localitatea Nijnii Isstek, raionul Cikalovo, orașul Sverdlovsk (în prezent, Ekaterinburg). În cadrul lagărului funcționaușapte secții, dislocate în Secția 1 (557 de deținuți) – localitatea Nijnii Isstek; Secția a 2-a (674 de deținuți) – localitatea Ogneupor, Secția a 3-a (1 045 de deținuți) – orașul Pervouralsk; Secția a 4-a (1 002 de deținuți) – orașul Revda; Secția a 5-a (778 de deținuți) – localitatea Degtiarka; Secția a 6-a (2 071 de deținuți) – orașul Asbest; Secția a 7-a (995 de deținuți) – orașul Pervouralsk. În lagăr erau deținute 7 117 persoane, din care, 6 419 prizonieri de război și 719 persoane civile interne condamnate, 89 de prizonieri de război și persoane civile interne fără condamnare. În Spitalul special nr. 1 893 se aflau interne 100 de persoane. Starea fizică a deținuților: apte pentru munca fizică – 6 190 de persoane sau 87%; echipa de recuperare – 86 de persoane sau 1,2%; invalide – 774 de persoane sau 10,9%; bolnave – 67 de persoane sau 0,9%. Prezența la muncă a deținuților în trimestrul I al anului 1953 a fost de 80,8% față de numărul total și de 93,7% față de numărul deținutilor apti pentru munca fizică. Tot în această perioadă, rata medie a productivității muncii deținuților a fost de 122,5%. *Ibidem*, f. 5.

⁵ Lagărul Direcției regionale Stalingrad a MVD era dislocat în orașul Stalingrad și avea în componența sa patru secții, amplasate în clădirile instituțiilor care aveau încheiate acorduri pe termen lung cu Administrația lagărului, în vederea folosirii deținuților ca mâna de lucru. Astfel, deținuții din Secția 1 munceau la Trustul nr. 53 al Ministerului Industriei Apărării; deținuții din Secția a 2-a la săntierele Ministerului Căilor de Comunicații; deținuții din Secția a 3-a la Secția administrativă a Direcției regionale Stalingrad a MVD; deținuții din Secția a 4-a la Trustul „Glavstalingradstroi” al Ministerului Construcțiilor și Spațiului Locativ al RSFS Rusă. În plus, cei peste 3 400 de deținuți apti pentru munca fizică mai erau folosiți la munci și în alte domenii ale economiei sovietice, precum industria metalurgică, industria materialelor de construcții, industria petrolieră, agricultură etc., ale căror unități de producție aveau încheiate acorduri pe termen scurt cu Administrația lagărului. *Ibidem*, f. 2-3.

⁶ Secția nr. 2 a Lagărului MVD al RSS Ucrainene a fost înființată în baza Ordinului nr. 00716, din 16 decembrie 1950, al MVD al URSS, fiind dislocată în localitatea Darnița (cartier al orașului Kiev). În baza acordurilor încheiate, deținuții secției munceau la construcția Combinatului de Mătase din Darnița și a blocurilor de locuit din cartierul Bagrinova Gora, pentru uzina nr. 438 a Ministerului Industriei Apărării. La 26 septembrie 1953, în Secția a 2-a erau deținuți 421 de prizonieri de război, din care 29 de persoane cu regim special de izolare. *Ibidem*, f. 4.

Documentul 269

Raport al membrilor Comisiei interministeriale a CC al PCUS cu privire la oportunitatea eliberării și a repatrierii tuturor cetățenilor străini condamnați pentru crime de război

Strict secret

4 iulie 1955

Moscova

Din însărcinarea Prezidiului CC al PCUS, făcută la 20 iunie 1955, înaintăm propuneri privind cetățenii străini condamnați care se află în URSS. Aceste propuneri pornesc de la faptul că este oportună eliberarea și repatrierea tuturor cetățenilor străini care se află în URSS și care sunt condamnați pentru crimele comise în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. De asemenea, este oportună eliberarea tuturor celorlalți cetățeni condamnați, a căror detenție nu se repercuzează asupra intereselor de securitate ale URSS. În conformitate cu aceasta, se propune:

1. Repatrierea tuturor cetățenilor, din țările de democrație populară, condamnați și care se află în URSS, precum și a celor din Finlanda: o mare parte (1 064 de persoane) să fie exonerată de executarea, în continuare, a pedepsei, iar o altă parte (696 de persoane), a căror eliberare este considerată inopportună, având în vedere caracterul crimelor săvârșite pe teritoriul URSS, să fie predată guvernelor acestor țări, dar ca persoane criminale. Din numărul acestor cetățeni condamnați, doar 5 finlandezi, condamnați pentru spionaj și crimă, vor fi deținuți în continuare.

2. Punerea de acord cu CC al PSUG referitor la oportunitatea repatrierii în RDG și în Germania de Vest, în conformitate cu domiciliul lor, a tuturor cetățenilor germani condamnați care se află în URSS, mai ales că se propune eliberarea unui număr mare de prizonieri. Cei care au săvârșit crime abominabile pe teritoriul URSS să fie predăți, în calitate de criminali de război, autorităților din RDG și din Germania de Vest.

De asemenea, se are în vedere faptul că problema referitoare la eliberarea sau predarea – în calitate de criminali de război – a cetățenilor germani judecați și care au domiciliul în Germania de Vest va fi dezbatută în cursul viitoarelor negocieri cu cancelarul Adenauer¹, căruia i se va aduce la cunoștință că problema cetățenilor germani care execută pedepse pentru crime împotriva Uniunii Sovietice este examinată de instanțele sovietice corespunzătoare și că se așteaptă luarea unei decizii pozitive.

În conformitate cu propunerile menționate, trebuie repatriați în RDG și în Germania de Vest toți cetățenii germani judecați și care se află în URSS, inclusiv generalii fostei armate hitleriste. Tov. Serov consideră imposibilă eliberarea a 11 persoane (dintre care doi generali) din motive operative (se anexează o listă). Comisia roagă examinarea acestei probleme în mod special.

3. Luând în considerare că, în prezent, se desfășoară negocieri cu Guvernul japonez, pe marginea încheierii unui tratat de pace între URSS și Japonia, considerăm oportună eliberarea, la momentul semnării tratatului de pace, a cetățenilor japonezi condamnați². În plus, în privința acestor cetățeni japonezi condamnați, care și-au ispășit sau trebuie, în viitorul

apropiat, să își ispășească pedeapsa, considerăm oportună continuarea eliberării și a repatrierii lor prin intermediul Crucii Roșii, independent de mersul tratativelor cu Japonia. În conformitate cu aceasta, în prezent, trebuie repatriați 16 cetăteni japonezi, care și-au efectuat pedeapsa. Se propune ca tov. Malik să fie însărcinat să comunice acest lucru delegației japoneze și să-i predea acesteia lista cu persoanele care urmează să fie repatriate.

În legătură cu rugămintile insisteante ale japonezilor, considerăm, de asemenea, oportun ca tov. Malik să fie însărcinat să comunice delegației japoneze că, în prezent, problema eliberării cetățenilor japonezi condamnați, dar care încă nu și-au ispășit pedeapsa, este examinată. Totodată, se exprimă convingerea că Sovietul Suprem al URSS va amnistia persoanele menționate și le va permite reîntoarcerea în Japonia după semnarea tratatului de pace. Ca urmare a rugămintilor delegației japoneze, se propune, de asemenea, predarea listelor cu toți cetățenii japonezi, care se află în URSS, delegației japoneze.

În legătură cu necesitatea îmbunătățirii, într-o anumită măsură, a versiunii proiectului Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS cu privire la eliberarea japonezilor condamnați, aprobat prin Hotărârea CC al PCUS, din 23 mai a.c., este prezentată spre sancționare noua versiune a proiectului decretului amintit.

4. Să fie eliberată cea mai mare parte a cetățenilor statelor capitaliste, care își ispășesc pedeapsa în URSS (189 de persoane), iar ceilalți (111 persoane), condamnați după război pentru spionaj și alte crime abominabile împotriva URSS, să fie opriti în URSS pentru ispășirea, pe mai departe, a pedepsei. Se înaintează proiectul de decizie al CC al PCUS³. Rugăm examinarea.

A. Mikoian
K. Goreschin
S. Kruglov

Contrasemnează,
I. Serov,
P. Baranov,
V. Zorin

Anexa nr. 1

Strict secret

Nr. 238SS-AM

Efectivele de cetăteni din Polonia, România, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria, Iugoslavia, Republica Populară Mongolă și, de asemenea, din Finlanda, care fac obiectul predării către propriile guverne

Tara	Fac obiectul eliberării și al repatrierii	Fac obiectul predării, în calitate de criminali
Polonia	190	143
România	375	237
Ungaria	370	276
Cehoslovacia	56	29
Bulgaria	20	3
Iugoslavia	25	6
Republica Populară Mongolă	4	2
Finlanda	24	—
Total	1 064	696

Notă. În plus, față de cei 24 de cetăteni finlandezi, care fac obiectul eliberării și al repatrierii, în URSS se mai află 5 cetăteni finlandezi, care, după război, au săvârșit crime și care trebuie să fie oprită în URSS pentru a-și ispăși, pe mai departe, pedeapsa.

Anexa nr. 4

Strict secret

Efectivele de cetăteni din statele capitaliste, care fac obiectul eliberării și al repatrierii sau al rămânerii, în URSS, pentru executarea, în continuare, a pedepsei

Tara	Fac obiectul eliberării și al repatrierii	Fac obiectul rămânerii în URSS pentru executarea, în continuare, a pedepsei
Franța	23	5
Afghanistan	24	13
Iran	62	36
Turcia	17	24
Belgia	10	6
Olanda	8	5
Danemarca	4	2
Spania	3	—
Italia	1	2
Norvegia	1	1
Elveția	3	2
Grecia	24	5
Total	180	101

Anexa nr. 5

Strict secret

Efectivele de cetăteni din statele capitaliste, care fac obiectul rămânerii în URSS pentru executarea, în continuare, a pedepsei

SUA – 3 pers.
Anglia – 2 pers.
Brazilia – 1 pers.
Luxemburg – 1 pers.
Mexic – 1 pers.
Siria – 2 pers.
Total – 10 pers.

GARF, Fond 9 401, opis 2, dosar 465, f. 153-155, 164-169
Publicat în *Voennoplenne v SSSR. 1939-1956*, vol. 1, p. 891-900

NOTE

¹ Konrad Adenauer (1876-1967) – om politic german, președintele partidului Uniunea Creștin-Democrată (din 1946); președintele Consiliului parlamentar. A avut o contribuție semnificativă în realizarea reformei monetare și a altor măsuri în Germania de Vest, care au determinat crearea RFG. Cancelar al RFG (septembrie 1949-octombrie 1963); simultan, ministru al afacerilor externe al RFG (1951-1955). În urma vizitei efectuate la Moscova, în septembrie 1955, au fost stabilite relații diplomatice cu URSS și au fost repatriați în RDG sau RFG, în funcție de domiciliu, 10 000 de cetăteni germani condamnați. (notă ediția rusă)

² Se aveau în vedere pregătirile pentru semnarea Declarației comune sovieto-japoneze din 1956. (notă ediția rusă)

³ Proiectul de decizie lipsește din dosar. (notă ediția rusă)

Documentul 270

Nota colonelului P. Bulanov, șeful Direcției penitenciare a MVD al URSS, privind efectivele de militari din armatele europene, capturate de trupele sovietice și aflate în evidență fostei Direcții pentru problemele prizonierilor de război și ale persoanelor civile interne, din cadrul MVD al URSS, în perioada 1941-1945

Strict secret de importanță deosebită
28 aprilie 1956
Nr. 30/OB/

Nr. cert.	Nationalitatea	Numărul total al prizonierilor treceauți în evidență	Din care			Eliberati și repatriati			Decedați			Din care Suboficeri și soldați și ofițeri	Din care Generali și ofițeri	Din care Suboficeri și soldați și ofițeri			
			Din care			Eliberati și repatriati			Decedați								
			Generali și ofițeri	Suboficeri și soldați și ofițeri	Total	Generali și ofițeri	Suboficeri și soldați și ofițeri	Total	Generali și ofițeri	Suboficeri și soldați și ofițeri	Total						
1	Germană	2.388.443	376	69 427	2.318.595	2.031.743	277	65.063	1.966.403	356.687	99	4.406	352.182	13	3		
2	Maghiară	513.766	49	15.969	497.748	495.011	46	14.403	444.562	54.753	3	1.566	53.184	2	—		
3	Română	187.367	6	5.697	181.664	132.755	6	4.175	128.574	54.602	—	1.519	53.083	10	3		
4	Austriacă	156.681	12	4.060	152.609	145.790	9	3.527	142.254	10.891	3	533	10.355	—	—		
5	Italiană	48.957	3	739	48.215	21.274	3	687	20.584	27.683	—	52	27.631	—	—		
6	Poloneză	60.277	5	39	60.233	57.149	4	39	57.106	3.127	1	—	3.126	1	—		
7	Cehoslovacă	69.977	2	159	69.816	65.954	2	137	65.815	4.023	—	22	4.001	—	—		
8	Franceză	23.136	—	33	23.103	21.811	—	30	21.781	1.325	—	3	1.322	—	—		
9	Iugoslavă	21.830	2	32	21.796	20.354	2	32	20.320	1.468	—	—	1.468	8	—		
10	Olandeză	4.730	—	28	4.702	4.530	—	28	4.502	199	—	—	199	1	—		
11	Finlandeză	2.377	—	36	2.341	1.974	—	36	1.938	403	—	—	403	—	—		
12	Beliană	2.014	—	5	2.009	1.833	—	5	1.828	177	—	—	177	4	—		
13	Luxemburgheză	1.653	—	3	1.650	1.560	—	3	1.557	92	—	—	92	1	—		
14	Spaniolă	452	—	10	442	383	—	10	372	70	—	—	70	—	—		
15	Daneză	456	—	7	449	421	—	5	416	35	—	—	33	—	—		
16	Norvegiană	101	—	1	100	83	—	1	82	18	—	—	18	—	—		
17	Altele	3.989	—	2	3.987	1.062	—	2	1.060	2.927	—	—	2.927	—	—		
Total		3.486.206	455	96.292	3.389.459	2.967.686	349	88.183	2.879.154	518.480	106	8.103	510.271	40	6		

Şeful Direcției penitenciare a MVD al URSS,
colonel P. Bulanov

Anexe

Anexa 1

Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război din 27 iulie 1929

TITLUL I Dispoziții generale

Articolul 1

Prezenta Convenție se va aplica fără prejudiciul stipulațiilor Titlului VII:

1) tuturor persoanelor arătate prin articolele 1, 2 și 3 ale regulamentului anexat la Convenția de la Haga privitoare la legile și obiceiurile războiului pe uscat, din 18 octombrie 1907, și capturate de inamic¹;

2) tuturor persoanelor aparținând forțelor armate ale părților beligerante, capturate de inamic în cursul operațiunilor de război maritime sau aeriene, sub rezerva derogărilor ce ar face să fie inevitabile condițiile acestei capturări. Totuși, aceste derogări nu vor trebui să se atingă de principiile fundamentale ale prezentei Convenții; ele vor lăsa sfârșit din momentul în care persoanele capturate vor fi sosit într-un lagăr de prizonieri de război.

Articolul 2

Prizonierii de război sunt în stăpânirea puterii inamice, dar nu a indivizilor sau a corpuri de trupă care îi au capturat.

Ei trebuie să fie oricând tratați cu omenie și apărăți, mai ales împotriva actelor de violență, a insultelor și a curiozității publice.

Măsurile de represalii cu privire la ei sunt interzise.

Articolul 3

Prizonierii de război au dreptul la respectul personalității și onoarei lor. Femeile vor fi tratate cu toată considerația datorată sexului lor.

Prizonierii își păstrează deplina lor capacitate civilă.

Articolul 4

Puterea care deține prizonierii de război e înțintă a avea grijă de întreținerea lor.

Deosebiri de tratament între prizonierii de război nu sunt permise decât dacă sunt bazate pe gradul militar, starea sănătății fizice sau psihice, aptitudinile profesionale sau sexual celor care se bucură de ele.

¹Regulament anexat: Art. 1 – Legile, drepturile și îndatoririle războiului nu se aplică numai armatei, ci și milițiilor și corpuri de voluntari îndeplinind următoarele condiții: 1. să aibă în fruntea lor o persoană răspunzătoare pentru subordonății ei; 2. să aibă un semn distinctiv fix și care se recunoaște la distanță; 3. să poarte armele în mod vădit și 4. să se conformeze, în operațiunile lor, legilor și obiceiurilor războiului. În țările în care milițiile și corpurile de voluntari formează armata sau fac parte din ea, ele sunt cuprinse sub denumirea de armată. Art. 2. – Populația unui teritoriu neocupat care, la apropierea inamicului, ia armele în chip spontan spre a combate trupele de invazie, fără a fi avut timpul să organizeze conform articolului întâi. Va fi considerată ca beligerantă dacă poartă armele în chip vădit și dacă respectă legile și obiceiurile războiului. Art. 3 – Forțele armate ale părților beligerante se pot compune din combatanți și necombatanți. În caz de capturare din partea inamicului, unii și alții au dreptul la tratamentul prizonierilor de război.

TITLUL II

Despre capturare

Articolul 5

Fiecare prizonier de război este ținut să declare, dacă e întrebat despre aceasta, adevăratale sale nume și grad sau numărul său matricol.

În cazul în care ar încălca această regulă, dânsul s-ar expune la restrângerea avantajelor acordate prizonierilor de categoria aceasta.

Nicio constrângere nu va putea fi exercitată asupra prizonierilor spre a obține informații privitoare la starea armatei sau a tării lor. Prizonierii care vor refuza să răspundă nu vor putea fi nici ameninați, nici insultați, nici expuși la neplăceri sau dezavantaje de orice natură ar fi ele.

Dacă, din cauza stării sale fizice sau morale, un prizonier este în neputință să-și indice identitatea, dânsul va fi încredințat serviciului de igienă.

Articolul 6

Toate efectele și obiectele de uz personal – afară de arme, cai, echipament militar și documente militare – vor rămâne în posesia prizonierilor de război, precum și căștile metalice și măștile contra gazelor.

Sumele ce posedă prizonierii nu le vor putea fi luate decât după ordinul unui ofițer și după ce se va fi constatat totalul lor. Se va elibera o chitanță de aceasta. Sumele astfel ridicate vor trebui trecute în contul fiecărui prizonier.

Piese de identitate, însemnele gradului, decorațiile și obiectele de valoare nu vor putea fi luate prizonierilor.

TITLUL III

Despre captivitate

SECȚIUNEA I

Despre evacuarea prizonierilor de război

Articolul 7

În timpul cel mai scurt după capturarea lor, prizonierii de război vor fi evacuați în depozite așezate într-o regiune destul de îndepărtată de zona de luptă, spre a fi în afara de pericol.

Nu vor putea fi menținuți în chip temporar, într-o zonă periculoasă, decât prizonierii care, din cauza rănilor sau bolilor lor, ar risca mai mult fiind evacuați decât stând pe loc.

Prizonierii nu vor fi expuși pericolului în zadar, așteptând evacuarea lor din zona de luptă.

Evacuarea pe jos a prizonierilor nu se va putea face în mod normal decât cu etape de 20 kilometri pe zi, afară de cazul în care nevoie de a ajunge la depozite de apă și hrana ar cere etape mai lungi.

Articolul 8

Biligeranții sunt ținuți să-și notifice reciproc orice capturare de prizonieri în timpul cel mai scurt, prin mijlocirea birourilor de informații, aşa cum sunt ele organizate prin articolul 77. Ei sunt, de asemenea, ținuți să-și indice unul altuia adresele oficiale la care pot fi trimise de familiile corespondențele prizonierilor de război.

Îndată ce va fi cu putință, orice prizonier de război va trebui pus în măsură să corespondeze el însuși cu familia sa, în condițiile prevăzute la articolele 36 și următoarele.

În ce privește prizonierii capturați pe mare, dispozițiile prezentului articol vor fi observate îndată ce va fi cu putință după sosirea în port.

SECȚIUNEA a II-a

Despre lagărele prizonierilor de război

Articolul 9

Prizonierii de război vor putea fi internați într-un oraș, o citadelă sau o localitate oarecare, cu obligația să nu se îndepărteze dincolo de oarecare limite determinate. Ei vor putea fi, de asemenea, internați în

câmpuri împrejmuite; ei nu vor putea fi închiși sau consemnați decât ca măsură indispensabilă de siguranță sau de igienă și numai pentru durata împrejurărilor ce necesită această măsură.

Prizonierii capturați în regiuni nesănătoase sau a căror climă e periculoasă pentru persoanele venind din regiuni temperate, vor fi transportați cât mai curând într-o climă mai favorabilă.

Beligeranții vor evita, pe cât e cu putință, să reunescă în același lagăr prizonieri de rase sau de naționalități deosebite.

Niciun prizonier nu va putea fi niciodată retrimit într-o regiune în care ar fi expus focului zonei de luptă, nici întrebuințat pentru a pune, prin prezența sa, unele puncte sau regiuni la adăpostul bombardării.

CAPITOLUL 1

Despre instalarea lagărelor

Articolul 10

Prizonierii de război vor fi cazați în edificii sau barăci ce prezintă toate garanțiile posibile de igienă și de salubritate.

Localurile vor trebui să fie cu totul la adăpostul umezelii, încălzite și luminate îndeajuns. Toate precauțiunile vor trebui luate împotriva pericolului de incendiu.

În ce privește dormitoarele – suprafața totală, cubajul de aer minim, mobilierul și așternuturile – condițiile vor fi aceleași ca pentru trupele puterii deținătoare.

CAPITOLUL 2

Despre hrana și îmbrăcămîntea prizonierilor de război

Articolul 11

Rația alimentară a prizonierilor de război va fi echivalentă în cantitate și calitate cu cea a trupelor de depozit.

Prizonierii vor mai primi mijloacele să-și prepare ei însăși suplimentele de care ar dispune.

Li se va da apă potabilă în cantitate suficientă. Uzul tutunului va fi autorizat. Prizonierii vor putea fi întrebuințați la bucătării.

Orice măsură disciplinară colectivă privitoare la hrană este interzisă.

Articolul 12

Îmbrăcămîntea, rufăria și încăltămîntea vor fi date prizonierilor de război de către puterea deținătoare. Înloucuirea și reparațiile acestor efecte vor trebui să fie asigurate în chip regulat. Afără de acestea, lucrătorii vor trebui să primească o ținută de lucru acolo unde felul lucrului o va cere.

În toate lagărele vor fi instalate bufete de cazarmă unde prizonierii își vor putea procura, la prețul local al pieței, alimente și obiecte uzuale.

Profiturile obținute de administrația lagărelor de la bufete vor fi utilizate în folosul prizonierilor.

CAPITOLUL 3

Despre igiena în lagăre

Articolul 13

Beligeranții vor fi ținuți să ia toate măsurile de igienă necesare pentru a asigura curătenia și salubritatea lagărelor și pentru a evita epidemiiile.

Prizonierii de război vor dispune zi și noapte de instalații conforme regulilor de igienă și ținute într-o neîncetată stare de curătenie.

Afără de aceasta și fără a prejudicia băile și dușurile cu care vor fi prevăzute lagărele, în măsura posibilităților, se va da prizonierilor, pentru îngrijirea curăteniei lor corporale, o suficientă cantitate de apă.

Dânșii vor trebui să aibă putință să facă exerciții fizice și să se bucure de aer liber.

Articolul 14

Fiecare lagăr va poseda o infirmerie, în care prizonierii de război vor primi orice îngrijiri de care vor avea nevoie. La trebuință, localurile de izolare vor fi rezervate bolnavilor atinși de afecțiuni molipsitoare.

Cheftuielile de tratament, dimpreună cu cele ale aparatelor provizorii de proteză, vor fi în sarcina puterii deținătoare.

Beligeranții vor fi ținuți să remită, la cerere, oricărui prizonier îngrijit, o declarație oficială, indicând natura și durata bolii, precum și îngrijirile primite.

Beligeranții vor avea nevoie să se autorizeze mutual, pe cale de învoiri particulare, de a reține în lagăre medicii și infirmieri însărcinați să-și îngrijească compatriotii prizonieri.

Prizonierii atinși de boală gravă sau a căror stare necesită o importantă intervenție chirurgicală vor trebui să fie primiți, pe socoteala puterii deținătoare, în orice formațiune militară sau civilă calificată pentru a-i îngriji.

Articolul 15

Inspecțiile medicale ale prizonierilor de război vor fi organizate cel puțin o dată pe lună. Ele vor avea ca obiect controlul stării generale a sănătății și a stării de curătenie, precum și descoperirea bolilor molipsitoare, mai ales a tuberculozei și a afecțiunilor venerice.

CAPITOLUL 4

Despre nevoile intelectuale și morale ale prizonierilor de război

Articolul 16

Se va lăsa prizonierilor de război toată latitudinea să-și exercite religia lor, precum și să asiste la serviciile cultului lor, cu singura condiție să se conformeze măsurilor de ordine și de poliție prescrise de către autoritatea militară.

Preoții unui cult, prizonieri de război, oricare ar fi denumirea acestui cult, vor fi autorizați să slujească pentru coreligionarii lor.

Articolul 17

Beligeranții vor încuraja, pe cât cu putință, distracțiile intelectuale și sportive, organizate de către prizonierii de război.

CAPITOLUL 5

Despre disciplina internă a lagărelor

Articolul 18

Fiecare lagăr de prizonieri va fi așezat sub autoritatea unui ofițer responsabil.

Afără de însemnele externe de respect, prevăzute de regulamentele în vigoare, în armatele lor, față de naționalii lor, prizonierii de război vor trebui să salute pe toți ofițerii puterii deținătoare.

Ofițerii prizonieri de război nu vor fi ținuți să salute decât pe ofițerii superiori sau egali în grad ai acestei puteri.

Articolul 19

Portul însemnelor de grad și al decorațiilor va fi autorizat.

Articolul 20

Regulamentele, ordinele, avertismantele și publicațiile de orice fel vor trebui să fie comunicate prizonierilor de război într-o limbă pe care să o înțeleagă. Același principiu se va aplica pentru interogatorii.

CAPITOLUL 6

Dispoziții speciale privitoare la ofițeri și la asimilați

Articolul 21

De la începutul ostilităților, beligeranții vor fi ținuți să-și comunice reciproc titlurile și gradele întrebuințate în armatele lor respective, cu scopul de a-și asigura egalitatea de tratament între ofițerii și asimilații de grade echivalente.

Ofițerii și asimilații prizonieri de război vor fi tratați cu atenția datorată gradului și vîrstei lor.

Articolul 22

Spre a asigura serviciul în lagărele de ofițeri, vor fi detașați acolo soldați prizonieri de război ai aceleiași armate și, pe cât posibil, vorbind aceeași limbă, în număr suficient, ținându-se seama de gradul ofițerilor și asimilațiilor.

Aceștia își vor procura hrana și îmbrăcăminte din solda ce le va fi vărsată de puterea deținătoare. Gestionarea problemelor de către ofițerii însăși va trebui să fie favorizată în toate chipurile.

CAPITOLUL 7

Despre mijloacele pecuniare ale prizonierilor de război

Articolul 23

Sub rezerva învoirilor particulare între puterile beligerante și, mai ales, a celor prevăzute la articolul 24, ofițerii și asimilații prizonieri de război vor primi de la puterea deținătoare aceeași soldă ca ofițerii de grad, corespunzător în armatele acestei puteri, cu condiția însă ca această soldă să nu depășească pe aceea la care au dreptul armatele țării unde au servit. Această soldă le va fi vărsată, în întregime, o dată pe lună, dacă e cu putință, și fără a se putea face nicio scădere pentru cheltuieli ce incumbă puterii deținătoare, chiar dacă ele ar fi în folosul lor.

Un acord între beligeranți va fixa cursul schimbului aplicabil acestei plăți; în lipsa unui atare acord, cursul adoptat va fi acela în vigoare, în momentul începerii ostilităților.

Toată vărsămintele făcute prizonierilor de război drept soldă vor trebui să fie rambursate la sfârșitul ostilităților de către puterea unde au servit.

Articolul 24

De la începutul ostilităților, beligeranții vor fixa, de comun acord, suma maximă de bani lichizi ce vor fi autorizați să aibă la dânsii prizonierii de război de diferite grade și categorii. Orice excedent retras sau reținut unui prizonier va fi trecut în contul său, ca și orice depozit de bani făcut de dânsul și nu va putea fi convertit fără asentimentul său în altă monedă.

Soldul creditor al contului lor va fi vărsat prizonierilor de război la terminarea captivității lor.

În timpul duratei acesteia li se vor acorda ușurări pentru transferarea acestor sume, în întregime sau în parte, la bănci sau particulari din țara lor de origine.

CAPITOLUL 8

Despre transferarea prizonierilor de război

Articolul 25

Afară de cazul că o cere mersul operațiilor militare, prizonierii de război bolnavi și răniți nu vor fi transferați atât timp cât vindecarea lor ar putea fi compromisă prin călătorie.

Articolul 26

În caz de transfer, prizonierii de război vor fi avizați, în prealabil, în mod oficial, de noua lor destinație; ei vor fi autorizați să ia cu dânsii efectele lor personale, corespondența și coletele sosite pe adresa lor.

Toate dispozițiile utile vor fi luate pentru ca corespondența și coletele adresate la vechiul lor lagăr să le fie transmise fără întârziere.

Sumele depuse în contul prizonierilor transferați vor fi transmise autorității competente din locul noii lor reședințe.

Cheltuielile cauzate de transferuri vor fi în sarcina puterii deținătoare.

SECȚIUNEA a III-a

Despre munca prizonierilor de război

CAPITOLUL 1

Generalități

Articolul 27

Beligeranții vor putea întrebuița ca mucitori prizonierii de război valizi, potrivit gradului și aptitudinilor lor, afară de ofițeri și de asimilați.

Totuși, dacă ofițerii cer o muncă care le convine, ea le va fi procurată, în măsura posibilului.

Subofițerii prizonieri de război nu vor putea fi supuși decât la o muncă de supraveghere, afară de cazul că aceștia ar cere, în mod expres, o ocupație remunerată.

Beligeranții vor fi ținuți, pe toată durata captivității, a face ca prizonierii de război, victime ale accidentelor de muncă, să beneficieze de dispozițiile aplicabile muncitorilor de aceeași categorie, potrivit legislației puterii deținătoare. În ce privește prizonierii de război cărora nu li s-ar putea aplica aceste dispoziții legale din cauza legislației acestei puteri [deținătoare], aceasta se obligă a recomanda corpului său legislativ orice măsură capabilă să indemnizeze victimele în mod echitabil.

CAPITOLUL 2

Despre organizarea muncii

Articolul 28

Puterea deținătoare își va lua întreaga răspundere a întreținerii și îngrijirii, a tratamentului și a plății salariilor prizonierilor de război care munesc în socoteala particularilor.

Articolul 29

Niciun prizonier de război nu va putea fi întrebuințat la o muncă pentru care nu e apt din punct de vedere fizic.

Articolul 30

Durata muncii zilnice a prizonierului de război, inclusiv a drumului dus și întors, nu va fi excesivă și nu va trebui să depășească, în niciun caz, pe cea admisă pentru lucrătorii civili ai regiunii întrebuințați la aceeași muncă. Se va acorda fiecărui prizonier un repaus de douăzeci și patru de ore consecutive, în fiecare săptămână, de preferință duminica.

CAPITOLUL 3

Despre munca prohiită

Articolul 31

Munca făcută de prizonierii de război nu va avea niciun raport direct cu operațiunile de război. În special, este interzisă întrebuințarea prizonierilor de război la fabricarea și la transportul armelor sau a munițiilor de orice fel, precum și la transportul materialului destinat unităților de luptă.

În caz de violare a dispozițiilor alineatului precedent, prizonierii au latitudinea, după executarea sau începutul de executare a ordinului, să-și prezinte reclamațiile prin mijlocirea oamenilor de încredere, ale căror funcții sunt prevăzute la articolele 43 și 44, sau, în lipsa unui om de încredere, prin mijlocirea reprezentanților puterii protectoare.

Articolul 32

Este interzisă întrebuințarea prizonierilor de război la lucrări insalubre sau periculoase.

Orice îngreunare a condițiilor de muncă, prin măsură disciplinară, este interzisă.

CAPITOLUL 4

Despre detașamentele de muncă

Articolul 33

Regimul detașamentelor de muncă va trebui să fie asemănător celui al lagărelor de prizonieri de război, în special în ce privește condițiile de igienă, hrana, îngrijirea în caz de accident sau de boală, corespondența și primirea coletelor.

Orice detașament de muncă va depinde de un lagăr de prizonieri. Comandantul acestui lagăr va fi răspunzător de observarea, în detașamentul de muncă, a dispozițiilor prezentei Convenții.

CAPITOLUL 5

Despre salariu

Articolul 34

Prizonierii de război nu vor primi salariu pentru lucrările privitoare la administrarea, întocmirea și întreținerea lagărelor.

Prizonierii întrebuienți la alte lucrări vor avea drept la un salariu ce se va fixa prin acorduri între beligeranți.

Aceste acorduri vor specifica partea ce o va putea reține administrația lagărului, suma ce va aparține prizonierului de război și felul în care această sumă va fi pusă la dispoziția sa în timpul captivității.

În aşteptarea încheierii ziselor acorduri, retribuirea muncii prizonierilor de război se va fixa potrivit normelor de mai jos:

a) lucrările făcute pentru stat se vor plăti după tarifele în vigoare pentru militarii armatei naționale, care execută aceleași lucrări, sau, dacă nu există, după un tarif în raport cu lucrările făcute;

b) când lucrările se fac pentru alte administrații publice sau pentru particulari, condițiile vor fi reglementate de comun acord cu autoritatea militară.

Soldul ce rămâne la creditul prizonierului îi va fi remis la sfârșitul captivității sale. În caz de deces, acesta va fi transmis, pe cale diplomatică, moștenitorilor defunclui.

SECȚIUNEA a IV-a

Despre relațiile prizonierilor de război cu străinătatea

Articolul 35

De la începutul ostilităților, beligeranții vor publica măsurile prevăzute pentru executarea dispozițiilor din prezența secțiunei.

Articolul 36

Fiecare din beligeranți va fixa, periodic, numărul scrisorilor și al cărților poștale ce vor fi autorizați să expedieze lunar prizonierii de război de diferite categorii și vor notifica acest număr celuilalt beligerant. Aceste scrisori și cărți se vor transmite prin poștă, pe calea cea mai scurtă. Ele nu vor putea fi întârziate nici reținute pentru motive de disciplină.

Într-un termen de cel mult o săptămână după sosirea sa în lagăr și, la fel, în caz de boală, fiecare prizonier va fi pus în măsură să adreseze familiei sale o carte poștală, informând-o despre capturarea și starea sănătății sale. Zisele cărți poștale vor fi transmise cu toată repeziciunea posibilă și nu vor putea fi, în niciun chip, întârziate.

Ca regulă generală, corespondența prizonierilor va fi redactată în limba maternă a acestora. Beligeranții vor putea autoriza corespondența în alte limbi.

Articolul 37

Prizonierii de război sunt autorizați a primi individual colete poștale conținând alimente și alte articole destinate aprovizionării sau îmbrăcămintei lor. Coletele vor fi remise destinatarilor contra chitanță.

Articolul 38

Scrisorile și trimiterile de bani sau valori, precum și coletele poștale destinate prizonierilor de război sau expediate de ei – fie direct, fie prin mijlocirea birourilor de informații prevăzute la articolul 77 – vor fi scutite de orice taxă poștală atât în țările de origine și de destinație, cât și în țările intermediare.

Darurile și ajutoarele în natură destinate prizonierilor vor fi, de asemenea, scutite de orice taxe de intrare și altele, precum și de taxele de transport pe căile ferate exploatațe de stat.

Prizonierii vor putea fi autorizați, în caz de urgență recunoscută, să expedieze telegrame contra platii taxelor obișnuite.

Articolul 39

Prizonierii de război sunt autorizați să primească individual pachete de cărți, ce vor putea fi supuse cenzurii.

Reprezentanții puterilor protectoare și societățile de ajutor recunoscute și autorizate în chip regulat vor putea trimite lucrări și colecții de cărți bibliotecilor din lagărele de prizonieri. Transmiterea acestor expedieri bibliotecilor nu va putea fi întârziată sub pretextul greutăților de cenzurare.

Articolul 40

Cenzura corespondențelor va trebui să fie făcută în timpul cel mai scurt posibil. Controlul expedițiilor poștale va trebui făcut – pe de altă parte – în condiții proprii de a asigura conservarea alimentelor ce ar putea conține și, dacă este cu putință, în prezența destinatarului sau a unui om de încredere, recunoscut în regulă de dânsul.

Interzicerile de corespondență hotărâte de beligeranți, pentru motive militare sau politice, nu vor putea avea decât un caracter momentan și vor trebui să fie cât mai scurte posibil.

Articolul 41

Beligeranții vor asigura facilitățile pentru transmiterea actelor, pieselor sau documentelor destinate prizonierilor de război sau semnate de ei, în special a procururilor și testamentelor.

Dânsii vor lua toate măsurile necesare pentru a asigura, la nevoie, legalizarea semnăturilor date de prizonieri.

SECȚIUNEA a V-a

Despre raporturile prizonierilor de război cu autoritățile

CAPITOLUL 1

Despre plângerile prizonierilor de război cu privire la regimul captivității

Articolul 42

Prizonierii de război vor avea dreptul să facă cunoscut autorităților militare, sub puterea cărora se află, cererile lor cu privire la regimul captivității căruia sunt supuși.

Dânsii vor avea, de asemenea, dreptul să se adreseze reprezentanților puterilor protectoare, pentru a le semnala punctele asupra cărora ar avea de formulat plângeri cu privire la regimul captivității.

Aceste cereri și reclamații vor trebui transmise de urgență.

Chiar dacă ele sunt recunoscute nefondate, nu vor putea da loc la nicio pedeapsă.

CAPITOLUL 2

Despre reprezentanții prizonierilor de război

Articolul 43

În orice localitate unde se vor găsi prizonieri de război, aceștia vor fi autorizați să desemneze oameni de încredere, însărcinăți să-i reprezinte față de autoritățile militare și de puterile protectoare.

Această desemnare va fi supusă aprobării autorităților militare.

Oamenii de încredere vor fi însărcinăți cu primirea și repartizarea expedițiilor colective. De asemenea, în cazul în care prizonierii ar decide să organizeze între ei un sistem de asistență mutuală, această organizare ar fi de competență oamenilor de încredere. Pe de altă parte, aceștia vor putea acorda oficiile lor prizonierilor, spre a facilita raporturile lor cu societățile de ajutor menționate la articolul 78.

În lagărele de ofițeri și de asimilați, ofițerul prizonier de război, cel mai vechi în gradul cel mai înalt, va fi recunoscut ca mijlocitor între autoritățile lagărului și ofițerii și asimilații prizonierii. În acest scop, dânsul va avea puterea să desemneze un ofițer prizonier pentru a-i asista în calitate de interpret în cursul conferințelor cu autoritățile lagărului.

Articolul 44

Când oamenii de încredere sunt întrebuințați ca muncitori, activitatea lor ca reprezentanți ai prizonierilor de război va trebui să fie socotită în durata obligatorie a muncii.

Toate facilitățile vor fi acordate oamenilor de încredere pentru corespondența lor cu autoritățile militare și cu puterea protectoare. Această corespondență nu va fi limitată.

Niciun reprezentant al prizonierilor nu va putea fi transferat fără să-i fi fost lăsat timpul necesar pentru a pune pe succesorii săi la curent cu afacerile în curs.

CAPITOLUL 3

Despre sancțiunile penale cu privire la prizonierii de război

Dispoziții generale

Articolul 45

Prizonierii de război vor fi supuși legilor, regulamentelor și ordinelor în vigoare în armatele puterii deținătoare.

Orice act de insubordonare va fi îndreptăți, cu privire la ei, măsurile prevăzute de aceste legi, regulamente și ordine.

Rămân totuși rezervate dispozițiile prezentului capitol.

Articolul 46

Prizonierii de război nu vor putea primi de la autoritățile și tribunalele puterii deținătoare alte pedepse decât cele prevăzute pentru aceleași fapte cu privire la militarii din armatele naționale.

La grad identic, ofițerii, subofițerii sau soldații prizonieri de război suferind o pedeapsă disciplinară nu vor fi supuși unui tratament mai puțin favorabil decât cel prevăzut, în ce privește aceeași pedeapsă în armatele puterii deținătoare.

Sunt interzise orice pedeapsă corporală, orice încarcerare în localuri neluminate de lumina zilei și, ca regulă generală, orice cruzime.

Sunt, de asemenea, interzise pedepsele colective pentru acte individuale.

Articolul 47

Faptele constituind o greșală contra disciplinei și, în special, încercarea de evadare, vor fi constatate de urgență; pentru toți prizonierii de război, gradat și nu, arrestul preventiv va fi redus la minimum.

Procedurile judiciare contra prizonierilor de război vor fi conduse cât mai repede vor permite împrejurările; detenția preventivă va fi cât mai restrânsă.

În orice caz, durata detenției preventive se va scădea din pedeapsa aplicată în chip disciplinar sau judiciar, întrucât această scădere este admisă pentru militarii naționali.

Articolul 48

Prizonierii de război, după ce au executat pedepsele judiciare sau disciplinare ce le vor fi fost aplicate, nu vor putea fi tratați altfel decât ceilalți prizonieri.

Totuși, prizonierii pedepsiți în urma unei încercări de evadare vor putea fi supuși unui regim special de supraveghere, dar care nu va comporta suprimarea niciuneaia din garanțiile acordate prizonierilor prin prezenta Convenție.

Articolul 49

Niciun prizonier de război nu va putea fi lipsit de gradul său de către puterea deținătoare.

Prizonierii pedepsiți în chip disciplinar nu vor putea fi lipsiți de prerogativele conforme gradului lor. În special ofițerii și asimilații care vor suferi pedepse atrăgând lipsirea de libertate, nu vor fi așezați în aceleași localuri cu subofițerii sau oamenii de trupă pedepsiți.

Articolul 50

Prizonierii de război evadați, care ar fi prinși înainte de a fi putut ajunge la armata lor sau de a părăsi teritoriul ocupat de armata ce i-a capturat, nu vor fi pasibili decât de pedepse disciplinare.

Prizonierii care, după ce au reușit să ajungă la armata lor sau să părăsească teritoriul ocupat de armata ce i-a capturat, ar fi făcuți din nou prizonieri, nu vor fi pasibili de nicio pedeapsă pentru fuga lor anterioară.

Articolul 51

Tentativa de evadare, chiar în caz de recidivă, nu va fi considerată ca o circumstanță agravantă în cazul când prizonierul de război ar fi deferit tribunalelor pentru crime sau delicte contra persoanelor sau contra proprietății comise în cursul acestei tentative.

După o evadare încercată sau consumată, camarazii evadatului care vor fi cooperat la evadare nu vor putea fi expuși, din această cauză, unei pedepse disciplinare.

Articolul 52

Beligeranții vor avea grija ca autoritățile competente să uzeze de cea mai mare indulgență în aprecierea chestiunii de a ști dacă o infracțiune comisă de un prizonier de război trebuie să fie pedepsită disciplinar sau pe cale judiciară.

Se va proceda astfel, în special când va fi vorba a se aprecia fapte în legătură cu evadarea sau tentativa de evadare.

Un prizonier nu va putea fi pedepsit decât o singură dată din pricina aceluiși fapt sau a aceluiși cap de acuzare.

1 – Prevederi

Articolul 53

Niciun prizonier, având o pedeapsă disciplinară, care s-ar afla în condițiile prevăzute pentru repatriere, nu va putea fi reținut din cauză că nu și-a executat pedeapsa.

Prizonierii de repatriat, care ar fi urmăriți penal, vor putea fi excluși de la repatriere până la terminarea procedurii și, eventual, până la executarea pedepsei; aceia care ar fi deținuți în virtutea unei hotărâri, vor putea fi reținuți până la terminarea detenției lor.

Beligeranții își vor comunica listele cu cei care nu vor putea fi repatriați pentru motivele indicate în alineatul precedent.

2 – Pedepse disciplinare

Articolul 54

Arestul este pedeapsa disciplinară cea mai severă care poate fi dată unui prizonier de război.

Durata aceleiași pedepse nu poate depăși treizeci de zile.

Acest maximum de treizeci de zile nu va putea fi depășit nici în cazul mai multor fapte de care prizonierul ar avea să răspundă disciplinar în clipa în care se hotărăște în privința sa, fie că aceste fapte ar fi conexe sau nu.

Dacă în cursul sau după sfârșitul unei perioade de arest se va aplica unui prizonier o nouă pedeapsă disciplinară, un termen de cel puțin trei zile va separa fiecare din perioadele de arest, dacă una din ele este de 10 zile sau mai mult.

Articolul 55

Sub rezerva dispoziției care face obiectul ultimului alineat al articolului 11, sunt aplicabile, drept agravare a pedepsei prizonierilor de război pedepsiți disciplinari, restricțiile de hrănă admise în armatele puterii deținătoare.

Totuși, aceste restricții nu vor putea fi ordonate decât dacă starea sănătății prizonierilor pedepsiți o permite.

Articolul 56

În niciun caz prizonierii de război nu vor putea fi transferați în stabilimente penitenciare (închisori, penitenciare, ocne etc.) pentru a suferi acolo pedepse disciplinare.

Localurile în care se vor aplica pedepsele disciplinare vor fi conforme cerințelor de igienă.

Prizonierii pedepsiți vor fi obligați să se țină în stare de curătenie.

În fiecare zi, acești prizonieri vor avea puțină să facă exerciții și să petreacă cel puțin două ore în aer liber.

Articolul 57

Prizonierii de război pedepsiți disciplinari vor fi autorizați să citească și să scrie, precum și să expedieze și să primească scrisori.

În schimb, coletele și expedierile de bani vor putea să nu fie predate destinatarilor decât la expirarea pedepsei. Dacă coletele nedistribuite conțin alimente ce se pot strica, acestea se vor vărsa infirmeriei sau bucătătriei lagărului.

Articolul 58

Prizonierii de război pedepsiți disciplinari vor fi autorizați, la cererea lor, să se prezinte la vizita medicală zilnică. Ei vor primi îngrijirile care se vor găsi necesare de către medici și, la nevoie, vor fi evacuate la infirmeria lagărului sau la vreun spital.

Articolul 59

Sub rezerva competenței tribunalelor și autorităților militare superioare, pedepsele disciplinare nu vor putea fi pronunțate decât de un ofițer cu puteri disciplinare în calitatea sa de comandant de lagăr sau de detașament, sau de ofițerul responsabil care îl înlocuiește.

Urmăriri judiciare

Articolul 60

La deschiderea unei proceduri judiciare îndreptate contra unui prizonier de război, puterea deținătoare va informa, îndată ce o va putea face și întotdeauna înainte de data fixată pentru deschiderea debaterilor, pe reprezentantul puterii protectoare.

Acest aviz va conține următoarele indicații:

- a) starea civilă și gradul prizonierului;
- b) locul domiciliului sau al detenției;
- c) specificarea capului sau capetelor de acuzare, cu mențiunea dispozițiilor legale aplicabile.

Dacă nu este posibil a se da, în acest aviz, indicații cu privire la tribunalul care va judeca afacerea, la data deschiderii debaterilor și la locul în care acestea vor avea loc, aceste indicații vor fi date ulterior reprezentantului puterii protectoare, cât mai curând posibil și, în tot cazul, cu cel puțin trei săptămâni înaintea deschiderii debaterilor.

Articolul 61

Niciun prizonier de război nu va putea fi condamnat fără a fi avut putință să se apere.

Niciun prizonier de război nu va putea fi silit să recunoaște vinovat de fapta de care este acuzat.

Articolul 62

Prizonierul de război va avea dreptul să fie asistat de un apărător calificat ales de el și să recurgă, dacă este necesar, la oficiale unui traducător competent. Dânsul va fi avizat de dreptul său în timp util, înaintea debaterilor, de către puterea deținătoare.

În lipsa alegării făcute de prizoner, puterea protectoare îl va putea procura un apărător. Puterea deținătoare va remite puterii protectoare, la cererea acesteia, o listă a persoanelor având calitatea să-l apere.

Reprezentanții puterii protectoare vor avea dreptul să asiste la debaterile cauzei.

Singura excepție de la această regulă este aceea când debaterile cauzei trebuie să rămână secrete, în interesul siguranței statului. Puterea deținătoare va preveni puterea protectoare despre aceasta.

Articolul 63

O sentință nu va putea fi pronunțată în sarcina unui prizonier de război decât de către aceleași tribunale și urmând aceeași procedură ca în privința persoanelor aparținând forțelor armate ale puterii deținătoare.

Articolul 64

Orice prizonier de război va avea dreptul să facă recurs împotriva oricarei sentințe date cu privire la el, în același chip ca indivizii care aparțin forțelor armate ale puterii deținătoare.

Articolul 65

Sentințele pronunțate împotriva prizonierilor de război vor fi comunicate imediat puterii protectoare.

Articolul 66

Dacă pedeapsa cu moartea este pronunțată împotriva unui prizonier de război, o comunicare arătând în detaliu natura și împrejurările infracțiunii va fi adresată, cât mai curând, reprezentantului puterii protectoare, spre a fi trimisă puterii în armatele căreia a servit prizonierul.

Articolul 67

Niciun prizonier de război nu va putea fi lipsit de beneficiul dispozițiilor articolului 42 din prezenta Convenție, în urma unei sentințe sau în alt chip.

TITLUL IV

Despre sfârșitul captivității

SECȚIUNEA I

Despre repatrierea directă și despre cazarea în țară neutră

Articolul 68

Beligeranții vor fi ținuți a trimite în țara lor, fără a ține seamă de grad sau de număr, prizonierii de război grav bolnavi și grav răniți, după ce-i vor fi pus în starea de a fi transportați.

Niște acorduri între beligeranți vor fixa deci, cât de curând, cazurile de invaliditate sau de boală, care atrag repatrierea directă, precum și cazurile ce atrag, eventual, cazarea într-o țară neutră. Până ce se vor încheia aceste acorduri, beligeranții se vor putea referi la acordul-tip anexat, cu titlu documentar, la prezenta Convenție.

Articolul 69

Îndată după începerea ostilităților, beligeranții se vor înțelege pentru a numi comisii medicale mixte. Aceste comisii vor fi compuse din trei membri, dintre care doi aparținând unei țări neutre, iar unul desemnat de puterea deținătoare; unul din medicii țării neutre va prezida. Aceste comisii medicale mixte vor proceda la examinarea prizonierilor bolnavi sau răniți și vor lua toate hotărârile utile în privința lor.

Hotărârile acestor comisii se vor lua cu majoritate și se vor executa în termenul cel mai scurt.

Articolul 70

Afară de cei care vor fi fost hotărâti de medicul lagărului, următorii prizonieri de război vor fi supuși vizitei comisiei medicale mixte, menționată la articolul 69, în vederea repatrierii lor directe sau a căzării lor în țară neutră:

- a) prizonierii care vor face cererea direct medicului lagărului;
- b) prizonierii care vor fi reprezentanți de către oamenii de încredere, prevăzuți la articolul 43, aceștia adresându-se din propria lor inițiativă sau la cererea prizonierilor de război însăși;
- c) prizonierii care vor fi fost propuși de către puterea în armatele căreia au servit sau de către o organizație de ajutor recunoscută și autorizată de această putere.

Articolul 71

Prizonierii de război, victime ale accidentelor de muncă, afară de automutilați, vor beneficia de aceleași dispoziții în ce privește repatrierea sau, eventual, cazarea în țară neutră.

Articolul 72

În timpul ostilităților și pentru motive umanitare, beligeranții vor putea încheia acorduri în vederea repatrierii directe sau a căzării în țară neutră a prizonierilor de război sănătoși, care au suferit o lungă captivitate.

Articolul 73

Cheltuielile de repatriere sau de transport într-o țară neutră a prizonierilor de război vor fi suportate, cu începere de la frontieră puterii deținătoare, de puterea în armatele căreia au servit acești prizonieri.

Articolul 74

Niciun repatriat nu va putea fi întrebuințat la un serviciu militar activ.

SECȚIUNEA a II-a

Articolul 75

Când beligeranții vor încheia o convenție de armistițiu, dânsii vor trebui, în principiu, să înscrie stipulațiuni privitoare la repatrierea prizonierilor de război.

Dacă nu s-au inserat în această Convenție stipulațiuni în această privință, beligeranții se vor pune totuși în raport, cât mai curând, în acest scop. În orice caz, repatrierea prizonierilor se va face în termenul cel mai scurt după încheierea păcii.

Prizonierii de război care ar fi urmăriți penal pentru o crimă sau un delict de drept comun, vor putea fi totuși reținuți până la terminarea procedurii și, eventual, până la expirarea pedepsei. Se va proceda la fel pentru condamnații pentru o crimă sau un delict de drept comun.

Prin înțelegerea beligeranților, se vor putea institui comisii, cu scopul de a căuta prizonierii răspândiți și de a asigura repatrierea lor.

TITLUL V

Despre decesul prizonierilor de război

Articolul 76

Testamentele prizonierilor de război vor fi primite și încheiate în aceleași condiții ca pentru militarii din armata națională.

Se vor urma aceleași reguli în ce privește actele privitoare la constatarea decesului.

Beligeranții vor avea grija ca prizonierii de război decedați în captivitate să fie îngropăți în chip onorabil și ca mormintele lor să aibă toate indicațiile utile, să fie respectate și întreținute în chip convenabil.

TITLUL VI

Despre birourile de ajutor și de informații cu privire la prizonierii de război

Articolul 77

De la începutul ostilităților, fiecare din puterile beligerante, precum și puterile neutre care vor fi adăpostită beligeranții vor institui un birou oficial de informații despre prizonierii de război care se află pe teritoriul lor.

În termenul cel mai scurt, fiecare din puterile beligerante va informa biroul de informații despre orice capturare de prizonier, făcută de armatele sale, dându-i toate informațiile asupra identității de care dispune care să dea puțință a se aviza grabnic familiile interesate și făcându-i cunoscute adresele oficiale unde familiile vor putea scrie prizonierilor.

Biroul de informații va transmite de urgență toate indicațiile puterilor interesate, prin mijlocirea puterilor protectoare, pe de o parte, și a agenției centrale prevăzute la articolul 79, pe de alta.

Biroul de informații, însărcinat să răspundă tuturor cererilor cu privire la prizonierii de război, va primi de la diferite servicii competente toate indicațiile relative la internări și permutări, la puneri în libertate pe cuvânt, la repatrieri, la evadări, la locuire în spitale, la decese, precum și toate celelalte informații necesare spre a stabili și a ține la zi o fișă individuală pentru fiecare prizonier de război.

Biroul va înscrie pe această fișă, în măsura posibilităților și sub rezerva dispozițiilor articolului 5, numărul matricol, numele și prenumele, data și locul nașterii, gradul și corpul de trupă al interesatului, prenumele tatălui și numele mamei, adresa persoanei ce va trebui avizată în caz de accident, rănilor, data și locul capturării, internării, rănilor, morții, precum și orice alte informații importante.

Listele săptămânaile conținând toate informațiile mai noi, susceptibile să ușureze identificarea fiecărui prizonier, vor fi transmise puterilor interesate.

Fișa individuală a prizonierului de război se va remite, după încheierea păcii, puterii la care va fi servit.

Biroul de informații va mai fi ținut să culeagă toate obiectele personale, valorile, corespondența, carnetele de soldă, semnele de identitate etc., care vor fi fost părăsite de prizonierii de război repatriați, liberați pe cuvânt, evadați sau decedați și de a le transmite în țările interesate.

Articolul 78

Societățile de ajutor pentru prizonierii de război, constituite conform legii din țara lor și având ca scop să fie mijlocitoarele acțiunii caritabile, vor primi din partea beligeranților, pentru dânsenele și pentru agenții lor legal acreditați, toate facilitățile în limita fixată de nevoile militare, spre a îndeplini cu folos sarcina lor umanitară. Delegații acestor societăți vor putea fi admisi să distribue ajutoare în lagăre, precum și în localitățile de etapă, prizonierilor repatriați, în schimbul unei permisiuni personale,

acordate de autoritatea militară și luându-și însărcinarea, în scris, să se supună tuturor măsurilor de ordine și de poliție care ar hotărî acestea.

Articolul 79

O agenție centrală de informații privind prizonierii de război se va crea într-o țară neutră. Comitetul Internațional al Crucii Roșii va propune puterilor interesate, dacă socote necesar, organizarea unei atare agenții.

Această agenție va avea însărcinarea să concentreze toate informațiile privitoare la prizonieri, pe care le va putea obține pe cale oficială sau privată; ea le va transmite cât mai repede țării de origine a prizonierilor sau puterii pe care o vor fi servit.

Aceste dispoziții nu vor trebui interpretate ca restrângând activitatea umanitară a Comitetului Internațional al Crucii Roșii.

Articolul 80

Birourile de informații se vor bucura de scutirea de taxe poștale, precum și de toate scutirile prevăzute la articolul 38.

TITLUL VII

Despre aplicarea Convenției unor categorii de civili

Articolul 81

Indivizii care urmează toate armatele, fără a face direct parte din ele, precum corespondenții, reporterii de ziar, vivandierii, furnizorii, care vor cădea în puterea inamicului și pe care acesta va socoti util să-i dețină, vor avea dreptul la tratamentul prizonierilor de război, cu condiția ca dânsii să aibă o legitimare din partea autorităților militare ale forțelor armate pe care le întovărășeau.

TITLUL VIII

Despre executarea Convenției

SECȚIUNEA I

Dispoziții generale

Articolul 82

Dispozițiile prezentei Convenții vor trebui să fie respectate de către Înaltele Părți Contractante în orice împrejurare.

În cazul când, în timp de război, unul din beligeranți nu ar fi părtaş al Convenției, dispozițiile sale vor rămâne totuși obligatorii între beligeranții care sunt părtași.

Articolul 83

Înaltele Părți Contractante își rezervă dreptul să încheie Convenții speciale asupra tuturor chestiunilor privitoare la prizonierii de război, care le-ar părea oportun să le reglementeze în chip particular. Prizonierii de război vor beneficia de aceste acorduri până la terminarea repatrierii, afară de stipulațiile contrarii exprese, conținute în sus-zisele acorduri sau în acorduri ulterioare sau, de asemenea, afară de măsuri mai favorabile luate de către una sau alta din puterile beligerante cu privire la prizonierii pe care îi dețin.

Spre a asigura, de o parte și de cealaltă, aplicarea stipulațiilor prezentei Convenții și a ușura încheierea Convenții speciale, prevăzute mai sus, beligeranții vor putea autoriza, îndată după începerea ostilităților, reununi ale reprezentanților autorităților respective, însărcinate cu administrarea prizonierilor de război.

Articolul 84

Textul prezentei Convenții și cele ale Convenții speciale, prevăzute la articolul precedent, se vor afișa, pe cât este posibil, în limba maternă a prizonierilor de război, în locuri unde vor putea fi consultate de către toți prizonierii.

Textul acestor Convenții se va comunica, la cerere, prizonierilor care s-ar găsi în imposibilitate să ia cunoștință de textul afișat.

Articolul 85

Înaltele Părți Contractante își vor comunica, prin mijlocirea Consiliului Federal Elvețian, traducerile oficiale ale prezentei Convenții, precum și legile și reglementările pe care le vor putea adopta spre a asigura aplicarea prezentei Convenții.

SECȚIUNEA a II-a

Despre organizarea controlului

Articolul 86

Înaltele Părți Contractante recunosc că aplicarea regulată a prezentei Convenții va afla o garanție în putința de colaborare a puterilor protectoare, însărcinate să păzească interesele beligeranților; în această privință, puterile protectoare vor putea desemna, în afară de personalul diplomatic, delegați dintre propriii lor supuși sau dintre supușii altor puteri neutre. Acești delegați vor trebui să fie supuși agrémentului beligeranților pe lângă care își vor exercita misiunea.

Reprezentanții puterii protectoare sau delegații agreati vor fi autorizați să meargă în toate localitățile, fără nicio excepție, unde sunt internați prizonieri de război. Dânsii vor avea acces în toate localurile ocupate de prizonieri și se vor putea întreține cu aceștia, de obicei, fără martor, personal sau prin mijlocirea interprétilor.

Beligeranții vor facilita, în cea mai largă măsură, însărcinarea reprezentanților sau a delegaților agreati ai puterii protectoare. Autoritățile militare vor fi informate de vizita lor.

Beligeranții se vor putea întelege pentru a admite ca persoane de aceeași naționalitate cu prizonierii să fie admise a lua parte în călătoriile de inspecție.

Articolul 87

În cazul unui diferend între beligeranți asupra aplicării dispozițiunilor prezentei Convenții, puterile protectoare vor trebui, pe cât posibil, să acorde bunele lor oficii pentru reglementarea diferendului.

În acest scop, fiecare din puterile protectoare va putea, mai cu seamă, propune beligeranților interesați o reuniune a reprezentanților acestora, eventual pe un teritoriu neutru ales în mod convenabil. Beligeranții vor fi ținuți să dea urmăre propunerilor ce li se vor face în acest sens. Puterea protectoare va putea, la nevoie, supune agrémentului puterilor în cauză o personalitate apartinând unei puteri neutre sau o personalitate delegată de Comitetul Internațional al Crucii Roșii, care va fi chemată să ia parte la această reuniune.

Articolul 88

Dispozițiile de mai sus nu sunt o piedică pentru activitatea umanitară pe care ar putea-o desfășura Comitetul Internațional al Crucii Roșii pentru protecția prizonierilor de război, sub condiția acordului beligeranților interesați.

SECȚIUNEA a III-a

Dispoziții finale

Articolul 89

În raporturile dintre puterile legate prin Convenția de la Haga, cu privire la legile și obiceiurile războiului pe uscat, fie vorba de cea din 29 iulie 1899, fie de cea din 18 octombrie 1907, și care sunt părțașe ale prezentei Convenții, aceasta va completa capitolul II al Regulamentului anexat la sus-zisele Convenții de la Haga.

Articolul 90

Prezenta Convenție, care va purta data de astăzi, va putea fi semnată până la 1 februarie 1930, în numele tuturor țărilor reprezentate la Conferința ce s-a deschis în Geneva, la 1 iulie 1929.

Articolul 91

Prezenta Convenție va fi ratificată îndată ce va fi cu putință.

Ratificările vor fi depuse la Berna.

Se va întocmi un proces-verbal despre depunerea fiecărui instrument de ratificare, de pe care o copie certificată conformă va fi remisă de Consiliul Federal Elvețian guvernelor tuturor țărilor în numele cărora va fi fost semnată Convenția sau notificată adeziunea.

Articolul 92

Prezenta Convenție va intra în vigoare la șase luni după ce două instrumente de ratificare, cel puțin, vor fi fost depuse.

Ulterior, ea va intra în vigoare pentru fiecare Înaltă Parte Contractantă la șase luni după depunerea instrumentului său de ratificare.

Articolul 93

Cu începere de la data intrării sale în vigoare, prezenta Convenție va fi deschisă adeziunilor date din partea oricărei țări în numele căreia această Convenție nu va fi fost semnată.

Articolul 94

Adeziunile se vor notifica în scris Consiliului Federal Elvețian și își vor produce efectele la șase luni după data la care îi vor fi parvenit.

Consiliul Federal Elvețian va comunica adeziunile guvernelor tuturor țărilor în numele cărora Convenția va fi fost semnată sau adeziunea notificată.

Articolul 95

Starea de război va da efect imediat ratificărilor depuse și adeziunilor notificate de puterile beligerante înainte sau după începerea ostilităților. Comunicarea ratificărilor sau adeziunilor primite de la puterile în stare de război se va face pe calea cea mai grabnică de către Consiliul Federal Elvețian.

Articolul 96

Fiecare din Înaltele Părți Contractante va avea putință să denunțe prezenta Convenție. Denunțarea nu-și va produce efectele decât la un an după ce notificarea acestui lucru va fi fost făcută în scris Consiliului Federal Elvețian. Aceasta va comunica această notificare guvernelor tuturor Înaltelor Părți Contractante.

Denunțarea nu va avea valoare decât față de Înalta Parte Contractantă care o va fi notificat.

Pe de altă parte, această denunțare nu-și va produce efectele în cursul unui război în care ar fi implicată puterea denunțătoare. În acest caz, prezenta Convenție continuă să-și producă efectele peste termenul de un an, până la încheierea păcii, și, în orice caz, până ce se vor fi terminat operațiunile de repatriere.

Articolul 97

O copie certificată conformă, a prezentei Convenții va fi depusă în arhivele Societății Națiunilor, prin grija Consiliului Federal Elvețian. De asemenea, ratificările, adeziunile și denunțările care vor fi notificate Consiliului Federal Elvețian, vor fi comunicate de acesta Societății Națiunilor.

DREPT CARE, sus-numiții plenipotențiari au semnat prezenta Convenție.

FĂCUT la Geneva, la douăzeci și șapte iulie, una mie nouă sute douăzeci și nouă, într-un singur exemplar, ce va rămâne depus în arhivele Confederației Elvețiene și ale cărui copii, certificate conforme, vor fi remise guvernelor tuturor țărilor invitate la Conferință.

„Monitorul Oficial” nr. 215, 15 septembrie 1931.

Anexa 2

**Lista celor 500 de ofițeri români eliberați prin decizia guvernului sovietic,
la solicitarea guvernului României din 11 martie 1946**

29 mai 1946

NR. CRT.	NUMELE ȘI PRENUMELE	ANUL NAȘTERII	GRADUL
1.	DRAGONESCU Victor Petre	1893	Colonel
2.	TRĂMPOE Ion Constantin	1892	Colonel
1.	BREZEANU Ionel Ion	1895	Locotenent-colonel
2.	DĂNESCU Alexandru Ștefan	1899	Locotenent-colonel
3.	DUMITRESCU Ion Constantin	1897	Locotenent-colonel
4.	IVANOVICI Vasile Dumitru	1890	Locotenent-colonel
5.	NEGRESCU Valerian Valerian	1897	Locotenent-colonel
6.	PĂSCULESCU Ion Ștefan	1894	Locotenent-colonel
7.	POPA Ion Ion	1897	Locotenent-colonel
8.	POPESCU Constantin Dumitru	1894	Locotenent-colonel
9.	FLORESCU Traian Ion	1896	Locotenent-colonel
1.	BONCHIȘ Marcu Teodor	1896	Maior
2.	GRECESCУ Nicolae Nicolae	1899	Maior
3.	GĂLEŞANU Mihail Nicolae	1901	Maior
4.	DECUSEARĂ Vasile Ion	1898	Maior
5.	IOANIDE Constantin Ștefan	1902	Maior
6.	MITRICĂ Constantin Marin	1904	Maior
7.	MARIN Ion Ion	1902	Maior
8.	NEŞTEANU Gheorghe Gavriil	1893	Maior
9.	NICULESCU Anton Nicolae	1901	Maior
10.	POPESCU Petre Petre	1898	Maior
11.	RĂULESCU Alexandru Alexandru	1907	Maior
12.	STROE Ion Nicolae	1898	Maior
13.	ŞEULESCU Mihail Andrei	1906	Maior
14.	TUNARU Emanoil Nicolae	1896	Maior
15.	TĂULESCU Ion Ion	1903	Maior
16.	ȚIGARA Nicolae Nicolae	1900	Maior
17.	ȘTIRBU Carol Ștefan	1902	Maior
1.	ALEXANDRU Nicolae Apostol	1904	Căpitan
2.	ANDRINESCU Ioan Ioan	1897	Căpitan
3.	APOSTOLESCU Nicolae Ion	1906	Căpitan
4.	ALEXANDRESCU Nicolae Mihai	1912	Căpitan
5.	ANDRONE Petre Petre	1908	Căpitan
6.	BOGHEAN Vasile Ion	1909	Căpitan
7.	BĂLĂNUȚĂ Nicolae Ion	1911	Căpitan
8.	BOTOCAN Ion Dumitru	1912	Căpitan
9.	BEJAN Dumitru Ion	1912	Căpitan
10.	BARA Valeriu Ion	1915	Căpitan
11.	BURDIȘ Gheorghe Marin	1911	Căpitan
12.	BREZOE Ion Ion	1901	Căpitan
13.	GHEORGHIU Eugen Haralambie	1908	Căpitan
14.	GHEORGHIU Vasile Oprea	1911	Căpitan
15.	DĂOANĂ Ioan Traian	1900	Căpitan
16.	GEORGESCU Vasile Constantin	1914	Căpitan
17.	DUMITRU Petru Dumitru	19093	Căpitan
18.	GIRIN Ion Radu	1902	Căpitan
19.	DORIE Gheorghe Mihai	1905	Căpitan
20.	DOBROVOLSKI Constantin Constantin	1908	Căpitan
21.	GEORGESCU Gheorghe Constantin	1897	Căpitan
22.	DĂNICIU Ștefan Vasile	1909	Căpitan
23.	DUTRACHE Ion Nicolae	1910	Căpitan
24.	JELNU Nicolae Dumitru	1903	Căpitan
25.	IONESCU Spiridon Nicolae	1901	Căpitan
26.	IORGA Anghel Teodor	1895	Căpitan
27.	ION Leonid Gheorghe	1912	Căpitan

28.	CRISTESCU Petre Constantin	1905	Căpitan
29.	CĂLIANU Gheorghe Gheorghe	1906	Căpitan
30.	LIŞTEVEANU Constantin Georghe	1907	Căpitan
31.	LEȚA Vasile Dumitru	1906	Căpitan
32.	LUCA Gheorghe Vladimir	1906	Căpitan
33.	LĂZĂRESCU Gheorghe Iosif	1908	Căpitan
34.	MOGA Teodor Teodor	1907	Căpitan
35.	MUŞETESCU Grigore Vasile	1901	Căpitan
36.	MOROŞANU Ioan Mihai	1911	Căpitan
37.	MARINESCU Gheorghe Constantin	1906	Căpitan
38.	MOTRUC Ioan Ioan	1910	Căpitan
39.	OANCA Leon Gheorghe	1906	Căpitan
40.	PETRE Dumitru Teodor	1909	Căpitan
41.	POPESCU Ion Virgil	1914	Căpitan
42.	PAPIREA Bodiu Teodor	1902	Căpitan
43.	PENESCU Octav Alexandru	1903	Căpitan
44.	POPESCU Ilie Constantin	1912	Căpitan
45.	POPESCU Pavel Sofia	1909	Căpitan
46.	PÂRVAN Mîcă Marin	1914	Căpitan
47.	PALADA Alexandru Ilie	1909	Căpitan
48.	POPESCU Ion Nicolae	1907	Căpitan
49.	PETRESCU Victor Radu	1907	Căpitan
50.	POPESCU Octavian Gheorghe	1908	Căpitan
51.	PRETORIAN Nicolae Ion	1910	Căpitan
52.	ROŞIU Eugen Laurențiu	1912	Căpitan
53.	ROMANESCU Ion Vasile	1913	Căpitan
54.	STĂNESCU Ion Ștefan	1900	Căpitan
55.	STOIAN Gheorghe Ion	1907	Căpitan
56.	STĂNESCU Ion Vasile	1907	Căpitan
57.	SCUTĂSCU Gheorghe Calistrat	1905	Căpitan
58.	STĂNCULESCU Nicolae Nicolae	1912	Căpitan
59.	SIMIONESCU Petreche Filip	1903	Căpitan
60.	SUBȚIRELU Grigore Martin	1909	Căpitan
61.	SĂNMARGHITAN Aurel Aurel	1911	Căpitan
62.	SUCEVEANU Florin Ion	1916	Căpitan
63.	TINCA Aurel Aurel	1905	Căpitan
64.	URSULEANU Ion Grigore	1906	Căpitan
65.	FLOARIŞ Dumitru Vasile	1898	Căpitan
66.	FLORESCU Victor Bodea	1909	Căpitan
67.	FLORIAN Alexandru Ioan	1914	Căpitan
68.	CICANI Ion Ludovic	1906	Căpitan
69.	CERECIAN Valeriu Lazăr	1910	Căpitan
70.	CIOBANU Dumitru Vasile	1903	Căpitan
71.	CERCEL Gheorghe Constantin	1906	Căpitan
72.	ȘTEFĂNESCU Mihai Anton	1909	Căpitan
1.	ANDRONESCU Sterie Dumitru	1911	Locotenent-major
2.	ALEXANDRU Horatiu Ioan	1914	Locotenent-major
3.	ARDELEANU Pavel Pavel	1914	Locotenent-major
4.	BĂDESCU Vasile Gheorghe	1913	Locotenent-major
5.	BUSUIOC Gheorghe Pamfil	1912	Locotenent-major
6.	BACIU Aurel Alexandru	1900	Locotenent-major
7.	BRATILOVEANU Ion Gheorghe	1904	Locotenent-major
8.	BELȚA Vasile Onufrie	1902	Locotenent-major
9.	BUTĂ Nicolae Dumitru	1910	Locotenent-major
10.	BĂLDIE Alexandru Constantin	1912	Locotenent-major
11.	VĂȘCHIESCU Gheorghe Anton	1914	Locotenent-major
12.	VASILESCU Marin Marin	1902	Locotenent-major
13.	VLAD Marin Sava	1912	Locotenent-major
14.	VASILIU Constantin Gheorghe	1907	Locotenent-major
15.	GHIOC Ion Silvestru	1915	Locotenent-major
16.	GOAGHE Teodor Gheorghe	1905	Locotenent-major
17.	GHEORGHIU George Ion	1913	Locotenent-major
18.	GUŞATU Marin Ion	1914	Locotenent-major
19.	GHENESCU Dumitru Ion	1911	Locotenent-major
20.	GHEGIULESCU Mihai Ion	1910	Locotenent-major
21.	DUMITRIU Vasile Constantin	1912	Locotenent-major

22.	DUMITRACHE Gheorghe Ilie	1912	Locotenent-major
23.	GEORGESCU Gheorghe Gheorghe	1912	Locotenent-major
24.	DĂSCĂLESCU Gheorghe Vasile	1904	Locotenent-major
25.	DUMITRU Gheorghe Gheorghe	1912	Locotenent-major
26.	GEORGESCU Constantin Constantin	1912	Locotenent-major
27.	DINUDESCU Ion Ilie	1915	Locotenent-major
28.	DRAGOMIR Ioan Marin	1915	Locotenent-major
29.	DRAGOMIRESCU Alexandru Dumitru	1910	Locotenent-major
30.	DRĂGOI Dumitru Badea	1911	Locotenent-major
31.	DIONISIE Constantin Vasile	1907	Locotenent-major
32.	DOBRIŁA Chirilă Alexandru	1915	Locotenent-major
33.	DAVID Alexandru Dumitru	1910	Locotenent-major
34.	ENESCU Gheorghe Gheorghe	1909	Locotenent-major
35.	JUGUREANU Petre Gheorghe	1904	Locotenent-major
36.	ILEA Teodor Nicolae	1897	Locotenent-major
37.	ILIE Drăghician Anghel	1908	Locotenent-major
38.	IONESCU Dumitru Ion	1895	Locotenent-major
39.	ILAŞ Nicolae Dumitru	1906	Locotenent-major
40.	IORDĂCHESCU Gheorghe Constantin	1904	Locotenent-major
41.	IVAN Gheorghe Nicolae	1908	Locotenent-major
42.	ILIESCU Constantin Marin	1904	Locotenent-major
43.	ILIESCU Ștefan Sava	1904	Locotenent-major
44.	COVOR Eugen Gheorghe	1905	Locotenent-major
45.	CUŞIN Mircea Nicolae	1913	Locotenent-major
46.	CONSTANTINESCU Virgil Vasile	1898	Locotenent-major
47.	CUPRIAN Ștefan Constantin	1904	Locotenent-major
48.	COROIĀNU Eusebiu Constantin	1910	Locotenent-major
49.	CRUCERU Ion Năstase	1906	Locotenent-major
50.	CĂRĂUŞ Ion Ion	1913	Locotenent-major
51.	COTOLAN Constantin Nicolae	1894	Locotenent-major
52.	CĂLIBAŞANU Nicolae Simeon	1915	Locotenent-major
53.	LUPAŞCU Ovidiu Mihai	1918	Locotenent-major
54.	LUPULEU Ion Ion	1916	Locotenent-major
55.	LUPU Victor Teodor	1913	Locotenent-major
56.	LAMPAŞ Dumitru Gheorghe	1897	Locotenent-major
57.	LUPESCU Gheorghe	1916	Locotenent-major
58.	MATEI-MATEESCU Alexandru Gheorghe	1903	Locotenent-major
59.	MOLDOVAN Vasile Vasile	1915	Locotenent-major
60.	MUNTEANU Ion Moise	1917	Locotenent-major
61.	MARINESCU Valeriu Nicolae	1916	Locotenent-major
62.	MICU Simeon Simeon	1902	Locotenent-major
63.	MINCAN Oprea Crăciun	1910	Locotenent-major
64.	MORNĂILĂ Dumitru Dumitru	1905	Locotenent-major
65.	MUREŞANU Dumitru Grigore	1914	Locotenent-major
66.	MORARU Ilie Alexei	1906	Locotenent-major
67.	MOHOREANU Dumitru Gheorghe	1907	Locotenent-major
68.	MINOIU Radu Marin	1908	Locotenent-major
69.	MAIOREANU Gheorghe Matei	1911	Locotenent-major
70.	NICHITA Gheorghe Ion	1909	Locotenent-major
71.	NICULESCU Ștefan Mihail	1907	Locotenent-major
72.	NICHITA Dumitru Ioan	1906	Locotenent-major
73.	OMARHAN Teodor Teodor	1910	Locotenent-major
74.	OLTEANU Aurel Alexandru	1904	Locotenent-major
75.	POPEȘCU Gheorghe Triptolomeu	1911	Locotenent-major
76.	PARASCHIV Alexandru Gheorghe	1914	Locotenent-major
77.	PLATON Constantin Vasile	1906	Locotenent-major
78.	PORUMB Ioan Petre	1912	Locotenent-major
79.	POPEȘCU Petre Barbu	1910	Locotenent-major
80.	PANĂ Traian Zamfir	1907	Locotenent-major
81.	POPEȘCU Jan Constantin	1909	Locotenent-major
82.	PRICOP Constantin Teodor	1908	Locotenent-major
83.	POPEȘCU Dumitru Dumitru	1912	Locotenent-major
84.	PESTRITU Alexandru Dumitru	1916	Locotenent-major
85.	PÂRVULESCU Ion Ion	1908	Locotenent-major
86.	PASCU Gheorghe Vasile	1909	Locotenent-major
87.	POP Ilie Alexandru	1907	Locotenent-major
88.	PÂTROIU Ion Nicolae	1900	Locotenent-major

89.	PANAIT Leandru Petru	1917	Locotenent-major
90.	POPESCU Constantin Ion	1916	Locotenent-major
91.	POPESCU Emil Ion	1913	Locotenent-major
92.	PEPELEA Artamon Silvestru	1910	Locotenent-major
93.	PUIU Florian Dumitru	1894	Locotenent-major
94.	PUŞCAŞ Iosif Gherasim	1919	Locotenent-major
95.	RUGINĂ Ion Trandafir	1908	Locotenent-major
96.	ROŞCA Mima Zaharia	1914	Locotenent-major
97.	RADOSLAVLEVICI Eugen Adel.	1908	Locotenent-major
98.	ROTĂRESCU Ion Dumitru	1913	Locotenent-major
99.	RIZAC Vasile Constantin	1899	Locotenent-major
100.	RADU Alexandru Ștefan	1907	Locotenent-major
101.	ROTARU Iordan Vasile	1907	Locotenent-major
102.	RATĂ Virgil Petre	1910	Locotenent-major
103.	ROŞCA Daniel Ion	1900	Locotenent-major
104.	STOIAN Nicolae Stoian	1913	Locotenent-major
105.	SĂNDULESCU Dumitru Teodor	1903	Locotenent-major
106.	SAVIUC Eugen Teodor	1904	Locotenent-major
107.	SCRIPCARU Vasile Gheorghe	1897	Locotenent-major
108.	SOPON Gavriil Vasile	1912	Locotenent-major
109.	SOLONARU Ion Leontie	1913	Locotenent-major
110.	SEMICEANU Alexandru-Adrian Dumitru	1916	Locotenent-major
111.	SIHLEANU Ion Simeon	1905	Locotenent-major
112.	TIRON Teodor Vasile	1911	Locotenent-major
113.	TUDORANCEA Dumitru Dumitru	1901	Locotenent-major
114.	TALIĀU Dumitrașcu Vasile	1914	Locotenent-major
115.	TOMITĂ Nicolae Gheorghe	1900	Locotenent-major
116.	TUDORACHE Gheorghe Cristea	1905	Locotenent-major
117.	URSULESCU Gheorghe Petru	1910	Locotenent-major
118.	FRETEANU Mihai Constantin	1905	Locotenent-major
119.	FLORESCU Teodor Gheorghe	1913	Locotenent-major
120.	FRIGUREA Gheorghe Ion	1913	Locotenent-major
121.	FOTACHI Alexandru Ion	1916	Locotenent-major
122.	FLAŞARIU Ion Mihai	1908	Locotenent-major
123.	ȚINTILEA Ștefan Constantin	1906	Locotenent-major
124.	ȚIGANU Ion Ion	1905	Locotenent-major
125.	ȚĂRANU Apostol Micu	1908	Locotenent-major
126.	CIOCOIU Dumitru Ioan	1897	Locotenent-major
127.	ȘTEFANIU Eugen Dumitru	1916	Locotenent-major
128.	ȘTEFĂNESCU Valeriu Gheorghe	1907	Locotenent-major
129.	ȘUTA Ludovic Alexandru	1909	Locotenent-major
130.	ȘURHAN Radu Voicu	1914	Locotenent-major
1.	ABULĂSEI Gavriil Ion	1908	Locotenent
2.	ANASTASIU Alexandru Mihai	1910	Locotenent
3.	ANTONICI Gheorghe Gheorghe	1910	Locotenent
4.	ABRAMESCU Andrei Ion	1918	Locotenent
5.	ANDREI Constantin Diamand	1922	Locotenent
6.	ANGHELESCU Visarion Gheorghe	1911	Locotenent
7.	ACOJOCĂRİTEI Mircea Filaret	1921	Locotenent
8.	ANGHELUȚĂ Virgil Venică	1922	Locotenent
9.	BALUICU Dumitru Ion	1921	Locotenent
10.	BĂRTOIU Aurelian Grigore	1909	Locotenent
11.	BULBUC Ștefan Ștefan	1912	Locotenent
12.	BOTEZ Gheorghe Pantelimon	1913	Locotenent
13.	BARDĂ Valeriu Alexandru	1914	Locotenent
14.	BODNARIUC Serafim Anton	1911	Locotenent
15.	BĂDULESCU Nicolae Constantin	1918	Locotenent
16.	BURSAN Ion Niță	1911	Locotenent
17.	BRUTARU Zaharie Tadeuș	1921	Locotenent
18.	BALAJ Iosif Gheorghe	1914	Locotenent
19.	BALU Constantin Constantin	1908	Locotenent
20.	BALMACE Ștefan Stan	1911	Locotenent
21.	BABIU Petre Ioan	1912	Locotenent
22.	BACIU Constantin Alexandru	1911	Locotenent
23.	BOERIU Gheorghe Valeriu	1919	Locotenent
24.	BREAHNĂ Frederick Jacob	1906	Locotenent
25.	BULEU Nicolae Vasile	1913	Locotenent
26.	BĂDESCU Petre Petre	1903	Locotenent

27.	BUTAN Pavel Iosif	1918	Locotenent
28.	BĂRBIERU Ion Dumitru	1914	Locotenent
29.	VASILE Gheorghe Ilie	1913	Locotenent
30.	VASILESCU Temistocle Ioan	1907	Locotenent
31.	VOICHIN Mihai Constantin	1914	Locotenent
32.	VLAHIPOL Stavru Panait	1919	Locotenent
33.	VLĂICULESCU Florian Nicolae	1915	Locotenent
34.	GORDAN Ion Ion	1916	Locotenent
35.	GHIMEŞ Ion Ion	1917	Locotenent
36.	GHICIULESCU Cornelius Ioan	1919	Locotenent
37.	GHUGAN Stelian Gheorghiu	1914	Locotenent
38.	GRIGORAŞ Zaharie Emil	1909	Locotenent
39.	GHEORGHE Constantin Ion	1917	Locotenent
40.	GOGA Mîtu Vasile	1921	Locotenent
41.	GÂTU Radu Dumitru	1915	Locotenent
42.	GHEORGHIAN Lazăr Lazăr	1921	Locotenent
43.	GHINDEANU Pavel Dumitru	1921	Locotenent
44.	GHIOGEANU Ion Petre	1917	Locotenent
45.	GAVRÎŞ Vlaicu Petru	1916	Locotenent
46.	GHEORGHITĂ Valeriu Dumitru	1915	Locotenent
47.	GOŞMAN Constantin Dumitru	1912	Locotenent
48.	GRICIUC Vasile Iosif	1918	Locotenent
49.	GALBUR Grigore Nicolae	1908	Locotenent
50.	GHEMARU Ion Sebastian	1916	Locotenent
51.	DUMITRESCU Mihai Ştefan	1920	Locotenent
52.	DUMITRESCU Ion Iosif	1919	Locotenent
53.	DĂDĂRLAD Ion Dumitru	1906	Locotenent
54.	DOMNIȚA Alexandru Alexandru	1912	Locotenent
55.	DIACONESCU Florian Achim	1910	Locotenent
56.	DIMA Ion Gheorghe	1914	Locotenent
57.	DUCA Dumitru Ştefan	1913	Locotenent
58.	DRĂGHILOIU Gheorghe Ion	1915	Locotenent
59.	DARIE Vasile Constantin	1912	Locotenent
60.	DUMITRIU Ion Constantin	1915	Locotenent
61.	DOBROTOIU Romulus Gheorghe	1921	Locotenent
62.	DAN Anghel Gheorghe	1908	Locotenent
63.	DĂSCĂLITĂ Constantin Ştefan	1912	Locotenent
64.	DRUGUŞ Mihai Iacob	1915	Locotenent
65.	DRĂGAN Nicolae Mihail	1914	Locotenent
66.	DIACONU Petru Ion	1918	Locotenent
67.	DUMITRIADE Gheorghe Vasile	1919	Locotenent
68.	GEORGESCU Nicolae Ion	1907	Locotenent
69.	DOBREANU Gheorghe Ion	1911	Locotenent
70.	GEORGESCU Dan-Victor Grigore	1917	Locotenent
71.	ERHAN Marius Teodor	1920	Locotenent
72.	DOBRESCU Nicolae Mihai	1914	Locotenent
73.	JIDVEAN Nicolae Nicolae	1919	Locotenent
74.	ZAMFIR Florian Crăciun	1914	Locotenent
75.	IONESCU Andrei Jane	1920	Locotenent
76.	ILIESCU Virgil Gheorghe	1914	Locotenent
77.	IEZAN Iancu Adam	1918	Locotenent
78.	IVĂNESCU Vasile Nicolae	1909	Locotenent
79.	INDREA Liviu Vasile	1916	Locotenent
80.	IONESCU Victor Ştefan	1915	Locotenent
81.	ILIESCU Dumitru Grigore	1921	Locotenent
82.	ILIE Gheorghe Teodor	1911	Locotenent
83.	IRIMESCU Dumitru Bucur	1908	Locotenent
84.	IONITĂ Mihai Trofim	1914	Locotenent
85.	IORDA Gheorghe Constantin	1910	Locotenent
86.	IONESCU Călin Constantin	1923	Locotenent
87.	IOIL Mircea Alexandru	1909	Locotenent
88.	CRISTIAN Teodor Nicolae	1912	Locotenent
89.	CRISTEA Irimia Dumitache	1906	Locotenent
90.	CONTOREANU Mihai Vasile	1913	Locotenent
91.	CUIBUŞ Gavril Gheorghe	1912	Locotenent
92.	CĂRBUNESCU Teodor Alexandru	1908	Locotenent
93.	CRAIU Dumitru Ion	1906	Locotenent
94.	CARABED Vladimir Petru	1909	Locotenent

95.	CHERCIU Constantin Paraschiv	1912	Locotenent
96.	CHIUȘINSCHI Iosif Anton	1919	Locotenent
97.	CADARĂ Gavriil Gavriil	1922	Locotenent
98.	CĂRSTIU Traian Vasile	1921	Locotenent
99.	CRISTESCU Dumitru Mihai	1909	Locotenent
100.	CHIRILOAIE Mircea Gheorghe	1916	Locotenent
101.	CRĂCIUN Gheorghe Gheorghe	1917	Locotenent
102.	COROGEANU Victor Vasile	1909	Locotenent
103.	COSTIN Iordan Sandu	1914	Locotenent
104.	CĂLUGĂRU Mihai Panait	1908	Locotenent
105.	CĂRSTEÀ Nicolae Ion	1915	Locotenent
106.	CANTILIN Pavel Vasile	1920	Locotenent
107.	COADĂ Mihail Vasile	1921	Locotenent
108.	CHIRIAC Petru Alexandru	1909	Locotenent
109.	COBAN Dumitru Vasile	1920	Locotenent
110.	COMĂNESCU Mihai Vasile	1914	Locotenent
111.	CUPRIAN Mihai Constantin	1920	Locotenent
112.	CODESCU Ștefan Vasile	1921	Locotenent
113.	CURE Nicolae Gheorghe	1919	Locotenent
114.	COMĂRLAN Teodor Ion	1910	Locotenent
115.	COMAN Radu Ion	1909	Locotenent
116.	CĂTĂLINA Ion Voicu	1921	Locotenent
117.	COJOCARU Oprea Florea	1912	Locotenent
118.	CONSTANTINESCU Mircea Aurel	1920	Locotenent
119.	LAZA Dumitru Vasile	1909	Locotenent
120.	LUCA Nicolae Teodor	1916	Locotenent
121.	LAZĂR Constantin Mihai	1907	Locotenent
122.	LUPEŞ Constantin Gheorghe	1919	Locotenent
123.	LUPU Iosif Ioan	1919	Locotenent
124.	MARIN Radu Manolache	1914	Locotenent
125.	MODOLEA Virgil Vasile	1915	Locotenent
126.	MAGAS Ion Ion	1915	Locotenent
127.	MANU Ion-Carbinet Ion	1921	Locotenent
128.	MĂRGEANU Nicolae Alexandru	1919	Locotenent
129.	MARINOIU Alexandru Alexandru	1921	Locotenent
130.	MACRA Avram Ion	1914	Locotenent
131.	MIHAILESCU Ștefan Ilie	1916	Locotenent
132.	MARIN Ion Terentii	1911	Locotenent
133.	MACOVETCHI Andrei August	1919	Locotenent
134.	MOLDOVANU Iuliu Benone	1915	Locotenent
135.	MARIN Mihai Ștefan	1910	Locotenent
136.	MUREȘANU Ioan Grigore	1910	Locotenent
137.	MARINESCU Ștefan Mircea	1914	Locotenent
138.	MORĂRESCU Simeon Alexandru	1913	Locotenent
139.	MOLDOVAN Ion Ion	1904	Locotenent
140.	MAŞCOVESCU Sever Nicolae	1913	Locotenent
141.	MÂRCUŞ Ștefan Ștefan	1918	Locotenent
142.	MOGUŞ Alexandru Gheorghe	1911	Locotenent
143.	MUNTEANU Dumitru Alexandru	1918	Locotenent
144.	MÂRDĂRESCU Mircea Ion	1916	Locotenent
145.	MUNTEANU Ion Gheorghe	1915	Locotenent
146.	MÂRGINEANU Vladimir Gheorghe	1922	Locotenent
147.	MUNTEANU Gheorghe Costache	1912	Locotenent
148.	MIHĂILESCU Vasile Gheorghe	1919	Locotenent
149.	MOGOŞANU Romulus Marin	1909	Locotenent
150.	MIHĂILĂ Alexandru Gheorghe	1917	Locotenent
151.	MUNTEANU Gheorghe Ion	1907	Locotenent
152.	MIHAİL Dan Mihai	1915	Locotenent
153.	MIHAI Grigore Lica	1905	Locotenent
154.	MÎRCULESCU Petre Toma	1917	Locotenent
155.	NÂDĂŞAN Petru Ion	1911	Locotenent
156.	NANU Marin Stanciu	1913	Locotenent
157.	NICULESCU Nicolae Gheorghe	1917	Locotenent
158.	NENCESCU Gheorghe Ion	1909	Locotenent
159.	NICULĂ Gheorghe Petre	1915	Locotenent
160.	NEESCU Aurelian Gheorghe	1913	Locotenent
161.	NICOLAE Ștefan Răducan	1920	Locotenent

162.	NICA Spiridon Dumitru	1920	Locotenent
163.	NICULESCU Gheorghe Vasile	1908	Locotenent
164.	NEAGU Constantin Dumitru	1915	Locotenent
165.	NICOLAE Gheorghe Enache	1906	Locotenent
166.	NICOARĂ Teodor Teodor	1916	Locotenent
167.	NEGUS Vasile Vasile	1920	Locotenent
168.	OPREA Gheorghe Dumitru	1912	Locotenent
169.	OSTAHILEA Vasile Vasile	1913	Locotenent
170.	OLTEANU Ștefan Emil	1913	Locotenent
171.	POPESCU Horia Constantin	1921	Locotenent
172.	PRECUP Ion Ion	1914	Locotenent
173.	POPESCU Gheorghe Dumitru	1915	Locotenent
174.	PLĂCINTĂ Constantin Ion	1910	Locotenent
175.	PARASCA Ion Haralambie	1910	Locotenent
176.	PETRESCU Vasile Petre	1911	Locotenent
177.	POPARLAN Șerban Gheorghe	1920	Locotenent
178.	PAŞCANU-PAŞCOVSCHI Gheorghe Andrei	1902	Locotenent
179.	POPESCU Gavril Costache	1910	Locotenent
180.	POPA Constantin Dionisie	1920	Locotenent
181.	PÂRVULESCU Victor Dumitru	1913	Locotenent
182.	PÂTICĂ Gheorghe Cristea	1909	Locotenent
183.	PÂRVULESCU Iancu Călin	1909	Locotenent
184.	POPESCU Mîrcia Noiu	1917	Locotenent
185.	PARNĂU Mircea Mihai	1920	Locotenent
186.	POLI Ioan Vasile	1921	Locotenent
187.	PERIȘOARA Panait Vasile	1919	Locotenent
188.	POPA Nicolae Petrace	1907	Locotenent
189.	POP Virgil Gheorghe	1898	Locotenent
190.	POPA Nicolae Gheorghe	1912	Locotenent
191.	PETRESCU Gheorghe Ștefan	1914	Locotenent
192.	POPESCU Gheorghe Ion	1923	Locotenent
193.	PÂSLARU Răducan Nicolae	1909	Locotenent
194.	POPESCU Nicolae Constantin	1907	Locotenent
195.	PETRESCU Grigore Vasile	1914	Locotenent
196.	PÂRĂU Gheorghe Gheorghe	1912	Locotenent
197.	POPA Emilian Octavian	1912	Locotenent
198.	PAŞCANU Constantin Leon	1922	Locotenent
199.	POPA Caius Gheorghe	1922	Locotenent
200.	PAUNESCU Stelian Petre	1913	Locotenent
201.	POPESCU Julian Șerban	1915	Locotenent
202.	PANTILEI Marin Ion	1911	Locotenent
203.	POJANU Ion Ion	1919	Locotenent
204.	POPESCU Dumitru Ion	1919	Locotenent
205.	POPESCU Vasile Ion	1913	Locotenent
206.	PETRAŞ Arcadic Constantin	1906	Locotenent
207.	RUSU Vasile Dumitru	1909	Locotenent
208.	ROTARU Mihai Gheorghe	1921	Locotenent
209.	ROMANIUC Radu Dumitru	1922	Locotenent
210.	RÂU Ilie Ilie	1915	Locotenent
211.	RÂDULESCU Dumitru Florea	1911	Locotenent
212.	RÂDULESCU Petru Ion	1911	Locotenent
213.	RÂULEA Andronic Nicolae	1913	Locotenent
214.	SPULBER Aurel Ilie	1921	Locotenent
215.	SURDTIU Constantin Nicolae	1911	Locotenent
216.	SAUER Alexandru Alexandru	1916	Locotenent
217.	STOICĂNESCU Gheorghe Anastasie	1920	Locotenent
218.	STOICA Dumitru Ștefan	1900	Locotenent
219.	SODOR Valentin Ion	1918	Locotenent
220.	SILVESTRU Petre Constantin	1904	Locotenent
221.	SANDULESCU Grigore Ion	1921	Locotenent
222.	STOICA Pavel Ion	1916	Locotenent
223.	SLĂDESCU Nicolae Dumitru	1917	Locotenent
224.	SOCOLEANU Vladimir Gheorghe	1915	Locotenent
225.	TRANDAFIRESCU Ion Grigore	1908	Locotenent
226.	TERNOVEANU Tiberiu Gheorghe	1916	Locotenent
227.	TOADER Nicolae Ion	1907	Locotenent
228.	TOMUŞ Iosif Ion	1915	Locotenent

229.	TEODORESCU Gheorghe Vasile	1918	Locotenent
230.	TOMOZEI Ștefan Gheorghe	1918	Locotenent
231.	TERIBA Ion Ion	1912	Locotenent
232.	TRIFAN Gheorghe Gheorghe	1922	Locotenent
233.	TOMA Petre Teodor	1912	Locotenent
234.	TUDOSI Ion Constantin	1914	Locotenent
235.	TEODORU Constantin Nicolae	1915	Locotenent
236.	TROFIM Constantin Constantin	1918	Locotenent
237.	TUDOR Constantin Alexandru	1908	Locotenent
238.	UNGUREANU Mihai Alexandru	1915	Locotenent
239.	URSU Nastasie Nastasie	1917	Locotenent
240.	URMATICU Floarea Radu	1913	Locotenent
241.	FURIŞ Constantin Ion	1922	Locotenent
242.	FĂRCĂSANU Nicolae Constantin	1920	Locotenent
243.	FILIP Alexandru Aurel	1920	Locotenent
244.	FĂDOREANU Aurel Ion	1910	Locotenent
245.	FUIOAGĂ Constantin Mihai	1911	Locotenent
246.	FĂLCAN Ion Constantin	1909	Locotenent
247.	FRUNZĂ Nicolae Axentii	1914	Locotenent
248.	FLĂŞERIU Nicolae Ion	1908	Locotenent
249.	FORMESCU Eugen- Ștefan Gheorghe	1920	Locotenent
250.	FLORESCU Teodor Gheorghe	1920	Locotenent
251.	FASOLEA Iacob Grigore	1911	Locotenent
252.	FOCŞĂNEANU Vasile Alexandru	1910	Locotenent
253.	HALITCHI Roman Victor	1918	Locotenent
254.	HANGU Sever Valeriu	1914	Locotenent
255.	TUTUIANU Constantin Dumitru	1921	Locotenent
256.	CIOPRAGA Constantin Constantin	1916	Locotenent
257.	CIOBANU Nicolae Gheorghe	1910	Locotenent
258.	CIOBOȚEA Chirilean Gheorghe	1913	Locotenent
259.	CIOBANU Vasile Gheorghe	1911	Locotenent
260.	CIMPONERU Ieronim Ilarie	1911	Locotenent
261.	CIOLAC Petru Filip	1909	Locotenent
262.	CIOBANU Ioniță Gheorghe	1920	Locotenent
263.	ȘEULEAN Gheorghe Ion	1921	Locotenent
264.	ȘINCAN Ștefan Constantin	1917	Locotenent
265.	ȘTEFĂNESCU Corneliu G.	1917	Locotenent
266.	ȘIMON Vasile Ion	1911	Locotenent
267.	ȘTEFĂNESCU Teodor Alexandru	1917	Locotenent
268.	IACOB Petre Gheorghe	1911	Locotenent
269.	IACOBOAIE Gavriil Gheorghe	1919	Locotenent
270.	GARBECICA Iancu Gheorghe	1912	Locotenent

Şeful Direcției Lagărului nr. 74 al MVD al URSS,
colonel (ss) Grișciuk

Şeful Secției operative a Lagărului nr.74 al MVD al URSS,
locotenent-colonel (ss) Vațurin

RGVA, Fond 1p, opis 12 e, dosar 21, f. 58-61

Indice geografic*

A

Abhază, Republica Socialistă Sovietică
Autonomă ~, 230
Adjudul Nou, stație de cale ferată, 164, 179,
180
Adrianopol, Tratatul de pace de la ~, 187
Afghanistan, 269
Africă, 44, **44**, 92, 187
Africă de Nord, 106, **106**
Ahtme, lagăr, 234
Aiderlinskii, 73
Aiud, lagăr – **48**, **100**; localitate – 53
Akmolinsk, lagăr, 234
Aktiubinsk, lagăr, 1, 10, **10**, 11, **11**, 12, 13, 14,
14, 19, 20, 23, **29**, 53, 69
Alapaev, lagăr – 183, 196, **232**;
localitate – 232
Aleksanderfeld, vezi Grișkovka
Aleksandrovsk, raion, **71**
Aleksandrovka, localitate, 114, 156
Aleksin, lagăr – **69**; localitate – **69**, **74**
Aleskino, lagăr, 102, 123, 129, 196
Algashovo, raion, 114
Almaznaia, stație de cale ferată, 169, 269
Altai, ținut, **25**, 73, 207, 241
Amur, fluviu, **260**
Andijan, lagăr – 102, **102**; localitate – **102**;
regiune – **102**
Andijon, vezi Andijan
Anglia, vezi Marea Britanie
Apața, localitate, 169
Arad, județ, 53, **100**, 180
Arceda, stație de cale ferată, **29**
Arctica, **195**
Argentina, 44, **44**
Arhangelsk, localitate – 73, **196**; regiune –
196, 207, 227, 233, 234, 241, 247

Armavir, lagăr – 122, **122**, 123, 133, 141, 183;
localitate – **129**, 153
Armeană, Republica Socialistă Sovietică ~,
207, 227, 234, 241, **260**
Artiom, localitate, **226**
Asbest, lagăr – 35, 57, 62, **63**, 66, 69, 71, 77,
123, 129, 166, 183, 190; localitate – 166,
268; stație de cale ferată – 35, 70
Asia Centrală, **71**, 83, 93
Asia de Sud-Est, 187
Asino, localitate, 35
Astrahan, lagăr – 62, 63, 65, **65**, 66, 69, 71,
74, 77, **81**, 183, 196, 234; localitate – **18**,
51, 71, 134; regiune – 183, 196, 207, 233,
234, 241
Aşa, lagăr – 123, **129**; localitate – 35, **35**, 129,
226
Attica, regiune, **187**
Austria, 191, 192, **192**, 194, 218, 224, 227,
233, 234, 237, 242, 254, 264, 265, 266
Austro-Ungaria, **78**, 187
Azerbaidjană, Republica Socialistă Sovietică ~,
1, 207, **226**, 227, 233, 234, 241, 247, 260

B

Babîkino, stație de cale ferată, **1**
Bacău, localitate – 53, **100**, 131, 169; stație
de cale ferată – **160**
Bacika, regiune, **225**
Baciu, localitate, 249
Badașma, localitate, **10**
Baghdad, 187
Baikal, Lacul ~, 260
Balașov, localitate, 37, 40
Balcani, vezi Peninsula Balcanică

* Trimiterile sunt la numărul documentului. Cifrele marcate cu caractere îngroșate fac trimitere la note. Nu au fost indexate „Studiul introductiv”, „Nota asupra ediției” și anexa documentară.

Balta-Kotovsk – Caucaz

- Balta-Kotovsk, localitate, 184
Banská-Bystrica, localitate, **48**
Baranovici, regiune, 207, 241
Baribinsk, lagăr, **69**
Basarabia (vezi și Republica Socialistă Sovietică Moldovenească), **6, 18, 48, 91, 93, 125, 157, 160, 187**, 203, 263
Basianovskaia, lagăr – 17, 19, 23, 26, 56, 57, **62, 77**; stație de cale ferată – 11, 20, 35, **35, 66, 69**
Baskaia, stație de cale ferată – 35, **35**; sector de lagăr – 73
Bașkiră, Republica Socialistă Sovietică Autonomă ~, 196, 207, 227, 233, 241
Batumi, localitate, **129**
Bălți, localitate – 18, 53, 149; lagăr – **149**
Bejețk, lagăr – **196**; localitate – 11, **196**
Bejița, lagăr – 196; localitate – **196, 226**
Beketovka, lagăr – **66, 69, 70, 74, 77, 81, 81, 102, 110, 123, 129, 134, 234**; localitate – **64, 65, 134**
Belaja Kalitva, lagăr – 71; localitate – 11
Belgia, 187, 260, 269
Belgorod, 92, 129, **129**
Belgrad, **187**
Belîi, localitate, 136
Bender, vezi Tighina
Benicàssim, localitate, **13**
Beotia, regiune, **187**
Berdiansk, localitate, 119
Beregovoi, lagăr, **267**
Berezniki, lagăr, **71, 71, 73, 74, 77, 98**
Berezovsk, localitate, 160
Berlești, localitate, 85
Berlin, **21, 67, 92, 160, 187**
Berlinul de Vest, **21**
Berna, 53, **187**
Bielorusă, Republica Socialistă Sovietică ~, **60, 129, 154**, 196, 207, 209, 220, 227, 233, 234, 245, 255
Biiia, localitate, 53
Birobidjan, lagăr, **243**
Bizerta, localitate, **187**
Bobrik-Donskoi, localitate, 74
Bobruisk, lagăr – 196, 256; localitate – 260; regiune – 196, 207, 209, 241
Bogorodsk, lagăr – 234; localitate – 256, 257
Bogoslovsk, lagăr – 73; localitate – **226, 260**
Bokal, stație de cale ferată, 70
Boksitovoe, lagăr, 73
Bolohovo, localitate, 95, **95**
Bolva, râu, **196**
Borisov, localitate, **191**
Borovici, lagăr, **26, 26, 29, 30, 31, 34, 43, 49, 56, 57, 62, 63, 65, 66, 69, 73, 74, 77, 102, 123, 196, 234**
Borovsk, secție de lagăr, 73
Botoșani, județ, 263, **263**
Brandenburg, 257
Brașov, județ, **100, 160, 174**
Brazilia, 269
Brăila, localitate – 25; port – 25, **25, 269**
Breaza, **100**
Brest, localitate – 224; regiune – 207, 231, 241
Briansk, Frontul de la ~, 27, 29, 31, 35, 49, **129, 129, 191, 203**; lagăr – 30, 196, 234; localitate – 183, 226, 260; regiune – 183, 196, 207, 218, 233, 234, 241
Bronnița, localitate, 11
Bruxelles, **135**
Bucegi-Olt, regiune, 169
Bucovina, 187, 191
Bucovina de Nord, **6, 203**
București, **18, 21, 24, 44, 48, 53, 63, 91, 93, 96, 100, 106, 125, 131, 135, 160, 164, 180, 187, 187, 239, 244, 265**
Budapesta, **44, 187, 205, 243, 254**
Buguruslan, localitate, 18
Buhuși, **160**
Bulgaria, **44, 135, 156, 161, 161, 162, 163, 169, 177, 179, 180, 187, 191, 224, 254, 255, 265, 269**
Buzău, județ – 88; localitate – 53, 222; stație de cale ferată – 169, 180, 211

C

- Cacomeanca, localitate, 249
Cahul, raion, 157, **157**
Caliacra, județ, **100**
Caraș-Severin, județ, **8**
Carelia, Frontul din ~, 29, 30, 31, 34, 43, 49, 123, 129; regiune – **238**
Carelo-Finică, Republica Socialistă Sovietică ~, 196, 207, 227, 230, 233, 234, 241, 247
Caucaz, Frontul din ~, 57, 62, **76, 101**; regiune – **52**

Caucaz, Munții ~, 48, **129, 154, 243**
 Caucazul de Nord, Frontul din ~, 26, 129, **129**
 Cegléd, 180
 Cehoslovacia, **6, 18, 48, 93, 129**, 161, 162, 163, 164, 169, 177, 179, 180, 187, **187**, 203, **203, 205**, 224, 227, 233, 234, 237, 254, 255, 258, 265, 269
 Celiabinsk, lagăr – 13, 56, 57, 62, 63, **63**, 65, 66, 73, **101**, 183, 196, 207; localitate – **35**, 129, 260, **260**; regiune – 35, 71, **100**, 183, 196, 207, 209, **226**, 227, 233, 234, 241, 243, 247
 Cerepovet, lagăr – 20, **20**, 23, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 43, 49, 56, 57, 62, 63, 65, 66, 69, 71, 73, **74, 77**, 98, 102, 123, 129, 183, 196; localitate – 129
 Cerkino, localitate, 114
 Cernăuți, localitate, 53, 160, 236
 Cernigov, lagăr – 123, 234; localitate – **129**, 236, 260; regiune – 207, 237, 241
 Cernțî, lagăr, **77, 99, 99, 139, 139, 268**
 Cetatea Albă, localitate, **93**
 Cheb, localitate, 224
 China, 187, **187**, 255, 266
 Chișinău, lagăr – 234; localitate – 53, **93**, 100, **125**, 150, 155, 158, **158**, 160, 187, **187**, 239, **251, 251**, 260
 Ciclade, Insulele ~, **187**
 Cikalovo, localitate – 9; regiune – 18, 73, 183, 196, 207, 209, 227, 233, 234, 241, 245
 Ciusovskaia, localitate, **35**
 Ciuvășă, Republica Socialistă Sovietică Autonomă ~, **29**, 207, 227, 233, 234, 241
 Cluj, județ, 180
 Codăești, localitate, **21**
 Cogul, vezi Cahul
 Comrat, localitate, **18**
 Constanța, județ – 53; lagăr – 149, 239; localitate – 25, **25**, 44, 53; port – 25, 196
 Copșa Mică, localitate, 169
 Costișa, localitate, 221, 222
 Coșler, stație de cale ferată, 169
 Cotul Donului, **44, 51, 66, 78, 100, 106**, 255
 Cotofănești, localitate, 187
 Craiova, județ, 53, 91
 Crimeea, Frontul din ~, **129**; lagăr – 183, 196; Peninsula ~, **100, 133, 154, 183, 186**, 187, 196; regiune – **187**, 196, 207, 220, 227, 233, 234, 241, 247, 249
 Crișana, regiune, **187**

D

Daghestan, Republica Socialistă Sovietică Autonomă ~, 207, 241
 Dalnic, localitate, **25, 48**
 Danemarca, 187, 265, 266, 269
 Danilo-Ivanovo, lagăr, 123
 Darnița, localitate, **268**
 Dănilă, localitate, 263
 Dâmbovița, județ, 53
 Debrețin, localitate – 236; Divizia „Tudor Vladimirescu- ~”, 174, 184, **184**
 Degtiarka, localitate, **268**
 Degtiarsk, lagăr, 196, 234
 Demianka, localitate, **129**
 Divovo, stație de cale ferată, **102**
 Djankoi, localitate, 133, **133**
 Djezkazgan, lagăr – 234, **267**; localitate – **226**, 260
 Djighinsk, stație de cale ferată, 136
 Dneproderjinsk, localitate, **226**
 Dnepropetrovsk, lagăr – 183, 234; localitate – **260**; regiune – 183, 207, 209, 234, 241, 247
 Dobrogea, **100**
 Dobruș, lagăr, 123
 Doftana, 25, **25**
 Dokușkino, stație de cale ferată, 18
 Don, fluviu – 92; Frontul de pe ~, 34, 36, **36**, 37, 42, **44, 46, 48, 48**, 55, 56, 57, 62, 63, **63**, 64, 65, 70, **129**
 Donbass, Bazinul minier ~, **1, 52**; lagăr – 123, 183, 196, 234
 Donețk – localitate, vezi Stalino; regiune – vezi Stalin
 Donskoi, lagăr, 234
 Dragomești, localitate, 169
 Drogobîci, regiune, 196, 207, 234, 241
 Drujkovka, localitate, 152
 Dumbarton Oaks, localitate, 187
 Dumbrăveni, localitate, 169
 Dunărea, fluviu, **158**
 Dunărea de Jos, regiune, 160, **169**
 Dvina de Nord, fluviu, **196**
 Dzaudjikau, localitate, 260, **260**
 Dzerjinsk, localitate, 261

E

Egipt, **44**
Egorşino, localitate, 166
Eisk, localitate, **18**
Ejovka, Muntele ~, 277
Ekaterinburg, vezi Sverdlovsk
Ekaterinoslav, vezi Dnepropetrovsk
El Alamein, **44**
Elabuga, lagăr, 1, **1**, 8, 9, **9**, 10, **10**, 11, 12, **13**, **14**, 19, 20, 23, 26, 35, **50**, 69, **69**, 73, **74**, **77**, 96, **96**, 102, **102**, 123, 183
Elada, vezi Grecia
Eltighen, localitate, **129**
Elveția, **53**, 265, 269
Enakievo, localitate, 260, **260**
Engels, localitate, 9
Erevan, lagăr, 234
Essentuki, localitate, **143**
Estonă (Estonia), Republica Socialistă Sovietică ~, 196, 207, 227, 233, 234, **238**, 241, 247
Etolia, provincie în Grecia, **187**
Eubeea, insulă, **187**
Europa, 151, 180, 187, **187**, **191**, **205**, 255, 263
Europa Centrală, 257
Europa de Est, **75**, **154**
Europa de Sud-Est, 161, 162, 163, 164, 177, 187, 255, 257
Extremul Orient, **226**

F

Farhad, lagăr – **74**, **77**; localitate – 71, **71**, 255, 260
Fedorovka, localitate, 61
Feodosia, lagăr – 196; localitate – 249
Filonovo, stație de cale ferată – 39, **39**, **40**, **41**
Finlanda, **18**, 187, 254, 260, 265, 269
Flămânenzi, localitate, **24**
Florești, localitate, 53
Focșani, lagăr – 149, 166, 174, 197, 205, **205**, 213, 214, 217, **220**, 224, **229**, 235, 239, 246, 248, **253**, 264; localitate – 53, 150, 197, 211, **213**, 220, 229, 235, 244; stație de cale ferată – 164
Fosforitnaia, stație de cale ferată, 73

Frankfurt pe Oder, lagăr – 198, 203, **248**, 264; localitate – 224, **248**, 264

Franța, 44, **160**, 187, 189, 254, 260, 265, 266, 269
Frolovo, lagăr, 29, **29**, 30, 31, 34, 43, 49, 50, 56, **56**, 57, 62, 63, 65, 66, **67**, 69, 73, **74**, 77, 81, 102, 123, 196

G

Gadovski, lagăr, 73
Galați, localitate – 53, 150, **160**, 180, 187; stație de cale ferată – 164, 179
Geneva, **2**, **63**, **72**, 265
Germană (Germania de Est), Republica Democrată ~, **6**, **13**, **25**, **91**, 269, **269**
Germană (Germania de Vest), Republica Federală ~, 269, **269**
Germania (al Treilea Reich), 5, 6, 34, 44, **44**, 48, 50, **54**, 92, **101**, 106, **106**, 129, **129**, 148, **160**, **162**, 170, 176, 187, 189, 191, 192, **192**, 194, 198, 202, 203, **203**, 205, **205**, **206**, 218, **220**, 227, 233, 234, 237, 242, 246, **248**, 254, 255, **255**, 257, 258, 260, **260**, 263, 264, 266
Germanilor de pe Volga, Republica Autonomă Socialistă Sovietică a ~, 129, **143**
Gheneseniu Toduri, vezi Hănăsenii de Pădure
Gheorghievsk, lagăr – 65, 66, 73, **74**, 76, **77**, 102, 123, 133, 143, 147, 196, 234; localitate – **76**, **238**
Gherla, localitate, **251**
Giurgiu, 222
Glodeni, 85
Glubokaia, stație de cale ferată, 14
Glubokoe, stație de cale ferată, 11
Glușita, localitate, 85
Golițino, lagăr, 234
Golovski, stație de cale ferată, **78**, 222
Gomel, localitate – 260; regiune – 207, 241
Gorj, 85
Gorjului, Munții ~, **100**
Gorki, lagăr – 196, 213, 234, 241; localitate – **10**, 16, 29, 30, 31, 49, 61; regiune – **10**, 16, 29, 35, 60, 65, 73, 84, 86, 168, 183, 196, 207, **213**, 214, **214**, 215, 217, 220, 227, 233, 234, 238, 247, 250, 251, **251**, 257, 261, **261**

Gorki-Sortirovocinaia, stație de cale ferată, 217
 Gorlovka, lagăr – 183, 234; localitate – 260, **260**
 Gorohovet, localitate, 85, 156
 Grecia, **187**, 265, 269
 Griațoveț, lagăr, 1, **1**, **50**, **52**, 73, **77**, 102, 123
 Grîșino, raion, **226**
 Grîșkovka, localitate, **25**
 Grodno, localitate – 159, 166; regiune – 207
 Grozni, lagăr – 196, 207; localitate – 73, **129**; regiune – 196, 207, 243, 245
 Gruzină (Georgia), Republica Socialistă Sovietică ~, 63, 65, 89, 90, **90**, 153, **203**, 207, 209, **226**, 227, 233, 234, 241, 247, **260**
 Guandong, 260
 Gubaha, localitate, **71**, **71**, 73
 Gundarovka, localitate, **268**

H

Habarovsk, ținut, **243**, 260, 268, **268**
 Harkov, lagăr – 123, 132, 196, 234; localitate – 92, **129**, **129**; regiune – 196, 207, 209, 234, 241, 247
 Hasuri, stație de cale ferată, 153
 Hänäsenii de Pădure, localitate, 157
 Helsinki, 260
 Herson, regiune, 207
 Hobotovo, lagăr, 66, 69, **69**, 70, 74, 77
 Hopior, râu, 102
 Hrami, râu, **226**
 Hrenovo, lagăr – 62, 63, 65, 66, **66**, 69, 74, **77**; stație de cale ferată – 62, 63

I

Ialomița, județ, **100**, 249
 Ialta, localitate, **187**
 Iaransk, localitate, **27**
 Iaroslavl, lagăr – 73; localitate – **268**; regiune – 196, 207, 227, 241
 Iași, 53, **101**, **138**, **158**, **160**, **187**, **187**, 255
 lavas, stație de cale ferată, 80
 lavenga, stație de cale ferată, 5
 Igumnovo, stație de cale ferată, 261
 Igumnovsk, lagăr, 234
 Ijevsk, lagăr 234, **243**

Ijma, râu, **205**
 Ilfov, județ, 24, **93**
 Ilicevski, raion, 159
 Ilovai-Rojdestvenski, localitate, **69**
 Imperiul otoman (Poarta), vezi Turcia
 India, 187
 Ioșkar-Ola, localitate, 16
 Irak, 6
 Iran, **129**
 Iset, râu, **73**
 Iset-Aiat, lagăr, 30, **30**, 34, 35, **35**, 43, 49, 56, 57, 62, 66, 69

Ismail, **93**
 Italia, **44**, **60**, 106, **106**, 187, **192**, 215, 254, 255, 265, 269
 Iugoslavia, **18**, **21**, **129**, 161, 162, 163, 164, 169, 177, 179, 180, 187, 224, 227, 233, 234, 237, 254, 260, 265, 269
 Iuhnov, lagăr, 1, **1**
 Iuja, lagăr – 1, 35, 56, 57, **58**, **60**, 62, 63, 65, 66, 69, **73**, **74**, **77**, 82, 85, 98, 102, 123, 129, 146, 183, 186, 196; localitate – **61**, 85

Iujnii, lagăr, 234
 Iurievet, lagăr, 73, **77**, 102, 123, **176**, 183, 186, 196, 234
 Iurievka, stație de cale ferată, **226**
 Ivanovo, localitate – **139**, 185; regiune – **1**, 35, **58**, **61**, 63, 65, 73, 75, 82, 85, 99, 112, 116, 139, 140, 146, **154**, **176**, 183, **185**, 196, 207, 227, 233, 234, **238**, 241, 268; stație de cale ferată – 176
 Ivdel, localitate, **91**
 Izium, localitate, 152

J

Japonia, 202, 260, 264, 265, 269
 Jarkovski, raion, 211
 Jászberény, localitate, 174
 Jeleznovodsk, **143**
 Jilava, lagăr, **251**
 Jitomir, regiune, 159, 196, 207, 234, 241
 Jomiha, stație de cale ferată, 257

K

Kabardino-Balkariia, Republica Socialistă Sovietică Autonomă ~, 18
 Kadievka, lagăr – 183, 234; localitate – **268**

Kahovka – Krasnodar

- Kahovka, localitate, **226**
Kalaci, localitate – **62**, **63**; punctul de primire de la ~, **51**; stație de cale ferată – **51**, **51**
Kalašnikovo, localitate, **11**
Kalinin, Frontul de la ~, **29**, **30**, **31**, **43**, **49**, **62**, **129**, **129**; lagăr – **123**, **234**; localitate – **1**, **196**, **260**; regiune – **1**, **71**, **183**, **196**, **196**, **207**, **220**, **227**, **233**, **234**, **241**
Kaliningrad, regiune, **241**
Kaluga, lagăr – **196**; localitate – **69**; regiune – **52**, **196**, **207**, **241**
Kama, râu, **71**
Kamenet-Podolsk, regiune, **159**, **207**, **241**
Kamensk-Şahtinsk, **26**
Kamenskoe, secție de lagăr, **73**
Kameşkovo, stație de cale ferată, **61**
Kandagaci, localitate, **10**
Kandalakşa, localitate, **11**
Kapitalnaia, localitate, **148**
Kapustin lar, lagăr – **56**, **57**, **58**, **62**, **63**, **65**, **66**, **69**, **74**, **77**; localitate – **51**, **58**; punctul de primire de la ~, **51**
Karaganda, lagăr – **1**, **13**, **17**, **53**, **73**; localitate – **8**; regiune – **14**, **32**, **32**, **35**, **63**, **63**, **65**, **115**, **120**, **160**
Kassa, vezi Košice
Katyń, localitate, **134**
Kazahă, Republica Socialistă Sovietică ~, **1**, **8**, **9**, **10**, **11**, **18**, **63**, **71**, **71**, **73**, **160**, **196**, **207**, **226**, **227**, **233**, **234**, **241**, **243**, **247**, **255**
Kazahstan, vezi Republica Socialistă Sovietică Kazahă
Kazan, localitate – **1**, **9**, **29**, **29**, **30**, **96**, **96**; penitenciarul din ~, **11**
Kazatin, stație de cale ferată, **257**
Kemerovo, lagăr – **234**, **241**; regiune – **207**, **227**, **233**, **234**
Kemi, localitate, **11**
Kiev, lagăr – **183**, **234**, **238**, **257**, **267**, **268**; localitate – **1**, **25**, **159**, **187**, **236**, **260**, **260**, **268**
Kilmez, localitate, **35**
Kimpersai, localitate – **10**, **14**; stație de cale ferată – **10**
Kirov, lagăr – **50**, **73**, **98**, **102**, **123**, **129**, **183**, **186**; localitate – **129**, **130**, **134**, **185**, **226**, **243**; regiune – **73**, **129**, **183**, **196**, **207**, **226**, **227**, **233**, **234**, **241**
Kirovabad, lagăr, **234**
Kirovograd, lagăr – **234**; localitate – **154**, **173**; regiune – **159**, **209**
Kislovodsk, localitate, **143**
Kizel, lagăr – **98**, **102**, **123**, **133**; localitate – **73**, **129**; bazine carbonifer ~, **35**, **71**
Kıştım, lagăr – **35**, **56**, **57**, **62**, **63**, **66**, **69**, **71**, **196**; localitate – **129**
Kletskoe, localitate, **44**
Kliazma, râu, **85**, **140**
Kobel, localitate, **156**
Kok-Uzek, râu, **120**
Kolomia, localitate, **236**
Koltubansk, lagăr, **98**
Kombainovsk, lagăr, **234**
Komi, Republica Socialistă Sovietică Autonomă ~, **205**, **227**, **233**, **241**
Komsomolsk pe Amur, localitate, **255**
Konakovo, lagăr, **196**
Konstantinovka, localitate, **226**
Korkino, lagăr, **73**
Korosten, lagăr, **234**
Korşunovka, localitate, **114**
Košice, localitate, **78**
Kostroma, lagăr – **196**; regiune – **10**, **196**, **227**, **233**
Kotelnikovo, localitate, **129**
Kotenici, localitate, **10**
Kotlas, lagăr, **73**
Kotovsk, lagăr, **196**
Kozeliçiansk, lagăr, **1**, **1**
Kozelsk, lagăr – **1**; stație de cale ferată – **1**
Kozelşcina, stație de cale ferată, **1**
Kozlov, localitate, **11**
Kozlovka, lagăr, **29**, **29**, **30**, **31**, **49**, **69**
Kramatorsk, lagăr, **153**, **183**, **196**, **234**
Krasnaia Poliana, localitate, **123**
Krasnii Luci, lagăr, **183**, **226**, **234**
Krasnii Perekop, localitate, **249**
Krasnoarmeisk, lagăr, **81**, **81**, **134**
Krasnodar, lagăr – **234**; localitate – **129**, **260**; ținut – **18**, **122**, **143**, **183**, **207**, **220**, **227**, **233**, **234**, **241**

Krasnogorsk, lagăr – 19, **19**, 20, 21, **21**, 23, **25**, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 43, 49, **50**, 53, **53**, 56, 57, 60, **60**, 75, **77**, 91, **101**, 102, **102**, **106**, **109**; regiune – 62, 63, 65, 66, 68, 69, 73, **74**, 132, 140, 142, 160, **160**, 205, 218, 234, 250
 Krasnooktiabrsk, lagăr, 234
 Krasnopolie-Glubokoe, localitate, **268**
 Krasnoslobodsk, localitate, 134
 Krasnoturinsk, localitate, **226**
 Krasnouralsk, lagăr – 183, 196, 234; localitate – 173
 Kremenciug, localitate, **129**
 Krivoi Rog, localitate, **129**
 Kuba, lagăr, 1, **1**
 Kuibîșev, lagăr – 196, 234; localitate – 9, **21**; regiune – 196, 207, 218, 233, 234, 241
 Kulebaki, localitate, 261
 Kulunda, lagăr, 73
 Kunțevo, localitate, **123**
 Kupiansk, localitate, 170
 Kura, râu, **226**
 Kurahovo, localitate, **226**, 260
 Kurgan, regiune, 73, **73**, 87, 88, 133, 227, 233, 234
 Kursk, lagăr – 23, 123, 196; localitate – **129**, 260; regiune – **74**, **77**, 102, **102**, 129, 196, 207, 227, 233, 234, 241, 245
 Kutaisi, localitate, **226**
 Kuvșino, localitate, 11
 Kuznetçk, lagăr – 73; localitate – 255

L

Lazarevskoe, raion în orașul Soci, **129**
 Lebedian, lagăr, 26, **26**, 27, 29, 30, 31, 34, 43, 49, 56, 62, 63, 65, 66, 69, 73, **74**, **77**, 102, 123, 183, 186
 Lebedinîe Dvoriki, localitate, 58, 61
 Lejnevo, lagăr – 102, 123, 140, 234, **268**; localitate – 139
 Leningrad, Frontul de la ~, 29, 30, 31, 34, 43, 49, 62, 129, **129**; localitate – 7, **25**, 72, **129**, **187**, 255, 260; regiune – **26**, 63, 65, 196, 207, 227, 233, 234, 243, 244
 Lesnoe Konobeevo, localitate, 73
 Letonă (Letonia), Republica Socialistă Sovietică ~, **44**, 207, 227, 233, **238**, 241, 260

Leviha, localitate, 173
 Lisiciansk, lagăr, 234
 Lituaniană (Lituania), Republica Socialistă Sovietică ~, **44**, **143**, 196, 207, 230, 234, 241
 Liüberți, localitate, 71, **71**, 98, 190
 Liublino, localitate, 224
 Lobva, lagăr – **35**, 57, 62, 66, 69, 71, 77; localitate – 35
 Lokcim, râu, **205**
 Londra, 44, **44**, 50, **187**
 Lunevo, localitate, **123**, 140
 Lupeni, **100**
 Luxemburg, 187, 254, 265, 269
 Lvov, lagăr – 196, 234; localitate – **143**, 224, 236; regiune – 196, 207, 234, 241

M

Madrind, **135**
 Magnitnaia, vezi Ejovka, Muntele ~
 Magnitogorsk, localitate, 196, **226**, 260, **260**
 Maikop, localitate, **129**
 Maksimovka, localitate, **268**
 Manciuko, vezi Manciuria
 Manciuria, 260
 Manglisi, lagăr, 1, **1**
 Marea Azov, **129**, **260**
 Marea Britanie, 6, 44, 92, 135, 170, 187, **203**, 243, 254, 255, 260, 265
 Marea Neagră, **129**, **158**, **159**, 164
 Mari, Republica Socialistă Sovietică Autonomă ~, lagăr – 11, **14**, 16, **16**, 19, 20, 23, 26, 29, 31, 49, 56, 57, 62, 66, 69; unitate administrativ-teritorială a Uniunii Sovietice – 9, 10, **10**, 12, 27, 30, 63, **63**, 65, 71, 207, 227, 233, 234, 245
 Mariupol, localitate, 119, 260
 Marş, localitate, 11
 Masîcev, stație de cale ferată, 51
 Mărășeti, 180, 187
 Medîn, localitate, **129**
 Medna Şâhta, stație de cale ferată, **35**
 Melitopol, localitate, **119**
 Metil, localitate, 35
 Mexic, 269
 Miatlevo, localitate, **129**
 Miciurino, lagăr, 65
 Miciurinsk, lagăr – 35, **51**, 56, 57, 62, 63; localitate – **69**

Millerovo – Olanda

- Millerovo, localitate, 135
Mineralinie Vodî, localitate, **143**
Mineralinii, lagăr, **205**
Mingheceaur, localitate, **226**, 260
Miniar, localitate, **226**
Minsk, lagăr – 196, 234, 256; localitate – 260;
 regiune – 196, 207, 234, 241
Mizinovski, localitate, 73
Moghilev, regiune, 207, 241
Mohovaia, localitate – 71; stație de cale
 ferată – 35
Mojaisk, lagăr – **77**, 102; localitate – **129**, 142
Mokşa, râu, 73
Mokşan, lagăr, 73, **73**
Moldova, Frontul din ~, **138**; provincie în
 România – 138, 187, **187**
Moldovenească, Republica Socialistă
 Sovietică ~ (vezi și Basarabia), **18**, 75, 150,
 155, 160, 164, 196, 207, **225**, **227**, 233,
 234, 241
Molocinița, stație de cale ferată, 80
Molotov, regiune, 35, **35**, **71**, 73, 133, 196,
 207, 209, 227, 233, 241, 247
Monastîrka, localitate, 168, 257
Monetnaia, localitate – 71; stație de cale
 ferată – **35**
Monetno și Losinii, lagăr, 17, **17**, 19, 20, 23,
 26, 27, **28**, 29, 30, 31, 34, 35, **35**, 43, 49,
 56, 57, 62, 63, 66, 69, 73, **74**, 77, **77**, 98,
 102, 263
Mongolă (Mongolia), Republica Populară ~,
 269
Mordvină (Mordovia), Republica Autonomă
 Socialistă Sovietică ~, **1**, 5, 6, 11, 35, 63,
 65, 80, 183, **185**, 196, 211, 227
Morșansk, lagăr, 27, **27**, 29, 30, 31, 34, 43, 49,
 62, 63, 65, 66, 69, 73, **74**, **77**, 102, 114,
 123, 173, 183, 186, 196, 234
Moscova, bazin carbonifer, localitate,
 regiune, *passim*
Mugreev, localitate, 146, 169
Murmansk, regiune, 11, 207, 227, 241
- N**
- Nagornoie, localitate, **45**
Nahodka, localitate, 246
Nalcik, localitate, **129**
Neamț, județ, 160, **222**
- Nekrîlovo, lagăr – 73; stație de cale
 ferată – **29**
Neviansk, localitate, 173
Nijnedneprovsk, 260
Nijneudinsk, lagăr, 1, **1**
Nijnii Isstek, localitate, **268**
Nijnii Novgorod, vezi Gorki
Nijnii Taghil, lagăr – 260, **260**; localitate –
 71, 73
Nikolaev, lagăr – 183, 196, 234; localitate –
 133, 196, 260; regiune – 183, 196, 207,
 234, 241, 247
Nikolaevka, localitate, 114
Nikolaevsk, localitate, 156
Nikolaevska, regiune, 156
Nipru, fluviu, **129**, **226**
Nistru, râu, **129**, **225**
Nord-Osetină, Republica Socialistă Sovietică
 Autonomă ~, 207, 209, 227, 241, **260**
Norvegia, **44**, 187, 255, 265, 269
Novgorod, localitate – 260; regiune – 196,
 207, 227, 233, 234, 241, 247
Novogorsk, localitate, 123
Novohopersk, lagăr – 29, 30, 31, 34, 63, 65,
 66, 69, **70**, **74**, **77**, 102; raion – **29**
Novorossiisk, lagăr, 11, **129**, 183, 196
Novosibirsk, lagăr – 73, 196; localitate – 73,
 243; regiune – 35, 196, 207, 241
Novoșahtinsk, lagăr – 234, **243**;
 localitate – 157
Novotomnikovo, localitate, 114
Novouglianka, localitate, **27**
Nürnberg, **129**, 255, 260
- O**
- Oblivskaia, lagăr, 102
Oder, fluviu, **205**
Odessa, lagăr – **53**, 159, 183, **186**, **187**, 196,
 234; localitate – **18**, 25, **25**, 44, **52**, **100**,
 129, **154**, 156, 159, **185**, 187, **187**, 196;
 regiune – 156, 159, 183, 196, 207, 234,
 241, 247, 262
Odințovo, stație de cale ferată, **123**
Ogneupor, localitate, **268**
Ograda, localitate, **100**
Oka, fluviu, 69, **73**
Oknița, **225**
Olanda, 187, 265, 266, 269

Olt, județ, 87
 Oltenia, regiune, **160**
 Oltenița, localitate, 53
 Omsk, lagăr – 73; localitate – 73, 113;
 regiune – 35, **35**, 113
 Omutninsk, localitate, 226, **226**
 Orachești, localitate, 263
 Oranki, lagăr – 1, **1**, **9**, **10**, **11**, **11**, **12**, **14**, 17,
 19, **19**, 20, 23, 25, **25**, 26, 27, 29, 30, 31,
 34, 35, 43, 49, **50**, **53**, 56, 57, 60, **60**, 62,
 65, 66, 69, 70, 73, **74**, **77**, **78**, **78**, 84, 86,
100, **102**, **102**, 123, 129, 168, 183, 186,
 213, **213**, **214**, **214**, 215, 234, 356, **256**,
 257, 263
 Ordjonikidze, localitate, 152
 Orenburg, regiune, **260**
 Orhei, raion, 125
 Oriental Mijlociu, 44
 Oriol, lagăr – 196; localitate – 92, **129**, 260;
 regiune – 196, 207, 220, 241
 Ornautovka, localitate, 156
 Orsk, lagăr – 73, 123, 183, 234; localitate –
10, 129, 260, **260**; regiune – **238**
 Orșa, localitate, **129**, 191
 Oslo, **44**
 Ostaškov, 1, **1**, 71, **74**, 77, 102, 123, 196
 Ostrogojsk, lagăr, 20, **20**, 23, 26
 Otvajnoe, lagăr, 196
 Ozerî, raion, 123, 140
 Oziorñii, lagăr, **267**

P

Pahta-Aral, lagăr, 71, **71**, **74**, **77**, 102, 123,
 129, 196, 234
 Paleh, localitate, 85
 Pancevo, stație de cale ferată, 169
 Panfilovo, stație de cale ferată, 36
 Panšino, localitate, 62, **63**, 64
 Paris, **48**, **135**, **160**, 187, **191**
 Pașcani, localitate – 138; stație de cale
 ferată – 169
 Pavšino, localitate – 224, 250; stație de cale
 ferată – 19
 Pecianñii, lagăr, 267
 Peciora, fluviu – **205**; lagăr – 205
 Pelgusovo, stație de cale ferată, 139, **268**
 Peloponez, **187**
 Peninsula Balcanică, 92, **255**

Peninsula Kerci, **129**
 Peninsula Taman, **101**, **129**
 Penza, lagăr – 234; localitate – 40, **73**;
 regiune – 73, 207, 220, 227, 233,
 234, 241
 Peresîn, localitate, 159
 Perm, vezi Molotov
 Pervouralsk, localitate, 166, 269
 Pestiaki, localitate, 85
 Peștere, localitate, **8**
 Petrograd, vezi Leningrad
 Petrov-Lidievka, localitate, **268**
 Petrozavodsk, lagăr, 234
 Piatigorsk, localitate, **143**
 Piatihatka, localitate, **129**
 Piatra Neamþ, 53, **160**
 Picenki, localitate, 114
 Pilsen, localitate, **205**
 Piniug, localitate, **205**
 Pitești, 53
 Planernaia, localitate – 140; stație de cale
 ferată – **106**, **123**
 Ploiești, localitate – **18**, 53, 149, **149**, 150,
 180, 249; stație de cale ferată – 169
 Podlipkinsk, lagăr, 98
 Podolsk, lagăr – 98; localitate – 71
 Podul Ilaoiei, localitate, 255
 Pogoanele, localitate, 88
 Pokrov, lagăr, 71
 Pokrovsk, lagăr, 69, **74**, **77**
 Polonia, **21**, **60**, 92, 187, 198, **207**, 224, 227,
 234, 237, 254, 255, **255**, 265, 266, 269
 Poloþk, regiune, 207
 Poltava, lagăr – 123, 196; localitate – **129**,
 236, 260; regiune – 196, 207, 209,
 234, 241
 Ponîș, lagăr, 73
 Potanino, lagăr – 69, 71, 73, **74**, **77**, 98, **100**,
 102, 123, 126, 129, 183, 196; stație de
 cale ferată – 70
 Potima, stație de cale ferată, **5**, **38**, **140**
 Potsdam, 191
 Poznan, lagăr, 198
 Praga, **21**, **160**, 205
 Prahova, judeþ, **100**, 187
 Primorie,  inut, 226
 Pripiat, localitate, **129**
 Prusia Orientală, **154**
 Prut, râu – **48**; regiune – 169

Pskov – Severouralsk

Pskov, localitate – 260; regiune – 207

Puești, localitate, 214

Putilovka, localitate, **268**

Putivl, localitate, **1**

Putna, județ – 197; regiune – 100

Q

Qantung, vezi Guandong

R

Rada, lagăr, 35, 37, **37**, 43, 49, 51, **51**, 56, 57, 62, 63, 65, 66, 69, 70, **70**, 73, **74**, **77**, 98, 102, 104, 123, 129, **129**, 196

Radomirești, 87

Raspopinskaia, localitate, **100**, **101**, **106**, 222

Raškinsk, localitate, 114

Razdan, râu, **260**

Răsucenii de Sus, localitate, 249

Răzvadu de Jos, localitate, 53

Râmniciu Sărat, lagăr – 48; localitate – 25, 53, 169; stație de cale ferată – 179, 180

Recinoi, lagăr, **205**, 267

Reft, râu, **17**

Reftinsk, ținut, **17**

Rej, lagăr – 196; localitate – **17**, 166

Reni, localitate, **160**

Revda, localitate, **268**

Riabovo, lagăr, 19, **19**, 23, 26, 27, **27**, 29, 30, 31, 34, 35, 43, 49, 56, 57, 62, **63**, 66, 69, 71, 73, **74**, **77**, 98, 102, 108, 123, **129**, 234

Riajsk, stație de cale ferată, 38

Riazani, lagăr – 98; localitate – 7, **7**, 31, 49, **102**, 109, 127, **129**, **140**, **185**; regiune – **26**, 63, 65, 73, 183, 207, 227, 233, 234, 241, 245

Rîbinsk, lagăr – 196; stație de cale ferată – 73

Rjevsk, lagăr – 123; localitate – **129**

Roma, 92, 131

Roman, 53, 147, 150

România (República Populară Română), 6, **21**, 25, **44**, 48, **53**, 68, **68**, **78**, 85, 92, 93, **93**, 100, **101**, 106, **106**, 109, 117, **129**, 131, 135, 147, 150, 153, 161, **161**, 162, 164, 167, 169, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 187, **187**, **191**, 192, **192**, 194, **196**, 198, **201**, 203, **203**, 205, **205**, 210, 211, 212, **213**, 214, 215, 217, 218, 222, 227, 229,

234, 237, 240, 242, 243, 244, 248, 249, 254, 255, 257, 262, 263, 264, 265, **265**, 266, 269

Rostov, lagăr – 196, **243**; localitate – 44, 187, 260, 262; regiune – 11, 71, **119**, 148, 157, 171, **171**, 183, 196, 207, 209, 226, 227, 233, 234, 241, 243, 247, 268, **268**

Rostov pe Don, localitate, **119**, **129**

Rovno, regiune, 241

Rtișcevo, lagăr – 196; stație de cale ferată – 40

Rubțovsk, localitate, 255

Rumianțevo, stație de cale ferată, 142

Rusă, Republica Socialistă Federativă Sovietică ~, 196, 209, 226, 249, 255, 268

Ruse, localitate, 224

Rustavi, lagăr – 153; localitate – 260

Rutcenkovo, localitate – **226**

Ruzaevka, stație de cale ferată, 40

S

Sacco și Vanzetti, localitate, 134

Salonic, 44

Samborski, lagăr, 196

Sandanat, stație de cale ferată, 173

Sandarî, Igăr, 43, 56, 57, 62, 63, 65, 66, 69, **74**, **77**, 89, 90, **90**, 10

Sankt Peterburg, vezi Leningrad

Saransk, lagăr, **185**

Saratov, lagăr – 196, 234; localitate – 9, 71, **98**, **154**; regiune – **98**, 196, 207, 220, 227, 233, 234, 241, 247

Sasovo, lagăr – 73; stație de cale ferată – **38**

Scăeni, localitate, **187**

Sebreakovo, punctul de primire de la ~, 40, 56; stație de cale ferată – 37, 38, **38**, **40**, 61, **61**

Seged, vezi Sighet

Segheja, lagăr, 196

Seligher, Lacul ~, **1**

Seltî, localitate, 109

Semenov, localitate, 142

Sennaia, localitate, 136

Serafimovici, localitate, **78**

Sevan, localitate, 260, **260**

Sevastopol, lagăr – **53**, 186, 234; localitate – 133, **133**, 187, 249, 260

Severouralsk, lagăr, 73

- Sfânta Maria, localitate, 263
 Shodnea, stație de cale ferată, 140
 Siavsk, lagăr – 73, **74, 77**, 98, 102; localitate – 35
 Siberia, regiune – **101**; regiunea militară ~, 176
 Sibiu, localitate, 53, 180
 Sicilia, 106, **106**
 Sighet, lagăr – **48**, 198, 224, **229**, 234, 239, 246, **248**, 250, **253**, 262, 264; localitate – 229, 236, 239; stație de cale ferată – 198, 224
 Simferopol, localitate, 133, **133**, 136, **185**
 Siret, localitate, 252
 Siria, 6, 269
 Sîkîvar, localitate, **205**
 Sîrdaria, râu, **71**
 Slavgorod, lagăr, 98
 Slaviansk, localitate, 152, **152**
 Slovacia, **6**
 Smolensk, localitate – **129, 190**, 260; regiune – 1, 207, 227, 233, 234
 Soci, localitate, 260
 Socola, stație de cale ferată, 164, 179, 180
 Sofia, **6, 44**
 Solikamsk, localitate, 35
 Solombala, lagăr – 196, **196**, 234; Insula ~, **196**
 Someș, regiune, 169
 Soroca, localitate, 53, **160**
 Sosnovski, raion, 114
 Spania, 24, **24, 44, 45, 45, 60, 91**, 100, **100, 260, 269**
 Spasski-Zavod, lagăr, 1, **1, 8, 8, 9, 9, 10, 10, 11, 11, 12, 14, 17**, 19, 20, 23, 26, 27, **28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 43, 49, 56, 57, 62, 63, 66, 69, 71, 74, 78, 102, 115, 120, 123, 128, 128, 234, 263**
 Stalin, regiune, 152, 183, 196, 207, 209, 234, 241, 243, 247, 267, 268
 Stalingrad, Frontul de la ~, **29, 30, 31, 34, 36, 36, 37, 42, 43, 46, 48, 49, 50, 51, 55, 56, 63, 66, 129, 129**; lagăr – 49, 66, 98, **119, 129, 170, 183, 210**; localitate – 11, **18, 44, 44, 51, 55, 64, 64, 92, 100, 102, 129, 134, 135, 187, 189, 222, 255, 255, 256, 260, 267, 268**; punctul de primire de la ~, 257; regiune – **58, 63, 64, 65, 65, 67, 81, 81, 129, 134, 143, 145, 183, 196, 207, 215, 220, 227, 233, 234, 238, 241, 268, 268**
 Stalino, localitate – 129, 260, **268**; stație de cale ferată – **268**
 Stalinogorsk, lagăr – **52, 63, 69, 74, 74, 77, 95**; localitate – 74, 95, **95**
 Stanford, **60**
 Stanislav, lagăr – 196; regiune – 196, 207, 262
 Staraja Rusa, localitate, **129**
 Starîe Talițî, localitate, 61
 Starobelsk, lagăr – 1, **1**; stație de cale ferată – **1**
 Statele Unite ale Americii (SUA), 92, 135, 170, 187, 203, 243, 254, 255, 260, 265, 269
 Stavropol, ținut, 65, 76, **76, 129, 143, 143, 147, 196, 207, 227, 233, 234, 241, 245**
 Stepanișcev, lagăr, 69
 Steplag, vezi Djezkazgan
 Stockholm, **187**
 Stolbnii, Insula ~, **1**
 Strîi, lagăr – 234; localitate – 236
 Subotica, localitate, 224
 Suceava, județ, 263
 Sudak, raion, 249
 Suedia, **44, 265**
 Suhovezvodnoe, stație de cale ferată, **10**
 Sumî, lagăr – 234; regiune – 1, 92, 207, 234, 241
 Suslongher, lagăr, **1, 11, 14, 25, 27, 27, 29, 30, 31, 34, 43, 49, 63, 69, 71, 73, 74, 77, 98, 102, 234**
 Suzdal, lagăr, 1, 9, 56, 57, 62, 63, 65, 66, 69, **74, 75, 77, 78, 78, 102, 105, 105, 116, 116, 123, 140**
 Svatovo, localitate, 11
 Sveatoe, localitate, 114
 Sverdlovsk, localitate – **35, 176, 196, 205, 268**; regiune – **13, 17, 17, 28, 30, 30, 31, 35, 35, 49, 63, 63, 65, 71, 73, 77, 91, 129, 166, 173, 176, 183, 196, 207, 209, 220, 226, 227, 232, **232, 233, 234, 238, 241, 260, 267, 268**
 Szklarska Poreba, localitate, **255****

§

- Şadrinsk, lagăr – 73, **73, 123, 133**; localitate – **73**
 Șahținsk, lagăr, 98, 148, 151, 157, 171, 183, 196, 234

Şahtî – Ucraineană

Şahtî, localitate, 226
Şatura, localitate, 205
Şatîk, localitate, 73
Şciugor, râu, **205**
Şirokovski, 73
Şumiha, localitate, 87, 88

T

Tadjikă (Tadjikistan), Republica Socialistă Sovietică ~, **71**
Taganrog, lagăr – 196; localitate, 92, **119**
Taghil, lagăr – 71, 73, 77, 123, 129, 196;
localitate – 129; stație de cale ferată – 35
Talaşkino, lagăr, 123
Talitî, lagăr – 43, **43**, 58, 61, **79**; localitate –
58, **58**, 112
Taman, vezi Peninsula Taman
Tambov, localitate – **185**, 205; regiune – 11,
27, 35, 37, 63, 65, 70, 104, 114, 183, 196,
207, 227, 234, 241
Taras Şevcenko, stație de cale ferată, 159
Taškent, localitate, **71**, 255
Tatra, Munții ~, **48**
Tavda, lagăr – **35**, 57, 62, 66, 69, 71, 77;
localitate – 35; stație de cale ferată – **35**
Tămădău, **48**
Tătară, Republica Autonomă Socialistă
Sovietică ~, **1**, 35, **69**, 96, **96**, 183, 196,
207, 220, 233, 234, 241
Târgoviște, 53, **100**
Târgu Neamț, **138**
Târnava Mică, localitate, 53
Tbilisi, localitate – 11; regiune – 129
Tecuci, 53, 169
Teheran, 187
Teikovo, stație de cale ferată, 139
Telavsk, localitate, 153
Teleajen, stație de cale ferată, 169
Temnikov, lagăr, 1, **1**, 5, 6, **6**, **7**, 8, 9, **9**, 10, **10**,
11, **11**, **12**, **13**, **14**, 17, 19, 20, 22, 23, **25**,
26, 27, 29, 30, 31, 34, 35, 38, **38**, 39, **39**,
40, **40**, **41**, **41**, 43, 47, 49, 56, 57, 62, 63,
65, 66, 69, **74**, **77**, 80, 98, 101, 102, 123,
140, 183, 186
Terek, râu, 260
Tetkino, stație de cale ferată, **1**
Tighina, lagăr – 155; localitate – **155**
Tihvin, localitate, 11, 187

Timiș, regiune, 169
Timișoara, **18**, 53, **135**, 180
Tinguta, stație de cale ferată, 85
Tiraspol, **25**, 153
Tisa, Frontul de pe ~, **187**
Tiumeni, lagăr – 98, 102, 113, 123, 129, 176,
176; localitate – 113, 129, 241; regiune –
35, **35**, 176, 207

Tiurlema, lagăr, 29
Tobol, râu, **73**
Torbeeveo, localitate, 80
Torbino, localitate, 11
Toropeț-Holmsk, localitate, **129**
Transcarpatia, regiune, 205, 262
Transcaucasia, lagăr – 234; Frontul din ~, 30,
31, 43, 49; regiune – 153, 226, 260, **260**
Transilvania, **18**, 44, **44**, **48**, **78**, 164, 187
Transilvania de Nord, 181, 187, 240, 255
Tula, lagăr – 196; localitate – 11, **69**, 137;
regiune – 52, **52**, 95, 196, 207, 209, 241
Tumak, localitate, 134

Tunis, **187**
Tura, râu și stație de cale ferată, 113, **113**,
176
Turcia, **44**, 68, **68**, **129**, **187**, **191**, 260, 269
Turcinești, localitate, 85
Turda, 249
Turingia, 218
Turkmenă, Republica Socialistă Sovietică ~,
255
Turnu Severin, 53
Tutova, județ, 214
Tver, vezi Kalinin

T

Țara Românească, 187, **187**
Țările Române (Principatele Române), **187**

U

Ucraina de Vest (Ucraina Occidentală) – **154**,
187, 198, 254
Ucraineană (Ucraina Sovietică), Republica
Socialistă Sovietică ~, **1**, **67**, 143, **154**,
159, **187**, 196, 207, 209, 220, **226**, 227,
233, 234, 243, 245, 255, 262, **267**, **268**

- Udmurtă, Republica Socialistă Sovietică
 Autonomă ~, 20, **35**, 63, **63**, 65, 71, 97,
 108, 129, **129**, 196, 207, 233, 234, 241, 243
- Ufa, localitate, 9
- Ugolnîi, lagăr, 98
- Uhta, lagăr, **205**
- Ulianovsk, lagăr – 234; regiune – 209, 227,
 233, 241
- Uman, lagăr, 196
- Ungaria (Republica Socialistă Ungară a
 Sfaturilor), **18**, **21**, 44, 50, **60**, **129**, 161,
 162, 164, 169, **174**, 177, 179, 180, **184**,
 187, **187**, 192, **192**, 194, **205**, 210, **210**,
 211, 218, 227, 229, 233, 234, 237, 242,
 243, 254, 255, 262, 264, 265, **265**, 266,
 269
- Ungheni, localitate – 169; stație de cale
 ferată – 196
- Unguri, localitate, **225**
- Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice
 (URSS, Rusia, Rusia Sovietică), *passim*
- Unja, lagăr – 10, **14**, 16, 17, 19, 20, 23, 26, 27,
 30, 31, 34, 43, 49, 69, 73; râu – **10**
- Ural, Munții ~, **17**, **35**, 173, **205**, **226**, **260**;
 regiune – **35**
- Uren, stație de cale ferată, 261
- Uriupino, stație de cale ferată, **102**
- Uriupinsk, lagăr, 73, **77**, 102, **102**, 145, 196
- Urup (secție de lagăr), Insula ~, 122
- Usmani, lagăr, 27, 29, 30, 31, 34, 43, 49, 73,
77, 102, 123, 134; localitate – **27**
- Usolie, lagăr, 73
- Usti-Vîmi, lagăr, **205**, **267**
- Ustivîmlag, vezi Usti-Vîmi
- Uval, lagăr, 123, 129, **129**
- Uzbecă, (Uzbekistan) Republica Socialistă
 Sovietică ~, **67**, 71, **71**, **102**, 196, 241, 255
- Uzlovaia, stație de cale ferată, **52**
- Vah, râu, **48**
- Valahia, vezi Țara Românească
- Valdai, localitate, 11
- Valea Crinului, 255
- Valea Jiului, **100**
- Valea Salciei, **25**
- Valuiki, localitate, 11
- Varnavin, localitate, 168, 257
- Vaslui, localitate – **21**; stație de cale
 ferată – 169
- Văcărești, Închisoare, **251**
- Velikie Luki, localitate – **129**, 260; regiune –
 207, 211, 227, 233, 241,
- Vereia, localitate, **129**
- Verhnedneprovsk, localitate, **129**
- Verhnepișminsk, lagăr, 234
- Verhniaia Tura, localitate, 173
- Vetluga, lagăr, 98
- Viatka, vezi Kirov
- Viazma, râu, **129**
- Viazniki, lagăr – **18**; localitate – 58, 85; stație
 de cale ferată – **1**, 43, 58, 61, **61**
- Viena, 21, 91, **187**, 189
- Vietnam, **191**
- Vilnius, lagăr, 234
- Vinnița, lagăr – 196; localitate – 236;
 regiune – 196, 207, 241
- Vitebsk, localitate – **129**, **190**, 260;
 regiune – 207, 241
- Vîcegda, râu, **205**
- Vîhinsk, localitate, 139
- Vîsiegonisk, lagăr, 73
- Vîșnii Volociok, lagăr, 183, 196
- Vladimir, lagăr – 98, 102, 103, **105**, 123, 196,
 234; localitate – **58**, 116, 129, 260, **260**;
 regiune – 196, 207, 218, 220, 227, 233,
 234, 241
- Vladivostok, localitate, 226
- Vlașca, județ, 249
- Voivodina, **225**
- Volcie, râu, **226**
- Volga, fluviu – **10**, 37, 98, 170; regiune – 134
- Volgograd, vezi Stalingrad
- Volhov, Frontul de la ~, 29, 30, 31, 34, 43, 49,
 123, 129, **129**, **205**
- Voljsk, lagăr – 77, 98, 102, 123, 234, **234**;
 localitate – 98, 129
- Vologda, lagăr – 1, **2**, 5, **8**, 183, 241; regiune –
1, **20**, 63, 65, 129, 196, 207, 227, 233,
 234, **238**
- Volovet, stație de cale ferată, 169
- Vorkuta, lagăr, 73, **205**
- Vorobiovka, stație de cale ferată, 51, **51**, 56
- Voronej, Frontul de la ~, **29**, 30, 31, 34, 62,
 63, **129**, 191, 203, 256; lagăr – 11, 14,
 183, 196, 241; localitate – 129, 260, 262;
 punct de primire-distribuire – 257;
 regiune – **20**, 27, 29, 63, 65, 70, 73, 183,
 196, 207

V

- Vah, râu, **48**
- Valahia, vezi Țara Românească
- Valdai, localitate, 11
- Valea Crinului, 255
- Valea Jiului, **100**
- Valea Salciei, **25**
- Valuiki, localitate, 11
- Varnavin, localitate, 168, 257

Voroșilovgrad – Zvenigovo

Voroșilovgrad, regiune – 183, 196, 207, 209, 220, 226, 234, 241, 247, 267, 268, **268**; localitate – 45

Voznesenski, localitate, 156

Vsehsviatskoe, stație de cale ferată, 73

Vsevolodo-Vilva, localitate, 35, **69**, 71, **71**

W

Washington, **255**

Wienner-Neustadt, localitate, 224

Z

Zagorsk, localitate, 11

Zanga, râu, 255

Zapeatna, lagăr, **50**

Zapoliarñi, lagăr, **205**

Zaporojie, lagăr – 123, 156, 183, 196, 234; localitate – 205, **226**; regiune – 183, 196, 207, 209, 234, 241

Zelenodolsk, localitate, 196, 234,

Zelionñi Dol, localitate, **27**

Zgurovka, lagăr, 123

Zimenki, stație de cale ferată, **1**

Zimmerwald, localitate, 187, **187**

Zlatoust, localitate, **226**

Zuiska, localitate, 249

Zvenigorod, localitate, 137

Zvenigovo, localitate, **27**

Indice de persoane*

A

- Abakeria, **75**
Abakumov, Viktor Semionovici, **44**, **48**, **75**, **184**
Acioabăniței, Alexandru, 128
Ackerman, Anton, **13**, **13**, 92
Adam, vezi Kasman, Leon
Adam, Wilhelm, 99
Adăscălîtei, Ion Dumitru, 126
Adenauer, Konrad, **269**, **269**
Adibekov, Grant Mihailovici, **13**
Adjetuanu, vezi Argetoianu, Constantin
Adomnicăi, Ion Ion, 126
Adumitrei, Gheorghe Petrache, 47
Agafonov, 170
Agapi, 113
Agapov, Nikolai Vasilievici, 140, 142
Akimov, 170
Albert, Georg, 97
Albu Traian, **16**, **16**
Albu, Troian, vezi Albu Traian
Alcevski, A.K., **226**
Aldea, Scevale Vasile, **102**
Alecu, Dionisie, 130
Alekseev, 61, **165**
Alekseev, Mihail Mihailovici, 14
Aleksuk, 138
Alexandrescu, Anton, **91**
Alexandrescu, Grigore, 255
Aliban, Marin Tudor, 130
Almășanu, Dumitru Nicolae, **251**, **251**
Altarev, 16
Amarandei, Vasile Dumitru, 114
Anastasie, Gheorghe, 130
Andrássy, Gyula, **187**
Andrei, Petre, 135
Andrianov, V.M., **17**
Andrio, Nicolae, 97
Androne, Petre, 86
Anghel, Ferencz Imbria, 126
Anghel, Nicolae, 130
Anghel, Vasile, 255
Anghelina, Paşa, 255
Anisimov, 61
Antipov, Iakov, vezi Tkacenko, Pavel
Anton, Nicolae, 130
Anton, Safoiu, 130
Antonescu, Ion, **6**, **7**, **44**, **44**, **50**, **50**, **92**, **101**,
106, **106**, **129**, **129**, **135**, **135**, **138**, **187**,
187, **191**, **255**, **263**, **263**
Antonescu, Mihai, 187
Antonov, Aleksei Innokentievici, **163**, **184**
Antrop, Chirill, 232
Apollonov, Arkadi Nikolaevici, **15**, **154**, **154**,
161, **162**, **163**, **164**, **165**, **167**, **169**, **172**,
179, **180**
Apostol, 105
Apostol, Constantin, 53
Apostol, Petru, 130
Apostol, Vasile Gherasim, 102
Apostolache, Pavel, 138
Ardeleanu, 255
Ardeleanu, Aurel, **53**, **100**, **101**, **101**
Arefiev, 58
Arensdrorff, Hans-Adolf von ~, 78
Argetoianu, Constantin, **135**, **135**
Arghire, Paul, **128**
Arhipov, 58
Aristotelov, 80
Arkadiev, Dmitri Vasilievici, **220**, **220**, **262**
Armășescu, Prim, 53
Arnoldi, **160**
Arsene, Constantin, 100
Artemiev, 109
Așteleanu, Valeri Ananie, 141
Averescu, Alexandru, 135
Averianov, A.N., 224
Avramescu, Gheorghe, **75**
Axinia, Ion Vasile, 126

* Trimitările sunt la numărul documentului. Cifrele marcate cu caractere îngroșate fac trimitere la note. Nu au fost indexate „Studiul introductiv”, „Nota asupra ediției” și anexa documentară.

B

- Babici, 132
Baboț, Constantin Semen, 157
Badea, Marin, 53, **53, 101**
Badiu, 130
Bajanov, 6
Balaban, 87, 88
Balmasov, 16
Balon, 130
Balșianu, Ioan, 53
Bamler, Rudolf, 260
Baranov, 61
Baranov, P., 269
Barcan, 249
Barna, Ștefan Mihai, 47
Barnoschi, D.V., **187**
Barte, Vasile Gheorghe, 47
Baskov, 148, 157
Battisti, Emilio, 99
Bădărău, 176
Bădilă, Soare, 130
Bălan, Vasiliu Ivanovici, vezi Stancu, Aurel
Bălăceanu, Manolache, vezi Bălăceanu,
Emanoil (Manolache)
Bălăceanu, Emanoil (Manolache), 187, **187**
Bălașoiu, Ion, 97
Bălșeanu, Niculae, **11**
Băltărețu, Vasile Matei, 130
Băncilă, Andrei Ștefan, 249
Băniș, 113
Bărbieru, 196
Bârlădeanu, Alexandru, 160, **160**
Beaverbrook, Max Aitken, Lord ~, 187
Bediuh, **40, 41, 41, 47**
Behleanu, Vasile, 255
Behtin, 133
Beidik, 137
Belciu, Dumitru Constantin, 113
Beliakov, 154
Beliavskaia, 170
Belîh, 256
Belokoskov, 109, 184, **184**
Belov, Andrian Matveevici, 132, 140, 146
Bender, Constantin, 255
Benedikt, Elemir Mor, 126
Beniuc, Mihai, **244**
Berenzon, Laza Izrailevici, 35, **35**
Beresniov, 153
Berezin, 82
Beria, Lavrenti Pavlovici, **7, 10, 10, 13, 14, 20,**
44, 48, 55, 56, 65, 65, 73, 75, 79, 112,
127, 129, 129, 133, 133, 135, 140, 150,
154, 154, 158, 161, 162, 164, 182, 184,
185, 188, 192, 193, 193, 195, 196, 196, 201,
203, 217, 221, 242, 246, 260
Berindei, Ion Petre, 85, 130
Berkirhert, 16
Beznă, Dumitru, 232
Bianco, Vincenzo, 60, **60**
Bingchang, Fu, **187**
Birac, Ludvig, 47
Biriukov, Nikolai Vladimirovici, 85, **85, 176**
Biriuzov, Serghei Semionovici, 161, **161, 162**
Bismarck, Otto von ~, **187**
Bleguț, **113**
Blaherov, 159
Boca, Ion, 78
Bocikov, Viktor Mihailovici, 140, **140, 220**
Bodică, Gheorghe Preda, 47
Bodilo, Soare, vezi Bădilă, Soare
Boehme, Franz, 260
Boevici, Aleksei Feodorovici, 52, **52, 95**
Bogdanov, 142
Bogdanov, Fiodor Petrovici, 239, **239**
Bogomaz, V.T., 113
Boie, Artur, 78
Boițov, 249
Boldescu, 138
Bolek, vezi Kasman, Leon
Borde, Dinu, vezi Petrescu, Dumitru
Borisoglebski, Evgheni Ivanovici, 219, **219,**
231, 238, 243, 243
Borisov, A.D., 224
Borșanu, Dumitru Vasile, 47
Borșciov, Timofei Mihailovici, **17, 17**
Bota, Stelian, 130
Boțeanu, Nicolae, 47
Boțezatu, Ion, 47
Bovîkin, 171
Braghilevski, Grigori Aronovici, 98, **116,**
121, 122
Braikovici, Serghei, 99
Brand, 257

- Bratan, Marin Ion, 249
 Bratu, Gheorghe Dumitru, 249
 Bratu, Ion Nicolae, 113
 Brauer, German Samuel, 126
 Braverman, Isidor Bernard, 126
 Brătescu, Constantin Ion, 99, 135, 181, 183, 221, 222
 Brătianu, Constantin (Dinu), I.C., 48, **48**, 50, 243
 Brătianu, Gheorghe, 135, **135**
 Brătianu, Ion C., 48
 Brătianu, Ionel I.C., 48, **48**, 187
 Brătianu, Vintilă I.C., **48**
 Brâncu, Zina, vezi Grinberg, Haia
 Bredel Willi, 91, **91**
 Brezianu, Ionel, 53
 Brișcaru, V.T., 113
 Bronnikov, Aleksei Nikolaevici, 183, 189, 201, 213, 220, 224, 239
 Brunov, 165
 Bucur, Gheorghe Gheorghievici, 141
 Buda, Aleksandr Petrovici, **27**
 Budincea, Gheorghe Vasile, 47
 Budionnii, Semion Mihailovici, **129**
 Buga, Vasile, **75**
 Buharin, Nikolai Ivanovici, 176
 Bujor, Ștefan, 187, **187**
 Bulanov, P., 270
 Bulganin, Nikolai Aleksandrovici, **184**, **260**
 Bunco, Mario Angelo, 113, **113**
 Burcă, Mihail, 45, **45**, 100
 Burduanu (Burdușanu, Burdujanu), 146, **146**
 Burhart Artur Ion, 251, **251**
 Burîș, Gheorghe, **128**
 Burîkin, 16
 Burîțev, Mihail Ivanovici, 9, **9**, **100**, **131**
 Busîghin, 255
 Busse, Theodor, 260
 Butoi, Dumitru, 128
 Buzatu, Dumitru, 16
 Buzoianu, Ion, 53, 100, **100**, **101**
 Bühle, Heinz, 76
- C**
- Cajban, Dumitru Teodor, 114
 Caliniuc, Toma Ion, 128
 Calotescu, Sabin Ion, 251, **251**
 Cambrea, Nicolae, 78, **78**, **92**, 100, 101, **101**, **105**, 109, 127, 129, 138, 146
 Cameniaș, Ivan Dmitri, 126
 Camerzan, Teodor, 97
 Cancel, Gheorghe, 76
 Cantor, Franz, 130
 Canțăr, Ioachim, 78
 Captaru, Dumitru, 53
 Capusta, Vasile Mihail, 126
 Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, 187
 Carol al II-lea, rege al României, 135, **135**, 187, **187**
 Cauneac, Eftilei Eftileevici, 113, **113**
 Cazacu, Ion, 130
 Cazacu, Nicolae, 130
 Călin, Gheorghe Constantin, 47
 Călin, Ilie, 176
 Călinescu, Armand, 135, **135**
 Călinescu, George, **187**
 Călugăru, Ion, 255
 Căprăroiu, 130
 Cătăescu, Alexandru, 50, **50**
 Cătelu, Toma, 47
 Câmpeanu, Ilie N., 255
 Câmpeanu, Valeriu, 100, **101**, **106**, 109
 Cârlig, Iustin, **11**
 Ceaikina, Elizaveta (Liza) Viktorovna, 255
 Ceaușescu, Nicolae, **160**
 Cecan, 105
 Ceci, Otto, 257
 Cekaev, I.K., 97, 108
 Cekmarev, 170
 Cerepanova, A., 35
 Cerevichenko, Iakov Timofeevici, 129
 Cerneanu, Ion, 78
 Cerniahovski, Ivan Danilovici, **129**
 Cernîșev, Vasili Vasilievici, 1, **1**, 28, 133, **141**, 164, 172, **188**, **192**, 194, 196, 198, 201, **201**, 206, **211**, 212, 213, **213**, 214, 228, 232, 236, 238, 242
 Cernoian, 105
 Cernoianu, Ioan, 53, **53**
 Cernomorov, 170
 Cesu, Vasile Alexandru, 126
 Cetverikov, 109
 Chihaia, Constantin Gheorghievici, 113
 Chiriac, Dumitru Negru, 157
 Chirică, Enache, 130
 Chirilă, Ion, 130
 Chirilă, Iosif Eugen, 249
 Chiriteșcu, **101**

Chișu – Dima

- Chișu, Teodor Gavril, 130
Churchill, Sir Winston, **44, 187**
Cibu, Ion, 100
Ciculescu, 105
Ciczi, Lászlo Lászlo, 126
Cinculescu, Nicolae, 53
Ciobanu, 92, 101, **101**
Ciobanu, Constantin Grigore, 113, **113**
Ciocan, Ioan, 53
Ciocîrlan, Ion Nicolai, 47
Ciocler, M., 160
Ciofu, Gheorghe, **128**
Cionade, Constantin Dumitru, 47
Cioran, Constantin, 78
Ciorică, Pompiliu, 255
Cirkov, 86, **213**
Ciugunin, 256
Ciuiianov, 65
Ciuikov, Vasili Ivanovici, 260, **260**
Ciuksin, 170
Ciuperescu, Panait Gheorghe, 250, **252**
Ciurea, Alexandru Ion, 249
Clepsa, Aurel, 255
Codreanu, Ion, 93, **93**
Codreanu, Ion Ion, 251, **251**
Cojan, Ioan, 53
Cojban, Nicolae, 130
Colfescu, Vasile, 53
Colin, Dumitru (Ivaniuc), vezi Coliu, Dumitru
Coliu, Dumitru, 100, **100**
Cone, Gheorghe, 76
Constantinescu, 138
Constantinescu, Alexandru, 255
Constantinescu, Dumitru Nistor, **251**
Constantinescu, Gheorghe Constantin, **251, 251**
Constantinescu, Mihai, 130
Constantinescu, Nicolae, 255
Constantinescu, Petre, 53
Constantinide, Constantin Gheorghe, 250, **251, 252**
Constantiniu, Florin, **187**
Contescu, Constantin, 44, **44**
Corneanu, Ștefan, 47
Coroca, Ștefan Vasile, 47
Costache, Ion, 255
Costăchescu, Gheorghe Iordan, **102**
Coșeru, Ion, 130
Cotae, Eugen Gheorghe, 255
Cotae, Gheorghe, 255
Cotoșman, Gheorghe, 130
Crăciun, Constantin, 87, 255
Crăciun, Dana, 187
Crăciunescu, Nicolae Ion, 89
Crețu, Marin Vasile, 130
Criscu, Ion, 130
Cristea, Solomon Solomon, 130
Cristea, Teodor, 130
Curcă, Ilie, 263
Cureraru, Bencea Constantin, 102
Curtachi, Stelian Constantin, 108
Cuza, Alexandru C., 187, **187**
Cuza, Alexandru Ioan, 187, **187**
Czernin, Ottokar von ~, 187

D

- Dahau, Drimmel, 132
Daniels, Alexander Edler von ~, 99
Danilenko, 176
David, G.I., 113
Davidenko, 8
Davidescu, Gheorghe, **44, 44**
Davîdov, 228
Dănică, Constantin Nicolae, 126
Dăscălescu, Gheorghe, 130
Deboi, Heinrich-Anton, 99
Decănescu, 117
Deciu, Constantin, 53
Dedno, Nicolae Vasile, 126
Deji, Fredis, 257
Dekanozov (Dekanozishvili), Vladimir Gheorghievici, 203
Delegan, Pavel Dmitri, 126
Demidov, Aleksei Petrovici, 32
Denisov, Ivan Stepanovici, 94, 102, 103, 107, 111, 119, 121, 129, 196, **196, 210, 226, 230, 247, 248, 267**
Derjavin, N.K., 235, 239
Desimani, 78
Desző, Lászlo, **75, 75**
Dețcar, Marian, 130
Diaconescu, Constantin, 130
Diamandi, Teodor, vezi Diamant, Teodor
Diamant, Teodor, 187, **187**
Dianșov, 61
Didenko, A.I., 224
Dima, Constantin Oprea, 126

Dimitriu, N., 105
 Dimitriu, Romulus (Romelius) Sava, 99, 135, 181, 183, 184, 189
 Dimitrov, Gheorghe Mihailov, 6, 9, 13, 13, 21, 21, 25, 50, 50, 60, 60, 129, 131, 160
 Dinescu, Ștefan, 53
 Dinu, Gheorghe, 47
 Dinulescu, Anton Ion, 85, 130
 Dibu, 176
 Djusti, Maria Tereza, vezi Giusti,
 Maria Teresa
 Dmitriev, căpitan, 140
 Dmitriev, locotenent-colonel, 126
 Dmitriev, maior, 148
 Dmitriev, V.I., 193, 193, 195
 Dobre, Florica, 45, 48
 Dobrogeanu-Gherea, Constantin, 187
 Dobrov, 74
 Dogaru, Ion Gheorghe, 114
 Dogaru, Mihail Gheorghe, 8
 Domșa, Cicerone, 53, 105
 Dona, Ion, 143
 Doncea, Constantin, 100, 100
 Doneșcu, 44
 Dorfman, A.A., 97, 108
 Draganov, I., vezi Stefanov, Boris
 Dragomir, 176
 Dragomir, Ion, 130
 Dragomir, Ștefan Gheorghe, 130
 Drăgan, Gheorghe Marin, 114
 Drăgănescu, 257
 Drăghici, Florea Gheorghe, 47
 Drebber, Mauritz von ~, 99
 Dridzo, Solomon Abramovici, vezi Lozovski,
 Solomon Abramovici
 Droganov, vezi Stefanov, Boris
 Drozdov, 174
 Dubrov, 74
 Dulceanu, Vasile Nicolae, 130
 Dumănescu, Ion Ion, 126
 Dumitache, Iancu Gheorghievici, 113
 Dumitrașcu, Mihail, 130
 Dumitrescu, 105
 Dumitrescu, Cezar, 78
 Dumitrescu, Constantin, 53
 Dumitrescu, Eugen, 78
 Dumitrescu, Gheorghe Mihai, 251
 Dumitrescu, Ion Mihail, 251
 Dumitrescu, Mihail, 76

Dumitrescu, P., 255
 Dumitrescu, Vasile Radu, 130
 Dumitriu, Nicolae, 53
 Dumitriu, Savel, 78
 Dumitru, Constantin Petre, 126
 Dumitru, Constantin Ștefan, 47
 Dumitru, Florea, 128
 Dumitru, Luca, 44, 44
 Dumitru, Nicolae, 130
 Duțu, Alexandru Mihail, 47, 48
 Duțu, Gheorghe, 53
 Dvoirin, 108
 Dziuba, 159

E

Echel, Martin, 255
 Echer, Ferdinand, 130
 Eden, Sir Anthony, 187
 Edesov, 170
 Efremov, 154, 161, 169, 177
 Efremov, A.P., 122
 Efremov, M.G., 129
 Ehrenburg, Iliia, 255
 Elatanțeva, 170
 Elena, regină a României, 135
 Emelianov, 170
 Enache, Gheorghe Gheorghe, 108
 Enachi, Gheorghe, 130
 Ene, Costache, 130
 Ene, Gheorghe, 11
 Enea, Vlad, 130
 Eneke, 260
 Engelbert, 257
 Engels, Friedrich, 255
 Eni, Sandu Drăgu, 130
 Entin, Ilia Efimovici, 75, 91, 132, 136,
 140, 141
 Enuță, Nicolae, 255
 Eredi, Lajos, 243
 Eremescu, Ion Ion, 141
 Eremia, Ion, 100
 Eriomenko, Andrei Ivanovici, 129
 Eşutkin, D.V., 244
 Euler, 128
 Evdokimov, Ivan Illarionovici, 70, 104
 Evert, Iuliu, 53

F

Fadeev, 164
Farcaș, Grigore, 255
Farkas, Lászlo, 243
Făgărășanu, Dumitru, 53
Fecioru, 146
Fecioru, Petru Ion, 126
Fedotov, Pavel Vasilievici, **32**
Feierstein, 146
Felix, A., 257, **257**
Feodorovna, Tatiana, 255
Ferdinand I, rege al României, 44, **44**
Feze, 115
Filikov, A.F., 97, 108
Filip, Vasile Constantin, 126
Filipescu, Leone (Leonte), 187, **187**
Filippov, Taras Filippovici, 232, 233, 237, 239,
243, 245, 250, **251**, 252, 253, **254**
Floca, Arhip, 50, **50**, 100, **100**, **101**
Florea, Dumitru, **128**
Florea, Gheorghe Alexandru, 130
Florea, Nicolae, 130
Florescu, Aurel Alexandru, 251, **251**
Florescu, Radu Alexandru, 44, **44**
Försterling, Paul, **13**, 21, **21**
Fortușenko, 194
Franco, Francisco, 260
Frânculescu Ion, 78
Frângulescu, Ioan, 53
Frenchel, Rudi A., 113
Frimu, Ion Costache, 187, **187**
Frolov, 16
Fruntelată, Ion, **25**
Fugger, familia ~, 187
Funke, 132

G

Gafencu, Grigore, **135**
Gagarnițk, 69
Galandauer, Gheorghe Micșo, 126
Gaman, Gheorghi Mihail, 113, **113**
Gane, Constantin, 255
Gane, Grigore, 170
Garmaș, Daria, 155
Gaulle, Charles de ~, 134, 137
Gavriil, 130
Genoveanu, Gheorghe, 53

Georgescu, 243
Georgescu, Mihai Vasile, 130
Gerő, Ernő, 91, **91**
Gevani, Ion, 243
Ghelmegeanu, Mihai, **135**
Gheordeac, Ivan Ștefan, 126
Gheorghe, Constantin, 151
Gheorghe, Mihail, **135**
Gheorghe, Nicolae Vasile, 126
Gheorghiu, Teodor, 53
Gheorghiu-Bujor, Mihail, 187, **187**
Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 240, 255, **255**
Ghețea, Alexa Dumitru, 47
Giura, Teodor L., 255
Giusti, Maria Teresa, 70
Gladkov, Mihail Alekseevici, 251, 258
Gluškova, 70
Goberman, M.E., 11, **51**, **61**
Gocuceanu, Andrei, 130
Gofman, Ioahim, vezi Hoffman, Joachim
Goga, Octavian, 187, **187**
Gogoșa, **128**
Goia, Ion, 97
Goinea, 130
Goldring, Margerid Avram, 126
Golenkov, 80
Golikov, Filipp Ivanovici, 109, **129**, 184, **184**,
203, **203**
Goloborodko, 170
Gololobov, 214
Golovenko, 41
Golubev, Konstantin Dmitrievici, 190
Gope, Maks Gustav, 156
Gorbacevski, Serafim Vitolidovici, **234**
Gorbatiu, Ivan Markovici, 154, **154**, 161,
162, 163, 164, **167**, 179
Gorbenko, Ivan Ivanovici, 262
Gordov, V.N., **129**
Gorelikov, M.G., 257
Goreşinin, K., 269
Gorgas, 130
Gorina, O.L., 224
Gorina, T.L., 224
Göring, Hermann, 187
Gorki, Maksim, 255
Gornea, Vasile, 257
Gornostaev, Iakov Filipovici, 213, **213**, 220,
238, 262
Gorodnițki, 89, 90, **90**

- Gorohovski, 159
 Govorov, 176
 Grădinaru, Victor, 130
 Grecea, Ion, 187
 Greceniuc, Ștefan Vasile, 126
 Grecu, Ion, 176
 Grecu, Victor Gheorghe, 130
 Grez, Rudolf, 60, **60**
 Gribovschi, Arcadie Teodor, **102**
 Gricenko, **165**
 Grigoriev, A.S., 39
 Grigoriu, Mihai Alexandru, 126
 Grinberg, Haia Solomonovna, **50**, 160, **160**
 Grîsciuk, 84, 86
 Grîsciukom, 257
 Grîșco, Vasile Vasile, 126
 Grivșin, 115
 Grocea, 187
 Gromîko, Andrei Andreevici, **265**
 Groza, Petru, **48**, 212, 215, 255, **255**
 Guliaev, Panteleimon Vasilievici, 45, **45**
 Gunko, 170
 Guranda, 255
 Gureț, Vasile, 130
 Gusakov, 176
 Gusev, 150, 214, 217, 224, 235, 261
 Guzev, Vasili Feodorovici, 155

H

- Haes, István, 243
 Haikin, N., **14**
 Haitari, Dumitru, 128
 Halekian, 89
 Hanisch, Eugen, **13**
 Haralambie, Nicolae, 100
 Haralampiev, **248**
 Haritonov, 170
 Harriman, Averell, **187**
 Hategan, Vasile Victor, 47
 Haupt, Otto Mircea, 53, 78, **78**, 105, **105**
 Haustov,V.N., 127
 Havel, M.L., 113
 Heif, Andrich, 134
 Heitöpi, Tibór Miklós, 243
 Heitz, Walter, 99, **189**, 198
 Herescu, Constantin, 53
 Herrnstadt, Rudolf, 91, **91**
 Himmler, Heinrich, **129**
- Hitler, Adolf, 5, 7, **7**, 44, **44**, **129**, 134, 170, 187, 243, 255, 257, 263
 Hodas, Nikolai Iosifovici, **27**
 Hoffman, Joachim, **205**
 Hohlov, Ivan Ivanovici, **10**, 16
 Horthy, Miklós, 243
 Hosking, Geoffrey, **187**
 Hoștiuc, Andrei Ion, 47
 Hoța, I., 255
 Hruliov, Andrei Vasilievici, 109, 161, **161**, 184, **184**, 193, **193**, 236
 Hudiakov, Vladimir Stepanovici, 99, **99**, 139, 140, 259
 Hull, Cordell, **187**
 Huțan, 255
- I., Ion, 255
 Iakovenko, 262
 Iakovet, Mihail Arsentievici, 112, 137, **141**, 149
 Iakovlev, Aleksandr, 109, 184
 Iakubenko, 38, 40
 Iancu, Nicolae Constantin, 126
 Ianțen, Nikolai Frantevici, 25, **25**, 60, **60**
 Iaroslavskaja, Eva, **18**
 Iconaru, Mihai, 128
 Ilicev, 159, 211
 Ilie, Nicolae Ștefan, 82
 Ilie, Toma Nicolae, 130
 Iliescu, 50
 Ilin, 132
 Ilisei, Ion Vasile, 113, **113**
 Imbreia, Gheorghe, 130
 Ioanițescu, Constantin, 53
 Ioa, Victor, 97
 Ionescu, Constantin, 53
 Ionescu, Cristea, 53
 Ionescu, Gheorghe, 176
 Ionescu, Ion, 78, 130
 Ionescu, Lazăr, 100
 Ionică, Gheorghe, 255
 Ioniță, Pavel, 155
 Ionov, Piotr Grigorievici, 80, **80**, 129
 Iorce, Leon, 130
 Iordănescu, Aurel Gheorghe, 156
 Iorga, Nicolae (Niculae), 92
 Ioșca, Ion, 130

Ipsilanti – Kotlear

- Ipsilanti, Alexandru, 187
Islamov, Tofik Muslim, 255
Istomin, A., 41
Iudin, 159
Iuhimovici, **185**
Iurkov, 16
Iuriev, **185**
Iusicev, Ivan Semionovici, 70
Ivanov, 16, **16**, 40, 71, 104, 114, 117
Ivanov, Mefodi Nikolaevici, 126
Ivănescu, Gheorghe, 130
- J**
- Jadobin, Aleksandr Tihonovici, 44
Janowski, vezi Kasman, Leon
Jdanov, Andrei Alkesandrovici, 218, 242, 246, 255
Jeles, Petre, 53
Jiavgu, 187
Jidovlenkov, 114, **159**
Jijnevski, Henric, 91
Jinkin, A.N., 76
Jitenev, I.M., 128
Jitomirski, 6
Jmurov, A.A., 38
Jorov, I. Ia., 224
Jugaru, T.G., 113
Jukov, Gheorghe Konstantinovici, **129**
- K**
- Kadîşev, Filipp Iosipovici, 8, **8**, **10**, 38, 39, 40, 47
Kaganovici, Lazar Moiseevici, 109, **260**
Kajizuka, Ryuji, 260
Kaiurov, 217
Kaliaghin, 109
Kalinnikov, 85, 140
Kalmanovici, G.I., 58
Kamenev, Lev Borisovici, 176
Kamenev, P.A., 235, **239**
Karanadze, G.T., 89, 90
Kardakov, **213**, 256
Kareev, 16
Kariakin, 172
Karpuhin, Feodor Ivanovici, 74, 80, 140
Kasman, Leon, 60, **60**
- Kaspruk, I.P., 224
Kaçman, R.D., 224
Kaučki (Kautsky), Karl, 187
Kawashima, Kiyoshi, 260
Kazurov, 170
Kenik, 134
Kerjer, 243
Kertés, István Migai, 126
Kii, Aleksandr Filatovici, **10**, **14**, **29**, **67**
Kirianov, A.P., 224
Kiriuşin, 164
Kiseliov, 142
Klevakina, 176
Klîkov, 61, 251
Kobulov, Amaia Zaharovici, 67, **67**, **209**, 211, 211, 215, 232, 262, 268
Koch, Georg, 97
Kocikin, 80
Kojevnikov, 154, **165**
Kokşaev, Vasili Ivanovici, 61, 82
Kolaciov, 170
Kolandı, 189
Kolbasa, 170
Koleadko, 199
Kolev, Dimităr, vezi Coliu, Dumitru
Koltîșev, 32
Komsa, 148
Konasov, Viktor Borisovici, **2**, **217**
Konev, Ivan Stepanovici, **129**
Konstantinov, 249
Konstantinov, Tihon Antonovici, **109**
Kopelianski, 44
Kopelman, 97
Korbea, 187
Kordiukov, 176
Korenciuk, 126
Korfes, Otto, 99
Korneev, Ivan Ivanovici, 170
Korolenko, 113
Korotkov, 154, **165**
Korposz, Iánós Iánós, 126
Korşunovka, 114
Kosîghin, Aleksei Nikolaevici, 254, **254**
Kosmodemianskaia, Zoia, 255
Kossoi, Avram Iosifovici, 6
Kostenko, **41**
Kostîciov, 152
Kotlear, **25**

- Kóvács, Árnold Ándras, 126
 Kóvács, Sándor, 243
 Kovaliov, Ivan Vladimirovici, 161, 184, **184**, 193, **193**, 195
 Kozlov, D.T., **129**
 Kramin, A.T., 76
 Krantz, 257
 Krappe, Günther, 260
 Krastin, 140
 Kravet, 16
 Krivenko, Mihail Spiridonovici, 10, **10**, 15, 17, 35, **83**, 192, 203, 207, 211, **211**, 214, 218, 220, 222, 223, 225
 Krivonos, 255
 Krîlov, Porfirii, **255**
 Krîstob, 197
 Krontovskaia, M.K., 224, **224**
 Kruglov, Serghei Nikiforovici, 69, **69**, 71, **72**, **74**, **75**, **79**, 80, 83, 94, 96, 104, 110, 124, 133, 134, 147, **147**, 249, **249**, 150, 159, 182, 185, 205, 207, 210, **210**, 211, **211**, **212**, **212**, **213**, 215, 216, **217**, 218, 219, 220, 221, 224, 228, 229, 231, 232, 238, 242, 243, 246, 248, 253, 260, 262, 269
 Krujkov, Vladimir Semionovici, 6, **6**, **7**
 Kruli, 32
 Ksid, Olga, 44
 Kudreavtev, 140
 Kufer, Paul, **128**
 Kukunova, Lidia, 91
 Kuleş, P.S., 197, 224
 Kumendorf, Johann, 218
 Kun, Béla, **21**, **50**, **187**
 Kuprianov, Mihail, **255**
 Kurella, Alfred, 91, **91**
 Kuriaci, 243
 Kurilski, 256
 Kurocikin, P.A., **129**
 Kutakov, 16
 Kuzmin, 6, **8**, 159
 Kuznețov, **25**
 Kuznețov, Aleksei Aleksandrovici, 218, 224
 Kuznețov, Feodor Iosipovici, 129, **129**
 Kuznețov, Vasili Gheorghievici, **66**
- L
- Lascăr, Mihail Constantin, 48, **48**, 135, 183, 184, 189
 Lattmann, Martin, 99, 157
 Lavrentiev, 16
 Lavrișcev, Aleksandr Andreevici, 191
 Lavrov, Aleksandr Dmitrievici, **239**
 Lazăr, Gheorghe Alexandru, 47
 Lazăr, Gheorghe Matache, 130
 Lăzărescu, 255
 Lenin, Vladimir Ilici, **129**, 134, 187, **187**, 231, 255, 260
 Lenski, Arno von ~, 99
 Leonov, Leonid Maksimovici, 255
 Leonte, Leon Vasile, 126
 Leoveanu, Gheorghe Emanoil, **102**
 Lesakov, V., 255
 Leșcenko, P.D., 236
 Leșuk, **185**
 Leța, Nikolai Vasilevici, 156
 Leverentz, 257
 Levinte, Gheorghe, 100, **101**
 Levitki, Robert A., 220, **220**, 223, 235
 Leyser, Hans-Georg, 99
 Liabis, Tasia, **160**
 Lihodeeva, 134
 Likareț, 44
 Linikov, 74
 Lintă-Şestakovski, N.V., **209**
 Lisovski, D.I., **248**
 Litvinov, Maksim Maksimovici, **63**
 Litvinov, T.T., **95**
 Livențov, 89, 90
 Livșit, 114
 Lîseciko, 128
 Loghin, Leonida, **48**
 Lopuhov, 174
 Loscabadiu, Iosif, 117
 Lovinescu, Gheorghe, 53
 Lozanov, 16
 Lozovski, Solomon Abramovici, 212, **212**, **213**
 Luca, Vasile, 100, **100**, **160**
 Luchiniuc, Rudolf Gheorghe, 126
 Ludendorff, Erich, 187
 Lugovskoi, P.E., 224
 Luká, László, vezi Luca, Vasile
 Lungu, Grigore, 78
 Lupa, Alexandru Ion, 113, **113**
 Lupașcu, Constantin, 255
 Lupu, Florea Ion, 126
 Lupu, Vasile, 151
 Luscan, Mina, 53

M

- Madgearu, Virgil, 92
Maevski, M.M., **224**
Magnus, Erich, 99
Maharadze, E.D., 224
Mahle, Hans, 21, **21**, 91
Maia, 156
Maiorov, 176
Mairko, A.I., 224
Makarenko, 211
Makarii, Boris Andreevici, 156
Makeceev, 142
Makov, P.K., 208, 209, **209**, 224
Malenkov, Gheorghe Maksimilianovici, 260, **260**
Malik, Iakov Aleksandrovici, 269
Malinici, Dumitru Ion, 113, **113**
Malinovski, Rodion Iakovlevici, 161, **161**, 162, 164, 255
Malîșev, 173
Malkov, **139**, **185**
Maltopol, Mihail, 96, 100, **100**, **101**, **105**, 138, **138**
Mamulov, **188**
Manișina, **257**
Maniu, Iuliu, 50, 135, **243**
Manole, Manole H., 100
Manuilski, Dmitri Zaharovici, 7, **7**, 91, **92**, **106**, **109**, 118, 125
Marian, Gheorghe Constantin, 47
Marian, Nicolae, 97
Marianovski, 249
Maric, Nicolae Ștefan, 130
Marin, Badea, 100, **100**
Markeev, Mihail Ivanovici, 75, **75**, 85, 150
Markvocin, V.V., 44
Marșak, 255
Martin, Gelu, 255
Martinet, **119**
Marx, Karl, 187, **187**, 255
Maslennikov, Ivan Ivanovici, 3, **51**, **129**
Masteriuc, 176
Maşa, 156
Matache, Alexandru, 53
Matias, 263
Matieș, Ermil, 53
Matris, Gheorghe, 263
Matsumura, Tomokatsu, 260
Matus, A.D., 224
Mavrocordat, Constantin, 187
Max, **113**
Maxim, Scarlat Alecu, 130
Mazarini, Nicolae Ioan, 48, **48**, 135, 181, 183, 221, 222
Mazilu, Emil Ion, 47
Mănulescu, Ion, 176
Mărculescu, Radu, **63**
Mărdărescu, Ion Atanase, 251, **251**
Mărgineanu, Liviu, 53
Măturuș, 130
Mânulescu, Vasile Nicolae, 113, **113**
Mânzăraru, Vasile, 255
Mâță, Alexandru, 91, **91**, 93, 100, **101**, **109**
Media, Crăciun, 141
Medvedev, 173
Medvedev, D.A., 224
Medvedski, **213**
Mehlis, Lev Zaharovici, 7, **7**, **129**
Melah, Jugan Richard, 114
Melinte, Dumitru Gheorghe, 113, **113**
Melintescu, Ion, 130
Melmak, 257
Melnik, 205
Melnik, Kondrat Semionovici, **129**
Melnikov, Nikolai Dmitrievici, 109, 110, 125, **125**
Meltiuhov, Mihail, **187**
Merețkov, Kirill Afanasievici, **129**
Merkulov, Vsevolod Nikolaevici, 17
Merț, Ion, 130
Mesici, Marko, 134
Meteica, 134
Micu, 130
Miculu, 130
Mihai, Gheorghe Constantin, 108
Mihai, Teodor Teodor, 126
Mihai I, rege al României, 135, **187**, 249
Mihai Viteazul, 187
Mihail, 44
Mihail, Gheorghe, 136, **136**
Mihailović, Dragoljub Draža, 260
Mihalache, Ion, 48, **48**, 135
Mihalache, Marin, 100, 255
Mihalachi, Ilie, 130
Mihasev, I.T., 113
Mihăileanu, A., 197
Mihăilescu, Alexandru Marin, **102**

- Mihăilescu, Gheorghe Ștefan, 126
 Mikojan, Anastas Ivanovici, **260**, 269
 Mikriukova, M.A., **20**, **27**
 Milea, Gheorghe Constantin, 90
 Minaș, Nicolae, 90
 Mircea cel Bătrân, 187
 Mircea, Nicolae Nicolae, 130
 Mirea, Ștefan, 176
 Mirică, Dumitru, 47
 Mironova, K.K., 11
 Misargiu, 130
 Mișca, Ion Ion, 126
 Mitrișov, S.T., **37**
 Mizin, I.G., 128, **128**
 Mladinovici, Ion Gheorghe, 108
 Mocanu, Constantin, 130
 Mocanu, Radu, **265**
 Mocanu, Ștefan, 130
 Mocealov, 136
 Mociarnic, Andrei Andrei, 126
 Mocineanu, Gheorghe Manole, 126
 Molcianova, O.P., **28**
 Moldovan, Vasile, 130
 Moldoveanu, Nicolae Constantin, 126
 Molfi, 176
 Molintescu, 130
 Mologa, 263
 Molotov, Viaceslav Mihailovici, **129**, 158, **181**,
184, **187**, 190, **205**, 207, 212, 216, **217**,
 228, **228**, **240**, 242, **243**, 246, 248, 255, **255**
 Momir, 176
 Moraru, Anton, 130
 Morghenstern, **160**
 Moruzan, Ilie Mihai, 130
 Motrevici, Vladimir Pavlovici, **17**
 Mroțec, 130
 Muchi, Nicolae Nicolae, 126
 Muica, Neculai, 78
 Müller, Friedrich-Wilhelm, 260
 Müller, Fritz Mihai, 249
 Munteanu, 243
 Munteanu, Gheorghe, 138
 Munteanu, Ion, 130
 Muraško, Galina P., **181**, **243**
 Mussolini, Benito, 257
- Nasedkin, Viktor Grigorievici, 10, **10**, 15
 Naumov, Vladimir Petrovici, 127, 181
 Nădejde, Ion, 187
 Nechita, Gheorghe, 100
 Nedelcu, 130
 Nedelea, Adela (Savu), **68**
 Nedelea, Ion Ion, 117
 Nedelea, Savu Florea, 68, **68**, 99, 135,
 181, 183
 Nedu, Alexandru, 249
 Negoită, Vasile Marin, 25, **25**
 Negruță, Eva, **160**
 Neica, Ion, 76
 Nekrasov, Mihail Petrovici, 140
 Nemirovski, I.A., 122
 Nersonal, 170
 Netejoru, Gheorghe, 215, **215**
 Nevolin, Aleksandr Fadeevici, 61
 Nichiforencu, Gheorghe, 47
 Nicolae, Ilie Ștefan, 82
 Nicolae, principe al României, **135**
 Nicolaidi, Grigore, 53
 Nicolescu, George, 44
 Nicolschi, Wanda, **18**
 Niculescu, 255
 Niculcea, Constantin, 114
 Niculescu, G., 84
 Niculescu, Ion, **100**
 Niculescu, Nicolae, 130
 Niculescu, Ștefan, 176
 Nikitin, 152
 Nikolaev, **185**
 Nikolai al II-lea, împărat al Rusiei, **187**
 Niță, Ioan Constantin, 113, **113**
 Niță, Petre Ilie, 126
 Noga (Moga), Mircea Ion, 130, **130**
 Norenko, **58**
 Nóska, István Mátiás, 126
 Noskova, Albina Feodorovna, 181
 Novikov, Aleksandr Stepanovici, 78, 105, **105**
 Nuda, Nicolai Ion, 47
 Nuță, Gheorghe, 243

O

- Oancea, Nicolae Alexandru, 126
 Obrucinikov, Boris Pavlovici, 219, **219**
 Oighenstein, 115
 Oighenștein, Leova, vezi Răutu, Leonte

N

- Nagy, Ferencz, 243, **243**
 Nak, Josef Josef, 156

Olaru, 130
Olteanu, 117
Onofrei, Constantin, 53
Onofrei, Vasile Ioan, 114
Oprea, Alexandru Vasile, 126
Oprea, Ștefan, 130
Opriș, Vasile, 130
Oprița, Nicolae, 130
Ordan, 44
Orlov, 211
Osnaci, 249
Ostafeiciuc, Nicolae Dumitru, 255
Ostanin, 170
Ostrîi, 145
Ostroverhov, 80
Oșanski, 159
Oșcepkov, M.P., 122,
Otetea, Andrei, **187**

P

Pál, Csatós, 243
Panait, Nicolae, 47
Paniș, D.I., 113
Pankratov, 170
Pantazi, Nicolae, 53
Paraschivescu, Gheorghe Elefterie, 251, **251**
Parfionov, Vladimir Elizarovici, 122
Pascolini, Etelvoldo, 99
Pastia, lordache, 100, **100**
Pașenko, 154
Pașennaia, Vera, 255
Patolicev, Nikolai Semionovici, 218
Pauker, Ana, 21, **21**, 22, **44**, 45, 91, **91**, 92, 93,
93, 100, 101, **105**, 131, 138, **138**, 160,
160, 187, **244**
Paulus, Friedrich Wilhelm, 75, 99, 170, **170**,
189, 260
Pavelescu, I., 155
Pavelescu, Mihail, 130
Pavlov, **128**, 137
Pavlov, Dmitri Grigorievici, **129**
Pavlov, Ilia Semionovici, 161
Pădeanu, Dumitru, 53
Păduraru, Genică Vasile, 114
Pătrașcu, Gheorghe, 232
Pătrășcanu, Lucrețiu, **100**
Păun, Gheorghe, 53
Păun, Vasile, 130

Pâpâloagă, Nicolai, 117
Pârlög, Hortensia, **187**
Pârvan, Gheorghe, 255
Pcelnik, 262
Penkov, **79**, 85, 146
Peresípkov, 109, **184**, 184
Peters, 132
Petersdorf, Fritz von ~, 260
Petrescu, **53**
Petrescu, Dumitru T., 91, 93, **93**, 100, 130
Petrescu, Florea, 78
Petrescu-Comnen, Nicolae, **187**
Petri, Ion Dumitru, 130
Petrok, Nikita Vasilievici, **6**, **143**
Petrov, 170
Petrov, Ivan Alekseevici, **58**, **60**, 65, 66, 68,
68, 69, **69**, 70, **70**, 71, 72, 73, 74, 75, 79,
79, 80, 81, **81**, 82, **83**, 91, **91**, 94, **95**, 96,
104, **105**, 110, 112, 120, 124, 126, 129,
133, **133**, **139**, 140, **140**, 143, 145, 146,
147, 148, 152, 157, 170, 174, 176, 186,
196, 200, 201, **201**, 202, 205, 227, 228,
234, **238**, **248**
Petrov, Ivan Efimovici, **129**, **161**, **161**, 162
Petrov, Victor Serghei, 130
Petrovici, 105
Petrovici, Alex, 78
Petrovici, Costea, vezi Doncea, Constantin
Petru, Gheorghe, 249
Petruhin, Gheorghi Gurianovici, **81**, 134
Pevzner, Manuil Isaakovici, 257, **257**
Pfeffer, Max, 99
Pfeiffer, Zoltan, 243, **243**
Piciuago, 44
Pilip, Ivan Nicolaevici, 126
Pilip, Ivan Vasile, 126
Piltz, 134
Pintilie, nume de cod agent român,
Pivcaci, Petre Vasile, 126
Pîlova, L.A., 11
Platonov, 103
Plemiannikov, 217
Plett, Iosif Iosif, 47
Plotnikova, N.S., 127
Pogrebniak, **174**
Pokivailova, Tatiana Andreevna, **255**
Pokornîi, 170
Polian, Pavel, **154**, **161**, **167**
Polikarpov, Dmitri Alekseevici, **129**

- Poltavțev, 16
 Pop, Iosif Iosif, 130
 Popa, Traian Partene, 251, **251**
 Popendorf, Heinz, 76
 Popescu, 105, 215, 257
 Popescu, Alexandru, 53
 Popescu, Constantin, 53
 Popescu, Florea, 78
 Popescu, Ion Stan, 251, **251**
 Popescu, Mihai Stelian, **102**
 Popescu, Mihail Ion, 78
 Popescu, Rafail, 130
 Popescu, T. Ioan, 53
 Popkov, Ivan Grigorievici, 166
 Popodinet, Dina, 130
 Popoiu, 130
 Popov, **199**
 Popov, Markian Mihailovici, **129**
 Popovici, 44
 Popovici, Dmitri Ivan, 126
 Popovici, Mihali Andrei, 126
 Popovici, Nicolae Ion, **102**
 Potalciukov, P.I., 224
 Potapov, 170
 Potorache, Vasile, 47
 Pramer, Ernest, 76
 Prășcoveanu, Florea Dumitru, 113, **113**
 Preda, Dina, 130
 Premenceanu, Ion, 78
 Preoteasa, Grigore, **265**
 Prihodko, Ivan Karpovici, 220
 Prihodko, Ivan Vladimirovici, 95
 Prișip, I.N., 224
 Prokușev, **69**
 Proletenko, 176
 Proșin, V.S., **81**, 134
 Pruni, 44
 Ptițin, V.M., 154
 Pu Yi, împărat al Chinei, 260
 Puras, I.N., 197, **205**, 224
 Purdele, Filimon, 97
 Purkaev, Maksim Alekseevici, **129**
 Puzin, A.A., **129**
 Puzîrov, 140
- R
- Rab, Ivanovici Stepanovici, 18, **18**
 Racoțeanu, Ion, 100
 Racu, 130
 Radomski, 105
 Radu, 44
 Radu, Gheorghe Nicolaevici, 141
 Raian, N., 255
 Rain, Alexandru, 130
 Raisfeld, Martin Avram, 126
 Rak, Rudolf, 76
 Rákosi, Mátyás, 60, **60**, 91, **91**, 205, **205**, **243**
 Ralea, Mihai, **135**
 Raskurajev, N.I., **248**
 Ratușnii, Nikolai Timofeevici, 81, **81**, 133, **133**, 144, 155, 189, 190, 191, 213, 214, 235, 236, 239, **239**
 Ravoneanu, 130
 Rădescu, Nicolae, 255, **255**
 Rădoi, N., 167, **167**
 Rădoi, Ștefan Alexandru, 126
 Rădoi, Nicolae, 53
 Rădulescu, 249
 Rădulescu, Mircea, 176
 Răpeanu, Aurel, 53
 Răutu, Leonte, **160**
 Rebecea, Constantin, 47
 Reisner, Ivan Ivan, 114
 Reiter, Maks Andreevici, **129**
 Remer, Otto-Ernst, 260
 Renoldi, Otto, 99
 Revenko, 137
 Rezouhova, 164
 Riabișev, Dmitri Ivanovici, **129**
 Ricagno, Umberto, 99
 Riga, Nicolae, 44, **44**
 Riga, Virgil, 44, **44**
 Rîjei, Petr Lvovici, 255, **255**
 Rîklîn, Grigori Efimovici, 255
 Rodenburg, Carl, 99
 Rodin, 156
 Rodinkov, 114
 Rogacev, 241
 Rogaciov, Mihail, **205**
 Roibu, Gheorghe, 128
 Roitman, M., **160**
 Rokossovski, Konstantin Konstantinovici, **129**
 Rolea, M.R., vezi Roller Mihail
 Roller, Mihail, 160, **160**
 Roman, Nicolae, 53
 Roman, Rudolf, 53
 Romanenco, Nicolae, 18, **18**
 Romanov, Nikolai Ivanovici, **51**, 76, 266
 Romașcanu, Dumitru Constantin, 47

- Roske, Friedrich, 99
Roşanu, Florea Dumitru, 108
Roşca, Gheorghe Constantin, 47
Roşcanu, vezi Vasiliu-Răşcanu, Constantin
Roşcin, **213**
Roşu, Gheorghe Gheorghe, 126
Rotaru, Vasile, 130
Rozenfeld, Bela Mor, 126
Ruban, 117
Rudenko, Gulzada, **1**
Rukavişnikov, N.I., **1**
Ruscu, Grigore, 255
Rusin, Mihail Alexandru, 126
Russ, Vasie, 130
Rusu, Constantin Ion, 126
Rusu, Gheorghe, 255
Rusu, Nicolae Petre, 82
- S**
- Sadavski, Prov Mihailovici, 255
Sadoveanu, Mihail, 255
Safronov, A.A., 40, 41
Samîghin, 180
Samoil, Constantin, 156
Samoilov, S.I., 91, **105**
Samoteev, 217
Sandu, Gheorghe Vanea, 103
Sanne, Werner, 99
Sapronov, 170
Saratsin, 257
Satanovski, 211
Savițki, 211
Savnikov, 6
Savtoiu, Anton, 130
Sax, Iosif Henric, 113
Sănătescu, Constantin, **48**, 175, 255, **255**
Săndulescu, **100**
Săpunaru, Ion Ion, 126
Sârbu, Vasile, 130
Sârbu, Zamfir Mihai, **8**
Sberea, Nicolae, 53
Scarîl (Scarlat), Grigore, 90
Scaruso, Mihail, 78
Scetinini, 142
Scheidler, Franz Ernst, 114
Scherner, Ferdinand Hans, 189
Schmidt, Franz, 76
Schimdt, Heinrich, 76
- Schipor, Ilie, **204**
Schlömer, Helmuth, 99
Schmidt, Arthur, 75, **75**
Schreiber, Walter, 260
Schwann, R., **187**
Scorcea, Vasile, 128
Scorceanu, Constantin, 130
Scrîpcaru, Teodor, 232
Scurtu, Ioan, 53, **255**
Scvorčov, Aurel, **160**
Selezniova, N., **17**
Semenčov, P.I., 224, 239
Semidzina, 260
Semivolos, 255
Senkevici, I.I., 116
Serebrianik, 97
Serghienko, 154
Serioghin, 174
Serov, Ivan Aleksandrovici, 4, **4**, 6, 10, **10**, 35, 36, 37, 42, 46, 51, 54, 55, **55**, 57, 62, **65**, 71, 133, **133**, 196, 245, **248**, **254**, 269
Seydlitz-Kurzbach, Walther von ~, 99
Sghibarța, Andrei Gheorghe, 130
Sidorov, Serghei Grigorievici, **1**, **2**, **28**
Sigaciov, I.V., 44
Sikora, Ejik, 76
Silvestru, Gheorghe Ștefan, 251
Sima, Horia, 92, 187, **187**
Simonov, Konstantin, 255
Singer, Ernő, vezi Ernő, Gerö
Sion, Ioan Alecu, 48, **48**
Sitnikov, 197
Sivasa, 243
Sixt, Hans-Heinrich Arnim von ~, 99
Sîciov, 38, 39, 40, 41, **41**, 47, **129**
Skóra, Tadeusz Ion, 126
Skorneakov, **267**
Skriabin, 249
Skura, Tadeusz Ion, 126
Skvorčov, 8, 58
Sladkevici, Moisei Iosifovici, 162, **162**, 163, 164, **167**, **169**, 179
Slanderski, 170
Slepoi, Codruț, 22, **25**
Sluțki, Mark Aronovici, 28
Smirnov, 8, **213**, 239
Smirnov, Constantin Leon, **102**
Smirnov, Nikolai Nikolaevici, 36, **36**, 51, **51**, 56, 64, **64**, **65**, **70**, **81**, 134

- Smirnov, Vladimir Ivanovici, 154, **154**
 Smorodinov, 109, 184, **184**
 Snabel, Andrei, 53
 Soare, Vasile, **8**
 Sobennikov, Piotr Petrovici, **129**
 Sobolev, 104
 Sobolev, Leonid Sergheevici, 255
 Socikov, Feodor Ilici, 113, **113**
 Sofronov, Gheorghi Pavlovici, **129**
 Sokolov, 8, **61**, 113, 196
 Sokolov, Nikolai, 255
 Sokolovski, Vasili Danilovici, **129**
 Solod, **214**
 Soloviov, A.E., 128
 Sonescu, Ghiță Gheorghe, 47
 Soprundenko, Piotr Karpovici, 1, 5, 9, **9**, 10, **10**,
 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24,
 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37,
 37, 42, 43, 46, 49, **50**, 51, 52, **53**, 54, 55,
 56, 57, 59, 60, 62, **64**, 68, **185**
 Sorescu, Constantin, 47
 Sorescu, Petre, **128**
 Sorokin, N.I., 120
 Spaimă, Constantin, 255
 Spasenko, 149
 Spineanu, Nicolae Ion, 85
 Spirin, Mihail Trofimovici, 41
 Sporea, Gheorghe, 78
 Stahanov, Nikolai Pavlovici, 220
 Stalin, Iosif Vissarionovici, **6**, **9**, **63**, **75**, **101**,
 106, 109, **109**, 127, 129, **129**, 134, 135,
 151, **154**, 158, 161, 163, 181, **181**, 184,
 187, 188, 193, **193**, 195, **195**, **205**, **217**,
 218, 231, 240, **240**, 242, 243, 246, 255,
 255, 260, **260**, 263
 Stan, Dumitru Mihai, 130
 Stan, Gheorghe, 97
 Stanciu, Ion Petre, 47
 Stancu, Aurel, **24**, **24**
 Staroverov, P.N., 116, 122, 152
 Starovoitov, 211
 Stavrescu, Gheorghe, 48, **48**
 Stăncel, Constantin Laur, 53
 Stănciulescu, 105
 Stănciulescu, Nicolae, 53
 Stănculescu, Constantin, 53
 Stănculescu, Dan Radu, 78
 Stănescu, Cristian, 78, **78**
 Stănescu, Stoian Nicolae, 262
 Stănescu, Traian Nicolae, 48, **48**, 99, 183,
 221, 222, **222**
 Stănică, Ion, 130
 Stănoianu, 113
 Stătescu, Benone, 53
 Stârlea, Miron, 117
 Stefanov, Boris, 6, **6**, 7, 100, **160**
 Stelescu, E.S., 113
 Stelian, Constantin, 47
 Stepanov, 80
 Stere, Gheorghe, 93, **93**, 100
 Stoklüs, Wilhelm, 128
 Stoia, Dumitru, vezi Stroia Dumitru
 Stoica, Gheorghe, 25, **25**, **50**
 Stomm, Marcell, 75, **75**
 Strecker, Karl, 99
 Stroe, Ioan, 53
 Stroia, Dumitru, 16, **16**
 Stroie, Ioan, 88
 Strokaci, Timofei Amvrosievici, 262
 Struve, Piotr Berngardovici, **187**
 Stupianu, Lucian, 131
 Stupineanu, 138
 Suharev, Iuri Mihailovici, **17**, **35**
 Sultanov, 32
 Sumăneanu, **5**
 Surjikova, Natalia Viktorovna, **17**
 Surupăceanu, Ion, 130
 Susaikov, Ivan Zaharovici, 191, **191**, 212
 Svanetea, Florea, 130
 Svatek, Rudolf, 76
 Šverma, Jan, 6, **6**, 7, **60**
 Szabó, József, 243
 Szabó, Károly, 242
 Szabó, Pál Pál, 126
 Szántó, Béla, **13**, **21**, 22, 25, 60, **60**

§

- Sahnazarova, Elena Nikolaevna, **13**
 Șandor, Gheorghe Ion, 114
 Șasa, Anton, 47
 Șcerbakov, 152
 Șcerbakov, Aleksandr Sergheevici, 6, **6**, **60**,
 91, **92**, **106**, 109, 118, **129**
 Șerban, Grigore Ion, 130
 Șetatin, 142
 Șefer, 113
 Șendrea Constantin, 128

Şendrea – Tudorachi

- Şendrea, Mihai, 53
Şentea, Romencius, 78
Şentiaev, 170
Şepeliova, K.S., 113
Şerban, 130
Şerban, G.I., 113
Şerban, Stan Petre, 47
Şerbinin, Nikolai Feodorovici, 196
Şetinin, 153
Şikin, 132, 184, **184**, 224
Şirin, 132
Şirinia, Kirill Kirillovici, **13**
Şirnin, 89
Şirşov, Piotr Petrovici, 195, **195**
Şketin, 166
Şkolnik, 116
Şmidov, Vasile Mihai, 114
Şnabel, Andrei, 53
Şohov, 103
Şostakovici, Dmitri Dmitrievici, 255
Şostin, Aleksandr Andreevici, 140
Şoşnikov, **10**
Şpac, Grigore Dumitru, 114
Şpighelburg, R.G., 224
Ştefan cel Mare, 187
Ştefan, Cristea Zaharia, 47
Ştefan, Viorel Anton, 126
Ştefanovici, Gheorghe, 53
Ştefănescu, 105
Ştefănescu, Constantin, 130
Ştefănescu, Marin Ion, 114
Ştefănescu, Roman Rudolf, 78
Ştefănescu, Stere, 53
Ştokolov, 38
Şuljenkov, 140
Şveițăr, 69
Şvet, 132, 168

T

- Tabakova, 113
Tais, Gheorghe Gheorghe, 130
Taşcă, Ion Ion, 130
Taşcă, Mihai, **91**
Tăcuceanu, Andrei, 130
Tănase, 130
Tănase, Alexandru Costică, 249
Tătăranu, Nicolae, 135, **135**
Tătărescu, Gheorghe, 135, **160**, 190, **190**, 191, 196, 212, 243, **255**
Tâmaru, 176
Tcaci, Nicolae, 130
Tcaciuc, Avram, 263
Teceiu, Ion Ion, 126
Teclu, Iacob, 53, 100, **100**, **101**, **106**, 109, 127
Teleagă, Maria, **187**
Telmaș, Ion, 130
Teodoreanu, Ștefan Gheorghe, 47
Teodorescu, **84**
Teodorescu, Grigore Constantin, 250, **252**
Teodorescu, Paul, 135, **135**
Teodorescu, Polia, vezi Teodorescu, Paul
Terentiev, 170
Tereşenko, A.G., 224
Terlețki, 257
Tihon, 130
Tihonov, 224
Tihonov, Nikolai Semionovici, 255
Tihorski, P.E., 224
Timoşenko, Semion Konstantinovici, **129**
Timu, Constantin, 53
Tiulenev, I.V., **129**
Tiumakov, 142
Tiurin, 217
Tkachenko, Ivan Maksimovici, 143, **143**, 147
Tkachenko, Pavel, 187, **187**
Toescu, Dumitru, **102**
Tolbuhin, Feodor Ivanovici, 161, **161**, 162
Tolstoi, Aleksei, 255
Toma, Constantin Ion, 130
Toma, Ion, 97
Toma, Ion Caliniuc, 128
Toma, Nicolae Grigore, 130
Tomoşoiu, Victor, 53
Toti, Sotir, 232
Traci, 176
Traușcă, 130
Trenev, 172
Trifan, Gheorghe Ion, 47
Trofimov, 77
Troițkaia, Zinaida, 255
Troțki, Lev Davîdovici, **9**
Trubnikov, Vladimir Matveevici, **69**
Tsaldaris, Konstantinos, 260
Tubelskii, Leonid Davîdovici, 255, **255**
Tudor, Constantin, 130
Tudor, Petre Bodea, 126
Tudorachi, Elena Aronovna, 125, **125**

Tulea, **101**

Tunaru, Emanoil, **78**

Tunzo, **187**

Tur, frații ~, vezi Tubelskii, Leonid Davîdovici;
vezi Rîjei, Petr Lvovici

Turcu, Marian Stancu, **141**

Turtui, Andrei, **130**

Turturică, Dumitru, **53**

Tverdov, Pavel Kirillovici, **156**

T

Tarevskaia, Tatiana Viktorovna, **1**, **181**

Țătulescu, Alexandru, **75**

Tigan, Peter Ivanovici, **126**

Tigănu, Ion Ștefan, **126**

Tona, Nicolai Grigore, **47**

Țurlea, **215**

Țurlea, Constantin, **100**

Țurlea, Tănase Henrik, **126**

U

Udrea, **97**

Uharov, **132**

Újszászy István, **260**

Ulanova, Galina, **255**

Ulbricht, Walter Ernst Paul, **6**, **6**, **7**, **13**, **18**, **21**,
21, **22**, **24**, **91**, **129**

Ungureanu, Vasile, **255**

Ursu, **130**

Usievici, **59**

Uşahin, **185**

V

Vaghin, **115**

Vaida, **143**

Vanis, I.B., **113**

Vaniukov, Maksim Sergheevici, **140**

Vaniunin, **117**, **130**

Varduca, Pericle, **53**

Vasile, Dumitru Nicolae, **130**

Vasile, Ion, **130**

Vasilieva, E.M., **224**

Vasiliu, Ion Ion, **214**, **214**

Vasiliu-Rășcanu, Constantin, **214**, **214**

Vassoll, Ulrich, **99**

Văturin, Vladimir Mihailovici, **168**

Văllimărescu, Constantin, **44**, **44**

Velikjanin, **69**

Veriș, Anton Antonovici, **113**

Verjbițki, Valerian Andreevici, **256**, **256**, **257**

Veselov, **211**

Vilmos, Vászonyi, **187**

Vinogradov, Vladislav Petrovici, **161**, **161**,
162, **167**, **203**

Viziteu, **130**

Vișinski, Andrei Ianuarevici, **191**, **196**, **203**,
229, **260**

Vladimirescu, Tudor, **187**; Divizia ~, **18**, **21**,
44, **54**, **78**, **91**, **93**, **100**, **101**, **109**, **109**,
118, **129**, **134**, **138**, **138**, **184**, **205**, **255**

Vladimirov, **32**

Vladimirov, Vladimir Nikiforovici, **213**, **213**,
250, **251**, **257**, **261**

Vlahuță, Alexandru, **255**

Vlasov, Andrei, **205**

Vlădescu-Răcoasa, Gheorghe, **244**, **265**

Voden, **134**

Voiculescu, Constantin Constantin, **251**, **251**

Voiculescu, Ștefan, **53**

Voinea, Policarp, **53**

Vojka, **16**

Volkov, **140**

Volokitina, Tatiana Viktorovna, **181**, **255**

Volter, **69**

Vorobiov, Ivan Osipovici, **99**, **236**, **239**

Vorobiov, Nikolai Alekseevici, **50**, **137**, **243**, **248**

Voronin, Aleksandr Ivanovici, **36**

Voronov, Ivan Petrovici, **53**, **68**, **68**

Voroșilov, Kliment Efremovici, **9**, **205**,

Vrâncianu, Vasile Pavel, **126**

Vurgaft, Aleksandr Alekseevici, **72**, **72**, **133**, **147**

W

Weil, Edmund, **257**, **257**

Weinberger (Vas), Zoltan, **91**

Weinert, Erich Bernhardt Gustav, **91**, **91**,
129, **170**

Welser, familia ~, **187**

Windischgrätz, Alfred, prinț de ~, **187**

Winkler, Willi Paul, **170**

Wulz, Hans, **99**

Y

Yamada, Otozo, **260**

Zagoruliko – Zygmunt

Z

Zagoruliko, Maksim Matveevici, **1**, 11, 55
Zaharia, Nicolae, 156
Zaharia, Vasile, 117
Zaharov, G.F., 129
Zaiatrov, Vasilii Timofeevici, 85
Zamfir, Ferdinand, 130
Zapevalin, 154
Zarețki, S.S., 224
Zaslavski, David Iosifovici, 255
Zavarzina, 14
Zelenin, K.V., 236

Zelimanovici, Mihail Solomon, 126
Zender, Jakob, 99
Zetilov, Mihail Iakovlevici, 224, **253**
Zghibară, Andrei, 130
Zigelbaum, A., **160**
Zigelbaum, Ştrul, **160**
Zinoviev, Grigori Evseevici, 176
Zîkova, 211
Zolotkov, 176
Zorin, Valerian Aleksandrovici, **244**, 269
Zverev, V.I., 113, 168
Zygmunt, vezi Kasman, Leon

Editor: „Monitorul Oficial” R.A.

Str. Parcului nr. 65, sectorul 1, Bucureşti

E-mail: marketing@ramo.ro, Internet: www.monitoruloficial.ro

Bun de tipar: 8 noiembrie 2013. Apărut: 2013

Tiparul: „Monitorul Oficial” R.A.

ISBN 978-973-567-852-4



5 9 4 8 3 6 8 5 8 7 1 7 5
